Yesu Kiristito Wu-Zɔŋŋɔɔ (Ghana)

Sisaala-Tumuluŋ NT Ghana

Yesu Kiristito Wu-Zɔŋŋɔɔ (Ghana)
Sisaala-Tumuluŋ NT Ghana

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Sisaala, Tumulung)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
b3eb8618-120f-5a96-8c1c-1dbc16914330

Contents

MATIU 1
MAAK 64
LUUK 102
JƆƆŊ 170
YESU NAŊZƆƆBA
TIŊTIŊŊAA . . . 217
ROM TIŊŊAA . . 279
1 KƆRIŊTI NIAA 308
2 KƆRIŊTI NIAA 336
GALIISIA NIAA . 354
ƐFƐSIS NIAA . . 364
FILIPA NIAA . . 373
KƆLƆSI NIAA . . 380
1 TƐSALONAAKA
NIAA 386
2 TƐSALONAAKA
NIAA 392
1 TIMOTI 395
2 TIMOTI 404
TAATIS 410
FALIIMƆŊ 414
HIIBURU
TIŊŊAA 416
JEEMS 439
1 PIITA 447
2 PIITA 455
1 JƆƆŊ 460
2 JƆƆŊ 467
3 JƆƆŊ 468
JUUD 470
WIALIŊ WIA SI
JOŊO DAGƐ JƆƆŊ 473

...

WU-ZƆMƆ-LA
MATIU
SI ŊMUŊSA

Yesu doho niaa
Luuk 3.23-28

1 Yesu doho niaa nɛ ŋla.
U naabalimaba nɛ fa ŋaa
Abiraham ari Devit.

2 Abiraham nɛ fa lul
Aizik. Aizik ma sii lul
Jekɔb. Jekɔb ma sii lul
Juda ari u naaŋbiiriŋ.
3 Juda ma sii lul Pɛrɛs ari
Zɛra. (Ba naaŋ yiriŋ nɛ fa
Tama.) Pɛrɛs ma bira sii lul
Hɛzurɔŋ. Hɛzurɔŋ ma sii
lul Ram. 4 Ram ma sii lul
Amiinadab. Amiinadab ma
sii lul Naasuŋ. Naasuŋ ma
sii lul Salimɔŋ. 5 Salimɔŋ
ma sii lul Buas. (Buas naaŋ
yiriŋ nɛ fa Rehab.) Buas ma
sii lul Obɛd. (Obɛd ma naaŋ
yiriŋ nɛ fa Rut.) Obɛd ma
sii lul Jɛsi. 6 Jɛsi ma bira
sii lul kuoro Devit. Devit
ma fa lul Solomɔŋ (Solomɔŋ
ma naaŋ fa ŋaa Uraya haala
nɛ. Uraya suu aŋ ka Devit
joŋo jaa.) 7 Solomɔŋ ma
sii lul Rihabam, Rihabam
ma sii lul Abaaja, Abaaja
ma sii lul Asa. 8 Asa ma
sii lul Jihosafat, Jihosafat
ma sii lul Jɔram, Jɔram ma
sii lul Uzaya. 9 Uzaya ma
sii lul Jotam, Jotam ma sii
lul Ehas, Ehas ma sii lul
Hizikaya. 10 Hizikaya ma sii
lul Manaasi, Manaasi ma sii
lul Emɔŋ, Emɔŋ ma sii lul
Jusaya. 11 Jusaya ma sii lul
Jekonaya ari u naaŋbiiriŋ.
Bua-la lɛ nɛ ba kɛŋ Iziral
tiŋŋaa mu Babilɔŋ.

12 Ba fa si kɛŋ Iziral tiŋŋaa
kaa mu Babilɔŋ ŋii, u ŋii
hariŋ lɛ nɛ Jekonaya lul
Sialitɛl, Sialitɛl ma sii lul
Zerubabil. 13 Zerubabil ma
sii lul Abayat, Abayat ma
sii lul Ɛlayakim, Ɛlayakim
ma sii lul Azɔ. 14 Azɔ ma
sii lul Zadɔk, Zadɔk ma sii
lul Akim, Akim ma sii lul
Ɛlayat. 15 Ɛlayat ma sii lul
Eliyeza, Eliyeza ma sii lul
Mataŋ, Mataŋ ma bira sii lul
Jekɔb. 16 Jekɔb ma sii lul
Josɛf, Josɛf nɛ saa jaa Mɛɛri.
U nɛ lul Yesu, nii-la ba síí yirɛ
Kirisito.

17 A suomi Abiraham si hɛ
u miisiŋ lɛ a kaa kukɔ Devit
si hɛ u miisiŋ lɛ, ba di u
nihiliɛrɛba kala fa ŋaa fii ari
banɛsɛ nɛ. Devit si hɛ u
miisiŋ lɛ a kaa kukɔ bua-la
lɛ ba fa si kɛsɛ Iziral tiŋŋaa
kaa mu Babilɔŋ, Devit ni-
hiliɛrɛba kala ma fa ŋaa fii
ari banɛsɛ nɛ, a bira chiŋ
bua-la lɛ ba si kɛsɛ Iziral
tiŋŋaa kaa mu Babilɔŋ a
kaa kukɔ bua-la lɛ ba si lul
Kirisito, nialiŋ ba si kɛsɛ kaa
mu Babilɔŋ nihiliɛrɛba ma
fa ŋaa fii ari banɛsɛ nɛ.

Yesu lulluŋ bua lɛ
Luuk 2.1-7

18 Ŋla nɛ ba ŋaa a lul Yesu
Kirisito. Josɛf nɛ fa sugɛ
u naaŋ Mɛɛri duu jaa. Ka
di ba-na jaa dɔŋɔ, Mɛɛri na
duu kɛŋ luoruŋ nɛ. Wia Diŋ-
zɔŋ-la nɛ hɛ pu. 19 Josɛf fa
ŋaa ni-pula nɛ. U fa bi chɛ
duu hiisɛ Mɛɛri niaa tuɔŋ.
Ŋii nɛ u kɛŋ u tuɔŋ lɛ duu
viau. 20 U fa síi biinɛ ŋii, Wia

tiŋdaara dɔŋɔ kɔ u teeŋ ari
duosoo tuɔŋ a bula pu a bul,
“Josɛf, Devit doho nuu, síí
leŋe di fawulluŋ kɛniŋ ŋ síí
chɛ di ŋ jaa Mɛɛri, bɛɛ wiaa
luoru-la u si kɛnɛ ŋaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛ pu. 21 U
jaŋ lul baal, ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ
Yesu, bɛɛ wiaa u nɛ jaŋ laa u
niaa haachɛba ta.” 22 Wiiŋ
deeŋ kala ŋaa di wialiŋ la
Tiina Wia fa si bula ku ŋaa
wutitii. U fa to u nialiŋ
síí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ a bul ŋii.
23 Wialiŋ u fa si bula nɛ ŋla:

“Ha-tolo kubala ha si bi baal
jiŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ a lul
bie.
Ba jaŋ hɛ u yiriŋ Imanuɛl.”

(U yiri-la bubuɔŋ nɛ Wia hɛ
la teeŋ.) 24 Josɛf si sii doŋ lɛ,
u ŋaa ŋii Wia tiŋdaari-la si
bula pu a jaa Mɛɛri. 25 U si
jaau ŋii, ba duu bi dɔŋɔ jiŋ,
ka u lul u ha-toli-bie. Ŋii nɛ
Josɛf hɛ u yiriŋ Yesu.

2

Wu-jinnaa mu na Yesu

1-2 Ba lul Yesu Bɛtilɛhɛm
lɛ nɛ. Ta-bie-la fa hɛ Judiya
tiŋteeŋ lɛ nɛ. Bua deeŋ lɛ
baal kubala baa yirɛ Hɛrɔd
nɛ fa ŋaa tiŋtee-la kuoro.
Ba si lul Yesu, wu-jinnaa lii
taŋ-bubuɔŋ a kɔ Jerusalɛm
a piɛsɛ, “Ju̱u tiŋŋaa kuoru-
la ba si lula hɛ nii nɛ? La
na u chɛŋwuluŋ taŋ-bubuɔŋ
nɛ a kɔ di la chuɔlu.”
3 Kuoro Hɛrɔd fa si nii wiiŋ
deeŋ, fawulluŋ kɛŋ ba di
Jerusalɛm niaa kala kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ. 4 Ŋii nɛ u yirɛ nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Wia teniŋ kerichiba-
la ba ku hilimi. U piɛsɛba
a bul, “Nii nɛ ba jaŋ lul
Kirisito, nii-la Wia si liisa?”
5 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “Ba
jaŋ lulu Bɛtilɛhɛm, Judiya
tiŋteeŋ lɛ. Ŋla nɛ nialiŋ
síí bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ŋmuŋsɛ: 6 Wia si,

‘Bɛtilɛhɛm ŋaa ta-bie nɛ
Judiya tiŋteeŋ lɛ.
Ama Judiya tiŋteeŋ kala
lɛ, Bɛtilɛhɛm niaa nɛ
ŋaa ni-balaa,
bɛɛ wiaa ba tuɔŋ nɛ Iziral
kuoro jaŋ lii,
nii-la si jaŋ beŋ mi niaa,
Iziral tiŋŋaa.’ ”

7 Ŋii nɛ Hɛrɔd luɔra yirɛ
wu-jinna-la si lii taŋ-bubuɔŋ
a kaa mu faa a piɛsɛba di ba
dagu bua-la titia lɛ chɛŋwul-
la si lia. Ba daga pu. 8 Ŋii
nɛ Hɛrɔd taba di ba mu
Bɛtilɛhɛm, aŋ bula piba a
bul, “Má mu chɛ bile ari
siifiɛsiŋ. ‘Di ma nɛ nau, má
leŋ di mi ma jiŋ ŋii niiŋ lɛ,
a ma mu chuɔlu.” 9 Ba si nii
ŋii, ba lii joŋ woŋbiiŋ aa mu.
Chɛŋwul-la ba fa si na taŋ-
bubuɔŋ bira laa ba sipaaŋ.
10 Ba bira si na chɛŋwul-la,
ba tuɔŋ kala tɔrɛ, ba jujuɔsɛ.
11 Ba si mu yi lee-la bii-mulo-
la si hɛ, chɛŋwul-la chiŋ dia-
la nyuŋ. Ba mu juu dia-la
a na bii-mulo-la ari Mɛɛri,
u naaŋ. Ba tuu kpirimi u
sipaaŋ a chuɔlu. Ŋii nɛ ba
puri ba chugusuŋ a liisɛ kiaa
pu: Sɛlimɛ, tii-keli-zɔŋ baa
yirɛ firaŋkiŋsɛŋs ari tii-keli-
zɔŋ dɔŋɔ baa yirɛ mɛɛ. 12 Ŋii

nɛ titaŋiŋ Wia bula piba du-
osoo tuɔŋ ari ba sí miira mu
Hɛrɔd teeŋ. Ŋii nɛ ba sii a to
woŋbii-wogo a miira mu ba
jaŋ.

Josɛf ari Mɛɛri fá mu Ijipiti tiŋteeŋ

13-14 Ba si miira joŋ ba
woŋbiiŋ a viiri, Josɛf piŋ doŋ
a duosi a na Wia tiŋdaara
di u kɔ u teeŋ a bula pu,
"Sii a joŋ bii-mulo-la ari u
naaŋ a fá mu Ijipiti tiŋteeŋ a
hɛ dimɛ see di mi bira bula
piŋ di ŋ lii dimɛ, bɛɛ wiaa
Hɛrɔd chɛ di u kpu bii-mulo-
la nɛ." Ŋii nɛ u sii a joŋ
bii-mulo-la ari u naaŋ a mu
Ijipiti tiŋteeŋ titaŋiŋ. U hɛ
dimɛ nɛ deeŋ deeŋ Hɛrɔd ku
suu. 15 Wiiŋ deeŋ ŋaa di wii-
la Wia fa si to nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ ku ŋaa wutitii. U fa bula
ari u jaŋ yirɛ u bie duu lii
Ijipiti tiŋteeŋ kɔ.

Ba kpu haŋbolibiisi-la Bɛtilɛhɛm lɛ

16 Hɛrɔd si na ari wu-
jinna-la nyisu nɛ, u faasa na
baaniŋ. Wu-jinna-la fa si
dagu bua-la lɛ ba si lul Yesu,
u jiŋ ŋii. Ŋii nɛ u ta u laali-
yuoroo di ba mu Bɛtilɛhɛm
ta-biisi-la kala si gollu chu
a kpu haŋbolibiisi-la kala si
ha bi jisiŋ balia kiele. 17 A tiŋ
ŋla wiaa wii-la Jɛrimaya fa si
bula ku ŋaa wutitii nɛ. U fa
ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.
18 Wialiŋ u fa si bula nɛ ŋla:
U si,

"Niaa níi yel Rama lɛ,
niaa faasa yel nɛ.
Haal kubala ba síi yirɛ Rechil
yel u
haŋbiisiŋ wiaa nɛ.
U yele, u bi tɔrɔ,
bɛɛ wiaa ba kala suba
nɛ."

Josɛf ari Mɛɛri mu Nazarɛt

19-21 Ŋii nɛ Hɛrɔd ku suu.
U si suba ŋii, Josɛf bira du-
oso a na Wia tiŋdaara di u
kɔ u teeŋ a bula pu, "Sii a
kɛŋ bii-mulo-la ari u naaŋ
a miira mu Iziral tiŋteeŋ.
Nialaa fa síi chɛ di ba kpu
bii-mulo-la, ba suba nɛ." Ŋii
nɛ u kɛŋ bile ari u naaŋ a
kaa mu Iziral tiŋteeŋ a hɛ
dimɛ. 22 Ama Josɛf si nia ari
Hɛrɔd suba, ka u bie Akiliyas
dii kuoruŋ Judiya tiŋteeŋ lɛ,
fawulluŋ fa kɛnu ari u si
jaŋ hɔŋ dimɛ. Ŋii nɛ Wia
bira bula pu duosoo tuɔŋ
duu mu hɔŋ Galilii tiŋteeŋ
lɛ. 23 U si mu Galilii tiŋteeŋ,
u mu hɔŋ taŋ kubala lɛ baa
yirɛ Nazarɛt. U ŋaa ŋii di
wialiŋ nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋaa
wutitii nɛ. Ba fa bula a bul,
"Ba jaŋ kɛnu yirɛ Nazarɛt
tiina."

3

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa

Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18; Jɔɔŋ 1.19-28

1 Bua-la lɛ Jɔɔŋ Wia lii-
foori-la sii kɔ Judiya tiŋteeŋ
a juu giri-bine tuɔŋ a suomo
bubul Wia wiaa pipi niaa.
2 U bula piba a bul, "Má bir-
ima lii ma haachɛba lɛ, bɛɛ
wiaa Wia kuorii-la kpaga

nɛ!” [3] Nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋɔ ma fa bul Jɔɔŋ wiaa
nɛ. U yiriŋ nɛ fa Azaaya. U
fa si,

“Nuu nɛ chiŋ giri-bine tuɔŋ
aa heele bul,
‘Má kɔ a wasɛ woŋbiiŋ
bil di la Tiina kɔ a tuto.
Má ŋaa ŋii duu nɛ
kɔ, u di-vɛniŋ jaŋ piŋ
woruŋ.’ ”

[4] Jɔɔŋ gɛnniŋ fa ŋaa
buŋtaŋŋa punaa nɛ ba
kaa sua, a kɛŋ teŋbiiŋ vɔɔ
u tiŋa, u kudiilee ma nɛ
fa nyaŋgirikɛba ari tuuŋ.
[5] Niaa lii Jerusalɛm ari
Judiya tiŋteeŋ kala ari tasi-
la kala si golli Jɔɔdaŋ fuo-la
a kɔ u teeŋ. [6] Ba dagɛ ba
haachɛba aŋ tuu Jɔɔdaŋ fuo-
la, u foba Wii-chuɔlɛ liiŋ.

[7] Jɔɔŋ na Farisii tiŋŋaa ari
Sadusii tiŋŋaa di ba yuga a
kukɔ u teeŋ duu foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. U si naba, u bula
piba a bul, “Ma niaa deeŋba
wu-ŋaalaa nagɛ diŋŋaa nɛ.
Ma biina ma jaŋ wuo fá lɛl
chɛɛ-la Wia si jaŋ dii nuu-
kala sariyaa? [8] Máa ŋaa
wialiŋ si jaŋ dagɛ ari ma
birima lii ma haachɛba lɛ nɛ
[9] aŋ sí biina a bul Abiraham
si ŋaa ma naabalima ŋii,
Wia bi jaŋ dɔgisɛma. Mi jaŋ
bula pima ari Wia paala jaŋ
wuo ŋaa di tabiaa deeŋba
ma si na birimɛ Abiraham
doho niaa. [10] Na ba kɛŋ saaŋ
jee nɛ a ŋaa siri di ba keri
tiisiŋ lo. Tia-la kala si bi nɛŋ-
zɔŋŋɔɔ ka nɛŋ, ba jaŋ kere
lo a hɛ nyiniŋ.

[11] Mi-na foma Wii-chuɔlɛ
liiŋ a dagɛ ari ma birima
lii ma haachɛba lɛ nɛ, ama
nii-la si jaŋ to mi hariŋ kɔ,
u nɛ jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la a hɛ ma dɔŋsuŋ lɛ aŋ
joŋ nyiniŋ hɛ dɔŋsuŋ ma
lɛ. U nɛ yuga kiimi. U
paala bi maga di mi kori u
nɛŋtɛŋŋɛɛ maa. [12] U jaŋ kori
mii-chaari-gbaŋa duu ŋmoo
u miaa kala dɛrɛ, u jaŋ kɛŋ
gbaŋa-la a kaa chaarɛ a liisɛ
mii-biiŋ a hɛ u vire lɛ aŋ joŋ
jɔruŋ a hɛ nyiniŋ lɛ. Nyiŋ-la
bi jaŋ disɛ.”

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ

Maak 1.9-11; Luuk 3.21-22

[13] Bua-la lɛ Jɔɔŋ fa síi
bul Wia wiaa aŋ fufo niaa
Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii, Yesu sii
lii Galilii tiŋteeŋ a kɔ Jɔɔŋ
teeŋ duu fou Wii-chuɔlɛ liiŋ
Jɔɔdaŋ fuo-la lɛ. [14] Ama Jɔɔŋ
si nii ŋii, u wiwalimɛ di Yesu
kɛŋ u tuɔbiinaa birimɛ. Ŋii
nɛ Jɔɔŋ bula pu a bul, “Ŋ nɛ
maga di ŋ fomi Wii-chuɔlɛ
liiŋ, aŋ ka ŋ kɔ di mi nɛ foŋ
Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii.” [15] Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Ŋaa ŋii
mi si bula piŋ. Ŋla nɛ la jaŋ
wuo to a ŋaa wii-la kala Wia
síi cho.” Ŋii nɛ Jɔɔŋ sɛi a fou
Wii-chuɔlɛ liiŋ. [16] Jɔɔŋ si fo
Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ dɛrɛ, u
guu lii lii-la tuɔŋ ku lii di wia
nyuŋ kpaa balia. U na Wia
Diŋ-zɔŋ-la duu ku tuu a nagɛ
kokomo a togiliu lɛ. [17] Ka u
nii nuu yiikoro wia nyuŋ a
bul, “Mi Bii-chooluŋ nɛ ŋla,
mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ.”

4

Sitaani magisɛ Yesu
Maak 1.12-13; Luuk 4.1-13
1 Wia Diŋ-zɔŋ-la si ku
togili Yesu lɛ ŋii, u kɛnu kaa
juu giri-bine tuɔŋ di Sitaani
magisu. 2 Yesu fa si hɛ giri-
bine tuɔŋ ŋii, u vɔɔ niiŋ
titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala tapu-
laa mahiŋ balia, ŋii nɛ lo-
suŋ kɛnu woruŋ. 3 Ŋii nɛ
Sitaani kɔ u teeŋ a bula pu
a bul, "Di ŋ nɛ ŋaa Wia Bie,
ŋaa di tabiaa deeŋba birimɛ
boroboro di ŋ dii." 4 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, "Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a
bul,

'Kudiilee duŋduŋa dee bi
nuhuobiine miisiŋ ka
pa,
ama Wia niiŋ wialiŋ u
síi bul níi pi nuhuobi-
ine miisiŋ.' "

5 Ŋii nɛ Sitaani kɛŋ Yesu a
kaa mu Jerusalɛm a kaa mu
jil Wia-dia nyu-gbaŋa 6 aŋ
bula pu a bul, "Di ŋ nɛ ŋaa
Wia Bie, joŋ ŋ titia a yuo
daha a tuu chigisi tiŋteeŋ.
Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
ari

'Wia jaŋ bul ŋ wiaa a pi u
tiŋdaaraa
di ba ku cheme kɛniŋ,
di ŋ sí joŋ ŋ naaŋ ŋmoo
tabiaa a keri.' "

7 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
"Ba bira ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
sɛmɛ dɔŋɔ a bul,

'U bi maga di ŋ mimagisɛ ŋ
Tiina Wia.' "

8 Ŋii nɛ Sitaani bira kɛŋ
Yesu a kaa jil peel-bal kubala
nyuŋ a dagu dunia kuoruŋ
fine ari u zɔmuŋ 9 aŋ bula
pu a bul, "Mi jaŋ joŋ kiaa
deeŋba kala piŋ di ŋ nɛ
jaŋ tuu kpirimi a chuɔlɛmi."
10 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, "Sitaani, mu dimɛ, Wia
teniŋ tuɔŋ ba ŋmuŋsa di
ba chuchuɔlɛ la Tiina Wia
duŋduŋa nɛ a timaa pu."
11 Ŋii nɛ Sitaani viiri aŋ ka
Yesu. Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa
ku tima pu.

Yesu suomi u tiŋtiŋŋaa Galilii lɛ
Maak 1.14-15; Luuk 4.14-15
12 Bua deeŋ lɛ ba kɛŋ
Jɔɔŋ Wia lii-foori-la kaa mu
tɔ dia. Yesu si nii ŋii, u
sii Judiya lɛ a mu Galilii
tiŋteeŋ. 13 U bira bi Nazarɛt
lɛ hɔnɔ aŋ sii a mu hɔŋ taŋ
kubala baa yirɛ Kapɛnam lɛ.
Taŋ-la kpagɛ Galilii mugi-
bal-la nɛ a hɛ Zɛbuluŋ ari
Nafitali tiŋteeŋ. 14 Wiiŋ
deeŋ ŋaa di wialiŋ Azaaya
fa si bula ku ŋaa wutitiiba
nɛ. 15 Azaaya fa ŋaa nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ. U fa bul wiaa a
pi Zɛbuluŋ ari Nafitali doho
niaa lɛ a chaasɛ mugi-baliŋ
diiraa, Jɔɔdaŋ sɛmɛ, a hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ. Ba ŋaa
nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa
nɛ. 16 U bula piba a bul,

"Nialiŋ si hɛ birimiŋ tuɔŋ,
ba jaŋ na puluŋ-bal.
Tiŋtee-la ma lɛ niaa si bi
Wia chuɔlɛ,
pulumuŋ jaŋ pɔsɛ piba."

17 Yesu si hɛ Kapɛnam lɛ, u
suomi u tiŋtiŋŋaa a bul Wia
wiaa pi niaa a bul, "Má bir-
ima lii ma haachɛba lɛ, bɛɛ

wiaa, Wia kuorii-la kpaga nɛ.”

Yesu yirɛ cheŋfili-kpuuraa banɛsɛ

Maak 1.16-20; Luuk 5.1-11

18 Yesu fa si joŋ Galilii
mugi-bal-la niiŋ a vivɛŋ, u
na naaŋbiiriŋ balia. Ba
fa ŋaa cheŋfili-kpuuraa nɛ.
Dɔŋɔ yiriŋ nɛ fa Saamɔŋ.
U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa Pi-
ita. U naaŋbie ma yiriŋ
nɛ Aŋduru. U naba di baa
kpu cheŋfilee fuo-la lɛ ari
ba joŋba. 19 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Má kɔ mi
teeŋ a to mi hariŋ. Mi jaŋ
dagɛma ŋii ma si jaŋ kikɛsɛ
niaa.” 20 Lima lima ba joŋ
ba joŋba ta aŋ to u hariŋ.
21 Ŋii nɛ u bira vɛŋ a mu na
naaŋbiiriŋ balia, ba yiraa nɛ
Jeems ari Jɔɔŋ. Ba fa ŋaa
Zɛbidii biiriŋ nɛ. U naba di
ba di ba nyimma fa hɛ ba
liiŋ daboro tuɔŋ nɛ. Ba kɛŋ
ba joŋba ŋaa siri di ba yuo.
22 Ŋii nɛ Yesu yirɛba. Ba guu
sii a leŋ ba liiŋ daboro ari ba
nyimma aŋ to Yesu hariŋ.

Yesu bul Wia wiaa pi niaa aŋ pɛ vaarɛba

Luuk 6.17-19

23 Ŋii nɛ Yesu gɔllɛ Galilii
tiŋteeŋ kala a didagɛ niaa
ba Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ a
bubul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa
ari Wia kuorii-la wiaa a
pi niaa aŋ pɛ vivaarɛ niaa
nyanyal-yiriba kala. 24 Yesu
wiaa teeli Siiria tiŋteeŋ
kala. Ŋii nɛ niaa kɛŋ ba
nyanyal tiŋŋaa kala kɔ u
teeŋ. Ba kɛŋ nyanyal-
yiriba kala, jiŋ-bɔŋŋɔɔ fa
kɛŋ dɔŋsuŋ, nialiŋ dɔŋsuŋ
faa tel kuŋkuŋsuŋ, dɔŋsuŋ
ma fa ŋaa gbɛrikɛɛ nɛ a kɔ.
Yesu vaarɛba kala. 25 Ni-daŋ
to Yesu hariŋ. Ba dɔŋsuŋ lii
Galilii tiŋteeŋ ari ta-geŋtisiŋ
fii tiŋteyee. Dɔŋsuŋ ma
lii Jerusalɛm si hɛ Judiya
tiŋteeŋ lɛ, dɔŋsuŋ ma lii
Jɔɔdaŋ fuoŋ cholo sɛmɛ
dɔŋɔ.

5

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ

Luuk 6.20-23

1-2 Yesu si na di niaa yuga
ŋii, u jil peeliŋ nyuŋ a hɔŋ
dimɛ. U si hɔnɔ, u hari-
tooroo kɔ u teeŋ. U suomo
bul wiaa a didagɛba aa bul,
3 “Wia jaŋ pɛ nialiŋ si bi Wia
jiŋ woruŋ lɛ.
Ba nɛ jaŋ dii Wia kuorii-la.
4 Wia jaŋ pɛ nialiŋ síi yel lɛ.
U jaŋ leŋ di ba tuɔsaa piŋ di-bala.
5 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si bi ba
titia ka dagɛ.
Ba jaŋ dii Wia kuorii-la tiŋtee-falii-la lɛ.
6 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si faasa
chɛ tuɔ-pula a nagɛ losuŋ koo lii-nyuasuŋ si kɛŋ niaa ŋ chichɛ kudiilee koo liiŋ ŋii.
Wia jaŋ ŋaa di ba kɛŋ tuɔ-pula.
7 Wia jaŋ pɛ nialiŋ síi fá niaa
nennige lɛ.
U ma jaŋ fába nennige.
8 Wia jaŋ pɛ nialiŋ si kɛŋ tuɔ-
pula lɛ.
Ba jaŋ na Wia.
9 Wia jaŋ pɛ naŋjejeeree lɛ.

U jaŋ kɛŋba yirɛ u bi-
iriŋ.

10 Wia jaŋ pɛ nialiŋ ba síi
dɔgisu lɛ a tiŋ wutitii
ari tuɔ-pula wiaa.
Ba jaŋ hɛ Wia kuorii-la
tuɔŋ.

11 Di niaa nɛ tuusɛma aŋ
pɛ to ma naasiŋ dudɔgisɛma
aŋ nyia wu-nyiariŋ pipima a
tiŋ ma si ŋaa mi haritooroo
wiaa, Wia ma jaŋ pɛma lɛ.
12 Má leŋ di ma tuɔŋ tɔrɛ,
di ma jujuɔsɛ, bɛɛ wiaa ma
time jaŋ yugɛ Wia-jaŋ lɛ. Ba
si to ma naasiŋ dudɔgisɛma
ŋii, ŋii titia nɛ ba fa dɔgisɛ
nialiŋ si laa sipaaŋ bubul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ.

Ma nagɛ yisiŋ a nagɛ chaaniŋ maa

Maak 9.50; Luuk 14.34-35

13 Ma nagɛ yisiŋ nɛ nuu-
kala teeŋ. Yisiŋ sima, ama di
u nɛ sɛbisɛ, ŋ bira bi jaŋ wuo
ŋaa duu siŋ. U ŋaa ku-tɔɔ
nɛ. Ba joŋo ta niaa nunuɔsɛ.

14 Ma ma nagɛ chaaniŋ nɛ
dunia niaa kala teeŋ. Taŋ
kala si chiŋ peeliŋ nyuŋ, u
bi wuo faa. 15 Nuu-kala síi
chɛ pulumuŋ u dia lɛ, u bi
jaŋ nyigɛ chaaniŋ bil u dia lɛ
a kɛŋ gbaŋa a chu tɔ, koo u
bi jaŋ joŋ chaaŋ-la hɛ godo
bubuɔŋ maa. U yie joŋo
bil kua nyuŋ nɛ, di nuu-kala
si hɛ dia-la tuɔŋ nina pulu-
muŋ. 16 Ŋii titia nɛ ma ma
maga di ma chaanɛ niaa teeŋ
di ba wuo na wu-zɔmɔ-la ma
síi ŋaa di ba wuo dɛnnɛ ma
Nyimma si hɛ Wia-jaŋ lɛ.

Yesu dagɛ niaa wii-la ba si ŋmuŋsa bil di ba tuto

17 Ma biina mi kɔ di mi joŋ
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto ta nɛɛ? Koo
ma biina mi kɔ di mi joŋ
wialiŋ niaa si dagɛma Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ta nɛɛ?
Ai, mi bi kɔ di mi joŋba ta,
ama mi kɔ di mi dagɛ ba
bubuɔŋ titia nɛ. 18 Wutitii
nɛ mi bulaa pima, dunia ari
wia nyuŋ si jaŋ hɛ dimɛ ŋii
a dieni, wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ba
bi jaŋ keriba mua ma ta see
di kuŋ-kala si hɛ dunia lɛ
dɛrɛ. 19 Ŋii wiaa nii-la kala
si keri wialiŋ mua ma ta aŋ
dagɛ u dɔŋsuŋ tiŋŋaa di ba
to ŋii, u tiina nɛ jaŋ ŋaa ni-
bie Wia kuorii-la tuɔŋ. Nii-la
ma kala síi to wialiŋ a dagɛ
u dɔŋsuŋ tiŋŋaa di ba ma
to ŋii titia, u tiina jaŋ yugɛ
Wia kuorii-la tuɔŋ. 20 Mi
jaŋ bula pima, see di ma
kɛŋ tuɔ-pula a kii Wia teniŋ
kerichiba ari Farisii timma-
la a ŋiŋaa wialiŋ Wia síi chɛ,
di ŋii dee, ma bi jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ."

Yesu bul wiaa a tigɛ baaniŋ naniŋ lɛ

21 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ u
haritooroo a bul, "Ma nia ari
faafaa kala nɛ Moosis bula pi
niaa a bul di ba sí niaa kpu.
U fa bula di nii-la kala nɛ
kpu nuu, ba jaŋ kɛnu kaa mu
dii u sariya. 22 Ama lɛɛlɛ mi
jaŋ bula pima, nii-la kala si
na baaniŋ u naaŋbie nyuŋ,
ba jaŋ kɛnu kaa ku dii u
sariya. Nii-la ma kala si yirɛ

u naaŋbie a bul di u ŋaa ni-
pɛipɛi, ba jaŋ kɛnu kaa mu
nialiŋ si hilime vuurɛ wiaa
teeŋ. Nii-la ma kala si yirɛ
u naaŋbie a bul di u ŋaa ni-
tɔɔ nɛ, u tiina jaŋ mu juu
Wia nyiniŋ. 23 Di ŋ nɛ kɛŋ
puna mu Wia koruŋ di ŋ kpu
a nyiga pu aŋ liise mu yi
ari ŋ naaŋbie tuɔŋ cheye ŋ
nyuŋ, 24 leŋ puna-la koru-la
nyuŋ aŋ miira mu ma di ŋ
naaŋbie siŋ, ka di ŋ-na miira
mu di ba kpu puna-la a pi
Wia. 25 Di nuu nɛ samiŋ a
kɛniŋ kaa mu sariya didiiliŋ,
ŋ ŋaa kukeri a bul wii-la
wasɛ woŋbiiŋ lɛ lima lima
aŋ-na mu. Di ŋii dee, u jaŋ
kɛniŋ kaa hɛ sariya didiire
nisiŋ lɛ. Sariya didiire ma
jaŋ kɛniŋ kaa hɛ porisiba
nisiŋ lɛ. Ba nɛ jaŋ kɛniŋ mu
tɔ dia. 26 Di ba kɛniŋ mu tɔ
dia, ŋ bi jaŋ wuo lii see ŋ ti̱ŋ
chiŋ-la kala ba si kere piŋ.

Yesu bul wiaa a tigɛ haalaa chɛniŋ lɛ

27 Ma nia di ba dagɛma
di ma sí niaa haalaa chɛ.
28 Ama mi jaŋ bula pima,
nuu-kala si na haala a cho
duu kɛnu piŋ, u tiina juu
Wia haachɛ lɛ nɛ u tuɔŋ lɛ.
29 Di ŋ na-diiŋ siiŋ níi chɛ
duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, liisa
ta. Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la
tuɔŋ ari sii-togo, u nɛ kpia ba
si joŋuŋ yuo hɛ Wia nyiniŋ
lɛ ari siaa balia. 30 Di ŋ na-
diiŋ nisiŋ níi chɛ duu kɛniŋ
hɛ haachɛ lɛ, kere ta. Ŋ si
jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ
ari na-kuuŋ, u nɛ kpia ŋ si
kɛŋ ŋ yaraa kala aŋ juu Wia
nyiniŋ.

Yesu dagɛ niaa haala vianiŋ wiaa

Mat. 19.9; Maak 10.11-12; Luuk 16.18

31 Ba bira dagɛma a bul,
'Di nuu níi chɛ duu via
u haala, u maga duu
ŋmuŋsɛ teniŋ pi haal-
la ari u jaŋ viau.'
32 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula
pima a bul, baal-na kala si
via u haala, u ŋaa haal-la
juu Wia haachɛ lɛ nɛ, see
di haal-la ka ŋaa ha-chɔruŋ
wu-ŋaalaa, ka u bala-na
viau. Di haal-la nɛ bira mu
jaa baal dɔŋ, baal-la si jaau,
u ma juu Wia haachɛ lɛ nɛ.

Yesu bula pi niaa di ba sí ŋmiɛsu

33 Ma bira nia di ba bula pi
la naabalimaba a bul,
'Di ŋ nɛ ŋmiɛsa ari ŋ jaŋ ŋaa
wii pi Wia,
sí leŋe di wii-la ta,
ama ŋaa wii-la ŋ si si ŋ jaŋ
ŋaa a pi Wia.'
34 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula
pima, di ma nɛ chɛ di ma
ŋaa wii, ma sí ŋmiɛsu. Ma sí
Wia ŋmiɛsu, bɛɛ wiaa u níi
beŋ dunia kuŋ-kala. 35 Koo
ma sí tiŋteeŋ ma ŋmiɛsu,
bɛɛ wiaa Wia naasiŋ di-
wiesiŋ nɛ ŋii. Koo ma sí
Jerusalɛm ma ŋmiɛsu, bɛɛ
wiaa kuori-baliŋ jaŋ nɛ ŋii.
36 Ma paala sí ma nyuŋ ma
ŋmiɛsu, bɛɛ wiaa ma paala
bi jaŋ wuo ŋaa di ma nyu-
punaa biri koo ba pullɛ.
37 Ama ma-na yaa bul, 'Oo'
koo 'Ai' duŋduŋa a lii ŋii

hariŋ. Di ŋ nɛ sɛyɛ, leŋ u
sɛnɛ ŋaa wutitii. Di ŋ bira
bi sɛyɛ maa, leŋ duu ŋaa
wutitii. Di ŋii duŋduŋa dee,
u lii Sitaani nɛ.

Di nuu nɛ ŋaa wu-bɔŋ ŋ lɛ, sí wu-bɔŋ-la joŋo t̲imu
Luuk 6.29-30

38 Ma nia ari Moosis fa
bula a bul,

‘Di nuu nɛ tɔɔ ŋ siiŋ purɛ,
ŋ ma tɔɔ u siiŋ purɛ,
di nuu nɛ ŋmoo ŋ nyiliŋ churi,
ŋ ma ŋmoo u nyiliŋ churi.’

39 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula
pima a bul, di nuu nɛ ŋaa
wu-bɔŋ ŋ lɛ, sí wu-bɔŋ-la
joŋo t̲imu. Di nuu nɛ fallɛ ŋ
na-diiŋ chaŋkpaŋiŋ lɛ, kɛŋ ŋ
na-gua chaŋkpaŋiŋ ma kaa
birima pu duu fallɛ. 40 Di
nuu nɛ samiŋ kaa juu kɔɔti
duu laa ŋ gɛri-baliŋ, wuri
ŋ gɛri-bie ma pɛ pu. 41 Di
nuu nɛ fuguŋ di ma duu
vɛŋ meel-daa, leŋ di ma vɛŋ
meel-daasiŋ balia. 42 Di ŋ nɛ
kɛŋ kuŋ, di nuu piɛsɛ chichɛ,
joŋo pu. Di nuu nɛ kɔ ŋ teeŋ
a chichɛ kuŋ duu chiŋ, di ŋ
nɛ kɛnɛ, joŋo chimu.

Yesu bula ari la cho la diŋdɔŋŋɔɔ
Luuk 6.27-28, 32-36

43 Ma nia ari Moosis fa si
di ma cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
aŋ bɛrɛ ma diŋdɔŋŋɔɔ.
44 Ama lɛɛlɛ mi jaŋ bula
pima, má cho ma diŋdɔŋŋɔɔ
a chuɔlɛ Wia pipi nialiŋ si to
naasiŋ dɔgisɛma. 45 Di ma
nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo ŋaa
ma Nyimma Wia si hɛ Wia-
jaŋ biiriŋ. U leŋe Wia pɔsɛ
hihɛ ni-bɔŋŋɔɔ ari ni-zɔŋŋɔɔ
kala lɛ nɛ a leŋ duonuŋ
nii pipi ni-zɔŋŋɔɔ ari ni-
bɔŋŋɔɔ kala. 46 Di ŋ nɛ cho
nialiŋ si choŋ duŋduŋa, ŋ
bi jaŋ kɛŋ time Wia-jaŋ lɛ.
Laŋpoo lilaaraa ma paala
ŋiŋaa ŋii nɛ. 47 Di ŋ nɛ
tuɔsɛ ŋ naaŋbiiriŋ duŋduŋa
chuchuɔlɛ, ŋ bi woruŋ ka
ŋaa. Nialiŋ si bi Wia jiŋ ma
paala ŋiŋaa ŋii nɛ. 48 U maga
di ma ŋaa tuɔ-pul timma nɛ
a sí kuŋ-kala chɛ ka, ari ma
Nyimma si hɛ Wia-jaŋ si ŋaa
Tuɔ-pul Tiina ŋii.”

6

Yesu dagɛla ŋii la si jaŋ ŋaa a joŋ kiaa pi niaa

1 Yesu bira dagɛ u hari-
tooroo a bul, “Di ŋ níi chɛ di
ŋ ŋaa wu-zɔŋ a pɛ ŋ dɔŋɔ
tiina lɛ, sí wu-zɔŋ-la joŋo
ŋaau lɛ niaa tuɔŋ. Di ŋ
nɛ ŋaa ŋii, ŋ bi time kɛnɛ
ŋ Nyimma si hɛ Wia-jaŋ lɛ
teeŋ. 2 Di ŋ nɛ joŋ kuŋ pɛ
nuu lɛ, sí leŋe di niaa jiŋ.
Nialiŋ síi dagɛ ba titia yie
ŋaa ŋii Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ
ari woŋbii-porunuŋ lɛ. Ba
ŋaa ŋii di niaa bɛsɛba lɛ nɛ.
Wutitii nɛ mi bulaa pima, ba
laa ba time nɛ. 3 Di ŋ níi joŋ
kuŋ a pɛ nuu lɛ, sí leŋe di
ŋ naŋdɔŋ-fiɛmiŋ paala jiŋ.
4 Leŋ duu ŋaa wu-faali. Di
ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ Nyimma Wia
jaŋ t̲imiŋ. U níi na wii-la ŋ si
ŋaa.”

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ chuchuɔlɛ Wia
Luuk 11.2-4

5 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di
ma níi chuɔlɛ Wia, ma sí
nialiŋ síi dagɛ ba titia nagu.
Ba yie cho di ba chiŋ Wii-
chuɔlɛ diisiŋ lɛ ari woŋbiee
sɛmɛ a chuchuɔlɛ Wia di
nuu-kala naba. Wutitii nɛ
mi bulaa pima, ba paala laa
ba time nɛ. 6 Ama di ma níi
chɛ di ma chuɔlɛ Wia, má
juu ma diisiŋ a kɛŋ borusuŋ
tɔ aŋ sul ma Nyimma-la ma
si buu na. U-na na wii-la ma
si faa ŋiŋaa nɛ, u jaŋ ti̱ŋma.
7 Di ma níi chuɔlɛ Wia, ma
sí faasa bul wiaa yugɛ, ari
nialiŋ si bi Wia jiŋ síi ŋaa
ŋii. Ba biina ari ba síi chuɔlɛ
Wia deeŋ deeŋ ŋii, Wia jaŋ
nii. 8 Ma síba nagu. Ma
Nyimma paala jiŋ kialiŋ ma
síi chɛ nɛ, ka ma-na pipiɛsu
ŋii. 9 Ŋla nɛ u maga di ma
chuɔlɛ Wia: Má bul,

'La Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ,
leŋ di ŋ yiriŋ yirɛ.
10 Leŋ di ŋ kuorii-la kɔ.
Leŋ di niaa sɛi ŋ niiŋ tiŋteeŋ deeŋ lɛ ari ba si sɛi Wia-jaŋ lɛ ŋii.
11 Pila la jiniŋ niiŋ kudiiliŋ
12 aŋ joŋ la haachɛba chɛla, ari la ma si joŋ la dɔŋsuŋ tiŋŋaa haachɛba chɛba ŋii.
13 Liisɛla wii-la si jaŋ kɛŋla hɛ haachɛ tuɔŋ lɛ,
liisɛla wu-bɔŋŋɔɔ lɛ, [bɛɛ wiaa kuorii-la ari doluŋ ari yiri-la ŋaa ŋ kiaa nɛ, lɛɛlɛ a kaa mu deeŋ deeŋ. Ami.]'

14 Di ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa nɛ
ŋaa wiaa cheima lɛ aŋ ka
ma joŋo chɛba, ma Nyimma
Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ ma jaŋ
joŋ wialiŋ ma si ŋaa chei a
chɛma. 15 Ama di ma nɛ bi
wialiŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si
ŋaa cheima lɛ joŋo chɛba,
ma Nyimma Wia ma bi jaŋ
joŋ wialiŋ ma si ŋaa chei a
chɛma."

Yesu dagɛ niaa nii-vɔbuŋ wiaa

16 Ŋii nɛ Yesu si, "Di ma
nɛ vɔɔ niiŋ, ma sí siaa kaa
chei a nagɛ nialiŋ síi dagɛ
ba titia. Ba yie gugɔllɛ ari
losuŋ a kɛŋ siaa kala chei
di nuu-kala na a jiŋ ari baa
vɔɔ niiŋ nɛ. Wutitii nɛ, mi
bulaa pima, ba-na paala laa
ba time kala dɛrɛ nɛ. 17 Di
ma nɛ vɔɔ niiŋ, má sɔŋ ma
siaa a chaasɛ ma nyuŋ, 18 di
niaa sí wuo jiŋ ari maa vɔɔ
niiŋ nɛ see ma Nyimma Wia
duŋduŋa, Nii-la ma si bi na.
U-na na wii-la ma si faa ŋaa
nɛ, u jaŋ ti̱ŋma."

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ kuoruŋ Wia-jaŋ lɛ

Luuk 12.33-34

19 Yesu bira bula, "Ma sí
kiaa chɛ bil ma titia lɛ dunia
deeŋ lɛ. Dunia lɛ pugumaa
jaŋ dii dɔŋsuŋ aŋ ka dɔŋsuŋ
ma su, gaaraa ma jaŋ juu
gaa dɔŋsuŋ. 20 Ama má chɛ
kiaa bil ma titia lɛ Wia-jaŋ
lɛ, lee-la pugumaa si bi jaŋ
wuo dii. Ba bi jaŋ su maa,
gaaraa ma bi jaŋ wuo gaaba.
21 Ma tuɔbiinaa yie hɛ lee-la
ma kiaa si hɛ nɛ.

Yesu dagɛ niaa a tigɛ puluŋ-la lɛ

Luuk 11.34-36

22 Ŋ siaa nɛ ŋaa ŋ yaraa
pulumuŋ. Di ŋ siaa nɛ zɔmɔ,
ŋ yaraa kala kɛŋ pulumuŋ
nɛ, 23 ama di ŋ siaa bi zɔŋ,
ŋ yaraa kala hɛ birimiŋ tuɔŋ
nɛ. Di puluŋ-la nɛ kɔ birimɛ
birimiŋ, birimiŋ lim lɛ nɛ ŋ
hɛ ŋii.

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba titia walimu a tigɛ kudiilee ari gɛnniŋ wiaa lɛ

Luuk 16.13; 12.22-31

24 Nuu-kala bi jaŋ wuo
tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi kuhiasiŋ
balia. U jaŋ cho dɔŋɔ aŋ bɛrɛ
dɔŋɔ. U jaŋ tuto dɔŋɔ niiŋ
wiaa woruŋ aŋ via dɔŋɔ niiŋ
wiaa. Ŋ ma saa bi jaŋ wuo to
Wia aŋ bira cho dunia kiaa
maa.
25 Mi bulaa pima, ma sí ma
titia walimu a tigɛ kudiile-
la ma si jaŋ dii a kɛŋ doluŋ
koo kialiŋ ma si jaŋ nyun-
yua. Ma sí ma titia ma
walimu a tigɛ gɛnni-la lɛ ma
síi chɛ di ma lilaalɛ. Ma
miisiŋ nɛ kii kudiilee, ma
yaraa ma kii gɛnniŋ. 26 Má
bee na diibiisiŋ si hɛ wia
nyuŋ a fifil. Ba bi pɛrɛ,
ba bi kiaa kuŋ, ba ma bi
kiaa ka tuɔlɛ virisiŋ lɛ, ka la
Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ
pipiba kudiilee. Ma nɛ paala
kɛŋ liiba a kii diibiisiŋ. 27 Di
ma níi walimɛ ma titia kiaa
deeŋba wiaa, bua-la lɛ ma
miisiŋ si jaŋ dɛrɛ, u bi jaŋ
kɛŋ tapul-bala ma pɛ pima.
28 Di ma nɛ saa bi tapul-bala
ma wuo kaa pɛ ma miisiŋ lɛ
tapulii-la ma si jaŋ suu, bɛɛ
nɛ saa tii kiaa deeŋba wiaa
wiwalimɛma? Má bee na tii-
fiilaa si hɛ giriŋ lɛ. Ba bi
tiŋ, ba bi gɛnniŋ ma yɛrɛ a
lilaalɛ, 29 ama ba zɔmɔ nɛ
woruŋ. Kuoru kubala nɛ fa
hɛ dimɛ. Baa yirɛ Solomɔŋ.
U fa si hɛ u miisiŋ lɛ, u
kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. Ama u
gɛnniŋ fa bi zɔmɔ magɛ tii-
fiilaa deeŋba. 30 Wia nɛ yie
ŋaa yaŋ nyu a waa a zɔŋ,
ka u bi dieni aŋ hihil. Di u
nɛ hila, ba yie nyigɛ nyiniŋ.
Di Wia nɛ wuo ŋaa yaŋ zɔŋ
ŋii, bɛɛ nɛ tii ma biinɛ ari
u bi jaŋ wuo pima kudiilee
ari gɛnniŋ? Ma yarida bi
yugɛ. 31 Ma saa sí leŋe di
ma walimɛ ma titia kudiile-
la ma si jaŋ dii ari ku-la ma
si jaŋ nyua ari ku-la ma si jaŋ
laalɛ wiaa. 32 Nialiŋ si bi Wia
jiŋ dunia deeŋ lɛ, ba nɛ yie
walima chichɛ kiaa deeŋba.
Ma Nyimma si hɛ Wia-jaŋ
lɛ jima ari maa chɛ kiaa
deeŋba kala nɛ. 33 Ŋii wiaa
má laa sipaaŋ a chɛ kialiŋ si
hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ a chɛ
ŋii ma si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. U jaŋ joŋ kuŋ-
kala si ka a pɛ pima. 34 Ma
saa sí ma titia walimu a tiŋ
chiemiŋ wiaa. Chɛɛ kala kɛŋ
u wiwalimia nɛ. Ma sí wii
dɔŋ kala kaa pɛ chɛɛ kala
wiwalimii lɛ.

7

Yesu si di la sí la dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jiŋ

Luuk 6.37-38, 41-42

1 Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
wiaa laa jiŋ. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, Wia ma bi jaŋ joŋ
cheeriŋ pima. 2 Wia jaŋ dii
ma sariya ari ŋii titia ma
síi ŋaa ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa

lɛ. Ŋii titia ma si joŋo to
ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ, ŋii titia
nɛ Wia ma jaŋ joŋo toma lɛ.
3 Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo na daa-bie
si tel ŋ naaŋbie siiŋ lɛ aŋ bi
daa-bal-la si tel ŋ titia siiŋ lɛ
ka na? 4 Ŋ bi jaŋ wuo bula pi
ŋ naaŋbie a bul duu leŋ di ŋ
liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ lɛ,
aŋ ka daa-bal-la si hɛ ŋ titia
siiŋ lɛ. 5 Ŋ-na kaŋfugi tiina,
laa sipaaŋ liisɛ daa-bal-la si
hɛ ŋ titia siiŋ lɛ, ka ŋ siaa
wuo na, ŋii nɛ ŋ ma jaŋ wuo
pɛ ŋ naaŋbie lɛ a liisɛ daa-
bie-la si hɛ u siiŋ lɛ a pu.

6 Ma sí ku-zɔŋŋɔɔ joŋo
pi vahiŋ, ma ma sí ma
ku-zɔŋŋɔɔ joŋo bil toonuŋ
sipaaŋ. Di ma ŋaa ŋii, ba jaŋ
nuɔsɛ ari ba naasiŋ aŋ toma
hariŋ a diŋma.

Má chɛ kiaa, ma jaŋ na

Luuk 11.9-13

7 Sul kiaa, ŋ jaŋ laa. 8 Chɛ
kiaa, ŋ jaŋ na. Du̱ boro, ba
jaŋ kaa suro piŋ. Nii-la kala
si sul kiaa Wia teeŋ, u yie
laa nɛ. Nii-la síi chɛ kiaa,
u yie na nɛ. Nii-la ma si
du̱ boro, ba yie kaa suro pu
nɛ. 9 Di ŋ bie nɛ piɛsɛ a
chichɛ boroboro, ŋ jaŋ sii a
joŋ tabiiŋ puu? 10 Koo duu
ka chɛ cheŋfiliŋ, ŋ jaŋ joŋ
dimiŋ a puu? Ai, ma bi jaŋ
ŋaa ŋii. 11 Di la nɛ bɔmɔ aŋ
joŋ ku-zɔŋŋɔɔ aa pi la biiriŋ,
ɛɛ nɛ la Nyimma si hɛ Wia-
jaŋ a kɛŋ wu-zɔŋŋɔɔ bi jaŋ
joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi nialaa si
sula chichɛɛ? 12 Wii-la ŋ si
cho di niaa joŋo ŋiŋaaŋ lɛ,
ŋ ma ŋaa kukeri a joŋ ŋii
titia a ŋiŋaaba lɛ. Wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto ari nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, wu-nyuŋ nɛ wiiŋ deeŋ.”

Má to boi-bie a mu Wia-jaŋ

Luuk 13.24

13 Yesu bira bul, “Má to
boi-bie a mu Wia-jaŋ. Boi-la
ba si to aa mu Wia nyiniŋ,
u jalia nɛ, woŋbii-la ma
vɛniŋ bi hɛi. Niaa yuga nɛ
a tuto woŋbii-la. 14 Ama
Wia-jaŋ boiŋniiŋ muuro nɛ,
woŋbii-la ma síi mu lee-
la, u vɛniŋ hɛyɛ. Niaa
baŋmɛnɛ duŋduŋ nɛ yie
wuo na woŋbii-la a to.

Yesu bul wiaa a tiŋ nialiŋ si nyia wiaa a bul di ba ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ

Luuk 6.43-44

15 Má pɔ ma titia lɛ ari
nialiŋ si nyia wiaa a bul di
ba ŋaa nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
Ba jaŋ kɔ ma teeŋ ari ni-
zɔmɔ ba siaa lɛ, ama ba
tuɔŋ lɛ, ba ŋaa ni-bɔmɔ nɛ a
nagɛ guŋgurusuŋ si yie kɛsɛ
kiaa chichaŋ. 16 Ma jaŋ to
ba wu-ŋaalaa lɛ nɛ a jiŋba.
Sɔjaamiŋ bi chichuɛŋ ka
nɛŋ, sɔguŋ-gbeŋe ma bi tu-
togo naŋbilaa ka nɛŋ. 17 Tia-
la kala si kɛŋ yarifiɛlaa, uu
nɛŋ nɛŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ, ama tia-
la si bi yarifiɛlaa kɛnɛ níi
nɛŋ nɛŋ-lɔrunuŋ. 18 Tia-
la si kɛŋ yarifiɛlaa bi nɛŋ-
lɔrunuŋ wuo nɛŋ, tia-la si bi
yarifiɛlaa kɛnɛ ma bi nɛŋ-
zɔŋŋɔɔ wuo nɛŋ. 19 Tia-la
kala si bi nɛŋ-zɔŋŋɔɔ ka nɛŋ,

ba jaŋ kere ta a joŋo yuo
hɛ nyiniŋ tuɔŋ. [20] Ŋii lɛ
nɛ ma jaŋ to a jiŋ nialiŋ síi
nyia wiaa a bul di ba nɛ ŋaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ.

Nuu-kala dee bi jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ

Luuk 13.25-27

[21] Nuu-kala si yirɛmi, 'mi
Tiina, mi Tiina,' dee bi jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ, see
nialiŋ síi ŋaa wialiŋ mi Ny-
imma si hɛ Wia-jaŋ si daga.
[22] Di Wia sariya chɛ-diiliŋ nɛ
yie, niaa jaŋ yugɛ a bul, 'La
Tiina, la Tiina, la bul Wia
wiaa a pi niaa ŋ doluŋ lɛ aŋ
kiri jiŋsiŋ niaa lɛ ŋ doluŋ
lɛ, la ŋaa wu-magilaa ma a
yugɛ ŋ doluŋ lɛ.' [23] Ama
mi jaŋ bula piba a bul, 'Mi
paala bima jiŋ. Ma wu-bɔŋ
ŋiŋaaraa, má surisa lii mi
teeŋ!' "

Yesu magɛ namaga a tigɛ di-saaraa balia lɛ

Luuk 6.47-49

[24] Yesu bira si, "Nii-la kala
si kɔ mi teeŋ a jegile nii
mi niiŋ wiaa deeŋba mi si
bula pima a tutoba, mi jaŋ
dagɛma ŋii u si naga. U
nagɛ wu-jinna si saa u dia
nɛ. U saau kpaginyiliŋ nyuŋ
nɛ. [25] Ŋii nɛ duonuŋ nii. Liiŋ
sṳ leriŋ kala, peliŋ ma lu a
ŋmoo lii-la a yagɛ dia-la, ka
dia-la bi tele, bɛɛ wiaa ba
saau woruŋ nɛ kpaginyiliŋ
nyuŋ. [26] Ama nii-la ma kala
si jegile nii mi niiŋ wiaa
deeŋba mi si bula pima aŋ
biba to, u nagɛ ni-yaariŋ si
saa u dia nɛ. U saau hagili-
buŋbugulo tuɔŋ nɛ. [27] Ŋii
nɛ duonuŋ nii. Liiŋ sṳ leriŋ
kala, peliŋ ma lu a ŋmoo lii-
la yagɛ dia-la, dia-la kala tel
wuru."
[28] Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, ba ŋaa ni-daŋ-la kala
wu-kpuŋkpere. [29] U biba
daga a nagɛ ba Wia teniŋ
kerichiba síi dagɛba ŋii. U
si dagɛba ŋii, u kɛŋ wii-la
doluŋ nɛ.

8

Yesu vaarɛ gbege

Maak 1.40-45; Luuk 5.12-16

[1] Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u lii peeliŋ nyuŋ a ku
tuu. Ŋii nɛ ni-daŋ tuto u
hariŋ. [2] Gbege kubala ma kɔ
u teeŋ a tuu kpirimi u sipaaŋ
aŋ sul Yesu a bul, "Kuhiaŋ,
di ŋ nɛ cho, ŋ jaŋ wuo ŋaa di
mi duori." [3] Ŋii nɛ Yesu liisɛ
u nisiŋ a digu aŋ bul, "Mi cho
nɛ. Duori." Ŋii nɛ yawiil-
la guu leŋ baal-la. [4] Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, "Sí wiiŋ
deeŋ bula pi nuu-kala. Ama
kɛŋ ŋ titia mu dagɛ nii-la
si kpu pusuŋ pipi Wia duu
kpu pusuŋ a pi Wia a piŋ ari
Moosis fa si dagɛma ŋii. Di
ŋ nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ na ari
ŋ bira bi disinniŋ kɛnɛ."

Yesu vaarɛ Rom kuhiaŋ dia tiŋtinna

Luuk 7.1-10

[5] Ŋii nɛ Yesu sii mu
Kapɛnam di Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ ku chemu a
sulu duu pɛu lɛ a bul, [6] "Mi
kuhiaŋ, mi dia tiŋtinnu níi

wiilu a piŋ dia lɛ. U bi wuo
vɛŋ a nina hɛɛŋ woruŋ.”
7 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“Mi jaŋ ku ŋaa duu duori.”
8 Ama baal-la bula pu a bul,
“Mi Tiina, mi bi maga di ŋ
ku juu mi dia. Ŋ-na yaa
suri ŋ niiŋ duŋduŋa a bul
di mi tiŋtinni-la duori, u
jaŋ duori. 9 Mi ma paala to
mi laali-yuoroo nihiasiŋ niiŋ
nɛ. Laali-yuoroo dɔŋsuŋ ma
tuto mi ma niiŋ. Di mi nɛ
bul di nia deeŋ mu daha, u
yie mu nɛ. Di mi ma nɛ si
di nia deeŋ kɔ daha, u yie kɔ
nɛ. Di mi nɛ bula pi mi yomo
duu ŋaa deeŋ, u yie ŋaa nɛ.”
10 Yesu si nii wiaa deeŋba,
u ŋaau wu-kpuŋkpere. Ŋii
nɛ u bula pi ni-daŋ-la fa síi
to u hariŋ a bul, “Wutitii
nɛ mi bulaa pima, mi ha bi
yarida deeŋ doho na Iziral
tiŋteeŋ niaa tuɔŋ. 11 Mi
bulaa pima, niaa jaŋ yugɛ a
lii taŋ-bubuɔŋ ari taŋ-sɛmɛ
kala a kɔ a hɔŋ Wia kuorii-la
tuɔŋ di ba di Abiraham ari
Aizik ari Jekɔb dii kudiilee,
12 ama nialiŋ fa si maga di
ba hɛ Wia kuorii-la lɛ aŋ
bi jua, ba jaŋ joŋba yuo ta
jeeŋ hariŋ di ba hɛ birimiŋ
tuɔŋ a pina yiyel aŋ didiŋ
ba nyilaa.” 13 Ŋii nɛ Yesu
bula pi laali-yuori-hiaŋ-la a
bul, “Mu dia, ŋ si ŋaa yarida
ari wii-la, u jaŋ ŋaa.” Bua-
la titia lɛ laali-yuori-hiaŋ-la
tiŋtinni-la duori.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ

Maak 1.29-34; Luuk 4.38-41

14 Ŋii nɛ Yesu mu Piita dia.
U si jua, u na di u hiili-haala
pina a wiilɛ, u yaraa kala liŋ.
15 Ŋii nɛ Yesu digi u nisiŋ
lɛ. U yaraa fa si lima ŋii,
u fiɛlɛ. U sii ŋaa kudiilee
piba ba dii. 16 Didaaniŋ si
yie, ba kɛŋ niaa yugɛ a kaa
kɔ Yesu teeŋ. Jiŋsiŋ nɛ kɛŋ
niaa dɔŋsuŋ. Yesu bul wiaa
a kiri jiŋ-bɔmɔ-la ta aŋ vaarɛ
nialiŋ kala fa síi wiilu. 17 U
ŋaa wiiŋ deeŋ di wialiŋ Aza-
aya fa si bula ku ŋaa wutitii.
Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. U fa bula a bul,

“U nɛ laa la nyanyalaa kala
a chuŋ a kaa mu ta.”

Nialiŋ si maga di ba to Yesu hariŋ

Luuk 9.57-62

18 Yesu si na di ni-daŋ-la
ku gollu, u ŋaa ba di u hari-
tooroo chol fuoŋ cholo dɔŋɔ.
19 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi
kubala kɔ u teeŋ a bula pu a
bul, “Mi kuhiaŋ, mi ŋaa siri
di mi to ŋ hariŋ a mu lee-na
kala ŋ síi mu nɛ.” 20 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Jolluŋ
kɛŋ buasuŋ nɛ a jujuu, di-
ibiisiŋ ma kɛŋ dɛlliŋ a jujuu,
ama mi-na Nuhuobiine Bie
bi di-piniŋ kɛnɛ di mi pina
wiesi.” 21 Niaa dɔŋsuŋ ma
fa síi to Yesu hariŋ, ba tuɔŋ
kubala ma bula pu a bul,
“Kuhiaŋ, leŋ mi laa sipaaŋ
mu hugi mi nyimma.” 22 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “To
mi hariŋ aŋ leŋ di suunuŋ
huhugi ba titia suunuŋ.”

Yesu ŋaa lii-peliŋ kɛrɛ
Maak 4.35-41; Luuk 8.22-25
23 Ŋii nɛ Yesu juu liiŋ
daboro. U haritooroo to u
hariŋ a ma mu juu, 24 di
pel-duo kubala suomo a lulu
ŋii a ku ŋmoo liiŋ. Ŋii
nɛ lii-peliŋ tɔ liiŋ daboro-
la. Liiŋ daboro-la faa chɛ
duu tuu liiŋ bubuɔŋ. Ama
Yesu fa piŋ doŋ nɛ. 25 Ŋii
nɛ u haritooroo mu chisu
a bula pu a bul, "La Tiina,
laala ta, laa chɛ di la suu
nɛ." 26 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba
a bul, "Bɛɛ nɛ tii fawul-
luŋ kɛŋma? Ma yarida bi
yugɛ." Ŋii nɛ u sii kpia pel-
la lɛ aŋ bula pi fuo-la maa
duu fiɛla piŋ, leriŋ kala guu
ŋaa fuii. 27 U ŋaa nuu-kala
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba
pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Ni-bɛɛ nɛ ŋla?
Peliŋ ari lii-peliŋ kala tuto u
niiŋ."

Yesu kiri jiŋsiŋ baalaa balia lɛ
Maak 5.1-20; Luuk 8.26-39
28 Ŋii nɛ Yesu sii mu tiŋtee
kubala baa yirɛ Gadara. Lee-
la fa hɛ fuoŋ cholo nɛ. Di
baalaa balia lii vaamaa tuɔŋ
a ku chemu. Jiŋsiŋ nɛ fa kɛŋ
baala-la. Ba nyinyaasɛ. Nuu-
kala fa bi woŋbii-la wuo to.
29 Ba si na Yesu, ba guu
ŋmoo niiŋ a piɛsu, "Bɛɛ nɛ
ŋ chichɛ di ŋ ŋaala lɛ Wia
Bii? Ŋ kɔ di ŋ dɔgisɛla nɛɛ,
ka bua-la ha bi yiee?" 30 Di
toonuŋ ma hɛ lee-la a yugɛ
a gɔllɔ didii kiaa. 31 Ŋii nɛ
jiŋsi-la sul Yesu a bul, "Di
ŋ níi chɛ di ŋ kirila di la
lii, leŋ di la mu juu toonuŋ
deeŋba." 32 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, "Má lii." Ŋii nɛ ba
lii baala-la lɛ a mu juu toonu-
la. Ŋii nɛ toonu-la kala sii
fá a lii peel-la nyuŋ a tuu
tel muga tuɔŋ a suu. 33 Too-
daara-la fá a juu taŋ-la tuɔŋ
a bul wii-la kala si ŋaa a pi
niaa ari wii-la si ŋaa baala-
la fa si kɛŋ jiŋsiŋ lɛ. 34 Ŋii
nɛ nuu-kala si hɛ taŋ-la lɛ
lii a mu duu na Yesu. Ba si
mu nau, ba sulu duu lii ba
tiŋteeŋ lɛ.

9

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ
Maak 2.1-12; Luuk 5.17-26
1 Ŋii nɛ Yesu sii juu liiŋ
daboro a miira chol a mu u
jaŋ, 2 di niaa chuŋ gbɛriku
kubala si piŋ u bɔsɔ nyuŋ a
kaa kɔ Yesu teeŋ. Yesu si na
ari ba ŋaau yarida woruŋ,
u bula pi gbɛriku-la a bul,
"Sí fawulluŋ fá mi bii, mi
joŋ ŋ haachɛba chɛŋ nɛ."
3 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba-
la dɔŋsuŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ a
bul, "Baala deeŋ tuusɛ Wia
joŋŋoo nɛ." 4 Ama Yesu
jiŋ wii-la ba fa síi biinu a
piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii
maa biinɛ wu-bɔmuŋ deeŋ?
5 Mi si jaŋ bul di mi joŋ u
haachɛba chɛu nɛ koo mi si
jaŋ bul duu sii a chuoli u
bɔsɔ a viiri, ba tuɔŋ kubɛɛ
nɛ ŋaa mɔli? 6 Mi jaŋ
dagɛma ari mi-na Nuhuobi-
ine Bie kɛŋ doluŋ dunia lɛ
di mi wuo joŋ haachɛba chɛ
niaa." Ŋii nɛ u bula pi
gbɛriku-la a bul, "Sii a joŋ ŋ
bɔsɔ a mu dia." 7 Baal-la guu

duori a sii a mu dia. 8 Ni-
daŋ-la si na ŋii, fawulluŋ
kɛŋba. Ba dɛnnɛ Wia ari
u si wuo joŋ doluŋ ŋii a pi
nuhuobiinee.

Yesu yirɛ Matiu

Maak 2.13-17; Luuk 5.27-32

9 Yesu si lii lee-la aa vɛŋ,
u na laŋpoo lilaaru kubala
baa yirɛ Matiu. U fa hɔŋ
u tiŋtinni-dia lɛ nɛ. Ŋii nɛ
Yesu yiru a bula pu duu sii
to u hariŋ. U sii a to u hariŋ.
10 Ŋii nɛ Yesu juu Matiu
dia, ba di u haritooroo kala,
a hɔnɔ didii kiaa. Laŋpoo
lilaaraa yuga ari haachɛ
diiree ma a kɔ, ba kala
didii kialiŋ. 11 Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ naba a piɛsɛ Yesu
haritooroo a bul, "Bɛɛ nɛ
tii ma kuhiaŋ ari laŋpoo
lilaaraa ari haachɛ diiree
kala hɔnɔ didii kiaa?"
12 Yesu nii wii-la ba si bula
a miira bula piba a bul,
"Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa, ba
bi daalusuŋ ŋiŋaara ka chɛ,
see nialiŋ síi wiilu. 13 Má mu
a beŋ Wia teniŋ tuɔŋ a na
wii-la ba si ŋmuŋsa bubuɔŋ.
Ba ŋmuŋsa,

'Wia si, mi cho di ma fifá
niaa nennige nɛ a kii
ma si kpu pusuŋ pip-
imi.'

Mi kɔ di mi yirɛ haachɛ
diiree nɛ di ba leŋ ba
haachɛba. Nialiŋ si kɛŋ tuɔ-
pula mi sipaaŋ dee mi kɔ di
mi yirɛ."

Yesu dagɛ nii-vɔbuŋ wiaa

Maak 2.18-22; Luuk 5.33-39

14 Ŋii nɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-
la haritooroo kɔ Yesu teeŋ
a piɛsu a bul, "Bɛɛ nɛ tii
la di Farisii tiŋŋaa vuvɔɔ
niiŋ aŋ ka ŋ haritooroo-na
bi niiŋ vɔɔ?" 15 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛba a bul, "Di nuu
nɛ mu jaa haal kaa kɔ, ka
ba duu naŋdɔŋsuŋ hɔŋ, u
naŋdɔŋsu-la tuɔŋ jaŋ chei?
Ai. Ama chɛɛ dɔŋ nɛ hɛ
dimɛ, ba jaŋ kɛŋ baal-la kaa
mu lee, aŋ ka di u naŋdɔŋsu-
la vɔɔ niiŋ."
16 Ŋii nɛ u bira magɛ nam-
aga a piba a bul, "Nuu-kala
bi jaŋ joŋ gɛripɛ-faliŋ a kaa
tɔ gɛri-biniŋ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii,
ŋ jaŋ chei gɛri-falii-la. 17 Ŋii
titia nɛ nuu ma bi jaŋ joŋ
si-huoŋ a hɛ pupoi-kpaaŋ lɛ.
Ŋ nɛ ŋaa ŋii, pupoi-la jaŋ
yɛrɛ, di siŋ-la kala bisa ta.
Si-huoŋ maga di ŋ joŋu hɛ
pupoi-zɔmuŋ lɛ nɛ, di siŋ-la
ari pupoi-la kala zɔŋ."

Yesu chisɛ Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ tolo suuŋ lɛ aŋ pɛ vaarɛ haal kubala

Maak 5.21-43; Luuk 8.40-56

18 Yesu fa síi bul wiaa ŋii,
Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ kubala kɔ
u teeŋ a tuu kpirimi u sipaaŋ
aŋ bula pu a bul, "Mi tolo
nɛ yie suu lɛɛlɛ, ama ku joŋ
ŋ nisiŋ daŋu lɛ duu duori."
19 Ŋii nɛ Yesu to u hariŋ, ba
di u haritooroo kala. 20 Ba
síi mu ŋii, di haal kubala ma
hɛ dimɛ. U fa kɛŋ tiŋa jisiŋ
fii ari balia nɛ, ka u pɔ u bi
dɛrɛ. Ŋii nɛ u kɔ a bal Yesu
hariŋ a digi u gɛriŋ niipiniŋ
lɛ 21 aŋ bul u titia lɛ, "Di
mi nɛ digi u gɛriŋ maa, mi
jaŋ duori." 22 Ŋii nɛ Yesu
miira daasɛ a nau a bula pu

a bul, “Mi tolo, sí fawulluŋ
fá, ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori.”
Haal-la guu duori bua-la titia
lɛ.
23 Ŋii nɛ ka Yesu-na juu
Ju̠u tiŋŋaa kuhiaŋ-la dia. U
jua di yo-daaraa china aa
yel. 24 Ŋii nɛ Yesu bula piba
di nuu-kala lii, di tolo-la bi
suba, di u ta piŋ doŋ nɛ. Ŋii
nɛ ba kala mumɔmu. 25 Ama
ba si kiri nialiŋ kala ba lii,
Yesu mu juu tolo-la dia a kɛŋ
u nisiŋ lɛ, u sii. 26 Wiiŋ deeŋ
Yesu si ŋaa, u teeli tiŋtee-la
kala.

Yesu vaarɛ nyulimaa balia

27 Yesu si lii Ju̠u tiŋŋaa
kuhiaŋ-la dia-la lɛ aa vɛŋ, ŋii
nɛ nyulimaa balia sii a tuto
u hariŋ aŋ faasa yirɛ a bula
pu a bul, “Yesu, Devit nihiŋ,
fála nennige.” 28 Yesu si mu
dia, nyulima-la baliamiŋ ma
to u hariŋ juu dia-la. Ŋii
nɛ u piɛsɛba a bul, “Ma ŋaa
yarida ari mi jaŋ wuo ŋaa di
ma duorii?” Ŋii nɛ ba bul,
“Oo, la Tiina, la ŋaa yarida.”
29 Ŋii nɛ Yesu digi ba siaa lɛ
aŋ bul, “Ma si ŋaa yarida ari
ŋii jaŋ ŋaa, mi jaŋ leŋ duu
ŋaa.” 30 Ŋii nɛ ba siaa suri,
ka Yesu bula piba ari siifiɛsiŋ
a bul, “Ma sí wiiŋ deeŋ bula
pi nuu-kala.” 31 Ama ba lii
Yesu teeŋ a bul wii-la kala
Yesu si ŋaa a teeli leriŋ kala.

Yesu vaarɛ taŋiŋ

32 Nyulima-la balia si lii
dia-la lɛ Yesu fa si hɛ, niaa
kɛŋ baal kubala si bi wiaa
wuo bul a kaa kɔ u teeŋ.
33 Ŋii nɛ Yesu kiri jima-
la baal-la lɛ, baal-la suomo
bubul wiaa. U ŋaa nuu-kala
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba
bul di ba ha bi wiiŋ deeŋ yiri
na Iziral lɛ. 34 Ama Farisii
tiŋŋaa bul ari jiŋsiŋ kuoro
nɛ pu doluŋ duu kikiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ ŋii.

Yesu fá niaa nennige.

35 Ŋii nɛ Yesu sii gɔllɛ
ta-balaa ari ta-biisiŋ kala a
dagɛ niaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ a bul Wia wu-zɔmɔ-la
a tigɛ Wia kuorii-la lɛ aŋ
pɛ vaarɛ niaa nyanyal-yiriba
kala. 36 U fa si na ni-daŋ-
la, nennige kala kɛnu. U
na di wiaa nɛ faa walimɛba.
Ba bi ba titia lɛ wuo pɛ, a
nagɛ piesee si bi pie-daara
kɛnɛ. 37 Ŋii nɛ u bula
pi u haritooroo a bul, “Ku-
kumaa yuga nɛ baga lɛ di
ba kuŋ, ama tiŋtinnaa bi
yugɛ di ba kuŋ kialiŋ. 38 Má
saa sul baga-la tiina duu
hɛ tiŋtinnaa yugɛ di ba tiŋ
tiŋtimii-la.”

10

Yesu yirɛ u haritooroo fii ari balia

Maak 3.13-19; Luuk 6.12-16

1 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u har-
itooroo fii ari balia a hɛ
dɔŋɔ lɛ a piba doluŋ di
ba wuo kikiri jiŋsiŋ aŋ pɛ
vivaarɛ niaa nyanyal-yiriba
kala. 2 Nialiŋ u si liisa
yiraa nɛ ŋla: Saamɔŋ, ba
fa kɛnu yiyirɛ Piita ma nɛ,
ari u naaŋbie Aŋduru, ari
Jeems, si ŋaa Zɛbidii bie, ari
Jɔɔŋ. Jɔɔŋ fa ŋaa Jeems
ŋaana nɛ. 3 U bira liisɛ Filip,
ari Batolomi, ari Tɔmas,

ari Matiu laŋpoo lilaari-la,
ari Alifiyas bie Jeems, ari
Tadiyas, 4 ari Saamɔŋ Zɛlɔt,
ari Judas Isikarɔt, nii-la si ku
ŋaa zɛŋbɛ tiina a yallɛ Yesu.

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia

Maak 6.7-13; Luuk 9.1-6

5 Niaa deeŋba fii ari balia,
Yesu nɛ tiŋba ba lii. Ŋla
nɛ u bula piba aŋ ka ba
lii: "Ma sí nialiŋ si bi J̱uu
tiŋŋaa ŋaa tiŋteeŋ mu. Ma
sí Samaria tiŋteeŋ ma mu.
6 Ama má mu Iziral niaa
teeŋ, niaa deeŋba lɛlɛ nagɛ
piesee si lɛlɛ nɛ a bira bi dia
wɛniŋ jiŋ. 7 Má mu a bul
Wia kuorii-la wiaa piba a bul
duu kpaga nɛ. 8 Má vaarɛ
nyanyal tiŋŋaa a chisɛ su-
unuŋ a vaarɛ gbegisiŋ a kiri
jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Ma nɛ
ŋaa ŋii, ma sí time kala laa,
bɛɛ wiaa ma ma bi kuŋ-kala
time aŋ laa. 9 Ma sí moribiee
ma joŋo hɛ ma gɛri-fesiniŋ
lɛ. 10 Ma ma sí sulli-gbaŋsiŋ
koru a kaa vɛŋ woŋbii-la
a sí gɛnniŋ tuŋ-bulia koo
nɛŋtɛŋŋɛɛ tuŋ-bulia laalu,
ma sí daaŋtiga ma koru. Di
tiŋtinna nɛ tima, u maga di
ba ṯimu nɛ. 11 Di ma nɛ
mu yi ta-bal koo ta-bie, má
juu taŋ-la tuɔŋ a bee chɛ nii-
la si jaŋ wuo laama bil a
chuchua dii-bala-la lɛ halii di
bua-la ma si jaŋ lii taŋ-la lɛ
yi. 12 Di ma nɛ mu juu dia
kala, má laa sipaaŋ chuɔlɛ
dia-la niaa a bul, 'Dia deeŋ
niaa jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.'
13 Di ba nɛ laama, ba jaŋ kɛŋ
yarifiɛlaa. Di ba nɛ bima laa,
yarifiɛla-la jaŋ miira kɔ ma
teeŋ. 14 Di ma mu nuu-kala
teeŋ, duu pɔ di ma sí juu a
bi ma wialiŋ ma jegilee nii,
má lii dia-la lɛ koo taŋ-la lɛ
a kpesi ma naasiŋ hagila ta.
Ba jaŋ jiŋ ari ba ŋaa wii nɛ a
cheima lɛ. 15 Mi bulaa pima
ari sariya chɛ-diiliŋ, Wia jaŋ
dɔgisɛ taŋ-la niaa a kii bua-
la lɛ u si dɔgisɛ Sɔdɔm niaa
ŋii."

Hɛɛ-la si jaŋ kɔ

Maak 13.9-13; Luuk 21.12-17

16 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Má
jegile nii, ma nagɛ pie-biisiŋ
nɛ. Mii tiŋma di ma guoli
guŋgurusuŋ tuɔŋ. Má saa
kɛŋ wu-jimiŋ a nagɛ diŋŋaa
si kɛŋ wu-jimiŋ ŋii a leŋ di
ma siaa fiɛlɛ a nagɛ kokosuŋ
siaa si fiɛlɛ ŋii. 17 Má kɛŋ
ma titia woruŋ ni-bɔŋŋɔɔ
deeŋba teeŋ. Ba jaŋ kɛŋma
kaa mu nialiŋ si yie hilime
vuvuurɛ wiaa teeŋ di ba dii
ma sariya. Ba jaŋ viirima
Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. 18 A tiŋ
mi wiaa, ba jaŋ kɛŋma kaa
mu kuoroo ari taŋ kuhiasiŋ
sipaaŋ di ma dii mi daŋsia,
ba di nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa
ŋaa kala teeŋ. 19 Di ba nɛ
kɛŋma kaa mu di ba dii ma
sariya, ma sí leŋe di ma
bɔisiŋ joŋ wialiŋ ma si jaŋ
bul lɛ a laa ma titia. Bua-
la lɛ Wia jaŋ joŋ wu-jimiŋ
a hɛ ma nyuŋ lɛ. 20 Wialiŋ
ma si jaŋ bul, ma dee bi jaŋ
bul. Ma Nyimma Wia jaŋ
leŋ di u Diŋ-zɔŋ-la toma lɛ a
bul wiaa pima. 21 Naaŋbiiriŋ
jaŋ kɛŋ dɔŋɔ a kaa mu tia di

ba kpu. Nyimmaba ma jaŋ
ŋaa ŋii ba biiriŋ lɛ. Biiriŋ
ma jaŋ ŋaa ŋii a ma kɛsɛ ba
nyimmaba ari ba naaŋba a
kaa mu pa di ba kpu. 22 Nuu-
kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi
wiaa. Ama nii-la kala si
nyalimɛ a mu dɛrɛ, Wia jaŋ
laau ta. 23 Di ba níi dɔgisɛma
taŋ-la lɛ, má lii a fá mu taŋ
dɔŋɔ. Mi bulaa pima ari
ma bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtimii-la
dɛrɛ Iziral tasiŋ kala lɛ, ka di
mi-na Nuhuobiine Bie-na kɔ.
24 Sukuuri bie bi u kerichi
ka kii, nii-la síi tiŋ tiŋtiŋŋaa
nuu dɔŋ teeŋ ma bi yuga kii
nii-la teeŋ u síi tiŋ tiŋtimii-
la. Tiŋtinna bi u kuhiaŋ ka
kii. 25 Ama di nii-la nɛ gunnɛ
tiŋtimii-la dɛrɛ, u maga di
ba di nii-la si dagu kala magɛ
dɔŋɔ nɛ. Di ba nɛ saa kɛŋ dia
tiina kaa yirɛ Bɛlizibul, ŋii-
na ba jaŋ hɛ yiri-bɔŋŋɔɔ a pi
u dia niaa kala.

Nii-la si maga di la fá
Luuk 12.2-9

26 Ŋii wiaa, ma sí nuhuo-
biinee fá. Wii-kala si faa
jaŋ ku lii pulumuŋ, niaa ma
jaŋ nii wii-la si ŋaa wu-faali.
27 Wii-kala mi si bula pima
birimiŋ tuɔŋ, u maga di ma
bulu pulumuŋ tuɔŋ. Wii-
kala bira ba si muŋso bula
pima birimiŋ tuɔŋ, má heele
bulu lusuŋ nyuŋ." 28 Ŋii
nɛ Yesu bira bul, "Ma sí
nialiŋ si jaŋ wuo kpu ma
yaaraa fá, niaa deeŋba bi
ma dima wuo kpu. Ama
má fá Wia. U nɛ kɛŋ doluŋ
duu wuo joŋ ma yaraa ari
ma diŋsiŋ kala a hɛ Wia
nyiniŋ tuɔŋ. Mi bula pima,
má fifáu. 29 Zaarikokobiisiŋ
balia dee ba yie joŋo yallɛ
kɔbu koo? Ama ba tuɔŋ
kubala ma bi jaŋ tel tiŋteeŋ,
see ma Nyimma Wia sɛyɛ.
30 Wia paala jiŋ ma nyu-
punaa kala ma niiŋ nɛ. 31 Ŋii
wiaa, ma sí leŋe di fawul-
luŋ kɛŋma. Ma nɛ paala
kii zaarikokobiisiŋ a yugɛ.
32 Nii-la kala si jaŋ wuo bul
niaa tuɔŋ ari u ŋaa mi nuu
nɛ, mi ma jaŋ bul ŋii a tigɛu
lɛ mi Nyimma Wia si hɛ Wia-
jaŋ lɛ sipaaŋ. 33 Ama nii-la
kala si viami niaa tuɔŋ, mi
ma jaŋ viau mi Nyimma Wia
si hɛ Wia-jaŋ lɛ sipaaŋ.

Yesu si duu bi dunia kɔ di
niaa siŋ, see di ba yuo dɔŋɔ.
Luuk 12.51-53; 14.26-27

34 Ma fa biina di mi kɔ
dunia di niaa siŋ nɛɛ? Ai,
yuosuŋ nɛ mi kaa kɔ. 35 Mi
kɔ di niaa pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ.
Bie jaŋ kɛŋ u nyimma di ba
yuo dɔŋɔ. Tolo ma jaŋ kɛŋ u
naaŋ di ba guraa yuo dɔŋɔ.
Bii-haala ma jaŋ kɛŋ u bala
naaŋ di ba guraa yuo dɔŋɔ.
36 Nuu diŋdɔŋŋɔɔ paala jaŋ
hɛ u dia-niaa tuɔŋ. 37 Nii-la
kala si cho u nyimma ari u
naaŋ a kiimi, u bi maga duu
ŋaa mi haritooru. Nii-la kala
ma si cho u bie koo u tolo a
kiimi, u bi maga duu ŋaa mi
haritooru. 38 Nii-la kala si bi
u titia daa-gɛsɛɛ baasɛ a to
mi hariŋ, u bi maga duu ŋaa
mi haritooru. 39 Nii-la kala
síi chɛ u titia miisiŋ, u jaŋ
joŋ u miisiŋ ta. Ama nii-la
kala si via u miisiŋ ta a tiŋ
mi wiaa, u jaŋ kɛŋ miisiŋ.

Time-la Wia si jaŋ joŋo t̠iŋla.

Maak 9.41

[40] Nii-la kala si kɛŋma
woruŋ, u tiina kɛŋmi ma
woruŋ nɛ. Nii-la ma kala si
kɛŋmi woruŋ, u kɛŋ Tiina
ma si tiŋmi woruŋ nɛ. [41] Nii-
la kala si laa Wia tiŋtinna
dɔŋɔ a kɛnu woruŋ u dia lɛ
a tiŋ u si ŋaa Wia tiŋtinnu
wiaa, u jaŋ laa u time. Time-
la Wia si jaŋ joŋo t̠imu, u jaŋ
magɛ time-la Wia si jaŋ t̠iŋ u
tiŋtinni-la. Nii-la kala ma si
laa tuɔ-pul tiina bil a tiŋ u si
ŋaa tuɔ-pul tiina wiaa, time-
la Wia si jaŋ joŋo t̠imu, u jaŋ
magɛ time-la u si jaŋ joŋo
t̠iŋ tuɔ-pul tiina-la. [42] Nii-la
ma kala si ŋaa lii-fiɛla pi mi
haritooroo deeŋba tuɔŋ ku-
bie a tiŋ u síi to mi hariŋ
wiaa, u tiina ma jaŋ laa u
time.”

11

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la tiŋ niaa ba kɔ Yesu teeŋ

Luuk 7.18-35

[1] Yesu si bul wiaa deeŋba
a pi u haritooroo fii ari balia-
la dɛrɛ, u lii lee-la a mu
duu dagɛ niaa aŋ pɛ bul Wia
wiaa tasi-la si kpagɛ lee-la.

[2] Jɔɔŋ Wia lii-foori-la fa
si hɛ sarika lɛ a nii wialiŋ
Kirisito fa síi ŋaa, u tiŋ u
haritooroo dɔŋsuŋ Yesu teeŋ
[3] di ba mu piɛsɛ Yesu a bul,
“Bula pila, ŋ nɛ nii-la Jɔɔŋ
fa si si u jaŋ kɔ, koo la haa
gbɛrɛ nuu ma dɔŋ nɛɛ?” Ŋii
nɛ ba mu piɛsu. [4] Ba si piɛsɛ
dɛrɛ, Yesu bula piba a bul,
“Má miira mu Jɔɔŋ teeŋ a
bula pu wialiŋ kala ma si
na a nii maa. [5] Má bula
pu di nyulimaa siaa suri nɛ,
gbɛrikɛɛ vivɛŋ, gbegisiŋ ma
duduori. Taŋŋaa ninii wiaa,
nialiŋ si suba sisii suuŋ lɛ.
Summoo ma wuo ninii Wia
wu-zɔŋŋɔɔ. [6] Nialiŋ si bi kaa
lɛrɛ ari mi nɛ ŋaa nii-la Wia
si tima, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

[7] Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooro-la
viiri. Ŋii nɛ Yesu suomo bul
Jɔɔŋ wiaa a pipi ni-daŋ-la. U
piɛsɛba, “Ma si mu Jɔɔŋ teeŋ
tiŋtee-hilii-la lɛ, bɛɛ nɛ ma
fa gbɛrɛ di ma na? Ma mu di
ma na yaŋ peliŋ si kaa viviisi
nɛɛ? Ai. [8] Bɛɛ nɛ saa ma
lii di ma na? Ma lia di ma
na nuu si laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ
nɛɛ? Ai. Bee na nialiŋ si
yie laalɛ gɛnniŋ deeŋba, ba
yie juu kuori-diisiŋ nɛ aa nii
sima. [9] Má saa dagɛmi ku-
la ma si mua di ma na. Ma
mua di ma na nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛɛ? Oo, mi jaŋ bula pima
ari ma na nuu duu kii nii-
la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ. [10] U-na Jɔɔŋ
wiaa nɛ ba ŋmuŋsa bil Wia
teniŋ tuɔŋ a bul di Wia si,

‘Má jegile nii mi teeŋ, mi jaŋ
tiŋ mi tiŋdaara
duu laa ŋ sipaaŋ a mu a
wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ.’
”

[11] Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
niaa a bul, “Wutitii, mi bulaa
pima, Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la
nɛ kii nuu-kala ba si lula.
Ama nii-la si ŋaa ni-bie Wia
kuorii-la tuɔŋ, u nɛ yuga
kii Jɔɔŋ. [12] A chiŋ bua-la
lɛ Jɔɔŋ si suomo bubul Wia
wiaa a kaa kukɔ tapuluŋ

deeŋ, niaa kɛŋ Wia kuorii-
la wiaa yuyuo dɔŋɔ nɛ, ŋii
nɛ ni-duoruŋ wiwalimɛ di
ba kaa loriko laa. 13 Ka di
Jɔɔŋ-na kɔ, nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ fa bul Wia kuorii-la wiaa
nɛ. Wialiŋ Wia si leŋe ba
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ma
dagɛ ŋii nɛ. 14 Di ma nɛ ŋaa
yarida, ma sɛi wialiŋ ba si
bula. Jɔɔŋ nɛ ŋaa Ilaaja, nii-
la wiaa ba fa si bula duu
jaŋ kɔ. 15 Digilaa tiŋŋaa, má
wuoli ma digilaa a nii wiaa
deeŋba.”

16 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Bɛɛ nɛ mi jaŋ kɛŋ jiniŋ
niaa kaa magisɛ? Ba nagɛ
haŋbiisiŋ síi gbieli yɔbɔ tuɔŋ
nɛ. Dɔŋsuŋ yie kpia dɔŋɔ lɛ
a bula piba a bul, 17 ‘La yii
yiilaa nɛ pima, aŋ ka ma bi
gua, la yel yoho pima, aŋ ka
ma bi yel.’ 18 Bua-la lɛ Jɔɔŋ
si kɔ ma teeŋ, uu vɔɔ niiŋ
nɛ a bi siniŋ ma nyua. Ŋii
nɛ ba si di jiŋ-bɔŋ nɛ kɛnu.
19 Aŋ ka mi-na Nuhuobiine
Bie kɔ ma teeŋ a didii kiaa
aŋ pɛ nyunyua siniŋ maa.
Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a bul,
‘Baala deeŋ ŋaa luobii tiina
nɛ a ŋaa si-nyuaru maa aŋ
pɛ kɛŋ laŋpoo lilaaraa ari
haachɛ diiree kala ma kaa
dii naŋdɔŋsuŋ.’ Nialiŋ si sɛi
wu-jimii-la si lii Wia teeŋ, ba
wu-ŋaalaa daga ari ba sɛnɛ
sɛi nɛ.”

Tasi-la si bi Yesu wiaa laa dii

Luuk 10.13-15

20 Tasi-la lɛ Yesu si ŋaa wu-
magilaa yugɛ, ba niaa bi u
wiaa laa dii, ŋii wiaa ba bi
birima lii ba haachɛba lɛ. Ŋii
nɛ u kpiaba lɛ a bul, 21 “Ma
Kɔraziŋ tiŋŋaa, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Bɛtisaada tiŋŋaa maa,
ma ma jaŋ na hɛɛŋ. Wu-
magila-la ba si ŋaa ma teeŋ,
di ba nɛ fa ŋaaba Taya ari
Saadɔŋ niaa teeŋ ŋla, ba fa
bi jaŋ dieni aŋ hɔnɔ tɛllɛ
naasiŋ a ŋaa tuɔruŋ bugɛ
ba titia, a didagɛ ŋii ari ba
birima lii ba haachɛba lɛ
nɛ. 22 Mi bulaa pima, sariya
chɛ-diiliŋ, Wia jaŋ dɔgisɛ
Kɔraziŋ ari Bɛtisaada tiŋŋaa
a kii Taya ari Saadɔŋ tiŋŋaa.
23 Ma-na Kapɛnam tiŋŋaa,
ma nɛ paala chichɛ di ma
kɛŋ ma titia a kaa jil Wia-
jaŋ. Wia jaŋ joŋma yuo ta nɛ
di ma tuu juu u nyiniŋ. Wu-
magilaa deeŋba kala mi si
ŋaa ma teeŋ, di mi fa ŋaaba
Sɔdɔm lɛ nɛ, ba fa jaŋ hɛ
dimɛ a kaa kukɔ jiniŋ. 24 Mi
bulaa pima, sariya chɛ-diiliŋ
Wia jaŋ fá Sɔdɔm niaa nen-
nige a kii Kapɛnam niaa.”

Yesu bula pi niaa di ba kɔ u teeŋ a na wiese

Luuk 10.21-22

25 Bua-la titia lɛ Yesu guu
yirɛ, “Mi Nyimma, ŋ nɛ ŋaa
wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala
Tiina. Mii lɔlluŋ ari ŋ si kɛŋ
wialiŋ ŋ si joŋo faa a dagɛ
nialiŋ si bi wiaa jiŋ, aŋ bi
joŋo dagɛ nialiŋ si kɛŋ wu-
jimiŋ. 26 Mi Nyimma, mii
lɔlluŋ. Ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ ŋ ŋaa ŋii.” 27 Ŋii nɛ u
bira bul, “Mi Nyimma joŋ
kuŋ-kala doluŋ nɛ pimi. Mi
Nyimma duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii
mi si naga. Mi ma duŋduŋa

nɛ jiŋ ŋii mi Nyimma ma
si naga. Nuu-kala bira buu
jiŋ, see nialiŋ duŋduŋa mi
síi cho di mi daga.” 28 Ŋii nɛ
Yesu bira bula pi niaa, “Má
kɔ mi teeŋ, ma nialiŋ kala si
lɔlɔ, aŋ ka wiaa nyagɛma bil.
Mi jaŋ pima wiese. 29 Má laa
mi chuga a chuŋ aŋ gunnɛ
mi teeŋ, bɛɛ wiaa mi kɛŋ
mi titia muuri nɛ, mi siaa
ma fiɛlɛ. Di ma ŋaa ŋii, ma
jaŋ na wiese. 30 Chuga-la mi
si jaŋ joŋo chuŋma jaŋ ŋaa
chugi-mɔli, u bi yuŋ.”

12

Ba piɛsɛ Yesu chɛ-wiesii-la wiaa.

Maak 2.23-28; Luuk 6.1-5

1 U bi diene aŋ ka Yesu ari
u haritooroo sii to nyoŋso
baga tuɔŋ chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ. Losuŋ fa kɛŋ Yesu
haritooroo. Ŋii nɛ ba suomo
kiilɛ nyoŋso-la aa chaŋ.
2 Farisii tiŋŋaa si na wiiŋ
deeŋ ŋii, ba piɛsɛ Yesu a
bul, “Ŋ bi naa? Chɛ-wiesii-
la kisiŋ nɛ ba chichei ŋii.”
3 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul,
“Ma bi wii-la Devit fa si
ŋaa karimaa? Losuŋ fa si
kɛnu ba di u hariŋ niaa,
4 u mu juu Wia-dia a joŋ
boroboro-la ba fa si kaa ku
bil Wia sipaaŋ a chɔgɔ dii,
aŋ joŋo pi u hariŋ niaa maa,
ba ma dii. U fa ŋaa kisiŋ
nɛ di ni-wogo dii boroboro-
la, see nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia duŋduŋa. Ŋii-na
u fa bi maga di Devit ari
u hariŋ niaa dii kudiile-
la. 5 Koo ma ha bi wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
la tuto karimaa? Chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ kala nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ fa
yie chei la kisiŋ Wia-dia lɛ.
Ama ba fa si ŋaa ŋii chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ, u bi haachɛ
ŋaa. 6 Mi bulaa pima ari
kuŋ nɛ hɛ ma tuɔŋ lɛɛlɛ a
yuga kii Wia-dia. 7 Wia teniŋ
tuɔŋ, ba ŋmuŋsa di Wia si,

‘Mi cho di ma fifá niaa nen-
nige nɛ a kii ma si kpu
pusuŋ pipimi.’

Di ma nɛ fa sɛnɛ jiŋ wiiŋ
deeŋ bubuɔŋ, ma fa bi jaŋ
joŋ cheeriŋ pi nialiŋ si bi
wii cheye. 8 bɛɛ wiaa mi-na
Nuhuobiine Bie nɛ ŋaa chɛ-
wiesii-la Tiina ŋii.”

Yesu vaarɛ baal kubala nisiŋ si suba

Maak 3.1-6; Luuk 6.6-11

9 Ŋii nɛ Yesu lii lee-la a
mu juu Wii-chuɔlɛ dia, 10 di
baal kubala nɛ ŋii. U nisiŋ
suba nɛ. Niaa dɔŋsuŋ ma
fa hɛ dimɛ a chichɛ di ba
bul Yesu teeŋ ari u cheye
nɛ. Ŋii nɛ ba piɛsu a bul,
“U kɛŋ woŋbiiŋ nɛɛ di la
vaarɛ nyanyal tiŋŋaa chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ koo?” 11 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛba a bul, “Di
ma kuŋ nɛ kɛŋ piesu duu tel
viliŋ lɛ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
ŋ jaŋ liisu koo ŋ jaŋ leŋu
dimɛ duu suu? Ma jaŋ liisɛ.
12 Nuhuobiine nɛ paala kii
piese. Di la nɛ saa ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
la bi chɛ-wiesii-la kisiŋ-la ch-
eye.” 13 Ŋii nɛ u bula pi
na-suu-la tiina a bul, “Kɛŋ ŋ
nisiŋ tiɛnɛ.” U kaa tiɛnɛ. U
fiɛla a nagɛ u nisi-la dɔŋɔ.

14 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa lii lee-
la a mu vuurɛ ŋii ba si jaŋ
ŋaa a kpu Yesu.

Yesu bul wiaa a tigɛ u titia lɛ

15 Yesu si nia di ba vuurɛ
di ba kpuu ŋii, u lii lee-la.
Ni-daŋ to u hariŋ. Ŋii nɛ
u vaarɛ nialiŋ fa síi wiilu
kala 16 aŋ bula piba di ba sí
leŋ di wiiŋ deeŋ teeli leriŋ
kala. 17 U ŋaa wiiŋ deeŋ di
wialiŋ Azaaya fa si bula ku
ŋaa wutitii. Azaaya fa ŋaa
nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 18 U fa si,
"Mi Tiŋtinna nɛ ŋla, nii-la
mi si liisa,
nii-la mi si cho, mi tuɔŋ
tɔrɛ u nyuŋ.
Mi jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la hɛu
lɛ.
U jaŋ bul mi sariya di-
iniŋ wiaa a pi dunia
niaa kala.
19 U bi jaŋ kaa lɛrɛ, u bi jaŋ
kpia goŋ maa.
U bi jaŋ ŋiŋaa goŋ
woŋbiee lɛ di niaa
ninii.
20 U siaa jaŋ fiɛlɛ nialiŋ si
ŋaa puwuoloo teeŋ,
a kɛŋ zile ni-pugunuŋ
ma teeŋ.
U jaŋ pɛsɛ halii, see wutitii-
la Wia síi chɛ yuo dii
leriŋ kala.
21 U lɛ nɛ dunia niaa kala jaŋ
joŋ ba yiɛlaa hɛ."

Yesu ari Bɛlizibul
Maak 3.20-30; Luuk 11.14-23

22 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ kɛŋ
baal kubala kaa kɔ Yesu
teeŋ. Jiŋsiŋ nɛ fa kɛŋ baal-
la. U fa nyulima aŋ pɛ
taŋ. Yesu vaarɛ baal-la. Ŋii
nɛ u wuo wiaa bubul aŋ
nina maa. 23 Yesu si ŋaa
ŋii, u fa ŋaa ni-daŋ-la kala
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba
pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, "Devit bie
nɛ ŋlaa?" 24 Farisii tiŋŋaa
fa si nii ŋii, ba bul, di jiŋsiŋ
kuoro Bɛlizibul nɛ pu doluŋ,
ŋii nɛ tii u wuo kikiri jiŋsiŋ
ŋii. 25 Yesu wuo jiŋ ba
tuɔbiinaa a bula piba a bul,
"Di taŋ niaa nɛ hɛ dimɛ a
bi nii-bala kɛnɛ, ba taŋ-la
jaŋ tel. Di jaŋ niaa koo
naaŋbiiriŋ ma nɛ bi nii-bala
kɛnɛ, ba dia jaŋ tel. 26 Ŋii nɛ
di Sitaani kiri Sitaani, u ma
taŋ bi jaŋ wuo chiŋ." 27 Ŋii
nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul,
"Di Bɛlizibul nɛ pimi doluŋ
mi kaa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa
lɛ, kubɛɛ nɛ saa joŋ doluŋ pi
niaa deeŋba síi to ma hariŋ
ba ma kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa
lɛ? Niaa deeŋba titia daga
ari maa nyia nɛ. Ba jima ari
Sitaani bi u titia wuo guraa
yuo. 28 Wia doluŋ nɛ mi
kaa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ.
Wiiŋ deeŋ nɛ daga ari Wia
kuorii-la paala kɔ ma teeŋ
nɛ. 29 Nuu tuo si jaŋ juu ni-
duoŋ dia a gaa u kiaa, see
duu kɛŋ ni-duo-la vɔɔ, aŋ-na
juu paa u kiaa. 30 Nuu-kala
si bi mi nuu ŋaa, u lii mi
hariŋ nɛ. Nii-la kala si bi mi
lɛ pɛ di la kiri kiaa hihɛ dɔŋɔ
lɛ, u kaa pisa tita nɛ. 31 Mi
bulaa pima ari Wia jaŋ joŋ
niaa haachɛba ari wu-bɔmɔ-
la ba síi bul a chɛba, ama
nii-la kala si tuusɛ Wia Diŋ-
zɔŋ-la joŋŋoo, Wia bi jaŋ
joŋo chɛ u tiina. 32 Nii-la
kala si bul wu-bɔŋŋɔɔ a mu

tigɛ mi-na Nuhuobiine Bie lɛ, Wia jaŋ joŋo chɛu, ama niila kala si tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋla joŋŋoo, Wia bi jaŋ joŋo chɛ u tiina lɛɛlɛ a kaa mu wuu."

Tia ari u nɛnɛɛ.
Luuk 6.43-45

33 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di ŋ níi chɛ tia nɛŋ nɛŋ-zɔŋŋɔɔ, see di ŋ kɛŋ tia-la si kɛŋ yarifiɛlaa. Di ŋ nɛ kɛŋ tiala si bi yarifiɛlaa kɛnɛ, see duu ninɛŋ nɛŋ-lɔrunuŋ. Tiala nɛnɛɛ nɛ yie dagɛ tia-la yiri u si ŋaa.
34 Ma nibɔŋŋɔɔ deeŋba, di ma nɛ bɔmɔ, ɛɛ nɛ ma jaŋ wuo ŋaa a bubul wu-zɔŋŋɔɔ? Ŋ tuɔbiinaa si kɛŋ wii-la nɛ, u nɛ ŋ niiŋ bubul.
35 Nizɔmuŋ kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ aa ŋaa wu-zɔmɔ-la u síi biinu. Ni-bɔmuŋ ma kɛŋ tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ a maa ŋaa wu-bɔmɔ-la u síi biinu u tuɔŋ lɛ.
36 Mi bulaa pima ari sariya chɛ-diiliŋ nuu-kala paala jaŋ dagɛ wu-bɔmɔ-la u niiŋ si bula.
37 Wialiŋ titia ma si bula nɛ jaŋ dii ma sariya a dagɛ di ma kɛŋ tuɔpulaa koo ma bi tuɔ-pulaa kɛnɛ."

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wumagilaa
Maak 8.11-12; Luuk 11.29-32

38 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ ari Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma kɔ Yesu teeŋ a bula pu a bul, "La kuhiaŋ, laa chɛ di ŋ ŋaa wumagil nɛ di la na."
39 Ŋii nɛ Yesu bul, "Jiniŋ niaa ŋaa ni-bɔmɔ nɛ, ba bi Wia ka fá. Ma si di mi ŋaa wumagiliŋ. Ai, mi bi ŋaa. Wumagiliŋ ma síi chɛ, ma bi jaŋ wuo nau, see wu-magilla Wia fa si ŋaa a tigɛ Jona lɛ.
40 Jona fa si hɛ cheŋfilibal-la tuɔŋ tapulaa batori wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala, ŋii titia nɛ mi-na Nuhuobiine Bie ma jaŋ hɛ vaamiŋ tuɔŋ tapulaa batori, wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala.
41 Sariya chɛdiiliŋ, Ninivɛ niaa ma jaŋ sii a joŋ cheeriŋ pima woruŋ. Bua-la lɛ Jona ma fa si mu bul Wia wiaa pi Ninivɛ niaa, ba birima lii ba haachɛba lɛ nɛ a to Wia. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a yuga kii Jona, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u wiaa."
42 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Haal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U dii kuoruŋ tiŋtee kubala lɛ baa yirɛ Siiba. U sii lii u jaŋ lɛ a mu di-bolii duu jegile nii kuoru kubala wu-jimiŋ. U yiriŋ nɛ fa Solomɔŋ. U fa kɛŋ wu-jimiŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Sariya chɛ-diiliŋ haal-la jaŋ sii a joŋ cheeriŋ a pi jiniŋ niaa woruŋ. Mi jaŋ bula pima ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ, u yuga kii Solomɔŋ, ka ma bi sɛi di ma jegile nii u wiaa."

Yesu bul wiaa a tigɛ jiŋbɔŋŋɔɔ lɛ
Luuk 11.24-26

43 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi niaa a bul, "Di jiŋ-bɔŋ nɛ lii nuu lɛ, u yie gɔllɔ tiŋteehiliŋ lɛ nɛ a chichɛ di-wiesiŋ, aŋ bi na.
44 U si bi lee na ŋii, u yie bul u titia lɛ a bul, 'Mi jaŋ miira mu lee-la mi si lia.' U jaŋ miira mumu,

di disinniŋ tuo dia-la lɛ, ba
wasɛ u kala zɔŋ. 45 Ŋii nɛ u
jaŋ miira lii a kɛŋ jiŋ-bɔŋŋɔɔ
balipɛ, kialiŋ si bɔmɔ kiiu,
ba ma ku juu a pɛu lɛ. Ŋii
hariŋ lɛ nɛ baal-la yie kperi
a kii buŋbuŋ-la. Ŋii titia nɛ
u ma jaŋ ŋaa ma jiniŋ ni-
bɔŋŋɔɔ deeŋba lɛ."

Yesu bul wiaa a tigɛ u naaŋ ari u naaŋbiiriŋ lɛ

Maak 3.31-35; Luuk 8.19-21

46 Yesu fa si bul wiaa pipi
nialiŋ ŋii, u naaŋ ari u
ŋaanaa kɔ u teeŋ a ku chiŋ
jeeŋ hariŋ a chichɛ di ba
nau. [47 Ŋii nɛ nuu bula
pu a bul, "Bee na, ŋ naaŋ
ari ŋ ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ
hariŋ a chichɛ di ba naŋ."
48 Ŋii nɛ Yesu miira piɛsɛba
a bul, "Kubɛɛ nɛ ŋaa mi
naaŋ ari mi ŋaanaa?"] 49 Ŋii
nɛ u liisɛ u nisiŋ a dagɛ u
haritooroo aŋ bul, "Mi naaŋ
ari mi naaŋbiiriŋ nɛ ŋla:
50 Nii-la kala si ŋaa wii-la mi
Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ
si cho, u nɛ ŋaa mi ŋaana ari
mi dihaala ari mi naaŋ."

13

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si duu kiaa lɛ

Maak 4.1-9; Luuk 8.4-8

1 Tapulii-la titia Yesu lii
dia-la lɛ ba di u haritooroo fa
si hɔnɔ, a sii mu mugi-baliŋ
niiŋ a hɔŋ dimɛ duu dagɛ
niaa. 2-3 Niaa yugɛ a ku gollu
chu. Ba si yuga ŋii, u sii mu
juu liiŋ daboro tuɔŋ a hɔŋ
liiŋ tuɔŋ, ka ni-daŋ-la chiŋ
muga niiŋ. Ŋii nɛ u magɛ na-
magaba a dagɛba wiaa yugɛ.
U namagaba-la dɔŋɔ nɛ ŋla:
Yesu si, "Baal kubala nɛ sie
a kɛŋ u ku-doho kaa lii duu
misɛ. 4 U síi misɛ ŋii, ku-
doho-la dɔŋsuŋ tel woŋbiiŋ
tuɔŋ. Diibiisiŋ ku tuɔsa dii.
5 Dɔŋsuŋ ma tuu tel kpaginy-
iliŋ nyuŋ. Hagila si bi yugɛ
ŋii, ka ba guu nyu. 6 Ba
naapoloo bi tiŋteeŋ jua. Wia
pɔsɛ a kpuba, ba suu, bɛɛ
wiaa ba naapoloo bi tiŋteeŋ
jua. 7 Ku-doho-la dɔŋsuŋ ma
tel sɔsuŋ tuɔŋ. Ba nyu, sɔsu-
la ma nyu a nyaga kpu. Ba
bi wasa. 8 Ama ku-doho-
la dɔŋsuŋ ma lii tel tiŋtee-
zɔmuŋ lɛ a nyu a waa a
wasɛ woruŋ. Dɔŋsuŋ hɛ
biee zɔlɔ zɔlɔ, dɔŋsuŋ ma
mahiŋ batori batori, dɔŋsuŋ
ma mara ari fii fii." 9 Yesu
si magɛ namaga-la dɛrɛ, ŋii
nɛ u bul, "Digilaa tiŋŋaa, má
wuoli ma digilaa a nii wiaa
deeŋba."

Yesu dagɛ u haritooroo wii-la si tii u yie mimagɛ namagaba

Maak 4.10-12; Luuk 8.9-10

10 Ŋii nɛ Yesu haritooroo
kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, "Bɛɛ
nɛ tii ŋ yie kɛŋ namagaba
a didagɛ niaa?" 11 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Ma
niaa deeŋba nɛ Wia dagɛ
u kuorii-la wiaa bubuɔŋ pa,
wialiŋ fa si faa, ama ni-daŋ
kala dee. 12 Nii-la kala si to
Wia niiŋ wiaa, Wia jaŋ faasa
pɛu lɛ woruŋ. Nii-la ma si
bi Wia niiŋ wiaa ka to, Wia
bi jaŋ pɛu lɛ. U si pɛu lɛ
mua-la maa, u jaŋ laa u kua.

13 Wii-la si tii mi yie mimagɛ
namagaba nɛ ŋla: Ba yie
nyilimi nyilimi nɛ aŋ bi kuŋ-
kala wuo na, a jijegili wiaa
aŋ bi wii-kala ka nii aŋ bi
wialiŋ bubuɔŋ ma wuo jiŋ.
14 Wia si to Azaaya lɛ a bul
wialiŋ, ba wiaa nɛ u bul ŋii.
Ba ku ŋaa wutitii. Azaaya fa
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. U fa
bula a bul,

‘Niaa deeŋba jaŋ jegili jegili wiaa aŋ bi wii-kala bubuɔŋ wuo jiŋ,
ba jaŋ nyilimi nyilimi aŋ bi kuŋ-kala wuo na,

15 bɛɛ wiaa ba bi wu-jimiŋ kɛnɛ Wia teeŋ, ba via Wia niiŋ wiaa nɛ,
ba tɔ ba digilaa ma nɛ di ba sí wii-kala nii
a kɛŋ ba siaa ma tɔ di ba sí kuŋ-kala na.

Wia si di ŋii dee, ba fa jaŋ nina,
ba digilaa ma fa ninii wiaa.
Ba fa jaŋ jiŋ wiaa bubuɔŋ

a birima kɔ mi teeŋ di mi vaarɛba.’

16 Ma-na, ma tuɔŋ tɔrɔ ari
ma wuo nina wialiŋ kala ma
síi na a wuo nii wialiŋ maa.
17 Mi bulaa pima ari nialiŋ fa
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ari nialiŋ dɔŋsuŋ fa
síi to Wia, ba yuga a cho di
ba nina wialiŋ ma síi na aŋ
bi wuo na, a ma fa cho di baa
nii wialiŋ ma síi nii, aŋ ka ba
bi wuo nii.

Yesu dagɛ ku-duuro namaga-la bubuɔŋ

Maak 4.13-20; Luuk 8.11-15

18 Má jegili a nii ku-duuro
namaga-la bubuɔŋ. 19 Nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ a
mu tigɛ Wia kuorii-la lɛ aŋ
bi ba bubuɔŋ jiŋ, ba nagɛ
ku-doho-la si tel wɔŋbiiŋ lɛ
nɛ. Sitaani yie guu kɔ a kɛŋ
wialiŋ a liiri ba tuɔsaa lɛ.
20 Kialiŋ ma si tel kpaginyiliŋ
nyuŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si yie
guu a laa Wia niiŋ wialiŋ dii
ari tuɔtɔruŋ. 21 Ama ba bi
bɔyɛ kɛnɛ a nagɛ naapoloo
si bi tiŋteeŋ jua. Ba jaŋ
sɛi wii-la a tou mu magɛ
ŋii. Di hɛɛŋ nɛ juuba, koo
di ba to naasiŋ dudɔgisɛba
a tiŋ wii-la wiaa, ba tuɔŋ
guu lii wii-la lɛ. Ba joŋo
ta. 22 Kialiŋ si tel sɔsuŋ
tuɔŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si
yie nii Wia niiŋ wialiŋ, ama
dunia kiaa wiaa walimɛba,
ba cho di ba jigi aa chɛ kuŋ-
kala. A tiŋ wiaa deeŋba,
ba bi sɛi di ba to wialiŋ.
Wialiŋ bi doho kɛnɛ ba
teeŋ. 23 Kialiŋ si tel tiŋtee-
zɔmuŋ lɛ ma nɛ ŋaa nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ
a jiŋ ba bubuɔŋ, wialiŋ
kɛŋ doho kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ ba
teeŋ, dɔŋsuŋ nɛŋ zɔlɔ zɔlɔ,
dɔŋsuŋ mahiŋ batori batori,
dɔŋsuŋ ma mara ari fii fii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ baga si kɛŋ yaŋ lɛ.

24 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga dɔŋɔ a piba a bul,
“Wia kuorii-la nagɛ baala si
sie nɛ a dṵu miiriŋ u baga

lɛ. 25 Titaŋ kubala niaa kala
si piŋ doŋ, u diŋdɔmɔ kɛŋ
yaŋ kaa mu du̱u hɛ baga-
la lɛ aŋ viiri. 26 Miiri-la si
suomo nyu a ninɛŋ, yaŋ-la
ma nyu. 27 Ŋii nɛ baal-la
tiŋtinnaa mu a na baga-la
a miira ku bula pi baal-la a
bul, ‘La kuhiaŋ, ŋ du̱u ku-
zɔŋŋɔɔ nɛ ŋ baga-la lɛ, ka
nii nɛ yaŋ-la ma nyu baga-
la lɛ?’ 28 Ŋii nɛ ba kuhiaŋ-la
bula piba a bul, ‘U naga ari
mi diŋdɔŋ nɛ ŋaa ŋii.’ Ŋii
nɛ u tiŋtinna-la piɛsu a bul,
‘Ŋŋ chɛ di la mu a churi yaŋ-
la ta nɛɛ?’ 29 Ŋii nɛ baal-
la bul, ‘Ai, má leŋ di miiri-
la bii. Di ma nɛ mua di ma
churi yaŋ-la lɛɛlɛ, ma jaŋ pɛ
churi miiri-la dɔŋsuŋ ma ta.
30 Di miiri-la nɛ bia, mi jaŋ
leŋ di nialiŋ sii mu baga di
ba laa sipaaŋ churi yaŋ-la a
vɔɔ a nyigɛ, aŋ-na kuŋ miiri-
la kaa ku hɛ mi vire lɛ.’ ”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala baa yirɛ masitad lɛ

Maak 4.30-32; Luuk 13.18-19

31 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga dɔŋɔ a bul di Wia
kuorii-la nagɛ baal kubala
nɛ si joŋ ku-doho kubala baa
yirɛ masitad a du̱u u baga
lɛ. 32 Ku-doho-la bi wii maga.
U nɛ muuro kii ku-doho-na
kala si hɛ dimɛ. Ama duu nɛ
nyua, u yie waa a birimɛ tia
nɛ a yuga kii baga ku-duuloo
kala kala. Ŋii nɛ diibiisiŋ yie
sagɛu lɛ a sua ba dɛlliŋ u
naakelee lɛ.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ si-buruŋ lɛ

Luuk 13.20-21

33 Yesu bira magɛ namaga
dɔŋɔ a piba a bul, “Wia
kuorii-la nagɛ si-buruŋ nɛ ba
si kaa hihɛ munuŋ lɛ. Haala
joŋ munuŋ a hɛ tasi-gbaŋa
tuɔŋ a joŋ si-buruŋ a kaa
kuosi. U dieni mua, ka muŋ-
la sii puɔra su̱ tasi-gbaŋa-la
kala.”

Yesu dagɛ niaa namagaba

Maak 4.33-34

34 Di Yesu nɛ fa bul wii-
kala pipi ni-daŋ-la, namaga
nɛ u yie magɛ. U bi jaŋ bul
wii di u bi namaga maga.
35 U ŋaa ŋii di wialiŋ nuu
fa si bula, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ku ŋaa wutitii nɛ.
U fa si, “Di mi nɛ bul wiaa
pipi niaa, mi jaŋ magɛ nam-
agaba, mi jaŋ bul wialiŋ si
ŋaa wu-faalaa a chiŋ dunia
di-suomuŋ a piba.”

Yesu dagɛ namaga-la u si maga a tigɛ yaŋ lɛ bubuɔŋ

36 Yesu si ta ni-daŋ-la, ba
viiri, ka u sii juu dia. Ŋii
nɛ u haritooroo kɔ u teeŋ a
piɛsu a bul, “Dagɛla namaga-
la ŋ si maga a tigɛ baga yaŋ
lɛ bubuɔŋ.” 37 Ŋii nɛ Yesu
bul, “Nii-la si du̱u miiri-la nɛ
ŋaa mi-na Nuhuobiine Bie.
38 Baga-la lɛ u si du̱u miiri-
la, u nɛ ŋaa dunia. Miiri-la
ma nɛ ŋaa nialiŋ si jaŋ juu
Wia kuorii-la tuɔŋ. Yaŋ-la
ma si nyu baga-la lɛ nɛ ŋaa
Sitaani niaa. 39 Diŋdɔŋ-la si
du̱u yaŋ-la nɛ ŋaa Sitaani.
Miiri-la ma kumuŋ nɛ ŋaa
dunia didɛriŋ. Nialiŋ ma

si kuŋ miiri-la nɛ ŋaa Wia
tiŋdaaraa. 40 Ŋii ba si hiesi
yaŋ-la a nyigɛ, ŋii titia nɛ jaŋ
ŋaa dunia didɛriŋ. 41 Mi-na
Nuhuobiine Bie, mi jaŋ tiŋ
mi tiŋdaaraa di ba juu Wia
kuorii-la tuɔŋ a tuɔsɛ nialiŋ
si ŋaa haachɛ tiŋŋaa, ari
nialiŋ kala si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
42 a joŋo yuo a hɛ Wia nyiniŋ
tuɔŋ. Lee-la nɛ ba jaŋ yel aŋ
pɛ didiŋ ba nyilaa. 43 Ka di
tuɔpul tiŋŋaa tutul ari wii-
pɔsuŋ síi tul ŋii la Nyimma
Wia kuorii-la tuɔŋ. Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii wiaa deeŋba."

Baal-la si pɛrɛ baga a mɔl kiaa

44 Yesu bira bul, "Wia
kuorii-la nagɛ ŋla nɛ: Baal
kubala nɛ mu a pipɛrɛ baga
a na di sɛlimɛ hɛ baga-la lɛ.
U si na sɛlimɛ-la, u gbaa tɔ, u
tuɔŋ kala faasa tɔrɛ kiŋkɛŋ.
Ŋii nɛ u mu yallɛ u kiaa kala
a kɛŋ moribie-la a kaa mu
yɔɔ baga-la."

Yesu bira magɛ namaga a mu tigɛ busiiŋ lɛ

45 Yesu bira si di Wia
kuorii-la nagɛ bayala si mua
di u yɔɔ busiaa nɛ. 46 U si na
dɔŋɔ duu faasa zɔŋ kiŋkɛŋ,
u miira mu joŋ u kiaa kala u
si kɛnɛ a yallɛ a yɔɔ busii-la.

Yesu magɛ namaga a tigɛ joŋ lɛ

47 Yesu bira si di Wia
kuorii-la nagɛ joŋ nɛ, ba
si joŋo yuo hɛ mugi-baliŋ
tuɔŋ. U kɛsɛ cheŋfili-yiriba
kala. 48 Di cheŋfilee nɛ
suo, cheŋfili-kpuura-la yie
kaa lɛrɛ lii mugi-baliŋ niiŋ
nɛ a tuɔsɛ cheŋfilie-la. Ba
yie tuɔsɛ ku-zɔŋŋɔɔ hɛ ba
kiaa lɛ aŋ joŋ kialiŋ si bi zɔŋ
a yuo ta. 49 Ŋla nɛ saa u
jaŋ nagɛ dunia didɛriŋ. Wia
tiŋdaaraa jaŋ lii a tuɔsɛ ni-
bɔŋŋɔɔ ni-zɔŋŋɔɔ tuɔŋ 50 a
joŋba yuo hɛ Wia nyiniŋ lɛ.
Dimɛ nɛ ba jaŋ yel aŋ didiŋ
ba nyilaa.

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si kɛŋ kiaa u vire lɛ

51 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u har-
itooroo a bul, "Ma jiŋ wiaa
deeŋba kala bubuɔŋ nɛɛ?"
Ŋii nɛ ba si, "Oo." 52 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Wiiŋ
deeŋ daga ari nii-la kala si
gunnɛ Wia teniŋ woruŋ a
ku ŋaa Yesu haritooru a ŋaa
siri duu juu Wia kuorii-la
tuɔŋ, u tiina nagɛ dia tiina si
yie chaarɛ mii-binaa ari mii-
falaa nɛ u vire lɛ."

Ba via Yesu Nazarɛt lɛ
Maak 6.1-6; Luuk 4.16-30

53 Yesu si magɛ namaga
deeŋba dɛrɛ, u sii Kapɛnam
lɛ 54 a miira mu Nazarɛt.
Ŋii nɛ u mu dagɛ niaa Wii-
chuɔlɛ dia lɛ. Nialiŋ kala si
nii wialiŋ u si bula, ba hiriki.
Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Nii
nɛ baala deeŋ na wu-jimiŋ
deeŋ ari wu-duoruŋ deeŋba
kala ŋaaniŋ? 55 Josɛf,
kapiŋta-la bie dee ŋii?
Mɛɛri dee bi u naaŋ ŋaa?
Jeems ari Josɛf ari Saamɔŋ
ari Judas u naaŋbiiriŋ dee
ŋii? 56 Ba di u dihaalaa kala
dee daha ŋii? Nii lɛ nɛ saa u
na wiaa deeŋba kala?" 57 Ŋii
nɛ ba na baaniŋ u nyuŋ. Ŋii

nɛ Yesu bula piba a bul, “Nii-
la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, duu nɛ mu lee-
kala, ba yie zizilu nɛ, aŋ ka
u jaŋ-niaa siiŋ buu ka sṵ.”
58 A tiŋ ba si bi yarida kɛnɛ
wiaa, u bi wu-duoruŋ wuo
ŋaa yugɛ lee-la.

14

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la suba
Maak 6.14-29; Luuk 9.7-9

1 Bua-la lɛ nɛ Galilii kuoro
Hɛrɔd nii Yesu wiaa. 2 U
bula pi u naŋzɔɔba ari Jɔɔŋ
Wia lii-foori-la nɛ ŋii. Wia
nɛ chisu suuŋ lɛ, ŋii nɛ tii u
kɛŋ doluŋ a wuo ŋiŋaa wu-
magilaa deeŋba. 3 Hɛrɔd-la
fa sie a mu jaa haal kubala.
U yiriŋ nɛ Hɛrɔdias. U fa ŋaa
u ŋaana Filip haala nɛ. U
laa jaa. 4 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula
pi Hɛrɔd a bul, “Ŋ si kɛŋ ŋ
ŋaana haala laa jaa ŋii, u
bi woŋbiiŋ ŋaa.” 5 Ŋii nɛ
Hɛrɔd faa chɛ duu kpu Jɔɔŋ,
ama u faa fá Jṵu tiŋŋaa nɛ.
Ŋii wiaa u ŋaa ba kɛnu tɔ
dia. Jṵu tiŋŋaa fa si di Jɔɔŋ
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 6 Ŋii
nɛ Hɛrɔd chɛ-lulluŋ tapuluŋ
bira yi. U yirɛ u niaa di ba ku
gbieli. Hɛrɔdias tolo ma kɔ
a gua ba kala sipaaŋ, Hɛrɔd
beŋ a chou. 7 Ŋii nɛ u bula pi
tolo-la a bul, “Mi ŋmiɛsa, mi
jaŋ piŋ kuŋ-kala ŋ síi chɛ.”
8 Ŋii nɛ tolo-la mu bul wiiŋ
deeŋ a pi u naaŋ aŋ piɛsu,
“Mi bul di mii chɛ bɛɛ kuŋ
nɛ?” Ŋii nɛ u naaŋ bula pu
duu bul duu chɛ duu keri
Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nyuŋ a
hɛ pirata lɛ nɛ a pu. Tolo-la
bul ŋii. 9 Kuoro si nii wii-la,
u tuɔŋ kala chei. Ama u si
ŋmiɛsa ŋii, niaa kala nii. Ŋii
nɛ u bul di ba ŋaa ŋii tolo-la
síi chɛ. 10 U ŋaa ba mu keri
Jɔɔŋ nyuŋ sarika lɛ, 11 a hɛ
pirata lɛ a kaa ku pi tolo-la.
Ŋii nɛ u laa a kaa mu pi u
naaŋ. 12 Jɔɔŋ haritooro-la si
nii wii-la, ba sii ku laa u ku-
suuŋ a kaa mu hugi. Ŋii nɛ
ba mu bula pi Yesu wialiŋ si
ŋaa.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee
Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17; Jɔɔŋ 6.1-14

13 Yesu si nii Jɔɔŋ wiaa,
u sii lee-la u fa si hɛ a juu
liiŋ daboro a mumu niaa si
tuo lee-la, u duŋduŋa. Ama
niaa nii Yesu wiaa a lii ba
jaŋ lɛ a vɛŋ naasiŋ lɛ a kiri
u hariŋ. 14 Yesu si mu lii
liiŋ daboro-la lɛ, u na ni-daŋ
di ba hɔnɔ gbɛru. Nennige
kala kɛnu. Ŋii nɛ u vaarɛ
nialiŋ síi wiilu. 15 Didaaniŋ
ku yi, u haritooroo kɔ u teeŋ
a bula pu a bul, “Taŋ bire
nɛ. Leriŋ deeŋ ŋaa giriŋ
nɛ. Ta nialiŋ di ba mu
tasi-la si kpagɛ daha a yɔɔ
kudiilee a dii.” 16 Ŋii nɛ
Yesu bul, “Ma sí leŋe di ba
viiri. Má-na mu chɛ kudiilee
piba di ba dii.” 17 Ŋii nɛ u
haritooro-la bul, “Ku-la kala
la si kɛnɛ nɛ boroboroba
banɔŋ ari cheŋfilee balia.”
18 Ŋii nɛ Yesu bul, “Má kaa
kɔ pimi.” 19 U ŋaa nialiŋ
tuu hɔŋ yaŋ nyuŋ. Ŋii nɛ
u laa boroboroba banɔŋ-la
ari cheŋfilie-la balia a wula
beŋ wia nyuŋ aŋ lɔllɛ Wia

aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ a pi u
haritooroo. U haritooroo laa
kpaa nialiŋ. 20 Nuu-kala dii
a vɔgɛ. Ka u haritooro-la paa
ku-kaaŋ-biisiŋ a su̱ siŋsiŋ fii
ari balia. 21 Nialiŋ fa si dii
boroboro-la, ba tuɔŋ baalaa
fa ŋaa bui banɔŋ nɛ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ
Maak 6.45-52; Jɔɔŋ 6.15-21

22 Ŋii nɛ Yesu leŋ u hari-
tooroo laa sipaaŋ mu juu liiŋ
daboro a duoro chol muga
cholo, aŋ ka duu ta ni-daŋ-la
di ba viiri. 23 U si ta ni-daŋ-la
ba viiri, u mu jil peeliŋ nyuŋ
duu chuɔlɛ Wia. Ŋii nɛ wia
tuu juu, duu duŋduŋa nɛ
ha hɛ peel-la nyuŋ. 24 Bua-
la lɛ di liiŋ daboro-la yi
liiŋ tutuɔbaaniŋ. Lii-peliŋ
kaa viviisi, ba fa chaasɛ pel-
la nɛ. 25 Siipuuraa, Yesu
sii vɛŋ liiŋ nyuŋ a mumu
u haritooro-la teeŋ. 26 Ba
si nau duu vɛŋ liiŋ nyuŋ,
fawulluŋ kɛŋba. Ba bul
di ni-dima nɛ. Fawulluŋ
si kɛŋba ŋii, ba ŋmuŋmoo
niiŋ. 27 Ŋii nɛ Yesu guu bula
piba a bul, "Má nyirɛ ma
bɔyɛ. Mi-na nɛ. Ma sí leŋe
di fawulluŋ kɛŋma."

28 Ŋii nɛ Piita bul, "Mi
Tiina, di ŋ nɛ, bul di mi lii
kɔ ŋ teeŋ lii-la nyuŋ." 29 Ŋii
nɛ Yesu bul duu kɔ. U si
bul ŋii, Piita lii liiŋ daboro-
la tuɔŋ a vɛŋ liiŋ nyuŋ aa
mu Yesu teeŋ. 30 Ama Piita
si bee na lii-pel-la, fawulluŋ
kɛnu. U suomo tutuu lii-
la bubuɔŋ. Ŋii nɛ u faasa
ŋmoo niiŋ a bul, "Mi Tiina,
laami ta." 31 Yesu guu liisɛ
u nisiŋ a yia a kɛnu aŋ bula
pu, "Ŋ yarida bi yugɛ. Bɛɛ
nɛ tii ŋ bi mi wiaa laa dii?"
32 Ba si mu juu liiŋ daboro-
la dɛrɛ, pel-la kɛrɛ. 33 Nialiŋ
kala si hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ
tuu kpirimi a chuɔlɛ Yesu aŋ
bul, "Wutitii, ŋ nɛ ŋaa Wia
Bie."

Yesu vaarɛ nyanyal tiina Gɛnɛzarɛt lɛ
Maak 6.53-56

34 Ŋii nɛ ba chol a ku yi taŋ
kubala baa yirɛ Gɛnɛzarɛt.
35 Ŋii nɛ nialiŋ si hɛ lee-la
yie jiŋ Yesu. Ŋii nɛ ba mu
paa ba nyanyal tiŋŋaa kala
si hɛ tasi-la si golli Gɛnɛzarɛt
a kaa kɔ Yesu teeŋ. 36 Ba sulu
duu leŋ di nialiŋ síi wiilu
digi u gɛriŋ niipiniŋ lɛ. Di ba
nɛ dige, ba yie duori.

15

Yesu bul wiaa a tigɛ niaa naabalimaba woŋbiiŋ lɛ
Maak 7.1-13

1 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ari Wia teniŋ
kerichiba lii Jerusalɛm a
kɔ Yesu teeŋ a piɛsu a bul,
2 "Bɛɛ nɛ tii ŋ haritooroo
chichei la naabalimaba
kisinniŋ lɛ? Bɛɛ nɛ tii ba
bi ba nisaa ka sɔŋ ŋii la
naabalimaba si dagɛla aŋ
didii kudiilee?" 3 Ŋii nɛ Yesu
ma piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ
tii ma yie via Wia woŋbiiŋ
aŋ tuto ma naabalimaba
woŋbiiŋ? 4 Wia bula di ma
fifá ma nyimmaba ari ma
naaŋba, a bira bul di nuu
nɛ sii a bul wu-bɔŋ a tigɛ

u nyimma ari u naaŋ lɛ, di
ba kpu tiina. 5 Ama ma-na
daga ari nuu nɛ kɛŋ kuŋ a
magɛ duu joŋo pɛ u nyimma
koo u naaŋ lɛ, tiina mu a
bula piba duu jaŋ joŋ ku-la
pi Wia. 6 U si ŋaa ŋii, u bira
bi maga duu pɛ u nyimma
ari u naaŋ lɛ. A tiŋ ŋii wiaa,
ma via Wia niiŋ wiaa aŋ
to ma naabalimaba woŋbiiŋ
nɛ. 7 Ma ŋaa kaŋfugi timma
nɛ. Azaaya kiaa sima nɛ,
wialiŋ u si bula a tigɛma lɛ.
Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. 8 U fa si,

'Wia si, niaa deeŋba kɛŋ niiŋ
nɛ a pipimi zile,
ka ba tuɔŋ liimi.

9 Ba yie chuɔlɛmi pɛi nɛ
aa dagɛ nuhuobiine
wɛniŋ aŋ bul di Wia
nɛ bula.
Nuhuobiine wɛniŋ nɛ
baa to aŋ via Wia niiŋ
wiaa.' "

Kialiŋ si yie ŋaa nuhuobiine kɛŋ disinniŋ
Maak 7.14-23

10 Ŋii nɛ Yesu yirɛ niaa ba
kɔ. U bula piba a bul, "Má
jegile nii woruŋ. 11 U bi
naga ku-la si yie to nuhuo-
biine niiŋ tuu nɛ yie ŋaa
u kɛŋ disinniŋ, ama ku-la
si yie to u niiŋ lii nɛ kɛŋ
disinniŋ." 12 Ŋii nɛ Yesu
haritooroo kɔ u teeŋ a bula
pu a bul, "Ŋ jima ari ŋ chei
Farisii timma-la tuɔŋ nɛ ŋ si
bul ŋii?" 13 Ŋii nɛ u bula
piba a bul, "Tia-la kala mi
Nyimma si hɛ Wia-jaŋ si yie
bi chɔŋsɔ, ba jaŋ kaa churo
ta. 14 Ma sí leŋe di ba wiaa
wiima, ba ŋaa nyulimaa nɛ
a laa nyulimaa sipaaŋ. Di
nyulima nɛ saa kɛŋ u nyuluŋ
dɔŋɔ daaŋ lɛ, ba kala balia
jaŋ tuu buɔtuoŋ." 15 Ŋii nɛ
Piita bul, "Dagɛla namaga-
la bubuɔŋ." 16 Ŋii nɛ Yesu
bul, "Ma ma ha bi wu-jimiŋ
kɛnɛɛ? 17 Ma bi wiiŋ deeŋ
bubuɔŋ jiŋ? Kuŋ-na kala si
juu nuhuobiine niiŋ, u yie
juu u luoruŋ nɛ a bira to u
yaraa lii. 18 Ama wialiŋ si
yie to ŋ niiŋ lii, ba yie lii
ŋ tuɔŋ lɛ nɛ. Wiaa deeŋba
nɛ yie ŋaa niaa kɛŋ disinniŋ.
19 Ŋ tuɔŋ lɛ nɛ ŋ yie biinɛ
wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a mu kpu
niaa, a mu chɛ niaa haalaa, a
ŋaa ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ
wu-ŋaalaa, aa gaa, aa nyia
wiaa a tigɛ niaa lɛ, a chichei
niaa yiriŋ. 20 Wiaa deeŋba
nɛ yie ŋaa niaa kɛŋ disin-
niŋ. Ama di nuu nɛ dii kiaa
aŋ bi u nisiŋ sɔmɔ ari ma
naabalimaba si dagɛ ŋii, ŋii
bi jaŋ wuo ŋaa di tiina kɛŋ
disinniŋ."

Yesu vaarɛ Keenaŋ tiina
Maak 7.24-30

21 Ŋii nɛ Yesu sii lee-la a
mu Taya ari Saadɔŋ tiŋteeŋ.
22 Di haal kubala si hɛ lee-la
kɔ u teeŋ. U fa ŋaa Keenaŋ
tiina nɛ. U si kɔ u teeŋ,
ŋii nɛ u bul, "Mi Tiina Devit
bii, fámi nennige. Jiŋsiŋ nɛ
kɛŋ mi tolo. U nina hɛɛŋ
woruŋ." 23 Ama Yesu bi wii-
kala bula u teeŋ. Ŋii nɛ u
haritooroo kɔ u teeŋ a bula
pu duu leŋ di haal-la viiri,
di u to ba hariŋ a ŋiŋaa goŋ

nɛ. 24 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Wia tiŋmi di mi kɔ chɛ
kɛsɛ piese-la si lɛlɛ nɛ Iziral
tiŋŋaa duŋduŋ nɛ ŋii.” 25 Ŋii
nɛ haal-la ku tel u naasiŋ
lɛ aŋ bul, “Mi Tiina, pɛmi
lɛ.” 26 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, “Ŋ nɛ kɛŋ haŋbiisiŋ, ŋ
bi jaŋ joŋ ba kudiilee a yuo
pi vahiŋ.” 27 Ŋii nɛ haal-la
bul, “Mi Tiina, u ŋaa wutitii
nɛ, ama vahi-la tiŋŋaa síi dii
kialiŋ, kialiŋ si tel tiŋteeŋ
nɛ, ba ma jaŋ paa didii.”
28 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“Ŋ ŋaa haal-la si kɛŋ yarida
kiŋkɛŋ nɛ. Wii-la ŋ síi chɛ,
mi jaŋ ŋaa piŋ.” Bua-la titia
lɛ u tolo-la duori.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ

29 Ŋii nɛ Yesu bira sii lee-
la a to Galilii muga-la diiriŋ
mu. U jil peeliŋ nyuŋ a
hɔŋ dimɛ. 30 Ŋii nɛ ni-daŋ
kɔ u teeŋ a kɛŋ gbɛrikɛɛ
ari nyulimaa ari taŋŋaa ari
nyanyal tiŋŋaa dɔŋsuŋ a kaa
kɔ bil Yesu naasiŋ lɛ. U
vaarɛba. 31 Ni-daŋ-la si na
taŋŋaa di ba bul wiaa ari
gbɛrikɛɛ síi vɛŋ, ari nyuli-
maa siaa di ba bira suro, u
ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ŋii
nɛ ba didɛnnɛ Iziral tiŋŋaa
Wia.

Yesu pi niaa bui banɛsɛ kudiilee

Maak 8.1-10

32 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u hari-
tooroo a bula piba a bul, “Mi
si beŋ niaa deeŋba, nennige
kɛŋmi nɛ. Ba hɛ mi teeŋ
tapulaa batori nɛ ŋla aŋ bi
kudiilee na di ba dii. Mi
bi sɛi di ba viiri di ba nɛ
bi kuŋ-kala die. Di mi ŋaa
ŋii, ba jaŋ mu yiegi woŋbiiŋ
lɛ.” 33 Ŋii nɛ u haritooroo
piɛsu, “Ɛɛ nɛ la jaŋ ŋaa a
na kudiilee di ni-daŋ-la kala
dii giriŋ deeŋ tuɔŋ?” 34 U
piɛsɛba, “Boroboro baŋmɛɛ
nɛ hɛ dimɛ?” Ba si, “Kiaa
balipɛ nɛ ari cheŋfili-biisiŋ
ma mua.” 35 Ŋii nɛ u ŋaa
nialiŋ tuu hɔŋ tiŋteeŋ. 36 Ka
u joŋ boroboroba-la balipɛ
ari cheŋfilie-la a lɔllɛ Wia
aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ a pi u
haritooroo di ba laa kpaa
ni-daŋ-la. Ba laa kpaaba.
37 Nuu-kala dii a vɔgɛ. Ka
ba paa ku-kaaŋ-biisiŋ a su̠
siŋsiŋ balipɛ. 38 Nialiŋ fa
si dii kialiŋ, ba yi baalaa
bui banɛsɛ, ka haalaa ari
haŋbiisiŋ ma hɛ dimɛ. 39 Ŋii
nɛ u ta ni-daŋ-la aŋ mu juu
liiŋ daboro aŋ mu Magadaŋ
tiŋteeŋ.

16

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wu-magiliŋ

Maak 8.11-13; Luuk 12.54-56

1 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa ari
Sadusii tiŋŋaa dɔŋsuŋ kɔ
Yesu teeŋ di ba magisu. Ba
bula pu duu ŋaa wu-magiliŋ
di ba na a jiŋ ari u dol-la
lii Wia nɛ. 2 Ŋii nɛ u bula
piba a bul, “Di wia níi juu,
ka ma na wii-muluŋ siiŋ duu
fiɛsa, ma yie bul di leriŋ jaŋ
fiɛlɛ. 3 Chichuɔ-fiɛla maa, di
leriŋ nɛ bire, ma yie bul ari
duonuŋ jaŋ nii. Ma yie wuo
beŋ wia nyuŋ a wuo jiŋ wii-
la si jaŋ ŋaa, ama ma bi wuo
jiŋ wialiŋ síi ŋaa dunia deeŋ

lɛ lɛɛlɛ. 4 Jiniŋ niaa ŋaa nibɔmɔ nɛ, ba bi Wia ka fá. Ma si di mi ŋaa wu-magiliŋ. Ai, mi bi ŋaa. Wu-magil-la ma síi chɛ, ma bi jaŋ wuo nau, see Wia fa si ŋaa a tigɛ Jona lɛ." Ŋii nɛ Yesu leŋba aŋ viiri.

Yesu bul wiaa a tigɛ Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa wu-bulaa lɛ

Maak 8.14-21

5 Yesu haritooro-la si juu liiŋ daboro a duoro chol fuoŋ cholo ŋii, ba yua ba bi kudiilee koro mu.
6 Ŋii nɛ Yesu bula piba di ba pɔ ba titia lɛ woruŋ ari Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa, di ba nagɛ si-buruŋ ba si joŋo hɛ boroboro lɛ duu puɔrɛ.
7 Ŋii nɛ ba suomo bula pipi dɔŋɔ, "La bi kudiilee koro kɔ, ŋii nɛ tii u bul wiiŋ deeŋ."
8 Ŋii nɛ Yesu jiŋ wii-la ba síi bul a bula piba, "Ma yarida bi yugɛ. Bɛɛ nɛ tii ma hɔnɔ vuurɛ ari ma bi kudiilee kɛnɛ? Ma ha bi wu-jimiŋ kɛnɛɛ?
9 Ma ha bi wiaa bubuɔŋ jiŋ? Ma bi biina yi bua-la lɛ mi si joŋ boroboroba banɔŋ kaa chɔgɛ a pi niaa bui banɔŋ ba dii? Ba si die a vɔgɛ, siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa ku-kaanaa su̱?
10 Aŋ ka boroboro balipɛ-la mi si kaa chɔgɛ a pi niaa bui banɛsɛ-laa? Ku-kaanaa siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa su̱?
11 Bɛɛ nɛ ma biinɛ ari ma teeŋ nɛ mii bul kudiilee wiaa? Má pɔ ma titia lɛ ari Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa lɛ. Ba nagɛ si-buruŋ
nɛ."
12 Ŋii nɛ u haritooroo jiŋ ari u bi si di ba pɔ ba titia lɛ ari si-buru-la ba si kaa hihɛ boroboro lɛ nɛ, ama u si ba pɔ ba titia lɛ Farisii tiŋŋaa ari Sadusii tiŋŋaa wu-bulaa lɛ nɛ.

Piita dagɛ nii-la Yesu si ŋaa

Maak 8.27-30; Luuk 9.18-21

13 Ŋii nɛ Yesu sii mu Sizariya, Filipa tiŋteeŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ u haritooro-la a bul, "Kubɛɛ nɛ niaa si di mi-na Nuhuobiine Bie ŋaa?"
14 Ŋii nɛ ba bul, "Dɔŋsuŋ si di ŋ nɛ ŋaa Jɔɔŋ, Wia liifoori-la. Dɔŋsuŋ ma si ŋ nɛ ŋaa Ilaaja. Dɔŋsuŋ ma si ŋ ŋaa Jɛrimaya, koo nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ."
15 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛ u haritooro-la maa, "Ka ma maa, ma si mi ŋaa kubɛɛ nɛ?"
16 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita bul, "Ŋ nɛ ŋaa Kirisito, Wia-la si weye Bie."
17 Ŋii nɛ Yesu bul, "Saamɔŋ, Jɔɔŋ bie, Wia jaŋ pɛŋ lɛ, wu-jimiŋ deeŋ u bi naga nuhuobiine nɛ piŋ. Mi Nyimma si hɛ Wia-jaŋ nɛ piŋ.
18 Ŋii wiaa Piita, mi bulaa piŋ ari ŋ nagɛ buŋ nɛ. Buŋ-la nyuŋ nɛ mi jaŋ saa nialiŋ si laa mi wiaa dii dia. Suuŋ ma bi jaŋ wuo yigi dia-la lo.
19 Mi jaŋ joŋ Wia kuorii-la boribiee piŋ. Wii-la ŋ si via dunia lɛ, ba jaŋ viau Wia-jaŋ maa. Wii-la ma ŋ si sɛyɛ dunia lɛ, ba ma jaŋ sɛyu Wia-jaŋ."
20 Ŋii nɛ Yesu bula pi u haritooro-la ari siifiɛsiŋ di ba sí bula pi nuu-kala ari

u nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia
si liisa.

Yesu bul u hɛɛŋ naniŋ ari u suunuŋ wiaa

Maak 8.31–9.1; Luuk 9.22-27

21 A suomi bua-la lɛ Yesu
chaasa bula pi u haritooroo
a bul, “U maga di mi mu
Jerusalɛm a na hɛɛŋ woruŋ
Ju̱u tiŋŋaa nihiasiŋ ari nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Wia teniŋ kerichiba
nisiŋ lɛ. Ba jaŋ kpumi, ama
mi jaŋ sii suuŋ lɛ tapulaa
batori chɛɛŋ.” 22 Ŋii nɛ Piita
kɛnu kaa suusa lii a kpiau
lɛ a bul, “Wia bi jaŋ sɛi,
mi Tiina. Wii-la bi jaŋ kɔ
duu ŋaaŋ lɛ.” 23 Ŋii nɛ Yesu
miira chaasɛ Piita a bula pu
a bul, “Sitaani, mu dimɛ!
Ŋŋ chɛ ŋ nyisɛmi di mi juu
haachɛ lɛ nɛ. Wialiŋ ŋ síi
bul, nuhuobiine woŋbiiŋ nɛ.
Wia woŋbiiŋ dee.”

24 Ŋii nɛ u bula pi u har-
itooroo a bul, “Di nuu-kala
níi chɛ duu tomi, see duu
via u titia woŋbiiŋ aŋ joŋ
u daa-gɛsɛɛ baasɛ tapulii-na
kala a to mi hariŋ. 25 Nii-la
kala síi chɛ duu laa u titia
miisiŋ, u jaŋ joŋ u miisiŋ
ta, ama nii-la si via u miisiŋ
ta a tiŋ mi wiaa, u jaŋ sɛnɛ
laa u miisiŋ. 26 Di ŋ nɛ
dii dunia kala aŋ bi miisiŋ
kɛnɛ, bɛɛ kuŋ nyuurii nɛ ŋ
na? Dunia deeŋ lɛ, bɛɛ kuŋ
nɛ saa ŋ jaŋ wuo kaa yɔɔ ŋ
miisiŋ? 27 Mi-na Nuhuobiine
Bie, mi jaŋ kɔ a chaanɛ ari
mi Nyimma kuoruŋ. La di
Wia tiŋdaaraa nɛ jaŋ kɔ. Di
la nɛ kɔ, Wia jaŋ ṯiŋ nuu-
kala a magɛ ŋii u si tima.
28 Wutitii nɛ, mi bulaa pima
ari niaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ, ba
bi jaŋ suu see di ba na mi-na
Nuhuobiine Bie di mi kɔ ari
mi kuorii-la.”

17

Yesu birima

Maak 9.2-13; Luuk 9.28-36

1 Tapulaa balidu si ku bal,
Yesu kɛŋ Piita ari Jeems ari
u naaŋbie Jɔɔŋ, ba duŋduŋa
a kaa mu peel-bal kubala
nyuŋ. 2 Ba beŋ ba sipaaŋ
a na Yesu duu birima. U
siaa kala tutul a nagɛ wii-
pɔsuŋ síi tul ŋii. U gɛnniŋ
ma pullɛ a tutul. 3 Ŋii nɛ
Moosis ari Ilaaja ku lii ba
sipaaŋ. Ba china bubul wiaa
Yesu teeŋ. 4 Ŋii nɛ Piita
bula pi Yesu a bul, “La Tiina,
u ŋaa wu-zɔŋ nɛ ari la si
hɛ daha. Di ŋ níi chɛ la
jaŋ hɛ lɛŋŋɛɛ batori daha, di
ŋ kɛŋ dɔŋɔ, di Moosis ma
kɛŋ dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ
dɔŋɔ.” 5 Piita ha fa síi bul
wiaa ŋii di duoŋbiliŋbaaniŋ
ku tɔba, ka yiikoro kubala
lii duoŋbiliŋbaani-la tuɔŋ a
bubul, “Mi Bii-chooluŋ nɛ
ŋla. Mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ.
Má jegile nii u teeŋ.” 6 Yesu
haritooro-la si nii nii-la yi-
ikoro, fawulluŋ kɛŋba, ba
tuu tel tiŋteeŋ. 7 Ŋii nɛ Yesu
kɔ ba teeŋ a digiba aŋ bula
piba di ba sii aŋ sí fawulluŋ
fá. 8 Ba si sie, ba beŋ,
ba bi nuu-kala na see Yesu
duŋduŋa.

9 Ba si lii peel-la nyuŋ ku
tuu, Yesu bula piba a bul,

"Mi bi chɛ di ma bul wii-la
ma si naa a pi nuu-kala, see
tapulii-la mi-na Nuhuobiine
Bie si sii suuŋ lɛ." 10 Ŋii
nɛ Yesu haritooro-la piɛsu a
bul, "Bɛɛ nɛ tii Wia teniŋ
kerichiba bul di Ilaaja nɛ laa
sipaaŋ, aŋ ka di Wia Bie-
na kɔ?" 11 Ŋii nɛ Yesu bul,
"Wutitii, Ilaaja jaŋ sɛnɛ laa
sipaaŋ kɔ a kɛŋ kuŋ-kala
wasa bil. 12 Ama mi bulaa
pima ari Ilaaja paala kɔ nɛ,
ama niaa bi wuo jimu. Ba
ŋaau ŋii kala ba síi chɛ. Ŋii
titia nɛ ba ma jaŋ dɔgisɛ mi-
na Nuhuobiine Bie." 13 Ŋii
nɛ u haritooro-la jiŋ ari Jɔɔŋ
Wia lii-foori-la wiaa nɛ u bul
ŋii.

Yesu kiri jiŋ-bɔŋ bie lɛ
Maak 9.14-29; Luuk 9.37-43

14 Ŋii nɛ Yesu ari u hari-
tooroo batori-la sii lii peel-
la nyuŋ a ku tuu ni-daŋ-la
teeŋ. Di baal kubala kɔ Yesu
teeŋ a kpirimi u sipaaŋ 15 aŋ
bula pu a bul, "Mi Tiina,
fá mi bie nennige, uu tel
kpuŋkpusuŋ nɛ. Nyanyalii-
la kɛnu nɛ woruŋ, u yie titel
nyiniŋ koo liiŋ lɛ. 16 Mi kɛnu
kaa kɔ ŋ haritooroo teeŋ,
ama ba bi wuo vaaru." 17 Ŋii
nɛ Yesu bul, "Ma lɛɛlɛ niaa
deeŋba, ma bi yarida kɛnɛ,
ma ŋaa ni-bɔmɔ nɛ. Ɛɛ nɛ
mi jaŋ nyalimɛ a dieni ma
teeŋ?" Ŋii nɛ u bula pi baal-
la duu kɛŋ u bile kɔ u teeŋ.
18 Ŋii nɛ Yesu bul jiŋ-bɔŋ-la
lɛ duu lii bile lɛ. Ŋii nɛ u
lii. Bile guu duori. 19 Ŋii nɛ
Yesu haritooro-la kɔ u teeŋ
a luɔra piɛsu a bul, "Bɛɛ nɛ
tii la-na bi jiŋ-bɔŋ-la wuo
kiri?" 20 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, "Ma yarida bi
yugɛ, ŋii nɛ tii. Wutitii, mi
bulaa pima, di ma yarida nɛ
fa magɛ kuŋ biiŋ ba síi yirɛ
masitad, ma fa jaŋ wuo bul
peeliŋ lɛ duu sii daha a mu
sɛmɛ dɔŋɔ. U jaŋ sii mu.
Wii-kala tuo ma fa bi jaŋ
wuo ŋaa. [21 Ama Wia bi jaŋ
pima doluŋ di ma wuo kikiri
jiŋ-yiri deeŋba, see ma vɔɔ
niiŋ aŋ pɛ chuchuɔlɛ Wia.]"

Yesu bira bul u suuŋ wiaa
Maak 9.30-32; Luuk 9.43-45

22 Ŋii nɛ Yesu ari u hari-
tooroo kala ku hilimi Galilii
lɛ. Ŋii nɛ u bula piba di ba
jaŋ kɛŋ u-na Nuhuobiine Bie
a hɛ niaa nisiŋ lɛ 23 di ba
kpuu, ama u hariŋ lɛ u jaŋ sii
suuŋ lɛ tapulaa batori chɛɛŋ
a kɛŋ miisiŋ. Yesu si bul ŋii,
u haritooroo tuɔŋ chei.

Wia-dia time

24 Yesu ari u haritooroo si
kɔ Kapɛnam, nialiŋ síi laa
Wia-dia time kɔ Piita teeŋ a
piɛsu a bul, "Ma kuhiaŋ ka
t̠iŋ Wia-dia time nɛɛ?" 25 Ŋii
nɛ Piita bul duu t̠iŋ nɛ. Piita
si bul ŋii aŋ miira juu dia,
Yesu laa sipaaŋ a piɛsu a
bul, "Kubɛɛ nɛ t̠iŋ moribiee
koo laŋpoo a pipi dunia deeŋ
kuoroo? U taŋ-la niaa koo
nuhuɔraa nɛɛ? Bɛɛ nɛ ŋ
biinɛ?" 26 Ŋii nɛ Piita bul di
nuhuɔraa nɛ. Yesu bira bul,
"Ŋii-na u taŋ-la niaa bi kuŋ-
kala t̠iŋ. 27 Ama la-na bi chɛ
di la maasɛ niaa deeŋba, ŋii
wiaa kɛŋ gbiaŋ tuu hɛ fuoŋ

lɛ a kɛsɛ cheŋfilee. Gbiaŋ-
la si kɛŋ cheŋfili-buŋbuŋ-
la, kɛŋ u niiŋ suri. Ŋ jaŋ
na moribiiŋ u niiŋ lɛ. Joŋ
moribie-la a ṯiŋ ma ari mi
nyuŋ time.”

18

Yesu dagɛ nii-la si yuga Wia kuorii-la tuɔŋ

Maak 9.33-37; Luuk 9.46-48

1 Yesu si bul ŋii a pi Piita
dɛrɛ, u haritooroo kɔ u teeŋ
a ku piɛsu a bul, “La tuɔŋ
kubɛɛ nɛ kii u dɔŋɔ tiina Wia
kuorii-la tuɔŋ?” 2 Ŋii nɛ Yesu
yirɛ bii-bie kubala a kii ba
tutuɔbaaniŋ 3 aŋ bula piba
a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa
pima, see di ma kɛŋ ma titia
muuri a nagɛ haŋbiisiŋ, di
ŋii dee, ma bi jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ. 4 Nii-la
si kɛŋ u titia muuri a nagɛ
haŋbie, u nɛ ŋaa ma tuɔŋ
kuhiaŋ Wia kuorii-la tuɔŋ.
5 Di nuu nɛ kɛŋ bii-bie dɔŋɔ
woruŋ a tiŋ mi wiaa, mi nɛ
u kɛŋ woruŋ ŋii.

Yesu bul wiaa a tigɛ niaa si jaŋ leŋ di niaa juu haachɛ lɛ

Maak 9.42-48; Luuk 17.1-2

6 Nii-la kala si na haŋbiisi-
la síi tomi dɔŋɔ a nyisu duu
ŋaa wu-bɔmuŋ, u maga di
ba joŋ nɔmuŋ a vɔɔ laalɛ u
baŋŋa lɛ a joŋu yuo hɛ muga
tuɔŋ uu nyua liiŋ u suu. Di
ba nɛ ŋaa ŋii, u nɛ jaŋ kpia
u si weye.
7 U jaŋ lɔrɛ pi nialiŋ si jaŋ
ŋaa di niaa juu haachɛ lɛ. U
maga di wialiŋ ku bal. Ama
nii-la si ŋaa ba juu haachɛ lɛ,
u jaŋ na hɛɛŋ. 8 Di ŋ nisiŋ
koo ŋ naaŋ níi chɛ duu kɛniŋ
hɛ haachɛ lɛ, kere ta. Ŋ
si juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari
naa-kuuŋ koo na-kuuŋ, u nɛ
kpia ŋ si jaŋ kɛŋ na-pilimee
koo naa-pilimee a juu Wia
nyiniŋ. 9 Di ŋ siiŋ níi chɛ
duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ, liisa
ta. Ŋ si jaŋ juu Wia kuorii-la
tuɔŋ ari sii-togo, u nɛ kpia ba
si joŋuŋ yuo hɛ Wia nyiniŋ
ari sii-pilimee.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ pie-lɛliŋ lɛ

Luuk 15.3-7

10 Ŋii nɛ Yesu bira si,
“Má fiɛlɛ di ma sí haŋbiisiŋ
deeŋba kuŋ-kala kaa gbesi.
Mi bulaa pima di Wia ta u
tiŋdaaraa nɛ di ba bibeŋba.
Ba hɛ Wia-jaŋ bua-na kala
lɛ, mi Nyimma si hɛ lee-la.[
11 Mi-na Nuhuobiine Bie kɔ
di mi chɛ a laa nialiŋ si lɛlɛ
nɛ a ta.”]
12 Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga a bul, “Nuu nɛ fa hɛ
dimɛ a kɛŋ piesee zɔlɔ, ŋii
nɛ ba tuɔŋ dɔŋɔ lɛl.” Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛ, “Ɛɛ nɛ ma
biinɛ ari u jaŋ ŋaa? U bi
jaŋ leŋ piesee mahiŋ banɛsɛ
ari fii ari nibi-la a ta peelee
nyuŋ aŋ lii gɔllɔ chichɛ pie-
lɛlii-laa? 13 Duu nɛ nau, mi
jaŋ bula pima ari u tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ u pie-bala-la nyuŋ a kii
piesee mahiŋ banɛsɛ ari fii
ari nibi-la si bi lɛlɛ. 14 Ŋii
titia nɛ saa mi Nyimma si hɛ
Wia-jaŋ bi chɛ di haŋbiisiŋ
deeŋba kuŋ lɛl.”

Yesu dagɛ ŋii la si jaŋ ŋaa di la naaŋbie nɛ ŋaa wii a cheila lɛ

15 Ŋii nɛ Yesu si, “Di ŋ
naaŋbie nɛ ŋaa wii cheiŋ lɛ,
mu a bula pu wii-la u si ŋaa
chei, ama ŋaa ŋii ma duu
duŋduŋa balia pɛgɛ. Di u nɛ
jegile nii wii-la ŋ síi bul, ma
di ŋ naaŋbie bira sima nɛ.
16 Ama duu nɛ bi jegile nii ŋ
teeŋ, kɛŋ nuu dɔŋ koo niaa
balia pɛ ŋ titia lɛ di ma mu
u teeŋ a bul wii-la u si ŋaa
chei duu wasɛ. Ŋ si ŋaa ŋii,
ŋ jaŋ kɛŋ niaa di ba ŋaa ŋ
daŋsia. 17 Ama di u nɛ via
duu jegile nii ma teeŋ, ŋ-na
bul wii-la pi nialiŋ kala si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi. Duu
nɛ via duu jegile nii ba teeŋ
maa, dɔgisu ari ŋ buu jiŋ a
nagɛ nii-la si bi Wia jiŋ koo
a nagɛ laŋpoo lilaaru nɛ.

Ŋ si via wii-la ari ŋ si sɛi wii-la

18 Wutitii nɛ, mi bulaa
pima ari wii-la ma si via
dunia lɛ, ba jaŋ viau Wia-jaŋ
maa. Wii-la ma ŋ si sɛi dunia
lɛ, ba ma jaŋ sɛyu Wia-jaŋ.
19 Mi jaŋ wasa bula pima ari
ma niaa balia nɛ hɛ dimɛ a
kɛŋ nii-bala a chuchuɔlɛ Wia
a chichɛ kuŋ, mi Nyimma
si hɛ Wia-jaŋ, u jaŋ joŋo
pima. 20 Lee-la niaa balia
koo batori si hilime mi doluŋ
lɛ, mi jaŋ hɛ ba teeŋ.”

Tiŋtinni-la si bi chimiŋ joŋo chɛ u dɔŋɔ tiina

21 Ŋii nɛ Piita kɔ Yesu teeŋ
a piɛsu a bul, “Mi Tiina, di
mi naaŋbie nɛ ŋaa wii a
cheimi lɛ, naaŋsiiŋ buŋmɛɛ
nɛ mi jaŋ joŋo chɛu? Mi
joŋo chɛu naaŋsiiŋ bulipɛ
koo?” 22 Ŋii nɛ Yesu bira
bul, “Ai, naaŋsiiŋ bulipɛ
duŋduŋa dee. Joŋo chɛu
naaŋsiiŋ mahiŋ batori ari fii
leree bulipɛ.”

23 Ŋii nɛ Yesu magɛ na-
maga a kɛŋ Wia kuorii-la
a kaa mimagisɛ kuoro ari
u tiŋtinnaa a bul, “Kuoru
kubala nɛ sie a chichɛ duu
piɛsɛ u tiŋtinnaa u chiŋŋaa.
24 U si suomo duu piɛsɛ, ba
kɛŋ u tiŋtinna dɔŋɔ kɔ u
teeŋ. U dii u chimiŋ siidi bui
bui bui nɛ. 25 U bi wuo ti̱ŋ.
Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la bul di ba
kɛnu ari u haala ari u biiriŋ
ari kialiŋ kala u si kɛnɛ a
kaa mu yallɛ a ti̱ŋ chiŋ-la
bua lɛ. 26 Ŋii nɛ tiŋtinni-
la tuu kpirimi u naadusuŋ
nyuŋ a sulu, ‘Mi kuhiaŋ,
ŋaa kenyiri. Mi jaŋ ti̱ŋ ŋ
chimiŋ kala.’ 27 U kuhiaŋ-
la fáu nisusuŋ woruŋ a joŋ
chiŋ-la chɛu a ŋaa u mu.
28 Ŋii nɛ chiŋ tiina-la kuoru-
la si joŋ chiŋ-la chɛu, u lii
a ma na u tiŋtinni dɔŋɔ
tiina si dii u chimiŋ siidi
bui. U kɛŋ u gɛriŋ baŋŋa
lɛ a bul duu ti̱ŋ u chimiŋ.
29 U tiŋtinni-dɔŋ-la ma tuu
kpirimi u naadusuŋ nyuŋ a
sulu a bul, ‘Ŋaa kenyiri, mi
jaŋ ti̱miŋ.’ 30 U via aŋ kɛnu
mu tɔ dia, aŋ bul see duu ti̱ŋ
chiŋ-la. 31 U tiŋtinni-dɔŋsuŋ
si na wii-la u si ŋaa, ba
tuɔŋ kala chei. Ba mu bula
pi ba kuhiaŋ wii-la kala si
ŋaa. 32 Ŋii nɛ kuoru-la yiru
a piɛsu a bul, ‘Ŋ-na tiŋtinna

deeŋ, ŋ ŋaa ni-bɔŋ nɛ. Ŋ
si sulmi, mi joŋ chiŋ-la kala
ŋ si die a chɛŋ nɛ. 33 Bɛɛ
nɛ tii ŋ-na bi wuo fá ŋ dɔŋɔ
tiina-la nennige ari mi si fáŋ
nennige ŋii?' 34 Kuoru-la na
baaniŋ woruŋ u nyuŋ a ŋaa
ba kɛnu tɔ dia see duu ti̱ŋ
chiŋ-la kala." 35 Ŋii nɛ Yesu
si, "Di ma bi sɛi di ma joŋ
ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa haachɛba
chɛba ari ma tuɔŋ kala, mi
Nyimma Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ
ma jaŋ dɔgisɛma ŋii."

19

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba haalaa via

Maak 10.1-12

1 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u lii Galilii tiŋteeŋ a
mu Judiya tiŋteeŋ a chol
Jɔɔdaŋ fuo-la. 2 Ni-daŋ bira
to u hariŋ. Ŋii nɛ u vaarɛ
nialiŋ síi wiilu dimɛ.

3 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma sii kɔ u teeŋ a
chichɛ di ba magisu a piɛsu
a bul, "Di ŋ kɛŋ wii a tigɛ ŋ
haala lɛ a chichɛ ŋ viau, u
kɛŋ woŋbii nɛɛ?" 4 Yesu mi-
ira piɛsɛba, "Ma bi karima
ari bua-la lɛ Wia si bugumo
ŋaa dunia, nialiŋ u si ŋaa,
ba fa ŋaa baal ari haal nɛɛ?"
5 Yesu bira si, "Ŋii nɛ tii baal-
la jaŋ leŋ u nyimma ari u
naaŋ dia aŋ ka ba di u haala
mɛrɛ dɔŋɔ lɛ. Niaa deeŋba
balia jaŋ kɛŋ chal-bala. 6 Ba
bira bi jaŋ ŋaa niaa balia,
see kubala. Nialiŋ saa Wia
si kaa mɛrɛ dɔŋɔ lɛ, u bi
maga di nuhuobiine kɛŋba
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ." 7 Ŋii nɛ u
haritooro-la bira piɛsu wiiŋ
deeŋ a bul, "Bɛɛ nɛ tii saa
Moosis fa si di baala níi chɛ
u via u haala, duu laa sipaaŋ
a ŋmuŋsɛ teniŋ a pi haal-la
aŋ-na viau?" 8 Ŋii nɛ Yesu
bira bula piba a bul, "Ma
tuɔŋ dolie. Ŋii nɛ tii Moosis
fa sɛi di ma via ma haalaa.
Ama dunia di-suomuŋ, ba
fa bi ŋii ŋaa. 9 Mi bulaa
pima, baala-na kala si via u
haala aŋ bira jaa dɔŋɔ, u
tiina juu haal-la haachɛ lɛ
nɛ, see di haal-la ka ŋaa ha-
chɔruŋ wu-ŋaalaa."

10 Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la bula pu ari ŋii-na nɛ hɛ
dimɛ, u bi maga di nuu jaa
haal. 11 Ŋii nɛ Yesu miira
bula piba a bul, "Wiiŋ deeŋ
bi naga ari nuu-kala jaŋ wuo
ŋaa. Nialiŋ Wia si joŋ doluŋ
pa, ba duŋduŋa nɛ jaŋ wuo
ŋaa ŋii. 12 Wii-la si tii baalaa
bi haalaa ka jaa, ba yuga nɛ.
Ba lul dɔŋsuŋ, ba paala bi
haalaa wuo piŋ. Dɔŋsuŋ ma,
nuhuobiinee nɛ ŋaaba ŋii,
dɔŋsuŋ ma bi haalaa jaa a
tiŋ Wia kuorii-la wiaa. Nii-
la si jaŋ wuo laa wiiŋ deeŋ
dii, u sɛi."

Yesu joŋ nisiŋ daŋ haŋbiisiŋ lɛ

Maak 10.13-16; Luuk 18.15-17

13 Ŋii nɛ niaa sii kɔ Yesu
teeŋ a kɛŋ ba haŋbiisiŋ kaa
kɔ duu joŋ u nisiŋ daŋba
lɛ a chuɔlɛ Wia piba. Ŋii
nɛ u haritooro-la kpiaba lɛ.
14 Yesu si na ŋii, u bula piba
a bul, "Má leŋ di haŋbiisi-la
kɔ mi teeŋ. Ma síba kiru!
Niaa deeŋba yiri nɛ hɛ Wia

kuorii-la tuɔŋ.” 15 Ŋii nɛ u
joŋ u nisiŋ daŋba lɛ aŋ viiri.

Ku-kɛnni-la kɔ Yesu teeŋ
Maak 10.17-31; Luuk 18.18-30

16 Baal kubala nɛ ma sie
a kɔ Yesu teeŋ. Baal-la kɛŋ
kiaa kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ
Yesu a bul, “Mi kuhiaŋ, wu-
zɔŋ bɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa a kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ?” 17 Ŋii
nɛ Yesu piɛsu a bul, “Bɛɛ nɛ
tii ŋ piɛsɛmi wu-zɔmɔ-la ŋ
si jaŋ ŋiŋaa wiaa? Ni-bala
duŋduŋa nɛ zɔmɔ. Di ŋ níi
chɛ di ŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ, tuto wialiŋ Wia si leŋe
ba ŋmuŋsa bil di maa to.”
18 Ŋii nɛ baal-la piɛsu, “Wu-
bɛɛba nɛ?” Ŋii nɛ Yesu si,
“Sí niaa kpu, sí ŋ dɔŋɔ tiina
haala chɛ, sí gaa, di ŋ ŋaa
daŋsia wii lɛ, sí wiaa nyia pɛ.
19 Fifá ŋ nyimma ari ŋ naaŋ,
a cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho
ŋ titia ŋii.” 20 Ŋii nɛ baal-la
bula pi Yesu, “Mi kuhiaŋ, mi
to wiaa deeŋba kala nɛ. Bɛɛ
nɛ saa ka?” 21 Ŋii nɛ Yesu
bula pu, “Di ŋ níi chɛ ŋ ŋaa
ni-zɔŋ a sí wii-kala kɛŋ, joŋ ŋ
kiaa kala yallɛ a joŋ moribie-
la a pi summoo aŋ ku tomi.
Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kɛŋ kiaa
Wia-jaŋ lɛ.” 22 Yesu si bul
ŋii, baal-la tuɔŋ chei, u sii
viiri, bɛɛ wiaa u kɛŋ kiaa nɛ
woruŋ.

23 Ŋii nɛ Yesu bula pi u
haritooro-la a bul, “Wuti-
tii, mi bulaa pima, u ŋaa
wu-duo nɛ ari nii-la si kɛŋ
kiaa si jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ. 24 Mi bira
bulaa pima, u bi hɛi ari
buŋtaŋŋa si jaŋ wuo to gɛri-
hɛmiŋ buɔŋ lii ari u si hɛyɛ
ŋii nii-la si kɛŋ kiaa si jaŋ
wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ.”
25 U haritooro-la si nii wiaa
deeŋba, ba faasa hiriki a
piɛsɛ Yesu a bul, “U nɛ nagɛ
ŋii, kubɛɛ nɛ saa Wia jaŋ
laa ta?” 26 Yesu miira beŋba
aŋ bul, “Wii-la si jaŋ kperi
nuhuobiine, u bi Wia wuo
kperi. Wia wuo wii-kala ŋaa
nɛ.” 27 Ŋii nɛ Piita bula pu
a bul, “Na, la-na leŋ la kuŋ-
kala nɛ aŋ tuto ŋ hariŋ. Bɛɛ
nɛ saa la jaŋ na?” 28 Ŋii nɛ
Yesu bula pi u haritooro-la
a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa
pima, di dunia falii-la nɛ
yie, mi-na Nuhuobiine Bie
jaŋ hɔŋ mi kuori-kpasa nyuŋ
Wia pulumuŋ tuɔŋ. Bua-
la lɛ, ma haritooro-la fii ari
balia-la si to mi hariŋ, ma
ma jaŋ hɔŋ kuori-kpasinniŋ
fii ari balia nyuŋ a bibeŋ
Iziral ta-geŋtisiŋ fii ari balia-
la a dii ba sariya. 29 Bira
nii-la kala si leŋ u diisiŋ
koo u naaŋbiiriŋ koo u ny-
imma koo u naaŋ koo u
biiriŋ koo u bagisiŋ a tiŋ
mi wiaa, u tiina jaŋ bira na
kiaa deeŋba naaŋsiiŋ zɔlɔ
aŋ pɛ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.
30 Ama kuhiasiŋ yuga si jaŋ
birimɛ haŋbiisiŋ. Haŋbiisiŋ
ma yuga si jaŋ birimɛ kuhi-
asiŋ.”

20

Yesu magɛ namaga a tigɛ baga tiŋtinnaa lɛ

1 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga a piba a bul di Wia

kuorii-la nagɛ baal kubala si
kɛŋ u baga nɛ chichuɔ-fiɛla.
U lii chichɛ niaa di ba mu
pɛrɛ u baga-la lɛ. 2 Ba sɛi ari
ba jaŋ mu pɛrɛ, ka u t̠iŋba
chɛ-bala time. Ŋii nɛ u leŋ
ba mu u baga-la pipɛrɛ. 3 U
ku magɛ kerifi nibi, u bira
lii a na niaa dɔŋsuŋ di ba
chiŋ yɔbɔ tuɔŋ pɛi. Ba bi
tiŋtimii kala ka tiŋ. 4 Ŋii
nɛ u bula piba di ba ma mu
a pɛrɛ u baga-la lɛ, ka di u
t̠iŋba, duu jaŋ piba ŋii kala
si maga. Ŋii nɛ ba ma mu.
5 Kerifi fii ari balia yi, u bira
lii a na niaa dɔŋsuŋ a ŋaa ba
ma mu u baga-la. U bira lii
kerifi batori bua-la lɛ a bira
na niaa dɔŋsuŋ a ŋaa ba ma
mu u baga-la. 6 U bira ku
kpagɛ kerifi banɔŋ, u bira lii
yɔbɔ tuɔŋ a na niaa dɔŋsuŋ
ma di ba ha chiŋ dimɛ. Ŋii
nɛ u piɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii ma
chiŋ daha pɛi chichuɔŋ ari
wiihɛyɛ kala, ma bi tiŋtimii
kala ka tiŋ?" 7 Ŋii nɛ ba bula
pu ari ba bi tiŋtiŋŋaa na di
ba tiŋ. Ŋii nɛ u bula piba
di ba ma mu a tiŋ u baga lɛ.
Ba ma mu. 8 Didaaniŋ si yie,
ŋii nɛ baga-la tiina yirɛ nii-
la síi beŋ u baga-la duu yirɛ
nialiŋ si tiŋ u baga-la lɛ a
t̠iŋba, duu suomi nialiŋ si to
hariŋ mu baga-la a t̠iŋba aŋ-
na mu yi nialiŋ si laa sipaaŋ
mu baga-la. 9 Nialiŋ si to
hariŋ mu baga-la, u t̠iŋba
chɛ-bala time. 10 Ŋii nɛ u
si, ka nialiŋ si laa sipaaŋ
mu baga-la, di ba ku laa ba
time. Ba fa biina ari ba
jaŋ laa kii haritooro-la, ama
ba t̠iŋba ma magɛ ŋii nɛ.
11 Ba ma laa moribie-la aŋ
gugurimɛ wiaa nii-la baga-
la lɛ ba si pɛrɛ teeŋ. 12 Ŋii
nɛ ba bula pu a bul, "Niaa
deeŋba si to hariŋ kɔ, ba
tiŋ hawa kubala duŋduŋ nɛ,
aŋ ka la-na tiŋ chichuɔŋ ari
wiihɛyɛ kala, aŋ ka ŋ t̠iŋla
kala maga dɔŋɔ." 13 Ŋii nɛ
baga-la tiina bula pi ba dɔŋɔ
a bul, "Jegile nii, mi bima
gura. Ma sɛyɛ ari ma jaŋ tiŋ
di wia juu nɛ aŋ laa chɛ-bala
time. 14 Má laa ma moribiee
a viiri. Mii chɛ di mi t̠iŋ
baalaa deeŋba si to hariŋ kɔ
ŋii titia mi si t̠iŋma nɛ. 15 Mi
bi woŋbiiŋ kɛnɛ di mi kɛŋ
mi moribiee t̠iŋ mi tuɔtɔrɛ
wiaa? Koo ma yaraa bieru
a tiŋ mi si kɛŋ zile wiaa
nɛɛ?" 16 Ŋii nɛ Yesu bula
dɛrɛ, "Kuhiasiŋ jaŋ birimɛ
haŋbiisiŋ, haŋbiisiŋ ma jaŋ
birimɛ kuhiasiŋ."

Yesu bul u suuŋ wiaa

Maak 10.32-34; Luuk 18.31-34

17 Yesu si bul ŋii di ba
hɛ woŋbiiŋ lɛ nɛ aa mu
Jerusalɛm. Ŋii nɛ u kɛŋ
u haritooroo fii ari balia
duŋduŋa a suusa lii a bula
piba woŋbiiŋ lɛ, 18 "Má jegili
mi teeŋ. Laa mu Jerusalɛm
nɛ. Di la nɛ yi dimɛ, ba jaŋ
kɛŋ mi-na Nuhuobiine Bie
a kaa mu pi nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
Wia teniŋ kerichiba. Ba jaŋ
dii mi sariya a ŋaa di ba
kpumi 19 aŋ kɛŋmi kaa mu
hɛ nialiŋ si bi Ju̠u tiŋŋaa ŋaa
nisiŋ lɛ. Ba jaŋ mɔŋmi. Ba
jaŋ viirɛmi maa aŋ kpaasɛmi
mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ka di

mi sii suuŋ lɛ tapulaa batori
chɛɛŋ."

Zɛbidii haala sul Yesu a chichɛ di-hɔnuŋ duu pi u biiriŋ balia

Maak 10.35-45

20 Ŋii nɛ Zɛbidii haala kɛŋ
u biiriŋ balia kɔ Yesu teeŋ
a kpirimi u sipaaŋ aŋ sulu
duu pɛu lɛ. 21 Ŋii nɛ Yesu
piɛsu, "Wu-bɛɛ nɛ ŋŋ chɛ di
mi ŋaa piŋ?" Ŋii nɛ u bul,
"Ŋ si jaŋ dii Wia kuorii-la
a hɔŋ ŋ kuori-kpasa nyuŋ,
leŋ di mi biiriŋ balia ŋaa ŋ
bubuɔŋ huhɔnnɔɔ, di dɔŋɔ
hɔŋ ŋ na-diiŋ, di dɔŋɔ ma
hɔŋ ŋ na-gua." 22 Ŋii nɛ Yesu
bula pi u biiriŋ a bul, "Ma bi
jiŋ ku-la ma síi chɛ. Ma jaŋ
wuo nyalima na hɛɛ-la mi si
jaŋ na? Ma jaŋ wuo fo Wii-
chuɔlɛ liiŋ ari ba si jaŋ fomi
ŋii, koo?" Ba si, "Oo, la jaŋ
wuo." 23 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, "Wutitii nɛ ma
bul. Hɛɛ-la mi si jaŋ na, u-na
ma ma jaŋ na. Ama mi na-
diiŋ ari mi na-gua huhɔnnɔ-
la, mi dee bi jaŋ tuɔsɛba.
Wia nɛ jaŋ liisɛba di ba hɔŋ
dimɛ." 24 Yesu haritooroo
fii-la si nii Jeems ari Jɔɔŋ
si bul wii-la, ba na baaniŋ
ba nyuŋ. 25 Ŋii nɛ Yesu
yirɛ u haritooroo kala. Ba
mu u teeŋ. U bula piba
a bul, "Ma jiŋ nialiŋ si bi
J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa, ba hɔŋ niaa
nyuŋ nɛ. Ba kuhiasiŋ ma
kɛŋba doluŋ. 26 Ama u bi
maga di ma ŋiŋaa ŋii. Ma
tuɔŋ nii-la síi chɛ u ŋaa ma
kuhiaŋ, u maga duu nɛ tiŋ
tiŋtiŋŋaa pipima. 27 Ma tuɔŋ
nii-la ma síi chɛ u ŋaa ma
tuɔŋ kuoro, u maga duu nɛ
ŋaa ma tuɔŋ yomo. 28 Mi-na
Nuhuobiine Bie, mi bi kɔ di
mi chɛ niaa di ba tima pimi,
mi kɔ di mi-na tima piba nɛ
a suu a laa niaa miisaa yugɛ
ta a piba."

Yesu vaarɛ nyulimaa balia

Maak 10.26-52; Luuk 18.35-43

29 Yesu ari u haritooroo si
lii Jɛrikɔ lɛ, ni-daŋ nɛ to ba
hariŋ. 30 Di nyulimaa balia
hɔŋ woŋbiiŋ niiŋ a nii di
Yesu níi bal. Ŋii nɛ ba faasa
yirɛ a bula pu a bul, "Yesu,
Devit nihii, fála nennige."
31 Ŋii nɛ ni-daŋ-la kpiaba lɛ
di ba kɛŋ goŋ. Ama ba faasa
yirɛ a kii ŋii a bul, "La Tiina,
Devit nihii, fála nennige."
32 Ŋii nɛ Yesu chiŋ aŋ yirɛba
a piɛsɛba, "Bɛɛ kuŋ nɛ ma
chɛ mi ŋaa pima?" 33 Ŋii nɛ
ba bul, "La Tiina, laa chɛ di
ŋ suri la siaa nɛ." 34 Ŋii nɛ
Yesu fába nennige a digi ba
siaa lɛ. Ba siaa guu suri, ba
tuto u hariŋ.

21

Yesu juu Jerusalɛm

Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40; Jɔɔŋ 12.12-19

1 Ŋii nɛ Yesu ari u hari-
tooroo sii mu Jerusalɛm. Ba
ku yi Bɛtifagi a ku yi peel
kubala baa yirɛ Oliv. Ŋii
nɛ Yesu liisɛ u haritooroo
balia a tiŋba a bula piba a
bul, "Má mu taŋ-la si hɛ ma
sipaaŋ. 2 Di ma nɛ mua, ma
jaŋ na kakumo ari u bie di ba
vɔbɔ a kii. Má puri a kaa kɔ
pimi. 3 Di nuu nɛ piɛsɛma,

má bula pu ari ma Tiina níi
chɛ. U jaŋ leŋ di ma kaa kɔ
lima.” [4] Wiiŋ deeŋ ŋaa di
wii-la nii-la fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ku
ŋaa wutitii nɛ. [5] U fa si,

“Má bulaa pi Zaayɔŋ niaa
di ba bee na, di ba kuoro
níi kɔ ba teeŋ.
U kɛŋ u titia muuri nɛ a jil
kakumo
a bira jil kakumo bie.”

[6] Ŋii nɛ Yesu haritooro-la mu
a ŋaa wii-la Yesu si bula piba
di ba ŋaa. [7] Ba kɛŋ kakumo-
la ari u bie kaa kɔ a joŋ
ba gɛnniŋ daŋ kakumo-la ari
u bie nyuŋ, Yesu jil. [8] Ni-
daŋ-la jesiŋ joŋ ba gɛnniŋ a
jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ, ka dɔŋsuŋ
ma keri pipaariŋ a ma kaa
jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ. [9] Ni-daŋ-la
si laa Yesu sipaaŋ ari nialiŋ
síi to u hariŋ suomo ŋiŋaa
goŋ a bul, “Tabarikala Devit
nihiŋ! Wia jaŋ pɛ nii-la síi
kɔ la Tiina doluŋ lɛ. Má leŋ
di la dɛnnɛ Wia!” [10] Yesu
si muu juu Jerusalɛm, taŋ-
la kala zigili. Ŋii nɛ niaa
piɛsɛ a bul, “Kubɛɛ nɛ ŋla?”
[11] Ŋii nɛ ni-daŋ-la bul, “Yesu
si lii Nazarɛt si hɛ Galilii
tiŋteeŋ lɛ, nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u nɛ
ŋii.”

Yesu juu Wia-dia

Maak 11.15-19; Luuk 19.45-48; Jɔɔŋ 2.13-22

[12] Ŋii nɛ Yesu juu Wia-
dia. Nialiŋ dɔŋsuŋ hɛ dimɛ
a yiyallɛ kiaa, dɔŋsuŋ ma
yuyɔɔ kiaa. Yesu kiriba kala
ta ba lii. Baalaa ma hɛ dimɛ
a yiyɛrɛ moribiee. Yesu
ŋmoo ba teebulba lo. Baalaa
dɔŋsuŋ ma yallɛ kokosuŋ. U
ŋmoo ba ma kpasinniŋ a lo.
[13] Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Ba ŋmuŋsa di Wia si, u
dia jaŋ ŋaa lee-la niaa si jaŋ
chuchuɔlɛ Wia, aŋ ka ma-na
miira kaa birimɛ gaari-dia.”

[14] Ŋii nɛ nyulimaa ari gbe-
gisiŋ kɔ Yesu teeŋ Wia-dia
lɛ. U vaarɛba. [15] Ama
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba si na wu-magila-la
u síi ŋaa a bira na haŋbiisiŋ
síi ŋaa goŋ ŋii Wia-dia lɛ,
ba na baaniŋ. Haŋbiisi-
la fa yirɛ, “Tabarikala Devit
nihiŋ.” [16] Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia ari Wia teniŋ
kerichiba piɛsɛ Yesu a bul,
“Ŋ nii wialiŋ ba síi bul nɛɛ?”
Yesu bul, “Mi nia nɛ.” Ŋii nɛ
Yesu ma piɛsɛba, “Ma bi Wia
teniŋ karimaa? Ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a bul,

‘Wia jaŋ leŋ di bii-mulluŋ
didɛnnɛ Wia.’ ”

[17] Ŋii nɛ Yesu leŋba aŋ sii mu
Bɛtani a chua dimɛ.

Yesu kaliba hɛ tutogo lɛ

Maak 11.12-14, 20-24

[18] Taŋ si pula, Yesu miira
mu Jerusalɛm. U síi mu,
losuŋ kɛnu woŋbiiŋ lɛ. [19] U
na tutogo duu chiŋ u sipaaŋ
woŋbiiŋ niiŋ. U mu yi
tutogo-la bubuɔŋ a wula beŋ
di nɛnɛɛ tuo, see pipaariŋ.
Ŋii nɛ u bul tia-la lɛ a bul,
“A lii jiniŋ a kaa mumu,
ŋ bira bi jaŋ nɛŋ.” Tia-la
guu suu. [20] U haritooroo si
na wiiŋ deeŋ, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. Ba pipiɛsɛ dɔŋɔ
a bul, “Ɛɛ nɛ tia-la guu suu

lima ŋii?” 21 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, di ma nɛ kɛŋ
yarida a bi tuɔsaa balia kɛnɛ,
ma ma jaŋ wuo ŋaa wii-la
si ŋaa tutogo-la lɛ. Ŋla ma
duŋduŋa dee, ama ma jaŋ
wuo paala bul peeliŋ deeŋ lɛ
duu sii a mu tel muga tuɔŋ.
U jaŋ ŋaa pima. 22 Kialiŋ-
na kala ma si chuɔlɛ Wia a
susul, di ma nɛ kɛŋ yarida,
ma jaŋ naba.”

Niaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa

Maak 11.27-33; Luuk 20.1-8

23 Ba si mu Jerusalɛm,
Yesu mu juu Wia-dia. U si
juu Wia-dia-la ŋii a didagɛ
niaa, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba ari Ju̱u tiŋŋaa
kuhiasiŋ, ba kala sii kɔ u
teeŋ a piɛsu a bul, “Dol
bɛɛ nɛ ŋ kɛŋ a ŋiŋaa wiaa
deeŋba? Kubɛɛ nɛ piŋ doluŋ
ŋ kaa ŋiŋaa ŋii?” 24 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Mi
ma jaŋ piɛsɛma wu-bala. Di
ma nɛ dagɛmi u bubuɔŋ, mi
ma jaŋ dagɛma dol-la mi si
kɛnɛ bubuɔŋ.” 25 Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, “Jɔɔŋ, Wia lii-
foori-la doluŋ, u lii nii nɛ?
U lii Wia teeŋ nɛɛ koo u lii
nuhuobiine teeŋ nɛɛ? Má
dagɛmi.” Ba suomo kɛŋ wii-
la lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa bul, “Wu-
bɛɛ nɛ laa chɛ di la bul? Di
la nɛ bula pu a bul di Wia
teeŋ nɛ u lii, u jaŋ piɛsɛla
a bul, ‘Bɛɛ nɛ saa tii ma bi
wialiŋ u si bula laa dii?’ 26 Di
la nɛ saa si u lii nuhuobiine
teeŋ nɛ, fawulluŋ jaŋ kɛŋla
a tiŋ ni-daŋ-la si chiŋ dimɛ
wiaa. Niaa bula ari Jɔɔŋ
fa sɛnɛ ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋɔ nɛ.” 27 Ŋii nɛ ba bula
pi Yesu a bul, “La bi jiŋ.” Ŋii
nɛ Yesu ma bula piba a bul,
“Tɔɔ, mi ma bi jaŋ dagɛma
dol-la mi si kɛnɛ bubuɔŋ.”

28 Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga a pi nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u
tiŋŋaa a bul, “Baal kubala nɛ
hɛ dimɛ a kɛŋ haŋbolibiisiŋ
balia. U sii mu u bii-hiaŋ
teeŋ a bula pu a bul, ‘Mi
bii, mu baga jiniŋ a tiŋ.’
29 Ŋii nɛ bile bul, ‘Mi bi
jaŋ mu baga jiniŋ.’ U ŋii
hariŋ lɛ, u tuɔŋ chei wii-la
u si bula pi u nyimma lɛ aŋ
sii mu baga-la. Ŋii nɛ ba
nyimma bira mu a bul u bii-
bie-la ma lɛ a bul duu mu
baga. Ŋii nɛ bile bul duu jaŋ
mu aŋ via. 30-31 Haŋbiisiŋ
deeŋba balia tuɔŋ, kubɛɛ nɛ
to ba nyimma niiŋ lɛ? Bɛɛ
nɛ ma biinɛ?” Ŋii nɛ ba
bula pu di u bii-hiaŋ-la nɛ.
Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii, mi bulaa pima ari
laŋpoo lilaaraa ari jagumu-
loba jaŋ laa sipaaŋ ma lɛ
a juu Wia kuorii-la tuɔŋ.
32 Bɛɛ wiaa Jɔɔŋ Wia lii-
foori-la kɔ a dagɛma woŋbii-
titii-la nɛ ma si jaŋ to, aŋ ka
ma bi u wiaa laa dii, ama
laŋpoo lilaaraa ari jagumu-
loba, ba laa u wiaa dii. Ma si
paala na ba si laa u wiaa dii
ŋii, aŋ ka ma ha bi birima di
ma laa u wiaa dii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ

nialiŋ síi tiŋ tiŋtiŋŋaa baga lɛ
Maak 12.1-12; Luuk 20.9-19

33 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga dɔŋɔ a bul, "Baal
kubala nɛ bil baga a chɔŋsɛ
kiaa si kɛŋ nɛnɛɛ yugɛ a
nagɛ chichuɛŋ. Ba yiyirɛ
gireps. U saa ligɛ baga-la
golli nɛ. U lu bua baga-la
tuɔŋ di ba chagɛ tii-nɛnɛ-la
liiŋ hihɛ. U ma saa lusuŋ
nyuŋ dia a hɔnɔ pɔ. Ŋii nɛ u
paa niaa a hɛ u baga-la tuɔŋ
di ba titiŋ. Ka u mu taŋ dɔŋ.
34 Tii-nɛnɛ-la biiniŋ si yie, u
tiŋ u dia tiŋtinnaa di ba mu
tiŋtinna-la teeŋ di ba mu laa
tii-nɛnɛ-la kaa kɔ. Ba mu.
35 Ba kɛŋ dɔŋɔ a ŋmobu, a
kpu dɔŋɔ, a yagɛ dɔŋɔ ari
tabiaa a kpuu. 36 Ŋii nɛ u
tiŋ niaa dɔŋsuŋ a wasa kii
buŋbuŋ-la. Ba ŋaa ŋii titia
nialiŋ ma lɛ. 37 Ŋii hariŋ lɛ
nɛ u tiŋ u bie. U biina duu
bie nɛ mua, ba jaŋ zilu. U ma
bira mu. 38 Tiŋtinna-la si na
bile, ba bula pi dɔŋɔ a bul,
'Di baga-la tiina nɛ suba, bie
deeŋ nɛ jaŋ dii u kiaa. Má
kɔ di la kpuu. Di la nɛ kpuu,
la nɛ jaŋ miira tii u kialiŋ.'
39 Ba kɛŋ bile a joŋu yuo ta
baga-la hariŋ a kpuu." 40 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛba, "Di baga-la
tiina nɛ kɔ, ɛɛ nɛ u jaŋ ŋaa
baga tiŋtinna-la lɛ?" 41 Ŋii
nɛ ba bula pu a bul, "U jaŋ
kɔ a kpu ni-bɔmɔ-la aŋ joŋ
baga-la a pi ni-tania. Di tii-
nɛnɛɛ-la biiniŋ nɛ yi, ba jaŋ
kɛŋ tii-nɛnɛ-la kaa mu pu."

42 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ
si nii namaga-la, "Ma bi Wia
teŋ-la karimaa? a mu yi lee-
la ba si bul ŋla:
'Tiebii-la dii-saaraa si via,
u nɛ miira ku ŋaa tiebii-
duoŋ ba si joŋo bil dia
geŋtine.
La Tiina Wia tiŋtiŋŋaa nɛ
ŋii.
U ŋaala wu-kpuŋkpere
nɛ.' "
43 Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ a
bul, "Wia jaŋ kɛŋ u kuorii-la
laa ma teeŋ, a joŋo pi nialiŋ
si jaŋ to Wia niiŋ woruŋ a
ŋiŋaa wialiŋ si jaŋ dagɛ ari
ba birima lii ba haachɛba lɛ
nɛ. [44 Nii-la si tel tiebii-la
nyuŋ, u tiina jaŋ yɛrɛ muno
muno. Di tiebii-la ma nɛ tel
nuu-kala nyuŋ, u jaŋ yɛrɛ u
tiina muno muno.]"
45 Nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Farisii
tiŋŋaa nii Yesu si magɛ
namaga-la a jiŋ ari ba wiaa
nɛ u bubul ŋii. 46 Ŋii nɛ ba
wiwalimɛ di ba kɛnu kaa mu
tɔ dia. Ama ba faa fá ni-
daŋ-la si hɛ dimɛ, bɛɛ wiaa
ni-daŋ-la joŋ Yesu ari u ŋaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.

22

Yesu magɛ namaga a tigɛ ha-jaari gbiele kudiilee lɛ
Luuk 14.15-24

1 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga dɔŋɔ a didagɛ niaa.
2 U si, "Wia kuorii-la nagɛ
kuoru kubala nɛ. U bie jaa
haala. Ŋii nɛ u ŋaa ba gbig-
bieli ha-jaari gbiele a ŋaa ba
yirɛ niaa di ba kɔ gbiele-la.
3 Ba si ŋaa kudiile-la dɛrɛ,
u tiŋ u tiŋtinnaa di ba mu
yirɛ nialiŋ u si yira, ari ba

ŋaa siri di ba gbieli gbiele-la
nɛ. Ba si mu yirɛba, ba via.
4 Ŋii nɛ u bira tiŋ u tiŋtinnaa
dɔŋsuŋ di ba mu bula pi
nialiŋ u si yira di ba kpu nɛ-
belliŋ ari nɛ-niiniŋ kala nɛ
a ŋaa kudiile-la dɛrɛ, di ba
kɔ ha-jaari gbiele-la. 5 Ŋii nɛ
nialiŋ u si yira bira via di
ba mu aŋ titiŋ ba tiŋtiŋŋaa.
Dɔŋɔ sii mu u baga, dɔŋɔ
ma sii mu u kiaa di-yalliŋ.
6 Ka dɔŋsuŋ ma kɛsɛ kuoro
dia tiŋtinna-la a ŋmooba aŋ
kpuba. 7 Ŋii nɛ kuoru-la na
baaniŋ a ta u laali-yuoroo.
Ba mu kpu nialiŋ si kpu u
dia tiŋtinna-la aŋ nyigɛ ba
taŋ kala. 8 Ŋii nɛ u yirɛ u
tiŋtinnaa dɔŋsuŋ a bira bula
piba, 'Mi gbiele kudiile-la
ŋaa siri nɛ, ama nialiŋ mi si
yira bi maga di ba kɔ gbiele-
la. 9 Má saa lii mu woŋbii-
porunuŋ a yirɛ nialiŋ kala
ma si na dimɛ a bula piba di
ba kɔ a dii kudiile-la.' 10 Ŋii
nɛ tiŋtinna-la lii woŋbii-
porunu-la a yirɛ nialiŋ kala
ba si na lee-la, ni-zɔŋŋɔɔ ari
ni-bɔŋŋɔɔ kala. Ŋii nɛ ba
kala ku juu su̱ dia-la lɛ ba fa
síi gbieli gbiele-la.

11 Ŋii nɛ kuoru-la juu duu
na nialiŋ si kɔ a na baal
kubala duu bi ha-jaari gbiele
gɛriŋ laala. 12 U piɛsu a
bul, 'Mi naŋdɔŋ, ɛɛ nɛ ŋ ŋaa
ku juu daha aŋ bi ha-jaari
gbiele gɛriŋ laala?' Baal-la
tɔrɛ u niiŋ. 13 Ŋii nɛ kuoru-
la bula pi u tiŋtinnaa a bul,
'Má kɛŋ baala deeŋ a vɔɔ u
nisaa ari u naasiŋ a joŋu yuo
ta jeeŋ hariŋ birimiŋ tuɔŋ
duu pina yiyel aŋ didiŋ u
nyilaa.' " 14 Ŋii nɛ Yesu bula
dɛrɛ aŋ bul, "Ba yie yirɛ niaa
yugɛ nɛ, ama ba tuɔŋ ba yie
tuɔsɛ niaa baŋmɛnɛ nɛ."

Ba bul laŋpoo ṯimiŋ wiaa
Maak 12.13-17; Luuk 20.20-26

15 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa sii
lii a vuurɛ ŋii ba si jaŋ
magisɛ Yesu a bɛrɛ kɛnu ari
wu-piɛsaa. Ŋii nɛ ba tiŋ ba
haritooroo dɔŋsuŋ ari Hɛrɔd
ma haritooroo dɔŋsuŋ di ba
mu Yesu teeŋ. 16 Ŋii nɛ ba
kɔ u teeŋ a piɛsu a bul, "La
kuhiaŋ, la jima di ŋ kɛŋ wu-
titii nɛ a didagɛ Wia tonuŋ
woŋbii-titii-la. Ŋ sipaaŋ tuo
nuu lɛ. Ŋ bi ni-bal síi ka
fá. 17 Saa bula pila ari u ŋaa
woŋbii nɛɛ di la ṯiŋ laŋpoo
a pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ
ba síi yirɛ Siiza? Ɛɛ nɛ
ŋ ma biinɛ?" 18 Yesu fa
jiŋ ba tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la nɛ a
bula piba a bul, "Ma kaŋfugi
timma! Bɛɛ nɛ tii maa
magisɛmi? 19 Má kɛŋ ma
laŋpo-la moribiiŋ kaa kɔ di
mi bee na." 20 Ba kɛŋ dɔŋɔ
kaa kɔ. Ŋii nɛ u piɛsɛba,
"Kubɛɛ nyuŋ nɛ hɛ dimɛ?
Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro
hɛ moribii-la lɛ?" 21 Ŋii nɛ
ba bul di Siiza yiriŋ nɛ. U
bula piba a bul, "Tɔɔ, má
joŋ Rom tiŋteeŋ kuori-bal-la
kiaa pu aŋ joŋ Wia ma kiaa
pu." 22 Yesu si bul ŋii, u
ŋaaba wu-kpuŋkpere ba sii
viiri.

Ba piɛsɛ Yesu a tigɛ nialiŋ si suba lɛ.
Maak 12.18-27; Luuk

20.27-40
[23] Chɛɛ-la titia nialiŋ
dɔŋsuŋ ba síi yirɛ Sadusii
tiŋŋaa, ba kɔ u teeŋ. Sadusii
tiŋŋaa yie si di nuu nɛ suba,
u bira bi sii. Ba piɛsu wiaa
a bul, [24] "La kuhiaŋ, Moosis
fa si di baala nɛ jaa haala,
di haal-la ari baal-la nɛ bi
bii lula, aŋ ka di baal-la
suu, u maga di u ŋaana
joŋ yo-haal-la jaa nɛ. Di u
lul biiriŋ pi u maala-la si
suba, biiri-la jaŋ chiŋ u nyuŋ
lɛ. [25] Naaŋbiiriŋ balipɛ nɛ
fa hɛ dimɛ. Ba kala ŋaa
baalaa. Ba naaŋ kubala, ba
nyimma kubala. Ba kuhiaŋ
jaa haala. Ba di haal-la bi bii
lula, aŋ ka u suu. U si suba,
u ka haal-la a pi u ŋaana
dɔŋɔ nɛ. [26] Liamiŋ ma suu.
Torimuŋ tiina ma joŋ haal-
la jaa. U ma ŋii titia nɛ.
Naaŋbiiri-la balipɛ kala nɛ
jaa haal-la. U bi lula. [27] Ŋii
hariŋ lɛ nɛ haal-la ma titia
suu. [28] Tapulii-la niaa si jaŋ
sii suuŋ lɛ, baalaa deeŋba
balipɛ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ jaŋ tii
haal-la? Ba kala balipɛ nɛ
jaau."
[29] Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Ma bi Wia teniŋ jiŋ.
Ma ma bi Wia doluŋ jiŋ. Ŋii
nɛ tii ma yeŋŋi. [30] Tapulii-
la niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ,
baalaa bira bi jaŋ jaa haalaa,
haalaa ma bira bi jaŋ jaa
balaba. Ba kala jaŋ nagɛ Wia
tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ lɛ."
[31] Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Na ma piɛsɛmi nialiŋ si
jaŋ sii suuŋ lɛ wiaa nɛ. Ma
bi karimɛ wialiŋ Wia fa si
bula pi niaa u teniŋ lɛɛ? [32] U
fa si duu nɛ ŋaa Abiraham
Wia ari Aizik Wia ari Jekɔb
kala Wia. (Bua-la lɛ u si
bul ŋii di Abiraham ari Aizik
ari Jekɔb fa suba nɛ.) Wiaa
deeŋba u si bula, ba bubuɔŋ
nɛ di Abiraham ari Aizik ari
Jekɔb bira sii suuŋ lɛ nɛ a hɛ
Wia kuorii-la tuɔŋ. Wia bi
jaŋ wuo ŋaa nialiŋ si suba
Wia, u ŋaa ni-weyee Wia
nɛ." [33] Ni-daŋ-la si nii ŋii u
síi dagɛ niaa, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere.

Wialiŋ si maga di la ŋiŋaa, ba tuɔŋ wu-baliŋ

Maak 12.28-34; Luuk 10.25-28

[34] Farisii tiŋŋaa si nia ari
Yesu bul wiaa lo Sadusii
tiŋŋaa ba ŋaa fuii, ba kala
ku pɛ dɔŋɔ lɛ. [35] Ŋii nɛ
Wia teniŋ kerichiba dɔŋɔ wi-
walimɛ duu magisɛ Yesu a
pipiɛsu wiaa. [36] U piɛsɛ Yesu
a bul, "Kuhiaŋ, wialiŋ Wia
si dagɛ niaa baa to, kubɛɛ
nɛ ŋaa ba tuɔŋ siifiaŋ wiiŋ?"
[37] Ŋii nɛ Yesu bul, " 'Kɛŋ
ŋ tuɔŋ kala ari ŋ tuɔbiinaa
kala ari ŋ wii-wii-kala a cho
ŋ Tiina Wia.' [38] Wialiŋ
Wia si dagɛ niaa baa to, ba
tuɔŋ wu-baliŋ ari ba tuɔŋ
buŋbuŋ nɛ ŋii ari ba tuɔŋ
siifiaŋ wiiŋ nɛ ŋii. [39] Wu-
liamiŋ ma nɛ ŋla: 'Cho ŋ
dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ
titia ŋii.' [40] Wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
ari wialiŋ kala nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba kala lii wiaa deeŋba
baliamiŋ tuɔŋ nɛ."

Ba piɛsɛ nii-la Wia si liisa wiaa.

Maak 12.35-37; Luuk 20.41-44

41 Farisii tiŋŋaa ha si
hilimi ŋii, Yesu ma piɛsɛba
a bul, 42 "Bɛɛ nɛ ma biinɛ
Kirisito, nii-la Wia si liisa
wiaa? Kubɛɛ doho nuu nɛ u
ŋaa?" Ŋii nɛ ba bul duu ŋaa
Devit doho nuu nɛ. 43 Ŋii nɛ
Yesu bira piɛsɛba a bul, "Bɛɛ
nɛ saa tii Wia Diŋ-zɔŋ-la fa
dagɛ Devit duu kɛnu yirɛ u
Tiina? 44 Ŋla nɛ u bul:

'Mi Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'

45 Devit titia si yirɛ nia deeŋ
u Tiina, ɛɛ nɛ saa u jaŋ
wuo ŋaa u nihiŋ duŋduŋa?"
46 Yesu si bul ŋii, nuu-kala
bira bi wii wuo bul. A
chiŋ tapulii-la kala a kaa mu,
nuu-kala ma bira bi nyu-
duoŋ kɛnɛ duu piɛsu wii-
kala.

23

Yesu bul wiaa, Wia teniŋ kerichiba ari Farisii tiŋŋaa teeŋ

Maak 12.38-40; Luuk 11.39-44, 46, 52; 20.45-47

1 Ŋii nɛ Yesu bula pi ni-
daŋ-la ari u haritooroo a
bul, 2 "Wia teniŋ kerichiba-
la ari Farisii timma-la, ba
nɛ ŋaa nialiŋ síi dagɛ wialiŋ
Moosis fa si bile di niaa tuto.
3 Ŋii wiaa ma maga di ma to
wialiŋ kala ba si bula pima
di ma ŋaa, ama ma sí ba
wu-ŋaalaa chesu, bɛɛ wiaa
ba titia bi wialiŋ ba síi dagu
ka to. 4 Ba yie vɔɔ chugi-
yuŋoo nɛ a kaa chuŋ niaa,
ama ba titia bi chɛ di ba
pɛba lɛ a laa chuga-la. 5 Ba
yie ŋaa wii-kala di niaa naba
nɛ. Ba yie ŋmuŋsɛ Wia niiŋ
wiaa a hɛ teŋ-jalaa lɛ a kaa
vuvɔɔ ba gɛnniŋ nisaa lɛ ari
ba nyuŋ-chuuluŋ lɛ aŋ leŋ
ba gɛnniŋ juɔsaa ma duomi
duomi. 6 Di niaa nɛ yirɛba
di ba ku dii kiaa, ba cho
di ba hɔŋ ni-balaa di-hɔnɔɔ.
Ba nɛ juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ
maa, ba cho di ba hɔŋ ni-
balaa di-hɔnɔɔ. 7 Ba yie
chichɛ di niaa chuchuɔlɛba
aŋ jujoŋba jirima niaa tuɔŋ
aŋ yiyirɛba kerichiba. 8 Ama
ma-na sí leŋe di niaa kɛŋma
kaa yirɛ kerichiba. Ma kala
ŋaa naaŋbiiriŋ nɛ. Ma kala
kerichi ŋaa kubala nɛ. 9 U
saa bi maga di ma yirɛ nuu-
kala ma nyimma dunia deeŋ
lɛ, bɛɛ wiaa ma Nyimma
ŋaa kubala nɛ a hɛ Wia-
jaŋ. 10 Ma bira sí nuu-kala
yirɛ ma kuhiaŋ, bɛɛ wiaa ma
kuhiaŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-
la Wia si liisa. 11 U maga
di ma tuɔŋ kuhiaŋ nɛ birimɛ
haŋbie a tiŋ tiŋtiŋŋaa pip-
ima. 12 Nii-la kala síi bigisi u
titia lɛ, Wia jaŋ kɛnu muuri,
ka nii-la ma si kɛŋ u titia
muuri, Wia jaŋ ŋaa duu
yugɛ.

13 Ma Wia teniŋ kerichiba
ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Ma kɛŋ Wia kuorii-
la dia-boro yagɛ nɛ di niaa
sí juu, bɛɛ wiaa ma titia bi
chɛ di ma juu, aŋ bira pɔ

di nialiŋ síi walimɛ di ba
juu, di ba ma sí juu. [
14 Ma Wia teniŋ kerichiba-la
ari ma Farisii timma-la, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Ma yie kɛŋ yo-haalaa
kiaa laa didii a yie fugo
chuɔlɛ Wia didieni. Bua-la
lɛ Wia si jaŋ dii ma sariya,
ma nɛ jaŋ na hɛɛŋ a kii nuu-
kala.]

15-16 Ma Wia teniŋ
kerichiba ari ma Farisii
tiŋŋaa, ma kaŋfugi timma-
la, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma
yie sii a duori liiŋ a mu
tiŋteyee dɔŋsuŋ a bul Wia
wiaa dimɛ. Di ni-bala nɛ
laa dii, ma yie leŋ u wasa
bɔŋ a nagɛ ma si nagɛ ŋii
nɛ. Wia ma jaŋ joŋu hɛ
nyiniŋ lɛ ari u si jaŋ joŋma
hɛ ŋii. Ma nyuluŋ sipaa-
laaraa, ma jaŋ na hɛɛŋ. Ma
yie bul, 'Di nuu nɛ ŋmiɛsɛ
Wia-dia, u bi ŋmiaŋ ŋaa,
ama duu nɛ ŋmiɛsɛ sɛlimɛ
kialiŋ si hɛ Wia-dia tuɔŋ, u
chaasa ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ nɛ.'
17 Ma nyuluŋ-tɔɔ nɛ! Sɛlimɛ
kialiŋ si hɛ Wia-dia tuɔŋ
ari dia-la si ŋaa sɛlimɛ-la
bi disinniŋ kɛnɛ, deeŋba
balia tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga?
18 Ma bira bula di nuu nɛ
ŋmiɛsɛ koru-la lɛ ba si kpu
pusuŋ pipi Wia, u bi chaasa
ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ, ama duu nɛ
ŋmiɛsɛ ku-la ba si yie joŋo
daŋ koru-la nyuŋ a pi Wia,
u chaasa ŋmiɛsɛ ŋmiaŋ nɛ.
19 Ma nyulimaa, ku-la ba si
yie joŋo daŋ koru-la nyuŋ
ari koru-la si ŋaa di ku-la bi
disinniŋ kɛnɛ, kiaa deeŋba
balia tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga?
20 Ŋii wiaa di nuu nɛ ŋmiɛsɛ
koru-la lɛ ba si yie kpu
pusuŋ pipi Wia, u yie ŋmiɛsɛ
ba di ku-la kala nɛ ba si yie
joŋo daŋ u nyuŋ a pi Wia.
21 Di nuu nɛ bira ŋmiɛsɛ
Wia-dia, u ŋmiɛsɛ Wia dia-
la ari Wia kala nɛ, bɛɛ wiaa
Wia hɛ dia-la lɛ nɛ. 22 Di
nuu nɛ bira ŋmiɛsɛ Wia-jaŋ,
u ŋmiɛsɛ Wia kuori-kpasa-la
ari nii-la si hɔŋ u lɛ ma nɛ.

23 Ma Wia teniŋ kerichiba
ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Di ma jaa pipaari-la
suɔra si sima, ari pipaari-
la si hɛyɛ, ari pipaa-diilee,
ma yie kɛŋba kala kaa kpaa
leree fii fii a joŋ ba kuŋ-
kala leriŋ dɔŋɔ a pi Wia aŋ
via di ma to siifiaŋ wialiŋ
Moosis fa si bile pima di ma
tuto. Ba nɛ ŋla: Má to wutitii
woŋbiiŋ a fá niaa nennige a
laa Wia dii. U maga di ma
kpaa ma kialiŋ leree fii fii
nɛ a joŋ kubala pi Wia, ama
u bi maga di ma via wuti-
tii woŋbiiŋ. 24 Ma nyuluŋ
sipaa-laaraa! Ma yie chuori
ma siniŋ a liisɛ naŋchuɔsuŋ
kala ta aŋ bi buŋtaŋŋaba na
aŋ liliŋ.

25 Ma Wia teniŋ kerichiba
ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ
na hɛɛŋ. Ma yie chɛsɛ
ma nyunyualusuŋ ari ma
gbaŋsiŋ hariŋ woruŋ di ba
zɔŋ aŋ bi ba tuɔŋ ka ti-
isi, ka ba tuɔŋ kala birisi.
Ma nagɛ nyunyualuŋ ari
gbaŋsiŋ deeŋba nɛ. Ma
yaraa nɛ zɔmɔ, ama ma tuɔŋ
lɛ ma to ma tuɔtɔruŋ lɛ a gi-

gaa niaa kiaa. 26 Ma nyuluŋ
Farisii tiŋŋaa, má laa sipaaŋ
tiisi ma nyunyualuŋ tuɔŋ aŋ-
na tiisi hariŋ ma duu zɔŋ.
27 Ma Wia teniŋ kerichiba
ari ma Farisii tiŋŋaa, ma
kaŋfugi timma-la, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Ma nagɛ vaamaa ba
si kɛŋ tuɔruŋ bugɛ nɛ. Ba
hariŋ zɔŋ, aŋ ka ba tuɔŋ
kala su̱ ari haŋgbelee ari ni-
suunuŋ. 28 Ŋii titia nɛ ma ma
nagɛ niaa teeŋ. Di ba nama,
ba yie biinɛ di ma ŋaa ni-
zɔmɔ nɛ, ka ma tuɔŋ su̱ ari
wu-bɔŋŋɔɔ ari kaŋfugi wu-
ŋaalaa.

Yesu bul niaa dɔgisuŋ wiaa.
Luuk 11.47-51

29 Ma Wia teniŋ kerichiba
ari ma Farisii tiŋŋaa, ma jaŋ
na hɛɛŋ. Ma kpu nialiŋ fa
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, aŋ ka ma saa
ba vaamaa. 30 Ma si, 'Di
la nɛ fa hɛ dimɛ bua-la lɛ
la naabalimaba fa si hɛ ba
miisiŋ lɛ, la fa bi jaŋ ŋaa
ŋii ba si ŋaa a kpu nialiŋ.'
31 Ama ma si yirɛba ma
naabalimaba ŋii, ma sɛnɛ
sɛi ari ma ŋaa nialiŋ si kpu
nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba doho
niaa nɛ. 32 Má saa mu a dɛrɛ
wialiŋ ma naabalimaba fa
si suomo a ŋiŋaa. 33 Ma
ni-bɔŋŋɔɔ ari ma ni-bɔŋŋɔɔ
biiriŋ, ma biina ari ma jaŋ
wuo fá kagɛ Wia nyiŋ-la
lɛɛ? Ai. 34 Ŋii wiaa, mi jaŋ
bira tiŋ nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
ari wu-jinnaa ari kerichiba.
Ma jaŋ kpu dɔŋsuŋ a kɛŋ
dɔŋsuŋ kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ, a viirɛ dɔŋsuŋ
maa, ma Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ, a to naasiŋ dɔgisɛ dɔŋsuŋ
maa tasiŋ dɔŋsuŋ lɛ. 35 Wia
jaŋ dɔgisɛ jiniŋ niaa a tiŋ
ba si kpu niaa, a chiŋ bua-
la lɛ ba si kpu nialiŋ si bi
wii cheye, a suomi Ebil lɛ
a kaa kɔ bua-la lɛ ba si
kpu Zekaraya, Berakia bie.
Ba kpuu Wia-dia tuɔŋ a
kpagɛ koru-la nyuŋ ba si
yie nyigɛ pusuŋ pipi Wia
nɛ. Ba cheeriŋ jaŋ hɛ ba
nyuŋ. 36 Wutitii nɛ mi bulaa
pima, dɔgisunu-la Wia si jaŋ
dɔgisɛ ni-kpuuraa deeŋba, u
jaŋ joŋo dɔgisɛ jiniŋ niaa.

Yesu bul wiaa a tigɛ Jerusalɛm niaa lɛ
Luuk 13.34-35

37 Ma Jerusalɛm niaa, ma
kpu nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a joŋ
tabiaa a yagɛ tiŋdaara-la
Wia si tima di ba kɔ ma teeŋ.
Naaŋsiiŋ yuga nɛ mi fa cho
di mi chu tɔ ma niaa kala ari
j̱imiŋ si yie chu tɔ u biiriŋ
ŋii, ka ma bi sɛyɛ. 38 Bee
na, Wia jaŋ leŋ ma taŋ pima.
39 Ma bira bi jaŋ nami see
bua-la lɛ ma si jaŋ chuɔlɛmi
a bul, 'Wia jaŋ pɛ nii-la síi kɔ
la Tiina Wia doluŋ lɛ.' "

24

Yesu bul Wia-dia ŋmolonuŋ wiaa
Maak 13.1-2; Luuk 21.5-6

1 Ŋii nɛ Yesu sii lii Wia-
dia-la lɛ a viiri. Ŋii nɛ u
haritooroo kɔ a bula pu duu
bee na Wia-dia-la si zɔmɔ
ŋii, u jáŋ kala ma saa zɔmɔ

ŋii nɛ. 2 Ŋii nɛ Yesu si, "Oo,
ma bee na u si zɔmɔ ŋii nɛ.
Wutitii, mi bulaa pima, ba
jaŋ ŋmoo jaŋ-la kala lo. Ba
bi jaŋ leŋ di tiebii-bala ma ka
daŋ u dɔŋɔ lɛ."

Dɔgisuŋ ari wiwalimaa.
Maak 13.3-13; Luuk 21.7-19

3 Ŋii nɛ Yesu mu hɔŋ Oliv
peel-la nyuŋ. U haritooroo
luɔra kɔ u teeŋ a bira piɛsu
a bul, "Bua bɛɛ lɛ nɛ wiaa
deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ kiaa
nɛ la jaŋ na a jiŋ bua-la lɛ ŋ
si jaŋ kɔ, ari bua-la lɛ dunia
si jaŋ dɛrɛ?" 4 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Má kɛŋ
ma titia woruŋ di nuu-kala
síma nyisu. 5 Niaa jaŋ yugɛ
a kɔ a joŋ mi yiriŋ hɛ ari ba
nɛ ŋaa Kirisito, a nyisɛ niaa
yugɛ. 6 Ma jaŋ nii ari laaliŋ
hɛ daha a hɛ di-bolii. Di ma
nɛ ku nii ŋii, ma sí leŋe di
ma bɔyɛ joŋ. Wiaa deeŋba
kala jaŋ ŋaa bal, ama dunia
didɛriŋ ha dee ŋii. 7 Tiŋteeŋ
dɔŋɔ niaa jaŋ sii a mu a
yuo tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa. Taŋ
kuoro ari u niaa jaŋ sii giri
a mu yuo kuoro dɔŋɔ ari
u niaa. Losuŋ ma jaŋ juu.
Tiŋteeŋ jaŋ zigili leree yugɛ.
8 Hɛɛŋ di-suomuŋ nɛ ŋla.

9 Ba jaŋ kɛsɛma a joŋma
hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba
dɔgisɛma aŋ kpu ma
dɔŋsuŋ. 10 Tiŋtee dɔŋsuŋ
niaa kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi
wiaa. Bua-la lɛ niaa jaŋ yugɛ
a joŋ ba yarida ta, ba jaŋ
joŋ dɔŋɔ yiyallɛ, a bɛrɛ dɔŋɔ
maa. 11 Nialiŋ si nyia wiaa a
bul di baa bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba jaŋ yugɛ a
kɔ a nyisɛ niaa yugɛ. 12 Wu-
bɔŋŋɔɔ jaŋ purikɛ. A tiŋ ŋii
wiaa niaa fa si cho niaa ŋii,
ba chonu-la jaŋ dɛrɛ. 13 Ama
nii-la kala si nyalimɛ a mu
dɛrɛ, Wia jaŋ laau ta. 14 Ba
jaŋ laa sipaaŋ bul Wia wu-
zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-la
lɛ lee-na kala di dunia nuu-
kala nii, ka di dunia didɛriŋ-
na yi.

Yesu bul wiaa a tigɛ ku-lɔru-la si jaŋ hɛ dimɛ
Maak 13.14-23; Luuk 21.20-24

15 Ma jaŋ na ku-lɔru-la,
u wiaa Daniɛl fa si bula.
Daniɛl fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. Ba jaŋ joŋ ku-la
bil Wia-dia lɛ, lee-la si bi
disinniŋ kɛnɛ (lee-la nii-la si
kɛŋ disinniŋ si bi maga duu
mu). Ma nialiŋ si karimɛ
wiaa deeŋba, ma jaŋ jiŋ ba
bubuɔsaa. 16 Di ma na ŋii,
má leŋ di nialiŋ si hɛ Judiya
lɛ, di ba fá jil peelee nyuŋ a
faa. 17 Di nuu nɛ hɛ u lusuŋ
nyuŋ a nii wiaa deeŋba, di u
nɛ ku tuu, duu sí u dia juu
a chichɛ duu paa u kiaa dia
lɛ. 18 Di nuu-kala nɛ hɛ u
baga lɛ a nii wiaa deeŋba,
duu sí miira mu dia a chichɛ
duu paa u gɛnniŋ. 19 Nialiŋ
si kɛŋ luoroo ari nialiŋ si
nɔgɛ biiriŋ, oi, ba jaŋ na
hɛɛŋ woruŋ. 20 Má sul Wia
di wiiŋ deeŋ sí yibiiniŋ koo
chɛ-wiesiŋ ŋaa. 21 Wia si
ŋaa dunia a kuu lii jiniŋ,
nuu-kala ha bi hɛɛ-yiri deeŋ
na a nagɛ ŋii, ba bira bi jaŋ

na hɛɛŋ ŋii a kaa mu wuu.
22 Di Wia fa bi tapulia-la kere
ta, ni-bala ma fa bi jaŋ ka.
Ama nialiŋ Wia si liisa di baa
tou, ba wiaa nɛ tii u keri
tapulia-la ta. 23 Di nuu-kala
nɛ bula piŋ di ŋ beŋ daha a
na Kirisito-la, koo di ŋ beŋ
dimɛ a nau, síu yarida ŋaa.
24 Niaa dɔŋsuŋ jaŋ sii fugo
bul di ba nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la Wia si liisa. Dɔŋsuŋ
ma jaŋ sii fugo bul di ba
ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba
jaŋ ŋaa wu-magilaa ari wu-
kpuŋkperisiŋ kala a chichɛ
di ba nyisɛ nialiŋ Wia si liisa
di baa toba. 25 Wiaa deeŋba
kala mi laa sipaaŋ bula pima
nɛ, ka di bua-la-na yi. 26 Má
bee na, di niaa nɛ bula pima
ari nii-la Wia si liisa nɛ hɛ
giri-bine tuɔŋ, ma sí dimɛ
mu, koo di ba nɛ bula pima
ari u nɛ faa daha, ma sí laa
dii, 27 bɛɛ wiaa bua-la lɛ mi-
na Nuhuobiine Bie si jaŋ mi-
ira kɔ, u jaŋ nagɛ duonuŋ si
ligisa, pulumuŋ chaanɛ wia
nyuŋ ŋii a lii wii-pɔsuŋ a tuu
wii-juuluŋ. 28 Lee-la kala ku-
pua si pina, duunoo ma yie
hihilimi nɛ."

Nuhuobiine Bie kɔɔnuŋ wiaa

Maak 13.24-27; Luuk 21.25-28

29 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba a bul, "Tapulia-la hɛɛŋ
deeŋ si jaŋ dɛrɛ, u bira bi
jaŋ dieni, di taŋ nɛ pula
maa, leriŋ jaŋ biri, chɛnɛ ma
bira bi jaŋ pɔsɛ. Chɛŋwulaa
jaŋ lii wia nyuŋ ku tuu ti-
tel. Ba jaŋ kiri wia nyuŋ
kialiŋ kala si kɛŋ doluŋ di
ba lii ba leree. 30 Ŋii nɛ
ma jaŋ na mi-na Nuhuobiine
Bie magiliŋ wia nyuŋ. Di
dunia niaa nɛ nau, ba kala
jaŋ yel. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ na
mi-na Nuhuobiine Bie, di mi
to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ ku
tuu. Mi jaŋ kɛŋ doluŋ yugɛ
a chaanɛ. 31 Ŋii nɛ ba jaŋ
ŋmuu nyil-baliŋ, a tiŋ Wia
tiŋdaaraa di ba mu dunia
sɛmɛ-na kala a kɛŋ nialiŋ
kala Wia si liisa di baa tou
a hilimi.

Yesu bul tutogo wiaa

Maak 13.28-31; Luuk 21.29-33

32 Di ma na sɔjaamiŋ
nɛ kuu tɔsɛ, ma jima ari
liŋbaŋa yie nɛ. 33 Namaga
deeŋ dagɛma wu-jimiŋ nɛ.
Di ma na wiaa deeŋba kala
di baa ŋaa, ma jiŋ di mi-
na Nuhuobiine Bie kpaga nɛ.
34 Wutitii mi bulaa pima, ma
lɛɛlɛ niaa deeŋba si hɛ mi-
isiŋ lɛ bi jaŋ suu, ka wiaa
deeŋba ŋaa bal. 35 Wia nyuŋ
ari tiŋteeŋ kala jaŋ dɛrɛ,
ama wialiŋ mi si bula bi jaŋ
lɛl.

Yesu bul duu jaŋ kɔ bua-la lɛ la si buu yiɛlɛ

Maak 13.32-37; Luuk 17.26-30, 34-36

36 Ama nuu-kala bi jaŋ jiŋ
chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa. Wia tiŋdaaraa si hɛ
Wia-jaŋ ma paala bi jaŋ jiŋ,
see mi Nyimma duŋduŋa.
37 Bua-la lɛ mi-na Nuhuobi-
ine Bie si jaŋ miira kɔ, u
jaŋ nagɛ bua-la lɛ Nowa fa
si hɛ u miisiŋ lɛ nɛ. 38 Ka
di duonuŋ nii a su̱ dunia,

nialiŋ dii kudiilee a nyunyua
siniŋ. Baalaa ari haalaa ma
jijaa dɔŋɔ a mu yi tapulii-la
Nowa fa si juu liiŋ daboro-
la tuɔŋ. 39 Ba fa bi jiŋ wii-
la kala si ŋaa see bua-la lɛ
lii-la si ku pɛllɛ paa ba kala,
ba suu. Ŋii titia nɛ jaŋ ŋaa
bua-la lɛ mi-na Nuhuobiine
Bie si jaŋ kɔ. 40 Bua-la lɛ
baalaa balia jaŋ pipɛrɛ baga
lɛ. Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ
dɔŋɔ ta. 41 Haalaa balia ma
jaŋ nunɔŋ munuŋ nɔmuŋ lɛ.
Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ
ta. 42 Má saa kɛŋ ma titia
woruŋ, bɛɛ wiaa ma bi jiŋ
tapulii-la ma Tiina si jaŋ kɔ.
43 Di nuu nɛ fa jiŋ bua-la lɛ
gaara si jaŋ ku gaa u kiaa
u dia lɛ, u fa jaŋ hɔnɔ pɔ u
dia. U fa bi jaŋ piŋ doŋ. U
jaŋ wei a pɔ di gaaru-la sí ku
juu a gaa u kiaa. 44 Má ma
saa ŋaa siri, bɛɛ wiaa mi-na
Nuhuobiine Bie jaŋ kɔ bua-
la lɛ ma si buu yiɛlɛ.”

Nii-la si ŋaa tiŋtinni-titii ari nii-la si bi tiŋtinni-titii ŋaa

Luuk 12.41-48

45 Ŋii nɛ la Tiina Yesu mi-
ira piɛsɛba a bul, “Kubɛɛ nɛ
saa ŋaa tiŋtinni-titii-la si jiŋ
wiaa? U nɛ nii-la u kuhiaŋ
si yie liisɛ duu bibeŋ u dia,
aŋ pɛ pipi u tiŋtinni-dɔŋsuŋ
ma kudiilee. 46 Di tiŋtinni-la
ŋaa wialiŋ u kuhiaŋ si dagu
duu ŋaa, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ
bua-la lɛ u kuhiaŋ-la si jaŋ
miira kɔ. 47 Wutitii, mi bulaa
pima, u kuhiaŋ-la jaŋ joŋ u
kiaa kala hɛ tiŋtinna deeŋ
nisiŋ lɛ duu bibeŋ. 48 Ama
di tiŋtinni-bɔmɔ-la nɛ bula
pi u titia ari u kuhiaŋ-la jaŋ
dieni 49 aŋ suomo ŋmuŋmoo
u tiŋtinni-dɔŋsu-la, baalaa
ari haalaa, aŋ faasa didii
kudiilee a nyua siniŋ bubugi,
50 duu ŋaa ŋii, u bi siri
ŋaa gbɛrɛ u kuhiaŋ-la. U
kuhiaŋ-la jaŋ kɔ tapulii-la lɛ
u si bi yiɛla. 51 U jaŋ dɔgisu
woruŋ aŋ kɛnu kaa mu hɛ
lee-la kaŋfugi timma-la si hɛ.
Lee-la nɛ niaa jaŋ yel aŋ
didiŋ ba nyilaa.”

25

Yesu magɛ namaga a tigɛ haalaa fii lɛ

1 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga. U si, “Bua kubala
lɛ Wia kuorii-la jaŋ nagɛ
ŋla: Haalaa fii nɛ fa hɛ
dimɛ. Ba sii a paa ba
chaanaa a mu di ba cheŋ ha-
faliŋ bala, ha-jaari gbiele-la
lɛ. 2 Haala-la deeŋba tuɔŋ
banɔŋ yaarɛ, ka banɔŋ ma
kɛŋ wu-jimiŋ. 3 Banɔŋ-la si
yaara, ba bi nuuŋ lɔgɔ kori,
di ba chaanaa nɛ disa, di ba
joŋo hɛ. 4 Ama banɔŋ-la si
kɛŋ wu-jimiŋ, ba lɔgɛ nuuŋ
kori. 5 Ha-faliŋ bala-la bi
lima kɔ. Ba gbɛrɛ gbɛrɛ lɔl
aŋ joŋo piŋ doŋ. 6 Tita-siesee
niaa yirɛ, ‘Má bee na baal-
la níi kɔ, má ku lii chemu.’
7 Ŋii nɛ haala-la kala sii a
kɛŋ ba chaanaa milima ta di
ba jil. 8 Ŋii nɛ ni-yaara-la
bula pi wu-jinna-la a bul, ‘La
chaanaa chɛ di ba disɛ nɛ,
má pila nuuŋ mua.’ 9 Ŋii
nɛ wu-jinna-la bula piba a
bul, ‘Ai, ŋ bi pɔɔ nuu-la bi

jaŋ yi la kala. Má mu yɔɔ
ma titia nuuŋ.’ 10 Ŋii nɛ ba
mu di ba yɔɔ. Ba si mua di
ba yɔɔ nuu-la, ha-faliŋ bala-
la kɔ. Haala-la banɔŋ fa si
ŋaa siri, ba to u hariŋ a juu
ha-jaari gbiele-la leriŋ, ka ba
kɛŋ boiŋ tɔ. 11 U ŋii hariŋ lɛ
haalaa banɔŋ-la ku-kaanaa
ma kɔ a bul, ‘La Tiina, la
Tiina, kɛŋ boro suro pila.’
12 Ŋii nɛ u bul, ‘Wutitii, mi
bulaa pima, mi bima jiŋ.’
13 Ŋii wiaa má pɔ ma titia lɛ
woruŋ. Ma bi jiŋ tapulii-la la
Tiina Yesu si jaŋ kɔ.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tiŋtinnaa batori lɛ.
Luuk 19.11-27

14 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga a tigɛ Wia kuorii-
la lɛ. U si, “Bua kubala lɛ
Wia kuorii-la jaŋ nagɛ baal
kubala si kɛŋ u tiŋtinnaa nɛ.
Tapulii kubala u sii duu vɛŋ
wɔŋbiiŋ. Ŋii nɛ u yirɛ u
tiŋtinna-la ba kɔ. U joŋ u
kiaa hɛ ba nisiŋ lɛ di ba
bibeŋ. 15 U kɛŋ kialiŋ kaa
kpaaba ŋii nuu-kala si wuo
bibeŋ. U joŋ siidi bui zɔ-
balia a pi dɔŋɔ duu bibeŋ,
a joŋ siidi bui mahiŋ banɛsɛ
a pi dɔŋɔ maa aŋ joŋ siidi
bui mahiŋ balia a pi dɔŋɔ-
la maa. Ŋii nɛ ka u vɛŋ u
wɔŋbii-la. 16 Tiŋtinni-la si
laa siidi bui zɔ-balia-la, u kaa
mu a yɔɔ kiaa a yallɛ a na
siidi bui zɔ-balia nyuuruŋ.
17 Tiŋtinni-la ma si laa siidi
bui mahiŋ banɛsɛ-la, u ma
kɛŋ u kiaa bibirimɛ, a ma na
siidi bui mahiŋ banɛsɛ nyuu-
ruŋ. 18 Ama tiŋtinni-la si laa
siidi bui mahiŋ balia-la, u-na
kaa mu lu bua a joŋ moribie-
la a hugi. 19 U diene woruŋ,
ka tiŋtinna-la batori kuhiaŋ-
la kɔ a yirɛba duu na ba kuŋ-
kala si na nyuuruŋ magɛ ŋii.
20 Tiŋtinni-la si laa siidi bui
zɔ-balia-la kɛŋ u kiaa ku juu
aŋ bula pi u kuhiaŋ a bul,
‘Ŋ pimi siidi bui zɔ-balia nɛ,
mi ma na siidi bui zɔ-balia
nɛ pɛ.’ 21 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-
la bula pu a bul, ‘Ŋ ŋaa
tiŋtinni-titii nɛ. Ŋ hɛ doluŋ
nɛ a wuo beŋ kubii-bie-la
nyuŋ woruŋ, mi jaŋ leŋ di ŋ
bibeŋ ku-kɛnɛɛ. Ku juu di la
di ŋ kala ninii sima.’ 22 Ŋii
nɛ tiŋtinni-la ma si laa siidi
bui mahiŋ banɛsɛ-la ma kɛŋ
u kiaa kaa ku juu a bula pi
u kuhiaŋ a bul, ‘Ŋ pimi siidi
bui mahiŋ banɛsɛ nɛ. Mi ma
na siidi bui mahiŋ banɛsɛ
nɛ a pɛ.’ 23 Ŋii nɛ u bula
pu maa, ‘Ŋ ma ŋaa tiŋtinni-
titii nɛ, ŋ ma hɛ doluŋ nɛ
a wuo beŋ kubii-bie-la nyuŋ
woruŋ, mi ma jaŋ leŋ di ŋ
bibeŋ ku-kɛnɛɛ. Ku juu di la
di ŋ kala nii sima.’ 24 Ŋii nɛ
tiŋtinni-la u si joŋ siidi bui
mahiŋ balia pa, u ma ku juu
a bul, ‘Mi kuhiaŋ, mi jima
ari ŋ ŋaa ni-tɛrɛ nɛ, ŋ yie
kukuŋ kialiŋ ŋ si bi duo nɛ
aŋ pipaa kialiŋ lee-la ŋ si bi
tima. 25 Ŋii nɛ tii mi fifáŋ a
joŋ moribie-la a hugi tiŋteeŋ
di ŋ kɔ. Laa ŋ moribiee.’
26 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-la bula pu
a bul, ‘Ŋ ŋaa tiŋtinni-bɔŋ nɛ
a kɛŋ yariwiiŋ. Ŋ jima ari mi
yie kukuŋ kialiŋ mi si bi duo
nɛ a paa kiaa lee-la mi si bi

tima. 27 Ŋ si jiŋ ŋla lɛ, u fa
maga di ŋ joŋ mi moribiee
bil lee-la ba síi bil moribiee
nɛ. Mi fa si miira kɔ ŋla, mi
fa jaŋ laa moribie-la ari mi
nyuuruŋ kala. 28 Ŋii-na má
laa moribie-la u teeŋ a joŋo
pi nii-la si kɛŋ siidi bui zɔ-
banɛsɛ-la.’ ” 29 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Nii-la si
paala kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, Wia
jaŋ wasa chɛ a pɛ pu duu
kaa yugɛ kiŋkɛŋ, ama nii-
la si bi faasa kɛŋ kiaa yugɛ,
muapilii-la ma u si kɛnɛ, Wia
jaŋ kaa laa u teeŋ. 30 Má
kɛŋ tiŋtinni-bɔmɔ-la a joŋu
yuo ta birimiŋ tuɔŋ. Lee-la
nɛ nialiŋ jaŋ yel aŋ didiŋ ba
nyilaa.

Sariya chɛ-diili-la si jaŋ yi

31 Di mi-na Nuhuobiine Bie
nɛ dii mi kuoruŋ a kɔ, mi
di Wia tiŋdaaraa kala jaŋ
kɔ. Ŋii nɛ mi jaŋ hɔŋ mi
kuori-kpasa nyuŋ a chaanɛ.
32 Dunia nuu-kala jaŋ ku
hilimi mi sipaaŋ. Mi jaŋ
kɛŋba kaa kpaa leree balia,
ari pie-daara si yie kɛŋ u
piesee pɔrɛ buunaa lɛ ŋii.
33 Mi jaŋ leŋ di tuɔ-pul
tiŋŋaa chiŋ mi na-diiŋ, ka
di tuɔ-bɔŋ tiŋŋaa ma chiŋ
mi na-gua. 34 Ŋii nɛ kuoro
jaŋ bula pi nialiŋ si chiŋ u
na-diiŋ a bul, ‘Má kɔ. Mi
Nyimma Wia nɛ pɛma lɛ.
Má ku dii Wia kuorii-la ba
si wasa bilma lɛ dunia di-
suomuŋ. 35 Bɛɛ wiaa, bua-la
lɛ losuŋ fa si kɛŋmi, ma ŋaa
kudiilee pimi mi dii, bua-
la lɛ lii-nyuasuŋ ma fa si
kɛŋmi, ma ŋaa liiŋ pimi mi
nyua nɛ. Bua-la lɛ mi fa
si ŋaa nuhuɔru, ma kɛŋmi
woruŋ nɛ. 36 Bua-la lɛ mi
fa kɛŋ yaribiree nɛ, ma joŋ
gɛriŋ laalɛmi. Bua-la lɛ mi
fa síi wiilu, ma beŋ mi nyuŋ
nɛ, bua-la lɛ ba si kɛŋmi tɔ
dia, ma ku nami nɛ.’ 37 Tuɔ-
pul timma-la jaŋ piɛsɛmi a
bul, ‘La Tiina, chɛ bɛɛ nɛ
la naŋ di losuŋ kɛniŋ la joŋ
kudiilee piŋ, chɛ bɛɛ nɛ lii-
nyuasuŋ kɛniŋ la ŋaa liiŋ
piŋ? 38 Chɛ bɛɛ nɛ la naŋ
di ŋ ŋaa nuhuɔru la kɛniŋ
woruŋ, koo chɛ bɛɛ nɛ la
ma naŋ di ŋ kɛŋ yaribiree
la joŋ gɛriŋ laaliŋ? 39 Chɛ
bɛɛ ma nɛ la naŋ di ŋ wiilu,
koo di ba kɛniŋ tɔ dia la ku
naŋ?’ 40 Kuoru-la jaŋ bula
piba a bul, ‘Wutitii nɛ mi
bulaa pima, bua-la kala lɛ
ma si ŋaa wu-zɔmuŋ a pi mi
naaŋbiiriŋ deeŋba tuɔŋ nii-
la si bi lee kɛnɛ, ma ŋaa ŋii
pimi nɛ.’ 41 Ŋii nɛ u jaŋ bula
pi nialiŋ si hɛ u na-gua a
bul, ‘Má surisɛ mi sɛmɛ, Wia
via ma wiaa nɛ. Má mu a
juu nyiŋ-la si bi disɛ. Wia
hɛ nyiŋ-la bil Sitaani ari u
tiŋdaara-la nɛ di ba ku juu.
42 Bɛɛ wiaa bua-la lɛ losuŋ
fa si kɛŋmi, ma bi kudiilee
ŋaa pimi, bua-la lii-nyuasuŋ
fa si kɛŋmi, ma bi liiŋ ŋaa
pimi. 43 Bua-la lɛ mi fa si
ŋaa nuhuɔru, ma bimi kɛnɛ
woruŋ. Bua-la lɛ mi fa si kɛŋ
yaribiree maa, ma bi gɛriŋ
joŋo laalɛmi. Bua-la lɛ mi
fa síi wiilu maa, ma bi ku
nami. Bua-la lɛ ba si kɛŋmi
tɔ dia maa, ma bi ku nami.’
44 Ŋii nɛ ba jaŋ piɛsɛ kuoru-
la a bul, ‘La Tiina, chɛ bɛɛ nɛ

losuŋ kɛniŋ koo lii-nyuasuŋ
kɛniŋ koo ŋ fa ŋaa nuhuɔru
koo, ŋ fa kɛŋ yaribiree koo, ŋ
fa wiilu koo, ba kɛniŋ tɔ dia
aŋ ka la bi ŋ lɛ pɛ?’ 45 Kuoru-
la jaŋ bul, ‘Wutitii nɛ, bua-la
kala lɛ ma si via di ma pɛ nii-
la si bi lee kɛnɛ mi niaa tuɔŋ,
ma via di ma pɛmi ma lɛ nɛ
ŋii.’ 46 Ŋii nɛ ba jaŋ juu lee-
la hɛɛ-la si bi dɛrɛ, aŋ ka di
tuɔ-pul tiŋŋaa ma juu lee-la
miisi-la si bi dɛrɛ.”

26

Ba vuura di ba kpu Yesu

Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

1 Yesu si dagɛ niaa dɛrɛ,
u bula pi u haritooroo a
bul, “Ma jima, 2 tapulaa balia
nɛ ka, ka di diisiŋ kieliŋ
gbiele-la yi. Bua-la lɛ ba jaŋ
kɛŋ mi-na Nuhuobiine Bie a
joŋmi hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba
kpaasɛmi daa-gɛsɛɛ nyuŋ.”
3 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u
tiŋŋaa kuhiasiŋ, ba hilimi
Kayafas dia lɛ. Bua-la lɛ u fa
ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ nɛ. 4 Ba hilimi a
vuvuurɛ ba si jaŋ to woŋbii-
la a luɔra kɛŋ Yesu a kpu.
5 Ama ba bul di ba síu kɛŋ ba
chɛ-bal-la, di ba nɛ ŋaa ŋii,
niaa jaŋ ŋaa taawɛi.

Ba kɛŋ nuuŋ tisɛ Yesu

Maak 14.3-9; Jɔɔŋ 12.1-8

6 Yesu fa si hɛ Bɛtani lɛ ŋii,
u mu hɔŋ baal kubala dia lɛ
baa yirɛ Saamɔŋ. Saamɔŋ
fa ŋaa gbege nɛ aŋ duori.
7 Yesu fa si dii kiaa Saamɔŋ
dia lɛ, haal kubala kɔ u teeŋ
a kɛŋ tulaali ari loŋ a joŋo
bisɛ hɛ u nyuŋ lɛ. Tulaalii-la
yalliŋ hɛyɛ. 8 U haritooro-la
si na ŋii, ba baaniŋ sii. Ba
gurima pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul,
“Bɛɛ nɛ tii haala deeŋ kɛŋ
nuu-la kaa chei ŋla? 9 Ba fa
jaŋ wuo joŋ tulaalii-la a yallɛ
a na moribiee yugɛ a joŋo
pi summoo.” 10 Ama Yesu fa
jiŋ wii-la ba síi bul. Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma
wiwalimɛ haala deeŋ? Wu-
zɔŋ nɛ u ŋaami lɛ. 11 Ma di
summoo jaŋ hɛ dimɛ bua-na
kala lɛ, ama la di ma bi jaŋ
hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. 12 U bisɛ
tulaalii-la hɛmi lɛ a ŋaa siri
di mi nɛ suba, di ba joŋmi
hugi. 13 Wutitii nɛ mi bulaa
pima, dunia sɛmɛ-na kala ba
si jaŋ wuo mu a bul Wia wu-
zɔmɔ-la, ba jaŋ liisi haala
deeŋ ma wiaa a bul.”

Judas sɛyɛ duu joŋ Yesu yallɛ

Maak 14.10-11; Luuk 22.3-6

14 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la
fii ari balia dɔŋɔ mu nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
teeŋ. U yiriŋ nɛ fa Judas
Isikarɔt. U piɛsɛba a bul,
15 “Di mi nɛ kɛŋ Yesu yallɛ a
pima, bɛɛ nɛ ma jaŋ pimi?”
Ŋii nɛ ba diisɛ moribii-biiŋ
mara ari fii a joŋo pu. 16 A
chiŋ bua-la lɛ Judas suomo
chichɛ woŋbii-la u si jaŋ to
a kɛŋ Yesu yallɛ a piba.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele-la kudiilee

Maak 14.12-21; Luuk 22.7-13, 21-23; Jɔɔŋ 13.21-30

17 Gbiele-la lɛ ba si yie
dii boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ, ba chɛ-buŋbuŋ, Yesu
haritooroo kɔ u teeŋ a piɛsu
a bul, “Nii nɛ ŋ cho di la
mu ŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-
la kudiilee di ŋ ku dii?”
18 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Má
mu juu taŋ-la tuɔŋ. Má mu
baal kubala teeŋ. Má mu
bula pu a bul, ‘La kuhiaŋ si,
bua-la lɛ u síi chɛ di ba di
u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ
gbiele-la kudiilee yie nɛ, laa
chɛ di la dii kia-la ŋ dia
lɛ nɛ.’ ”
19 Ŋii nɛ Yesu
haritooro-la ŋaa ŋii ari Yesu
si dagɛba a ŋaa diisiŋ kieliŋ
gbiele-la kudiilee ba dii.
20 Wia si jua, Yesu ari u
haritooro-la fii ari balia-la
ku juu hɔŋ a didii kudiile-
la.
21 Ba síi dii kiaa ŋii,
ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii nɛ mi bulaa pima,
ma dɔŋɔ jaŋ joŋmi yallɛ.”
22 Ŋii nɛ u haritooro-la tuɔŋ
chei. Ba suomo pipiɛsu, kuŋ
kuŋ. Dɔŋɔ yie piɛsɛ, “Mi
Tiina, mi nɛɛ?”
23 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “La di nii-
la si chala kɛŋ boroboro tuu
yuu gbaŋa tuɔŋ nɛ jaŋ joŋmi
yallɛ.
24 Mi-na Nuhuobiine
Bie jaŋ suu ari ba si ŋmuŋsɛ
ŋii a tigɛmi lɛ. Ama nii-la
si jaŋ joŋ mi-na Nuhuobiine
Bie yallɛ, aa, u jaŋ na hɛɛŋ
yugɛ. Ba fa si buu lula nɛ
kpia.”
25 Ŋii nɛ Judas zɛŋbɛ
tiina-la piɛsɛ Yesu a bul, “Mi
nɛ ŋ didagɛɛ?” Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, “Oo, ŋ nɛ.”

Kudiile-la Yesu si si di ba dii a liliisi u wiaa

Maak 14.22-26; Luuk 22.14-20; 1 Kɔr. 11.23-25

26 Ba si hɔnɔ didii kiaa, ŋii
nɛ Yesu sii a joŋ boroboro a
lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ
a joŋo pi u haritooroo a bula
piba a bul, “Má laa. Mi yaraa
namia nɛ ŋii.”
27 Ŋii nɛ u
bira joŋ nyunyuala maa ari
siniŋ. U lɔllɛ Wia aŋ joŋo
piba a bul, “Má kala nyua
nyunyual-bala-la tuɔŋ,
28 bɛɛ
wiaa mi chaliŋ nɛ ŋii. Chaliŋ
deeŋ wiaa nɛ tii Wia ta niiŋ
ma teeŋ. Mi chaliŋ jaŋ jaasɛ
ni-kɛnɛ wiaa, di Wia joŋ ba
haachɛba chɛba.
29 Mi bulaa
pima, mi bira bi jaŋ kɔ di mi
nyua siniŋ deeŋ, see tapulii-
la mi si jaŋ kɔ, ŋii nɛ mi
jaŋ nyua si-faliŋ mi Nyimma
Wia kuorii-la tuɔŋ.”
30 Ŋii nɛ ba yii Wii-chuɔlɛ
yiiliŋ aŋ sii lii a mu peel
kubala baa yirɛ Oliv.
31 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul,
“Titaŋiŋ deeŋ titia ma kala
jaŋ fá viiri a tiŋ mi wiaa.
Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
di ba jaŋ kpu pie-daara aŋ
ka piesee fá pisɛ.
32 Ama
Wia jaŋ chisɛmi suuŋ lɛ. U
nɛ chisɛmi, mi jaŋ laa ma
sipaaŋ a mu Galilii.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ.

Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34; Jɔɔŋ 13.36-38

33 Ŋii nɛ Piita bula pi Yesu
a bul, “Di ba kala fá maa
aŋ leŋiŋ, mi-na bi jaŋ miirɛ
ŋ hariŋ da.”
34 Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, “Wutitii nɛ,
jiniŋ titaŋiŋ deeŋ ŋ-na Piita,
ŋ jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari
ŋ bimi jiŋ, ka di ji-bele-na

yel.” 35 Ŋii nɛ Piita bula pu
a bul, “La diŋ paala susuu
maa, mi bi jaŋ bul ari mi biŋ
jiŋ.” Ku-kaana-la ma kala
bul ŋii.

Yesu chuɔlɛ Wia Gɛtisɛmani lɛ

Maak 14.32-42; Luuk 22.39-46

36 Ŋii nɛ Yesu ari u har-
itooroo mu juu lee kubala
baa yirɛ Gɛtisɛmani. Yesu
bula pi u haritooroo di ba
hɔŋ daha, ka u mu chuɔlɛ
Wia aŋ kɔ. 37 U kɛŋ Piita
ari Zɛbidii biiriŋ balia a kaa
mu dimɛ. U tuɔŋ faasa chei
woruŋ. U tuɔŋ bi pina. 38 U
bula pi u haritooroo a bul,
“Mi tuɔŋ kala nɛ cheye a
magɛ di mi suu. Má hɔŋ di la
kala pɔ na.” 39 Ba hɔŋ. Ka u
surisa mu sipaaŋ mua a tuu
pina chigi tiŋteeŋ a sul Wia
a bul duu nɛ kɛŋ woŋbiiŋ,
duu sí leŋe di wii-la juu-u lɛ
a bira bul, “Mi Nyimma, di ŋ
níi chɛ, liisɛ hɛɛ-la síi kɔ mi
lɛ. Ama mi-na ŋla tuɔtɔruŋ
lɛ dee, ŋ-na tuɔtɔruŋ lɛ nɛ.”
40 U chuɔla dɛrɛ aŋ sii kɔ
u haritooroo teeŋ di ba piŋ
doŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ Piita
a bul, “Ŋ pina nɛɛ? Ŋ bi
doŋ muapilii ma wuo bɛrɛɛ
a diene yi hawa kubalaa?
41 Má chuɔlɛ Wia a pupɔ
di Sitaani sí wuo nyisɛma.
Ma tuɔŋ lɛ ma cho di ma
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, aŋ ka ma bi
doluŋ kɛnɛ.” 42 U bira mu a
chuɔlɛ Wia liamiŋ lɛ a bira
bul, 43 “Mi Nyimma, di ŋ nɛ
bi sɛi di ŋ laa hɛɛŋ deeŋ mi
nisiŋ lɛ, leŋ di wii-la ŋ síi chɛ,
duu ŋaa.” U miira kɔ di ba
bira piŋ doŋ, bɛɛ wiaa doŋ
kɛŋba nɛ woruŋ. 44 Ŋii nɛ
Yesu mu chuɔlɛ Wia torimuŋ
lɛ a bira bul ŋii titia. 45 Ŋii
nɛ u miira kɔ u haritooroo
teeŋ a piɛsɛba, “Ma ha pinaa
wiesi nɛɛ? Má bee na, bua-
la yie nɛ. Ba jaŋ kɛŋ mi-na,
Nuhuobiine Bie a pi haachɛ
diiree. 46 Má sii la mu. Nii-la
si jaŋ joŋmi yallɛ ka kɔ nɛ.”

Ba kɛŋ Yesu

Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53; Jɔɔŋ 18.3-12

47 Yesu ha bi wiaa bula
dɛrɛ, di Judas níi kɔ ŋii.
U fa ŋaa Yesu haritooro-la
fii ari balia dɔŋɔ nɛ. Niaa
yugɛ a tuto u hariŋ. Dɔŋsuŋ
kori tokobiee ari taŋguloo.
Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ ari ba taŋ kuhiasiŋ
nɛ tiŋba, ba kɔ. 48 Zɛŋbɛ
tiina-la fa pi nialiŋ magil
nɛ a bul, “Nii-la mi si mu
guori, u nɛ ŋii. Má kɛnu.”
49 Ŋii nɛ Judas vɛŋ tegi a
mu Yesu teeŋ a bula pu,
“Mi kuhiaŋ, mii chuɔluŋ”,
aŋ guoru. 50 Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, “Mi naŋdɔŋɔ,
bɛɛ nɛ tii ŋ hɛ daha?” Ŋii
nɛ ba kala guriku a kɛnu.
51 Yesu haritooro-la dɔŋɔ
liisɛ u tokobii a ta nuu digiliŋ
keri. Nii-la fa ŋaa nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
dia-yomo nɛ. 52 Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, “Joŋ ŋ tokobii
a hɛ u di-hɛɛliŋ. Nii-la si
liisɛ tokobii, tokobii nɛ ba
jaŋ kaa kpuu. 53 Ŋ bi jiŋ
ari mi fa jaŋ wuo yirɛ mi
Nyimma duu pɛmi lɛɛ? Di
mi nɛ fa yiru, u fa jaŋ ta u
tiŋdaaraa bui buiba di ba ku

pɛmi lɛ. 54 Ama duu nɛ fa
saa ŋaa ŋii, ɛɛ nɛ wialiŋ ba
fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
jaŋ ku ŋaa wutitiiba?" 55 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛ ni-daŋ-la a bul,
"Mi ŋaa gaaru nɛɛ? Ma si
kɛŋ tokobiee ari taŋguloo a
kukɔ di ma kɛŋmii? Ma na
tapulii-na kala la di ma nɛ
yie hɔŋ Wia-dia lɛ mi didagɛ
wiaa a pipima. Aŋ ka ma bi
walima di ma kɛŋmi dimɛ.
56 Ama wiiŋ deeŋ kala ŋaa
di wialiŋ nialiŋ fa si bula,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ku
ŋaa wutitii." Ŋii nɛ Yesu
haritooro-la kala viau aŋ fá.

Yesu chiŋ nialiŋ si hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

Maak 14.53-65; Luuk 22.54-55, 63-71; Jɔɔŋ 18.13-14, 19-24

57 Ŋii nɛ nialiŋ si kɛŋ Yesu,
ba kɛnu kaa mu Kayafas
dia. U nɛ fa ŋaa nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ.
Di Wia teniŋ kerichiba ari
ba taŋ kuhiasiŋ kala hilimi
dimɛ. 58 Piita daa tuto
ba hariŋ a to juu nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
kaala. U juu kaala-la a mu
hɔŋ nialiŋ síi pɔ kaala-la
teeŋ duu na wii-la si jaŋ ŋaa
Yesu lɛ. 59 Ŋii nɛ nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari nialiŋ kala si yie hilime
vuvuurɛ wiaa chichɛ di ba
nyia wiaa a tigɛ Yesu lɛ di
ba kpuu. Ba chɛ chɛ wii
ka. 60 Niaa paala yugɛ nɛ
a ku nyia wiaa pu, ama ba
fa bi wuo na wii-kala u si
ŋaa chei. 61 Ŋii nɛ niaa
balia ku lii a bul, "Baala
deeŋ, u si u jaŋ wuo ŋmoo
Wia-dia-la lo aŋ bira saau
tapulaa batori pɛgɛ." 62 Ŋii
nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ sii chiŋ a piɛsɛ
Yesu a bul, "Ŋ bi nia niaa
deeŋba si bul wialiŋ a tigɛŋ
lɛɛ? Ŋ-na bi wii kɛnɛ ŋ si jaŋ
bul?" 63 Yesu tɔrɛ u niiŋ. Ŋii
nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ bula pu a bul,
"Wia-la si weye yiriŋ lɛ, bula
pila, ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-
la Wia si liisaa? Ŋ nɛ Wia
Biee?" 64 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, "Mi-na nɛ, ama mi
bulaa pima kala, a lii bua
deeŋ lɛ a kaa mu, ma jaŋ na
mi-na Nuhuobiine Bie di mi
hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ a to duoŋbiliŋbaanaa
tuɔŋ ku tuu." 65 Yesu si bul
ŋii, nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ kɛŋ u gɛnniŋ
kiɛsɛ aŋ bul, "Ŋ chei Wia
yiriŋ. U bi maga di la bira
chɛ daŋsiaba. Ma kala bi
nia u si chei Wia yiriŋ ŋii?
66 Bɛɛ nɛ ma biinɛ?" Ŋii nɛ
ba bul, "U cheye nɛ. U maga
di ba kpuu nɛ." 67 Ŋii nɛ
ba tu naŋtuɔruŋ hɛ u siaa
lɛ a ŋmobu. Nialiŋ dɔŋsuŋ
síi ŋmobu ŋla nɛ, ba bula
pu a bul, 68 "Ŋ-na Kirisito,
nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, dagɛ nii-la si
ŋmobuŋ."

Piita si u bi Yesu jiŋ

Maak 14.66-72; Luuk 22.56-62; Jɔɔŋ 18.15-18, 25-27

69 Piita si hɔŋ kaala-la lɛ,
ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia tiŋtinni-
tolo kubala ku lii a bul, "Ŋ

ma faa to Yesu hariŋ nɛ,
baal-la si lii Galilii.” 70 Ŋii nɛ
Piita nyia wiaa a bul ba kala
nii, “Mi bi Yesu jiŋ. Mi bi wii-
la ŋ si paala bubul jiŋ,” aŋ sii
lii chiŋ zawura tuɔŋ. 71 Piita
si chiŋ dimɛ, ŋii nɛ tiŋtinni-
tolo dɔŋɔ ma bira nau a
bula pi nialiŋ si china kpagu
a bul, “Baala deeŋ ma ŋaa
Yesu si lii Nazarɛt haritooro-
la dɔŋɔ nɛ.” 72 Piita bira
nyia wiaa aŋ ŋmiɛsa bul duu
dee. 73 Muasuaa nialiŋ si
chiŋ dimɛ ma bula pu a bul,
“Wutitii nɛ, ŋ ma ŋaa ba
dɔŋɔ nɛ, ŋ yiikoro nɛ dagɛ
ŋii.” 74 Ŋii nɛ Piita ŋmiɛsɛ a
bul, “Mi bi baala deeŋ jiŋ.”
U si bul ŋii dɛrɛ di ji-bele
yele. 75 Ŋii nɛ Piita liisi wii-la
Yesu si bula pu ari u jaŋ nyia
wiaa a pu naaŋsiiŋ butori,
ŋii nɛ u lii a faasa yel.

27

Ba kɛŋ Yesu mu Paalit teeŋ

Maak 15.1; Luuk 23.1-2; Jɔɔŋ 18.28-32

1 Taŋ-pul nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
kala ari Ju̠u tiŋŋaa kuhiasiŋ
hilimi a vuurɛ. Ba kala
vuura di ba kpu Yesu. 2 Ba
kɛnu a vɔbu a kɛnu kaa mu
Paalit teeŋ. U nɛ fa hɔŋ
Rom kuori-baliŋ nyuŋ Judiya
tiŋteeŋ lɛ.

Judas suba

Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.18-19

3 Judas zɛŋbɛ tiina-la si
nia di baa chɛ di ba kpu
Yesu nɛ, u tuɔŋ chei ari u
si yallɛ Yesu ŋii. U miira
kɛŋ moribii-biiŋ mara ari fii
a kaa mu nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̠u
tiŋŋaa kuhiasi-la teeŋ a bul,
4 “Mi ŋaa haachɛ nɛ. Mi joŋ
nii-la si bi wii cheye yallɛ di
ba kpuu.” Ŋii nɛ nialiŋ bul
di ba sipaa kala tuo dimɛ.
Di u wii nɛ. 5 Ŋii nɛ Judas
joŋ moribie-la a yuo ta Wia-
dia tiŋteeŋ aŋ lii a mu yuo
ŋmɛniŋ. 6 Nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ paa
moribie-la aŋ bul, “Chaliŋ
moribiee nɛ ŋla. La kisiŋ nɛ
la joŋba hɛ Wia-dia moribiee
lɛ.” 7 Ŋii nɛ ba vuurɛ di
ba jiŋ wii-la ba si jaŋ joŋ
moribie-la a ŋaa. Ba joŋ
moribie-la yɔɔ tiŋteeŋ. Lee-
la nɛ ba huhugi nuhuɔraa.
Ba laa tiŋtee-la yɔɔ pupoi-
mɛɛrɛ teeŋ nɛ. 8 Ŋii nɛ
ba kɛŋ lee-la yiyirɛ chaliŋ
tiŋteeŋ ari jiniŋ kala. 9 Ba si
ŋaa ŋii, wialiŋ Jɛrimaya fa si
bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
ku ŋaa wutitii. U fa si,
“Iziral doho niaa dɔŋsuŋ sɛi
di ba ti̠ŋ moribii-biiŋ
mara ari fii
aŋ kɛŋ Wia Tuɔ-pul
Tiina-la.
10 Ba joŋ moribie-la ba si
miira laa
a yɔɔ tiŋteeŋ pupoi-
mɛɛrɛ teeŋ.
Mi Tiina Wia nɛ fa bula di mi
ŋaa ŋii.”

Paalit piɛsɛ Yesu wiaa

Maak 15.2-5; Luuk 23.3-5; Jɔɔŋ 18.33-38

11 Yesu si chiŋ nii-la si
hɔŋ kuori-baliŋ nyuŋ sipaaŋ
Judiya tiŋteeŋ lɛ, ŋii nɛ
kuoru-la piɛsu a bul, “Ŋ nɛ

ŋaa Ju̱u tiŋŋaa kuoro koo?” Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Oo, mi nɛ.” 12 Ama nialiŋ fa si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ si joŋ cheeriŋ pu ŋii, u bi wii bula. 13 Ŋii nɛ Paalit piɛsu, “Ŋ bi wiaa deeŋba kala nia ba si bula a tigɛŋ lɛɛ?” 14 Ama Yesu bi u niiŋ suro, u bi wu-bala ma bula. Wii-la kperi Paalit woruŋ.

Ba si di ba kpu Yesu

Maak 15.6-15; Luuk 23.13-25; Jɔɔŋ 18.39–19.16

15 Di diisiŋ kieliŋ gbiele nɛ yie-na kala, Paalit fa yie leŋ ba liisɛ nialiŋ ba si kaa tɔ dia dɔŋɔ nɛ, nii-la niaa si cho. 16 Bua-la lɛ di ba kɛŋ baal kubala baa yirɛ Barabas a tɔ dia. 17 Ni-daŋ-la si hilime, ŋii nɛ Paalit piɛsɛba, “Ni-bɛɛ nɛ ma cho di mi liisa pima? Barabas koo Kirisito, nii-la Wia si liisaa?” 18 Paalit fa jima woruŋ ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ yaraa faa bieru nɛ, ŋii nɛ tii ba kɛŋ Yesu kaa kɔ u teeŋ. 19 Paalit fa si hɔŋ sariya didiiliŋ ŋii, u haala tiŋ tiŋdaariŋ a leŋ di ba bula pu a bul, “Sí baala deeŋ wii-kala ŋaa. U ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ. Diamiŋ titaŋiŋ mi duosi wiaa a tigɛu lɛ nɛ. U wiaa wiimi woruŋ nɛ.” 20 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasi-la nyisɛ ni-daŋ-la hɛ di ba bul di Paalit liisɛ Barabas ta aŋ ka di ba kpu Yesu. 21 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛ ni-daŋ-la a bul, “Niaa deeŋba baliamiŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ ma chɛ di mi liisa pima?” Ŋii nɛ ba bul, “Barabas!” 22 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛ nialiŋ a bul, “Aŋ ka Yesu ba síi yiru Kirisito, bɛɛ nɛ ma si mi kɛnu kaa ŋaa?” Ŋii nɛ ba kala bul, “Leŋ di ba kɛnu kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” 23 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛba a bul, “Wu-bɔŋ bɛɛ nɛ u ŋaa?” Ŋii nɛ ba kpia a kii buŋbuŋ-la a bul, “Leŋ di ba kɛnu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.”

24 Ŋii nɛ Paalit na ari goŋ-la yuga kiŋkɛŋ, ari yuosuŋ jaŋ juu. Ŋii wiaa u bi wii-kala wuo ŋaa. Di liiŋ chiŋ u sɛmɛ. U ŋaa a sɔŋ u nisaa nialiŋ sipaaŋ aŋ bul, “Mi sipaa tuo baala deeŋ suunuŋ lɛ. U hɛ ma teeŋ.” 25 Ŋii nɛ ni-daŋ-la kala bul, “Di la nɛ cheye wiiŋ deeŋ lɛ, leŋ di Wia dɔgisɛla ari la biiriŋ a tiŋ la si kpuu.” 26 Ŋii nɛ Paalit liisɛ Barabas ta a piba aŋ ŋaa ba viirɛ Yesu aŋ joŋu piba di ba kaa mu kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.

Laali-yuoroo mɔŋ Yesu lɛ

Maak 15.16-20; Jɔɔŋ 19.2-3

27 Ŋii nɛ Paalit laali-yuoroo dɔŋsuŋ kɛŋ Yesu kaa juu Paalit dia kaala tuɔŋ. Laali-yuoro-la ku-kaanaa kala ma ku pɛba lɛ a hilimi. 28 Ba wuri Yesu gɛnniŋ kala aŋ joŋ gɛri-fiaŋ laalu 29 a chɛ sɔsuŋ a kaa sua nyuŋ-chuulo a nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a joŋo chuu a joŋ daaŋtiga hɛ u na-diiŋ lɛ aŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a

mɔmu lɛ a bul, "Ju̱u tiŋŋaa
kuoro, laa chuɔluŋ." 30 Ba
tu naŋtuɔruŋ a hɛu lɛ a laa
daa-la a ŋmoo u nyuŋ lɛ.
31 Ba si mɔmu lɛ dɛrɛ, ba
wuri gɛri-fiaŋ-la aŋ paa u
titia gɛnniŋ a laalu aŋ kɛnu
kaa lii woŋbiiŋ di ba kpaasu
mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43; Jɔɔŋ 19.17-27

32 Ba si kɛnu kaa lilii di
ba kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ
ŋii, ba cheŋ baal kubala baa
yiru Saamɔŋ. U jáŋ yiriŋ nɛ
Sariini. Ŋii nɛ laali-yuoro-
la fugu u laa Yesu daa-gɛsɛ-
la a baasɛ. 33 Ŋii nɛ ba
ku yi lee kubala baa yirɛ
Gɔligɔta. Yiri-la bubuɔŋ nɛ
nyu-kuŋkogulo. 34 Ba si yi
dimɛ, ba joŋ siniŋ a guoli
ku-haariŋ lɛ a joŋo pi Yesu
duu nyua. U si lenne di
u hɛyɛ, u via. 35 Ŋii nɛ
ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ aŋ tɔŋsɛ Yesu gɛnniŋ
wiaa, di ba paa kpaa dɔŋɔ a
jiŋ gɛri bɛɛ nɛ nuu-kala jaŋ
laa. 36 Ŋii nɛ ba hɔŋ dimɛ
a bibenu. 37 Ba si si Yesu
ŋaa wialiŋ chei, ba ŋmuŋsa
hɛ daa-gɛsɛ-la lɛ a bul, "Ju̱u
tiŋŋaa kuoro Yesu nɛ ŋla."
38 Ŋii nɛ ba kpaasɛ gaaraa
balia ma a pɛ Yesu lɛ. Dɔŋɔ
hɛ u na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ u
na-gua. 39 Ba si kpaasu mɛrɛ
daa-gɛsɛ-la nyuŋ ŋii, nialiŋ
si to dimɛ bibal, ba tutuusu
aŋ kɛŋ ba nyuŋ chuchugisi
40 a bul, "Oi, ŋ nɛ ŋaa nii-la
si si ŋ jaŋ ŋmoo la Wia-dia
lo aŋ bira wuo saau tapulaa
batori pɛgɛ. Ŋ si ŋaa Wia
Bie, lii daa-gɛsɛ-la nyuŋ a laa
ŋ titia ta." 41 Nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasi-la ari
Wia teniŋ kerichiba ari taŋ-
la kuhiasiŋ ma sisieri Yesu lɛ
a bula pipi dɔŋɔ, 42 "U wuo
niaa laa tita nɛ aŋ bi u titia
wuo laa ta. U si si u nɛ ŋaa
Kirisito, Ju̱u tiŋŋaa kuoro,
leŋ duu lii daa-gɛsɛ-la nyuŋ
ku tuu di la na a laa u wiaa
dii. 43 U laa Wia dii nɛ a bula
duu ŋaa Wia Bie nɛ. Tɔɔ,
má leŋ di la na di Wia nɛ
jaŋ laau ta lɛɛlɛ." 44 Gaara-
la balia ma ba si kpaasa a pɛ
Yesu lɛ, ba ma tuusu ŋii titia.

Yesu suba

Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49; Jɔɔŋ 19.28-30

45 Wia ku magɛ nyu-
gbaŋa, leriŋ kala biri lim
a mu yi didaaniŋ, ka leriŋ
bira pullɛ. 46 Ŋii nɛ Yesu
faasa yirɛ u yiikoro lɛ a bul,
"Eloi, Eloi, lama sabakitani."
U bubuɔŋ nɛ: "Mi Tiina Wia,
bɛɛ nɛ tii ŋ joŋmi ta?" 47 Di
niaa dɔŋsuŋ chiŋ dimɛ a
jegile nii wialiŋ u si bula.
Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a bul,
"Ilaaja nɛ baal-la yiyirɛ ŋii."
48 Nialiŋ dɔŋɔ fa si chiŋ dimɛ
fá mu joŋ suosuo a kaa mu
yuu siniŋ si nyala a joŋo tuu
sakeliŋ lɛ a kaa mu hɛ u niiŋ
lɛ duu nyua. 49 Ŋii nɛ nialiŋ
dɔŋsuŋ fa si hɛ dimɛ bul,
"Má leŋ la gbɛrɛ a na ari
Ilaaja jaŋ ku soru daa-gɛsɛ-
la nyuŋ koo." 50 Ŋii nɛ Yesu
faasa yel aŋ wiesi u wiesi
kati.
51 Patiisa nɛ fa hɛ Wia-
dia tuɔŋ. Ba kaa kɛrɛ. U

kiɛsɛ balia a chiŋ nyu-gbaŋa
a kiɛsa ku tuu. Ŋii nɛ tiŋteeŋ
zigili, busuŋ ma yɛrɛ a kpaa
kpaa. 52 Vaamaa ma suri
suri. Nialiŋ Wia si liisa, ba
yuga a sii suuŋ lɛ a lii vaama-
la lɛ. 53 Yesu si sii suuŋ
lɛ, ba mu Jerusalɛm. Niaa
yuga a naba lee-la. 54 Laali-
yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ ari laali-
yuoro-la fa si chiŋ dimɛ a
bibeŋ Yesu a na tiŋteeŋ si
zigili ŋii ari wialiŋ kala si
ŋaa, fawulluŋ kɛŋba. Ŋii nɛ
ba bul, “Wutitii, baala deeŋ
sɛnɛ ŋaa Wia Bii nɛ.”
55 Haalaa yuga a ma
fa chiŋ di-bolii a bibenu.
Haala-la fa to Yesu hariŋ nɛ
a lii Galilii tiŋteeŋ a pipɛu lɛ.
56 Ba tuɔŋ Mɛɛri Magidaliŋ
ari Mɛɛri dɔŋɔ. U fa ŋaa
Jeems ari Josɛf naaŋ nɛ.
Zɛbidii haala ma pɛba lɛ.

Ba hugi Yesu
Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56; Jɔɔŋ 19.38-42

57 Didaaniŋ si yie, baal
kubala a lii taŋ kubala baa
yirɛ Arimatiya ma kɔ. U fa
ŋaa kiaa tiina nɛ. U yiriŋ nɛ
fa Josɛf. U ma fa ŋaa Yesu
haritooro-la dɔŋɔ nɛ. 58 U
mu Paalit teeŋ a sul Yesu ku-
suuŋ. Ŋii nɛ Paalit bul di
ba mu joŋo pu. 59 Ŋii nɛ
Josɛf laa a kɛŋ gɛripɛ-pul-
faliŋ a bɛu 60 a joŋo hugi u
titia bua falii-la lɛ u fa si lɔsɔ
buŋ nyuŋ. U bilimi tabii-
baliŋ kaa kɔ tɔ bua-la niiŋ aŋ
viiri. 61 Ka Mɛɛri Magidaliŋ
ari Mɛɛri dɔŋɔ-la faa hɔŋ a
chaasɛ bua-la leriŋ.

Laali-yuoroo pɔ vaaŋ-la

62 U taŋ si pula, chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ, nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Farisii
tiŋŋa-la, ba mu Paalit teeŋ
a bula pu a bul, 63 “Kuhiaŋ,
la liisi wii nɛ. Bua-la lɛ wu-
nyiaru-la si hɛ u miisiŋ lɛ,
u fa bula ari u nɛ suba, u
jaŋ sii suuŋ lɛ tapulaa batori
chɛɛŋ. 64 Ŋii wiaa leŋ di niaa
mu a pɔ u vaaŋ-la woruŋ
di tapulaa batori-la yi, di u
haritooroo sí wuo mu a gaa
kuusi aŋ bula pi niaa ari u
sii suuŋ lɛ nɛ. Di ba nɛ ŋaa
wiiŋ deeŋ, u nɛ jaŋ paala
kii wialiŋ kala u si nyia.”
65 Ŋii nɛ Paalit bula piba di
ba kɛŋ laali-yuoroo mu di ba
pɔ vaaŋ-la niiŋ woruŋ. 66 Ŋii
nɛ ba laali-yuoro-la mu a joŋ
buŋ a tɔ bua-la niiŋ aŋ leŋ
niaa pɔ lee-la.

28

Yesu sii suuŋ lɛ
Maak 16.1-10; Luuk 24.1-12; Jɔɔŋ 20.1-10

1 Ba chɛ-wiesii-la chɛɛŋ si
dɛrɛ, Lahadi chɛɛŋ siipu-
uraa, Mɛɛri Magidaliŋ ari
Mɛɛri-la dɔŋɔ mu bua-la niiŋ
di ba na lee-la ba si hugi
Yesu. 2 Ba si yi lee-la, mua-
suaa di leriŋ guu zigili. Di
Wia tiŋdaara lii wia nyuŋ
ku tuu a bilimi tabii-la ta
aŋ hɔŋ u nyuŋ. 3 U siaa
nagɛ duonuŋ si ligisa nɛ,
aŋ ka u gɛnniŋ pullɛ kpul
kpul. 4 Laali-yuoro-la fa si
pɔ bua-la, fawulluŋ kɛŋba.
Ba chichel a nagɛ di ba suba.
5 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
pi haala-la si hɛ dimɛ a bul,
“Ma sí fawulluŋ fá. Mi jima

ari Yesu nɛ maa chɛ, nii-la
ba si kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ. 6 U tuo daha, u sie
nɛ ari u fa si bul ŋii pima.
Má ku na lee-la ba fa si joŋu
hugi. 7 Má mu lima lima a
bula pi u haritooroo ari u sii
suuŋ lɛ nɛ. Má bee na, u
laa ma sipaaŋ a mu Galilii.
Di ma nɛ mu dimɛ, ma jaŋ
nau. Mi paala bula pima."
8 Ŋii nɛ ba lii vaaŋ-la leriŋ
aa tuosi. Fawulluŋ fa kɛŋba
nɛ, ama ba tuɔŋ ma tɔrɛ. Ba
fá mu di ba bula pi Yesu har-
itooroo wii-la si ŋaa. 9 Ŋii
nɛ Yesu guu cheŋba a bula
piba a bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa." Ba mu u teeŋ a
kɛŋ u naaŋ lɛ a chuɔlu. 10 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma
sí leŋe di fawulluŋ kɛŋma.
Má mu bula pi mi haritooroo
di ba mu Galilii. Ba jaŋ nami
dimɛ."

Nialiŋ si pɔ vaaŋ-la nyia wiaa a tigɛ Yesu lɛ

11 Haala-la si miira viiri,
laali-yuoro-la fa si pɔ bua-
la, ba dɔŋsuŋ miira mu taŋ
tuɔŋ a bula pi nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ wii-
la si ŋaa. 12 Ŋii nɛ nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ
hɔŋ a vuurɛ wii-la ba si jaŋ
ŋaa. Ba vuura di ba jaŋ
joŋ moribii-daŋ a kpal laali-
yuoro-la fa si pɔ bua-la aŋ
bula piba a bul, 13 "Má bula
pi niaa ari ma piŋ doŋ nɛ,
aŋ ka u haritooroo ku gaa
a kuusi Yesu. 14 Di nii-la
si hɔŋ kuori-baliŋ nyuŋ nɛ
nii wiiŋ deeŋ, la jaŋ bula
pɛma lɛ ari ma bi wii cheye.
Wii-kala bi jaŋ walimɛma."
15 Ŋii nɛ laali-yuoro-la fa si
pɔ vaaŋ-la laa moribie-la aŋ
nyia wiaa ari nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ fa
si bula piba di ba ŋaa. Wii-
la Ju̱u tiŋŋaa fa si nyia teeli
leriŋ kala a kaa kɔ ari jiniŋ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49; Jɔɔŋ 20.19-23; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.6-8

16 Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la fii ari kubala-la mu Galilii
tiŋteeŋ a jil peel-la nyuŋ, ari
Yesu fa si bul ŋii piba. 17 Ŋii
nɛ ba nau dimɛ a chuɔlu,
ama dɔŋsuŋ bi laa dii. 18 Ŋii
nɛ Yesu ku kpagɛba a bula
piba a bul, "Wia joŋ doluŋ
kala a pimi nɛ Wia-jaŋ ari
dunia kala lɛ. 19 Má saa mu
dunia sɛmɛ-na kala a bul mi
wiaa pi niaa a leŋ di ba ŋaa
mi haritooroo a foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ mi Nyimma ari u
Bie ari u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
20 Má dagɛba a leŋ di ba to
wialiŋ kala mi si bula pima
di ma to. Mi jaŋ hɛ ma teeŋ
bua-na kala lɛ a kaa mumu
dunia didɛriŋ."

WIA WU-ZƆMƆ-LA MAAK SI ŊMUŊSA

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa pipi niaa

Mat. 3.1-12; Luuk 3.1-18; Jɔɔŋ 1.19-28

1 Wia wu-zɔŋŋɔɔ di-
suomuŋ nɛ ŋla. Wiaa
deeŋba ŋaa Wia Bie Yesu
Kirisito wu-zɔŋŋɔɔ wiaa nɛ.
2 Nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ba síi
yirɛ Azaaya fa ŋmuŋsa ari
Wia si,

"Bee na, mi jaŋ tiŋ mi tiŋdaara duu laa ŋ sipaaŋ mu
a wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ di ŋ kɔ."

3 U bira si,

"Nuu nɛ chiŋ giri-bine tuɔŋ a heele bul,
'Má kɔ a wasɛ woŋbiiŋ bil di ma Tiina kɔ a tuto.
Ma ŋaa ŋii, duu nɛ kɔ, u di-vɛniŋ jaŋ piŋ woruŋ.' "

4 Ŋii nɛ baala deeŋ sii.
Baa yiru Jɔɔŋ, Wia lii-fooro.
U sii ku lii giri-bine tuɔŋ
a heele bul, "Má birimɛ a
lii ma haachɛba lɛ, ka di
mi foma Wii-chuɔlɛ liiŋ. Di
ma nɛ ŋaa ŋii, Wia jaŋ
joŋ ma haachɛba a chɛma."
5 U si bul ŋii, Judiya tiŋŋaa
ari Jerusalɛm tiŋŋaa kala
lii a mu u teeŋ a dagɛ ba
haachɛba aŋ tuu Jɔɔdaŋ fuo-
la u foba Wii-chuɔlɛ liiŋ.
6 Buŋtaŋŋa puna gɛnniŋ nɛ
Jɔɔŋ fa laalɛ a kɛŋ teŋbiiŋ
vɔɔ u tiŋa. Nyaŋgirikɛba ari
tuuŋ nɛ fa ŋaa u kudiilee.
7 U
yie bul Wia wiaa pipi niaa
a bul, "Nuu dɔŋ jaŋ to mi
hariŋ kɔ. U nɛ jaŋ kiimi. Mi
paala bi maga di mi kpagu a
kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛsiŋ ma
kaa puri.
8 Liiŋ duŋduŋa nɛ
mi-na kaa fufoma, ama u-na
jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛma
lɛ."

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ

Mat. 3.13–4.11; Luuk 3.21-22; 4.1-13

9 Bua-la lɛ Yesu sii a lii taŋ-
la ba síi yirɛ Nazarɛt a hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ a kɔ lee-la
Jɔɔŋ fa si hɛ. U ku juu fuo-
la. Jɔɔŋ fou Wii-chuɔlɛ liiŋ.
10 U miira lii fuo-la tuɔŋ ku
lii a wula beŋ, di wia nyuŋ
guu kpaa balia. Ŋii nɛ ka
Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛu
lɛ a nagɛ kokomo.
11 Ka u
nii nuu yiikoro duu lii wia
nyuŋ a bula pu a bul, "Mi Bii-
chooluŋ nɛ ŋla. Mi tuɔŋ tɔrɛ
ŋ nyuŋ."

Sitaani ku magisɛ Yesu

12 U bi diene ka Wia Diŋ-
zɔŋ-la kɛnu juu giriŋ.
13 U hɛ
dimɛ ŋii halii tapulaa mahiŋ
balia, ba di giriŋ tuɔŋ kiaa
duŋduŋa. Sitaani yie kɔ a
magisu. Yesu bi sɛyɛ. Ŋii nɛ
Wia tiŋdaaraa ku tuu tima
pu.

Yesu yirɛ cheŋfili-kpuuraa banɛsɛ

Mat. 4.12-22; Luuk 4.14-15; 5.1-11

14 U bi diene, ka ba kɛŋ
Jɔɔŋ tɔ dia. Ŋii nɛ Yesu sii

a mu Galilii tiŋteeŋ a bubul
Wia wu-zɔmɔ-la aa pi niaa
15 a bul, "Bua-la yie nɛ. Wia
kuorii-la kɔ nɛ. Má birima
lii ma haachɛba lɛ a laa Wia
wu-zɔmɔ-la dii."
16 Ŋii nɛ u yi Galilii muga
a mu to muga-la niiŋ a
na Saamɔŋ ari u ŋaana
Aŋduru. Ba ŋaa cheŋfili-
kpuuraa nɛ. Uu mu, di ba
kɛŋ ba joŋba a kaa kikɛsɛ
cheŋfilee. 17 U yirɛba a bul,
"Má sii to mi hariŋ. Mi
jaŋ ŋaa di ma kɛsɛ niaa pɛ
ma titia lɛ ari ma síi kɛsɛ
cheŋfilee ŋii." 18 Ba sii a
joŋ ba joŋba ta aŋ guu to
u hariŋ. 19 U joŋ ŋii baa
mu, di baalaa balia nɛ ŋii.
Baa yirɛ Jeems ari Jɔɔŋ. Ba
fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ. Ba
hɔŋ ba liiŋ daboro lɛ a tutɔ
ba joŋba buasuŋ. 20 U si
naba, u yirɛba. Ba leŋ ba
nyimma ari nialiŋ kala ba fa
si ŋaa ba tima pipiba aŋ lii
liiŋ daboro-la tuɔŋ aŋ mu to
u hariŋ.

Yesu vaarɛ baal kubala fa si kɛŋ jiŋ-bɔmuŋ

Luuk 4.31-37

21 Ba joŋ ŋii aa mu a ku
yi Kapɛnam. Ŋii nɛ chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ, Yesu sii a mu
juu Wii-chuɔlɛ dia a didagɛ
niaa. 22 U síi dagɛba ŋii,
u ŋaaba wu-kpuŋkpere. U
bi baa daga ari Wia teniŋ
kerichiba si yie didagɛba ŋii.
U bul wiaa ari u nɛ kɛŋ wii-
la doluŋ.
23 Ŋii nɛ di baal nɛ ŋii.
Jiŋ-bɔmuŋ kɛnu. U ku juu
aa chiirɛ, 24 "Yesu, ŋ si lii
Nazarɛt, bɛɛ nɛ ŋ chichɛ ŋ
ŋaala? Ŋ kɔ di ŋ kpula nɛɛ?
Mi jimiŋ nɛ, ŋ nɛ ŋaa Wia
Tuɔ-pul Tiina." 25 Yesu si nii
wialiŋ baal-la si bula, u kpia
jiŋ-bɔŋ-la lɛ a bul, "Kɛŋ goŋ
aŋ ku lii baal-la lɛ." 26 Jiŋ-
bɔŋ-la kɛŋ baal-la teriki aŋ
faasa chiirɛ kiŋkɛŋ a lii baal-
la lɛ. 27 Nialiŋ kala miira
hiriki a pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Bɛɛ nɛ
ŋlaa? Wu-falii nɛ uu dagɛ.
U paala kɛŋ doluŋ a wuo jiŋ-
bɔŋŋɔɔ a bul wiaa piba, ba
tuto u niiŋ."
28 A lii ŋii lɛ nɛ, u yiriŋ guu
teeli Galilii tiŋteeŋ kala.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ

Mat. 8.14-17; Luuk 4.38-41

29 Ŋii nɛ Yesu guu sii a
lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ, ba
di Jeems ari Jɔɔŋ, a mu
juu Saamɔŋ ari Aŋduru dia.
30 Ba mua di Saamɔŋ hiili-
haala pina wiwiilɛ. U yaraa
kala liŋ. Yesu si kɔ ŋii, ba
bula pu. 31 Ŋii nɛ u ku juu
a kɛŋ haal-la nisiŋ lɛ a kaa
chuulɛ. U yaraa fa si lima
ŋii, u fiɛlɛ. U sii ŋaa kudiilee
piba ba dii.
32 U didaaniŋ si yie, ba
kɛŋ nialiŋ kala síi wiilu ari
jiŋsiŋ si kɛŋ nialiŋ kala a kaa
kɔ Yesu teeŋ. 33 Taŋ tiŋŋaa
kala gire kɔ a hilimi Saamɔŋ
dia boiŋniiŋ. 34 Yesu vaarɛ
nialiŋ yugɛ síi wiilu a kiri
jiŋ-bɔmɔ-la ma a yugɛ a ta
niaa lɛ. Jiŋsi-la jiŋ Yesu. Ŋii
nɛ tii u biba woŋbiiŋ pa di
ba bul wiaa.

Yesu bul wiaa Galilii tiŋteeŋ lɛ

Luuk 4.42-44

35 Siipuuraa Yesu sii lii dia-
la lɛ a mu lee-la niaa si
tuo a chuchuɔlɛ Wia. 36 Ka
Saamɔŋ ari u naŋdɔŋsuŋ ma
sii kɔ a chichɛu. 37 Ba si
nau, ba bula pu ari nuu-kala
nɛ kɔ a chichɛu. 38 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Má
leŋ la mu tasiŋ dɔŋsuŋ di mi
bul Wia wiaa dimɛ maa. Ŋii
wiaa nɛ mi kɔ."

39 U saa sii a mu duurɛ
Galilii tiŋteeŋ kala a juu
Wii-chuɔlɛ diisiŋ aa bul Wia
wiaa aŋ pɛ kiri jiŋsiŋ ma
niaa lɛ a ta.

Yesu vaarɛ gbege
Mat. 8.1-4; Luuk 5.12-16

40 Ŋii nɛ gbege kubala ma
sii kɔ Yesu teeŋ a tuu kpirimi
a sulu a bul, "Di ŋ nɛ cho,
ŋ jaŋ wuo ŋaa di mi duori."
41 Nisusuŋ kɛŋ Yesu. U liisɛ u
nisiŋ a digu aŋ bul, "Mi cho
nɛ, duori." 42 Ŋii nɛ yawiil-
la guu leŋ baal-la. U duori.
43 Ŋii nɛ Yesu bula pu ari
siifiɛsiŋ a bul, 44 "Viiri aŋ sí
wii bula pi nuu-kala. Ama
kɛŋ ŋ titia kaa mu dagɛ nii-
la si kpu pusuŋ pipi Wia duu
kpu pusuŋ pi Wia a piisɛ ŋ
disinniŋ ta ari Moosis fa si
dagɛma ŋii. Di ŋ nɛ ŋaa
ŋii, niaa jaŋ na ari ŋ bira bi
disinniŋ kɛnɛ."

45 Ama baal-la kɛŋ wii-la
kaa lii a bula gaarɛ leriŋ
kala. Ŋii nɛ Yesu bira bi wuo
chaasa juu taŋ kala tuɔŋ,
ama u yie hɔŋ giriŋ tuɔŋ nɛ,
ka niaa lii lee-na kala a kukɔ
u teeŋ.

2

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ
Mat. 9.1-8; Luuk 5.17-26

1 Tapulaa baŋmɛnɛ, Yesu
miira mu Kapɛnam. Niaa nii
duu miira kɔ a hɛ dia lɛ. 2 Ŋii
nɛ ba yugɛ a gire kɔ a tɔ
lee-la kala a tɔ boiŋniiŋ maa.
Ka u bul Wia wiaa pipiba.
3 Ŋii nɛ di niaa dɔŋsuŋ nɛ
ŋii. Ba banɛsɛ joŋ gbɛriku
kubala kaa kɔ. U piŋ u bɔsɔ
lɛ. 4 Niaa si tɔ leriŋ kala ŋii,
ba bi jiŋ lee-la ba si jaŋ to a
juu. Ŋii nɛ ba jil lusuŋ nyuŋ
a ta luri a joŋ bɔsɔ-la ari
gbɛriku-la kala a to bua-la ta
u tuu Yesu sipaaŋ. 5 Ŋii nɛ
Yesu jiŋ ari ba ŋaau yarida
nɛ woruŋ a bul gbɛriku-la
lɛ a bul, "Mi bii, mi joŋ ŋ
haachɛba a chɛŋ nɛ."
6 Di Wia teniŋ kerichiba
dɔŋsuŋ ma hɔŋ dimɛ a
kɛŋ ba tuɔsaa pipiɛsɛ ba
titia, 7 "Bɛɛ nɛ tii baala
deeŋ bubul ŋii? Uu tuusɛ
Wia joŋŋoo ŋla. Kubɛɛ nɛ
jaŋ wuo joŋ haachɛba chɛ
nuu, di Wia duŋduŋa dee?"
8 Yesu wuo jiŋ ba tuɔbiinaa
a pipiɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii ma
bibiinɛ wiaa deeŋba? 9 Mi
si jaŋ bul gbɛriku-la lɛ di
mi joŋ u haachɛba chɛu nɛ,
koo mi si jaŋ bul duu sii
chuoli u bɔsɔ a viiri, ba tuɔŋ
kubɛɛ nɛ ŋaa mɔli? 10 Mi jaŋ
dagɛma ari mi-na, Nuhuobi-
ine Bie, kɛŋ doluŋ dunia lɛ di
mi joŋ haachɛba chɛ niaa."
11 Ŋii nɛ u bula pi gbɛriku-la
a bul, "Sii a joŋ ŋ bɔsɔ a mu
dia." 12 Baal-la guu sii a joŋ
u bɔsɔ a vɛnɛ lii ba sipaaŋ.

Ba kala hiriki a dɛnnɛ Wia
yiriŋ a bul, "La ha bi wiiŋ
deeŋ dɔŋɔ naa."

Yesu yirɛ Liivai
Mat. 9.9-13; Luuk 5.27-32

13 Ŋii nɛ Yesu sii dimɛ a
miira tuu muga niiŋ. Niaa
yugɛ a ku hilimi, u didagɛba.
14 U si kiele mu sipaaŋ, u na
baal kubala baa yirɛ Liivai.
U nyimma yiriŋ nɛ Alifiyas.
U fa ŋaa laŋpoo lilaaru nɛ a
hɔŋ u tiŋtiŋŋaa dia lɛ. Ŋii
nɛ u yiru a bula pu duu sii a
tuto u hariŋ. U sii to.
15 Ŋii nɛ Yesu mu juu Liivai
dia, ba di u haritooroo kala,
a hɔnɔ didii kiaa. Laŋpoo
laara-la dɔŋsuŋ ari haachɛ
diiree ma kɔ, ba kala didii
kialiŋ. Ba fa yuga woruŋ a
tuto Yesu hariŋ. 16 Wia teniŋ
kerichiba ari Farisii tiŋŋaa
naba a ku piɛsɛ Yesu hari-
tooroo a bul, "Bɛɛ nɛ tii Yesu
ari haachɛ diiree ari laŋpoo
laaraa, ba kala hɔnɔ didii
kiaa?" 17 Yesu si nii wii-la
ba síi bul, u bula piba a bul,
"Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa, ba
bi daaluŋ ŋiŋaaru ka chɛ,
see nialiŋ síi wiilu. Mi kɔ di
mi yirɛ haachɛ diiree nɛ di
ba leŋ ba haachɛba. Nialiŋ
si kɛŋ tuɔ-pula mi sipaaŋ dee
mi kɔ di mi yirɛ."

Ba bul nḭi-vɔbuŋ wiaa
Mat. 9.14-17; Luuk 5.33-39

18 Chɛɛ dɔŋ Jɔɔŋ, Wia
lii-foori-la haritooroo ari
Farisii tiŋŋaa haritooroo,
baa vɔɔ niiŋ. Ŋii nɛ niaa
sii ku piɛsɛ Yesu, "Bɛɛ nɛ tii
Jɔɔŋ haritooroo ari Farisii
tiŋŋaa haritooro-naa vɔɔ
niiŋ, aŋ ka ŋ haritooro-
na bi niiŋ vɔɔ?" 19 Ŋii
nɛ Yesu piɛsɛba a bul,
"Di nuu mu jaa haal kaa
kɔ, ka ba duu naŋdɔŋsuŋ
hɔŋ, u naŋdɔŋsu-la jaŋ vɔɔ
niiŋ? Ai, di baal-la ari u
naŋdɔŋsuŋ nɛ hɔnɔ, ba bi
niiŋ ka vɔɔ. 20 Ama chɛɛ
dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, ba jaŋ kɛŋ
baal-la kaa mu lee, aŋ ka
di u naŋdɔŋsu-la vɔɔ niiŋ."
21 Ŋii nɛ u bira bula piba a
bul, "Di ŋ nɛ kɛŋ gɛri-biniŋ
duu luri, ŋ jaŋ joŋ gɛripɛ-
faliŋ a tɔɔ? Ai, ŋ ŋaa ŋii, ku-
falii-la jaŋ kuurɛ di gɛri-la
wasa kiɛsɛ kii ŋii. 22 Di ŋ nɛ
kɛŋ pupoi-kpaaŋ, ŋ jaŋ ŋaa
si-huoŋ a hɛ duu yel? Ai, ŋ
nɛ ŋaa ŋii, pupoi-la jaŋ yɛrɛ,
di siŋ-la kala ta. Ŋ yie joŋ si-
huoŋ a hɛ pupoi-zɔmuŋ lɛ
nɛ."

Ba bul chɛ-wiesii-la wiaa
Mat. 12.1-8; Luuk 6.1-5

23 Chɛ-wiesiŋ chɛɛ kubala
Yesu ari u haritooroo sii
a mu nyoŋso tuɔŋ. Baa
mu ŋii, u haritooro-la kiilɛ
nyoŋso-la a chichaŋ. 24 Ŋii
nɛ Farisii tiŋŋaa piɛsu a bul,
"Ŋ bi naa? Chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ kisiŋ nɛ ba chichei ŋii.
Bɛɛ nɛ tii?" 25 Ŋii nɛ Yesu
miira piɛsɛba a bul, "Ma
ha bi wii-la Devit fa si ŋaa
karimaa? Losuŋ fa si kɛnu
ba di u hariŋ niaa, u mu juu
Wia-dia a joŋ boroboroba-
la ba fa si kaa ku bil Wia
sipaaŋ a chɔgɔ dii aŋ joŋo pi
u niaa maa, ba ma dii. 26 U
fa ŋaa kisiŋ nɛ ari ni-wogo
si jaŋ joŋ boroboro-la dii,
see nii-la si kpu pusuŋ pipi

Wia duŋduŋa. Ka u joŋo dii
ŋii. Bua-la lɛ Abiata nɛ fa
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ.” 27 Ŋii nɛ Yesu
bira bula piba a bul, “Wia
liisɛ chɛ-wiesii-la pi niaa nɛ
di ba tiiu. U bi si di chɛ-
wiesii-la nɛ tii niaa. 28 Mi-na
Nuhuobiine Bie nɛ saa ŋaa
chɛ-wiesii-la tiina ŋii.”

3

Yesu vaarɛ baala u nisiŋ si suba

Mat. 12.9-14; Luuk 6.6-11

1 Yesu sii a miira mu
juu Wii-chuɔlɛ dia, di baal
kubala nɛ ŋii. U nisiŋ suu.
2 Ba si na Yesu duu jua, ba
kala chaarɛ siaa bibenu di
ba na ari u jaŋ vaarɛ baal-
la chɛ-wiesii-la chɛɛŋ. Baa
chɛ di ba na wii nɛ a to ŋii
lɛ a kɛŋ Yesu a bul u teeŋ
duu chei ba kisiŋ lɛ nɛ. 3 Ŋii
nɛ Yesu bul na-suu-la tiina lɛ
duu sii kɔ ba tutuɔbaaniŋ.
U sii mu. 4 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛ nialiŋ a bul, “Ɛɛ nɛ la
naabalimaba kisinniŋ bul di
la ŋiŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ?
Di la pipɛ niaa lɛ koo di la
dudɔgisɛba? Di la laa niaa
miisiŋ koo di la kpukpuba?”
U si piɛsɛ ŋii, ba ŋaa fuii.
5 Ŋii nɛ Yesu na baaniŋ ba
nyuŋ. U tuɔŋ chei a tiŋ ba
digilaa si bi nii wiaa. Ŋii nɛ u
bula pi na-suu-la tiina a bul,
“Kɛŋ ŋ nisiŋ tiɛnɛ.” U kaa
tiɛnɛ. U nisi-la fiɛlɛ a nagɛ u
nagiŋ.

6 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa sii lii.
Ba di Hɛrɔd niaa mu vuurɛ
ŋii ba si jaŋ wuo ŋaa a kɛŋ
Yesu a kpu.

Yesu bul wiaa a pi niaa aŋ pɛ vaarɛ niaa mugi-baliŋ niiŋ

7 Yesu ari u haritooroo sii
a mu mugi-baliŋ niiŋ. Niaa
yugɛ a lii Galilii tiŋteeŋ a
tuto ba hariŋ. Dɔŋsuŋ ma
lii Judiya tiŋteeŋ, 8 dɔŋsuŋ
ma lii Jerusalɛm ari Idumiya
tiŋteeŋ. Dɔŋsuŋ ma lii
Jɔɔdaŋ fuo-la cholo. Dɔŋsuŋ
ma lii Taya ari Saadɔŋ
tiŋteeŋ. Niaa deeŋba kala
fa nii Yesu wiaa a lii ba tasiŋ
a kukɔ u teeŋ. 9 Ŋii nɛ u
bula pi u haritooro-la di ba
mu joŋ liiŋ daboro a kaa
ku kii liiŋ niiŋ duu juu, di
nialiŋ síu kaa yigi. 10 Yesu
fa vaarɛ niaa a yugɛ. Ŋii
wiaa nyanyal tiŋŋaa kala ku
kɛŋ u baŋŋa lɛ aa chɛ di ba
digu. 11 Di jiŋ-bɔŋŋɔɔ kɛŋ
niaa dɔŋsuŋ nialiŋ tuɔŋ. Di
ba nɛ na Yesu kala, ba yie ku
tel u naasiŋ lɛ nɛ a chichiirɛ
ari u nɛ ŋaa Wia Bie. 12 U
bula piba ari siifiɛsiŋ di ba sí
leŋe di wiiŋ deeŋ teeli leriŋ
kala.

Yesu tuɔsɛ u haritooroo fii ari balia

Mat. 10.1-4; Luuk 6.12-16

13 Yesu sii a mu lee-la si
kɛŋ peelee a yirɛ u si cho
nialiŋ kala, ba mu u teeŋ.
14 U bira liisɛ ba tuɔŋ niaa
fii ari balia di ba nɛ hɛ u
teeŋ. U liisɛba ŋii di ba
ma mu bul Wia wiaa. 15 U
piba doluŋ maa di ba wuo
kikiri jiŋsiŋ niaa lɛ. 16 Nialiŋ
fii ari balia yiraa nɛ ŋla:
Saamɔŋ, Yesu nɛ hɛ Piita pu,
17 Zɛbidii bie Jeems ari Jɔɔŋ.
Jɔɔŋ fa ŋaa Jeems ŋaana nɛ.

Yesu kɛŋba kaa yirɛ Buanaa-
jis. Yiri-la bubuɔŋ nɛ baaniŋ
tiŋŋaa. 18 Ba ku-kaanaa ma
nɛ ŋla: Aŋduru ari Filip
ari Batolomi ari Matiu ari
Tɔmas ari Jeems Alifiyas bie,
ari Tadiyas ari Saamɔŋ Zɛlɔt
19 ari Judas Isikarɔt, nii-la si
ku ŋaa zɛŋbɛ tiina a yallɛ
Yesu. U liisɛ nialiŋ dɛrɛ aŋ
miira mu dia.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ Sitaani lɛ

Mat. 12.22-32; Luuk 11.14-23; 12.10

20 Ŋii nɛ niaa bira ku
hilimi. U di u haritooroo
paala bi chiniŋ na di ba dii
kudiilee. 21 Ŋii nɛ u taŋ niaa
nii a sii lii di ba kɛnu aŋ bul,
"Uu chɛ u nyaasɛ nɛ." 22 Wia
teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ ma
hɛ dimɛ. Ba lii Jerusalɛm
nɛ a kɔ. Ba ma bul di jiŋ-
bɔŋŋɔɔ kala kuoro ba síi yirɛ
Bɛlizibul nɛ kɛnu. U nɛ pu
doluŋ u kikiri jiŋsiŋ niaa lɛ
ŋii. 23 Ŋii nɛ Yesu yirɛba a
magɛ namagaba a pipiba a
bul, "Ɛɛ nɛ Sitaani jaŋ wuo
ŋaa a kiri u titia? 24 Di taŋ
niaa nɛ hɛ dimɛ aŋ bi nii-
bala kɛnɛ, ba taŋ jaŋ tel.
25 Di niaa nɛ bira bi nii-bala
kɛnɛ, ba dia jaŋ tel. 26 Di
Sitaani niaa saa bi nii-bala
kɛnɛ, ba taŋ bi jaŋ chiŋ. U
jaŋ tele dɛrɛ. 27 Nuu tuo
si jaŋ juu ni-duoŋ dia a gaa
u kiaa see duu kɛŋ ni-duo-
la vɔɔ bil aŋ-na juu paa u
kiaa."
28 Ŋii nɛ Yesu bira bula
pi niaa a bul, "Wutitii nɛ
mi bulaa pima, di niaa nɛ
ŋaa haachɛba kala aŋ pɛ
tuusɛ Wia joŋŋoo maa, Wia
jaŋ wuo joŋba kala chɛba.
29 Ama di nuu nɛ tuusɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la joŋŋoo, Wia bi
jaŋ joŋo chɛu da. U tiina ŋaa
haachɛ-la si maga di u suu
nɛ. Wia jaŋ laa wii-la hɛ u
tuɔŋ lɛ." 30 Nialiŋ dɔŋsuŋ
fa bula ari jiŋ-bɔmuŋ nɛ kɛŋ
Yesu. Ŋii nɛ tii u bul ŋii.

Yesu naaŋ ari u ŋaanaa kɔ u teeŋ.

Mat. 12.46-50; Luuk 8.19-21

31 Muapilii Yesu naaŋ ari u
ŋaanaa kɔ a chiŋ di-jaliŋ aŋ
tiŋ niaa di ba yiru. 32 Di ni-
daŋ hɔnɔ gollu chu. Ŋii nɛ
ba bula pu a bul, "Ŋ naaŋ ari
ŋ ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ hariŋ
aa chɛŋ."
33 Ŋii nɛ Yesu miira
piɛsɛba, "Kubɛɛ nɛ ŋaa mi
naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ?"
34 U miira beŋ nialiŋ si hɔnɔ
gollu chu aŋ bula piba a bul,
"Mi naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ
nɛ ŋla. 35 Nii-la kala síi ŋaa
wialiŋ Wia si cho, u nɛ ŋaa
mi ŋaana ari mi dihaala ari
mi naaŋ."

4

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ baal-la si du̱u kiaa lɛ

Mat. 13.1-9; Luuk 8.4-8

1 Ŋii nɛ Yesu miira mu hɔŋ
Galilii muga-la niiŋ a didagɛ
niaa. Niaa yugɛ a ku gollu
chu. Ba si yuga ŋii nɛ, u sii
mu juu liiŋ daboro tuɔŋ a
hɔŋ liiŋ tuɔŋ. Ka nialiŋ hɔŋ
muga niiŋ. 2 Ŋii nɛ u magɛ
namagaba a dagɛba wiaa
yugɛ. U namagaba-la dɔŋɔ

nɛ ŋla: U si, 3 “Má jegile
nii mi teeŋ. Baal kubala
nɛ sie a kɛŋ u ku-doho kaa
lii duu misɛ. 4 U síi misɛ
ŋii, ku-doho-la dɔŋsuŋ tel
woŋbiiŋ tuɔŋ. Diibiisiŋ ku
tuɔsa dii. 5-6 Dɔŋsuŋ ma tuu
tel kpaginyiliŋ nyuŋ. Hagila
bi yuga, ka ba guu nyu. Ba
naapoloo bi tiŋteeŋ jua. Wia
pɔsɛ a ŋmooba ba suu, a
tiŋ bɛɛ wiaa ba naapoloo
bi tiŋteeŋ jua. 7 Ku-doho-
la dɔŋsuŋ ma tuu tel sɔsuŋ
tuɔŋ a nyu. Sɔsu-la ma
nyu a nyagɛba kpu. Ba bi
wasa. 8 Ku-doho-la dɔŋsuŋ
ma lii tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ a
nyu a waa a wasɛ woruŋ.
Dɔŋsuŋ hɛ biee mara ari fii
fii, dɔŋsuŋ ma mahiŋ ba-
tori batori, dɔŋsuŋ ma zɔlɔ
zɔlɔ.” 9 Yesu magɛ namaga-
la dɛrɛ, ŋii nɛ u bul, “Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii wiaa deeŋba.”

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ

Mat. 13.10-17; Luuk 8.9-10

10 Ŋii nɛ nialiŋ viiri. Aŋ ka
Yesu duŋduŋa hɔŋ. U har-
itooroo ari nialiŋ si kpagɛ
dimɛ, ba ku piɛsɛ namagaba-
la bubuɔsaa. 11 Ŋii nɛ u bula
piba a bul, “Ma niaa deeŋba
nɛ Wia dagɛ u kuorii-la
bubuɔŋ pa. Ama ni-kaanaa-
na kala, namagaba nɛ u yie
kaa didagɛba. 12 Ŋii nɛ
ba yie jegili jegili aŋ bi ba
bubuɔsaa wuo jiŋ, a bira
nyilimi nyilimi aŋ bi kuŋ-
kala ma wuo na. Di ba nɛ
fa jiŋ ba bubuɔsaa, ba fa jaŋ
birima to Wia, di u joŋ ba
haachɛba chɛba.”

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ

Mat. 13.18-22; Luuk 8.11-15

13 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a
bul, “Ma bi namaga deeŋ
bubuɔŋ jiŋ? Ɛɛ nɛ saa
ma jaŋ ŋaa a jiŋ namagaba
kala bubuɔsaa?” aŋ dagɛ
namaga-la bubuɔŋ. U si,
14 “Baal-la síi du̱u kiaa, u
nagɛ Wia niiŋ wiaa nɛ u kaa
lii di u du̱u ŋii. 15 Kialiŋ si
tel woŋbiiŋ lɛ nɛ ŋaa nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ.
Di ba nii wialiŋ dɛrɛ, Sitaani
yie guu kɔ a kɛŋ wii-la a
liiri ba tuɔsaa lɛ. 16 Kialiŋ
ma si tel kpaginyiliŋ nyuŋ
nɛ ŋaa nialiŋ si yie nii Wia
niiŋ wialiŋ a guu laa wialiŋ
dii ari tuɔtɔruŋ. 17 Ama ba
bi bɔyɛ kɛnɛ a nagɛ kialiŋ
naapoloo si bi tiŋteeŋ jua.
Ba jaŋ sɛi wii-la a tou mu
magɛ ŋii. Di hɛɛŋ nɛ ju-
uba, koo di ba to naasiŋ
dudɔgisɛba a tiŋ wii-la wiaa,
ba tuɔŋ lii wii-la lɛ. Ba
joŋo ta. 18-19 Kialiŋ ma si
tel sɔsuŋ tuɔŋ ma nɛ ŋaa
nialiŋ si yie nii Wia niiŋ
wialiŋ, ama dunia kiaa wiaa
wiwalimɛba, ba cho di ba
jigi aa chɛ kuŋ-kala. A tiŋ
kiaa deeŋba wiaa ba bi sɛi
di ba to wialiŋ. Wialiŋ bi
doho kɛnɛ ba teeŋ. 20 Kialiŋ
ma si tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ ma
nɛ ŋaa nialiŋ si yie nii Wia
niiŋ wialiŋ. Ba nii wialiŋ
a laa hɛ ba tuɔsaa lɛ a kɛŋ
doho, dɔŋsuŋ mara ari fii fii,

dɔŋsuŋ mahiŋ batori batori,
dɔŋsuŋ zɔlɔ zɔlɔ."

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ chaaniŋ lɛ

Luuk 8.16-18

21 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Ŋ níi chɛ pulumuŋ a chol
chaaniŋ ku juu dia, ŋ jaŋ kɛŋ
gbaŋa a chu tɔɔ? Koo ŋ jaŋ
joŋo kii godo bubuɔŋ? Ai,
ŋ jaŋ joŋo kii kua nyuŋ duu
chaanɛ. 22 Wu-faali tuo, see
duu ku lii di-jaliŋ. Wii-kala
si hɛ birimiŋ tuɔŋ ma jaŋ
ku lii pulumuŋ. 23 Digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii." 24 U bira bula piba a
bul, "Má fiɛlɛ ma siaa woruŋ
ari wialiŋ ma síi nii. Ŋii titia
ma si to ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
lɛ, ŋii titia nɛ Wia ma jaŋ
joŋo toma lɛ. 25 Nii-la kala
síi to Wia niiŋ wiaa, Wia jaŋ
faasa pɛu lɛ duu to woruŋ.
Nii-la ma si bi Wia niiŋ wiaa
ka to, Wia bi jaŋ pɛu lɛ. U si
pɛu lɛ mua-la maa, u jaŋ laa
u kua."

Yesu magɛ namaga a tigɛ kiaa du̱unuŋ lɛ

26 U bira bula piba a bul,
"Wia kuorii-la nagɛ ari nia
si sie a mu di u du̱u kiaa
baga lɛ nɛ. 27 Taŋ biri u
miira mu piŋ. Taŋ pul u bira
sii. Tapulaa baŋmɛnɛ u sie
di kialiŋ nyua a waa, ka u bi
jiŋ ba si ŋaa ŋii a nyu. 28 Ba
yie nyu ba titia lɛ a waa a hɛ
nyuŋ a bii ba titia lɛ. 29 Ba
bia, u ŋaa ba joŋ sia a kaa
mu kuŋ."

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala ba síi yirɛ Masitad lɛ

Mat. 13.31-32, 34; Luuk 13.18-19

30 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba
a bul, "Bɛɛ nɛ la jaŋ joŋ Wia
kuorii-la a magisɛ? Wu-bɛɛ
nɛ la jaŋ kaa dagɛ u bubuɔŋ?
31 U nagɛ ku-doho kubala ba
síi yirɛ masitad nɛ, ba yie
joŋ a du̱u. Baa du̱u, di u bi
wii maga. U nɛ muuro kii
ku-doho-na kala si hɛ dimɛ.
32 Ba nɛ du̱u dɛrɛ, u nyu. U
yie sii waa a ŋaa tia a kii
baga ku-duuloo kala kala. U
naakelee yugɛ. Diibiisiŋ yie
ku sagɛu lɛ a saa ba dɛlliŋ
dimɛ."
33 Yesu magɛ namagaba a
yugɛ a didagɛ niaa. U yie
didagɛba a magɛ ŋii ba si jaŋ
wuo laa a hɛ ba nyuŋ lɛ nɛ.
34 U yie bi sɛi duu bul wii-
kala polli see u magɛ nam-
aga. Ama ba di u haritooroo
duŋduŋa nɛ hɔnɔ, u yie dagɛ
namagaba-la bubuɔŋ a piba
nɛ.

Yesu ŋaa lii-peliŋ kɛrɛ

Mat. 8.23-27; Luuk 8.22-25

35 Chɛɛ-la titia didaaniŋ u
bula pi u haritooro-la a bul,
"Má leŋ di la chol muga
cholo." 36 Ba ta ni-daŋ-la
kala ba viiri, aŋ ku juu liiŋ
daboro-la u fa si hɔnɔ a kɛnu
baa mu. Liiŋ daborusuŋ
dɔŋsuŋ ma nɛ hɛ dimɛ a
mumu. 37 Ŋii nɛ di pel-duo
kubala suomo ŋiŋaa a ku
ŋmoo liiŋ hɛ liiŋ daboro-la
lɛ u chichɛ duu su̱. 38 Ama
Yesu fa piŋ doŋ nɛ daboro-
la hariŋ a yelli nyu-yelle. Ba

ku chisu a bula pu a bul, "La
kuhiaŋ, ŋ bi jiŋ di laa chɛ la
suu nɛɛ?" 39 Ŋii nɛ u sii doŋ
lɛ a kpia pel-la lɛ a bula pi
muga-la maa duu fiɛla piŋ.
Pel-la kɛrɛ, ka leriŋ kala ŋaa
fuii. 40 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u
haritooro-la a bul, "Bɛɛ nɛ tii
fawulluŋ kɛŋma? Ma ha bi
yarida ŋaa?" 41 Ŋii nɛ fawul-
luŋ kɛŋba woruŋ, ba pipiɛsɛ
dɔŋɔ, "Kubɛɛ nɛ saa paala
ŋaa nia deeŋ? Peliŋ ari
mugisuŋ kala tuto u niiŋ."

5

Yesu vaarɛ baal-la jiŋ-bɔmuŋ si kɛnɛ

Mat. 8.28-34; Luuk 8.26-39

1 Ŋii nɛ ba sii chol muga
cholo a ku yi Gɛrasa tiŋŋaa
tiŋteeŋ a lii liiŋ daboro lɛ.
2 Ba lia di ba chiŋ, di baal
nɛ ŋii, jiŋ-bɔmuŋ kɛnu. 3 U
lii vaamaa tuɔŋ a kɔ. 4 Ba
fa yie kɛŋ chɔrumɔɔ vɔbu
a lɔl. Ba vɔbu u kaa kɛrɛ.
Ba yie kɛnu hɛ kuruŋ maa,
u ta kuru-la yɛrɛ aŋ sii mu
hɔŋ vaamaa tuɔŋ. Nuu-
kala bi doluŋ kɛnɛ duu wuo
kɛnu. 5 Wiihɛyɛ ari titaŋiŋ
kala u yie hɛ vaamaa tuɔŋ
ari peelee nyuŋ a yie sii a
duduurɛ. U duurɛ vaama-
la tuɔŋ a chichiirɛ a kɛŋ
tabiaa pipaasɛ u titia. 6 U
si na Yesu duu hɛ di-bolii, u
fá mu a chemu a kpirimi a
chuɔlu. 7-8 Ŋii nɛ Yesu bula
pi jiŋ-bɔŋ-la duu lii baal-la
lɛ. Baal-la chiirɛ a bul, "Yesu,
Wii-baliŋ Bie, bɛɛ nɛ ŋ chɛ
di ŋ ŋaami lɛ? Mi joŋ Wia
chuŋuŋ di ŋ sími dɔgisu!"
9 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a bul, "Ŋ
yiriŋ nɛ bɛɛ?" U si, "Mi yiriŋ
nɛ ku-kɛnɛ, bɛɛ wiaa la yuga
nɛ." 10 Ŋii nɛ u sulu kiŋkɛŋ a
bul duu sí leŋe di jiŋsi-la lii
tiŋtee-la lɛ. 11 Di toonuŋ ma
hɛ lee-la a yugɛ a didii kiaa
peel-la nyuŋ. 12 Jiŋsi-la sul
Yesu duu leŋ di ba mu juu
toonu-la. 13 U sɛi. Ŋii nɛ ba
lii baal-la lɛ a mu juu toonu-
la. Toonu-la kala sii a fá lii
peel-la nyuŋ tuu. Ba tuu tel
muga tuɔŋ a nyua liiŋ a suu.
Toonu-la fa yi bui balia.

14 Ŋii nɛ too-daara-la fá mu
a kɛŋ doworo mu bula pi
bagi-daaraa ari taŋ-la niaa
kala. Ba sii ku lii Yesu
teeŋ. 15 Baa kɔ, di baal-la jiŋ-
bɔmuŋ fa si kɛnɛ, duu hɔnɔ
a laalɛ gɛriŋ a kɛŋ yarifiɛlaa.
Ba si na ŋii, fawulluŋ kɛŋba.
16 Nialiŋ fa si hɛ dimɛ a
na wii-la si ŋaa baal-la ari
toonu-la lɛ, ba bul wii-la pi
nialiŋ. 17 Ba si nii ŋii, ba
ku sul Yesu a bul duu lii ba
tiŋteeŋ lɛ. 18 Ŋii nɛ Yesu mu
duu juu liiŋ daboro. Baal-
la jiŋsiŋ fa si kɛnɛ sulu a
bul duu leŋ duu kɔ di ba
mu. 19 Yesu bi sɛyɛ aŋ bula
pu duu miira mu dia a bula
pi u dia niaa wii-la kala la
Tiina Wia si ŋaau lɛ, ari u
si fáu nennige ŋii. 20 Baal-la
miira mu Dɛkapɔlis tiŋteeŋ
a bul wii-la kala Yesu si ŋaau
lɛ. Niaa nii, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere.

Yesu chisɛ Jaaris tolo suuŋ lɛ aŋ pɛ vaarɛ haal kubala

Mat. 9.18-26; Luuk 8.40-56

21 Ŋii nɛ Yesu miira mu
juu liiŋ daboro a chol muga
cholo a mu hɔŋ muga niiŋ.
Niaa gire ku chu.

22 Ŋii nɛ baal kubala hɛ
dimɛ. Baa yirɛ Jaaris. U
fa ŋaa Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ
nɛ. Ŋii nɛ u na Yesu a tuu
tel u naasiŋ lɛ 23 a sulu a
bul, "Mi tolo níi wiilu a pina
kikiiki duu suu. Mii chɛ di ŋ
kɔ a joŋ ŋ nisiŋ daŋu lɛ, duu
duori nɛ."

24 Yesu sii to u hariŋ, ba
mumu. Niaa ma sii tuto u
hariŋ a gollu chu. 25 Baa
mu di haal nɛ ŋii. Nyanyalii
kubala nɛ kɛnu. U fa kɛŋ
tiŋa nɛ deeŋ deeŋ jisiŋ fii
ari balia. 26 U fa gɔllɔ ŋaa
daalusuŋ kiŋkɛŋ a na hɛɛŋ
woruŋ a paala chei u mori-
biee kala pɛi. Ka u nyanyalii-
la wasa juu-u lɛ. 27-28 U si nii
Yesu wiaa nɛ, u ku to niaa
tuɔŋ a biina u tuɔŋ lɛ, "Di
mi digi u gɛriŋ maa, mi jaŋ
duori." Ŋii nɛ u piɛgɛ nialiŋ
a mu chiŋ Yesu hariŋ a kɛŋ
nisiŋ a digi u gɛriŋ lɛ. 29 U
si digi u gɛriŋ lɛ ŋii, u tiŋa-
la guu dɛrɛ. Ŋii nɛ u titia jiŋ
ari u tiŋa-la dɛrɛ nɛ. 30 Ka
Yesu ma jiŋ u tuɔŋ lɛ ari dol
kubala nɛ liiu lɛ. U birimɛ
nialiŋ teeŋ a piɛsɛba a bul,
"Kubɛɛ nɛ digi mi gɛriŋ lɛ
ŋii?" 31 Ŋii nɛ u haritooroo
bul, "Ŋ bi na niaa si yuga ŋii
a golluŋ chuu? Ka ŋ pipiɛsɛ
di kubɛɛ nɛ digi ŋ gɛriŋ lɛ."
32-33 Aŋ ka Yesu ha bibeŋ duu
na nii-la si digu. Ama haal-la
jiŋ wii-la si ŋaau lɛ nɛ. Ŋii
nɛ u kɔ a chichel a tuu tel
Yesu naasiŋ lɛ a bul wii-la
kala pu. 34 Ŋii nɛ Yesu miira
bula pu a bul, "Mi tolo, ŋ
yarida nɛ ŋaa ŋ duori. Mu
ari yarifiɛlaa. Nyanyalii-la
bira bi jaŋ kɛniŋ."

35 Yesu haa bul wiaa ŋii
haal-la teeŋ di tiŋdaaraa lii
kuhiaŋ Jaaris dia kɔ a bula
pi Jaaris a bul, "Ŋ tolo-la
suba nɛ, bira sí la kuhiaŋ-
la walimu." 36 Yesu nii ba si
bul ŋii a bula pi Wii-chuɔlɛ
dia kuhiaŋ Jaaris a bul, "Sí
leŋe di ŋ bɔyɛ joŋ. Ŋaa
mi yarida." 37 Ŋii nɛ Yesu
sii a bi leŋe nuu-kala to u
hariŋ see Piita ari Jeems ari
u ŋaana Jɔɔŋ. Ba duŋduŋa
nɛ to u hariŋ. 38 Ŋii nɛ ba
ku yi Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ-
la dia. Baa kɔ di baa ŋaa goŋ
aa ŋmoo niiŋ bagɛ bagɛ a
yiyel. 39 U mu juu a piɛsɛba,
"Bɛɛ nɛ tii maa ŋaa goŋ deeŋ
kala? Bile bi suba. U piŋ
doŋ nɛ." 40 Ba kala miira
china mumɔmu. Ŋii nɛ u
kiriba ta ba lii, aŋ ka u kɛŋ
bile nyimma ari u naaŋ ari u
hariŋ niaa ba juu dia-la bile
si pina. 41 Ba si juu dia-la
ŋii, Yesu mu kɛŋ bile nisiŋ
lɛ aŋ bul, "Talita kumi." U
bubuɔŋ nɛ: Haŋtolibie, mi
si di ŋ sii! 42 Bile guu sii
aa vɛŋ. Bile fa ŋaa jisiŋ
fii ari balia nɛ. U ŋaa wu-
kpuŋkpere ba lɛ. 43 Ŋii nɛ
Yesu bul ari siifiɛsiŋ di ba sí
leŋe di nuu-kala nii wii-la,
aŋ bul di ba ŋaa kudiilee pi
bile duu dii.

6

Nazarɛt niaa via Yesu
Mat. 13.53-58; Luuk 4.16-30

1 Ŋii nɛ u lii dimɛ a mu
u tiŋteeŋ. U haritooroo ma
to mu. 2 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
u mu juu Wii-chuɔlɛ dia a
didagɛ niaa. Ba si nii, ba
jesiŋ kala hiriki a bul, “Ɛɛ
nɛ u ŋaa a jiŋ wiaa deeŋba?
Kubɛɛ nɛ pu wu-jimiŋ deeŋ?
Ɛɛ nɛ u wuo ŋiŋaa wu-
duoruŋ deeŋba? 3 La jimu,
kapiŋta dee ŋii? Mɛɛri nɛ
u naaŋ. Jeems ari Joozis ari
Judas ari Saamɔŋ, ba ŋaa
u ŋaanaa nɛ. U dihaalaa
ma nɛ hɛ daha ŋla.” Ŋii
nɛ ba na baaniŋ u nyuŋ.
4 Yesu bula piba a bul, “Nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, u yie mu lee-kala,
ba zizilu nɛ, aŋ ka u jaŋ-
niaa ari u dia-niaa siiŋ buu
ka su̱.” 5 A tiŋ ba sí bi yarida
kɛnɛ wiaa, u bi wu-duo kala
wuo ŋaa lee-la, u ta joŋ u
nisiŋ nɛ daŋ nyanyal tiŋŋaa
baŋmɛnɛ lɛ nɛ ba duori.

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia
Mat. 10.5-15; Luuk 9.1-6

6 U kperi Yesu ari ba si buu
yarida ŋaa. Ŋii nɛ u sii a
mu gɔllɛ tasiŋ a didagɛ niaa.
7 U yirɛ u haritooroo fii ari
balia a hilimi a tiŋba balia
balia a piba doluŋ di ba wuo
jiŋ-bɔŋŋɔɔ. Ŋii nɛ u bula
piba a bul, 8 “Ma sí kuŋ-kala
kaa pɛ vɛŋ woŋbii-la, see ma
daaŋtigisiŋ duŋduŋa. Ma sí
kudiilee kaa mu. Ma bira
sí sulli-gbaŋa ma koru. Ma
sí moribiee ma joŋo hɛ ma
gɛri-fesiniŋ lɛ. Ma sí gɛnniŋ
tuŋ bulia ma laalu. 9 Ama
má paa ma nɛŋtɛŋŋɛɛ hɛ a
laalɛ gɛri-bala-bala aa vɛŋ.”
10 U bira bula piba a bul, “Di
ma nɛ mua a juu taŋ kala,
má juu dia-la niaa si cho ma
wiaa a hɛ dii-bala lɛ halii di
bua-la lɛ ma si jaŋ lii taŋ-la
lɛ yi. 11 Di ma mu taŋ kala,
di ba pɔ di ma sí juu a bi
ma wialiŋ jegile nii, má kiele
mu. Di ma lia, má kpesi ma
naasiŋ hagila ta. Ba jaŋ jiŋ
ari ba ŋaa wii nɛ a cheima.”
12 U tiŋba ŋii, ba lii a mu bul
niaa lɛ di ba birimɛ a lii ba
haachɛba lɛ. 13 Ba kiri jiŋsiŋ
ma a yugɛ niaa lɛ, ba lii. Ba
joŋ nuuŋ mua ma a bisa hɛ
nyanyal tiŋŋaa lɛ ba duori.

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la suba
Mat. 14.1-12; Luuk 9.7-9

14 Ŋii nɛ Yesu yiriŋ teeli
lee-na kala. Kuoro Hɛrɔd ma
nii u wiaa. Niaa dɔŋsuŋ si,
“U nɛ ŋaa Jɔɔŋ, Wia lii-foori-
la. Wia chisu suuŋ lɛ nɛ. Ŋii
nɛ tii u kɛŋ doluŋ a ŋiŋaa
wu-magilaa deeŋba.” 15 Ka
dɔŋsuŋ ma si u nagɛ Ilaaja
nɛ. Dɔŋsuŋ ma si, “U ŋaa
nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ ari faafaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii.”

16 Kuoro Hɛrɔd si nii u
wiaa u bul, “Jɔɔŋ nɛ ŋii. U
nɛ nii-la mi si ŋaa ba keri
u nyuŋ. U nɛ sii suuŋ lɛ
ŋii.” Wii-la si tii u ŋaa ba
keri u nyuŋ nɛ ŋla: 17 Hɛrɔd
fa sie a mu jaa haal kubala.
U yiriŋ nɛ Hɛrɔdias. U fa
ŋaa u ŋaana Filip haala nɛ.
U laa jaa. 18 Ŋii nɛ Jɔɔŋ fa
bula pi Hɛrɔd, “Ŋ si kɛŋ ŋ

ŋaana haala laa jaa ŋii, u bi
woŋbiiŋ ŋaa.” 19 U si bul ŋii,
Hɛrɔdias na baaniŋ u nyuŋ a
chichɛ di ba kpu Jɔɔŋ. 20 Ŋii
nɛ Hɛrɔd ŋaa ba kɛnu tɔ dia.
Ama u na Jɔɔŋ duu ŋaa tuɔ-
pul tiina a ŋiŋaa wialiŋ síi to
woŋbiiŋ. Ŋii nɛ tii u fifáu
a bibenu woruŋ a bi chɛ di
ba kpuu. Wialiŋ kala Jɔɔŋ si
bula kperu nɛ, ari ŋii kala u
ha cho duu jegile nii wialiŋ u
síi bul. 21 Kuoro Hɛrɔd chɛ-
lulluŋ tapuluŋ nɛ bira yie.
Ŋii nɛ u sii a ŋaa kudiilee
yugɛ a kɛŋ u kuori-biisiŋ
ari u laali-yuoro-hiasiŋ ari
Galilii kuhiasiŋ kala, ba kala
kɔ a hɔnɔ didii kiaa. 22 Ba
hɔnɔ di Hɛrɔdias tolo nɛ ŋii.
U ku juu gugua. Hɛrɔd ari
nialiŋ kala bibeŋ a chou. Ŋii
nɛ Hɛrɔd bula pu di ku-la-na
kala u síi chɛ, u jaŋ pu. 23 U
paala ŋmiɛsɛ a bul, “Ŋ síi
chɛ ku-la-na kala, mi jaŋ piŋ.
Ŋ níi chɛ mi tiŋteeŋ sɛŋpɛɛŋ
dɔŋɔ a yi lebi maa, mi jaŋ
pɔi a piŋ.” 24 Haŋtolibie-la
sii lii a piɛsɛ u naaŋ, “Mi bul
mii chɛ bɛɛ kuŋ?” Ŋii nɛ
Hɛrɔdias si, “Bula pu a bul
ŋŋ chɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-la
nyuŋ nɛ.”

25 Tolo-la miirɛ lima lima
a mu kuoru-la teeŋ a bula
pu a bul, “Mii chɛ di ŋ keri
Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nyuŋ a
hɛ pirata lɛ a kaa ku pimi.”
26 Kuoro si nii wii-la, u tuɔŋ
kala chei. Ama u si ŋmiɛsa
ŋii, niaa kala nii. U bira bi u
niiŋ wuo birimɛ. 27-28 Ŋii nɛ
di laali-yuoroo china a pɔ ba
kuoro. U yirɛ ba dɔŋɔ duu
mu keri Jɔɔŋ nyuŋ kaa kɔ.
Laali-yuori-la sii a mu lee-la
ba si kɛnu mu tɔ a keri u
nyuŋ a hɛ pirata lɛ a kaa kɔ
pi tolo-la. U laa a kaa mu pi
u naaŋ. 29 Jɔɔŋ haritooro-la
si nii wii-la, ba sii kɔ a laa u
ku-suuŋ a kaa mu hugi.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Mat. 14.13-21; Luuk 9.10-17; Jɔɔŋ 6.1-14

30 Yesu naŋzɔɔba saa sii a
miira kɔ Yesu teeŋ a bula
pu wialiŋ kala ba si ŋaa
ari wialiŋ kala ba si daga.
31 Niaa dɔŋsuŋ yie lilii, ka
dɔŋsuŋ ku jujuu. Yesu ari
u haritooroo paala bi chiniŋ
na di ba dii kiaa. Ŋii nɛ u
bula piba a bul, “Má leŋ di
la mu lee-la niaa si tuo di
ma wiesi mua.” 32 Ba sii a
juu liiŋ daboro a mumu niaa
si tuo lee-la. 33 Niaa yugɛ
a naba a wuo jiŋ di ba nɛ.
Ŋii nɛ niaa lii tasiŋ yugɛ a
fá mu lee-la Yesu fa síi mu a
laa sipaaŋ yi dimɛ. 34 Ba ma
kɔ a lii liiŋ daboro lɛ. Yesu
si mu lii liiŋ daboro-la lɛ, u
na ni-daŋ di ba hɔnɔ gbɛru.
Nennige kala kɛnu. Nialiŋ
nagɛ piesee si bi pie-daara
kɛnɛ nɛ. U sii a dagɛba wiaa
yugɛ.

35-36 Didaaniŋ ku yi, u har-
itooroo kɔ u teeŋ a bula pu
a bul, “Leriŋ deeŋ ŋaa giriŋ
nɛ. Ka wia fiɛla ŋla. Ta
nialiŋ di ba mu tasiŋ ari
bagisiŋ si kpagɛ daha a mu
yɔɔ kudiilee a dii.” 37 Di u
si, “Má mu chɛ kudiilee piba
ba dii.” Ba piɛsu a bul, “Ŋŋ
chɛ di la kɛŋ siidi bui balia a
kaa mu yɔɔ kudiilee a kaa kɔ

piba di ba dii?” 38 U piɛsɛba
a bul, “Boroboro baŋmɛɛ nɛ
hɛ dimɛ? Má mu na.” Ba
mu aŋ miira ku bul, “Banɔŋ
nɛ ari cheŋfilee balia.” 39 Ŋii
nɛ u bul di nialiŋ kala
tuu gulimo hɔŋ hɔŋ ya-fiɛliŋ
nyuŋ. 40 Dɔŋsuŋ hɔŋ zɔlɔ
zɔlɔ, dɔŋsuŋ ma mahiŋ balia
ari fii fii. 41 Ŋii nɛ u
joŋ boroboro-la banɔŋ ari
cheŋfilee balia-la a wula beŋ
wia nyuŋ aŋ lɔllɛ Wia aŋ kaa
chɔgɛ a pi u haritooroo. Ba
laa a kaa mu kpaa nialiŋ.
U saa joŋ cheŋfilee balia-la
maa a kaa chɔgɛ ŋii, ba kala
dii. 42-43 Nuu-kala dii a vɔgɛ.
Ka ba mu paa ku-kaanaa,
boroboroba ari cheŋfilie-la
si ka, a paa su̱ siŋsiŋ fii ari
balia. 44 Nialiŋ si dii kialiŋ,
ba tuɔŋ baalaa fa ŋaa bui
banɔŋ nɛ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ
Mat. 14.22-33; Jɔɔŋ 6.15-21

45 Ŋii nɛ u leŋ u haritooroo
mu juu daboro a laa sipaaŋ
duoro chol muga cholo a mu
Bɛtisaada. Ka u ta ni-daŋ-
la ba viiri. 46 U haritooroo
mua, u mu jil peel kubala
nyuŋ duu chuɔlɛ Wia dimɛ.
47 Wia tuu juu di liiŋ daboro-
la hɛ liiŋ tutuɔbaaniŋ. Aŋ ka
u duŋduŋa ha hɛ muga niiŋ.
48 Ŋii nɛ Yesu bee na di peliŋ
ka lu a pɔ di liiŋ daboro-la
sí mu. Ba duori duori liiŋ
daboro-la lɔl. Siipuuraa u
sii a vɛŋ liiŋ nyuŋ a mumu
a ku kpagɛba a chichɛ duu
kieliba. 49 Ba nau duu vɛŋ
liiŋ nyuŋ. Ba si nau, ba
biina di ni-dima nɛ. Fawul-
luŋ kɛŋba, ba ŋmoo niiŋ.
50 Ŋii nɛ u guu bula piba
a bul, “Má nyirɛ ma bɔyɛ.
Mi-na nɛ. Ma sí leŋe di
fawulluŋ kɛŋma.” 51 U saa
ku juu ba teeŋ liiŋ daboro-la
lɛ. Pel-la kɛrɛ. U ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 52 Ba fa na Yesu
duu kɛŋ boroboro banɔŋ a
kpaa niaa bui banɔŋ, ka ba
ha bi u doluŋ jiŋ. Ba siaa ha
bi suro.

Yesu vaarɛ nyanyal tiŋŋaa Gɛnɛzarɛt lɛ
Mat. 14.34-36

53 Ŋii nɛ ba chol a ku yi taŋ
kubala baa yirɛ Gɛnɛzarɛt a
lii liiŋ daboro-la lɛ aŋ kaa
vɔɔ liiŋ niiŋ. 54 Ba lii didɛrɛ,
di niaa jima ari Yesu nɛ.
55 Ba mu duurɛ ba tiŋteeŋ
kala a paa nyanyal tiŋŋaa
ari ba bɔsunuŋ a kaa mu
lee-na kala ba si nia di Yesu
hɛ. 56 Lee-na kala Yesu si
mua, ta-balaa koo ta-biisiŋ
koo bagisiŋ, niaa yie paa
ba nyanyal tiŋŋaa kaa juu
yɔsuŋ tuɔŋ a sulu duu leŋ ba
digi u gɛriŋ niipiniŋ lɛ. Di ba
nɛ dige, ba yie duori nɛ.

7

Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba bul ba ny-immaba woŋbiiŋ tonuŋ wiaa
Mat. 15.1-9

1 Ŋii nɛ chɛɛ kubala nialiŋ
ba síi yirɛ Farisii tiŋŋaa ari
Wia teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ
si lii Jerusalɛm kɔ, ba kala sii
gire kɔ Yesu teeŋ. 2 Ba kɔ
di Yesu haritooroo dɔŋsuŋ
hɔnɔ didii kiaa aŋ bi liiŋ
sɔmɔ. Ba si u ŋii ŋaa disiŋ

nɛ. 3 Farisii tiŋŋaa ari Ju̱u
tiŋŋaa kala, ba bi kuŋ-kala
ka dii, see di ba sɔŋ liiŋ, ari
ba naabalimaba si dagɛba
ŋii. 4 Di ba nɛ yɔɔ kiaa lii
yɔbɔ ma kaa kɔ, ba bi dii, see
di ba sɔŋ liiŋ. Ba kisinniŋ
yuga. Ba kɛŋ woŋbii dɔŋ nɛ
ba síi tiisi ba nyunyualusuŋ
ari ba gbaŋsiŋ ari ba hɔɔŋ
pupoyee kala maa.

5 Ŋii nɛ ba ku piɛsɛ Yesu
a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ har-
itooroo chichei la naabal-
imaba kisinniŋ lɛ? Bɛɛ nɛ
tii ba bi liiŋ sɔmɔ aŋ didii
kiaa?” 6 Ŋii nɛ u miira bula
piba a bul, “Ma ŋaa kaŋfugi
timma nɛ. Wialiŋ kala Aza-
aya fa síi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ a tigɛma lɛ ŋaa
wutitii nɛ. Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ ari u bul di Wia
si,

‘Niaa deeŋba kɛŋ niiŋ nɛ a
pipimi zile,
ka ba tuɔŋ liimi.
7 Ba yie chuɔlɛmi pɛi nɛ
aa dagɛ nuhuobiine
wɛniŋ
aŋ bul di Wia nɛ bula.’
8 Nuhuobiine wɛniŋ nɛ maa
to aŋ via Wia niiŋ wiaa.”

9 U bira si, “Ma kɛŋ
wu-jimiŋ a via Wia wɛniŋ
aŋ tuto ma naabalimaba
woŋbiiŋ. Ma síi ŋaa ŋii,
ma kiaa simaa? 10 Moosis fa
ŋmuŋsa a bul ari Wia si di
ŋ fá ŋ nyimma ari ŋ naaŋ,
a bira ŋmuŋsɛ di nuu nɛ
sii a bul wu-bɔmuŋ a tigɛ u
nyimma koo u naaŋ lɛ, di
ba kpu tiina. 11 Moosis fa
ŋmuŋsɛ ŋii nɛ. Ama ma-na
si di nuu nɛ kɛŋ kuŋ a magɛ
duu joŋo pɛ u nyimma koo
u naaŋ lɛ, tiina mu a bula
piba, ku-la u fa si jaŋ joŋo
pɛba lɛ ŋaa kuŋ nɛ baa yirɛ
‘Koobaŋ’. U bubuɔŋ nɛ: Wia
nɛ tiiu. Ŋii wiaa u bi jaŋ
joŋo piba.” 12 Ŋii nɛ Yesu
bira bula piba a bul, “Ma
bira bi sɛi di nuu ŋaa wii-
kala pɛ u nyimma ari u naaŋ
lɛ. 13 Ma yie ŋaa ŋii a via
Wia niiŋ wiaa aŋ tuto ma
naabalimaba woŋbiiŋ a bira
joŋoo dagɛ ma haŋbiisiŋ
maa. Wu-yiriba-la yuga nɛ
ma síi ŋaa.”

Kialiŋ si kɛŋ disinniŋ
Mat. 15.10-20

14 Ŋii nɛ Yesu bira yirɛ
niaa ba kɔ. Ba si kɔ, u bula
piba a bul, “Má kala jegili a
nii woruŋ. 15 Kuŋ-kala síi
tuu ŋ tuɔŋ bi disinniŋ kɛnɛ.
Ama wialiŋ si hɛ ŋ tuɔŋ a
kuu lii, ba nɛ kɛŋ disinniŋ.
[16 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli
ma digilaa a nii.”]

17 U si bul ŋii dɛrɛ, u mu
juu dia aŋ leŋ nialiŋ. Ŋii
nɛ u haritooroo ku piɛsu
namaga-la bubuɔŋ. 18 Ŋii
nɛ u piɛsɛba, “Ma ha bi wu-
jimiŋ kɛnɛɛ? Ma bi jiŋ ari
nuu nɛ dii kuŋ, u bi jaŋ
wuo ŋaa u kɛŋ disinniŋ?
19 Ŋ nɛ dii kuŋ ŋii, u bi
ŋ tuɔŋ ka tuu see ŋ luo-
ruŋ, a bira to ŋ yaraa lii.”
(U dagɛba ŋii ari kudiilee
kisiŋ bira tuo.) 20 Ŋii nɛ
u bul, “Wialiŋ kala si hɛ ŋ
tuɔŋ a kuu lii, ba nɛ kɛŋ
disinniŋ. 21 Ŋ tuɔŋ lɛ nɛ ŋ
yie biinɛ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ

a ŋiŋaa ba-chɔruŋ ari ha-
chɔruŋ wu-ŋaalaa, a gigaa
niaa kiaa, a bira kpukpu
niaa, a chichɛ niaa haalaa,
22 a bira cho ŋ kɛŋ niaa
kiaa lilaa, a ŋiŋaa wu-bɔŋ-
na kala, a ŋmuŋmoo niaa
puo, a ŋaa wialiŋ kala si bi
maga di ŋ ŋaa. Ŋ yaraa ma
bibieri niaa lɛ. Ŋ yie chichei
niaa yiriŋ maa, a bibigisi ŋ
titia lɛ, a ŋaa ni-yaari. 23 Wu-
bɔŋŋɔɔ deeŋba kala yie lii ŋ
tuɔŋ nɛ a kɛŋ disinniŋ."

24 Ŋii nɛ Yesu sii a lii
dimɛ a mu Taya ari Saadɔŋ
tiŋteeŋ a mu juu faa dia
kubala lɛ a bi chɛ di nuu-
kala jiŋ u wiaa, ka ba via aŋ
jiŋ.

Siiria tiŋŋaa haala ŋaa yarida

Mat. 15.21-28

25-26 Haal kubala nɛ hɛ
dimɛ. U ŋaa nuhuɔru nɛ a
lii Fɔniisia taŋ-la si hɛ Siiria
tiŋteeŋ lɛ. U yiikoro ŋaa
Giriik. Jiŋ-bɔŋ nɛ fa kɛŋ
u tolo. Ŋii nɛ u nii Yesu
wiaa a sii kɔ a tuu tel u
naasiŋ lɛ a sulu duu kiri
jiŋ-bɔŋ-la u bie lɛ. 27 Yesu
piɛsu, "Ŋ nɛ kɛŋ haŋbiisiŋ,
ŋ jaŋ joŋ ba kudiilee a pi va-
biisiŋ? Ai, ŋ laa sipaaŋ ŋaa
kudiilee pi ŋ haŋbiisiŋ nɛ di
ba dii. Ba nɛ die aŋ ka, ŋ
saa joŋo pi vahiŋ." 28 Haal-
la si, "Wutitii nɛ, mi Tiina. Ŋ
bi jaŋ joŋ haŋbiisiŋ kudiilee
a pi vahiŋ. Ama haŋbiisi-
la síi dii kialiŋ, kialiŋ si tel
tiŋteeŋ nɛ, vahi-la ma jaŋ
paa dii." 29 Ŋii nɛ Yesu bula
pi haal-la a bul, "A tiŋ ŋ si
bul wiiŋ deeŋ wiaa, jiŋ-bɔŋ-
la lii ŋ tolo lɛ nɛ. Mu dia."
30 Haal-la viiri. U mua di u
bile pina. Jiŋ-bɔŋ-la liiu lɛ.

Yesu vaarɛ taŋiŋ

31 Ŋii nɛ Yesu miira lii Taya
tiŋteeŋ lɛ a mu to Saadɔŋ
ari tasiŋ fii tiŋteeŋ a mu yi
Galilii muga. 32 Ŋii nɛ di
taŋiŋ hɛ dimɛ. Ba kɛnu kaa
kɔ a sul Yesu duu joŋ u nisiŋ
daŋu lɛ. 33 Yesu kɛnu kaa lii
niaa tuɔŋ. Ba duŋduŋa balia
hɔŋ. Ŋii nɛ u joŋ u neniee a
kaa mu tuu u digilaa lɛ a tu
naŋtuɔruŋ hɛ u neŋdelimiŋ
lɛ, 34 aŋ beŋ wia nyuŋ aŋ
faasa wiesi fir aŋ bul baal-
la lɛ, "Ɛfata." Ɛfata bubuɔŋ
nɛ: Kaa suri. 35 Baal-la
digilaa suri. U neŋdelimiŋ
ma birimɛ. U bubul wiaa
woruŋ. 36 Ŋii nɛ Yesu bula
pi nialiŋ ari siifiɛsiŋ di ba sí
wiiŋ deeŋ bula pi nuu-kala.
Ŋii titia u sisi di ba sí wii-
la bula pi niaa, ŋii titia nɛ
ba ma fiɛsɛ sii a bul wii-la
gaara bal. 37 Nialiŋ kala si nii
wii-la, ba hiriki a bul, "Wii-
na kala nɛ u ŋiŋaa woruŋ.
U paala ŋaa taŋiŋ digilaa
suri nɛ u ninii wiaa a bubul
wiaa."

8

Yesu pi niaa bui banɛsɛ kudiilee

Mat. 15.32-39

1 Ni-daŋ bira ku hilimi bua
kubala lɛ. Tapulii kubala,
ba bira bi kudiilee kɛnɛ di
ba dii. Ŋii nɛ Yesu yirɛ u
haritooroo a bula piba, 2 "Mi
beŋ niaa deeŋba, nennige
kɛŋmi nɛ. Ba hɛ mi teeŋ

tapulaa batori nɛ ŋla, ba bi
kudiilee na di ba dii. 3 Di
ba nɛ bi kuŋ-kala die, ka di
mi bul di ba viiri, ba jaŋ mu
yiegi woŋbiiŋ lɛ. Ba dɔŋsuŋ
ma lii di-bolii nɛ.” 4 Ŋii nɛ
u haritooroo piɛsu, “Ɛɛ nɛ
ŋ jaŋ ŋaa a na kudiilee di
niaa deeŋba kala dii giriŋ
deeŋ tuɔŋ?” 5 U piɛsɛba,
“Boroboroba baŋmɛɛ nɛ hɛ
dimɛ?” Ba si, “Kiaa balipɛ
nɛ.” 6 Ŋii nɛ u ŋaa nialiŋ
tuu hɔŋ tiŋteeŋ. Ka u joŋ
boroboroba-la balipɛ a lɔllɛ
Wia, aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ, a
pi u haritooroo di ba laa
kpaa nialiŋ. Ba laa kpaaba.
7 Di ba kɛŋ cheŋfili-biisiŋ ma
mua. U joŋba maa a chuɔlɛ
Wia aŋ ŋaa u haritooroo laa
kpaa nialiŋ. 8 Nuu-kala dii
a vɔgɛ. Ka ba paa ku-kaaŋ-
biisiŋ a su̠ siŋsiŋ balipɛ.
9 Nialiŋ fa si dii kialiŋ, ba
yi bui banɛsɛ. 10 Ŋii nɛ u
taba aŋ kɛŋ u haritooroo ba
mu juu liiŋ daboro a mu
Dalimanuuta tiŋteeŋ.

*Farisii tiŋŋaa ka chɛ di
Yesu dagɛ u doluŋ*
Mat. 16.1-4

11 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ sii kɔ aa chɛ di ba
magisɛ Yesu a ku kɛŋ wiaa
lilɛrɛ a bul, “Ŋ si kɛŋ doluŋ,
ŋaa wu-magil di la na a
jiŋ ari ŋ dol-la lii Wia nɛ.”
12 Yesu tuɔŋ chei. U faasa
wiesi. Ŋii nɛ u piɛsɛba, “Ma
lɛɛlɛ niaa deeŋba, bɛɛ nɛ tii
ma yie chichɛ di mi dagɛ
mi doluŋ? Wutitii, mi bulaa
pima, mi bi jaŋ ŋaa wu-
magil kala di ma lɛɛlɛ niaa
deeŋba na.” 13 Ŋii nɛ u leŋba
aŋ miira juu liiŋ daboro a
duoro chol muga cholo.

*Yesu bul wiaa a mu tigɛ
Farisii tiŋŋaa ari Hɛrɔd lɛ.*
Mat. 16.5-12

14 Yesu ari u haritooroo si
duoro chol muga cholo ŋii, u
haritooroo liisi ari ba yu ba
kudiilee ta, aŋ ka boroboro
kubala, u hɛ liiŋ daboro lɛ.
15 Ŋii nɛ Yesu bul ari si-
ifiɛsiŋ di ba pɔ ba titia lɛ
ari Farisii tiŋŋaa ari Hɛrɔd
lɛ. U di ba nagɛ si-buruŋ
nɛ. Di ŋ joŋo hɛ kuŋ-kala
lɛ, u yie puɔrɛ nɛ. 16 U si
bul ŋii, ba hɔnɔ vuvuurɛ a
bul, “La bi boroboro kɛnɛ,
ŋii nɛ tii u bul ŋii.” 17 Yesu
jiŋ ba síi vuurɛ wii-la a
piɛsɛba, “Bɛɛ nɛ tii ma hɔnɔ
vuurɛ a bul, ‘La bi boroboro
kɛnɛ?’ Ma ha bi wu-jimiŋ
kɛnɛɛ? Ɛɛ nɛ ma tuɔŋ dol
ŋii? 18 Ma kɛŋ siaa nɛ, ba
bi naa? Ma kɛŋ digilaa nɛ,
ba bi nii? Ma bi wii-la liisee?
19 Mi joŋ boroboroba banɔŋ
a chɔgɔ kpaa baalaa bui
banɔŋ. Ma si paa ku-kaanaa,
siŋsiŋ baŋmɛɛ nɛ ma paa
su̠?” Ba si, “Siŋsiŋ fii ari
balia.” 20 U bira piɛsɛba, “Mi
si joŋ boroboroba balipɛ a
chɔgɔ kpaa niaa bui banɛsɛ,
ma si paa ku-kaanaa, siŋsiŋ
baŋmɛɛ nɛ ma paa su̠?” Ba
si siŋsiŋ balipɛ nɛ. 21 Ŋii nɛ
u piɛsɛba, “Ma saa ha bi wu-
jimiŋ kɛnɛɛ?”

*Yesu vaarɛ nyulima
Bɛtisaada lɛ*

22 Yesu ari u haritooroo
bira ku yi taŋ kubala baa

yirɛ Bɛtisaada. Ŋii nɛ niaa
dɔŋsuŋ sii a kɛŋ nyuluŋ
kubala a kaa kɔ a sul Yesu
duu joŋ u nisiŋ a digu.
23 U kɛŋ nyuluŋ-la nisiŋ lɛ
a lɛru lii taŋ-la tuɔŋ a tu
naŋtuɔruŋ hɛ u siaa lɛ a joŋ
u nisaa daŋu lɛ aŋ piɛsu di
uu na leriŋ nɛɛ? 24 U beŋ
leriŋ aŋ bul, “Mii na niaa
nɛ, ama ba nagɛ tiisiŋ nɛ
aa gɔllɛ.” 25 Ŋii nɛ Yesu
miira kɛŋ u nisaa daŋ u siaa
lɛ. Baal-la faasa chaarɛ siaa
woruŋ a na kuŋ-kuŋ-kala
woruŋ. U siaa bira nina.
26 Ŋii nɛ Yesu bula pu duu
bira sí taŋ-la tuɔŋ juu, duu
mu u jaŋ.

Piita si di Yesu nɛ ŋaa Kirisito

Mat. 16.13-20; Luuk 9.18-21

27 Yesu ari u haritooroo
bira sii lee-la a mumu
Sizariya Filipa tiŋteeŋ. Ba
síi mu ŋii, Yesu piɛsɛ u
haritooroo a bul, “Kubɛɛ nɛ
niaa si di mi ŋaa?” 28 Ba si,
“Dɔŋsuŋ si di ŋ ŋaa Jɔɔŋ nɛ,
Wia lii-foori-la. Dɔŋsuŋ ma
si di ŋ nɛ ŋaa Ilaaja, nii-la
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ. Dɔŋsuŋ ma
si di ŋ nɛ ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋɔ nɛ.” 29 Ŋii nɛ Yesu
bira piɛsɛ u haritooroo maa
a bul, “Ka ma maa, ma si mi
ŋaa kubɛɛ nɛ?” Piita si, “Ŋ
nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia
si liisa.” 30 Piita si bul ŋii,
Yesu bula piba ari siifiɛsiŋ
di ba pɔ di ba sí wii-la bula
pi nuu-kala.

Yesu bul ŋii u si jaŋ na hɛɛŋ aŋ pɛ suu

Mat. 16.21-28; Luuk 9.22-29

31 Ŋii nɛ Yesu didagɛ u
haritooro-la a bul, “Mi-na,
Nuhuobiine Bie, mi jaŋ na
hɛɛŋ woruŋ. Kuhiasiŋ ari
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba, ba kala jaŋ viami
aŋ ŋaa di ba kpumi. Di ba nɛ
kpumi, mi jaŋ ŋaa tapulaa
batori aŋ bira sii suuŋ lɛ.”
32 U chaasa bul wiiŋ deeŋ nɛ
piba. Ŋii nɛ Piita kɛnu kaa
suusa lii, a kpiau lɛ, a bul
u teeŋ ari u sí ŋii bul, u bi
woruŋ bula. 33 Ŋii nɛ Yesu
birimɛ u haritooroo teeŋ aŋ
kpia Piita lɛ a bul, “Sitaani,
mu dimɛ. Wialiŋ ŋ síi bul,
nuhuobiine woŋbiiŋ nɛ, Wia
woŋbiiŋ dee.”

34 Ŋii nɛ u yirɛ u hari-
tooroo ari nialiŋ kala di ba
kɔ a bula piba a bul, “Di
nuu-kala níi chɛ duu tomi,
see duu via u titia woŋbiiŋ
aŋ joŋ u daa-gɛsɛɛ baasɛ a
tomi. 35 Nii-la kala síi chɛ
duu laa u miisiŋ, u jaŋ via
u miisiŋ ta. Ama nii-la si
via u miisiŋ ta a tiŋ mi wiaa
ari Wia wu-zɔmɔ-la wiaa, u
jaŋ sɛnɛ laa u miisiŋ. 36 Di
ŋ nɛ dii dunia kala aŋ bi
miisiŋ kɛnɛ, bɛɛ kuŋ nyuurii
nɛ ŋ na? 37 Dunia deeŋ lɛ,
bɛɛ kuŋ nɛ saa ŋ jaŋ wuo
kaa yɔɔ laa ŋ miisiŋ? 38 Ma
lɛɛlɛ ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba, ma
yie fifá hiisiŋ a tiŋ mi wiaa
ari mi wu-bulaa lɛ. Ama
chɛɛ kubala mi-na Nuhuobi-
ine Bie, mi jaŋ kɔ a chaanɛ,

ari mi Nyimma si chaanɛ ŋii.
Mi jaŋ kɛŋ Wia tiŋdaaraa di
la kala kɔ. Bua-la lɛ nɛ, nii-la
si fá mi hiisiŋ, mi ma jaŋ fáu
hiisiŋ."

9

1 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
u haritooro-la a bul, "Wuti-
tii nɛ mi bulaa pima, niaa
dɔŋsuŋ hɛ dimɛ, ba bi jaŋ
suu, see di ba na Wia kuorii-
la china dɛrɛ ari doluŋ, ka di
ba-na suu."

Yesu birima
Mat. 17.1-13; Luuk 9.28-36

2 Tapulaa balidu si ku bal,
Yesu kɛŋ Piita ari Jeems ari
Jɔɔŋ, ba duŋduŋa, a kaa mu
jil peel-bal kubala nyuŋ. Ba
beŋ ba sipaaŋ a na Yesu duu
birima. 3 U gɛnniŋ kala pullɛ
kiŋkɛŋ a tutul. Gɛri-chɛsɛru
kala bi jaŋ wuo chɛsɛ gɛnniŋ
di ba pulla nagɛ ŋii. 4 Ilaaja
ari Moosis ku lii ba sipaaŋ a
china bubul wiaa Yesu teeŋ.
5 Ŋii nɛ Piita bula pi Yesu
a bul, "La kuhiaŋ, u ŋaa
wu-zɔŋ nɛ ari la si hɛ daha.
Leŋ di la hɛ lɛŋŋɛɛ batori,
di ŋ kɛŋ dɔŋɔ, di Moosis ma
kɛŋ dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ
dɔŋɔ." 6 Fawulluŋ fa kɛŋba
nɛ woruŋ. Ŋii nɛ tii u bul
ŋii. U bi jiŋ wii-la kala u si
jaŋ bul.

7 Ŋii nɛ duoŋbiliŋbaaniŋ
ku tɔba. Ka yiikoro kubala
lii duoŋbiliŋbaaŋ-la tuɔŋ a
bubul, "Mi Bii-chooluŋ nɛ
ŋla. Má jegile nii u teeŋ."
8 Ba nii yiikoro deeŋ a miira
daasɛ. Ba bi nuu-kala na see
Yesu duŋduŋa.

9 Ba si lii peel-la nyuŋ kuu
tuu, ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Mi bí chɛ di ma bul
wii-la ma si na, see di mi-na,
Nuhuobiine Bie sii suuŋ lɛ."
10 Ŋii nɛ ba sɛi a kɛŋ wii-la
ba tuɔŋ aŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ, "U
si jaŋ sii suuŋ lɛ, u bubuɔŋ
nɛ bɛɛ?" 11 Ŋii nɛ ba piɛsɛ
Yesu, "Bɛɛ nɛ tii Wia teniŋ
kerichiba bul ari Ilaaja nɛ
jaŋ laa sipaaŋ kɔ, aŋ ka di
Wia Bie-na kɔ?" 12 U bula
piba a bul, "Wutitii, Ilaaja
jaŋ sɛnɛ laa sipaaŋ kɔ a kɛŋ
kuŋ-kala wasa bil. Ba saa
ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ
a mu tigɛ Nuhuobiine Bie lɛ
duu jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ, di
ba jaŋ benu a nagɛ ni-pɛi.
Bɛɛ nɛ tii ba ŋmuŋsɛ ŋii?
13 Lɛɛlɛ mi jaŋ bula pima ari
Ilaaja paala kɔ nɛ. Ba ŋaau
ŋii kala ba síi chɛ. Ba fa
ŋmuŋsɛ ŋii nɛ a tigɛu lɛ Wia
teniŋ tuɔŋ."

Yesu kiri jiŋ-bɔmuŋ bie lɛ
Mat. 17.14-21; Luuk 9.37-43

14 Ba si ku yi haritooroo
ku-kaana-la di niaa yuga a
hilimi dimɛ. Ba di Wia
teniŋ kerichiba kɛŋ wiaa
lilɛrɛ. 15 Nialiŋ si na Yesu
duu kɔ, ba guu hiriki a sii
fá a mu chemu a chuɔlu.
16 Ŋii nɛ u piɛsɛba, "Wu-
bɛɛ nɛ ma hilimi ŋii a kaa
lilɛrɛ?" 17 Nialiŋ dɔŋɔ bul,
"La kuhiaŋ, mi bie nɛ mi
kaa kɔ ŋ teeŋ. Jiŋ-bɔŋ nɛ
kɛnu. U birimɛ taŋi. 18 U
yie ku kɛnu u tuu tel tiŋteeŋ,
naŋtuɔ-fuŋfuga tɔ u niiŋ, u
chichaŋ u nyilaa a teriki. La
saa sul ŋ haritooroo di ba

kiri jiŋ-bɔŋ-la u lɛ, ama ba
bi wuo kiri.” 19 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, “Ma lɛɛlɛ
niaa, ma bi yarida kɛnɛ. Ɛɛ
nɛ mi jaŋ nyalimɛ a dieni
ma teeŋ? Má kɛŋ bile kaa
kɔ mi teeŋ.” 20 Ŋii nɛ ba
kɛŋ bile kaa kɔ u teeŋ. Jiŋ-
bɔŋ-la si ku na Yesu, u kɛŋ
bile teriki, u tuu tel tiŋteeŋ
a bibilimi, naŋtuɔ-fuŋfuga-
la ku tɔ u niiŋ. 21 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛ u nyimma, “Chɛ
bɛɛ nɛ u suomiu lɛ?” U si,
“U haŋbiiriŋ kala lɛ nɛ u
suomi. 22 Bua dɔŋɔ u yie
joŋu a lulo nyiniŋ lɛ ari liiŋ
lɛ a chichɛ duu kpuu. Ŋ-na si
wuo wii-na kala ŋiŋaa, fála
nennige aŋ pɛla lɛ.” 23 Ŋii nɛ
Yesu si di nii-la kala si ŋaa
yarida, u jaŋ wuo ŋaa wii-na
kala. 24 Ŋii nɛ bile nyimma
sii chiŋ a faasa bubuŋsi, “Mi
ŋaa yarida, ama u bi yugɛ.
Pɛmi lɛ di mi yarida yugɛ.”
25 Ba si china bubul ŋii, niaa
yuga a fá ku hilimi. Yesu
ku na a bula pi jiŋ-bɔŋ-la ari
siifiɛsiŋ a bul, “Jiŋ-taŋi, mi
nɛ bula di ŋ leŋ bile. Pupɔ
di ŋ maachie bira suu kɛŋ.”
26 Jiŋ-bɔŋ-la chiirɛ aŋ kɛnu
teriki a ku leŋu, ka bile nagɛ
duu suba. Nialiŋ jesiŋ kala
bul di bile suba nɛ. 27 Ama
Yesu mu kɛŋ u nisiŋ lɛ u sii
chiŋ. 28 Ŋii nɛ Yesu ari u
haritooroo juu dia. Ba luɔra
piɛsu, “Bɛɛ nɛ tii la-na bi jiŋ-
bɔŋ-la wuo kiri?” 29 U bula
piba, “Nuu-kala bi jiŋ-bɔŋ-la
si nagɛ ŋii wuo kire tita, see
u chuɔlɛ Wia woruŋ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa.
Mat. 17.22-23; Luuk 9.43-45

30 Ŋii nɛ ba sii lii lee-la a
mu to Galilii tiŋteeŋ. Yesu
bi cho di nuu-kala jiŋ lee-la
u si hɛ, 31 bɛɛ wiaa uu dagɛ
u haritooroo nɛ ari ba jaŋ
kɛŋ u-na, Nuhuobiine Bie a
hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba kpuu,
ka duu sii suuŋ lɛ tapulaa
batori chɛɛŋ a kɛŋ miisiŋ.
32 Ama ba fa bi jiŋ wii-la
u si bula bubuɔŋ aŋ fifá
fawulluŋ di ba piɛsu.

Yesu haritooroo chɛ di ba jiŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ
Mat. 18.1-5; Luuk 9.46-48

33 Ŋii nɛ ba sii kɔ
Kapɛnam. Ba si juu dia,
Yesu piɛsɛ u haritooro-la a
bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ ma fa kaa
lilɛrɛ woŋbiiŋ lɛ ŋii?” 34 Ŋii
nɛ ba tɔrɛ ba niiŋ, bɛɛ wiaa
ba fa kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ
wiaa nɛ lilɛrɛ woŋbiiŋ lɛ.
35 Ŋii nɛ Yesu hɔŋ aŋ yirɛ
u haritooro-la fii ari balia a
bula piba, “Nii-la síi chɛ duu
ŋaa ma tuɔŋ kuhiaŋ, see
duu ku ŋaa ma tuɔŋ haŋbie
a timaa pi ma kala!” 36 Ŋii
nɛ u kɛŋ bii-bie a kaa ku bil
ba tutuɔbaaniŋ a guoru aŋ
bula piba a bul, 37 “Di nuu nɛ
kɛŋ bii-bie deeŋ dɔŋɔ woruŋ
a tiŋ mi wiaa, mi nɛ u kɛŋ
woruŋ ŋii. Nii-la ma kala si
kɛŋmi woruŋ, mi duŋduŋa
dee u kɛŋ woruŋ ŋii. Nii-la
si tiŋmi ma nɛ u kɛŋ woruŋ
ŋii.”

Baala kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ Yesu doluŋ lɛ
Luuk 9.49-50

38 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula pi Yesu
a bul, “La kuhiaŋ, la na baal
kubala duu kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ
niaa lɛ ŋ doluŋ lɛ. La kiru
duu sí ŋii ŋaa, bɛɛ wiaa u bi
la dɔŋɔ ŋaa.” 39 Ama Yesu
bula piba a bul, “Duu níi ŋaa
ŋii, má bira síu kiru. Di nuu
nɛ ŋaa wu-kpuŋkpere kala
mi doluŋ lɛ, u chie bira bi jaŋ
chei mi yiriŋ. 40 Nii-la kala si
bi la hariŋ lia, u ŋaa la dɔŋɔ
nɛ. 41 Wutitii mi bulaa pima,
nii-la kala si joŋ gbaŋa ari
liiŋ a pima a tiŋ ma síi tomi
wiaa, u jaŋ laa u time.

Wialiŋ si jaŋ kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ

Mat. 18.6-9; Luuk 17.1-2

42 Nii-la kala si na
haŋbiisi-la síi tomi dɔŋɔ a
nyisu duu ŋaa wu-bɔmuŋ,
u maga di ba joŋ nɔmuŋ a
vɔɔ laalɛ u baŋŋa lɛ a joŋu
yuo hɛ muga tuɔŋ. Di ba
nɛ ŋaa ŋii, u nɛ jaŋ kpia
u si weye. 43 Di ŋ nisiŋ níi
chɛ duu kɛniŋ hɛ haachɛ lɛ,
kere ta. Ŋ si jaŋ juu Wia
kuorii-la tuɔŋ ari na-kuuŋ, u
nɛ kpia ŋ si kɛŋ na-pilimee
aŋ juu Wia nyiniŋ. Lee-la
nyiŋ-la bi jaŋ disɛ. [44 Lee-la
naŋchuɔlaa jaŋ dii ŋ yaraa
deeŋ deeŋ a bi jaŋ suu, ka
nyiŋ-la ma bi jaŋ disɛ.] 45 Di
ŋ naaŋ níi chɛ u kɛniŋ hɛ
haachɛ lɛ, kere ta. Ŋ si jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari
naa-kuuŋ, u nɛ kpia ba si
jaŋ joŋuŋ yuo hɛ Wia nyiniŋ
lɛ ari naa-pilimee. [46 Lee-la
naŋchuɔlaa jaŋ dii ŋ yaraa
deeŋ deeŋ a bi jaŋ suu, ka
nyiŋ-la ma bi jaŋ disɛ.] 47 Di
ŋ siiŋ níi chɛ duu kɛniŋ hɛ
haachɛ lɛ, liisa ta. Ŋ si jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ ari sii-
togo, u nɛ kpia ba si joŋuŋ
yuo hɛ Wia nyiniŋ lɛ ari siaa
balia. 48 Lee-la naŋchuɔlaa
jaŋ dii ŋ yaraa deeŋ deeŋ
a bi jaŋ suu, ka nyiŋ-la ma
bi jaŋ disɛ. 49 Wia jaŋ leŋ
di ŋ na hɛɛŋ aŋ-na na wu-
zɔmuŋ. 50 Yisiŋ sima, ama
di u nɛ sɛbisɛ, ŋ bira bi jaŋ
wuo ŋaa duu siŋ. Má leŋ
di ma tuɔsaa siŋ, ari yisiŋ si
sima ŋii, aŋ leŋ di ma kala
kɛŋ nii-bala.”

10

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba haalaa via

Mat. 19.1-12; Luuk 16.18

1 Ŋii nɛ Yesu sii a lii dimɛ
a mu Judiya tiŋteeŋ a chol
Jɔɔdaŋ fuo-la. Ni-daŋ bira
hilimi u teeŋ. U bira dagɛba
ari u si yie dagɛba ŋii.

2 Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma sii kɔ u teeŋ
a chichɛ di ba magisu a
piɛsu a bul, “Ŋ si via ŋ
haala, u kɛŋ woŋbiiŋ nɛɛ?”
3 Yesu miira piɛsɛba, “Ɛɛ nɛ
Moosis dagɛma di ma tuto?”
4 Ba bul, “Moosis si di baala
níi chɛ u via u haala, duu
laa sipaaŋ a ŋmuŋsɛ teniŋ
a pi haal-la aŋ-na viau.”
5 Yesu bula piba a bul, “Ma
tuɔŋ dolie, ŋii nɛ tii Moosis
ŋmuŋsɛ ŋii pima. 6 Ama Wia
si bugumo ŋaa dunia, nialiŋ
u si ŋaa, ba ŋaa baal ari
haal nɛ. 7 Ŋii nɛ baal-la jaŋ
leŋ u nyimma ari u naaŋ dia
[aŋ ka ba di u haala mɛrɛ

dɔŋɔ lɛ]. 8 Niaa deeŋba balia
jaŋ kɛŋ chal-bala. Ba bira
bi jaŋ ŋaa niaa balia, see
kubala. 9 Nialiŋ saa Wia si
kaa mɛrɛ dɔŋɔ lɛ, u bi maga
di nuhuobiine kaa pɔrɛ.”

10 Yesu ari u haritooroo
miira sii juu dia. Ŋii nɛ ba
bira piɛsu wiiŋ deeŋ. 11 U
bula piba, “Baal-la-na kala si
via u haala aŋ bira jaa dɔŋɔ,
u tiina ŋaa haal-la juu Wia
haachɛ lɛ nɛ. 12 Di haala ma
nɛ via u bala aŋ ma bira mu
jaa baal dɔŋ, u ma ŋaa baal-
la juu Wia haachɛ lɛ nɛ.”

Yesu joŋ nisiŋ daŋ haŋbiisiŋ lɛ

Mat. 19.13-15; Luuk 18.15-17

13 Niaa sii kɔ Yesu teeŋ a
kɛŋ ba haŋbiisiŋ kaa kɔ, duu
joŋ u nisiŋ daŋba lɛ di Wia
pɛba lɛ. Ŋii nɛ u haritooro-
la kpiaba lɛ. 14 Yesu si na ŋii,
u na baaniŋ u haritooro-la
nyuŋ a bula piba a bul, “Má
leŋ di haŋbiisi-la kɔ mi teeŋ.
Ma síba kiru. Niaa deeŋba
yiri nɛ hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ.
15 Wutitii nɛ, mi bulaa pima,
di ŋ bi Wia to a nagɛ haŋbie
si yie to u nyimma ari u naaŋ
ŋii, ŋ bi jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ.” 16 Ŋii nɛ u
joŋ haŋbiisi-la a nɔgɛ, a joŋ
u nisiŋ daŋba lɛ, a chuɔlɛ
Wia pipiba di Wia pɛba lɛ.

Baal-la si kɛŋ kiaa kɔ Yesu teeŋ

Mat. 19.16-30; Luuk 18.18-30

17 Yesu bira sie duu vɛŋ
woŋbiiŋ. Baal kubala fá
ku kpirimi u sipaaŋ a piɛsu,
“Mi kuhia-zɔmuŋ, ɛɛ nɛ mi
jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ?” 18 Yesu piɛsu,
“Bɛɛ nɛ tii ŋ yirɛmi kuhia-
zɔmuŋ? Nuu-kala bi zɔŋ
see Wia duŋduŋa. 19 Na
ŋ jiŋ wialiŋ Wia si leŋe ba
ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Ba
nɛ ŋla: Sí niaa kpu, sí ŋ
dɔŋɔ tiina haala chɛ, sí gaa,
di ŋ ŋaa daŋsia wii lɛ, sí
wiaa nyia. Sí nuu-kala kuŋ
girima laa. Fifá ŋ nyimma
ari ŋ naaŋ.” 20 Ŋii nɛ baal-
la bula pi Yesu, “Mi kuhiaŋ,
mi to wiaa deeŋba kala mi
haŋbiiriŋ lɛ nɛ.” 21 Ŋii nɛ
Yesu nyilimi u siaa lɛ a chou
aŋ bula pu, “Wu-bala nɛ ka,
ŋ ha bi ŋaa. Joŋ ŋ kiaa kala
yallɛ a joŋ moribie-la a pi
summoo aŋ ku tomi. Ŋ nɛ
ŋaa ŋii, ŋ jaŋ kɛŋ kiaa Wia-
jaŋ lɛ.” 22 Yesu si bul ŋii,
u ŋaa baal-la siaa biri, bɛɛ
wiaa u kɛŋ kiaa nɛ woruŋ.
U tuɔŋ chei, u sii viiri. 23 Ŋii
nɛ Yesu beŋ niaa aŋ miira
bula pi u haritooro-la a bul,
“U ŋaa wu-duo nɛ ari nialiŋ
si kɛŋ kiaa si jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ.” 24 U bul
ŋii, u haritooro-la hiriki. U
saa miira bula piba a bul,
“Mi naŋdɔŋsuŋ, u ŋaa wu-
duo nɛ ari nialiŋ si kɛŋ kiaa
si jaŋ juu Wia kuorii-la tuɔŋ.
25 U bi hɛi ari buŋtaŋŋa si
jaŋ wuo to gɛri-hɛmiŋ buɔŋ
lii ari u si hɛyɛ ŋii nii-la si
kɛŋ kiaa si jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ.”

26 Yesu si bul ŋii, u
haritooro-la faasa hiriki a
pipiɛsɛ dɔŋɔ, “U nɛ nagɛ
ŋii, kubɛɛ nɛ saa Wia jaŋ

laa ta?” 27 Yesu miira beŋba
aŋ bul, “Wii-la si jaŋ kperi
nuhuobiine, u bi Wia wuo
kperi. Wia wuo wii-kala
ŋaa nɛ.” 28 Ŋii nɛ Piita
bula pu a bul, “Na, la-na
leŋ la kuŋ-kala nɛ aŋ tuto
ŋ hariŋ.” 29 Yesu bula pu
a bul, “Wutitii nɛ, ma leŋ
ma kiaa kala nɛ aŋ tutomi.
Mi saa jaŋ bula pima, nii-
la kala si jaŋ wuo leŋ u dia
koo u naaŋbiiriŋ koo u naaŋ
koo u nyimma koo u biiriŋ
koo u bagisiŋ mi wiaa ari
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa, 30 u
tiina jaŋ bira na diisiŋ ari
naaŋbiiriŋ ari naaŋba ari
biiriŋ ari bagisiŋ naaŋsiiŋ
zɔlɔ dunia deeŋ lɛ. Ba ma
jaŋ to u naasiŋ dudɔgisu. Di
u nɛ ku suu, u ma jaŋ na
miisi-la si bi dɛrɛ. 31 Ama
kuhiasiŋ yuga si jaŋ birimɛ
haŋbiisiŋ. Haŋbiisiŋ ma
yuga si jaŋ birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa.
Mat. 20.17-19; Luuk 18.31-34

32 Yesu si bul ŋii di ba
hɛ woŋbiiŋ lɛ nɛ aa mu
Jerusalɛm. Yesu laa ba
sipaaŋ. U haritooroo hiriki,
fawulluŋ ma kɛŋ nialiŋ
dɔŋsuŋ síi to ba hariŋ. Ŋii
nɛ Yesu kɛŋ u haritooroo
duŋduŋa a suusa lii, a bula
piba wii-la kala niaa si jaŋ
ŋaau lɛ a bul, 33 “Má jegili mi
teeŋ. Laa mu Jerusalɛm nɛ.
Di la nɛ yi dimɛ, ba jaŋ kɛŋ
mi-na Nuhuobiine Bie kaa
mu pi nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia
teniŋ kerichiba. Ba jaŋ dii
mi sariya a bul di u maga
di mi suu nɛ, aŋ kɛŋmi kaa
mu hɛ nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa
ŋaa nisiŋ lɛ di ba kpumi.
34 Ba jaŋ mɔŋmi a jaŋ tu
naŋtuɔruŋ ma hɛmi lɛ. Ba
jaŋ viirɛmi aŋ kpumi maa,
ka di mi sii suuŋ lɛ tapulaa
batori chɛɛŋ.”

Jeems ari Jɔɔŋ sul Yesu aa chɛ di-hɔnuŋ Wia teeŋ
Mat. 20.20-28

35 Ŋii nɛ Jeems ari Jɔɔŋ sii.
Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ
a mu Yesu teeŋ a bula pu a
bul, “La kuhiaŋ, laa suluŋ di
ŋ ŋaa wii nɛ a pila.” 36 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛba a bul, “Wu-bɛɛ
nɛ maa chɛ di mi ŋaa pima?”
37 Ba bul, “Ŋ si jaŋ dii Wia
kuorii-la a kɛŋ yiriŋ a hɔŋ ŋ
kuori-kpasa nyuŋ, leŋ la ŋaa
ŋ bubuɔŋ huhɔnnɔɔ, di dɔŋɔ
hɔŋ ŋ na-diiŋ, di dɔŋɔ ma
hɔŋ ŋ na-gua.”
38 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Ma bi jiŋ ku-la ma síi
chɛ. Ma jaŋ wuo nyalima
na hɛɛ-la mi si jaŋ naa? Ma
jaŋ wuo fo Wii-chuɔlɛ liiŋ
ari ba si jaŋ fomi ŋii koo?”
39 Ba si, “Oo, la jaŋ wuo.”
Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii nɛ ma bul. Hɛɛ-la
mi si jaŋ na, u-na ma ma
jaŋ na. Ba si jaŋ fomi Wii-
chuɔlɛ liiŋ ŋii, ba jaŋ foma
ma ŋii. 40 Ama mi na-diiŋ ari
mi na-gua huhɔnnɔ-la, mi
dee bi jaŋ tuɔsɛba. Wia nɛ
jaŋ liisɛba di ba hɔŋ dimɛ.”
41 Yesu haritooroo fii-la si
ka nii Jeems ari Jɔɔŋ si
bul wii-la, ba na baaniŋ ba
nyuŋ. 42 Ŋii nɛ Yesu yirɛ
u haritooroo kala. Ba mu
u teeŋ. U bula piba a bul,

"Ma jiŋ nialiŋ si ŋaa nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa kuoroo,
a fa magɛ di ba beŋ niaa
woruŋ, aŋ ka ba via aŋ hɔŋ
ba nyuŋ. Ba kuhiasiŋ ma
kɛŋba doluŋ. 43 Ama u bi
maga di ma ŋiŋaa ŋii. Ma
tuɔŋ nii-la síi chɛ u ŋaa ma
kuhiaŋ, u maga duu nɛ tiŋ
tiŋtiŋŋaa pipima. 44 Ma tuɔŋ
nii-la síi chɛ u ŋaa ma tuɔŋ
kuoro, u maga duu nɛ ŋaa
ma tuɔŋ yomo. 45 Mi-na
Nuhuobiine Bie, mi bi kɔ di
mi chɛ niaa di ba tima pimi,
mi kɔ di mi-na tima piba, a
suu, a laa niaa miisaa yugɛ
ta a piba nɛ."

Yesu vaarɛ nyulima

Mat. 20.29-34; Luuk 18.35-43

46 Ŋii nɛ ba ku yi taŋ
kubala baa yirɛ Jɛrikɔ. Ni-
daŋ ku hilimi a toba. Ba kala
kuu lii dimɛ di nyulima hɔŋ
woŋbiiŋ niiŋ. U ŋaa sullu
nɛ. U yiriŋ nɛ Batimeyas
a ŋaa Timeyas bie. 47 U
nia di Yesu si lii Nazarɛt níi
kɔ. U si nii ŋii, u faasa
yirɛ a bula pu a bul, "Yesu,
Devit nihiŋ, fámi nennige."
48 Niaa yuga a kpiau lɛ duu
kɛŋ goŋ, ama u faasa yirɛ
a kii ŋii a bul, "Yesu, Devit
nihiŋ, fámi nennige." 49 Ŋii
nɛ Yesu chiŋ aŋ bul di ba
yiru duu kɔ. Ŋii nɛ ba yirɛ
nyuluŋ-la a bula pu a bul,
"Nyirɛ ŋ bɔyɛ aŋ sii kɔ. Uu
yiriŋ nɛ." 50 U si nii ŋii, u
wuri u gɛri-baliŋ ta aŋ sii
fula mu yi Yesu. 51 Ŋii nɛ
Yesu piɛsu, "Bɛɛ kuŋ nɛ ŋ
chɛ mi ŋaa a piŋ?" Ŋii nɛ
u bula pu, "Mi kuhiaŋ, leŋ
di mi siaa suri di mi nina."
52 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
"Ŋ yarida nɛ ŋaa ŋ duori.
Mumu."

Ŋii nɛ u siaa guu suri, u
tuto Yesu hariŋ.

11

Yesu juu Jerusalɛm

Mat. 21.1-11; Luuk 19.28-40; Jɔɔŋ 12.12-19

1 Ŋii nɛ Yesu ari u
haritooro-la sii mumu
Jerusalɛm. Ba ku yi Bɛtifagi
ari Bɛtani diiriŋ, a ku yi peel
kubala baa yirɛ Oliv. 2 Ŋii
nɛ Yesu liisɛ u haritooroo
balia a tiŋba a bula piba a
bul, "Má mu taŋ-la si hɛ ma
sipaaŋ. Di ma nɛ mua, ma
jaŋ na kaku-bie di ba vɔɔ
bil. Nuu-kala ha buu jila.
Má puri a kaa kɔ. 3 Di ma níi
puru, di ba piɛsɛma a bul di
bɛɛ nɛ tii maa puri, má bul
di 'la Tiina níi chɛ. U nɛ si
la puro kaa kɔ. La jaŋ miira
kɛnu kaa kɔ lɛɛlɛ.' "

4 Ba to woŋbiiŋ bibal di
ba vɔɔ kaku-bie a kii dia
kubala boiŋniiŋ. Ba mu di
ba puri. 5 Ba síi puri kaku-
bie-la, di niaa dɔŋsuŋ chiŋ
dimɛ a piɛsɛba, "Bɛɛ nɛ tii
maa puri kaku-bie-la?" 6 Ŋii
nɛ ba bul wialiŋ kala Yesu
si si di ba bul. Ba si bul
ŋii, ba leŋ ba puro mu. 7 Ba
kɛŋ kaku-bie-la kaa mu pi
Yesu a wuri ba gɛnniŋ a
daŋ kaku-bie-la nyuŋ. Yesu
jila hɔŋ. 8 Dɔŋsuŋ ma joŋ
ba gɛnniŋ a jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ.
Dɔŋsuŋ ma keri pipaariŋ a
ma kaa lii jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ
duu vivɛŋ. 9 Niaa dɔŋsuŋ hɛ

u sipaaŋ. Dɔŋsuŋ maa to u
hariŋ. Ba kala faasaa ŋaa
goŋ a bubul, “Tabarikala!
Wia jaŋ pɛ baala deeŋ síi kɔ
la Tiina Wia doluŋ lɛ. 10 La
naabalima Devit kuorii-la sii
kɔ. Wia jaŋ pɛu lɛ duu kɔ.
Má leŋ di la dɛnnɛ Wia.”

11 Ŋii nɛ Yesu mu
Jerusalɛm a mu juu Wia-dia
a beŋ kialiŋ kala si hɛ dimɛ.
U bene dɛrɛ di taŋ bire. Ŋii
nɛ ba di u haritooro-la fii ari
balia miira mu Bɛtani a mu
chua dimɛ.

Yesu kaliba hɛ tutogo lɛ
Mat. 21.18-19

12 Taŋ si pula, ba sii lii
Bɛtani a joŋ woŋbiiŋ mumu.
Losuŋ kɛŋ Yesu. 13 U na
tutogo duu mu chiŋ sipaaŋ
a kɛŋ pipaariŋ. U mu yi u
bubuɔŋ a biinɛ ari nɛnɛɛ hɛ
dimɛ nɛ. U mu wula beŋ,
di nɛnɛɛ tuo see pipaariŋ,
bɛɛ wiaa ba nɛniŋ ha bi yie.
14 Ŋii nɛ Yesu bul tia-la lɛ a
bul, “A lii jiniŋ a kaa mumu,
nuu-kala bira bi jaŋ dii ŋ
nɛnɛɛ.” U haritooroo nii
Yesu si bul ŋii.

Yesu kiri nialiŋ síi yallɛ kiaa Wia-dia lɛ
Mat. 21.12-17; Luuk 19.45-48; Jɔɔŋ 2.13-22

15 Ŋii nɛ ba mu yi
Jerusalɛm. Ba si yie, Yesu
juu Wia-dia. Nialiŋ dɔŋsuŋ
hɛ dimɛ a yiyallɛ kiaa,
dɔŋsuŋ ma yuyɔɔ kiaa.
Yesu kiriba kala ta ba lii.
Baalaa ma hɛ dimɛ a yiyɛrɛ
moribiee. Yesu ŋmoo ba
teebulba lo. Baalaa dɔŋsuŋ
ma yallɛ kokosuŋ. U ŋmoo
ba ma kpasinniŋ a lo. 16 U
bi sɛyɛ di nuu-kala kɛŋ kiaa
kaa ku to Wia-dia-la tuɔŋ.
17 Ŋii nɛ Yesu dagɛba a bula
piba a bul, “Ma bi liisɛ wialiŋ
ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ lɛɛ?
Ba ŋmuŋsa di Wia si, u dia
jaŋ ŋaa lee-la niaa si jaŋ
chuchuɔlɛ Wia, aŋ ka ma-na
miira kaa birimɛ gaari-dia.”
18 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba, ba kala nii wii-la
u si bula. Ŋii nɛ baa chɛ
woŋbiiŋ di ba to kpuu.

Wialiŋ Yesu si daga, niaa
yuga a jegile nii, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ tii
fawulluŋ kɛŋ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba.
Ba chichɛ di ba kpuu.
19 Didaaniŋ si yie, Yesu ari
u haritooroo lii taŋ-la lɛ di
ba mu piŋ.

Yesu dagɛ tutogo-la suuŋ bubuɔŋ
Mat. 21.20-22

20 Chichuɔ-fiɛla ba joŋ
woŋbiiŋ aa vɛŋ, a bira na
tutogo-la duu kala suba a tuu
kɛŋ u naapoloo pɛ. 21 Ŋii nɛ
Piita liisi wii-la Yesu si bul
tia-la lɛ a bula pi Yesu a bul,
“La kuhiaŋ, bee na tia-la lɛ
ŋ si kaliba hɛ, u suba nɛ.”
22 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Má ŋaa yarida ari Wia.
23 Wutitii nɛ mi bulaa pima,
di ma nɛ ŋaa Wia yarida a
bi tuɔsaa balia kɛnɛ, ma jaŋ
bul di peeliŋ sii mu tel muga
tuɔŋ. U jaŋ ŋaa a pima.
24 Ŋii wiaa kialiŋ-na kala ma
si chuɔlɛ Wia a susul, di ma
nɛ kɛŋ yarida, ma jaŋ naba.

25 Bua-na kala di ŋ nɛ sii chiŋ
a chuchuɔlɛ Wia, biina na di
ma di nuu kɛŋ wii. Di u cho
duu nagɛ ŋii ma kala, ŋ́ joŋo
chɛu. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, Wia si
hɛ Wia-jaŋ lɛ, u ma jaŋ joŋ
ŋ haachɛba chɛŋ. [26 Ama
di ŋ nɛ bi wiaa joŋo chɛ ŋ
dɔŋsuŋ tiŋŋaa, ŋ Nyimma
Wia si hɛ Wia-jaŋ lɛ, u ma bi
jaŋ joŋ ŋ haachɛba chɛŋ."]

Niaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa

Mat. 21.23-27; Luuk 20.1-8

27 Ba bira kɔ Jerusalɛm a
mu juu Wia-dia. Yesu síi vɛŋ
Wia-dia tuɔŋ ŋii, nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba ari
J̱uu tiŋŋaa kuhiasiŋ, ba kala
sii kɔ u teeŋ 28 a piɛsu a bul,
"Dol bɛɛ nɛ ŋ kɛŋ a ŋiŋaa
wiaa deeŋba? Kubɛɛ nɛ piŋ
doluŋ ŋ ŋiŋaa ŋii?" 29 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, "Mi
ma jaŋ piɛsɛma wu-bala. Di
ma nɛ dagɛmi u bubuɔŋ, mi
ma jaŋ dagɛma dol-la mi si
kɛnɛ bubuɔŋ." 30 Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, "Jɔɔŋ, Wia lii-
foori-la doluŋ, u lii Wia teeŋ
nɛɛ koo u lii nuhuobiine teeŋ
nɛɛ? Má dagɛmi."
31 Ba suomo kɛŋ wii-la
lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa bul, "Wu-
bɛɛ nɛ laa chɛ di la bul? Di la
nɛ bula pu a bul di Wia teeŋ
nɛ u lii, u jaŋ piɛsɛla a bul,
'Bɛɛ nɛ saa tii ma bi wialiŋ u
si bula laa dii?' 32 La saa jaŋ
wuo bul u lii nuhuobiinee
teeŋ nɛɛ? Ai." Fawulluŋ
kɛŋba a tiŋ nialiŋ si chiŋ
dimɛ wiaa. Niaa bula ari
Jɔɔŋ fa sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. 33 Ŋii nɛ ba bula pi
Yesu a bul, "La bi jiŋ." Yesu
ma bula piba a bul, "Tɔɔ, mi
ma bi jaŋ dagɛma dol-la mi
si kɛnɛ bubuɔŋ."

12

Yesu magɛ namaga a tigɛ nialiŋ síi tiŋ tiŋtiŋŋaa baga lɛ

Mat. 21.33-46; Luuk 20.9-19

1 Yesu bira magɛ namaga
a piba a bul, "Baal kubala
nɛ bil baga a chɔŋsɛ kiaa
si kɛŋ nɛnɛɛ yugɛ a nagɛ
chichuɛŋ. Ba yiyirɛ gireps.
U saa ligɛ baga-la golli nɛ.
U lu bua baga-la tuɔŋ di ba
chagɛ tii-nɛnɛ-la liiŋ hihɛ, a
saa lusuŋ nyuŋ dia ma a
hɔnɔ pɔ. U paa niaa a hɛ u
baga-la tuɔŋ di ba titiŋ. Ka u
mu taŋ dɔŋ. 2 Tii-nɛnɛ-la bii,
u tiŋ u dia tiŋtinnaa dɔŋɔ
duu mu tiŋtinna-la teeŋ a
laa tii-nɛnɛɛ kaa kɔ. U mu.
3 Ba kɛnu a ŋmobu aŋ leŋ u
kɛŋ na-hilliŋ miira mu baga
tiina teeŋ. 4 U bira miira tiŋ
tiŋtinna-la dɔŋɔ. U ma bira
mu. Ba kɛnu a ŋmobu a yagɛ
u nyuŋ luri a jolimu. 5 U bira
tiŋ tori, u bira mu. Ba kpuu.
U tiŋ niaa yugɛ. Ba ŋaa ŋii
titia nialiŋ ma lɛ. Ba ŋmoo
dɔŋsuŋ aŋ kpu dɔŋsuŋ maa.
6 Nii-la si ka, u bii-chooluŋ
nɛ ŋii. Ŋii hariŋ lɛ nɛ u
timu. U biina u bie nɛ mua,
ba jaŋ zilu. U ma bira mu.
7 Tiŋtinna-la si na bile, ba
bula pi dɔŋɔ a bul, 'Di baga-
la tiina nɛ suba, bie deeŋ nɛ
jaŋ dii u kiaa. Má kɔ di la
kpuu. Di la nɛ kpuu, la nɛ

jaŋ miira tii u kialiŋ.' [8] Ba
kɛŋ bile a kpuu a joŋu yuo
ta baga-la hariŋ."

[9] Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba, "Ɛɛ
nɛ baga-la tiina jaŋ ŋaa? U
jaŋ kɔ a kpu tiŋtinna-la kala,
aŋ joŋ baga-la a pi ni-tania."
[10] Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ si
nii namaga-la, "Ma bi Wia
teŋ-la karimaa a mu yi lee-
la ba si bul ŋlaa?

'Tiebii-la dii-saaraa si via,
u nɛ miira ku ŋaa tiebii-
duoŋ ba si joŋo bil dia
geŋtine.
[11] La Tiina Wia tiŋtiŋŋaa nɛ
ŋii.
U ŋaala wu-kpuŋkpere
nɛ.' "

[12] Yesu si bul ŋii, J̱u̱u
tiŋŋaa kuhiasiŋ chichɛ di ba
kɛnu kaa mu tɔ dia, bɛɛ wiaa
ba jima ari u magɛ namaga-
la a tigɛba lɛ nɛ. Ama ba fá
nialiŋ si hɛ dimɛ. Ŋii nɛ tii
ba leŋu aŋ viiri.

Ba piɛsɛ Yesu laŋpoo wiaa
Mat. 22.15-22; Luuk 20.20-26

[13] Ba miira mu aŋ tiŋ
Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ ari
Hɛrɔd haritooroo dɔŋsuŋ di
ba bira mu Yesu teeŋ a mag-
isu a bɛrɛ kɛnu. [14] Ba kɔ
u teeŋ a bula pu a bul, "La
kuhiaŋ, la jima di ŋ kɛŋ wu-
titii nɛ. Ŋ sipaaŋ tuo nuu lɛ.
Ŋ bi ni-bal síi ka fá. Ŋŋ dagɛ
Wia woŋbii-titii nɛ. U ŋaa
woŋbiiŋ nɛ di la tiŋ laŋpoo
a pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ
ba síi yirɛ Siiza koo? Dagɛla.
[15] La time pu koo la sí pa?"
Yesu jima nɛ di ba fugoo bul
nɛ, ŋii nɛ u piɛsɛba a bul,
"Bɛɛ nɛ tii maa magisɛmi?
Má kɛŋ moribii-biiŋ kaa kɔ
di mi bee na." [16] Ba kɛŋ dɔŋɔ
kaa kɔ. Ŋii nɛ u piɛsɛba,
"Kubɛɛ nyuŋ nɛ hɛ dimɛ?
Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro
hɛ moribii-la lɛ?" Ŋii nɛ ba
bul di Siiza yiriŋ nɛ. [17] U
bula piba a bul, "Tɔɔ, má
joŋ Rom tiŋteeŋ kuori-bal-la
kiaa pu aŋ joŋ Wia ma kiaa
pu." Yesu si bul ŋii, ba niiriŋ
kala maa. Ba leŋu aŋ viiri.

Ba piɛsɛ Yesu a tigɛ nialiŋ si suba lɛ
Mat. 22.23-33; Luuk 20.27-40

[18] Ŋii nɛ nialiŋ dɔŋsuŋ ba
síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa, ba kɔ
u teeŋ. Sadusii tiŋŋaa yie si
di nuu nɛ suba, u bira bi sii.
Ba piɛsu wiaa a bul, [19] "La
kuhiaŋ, Moosis dagɛla Wia
teniŋ tuɔŋ ari baala nɛ jaa
haala, di haal-la ari baal-la
nɛ bi bii lula, aŋ ka di baal-
la suu, u maga di u ŋaana
joŋ haal-la jaa nɛ. Di u lul
biiriŋ pi u maala-la si suba,
biiri-la jaŋ chiŋ u nyuŋ lɛ.
[20] Naaŋbiiriŋ balipɛ nɛ fa hɛ
dimɛ. Ba kala ŋaa baalaa nɛ.
Ba naaŋ kubala, ba nyimma
ma kubala. Ba kuhiaŋ jaa
haala. Ba di haal-la bi bii
lula, aŋ ka u suu. [21] Liamiŋ
tiina joŋ haal-la jaa. Ba duu
ma bi bii lula. Ka u ma suu.
Torimuŋ tiina ma joŋ haal-
la jaa. U ma ŋii titia nɛ.
[22] Naaŋbiiri-la balipɛ kala nɛ
jaa haal-la. U bi lula. Ŋii
hariŋ lɛ nɛ haal-la ma titia
suu. [23] Tapulii-la niaa si jaŋ
sii suuŋ lɛ, baalaa deeŋba
balipɛ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ jaŋ tii

haal-la? Ba kala balipɛ nɛ
jaau."
24 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Ma bi Wia teniŋ jiŋ.
Ma ma bi Wia doluŋ jiŋ. Ŋii
nɛ tii ma yeŋŋi. 25 Tapulii-
la niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ,
baalaa bira bi jaŋ jaa haalaa,
haalaa ma bira bi jaŋ jaa
balaba. Ba kala jaŋ nagɛ Wia
tiŋdaaraa si hɛ Wia-jaŋ lɛ."
26 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Na ma piɛsɛmi nialiŋ si
jaŋ sii suuŋ lɛ wiaa. Ma bi
karimɛ wialiŋ Moosis si bula
Wia teniŋ tuɔŋ, lee-la u fa
si bul wiaa a tigɛ tii-bie síi
dii nyiniŋ lɛɛ? Wia nɛ bula
pu duu nɛ ŋaa Abiraham
Wia ari Aizik Wia ari Jekɔb
Wia. (Bua-la lɛ u si bul ŋii di
Abiraham ari Aizik ari Jekɔb
fa suba nɛ.) 27 Wiaa deeŋba
u si bula, ba bubuɔsaa nɛ di
Abiraham ari Aizik ari Jekɔb
bira sii suuŋ lɛ nɛ a hɛ Wia
kuorii-la tuɔŋ. Wia bi jaŋ
wuo ŋaa nialiŋ si suba Wia.
U ŋaa ni-weyee Wia nɛ. Ma
bi wii-kala jiŋ."

Yesu dagɛ Wia wiaa tuɔŋ ku-baliŋ

Mat. 22.34-40; Luuk 10.25-28

28 Wia teniŋ kerichiba
dɔŋɔ nia ba si kɛŋ wii-la
lilɛrɛ. U kɔ ba teeŋ. U
si na di Yesu chaarɛ wiaa
siaa woruŋ, u piɛsu a bul,
"Wialiŋ Wia si dagɛ niaa baa
to, kubɛɛ nɛ ŋaa ba tuɔŋ wu-
baliŋ?" 29 U bula piba a bul,
"Ba bula pi Iziral niaa a bul,
'Iziral niaa, má jegile nii mi
teeŋ. La Tiina Wia duŋduŋa
nɛ hɛ dimɛ. 30 Ŋ́ kɛŋ ŋ tuɔŋ
kala ari ŋ tuɔbiinaa kala ari
ŋ wii-wii-kala a cho ŋ Tiina
Wia.' Ba tuɔŋ ku-baliŋ nɛ
ŋii. 31 Wu-liamiŋ ma nɛ ŋla:
'Cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho
ŋ titia ŋii.' Wialiŋ Wia si
bula, wii-kala tuo a kii wiaa
deeŋba baliamiŋ." 32 Ŋii nɛ
Wia teniŋ kerichi-la bula pu
a bul, "La kuhiaŋ, wutitii
nɛ ŋ bul ŋii. Wia duŋduŋa
nɛ hɛ dimɛ, kuŋ-kala bira
tuo see Wia duŋduŋa. 33 Ŋ
si jaŋ kɛŋ ŋ tuɔŋ kala ari ŋ
tuɔbiinaa kala ari ŋ wii-wii-
kala a cho Wia, a cho ŋ dɔŋɔ
tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii,
u nɛ kpia ŋ si joŋ pusuŋ kpu
a nyiga pi Wia, koo ŋ si joŋ
kiaa dɔŋsuŋ a bile pi Wia."
34 Yesu na di baal-la kɛŋ wu-
jimiŋ. Ŋii nɛ u bula pu a bul,
"Ma di Wia kuorii-la bi bol."
U si bul ŋii dɛrɛ, nuu-kala
bira bi nyu-duoŋ kɛnɛ duu
piɛsu wii-kala.

Yesu dagɛ niaa a tigɛ Kirisito, nii-la Wia si liisa lɛ

Mat. 22.41-46; Luuk 20.41-44

35 Yesu bira dagɛ niaa Wia-
dia tuɔŋ a piɛsɛba, "Ɛɛ nɛ
Wia teniŋ kerichiba jaŋ wuo
bul ari Kirisito, nii-la Wia
si liisa, jaŋ ŋaa Devit nihi
duŋduŋ nɛ? 36 Wia Diŋ-zɔŋ-
la nɛ fa dagɛ Devit duu bul
wiaa a tigɛ Kirisito lɛ. Ŋla nɛ
u bul,
'La Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'

37 Devit titia yirɛ nia deeŋ
u Tiina. Ɛɛ nɛ saa u jaŋ
wuo ŋaa u nihi duŋduŋ?"
Yesu síi bul wiaa, niaa yuga a
jegile nii u teeŋ ari tuɔtɔruŋ.

Yesu dagɛ niaa di ba kɛŋ ba titia woruŋ Wia kerichiba lɛ

Mat. 23.1-36; Luuk 20.45-47

38 Yesu bira dagɛba a bul,
"Má kɛŋ ma titia woruŋ Wia
teniŋ kerichiba lɛ. Ba yie
gugɔllɛ yɔbɔ lɛ ari ba gɛri-
duduosuŋ aa chɛ di niaa ju-
joŋba jirima a chuchuɔlɛba.
39 Ba yie chichɛ ni-balaa di-
hɔnuŋ Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ.
Di ba nɛ yirɛba di ba ku dii
kiaa, ba cho di ba hɔŋ ni-
balaa di-hɔnɔɔ maa. 40 Ba
yie fugo chuɔlɛ Wia didieni a
kɛŋ yo-haalaa kiaa laa didii.
Bua-la lɛ Wia si jaŋ dii ba
sariya, ba nɛ jaŋ na hɛɛŋ a
kii ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala."

Yo-haala joŋ u moribiiŋ kala a pi Wia

Luuk 21.1-4

41 Yesu mu hɔŋ lee-la niaa
si joŋ ba moribiee bil a pipi
Wia a nina ŋii ba síi hɛ.
Nialiŋ si kɛŋ kiaa, ba faasa
hihɛ moribiee. 42 Ŋii nɛ yo-
haal kubala ma kɔ. U ŋaa
summu nɛ a mu joŋ ami-
isiŋba balia a ma hɛ. Kɔbu
nɛ ŋii. 43 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u
haritooroo a bula piba a bul,
"Wutitii nɛ mi bulaa pima,
yo-haala deeŋ moribii-bie-la
u si joŋo hɛ, u nɛ kii nialiŋ
moribie-la kala. 44 Nialiŋ
kala si joŋ moribiee a pi Wia,
ba liisa aŋ ka nɛ. Aŋ ka u-na
joŋ u summu moribiiŋ kala
a hɛ, ku-la kala u si kɛnɛ nɛ
ŋii."

13

Yesu bul ŋii ba si jaŋ ŋmoo Wia-dia lo.

Mat. 24.1-2; Luuk 21.5-6

1 Yesu si lii Wia-dia ku
lii, ŋii nɛ u haritooroo dɔŋɔ
bula pu a bul, "Mi kuhiaŋ,
na tiebie-la ba si kaa saa dia-
la, ba zɔmɔ kiŋkɛŋ, jaŋ-la
ma kala zɔŋ." 2 Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, "Ŋ na ja-baliŋ
deeŋ? Ba jaŋ ŋmoo jaŋ-la
kala lo. Ba bi jaŋ leŋ di tiebii-
bala ma ka daŋ u dɔŋɔ lɛ."

Hɛɛ-la si jaŋ kɔ

Mat. 24.3-14; Luuk 21.7-19

3 Ba mu jil peel kubala baa
yirɛ Oliv, a hɔŋ u nyuŋ, a
bee nina ja-bal-la. Piita ari
Jeems ari Jɔɔŋ ari Aŋduru
luɔra piɛsu, 4 "Bua bɛɛ lɛ nɛ
wiaa deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ
kiaa nɛ la jaŋ na, ka wiaa
deeŋba-na ŋaa?" 5 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Má
kɛŋ ma titia woruŋ di nuu-
kala sí ma nyisu. 6 Niaa jaŋ
yugɛ a kɔ a joŋ mi yiriŋ hɛ
ari ba nɛ ŋaa Kirisito, a nyisɛ
niaa yugɛ. 7 Ma jaŋ nii ari
laaliŋ hɛ daha a hɛ di-boluŋ
maa. Di ma nɛ ku nii ŋii, ma
sí leŋe di ma bɔyɛ joŋ. Wiaa
deeŋba kala jaŋ ŋaa bal,
ama dunia didɛriŋ ha dee
ŋii. 8 Tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa jaŋ
sii a mu a yuo tiŋteeŋ dɔŋɔ
niaa. Taŋ kuoro ari u niaa
jaŋ sii giri a mu yuo kuoro
dɔŋɔ ari u niaa. Tiŋteeŋ
jaŋ zigili leree yugɛ. Losuŋ

ma jaŋ juu. Hɛɛŋ di-suomuŋ nɛ ŋla. 9 Ama má kɛŋ ma titia woruŋ. Ba jaŋ kɛŋma kaa mu nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa teeŋ di ba dii ma sariya. Ba jaŋ ŋmooma Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. Ma ma jaŋ chiŋ kuoroo ari taŋ kuhi-asiŋ sipaaŋ a tiŋ mi wiaa a dii mi daŋsia. 10 Ba jaŋ laa sipaaŋ bul Wia wu-zɔŋŋɔɔ a pi niaa leriŋ kala aŋ ka di wiaa deeŋba-na ŋaa. 11 Di ba nɛ kɛŋma kaa mu di ba dii ma sariya, ma sí leŋe di ma bɔisiŋ joŋ wialiŋ ma si jaŋ bul lɛ a laa ma titia. Bua-la lɛ Wia jaŋ joŋ wu-jimiŋ a hɛ ma nyuŋ lɛ. Wii-la kala si kɔ ma nyuŋ, má bul. Ma dee bi jaŋ bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ jaŋ joŋo hɛ ma nyuŋ lɛ.

12 Naaŋbiiriŋ jaŋ kɛŋ dɔŋɔ a kaa mu pa di ba kpu. Nyimmaba ma jaŋ ŋaa ŋii ba biiriŋ lɛ. Biiriŋ ma jaŋ ŋaa ŋii a ma kɛsɛ ba nyimmaba ari ba naaŋba, a ma kaa mu pa di ba kpu. 13 Nuu-kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ mi wiaa. Ama nuu-kala si nyalimɛ a mu dɛrɛ, Wia jaŋ laau ta.

Yesu bul wiaa a tigɛ ku-lɔru-la lɛ si jaŋ hɛ dimɛ

Mat. 24.15-28; Luuk 21.20-24

14 Ma jaŋ na di ba joŋ ku-lɔruŋ a bil lee-la u si bi maga u hɛ. Kua deeŋ jaŋ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. U jaŋ chei Wia yiriŋ. (Ma si jaŋ karimɛ wiaa deeŋba, ma jaŋ jiŋ ba bubuɔsaa.) Di ma na ŋii, má leŋ di nialiŋ si hɛ Judiya lɛ, di ba fá jil peelee nyuŋ a faa. 15 Di nuu-kala hɛ lusuŋ nyuŋ a nii wiaa deeŋba, di u nɛ ku tuu, duu sí u dia juu a chichɛ u paa u kiaa. 16 Di nuu nɛ hɛ baga lɛ a nii wiaa deeŋba, duu sí miira mu dia a chichɛ duu joŋ u gɛriŋ.

17 Nialiŋ si kɛŋ luoroo ari nialiŋ si nɔgɛ biiriŋ, oi, ba jaŋ na hɛɛŋ yugɛ. 18 Máa sul Wia di wiiŋ deeŋ sí yibiiniŋ ŋaa. 19 Wia si ŋaa dunia a ku lii jiniŋ, nuu-kala ha bi hɛɛŋ deeŋ na a nagɛ ŋii, nuu bira bi jaŋ na hɛɛŋ ŋii a kaa mu wuu. 20 Di Wia fa bi tapulia-la kere ta, ni-bala ma fa bi jaŋ ka. Ama nialiŋ Wia si liisa di baa tou, ba wiaa nɛ tii u keri tapulia-la ta.

21 Di nuu-kala nɛ bula piŋ di ŋ beŋ daha a na Kirisito-la, koo di ŋ beŋ dimɛ a nau, síu yarida ŋaa. 22 Niaa dɔŋsuŋ jaŋ sii fugo bul di ba nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa. Dɔŋsuŋ ma jaŋ sii fugo bul di ba ŋaa nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ba jaŋ ŋaa wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ a chichɛ di ba nyisɛ nialiŋ Wia si liisa di baa tou. 23 Wiaa deeŋba kala mi laa sipaaŋ bula pima, ka di bua-la-na yi. Má kɛŋ ma titia woruŋ."

Yesu bula pi niaa duu jaŋ miira kɔ

Mat. 24.29-31; Luuk 21.25-28

24 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, "Tapulia-la hɛɛŋ deeŋ si kiele, taŋ jaŋ biri di taŋ nɛ pula maa. Chɛnɛ ma bira bi jaŋ pɔsɛ.

[25] Chɛŋwulaa jaŋ lii wia
nyuŋ ku tuu a titel. Ba jaŋ
kiri wia nyuŋ kialiŋ kala si
kɛŋ doluŋ di ba lii ba leree.
[26] Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ na mi-
na Nuhuobiine Bie, di mi
to duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ ku
tuu. Mi jaŋ kɛŋ doluŋ yugɛ
a chaanɛ. [27] Ŋii lɛ nɛ mi jaŋ
tiŋ Wia tiŋdaaraa di ba mu
dunia sɛmɛ-na kala a kɛŋ
nialiŋ kala Wia si liisa di baa
tou a hilimi.

Yesu bul tutogo wiaa

Mat. 24.32-35; Luuk 21.24-33

[28] Di ma na sɔjaamiŋ
duu kuu tɔsɛ, ma jima ari
liŋbaŋa yie nɛ. [29] Namaga
deeŋ lɛ ma jaŋ gunnɛ wiaa.
Di ma na wiaa deeŋba kala
di baa ŋaa, ma jiŋ di mi-
na Nuhuobiine Bie kpaga nɛ.
[30] Wutitii mi bulaa pima, ma
lɛɛlɛ niaa deeŋba si hɛ ma
miisiŋ deeŋ lɛ bi jaŋ suu, ka
wiaa deeŋba ŋaa bal. [31] Wia
nyuŋ ari tiŋteeŋ kala jaŋ
dɛrɛ, ama wialiŋ mi si bula
bi jaŋ lɛl.

Nuu-kala bi jaŋ jiŋ chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ ŋaa

Mat. 24.36-44

[32] Ama nuu-kala bi jaŋ jiŋ
chɛɛ-la wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa. Wia tiŋdaaraa si hɛ
Wia-jaŋ ma paala bi jaŋ jiŋ.
Mi-na Wia Bie ma bi jaŋ jiŋ,
see mi Nyimma duŋduŋa.
[33] Má kɛŋ ma titia woruŋ a
pɔ, bɛɛ wiaa ma bi wialiŋ
si jaŋ ŋaa chɛɛ-la jiŋ. [34] U
nagɛ baala si sie aa chɛ u
vɛŋ woŋbiiŋ nɛ. Di u lii dia
lɛ, u jaŋ dagɛ u tiŋtinnaa ba
tiŋtiŋŋaa aŋ bula pi nii-la síi
beŋ u dia maa duu pɔ woruŋ
duu miira kɔ.
[35] Má saa pɔ woruŋ, bɛɛ
wiaa ma bi jiŋ chɛɛ-la dia-
la tiina si jaŋ kɔ, di didaaniŋ
nɛɛ, di tita-siesee nɛɛ, di
siipuuraa nɛɛ, koo chichuɔŋ
nɛɛ, ma bi jiŋ. [36] Má bibeŋ
a pɔ woruŋ, di ŋii dee, u jaŋ
guu kɔ di ma piŋ doŋ. [37] Wii-
la mi si bulaa pima, u nɛ
mi bulaa pi nuu-kala, má pɔ
woruŋ."

14

Niaa ka chɛ ba kpu Yesu

Mat. 26.1-5; Luuk 22.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

[1] Tapulaa balia nɛ ka duu
yi ba chɛ-bal-la: Diisiŋ kieliŋ
gbiele-la. Tapulii-la nɛ ba yie
dii boroboro si bi si-buruŋ
kɛnɛ. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia ari Wia teniŋ
kerichiba, baa chɛ woŋbiiŋ
di ba luɔra kɛŋ Yesu a kpu.
[2] Ba bula di ba síu kɛŋ ba
chɛ-bal-la chɛɛŋ, di ba nɛ
ŋaa ŋii, niaa jaŋ ŋaa taawɛi.

Haala joŋ nuuŋ a bisa hɛ Yesu nyuŋ lɛ

Mat. 26.6-13; Jɔɔŋ 12.1-8

[3] U mu Bɛtani a hɔŋ
Saamɔŋ dia lɛ a didii kiaa.
Saamɔŋ fa ŋaa gbege nɛ aŋ
ku duori. Uu dii kiaa di haal
kubala ku juu a kɛŋ tulaali
ari loŋ. U suɔra sima, u
yalliŋ ma hɛyɛ. U kɛŋ loŋ-
la suri a liisɛ nuu-la a bisa
hɛ Yesu nyuŋ lɛ. [4] Ka nialiŋ
dɔŋsuŋ hɔnɔ gugurimɛ a
pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, "Bɛɛ nɛ
tii haala deeŋ kɛŋ nuu-la a

kaa chei ŋla? 5 Di ba nɛ fa
yaara joŋ nuu-la a yallɛ, u
fa jaŋ kii siidi bui balia di
ba fa joŋo pi summoo.” Ba
sii tutuusɛ haal-la. 6 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Má leŋ
haal-la. Bɛɛ nɛ tii ma wiwal-
imu? Wu-zɔŋ nɛ u ŋaami
lɛ. 7 Ma di summoo jaŋ hɛ
dimɛ bua-na kala lɛ. Bua-
na kala lɛ nɛ ma chichɛ ma
ŋaa wu-zɔmuŋ a pi summo-
la, ma jaŋ wuo ŋaa, ama la
di ma bi jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ. 8 Haal-la ŋaa kukeri
nɛ. U ŋaa wii-la kala u si
jaŋ wuo ŋaa nɛ. U tisɛ mi
yaraa di ba hugi nɛ, ka mi
ha bi suba. 9 Wutitii nɛ mi
bulaa pima, dunia sɛmɛ-na
kala ba si jaŋ wuo mu a bul
Wia wu-zɔmɔ-la, ba jaŋ liisi
haala deeŋ ma wiaa a bul.”

Judas sɛyɛ ari u jaŋ joŋ Yesu yalla piba

Mat. 26.14-16; Luuk 22.3-6

10 Ŋii nɛ Judas Isikarɔt sii.
U ŋaa Yesu haritooro-la fii
ari balia dɔŋɔ nɛ. U sii
mumu nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ teeŋ duu
kɛŋ Yesu yalla piba.
11 Ba si nii ŋii, ba tuɔŋ tɔrɛ.
Ba bul ba jaŋ joŋ moribiee
pu. A chiŋ bua-la lɛ u suomo
chichɛ woŋbii-la u si jaŋ to a
kɛŋ Yesu yalla piba.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee

Mat. 26.17-25; Luuk 22.7-14, 21-23; Jɔɔŋ 13.21-30

12 Ba chɛ-bal-la tapul-
buŋbuŋ ba si yie dii
boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ aŋ kpu piese-la ba si yie
kaa ŋaa gbiele-la kudiilee,
Yesu haritooro-la sii a piɛsu,
“Nii nɛ ŋ cho di la mu
ŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-la
kudiilee di ŋ ku dii?” 13 Ŋii
nɛ u tiŋ u haritooroo balia a
bula piba a bul, “Má mu juu
taŋ-la tuɔŋ. Di ma nɛ mua,
ma jaŋ cheŋ baal kubala duu
chuŋ nyuvie ari liiŋ. Má to u
hariŋ. 14 Dia-na kala u si jua,
má to juu bula pi dia-la tiina
a bul, ‘La kuhiaŋ si, la piɛsiŋ
di nii lɛ nɛ nuhuɔra dia hɛ
di ba di u haritooroo juu a
hɔnɔ dii diisiŋ kieliŋ gbiele
kudiilee?’ 15 U jaŋ dagɛma
dii-bal kubala. U ŋaa lusuŋ
nyuŋ dia nɛ. Ba wasu kala.
Lee-la nɛ ma jaŋ ŋaa kudiile-
la.” 16 Ŋii nɛ u haritooro-la
sii lii a mu taŋ tuɔŋ a na
wialiŋ kala Yesu si bula piba
di ba ŋaa wutitii a ŋaa diisiŋ
kieliŋ gbiele-la kudiilee ba
dii.

17 Wia si jua, Yesu ari u
haritooroo ku juu a hɔŋ a
didii kialiŋ. 18 Ba síi dii
kiaa ŋii, ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Wutitii, mi bulaa
pima, ma niaa deeŋba síi dii
kialiŋ, ma dɔŋɔ jaŋ joŋmi
yallɛ. La duu nɛ pɛ dɔŋɔ a
didii kiaa lɛɛlɛ.” 19 Ba si nii
wii-la, ba tuɔŋ chei. Ba kala
pipiɛsɛ kuŋ kuŋ. Dɔŋɔ yie
piɛsɛ, “Mi nɛɛ?” 20 Yesu bula
piba a bul, “Ma fii ari balia
deeŋba tuɔŋ kubala nɛ, la
kala nɛ chala kɛŋ boroboro
tutuu gbaŋa-la tuɔŋ. 21 Mi-
na, Nuhuobiine Bie, mi jaŋ
suu ari ba si ŋmuŋsɛ ŋii a
tigɛmi lɛ. Ama nii-la si joŋ
mi-na Nuhuobiine Bie yallɛ,

aa, u jaŋ na hɛɛŋ yugɛ. Ba fa
si buu lula, u nɛ kpia."

Kudiile-la Yesu si si di ba dii a liliisi u wiaa

Mat. 26.26-30; Luuk 22.14-20; 1 Kɔr. 11.23-25

22 Ba si hɔnɔ didii kiaa, ŋii
nɛ Yesu sii a joŋ boroboro a
lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ,
a joŋo pi u haritooroo, a
bula piba a bul, "Má laa.
Mi yaraa namia nɛ ŋii."
23 Ŋii nɛ u bira joŋ nyun-
yuala maa ari siniŋ a lɔllɛ
Wia aŋ joŋo piba. Ba kala
nyua nyunyual-bala-la tuɔŋ.
24 Ŋii nɛ Yesu bula piba, "Mi
chaliŋ nɛ ŋii. Chaliŋ deeŋ
wiaa nɛ tii Wia ta niiŋ ma
teeŋ. Mi chaliŋ jaŋ jaasɛ
ni-kɛnɛ wiaa, di Wia joŋ ba
haachɛba chɛba. 25 Wutitii
nɛ mi bulaa pima, mi bira
bi jaŋ kɔ di mi nyua siniŋ
deeŋ, see tapulii-la mi si jaŋ
kɔ nɛ, mi jaŋ nyua si-faliŋ
Wia kuorii-la tuɔŋ."

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ

Mat. 26.31-35; Luuk 22.31-34; Jɔɔŋ 13.36-38

26 Ŋii nɛ ba yii Wii-chuɔlɛ
yiiliŋ a dɛrɛ aŋ sii lii a mu
peel kubala baa yirɛ Oliv.
27 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Ma kala jaŋ fá viiri. Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ di
Wia jaŋ kpu pie-daara, aŋ ka
piesee fá pisɛ. Ba si ŋmuŋsɛ
ŋii Wia teŋ-la, wii-la jaŋ
ŋaa. Ma kala jaŋ fá mi teeŋ
aŋ leŋmi. 28 Wia jaŋ chisɛmi
suuŋ lɛ. U nɛ chisɛmi, mi jaŋ
laa ma sipaaŋ a mu Galilii."
29 Ŋii nɛ Piita bula pi Yesu a
bul, "Di ba kala fá maa aŋ
leŋiŋ, mi-na bi jaŋ miirɛ ŋ
hariŋ." 30 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, "Wutitii nɛ, jiniŋ
titaŋiŋ deeŋ, ŋ-na Piita, ŋ
jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari
ŋ bimi jiŋ, ka di ji-bele-na
yel naaŋsiiŋ bulia." 31 Ŋii nɛ
Piita bul ari siifiɛsiŋ a bul,
"La diŋ paala susuu maa, mi
bi jaŋ bul ari mi biŋ jiŋ." Ku-
kaanaa ma kala bul ŋii.

Yesu chuɔlɛ Wia Gɛtisɛmani lɛ

Mat. 26.36-46; Luuk 22.39-46

32 Ŋii nɛ ba mu juu lee
kubala baa yirɛ Gɛtisɛmani.
Yesu bula pi u haritooroo
di ba hɔŋ daha, ka u mu
chuɔlɛ Wia aŋ kɔ. 33 U kɛŋ
Piita ari Jeems ari Jɔɔŋ a kaa
mu dimɛ. Yesu tuɔŋ kala
chei. U tuɔŋ bi pina. 34 U
bula pi u haritooroo a bul,
"Mi tuɔŋ kala nɛ cheye a
magɛ di mi suu. Má hɔnɔ
pɔ daha." 35 Ba hɔŋ. Ka
u suusa mu sipaaŋ mua a
tuu kpirimi tiŋteeŋ a sul Wia
a bul duu nɛ kɛŋ woŋbiiŋ,
duu sí leŋe di wii-la juu-u lɛ
36 a bira bul, "Mi Nyimma, ŋ
jaŋ wuo ŋaa wii-kala. Liisɛ
hɛɛ-la síi kɔmi lɛ. Ama mi-
na ŋla tuɔtɔruŋ lɛ dee, ŋ-na
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ."

37 U chuɔla dɛrɛ aŋ sii kɔ
u haritooroo teeŋ di ba piŋ
doŋ. Ŋii nɛ u piɛsɛ Piita
a bul, "Ŋ pina nɛɛ? Ŋ bi
doŋ muapilii ma wuo bɛrɛɛ
a diene yi hawa kubalaa?
38 Má chuɔlɛ Wia a pupɔ
di Sitaani sí wuo nyisɛma.
Ma tuɔŋ lɛ ma cho di ma

ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, aŋ ka ma bi
doluŋ kɛnɛ.” 39 U bira mu
a chuɔlɛ Wia a bira bul ŋii
titia. 40 U miira kɔ di ba
bira piŋ doŋ, bɛɛ wiaa doŋ
kɛŋba nɛ woruŋ. Ba bi jiŋ
ba si jaŋ bul wii-la kala a
pu. 41 U miira mu torimuŋ
aŋ ku piɛsɛba, “Ma ha pinaa
wiesi nɛɛ? Má sii, bua-la
yie nɛ. Ba jaŋ kɛŋ mi-na,
Nuhuobiine Bie a pi haachɛ
diiree. 42 Má sii, la mu. Nii-la
si jaŋ joŋmi yallɛ ka kɔ nɛ.”

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Luuk 22.47-53; Jɔɔŋ 18.3-12

43 Yesu ha bi wiaa bula
dɛrɛ, di Judas níi kɔ ŋii.
U fa ŋaa Yesu haritooro-la
fii ari balia dɔŋɔ nɛ. Niaa
yugɛ a tuto u hariŋ. Dɔŋsuŋ
kori tokobiee ari taŋguloo.
Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba ari ba taŋ kuhiasiŋ
nɛ tiŋba, ba kɔ. 44 Zɛŋbɛ
tiina-la fa pi nialiŋ magil
nɛ a bul, “Nii-la mi si mu
guori, u nɛ ŋii. Má kɛnu.”
45 Judas si yi lee-la Yesu si
hɛ, u mu u teeŋ tegi tegi aŋ
bul, “La kuhiaŋ!” aŋ guoru.
46 Ba kala guriku a kɛnu.
47 Ka niaa china bibeŋ. Ba
tuɔŋ dɔŋɔ liisɛ u tokobiiŋ,
a ta nuu digiliŋ keri. Nii-la
fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia-yoŋ nɛ.
48 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul,
“Mi ŋaa gaaru nɛɛ? Ma si
kori tokobiee ari taŋguloo a
kukɔ di ma kɛŋmii? 49 Na,
tapulii-na kala la di ma nɛ
yie hɛ Wia-dia lɛ, mi dagɛ
Wia wiaa a pipima. Aŋ ka
ma bi walima di ma kɛŋmi
dimɛ. Ama wialiŋ kala ba
si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ a
tigɛmi lɛ, ba kala jaŋ ŋaa.”
50 Ŋii nɛ u haritooroo kala
viau aŋ fá.

51 Ka bapuɔsi kubala
baagɛ gɛri-bɔsɔ a tuto Yesu
hariŋ a mumu. Baa walimɛ
di ba kɛnu. 52 Ama u wuri
gɛri-bɔsɔ-la a ta aŋ kɛŋ
yaribiree a fá viiri.

Ba kɛŋ Yesu kaa mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia

Mat. 26.57-68; Luuk 22.54-55, 63-71; Jɔɔŋ 18.13-14, 19-24

53 Ba saa kɛŋ Yesu a kaa
mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ teeŋ. Ba kɔ
dimɛ di nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari ba Wii-
chuɔlɛ hiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba kala hilime. 54 Ba
kɛnu mumu ŋii, ka Piita
daa tuto ba hariŋ a mu juu
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ kaala. U jua di nialiŋ
síi pɔ kaala-la hɔnɔ wiwieni
nyiniŋ. U mu pɛba lɛ.

55 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasi-la
ari nialiŋ kala si yie hilime
vuvuurɛ wiaa chichɛ di ba
na Yesu si ŋaa wii-la chei di
ba kpuu a chɛ chɛ wii ka.
56 Niaa yuga a nyia wiaa pu.
Ama ba bul nii-liɛriŋ nɛ, ba
bi nii-bala bula. 57 Ŋii nɛ
niaa dɔŋsuŋ sii chiŋ a nyia
wiaa pupu a bul, 58 “La nia
ari Yesu si u jaŋ ŋmoo Wia-
dia-la niaa si saa a lo aŋ
bira wuo saa u dɔŋɔ tapulaa

batori chɛɛŋ, di niaa dee bi
jaŋ saa dia-la-na.” 59 Ama
ba wialiŋ kala bi kubala ŋaa.
60 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ sii lii chiŋ
nialiŋ tutuɔbaaniŋ a piɛsɛ
Yesu a bul, “Ŋ bi nia niaa
deeŋba si bul wialiŋ a tigɛŋ
lɛɛ? Ŋ-na bi wii kɛnɛ ŋ jaŋ
bul?” 61 Ŋii nɛ Yesu tɔrɛ
u niiŋ. U bi wii-kala bula.
Ŋii nɛ baal-la bira piɛsu, “Ŋ
nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia
si liisa? Ŋ nɛ Wia Biee?”
62 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi-na
nɛ. Ma jaŋ na mi-na Nuhuo-
biine Bie di mi hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, a to
duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ a kuu
tuu.” 63 U bul ŋii, baal-la
kɛŋ u gɛnniŋ kaa kiɛsɛ aŋ
bul, “U bi maga di la bira chɛ
daŋsiaba. 64 Ma kala bi nia u
si chei Wia yiriŋ ŋii? Bɛɛ nɛ
ma biinɛ?” Ŋii nɛ nialiŋ kala
bul di u cheye nɛ, u maga di
ba kpuu nɛ. 65 Dɔŋsuŋ ma sii
a tu naŋtuɔruŋ a hɛ u siaa
lɛ aŋ vɔɔ u siaa tɔ a ŋmobu
aŋ bula pu duu dagɛ nii-la si
ŋmobu. Ŋii nɛ ka ba kɛnu
kaa mu pi laali-yuoroo. Ba
fallɛ u chaŋkpaŋŋaa lɛ.

Piita bula ari u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.69-75; Luuk 22.56-62; Jɔɔŋ 18.15-18, 25-27

66 Piita si hɔŋ kaala-la lɛ,
ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ dia tiŋtinni-
tolo kubala ku lii 67 a na Piita
duu hɔnɔ wiwieni nyiniŋ. U
benu woruŋ aŋ bula pu a
bul, “Ŋ ma faa to Yesu hariŋ
nɛ, baal-la si lii Nazarɛt.”
68 Ŋii nɛ Piita nyia wiaa a
bul, “Mi bi Yesu jiŋ. Mi bi
wii-la ŋ si paala bubul jiŋ,”
aŋ sii lii chiŋ zawura tuɔŋ.
69 Piita si chiŋ dimɛ, ŋii nɛ
tiŋtinni-tolo dɔŋɔ bira nau a
bula pi nialiŋ si china kpagu
a bul, “Baala deeŋ ma ŋaa
Yesu haritooro-la dɔŋɔ nɛ.”
70 Piita bira nyia wiaa a bul
duu dee. Muasuaa nialiŋ
si chiŋ dimɛ ma bula pu a
bul, “Wutitii nɛ, ŋ ma ŋaa
ba dɔŋɔ nɛ, ŋ lii Galilii nɛ.”
71 Ŋii nɛ Piita ŋmiɛsɛ a bul,
“Mi bi baala deeŋ jiŋ.” 72 U
si bul ŋii dɛrɛ di ji-bele yele
liamiŋ lɛ. Piita liisi wii-la
Yesu si bula pu ari u jaŋ nyia
wiaa a pu naaŋsiiŋ butori,
ka di ji-bele-na yel naaŋsiiŋ
bulia. U saa kɛŋ nyuŋ gurɛ a
yiyel.

15

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit teeŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Luuk 23.1-5; Jɔɔŋ 18.28-38

1 Ŋii nɛ taŋ-pul. Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari ba taŋ kuhiasiŋ ari Wia
teniŋ kerichiba ari nialiŋ
kala si yie hilimi aa vuurɛ
wiaa, ba kala ku hilimi a
vuurɛ. Ba kɛŋ Yesu a vɔbu
a kɛnu kaa mu Paalit teeŋ.
2 Ŋii nɛ Paalit piɛsɛ Yesu a
bul, “Ŋ nɛ ŋaa Ju̱u tiŋŋaa
kuoro, koo?” Yesu bula pu
a bul, “Oo, mi nɛ.” 3 Ŋii nɛ
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ bul wiaa yugɛ Yesu
si ŋaa chei, ka u bi wii bula.
4 Ŋii nɛ Paalit bira piɛsɛ Yesu
a bul, “Ŋ bi wii kɛnɛ ŋ si jaŋ

bula pibaa? Bee na wiaa si
magɛ ŋii ba bul di ŋ cheye.”
5 Yesu bira bi u niiŋ suro.
Wii-la kperi Paalit.

Ba sɛyɛ ari ba jaŋ kpu Yesu
Mat. 27.15-26; Luuk 23.13-25; Jɔɔŋ 18.39–19.16

6 Ba gbieli-bal-la nɛ yie-
na kala Paalit yie liisɛ nialiŋ
ba si kaa tɔ dia dɔŋɔ nɛ a
ta, nii-la niaa si sula laa ta.
7 Di nialiŋ dɔŋsuŋ ma fa hɛ
sarika lɛ. Ba fa ŋaa taawɛi
nɛ a kpu niaa. Ba kɛŋba kaa
mu tɔ dia. Ba dɔŋɔ yiriŋ nɛ
Barabas.
8 Ŋii nɛ niaa yugɛ a gire
mu Paalit teeŋ a bul duu
ŋaa ŋii u si vɛnɛɛ ŋaa piba.
9-10 Paalit jima ari nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
yaraa bieri nɛ, ŋii nɛ tii ba
kɛŋ Yesu a kɔ u teeŋ. Ŋii nɛ
u piɛsɛ nialiŋ a bul, “Ma cho
di mi liisɛ J̱uu tiŋŋaa kuoru-
la nɛ a pimaa?” 11 Ŋii nɛ
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ nyisɛ niaa hɛ di ba
sɛi di ba liisɛ Barabas a ta aŋ
leŋ Yesu. 12 Ŋii nɛ Paalit bira
piɛsɛ nialiŋ a bul, “Aŋ ka
baal-la ma síi yirɛ J̱uu tiŋŋaa
kuoro, bɛɛ nɛ ma si mi kɛnu
kaa ŋaa?” 13 Ŋii nɛ ba kala
faasa kpia a bul, “Leŋ di ba
kɛnu kaa kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.” 14 Ŋii nɛ Paalit
piɛsɛba a bul, “Wu-bɔŋ bɛɛ
nɛ u ŋaa?” Ŋii nɛ ba faasa
kpia a kii buŋbuŋ-la a bul,
“Leŋ di ba kɛnu kpaasa mɛrɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ.” 15 Paalit
chɛ duu ŋaa di nialiŋ tuɔŋ
tɔrɛ. U liisɛ Barabas aŋ leŋ
ba viirɛ Yesu aŋ bul ba kɛnu
kaa mu kpaasa mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ.

Laali-yuoroo mɔŋ Yesu
Mat. 27.27-31; Jɔɔŋ 19.2-3

16 Ŋii nɛ laali-yuoroo kɛnu
kaa lii ba kuori-baliŋ dia
kaala tuɔŋ a yirɛ ba laali-
yuoroo dɔŋsuŋ kala. Ba kala
ku hilimi. 17 Ŋii nɛ ba joŋ
gɛri-fiaŋ a laalu a chɛ sɔsuŋ
a kaa sua nyuŋ-chuulo a
nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a
joŋo chuu. 18 Ba saa tuu
kpirimi u sipaaŋ a zilu a
bul, “J̱uu tiŋŋaa kuoro, laa
chuɔluŋ.” 19 Ba joŋ seke-
liŋ a viirɛ u nyuŋ lɛ, a tu
naŋtuɔruŋ ma a hɛu lɛ a tuu
kpirimi a zilu. 20 Ba si mɔmu
lɛ a dɛrɛ, ba wuri gɛri-fiaŋ-
la aŋ paa u titia gɛnniŋ a
laalu, a kɛnu kaa lii woŋbiiŋ
di ba kɛnu kaa mu kpaasɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ
Mat. 27.32-44; Luuk 23.26-43; Jɔɔŋ 19.17-27

21 Ba si ku lii ŋii di ba
cheŋ baal kubala baa yirɛ
Saamɔŋ. U jaŋ yiriŋ nɛ Siri-
ini. U nɛ fa ŋaa Alɛkizaŋda
ari Rufas nyimma. U lii baga
a jujuu taŋ-la tuɔŋ. Uu kɔ
ŋii, ba kɛnu a fugu u joŋ daa-
gɛsɛ-la a baasɛ. 22 Ba kɛŋ
Yesu kaa mu lee kubala, baa
yirɛ Gɔligɔta. Yiri-la bubuɔŋ
nɛ nyu-kuŋkogulo. 23 Ba si
yi dimɛ, ba joŋ siniŋ a guoli
tii-keliŋ kubala baa yirɛ mɛɛ
lɛ a joŋo pu duu nyua. U via.
24-25 Di wia magɛ ji-looluŋ,
ba kɛnu kpaasɛ a mɛrɛ daa-
la nyuŋ. Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ Yesu

gɛnniŋ wiaa di ba kpaa, a jiŋ
gɛri bɛɛ nɛ nuu-kala jaŋ laa.
26 Ba si si Yesu ŋaa wialiŋ
chei, ba ŋmuŋsa mɛrɛ daa-
gɛsɛ-la lɛ a bul, “J̱u̱u tiŋŋaa
kuoro nɛ ŋla.”

27 Gaaraa balia ma nɛ ba
kpaasɛ a pɛ Yesu lɛ. Dɔŋɔ
hɛ Yesu na-diiŋ, dɔŋɔ ma
hɛ u na-gua. [28 Ba fa
ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ
a bul di ba jaŋ kɛnu kaa
pɛ haachɛ diiree lɛ. Lɛɛlɛ
wiaa deeŋba kala sɛnɛ ŋaa.]
29 Ba si kpaasu mɛrɛ daa-
gɛsɛ-la nyuŋ ŋii, nialiŋ si to
dimɛ bibal, ba tutuusu aŋ
kɛŋ ba nyuŋ chuchugisi a
bul, “Oi, ŋ nɛ ŋaa nii-la si si
ŋ jaŋ ŋmoo la Wia dia lo aŋ
bira wuo saau tapulaa batori
pɛgɛ. 30 Lii daa-la nyuŋ a
laa ŋ titia ta.” 31 Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasi-
la ari Wia teniŋ kerichiba, ba
ma sisieri Yesu lɛ a bulaa pi
dɔŋɔ, “U wuo niaa laa tita
nɛ aŋ bi u titia wuo laa ta.
32 U si si u nɛ ŋaa Kirisito,
J̱u̱u tiŋŋaa kuoro, leŋ duu lii
daa-la nyuŋ ku tuu di la na a
laa u wiaa dii.” Nialiŋ balia
ma ba si kpaasa a pɛ Kirisito
lɛ, ba ma tuusu.

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Luuk 23.44-49; Jɔɔŋ 19.28-30

33 Wia ku magɛ nyu-
gbaŋa, leriŋ kala biri lim
a mu yi didaaniŋ, ka leriŋ
bira pullɛ. 34 Ŋii nɛ Yesu
faasa yirɛ u yiikoro lɛ a bul,
“Eloi, Eloi, lama sabakitani.”
U bubuɔŋ nɛ: “Mi Tiina Wia,
bɛɛ nɛ tii ŋ joŋmi ta?” 35 Di
niaa dɔŋsuŋ chiŋ dimɛ a
jegile nii wialiŋ u si bula.
Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a
bul, “Na Ilaaja nɛ u yiyirɛ
ŋii.” 36 Nialiŋ dɔŋɔ fa si chiŋ
dimɛ mu joŋ suosuo a kaa
mu yuu siniŋ si nyala a joŋo
tuu sekeliŋ lɛ, a kaa mu hɛ
u niiŋ lɛ duu nyua. U si ŋaa
ŋii, u bul, “Má leŋ la gbɛrɛ
a na ari Ilaaja jaŋ ku soru
daa-la nyuŋ koo.” 37 Ŋii nɛ
Yesu faasa yirɛ aŋ wiesi u
wiesi kati. 38 Patiisa nɛ fa
hɛ Wia-dia tuɔŋ. Ba kaa
kɛrɛ. U kiɛsɛ balia a chiŋ
nyu-gbaŋa a kiɛsa ku tuu.
39 Ŋii nɛ di laali-yuoroo zɔlɔ
kuhiaŋ kubala fa chiŋ Yesu
sipaaŋ a pɔu. U si na Yesu
duu wiesi u wiesi kati ŋii,
u bul, “Wutitii, baala deeŋ
sɛnɛ ŋaa Wia Bii nɛ.”

40 Haalaa dɔŋsuŋ ma fa
chiŋ di-bolii a bibenu. Ba
tuɔŋ Mɛɛri Magidaliŋ ari Sa-
loomi ma fa hɛ dimɛ. Jeems
ari Joozis naaŋ ma hɛ dimɛ.
Ba fa kɛŋ Jeems kaa yirɛ
bapuɔsuŋ nɛ. 41 Haalaa
deeŋba kala faa to Yesu
hariŋ nɛ a pipɛu lɛ Galilii
lɛ. Haala-la ma fa si to
Yesu hariŋ a kɔ Jerusalɛm,
ba jesiŋ ma fa hɛ dimɛ.

Ba hugi Yesu

Mat. 27.57-61; Luuk 23.50-56; Jɔɔŋ 19.38-42

42-43 Tapulii-la di ba ŋaa
siri didaaniŋ a gbɛrɛ ba chɛ-
wiesii-la, baal kubala ma fa
hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Josɛf. U
lii Arimatiya nɛ. U fa ŋaa
nialiŋ si yie hilimi a vuvuurɛ
wiaa dɔŋɔ nɛ. Niaa jujoŋu

jirima. U ma fa gbɛrɛ Wia
kuorii-la nɛ duu kɔ. Ŋii
nɛ didaaniŋ si yie, u kɛŋ
nyu-duoŋ a mu Paalit teeŋ a
sul Yesu ku-suuŋ. 44 Ŋii nɛ
Paalit guu hiriki a pipiɛsɛ u
titia, “Yesu daŋa suba nɛɛ?”
Ŋii nɛ u yirɛ laali-yuoroo
zɔlɔ kuhiaŋ-la a piɛsu, “Yesu
daŋa suba nɛɛ?” 45 U bul,
“Oo, u suba nɛ.” U si nii ŋii,
u pi Josɛf woŋbiiŋ duu mu
sori Yesu ku-suuŋ a kaa ku
tuu tiŋteeŋ. 46 Ŋii nɛ Josɛf
mu yɔɔ gɛripɛ-pula a kaa
bɛu a joŋu hugi. U kɛnu kaa
mu hugi buŋ ba si lɔsɔ lɛ. U
bilimi tabii-baliŋ nɛ a tɔ bua-
la niiŋ. 47 Mɛɛri Magidaliŋ
ari Joozis naaŋ Mɛɛri ma hɛ
dimɛ a na lee-la ba si joŋu
hugi.

16

Yesu sii suuŋ lɛ

Mat. 28.1-8; Luuk 24.1-12; Jɔɔŋ 20.1-10

1 Ba chɛ-wiesii-la si dɛrɛ,
Lahadi chɛɛŋ siipuuraa,
Mɛɛri Magidaliŋ ari Jeems
naaŋ Mɛɛri ari Saloomi
mu yɔɔ tulaali di ba kaa
mu a tisɛ Yesu ku-suuŋ.
2 Lahadi chɛɛŋ chichuɔŋ,
wia si pɔsɔ, ba sii mu Yesu
bua-la leriŋ. 3 Ba síi mu ŋii,
ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Kubɛɛ nɛ
jaŋ wuo bilimi tabii-la ta
bua-la niiŋ?” 4 Ŋii nɛ ba
mu kpagɛ bua-la leriŋ di ba
kɛŋ tabii-la suri bua-la niiŋ
a bilime ta. Tabii-la fa yuga
nɛ woruŋ. 5 Ŋii nɛ ba mu
juu bua-la a na bapuɔsi-bie
duu hɔŋ bua-la tuɔŋ na-diiŋ
a laalɛ gɛri-pula. Ba hiriki.
6 Ŋii nɛ u bula piba a bul,
“Ma sí fawulluŋ fá. Mi jima
ari Yesu si lii Nazarɛt nɛ maa
chɛ, nii-la ba si kpaasa mɛrɛ
daa-la lɛ. U tuo daha. U sie
nɛ. Má ku na lee-la ba si
joŋu hugi. 7 Má mu a bula
pi Piita ari Yesu haritooroo,
ari Yesu jaŋ laa ma sipaaŋ
a mu Galilii. Di ma nɛ mu
dimɛ, ma jaŋ nau dimɛ ari u
si bul ŋii pima.” 8 Ba hiriki
a chichel a sii lii bua-la lɛ a
fá. Fawulluŋ kɛŋba, ba bi
wii wuo bula pipi nuu-kala.

[9 Yesu sii suuŋ lɛ Lahadi
chɛɛŋ siipuuraa nɛ. U si sie,
u leŋe Mɛɛri Magidaliŋ nɛ
laa sipaaŋ nau, nii-la lɛ u
si kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ ta.
10 Ŋii nɛ Mɛɛri sii a mu bula
pi Yesu haritooroo wii-la si
ŋaa. U mua di ba hɔnɔ yiyel.
11 Ŋii nɛ u bula piba ari Yesu
sii suuŋ lɛ a hɛ u miisiŋ lɛ, di
u-na nau. Ba si nii wii-la, ba
bi laa dii.

12 Ŋii hariŋ baalaa balia
sii lii a joŋ woŋbiiŋ aa mu
taŋ dɔŋɔ. Ba síi mu ŋii,
Yesu bira to woŋbiiŋ dɔŋɔ a
kɛŋ u titia ku dagɛba. 13 Ŋii
nɛ ba miira ku bula pi Yesu
haritooro-la ku-kaanaa wii-
la si ŋaa. Ba bi laa dii.

14 Ŋii hariŋ nɛ Yesu
haritooro-la fii ari kubala
hɔnɔ didii kiaa. Baa dii di
Yesu nɛ ŋii. U kpiaba lɛ a
tiŋ ba tuɔŋ si dolie wiaa ari
ba si bi laa dii ari nialiŋ si
si ba nau duu sii suuŋ lɛ, di
ba bul wutitii nɛ. 15 Ŋii nɛ
u bula piba a bul, “Má mu
dunia sɛmɛ-na kala a bul

Wia wu-zɔmɔ-la a pi nuu-
na kala. 16 Nii-la kala si laa
mi wiaa dii a leŋ ba fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ, Wia jaŋ laau ta,
ama nii-la si bi mi wiaa laa
dii, Wia jaŋ joŋ cheeriŋ pu
chɛɛ-la u si jaŋ dii dunia niaa
kala sariya.

17 Wu-magilaa deeŋba nɛ
ma jaŋ wuo na a jiŋ nialiŋ
si laa mi wiaa dii. Ba nɛ ŋla:
Ba jaŋ wuo kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ
mi doluŋ lɛ. Ba jaŋ wuo
bubul yiikori-yiriba. 18 Ba
jaŋ wuo kukori diŋŋaa, a
nyua daalusuŋ síi kpu niaa,
ka u bi jaŋ ŋaaba wii-kala.
Ba jaŋ wuo joŋ ba nisaa a
daŋ nyanyal tiŋŋaa lɛ di ba
duori."

19 La Tiina Yesu si bul
wialiŋ dɛrɛ, Wia joŋu a kaa
mu Wia-jaŋ, u hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ.

20 Ŋii nɛ u haritooroo sii lii
a mu lee-na kala a bubul Wia
wiaa. La Tiina Wia pɛba lɛ
ba mu a ŋiŋaa wu-magilaa,
di nialiŋ jiŋ wialiŋ ba síi bul
ŋaa wutitii nɛ. Ami.]

WIA WU-ZƆMƆ-LA LUUK SI ŊMUŊSA

1-2 Mi-na Luuk nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na mi
naŋdɔŋɔ Tiafilas. Niaa yuga
a hɛ ba doluŋ a ŋmuŋsɛ
wialiŋ kala si ŋaala lɛ. Ba
ŋmuŋsɛ wialiŋ kala niaa
si bula pila. Ba nɛ na
wiaa deeŋba kala a suomi
buŋbuŋ kala, a ma bul Wia
niiŋ wiaa a pipi niaa.
3 Mi kuhiaŋ, mi jegile nii
wiaa deeŋba woruŋ a gunnɛ
ba kala ma woruŋ. U ŋaa
wu-zɔŋ nɛ di mi ŋmuŋsɛ
wialiŋ kala a piŋ. 4 Mi
ŋmuŋsaa piŋ di ŋ wuo jiŋ ari
wialiŋ kala ba si dagiŋ ŋaa
wutitiiba nɛ.

Ba bul Jɔɔŋ Wia lii-foori-la lulluŋ wiaa

5 Baal kubala nɛ fa hɛ
dimɛ. Baa yirɛ Zakaraya. U
fa ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia dɔŋɔ nɛ. Bua-la lɛ
di ba kɛŋ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kala kaa kpaa leree
mara ari banɛsɛ nɛ. Baal
kubala ma fa hɛ dimɛ. U fa
ŋaa kuhiaŋ lee-la Zakaraya
fa si hɛ nɛ. U yiriŋ nɛ
Abija. Zakaraya haala ma
yiriŋ nɛ Ɛlizabɛt. U ma fa lii
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
doho niaa tuɔŋ nɛ. Aarɔŋ
fa ŋaa u nihiliɛrɛ. Bua-la lɛ
di Hɛrɔd nɛ fa ŋaa Judiya
tiŋteeŋ kuoro. 6 Zakaraya
ari u haala kala fa ŋaa tuɔ-
pul timma nɛ. Ba kala balia
fa to Wia niiŋ wialiŋ kala nɛ
woruŋ. 7 Ɛlizabɛt fa ŋaa ha-
piri nɛ, ba bi bii kala lula, aŋ
ka ba di u bala Zakaraya ma
kala hiɛsɛ.
8-9 Ŋii nɛ Zakaraya ari
u niaa tapuluŋ yi di ba
tiŋ tiŋtiŋŋaa nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia si vɛnɛɛ ŋaa.
Ba síi tiŋ ba tiŋtiŋŋaa ŋii, ba
yie tɔŋsɛ di ba jiŋ nii-la ba si
jaŋ liisɛ duu juu Wia-dia. Ba
si ŋaa ŋii, Zakaraya dii a juu
Wia-dia. Ŋii nɛ u hɛ nyiniŋ
a nyigɛ tii-keliŋ tulaali a pi
Wia, Wia koruŋ lɛ. 10 U si jua
ŋii, nialiŋ si ka, ba hɛ kaala
lɛ a chuchuɔlɛ Wia.
11 Zakaraya si nyigɛ nyiniŋ
ŋii, di Wia tiŋdaara kubala
kɔ u teeŋ a chiŋ koru-la sɛmɛ
na-diiŋ. 12 Zakaraya nau
a chichel. Fawulluŋ kɛnu.
13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
pu a bul, “Zakaraya, sí leŋe
di fawulluŋ kɛniŋ. Wialiŋ ŋ
si sul Wia teeŋ, u joŋo piŋ
nɛ. Ŋ haala Ɛlizabɛt jaŋ lul
baal. Ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ Jɔɔŋ.
14 Ŋ tuɔŋ jaŋ faasa tɔrɛ. Ni-
daŋ ma tuɔŋ jaŋ tɔrɛ u lulluŋ
wiaa. 15 U jaŋ ŋaa ni-bal Wia
teeŋ. U bi jaŋ nyunyua si-
duoruŋ. Ba si lulu bua-la
lɛ, Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ hɛu lɛ
woruŋ a kaa mu deeŋ deeŋ.
16 U jaŋ wuo ŋaa di Iziral
tiŋŋaa yugɛ a birima to ba
Tiina Wia. 17 U jaŋ ŋaa
Wia tiŋtinnu a kɛŋ doluŋ ari
Ilaaja fa si kɛŋ doluŋ ŋii.
(Ilaaja fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ.) U jaŋ wuo ŋaa di
biiriŋ ari ba nyimmaba kala
miira siŋ. U ma jaŋ wuo ŋaa
di nialiŋ si bi Wia niiŋ wiaa

ka to, di ba birimɛ a to tuɔ-
pul tiŋŋaa woŋbiiŋ a leŋ di
niaa ŋaa siri di ba Tiina kɔ
di ba tou.”
18 Ŋii nɛ Zakaraya piɛsɛ
Wia tiŋdaari-la a bul, “Ɛɛ
nɛ mi jaŋ wuo ŋaa, a jiŋ di
wialiŋ ŋ si bula ŋaa wuti-
tii? Mi ŋaa ba-nihiaŋ nɛ, mi
haala ma ŋaa ha-nihiaŋ.”
19 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
bula pu a bul, “Mi yiriŋ nɛ
Gebiral a hɔŋ Wia sɛmɛ. U
nɛ tiŋmi di mi ku bul wu-
zɔmuŋ deeŋ a piŋ. 20 Wialiŋ
mi si bula piŋ jaŋ ku ŋaa,
aŋ ka ŋ bi laa dii. Ŋii wiaa
ŋ bira bi wiaa jaŋ wuo bul,
see tapulii-la si yie di wiaa
deeŋba mi si bula piŋ ŋaa.”
21 Wia tiŋdaari-la síi bul
wiaa Zakaraya teeŋ ŋii,
nialiŋ si gbɛrɛ Zakaraya
kaala tuɔŋ bi jiŋ wii-la si
tii u didieni ŋii Wia dia-la
tuɔŋ. U kperiba. 22 Ŋii nɛ
Wia tiŋdaari-la viiri, aŋ ka
Zakaraya ku lii kaala nialiŋ
teeŋ. U bi wiaa wuo bula
piba. Ŋii nɛ u kɛŋ u nisaa
a bul wiaa ba teeŋ. U si bi
wiaa wuo bubul ŋii, ba jiŋ
ari u na wiaa ari duosoo
tuɔŋ Wia-dia-la tuɔŋ nɛ.
23 Ŋii nɛ Zakaraya tiŋtiŋŋaa
tapulaa dɛrɛ Wia-dia-la lɛ. U
miira mu u dia.
24 U bi diene, ka u haala
Ɛlizabɛt kɛŋ luoruŋ. U si
kɛŋ luoruŋ ŋii, u bi dia lɛ lia
chɛŋsiŋ banɔŋ 25 a bul, “Wia
diene aŋ lɛɛlɛ pɛmi lɛ ŋla. U
tɔ mi hiisiŋ nɛ dunia lɛ.”

Ba bul Yesu lulluŋ wiaa.

26 Ɛlizabɛt si kɛŋ luoruŋ u
chɛŋsiŋ balidu lɛ, Wia bira
tiŋ u tiŋdaara Gebiral duu
mu Galilii tiŋteeŋ taŋ kubala
baa yirɛ Nazarɛt. 27 U timu
duu kɛŋ tiŋdaariŋ a kaa mu
pi tolo kubala ha si bi baal
jiŋ baa yirɛ Mɛɛri. U faa chɛ
duu jaa baal kubala nɛ baa
yirɛ Josɛf. Josɛf fa ŋaa kuoro
Devit doho nuu nɛ.
28 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
la kɔ u teeŋ a chuɔlu aŋ
bula pu a bul, “Wia cho
ŋ wiaa a pɛŋ lɛ woruŋ.”
29 Mɛɛri si nii wialiŋ Wia
tiŋdaari-la si bula pu, fawul-
luŋ kɛnu. U kɛŋ wialiŋ u si
bula bubuɔŋ bibiinɛ. 30 Ŋii
nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu
a bul, “Mɛɛri, Wia cho ŋ
wiaa, sí leŋe di fawulluŋ
kɛniŋ. 31 Ŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ
a lul baal. Ŋ jaŋ hɛ u yiriŋ
Yesu. 32 U jaŋ ŋaa ni-bal. Ba
jaŋ kɛnu yirɛ Wii-baliŋ Bie.
Wia jaŋ ŋaa duu dii kuoruŋ
ari u naabalima Devit fa si
dii kuoruŋ ŋii. 33 U jaŋ
dii kuoruŋ Jekɔb doho niaa
tuɔŋ a kaa mu wuu. U bi
jaŋ dɛrɛ da.” 34 Ŋii nɛ Mɛɛri
bula pi Wia tiŋdaari-la a bul,
“Mi ha bi baal jiŋ. Ɛɛ nɛ
saa wiiŋ deeŋ jaŋ wuo ŋaa?”
35 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
pu a bul, “Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ
hɛŋ lɛ. Ŋ jaŋ kɛŋ luoruŋ
Wia doluŋ lɛ. Ŋii wiaa bile
jaŋ ŋaa Tuɔ-pul Tiina. Ba
kɛnu yiyirɛ Wia Bie. 36 Na ŋ
naaŋbie Ɛlizabɛt si hiɛsa ŋii.
Ba si u bi bii wuo lul, aŋ ka u
kɛŋ luoruŋ u chɛŋsiŋ balidu
nɛ ŋla. 37 Wia kɛŋ doluŋ. U
jaŋ wuo ŋaa wii-kala.” 38 Ŋii
nɛ Mɛɛri bula pu a bul, “Mi
ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ. Leŋ di

wialiŋ ŋ si bula pimi, di ba
ŋaa.” Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
tau aŋ viiri.

Mɛɛri mu chuɔlɛ Ɛlizabɛt

39 Ŋii nɛ Mɛɛri sii lima
lima a mu duu chuɔlɛ
Ɛlizabɛt u jaŋ lɛ. U fa hɛ
Judiya tiŋteeŋ lɛ nɛ. Peelee
nɛ golli lee-la chu. 40 U si
yi dimɛ, u mu juu Zakaraya
dia a mu chuɔlɛ u haala
Ɛlizabɛt. 41 U laa Mɛɛri
chuɔlaa. U si laa ŋii, bile
si hɛ u luoruŋ lɛ sii birimɛ.
Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛ
Ɛlizabɛt lɛ woruŋ. 42 U faasa
bula pi Mɛɛri a bul, “Wia
pɛŋ lɛ a kii haalaa kala. Wia
ma jaŋ pɛ bile ŋ si jaŋ lul lɛ.
43 Mi ma ŋaa kubɛɛ nɛ, Wia
Bie naaŋ kɔ duu chuɔlɛmi?
44 Mi si laa ŋ chuɔlaa ŋii, bile
si hɛ mi luoruŋ lɛ tuɔŋ ma
tɔrɛ. U sii fuful. 45 Ŋ ma laa
dii ari wialiŋ Wia si bula piŋ
jaŋ ŋaa wutitiiba. Ŋii wiaa
ŋ tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

Mɛɛri dɛnnɛ Wia

46 Ŋii nɛ Mɛɛri bula pu a
bul,

“Mi tuɔŋ tɔrɔ nɛ. Mi didɛnnɛ
Wia.
47 Wia nɛ ŋaa mi
Laataara. Ŋii nɛ tii mi
jujuɔsɛ.
48 Mi ŋaa u tiŋtinni-bii
nɛ, u liisi mi wiaa.
A lii lɛɛlɛ a kaa mu, nuu-
kala jaŋ kɛŋmi yiyirɛ
tuɔtɔrɛ tiina.
49 Wia ŋaa Wii-bal nɛ a
ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
mi lɛ.
U ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ.
50 Uu fá nialiŋ kala síi
fáu, nennige,
doho-na kala lɛ nɛ.
51 U kɛŋ u na-duo-la kaa
tiɛnɛ
a ŋmoo babii-balaa a
ŋaa ba wu-ŋaala-la
kala pugi.
52 U kiri ni-balaa ba kuori-
kpasinniŋ nyuŋ
aŋ ka ni-biisiŋ hɔŋ.
53 U joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi sum-
moo
aŋ kiri nialiŋ si kɛŋ kiaa
ba kɛŋ na-hilliŋ miirɛ.
54 U fa bil niiŋ nɛ a pi la
naabalimaba
duu jaŋ pɛ u tiŋtinnaa
Iziral tiŋŋaa lɛ. Wii-
la u fa si bula ku ŋaa
wutitii. U pɛba lɛ.
55 U fa fá Abiraham nennige.
U saa jaŋ fá u doho niaa
kala ma nennige a kaa
mu wuu.”

56 Mɛɛri si bul wialiŋ dɛrɛ,
u hɔŋ Ɛlizabɛt teeŋ a yi
chɛŋsiŋ batori nɛ, aŋ-na mi-
ira mu dia.

Ba lul Jɔɔŋ Wia lii-foori-la

57 Ŋii nɛ Ɛlizabɛt lulluŋ
yi. U lul baal. 58 U si lul
ŋii, u dɔŋsuŋ tiŋŋaa ari u
naaŋbiiriŋ nii ŋii Wia si fáu
nennige. Ba tuɔŋ kala tɔrɛ,
ba jujuɔsɛ.
59 Bile si yi tapulaa chori
di ba keri u peniŋ aŋ hɛ u
yiriŋ. Ba faa chɛ di ba joŋ
u nyimma Zakaraya yiriŋ nɛ
hɛ pu. 60 Ŋii nɛ u naaŋ via
aŋ bul di ba hɛ Jɔɔŋ pu.
61 Nihiasi-la bula pu ari ba
bi naaŋbii kala kɛnɛ u yiriŋ
dii Jɔɔŋ. 62 Ŋii nɛ ba kɛŋ
nisaa bul wiaa pi u nyimma
a piɛsu di yiri bɛɛ nɛ uu chɛ
duu hɛ pu.

63 Zakaraya ŋaa ba kɛŋ
daa-bori-bie kaa kɔ duu
ŋmuŋsɛ bile yiriŋ a piba.
Ba joŋo pu. U ŋmuŋsɛ
daa-boro-la lɛ di bile yiriŋ
nɛ Jɔɔŋ. Ba karimɛ. Ba
si karimɛ a na bile yiriŋ,
u ŋaaba wu-kpuŋkpere.
64 Zakaraya si ŋaa ŋii dɛrɛ,
u bira suomi a bubul wiaa a
didɛnnɛ Wia.
65 Nialiŋ fa si hɛ dimɛ a
na wii-la si ŋaa, fawulluŋ
kɛŋba. Ba kɛŋ wii-la lii
a bula gaarɛ Judiya tiŋteeŋ
sɛmɛ-na kala, lee-la peelee si
gollo chu. 66 Nialiŋ kala si nii
ŋii, ba kɛŋ wii-la bibiinɛ ba
tuɔsaa lɛ aa bul, “Bie deeŋ
saa jaŋ ŋaa kubɛɛ nɛ?” Ba
na ari Wia doluŋ hɛu lɛ nɛ.
Ŋii nɛ tii ba bul ŋii.

Zakaraya bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ

67 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku
hɛ Zakaraya lɛ, u bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a
bul,

68 “Má leŋ di la dɛnnɛ Wia,
Wia-la Iziral tiŋŋaa síi to.
U kɔ duu pɛ u niaa lɛ nɛ a laaba ta.
69 U liisɛ ni-duoŋ nɛ pila duu kɔ laala ta.
U lii Devit doho niaa tuɔŋ nɛ.
70 Faafaa kala nɛ Wia to u nialiŋ fa síi bul wiaa u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a bula pila
71 ari u jaŋ laala ta la diŋdɔŋŋɔɔ
ari nialiŋ kala si bɛrɛla nisiŋ lɛ.
72 U ma bula ari u jaŋ fá la doho niaa nennige,
a liise yi wii-la u fa si bula pi la naabal-imaba.
73-74 U fa bula pi la naabalima Abiraham a ŋmiɛsɛ
ari u jaŋ laala ta la diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ
a pila woŋbiiŋ di la kɛŋ nyu-duoŋ a tima pu.
75 Ŋii lɛ nɛ la jaŋ wuo to a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ,
la miisiŋ kala lɛ.”

76 Zakaraya si bul wiaa
deeŋba dɛrɛ, u bul wiaa a pi
u bie ma a bul,

“Ŋ-na mi bii, ŋ jaŋ ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wii-baliŋ Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
Ŋ jaŋ laa la Tiina-la si jaŋ kɔ sipaaŋ
a wasɛ woŋbiiŋ bilu lɛ.
77 Ŋ ma jaŋ bula pi nialiŋ si ŋaa siri di ba tou, di Wia joŋ ba haachɛba chɛba aŋ laaba ta.
78 Wia kɛŋ zile aŋ fifá niaa nennige.
U jaŋ laala ta a leŋ di la hɔŋ pulumuŋ tuɔŋ.
79 Puluŋ-la jaŋ lii Wia-jaŋ a pɔsɛ hɛ nialiŋ kala si hɔŋ birimiŋ tuɔŋ a faa chɛ di ba suu.
U jaŋ dagɛla woŋbii-la si kɛŋ yarifiɛlaa di la to.”

80 Ŋii nɛ bile sii waa a hɛ
yaraa a kɛŋ doluŋ ari wu-
jimiŋ. U mu hɛ giri-bine
tuɔŋ a mu yi tapulii-la u si
kɛŋ u titia kaa ku lii dagɛ
Iziral tiŋŋaa.

2

Ba lul Yesu
Mat. 1.18-25
1 Baal kubala nɛ fa hɛ
dimɛ, baa yirɛ Ɔgasitas. U
nɛ fa ŋaa Rom tiŋŋaa kuori-
baliŋ. Bua-la lɛ u bul di ba
diisɛ u tiŋteeŋ niaa. Ba ha
bi ŋii ŋaa, see lɛɛlɛ nɛ ba
ŋaa ŋii. 2 Ba si bugumo diisɛ
niaa ŋii, baal kubala nɛ fa
chiŋ kuori-baliŋ nyuŋ Siiria
tiŋteeŋ lɛ. Baa yirɛ Kiriinias.
3 Ŋii nɛ nuu-kala mu u jaŋ
di ba diisu dimɛ. 4 Josɛf
ma sii Nazarɛt Galilii tiŋteeŋ
lɛ a mu Judiya tiŋteeŋ, a
mu juu taŋ kubala baa yirɛ
Bɛtilɛhɛm. Lee-la nɛ ba fa
lul kuoro Devit. Josɛf fa ŋaa
kuoro Devit doho nuu nɛ.
Ŋii nɛ tii u mu dimɛ. 5 Ba di
Mɛɛri kala mu dimɛ. Mɛɛri
fa ŋaa nii-la si si u jaŋ jaau
nɛ, ka u kɛŋ luoruŋ.
6 Ba si yi Bɛtilɛhɛm, ba
hɔŋ dimɛ. Ŋii nɛ Mɛɛri
lulluŋ yi, 7 aŋ ka ba bi leriŋ
na nuhuɔraa dia-la lɛ di ba
juu. Ŋii nɛ tii ba mu juu ja-
dia. Dimɛ nɛ Mɛɛri lul u bii-
buŋbuŋ, baal, a kɛŋ gɛriŋ a
bɛu a joŋu bil yaŋ nyuŋ.

Pie-daaraa nii bile lulluŋ wiaa.
8 Bua-la lɛ pie-daaraa nɛ fa
hɛ tiŋtee-la sɛmɛ dɔŋɔ a hɛ
yaŋ tuɔŋ a chua dimɛ titaŋiŋ
aa beŋ ba piesee.
9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara
kubala kɔ ba teeŋ. U si
kɔ ŋii, Wia pulumuŋ chaana
hɛba lɛ. Fawulluŋ kɛŋba.
10 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
piba a bul, "Ma sí leŋe di
fawulluŋ kɛŋma. Mi kɛŋ
wu-zɔŋŋɔɔ nɛ kɔ di mi bula
pima. Nii-la kala si nii wu-
zɔmɔ-la, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.
11 Titaŋiŋ deeŋ ba lul ma
Laataara nɛ Devit jaŋ lɛ. Baa
yiru la Tiina Kirisito, nii-la
Wia si liisa. 12 Ŋla nɛ ma
jaŋ wuo to jiŋ. Di ma mu
dimɛ, ma jaŋ na bile di ba
kɛŋ gɛnniŋ bɛu a joŋu bil
yaŋ nyuŋ."
13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa
yugɛ a guu lii a pɛ Wia
tiŋdaari-la lɛ a yii yiilaa a
dɛnnɛ Wia a bul,
14 "Má leŋ di la dɛnnɛ Wia si
hɛ Wia-jaŋ lɛ.
Wia ma tuɔŋ tɔrɛ nialiŋ
si hɛ tiŋteeŋ lɛ nɛ. Ba
ma jaŋ na yarifiɛlaa."
15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara-la
miira mu Wia-jaŋ. Ka pie-
daara-la bula pi dɔŋɔ a bul,
"Má leŋ di la mu Bɛtilɛhɛm
a na wii-la la Tiina Wia si to
u tiŋdaaraa lɛ a bula pila."
16 Ba sii fá lima lima a mu
na Mɛɛri ari Josɛf. Ba naba
aŋ na bile maa di u piŋ yaŋ
nyuŋ. 17 Ŋii nɛ pie-daara-la
bula pi bile naaŋ ari u ny-
imma wialiŋ Wia tiŋdaara-
la si bula piba a tigɛ bile
lɛ. 18 Nialiŋ kala si nii
ŋii, u ŋaaba wu-kpuŋkpere.
19 Mɛɛri laa wiaa deeŋba
kala a hɛ u nyuŋ lɛ a kaa
bibiinɛ.
20 Ŋii nɛ pie-daara-la miira
mu ba pie-daaliŋ. Baa mu
a yiyii yiilaa a didɛnnɛ Wia.
Wialiŋ kala Wia tiŋdaara-la
si bula piba, ba naba.

Ba hɛ Yesu yiriŋ

21 Bile si yi tapulaa chori,
ba keri u peniŋ aŋ hɛ u yiriŋ.
Ba hɛ Yesu pu, yiri-la Wia
tiŋdaari-la fa si daga bua-la
lɛ Mɛɛri fa ha si bi luoruŋ
kɛnɛ.

Ba kɛŋ Yesu juu Wia-dia.

22-23 Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto dɔŋɔ
nɛ ŋla:

“Di baal ari u haal nɛ lul
ba bii-buŋbuŋ, duu nɛ
ŋaa baal, u maga di ba
mu piisɛ ba disinniŋ
ta nɛ.”

Moosis fa bira ŋmuŋsa bil
Wia teniŋ tuɔŋ di nuu-na
kala nɛ lul u bii-buŋbuŋ, di
bile nɛ ŋaa baal, duu joŋo pi
Wia. Ŋii nɛ Josɛf ari Mɛɛri
ŋaa ŋii. Ba sii joŋ bile a kaa
mu Jerusalɛm a joŋu pi Wia.
24 Ba bira ŋmuŋsa di ba kpu
kokosuŋ balia maa a pi Wia.
Ŋii nɛ Josɛf ari Mɛɛri sii mu
Wia-dia di ba ŋaa ŋii.

25 Bua-la lɛ baal kubala nɛ
fa hɛ Jerusalɛm lɛ, baa yirɛ
Simiaŋ. U fa ŋaa ni-zɔŋ nɛ
a fifá Wia a fa gbigbɛrɛ di
Wia laa Iziral tiŋŋaa ta. Wia
Diŋ-zɔŋ-la ma hɛu lɛ woruŋ.
26 Wia Diŋ-zɔŋ-la fa bula pu
ari u bi jaŋ suu see duu
na Kirisito, nii-la Wia si jaŋ
liisɛ duu kɔ. 27 Ŋii nɛ Yesu
nyimma ari u naaŋ juu Wia-
dia a joŋu pi Wia aŋ pɛ ŋaa
ŋii Wia niiŋ wiaa si bula ŋii
nɛ. Di Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛŋ
Simiaŋ ma ku juu Wia-dia.
28 Simiaŋ na bile a laau a hɛ
u nisaa lɛ aŋ dɛnnɛ Wia a
bul,

29 “Mi Tiina, ŋ leŋ di wialiŋ
ŋ si bula pimi sɛnɛ ku
ŋaa.
Ŋ si ŋaa ŋii, leŋ di mi-na
ŋ tiŋtinna na woŋbiiŋ
a suu ari yarifiɛlaa.
30 Mi sɛnɛ na nii-la si kɔ duu
laa dunia niaa ta nɛ.
31 Ŋ timu duu kɔ nuu-
kala teeŋ nɛ, di nuu-
kala nau.
32 Bie deeŋ jaŋ nagɛ pu-
lumuŋ a dagɛ nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
woŋbiiŋ, ka di ŋ niaa
Iziral tiŋŋaa ma na.”

33 Simiaŋ si bul ŋii dɛrɛ,
wialiŋ u fa si bula a tigɛ
bile lɛ ŋaa bile nyimma ari
u naaŋ wu-kpuŋkpere.
34 Ŋii nɛ Simiaŋ chuɔlɛ
Wia piba duu pɛba lɛ aŋ bula
pi u naaŋ a bul, “Wia liisɛ
ŋ bie deeŋ duu ku dɔgisɛ
nialiŋ si bi u wiaa laa dii, aŋ
ma laa nialiŋ si laa u wiaa dii
ta Iziral tiŋŋaa tuɔŋ. Wia ta
bie deeŋ duu ŋaa magil nɛ.
Niaa yugɛ jaŋ joŋ ba hariŋ
yiau. 35 Ka ba tuɔbiinaa jaŋ
lii di-jaliŋ.” Ŋii nɛ u bira
bula pi Mɛɛri a bul, “Ŋ titia
tuɔŋ jaŋ chei woruŋ ŋ bile
wiaa a nagɛ ba si joŋ sia
tɔbuŋ.”
36 Haal kubala ma nɛ fa
hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Ana.
U fa ŋaa nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
U nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Fanuwɛl a lii Asa doho niaa
tuɔŋ. U fa ŋaa ha-nihiaŋ
nɛ. U fa jaa bala jisiŋ balipɛ
nɛ ka u suu. 37 U bala si
suba, u hɔnɔ a ŋaa yo-haal
nɛ jisiŋ mahiŋ banɛsɛ ari
banɛsɛ. Bua-na kala lɛ u yie

vɛnɛɛ mu Wia-dia wiihɛyɛ
ari titaŋiŋ kala. U yie vɔɔ
niiŋ dimɛ aŋ pɛ chuɔlɛ Wia.
38 Simiaŋ fa síi bul wiaa pipi
Mɛɛri ŋii, di Ana ma ku juu.
U na bile a dɛnnɛ Wia aŋ bul
wiaa a tigɛ bile lɛ a pi nialiŋ
kala fa si gbɛrɛ di Wia laa
Jerusalɛm niaa ta.

Ba miira mu Nazarɛt

39 Mɛɛri ari Josɛf si ŋaa
wialiŋ kala Wia si si di ba
ŋaa Jerusalɛm lɛ a dɛrɛ, ba
miira mu Galilii tiŋteeŋ a
mu ba jaŋ Nazarɛt. 40 Bile
waa a kɛŋ doluŋ a kala ŋaa
wu-jimii. Wia pɛu lɛ.

Yesu mu Wia-dia

41 Jina-na kala Yesu ny-
imma ari u naaŋ yie mu
Jerusalɛm di ba gbieli diisiŋ
kieliŋ gbiele. 42 Yesu si ŋaa
jisiŋ fii ari balia, ba di u
nyimma ari u naaŋ mu diisiŋ
kieliŋ gbiele-la Jerusalɛm lɛ,
ari ba si vɛnɛɛ ŋaa ŋii.
43 Gbiele-la si dɛrɛ, ba mi-
iraa mu dia, ka Yesu ha hɛ
hariŋ. U naaŋ ari u nyimma
bi jiŋ. 44 Ba fa biina ari
u hɛ ba nialiŋ si miira mu
ba jaŋ tuɔŋ nɛ. Ba suomo
chichɛu ba naaŋbiiriŋ ari ba
naŋdɔŋsuŋ tuɔŋ. Ba vɛŋ
deeŋ deeŋ wia tuu juu a
chɛu ka. 45 Ba si chɛu ka, ba
miira mu Jerusalɛm a bene
chichɛu dimɛ.

46 U tapulaa batori chɛɛŋ
nɛ ba nau Wia-dia lɛ, di ba di
Ju̱u tiŋŋaa kerichiba hɔnɔ.
Uu jegili wialiŋ ba síi bul
aŋ pɛ pipiɛsɛba wiaa maa.
47 Nialiŋ kala si hɛ dimɛ a
nii u síi chaarɛ wiaa siaa ari
wu-jimiŋ ŋii, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 48 U nyimma
ari u naaŋ si nau, u ŋaaba
ma wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ u
naaŋ piɛsu, "Mi bii, bɛɛ nɛ tii
ŋ ŋaala ŋla? La di ŋ nyimma
gɔllɔ chɛŋ ka nɛ." 49 Ŋii nɛ
u piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii
ma gɔllɔɔ chɛmi? Ma bi jiŋ
ari mi jaŋ hɛ mi Nyimma dia
lɛɛ?" 50 Ama ba fa bi wii-la u
si bula piba bubuɔŋ jiŋ.

51 Ŋii nɛ Yesu ari u ny-
imma ari u naaŋ miira mu
Nazarɛt a hɛ dimɛ. Ba si hɛ
dimɛ, u to ba niiŋ woruŋ. U
naaŋ laa wialiŋ kala si ŋaa a
hɛ u tuɔŋ lɛ aa biinɛ.

52 Ŋii nɛ Yesu waa, u wu-
jimiŋ ma puŋa pɛ. Wia chou,
niaa ma zizilu woruŋ.

3

Jɔɔŋ Wia lii-foori-la bul Wia wiaa

Mat. 3.1-12; Maak 1.1-8; Jɔɔŋ 1.19-28

1-2 Ŋii nɛ Wia ta Za-
karaya bie Jɔɔŋ duu mu
bul Wia wiaa pi niaa giri-
bine tuɔŋ. U si suomo
ŋii, Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ
Tabiiras dii kuoruŋ u jisiŋ
fii ari banɔŋ nɛ ŋii. Pɔŋsɔs
Paalit ma fa chiŋ kuori-
baliŋ nyuŋ Judiya tiŋteeŋ
lɛ. Hɛrɔd ma fa bibeŋ
Galilii tiŋteeŋ. U naaŋbie
Filip ma fa bibeŋ Ituriya ari
Takɔnaatis tiŋteeŋ. Baal-la
ba síi yirɛ Lasiinias ma níi
beŋ Abiliini tiŋteeŋ. Anas
ari Kayafas ma nɛ fa ŋaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ Jerusalɛm lɛ. 3 Ŋii
nɛ Jɔɔŋ gɔllɛ Jɔɔdaŋ fuo-la

kala nyuŋ a bubul Wia wiaa
pi niaa a bul, "Má birima lii
ma haachɛba lɛ aŋ leŋ di mi
foma Wii-chuɔlɛ liiŋ, di Wia
joŋ ma haachɛba chɛma."
4 Azaaya fa ŋmuŋsɛ ŋii
Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ. U
fa ŋaa nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
Wialiŋ u fa si ŋmuŋsa nɛ
ŋla:

"Nuu níi heeli giriŋ tuɔŋ a bul,
'Má wasɛ Wia woŋbiiŋ bilu lɛ;
má leŋ di woŋbii-la ŋaa tegi tegi duu to.
5 Má tɔ buɔtuonuŋ kala.
Má keri peelee ari duŋdolluŋ ari tiŋteeŋ
a kaa jɛrɛ di ba magɛ dɔŋɔ,
woŋbii-la si golibo, má kaa tuulɛ.
Má tɔ woŋbii-la si kɛŋ buɔtuonuŋ di ba ŋaa mula mula.
6 Di ma ŋaa ŋii, dunia niaa kala jaŋ na ŋii Wia si laa niaa tita.' "

7 Ŋii nɛ niaa yugɛ a kɔ
Jɔɔŋ teeŋ duu foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. U bula piba a
bul, "Ma nialiŋ wu-ŋaalaa
nagɛ diŋŋaa nɛ. Ma biina
ma jaŋ wuo fá a lɛl chɛɛ-
la Wia si jaŋ dii nuu-kala
sariyaa? 8 Má leŋ ma wu-
ŋaalaa nagɛ ari ma birima
lii ma haachɛba lɛ nɛ, aŋ sí
bula bul di ma ŋaa Abira-
ham doho niaa nɛ. Mi jaŋ
bula pima ari Wia paala jaŋ
wuo ŋaa di tabiaa deeŋba
ma si na birimɛ Abiraham
doho niaa a pi Abiraham.
9 Na ba kɛŋ saaŋ jee nɛ a ŋaa
siri di ba keri tiisiŋ lo. Tia-la
kala si bi nɛŋ-zɔŋŋɔɔ kɛnɛ,
ba jaŋ keru ta a joŋo yuo hɛ
nyiniŋ tuɔŋ."
10 Nialiŋ dɔŋsuŋ si nii
wialiŋ u si bula piɛsu a bul,
"Bɛɛ nɛ la saa jaŋ ŋaa?" 11 U
bula piba a bul, "Di ŋ kɛŋ
gɛnniŋ balia, u maga di ŋ
joŋ dɔŋɔ a pi nii-la si bi kuŋ
kɛnɛ. Nii-la si kɛŋ kudiilee
maa, u maga duu ŋaa kpaa
nialiŋ si bi kudiilee kɛnɛ nɛ."
12 Ŋii nɛ laŋpoo lilaaraa
dɔŋsuŋ ma kɔ duu foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ a piɛsu a bul,
"La kuhiaŋ, bɛɛ nɛ la ma
jaŋ ŋaa?" 13 U bula piba a
bul, "Ma sí moribiee laa kii
ŋii ba si daga di maa laa."
14 Laali-yuoroo dɔŋsuŋ ma
piɛsu a bul, "Ka la maa, bɛɛ
nɛ la ma jaŋ ŋaa?" U bula
piba a bul, "Ma sí nuu-kala
moribiee kaa laa ari doluŋ,
ma ma sí wu-nyiariŋ nyia a
laa moribiee. Má leŋ di ma
tuɔŋ tɔrɛ ari time-la ma síi
laa."
15 Niaa fa si gbɛrɛ Kirisito
duu kɔ, ba biina ari u naga
ari u nɛ ŋaa Kirisito. 16 Ŋii
nɛ Jɔɔŋ bula piba a bul, "Mi
dee. Liiŋ duŋduŋa nɛ mi-
na kaa foma. Ama nii-la si
jaŋ kɔ, u nɛ yuga kiimi. Mi
paala bi maga di mi kpagu a
kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ ma
kaa puri. U nɛ jaŋ joŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛ ma dɔŋsuŋ lɛ
aŋ joŋ nyiniŋ ma hɛ dɔŋsuŋ
lɛ. 17 U jaŋ kori u mii-chaari-
gbaŋa. Duu ŋmoo u miaa
kala dɛrɛ, u jaŋ kɛŋ gbaŋa-la
a kaa chaarɛ a liisɛ mii-biiŋ

a hɛ u vire lɛ aŋ joŋ jɔruŋ
a hɛ nyiniŋ lɛ. Nyiŋ-la bi
jaŋ disɛ.” 18 Jɔɔŋ to woŋbiee
yugɛ a bul Wia wu-zɔmɔ-la a
pi nialiŋ a didagɛba.

19 Ama Jɔɔŋ bul wiaa juu
kuori-baliŋ Hɛrɔd lɛ. U fa
jaa u naaŋbie Filip haala baa
yirɛ Hɛrɔdias. Jɔɔŋ bula
pu duu bi maga duu jaa u
naaŋbie haala. Wu-bɔŋŋɔɔ
dɔŋsuŋ yuga Hɛrɔd fa ŋaa.
20 Ŋii nɛ u paala wasa ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ a pɛ buŋbuŋ wu-
bɔmɔ-la lɛ a kɛŋ Jɔɔŋ tɔ dia.

Jɔɔŋ fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ

Mat. 3.13-17; Maak 1.9-11

21 Bua-la Jɔɔŋ síi fo niaa
kala Wii-chuɔlɛ liiŋ, u fo
Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ maa. Ba
si fou liiŋ dɛrɛ, u chuɔlɛ
Wia, di wia nyuŋ kpaa balia.
22 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku
tuu hɛu lɛ a nagɛ kokomo.
U nii nuu yiikoro si lii wia
nyuŋ a bula pu a bul, “Ŋ nɛ
ŋaa mi Bii-chooluŋ. Mi tuɔŋ
tɔrɛ ŋ nyuŋ.”

Yesu doho niaa

Mat. 1.1-17

23 Yesu fa si suomo a titiŋ u
tiŋtiŋŋaa, u fa yi jisiŋ mara
ari fii nɛ. U doho niaa nɛ
ŋla: Josɛf fa ŋaa u nyimma.
U nɛ niaa fa biinɛ ari u nɛ lul
Yesu. Josɛf nyimma yiriŋ nɛ
fa Hɛli. 24 Hɛli nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Matat. Matat ma
nyimma yiriŋ nɛ fa Liivai.
Liivai ma nyimma yiriŋ nɛ
fa Mɛliki. Mɛliki nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Jana. Jana
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Josɛf.
25 Josɛf nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Matatayas. Matatayas ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Emɔs.
Emɔs nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Neham. Neham nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Ɛzili. Ɛzili ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Nagai.
26 Nagai nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Maat. Maat nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Matatayas.
Matatayas nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Sɛmeeŋ. Sɛmeeŋ ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Josɛk.
Josɛk nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Joda. 27 Joda nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Juanaŋ. Juanaŋ
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Riisa.
Riisa nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Zerubabil. Zerubabil ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Sialitɛl.
Sialitɛl nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Nɛɛri. 28 Nɛɛri nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Mɛliki. Mɛliki
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Adi.
Adi nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Kosam. Kosam nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Ɛlimadam.
Ɛlimadam nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Ɛri. 29 Ɛri nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Jɔsua. Jɔsua ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Ɛliyiiza.
Ɛliyiiza nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Jɔrim. Jɔrim nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Matat. Matat
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Li-
ivai. 30 Liivai nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Simiaŋ. Simiaŋ
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Juda.
Juda nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Josɛf. Josɛf nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Jonam. Jonam
nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Ɛlayakim. 31 Ɛlayakim ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Mɛliya.
Mɛliya nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Mɛna. Mɛna nyimma

ma yiriŋ nɛ fa Mataata.
Mataata nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Neetiŋ. Neetiŋ ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa De-
vit. 32 Devit nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Jɛsi. Jɛsi ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Obɛd.
Obɛd nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Buas. Buas nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Salimɔŋ. Salimɔŋ
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Naa-
suŋ. 33 Naasuŋ nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Amiinadab. Ami-
inadab nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Adimiŋ. Adimiŋ ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Aani.
Aani nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Hɛzurɔŋ. Hɛzurɔŋ ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Pɛrɛs.
Pɛrɛs nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Juda. 34 Juda nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Jekɔb. Jekɔb
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Aizik.
Aizik nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Abiraham. Abiraham ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Tɛɛra.
Tɛɛra nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Nehɔ. 35 Nehɔ nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Sɛrug. Sɛrug
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Riu.
Riu nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Pɛlɛg. Pɛlɛg nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Iba. Iba ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Sɛla.
36 Sɛla nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Keenaŋ. Keenaŋ nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Afakizat.
Afakizat nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Sɛm. Sɛm nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Nowa. Nowa ny-
imma ma yiriŋ nɛ fa Lamɛki.
37 Lamɛki nyimma ma yiriŋ
nɛ fa Mɛtuusila. Mɛtuusila
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Inɔk.
Inɔk nyimma ma yiriŋ nɛ
fa Jarid. Jarid nyimma ma
yiriŋ nɛ fa Mahalalil. Maha-
lalil nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Keenaŋ. 38 Keenaŋ nyimma
ma yiriŋ nɛ fa Inɔs. Inɔs
nyimma ma yiriŋ nɛ fa Sɛt.
Sɛt nyimma ma yiriŋ nɛ fa
Adam. Wia nɛ ta Adam.

4

Sitaani ku magisɛ Yesu
Mat. 4.1-11; Maak 1.12-13

1 Ŋii nɛ Yesu miira lii
Jɔɔdaŋ fuo-la lɛ ku lii di Wia
Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ woruŋ. Ŋii
nɛ u kɛnu kaa juu giri-bine
tuɔŋ tapulaa mahiŋ balia.
Sitaani yie kɔ a mimagisu.
(U bi sɛyɛ.) 2 Tapulaa mahiŋ
balia deeŋba kala pɛgɛ u bi
kuŋ-kala die. Ŋii nɛ losuŋ
kpuu. 3 Ŋii nɛ Sitaani ku
bula pu a bul, "Di ŋ nɛ ŋaa
Wia Bie, leŋ di tabiiŋ deeŋ ŋ
si na birimɛ boroboro." 4 Ŋii
nɛ Yesu miira bula pu a bul,
"Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
ari
'Kudiilee duŋduŋa dee bi
nuhuobiine miisiŋ ka
pa.' "

5 Ŋii hariŋ Sitaani bira
kɛnu kaa jila dagɛ dunia
kuoruŋ fine 6 aŋ bul,
"Kuoruŋ deeŋ kala ŋaa mi
kua nɛ. Mi jaŋ ŋaa di ŋ
kɛŋ ba kala doluŋ a tii ba
kala a nii ba sima. Mi-na jaŋ
wuo joŋo pi nuu-kala mi síi
chɛ. 7 Di ŋ nɛ tuu kpirimi
mi sipaaŋ a chuɔlɛmi, kiaa
deeŋba kala jaŋ ŋaa ŋ kiaa."
8 Ŋii nɛ Yesu bira bula pu a
bul, "Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ ari,

‘U maga di laa chuɔlɛ la
Tiina Wia duŋduŋa nɛ
aŋ pɛ timaa pu.’ ”
9 Ŋii nɛ Sitaani bira kɛnu kaa
mu Jerusalɛm a kɛnu kaa jil
Wia-dia nyu-gbaŋa aŋ bula
pu a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa Wia
Bie, joŋ ŋ titia yuo daha a
tuu chigisi tiŋteeŋ. 10 Na ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
Wia jaŋ leŋ di u tiŋdaaraa
ku cheme kɛniŋ. 11 Ba bira
ŋmuŋsa ari
‘Ba jaŋ kɛrɛ kɛniŋ di ŋ
sí ŋ naaŋ joŋo ŋmoo
tabiiŋ.’ ”
12 Ŋii nɛ Yesu bira bula
pu a bul, “Ba ma bul Wia
teniŋ tuɔŋ ari u bi maga di
ŋ mimagisɛ ŋ Tiina Wia.”
13 Sitaani si magisɛ Yesu
ŋii a dɛrɛ, u leŋu, ka di
tapulii dɔŋ bira yi.

Yesu suomi u tiŋtiŋŋaa Galilii tiŋteeŋ lɛ

Mat. 4.12-17; Maak 1.14-15

14 Ŋii nɛ Yesu lii giri-
bine-la tuɔŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ a mu Galilii
tiŋteeŋ. Yesu wiaa teeli
Galilii tiŋteeŋ kala. 15 Ŋii nɛ
u dagɛ niaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ. Ba kala bibɛsɛu lɛ.

Ba via Yesu Nazarɛt lɛ

Mat. 13.53-58; Maak 6.1-6

16-17 Ŋii nɛ Yesu mu
Nazarɛt, lee-la ba si lulu.
Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ u mu
juu Wii-chuɔlɛ dia ari u si
vɛnɛɛ ŋaa ŋii. Ŋii nɛ u sii
duu karimɛ Wia teniŋ a pi
niaa. Ba joŋ Wia teniŋ tuɔŋ
sɛmɛ dɔŋɔ pu, teŋ-la Azaaya
si ŋmuŋsa, nii-la fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ. U suri a na lee-la ba si
ŋmuŋsɛ ŋla a karimɛ a bul,
18 “Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛmi lɛ
nɛ.
U nɛ liisɛmi di mi bul
Wia wu-zɔmɔ-la a pi
summoo.
U nɛ tiŋmi di mi bula
pi yosuŋ ari Wia jaŋ
joŋba ta,
a bira bula pi nyulimaa
di ba siaa jaŋ suri.
U bira tiŋmi di mi laa niaa
ba si nyaga bil a ta
19 a bula piba di jina jaŋ
yi
di la Tiina Wia jaŋ laa u
niaa ta.”
20 Yesu si karimɛ teŋ-la
dɛrɛ, u kaa tɔ aŋ joŋo pi nii-
la síi bil teŋ-la aŋ tuu hɔŋ.
Nialiŋ kala si hɛ Wii-chuɔlɛ
dia-la lɛ chaarɛ ba siaa a pɛu
lɛ. 21 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, “Teŋ-la mi si karima
pima, jiniŋ u sɛnɛ ku ŋaa
wutitii nɛ.” 22 Ŋii nɛ niaa
kala tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ. Wu-
zɔŋŋɔɔ kala u si bula piba
ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ba
pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Josɛf bile dee
ŋlaa?” 23 Ŋii nɛ Yesu bira
bula piba a bul, “Mi laa dii
ari ma jaŋ magɛ namaga a
pimi. U nɛ ŋla: ‘Daalusuŋ ti-
ina, mu vaarɛ ŋ titia.’ Ma jaŋ
bira bula pimi a bul di wialiŋ
kala mi si ŋaa Kapɛnam lɛ,
di mi ŋaaba mi titia jaŋ lɛ
maa.” 24 Ŋii nɛ Yesu bira
bul, “Wutitii, mi bulaa pima
ari nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ, duu
nɛ kɔ u titia jaŋ, u niaa buu
cho.” 25 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Má jegili, wutitii mi bulaa

pima. Ilaaja fa si hɛ u miisiŋ lɛ, duonuŋ bi nia jisiŋ batori ari lebi. Ilaaja fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Losuŋ juu Iziral tiŋteeŋ woruŋ. Bua-la lɛ yo-haalaa yuga a fa hɛ dimɛ.
26 Ama Wia bi leŋe Ilaaja mu pɛ J̱u̱u tiŋŋaa yo-haalaa kuŋ-kala lɛ. U timu u mu pɛ yo-haal kubala duŋduŋa lɛ a lii Saadɔŋ tiŋteeŋ lɛ, taŋ kubala baa yirɛ Zarɛfat.
27 Bua-la lɛ Ilaasa ma fa si hɛ u miisiŋ lɛ, gbegisiŋ ma yuga nɛ a hɛ Iziral tiŋteeŋ lɛ, ama Wia bi leŋe Ilaasa vaarɛ ba kuŋ-kala see baal kubala baa yirɛ Neyemaŋ. U lii Siiria tiŋteeŋ nɛ."

28 Nialiŋ kala fa si hɛ Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ a nii wiiŋ deeŋ, ba baaniŋ sii u nyuŋ.
29 Ba sii a kɛŋ Yesu lɛrɛ lii ba taŋ tuɔŋ a kɛnu kaa jil duŋdolo-la nyuŋ ba fa si saa ba jaŋ. Ba kɛnu kaa jil duŋdolo-la nyuŋ di-bolii aa chɛ di ba joŋu yuo ta duu tuu tel tiŋteeŋ. Ba chɛu ka. 30 Ka
u to nialiŋ tuɔŋ a lii viiri.

Baala si kɛŋ jiŋ-bɔmuŋ
Maak 1.21-28

31 Ŋii nɛ Yesu lii Nazarɛt lɛ a mu Kapɛnam si hɛ Galilii tiŋteeŋ. Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ u mu juu Wii-chuɔlɛ dia a didagɛba. 32 U si dagɛba ŋii,
u ŋaaba wu-kpuŋkpere, bɛɛ wiaa uu bul wiaa ari doluŋ nɛ.
33 Di baal kubala nɛ fa hɛ Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ. Jiŋ-bɔmuŋ nɛ fa kɛnu. Ŋii nɛ u faasa chiirɛ 34 a bul, "Yesu ŋ si lii Nazarɛt, bɛɛ kuŋ nɛ ŋ chɛ ŋ ŋaala lɛ? Ŋ kɔ di ŋ kpula nɛɛ? Mi jimiŋ nɛ. Ŋ ŋaa Wia Tuɔ-pul Tiina nɛ."
35 Yesu si nii wialiŋ baal-la si bula, u kpia jiŋ-bɔŋ-la lɛ a bul, "Kɛŋ goŋ aŋ ku lii baal-la lɛ." Jiŋ-bɔŋ-la ŋaa baal-la tel ba kala sipaaŋ aŋ lii baal-la lɛ. U bi wu-bɔŋ kala ŋaau
lɛ. 36 Ba si na ŋii, u ŋaa nuu-kala wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, "Ɛɛ nɛ u si wuo bul ŋla? Baal-la deeŋ kɛŋ doluŋ a wuo jiŋ-bɔŋŋɔɔ, a bul wiaa piba ba lii niaa lɛ." 37 Ŋii nɛ Yesu
wiaa teeli lee-la kala.

Yesu vaarɛ niaa yugɛ
Mat. 8.14-17; Maak 1.29-34

38 Ŋii nɛ Yesu lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ a mu baal kubala dia baa yirɛ Saamɔŋ. U mua di Saamɔŋ hiili-haala pina aa wiilɛ. U yaraa kala liŋ. Ba si bul u wiaa
pu, 39 Yesu mu chiŋ u sɛmɛ aŋ kpia nyanyalii-la lɛ duu leŋu. Nyanyalii-la leŋ haal-la, aŋ ka u guu sii a ŋaa kudiilee piba ba dii.

40 Di niaa dɔŋsuŋ ma nɛ ŋii, ba naŋdɔŋsuŋ wi-wiilɛ. Nyanyal-yiriba kala nɛ kɛŋba. Wia si jua, ba kɛŋba kaa kɔ Yesu teeŋ. U joŋ u nisaa a daŋ ba kuŋ-kala lɛ, ba duori. 41 Jiŋ-
bɔŋŋɔɔ ma lii niaa lɛ a yugɛ aa chiirɛ, a bula pi Yesu a bul, "Ŋ nɛ ŋaa Wia Bie." Ŋii nɛ Yesu kpiaba lɛ di ba sí u wiaa bul, bɛɛ wiaa ba jima ari u nɛ ŋaa Kirisito.

Yesu bul Wia wiaa Judiya tiŋteeŋ lɛ

Maak 1.35-39

42 Siipuuraa Yesu lii taŋ-
la lɛ a mu lee-la niaa si tuo
dimɛ. Ŋii nɛ nialiŋ suomo
chichɛu. Ba si mu nau, ba
wiwalimɛ di ba kɛnu bil duu
sí viiru. 43 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “U maga di mi
mu tasiŋ dɔŋsuŋ maa a bul
Wia kuorii-la wiaa dimɛ. Ŋii
nɛ Wia tiŋmi di mi ku ŋaa.”
44 Ŋii nɛ u bul Wia wiaa
Judiya tiŋteeŋ, Wii-chuɔlɛ
diisiŋ lɛ.

5

Yesu yirɛ u buŋbuŋ hari-tooroo

Mat. 4.18-22; Maak 1.16-20

1 Bua kubala Yesu chiŋ
muga kubala niiŋ baa yirɛ
Gɛnɛzarɛt. Niaa yugɛ a yigi
dɔŋɔ a kukɔ u teeŋ di ba
nii Wia wiaa. 2 Ŋii nɛ Yesu
na liiŋ daborusuŋ balia di
ba chiŋ liiŋ niiŋ. Ba tiŋŋaa
kaa ku bil nɛ aŋ mu di ba
chɛsɛ ba joŋba. Saamɔŋ nɛ
tii dɔŋɔ. 3 Ŋii nɛ Yesu juu
Saamɔŋ liiŋ daboro aŋ bul
duu yigu duu juu liiŋ tuɔŋ
mua. U mu yigu. Ŋii nɛ
Yesu hɔŋ liiŋ daboro-la tuɔŋ
aŋ didagɛ ni-daŋ-la kala. 4 U
si bul wiaa pi nialiŋ dɛrɛ, u
bula pi Saamɔŋ a bul, “Kuosi
liiŋ daboro-la duu mu lee-la
liiŋ si luŋie mua, di ma di
ŋ naŋdɔŋsuŋ yuo ma joŋba
a kɛsɛ cheŋfilee.” 5 Ŋii nɛ
Saamɔŋ bula pu a bul, “Mi
kuhiaŋ, la yuo joŋba titaŋiŋ
kala kala nɛ aŋ bi kuŋ-kala
kɛnɛ. Ama ŋ-na si bul ŋii
pimi, mi jaŋ yuo.” 6 Ŋii nɛ
ba ŋaa ŋii a kɛsɛ cheŋfilee
yugɛ kiŋkɛŋ. Ba si kɛsɛ yugɛ
ŋii, ba joŋba chichɛ di ba
kiɛsɛ. 7 Di ba naŋdɔŋsuŋ hɛ
liiŋ daboro dɔŋɔ tuɔŋ. Ŋii nɛ
ba yirɛba di ba ku pɛba lɛ.
Ba kɔ a chaarɛ cheŋfilie-la a
su̱ liiŋ daborusu-la baliamiŋ
kala. Ba paala chichɛ di ba
tuu liiŋ bubuɔŋ. 8 Saamɔŋ
yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa ŋaa
Piita. Saamɔŋ Piita si na wii-
la si ŋaa, u tuu kpirimi u
naadusuŋ nyuŋ Yesu sipaaŋ
aŋ bul, “Mi Tiina, sii lii mi
teeŋ. Mi ŋaa haachɛ tiina
nɛ.” 9 Ba si kɛsɛ cheŋfilie-
la yugɛ ŋii, u ŋaa Piita ari
nialiŋ kala wu-kpuŋkpere.
10 Saamɔŋ naŋdɔŋsuŋ Jeems
ari Jɔɔŋ ma fa hɛ dimɛ.
Ba fa ŋaa Zɛbidii biiriŋ nɛ.
Wialiŋ ba si na ma ŋaaba
wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ Yesu
bula pi Saamɔŋ a bul, “Sí
fawulluŋ fá. A suomi jiniŋ,
ŋ jaŋ chɛ kikɛsɛ niaa ari ŋ
síi kɛsɛ cheŋfilee ŋii.”

11 Ŋii hariŋ ba sii a kɛŋ
liiŋ dabori-biisi-la kaa ku lii
liiŋ niiŋ. Ba leŋ kuŋ-kala ta
dimɛ aŋ sii to Yesu hariŋ.

Yesu vaarɛ gbege

Mat. 8.1-4; Maak 1.40-45

12 Ŋii nɛ Yesu mu taŋ
kubala di baal kubala nɛ ŋii.
U ŋaa gbege nɛ. U na Yesu a
tuu kpirimi u sipaaŋ aŋ sulu
a bul, “Mi kuhiaŋ, di ŋ nɛ
cho, ŋ jaŋ wuo ŋaa di mi
duori.” 13 Ŋii nɛ Yesu liisɛ u
nisiŋ a digu aŋ bul, “Mi cho
nɛ. Duori.” Yawiil-la guu leŋ

baal-la. [14] Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Sí wiiŋ deeŋ bula
pi nuu-kala. Ama kɛŋ ŋ titia
mu dagɛ nii-la si kpu pusuŋ
pipi Wia duu kpu pusuŋ pipi
Wia, a piisɛ ŋ disinniŋ ta ari
Moosis fa si dagɛma ŋii. Di ŋ
nɛ ŋaa ŋii, niaa jaŋ na ari ŋ
bira bi disinniŋ kɛnɛ.” [15] Aŋ
ka wii-la ha faasa teeli leriŋ
kala a mu. Niaa yuga a kɔ u
teeŋ di ba nii u wiaa, aŋ ka
duu pɛ vaarɛ ba nyanyalaa
maa. [16] Ka Yesu yie sii mu
giriŋ duu chuɔlɛ Wia.

Yesu vaarɛ gbɛrikɛ
Mat. 9.1-8; Maak 2.1-12

[17] Tapulii kubala Yesu
didagɛ niaa, di Wia doluŋ
hɛu lɛ u kaa vivaarɛ nyanyal
tiŋŋaa. Farisii tiŋŋaa ari
Wia teniŋ kerichiba si lii
Galilii tiŋteeŋ ari Judiya
tiŋteeŋ ari Jerusalɛm kala
ma fa hɔŋ dimɛ.

[18] Ŋii nɛ niaa chuŋ gbɛriku
kubala ari u bɔsɔ kala a kaa
kɔ a wiwalimɛ di ba kɛnu
kaa juu dia-la lɛ Yesu si hɛ
a bil u sipaaŋ. [19] Ama niaa
fa si yuga ŋii, ba bi woŋbiiŋ
na di ba kɛnu juu. Ŋii nɛ ba
kɛnu kaa jil lusuŋ nyuŋ a ta
luri a joŋu ta. U to dimɛ a
tuu nialiŋ tutuɔbaaniŋ Yesu
sipaaŋ. [20] Yesu si na ari
niaa deeŋba ŋaau yarida
woruŋ, u bula pi gbɛriku-la
a bul, “Mi naŋdɔŋ, mi joŋ ŋ
haachɛba chɛŋ nɛ.” [21] Ŋii nɛ
Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ
kerichiba-la suomo pipiɛsɛ
dɔŋɔ a bul, “Kubɛɛ nɛ nia
deeŋ síi tuusɛ Wia joŋŋoo
ŋla? Nuu-kala bi jaŋ wuo
joŋ haachɛba chɛ nuu see
Wia duŋduŋa.” [22] Ŋii nɛ
Yesu wuo jiŋ ba tuɔbiinaa
a piɛsɛba a bul, “Bɛɛ nɛ tii
ma biinɛ wiaa deeŋba ma
tuɔŋ lɛ? [23] Mi si jaŋ bul
di mi joŋ u haachɛba chɛu
nɛ koo mi si jaŋ bul duu
sii a chuoli u bɔsɔ a viviiri,
ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ ŋaa mɔli?
[24] Mi jaŋ dagɛma ari mi-na
Nuhuobiine Bie kɛŋ doluŋ
dunia lɛ di mi joŋ haachɛba
chɛ niaa.” Ŋii nɛ u bula pi
gbɛriku-la a bul, “Sii a joŋ
ŋ bɔsɔ a mu dia.” [25] U guu
duori a sii a joŋ u bɔsɔ-la
u fa si piŋ u nyuŋ a mu
dia aŋ didɛnnɛ Wia. [26] U
ŋaa nialiŋ kala fa si hɛ dimɛ
wu-kpuŋkpere. Fawulluŋ
kɛŋba. Ba dɛnnɛ Wia a
bul, “La na wu-kpuŋkpere
jiniŋ.”

Yesu yirɛ Liivai
Mat. 9.9-13; Maak 2.13-17

[27] Ŋii hariŋ Yesu bira sii a
lii a na laŋpoo lilaara kubala
baa yirɛ Liivai duu hɔŋ u
tiŋtinni dia lɛ. Ŋii nɛ Yesu
yiru a bula pu duu sii a tuto
u hariŋ. [28] Ŋii nɛ Liivai sii
aŋ leŋ u kuŋ-kala ta aŋ to u
hariŋ.

[29] Ŋii nɛ Liivai ŋaa di ba
gbieli gbiele u dia lɛ. Yesu
ari u haritooroo ari laŋpoo
lilaaraa dɔŋsuŋ yugɛ, ari
niaa dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ.

[30] Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ari Wia teniŋ
kerichiba ari ba naŋdɔŋsuŋ
sii a pipiɛsɛ Yesu haritooroo
a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma di
laŋpoo lilaaraa ari haachɛ

diiree kala hɔnɔ didii
kudiilee?” 31 Yesu nii ba síi
bul ŋii. Ŋii nɛ u bula piba a
bul, “Nialiŋ si kɛŋ yarifiɛlaa
bi daaluŋ ŋiŋaara ka chɛ,
see nialiŋ síi wiilu. 32 Mi kɔ
di mi yirɛ haachɛ diiree nɛ di
ba leŋ ba haachɛba. Nialiŋ si
kɛŋ tuɔ-pula mi sipaaŋ dee
mi kɔ mi yirɛ.”

Ba piɛsɛ Yesu nii-vɔbuŋ wiaa

Mat. 9.14-17; Maak 2.18-22

33 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ
ku piɛsɛ Yesu a bul, “Jɔɔŋ
Wia lii-foori-la haritooroo
yie vuvɔɔ niiŋ nɛ aŋ pɛ
chuchuɔlɛ Wia bua-na kala
lɛ. Farisii tiŋŋaa haritooroo
ma ŋiŋaa ŋii titia. Ama ŋ-na
haritooroo bi niiŋ ka vɔɔ.”
34 Ŋii nɛ Yesu ma piɛsɛba a
bul, “Di nuu nɛ mu jaa haala
kaa kɔ, di ba duu naŋdɔŋsuŋ
gbigbieli ha-jaari gbiele, u
naŋdɔŋsuŋ jaŋ vɔɔ niiŋ koo?
Ai, ba bi niiŋ ka vɔɔ. 35 Ama
chɛɛ dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, ba jaŋ
kɛŋ baal-la kaa mu lee, aŋ ka
di u naŋdɔŋsu-la vɔɔ niiŋ.”
36 Ŋii nɛ u bira magɛ na-
maga a piba a bul, “Nuu-
kala bi jaŋ keri gɛripɛ-faliŋ a
kaa tɔ gɛri-biniŋ. Ŋ nɛ ŋaa
ŋii, ŋ jaŋ chei gɛri-falii-la.
Gɛripɛ-falii-la ma ŋ si kere tɔ
gɛri-kɔsu-la ma bi jaŋ challɛ.
37 Ŋii titia nɛ nuu ma bi jaŋ
joŋ si-huoŋ a hɛ pupoi-kpaaŋ
lɛ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, pupoi-la jaŋ
yɛrɛ, di siŋ-la kala bisa ta.
38 Si-huoŋ maga di ŋ joŋu hɛ
pupoi-zɔmuŋ lɛ nɛ. 39 Di nuu
nɛ nyua si-yele, u bira bi chɛ
duu nyua si-huoŋ, bɛɛ wiaa
nuu-kala jima ari si-yele nɛ
zɔmɔ kii si-huoŋ.”

6

Ba piɛsɛ Yesu chɛ-wiesii-la chɛɛŋ wiaa

Mat. 12.1-8; Maak 2.23-28

1 Bua kubala, chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ, Yesu ari u haritooroo
to nyoŋso baga tuɔŋ bibal.
Ŋii nɛ u haritooro-la bori
nyoŋso-la a chichaŋ.
2 Di Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ
ma hɛ dimɛ a naba. Ba si
naba ŋii, ba piɛsɛba a bul,
“Bɛɛ nɛ tii ma ŋaa ŋla? Maa
chei la chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
kisiŋ nɛ ŋii.” 3 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛba a bul, “Ma bi wii-
la Devit fa si ŋaa karimaa?
Losuŋ fa si kɛnu ba di u
hariŋ niaa, 4 u mu juu Wia-
dia a joŋ boroboroba-la ba fa
si kaa ku bil Wia sipaaŋ a
chɔgɔ dii aŋ joŋo pi u hariŋ
niaa maa, ba ma laa dii. U
fa ŋaa kisiŋ nɛ ari ni-wogo si
jaŋ joŋo dii, see nii-la si kpu
pusuŋ pipi Wia duŋduŋa, ka
Devit ari u niaa dii.” 5 Ŋii
nɛ Yesu bira bula piba a bul,
“Mi-na Nuhuobiine Bie nɛ
ŋaa chɛ-wiesii-la tiina ŋii.”

Yesu vaarɛ baala u nisiŋ si suba

Mat. 12.9-14; Maak 3.1-6

6 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ dɔŋɔ
Yesu bira juu Wii-chuɔlɛ dia
a didagɛ niaa, di baal kubala
ma fa hɛ dimɛ. U na-diiŋ
nisiŋ suba nɛ. 7 Wia teniŋ
kerichiba ari Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ. Baa
chɛ di ba na wii nɛ a to ŋii lɛ
a kɛŋ Yesu, a bul duu chei ba

kisiŋ lɛ nɛ. Ba kala chaarɛ
siaa bibenu di ba na ari u
jaŋ vaarɛ baal-la chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ. 8 Ama Yesu fa jiŋ
ba tuɔbiinaa kala nɛ. Ŋii
nɛ u bula pi na-suu-la tiina
a bul duu sii a ku chiŋ ba
tutuɔbaaniŋ. Ŋii nɛ baal-la
sii a mu chiŋ dimɛ. 9 Ŋii
nɛ Yesu bira piɛsɛba a bul,
“Ɛɛ nɛ la naabalimaba kisiŋ
bul di la ŋiŋaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ? Di la pipɛ niaa lɛ
koo di la dudɔgisɛba? Di la
lilaa niaa miisiŋ koo di la
kpukpuba?” 10 Yesu si bul
ŋii, u beŋ nialiŋ kala fa si
hɔŋ dimɛ golli aŋ bula pi na-
suu-la tiina duu kɛŋ u nisiŋ
tiɛnɛ. U kaa tiɛnɛ. U nisiŋ
bira nagɛ u nagiŋ. 11 Yesu fa
si ŋaa ŋii, baaniŋ faasa kɛŋ
Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ
kerichiba-la. Ba vuvuurɛ ŋii
ba si jaŋ ŋaau lɛ.

Yesu liisɛ u haritooroo fii ari balia

Mat. 10.1-4; Maak 3.13-19

12 Tapulii kubala Yesu jil
peeliŋ nyuŋ duu chuɔlɛ Wia.
U chuɔlɛ Wia ŋii deeŋ deeŋ
taŋ-pul. 13 Taŋ si pula, u yirɛ
u haritooroo ba kɔ u teeŋ.
Ŋii nɛ u liisɛ ba tuɔŋ niaa fii
ari balia a kɛŋba kaa yirɛ u
naŋzɔɔba maa. 14 Nialiŋ u
si liisa nɛ ŋla: Saamɔŋ (Yesu
fa kɛnu yiyirɛ Piita nɛ) ari u
naaŋbie Aŋduru, ari Jeems
ari Jɔɔŋ ari Filip ari Ba-
tolomi 15 ari Matiu ari Tɔmas
ari Alifiyas bie Jeems, ari
Saamɔŋ Zɛlɔt, 16 ari Jeems
bie Judas, ari Judas Isikarɔt,
nii-la si ku ŋaa zɛŋbɛ tiina.

Yesu dagɛ niaa aŋ pɛ vaarɛ ba dɔŋsuŋ maa

Mat. 4.23-25

17 Ŋii nɛ Yesu ari u
naŋzɔɔba-la lii peel-la nyuŋ
ku tuu a chiŋ tiŋteeŋ, di u
haritooroo dɔŋsuŋ ma hɛ
dimɛ a yugɛ. Niaa dɔŋsuŋ
ma yuga a hɛ dimɛ a lii
Judiya tiŋteeŋ, dɔŋsuŋ lii
Jerusalɛm, dɔŋsuŋ ma lii
Taya ari Saadɔŋ tiŋteeŋ
a kpagɛ mugi-baliŋ niiŋ.
18 Niaa deeŋba kala kɔ di
ba jegile nii wialiŋ Yesu síi
bul nɛ aŋ ka duu vaarɛba.
Nialiŋ dɔŋsuŋ ma hɛ dimɛ,
jiŋ-bɔŋŋɔɔ kɛŋba. Yesu ŋaa
ba duori. 19 Wia doluŋ nɛ
hɛu lɛ u vivaarɛ niaa. Ŋii
wiaa nɛ nialiŋ kala ninɛrikɛ
di ba digu. Di ba nɛ digu,
dol-la liiu lɛ, u ŋaa ba duori.

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ

Mat. 5.1-12

20 Yesu si vaarɛ nialiŋ dɛrɛ,
u miira beŋ u haritooroo aŋ
bul,
“Ma nialiŋ si ŋaa summoo,
Wia jaŋ pɛma lɛ.
Ma nɛ jaŋ dii Wia kuorii-
la.
21 Ma ma nialiŋ losuŋ síi kpu
lɛɛlɛ, Wia jaŋ pɛma lɛ.
U jaŋ pima kudiilee di
ma dii a vɔgɛ.
Ma nialiŋ síi yel lɛɛlɛ, Wia
ma jaŋ pɛma lɛ,
bɛɛ wiaa Wia jaŋ ŋaa
ma mɔŋ.
22 Di niaa nɛ bɛrɛma a
liisɛma ta ba tuɔŋ a tu-
tuusɛma a chichei ma yiriŋ
a bul di ma ŋaa ni-bɔmɔ
nɛ, di ba nɛ bul ŋii a tiŋ

ma síi to mi-na Nuhuobiine
Bie hariŋ wiaa, Wia ma jaŋ
pɛma lɛ. 23 Di ŋii nɛ ku
chiŋma lɛ, má leŋ di ma
gugua ari tuɔtɔruŋ, bɛɛ wiaa
ma time jaŋ yugɛ Wia-jaŋ lɛ.
La naabalimaba ma dɔgisɛ
nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii nɛ.

24 Ama ma nialiŋ si kɛŋ kiaa
lɛɛlɛ, ma jaŋ na hɛɛŋ,
bɛɛ wiaa ma laa sipaaŋ
dii ma sima dɛrɛ nɛ.
25 Ma nialiŋ si vɔgɔ lɛɛlɛ, ma
ma jaŋ na hɛɛŋ.
Losuŋ jaŋ kɛŋma.

Ma nialiŋ síi mɔŋ lɛɛlɛ, ma
jaŋ na hɛɛŋ.
Ma tuɔŋ jaŋ chei, di ma
yel.

26 Di niaa kala yie bɛsɛma
lɛ, ma ma jaŋ na hɛɛŋ,
bɛɛ wiaa la naabalimaba J̠u̠u
tiŋŋaa ma bɛsɛ nialiŋ fa si
nyia wiaa a bul di baa bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ."

Yesu dagɛ niaa di ba cho ba diŋdɔŋŋɔɔ

Mat. 5.38-48; 7.12

27 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ
niaa a bula piba a bul,
"Ma nialiŋ síi jegili mi teeŋ,
mi bulaa pima di ma cho
ma diŋdɔŋŋɔɔ aa ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ nialiŋ si bɛrɛma
lɛ. 28 U maga di maa sul
Wia duu pɛ nialiŋ síi bul
wu-bɔŋŋɔɔ ma lɛ a chuɔlɛ
Wia pi nialiŋ síi dɔgisɛma.
29 Di nuu nɛ fallɛ ŋ na-gua
chaŋkpaŋiŋ lɛ, kɛŋ ŋ na-diiŋ
chaŋkpaŋiŋ ma birima pu
duu fallɛ. Di nuu nɛ kɛŋ ŋ
gɛri-baliŋ laa, wuri ŋ gɛri-
bie ma pɛ pu. 30 Di ŋ nɛ
kɛŋ kuŋ, di nuu piɛsɛ chichɛ,
joŋo pu. Di nuu nɛ joŋ ŋ kuŋ
maa, bira sí piɛsa laa. 31 Ma
síi chɛ di niaa ŋiŋaa ŋii ma
lɛ, má ma joŋ ŋii ŋiŋaaba lɛ.

32 Di ma nɛ cho nialiŋ si
choma duŋduŋ, u bi maga
di ma kɛŋ time, bɛɛ wiaa
haachɛ diiree ma cho dɔŋɔ
nɛ. 33 Di maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
nialiŋ síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ ma
lɛ, ma bi time kɛnɛ, bɛɛ wiaa
haachɛ diiree ma ŋaa ŋii
nɛ. 34 Di ma nɛ joŋ kiaa
a chiŋ nialiŋ ma si biina
ba jaŋ wuo time pima aŋ
vɔŋ niaa dɔŋsuŋ, ma bira bi
time kɛnɛ, bɛɛ wiaa haachɛ
diiree ma joŋ kiaa chichiŋ
haachɛ diiree dɔŋsuŋ nɛ aŋ
gbɛrɛ di ba bira t̠iŋba ŋii
titia. 35 Ama wialiŋ mi síi
chɛ di ma ŋaa nɛ ŋla: Má
cho ma diŋdɔŋŋɔɔ aa ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ ba lɛ, a joŋ kiaa
chiŋba aŋ sí gbɛrɛ di ba
t̠iŋma. Di ma nɛ ŋaa ŋii,
Wia jaŋ leŋ di ma ŋaa u-na
Wii-baliŋ biiriŋ, duu joŋ ku-
bal-bal t̠iŋma. Wia yie pɛ ni-
bɔŋŋɔɔ ari nialiŋ ma kala si
kɛŋ siiŋ lɛ nɛ. 36 Má fifá niaa
nennige ari ma Nyimma Wia
síi fá niaa nennige ŋii.

Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jijiŋ

Mat. 7.1-5

37 Ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
wiaa laa jijiŋ a ma sí cheeriŋ
joŋo piba. Di ma nɛ ŋaa ŋii,
Wia ma bi jaŋ joŋ cheeriŋ
pima. Má joŋ wiaa chɛ ma
dɔŋsuŋ tiŋŋaa. Di ma nɛ

ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ joŋ ma
wiaa chɛma. 38 Má ŋaa kiaa
pipi ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa. Di
ma ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ ŋaa
kiaa a pima a ma jaŋ kɛŋ zile
ma teeŋ. U jaŋ magisɛ kiaa
chuɔrɛ a pima. Ku-la ŋ si kaa
magisa pi ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa,
u titia nɛ Wia ma jaŋ kaa
magisa piŋ."
39 Ŋii nɛ Yesu bira
magɛ namaga piba a bul,
"Nyulima bi jaŋ wuo a kɛŋ
nyulima dɔŋɔ daaŋ lɛ. Di u
nɛ ŋaa ŋii, ba kala balia jaŋ
tel buɔtuoŋ lɛ. 40 Sukuuri-
bie bi u kerichi ka kii, ama
di kerichi-la dagɛ bile dɛrɛ,
u jaŋ wuo magɛ u kerichi-la.
41 Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo na daa-bie
si tel ŋ naaŋbie siiŋ lɛ aŋ bi
daa-bal-la si tel ŋ titia siiŋ lɛ
ka na? 42 Ŋ bi jaŋ wuo bula
pi ŋ naaŋbie a bul duu leŋ di
ŋ liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ
lɛ, aŋ paala bi daa-bal-la si
hɛ ŋ titia siiŋ lɛ ka na. Ŋ-na
kaŋfugi tiina, laa sipaaŋ liisɛ
daa-bal-la si hɛ ŋ titia siiŋ lɛ,
ka ŋ siaa wuo na, ŋii nɛ ŋ
ma jaŋ wuo pɛ ŋ naaŋbie lɛ
a liisɛ daa-bie-la si hɛ u siiŋ
lɛ a pu."

Yesu magɛ namaga a tigɛ tia ari u nɛnɛɛ lɛ

Mat. 7.16-20; 12.33-35

43 Ŋii nɛ Yesu magɛ
namaga a pi niaa a bul, "Tia-
la si kɛŋ yarifiɛlaa bi jaŋ nɛŋ
nɛŋ-lɔrunuŋ, aŋ ka tia-la si
bi yarifiɛlaa kɛnɛ ma bi jaŋ
nɛŋ nɛŋ-zɔŋŋɔɔ. 44 Tia-la
nɛnɛɛ nɛ yie dagɛ tia-la yiri.
Sɔjaamiŋ bi tutogo naŋbilaa
ka nɛŋ, sɔguŋ-gbeŋe ma
bi chichuɛŋ ka nɛŋ. 45 Ni-
zɔmuŋ kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ
nɛ u tuɔŋ lɛ aa ŋaa wu-
zɔmɔ-la u síi biinu. Ni-
bɔmuŋ ma kɛŋ tuɔbiiŋ-
bɔŋŋɔɔ nɛ u tuɔŋ lɛ a maa
ŋaa wu-bɔmɔ-la u síi biinu
u tuɔŋ lɛ. Ŋ tuɔbiinaa si kɛŋ
wii-la nɛ, u nɛ ŋ niiŋ bubul."

Yesu magɛ namaga a tigɛ di-saaraa balia lɛ

Mat. 7.24-27

46 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Bɛɛ nɛ tii ma kɛŋmi yiyirɛ
'La Tiina, la Tiina,' aŋ bi
wialiŋ mi síi bula pima ka
ŋaa? 47 Nii-la kala si kɔ mi
teeŋ a jegile nii mi niiŋ wiaa
a tutoba, mi jaŋ dagɛma
ŋii u si naga. 48 U nagɛ
baala si saa dia nɛ a lu
dia-la geŋtine, u faasa tuu
kpaginyiliŋ nyuŋ. Ŋii nɛ
duonuŋ nii, fuoŋ su̱ a pɛllɛ
yagɛ dia-la, ka dia-la bi jigise
maa, bɛɛ wiaa u saau woruŋ
nɛ. 49 Ama nii-la si jegile nii
wialiŋ mi si bula aŋ biba to,
u nagɛ baal-la si saa u dia
tiŋteeŋ aŋ bi geŋtine luo u
tuu nɛ. Ŋii nɛ duonuŋ nii,
fuoŋ su̱, liiŋ pɛllɛ yagɛ dia-
la, dia-la kala tel wuru."

7

Yesu vaarɛ laali-yuoroo kuhiaŋ yomo

Mat. 8.5-13

1 Yesu si bul wiaa deeŋba
kala a pi nialiŋ dɛrɛ, u
sii mu taŋ kubala baa yirɛ
Kapɛnam.
2 Baal kubala nɛ fa hɛ
dimɛ. U fa ŋaa Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ nɛ a fa kɛŋ
u yomo nɛ a chou woruŋ.

Yomo-la wiwiilɛ a pina kiki-
iki. 3 Ŋii nɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ-la nii Yesu wiaa. U
si nii ŋii, u liisɛ Ju̱u tiŋŋaa
kuhiasiŋ di ba mu sulu duu
ku vaarɛ u yomo-la. 4 Ba
sii a mu Yesu teeŋ a sulu
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a bul, "Baala
deeŋ ŋaa ni-zɔŋ nɛ. U maga
di ŋ pɛu lɛ. 5 U cho la niaa
woruŋ. U titia nɛ saa Wii-
chuɔlɛ dia a pila."

6 Ŋii nɛ Yesu to ba hariŋ
mu. Ba si mu kpagɛ laali-
yuoroo kuhiaŋ dia, baal-la
tiŋ u naŋdɔŋsuŋ di ba ku
lii bula pi Yesu a bul, "Mi
Tiina, sí ŋ titia walimu a
kɔ mi dia. Mi bi maga di
ŋ ku juu mi dia. 7 Ŋii nɛ
tii mi paala bi ŋ teeŋ kɔ.
Ŋ-na yaa suri ŋ niiŋ a bul
di mi yomo-la duori, u jaŋ
duori. 8 Mi ma paala to mi
laali-yuoroo nihiasiŋ niiŋ nɛ.
Laali-yuoroo dɔŋsuŋ tuto mi
niiŋ maa. Di mi nɛ bul di
niaa deeŋba mu daha, ba yie
mu nɛ. Di mi bira si di nia
deeŋ kɔ daha, u yie kɔ nɛ.
Di mi nɛ bula pi mi yomo
duu ŋaa deeŋ, u yie ŋaa nɛ."
9 Yesu si nii wiaa deeŋba,
u ŋaau wu-kpuŋkpere. U
miira daasɛ hariŋ a bula pi
ni-daŋ-la fa síi to u hariŋ a
bul, "Mi ha bi yarida deeŋ
doho na Iziral tiŋteeŋ niaa
tuɔŋ."

10 Ŋii nɛ nialiŋ laali-
yuoroo kuhiaŋ-la fa si tima,
ba miira mu u dia, di u
yomo-la duoro.

Yesu chisɛ yo-haala bie

11 Yesu si vaarɛ Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ yomo-la, u bi
diene ka u mu taŋ kubala
baa yirɛ Neeŋ. Ni-daŋ ari
u haritooroo nɛ to u hariŋ
mu. 12 U si mu kpagɛ taŋ-
la niiŋ di baa yel yoho. Baal
kubala nɛ suba. U nɛ fa ŋaa
u naaŋ bie kala. U naaŋ ma
fa ŋaa yo-haal nɛ. Niaa yuga
a lii taŋ-la a ku chigi haal-la.
13 Yesu si na haal-la, nennige
kala kɛnu. U bula pu a bul
duu sí yel. 14 Ŋii nɛ u mu
a digi daga-la ba fa si joŋ
suu-la hɛ. Nialiŋ fa si chuŋ
daga-la a kaa mu di ba hugi,
ba chiŋ. Ŋii nɛ Yesu bula
pi suu-la a bul, "Bapuɔsi-bie,
mi bula piŋ di ŋ sii suuŋ lɛ."
15 Baal-la sii suuŋ lɛ a suomo
bubul wiaa. Ŋii nɛ Yesu joŋu
pi u naaŋ. 16 Fawulluŋ kɛŋ
nuu-kala. Ba dɛnnɛ Wia a
bul, "Nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba tuɔŋ
ku-bal nɛ ku tuu la tuɔŋ.
Wia kɔ duu laa u niaa ta nɛ."
17 Ŋii nɛ wiiŋ deeŋ Yesu si
ŋaa, teeli Judiya tiŋteeŋ kala
ari ta-biisi-la si golli Judiya
tiŋteeŋ.

Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la tiŋ tiŋdaaraa

Mat. 11.2-19

18 Jɔɔŋ haritooroo bul
wiaa deeŋba kala Yesu si
ŋaa a pu. 19 Ŋii nɛ Jɔɔŋ, Wia
lii-foori-la yirɛ ba tuɔŋ niaa
balia, a tiŋba di ba mu Yesu
teeŋ a piɛsu a bul, "Ŋ nɛ nii-
la Jɔɔŋ si si u jaŋ kɔ, koo la
gbɛrɛ nuu ma dɔŋ nɛɛ?" Ŋii
nɛ ba mu Yesu teeŋ. 20 Ba
si mu u teeŋ, ba piɛsu a
bul, "Jɔɔŋ, Wia lii-foori-la

nɛ tiŋla di la ku piɛsiŋ ari ŋ
nɛ nii-la u si si u jaŋ kɔ koo
la gbigbɛrɛ nuu dɔŋ nɛɛ?”
21 Bua-la titia lɛ Yesu vaarɛ
nyanyal tiŋŋaa a yugɛ, a kiri
jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ, aŋ suri
nyulimaa ma siaa. 22 Ŋii nɛ
u bula pi Jɔɔŋ haritooro-la a
bul, “Má miira mu a bula
pi Jɔɔŋ wialiŋ kala ma si
nia aŋ na maa. Nyulimaa
siaa susuri, gbɛrikɛɛ vivɛŋ,
gbegisiŋ duduori. Taŋŋaa
ninii wiaa. Nialiŋ si suba
sisii suuŋ lɛ. Summoo ma
wuo ninii Wia wu-zɔŋŋɔɔ.
23 Nialiŋ si bi kaa lɛrɛ ari mi
nɛ ŋaa nii-la Wia si tima, ba
tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

24 Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooro-
la viiri. Ka Yesu suomo bul
Jɔɔŋ wiaa a pipi ni-daŋ-la.
U piɛsɛba, “Ma si mu Jɔɔŋ
teeŋ giri-bine lɛ, bɛɛ nɛ ma
fa gbɛrɛ di ma na? Ma mu di
ma na yaŋ peliŋ si kaa viviisi
nɛɛ? Ai. 25 Bɛɛ nɛ saa ma
lii di ma na? Ma lia di ma
na nuu si laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ
nɛɛ? Ai. Bee na nialiŋ si
yie laalɛ gɛnniŋ deeŋba, ba
yie juu kuori-diisiŋ nɛ aa nii
sima. 26 Má saa dagɛmi ku-la
ma si mua di ma na. Ma mu
di ma na nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛɛ?
Oo, mi jaŋ bula pima ari ma
na nuu duu kii nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ. 27 U-na Jɔɔŋ wiaa nɛ ba
ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ,
a bul di Wia si,

‘Má jegile nii mi teeŋ, mi jaŋ
tiŋ mi tiŋdaara
duu laa ŋ sipaaŋ a mu a
wasɛ woŋbiiŋ biliŋ lɛ.’
”

28 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
niaa a bul, “Jɔɔŋ nɛ kii nuu-
kala ba si lula. Ama nii-la
si ŋaa ni-bie Wia kuorii-la
tuɔŋ, u nɛ yuga kii Jɔɔŋ.”

29 (Nialiŋ ari ba tuɔŋ
laŋpoo lilaaraa fa si nii
wialiŋ Jɔɔŋ si bula, ba laa
dii a to Wia. Ba nɛ ku
ŋaa tuɔ-pul timma. Jɔɔŋ
foba Wii-chuɔlɛ liiŋ maa.
30 Ama Farisii tiŋŋaa ari Wia
teniŋ kerichiba via Wia niiŋ
wialiŋ Jɔɔŋ si bula. Ba nɛ bi
sɛyɛ di Jɔɔŋ foba Wii-chuɔlɛ
liiŋ.)

31 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Bɛɛ nɛ mi jaŋ kɛŋ jiniŋ niaa
kaa magisɛ? Ɛɛ nɛ ba nagɛ?
32 Ba nagɛ haŋbiisiŋ síi gbieli
yɔbɔ tuɔŋ nɛ. Dɔŋsuŋ yie
kpia dɔŋɔ lɛ, a bula piba a
bul, ‘La yii yiilaa nɛ pima,
aŋ ka ma bi gua, la yel
yoho pima, aŋ ka ma bi yel.’
33 Bua-la lɛ Jɔɔŋ Wia lii-foori-
la si kɔ ma teeŋ, uu vɔɔ niiŋ
nɛ a bi siniŋ ma nyua. Ŋii
nɛ ma si di jiŋ-bɔŋ nɛ kɛnu.
34 Aŋ ka mi-na Nuhuobiine
Bie kɔ ma teeŋ a didii kiaa
aŋ pɛ nyunyua siniŋ maa.
Ŋii nɛ ma bula pi dɔŋɔ a bul
baala deeŋ ŋaa luobii tiina
nɛ a ŋaa si-nyuaru maa, aŋ
pɛ kɛŋ laŋpoo lilaaraa ari
haachɛ diiree kala kaa dii
naŋdɔŋsuŋ. 35 Nialiŋ si sɛi
wu-jimii-la si lii Wia teeŋ, ba
wu-ŋaalaa daga ari ba sɛnɛ
lii Wia teeŋ nɛ.”

Yesu juu Farisii kubala dia baa yirɛ Saamɔŋ

36 Tapulii kubala Farisii
tiŋŋaa tuɔŋ dɔŋɔ yirɛ Yesu

duu kɔ u dia di ba dii kudi-
ilee. Yesu mu a hɔŋ di ba
dii kiaa. 37 Di haal kubala
hɛ taŋ-la lɛ a ŋaa haachɛ
diiru. Haal-la nii Yesu wiaa
ari u hɛ Farisii tiina-la dia lɛ
aa dii kiaa. Ŋii nɛ u sii joŋ
tulaali loŋ a kaa mu juu dia-
la. 38 U si juu dia-la, u chiŋ
Yesu naasiŋ sɛmɛ a yiyel sii-
liiriŋ a hihɛ Yesu naasiŋ lɛ.
Sii-liiriŋ si hɛ Yesu naasiŋ lɛ
ŋii, u kɛŋ u nyu-punaa kaa
tiikɛ aŋ guori Yesu naasiŋ, a
bisɛ tulaalii-la hɛ u naasiŋ lɛ.
39 Farisii tiina-la si yirɛ Yesu
duu ku dii kiaa na wiiŋ deeŋ
a bibiinɛ u tuɔŋ lɛ, “Di baala
deeŋ sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ, u fa jaŋ jiŋ ari haala
deeŋ si digu ŋaa haachɛ di-
iru nɛ.” 40 Ŋii nɛ Yesu bula
pi Saamɔŋ a bul, “Saamɔŋ,
mi kɛŋ wii nɛ di mi bula
piŋ.” Ŋii nɛ Saamɔŋ bula
pu a bul, “Mi kuhiaŋ, bula
pimi.” Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, 41 “Baalaa balia nɛ hɛ
dimɛ a sii mu chiŋ moribiee
kiaa tiina teeŋ. Dɔŋɔ chiŋ
siidi bui banɛsɛ, dɔŋɔ ma
chiŋ siidi zɔ-banɛsɛ. 42 Niaa
deeŋba balia tuɔŋ, kuŋ-kala
bi u chimiŋ wuo t̲iŋ. Ŋii
nɛ kiaa tiina-la joŋ chiŋ-la
a chɛ ba kala. Niaa deeŋba
baliamiŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ jaŋ
cho baal-la woruŋ?” 43 Ŋii
nɛ Saamɔŋ bula pu duu bi-
ina ari nii-la chimiŋ si yuga
nɛ. Ŋii nɛ Yesu bula pu di
wutitii nɛ.

44 Ŋii nɛ u miira beŋ haal-
la aŋ piɛsɛ Saamɔŋ a bul, “Ŋ
na haal-la deeŋ nɛɛ? Mi kɔ ŋ
dia, aŋ ka ŋ bi liiŋ ŋaa pimi
di mi sɔŋ mi naasiŋ, aŋ ka u-
na kɛŋ u sii-liiriŋ kaa sɔŋ mi
naasiŋ aŋ kɛŋ u nyu-punaa
ma tiikɛ. 45 Mi síi kɔ ŋ dia, ŋ
bimi guoro, ka u-na guori mi
naasiŋ. 46 Ŋ bi nuuŋ ŋaa tisɛ
mi nyuŋ, ka u-na ŋaa tulaali
tisɛ mi naasiŋ. 47 Mi bula
piŋ ari mi joŋ u haachɛba
yugɛ nɛ a chɛu, ŋii nɛ tii u
chomi woruŋ ŋii. Ama nii-
la ma mi si joŋ u haachɛba
muapilii chɛu, u tiina ma
chomi muapilii nɛ.” 48 Ŋii
nɛ Yesu bula pi haal-la niaa
tuɔŋ ari u joŋ u haachɛba
a chɛu nɛ. 49 Ŋii nɛ nialiŋ
ku-kaanaa fa si hɔnɔ didii
kudiile-la bibiinɛ ba tuɔŋ lɛ
a bul, “Kubɛɛ nɛ nia deeŋ
si paala joŋ haachɛba chɛ
niaa?” 50 Ama Yesu bula pi
haal-la a bul, “Ŋ yarida nɛ
laaŋ ta. Mu ari yarifiɛlaa.”

8

Haala-la síi to Yesu hariŋ

1 Ŋii hariŋ Yesu gɔllɔ to
ta-balaa ari ta-biisiŋ a bubul
Wia wu-zɔmɔ-la a tigɛ Wia
kuorii-la lɛ. U haritooro-
la fii ari balia to u hariŋ
mu, 2 ari haalaa dɔŋsuŋ
maa. Ba tuɔŋ dɔŋsuŋ faa
wiilɛ nɛ, jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma fa
kɛŋ dɔŋsuŋ. Yesu vaarɛ ba
kala. Ba tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ
Mɛɛri Magidaliŋ. Yesu fa
kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ nɛ u
lɛ. 3 Dɔŋɔ ma yiriŋ nɛ Juana.
U bala ma yiriŋ nɛ Kusa.
Kusa fa ŋaa nihiaŋ nɛ kuoro
Hɛrɔd dia lɛ. Haal-la ba síi
yirɛ Suzana ma hɛ dimɛ a

pɛ haalaa dɔŋsuŋ yugɛ ma
lɛ. Ba pɛba lɛ ari kialiŋ kala
Yesu ari u haritooroo síi chɛ.

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la síi du̱u kiaa lɛ

Mat. 13.1-9; Maak 4.1-9

4 Ŋii nɛ niaa lii tasiŋ a
kukɔ Yesu teeŋ. Ni-daŋ-
la si ku hilime dɛrɛ, Yesu
magɛ namaga a piba a bul,
5 "Baal kubala nɛ sie a mu
u du̱u u kiaa. U joŋ u
ku-doho aa misɛ nɛ. U síi
misɛ ŋii, dɔŋsuŋ tel woŋbiiŋ
tuɔŋ. Niaa vɛnɛ nuɔsɛ, ka
diibiisiŋ tuɔsa dii. 6 Dɔŋsuŋ
ma tel kpaginyiliŋ nyuŋ a
nyu aŋ suu, bɛɛ wiaa liiŋ
tuo dimɛ. 7 Dɔŋsuŋ ma tuu
tel sɔsuŋ tuɔŋ a nyu, ba di
sɔsuŋ kala waa hɛ dɔŋɔ lɛ.
Sɔsu-la wulimiŋ kɛŋ kialiŋ,
ba suu. 8 Ku-doho-la dɔŋsuŋ
ma tel tiŋtee-zɔmuŋ lɛ. Ba
nyu a waa a wasɛ kiŋkɛŋ a
hɛ biee zɔlɔ zɔlɔ." Ŋii nɛ
Yesu magɛ namaga-la dɛrɛ
aŋ bul, "Digilaa tiŋŋaa, má
wuoli ma digilaa nii."

Yesu dagɛ namaga-la bubuɔŋ

Mat. 13.10-23; Maak 4.10-20

9 Ŋii nɛ Yesu haritooroo
piɛsɛ namaga-la bubuɔŋ.
10 Yesu bula piba a bul, "Ma
niaa deeŋba nɛ Wia dagɛ u
kuorii-la bubuɔŋ pa. Ama
ni-daŋ kala, namagaba nɛ
u yie kaa didagɛba. Ba yie
jegili jegili aŋ bi ba bubuɔŋ
jiŋ a bira nyilimi nyilimi aŋ
bi kuŋ-kala ma wuo na.
11 Namaga-la bubuɔŋ nɛ
ŋla: Wia niiŋ wiaa nɛ ŋaa
ku-doho-la. 12 Kialiŋ si tel
woŋbiiŋ tuɔŋ nɛ ŋaa nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ,
ka Sitaani ku liiri wialiŋ ba
tuɔŋ, di ba sí wialiŋ laa dii
di Wia laaba ta. 13 Kialiŋ si
tel kpaginyiliŋ nyuŋ ma nɛ
ŋaa nialiŋ si yie nii Wia niiŋ
wialiŋ a sɛi ari tuɔtɔruŋ.
Ama u bi ba tuɔŋ tibe. Ba
yie sɛi wii-la a mu magɛ ŋii
aŋ via. Di wiaa nɛ juuba,
ba joŋo ta. 14 Kialiŋ si tel
sɔsuŋ tuɔŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ
si yie nii Wia niiŋ wialiŋ,
ama dunia kiaa wiaa wi-
walimɛba, ba cho di ba jigi
a chichɛ dunia tuɔtɔrɛ wu-
ŋaalaa. A tiŋ kiaa deeŋba
wiaa ba yie to mu magɛ ŋii
aŋ bira via wialiŋ. Wialiŋ
lɛl ba tuɔŋ. 15 Kialiŋ si
tel tiŋtee-zɔmuŋ tuɔŋ ma nɛ
ŋaa nialiŋ si nii Wia niiŋ
wialiŋ a laaba hɛ ba tuɔsaa
lɛ a tutoba, a pɛsɛ wialiŋ lɛ
halii, ba kɛŋ doho."

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ chaaniŋ lɛ

Maak 4.21-25

16 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ
niaa a bul, "Nuu-kala síi chɛ
pulumuŋ u dia lɛ, u bi jaŋ
nyigɛ chaaniŋ bil u dia lɛ a
kɛŋ gbaŋa a chu tɔ, u bira
bi jaŋ joŋ chaaŋ-la hɛ godo
bubuɔŋ maa. U yie joŋo bil
kua nyuŋ nɛ di niaa nɛ kuu
juu u dia, di ba na pulumuŋ.
17 Wu-faali tuo see duu ku
lii di-jaliŋ. Wii-kala si hɛ
birimiŋ tuɔŋ ma jaŋ ku lii
pulumuŋ. 18 Má fiɛlɛ ma siaa
woruŋ ari wialiŋ ma síi nii
lɛ. Nii-la kala síi to Wia niiŋ
wiaa, Wia jaŋ faasa pɛu lɛ
duu to woruŋ. Nii-la ma si bi

Wia niiŋ wiaa ka to, Wia bi
jaŋ pɛu lɛ. U si pɛu lɛ mua-la
maa, u jaŋ laau kaa viiri."

Yesu naaŋ ari u naaŋbiiriŋ kɔ Yesu teeŋ

Mat. 12.46-50; Maak 3.31-35

19 Ŋii nɛ Yesu naaŋ ari u
ŋaanaa kɔ lee-la Yesu si hɛ
di ba nau. Niaa si yuga ŋii,
ba buu wuo na. 20 Ŋii nɛ nuu
bula pi Yesu a bul, "Ŋ naaŋ
ari ŋ ŋaanaa nɛ chiŋ jeeŋ
hariŋ a chichɛ di ba naŋ."
21 Ŋii nɛ Yesu bula pi ba kala
a bul, "Nialiŋ si nii Wia niiŋ
wiaa a tutoba, ba nɛ ŋaa mi
naaŋ ari mi naaŋbiiriŋ."

Yesu ŋaa peliŋ chiŋ

Mat. 8.23-27; Maak 4.35-41

22 Tapulii kubala Yesu ari
u haritooroo sii juu liiŋ
daboro. Ŋii nɛ Yesu bul di
ba chol muga cholo dɔŋɔ.
Ŋii nɛ ba juu liiŋ daboro-
la a duoro mu. 23 Ba fa si
duoro mu ŋii, Yesu piŋ doŋ.
Ŋii nɛ pel-duo kubala suomo
ŋiŋaa, a ku ŋmoo liiŋ a hɛ
liiŋ daboro-la tuɔŋ u chichɛ
u su̱. U fa ka mua di ba tuu
liiŋ bubuɔŋ.

24 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la
mu lee-la u fa si pina, a chisu
a bula pu a bul, "La kuhiaŋ,
laa chɛ di la suu nɛ." Ŋii nɛ
Yesu sii doŋ lɛ a kpia pel-la
lɛ aŋ bul lii-pel-la ma lɛ duu
fiɛla piŋ. Pel-la kɛrɛ, ka leriŋ
kala ŋaa fuii. 25 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛ u haritooroo a bul, "Ma
bi yarida ŋaa?" U ŋaa nuu-
kala wu-kpuŋkpere. Fawul-
luŋ ma kɛŋba.

Ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ a
bul, "Kubɛɛ nɛ saa paala ŋaa
nia deeŋ? U bul wiaa a pi
peliŋ ari lii-peliŋ, ba kala to
u niiŋ."

Yesu vaarɛ baal kubala, jiŋ-bɔŋŋɔɔ fa si kɛnɛ

Mat. 8.28-34; Maak 5.1-20

26 Ŋii nɛ ba duoro kɔ
Gɛrasiŋ tiŋteeŋ. Gɛrasiŋ ari
Galilii tiŋteeŋ kpagɛ dɔŋɔ
nɛ. 27 Ba si mu yi lee-la,
Yesu lii liiŋ niiŋ. U si lia,
di baal kubala ma lii taŋ-
la a ku chemu. Jiŋ-bɔŋŋɔɔ
kɛnu. U kɛŋ yaribiree nɛ aa
gɔllɛ a dieni. U bi dia maa
juu. Vaamaa leriŋ nɛ u yie
hɛ. 28 U si na Yesu, u ŋmoo
niiŋ aŋ tuu tel u sipaaŋ, aŋ
bula pu a bul, "Yesu, Wii-
baliŋ Bie, bɛɛ nɛ ŋ chɛ ŋ
ŋaami lɛ? Mii suluŋ, sí mi
dɔgisu." 29 Yesu fa bula pi
jiŋ-bɔŋ-la duu lii baal-la lɛ,
ŋii nɛ tii u bul ŋii. Jiŋsi-
la fa vɛnɛ kɛnu a yugɛ nɛ.
Niaa kɛnu kaa tɔ dia a hɛu
kuruŋ a kɛŋ chɔrumɔɔ vɔbu
aŋ hɛ niaa ba bibenu. U
yie kɛŋ chɔrumɔ-la kaa kɛrɛ,
ka jiŋsi-la kɛnu kaa lii juu
giriŋ. 30 Ŋii nɛ Yesu piɛsu a
bul, "Ŋ yiriŋ nɛ bɛɛ?" Ŋii nɛ
baal-la bul duu yiriŋ nɛ ku-
kɛnɛ, bɛɛ wiaa jiŋsiŋ fa yuga
nɛ a kɛnu. 31 Ŋii nɛ jiŋsi-la
sul Yesu di ba nɛ leŋ baal-la,
duu sí leŋe di ba tuu buɔtuo-
luŋuŋ.

32 Di toonuŋ ma hɛ lee-la
a yugɛ a didii kiaa peeliŋ
nyuŋ. Ŋii nɛ jiŋsi-la sul Yesu
duu leŋ di ba mu juu toonu-
la. U sɛi. 33 Ba lii baal-la lɛ

a mu juu toonu-la. Ŋii nɛ
toonu-la kala sii a fá lii peel-
la nyuŋ a tuu tel muga tuɔŋ
a nyua liiŋ a suu.

34 Too-daara-la si na wii-
la si ŋaa, ba fá mu a kɛŋ
doworo mu bula pi bagi-
daaraa ari taŋ-la niaa kala.
35 Niaa sii lii mu di ba na
wii-la si ŋaa a kɔ Yesu teeŋ.
Baa kɔ di baal-la Yesu si
kiri jiŋsiŋ u lɛ, duu hɔŋ
Yesu sɛmɛ a laalɛ gɛriŋ a
kɛŋ yarifiɛlaa. Ba si na ŋii,
fawulluŋ kɛŋba. 36 Nialiŋ
si hɛ dimɛ aa beŋ, ka Yesu
vaarɛ baal-la, ba bula pi ba
dɔŋsuŋ tiŋŋaa ŋii u si ŋaa
a vaarɛ baal-la. 37 Ba si
nii wialiŋ, fawulluŋ kɛŋba
woruŋ. Ŋii nɛ taŋ-la niaa
kala ku bula pi Yesu duu lii
ba jaŋ lɛ. Ŋii nɛ Yesu sii
juu liiŋ daboro. Ba di u
haritooroo duoro viiri. 38 Ŋii
nɛ baal-la Yesu si kiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ u lɛ ma sulu duu leŋ
duu kɔ di ba mu. U bi sɛyɛ
aŋ bula pu a bul, 39 "Mu dia
a bula pi ŋ dia niaa, Wia si
ŋaa wii-la ŋ lɛ." Ŋii nɛ baal-
la gɔllɛ jaŋ tuɔŋ kala a bul
wii-la Yesu si ŋaau lɛ.

Yesu vaarɛ Jaaris tolo
Mat. 9.18-26; Maak 5.21-43

40 Ŋii nɛ Yesu miira mu
juu liiŋ daboro a duoro chol
muga. Ba cholo ŋii di ni-daŋ
hilime a hɔnɔ gbɛru.

41-42 Di baal kubala ma kɔ
dimɛ. Baa yirɛ Jaaris. U
fa ŋaa Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ
nɛ. U fa kɛŋ toli-bala nɛ.
Tolo-la fa yi jisiŋ fii ari balia
nɛ. Ŋii nɛ baal-la kɔ Yesu
teeŋ a tuu tel u naasiŋ lɛ a
sulu duu kɔ u dia. U bula
pu ari u tolo nɛ pina kikiiki.
Ŋii nɛ Yesu sii duu mu baal-
la dia. U síi mu ŋii, di niaa
gollu chu sɛmɛ-na kala.

43 Haal kubala ma fa hɛ ba
tuɔŋ. U fa kɛŋ tiŋa nɛ jisiŋ fii
ari balia, u pɔ u bi dɛrɛ. [U
gɔllɔ ŋaa daalusuŋ kiŋkɛŋ
a chei u moribiee kala, ka
daalusu-la buu laa.] 44 Ŋii nɛ
u lugisi nialiŋ tuɔŋ a ku chiŋ
Yesu hariŋ a digi u gɛriŋ ni-
ipiniŋ lɛ. U tiŋa-la guu dɛrɛ.
45 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ a bul
di kubɛɛ nɛ digu. Nuu-kala
bul duu-na dee. Ŋii nɛ Piita
bula pi Yesu a bul, "Kuhiaŋ,
ka ŋ na niaa si yuga ŋii nɛ
a golluŋ chu a yiyigi dɔŋɔ."
46 Ama Yesu ha bul di nuu nɛ
digu. U jima ari doluŋ nɛ liiu
lɛ. 47 Haal-la si na ari wii-
la u si ŋaa bi wu-faali ŋaa,
u ku kpirimi Yesu sipaaŋ a
chichel, a bul nialiŋ tuɔŋ wii-
la si tii u digu, a dagɛ ŋii u si
digu a duori lima. 48 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, "Mi tolo,
ŋ yarida nɛ tii ŋ duori, mu
ari yarifiɛlaa."

49 Yesu fa síi bul wiaa ŋii,
di tiŋdaara kɔ. U lii Jaaris
dia nɛ a kɔ. U si kɔ, u bula
pi Jaaris a bul, "Ŋ tolo-la
suba nɛ, bira sí la kuhiaŋ-la
walimu." 50 Yesu síi nii ŋii, u
bula pi Jaaris a bul, "Sí leŋe
di fawulluŋ kɛniŋ. Di ŋ ŋaa
yarida, u jaŋ sii."

51 Yesu si mu yi baal-la
dia, u bi leŋe di nuu-kala to
u hariŋ juu dia-la, see Piita
ari Jɔɔŋ ari Jeems, a pɛ bile
nyimma ari u naaŋ lɛ. 52 Ba

ku juu dia-la di nialiŋ kala si hɛ dimɛ china yel bile yoho. Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma sí yel, bile bi suba, doŋ nɛ u piŋ."
53 Ŋii nɛ ba kala mɔmu, bɛɛ wiaa ba jima ari u suba nɛ.
54 Ŋii nɛ Yesu guu mu kɛŋ bile nisiŋ lɛ aŋ yiru a bul, "Sii mi bii."
55 Ŋii nɛ u dima miira ku juu. U sii lima lima. Ŋii nɛ u bul di ba ŋaa kudiilee pu duu dii.
56 Wii-la ŋaa bile nyimma ari u naaŋ wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ Yesu bula piba di ba sí wiiŋ deeŋ si ŋaa bula pi nuu-kala.

9

Yesu tiŋ u haritooroo fii ari balia
Mat. 10.5-15; Maak 6.7-13

1 Ŋii nɛ Yesu yirɛ u haritooroo fii ari balia a hɛ dɔŋɔ lɛ, a piba doluŋ di ba wuo jiŋ-bɔŋŋɔɔ aŋ vivaarɛ nyanyal tiŋŋaa maa.
2 Ŋii nɛ u tiŋba di ba lii a bul Wia kuorii-la wiaa aŋ pɛ vaarɛ nyanyal tiŋŋaa.
3 U bula piba di ba sí kuŋ-kala kaa pɛ vɛŋ woŋbii-la, di ba sí daaŋtigisiŋ koru, di ba sí luɔgaba ma koru, di ba sí kudiilee ma koru, di ba sí moribiee ma koru, a sí gɛnniŋ balia ma paa.
4 U bira bula piba a bul, "Di ma nɛ mu a juu taŋ kala, má juu dia-la niaa si cho ma wiaa, a hɛ dii-bala lɛ halii a mu lii taŋ-la lɛ.
5 Di ma mu taŋ kala, di ba pɔ di ma sí juu, má kiele mu. Di ma mua, má kpesi ma naasiŋ hagila ta. Ŋii jaŋ ŋaa di ba jiŋ ari ba ŋaa wii nɛ a cheima."

6 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la sii a gɔllɔ to tasiŋ aa bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa aŋ pɛ vaarɛ niaa lee-na kala ba si mua.

Hɛrɔd tuɔbiinaa vugima
Mat. 14.1-12; Maak 6.14-29

7 Galilii tiŋŋaa kuoro Hɛrɔd si nii wialiŋ Yesu haritooro-la fa si gɔllɔ ŋaa, u tuɔŋ kala vugima, bɛɛ wiaa niaa dɔŋsuŋ bula ari Jɔɔŋ Wia lii-foori-la nɛ sii suuŋ lɛ.
8 Niaa dɔŋsuŋ ma si Ilaaja nɛ sii suuŋ lɛ, dɔŋsuŋ ma si nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ faafaa dɔŋɔ nɛ sii suuŋ lɛ.
9 Ŋii nɛ Hɛrɔd bul, "Mi ŋaa ba kpu Jɔɔŋ a keri u nyuŋ nɛ, ka kubɛɛ wiaa nɛ saa mi biraa nii ŋla?" Ŋii nɛ u ninɛrikɛ duu na Yesu.

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee
Mat. 14.13-21; Maak 6.30-44; Jɔɔŋ 6.1-14

10 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-la miira kɔ u teeŋ a bul wialiŋ kala ba si ŋaa pu. Ŋii nɛ u kɛŋ ba duŋduŋa mu taŋ kubala baa yirɛ Bɛtisaada.
11 Nialiŋ si nii Yesu wiaa duu mu Bɛtisaada, ba to u hariŋ mu. U kɛŋba woruŋ a bul Wia kuorii-la wiaa piba, aŋ vaarɛ nialiŋ síi wiilu.

12 Wia si suomo duu juu, u haritooro-la fii ari balia-la kɔ u teeŋ a bula pu a bul, "Leŋ di niaa deeŋba viiri a mu taŋ tuɔŋ ari bagisiŋ si kpaga daha a chɛ kudiilee ari di-piniŋ, bɛɛ wiaa kuŋ-kala tuo daha."
13 Ŋii nɛ

Yesu bula piba a bul, “Má mu
chɛ kudiilee a piba di ba dii.”
Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “Ku-
la la si kɛnɛ nɛ boroboroba
banɔŋ ari cheŋfilee balia.
Ŋŋ chɛ di la mu yɔɔ kudi-
ilee kaa kɔ pi ni-daŋ deeŋ
kala nɛɛ?” 14 Baalaa fa si
hɛ nialiŋ tuɔŋ yi bui banɔŋ
nɛ. Ŋii nɛ Yesu bula pi u
haritooroo a bul, “Má leŋ
di nialiŋ gulimo hɔŋ hɔŋ
mahiŋ balia ari fii fii leree.”
15 Ŋii nɛ u haritooro-la ŋaa
nialiŋ kala tuu hɔŋ. 16 Yesu
laa boroboroba banɔŋ-la ari
cheŋfilee balia-la a wula beŋ
wia nyuŋ aŋ chuɔlɛ Wia,
aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ a pi u
haritooroo. Ba laa kaa mu
kpaa nialiŋ. 17 Ba kala dii
a vɔgɛ aŋ ka. U haritooro-
la paa ku-kaaŋ-biisiŋ a su̱
siŋsiŋ fii ari balia.

Piita dagɛ Yesu si ŋaa nii-la

Mat. 16.13-19; Maak 8.27-29

18 Tapulii kubala Yesu
duŋduŋa chuchuɔlɛ Wia. U
haritooroo ma hɛ u teeŋ. Ŋii
nɛ u piɛsɛba a bul, “Kubɛɛ
nɛ niaa si mi ŋaa?” 19 Ŋii nɛ
u haritooro-la bul, “Dɔŋsuŋ
si ŋ ŋaa Jɔɔŋ nɛ, Wia lii-
foori-la. Dɔŋsuŋ ma si di
ŋ ŋaa Ilaaja nɛ. Dɔŋsuŋ
ma si ŋ ŋaa nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ faafaa dɔŋɔ nɛ si sii suuŋ
lɛ.” 20 Ŋii nɛ Yesu miira piɛsɛ
u haritooroo maa a bul, “Ka
ma maa, ma si mi ŋaa kubɛɛ
nɛ?” Piita si, “Ŋ nɛ ŋaa
Kirisito, nii-la Wia si liisa.”

Yesu bul ŋii u si jaŋ na hɛɛŋ aŋ pɛ suu

Mat. 16.20-28; Maak 8.30–9.1

21 Ŋii nɛ Yesu bula piba
ari siifiɛsiŋ di ba pɔ di ba sí
wii-la bula pi nuu-kala. 22 U
bira bula piba a bul, “Mi-na
Nuhuobiine Bie jaŋ na hɛɛŋ
kiŋkɛŋ. Ju̱u tiŋŋaa nihiasiŋ
ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Wia teniŋ
kerichiba kala jaŋ viami. Ba
jaŋ kpumi, ka di mi sii suuŋ
lɛ tapul-torimuŋ chɛɛŋ.”
23 Ŋii nɛ u bula pi nialiŋ
kala a bul, “Di nuu-kala níi
chɛ duu tomi, see duu via u
titia woŋbiiŋ aŋ joŋ u daa-
gɛsɛɛ baasɛ tapulii-na kala a
to mi hariŋ. 24 Nii-la kala
síi chɛ duu laa u miisiŋ, u
jaŋ joŋ u miisiŋ ta, ama nii-
la si via u miisiŋ ta a tiŋ mi
wiaa, u jaŋ sɛnɛ laa u miisiŋ.
25 Di ŋ nɛ tii dunia kala
aŋ bi miisiŋ kɛnɛ, bɛɛ kuŋ
nyuurii nɛ ŋ na? 26 Mi-na
Nuhuobiine Bie jaŋ mu Wia-
jaŋ aŋ miira kɔ, a chaanɛ
ari mi Nyimma si chaanɛ ŋii.
Wia tiŋdaaraa ma jaŋ to mi
hariŋ kɔ a ma chaanɛ. Ba-na
bi disiŋ kɛnɛ. Nialiŋ hiisiŋ si
kɛnɛ a tiŋ mi wiaa ari wialiŋ
mi si bula wiaa, mi ma jaŋ
fába hiisiŋ bua-la lɛ mi si jaŋ
miira kɔ. 27 Wutitii nɛ mi
bulaa pima, niaa dɔŋsuŋ hɛ
daha, ba bi jaŋ suu see di
Wia kuorii-la kɔ.”

Yesu birima

Mat. 17.1-8; Maak 9.2-8

28 Yesu si bul wiaa deeŋba
kala dɛrɛ, u tapulaa chori
chɛɛŋ nɛ u sii jil peeliŋ nyuŋ

duu chuɔlɛ Wia. U kɛŋ Piita
ari Jɔɔŋ ari Jeems ba jil. 29 U
fa síi chuɔlɛ Wia ŋii, u siaa
birimɛ. U gɛriŋ ma pullɛ a
tutul. 30 Niaa balia guu kɔ
u teeŋ a kalaa tul. Moosis
ari Ilaaja nɛ. 31 Ba chiŋ aa
bul wiaa. Baa bul ŋii Yesu
si jaŋ suu Jerusalɛm lɛ. U
tiŋtiŋŋaa didɛriŋ nɛ ŋii.

32 Piita ari u naŋdɔŋsuŋ fa
piŋ doŋ nɛ, ama ba hirike
sii a na Yesu síi tul ŋii, a
na nialiŋ balia ma si chiŋ
u teeŋ. 33 Ŋii nɛ nialiŋ ta
Yesu aŋ viviiri. Ba si viire
ŋii, Piita bula pu, "Kuhiaŋ, u
ŋaa wu-zɔŋ nɛ la si hɛ daha.
La jaŋ hɛ lɛŋŋɛɛ batori, di ŋ
kɛŋ dɔŋɔ, di Moosis ma kɛŋ
dɔŋɔ, di Ilaaja ma kɛŋ dɔŋɔ."
U síi bul wiaa deeŋba kala, u
fa paala bi jiŋ wii-la kala u síi
bul.

34 Piita ha síi bul wiaa
ŋii, duoŋbiliŋbaaniŋ ku tuu
tɔba. U si tɔba ŋii, fawul-
luŋ kɛŋ Yesu haritooro-
la. 35 Ka nuu yiikoro lii
duoŋbiliŋbaaŋ-la tuɔŋ aa
bul, "Mi Bie nɛ ŋla. U nɛ
ŋaa nii-la mi si liisa. Má
jegile nii u teeŋ." 36 Yiikori-
la si bul wiaa dɛrɛ, u-na Yesu
duŋduŋa nɛ hɛ dimɛ. Ŋii nɛ
u haritooro-la tɔrɛ ba niiŋ.
Ba bi wii-la ba si na bula pi
nuu-kala.

Yesu kiri jiŋ-bɔmuŋ bie lɛ
Mat. 17.14-18; Maak 9.14-27

37 U taŋ si pula, ba lii peel-
la nyuŋ tuu, ŋii nɛ ni-daŋ
ku cheŋ Yesu. 38 Di baal
kubala lii ni-daŋ-la tuɔŋ a
faasa yirɛ, "La kuhiaŋ, bee
na mii suluŋ di ŋ pɛ mi bie
lɛ. U nɛ mi bie kala. 39 Jiŋ-
bɔmuŋ nɛ kɛnu, u chichiirɛ
a teriki. Naŋtuɔ-fuŋfuga yie
tɔ u niiŋ. Uu walimu a pɔ
u buu ka leŋ. 40 Mi mu sul
ŋ haritooroo di ba kiri jiŋ-
bɔŋ-la u lɛ, ama ba bi wuo
kiri." 41 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Ma lɛɛlɛ niaa deeŋba,
ma bi yarida kɛnɛ. Ma ŋaa
ni-bɔmɔ nɛ. Ɛɛ nɛ mi jaŋ
nyalimɛ a dieni ma teeŋ?"
Ŋii nɛ u bula pi baal-la a bul,
"Kɛŋ ŋ bile kaa kɔ mi teeŋ."
42 Ŋii nɛ bile sii mu. Bile
síi mu ŋii, ŋii nɛ jiŋ-bɔŋ-la
ŋmobu lo tiŋteeŋ u teriki.
Ŋii nɛ Yesu bul jiŋ-bɔŋ-la lɛ
duu lii bile lɛ. U lii, ka bile
duori, aŋ ka Yesu joŋu pi u
nyimma.

43 U ŋaa nialiŋ kala wu-
kpuŋkpere. Ba si di Wia kɛŋ
doluŋ woruŋ.

Yesu bira bul u suuŋ wiaa
Mat. 17.22-23; Maak 9.30-32

Nialiŋ kala haa biinɛ wu-
kpuŋkperisi-la Yesu si ŋaa
lɛ. Ŋii nɛ u bula pi u
haritooro-la a bul, 44 "Ma sí
wii-la mi si jaŋ bula pima
yu. U nɛ ŋla: Ba jaŋ joŋ
mi-na, Nuhuobiine Bie a hɛ
niaa nisiŋ lɛ." 45 Ama u
haritooro-la bi wii-la u si
bula bubuɔŋ jiŋ. U ŋaa wu-
faali nɛ ba teeŋ. Ŋii nɛ tii ba
bi u bubuɔŋ wuo jiŋ. Ama
ba fifá fawulluŋ di ba piɛsɛ
wii-la bubuɔŋ.

Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa lilɛrɛ
Mat. 18.1-5; Maak 9.33-37

46 Ŋii nɛ Yesu haritooroo
kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa
lilɛrɛ. 47 Yesu fa jiŋ wii-
la ba síi biinu a kɛŋ bii-
bie kaa kɔ kii u sɛmɛ, 48 aŋ
bula piba a bul, “Di nuu-kala
nɛ kɛŋ bii-bie dɔŋɔ woruŋ
a tiŋ mi wiaa, mi nɛ u kɛŋ
woruŋ ŋii. Nii-la ma kala si
kɛŋmi woruŋ, mi duŋduŋa
dee u kɛŋ woruŋ ŋii. Nii-la si
tiŋmi ma nɛ u kɛŋ woruŋ ŋii.
Nii-la si ŋaa ni-bie ma tuɔŋ,
u nɛ ŋaa ma tuɔŋ kuhiaŋ.”

Nii-la kala si biŋ bɛrɛ, u choŋ nɛ
Maak 9.38-40

49 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bula pi Yesu
a bul, “Kuhiaŋ, la na baal
kubala duu yirɛ ŋ yiriŋ aa
kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. La
kiru duu sí ŋii ŋaa, bɛɛ wiaa
u bi la dɔŋɔ ŋaa.” 50 Ŋii
nɛ Yesu bula pi Jɔɔŋ ari u
haritooroo ku-kaanaa a bul,
“Ma síu kiru, bɛɛ wiaa nii-la
kala si bi ma hariŋ lia, u ŋaa
ma dɔŋɔ nɛ.”

Samaria tiŋteeŋ sɛmɛ dɔŋɔ niaa via Yesu

51 Ŋii nɛ tapulii-la kpagɛ di
ba joŋ Yesu a kaa jil Wia-jaŋ.
U ŋaa siri a sii, a joŋ woŋbiiŋ
a mumu Jerusalɛm. 52 U tiŋ
tiŋdaaraa di ba laa u sipaaŋ
a mu Samaria tiŋteeŋ ta-bie
kubala, a chɛ leriŋ a bilu lɛ.
53 Ka nialiŋ bi siri ŋaa di ba
laau, bɛɛ wiaa ba jima duu
mu Jerusalɛm nɛ.

54 U haritooroo Jeems ari
Jɔɔŋ si na ŋii, ba piɛsɛ Yesu a
bul, “La Tiina, ŋ jaŋ leŋ di la
sul nyiniŋ duu lii wia nyuŋ
ku tuu a diiba koo?” 55 Ŋii nɛ
Yesu daasɛ hariŋ aŋ kpiaba
lɛ [a bul, “Ma bi jiŋ dima-la
yiri Wia si joŋo pima. Mi-na
Nuhuobiine Bie bi kɔ di mi
kpu niaa, ama di mi laa niaa
ta nɛ.”] 56 Ŋii nɛ ka ba kiele
mu taŋ dɔŋɔ.

Nialiŋ si maga di ba to Yesu hariŋ
Mat. 8.19-22

57 Ba si lii joŋ ba woŋbiiŋ,
baal kubala bula pi Yesu a
bul, “Mi ŋaa siri di mi to
ŋ hariŋ a mu lee-na kala ŋ
síi mu.” 58 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Jolluŋ kɛŋ buasuŋ
nɛ a jujuu, diibiisiŋ ma kɛŋ
dɛlliŋ nɛ a jujuu, ama mi-na
Nuhuobiine Bie bi di-piniŋ
kɛnɛ di mi pina wiesi.” 59 Ŋii
nɛ u bula pi nuu dɔŋ maa a
bul, “To mi hariŋ.” U bula
pu a bul, “Mi Tiina, leŋ di
mi laa sipaaŋ mu hugi mi
nyimma.” 60 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Leŋ di suunuŋ
tiŋŋaa mu hugi ba suunuŋ,
aŋ ka di ŋ ma mu bul Wia
kuorii-la wiaa a pi niaa.”

61 Nuu ma dɔŋ bira bula
pu a bul, “Mi Tiina, mi jaŋ to
ŋ hariŋ, ama leŋ di mi mu
ta mi dia niaa aŋ kɔ.” 62 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, “Nuu-
na kala si suomo duu pɛrɛ aŋ
didaasɛ u hariŋ, u bi tiŋtimii
kala kɛnɛ Wia kuorii-la lɛ.”

10

Yesu tiŋ u naŋzɔɔba mahiŋ batori ari fii

1 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u liisɛ niaa mahiŋ ba-
tori ari fii a kɛŋba kaa kpaa
balia balia, a tiŋba di ba laa

sipaaŋ mu lee-kala u titia
si jaŋ mu. 2 U bula piba
a bul, “Kiaa yuga baga lɛ
di ba ŋaa, ama tiŋtinnaa
bi yugɛ di ba tiŋ. Má sul
baga-la tiina duu hɛ niaa
di ba tiŋ tiŋtimii-la. 3 Má
sii mu. Ma nagɛ pie-biisiŋ
nɛ. Mii tiŋma di ma guoli
guŋgurusuŋ tuɔŋ. 4 Ma sí
moribiee koru, ma sí sulli-
gbaŋsiŋ koru a sí nɛŋtɛŋŋɛɛ
tuŋ bulia bulia ma koru a sí
china chuɔlɛ niaa ma dieni
woŋbiiŋ lɛ. 5 Di ma nɛ mu
juu dia kala, má laa sipaaŋ
bula pi dia-la niaa a bul,
‘Dia deeŋ niaa jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.’ 6 Di nuu nɛ hɛ
dimɛ si cho yarifiɛla-la, má
leŋ duu hɔŋ ari yarifiɛlaa
ari ma si sul ŋii. Di nuu
tuo dia-la lɛ a cho yarifiɛla-
la, yarifiɛla-la ma si sula jaŋ
miira kɔ ma teeŋ. 7 Di ba
nɛ pima di-piniŋ, má hɛ dii-
bala lɛ halii aa dii kudiile-
la ba si ŋaa pima aa nyua
liiŋ ma dimɛ. Di tiŋtinna nɛ
tima, u maga di ba ti̱mu nɛ.
Ma sí gɔllɔ pipiŋ niaa diisiŋ
lɛ. 8 Di ma nɛ mu taŋ kala,
di ba nɛ pima di-piniŋ, máa
dii kialiŋ kala ba si ŋaa pima
lee-la. 9 Má vaarɛ nyanyal
tiŋŋaa ma kala si hɛ taŋ-
la lɛ aŋ bula piba a bul,
‘Wia kuorii-la ku kpagɛma
nɛ.’ 10 Ama di ma nɛ mu taŋ
kala, di ba nɛ bima di-piniŋ
pa, má lii chiŋ woŋbiiŋ lɛ aŋ
bula piba a bul, 11 ‘Ma taŋ-
la hagila si mɛrɛ la naasiŋ
lɛ, ba nɛ la kpesee hɛma
lɛ ŋla. Ama u maga di
ma jiŋ ari Wia kuorii-la ku
kpagɛma nɛ.’ 12 Mi bulaa
pima ari sariya chɛ-diiliŋ,
Wia jaŋ dɔgisɛ taŋ-la niaa
a kii bua-la lɛ u si dɔgisɛ
Sɔdɔm niaa ŋii.”

Tasi-la niaa si bi Yesu wiaa laa dii

Mat. 11.20-24

13 Ŋii nɛ Yesu bula pi taŋ-la
niaa si bi u wiaa laa dii a bul,
“Ma Kɔraziŋ tiŋŋaa, ma jaŋ
na hɛɛŋ. Bɛtisaada tiŋŋaa
maa, ma ma jaŋ na hɛɛŋ.
Wu-magila-la ba si ŋaa ma
teeŋ, di ba nɛ fa ŋaaba Taya
ari Saadɔŋ niaa teeŋ ŋla, ba
fa bi jaŋ dieni aŋ hɔnɔ tɛllɛ
tɛllɛ naasiŋ a ŋaa tuɔruŋ
bubugɛ ba titia, a didagɛ ŋii
ari ba birima lii ba haachɛba
lɛ nɛ. 14 Sariya chɛ-diiliŋ,
Wia jaŋ dɔgisɛ Kɔraziŋ ari
Bɛtisaada tiŋŋaa a kii Taya
ari Saadɔŋ tiŋŋaa. 15 Ma-
na Kapɛnam tiŋŋaa, ma nɛ
paala chichɛ di ma kɛŋ ma
titia a kaa jil Wia-jaŋ. Ama
Wia jaŋ joŋma yuo ta di ma
tuu juu Wia nyiniŋ.”
16 Ŋii nɛ aŋ ka u bira bula
pi u haritooro-la a bul, “Nii-
la kala si jegile nii ma teeŋ,
u jegile nii mi ma teeŋ nɛ.
Nuu-kala si viama, u viami
ma nɛ. Nii-la kala ma si vi-
ami, u ma via nii-la si tiŋmi
nɛ.”

Yesu naŋzɔɔba-la mahiŋ batori ari fii miira kɔ Yesu teeŋ

17 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-
la mahiŋ batori ari fii-la mi-
ira kɔ Yesu teeŋ. Ba tuɔŋ
tɔrɛ kiŋkɛŋ a bula pi Yesu a
bul, “La Tiina, di la nɛ yirɛ
ŋ yiriŋ, jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma yie

paala to la niiŋ nɛ.” 18 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi
na Sitaani duu lii wia nyuŋ
ku tuu tel a nagɛ duonuŋ síi
ligisɛ ŋii.” 19 Ŋii nɛ Yesu bira
bula piba a bul, “Má jegile
nii mi teeŋ. Mi pima doluŋ
di ma wuo vivɛŋ diŋŋaa ari
nuɔmaa tuɔŋ, ka ba bima
wuo diŋ. Mi pima doluŋ
di ma wuo Sitaani maa. U
bi jaŋ wuo kɛŋma walimɛ.
20 Ama ma sí leŋe di ma tuɔŋ
tɔrɛ ari jiŋ-bɔŋŋɔɔ síi to ma
niiŋ lɛ, má miira leŋ di ma
tuɔŋ tɔrɛ a tiŋ ba si ŋmuŋsɛ
ma yiraa hɛ Wia-jaŋ lɛ.”

Yesu tuɔŋ tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ

Mat. 11.25-27; 13.16-17

21 Bua-la titia lɛ Yesu tuɔŋ
tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
a bul, “Mi Nyimma, ŋ nɛ ŋaa
wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala
Tiina. Mii lɔlluŋ ari ŋ si
kɛŋ wialiŋ ŋ si joŋo faa a
dagɛ nialiŋ si bi wiaa jiŋ,
aŋ bi joŋo dagɛ nialiŋ si kɛŋ
wu-jimiŋ. Mi Nyimma, mii
lɔlluŋ. Ŋ titia tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ ŋ ŋaa ŋii.” 22 Ŋii nɛ u
bira bul, “Mi Nyimma joŋ
kuŋ-kala doluŋ nɛ pimi. Mi
Nyimma duŋduŋa nɛ jiŋ ŋii
mi si naga. Mi ma duŋduŋa
nɛ jiŋ ŋii mi Nyimma ma
si naga. Nuu-kala bira buu
jiŋ, see nialiŋ duŋduŋa mi
síi cho di mi dagɛ.”

23 Ŋii nɛ Yesu miira daasɛ
u haritooro-la aŋ bula piba
ba duŋduŋa a bul, “Ma tuɔŋ
tɔrɔ ari ma wuo nina wialiŋ
kala ma síi na. 24 Mi jaŋ
bula pima ari buŋbuŋ nialiŋ
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari faafaa kuoroo
paala yuga a faa cho di ba na
wialiŋ ma síi na aŋ bi wuo
na, a ma faa cho di ba nii
wialiŋ maa ma síi nii, aŋ ka
ba bi wuo nii.”

Yesu dagɛ niaa ba si jaŋ ŋaa ŋii a cho ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa

25 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi
kubala kɔ a wiwalimɛ duu
magisɛ Yesu a piɛsu a bul,
“Kuhiaŋ, bɛɛ kuŋ nɛ mi
jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ?” 26 Ŋii nɛ Yesu piɛsu
a bul, “Bɛɛ nɛ ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ? Ɛɛ nɛ ŋ yie
karimɛ?” 27 Ŋii nɛ baal-la
bula pu a bul, “Ba si di ŋ kɛŋ
ŋ tuɔŋ kala ari ŋ kuŋ-kala
ari ŋ tuɔbiinaa ma kala a cho
ŋ Tiina Wia, a cho ŋ dɔŋɔ
tiina maa ari ŋ si cho ŋ titia
ŋii.” 28 Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, “Wialiŋ kala ŋ si bula
ŋaa wutitii nɛ. Ŋ nɛ ŋaa ŋii,
ŋ jaŋ kɛŋ miisiŋ.”

29 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichi-la chichɛ duu dagɛ ari u kɛŋ
wutitii. Ŋii nɛ u piɛsɛ Yesu
a bul, “Kubɛɛ nɛ ŋaa mi
dɔŋɔ tiina?” 30 Ŋii nɛ Yesu
magɛ namaga a bul, “Baal
kubala nɛ sie a lii taŋ kubala
baa yirɛ Jerusalɛm a mumu
Jɛrikɔ. U fa ŋaa J̱uu tiina nɛ.
U si mu ŋii, u mu juu gaaraa
tuɔŋ. Ba wuri u gɛnniŋ kala
aŋ ŋmobu a bolimu aŋ fá lɛl,
ka u piŋ dimɛ a chichɛ duu
suu. 31 Ŋii nɛ di nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia, ba tuɔŋ
kubala ma joŋ woŋbii-la aa
vɛŋ. U si ku a nau, u to sɛmɛ

dɔŋ nɛ a kpɛrɛ bal. 32 Ŋii
nɛ Wia-dia naŋzɔɔ kubala
ma kɔ lee-la a ma kpɛrɛ bal.
33 Ka Samaria tiŋŋaa baal
kubala ma fa joŋ woŋbii-la a
vɛnɛɛ kɔ. U si nau, nennige
kɛnu. 34 U mu u teeŋ a chɛsɛ
u naawiilaa a vɔɔ, aŋ joŋu
hɛ u titia kakumo lɛ a kɛnu
kaa mu nuhuɔraa dia kubala
aa benu. 35 Taŋ-pul u joŋ
siidi zɔlɔ a pi dia tiina aŋ
bula pu duu bibeŋ u nyuŋ
woruŋ. Duu nɛ miira kɔ,
u jaŋ ti̱ŋ u si ŋmoo chimiŋ
magɛ ŋii kala.” 36 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛ Wia teniŋ kerichi-
la a bul, “Niaa deeŋba ba-
torimuŋ tuɔŋ, kubɛɛ nɛ ŋaa
baal-la si juu gaaraa tuɔŋ
dɔŋɔ tiina? Bɛɛ nɛ ŋ biinɛ ŋ
tuɔŋ lɛ?” 37 Ŋii nɛ Wia teniŋ
kerichi-la bul, “Baal-la si fáu
nisusuŋ.” Ŋii nɛ Yesu bula
pu, “Tɔɔ, ŋ ma mu ŋaa ŋii
titia.”

Yesu mu Maata ari Mɛɛri dia

38 Yesu ari u haritooroo si
joŋ woŋbiiŋ mumu ŋii, ba
kɔ taŋ kubala, di haal kubala
ma hɛ dimɛ. Baa yirɛ Maata.
U kɛŋ Yesu kaa juu u dia.
39 U ŋaana ma fa hɛ dimɛ.
Baa yiru Mɛɛri. Yesu si hɔŋ
dia-la tuɔŋ, u ku hɔŋ Yesu
sɛmɛ a jegilee nii wialiŋ u
síi bul, 40 ka Maata fiɛsɛ sii a
ŋiŋaa kudiilee duu pi Yesu a
kala lɔl. Ŋii nɛ u na baaniŋ
Mɛɛri nyuŋ a ku lii, a bula
pi Yesu a bul, “Mi Tiina, ŋ
biina u zɔmɔ nɛ mi ŋaana
si leŋ tiŋtiŋŋaa kala pimi
mi titiŋ? Leŋ duu ku pɛmi
lɛ.” 41 Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, “Maata, wiaa yuga
nɛ hɛ dimɛ a wiwalimiŋ.
42 U maga di ŋ chɛ wu-bala
duŋduŋ nɛ. Wii-la titia nɛ
Mɛɛri liisɛ ŋii. Wii-la ba bi
jaŋ wuo kaa laa u teeŋ.”

11

Yesu dagɛ niaa ba si ŋaa ŋii aa chuɔlɛ Wia

Mat. 6.9-13; 7.7-11

1 Tapulii kubala Yesu sii a
mu chuɔlɛ Wia lee kubala. U
si chuɔlɛ Wia dɛrɛ, u hari-
tooroo tuɔŋ kubala kɔ u teeŋ
a bula pu a bul, “La Tiina,
dagɛla ŋii la si jaŋ ŋaa a
chuɔlɛ Wia, ari Jɔɔŋ fa si
dagɛ u haritooroo ba si ŋaa
ŋii aa chuɔlɛ Wia.” 2 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Ŋla nɛ
ma jaŋ chuchuɔlɛ Wia: Má
bul,

‘La Nyimma Wia,
leŋ di ŋ yiriŋ yirɛ,
leŋ di ŋ kuorii-la kɔ.
3 Pila la niiŋ kudiiliŋ
tapulii-na kala.
4 Joŋ la haachɛba chɛla
ari la ma si joŋ
la dɔŋsuŋ tiŋŋaa
haachɛba chɛba ŋii,
a liisɛla wii-la si jaŋ
kɛŋla hɛ haachɛ tuɔŋ
lɛ.’ ”

5 Ŋii nɛ Yesu bula pi u
haritooroo a bul, “Má leŋ di
la joŋ ari ma kuŋ nɛ mu
u naŋdɔŋɔ dia tita-siesee, a
bula pu a bul, ‘Mi naŋdɔŋɔ,
chiŋmi boroboro batori. 6 Mi
naŋdɔŋɔ nɛ lii woŋbiiŋ a
kɔ mi teeŋ titaŋiŋ deeŋ, ka
mi bi kuŋ kɛnɛ di mi ŋaa
pu duu dii.’ 7 Ŋ biina ari
ŋ naŋdɔŋ-la nɛ hɛ dia tuɔŋ

aŋ bula piŋ a bul, 'Sí mi
walimu, boiŋ yaga nɛ. Ka la
di mi biiriŋ piŋ doŋ. Mi bi
jaŋ wuo sii a piŋ kuŋ-kala.'
Ai, u bi jaŋ bul ŋii. 8 Bɛɛ
nɛ u jaŋ ŋaa? Mi jaŋ bula
pima, di ŋ nɛ china pɛsɛ, ma
naŋdɔŋsuŋ wiaa dee u jaŋ
sii doŋ lɛ a piŋ kudiile-la.
Ama ŋ si pɛsɛ ŋii aŋ bi hiisiŋ
fá nɛ tii u jaŋ sii a piŋ ku-la
kala ŋ síi chɛ. 9 Ŋii wiaa mi
jaŋ bula pima, Má sul kiaa,
ma jaŋ laa, má chɛ kiaa, ma
ma jaŋ na. Má du̱ boro, ba
jaŋ kaa suro pima. 10 Nii-
la kala si sul kiaa Wia teeŋ,
u yie laa nɛ. Nii-la kala síi
chɛ kiaa, u yie na nɛ. Nii-
la ma kala si du̱ boro, ba
yie kaa suro pu nɛ. 11 Nyiŋ
bɛɛ nɛ ma tuɔŋ si jaŋ joŋ
dimiŋ a pi u bie duu nɛ piɛsa
chichɛ cheŋfiliŋ? 12 Koo duu
ka chɛ ji-haliŋ, ma tuɔŋ nyiŋ
bɛɛ nɛ jaŋ joŋ nuɔmuŋ pi u
bie? Ma tuɔŋ nuu-kala bi jaŋ
ŋaa ŋii. 13 Ma nialiŋ ŋaa
ni-bɔŋŋɔɔ nɛ, ka ma wuo
joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi ma biiriŋ.
Ama mi Nyimma si hɛ Wia-
jaŋ, u kɛŋ wu-zɔŋŋɔɔ a ki-
ima, ŋii nɛ tii u bi jaŋ via duu
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a pi nii-la si
sulu chichɛ."

Yesu ari Bɛlizibul
Mat. 12.22-30, 43-45; Maak 3.20-27

14 Baal kubala ma nɛ fa
kɔ Yesu teeŋ. Jiŋ-bɔmuŋ
kɛnu a ŋaa u taŋ. Ŋii nɛ
Yesu ŋaa jiŋ-bɔŋ-la lii baal-
la lɛ, ka baal-la wuo bubul
wiaa. Ni-daŋ-la si hɛ dimɛ
a na wii-la, u ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 15 Ŋii nɛ niaa
dɔŋsuŋ ma si di jiŋ-bɔŋŋɔɔ
kuoro ba síi yirɛ Bɛlizibul
nɛ pu doluŋ duu kikiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ ŋii. 16 Niaa dɔŋsuŋ
ma chichɛ di ba magisu. Ŋii
nɛ ba si duu ŋaa wu-magiliŋ
di ba na a jiŋ ari Wia doluŋ
nɛ u kaa ŋiŋaa ŋii. 17 Yesu
wuo jiŋ ba tuɔbiinaa a bula
piba a bul, "Di taŋ niaa nɛ
hɛ dimɛ a bi nii-bala kɛnɛ,
ba taŋ jaŋ tel. Di naaŋbiiriŋ
ma nɛ bi nii-bala kɛnɛ, ba
dia jaŋ tel. 18 Di Sitaani niaa
nɛ bi nii-bala kɛnɛ, ba taŋ bi
jaŋ wuo chiŋ." 19 Ŋii nɛ Yesu
bira bula piba, "Ma bula ari
Bɛlizibul nɛ pimi doluŋ mi
kaa kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ.
Kubɛɛ nɛ saa joŋ doluŋ pi
niaa deeŋba síi to ma hariŋ
ba ma kikiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa
lɛ? Niaa deeŋba titia daga
ari maa nyia nɛ. Ba jima ari
Sitaani bi u titia wuo guraa
yuo. 20 Wia doluŋ nɛ mi kaa
kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Wiiŋ
deeŋ nɛ daga ari Wia kuorii-
la paala kɔ ma teeŋ nɛ. 21 Di
ni-duoŋ nɛ vɔɔ u tuɔnuŋ a
hɔnɔ pɔ u dia, nuu-kala bi
u dia kuŋ-kala wuo juu joŋ.
22 Ama nii-la ma si kɛŋ doluŋ
a kiiu duu wuo ku kɛŋ baal-
la, aŋ kɛŋ u tuɔnuŋ kala u
si kaa pɔ u kiaa a kaa laa u
teeŋ, u jaŋ wuo paa u kialiŋ
kala kaa viiri. 23 Nuu-kala si
bi mi nuu ŋaa, u lii mi hariŋ
nɛ. Nii-la ma kala si bi mi lɛ
pɛ di la kiri kiaa hihɛ dɔŋɔ
lɛ, u kaa pisa tita nɛ."

24 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
niaa a bul, "Di jiŋ-bɔŋ nɛ
lii nuu lɛ, u yie gɔllɛ tiŋtee-
hiliŋ lɛ a chichɛ di-wiesiŋ.

Di u nɛ bi lee na, u yie bul
u titia lɛ a bul, ‘Mi jaŋ miira
mu lee-la mi si lia.’ 25 U jaŋ
miira mumu, di disinniŋ tuo
dia-la lɛ, ba wasa u kala zɔŋ.
26 Ŋii nɛ u jaŋ miira lii, a
kɛŋ jiŋ-bɔŋŋɔɔ balipɛ, kialiŋ
si bɔmɔ kiiu, ba ma ku juu a
pɛu lɛ. Ŋii hariŋ lɛ nɛ baal-la
yie kperi a kii buŋbuŋ-la.”

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ tuɔtɔruŋ kiŋkɛŋ

27 Yesu si bul ŋii dɛrɛ,
di haal kubala hɛ ni-daŋ-la
tuɔŋ a faasa bula pu a bul,
“Wia jaŋ pɛ haal-la si luluŋ
lɛ a diɛsiŋ ari yiliŋ. U jaŋ
leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ.” 28 Ŋii
nɛ Yesu miira bula pu a bul,
“Nii-la si nii Wia niiŋ wiaa a
tutoba, u-na tiina tuɔŋ nɛ jaŋ
tɔrɛ.”

Nialiŋ chɛ di Yesu ŋaa wu-magilaa

Mat. 12.38-42

29 Nialiŋ si golli Yesu ŋii,
u bula piba a bul, “Bee na,
jiniŋ niaa deeŋba bɔmɔ nɛ.
Ba si di mi ŋaa wu-magiliŋ
di ba na a jiŋ ari mi dol-la lii
Wia teeŋ nɛ. Ai, mi bi ŋaa.
Wu-magiliŋ ma síi chɛ, ma
bi jaŋ wuo na, see wu-magil-
la Wia fa si ŋaa a tigɛ Jona
lɛ. 30 Wia joŋ Jona a kɛnu
ŋaa wu-magiliŋ Ninivɛ niaa
teeŋ. Ŋii titia nɛ u jaŋ joŋ
mi-na Nuhuobiine Bie ma a
kɛŋmi ŋaa wu-magiliŋ jiniŋ
niaa teeŋ.”
31 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Haal kubala nɛ fa hɛ dimɛ.
U dii kuoruŋ tiŋtee kubala
lɛ baa yirɛ Siiba. U sii lii u
jaŋ lɛ a mu di-bolii duu jegile
nii kuoru kubala wu-jimiŋ.
U yiriŋ nɛ fa Solomɔŋ. U fa
kɛŋ wu-jimiŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
Sariya chɛ-diiliŋ, haal-la jaŋ
sii a joŋ cheeriŋ a pi jiniŋ
niaa woruŋ. Mi jaŋ bula
pima ari nuu nɛ hɛ dimɛ,
u yuga a kii Solomɔŋ, ka
ma bi sɛi di ma jegile nii
u wiaa. 32 Sariya chɛ-diiliŋ,
Ninivɛ niaa ma jaŋ sii a joŋ
cheeriŋ a pima woruŋ. Bua-
la lɛ Jona ma fa si mu bul
Wia wiaa pi Ninivɛ niaa, ba
birima lii ba haachɛba lɛ nɛ
aŋ to Wia. Mi jaŋ bula pima
ari nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a yuga
kii Jona, ka ma bi sɛi di ma
jegile nii u wiaa.”

Yesu dagɛ niaa a tigɛ puluŋ-la lɛ

Mat. 5.15; 6.22-23

33 Ŋii nɛ Yesu bira dagɛ
niaa a bul, “Di ŋ nɛ nyigɛ
chaaniŋ aa chɛ di pulumuŋ
hɛ dia tuɔŋ, ŋ bi jaŋ kɛŋ kua
kɛrɛ. Ŋ bira bi jaŋ joŋ gbaŋa
ma a chu tɔ. Ŋ yie joŋo daŋ
kuŋ nyuŋ nɛ, di nuu-kala
nɛ ku juu ŋ dia, duu wuo
na pulumuŋ a ku juu dia-
la. 34 Ŋ siaa nɛ ŋaa ŋ yaraa
pulumuŋ. Di ŋ siaa nɛ zɔmɔ,
ŋ yaraa kala kɛŋ pulumuŋ
nɛ, ama di ŋ siaa nɛ bi zɔŋ,
ŋ yaraa kala hɛ birimiŋ tuɔŋ
nɛ. 35 Má pɔ di puluŋ-la
ma si kɛnɛ sí birimiŋ birimu.
36 Di ŋ yaraa kala nɛ kɛŋ
pulumuŋ aŋ ka ŋ lee-kala bi
birimiŋ kɛnɛ, u jaŋ chaanɛ
lee-kala, ari chaaniŋ si yie
chaanɛ ŋii.”

Yesu bul Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ kerichiba teeŋ woruŋ

Mat. 23.1-36; Maak 12.38-40

37 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, Farisii tiina kubala
yiru duu kɔ u dia a dii
kudiilee. Ŋii nɛ Yesu mu
hɔŋ duu dii kudiile-la. U bi
liiŋ sɔmɔ aŋ didii kudiile-la.
38 Farisii tiina-la si na ŋii, u
ŋaau wu-kpuŋkpere. 39 Ŋii
nɛ la Tiina Yesu bula pu a
bul, "Ma-na Farisii tiŋŋaa,
ma yie chɛsɛ ma gbaŋsiŋ
ari ma nyunyualuŋ hariŋ
woruŋ di ba zɔŋ aŋ bi ba
tuɔŋ ka tiisi, ka ba tuɔŋ kala
birisi. Ma nagɛ nyunyualuŋ
ari gbaŋsiŋ deeŋba nɛ. Ma
yaraa nɛ zɔmɔ, ama ma tuɔŋ
lɛ ma kɛŋ yaribieriŋ ari tuɔ-
bɔmuŋ. 40 Ma ŋaa ni-yaaraa
nɛ. Wia-la si ŋaa ma hariŋ,
u nɛ ŋaa ma tuɔŋ maa. 41 Di
ma níi chɛ di ma tuɔŋ pullɛ,
má kɛŋ ma tuɔŋ a cho sum-
moo a fifába nennige.

42 Ma Farisii tiŋŋaa, ma
jaŋ na hɛɛŋ. Ku-biisiŋ, ma
yie kaa kpaa leree fii fii, a
joŋ leriŋ kubala a pi Wia. Di
ma nɛ jaa pipaari-la suɔra si
sima ari pipaari-la suɔra si
bi siŋ ari pipaa-diilee maa,
ma yie kɛŋba kaa kpaa leree
fii fii, a joŋ ba kuŋ-kala leriŋ
dɔŋɔ a pi Wia, ama ma via
wutitii woŋbiiŋ a bi Wia cho.
U maga di ma kpaa ma kialiŋ
leree fii fii, a joŋ leriŋ kubala
a pi Wia, ama u bi maga
di ma via wutitii woŋbiiŋ.
43 Ma Farisii tiŋŋaa, ma jaŋ
na hɛɛŋ. Di ma nɛ juu Wii-
chuɔlɛ diisiŋ, ma yie cho ni-
balaa di-hɔnuŋ nɛ. Di ma níi
gɔllɛ yɔbɔ lɛ maa, ma yie cho
di nuu-kala nɛ pima jirima
a chuchuɔlɛma. 44 Ma jaŋ
na hɛɛŋ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ma
nagɛ vaamaa ba si kaa jɛrɛ,
di ba di tiŋteeŋ kala magɛ
dɔŋɔ nɛ, ka niaa bi jiŋ aŋ
vivɛŋ ba nyuŋ."

45 Yesu si bul ŋii dɛrɛ, di
Wia teniŋ kerichi dɔŋɔ bula
pu a bul, "Kuhiaŋ, ŋ si bul
ŋla, ŋ tuusɛla ma nɛ." 46 Ŋii
nɛ Yesu bira bul, "Ma-na Wia
teniŋ kerichiba, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Ma yie joŋ chuga a
daŋ niaa hariŋ lɛ, ka ba bi
wuo chuŋ. Aŋ ka ma titia
bi jaŋ pɛba lɛ a laa chuga-
la. 47 Ma jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ.
Ma naabalimaba bi woruŋ
ŋaa a kpu nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ. Ma nɛ paala saa ba
vaama-la. 48 Ma nɛ sɛi wialiŋ
ma naabalimaba si ŋaa a bul
di ba ŋaa wutitii nɛ. Ba kpu
nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ma ma
nɛ saa ba vaamaa. 49 A tiŋ
wiiŋ deeŋ wiaa, ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi
yirɛ Wia wu-jimiŋ a bul, 'Mi
jaŋ ta nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ari mi
tiŋdaaraa di ba mu ba teeŋ.
Ba jaŋ kpu dɔŋsuŋ aŋ to
dɔŋsuŋ naasiŋ a dɔgisɛba.'
50 Wia jaŋ dɔgisɛ jiniŋ niaa a
tiŋ ba si kpu nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ a lii dunia di-suomuŋ, 51 a
chiŋ bua-la lɛ ba si kpu Ebil
a kaa mu yi bua-la lɛ ba si

kpu Zakaraya. Ba kpuu Wia-
dia tuɔŋ nɛ a kpagɛ koru-la
nyuŋ ba si yie nyigɛ pusuŋ
pipi Wia nɛ. Wutitii, mi jaŋ
bula pima, Wia jaŋ dɔgisɛ
jiniŋ niaa kala kiŋkɛŋ a tiŋ
wiaa deeŋba kala lɛ. 52 Ma
Wia teniŋ kerichiba, ma ma
jaŋ na hɛɛŋ kiŋkɛŋ. Ma tɔ
woŋbii-la nialiŋ síi to a yi
lee-la ba si jaŋ na wu-jimiŋ
nɛ. Ma titia bi chɛ di ma
to woŋbiiŋ deeŋ, aŋ pɔ di
nialiŋ ma síi walimɛ di ba to,
di ba sí to.”
53 Yesu si lii lee-la, Wia
teniŋ kerichiba-la ari Farisii
tiŋŋa-la suomo bul wiaa a
lilii u hariŋ a piɛsu wiaa
yugɛ. 54 Baa walimɛ di ba
bɛrɛ kɛnu di u nɛ bul wii
chei.

12

Yesu bula pi niaa di ba sí kaŋfugi tiŋŋaa nagu

Mat. 10.26-27

1 Nialiŋ fa si kɔ Yesu teeŋ,
ba yi niaa bui bui bui a
yiyigi dɔŋɔ. Ŋii nɛ Yesu laa
sipaaŋ a bula pi u haritooroo
a bul, “Má pɔ ma titia lɛ
ari Farisii tiŋŋaa. Ba ŋaa
kaŋfugi timma nɛ. Ba nagɛ
si-buruŋ nɛ. Di ŋ nɛ joŋo
hɛ kuŋ-kala lɛ, u yie puɔrɛ
nɛ. 2 Wii-kala si faa, u jaŋ ku
lii pulumuŋ, niaa ma jaŋ nii
wii-la si ŋaa wu-faali. 3 Wii-
kala maa ŋ si bul birimiŋ
tuɔŋ, ba jaŋ niiu pulumuŋ lɛ.
Wii-kala bira ŋ si muŋso bul
a hɛ nuu duŋduŋ digiliŋ lɛ
dia tuɔŋ, ba jaŋ faasa heele
bulu lusuŋ nyuŋ.”

Nii-la si maga di ŋ fá

Mat. 10.28-33; 12.32; 10.19-20

4 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Mi naŋdɔŋsuŋ, mi jaŋ bula
pima, ma sí nialiŋ si jaŋ wuo
kpu ma yaraa lɛ fá. Ba bira
bi jaŋ wuo ŋaa wu-bɔŋ kala
ma lɛ. 5 Mi jaŋ dagɛma nii-
la si maga di ma fá. Má fá
Wia. U nɛ jaŋ wuo kpuma
aŋ bira kɛŋ doluŋ duu wuo
joŋma hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ.
Mi bulaa pima, ma fifáu.
6 Zaarikokobiisiŋ banɔŋ dee
ba yie joŋo yallɛ kɔbu balia
koo? Ama Wia bi ba tuɔŋ
kubala ma wiaa yua. 7 Wia
paala jiŋ ma nyu-punaa kala
ma niiŋ nɛ. Ŋii wiaa, ma sí
leŋe di fawulluŋ kɛŋma. Ma
nɛ paala kii zaarikokobiisiŋ
a yugɛ.

8 Mi bulaa pima, nii-la
kala si jaŋ wuo bul niaa
tuɔŋ ari u ŋaa mi nuu nɛ,
mi-na Nuhuobiine Bie ma
jaŋ bul ŋii a tigɛu lɛ Wia
tiŋdaaraa sipaaŋ. 9 Ama
nii-la kala si viami niaa
tuɔŋ, mi-na Nuhuobiine Bie
ma jaŋ viau Wia tiŋdaaraa
sipaaŋ. 10 Nii-la kala si bul
wu-bɔŋŋɔɔ a mu tigɛ mi-
na Nuhuobiine Bie lɛ, Wia
jaŋ joŋo chɛu, ama nii-la
kala si tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
joŋŋoo, Wia bi jaŋ joŋo chɛ
u tiina.

11 Di ba nɛ kɛŋma kaa juu
Wii-chuɔlɛ diisiŋ koo kuoroo
ari kuhiasiŋ teeŋ di ba dii
ma sariya, ma sí leŋe di ma
bɔisiŋ joŋ ŋii ma si jaŋ ŋaa
a laa ma titia, koo wii-na
kala ma si jaŋ bul. 12 Bua-

la titia lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ dagɛma wii-la ma si jaŋ bul."

Yesu magɛ namaga a tigɛ bagi-daari tuɔluŋ tiina lɛ

13 Yesu fa si bul wiaa pipi ni-daŋ-la ŋii, baal kubala lii ba tuɔŋ a bula pu a bul, "Mi kuhiaŋ, la nyimma suba aŋ ka kiaa. Mii suluŋ di ŋ bula pi mi naaŋbie duu kaa kpaa pimi." 14 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, "Mi naŋdɔŋ, mi tiŋtimii dee di mi laa ma sariya dii pima koo di mi kɛŋ ma kiaa kaa kpaama." 15 Ŋii nɛ u bira bula pi niaa a bul, "Má fiɛlɛ ma siaa a sí tuɔluŋuŋ kɛŋ. Di nuhuobiine nɛ kɛŋ kiaa kiŋkɛŋ, kialiŋ bi jaŋ wuo leŋ duu kɛŋ miisiŋ."

16 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga a bul, "Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ a kɛŋ kiaa woruŋ a bil u baga. U baga-la kiaa wasɛ woruŋ. 17 Ŋii nɛ u bibiinɛ u tuɔŋ lɛ a bul, 'Ɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa? Mi bira bi leriŋ kɛnɛ di mi tuɔlɛ mi kiaa.' 18 Ŋii nɛ u bul, 'Mi jaŋ ŋmoo mi virisiŋ deeŋba mi si kɛnɛ a ta aŋ wasa saa ku-balaa. Mi jaŋ joŋ mi kuorimiaa ari mi kiaa kala a tuɔlɛ dimɛ 19 aŋ bula pi mi titia a bul, Mi tuɔlɛ kiaa yugɛ nɛ. Mi jaŋ dii jisi ari jisi. Mina jaŋ ta jia a dii kiaa ari tuɔtɔruŋ.' 20 Ŋii nɛ Wia bula pu, 'Ni-yaari, titaŋiŋ deeŋ mi jaŋ leŋ di ŋ suu. Kialiŋ saa ŋ si chɛ bil, kubɛɛ nɛ jaŋ dii?' " 21 Ŋii nɛ Yesu bula pi niaa a bul, "Nii-la kala si yie chɛ kiaa bil u titia lɛ aŋ bi kuoru ŋaa Wia teeŋ, u nagɛ baala deeŋ nɛ."

Yesu dagɛ niaa di ba sí ba titia walimu a tigɛ kudiilee ari gɛnniŋ wiaa lɛ
Mat. 6.25-34

22 Ŋii wiaa Yesu bula pi u haritooroo a bul, "Mi bulaa pima, ma sí ma titia walimu a tigɛ kudiile-la ma si jaŋ dii a kɛŋ doluŋ, koo ma sí ma titia ma walimu a tigɛ gɛnni-la lɛ ma síi chɛ di ma lilaalɛ. 23 Ma miisiŋ nɛ kii kudiilee, ma yaraa ma kii gɛnniŋ. 24 Má bee na diibiisiŋ, ba bi pɛrɛ, ba bi kiaa ka tuɔlɛ virisiŋ lɛ, ka Wia pipiba kudiilee. Ma nɛ paala kɛŋ nyuuruŋ a kii diibiisiŋ. 25 Di ma níi walimɛ ma titia kiaa deeŋba wiaa, bua-la lɛ ma miisiŋ si jaŋ dɛrɛ, u bi jaŋ kɛŋ tapul-bala ma pɛ pima. 26 Di ma nɛ saa bi tapul-bala ma wuo kaa pɛ ma miisiŋ lɛ tapuliila ma ma si jaŋ suu, bɛɛ nɛ saa tii kiaa deeŋba wiaa wiwalimɛma? 27 Má bee na tii-fiilaa. Ba bi tiŋ, ba bi gɛnniŋ ma yɛrɛ a lilaalɛ, ama ba zɔmɔ woruŋ. Kuoru kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Solomɔŋ. U fa si hɛ u miisiŋ lɛ, u kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. Ama u gɛnniŋ fa bi zɔmɔ magɛ tii-fiilaa deeŋba. 28 Wia nɛ yie ŋaa yaŋ nyu a waa a zɔŋ, ka u bi dieni aŋ hil. Di u nɛ hila, ba yie nyigɛ nyiniŋ. Di Wia nɛ wuo ŋaa yaŋ zɔŋ ŋii, bɛɛ nɛ tii ma bibiinɛ ari u bi jaŋ wuo pima kudiilee ari gɛnniŋ? Ma yarida bi yugɛ.

29 Ma sí leŋe di ma walimɛ
ma titia kudiile-la ma si jaŋ
dii ari ku-la ma si jaŋ nyua
wiaa. 30 Nialiŋ si bi Wia
jiŋ dunia deeŋ lɛ, ba nɛ yie
walima chichɛ kiaa deeŋba.
Ma Nyimma jima ari ma chɛ
kiaa deeŋba nɛ. 31 Ŋii wiaa,
má laa sipaaŋ a chɛ kialiŋ
si hɛ Wia kuorii-la tuɔŋ. U
jaŋ joŋ kuŋ-kala si ka a pɛ
pima."

Ŋii la si jaŋ ŋaa a kɛŋ kiaa Wia-jaŋ lɛ

Mat. 6.19-21

32 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Ma nialiŋ síi tomi, ma bi
yugɛ. Ma sí leŋe di fawul-
luŋ kɛŋma. Ma Nyimma
tuɔŋ tɔrɛ nɛ duu joŋ kuorii-
la pima. 33 Má joŋ ma kiaa
kala yallɛ a joŋ moribie-la a
pi summoo. Má chɛ kialiŋ
si bi chei a bil ma titia lɛ, a
joŋ ma kiaa bil Wia-jaŋ lɛ.
Dimɛ ba bi jaŋ dɛrɛ, gaaru
kala bi jaŋ wuo paaba dimɛ,
pugumaa ma bi jaŋ diiba.
34 Ma tuɔbiinaa jaŋ piŋ lee-
la ma kiaa si hɛ.

35 Má vɔɔ ma damɛrisiŋ
woruŋ ma tiŋsiŋ lɛ a nyigɛ
ma chaanaa di ba chaanɛ, di
ma ŋaa siri ari wii-na kala
si jaŋ ŋaama lɛ. 36 Má leŋ di
ma nagɛ dia tiŋtinni-zɔŋŋɔɔ.
Di ba kuhiaŋ mu ha-jaari
gbiele aŋ kɔ, ba hɔnɔ gbɛru.
Ba ŋaa siri di bua-la lɛ u si
miira kɔ a du̱ boro, ba jaŋ
suro pu lima lima. 37 Di ba
kuhiaŋ nɛ miira kɔ a na di
ba weye a ŋaa siri, ba tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ. Wutitii, mi jaŋ bula
pima, u jaŋ vɔɔ u damɛrɛ
woruŋ aŋ ŋaa di u tiŋtinna-
la hɔŋ, a joŋ kudiilee piba di
ba dii. 38 Duu nɛ miira kɔ
tita-siesee maa, koo duu nɛ
paala kieli ŋii maa, ba tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ woruŋ. 39 Di nuu nɛ
fa jima bua-la lɛ gaara si jaŋ
ku gaa u kiaa u dia lɛ, u fa
jaŋ hɔnɔ pɔ u dia. Di u nɛ
weye, u bi jaŋ sɛi di gaara
juu gaa u kiaa. Má liisi wiiŋ
deeŋ. 40 Má ma saa ŋaa siri,
bɛɛ wiaa, mi-na Nuhuobiine
Bie jaŋ kɔ bua-la lɛ ma si buu
yiɛlɛ."

Nii-la si ŋaa tiŋtinni-titii ari nii-la si bi tiŋtinni-titii ŋaa

Mat. 24.45-51

41 Ŋii nɛ Piita piɛsɛ Yesu a
bul, "La Tiina, ŋ magɛ nam-
aga deeŋ pipila nɛ koo ŋ bula
pi nuu-kala nɛɛ?" 42 Ŋii nɛ
la Tiina Yesu miira piɛsɛba
a bul, "Kubɛɛ nɛ saa ŋaa
tiŋtinni-titii-la si jiŋ wiaa?
U nɛ nii-la u kuhiaŋ si yie
liisɛ duu bibeŋ u dia, aŋ pɛ
pipi u tiŋtinni-dɔŋsuŋ ma
kudiilee. 43 Di tiŋtinna-la
ŋaa wialiŋ u kuhiaŋ si dagu
duu ŋaa, u tuɔŋ jaŋ tɔrɛ
bua-la lɛ u kuhiaŋ-la si jaŋ
miira kɔ. 44 Wutitii mi bulaa
pima, u kuhiaŋ-la jaŋ joŋ u
kiaa kala hɛ tiŋtinna deeŋ
nisiŋ lɛ duu bibeŋ. 45 Ama
di tiŋtinni-la nɛ bula pi u
titia ari u kuhiaŋ-la jaŋ dieni
nɛ aŋ suomo ŋmuŋmoo u
tiŋtinni-dɔŋsu-la, baalaa ari
haalaa kala, a hɛ dɔŋɔ lɛ, aŋ
faasa didii kudiilee a nyun-
yua siniŋ bubugi, 46 duu ŋaa
ŋii, u bi siri ŋaa gbɛrɛ u
kuhiaŋ-la. U kuhiaŋ-la jaŋ

kɔ tapulii-la lɛ u si bi yiɛla.
U jaŋ dɔgisu woruŋ aŋ kɛnu
kaa mu hɛ lee-la nialiŋ si
bi u niiŋ wiaa nii si hɛ.
47 Tiŋtinni-la si jiŋ tiŋtimii-
la u kuhiaŋ síi chɛ duu tiŋ aŋ
bi siri ŋaa duu tiŋ tiŋtimii-
la, u kuhiaŋ jaŋ chaasa viiru
kiŋkɛŋ. 48 Ama tiŋtinni-la si
bi tiŋtimii-la u kuhiaŋ síi chɛ
duu tiŋ jiŋ aŋ ŋaa wii-la si
maga di ba viiru, ba jaŋ viiru
mua. Di ba joŋ kiaa yugɛ a pi
nuu, u maga di ba piɛsɛ laa
kiaa yugɛ nii-la teeŋ. Di ba
joŋ kiaa yugɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ
a pi nuu duu beŋ, u ma maga
di ba piɛsɛ laa kiaa kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ u teeŋ."

A tiŋ Yesu wiaa, niaa jaŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ
Mat. 10.34-36

49 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Mi
kɔ di mi ŋaa di dunia dii
nyiniŋ nɛ. Mi saa fa cho duu
suomo a didii nɛ lɛɛlɛ. 50 Mi
jaŋ juu hɛɛŋ lɛ ari niaa si
yie juu liiŋ ŋii, bua-la lɛ ba
síi foba Wii-chuɔlɛ liiŋ. Mi
tuɔŋ bi jaŋ piŋ di-bala see
di mi na hɛɛ-la dɛrɛ. 51 Ma
biina di mi kɛŋ yarifiɛlaa nɛ
kaa kɔ di mi pi dunia? Ai.
Mi paala kɔ di mi ŋaa di
niaa pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. 52 A
chiŋ lɛɛlɛ a kaa mu, dia niaa
jaŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Di ba nɛ
ŋaa banɔŋ a jujuu dia, ba
jaŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Niaa batori
jaŋ kɛŋ nii-bala, di niaa balia
ma kɛŋ nii-bala. Niaa batori-
la jaŋ pɛ dɔŋɔ lɛ a yuyuo
niaa balia-la. Niaa balia-la
ma jaŋ pɛ dɔŋɔ lɛ a yuo
niaa batori-la. 53 Biiriŋ ny-
immaba ari ba biiriŋ jaŋ gu-
raa yuo dɔŋɔ. Biiriŋ ma kɛŋ
ba nyimmaba di ba yuyuo
dɔŋɔ. Biiriŋ naaŋba ma jaŋ
kɛŋ ba biiriŋ yuyuo dɔŋɔ,
biiriŋ ma jaŋ kɛŋ ba naaŋba
di ba yuyuo dɔŋɔ. Bala
naaŋba ma jaŋ kɛŋ ba bii-
haalaa yuyuo dɔŋɔ. Bii-
haalaa ma jaŋ kɛŋ ba bala
naaŋba yuyuo dɔŋɔ."

U maga di ma jiŋ wialiŋ si ŋaa dunia lɛ bubuɔŋ
Mat. 16.2-3

54 Ŋii nɛ Yesu bula pi
nialiŋ a bul, "Di ma nɛ na
duoŋbiliŋbaanaa di ba nɛ lii
wii-juuluŋ a kuu jil, ma yie
bul di duonuŋ níi chɛ duu
nii. Ŋii nɛ duonuŋ sɛnɛ yie
nii. 55 Di ma nɛ bira na peliŋ
duu nɛ lu a lii taŋ-bubuɔŋ,
ma yie bul di leriŋ jaŋ liŋ.
U sɛnɛ liŋ. 56 Ma kaŋfugi
tiŋŋaa deeŋba. Ma yie wuo
beŋ tiŋteeŋ a beŋ wia nyuŋ
maa a wuo dagɛ wii-la si jaŋ
ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii ma bi jaŋ
wuo jiŋ wialiŋ síi ŋaa dunia
deeŋ lɛ ba bubuɔŋ?"

Wii-la si maga di ma ŋaa
Mat. 5.25-26

57 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Ma
si jiŋ wii-la si maga di ma
ŋaa, bɛɛ nɛ tii ma buu ŋaa?
58 Di nuu nɛ samiŋ a kɛniŋ
kaa mu sariya di-diiliŋ, ŋ
ŋaa kukeri a bul wii-la wasɛ
woŋbiiŋ lɛ aŋ-na mu. Di
ŋii dee, u jaŋ kɛniŋ kaa lɛrɛ
sariya didiire teeŋ. Sariya
didiire bira jaŋ kɛniŋ kaa
hɛ porisiba nisiŋ lɛ. Ba jaŋ
kɛniŋ mu tɔ dia. 59 Di ba nɛ

kɛniŋ mu tɔ dia, ŋ bi jaŋ wuo
lii, see di ŋ ṯiŋ chiŋ-la kala ba
si kere piŋ.”

13

Yesu bula pi niaa di ba birima lii ba haachɛba lɛ

1 Bua-la lɛ Yesu fa si
bul wiaa pipi niaa, nialiŋ
dɔŋsuŋ fa si hɛ dimɛ bul
wiaa pu a mu tigɛ Paalit lɛ,
u fa si kpu Galilii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ŋii. U kpuba bua-
la lɛ ba síi kpu pusuŋ pipi
Wia nɛ. 2 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba
a bul, “Ma biina ari Galilii
tiŋŋaa deeŋba Paalit si kpua
nɛ ŋaa haachɛ a kii Galilii
tiŋŋaa dɔŋsuŋ kalaa? 3 Ai,
ŋii dee. Di ma nɛ bi birima
lii ma haachɛba lɛ, ma kala
jaŋ suu ari niaa deeŋba si
suu ŋii. 4 Nialiŋ fii ari chori
ma fa si hɛ dimɛ, dii-duduoŋ
tele ŋmooba kpu Siloom lɛ.
Ma biina ari ba nɛ ŋaa
haachɛ a kii nialiŋ dɔŋsuŋ
kala fa si hɛ Jerusalɛm lɛ
koo? 5 Ai, ŋii dee. Mi bulaa
pima, di ma kala bi birima
lii ma haachɛba lɛ, ma kala
jaŋ suu niaa deeŋba fa si suu
ŋii.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ tia-la si bi nɛŋ lɛ

6 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga
a pi niaa a bul, “Baal kubala
nɛ fa hɛ dimɛ. U fa kɛŋ
tutogo nɛ u baga lɛ. Tutogo-
la nɛniŋ yi, u mu a chichɛ
nɛnɛɛ tutogo-la lɛ. U bi nɛŋ
kala na. 7 Ŋii nɛ u bula pi u
bagi-paara a bul, ‘Jisiŋ batori
nɛ ŋla tia-la si bi nɛnɛ, u
maga di ŋ kere ta nɛ. U
china tɔ leriŋ nɛ.’ 8 Ŋii nɛ
bagi-paari-la bula pu a bul,
‘Mi kuhiaŋ, leŋ duu chiŋ jina
deeŋ ma lɛ di la na. Mi jaŋ
huro golli u bubuɔŋ a hɛ na-
biniŋ. 9 Di u nɛ nɛnɛ hariŋ
jina-la lɛ, u jaŋ zɔŋ. Di u nɛ
bi nɛnɛ, kere ta.’ ”

Yesu vaarɛ guma tiina

10 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
kubala Yesu juu Wii-chuɔlɛ
dia a didagɛ niaa Wia wiaa.
11 Di haal kubala hɛ dimɛ.
Jiŋ-bɔŋ kubala nɛ kɛnu a
ŋaa uu wiilɛ. U wiilɛ ŋii a yi
jisiŋ fii ari chori. U fa kɛnu
bori nɛ. U bi wuo tiɛnaa
chiŋ. 12 Yesu si na haal-la, u
yiru a bul, “Haal, ŋ duoro
nɛ. Ŋ nyanyalii-la lii-ŋ lɛ
nɛ.” 13 Ŋii nɛ u joŋ u nisaa
a daŋ haal-la lɛ. Haal-la guu
tiɛnɛ u titia a dɛnnɛ Wia.
14 Ŋii nɛ Wii-chuɔlɛ dia-la
kuhiaŋ na baaniŋ ari Yesu
si vaarɛ niaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ. U bula pi nialiŋ a bul,
“Tapulaa balidu nɛ hɛ dimɛ.
U maga di la tiŋ tiŋtiŋŋaa
tapulaa deeŋba pɛgɛ di ba
vaarɛma, ama chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ dee.” 15 Ŋii nɛ la
Tiina Yesu bula piba a bul,
“Ma kaŋfugi tiŋŋaa deeŋba,
ma tuɔŋ kubɛɛ nɛ bi nɛɛŋ
koo u kakumo puro kaa lii
u nyunyua liiŋ chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ? 16 Haala deeŋ
ŋaa Abiraham doho nuu nɛ.
Sitaani kɛnu vɔɔ bil jisiŋ fii
ari chori. U saa bi maga di
la laau ta chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
koo?” 17 U si bul ŋii, hiisiŋ
kɛŋ u diŋdɔmɔ-la kala, aŋ
ka naliŋ ku-kaanaa tuɔŋ

tɔrɛ ari Yesu si ŋaa wu-
kpuŋkpere-la.

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ ku-doho kubala lɛ baa yirɛ masitad

Mat. 13.31-32; Maak 4.30-32

18 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ a
bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi jaŋ kɛŋ
Wia kuorii-la kaa magisɛ?
Ɛɛ nɛ Wia kuorii-la nagɛ?
19 U nagɛ ku-doho kubala ba
kaa yirɛ masitad nɛ. Baal
kubala joŋo du̱u u baga lɛ. U
nyu a waa a birimɛ tia. Ŋii
nɛ diibiisiŋ ku sua ba dɛlliŋ
u naakelee lɛ.”

Yesu magɛ namaga a mu tigɛ si-buruŋ lɛ

Mat. 13.33

20 Ŋii nɛ Yesu bira piɛsɛba
a bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi bira
jaŋ kɛŋ Wia kuorii-la a kaa
magisɛ? 21 Wia kuorii-la
nagɛ si-buruŋ ba si kaa hɛ
munuŋ lɛ, u sii a puɔrɛ nɛ.
Haala joŋ munuŋ a hɛ tasi-
gbaŋa tuɔŋ, a joŋ si-buruŋ
a kaa kuosi. U dieni mua,
ka muŋ-la sii su̱ tasi-gbaŋa-
la kala.”

Yesu bula pi niaa di ba to boi-la si bi jal

Mat. 7.13-14, 21-23

22 Ŋii nɛ Yesu mu
Jerusalɛm diiriŋ. U síi mu
ŋii, u gɔllɛ ta-balaa ari ta-
biisiŋ a didagɛ niaa. 23 Ŋii nɛ
nuu kubala ku piɛsu a bul,
“La Tiina, nialiŋ Wia si laa
ta, ba jaŋ ŋaa niaa muapilii
duŋduŋ koo?” 24 Ŋii nɛ Yesu
bula pi niaa a bul, “Di ma níi
chɛ di ma juu Wia kuorii-
la tuɔŋ, u maga ari ma to
boi-la si bi jal nɛ. Má hɛ
doluŋ a to boi-la a juu. Mi
jaŋ bula pima, niaa jaŋ yugɛ
a wiwalimɛ di ba to lee-la
juu aŋ walima lɔl. 25 Tapulii
kubala dia-la tiina jaŋ sii a
kɛŋ u boiŋ tɔ. Ka ŋ-na jaŋ
hɛ hariŋ a suomo du̱ boro-
la a bul, ‘La Tiina, kɛŋ boi-
la suri a pila.’ Ŋii nɛ u jaŋ
bula pima a bul, ‘Mi bi lee-
la ma si lia jiŋ.’ 26 Ma ma
jaŋ bula pu a bul, ‘La di ma
kala nɛ fa hɔŋ di-bala a dii
kiaa. Ŋ dagɛla ŋ wiaa la
jaŋ ma lɛ.’ 27 Ŋii nɛ u jaŋ
bira bula pima a bul, ‘Mi
bi lee-la ma si lia jiŋ. Má
suusa lii mi teeŋ. Ma kala
ŋaa ni-bɔŋŋɔɔ nɛ.’ 28 Tapulii
kubala ma jaŋ na Abiraham
ari Aizik ari Jekɔb, ari nialiŋ
kala síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ di ba hɔŋ
Wia kuorii-la tuɔŋ, ka ma-na
jaŋ hɛ jeeŋ hariŋ a na baaniŋ
a yiyel aŋ didiŋ ma nyilaa,
aŋ bi wuo juu. 29 Niaa jaŋ
lii dunia sɛmɛ-na kala a
hɔŋ Wia kuorii-la tuɔŋ aa
gbieli. 30 Ama kuhiasiŋ yuga
a jaŋ ku birimɛ haŋbiisiŋ.
Haŋbiisiŋ yuga a ma jaŋ ku
birimɛ kuhiasiŋ.”

Yesu cho Jerusalɛm niaa

Mat. 23.37-39

31 Bua-la titia lɛ nɛ Farisii
tiŋŋaa dɔŋsuŋ kɔ Yesu teeŋ
a bula pu a bul, “Lii daha,
bɛɛ wiaa Hɛrɔd ka chɛ duu
kpuŋ nɛ.” 32 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Má mu bula pi
nyinyisɛri-la, mi jaŋ kiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ aŋ vaarɛ niaa jiniŋ
ari chie. Chieto mi jaŋ tiŋ
mi tiŋtiŋŋaa dɛrɛ. 33 Ari ŋii

kala, u maga di mi ha hɛ
mi woŋbiiŋ lɛ jiniŋ ari chie
ari chieto kala. U bi woŋbii
kɛnɛ di ba kpu nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ lee-kala see Jerusalɛm lɛ.
34 Ma Jerusalɛm niaa, ma
yie kpu nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a
joŋ tabiaa a yagɛ tiŋdaara-la
Wia si tima di ba kɔ ma teeŋ.
Naaŋsiiŋ yuga nɛ mi fa cho
di mi chu tɔ ma niaa kala,
ari ji̱miŋ si yie chu tɔ u biiriŋ
ŋii, ka ma bi sɛyɛ. 35 Bee na,
Wia jaŋ leŋ ma jáŋ pima. Ma
bira bi jaŋ nami, see bua-la
lɛ ma si jaŋ chuɔlɛmi a bul,
‘Wia jaŋ pɛ nii-la síi kɔ la
Tiina Wia doluŋ lɛ.’ ”

14

Yesu vaarɛ baala síi wiilu

1 Chɛ-wiesii-la chɛɛ
kubala, Yesu mu duu
dii kudiilee Farisii tiŋŋaa
kuhiaŋ kubala dia lɛ. Ŋii
nɛ niaa faasa bibenu woruŋ.
2 Di baal kubala nɛ hɛ dimɛ
a kɔ Yesu teeŋ. U yaraa kala
fa ŋmɛrɛ nɛ. 3 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛ Wia teniŋ kerichiba
ari Farisii tiŋŋaa a bul, “U
kɛŋ woŋbiiŋ nɛɛ di la vaarɛ
nyanyal tiŋŋaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ koo?” 4 Ba bi wii-kala
bula. Ŋii nɛ Yesu kɛŋ baal-
la a vaaru aŋ tau u mu dia.
5 Ŋii nɛ u bira piɛsɛba a bul,
“Di ŋ bie koo ŋ nɛɛŋ nɛ tel
viliŋ lɛ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
ma tuɔŋ kubɛɛ nɛ bi jaŋ lɛrɛ
liisu?” 6 Ba bi wii-kala wuo
bula pu.

Yesu bula pi niaa di ba kɛŋ ba titia muuri, a kɛŋ zile, a huhuɔrɛ niaa

7 Yesu si beŋ nialiŋ ba si
yira baa juu dia ŋii, u na
di ba juu chichɛ ba hɔŋ ni-
balaa di-hɔnɔɔ. Ŋii nɛ u
magɛ namaga a piba a bul,
8 “Di nuu nɛ yiriŋ di ŋ kɔ u
ha-jaari gbiele a dii kudiilee,
sí mu bagisa joŋ ni-balaa di-
hɔnuŋ a hɔŋ. Dia tiina jaŋ
wuo yirɛ nuu ma si kiiŋ bira
duu hɔŋ dimɛ. 9 Nii-la si
yirɛma jaŋ wuo ku bula piŋ
a bul, ‘Suusa mu, ka di ŋ
dɔŋɔ tiina hɔŋ ŋ di-hɔnuŋ.’
Ŋii nɛ ŋ jaŋ sii a mu hɔŋ ni-
biisiŋ di-hɔnuŋ. Hiisiŋ jaŋ
kɛniŋ woruŋ. 10 Ŋii nɛ saa
di ba nɛ yiriŋ di ŋ ku dii
kudiilee, di ŋ nɛ mua, hɔŋ
ni-biisiŋ di-hɔnuŋ. Di nii-
la si yiriŋ nɛ kɔ naŋ, u jaŋ
bula piŋ a bul, ‘Mi naŋdɔŋ,
sii hɔŋ di-hɔŋ-zɔmuŋ.’ U
nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ piŋ jirima
nialiŋ kala si hɛ dimɛ teeŋ.
11 Nii-la kala síi bigisi u titia
lɛ, Wia jaŋ kɛnu muuri. Ka
nii-la ma si kɛŋ u titia muuri,
Wia jaŋ ŋaa duu yugɛ.”
12 Ŋii nɛ Yesu bula pi nii-
la si yiru duu ku dii kudiilee
a bul, “Di ŋ nɛ ŋaa kudi-
ilee, sí ŋ naŋdɔŋsuŋ koo ŋ
naaŋbiiriŋ yiru, sí ŋ dia niaa
koo ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa si kɛŋ
kiaa ma yiru. Ba ma jaŋ
wuo yiriŋ maachie di ŋ ku
dii kudiilee ba teeŋ a ti̱ŋ
ŋ chimiŋ. 13 Di ŋ níi yirɛ
niaa di ba ku gbieli gbiele
a dii kudiilee, yirɛ summoo
ari nialiŋ naasiŋ koo nisaa si
suba ari nyulimaa kala. 14 Di

ŋ nɛ ŋaa ŋii, Wia ma jaŋ
pɛŋ lɛ, bɛɛ wiaa ba-na bi jaŋ
wuo ṯiŋ ŋ chimiŋ. Wia jaŋ
ṯiŋ ŋ chimiŋ tapulii-la tuɔ-
pul tiŋŋaa si jaŋ sii suuŋ lɛ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ baal-la si ŋaa ba gbieli gbiele lɛ

Mat. 22.1-10

15 Yesu si bul wiiŋ deeŋ,
ŋii nɛ nialiŋ si hɔnɔɔ dii
kialiŋ dɔŋɔ bula pi Yesu a
bul, "Nialiŋ si jaŋ dii kiaa
Wia kuorii-la tuɔŋ, ba tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ."
16 Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga a bul, "Baal kubala nɛ
fa hɛ dimɛ. U ŋaa ba gbieli
gbieli-bal. Ŋii nɛ u yirɛ niaa
yugɛ di ba kɔ di ba gbieli.
17 Gbiele-la si ŋaa siri, u tiŋ
u tiŋtinna duu mu bula pi
nialiŋ u si yira ari ba ŋaa siri
nɛ di ba gbieli gbiele-la. 18 U
si mu yirɛba, ba kala via. Ni-
buŋbuŋ si duu yɔɔ baga nɛ a
chichɛ duu mu na, ŋii wiaa u
bi jaŋ wuo kɔ. 19 Dɔŋɔ ma
si duu ma yɔɔ nɛ-belliŋ fii
nɛ a ma kaa lii duu kaa mu
pɛrɛ na. Ŋii wiaa u ma bi
jaŋ wuo kɔ. 20 Dɔŋɔ tiina ma
si di lɛɛlɛ nɛ u jaa haala. A
tiŋ ŋii wiaa u ma bi jaŋ wuo
kɔ. 21 Ŋii nɛ tiŋtinni-la miira
mu bula pi u kuhiaŋ-la. U si
nii ŋii, u baaniŋ sii kiŋkɛŋ.
Ŋii nɛ u bira bula pu a bul,
'Lii mu woŋbiiŋ niiŋ lima
ari jaŋ tuɔŋ woŋbii-biisiŋ a
yirɛ summoo ari gbɛrikɛɛ ari
nyulimaa, ari nialiŋ naasiŋ
ari nisaa si suba.' 22 Lima
lima di baal-la u si tima lia
a yirɛ nialiŋ ba ku juu, ka
u juu bula pi u kuhiaŋ-la
ari nialiŋ kɔ nɛ, ama ba ha
bi yugɛ. 23 Ŋii nɛ baal-la
bira bula pi u tiŋtinni-la a
bul, 'Bira lii bagisiŋ woŋbiee
ari woŋbii-biisiŋ kala a yirɛ
niaa di ba ku juu di mi dia
su̱.' 24 Mi jaŋ bula pima ari
nialiŋ mi si yira, ba kuŋ-kala
bi jaŋ dii kudiilee deeŋba."

Wii-la ŋ si jaŋ ŋaa aŋ-na ku ŋaa Yesu haritooro

Mat. 10.37-38

25 Yesu fa síi mu woŋbiiŋ
ŋii, ni-daŋ to u hariŋ. Ŋii nɛ
u daasɛ hariŋ a bula piba a
bul, 26 "Di nuu-kala nɛ kɔ mi
teeŋ, u bi jaŋ wuo ŋaa mi
haritooro, see u bɛrɛ u ny-
imma ari u naaŋ ari u haala
ari u biiriŋ ari u naaŋbiiriŋ
ari u titia wu-ŋaalaa kala.
27 Nii-la kala si bi u titia daa-
gɛsɛɛ baasɛ aŋ to mi hariŋ,
u bi maga duu ŋaa mi hari-
tooro. 28 Di ma kuŋ níi chɛ
di ŋ saa dii-duduoŋ, ŋ jaŋ
laa sipaaŋ hɔŋ a biinɛ a na
di moribiee maga di ŋ kaa
saa dia-la dɛrɛ. 29 Di ŋ nɛ bi
ŋii ŋaa aŋ suomo bil dia-la
geŋtine aŋ bira bi moribiee
kɛnɛ di ŋ saa dia-la dɛrɛ,
niaa jaŋ na wii-la ŋ si ŋaa.
Ba jaŋ mumɔmuŋ. 30 Ba jaŋ
bul, 'Baala deeŋ suomo duu
saa dia nɛ aŋ bi wuo saa
dɛrɛ.' "
31 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga dɔŋɔ a bul, "Kuoro
nɛ sie a kɛŋ niaa bui fii a
kaa mu duu yuo u kuoru
dɔŋɔ. Ka kuoru-la ma kɛŋ
niaa bui mara nɛ. U jaŋ laa
sipaaŋ hɔŋ a biina na duu nɛ

jaŋ wuo yuo dii kuoru-la aŋ-
na mu yuou. 32 Di u nɛ bi
jaŋ wuo dii kuoru-la, u jaŋ
tiŋ tiŋdaaraa di ba mu cheŋ
kuoru-la dɔŋɔ di ba hɛ di-
bolii, a leŋ di ba sulu di ba
siŋ." 33 Ŋii nɛ Yesu bira bula
piba a bul, "Ŋii titia nɛ ma
kuŋ-kala bi jaŋ wuo ŋaa mi
haritooro, see ŋ via kuŋ-kala
ŋ si kɛnɛ ta.

Yesu bul wiaa a tigɛ yisiŋ lɛ

Mat. 5.13; Maak 9.50

34 Yisiŋ sima, ama di u nɛ
sɛbisɛ, ŋ bira bi jaŋ wuo
ŋaa duu siŋ. 35 Ŋ bira bi
jaŋ wuo joŋo hɛ baga lɛ duu
leŋ di kiaa wasɛ. U bira bi
nyuuruŋ kala kɛnɛ. Ba yie
joŋo yuo ta nɛ. Ma digilaa
tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa
a nii wiaa deeŋba."

15

Yesu magɛ namaga a tigɛ piesi-la si lɛlɛ lɛ

Mat. 18.12-14

1 Tapulii kubala laŋpoo
lilaaraa ari haachɛ diiree
yuga kɔ Yesu teeŋ di ba
jegile nii u wiaa. 2 Ŋii nɛ
Farisii tiŋŋaa ari Wia teniŋ
kerichiba suomo gugurimɛ
wiaa a bul, "Baala deeŋ leŋe
haachɛ diiree kukɔ u teeŋ nɛ
aŋ pɛ leŋ ba di ba kala didii
kiaa."
3 Yesu si nii ŋii, u magɛ
namaga piba a bul, 4 "Baal
kubala nɛ hɛ dimɛ a kɛŋ
piesee zɔlɔ. Ŋii nɛ ba tuɔŋ
dɔŋɔ lɛl. U leŋ piesee mahiŋ
banɛsɛ ari fii ari nibi-la ta
giriŋ tuɔŋ aŋ gɔllɔ chichɛ
pie-lɛlii-la a bul di see duu
chɛ nau. 5 U si nau, u
joŋo baasɛ a kaa mu dia.
6 U si kaa mu dia, u yirɛ u
naŋdɔŋsuŋ ari u naaŋbiiriŋ
a bula piba, 'Má leŋ di la
kala tuɔŋ tɔrɛ. Mi na mi
piesi-la si lɛlɛ nɛ.' Ma tuɔŋ
kubɛɛ nɛ bi jaŋ ŋaa wii-la
baal-la si ŋaa?"
7 Yesu dagɛ namaga-la
bubuɔŋ a bul, "Di haachɛ
diire kubala ma nɛ birima
lii u haachɛba lɛ, nialiŋ si
hɛ Wia-jaŋ lɛ, ba tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ. Ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ nia
deeŋ nyuŋ a kii niaa mahiŋ
banɛsɛ ari fii ari nibi-la si
kɛŋ tuɔ-pula a biinɛ u bi
maga di ba birima lii ba
haachɛba lɛ.

Haal-la moribiee si lɛlɛ

8 Leŋ la joŋ ari haal kubala
nɛ hɛ dimɛ a kɛŋ sɛlimɛ
moribii-biiŋ fii. Di dɔŋɔ nɛ
lɛlɛ, ɛɛ nɛ u jaŋ ŋaa? U
jaŋ nyigɛ nyiniŋ a tii u dia
kala a beŋ woruŋ see duu
nau. 9 U si nau, u yirɛ u
taŋlɔŋsuŋ ari u naaŋbiiriŋ
kala a hɛ dɔŋɔ a bula piba
a bul, 'Má leŋ di la kala tuɔŋ
tɔrɛ. Mi moribii-la si lɛlɛ, mi
nau nɛ.' " 10 Ŋii nɛ Yesu bul,
"Mi jaŋ bula pima ari ŋii titia
nɛ, di haachɛ diire kubala nɛ
birima lii u haachɛba lɛ, Wia
tiŋdaaraa tuɔŋ yie tɔrɛ nɛ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ bile si lɛlɛ lɛ

11 Yesu bira magɛ namaga
dɔŋɔ a bul, "Baal kubala nɛ
hɛ dimɛ a kɛŋ u haŋbiisiŋ
balia. Ba fa ŋaa baalaa nɛ.
12 Ŋii nɛ ba tuɔŋ ku-bie sii
mu bula pi ba nyimma a
bul, 'Mi nyimma, kialiŋ ŋ

si jaŋ suu aŋ ka pila, joŋ
mi toruŋ pimi.’ Ŋii nɛ u
kɛŋ kialiŋ kaa kpaa. 13 U
bi diene, ka ba tuɔŋ ku-bie
sii paa u toruŋ kala u si laa
a hɛ dɔŋɔ lɛ, a sii mu ta-
bolii kubala. Dimɛ u kɛŋ
kialiŋ kala kaa mu ŋaa wu-
tɔɔnuŋ, ba kala dɛrɛ. 14 U
si dii kialiŋ kala dɛrɛ ŋii, di
losuŋ juu taŋ-la woruŋ. U
chɛ kudiilee ka. 15 Ŋii nɛ
u mu chɛ tiŋtiŋŋaa. Taŋ-la
nuu sɛi duu bibeŋ u toonuŋ.
U kɛŋ u titia kaa mu mɛrɛ
nii-la lɛ a didaa u toonu-la.
16 U síi daa toonu-la, nuu-
kala buu kudiilee ka pa. U
fa chichɛ duu dii toonu-la
kudiilee. 17 Ŋii nɛ u biinɛ u
tuɔŋ lɛ a mu yi u nyimma lɛ
a bul, ‘Mi nyimma ma kɛŋ
tiŋtinnaa yugɛ nɛ. Ba kala
nina kudiilee didii aŋ kika,
aŋ ka mi-na hɛ daha a susuu
losuŋ. 18 Mi jaŋ sii a miira
mu mi nyimma teeŋ. Di
mi nɛ mua, mi jaŋ bula pu,
Mi nyimma, mi ŋaa haachɛ
ari Wia ariŋ kala. 19 U bira
bi maga di mi ŋaa ŋ bii.
Joŋmi di mi pɛ ŋ tiŋtinnaa
lɛ di la titiŋ.’ Ŋii nɛ u sii a
kukɔ u nyimma teeŋ. 20 U si
kɔ u nyimma teeŋ, u fa ha
hɛ di-bolii nɛ, ka u nyimma
nau. Nennige kɛnu woruŋ.
U fá mu a guoru. 21 Ŋii nɛ
bile bula pi u nyimma a bul,
‘Mi ŋaa haachɛ ari Wia ariŋ
kala. U bira bi maga di mi
ŋaa ŋ bii.’ 22 Ama u nyimma
ha bula pi u tiŋtinnaa a
bul, ‘Má mu lima a joŋ gɛri-
zɔmuŋ a kaa kɔ laalu. Má
joŋ nenii-piriŋ maa a hɛ u
nisiŋ aŋ joŋ nɛŋtɛŋŋɛɛ ma
a hɛu. 23 Má mu kɛŋ nɛɛŋ-
la ma si nɛrɛ a kaa ku kpu
di la kala dii, di la tuɔŋ tɔrɛ.
24 U naga mi bie deeŋ fa suba
nɛ aŋ sisɛlɛ sii. U fa lɛlɛ nɛ,
ka la lɛɛlɛ nau. Ŋii nɛ ba dii
kiaa ari tuɔtɔruŋ.’

25 Bua-la lɛ di bile malima
hɛ baga lɛ. Ŋii nɛ u kɔ dia.
U si ku kpagɛ u dia, u nia di
baa du̠ kiaa a gugua. 26 Ŋii
nɛ u yirɛ u nyimma tiŋtinna-
la dɔŋɔ a piɛsu a bul, ‘Bɛɛ nɛ
baa ŋaa ŋii?’ 27 Ŋii nɛ u bula
pu a bul, ‘Ŋ ŋaana nɛ miira
kɔ. Ŋii nɛ ŋ nyimma kɛŋ nɛ-
fere a kpu a pu, bɛɛ wiaa
u miira kɔ dia ari yarifiɛlaa
nɛ.’ 28 Ŋii nɛ bile malima-la
na baaniŋ kiŋkɛŋ. U bi dia
jua. U nyimma ku lii a sulu
duu ku juu dia. 29 Bile bula
pi u nyimma a bul, ‘Jisiŋ
deeŋba kala lɛ mi faasa tiŋ
tiŋtiŋŋaa woruŋ a piŋ. Mi
ha bi ŋ niiŋ wiaa via chɛ-
bala maa. Bɛɛ kuŋ nɛ ŋ
saa pimi? Ŋ ha bi buu-bie
ma kaa pimi di mi kpu la di
ma naŋdɔŋsuŋ gbieli gbiele
aŋ chaŋ. 30 Ka ŋ bie deeŋ-
na kɛŋ ŋ kiaa kala chei ha-
chɔrumuŋ lɛ. Ka u si miira
kɔ dia ŋii, ŋ kpu nɛ-fere a
pu.’ 31 Ŋii nɛ bile nyimma
bula pu a bul, ‘Mi bii, ŋ yie
hɛ dia lɛ bua-na kala lɛ nɛ.
Kuŋ-kala mi si kɛnɛ, ŋ ma
nɛ tiiu. 32 Ama u maga di la
gbieli gbiele a leŋ di la tuɔŋ
tɔrɛ nɛ, bɛɛ wiaa u nagɛ ŋ
ŋaana deeŋ fa suba nɛ aŋ sii.
U fa lɛlɛ nɛ, ka la lɛɛlɛ nau.’
”

16

Yesu magɛ namaga a tigɛ
tiŋtinni-la si kɛŋ wu-jimiŋ lɛ

1 Yesu magɛ namaga dɔŋɔ
a pi u haritooroo a bul, “Baal
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa
ŋaa kiaa tiina nɛ. U fa kɛŋ
tiŋtinnu. U nɛ faa beŋ u
kialiŋ. Ŋii nɛ niaa ku bula
pi kiaa tiina-la, ari u tiŋtinni-
la kɛŋ u kialiŋ chichei nɛ.
2 U si nii ŋii, u mu yiru a
piɛsu, ‘Bee na wialiŋ mi síi
nii a tigɛŋ lɛ. Leŋ di mi
jiŋ nialiŋ ŋ si yallɛ mi kialiŋ
ba yɔɔ. Ŋ bira bi jaŋ wuo
ŋaa mi tiŋtinnu.’ 3 Ŋii nɛ
baal-la bul u titia lɛ a bul,
‘Mi kuhiaŋ ka chɛ duu kirimi
nɛ mi tiŋtiŋŋaa lɛ. Bɛɛ nɛ
mi jaŋ ŋaa? Mi bi doluŋ
kɛnɛ di mi pɛrɛ. Mi bira
bi jaŋ wuo gɔllɔ susul kiaa
ma. Mi jaŋ fifá hiisiŋ. 4 Di
mi tiŋtiŋŋaa nɛ cheye, mi
jiŋ ŋii mi si jaŋ ŋaa a wuo
kɛŋ naŋdɔŋsuŋ, a ŋaa di ba
kɛŋmi woruŋ ba diisiŋ lɛ.’
5 Ŋii nɛ u yirɛ nialiŋ kala
si dii u kuhiaŋ chimiŋ. U
yirɛba kubala kubala nɛ. Ŋii
nɛ u yirɛ buŋbuŋ nia a piɛsu,
‘Chimiŋ ŋ si dii mi kuhiaŋ
teeŋ ŋaa baŋmɛɛ nɛ?’ 6 Ŋii
nɛ u si di nuuŋ nɛ u chimu
aŋkura zɔlɔ. Ŋii nɛ tiŋtinni-
la joŋ teŋ-la si dagɛ chiŋ-la
a pu aŋ bul, ‘Teŋ-la si dagɛ ŋ
chimiŋ nɛ ŋla. Ŋ chimiŋ ŋaa
aŋkuraba ari nuuŋ zɔlɔ nɛ.
Birima ŋmuŋsɛ aŋkuraba
mahiŋ balia ari fii.’ 7 Ŋii
nɛ u yirɛ dɔŋɔ tiina ma a
piɛsu, ‘Ka ŋ maa?’ U ma
si di chimiŋ u si die ŋaa
miaa bɔtɔba bui nɛ. Ŋii
nɛ tiŋtinni-la bula pu a bul,
‘Teniŋ tuɔŋ ba ŋmuŋsa hɛ
ari ŋ chimiŋ magɛ ŋla nɛ,
ama birima ŋmuŋsɛ bɔtɔ
zɔlɔ chori.’ 8 Ŋii nɛ kiaa
tiina-la bɛsɛ siŋgiriŋ tiina-
la lɛ a bul duu ŋaa kuk-
eri aŋ kɛŋ wu-jimiŋ u si
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ŋii.” Ŋii nɛ
Yesu bira bul, “Bee na nialiŋ
si cho dunia kiaa kiŋkɛŋ
kɛŋ wu-jimiŋ a pipɛ dɔŋɔ
lɛ a kii nialiŋ síi to Wia.”
9 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi u
haritooro-la a bul, “Mi bulaa
pima, má joŋ moribiee a kaa
dii naŋdɔŋsuŋ. Di moribie-
la dɛrɛ, Wia jaŋ kɛŋma kaa
mu u jaŋ a joŋ miisi-la si bi
dɛrɛ a pima.

10 Di ŋ joŋ kiaa mua a pi
nuu duu beŋ, ŋii nɛ u beŋ
ba nyuŋ woruŋ, u tiina ma
jaŋ wuo beŋ kiaa si yuga
nyuŋ woruŋ. Di nuu ma
nɛ kɛŋ kiaa mua aŋ bi ba
nyuŋ woruŋ ka beŋ, duu nɛ
kɛŋ kiaa woruŋ, u biba ma
nyuŋ wuo beŋ woruŋ. 11 Di
ŋ nɛ bi dunia kiaa wuo beŋ
ari wutitii, nuu-kala bi jaŋ
wuo joŋ kialiŋ si faasa kɛŋ
nyuuruŋ a hɛ ŋ nisiŋ lɛ di
ŋ bibeŋ. 12 Di ŋ nɛ bi niaa
kiaa wuo beŋ ari wutitii, ba
jaŋ wuo joŋ ŋ titia kiaa piŋ
di ŋ beŋŋ? Ai. 13 Yoŋ-bala
bi jaŋ wuo tiŋ tiŋtiŋŋaa a
pi kuhiasiŋ balia. U jaŋ cho
dɔŋɔ aŋ bɛrɛ dɔŋɔ. U jaŋ
tuto dɔŋɔ niiŋ wiaa woruŋ
aŋ via dɔŋɔ niiŋ wiaa. Ŋ ma
saa bi jaŋ wuo to Wia aŋ bira
cho dunia kiaa maa.”

Yesu bul wiaa a pi Farisii tiŋŋaa

Mat. 11.12-13; 5.31-32; Maak 10.11-12

14 Farisii tiŋŋaa nii wiiŋ
deeŋ Yesu si bula. Ba fa cho
dunia kiaa kiŋkɛŋ nɛ. Ŋii
nɛ tii ba sisieru lɛ. 15 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, "Ma
nialiŋ, ma yie chɛ di niaa
biinɛ ma kɛŋ wutitii, ama
Wia jiŋ ma tuɔsaa. Kialiŋ si
ŋaa ku-zɔŋŋɔɔ nuhuobiinee
teeŋ, ba nɛ ŋaa ku-lɔrunuŋ
Wia teeŋ."

16 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Nialiŋ faa to wialiŋ Moosis
fa si bile. Ba ma to tenni-
la lɛ nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, fa si
ŋmuŋsa a kaa mu bua-la lɛ
Jɔɔŋ si kɔ, nii-la fa síi fo niaa
Wii-chuɔlɛ liiŋ. Jɔɔŋ si kɔ
ŋii, ba suomo bubul Wia wu-
zɔmɔ-la a tigɛ Wia kuorii-la
lɛ aa pi niaa. Ŋii nɛ nuu-kala
fiɛsɛ siiŋ a wiwalimɛ duu juu
Wia kuorii-la tuɔŋ. 17 Di wia
nyuŋ ari tiŋteeŋ kala nɛ fa
dɛrɛ, u fa bi jaŋ hɛi. U fa bi
jaŋ hɛi ari Moosis niiŋ wialiŋ
tuɔŋ ku-bie bira si bi bubuɔŋ
kɛnɛ.

18 Baal-na kala si via u
haala aŋ bira mu jaa dɔŋɔ,
u tiina juu Wia haachɛ lɛ nɛ.
Baal-la ma si jaa haala si via
u bala, u ma juu Wia haachɛ
lɛ nɛ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ kiaa tiina ari Lazɔrɔs lɛ

19 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ
namaga a bul, "Kiaa tiina
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U
yie lilaalɛ gɛri-zɔmɔ-la yalliŋ
si hɛyɛ, a piŋ sima nyuŋ
woruŋ tapulii-na kala. 20 Ka
summu ma fa hɛ dimɛ. Baa
yiru Lazɔrɔs. U yaraa kala
ŋaa naawiilaa nɛ. 21 Vahiŋ
yie kɔ a lilenni u naawiila-
la. U yie mu hɔŋ kiaa
tiina-la boiŋniiŋ a chichɛ di
kiaa tiina-la si dii kudiile-
la aŋ ka, duu ma paa dii.
22 Ŋii nɛ summo-la sii suu.
Wia tiŋdaara ku joŋu a kaa
mu Abiraham teeŋ. U hɔŋ
u sɛmɛ Wia-jaŋ lɛ aa nii
sima. 23 Ka kiaa tiina-la ma
suu. Ba joŋu hugi. U mu
juu Wia nyiniŋ a nina hɛɛŋ
woruŋ. Ŋii nɛ u bee mu na
Abiraham duu hɔŋ di-bolii,
ka Lazɔrɔs ma hɔŋ u sɛmɛ.
24 Ŋii nɛ u yiru a bul, 'Mi ny-
imma Abiraham, fámi nen-
nige aŋ tiŋ Lazɔrɔs duu kɛŋ
u neniiŋ yuu liiŋ a kaa kɔ a
fiɛlɛ mi neŋdelimiŋ. Mii na
hɛɛŋ nɛ woruŋ nyiniŋ deeŋ
tuɔŋ.' 25 Ŋii nɛ Abiraham
bula pu a bul, 'Mi bii, liise
mu yi ŋ fa si hɛ ŋ miisiŋ lɛ, ŋ
faa nii sima nɛ woruŋ, aŋ ka
Lazɔrɔs fa nina hɛɛŋ. Ama
lɛɛlɛ Lazɔrɔs ma nii sima
daha, aŋ ka ŋ ma hɛ hɛɛŋ
tuɔŋ. 26 Ŋii ma duŋduŋa
dee, buɔtuo-luŋi nɛ piŋ la
pɛgɛ. Di nialiŋ si hɛ la teeŋ
níi chɛ di ba lii kiele mu ma
teeŋ, ba bi jaŋ wuo. Nuu ma
bi jaŋ wuo lii ma teeŋ a ku
kieli a kɔ la teeŋ.' 27 Ŋii nɛ
kiaa tiina-la bira bula pu a
bul, 'Mi nyimma Abiraham,
ŋii nɛ saa mii suluŋ di ŋ tiŋ
Lazɔrɔs duu mu mi nyimma
dia. 28 Mi kɛŋ naaŋbiiriŋ
banɔŋ nɛ dimɛ. Leŋ duu
kpurisɛ ba digilaa di ba ma

sí hɛɛŋ deeŋ leriŋ kɔ bua-
la lɛ ba si jaŋ suu.’ 29 Ŋii
nɛ Abiraham bula pu a bul,
‘Wialiŋ Moosis ari nialiŋ fa
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa, ba
hɛ ŋ naaŋbiiriŋ teeŋ. Leŋ
di ba jegile nii wialiŋ ba síi
bul.’ 30 Ŋii nɛ kiaa tiina-
la bira bul, ‘Ŋii ha bi maga,
mi nyimma. Ama di nuu
nɛ fa sii suuŋ lɛ a mu ba
teeŋ, ba fa jaŋ wuo birima
lii ba haachɛba lɛ.’ 31 Ŋii
nɛ Abiraham bira bula pu a
bul, ‘Di ba nɛ bi jaŋ jegile
nii wialiŋ Moosis ari nialiŋ
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa, ba
ma fa bi jaŋ sɛi wialiŋ di nuu
nɛ paala sii suuŋ lɛ a mu ba
teeŋ a dagɛba.’ ”

17

Yesu bul wiaa a tigɛ haachɛ lɛ

Mat. 18.6-7, 21-22; Maak 9.42

1 Yesu bula pi u haritooroo
a bul, “Wialiŋ si jaŋ ŋaa di
niaa juu haachɛ lɛ jaŋ hɛ
dimɛ. Ama nii-la si jaŋ ŋaa
di ba juu haachɛ lɛ jaŋ na
hɛɛŋ woruŋ. 2 U maga di
ba joŋ nɔmuŋ nɛ a vɔɔ laalɛ
u baŋŋa lɛ, a joŋu yuo hɛ
muga tuɔŋ duu suu. Di ba
nɛ ŋaa ŋii, u nɛ jaŋ kpia
u si jaŋ ŋaa di haŋbiisiŋ
deeŋba tuɔŋ kubala ŋaa wu-
bɔmuŋ. 3 Má pɔ ma titia lɛ.
Di ŋ naaŋbie nɛ ŋaa haachɛ,
kpiau lɛ. Di u nɛ si duu
cheye nɛ, joŋo chɛu. 4 Di u
nɛ ŋaa wii cheiŋ lɛ aŋ ku
bula piŋ ari u cheye nɛ, a
ŋaa ŋii a yi naaŋsiiŋ bulipɛ
chɛ-bala, joŋo chɛu.”

Yesu bul wiaa a tigɛ yarida lɛ

5 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-
la bula pu a bul, “La Ti-
ina, ŋaa di la yarida yugɛ
kiŋkɛŋ.” 6 Ŋii nɛ la Tiina
Yesu bula piba a bul, “Di ma
yarida nɛ fa magɛ kuŋ biiŋ
ba síi yirɛ masitad, ma fa
jaŋ wuo bula pi tia duu kɛŋ
u naakelee kala churi a jila
chɔŋsɛ muga lɛ. U fa jaŋ to
ma niiŋ lɛ a ŋaa ŋii.”

Yesu bul tiŋtinnaa tiŋtimiŋ wiaa

7 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Di
ma kuŋ nɛ kɛŋ tiŋtinnu u
pipɛrɛ ŋ baga lɛ koo u didaa
ŋ piesee, duu nɛ lii baga koo
pie-daaliŋ kɔ, ŋ jaŋ bula pu
a bul duu ŋaa lima a dii
kudiilee koo? 8 Ai, ŋ ma jaŋ
bula pu duu ŋaa siri a laalɛ u
gɛnniŋ a ŋaa kudiilee piŋ di
ŋ dii. Di ŋ nɛ dii dɛrɛ, u ma
jaŋ wuo dii u kudiilee. 9 Ŋ
jaŋ lɔllɛ ŋ tiŋtinni-la a tiŋ u
si ŋaa wialiŋ ŋ si dagu wiaa?
Ai. 10 Ma ma saa nagɛ ŋii
nɛ. Di ma nɛ ŋaa wialiŋ kala
ba si si di ma ŋaa, u maga
di ma bul, ‘La ŋaa tiŋtinnaa
nɛ. U bi maga di ba lɔllɛla.
Tiŋtimii-la si maga di la tiŋ
duŋduŋa nɛ la titiŋ.’ ”

Yesu vaarɛ gbegisiŋ fii

11 Ŋii nɛ Yesu bira sii
mu Jerusalɛm diiriŋ. U to
Samaria tiŋteeŋ ari Galilii
tiŋteeŋ nɛ a mu. 12 Ŋii
nɛ u mu juu taŋ kubala, di
gbegisiŋ fii ku chemu. Ba fa

chiŋ di-bolii nɛ [13] aŋ faasa
yirɛ a bul, "Yesu, la kuhiaŋ,
fála nennige." [14] Ŋii nɛ Yesu
naba a bul, "Má kɛŋ ma
titia mu a dagɛ nii-la si kpu
pusuŋ pipi Wia." Ŋii nɛ
ba mu. Ba síi mu ŋii, ba
duori. [15] Ba tuɔŋ dɔŋɔ si na
duu duoro, u miirɛ a faasa
didɛnnɛ Wia. [16] U mu Yesu
teeŋ a tuu kpirimi tiŋteeŋ u
naasiŋ lɛ a lɔllu. Baal-la fa
ŋaa Samaria tiina nɛ. [17] Ŋii
nɛ Yesu piɛsu, "Niaa fii dee
mi vaarɛɛ? Nii nɛ nibi-la
hɛ? [18] Bɛɛ nɛ tii nuhuɔra
deeŋ duŋduŋa nɛ miira kɔ
duu lɔllɛ Wia?" [19] Ŋii nɛ
Yesu bula pi baal-la a bul,
"Sii a viiri, ŋ yarida nɛ ŋaa
ŋ duori."

Yesu bul wiaa a tigɛ bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ kɔ
Mat. 24.23-28, 37-41

[20] Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa
piɛsɛ Yesu di bua bɛɛ lɛ nɛ
Wia kuorii-la jaŋ kɔ? Ŋii nɛ
u bula piba a bul, "Di Wia
kuorii-la nɛ jaŋ kɔ, wu-magil
dee bi jaŋ ŋaa di niaa jiŋ.
[21] Nuu-kala ma bi jaŋ wuo
bul, 'Bee na, u hɛ daha koo
u hɛ dimɛ.' Má bee na, Wia
kuorii-la hɛ ma tuɔŋ nɛ."

[22] Ŋii nɛ u bula pi u
haritooro-la a bul, "Tapulii
jaŋ yi di ma cho di ma na
mi-na Nuhuobiine Bie tapu-
laa tuɔŋ chɛ-bala duŋduŋa
maa. Ama ma bi jaŋ wuo
nami. [23] Niaa dɔŋsuŋ jaŋ
bula pima a bul, 'Nau, u
nɛ ŋla, koo, na u nɛ hɛ
daha.' Di ba nɛ bul ŋii, ma
sí lii gɔllɔ chichɛu. [24] Mi-
na Nuhuobiine Bie si jaŋ mi-
ira kɔ tapulii-la, u jaŋ nagɛ
duonuŋ si ligisa a lii wia
nyuŋ sɛmɛ dɔŋɔ a ku tuu
sɛmɛ dɔŋɔ. [25] Ama mi jaŋ
laa sipaaŋ na hɛɛŋ. Ma lɛɛlɛ
niaa, ma jaŋ viami. [26] Bua-
la lɛ mi-na Nuhuobiine Bie si
jaŋ miira kɔ, u jaŋ nagɛ bua-
la lɛ Nowa fa si hɛ u miisiŋ
lɛ nɛ. [27] Bua-la lɛ nialiŋ
fa dii kudiilee, haalaa ari
baalaa ma jijaa dɔŋɔ a mu
yi tapulii-la Nowa fa si juu
liiŋ daboro-la tuɔŋ. Liiŋ ku
pɛllɛ paa nialiŋ dɔŋsuŋ kala,
ba suu. [28] U ma jaŋ nagɛ
bua-la lɛ Lɔt fa si hɛ u miisiŋ
lɛ. Nuu-kala fa hɛ dimɛ a
didii kudiilee a yiyallɛ kiaa
a yuyɔɔ kiaa a duduu kiaa
a sisaa diisiŋ. [29] Ka tapulii-
la Lɔt si lii taŋ kubala ba
síi yirɛ Sɔdɔm lɛ, nyiniŋ ari
jiribiiŋ lii wia nyuŋ, a ku
tuu kpu nialiŋ dɔŋsuŋ kala.
[30] Ŋii nɛ u jaŋ nagɛ tapulii-
la mi-na Nuhuobiine Bie ma
si jaŋ miira kɔ. [31] Di nuu nɛ
hɛ u lusuŋ nyuŋ tapulii-la lɛ
aŋ kɛŋ kiaa u dia tuɔŋ, ma
sí leŋe duu tuu a juu u dia a
paa u kiaa. Nii-la ma si hɛ
u baga lɛ, duu ma sí miira
mu dia. [32] Má liise yi wii-la
si ŋaa Lɔt haala lɛ. [33] Nii-la
kala síi walimɛ duu laa u mi-
isiŋ, u jaŋ joŋo ta. Nii-la kala
ma si joŋ u miisiŋ ta, u jaŋ
laa u miisiŋ. [34] Mi jaŋ bula
pima, tapulii-la niaa balia
jaŋ piŋ doŋ godo bala nyuŋ
titaŋiŋ, Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ
leŋ dɔŋɔ ta. [35] Haalaa balia
ma jaŋ nunɔŋ munuŋ. Wia

jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta. 36 Baalaa balia ma jaŋ hɛ baga lɛ a pipɛrɛ, Wia jaŋ joŋ dɔŋɔ aŋ leŋ dɔŋɔ ta.” 37 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la piɛsu a bul, “Nii lɛ nɛ ŋii, la Tiina?” Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Lee-la ku-pua si pina nɛ, du̱unuŋ ma hihilimi.”

18

Yo-haala mu na sariya diire

1 Ŋii nɛ Yesu bira magɛ namaga piba a dagɛba di ba chuchuɔlɛ Wia bua-na kala lɛ a sí leŋ. 2 U si, di sariya diiru nɛ fa hɛ dimɛ taŋ kubala lɛ. U fa bi Wia ka fá. U bi nuhuobiinee ma jirima ka joŋ. 3 Yo-haal kubala ma nɛ fa hɛ taŋ-la lɛ. U yie vɛnɛɛ mu sariya diiri-la teeŋ a susulu duu pɛu lɛ di u wuo dii sariya a lo u diŋdɔmɔ. 4 Buŋbuŋ kala baal-la via duu pɛu lɛ. Ama u si yie vɛnɛɛ kɔ u teeŋ ŋii, ŋii nɛ baal-la bula pi u titia a bul, “Mi paala bi Wia ka fá, mi bi nuhuobiinee ma jirima ka joŋ. 5 Ama yo-haala deeŋ si vɛnɛɛ walimɛmi ŋii, mi jaŋ pɛu lɛ duu dii u sariya. Ŋii dee u ha jaŋ vɛnɛ wiwalimɛmi di mi lɔl.” 6 Ŋii nɛ la Tiina Yesu bira bula pi niaa a bul, “Má jegile nii wialiŋ sariya diiri-la si bi wutitii kɛnɛ si bula. 7 Ma saa biina Wia saa bi jaŋ wuo pɛ nialiŋ u si liisa lɛ di ba níi laa ku-siŋŋaa? Di ba níi yel u teeŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala, u bi jaŋ dieni aŋ pɛba lɛ. 8 Mi jaŋ bula pima, u jaŋ pɛba lɛ di ba laa ku-siŋŋaa. U jaŋ ŋaa ŋii lima lima. Ama buala lɛ mi-na Nuhuobiine Bie si jaŋ miira kɔ, mi jaŋ na nialiŋ si ŋaa mi yarida, koo?”

9 Yesu bira magɛ namaga a pi nialiŋ si biina ba tuɔŋ lɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula aŋ lilieni ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala. U bula piba a bul, 10 “Baalaa balia nɛ sii mu Wia-dia di ba chuɔlɛ Wia. Dɔŋɔ lii nialiŋ ba síi yirɛ Farisii tiŋŋaa tuɔŋ nɛ. Dɔŋɔ-la ma ŋaa laŋpoo lilaaru nɛ. 11 Farisii tiinala sii chiŋ a chuɔlɛ Wia ŋla u tuɔŋ lɛ a bul, ‘La Tiina Wia, mii lɔlluŋ ari mi si bi niaa dɔŋsuŋ naga, nialiŋ si gɔllɔ kɛŋ niaa kiaa lilaa, koo nialiŋ si bi wutitii kɛnɛ, koo nialiŋ si gɔllɔ chɛ niaa haalaa. Mi bi laŋpoo lilaara deeŋ ma si hɛ daha naga. 12 Mi yie vɔɔ niiŋ bulia nɛ yɔbɔ-na kala lɛ. Ku-la kala mi si na, mi yie kaa kpaa leree fii nɛ a joŋ dɔŋɔ piŋ.’ 13 Ka laŋpoo lilaari-la chiŋ di-bolii. U paala bi u siaa ma kaa wul wia nyuŋ aŋ paa u nisaa chuŋ u nyuŋ lɛ aŋ bul, ‘Wia, fámi nisusuŋ. Mi ŋaa haachɛ diiru nɛ.’ ” 14 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi jaŋ bula pima ari Wia joŋ laŋpoo lilaari-la haachɛba chɛu, u mu dia. Ama u bi ŋii ŋaa Farisii tiina-la lɛ. Nii-la kala síi bigisi u titia lɛ, Wia jaŋ kɛnu muuri. Ama nii-la si kɛŋ u titia muuri, Wia jaŋ ŋaa duu yugɛ.”

Yesu chuɔlɛ Wia duu pɛ haŋbiisiŋ lɛ

Mat. 19.13-15; Maak

10.13-16
[15] Niaa dɔŋsuŋ kɛŋ ba
haŋbiisiŋ ma kɔ Yesu teeŋ
duu joŋ u nisiŋ daŋba lɛ
di Wia pɛba lɛ. Yesu har-
itooroo naba a kpiaba lɛ.
[16] Ba si kɔ ŋii, u bula pi u
haritooro-la a bul, “Má leŋ
di haŋbiisi-la kɔ mi teeŋ.
Ma síba kiru. Nialiŋ si jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ nagɛ
haŋbiisiŋ deeŋba nɛ.” [17] U
bira bula pi niaa a bul, “Wu-
titii, mi bulaa pima, nii-la
kala si bi Wia to a nagɛ
haŋbie si yie to u nyimma
ari u naaŋ ŋii, u bi jaŋ wuo
juu Wia kuorii-la tuɔŋ.”

Kiaa tiina kɔ Yesu teeŋ

Mat. 19.16-30; Maak 10.17-31

[18] Ŋii nɛ J̱uu tiŋŋaa kuhiaŋ
kubala kɔ Yesu teeŋ a piɛsu,
“Mi kuhia-zɔmuŋ, ɛɛ nɛ mi
jaŋ ŋaa a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ?” [19] Ŋii nɛ Yesu piɛsu
a bul, “Bɛɛ nɛ tii ŋ yirɛmi
kuhia-zɔmuŋ? Nuu-kala bi
zɔŋ see Wia. [20] Ŋ jiŋ wialiŋ
ba si ŋmuŋsa bil di ma tuto
nɛɛ? Ba nɛ ŋla: Sí ŋ dɔŋɔ ti-
ina haala chɛ. Sí niaa kpu. Sí
gaa. Di ŋ ŋaa daŋsia wii lɛ,
sí wiaa nyia, fifá ŋ nyimma
ari ŋ naaŋ.” [21] Ŋii nɛ baal-
la bul, “Mi to wiaa deeŋba
kala mi haŋbiiriŋ lɛ.” [22] U si
bul ŋii, Yesu bula pu a bul,
“Wu-bala nɛ ka ŋ ha jaŋ ŋaa.
Joŋ ŋ kiaa kala a yallɛ, a joŋ
moribie-la a pi summoo, aŋ
ku tomi. Ŋ nɛ ŋaa ŋii, ŋ jaŋ
kɛŋ kiaa Wia-jaŋ lɛ.” [23] Baal-
la si nii wiiŋ deeŋ, u tuɔŋ
kala chei, bɛɛ wiaa u fa kɛŋ
kiaa nɛ woruŋ. [24] Yesu si na
di u tuɔŋ cheye, u bul, “U
ŋaa wu-duo nɛ ari nialiŋ si
kɛŋ kiaa si jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ. [25] U bi hɛi ari
buŋtaŋŋa si jaŋ wuo to gɛri-
hɛmiŋ buɔŋ lii ari u si hɛyɛ
ŋii nii-la si kɛŋ kiaa si jaŋ
wuo juu Wia kuorii-la tuɔŋ.”
[26] Nialiŋ si nii Yesu si bul
ŋii, ba piɛsu a bul, “Kubɛɛ nɛ
saa Wia jaŋ laa ta?” [27] Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Wii-
la si jaŋ kperi nuhuobiine, u
bi Wia wuo kperi. Wia wuo
wii-kala ŋaa nɛ.” [28] Ŋii nɛ
Piita bula pu a bul, “Bee na,
la leŋ la diisiŋ nɛ aŋ tuto ŋ
hariŋ.” [29] Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, nii-la kala si jaŋ
wuo leŋ u dia ari u haala koo
u naaŋbiiriŋ koo u nyimma
ari u naaŋ koo u biiriŋ a tiŋ
Wia kuorii-la wiaa, [30] u jaŋ
bira na kiaa yugɛ a kii kialiŋ
u si leŋe ta. Di u nɛ ku suu, u
ma jaŋ na miisi-la si bi dɛrɛ.”

Yesu bira bul u suuŋ wiaa pi u haritooroo

Mat. 20.17-19; Maak 10.32-34

[31] Ŋii nɛ Yesu kɛŋ u hari-
tooroo fii ari balia-la a kaa
suusa lii a bula piba, “Má
jegile nii mi teeŋ. Laa mu
Jerusalɛm nɛ. Dimɛ wialiŋ
nialiŋ si bula, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ a tigɛ mi-na
Nuhuobiine Bie lɛ a ŋmuŋsa
bil, ba jaŋ ŋaa dɛrɛ. [32] Ba
jaŋ joŋmi hɛ nialiŋ si bi
J̱uu tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ di
ba mɔŋmi. Ba jaŋ tuusɛmi
aŋ pɛ tu naŋtuɔruŋ hɛmi

lɛ. 33 Ba jaŋ viirɛmi aŋ pɛ
kpumi, ka di mi sii suuŋ
lɛ tapulaa batori chɛɛŋ.”
34 Ama Yesu haritooro-la bi
wii-la u si bula bubuɔŋ jiŋ.
(Wii-la u fa si bula bubuɔŋ
fa faa nɛ.)

Yesu vaarɛ sullu-la si nyulima

Mat. 20.29-34; Maak 10.46-52

35 Ŋii nɛ Yesu ari u
haritooroo sii di ba mu
Jerusalɛm. Ba mu kpagɛ
taŋ kubala baa yirɛ Jɛrikɔ,
di nyuluŋ kubala fa hɔŋ
woŋbiiŋ niiŋ a susul kiaa. [
36 U si nii ni-daŋ-la síi bal
dɔmɔ, u piɛsɛ, “Bɛɛ kuŋ
nɛ?”] 37 Ŋii nɛ ba bula pu
ari Yesu si lii Nazarɛt níi bal.
38 Ŋii nɛ u yirɛ Yesu a bul,
“Yesu, Devit nihiliɛrɛ, fámi
nennige.” 39 Nialiŋ si laa u
sipaaŋ kpiau lɛ duu kɛŋ goŋ.
Ama u faasa yirɛ a kii ŋii a
bul, “Yesu, Devit nihiliɛrɛ,
fámi nennige.” 40 Ŋii nɛ
Yesu chiŋ aŋ bul di ba kɛŋ
nyuluŋ-la kaa kɔ u teeŋ.
Nyuluŋ-la kɔ. 41 Ŋii nɛ Yesu
piɛsu a bul, “Bɛɛ kuŋ nɛ ŋŋ
chɛ di mi ŋaa piŋ?” U bula
pu a bul, “Mi kuhiaŋ, leŋ
di mi siaa suri di mi nina.”
42 Ŋii nɛ Yesu bula pu, “Ŋ
siaa jaŋ suri, ŋ yarida nɛ
ŋaa ŋ duori.” 43 U siaa guu
suri. Ŋii nɛ u to Yesu hariŋ a
didɛnnɛ Wia. Ni-daŋ-la ma
kala si na ŋii, ba ma kala
dɛnnɛ Wia.

19

Zakiyas

1 Yesu mu to taŋ kubala
baa yirɛ Jɛrikɔ. 2 Di baal
kubala nɛ fa hɛ dimɛ. U fa
ŋaa laŋpoo lilaaraa kuhiaŋ
nɛ. U yiriŋ nɛ fa Zakiyas. U
fa kɛŋ kiaa nɛ woruŋ. 3 U faa
chɛ duu na Yesu, ama u fa
ŋaa ni-kuu nɛ. A tiŋ ni-daŋ-
la fa si hɛ dimɛ ŋii, u fa buu
wuo na. 4 Ŋii nɛ u kieli ni-
daŋ-la, a fá mu jil tia, duu
wuo na Yesu. U jima duu
jaŋ ku to tia-la bubuɔŋ bal.
5 Yesu si ku to tia-la bubuɔŋ
bibal, u wula beŋ tia-la nyuŋ
a nau a bula pi Zakiyas a
bul, “Zakiyas, ku tuu lima. U
maga di mi chua ŋ dia lɛ nɛ
jiniŋ.” 6 Zakiyas si nii ŋii, u
tuɔŋ tɔrɛ. U tuu lima lima a
kɛŋ Yesu mu u dia. 7 Nialiŋ
kala si hɛ dimɛ a na ŋii, ba
suomo gugurimɛ wiaa a bul,
“Baala deeŋ mu duu chua
haachɛ diiri-la dia lɛ nɛ.”
8 Yesu si hɛ Zakiyas dia lɛ ŋii,
Zakiyas sii chiŋ a bula pi la
Tiina Yesu a bul, “Mi kuhiaŋ,
jegile nii mi teeŋ. Mi jaŋ joŋ
mi kiaa lebi a pi summoo. Di
mi nɛ girimɛ nuu maa, mi
jaŋ ti̱ŋ u tiina ari moribiee
naaŋsiiŋ bunɛsɛ.” 9 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Wia
laaŋ di ŋ dia niaa kala ta
nɛ jiniŋ. Baala deeŋ ma
ŋaa Abiraham doho nuu nɛ,
10 bɛɛ wiaa mi-na Nuhuobi-
ine Bie kɔ di mi chɛ a laa
nialiŋ si lɛlɛ nɛ a ta.”

Yesu magɛ namaga a tigɛ moribiiŋ lɛ

Mat. 25.14-30

11 Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga a pi nialiŋ si nii wialiŋ
u si bula. Bua deeŋ lɛ u

ka mua ka duu yi Jerusalɛm.
Ŋii nɛ tii nialiŋ biinɛ ari bua-
la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ kɔ
kpaga nɛ. 12 Ŋii nɛ u bul,
“Ni-bal kubala nɛ sie a mu
ta-bolii kubala di ba bil u
kuoruŋ, ka di u miira kɔ
u jaŋ a ŋaa kuoro. 13 Ka
duu-na mu, u yirɛ u dia
tiŋtinnaa fii, a joŋ siidi bui
a pi kuŋ-kala, a bul di ba
kaa bibirimɛ duu mu aŋ kɔ.
14 Ama u taŋ-la niaa bɛrɛ
ni-bal-la nɛ. Ŋii nɛ ba tiŋ
tiŋdaaraa ba kiri u hariŋ mu
a bula pi taŋ-la dɔŋɔ kuoro
ari ba bi cho duu ŋaa ba taŋ
kuoro. 15 Ka baal-la mu dii
kuoruŋ aŋ miira kɔ. U si mi-
ira kɔ, u yirɛ u tiŋtinna-la u
fa si joŋ moribii-la pa duu na
ba si na nyuuruŋ magɛ ŋii.
16 Ŋii nɛ tiŋtinni-buŋbuŋ kɔ
u teeŋ a bula pi u kuhiaŋ a
bul, ‘Mi kuhiaŋ, ŋ siidi bui-
la ŋ si joŋo pimi birimɛ siidi
bui fii nɛ.’ 17 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-
la bula pu a bul, ‘Ŋ ŋaa
woruŋ. Ŋ ŋaa tiŋtinni-titii
nɛ. Ŋ si ŋaa ŋii a beŋ kubii-
bie nyuŋ woruŋ, mi jaŋ leŋ
di ŋ bibeŋ tasiŋ fii.’ 18 Ŋii nɛ
tiŋtinni-liamiŋ ma kɔ u teeŋ
a bul, ‘Mi kuhiaŋ, ŋ siidi bui-
la ŋ si joŋo pimi, u birimɛ
siidi bui banɔŋ nɛ.’ 19 Ŋii
nɛ u kuhiaŋ-la bula pu duu
jaŋ bibeŋ tasiŋ banɔŋ. 20 Ŋii
nɛ tiŋtinni dɔŋ-la ma kɔ a
bula pu a bul, ‘Mi kuhiaŋ,
na ŋ siidi bui-la ŋ si joŋo
pimi, mi joŋo gul gɛri-kɔsuŋ
lɛ nɛ a joŋo faa. 21 Mii fáŋ
nɛ. Ŋ ŋaa ni-tɛrɛ nɛ. Ŋ
yie kɛŋ niaa kiaa lilaa nɛ
aŋ yie kukuŋ kialiŋ ŋ si bi
duo.’ 22 Ŋii nɛ u kuhiaŋ-
la bula pu a bul, ‘Ŋ ŋaa
tiŋtinni-bɔŋ nɛ. Wialiŋ titia
ŋ si bula nɛ jaŋ dii ŋ sariya
a joŋ cheeriŋ piŋ. Ŋ jima
ari mi ŋaa ni-tɛrɛ nɛ a kɛŋ
niaa kiaa lilaa aŋ pɛ kukuŋ
kialiŋ mi si bi duo. 23 Bɛɛ nɛ
saa tii ŋ bi mi moribiiŋ joŋo
bil lee-la ba síi bil moribiee?
Mi fa si miira kɔ ŋla, mi
fa jaŋ laa moribie-la ari mi
nyuurii kala.’ 24 Ŋii nɛ u
bula pi u tiŋtinni dɔŋsu-la fa
si chiŋ dimɛ a bul, ‘Má laa
siidi bui-la u teeŋ a joŋo pi
nii-la si kɛŋ siidi bui fii-la.’
25 Ŋii nɛ ba bula pu a bul,
‘La Tiina, bee na, u paala
kɛŋ siidi bui fii nɛ, aŋ ka
ŋ chɛ di ŋ joŋ siidi bui-la a
pɛ pu ŋii.’ 26 Ŋii nɛ u bula
piba a bul, ‘Nii-la si paala
kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, Wia jaŋ
wasa chɛ a pɛ a pu, ama nii-
la si bi faasa kɛŋ kiaa yugɛ,
muapilii-la ma u si kɛnɛ, Wia
jaŋ kaa laa u teeŋ. 27 Mi
diŋdɔŋŋɔɔ deeŋba saa si bi
cho di mi ŋaa ba kuoro, má
kɛŋba kaa kɔ daha di mi ŋaa
ba kpuba mi sipaaŋ.’ ”

Yesu juu Jerusalɛm
Mat. 21.1-11; Maak 11.1-11; Jɔɔŋ 12.12-19

28 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u joŋ u woŋbiiŋ a
laa u haritooroo sipaaŋ ba
mumu Jerusalɛm. 29 Ba ku yi
Bɛtifagi ari Bɛtani diiriŋ a ku
yi peel kubala baa yirɛ Oliv.
Ŋii nɛ Yesu liisɛ u haritooroo
balia a tiŋba a bula piba a
bul, 30 “Má mu taŋ-la si hɛ
sipaaŋ. Di ma nɛ mua, ma

jaŋ na kaku-bie di ba vɔbɔ
a kii. Nuu ha buu jila. Má
mu puri a kaa kɔ. 31 Di ma
níi puru, di ba piɛsɛma a bul
di bɛɛ nɛ tii maa puri, má
bul di la Tiina Yesu níi chɛ,
duu nɛ si di ma puro kaa
kɔ.” 32 Ŋii nɛ ba mu a na
wialiŋ kala Yesu fa si bula
piba. 33 Ba síi puri kaku-bie-
la, u tiina piɛsɛba a bul, “Bɛɛ
nɛ tii maa puri kaku-bie-la?”
34 Ŋii nɛ ba bula pu a bul,
“La Tiina níi chɛ.” 35 Ŋii nɛ
ba kɛŋ kaku-bie-la a kaa mu
pi Yesu, a wuri ba gɛnniŋ
a daŋ kaku-bie-la nyuŋ, aŋ
kɛŋ Yesu u jila hɔŋ. 36 U si jil
kaku-bie-la aa vɛŋ ŋii, ba joŋ
ba gɛnniŋ jɛrɛ woŋbiiŋ lɛ.
37 U si mu kpagɛ Jerusalɛm,
lee-la woŋbiiŋ si lii Oliv peel-
la nyuŋ tuu, ni-daŋ-la fa si
to Yesu hariŋ suomo jujuɔsɛ
a faasa didɛnnɛ Wia a tiŋ
u wu-magila-la kala ba si
na. 38 Ba bula, “Wia jaŋ pɛ
kuoru-la síi kɔ la Tiina Wia
doluŋ lɛ. Ba jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa Wia-jaŋ lɛ. Wia
yiriŋ ma jaŋ yirɛ.” 39 Ŋii nɛ
Farisii tiŋŋaa dɔŋsuŋ fa si hɛ
ni-daŋ-la tuɔŋ bula pi Yesu
a bul, “La kuhiaŋ, ŋaa di ŋ
haritooro-la kɛŋ goŋ.” 40 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi
jaŋ bula pima, di ba nɛ fa bi
goŋ maa ŋaa, tabiaa ma titia
jaŋ ŋaa goŋ.”

Yesu yel Jerusalɛm wiaa

41 Yesu síi mu ŋii, u ku
kpagɛ Jerusalɛm a na taŋ-
la. U yel a tiŋ taŋ-la niaa
wiaa aŋ bul, 42 “Mi fa cho
di ma taŋ niaa deeŋba jiŋ
ŋii ma si jaŋ ŋaa a hɔŋ ari
yarifiɛlaa nɛ jiniŋ, ama ma
bi wuo na. 43 Tapulii jaŋ yi
di ma diŋdɔŋŋɔɔ saa jebiiŋ
gollima, di ma sí wuo lii.
44 Ba jaŋ kpu ma nialiŋ kala
si hɛ taŋ-la tuɔŋ, ma di ma
biiriŋ kala. Tabii-bie ma bira
bi jaŋ daŋ u dɔŋɔ lɛ lee-la.
Ma bi sɛyɛ bua-la lɛ Wia si
kɔ duu laama ta. Ŋii nɛ tii
ba jaŋ ŋaa ŋii.”

Yesu juu Wia-dia

Mat. 21.12-17; Maak 11.15-19; Jɔɔŋ 2.13-22

45 Yesu si mu juu Wia-dia,
u suomo kikiri nialiŋ síi yallɛ
kiaa dimɛ 46 aŋ bula piba a
bul, “Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul ari Wia si, u dia
jaŋ ŋaa lee-la niaa si jaŋ
chuchuɔlɛ Wia, aŋ ka ma
miira kaa birimɛ gaari-dia.”
47 Tapulii-na kala Yesu
yie dagɛ niaa Wia-dia-la
tuɔŋ. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
Wia teniŋ kerichiba ari J̱uu
tiŋŋaa kuhiasiŋ chichɛ di
ba kpuu. 48 Ama ba bi jiŋ
woŋbii-la ba si jaŋ to, bɛɛ
wiaa nialiŋ kala fa si hɛ dimɛ
jegile ninii wialiŋ u síi bul nɛ
ari siifiɛsiŋ.

20

Farisii tiŋŋaa piɛsɛ Yesu u doluŋ wiaa

Mat. 21.23-27; Maak 11.27-33

1 Tapulii kubala Yesu
didagɛ niaa Wia-dia lɛ aŋ
pɛ bubul Wia wu-zɔmɔ-la
wiaa. Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari

Wia teniŋ kerichiba ari Ju̠u
tiŋŋaa kuhiasiŋ sii kɔ u teeŋ.
2 Ba piɛsu a bul, "Dol bɛɛ nɛ
ŋ kɛŋ a ŋiŋaa wiaa deeŋba?
Kubɛɛ nɛ piŋ doluŋ ŋ ŋiŋaa
ŋii?" 3 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Mi ma jaŋ piɛsɛma
wii. Má dagɛmi. 4 Jɔɔŋ, nii-
la fa síi fo niaa Wii-chuɔlɛ
liiŋ, u doluŋ, u lii Wia teeŋ
nɛɛ koo nuhuobiine teeŋ
nɛɛ?" 5 Ŋii nɛ ba suomo
kɛŋ wii-la lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ aa
bul, "Wu-bɛɛ nɛ laa chɛ di
la bul? Di la nɛ bula pu
a bul di Wia teeŋ nɛ u lii,
u jaŋ piɛsɛla a bul, 'Bɛɛ nɛ
saa tii ma bi wialiŋ u si bula
laa dii?' 6 Di la nɛ bira si
nuhuobiine teeŋ nɛ, ni-daŋ-
la kala si hilimi daha, ba jaŋ
yagɛla ari tabiaa, bɛɛ wiaa
ba sɛyɛ ari Jɔɔŋ fa ŋaa nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ." 7 Ŋii nɛ ba bula
pu a bul, "La bi jiŋ u dol-la
si lii lee-la." 8 Yesu ma bula
piba a bul, "Tɔɔ, mi ma bi
jaŋ dagɛma dol-la mi si kɛnɛ
bubuɔŋ."

Yesu magɛ namaga a tigɛ tiŋtinnaa si hɛ baga lɛ

Mat. 21.33-46; Maak 12.1-12

9 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga
a pi nialiŋ si hɛ dimɛ a bul,
"Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ a
bil baga a chɔŋsɛ kiaa si kɛŋ
nɛnɛɛ yugɛ a nagɛ chichuɛŋ.
Ba yiriŋ nɛ gireps. Ŋii nɛ u
paa niaa hɛ baga-la lɛ di ba
bibeŋ, aŋ sii mu tiŋtee dɔŋ
a dieni dimɛ. 10 Kialiŋ nɛniŋ
si yie, u tiŋ u tiŋtinnaa dɔŋɔ
duu mu tiŋtinna-la teeŋ a
laa tii-nɛnɛ-la dɔŋsuŋ kaa
kɔ. U mu ba kɛnu a ŋmobu
aŋ kiru, u miira kɛŋ na-hilliŋ
a kaa mu baga tiina teeŋ.
11 Ŋii nɛ u bira tiŋ u tiŋtinna-
la dɔŋɔ maa. U ma bira mu.
Nialiŋ ŋmobu maa aŋ hiisu
aŋ bira kiru maa, u miirɛ ari
na-hilliŋ. 12 Ŋii nɛ u bira tiŋ
ni-tori. Nialiŋ piru maa aŋ
kiru ta. 13 Ŋii nɛ baga-la tiina
bul, 'Wu-bɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa?
Mi jaŋ tiŋ mi bii-chooluŋ. Ŋ
bi pɔɔ, ba jaŋ zilu.' Ŋii nɛ
u tiŋ bile u mu. 14 Tiŋtinna-
la si nau duu kɔ, ŋii nɛ ba
bula pi dɔŋɔ a bul, 'Baga-la
tiina bie nɛ ŋii. Di baga-la
tiina nɛ suba, bie deeŋ nɛ
jaŋ dii u kiaa. Má leŋ di
la kpuu, ka di baga-la ŋaa
la kuŋ.' 15 Ba kɛnu kaa lii
baga-la tuɔŋ a kpuu." Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛ nialiŋ a bul, "Ɛɛ
nɛ baga-la tiina jaŋ ŋaa? 16 U
jaŋ kɔ a kpu tiŋtinna-la kala
aŋ joŋ baga-la a pi ni-tania."

Nialiŋ si nii wialiŋ Yesu
si bula, ba si di Wia bi jaŋ
sɛi di ba ŋaa ŋii. 17 Ŋii
nɛ Yesu beŋba aŋ piɛsɛba a
bul, "Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ ari tiebii-la dii-saaraa
si via ta, u nɛ jaŋ ku ŋaa
tiebii-duoŋ ba si joŋo bil dia
geŋtine. Wiiŋ deeŋ bubuɔŋ
nɛ saa ŋaa bɛɛ? 18 Nii-la
kala si tel tiebii-la nyuŋ, u
tiina jaŋ yɛrɛ muno muno.
Di tiebii-la ma nɛ tel nuu-
kala nyuŋ, u jaŋ yɛrɛ u tiina
muno muno."

Yesu bul laŋpoo ti̠miŋ wiaa

Mat. 22.15-22; Maak 12.13-17

19 Ŋii nɛ Wia teniŋ
kerichiba ari nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
walimɛ di ba kɛŋ Yesu naa-
buasu-la lɛ, bɛɛ wiaa ba
jima ari u magɛ namaga-la
a tigɛba lɛ nɛ. Ama baa fá
nialiŋ si hɛ dimɛ nɛ. 20 Ŋii nɛ
ba bee chichɛ woŋbii-la ba
si jaŋ to a kɛnu. Ba kpal niaa
a ŋaa di ba fugi ari ba ŋaa
ni-titiiba nɛ. Ba joŋ moribiee
piba di ba mu a magisɛ Yesu
a piɛsu wiaa a na duu nɛ
bul wii chei, di ba wuo to
ŋii lɛ a kɛnu a kaa mu hɛ
ba kuori-baliŋ nisiŋ lɛ, duu
ŋaau ŋii kala u si cho. 21 Ŋii
nɛ nialiŋ ba si hɛ, ba mu
Yesu teeŋ, a piɛsu a bul, "La
kuhiaŋ, la jima wialiŋ kala ŋ
síi bul aŋ didagɛ maa, ba ŋaa
wutitiiba nɛ. La jima ari ŋ
joŋ niaa kala ba ŋaa kubala
nɛ, ŋŋ dagɛ Wia woŋbii-titii
nɛ. 22 U ŋaa woŋbii nɛ di la
t̲iŋ laŋpoo a pi Rom tiŋteeŋ
kuori-baliŋ ba síi yirɛ Siiza
koo? Dagɛla." 23 Ama Yesu
jiŋ ba bubuɔŋ. Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, 24 "Má kɛŋ
moribii-biiŋ kaa kɔ mi bee
na. Kubɛɛ nyuŋ nɛ hɛ dimɛ?
Kubɛɛ yiriŋ ma nɛ ba tuuro
hɛ moribie-la lɛ?" Ŋii nɛ ba
si, "Siiza yiriŋ nɛ." 25 Ŋii nɛ
Yesu bul, "Tɔɔ, má joŋ Rom
tiŋteeŋ kuori-bal-la kiaa a
pu, aŋ joŋ Wia ma kiaa pu."
26 U si bul ŋii, ba bi wii-
kala na ba si jaŋ wuo to ŋii
lɛ kɛnu nialiŋ si hɛ dimɛ
sipaaŋ. Wialiŋ u si bula
ŋaaba wu-kpuŋkpere, ba
niiŋ kala maa.

Yesu bul wiaa a tigɛ nialiŋ si sii suuŋ lɛ

Mat. 22.23-33; Maak 12.18-27

27 Ŋii nɛ Sadusii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ ma kɔ Yesu teeŋ.
Niaa deeŋba laa dii ari nialiŋ
si suba bira bi jaŋ sii suuŋ lɛ.
Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, 28 "La
kuhiaŋ, Moosis dagɛla Wia
teniŋ tuɔŋ ari baal nɛ jaa
haala, di haal-la ari baal-la
nɛ bi bii lula, aŋ ka di baal-la
suu, duu ŋaana jaa yo-haal-
la a lul biiriŋ pi u malima
si suba, di biiri-la chiŋ u
nyuŋ lɛ. 29 Naaŋbiiriŋ balipɛ
nɛ fa hɛ dimɛ bua kubala
lɛ. Ba kuhiaŋ jaa haala. Ba
di haal-la bi bii lula, aŋ ka
u suu. 30 Liamiŋ tiina joŋ
haal-la jaa. Ba duu ma bi
bii lula, aŋ ka u ma suu.
31 Torimuŋ tiina ma joŋ haal-
la jaa. U ma ŋii titia nɛ. Ŋii
nɛ naaŋbiiri-la balipɛ kala
jaa haal-la. Ba kala suu aŋ
bi bii lula. 32 U ŋii hariŋ
haal-la ma suu. 33 Tapulii-la
niaa si jaŋ sii suuŋ lɛ, baalaa
deeŋba balipɛ tuɔŋ kubɛɛ nɛ
jaŋ tii haal-la? Ba kala balipɛ
nɛ jaau."

34 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Baala-la ari haala-la si
hɛ ba miisiŋ lɛ lɛɛlɛ, ba níi
jaa dɔŋɔ. 35 Ama bua-la lɛ
baala-la ari haala-la si jaŋ sii
suuŋ lɛ a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ, ba bira bi jaŋ jaa dɔŋɔ.
36 Ba jaŋ nagɛ Wia tiŋdaaraa
a bira bi jaŋ suu. Wia si
chisɛba suuŋ lɛ ŋii, ba jaŋ
ŋaa Wia biiriŋ. 37 Moosis
fa paala chaasa dagɛ ari ba
jaŋ chisɛ nialiŋ si suba suuŋ

lɛ di ba wei. U fa bul Wia
teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ari la Tiina
Wia nɛ ŋaa Abiraham Wia
ari Aizik Wia ari Jekɔb ma
Wia. Lee-la u fa si bul wiaa a
tigɛ tii-bie-la síi dii nyiniŋ lɛ
nɛ, u fa bul ŋii. 38 U si bul ŋii
daga ari u ŋaa ni-weyee Wia
nɛ. U bi jaŋ wuo ŋaa nialiŋ
si suba Wia." 39 Ŋii nɛ Wia
teniŋ kerichiba dɔŋsuŋ bula
pu a bul, "La kuhiaŋ, ŋ bul
woruŋ nɛ." 40 Ba bira bi nyu-
duoŋ kɛnɛ di ba piɛsɛ Yesu
wii-kala.

Ba piɛsɛ Kirisito, nii-la Wia si liisa, wiaa

Mat. 22.41-46; Maak 12.35-37

41 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba,
"Ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo bul ari
Kirisito, nii-la Wia si li-
isa, jaŋ ŋaa Devit nihiliɛrɛ
duŋduŋa? 42 Devit titia bula
Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi
yirɛ Saams a bul,

'Mi Tiina Wia bula pi mi Tiina,
duu hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
43 see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'

44 Devit titia yirɛ nia deeŋ
u Tiina. Ɛɛ nɛ saa u
jaŋ wuo ŋaa Devit nihiliɛrɛ
duŋduŋa?"

Yesu bul Wia teniŋ kerichiba wiaa

Mat. 23.1-36; Maak 12.38-40

45 Ŋii nɛ Yesu bula pi
u haritooroo nialiŋ kala
sipaaŋ a bul, 46 "Má
kɛŋ ma titia woruŋ Wia
teniŋ kerichiba lɛ. Ba
yie gugɔllɛ yɔbɔ lɛ ari
ba gɛri-duduosuŋ, a cho
di niaa jujoŋba jirima a
chuchuɔlɛba. Ba yie chichɛ
di-hɔŋ-zɔŋŋɔɔ Wii-chuɔlɛ
diisiŋ lɛ. Di ba nɛ yirɛba di
ba ku dii kiaa, ba cho di ba
hɔŋ ni-balaa di-hɔnɔɔ maa.
47 Ba yie fugo chuɔlɛ Wia
didieni a kɛŋ yo-haalaa kiaa
kaa laa didii. Bua-la lɛ Wia
si jaŋ dii ba sariya, ba nɛ
jaŋ na hɛɛŋ a kii ba dɔŋsuŋ
tiŋŋaa kala."

21

Yo-haala joŋ kiaa pi Wia

Maak 12.41-44

1 Bua kubala Yesu hɛ Wia-
dia lɛ a na nialiŋ si kɛŋ kiaa
si joŋ ba moribiee bil a pipi
Wia. 2 Ŋii nɛ u bira na
yo-haal ma si joŋ amiisiŋba
balia a ma hɛ. 3 Ŋii nɛ u
bula pi nialiŋ a bul, "Wutitii
nɛ mi bulaa pima, yo-haala
deeŋ moribii-bie-la u si joŋo
hɛ, u nɛ kii nialiŋ moribie-
la kala. 4 Nialiŋ kala si joŋ
moribiee a pi Wia, ba liisa
aŋ ka nɛ. Aŋ ka u-na joŋ u
summu moribiiŋ kala a hɛ,
ku-la kala u si kɛnɛ nɛ ŋii."

Yesu bul ŋii Wia-dia si jaŋ tel

Mat. 24.1-2; Maak 13.1-2

5 Ŋii nɛ Yesu haritooroo
dɔŋsuŋ bul wiaa a tigɛ Wia-
dia-la lɛ a bul duu zɔmɔ, di
u tiebie-la ba si kaa saau ma
zɔmɔ, a bira bul ŋii niaa si
joŋ ku-zɔŋŋɔɔ a pi Wia ba
kaa wasɛ dia-la, ba kala nɛ
ŋaa dia-la zɔŋ ŋii. 6 Ŋii nɛ
Yesu bul, "Bua kubala jaŋ
yi, ba jaŋ ŋmoo kiaa deeŋba
kala ma síi na a lo. Ba bi jaŋ

leŋ di tiebii-bala ma daŋ u
dɔŋɔ lɛ."

Yesu bul ŋii ba si jaŋ dɔgisɛ nialiŋ síi tou

Mat. 24.3-14; Maak 13.3-13

7 Ŋii nɛ ba piɛsɛ Yesu a bul,
"La kuhiaŋ, bua bɛɛ lɛ nɛ
wiaa deeŋba jaŋ ŋaa? Bɛɛ
kiaa nɛ la jaŋ na, ka di wiaa
deeŋba-na ŋaa?" 8 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Má
kɛŋ ma titia woruŋ di nuu-
kala síma nyisu," a bira bul,
"Niaa jaŋ yugɛ a kɔ a joŋ
mi yiriŋ hɛ ari ba nɛ ŋaa
Kirisito, a bul di bua-la dunia
si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ. Ama
ma sí ba hariŋ to. 9 Ma
jaŋ nii ari laaliŋ ari yuosuŋ
hɛ daha a hɛ di-boloo maa.
Di ma nɛ ku nii ŋii, ma sí
leŋe di ma bɔisiŋ joŋ. Wiaa
deeŋba kala jaŋ ŋaa bal,
ama u ŋii saa bi naga ari
dunia didɛriŋ yie nɛ."
10 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa jaŋ sii a
mu yuo tiŋteeŋ dɔŋɔ niaa.
Taŋ kuoro ari u niaa jaŋ
sii giri a mu yuo kuoro
dɔŋɔ ari u niaa. 11 Tiŋteeŋ
jaŋ zigili woruŋ, losuŋ ma
jaŋ juu, nyanyalaa jaŋ juu
niaa leree yugɛ, wu-bal-
lɔrunuŋ ari wu-magilaa kala
jaŋ ŋaa wia nyuŋ. 12 Ka
di wiaa deeŋba kala-na ŋaa,
ba jaŋ kɛsɛma a to naasiŋ
dɔgisɛma. Ba jaŋ joŋma
hɛ niaa nisiŋ lɛ di ba dii
ma sariya Wii-chuɔlɛ diisiŋ
lɛ a kɛŋma tɔ dia. Ba
jaŋ kɛŋma kaa mu kuoroo
ari ni-balaa sipaaŋ a tiŋ mi
wiaa. 13 Bua deeŋ lɛ nɛ
ma jaŋ wuo na woŋbiiŋ a
bul Wia wu-zɔmɔ-la. 14 Má
kɛŋ ma titia hɛ dɔŋɔ lɛ a
sí leŋe duu walimɛma ŋii
ma si jaŋ bul wiaa a laa
ma titia, 15 bɛɛ wiaa mi
jaŋ joŋ wu-jimiŋ a hɛ ma
nyuŋ lɛ di ma bul wialiŋ ma
diŋdɔŋŋɔɔ si bi jaŋ wuo kaa
lɛrɛ ari wutitii dee. 16 Ma ny-
immaba ari ma naaŋbiiriŋ
ari ma doho niaa ari ma
naŋdɔŋsuŋ paala jaŋ joŋma
hɛ ma diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ.
Ba jaŋ kpu ma dɔŋsuŋ.
17 Nuu-kala jaŋ bɛrɛma a tiŋ
mi wiaa. 18 Ama ma kuŋ
nyu-puŋ ma bi jaŋ lɛl. 19 Di
ma nɛ nyalima, ma jaŋ laa
ma miisiŋ."

Yesu bul ari ba jaŋ ŋmoo Jerusalɛm lo

Mat. 24.15-21; Maak 13.14-19

20 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
"Di ma nɛ na di laali-yuoroo
golli Jerusalɛm, ma jaŋ jiŋ
ari taŋ-la jaŋ tel lɛɛlɛ. 21 Ŋii-
na má leŋ di nialiŋ si hɛ
Judiya lɛ fá mu jil peelee
nyuŋ. Nialiŋ ma si hɛ taŋ-
la tuɔŋ, u maga di ba lii taŋ-
la tuɔŋ. Nialiŋ ma si hɛ
ba bagisiŋ lɛ, ma sí miira
juu taŋ-la tuɔŋ. 22 Tapulii-
la Wia jaŋ dɔgisɛ Iziral niaa,
a leŋ di wialiŋ kala ba si
bula Wia teniŋ tuɔŋ sɛnɛ ku
bal. 23 Haala-la si kɛŋ luoroo
ari haala-la si kɛŋ bii-mulluŋ
baa wasɛ yiliŋ, tapulia-la lɛ
ba jaŋ na hɛɛŋ. Tiŋtee-
la kala jaŋ na hɛɛŋ woruŋ.
Wia jaŋ na baaniŋ tiŋteeŋ
deeŋ niaa nyuŋ a dɔgisɛba.
24 Ba jaŋ kpu dɔŋsuŋ ari

tokobiee, aŋ kɛsɛ dɔŋsuŋ di
ba ma ŋaa yosuŋ tiŋtee-
dɔŋsuŋ lɛ, ka nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa yigi Jerusalɛm
taŋ-la kala lo, see bua-la yie
di Wia piba woŋbiiŋ di ba
leŋ.”

Yesu bula pi niaa duu jaŋ miira kɔ
Mat. 24.29-31; Maak 13.24-27

25 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Niaa jaŋ na wu-magilaa
wii-pɔsuŋ ari chɛnɛ ari
chɛŋwulaa lɛ. Dunia kala
lɛ, niaa bi jaŋ jiŋ wii-la kala
lɛ ba si hɛ. Di mugi-balaa níi
huuru, fawulluŋ jaŋ kɛŋba.
26 Fawulluŋ jaŋ kɛŋ niaa di
ba yeŋŋi a tiŋ ba síi yiɛlɛ wii-
la si jaŋ ŋaa dunia kala lɛ.
Ba jaŋ kiri wia nyuŋ kialiŋ
kala si kɛŋ doluŋ di ba lii
ba leree. 27 Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ
na mi-na Nuhuobiine Bie di
mi to duoŋbiliŋbaaniŋ tuɔŋ
kuu tuu. Mi jaŋ kɛŋ doluŋ
a chaanɛ kiŋkɛŋ. 28 Di wiaa
deeŋba suomo a ŋiŋaa, má
sii chiŋ a kɛŋ ma digilaa
wuoli, bɛɛ wiaa bua-la lɛ
Wia si jaŋ laama ta yie nɛ.”

Yesu bul tutogo wiaa
Mat. 24.32-35; Maak 13.28-31

29 Ŋii nɛ Yesu magɛ na-
maga piba a bul, “Má bee
na tutogo ari tiisiŋ dɔŋsuŋ.
30 Di ma nɛ na tiisiŋ di ba
suomo tutɔsɛ, ma jima yibi-
iniŋ jua nɛ. 31 Ŋii titia nɛ,
di ma nɛ na wiaa deeŋba
kala mi síi dagɛma di baa
ŋaa, ma jiŋ ari Wia kuorii-
la kpaga nɛ. 32 Wutitii nɛ,
mi bulaa pima, ma lɛɛlɛ
niaa deeŋba si hɛ ma miisiŋ
lɛ, ma bi jaŋ suu, ka wiaa
deeŋba ŋaa bal. 33 Wia nyuŋ
ari tiŋteeŋ kala jaŋ dɛrɛ,
ama wialiŋ mi si bula bi jaŋ
lɛl.

34 Má kɛŋ ma titia, a sí wu-
fuoloo ŋiŋaa, a sí siniŋ nyua
bubugi. Ma sí leŋe di dunia
kiaa wiaa walimɛma. Di
wiaa deeŋba níi walimɛma,
tapulii-la mi-na Nuhuobiine
Bie si jaŋ kɔ, u jaŋ guu ku
di-ma lɛ a nagɛ ba si hɛ bɛrɛ́,
kiaa vɛnɛ mu juu-u lɛ aŋ bi
jiŋ ŋii. 35 Tapulii-la jaŋ kɛŋ
dunia nuu-kala lee-kala lɛ.
36 Má pɔ a chuchuɔlɛ Wia
bua-na kala lɛ. Di ma nɛ ŋaa
ŋii, ma jaŋ kɛŋ doluŋ a lii
wialiŋ kala si jaŋ ŋaa lɛ ari
yarifiɛlaa a wuo chiŋ mi-na
Nuhuobiine Bie sipaaŋ.”

37 Yesu fa yie hɛ Wia-dia
lɛ wiihɛyɛ ari chichuɔŋ kala
a didagɛ niaa. Di didaaniŋ
nɛ yie-na kala, u yie mu
Oliv pel-la nyuŋ nɛ a piŋ.
38 Siipuuraa-na kala saa niaa
yie mu Wia-dia di ba jegile
nii wialiŋ u síi bul.

22

Ba vuura di ba kpu Yesu
Mat. 26.1-5; Maak 14.1-2; Jɔɔŋ 11.45-53

1 Tapulaa deeŋba, diisiŋ
kieliŋ gbiele-la kpaga nɛ,
gbiele-la lɛ ba si yie dii
boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ. 2 Ŋii nɛ nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba wi-
walimɛ di ba na woŋbii-la
ba si jaŋ to a kpu Yesu di

nialiŋ bi jiŋ, bɛɛ wiaa baa fá nialiŋ nɛ.

Judas sɛyɛ duu joŋ Yesu yallɛ

Mat. 26.14-16; Maak 14.10-11; Jɔɔŋ 11.45-53

3 Ŋii nɛ Sitaani ku juu baal kubala. U fa ŋaa Yesu haritooroo fii ari balia-la dɔŋɔ nɛ. U yiriŋ nɛ Judas. Baa yiru Isikarɔt ma nɛ. 4 Ŋii nɛ
Judas sii mu bula pi nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari Wia-dia kuhiasiŋ ŋii u si jaŋ to a kɛŋ Yesu yalla piba.
5 Ba tuɔŋ tɔrɛ. Ba sɛi ari ba jaŋ pu moribiee. 6 Ŋii
nɛ Judas sɛi, a suomo chichɛ woŋbii-la u si jaŋ to a kɛŋ Yesu yalla piba di nialiŋ bi jiŋ.

Yesu ari u haritooroo dii diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee

Mat. 26.17-25; Maak 14.12-21; Jɔɔŋ 13.21-30

7 Ŋii nɛ gbiele-la lɛ ba si yie dii boroboro-la si bi siburuŋ kɛnɛ yi, bua-la lɛ u si maga di ba kpu pie-biela ba si jaŋ kaa ŋaa gbielela kudiilee. 8 Ŋii nɛ Yesu tiŋ
Piita ari Jɔɔŋ a bul di ba mu ŋaa ba diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee di ba dii. 9 Ŋii nɛ ba
piɛsu a bul, "Nii nɛ ŋŋ chɛ di la ŋaa kudiile-la?" 10 U bula
piba a bul, "Bee na, di ma nɛ juu taŋ tuɔŋ, ma jaŋ cheŋ baal kubala duu kori loŋ ari liiŋ. Má to u hariŋ juu diala u síi juu. 11 Di ma nɛ
mua, má bula pi dia-la tiina a bul, 'La kuhiaŋ si la piɛsiŋ di nii lɛ nɛ nuhuɔraa dia hɛ, di ba di u haritooroo juu hɔnɔ dii diisiŋ kieliŋ gbielela kudiilee?' 12 U jaŋ dagɛma
dii-bal kubala. U ŋaa lusuŋ nyuŋ dia nɛ. Ba wasu kala. Lee-la nɛ ma jaŋ ŋaa kudiilela." 13 Ŋii nɛ ba mu a na
wialiŋ kala u si bula piba ari ba jaŋ na, a ŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele kudiile-la ba dii.

Kudiile-la la si jaŋ dii a liliisi Yesu wiaa

Mat. 26.26-30; Maak 14.22-26; 1 Kɔr. 11.23-25

14 Bua-la si yie di ba dii kudiile-la, Yesu ari u naŋzɔɔba kala hɔŋ di ba dii kiaa. 15 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Mi fa paala cho di la di ma dii kiaa deeŋba, aŋ ka di mi-na na hɛɛŋ. 16 Mi jaŋ
bula pima ari mi bira bi jaŋ kɔ di mi dii kudiilee deeŋba, see bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ kɔ. Ŋii lɛ nɛ la jaŋ jiŋ kudiile-la la si die bubuɔŋ."
17 Ŋii nɛ u joŋ nyunyuala ari siniŋ a lɔllɛ Wia aŋ joŋo pi u naŋzɔɔba-la a bul, "Má laa nyunyuala deeŋ ari siniŋ a kaa kpaa ma titia. 18 Mi
bulaa pima, mi bira bi jaŋ kɔ di mi nyua siniŋ deeŋ, see bua-la lɛ Wia kuorii-la si jaŋ
kɔ." 19 Ŋii nɛ Yesu bira joŋ boroboro a lɔllɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ chɔgɛ, a joŋo piba aŋ bul, "Mi yaraa nɛ ŋii. [Mi joŋo pi Wia a tiŋ ma wiaa, má laa dii. Má ŋaa ŋii a liliisi mi wiaa." Ŋii nɛ ba
dii. 20 Ba si dii kialiŋ dɛrɛ, u bira joŋ nyunyuala ari siŋla a piba aŋ bul, "Nyunyuala ari siniŋ deeŋ ŋaa ŋ̱ii-falii nɛ Wia ta. Mi chaliŋ si jaŋ jaasɛ

ma wiaa nɛ tii Wia ta nii-la.] 21 Má bee na, nii-la si jaŋ kɛŋmi yallɛ hɛ la tuɔŋ nɛ, la kala didii kiaa. 22 Mi-na Nuhuobiine Bie, mi jaŋ suu ari Wia si dagɛ ŋii, ama nii-la si jaŋ joŋmi yallɛ, u jaŋ na hɛɛŋ yugɛ.” 23 Ŋii nɛ Yesu naŋzɔɔba-la suomo pipiɛsɛ dɔŋɔ ari ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ jaŋ ŋaa ŋii?

Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa kaa lilɛrɛ

24 Ŋii nɛ Yesu haritooroo kɛŋ ba tuɔŋ kuhiaŋ wiaa kaa lilɛrɛ. 25 Yesu bula piba a bul, “Nialiŋ si bi Juu tiŋŋaa ŋaa kɛŋ ba doluŋ kaa hɔŋ ba niaa nyuŋ nɛ. Kuoroo dɔŋsuŋ síi beŋ niaa, ba cho di nialiŋ ba síi beŋ kɛŋba kaa yiyirɛ ni-zɔmɔ. 26 Ama u bi maga di ma ŋiŋaa ŋii. U maga di ma tuɔŋ kuhiaŋ nɛ birimɛ haŋbie, di ma sipaa-laara ma tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima. 27 Nuu nɛ hɔnɔ, aŋ ka u dɔŋɔ ŋaa kudiilee pupu u didii. Ba di nii-la si ŋaa kudiile-la pupu, ba tuɔŋ kubɛɛ nɛ yuga? Nii-la si hɔnɔ, ka ba ŋaa kudiilee pupu, u nɛ yuga. Ama mi-na hɛ ma tuɔŋ a tiŋ tiŋtiŋŋaa pipima.

28 Mi si hɛ ma teeŋ ŋii, mi na hɛɛŋ woruŋ. Aŋ ka ma chiŋ mi sɛmɛ aŋ bimi via ta. 29 Mi Nyimma pimi doluŋ nɛ di mi ŋaa kuori-baliŋ. Ŋii titia nɛ mi ma jaŋ pima doluŋ di ma ŋaa kuori-balaa. 30 La di ma kala jaŋ dii kudiilee Wia kuorii-la tuɔŋ. Ma jaŋ hɔŋ kuori-kpasinniŋ nyuŋ a dii Iziral tiŋŋaa ta-geŋtisi-la fii ari balia-la sariya.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul duu buu jiŋ

Mat. 26.31-35; Maak 14.27-31; Jɔɔŋ 13.36-38

31 Ŋii nɛ Yesu bula pi Saamɔŋ Piita a bul, “Saamɔŋ, Sitaani laa woŋbiiŋ nɛ duu magisɛ ma kala, duu pɔrɛ ni-zɔŋŋɔɔ ni-bɔŋŋɔɔ lɛ, ari paara si yie chaarɛ mii-jɔruŋ ta, aŋ ka mii-biiŋ ŋii. 32 Ama mi chuɔlɛ Wia pi ŋ-na Saamɔŋ nɛ di ŋ yarida sí lɛl. Di ŋ nɛ miira kɔ mi teeŋ, pɛ ŋ naaŋbiiriŋ ma lɛ di ba chiŋ ba yarida naaŋ lɛ woruŋ.” 33 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul, “Mi Tiina, mi síi to ŋ hariŋ ŋii, di ba nɛ tɔŋ dia maa, mi paala ŋaa siri nɛ di ba kɛŋmi ma tɔ. Di ba kpuŋ maa, mi ma ŋaa siri nɛ di mi suu.” 34 Ŋii nɛ Yesu bula pi Piita a bul, “Piita, ji-bele bi jaŋ yel, aŋ ka di ŋ bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ bimi jiŋ.”

Yesu bula pi u haritooro-la moribiee ari tokobiee wiaa

35 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ u haritooroo a bul, “Bua-la lɛ mi si tiŋma, ma lii aŋ bi moribiee koo sulli-gbaŋsiŋ ma koro, a bi nɛŋtɛŋŋɛɛ tuŋ bulia bulia ma koro. Ma si mu ŋii, ma chɛ kuŋ nɛ kaa?” Ba bul di ba bi kuŋ-kala chɛ ka. 36 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Ama lɛɛlɛ ma ku-la kala si kɛŋ moribiee koo sulli-gbaŋa, u maga duu joŋ. Ma ku-la ma kala si bi

tokobii kɛnɛ, u maga duu jɔŋ
u gɛri-baliŋ yallɛ nɛ a yɔɔ
dɔŋɔ. 37 Ŋii nɛ ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba bula
ari ba jaŋ kɛnu pɛ wu-bɔŋ
ŋiŋaaraa lɛ. Wiaa deeŋba
ba ŋmuŋsa a tigɛmi lɛ nɛ.
Ba kala jaŋ ŋaami lɛ nɛ,
bɛɛ wiaa wialiŋ kala ba si
ŋmuŋsa a tigɛmi lɛ, ba kala
jaŋ sɛnɛ ŋaa a dɛrɛ.” 38 Ŋii
nɛ u haritooroo bula pu a
bul, “La Tiina, bee na, toko-
biee balia nɛ ŋla.” Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Má leŋ
di wii-la kala bal.”

Yesu chuɔlɛ Wia pel-la nyuŋ ba síi yirɛ Oliv

Mat. 26.36-46; Maak 14.32-42

39 Ŋii nɛ Yesu lii Jerusalɛm
lɛ a jil peel-la nyuŋ ba síi
yirɛ Oliv, ari u si vɛnɛɛ ŋaa
ŋii. Ŋii nɛ u haritooroo to
u hariŋ mu. 40 Ba si yi
lee-la, u bula piba a bul,
“Má chuɔlɛ Wia, di Sitaani
sí wuo nyisɛma.” 41 U si bul
ŋii dɛrɛ, u kieli u haritooro-
la a mu sipaaŋ muapilii, a
tuu kpirimi duu chuɔlɛ Wia.
42 U chuɔlɛ Wia a bul, “Mi
Nyimma, di ŋ tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ, liisɛ hɛɛ-la síi kɔmi lɛ.
Ama mi-na tuɔtɔruŋ lɛ dee
ŋ-na tuɔtɔruŋ lɛ nɛ.” [43 Ŋii
nɛ Wia tiŋdaara kubala lii
wia nyuŋ a ku tuu u teeŋ a
pu doluŋ. 44 U tuɔŋ faasa
chei kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ
u faasa chuɔlɛ Wia ari si-
ifiɛsiŋ. U suoluŋ paala nagɛ
chaliŋ a tutuu tiŋteeŋ.] 45 U
si chuɔlɛ Wia dɛrɛ, u sii a
miira mu u haritooroo teeŋ,
di ba piŋ doŋ, bɛɛ wiaa ba
tuɔŋ cheye nɛ woruŋ. 46 Ŋii
nɛ u piɛsɛba, “Ma sɛnɛ piŋ
nɛɛ? Má sii chuɔlɛ Wia, di
Sitaani sí wuo nyisɛma.”

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Maak 14.43-50; Jɔɔŋ 18.3-11

47 Yesu ha síi bul wiaa ŋii,
di ni-daŋ kɔ. Yesu haritooro-
la fii ari balia-la dɔŋɔ nɛ
kɛŋba kaa kɔ lee-la. U yiriŋ
nɛ Judas. Ba si kɔ, Judas
mu Yesu teeŋ a guoru. 48 Ŋii
nɛ Yesu bul, “Judas, ŋ sɛnɛ
guorimi ŋla nɛ di ŋ jɔŋ mi-
na Nuhuobiine Bie yallɛɛ?”
49 Yesu haritooro-la fa si hɛ
dimɛ a na wii-la síi ŋaa, ŋii
nɛ ba piɛsɛ Yesu a bul, “La
Tiina, ŋŋ chɛ di la kɛŋ la
tokobie-la taba nɛɛ?” 50 Ŋii
nɛ Yesu haritooroo dɔŋɔ jɔŋ
tokobii, a ta nialiŋ dɔŋɔ na-
diiŋ digiliŋ kiɛsɛ. Baal-la fa
ŋaa nii-la si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ yomo nɛ. 51 Ŋii
nɛ Yesu bul di u maga nɛ, di
ba leŋ. U si bul ŋii, u digi
baal-la digiliŋ lɛ a ŋaa u fiɛlɛ.
52 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛ nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia-dia kuhiasiŋ ari ba
taŋ kuhiasi-la si kɔ di ba
kɛnu, a bul, “Mi ŋaa gaaru
nɛɛ? Ma síi kori tokobiee
ari taŋguloo a kukɔ di ma
kɛŋmii? 53 La di ma kala
nɛ fa hɛ Wia-dia lɛ tapulii-
na kala, aŋ ka ma bi walima
di ma kɛŋmi dimɛ. Ama
bua deeŋ lɛ nɛ birimiŋ tiina
Sitaani pima doluŋ ma wuo
kɔ di ma kɛŋmi.”

Piita si u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.57-58, 69-75; Maak 14.53-54, 66-72; Jɔɔŋ 18.12-18, 25-27

54 Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu. Ba
kɛnu kaa mu nii-la si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia,
ka Piita daa tuto ba hariŋ.
55 Di ba hɛ nyiniŋ kaala tuɔŋ.
Ba si jua, Piita mu pɛ nialiŋ
síi wieni nyiŋ-la lɛ. 56 Toli-
bie kubala ma hɛ dimɛ. U
fa ŋaa dia-la tiŋtinnu nɛ. U
na Piita duu hɔnɔ aa wieni
nyiniŋ. U bul, "Baala deeŋ
ma faa to Yesu hariŋ nɛ."
57 Ŋii nɛ Piita si, "Haal, mi
paala buu jiŋ." 58 Muapilii di
baal kubala ma nau a bul, "Ŋ
ma ŋaa ba dɔŋɔ nɛ." Ŋii nɛ
Piita bira bul duu dee. 59 U
bi diene bira di baal dɔŋ ma
nɛ ŋii a pɛsɛ ari Piita ŋaa
Yesu haritooroo dɔŋɔ nɛ, bɛɛ
wiaa u ma ŋaa Galilii tiina
nɛ. 60 Ŋii nɛ Piita bira bula
pu a bul, "Baal, mi paala bi
wii-la ŋ síi bul jiŋ." Piita síi
bul ŋii, u bi bula dɛrɛ di ji-
bele yele. 61 Ŋii nɛ la Tiina
Yesu daasɛ a beŋ Piita. U liisi
wii-la Yesu fa si bula pu ari
u jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari
u bi u-na Yesu jiŋ, ka di ji-
bele-na yel. 62 Ŋii nɛ Piita lii
a faasa yel.

Ba sieri Yesu lɛ aŋ ŋmobu

Mat. 26.67-68; Maak 14.65

63 Ŋii nɛ nialiŋ si pɔ Yesu
sieru lɛ aŋ ŋmobu. 64 Ba vɔɔ
u siaa tɔ a ŋmobu aŋ piɛsu
duu dagɛ nii-la si ŋmobu.
65 Ba bul wiaa ma yugɛ a
tuusu.

Ba kɛŋ Yesu kɔ nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

Mat. 26.59-66; Maak 14.55-64; Jɔɔŋ 18.19-24

66 Taŋ si pula, Ju̱u tiŋŋaa
taŋ kuhiasiŋ ari nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba, ba
hilimi a leŋ ba kɛŋ Yesu kɔ
ba sipaaŋ, lee-la ba si yie
hilime vuvuurɛ wiaa. 67 Ŋii
nɛ ba piɛsu a bul, "Dagɛla, ŋ
nɛ ŋaa nii-la Wia si liisaa?"
Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Di mi nɛ bula pima maa,
ma bi jaŋ laa dii. 68 Di
mi nɛ saa bira piɛsɛma wii
maa, ma bi jaŋ bul wii-kala,
69 ama a lii lɛɛlɛ a kaa mu mi-
na Nuhuobiine Bie jaŋ hɔŋ
Wii-baliŋ sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ." 70 Ŋii nɛ ba kala
piɛsu a bul, "Ŋ nɛ saa ŋaa
Wia Bie koo?" Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Ma bul
woruŋ nɛ, mi nɛ sɛnɛ ŋaa
Wia Bie." 71 Ŋii nɛ nialiŋ bul,
"La bira bi siada tiina kala
ka chɛ. La titia nia wii-la u
si bula nɛ."

23

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit sipaaŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Jɔɔŋ 18.28-38

1 Ŋii nɛ niaa deeŋba kala
sii, a kɛŋ Yesu a kaa mu
Paalit teeŋ. 2 Dimɛ nɛ ba
suomo a bul wialiŋ u si ŋaa
chei a bul, "La kɛŋ baala
deeŋ duu nyisɛ la niaa di ba
via la woŋbii-la la síi to, aŋ
bul di ba sí laŋpoo ma time
pi Rom tiŋteeŋ kuori-baliŋ.
U bira bula a tigɛ u titia lɛ di

u nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia
si liisa, a bul duu ŋaa kuoro
ma.” 3 Ŋii nɛ Paalit piɛsu a
bul, “Ŋ nɛ ŋaa Ju̱u tiŋŋaa
kuoro koo?” Yesu bula pu
a bul, “Oo, mi nɛ.” 4 Ŋii nɛ
Paalit bula pi nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
ni-daŋ-la kala si hilime a bul,
“Mi bi wii-la na baala deeŋ si
ŋaa chei a magɛ di ba kpuu.”
5 Ŋii nɛ nialiŋ síi bul Yesu
teeŋ ha pɛsɛ a bul, “U dagɛ
niaa a ŋaa ba ŋiŋaa taawɛi
nɛ. U suomi ŋii Galilii lɛ nɛ, a
sii kɔ Judiya tiŋteeŋ, a gɔllɛ
lee-la kala aa dagɛba, a ŋaa
ba ŋiŋaa taawɛi aŋ lɛɛlɛ kɔ
Jerusalɛm ma ŋla.”

Ba kɛŋ Yesu mu Hɛrɔd teeŋ

6 Paalit si nii ari Yesu lii
Galilii nɛ, u piɛsɛ nialiŋ síi
bul Yesu teeŋ a bul, “Baala
deeŋ ŋaa Galilii tiina nɛɛ?”
Ŋii nɛ ba bula pu di kuoro
Hɛrɔd nɛ faa beŋ tiŋtee-
la Yesu si lia. 7 Paalit si
nii ŋii, u ŋaa ba kɛnu kaa
mu Hɛrɔd teeŋ. Bua-la lɛ
di Hɛrɔd hɛ Jerusalɛm lɛ.
8 Hɛrɔd tuɔŋ kala tɔrɛ u si
na Yesu, bɛɛ wiaa u nii u
wiaa faafaa kala nɛ a yie
chichɛ duu nau. U faa chɛ
di Yesu ŋaa wu-kpuŋkpere
nɛ duu na. 9 Ŋii nɛ Hɛrɔd
piɛsɛ Yesu wiaa yugɛ, ama
u bi wii bula. 10 Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Wia teniŋ kerichiba-la sii
tuɔra mu Yesu lɛ a faasa bul
u teeŋ woruŋ. 11 Hɛrɔd ari
u laali-yuoroo sieri Yesu lɛ
a dɔgisu, aŋ leŋ ba joŋ gɛri-
baliŋ ku-zɔŋ kubala laalu, aŋ
miira kɛnu mu Paalit teeŋ.
12 Hɛrɔd ari Paalit faa yuo
dɔŋɔ nɛ. A lii tapulii-la nɛ,
ba siŋ a dii naŋdɔŋsuŋ.

Ba si di ba kɛŋ Yesu mu kpu

Mat. 27.15-26; Maak 15.6-15; Jɔɔŋ 18.39–19.16

13 Ŋii nɛ Paalit yirɛ nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia kuhi-
asiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ
ari niaa dɔŋsuŋ a bula piba
a bul, 14 “Ma kɛŋ baala deeŋ
kaa kɔ mi teeŋ a bula pimi
ari u ŋaa di niaa via woŋbii-
la la síi to nɛ. Mi saa piɛsu
ma kala sipaaŋ. Wialiŋ ma
síi bul u teeŋ a bul duu ch-
eye, mi bi ba tuɔŋ kubala ma
na duu ŋaa chei. 15 Hɛrɔd
ma si bi na u si ŋaa wii-
la chei, ŋii nɛ tii u leŋ ba
bira kɛnu kaa kɔ daha. Má
bee na, baala deeŋ bi wii-
kala ŋaa chei a magɛ di ba
kpuu. 16 Mi jaŋ leŋ di ba
viiru aŋ joŋo ta.” [17 Ama
diisiŋ kieliŋ gbiele-la nɛ yie-
na kala, ba yie leŋ Paalit liisɛ
daŋsarikaba tuɔŋ kubala nɛ
a ta, nii-la Ju̱u tiŋŋaa si cho
di ba liisa.]
18 Ŋii nɛ nialiŋ kala kpia
goŋ a bul di ba kpu Yesu aŋ
liisɛ Barabas piba. 19 Bua
kubala lɛ, niaa sii ŋaa taawɛi
nɛ ba ta-baliŋ lɛ. Barabas
kpu nuu, ŋii nɛ tii ba kɛnu
mu tɔ dia. 20 Paalit si cho
duu joŋ Yesu ta, ŋii nɛ u bira
suomo bul wiaa pi ni-daŋ-
la. 21 Ama ba faasa kpia
goŋ a bul, “Má kpaasu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ, má kpaasu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ!” 22 Ŋii nɛ Paalit

piɛsɛba naaŋsiiŋ butorimuŋ
a bul, “Bɛɛ nɛ tii? Bɛɛ kuŋ
nɛ baala deeŋ ŋaa chei, ka
mi-na bi na? Mi-na bi na u
si ŋaa wii-la chei a magɛ di
ba kpuu. Mi jaŋ leŋ di ba
viiru aŋ joŋu ta.” 23 Ka ba ha
pɛsɛ, a faasa kpia goŋ a bul,
“U maga di ba kɛŋ Yesu a
kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛ.”
Ba síi ŋaa goŋ ŋii, Paalit ku
sɛi ba kua 24 a bul di ba kɛŋ
Yesu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ,
ari nialiŋ fa si sul ŋii. 25 Ŋii
nɛ Paalit liisɛ nii-la ba fa si
cho a ta, nii-la ba fa si kaa
tɔ dia a tiŋ u si ŋaa taawɛi a
kpu niaa lɛ. U joŋ Yesu a hɛ
ba nisiŋ lɛ di ba ŋaa wii-la
ba si cho.

Ba kɛŋ Yesu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Mat. 27.32-44; Maak 15.21-32; Jɔɔŋ 19.17-27

26 Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu kaa
lii di ba kaa mu kpaasɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ. Ba síi mu ŋii,
ba cheŋ baal kubala baa yirɛ
Saamɔŋ a lii Sariini, duu
lii baga a jujuu Jerusalɛm.
Ba kɛnu a joŋ daa-gɛsɛ-la
baasu a ŋaa u kaa tuto Yesu
hariŋ. 27 Ni-daŋ-la ma to u
hariŋ. Ba tuɔŋ haalaa yuga
a yiyel Yesu wiaa. 28 Ŋii
nɛ Yesu miira daasɛba aŋ
bula piba a bul, “Jerusalɛm
haalaa, ma sí mi wiaa yel.
Má yel ma titia ari ma biiriŋ
wiaa. 29 Bee na tapulaa ka
kɔ nɛ, niaa jaŋ bul, ‘Ha-
piraa ari haala-la si bi biiriŋ
lula di ba diɛsɛ, ba tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ.’ 30 Bua-la lɛ nɛ niaa
jaŋ bul di peelee tele tɔba,
di duŋdolluŋ ma jɛrɛ tɔba.
31 Mi si nagɛ tii-weyiŋ, aŋ ka
ba dɔgisɛmi ŋla, ɛɛ nɛ ba jaŋ
ŋaama ma lɛ, ma ma si nagɛ
tii-hilia lɛ?”
32 Ba si kɛŋ Yesu mu ŋii, ba
kɛŋ ni-bɔŋŋɔɔ balia ma kaa
mu di ba kpuba a pɛ Yesu lɛ.
33 Ŋii nɛ ba mu yi lee kubala
baa yirɛ nyu-kuŋkogulo. Ba
si yi lee-la, ba joŋ Yesu ari
ni-bɔmɔ-la balia a kpaasɛba
daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Dɔŋɔ hɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ si hɛ Yesu
na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ si hɛ u na-gua.
34 Ŋii nɛ Yesu chuɔlɛ Wia a
bul, “Mi Nyimma, joŋ wii-
la ba si ŋaa a chɛba, bɛɛ
wiaa ba bi jiŋ wii-la kala ba
síi ŋaa.” Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ
Yesu gɛnniŋ wiaa di ba kpaa,
a jiŋ gɛri-la nuu-kala si jaŋ
laa. 35 Niaa dɔŋsuŋ ma chiŋ
dimɛ a bibeŋ, aŋ ka J̱uu
tiŋŋaa kuhiasiŋ sisieru lɛ a
bul, “Duu nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la Wia si liisa, má leŋ duu
laa u titia ta yeii. U wuo laa
niaa tita nɛ.” 36 Laali-yuoroo
ma sieru lɛ a ŋaa siniŋ si
nyala kaa mu pu duu nyua
37 aŋ bula pu duu nɛ ŋaa J̱uu
tiŋŋaa kuoro, duu laa u titia
ta. 38 Ba ma ŋmuŋsa mɛrɛ
u daa-gɛsɛ-la lɛ a bul, “J̱uu
tiŋŋaa kuoro nɛ ŋla.”
39 Ŋii nɛ ni-bɔmɔ-la dɔŋɔ
ma si sagɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
tuusɛ Yesu a bul, “Ŋ nɛ ŋaa
nii-la Wia si liisa koo? Saa
laa ŋ titia ta aŋ pɛ laala ma
ta.” 40 Ŋii nɛ ni-bɔmɔ-la dɔŋ-
la kpiau lɛ a bula pu a bul,
“Ŋ bi Wia ka fáa? La duu
kala nɛ juu wu-bala. 41 U
maga di ba ŋaala-na ŋii nɛ,

bɛɛ wiaa la ŋaa wu-bɔŋ nɛ,
aŋ ka u-na bi wii-kala ŋaa
chei.” 42 Ŋii nɛ aŋ ka u bula
pi Yesu a bul, “Yesu, di ŋ
nɛ dii kuoruŋ, liisi mi ma
wiaa.” 43 Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, “Wutitii nɛ mi bulaa
piŋ, la diŋ kala jaŋ hɛ Wia-
jaŋ jiniŋ.”

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Maak 15.33-41; Jɔɔŋ 19.28-30

44 Wia si ku magɛ nyu-
gbaŋa, leriŋ kala biri lim
a mu yi didaaniŋ, ka leriŋ
bira pullɛ. 45 Patiisa nɛ fa
hɛ Wia-dia tuɔŋ. Ba kaa
kɛrɛ. U kiɛsɛ balia. 46 Ŋii
nɛ ka Yesu faasa yirɛ a bul,
“Mi Nyimma, mi joŋ mi titia
a hɛ ŋ nisiŋ lɛ.” U bul
ŋii nɛ aŋ wiesi u wiesi kati
aŋ suu. 47 Ŋii nɛ di laali-
yuoroo zɔlɔ kuhiaŋ kubala
fa chiŋ dimɛ. U na wii-la
si ŋaa, a dɛnnɛ Wia a bul,
“Wutitii, baala deeŋ fa ŋaa
tuɔ-pul tiina nɛ, u bi wii-kala
cheye.” 48 Nialiŋ kala fa si
hilime dimɛ di ba na wii-la
si jaŋ ŋaa aŋ lɛɛlɛ na wii-
la si ŋaa, ba paa ba nisaa
chuŋ ba nyuŋ lɛ a miira mu
dia. 49 Nialiŋ kala fa si jiŋ
Yesu, ari haala-la kala fa síi
to u hariŋ a lii Galilii kɔ,
ba chiŋ di-bolii a na wiaa
deeŋba kala.

Ba hugi Yesi

Mat. 27.57-61; Maak 15.42-47; Jɔɔŋ 19.38-42

50-51 Baal kubala ma nɛ fa
hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ Josɛf.
U fa ŋaa Ju̱u tiina nɛ a lii
Arimatiya. U fa ŋaa nialiŋ
si yie hilimi a vuvuurɛ wiaa
dɔŋɔ nɛ. U fa ŋaa tuɔ-pul
tiina nɛ. Niaa ma jujoŋu
jirima. U ma fa gbɛrɛ Wia
kuorii-la nɛ duu kɔ. Ba fa síi
vuurɛ di ba kpu Yesu a sɛnɛ
ŋaa ŋii a kpuu, u fa bi sɛyɛ.
52 Ŋii nɛ u sii mu Paalit teeŋ
a sul Yesu ku-suuŋ. Paalit
leŋ u mu sori. 53 U sori Yesu
ŋii, a joŋ gɛri-pula a bɛu,
a joŋu hugi. U kɛnu kaa
mu hugi buŋ ba si lɔsɔ lɛ
nɛ. Ba ha bi nuu-kala hugo
dimɛ. 54 Tapulii-la di ba ŋaa
siri didaaniŋ a gbɛrɛ ba chɛ-
wiesii-la. 55 Haala-la fa si to
Yesu hariŋ a lii Galilii kɔ, ba
to Josɛf hariŋ a mu na buŋ-
la, a na ŋii u si hugi Yesu.
56 Ŋii nɛ ba miira mu dia a
chɛ tulaali di ba kaa mu tisɛ
Yesu. Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ ba
sii a wiesi. Wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
bul ŋii nɛ.

24

Yesu sii suuŋ lɛ

Mat. 28.1-10; Maak 16.1-8; Jɔɔŋ 20.1-10

1 Lahadi chɛɛŋ siipuuraa,
haala-la sii a kɛŋ tulaalii-la
a kaa mu bua-la leriŋ. 2 Ba
si yi lee-la, ba na di tabii-la
ba fa si kaa tɔ bua-la niiŋ
suro. 3 Ŋii nɛ ba juu bua-
la tuɔŋ, ama ba bi la Tiina
Yesu ku-suuŋ na. 4 Ba chiŋ
dimɛ a bi jiŋ wii-la kala ba si
jaŋ ŋaa. Ba ŋaa di ba beŋ,
di baalaa balia nɛ chiŋ ba
sɛmɛ ŋii. Ba gɛnniŋ faasa
tutul. 5 Fawulluŋ kɛŋ haala-
la. Ba kɛŋ ba nyusuŋ gurɛ.
Ŋii nɛ baala-la piɛsɛba a bul,

“Bɛɛ nɛ tii ma chichɛ nii-la
si weye ni-suunuŋ tuɔŋ? [6] U
tuo daha. U sie nɛ. Má
liise mu yi wii-la u fa si bula
pima lɛ, bua-la lɛ u fa si hɛ
Galilii lɛ. [7] U fa bula pima ari
ba jaŋ joŋ u-na Nuhuobiine
Bie a hɛ haachɛ diiree nisiŋ
lɛ di ba kpaasu mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ duu suu, aŋ ka
duu sii suuŋ lɛ tapulaa ba-
tori chɛɛŋ.” [8] Ŋii nɛ haala-
la liise yi wii-la u fa si bula
piba. [9] Ba miira lii bua-
la leriŋ a mu bula pi Yesu
haritooroo fii ari kubala-la,
ari nialiŋ dɔŋsuŋ fa síi to
u hariŋ wialiŋ kala si ŋaa.
[10] Haala-la si mu bua-la leriŋ
nɛ ŋla: Mɛɛri Magidaliŋ,
Juana ari Jeems naaŋ Mɛɛri.
Ba di haalaa dɔŋsuŋ nɛ bul
wiaa deeŋba si ŋaa a pi Yesu
naŋzɔɔba-la. [11] Ama Yesu
naŋzɔɔba-la fa biina ari wii-
la haala-la si bula ŋaa wu-
nyiariŋ nɛ. Ba bi laa dii. [
[12] Ama Piita sii a fá mu bua-
la leriŋ, a mu juu bua-la, a
beŋ a na gɛnni-la ba fa si
joŋo bɛ Yesu di ba pina, aŋ
ka u bi kuŋ-kala na. Ŋii nɛ
u miira mu dia a kɛŋ wii-la
si ŋaa a bibiinɛ. U kperu.]

Niaa balia fa síi to Yesu hariŋ mu taŋ kubala baa yirɛ Emeyas

Maak 16.12-13

[13] Tapulii-la titia nɛ niaa
balia fa síi to Yesu hariŋ
mumu taŋ kubala baa
yirɛ Emeyas. Emeyas ari
Jerusalɛm yi ari meel-daasiŋ
balipɛ nɛ. [14] Ba síi mu taŋ-la
ŋii, ba bula pipi dɔŋɔ wialiŋ
kala si ŋaa. [15] Ba síi bul
wialiŋ ŋii a vuvuurɛ, ŋii nɛ
Yesu titia ku yiba ba kala
vivɛŋ. [16] Ba nau, ama ba bi
wuo jiŋ ari u nɛ. [17] Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛba a bul, “Wu-bɛɛ
nɛ maa bul ŋii woŋbiiŋ lɛɛ?”
Ŋii nɛ ba chiŋ, ba tuɔŋ kala
chei. [18] Ba tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ
nɛ Kiliapas. Ŋii nɛ Kiliapas
piɛsu a bul, “Ŋ duŋduŋa nɛ
ŋaa nuhuɔru a hɛ Jerusalɛm
lɛ a bi wii-la si ŋaa tapulaa
deeŋba niaa?” [19] Ŋii nɛ u
piɛsɛba a bul, “Wu-bɛɛ nɛ
ŋii?” Ŋii nɛ ba bula pu a
bul, “Wii-la si ŋaa Yesu si
lii Nazarɛt lɛ. Baala deeŋ
fa ŋaa nii-la fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
Wialiŋ u síi ŋaa ari wialiŋ
u síi bul fa kɛŋ doluŋ Wia
ari nuhuobiinee kala teeŋ.
[20] Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari J̱uu tiŋŋaa
kuhiasiŋ joŋu hɛ Paalit nisiŋ
lɛ duu kpuu. Ŋii nɛ Paalit
ŋaa ba kpaasu mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ u suu. [21] La
faa yiɛlɛ ari u nɛ ŋaa nii-la
si kɔ duu laa Iziral tiŋŋaa
ta. Ba si kpu Yesu ŋii, u
tapulaa batori nɛ jiniŋ. [22] La
di haala-la dɔŋsuŋ fa síi to
Yesu hariŋ ku bul wii pila.
U kperila. Ba sii mu bua-la
leriŋ siipuuraa aŋ bi Yesu
ku-suuŋ na. [23] Ba ku bul ŋii
pila. Ba bula ari ba na Wia
tiŋdaaraa ari duosoo tuɔŋ.
Ba bula piba ari Yesu weye
nɛ. [24] La tuɔŋ dɔŋsuŋ ma
mu bua-la leriŋ a na ari wii-
la haala-la si bula ŋaa wutitii
nɛ. Ba bi Yesu na.” [25] Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Ni-

yaaraa, ma digilaa yuŋie, ma bi wialiŋ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ laa dii. 26 Ma bi jiŋ ari u maga di nii-la Wia si liisa, na hɛɛŋ nɛ aŋ-na juu u kuorii-la tuɔŋ a laa yiriŋ?" 27 Ŋii nɛ Yesu bula piba wialiŋ kala ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛu lɛ, a suomi teŋ-la Moosis si ŋmuŋsa a kaa mu tenni-la kala nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ si ŋmuŋsa lɛ. U dagɛba wialiŋ kala bubuɔŋ.

28 Ba síi mu ŋii, ba ku kpagɛ taŋ-la ba síi mu. Ŋii nɛ Yesu ŋaa a nagɛ duu ha kiele mu nɛ. 29 Ŋii nɛ ba kɛnu lɛrɛ bil di taŋ bire, duu leŋ di ba chua. Ŋii nɛ u juu di ba piŋ. 30 Ba si hɛ dia tuɔŋ, ba hɔŋ di ba dii kudiilee. Ŋii nɛ Yesu joŋ boroboro a chuɔlɛ Wia aŋ kaa chɔgɛ piba di ba dii. 31 U si ŋaa ŋii, ba siaa luɔmɛ ba jiŋ ari Yesu nɛ. Ka u lɛl ba sipaaŋ. 32 Ŋii nɛ ba bula pi dɔŋɔ a bul, "La yaraa fa fiɛla nɛ woruŋ u si bul wiaa pipila woŋbiiŋ lɛ, aŋ pɛ didagɛla Wia teniŋ wialiŋ bubuɔŋ." 33 Ŋii nɛ ba sii lima lima a miira mu Jerusalɛm, a na Yesu haritooro-la fii ari kubala, ari nialiŋ dɔŋsuŋ ma fa síi to Yesu hariŋ. 34 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la fii ari kubala-la bula piba a bul, "La Tiina Yesu sɛnɛ sii nɛ. U kɛŋ u titia kaa kɔ dagɛ Saamɔŋ nɛ!" 35 Ŋii nɛ nialiŋ baliamiŋ ma bul wii-la si ŋaa woŋbiiŋ lɛ, ari ŋii ba si ku jiŋ ari la Tiina Yesu nɛ. Ba si di bua-la lɛ u si kɛŋ boroboro chɔgɛ a piba lɛ nɛ ba jiŋ ari u nɛ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Mat. 28.16-20; Maak 16.14-18; Jɔɔŋ 20.19-23; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.6-8

36 Nialiŋ balia síi bul wialiŋ ŋii, di Yesu titia nɛ chiŋ ba tutuɔbaaniŋ ŋii [a bula piba a bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa."] 37 Ŋii nɛ fawulluŋ kɛŋba, ba biina ari ni-dima nɛ ba na ŋii. 38 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba a bul, "Bɛɛ nɛ tii fawulluŋ kɛŋma maa walimɛ ma titia? Bɛɛ nɛ tii ma tuɔbiinaa vugimɛ ŋii? 39 Má beŋ a na mi nisaa ari mi naasiŋ a jiŋ di mi nɛ. Má dige na. Ma jima ari ni-dima bi yaraa kɛnɛ ari mi si kɛŋ ŋii." [40 U si bul ŋii, u kɛŋ u nisaa ari u naasiŋ kala a dagɛba di ba na.] 41 Ba ha bi laa dii, ka wii-la sima piba kiŋkɛŋ. U ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, "Ma kɛŋ kudiilee nɛɛ?" 42 Ŋii nɛ ba joŋ cheŋfiliŋ ba si wasa a pu. 43 U laa chaŋ ba sipaaŋ.

44 Ŋii nɛ u bula piba a bul, "Mi fa bula pima ari wii-na kala ba fa si ŋmuŋsa a tigɛmi lɛ jaŋ ŋaa wutitii. Ba ŋmuŋsɛ wiaa a tigɛmi lɛ wialiŋ tuɔŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto ari wialiŋ tuɔŋ nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa si ŋmuŋsa, ari wialiŋ tuɔŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba síi yirɛ Saams.

Ba kala ku ŋaa wutitii.”
45 Ŋii nɛ Yesu ŋaa ba kɛŋ wu-
jimiŋ di ba wuo jiŋ Wia teniŋ
wiaa bubuɔŋ. 46 Ŋii nɛ u
bula piba a bul, “Ŋla nɛ ba
ŋmuŋsa bil:

‘U maga di Kirisito, nii-la
Wia si liisa na hɛɛŋ a suu
aŋ sii suuŋ lɛ tapulaa
batori chɛɛŋ.’

47 Ba bira ŋmuŋsa di niaa
jaŋ bul Wia wiaa, nii-la Wia
si liisa doluŋ lɛ, dunia lee-na
kala, a bula piba di ba bir-
ima lii ba haachɛba lɛ di Wia
joŋ ba haachɛba chɛba, di ba
suomo ŋaa ŋii Jerusalɛm lɛ.”
48 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba
a bul, “Ma ŋaa wiaa deeŋba
kala si ŋaa siada, di ma wuo
bula pi niaa. 49 Má bee na,
mi jaŋ joŋ ku-la mi Nyimma
si si u jaŋ joŋo pima a hɛma
lɛ. Ama má gbɛrɛ Jerusalɛm
lɛ, see bua-la yie di doluŋ lii
Wia teeŋ a ku tuu hɛma lɛ.”

Wia joŋ Yesu jil Wia-jaŋ
Maak 16.19-20; Yesu naŋz. tiŋtiŋŋaa 1.9-11

50 Ŋii nɛ u kɛŋ u haritooro-
la ba lii ta-bal-la lɛ a joŋ
woŋbiiŋ a mumu Bɛtani di-
iriŋ. Dimɛ nɛ u kɛŋ u nisaa
kaa chu tɔba lɛ aŋ chuɔlɛ
Wia piba di Wia pɛba lɛ.
51 U ha si chuɔlɛ Wia pip-
iba ŋii a susulu duu pɛba
lɛ, ŋii nɛ u sii ba teeŋ, [ka
Wia joŋu kaa jil Wia-jaŋ.]
52 Ŋii nɛ ba chuɔlu aŋ mi-
ira mu Jerusalɛm. Ba tuɔŋ
kala faasa tɔrɛ. 53 Ba yie
juu Wia-dia bua-na kala lɛ a
chuchuɔlɛ Wia.

WIA WU-ZƆMƆ-LA
JƆƆŊ
SI ŊMUŊSA

Wii-la si pi niaa miisiŋ

1 Ka di Wia nɛ ŋaa dunia,
wii-la fa hɛ dimɛ nɛ, u fa hɛ
Wia teeŋ nɛ. Ba di Wia kala
fa ŋaa kubala nɛ. 2 Buŋbuŋ
kala nɛ u fa hɛ Wia teeŋ.
3 U lɛ nɛ Wia to a ta kuŋ-
kala. Kuŋ-kala si hɛ dunia
lɛ, u nɛ ta. 4 Wii-la fa weye
nɛ a kɛŋ pulumuŋ kaa ku pi
niaa. 5 Puluŋ-la chaanɛ bir-
imiŋ tuɔŋ, biriŋ-la bi puluŋ-
la wuo tɔ.

6 Ŋii nɛ Wia tiŋ u tiŋdaara
kubala baa yirɛ Jɔɔŋ. 7 U nɛ
kɔ duu bul puluŋ-la wiaa pi
niaa. U ŋaa ŋii di nuu-kala
wuo nii a tou lɛ a laa puluŋ-
la wiaa dii. 8 Jɔɔŋ fa dee bi
puluŋ-la ŋaa, ama u ta kɔ
duu bul puluŋ-la wiaa nɛ a
pi niaa.

9 Ŋii nɛ puluŋ-la titia ku
tuu dunia duu chaana hɛ
nuu-kala lɛ. 10 U fa hɛ dunia-
la lɛ Wia si tou lɛ ta nɛ, ama
dunia niaa buu jiŋ. 11 U kɔ u
titia jáŋ, ama u jáŋ niaa buu
laa. 12 Aŋ ka niaa dɔŋsuŋ-na
laau a laa u wiaa dii. Ŋii nɛ u
piba woŋbiiŋ di ba wuo ŋaa
Wia biiriŋ. 13 Niaa deeŋba bi
naga baala si jiŋ u haala ba
lul biiriŋ ŋii nɛ. Wia titia nɛ
ŋaa ba Nyimma.

14 Ŋii nɛ wii-la birimɛ
nuhuobiine a ku hɛ la tuɔŋ.
U fa hɛ la teeŋ a fifála
nennige woruŋ, a kɛŋ wu-
titii. La na u si kɛŋ yiriŋ.
Yiriŋ deeŋ u Nyimma Wia
nɛ joŋo pu, ari u nɛ ŋaa u
Bie kala. 15 Jɔɔŋ bul u wiaa
pila. Wialiŋ u si heele bul nɛ
ŋla: "Nii-la si jaŋ to mi hariŋ
kɔ, u nɛ kiimi, bɛɛ wiaa u
hɛ dimɛ nɛ, ka ba-na lulmi."
16 Ku-la kala u si kɛnɛ, la ma
na kpaaliŋ u tuɔŋ nɛ. U yie
fála nennige a pɛla lɛ bua-
na kala lɛ. 17 Wia to Moosis
lɛ nɛ a bil u niiŋ pila. Ama
Yesu Kirisito lɛ nɛ Wia to a
fála nennige a pɛla lɛ woruŋ,
a dagɛla wutitii. 18 Nuu-kala
ha bi Wia naa. U Bii-bala-
la si hɔŋ u sɛmɛ nɛ dagɛla u
wiaa.

Jɔɔŋ bula ari u dee bi Kirisito ŋaa

Mat. 3.1-12; Maak 1.1-8; Luuk 3.1-18

19 Ju̱u tiŋŋaa fa si hɛ
Jerusalɛm lɛ tiŋ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia ari nialiŋ
ba síi yirɛ Liivai timma, ba
kɔ Jɔɔŋ teeŋ a piɛsu a bul,
"Kubɛɛ nɛ ŋ ŋaa?" 20 Ŋii nɛ
Jɔɔŋ bi wiaa nyia aŋ chaasa
bul ari u dee Kirisito, nii-la
Wia si liisa. 21 Ŋii nɛ ba bira
piɛsu a bul, "Kubɛɛ nɛ saa ŋ
ŋaa? Ŋ nɛ ŋaa Ilaaja?" U
bul duu dee. Ŋii nɛ ba bira
piɛsu, "Ŋ nɛ ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ la síi gbɛru?" U bira si
duu dee. 22 Ŋii nɛ ba bira
piɛsu, "Kubɛɛ nɛ saa ŋ ŋaa?
U maga di ŋ dagɛla, di la mu
bula pi nialiŋ si tiŋla. Wu-
bɛɛ nɛ ŋ bul a tigɛ ŋ titia
lɛ?" 23 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bul, "Mi

nɛ ŋaa yiikori-la si hɛ giribine tuɔŋ aa bul, 'Má wasɛ woŋbiiŋ bil di la Tiina kɔ.' Ŋla nɛ Azaaya fa bul di ma ŋaa." Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.

24 Nialiŋ fa si ku piɛsɛ Jɔɔŋ wiaa deeŋba, Farisii tiŋŋaa nɛ fa tiŋba. 25 Ŋii nɛ ba bira piɛsɛ Jɔɔŋ a bul, "Ŋ dee bi Kirisito ŋaa, nii-la Wia si liisa, ŋ dee bi Ilaaja ma ŋaa, ŋ bira bi nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ma ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii ŋ fufo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ?"
26 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bul, "Mi síi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ mi kaa fufoba, ama nuu dɔŋ nɛ hɛ ma tuɔŋ ŋii, ka ma buu jiŋ. 27 U nɛ to mi hariŋ kɔ. Mi paala bi maga di mi kɛŋ u nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ ma kaa puri." 28 Ba síi bul wiaa deeŋba kala ŋii, Bɛtani lɛ nɛ ba hɛ, Jɔɔdaŋ fuo-la sɛmɛ dɔŋɔ. Lee-la nɛ Jɔɔŋ faa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ.

Jɔɔŋ bul Wia piesi-la wiaa

29 U taŋ si pula, Jɔɔŋ na Yesu duu kɔ. U si nau, u bul, "Bee na, Wia Pie-bie-la nɛ ŋii. U nɛ laa dunia haachɛ ta. 30 Baala deeŋ wiaa nɛ mi faa bul ŋii, mi si bula ari nuu nɛ jaŋ kɔ mi hariŋ. U nɛ kiimi, u hɛ dimɛ nɛ, ka bana lulmi. 31 Mi fa bi jiŋ niila kala u si ŋaa. Ama mi ta ku fufo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ nɛ, di Iziral tiŋŋaa ku jimu."
32 Wialiŋ Jɔɔŋ si bula pi niaa a tigɛu lɛ nɛ ŋla: U si, "Mi na Wia Diŋ-zɔŋ-la duu lii wia nyuŋ a nagɛ kokomo, a ku tuu togiliu lɛ. 33 Mi ma titia fa buu jiŋ. Ama Wia si tiŋmi di mi fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ, u nɛ bula pimi a bul, 'Ŋ jaŋ na Wia Diŋ-zɔŋ-la duu ku tuu a hɛ nuu lɛ, tiina nɛ jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa lɛ!' " 34 Ŋii nɛ Jɔɔŋ bira bul, "Mi sɛnɛ nau a bulaa pima ari u nɛ ŋaa Wia Bie."

Nialiŋ si laa sipaaŋ ku to Yesu hariŋ

35 U taŋ si pula, Jɔɔŋ ari u haritooroo balia bira chiŋ lee-la a na Yesu. 36 Jɔɔŋ si nau duu bal, ŋii nɛ u bul, "Bee na, Wia Pie-bie-la nɛ ŋla." 37 U haritooro-la balia nii u si bul wiiŋ deeŋ a to Yesu hariŋ. 38 Yesu miira daasɛ, di baa to u hariŋ. U piɛsɛba a bul, "Bɛɛ kuŋ nɛ maa chɛ?" Ŋii nɛ ba ma piɛsu a bul, "La kuhiaŋ, nii lɛ nɛ ŋ jujuu?" 39 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, "Má kɔ na mi síi juu lee-la." Ŋii nɛ ba to u hariŋ mu a na lee-la u síi juu. Bua-la lɛ ŋaa didaaniŋ nɛ. Ŋii nɛ ba hɛ u teeŋ wii-kaaniŋ tiire juu.
40 Nialiŋ balia fa si nii wii-la Jɔɔŋ si bula a to Yesu hariŋ, dɔŋɔ yiriŋ nɛ Aŋduru. U fa ŋaa Saamɔŋ Piita ŋaana nɛ. 41 Ŋii nɛ Aŋduru ma chɛ u malima Saamɔŋ leriŋ, a bula pu a bul, "La na Kirisito, nii-la Wia si liisa."
42 U kɛŋ Saamɔŋ kaa kɔ Yesu teeŋ. Ŋii nɛ Yesu benu aŋ bula pu a bul, "Ŋ nɛ Jɔɔŋ bie Saamɔŋ. Ba jaŋ kɛniŋ

kaa yirɛ Kiifas.” Kiifas ari
Piita fa ŋaa yiri-bala nɛ. U
bubuɔŋ nɛ buŋ.

Yesu yirɛ Filip ari Natanial

43 U taŋ si pula Yesu sii duu
mu Galilii tiŋteeŋ. Ŋii nɛ u
na Filip a bula pu a bul, “To
mi hariŋ.” Ŋii nɛ Filip to u
hariŋ. 44 Filip fa lii Bɛtisaada
nɛ, taŋ-la Aŋduru ari Piita
ma si lia. 45 Ŋii nɛ Filip na
Natanial a bula pu, “La na
nii-la, u wiaa nɛ Moosis fa
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ŋii.
Naliŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ ma fa bul u
wiaa nɛ, ba ŋmuŋsa bil. Ba
fa ŋmuŋsa ari u nɛ Josɛf bie
Yesu a lii Nazarɛt.” 46 Ŋii
nɛ Natanial piɛsu a bul, “Ŋ
ha na ku-zɔŋ duu lii taŋ-la
ba síi yirɛ Nazarɛt?” Ŋii nɛ
Filip bula pu a bul, “Ku nau.”
47 Yesu si na Natanial duu
kɔ u teeŋ, u bubul u wiaa
a bul, “Nia deeŋ ŋaa Iziral
tiina titii nɛ. U kɛŋ wutitii.”
48 Ŋii nɛ Natanial piɛsu a bul,
“Ɛɛ nɛ ŋ ŋaa jiŋmi?” Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Mi naŋ
nɛ ŋ si hɔŋ tutogo bubuɔŋ,
ka Filip-na yiriŋ.” 49 Ŋii
nɛ Natanial bula pu a bul,
“Kuhiaŋ, ŋ nɛ ŋaa Wia Bie.
Ŋ nɛ ŋaa Iziral tiŋŋaa kuoro
maa.” 50 Ŋii nɛ Yesu piɛsu,
“Mi si bula bul di mi naŋ di
ŋ hɔŋ tutogo bubuɔŋ nɛ tii, ŋ
laa mi wiaa dii koo? Ŋ jaŋ na
wu-kpuŋkperisiŋ a kii ŋla.”
51 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, ma
jaŋ na wia nyuŋ duu suro,
di Wia tiŋdaaraa lii dimɛ a
ku tuu mi-na Nuhuobiine Bie
teeŋ, aŋ miira jijil.”

2

Ba gbieli ha-jaari gbiele

1 Tapulaa balia si bala,
baa chɛ di ba gbieli ha-jaari
gbiele taŋ kubala lɛ baa yirɛ
Keena. Keena hɛ Galilii
tiŋteeŋ lɛ nɛ. Yesu naaŋ
ma fa hɛ dimɛ. 2 Ba fa
yirɛ Yesu ari u haritooroo
maa ha-jaari gbiele-la leriŋ.
3 Ba síi gbieli gbiele-la ŋii, ba
nyunyua siniŋ. Ba si nyua
siniŋ kala dɛrɛ, Yesu naaŋ
bula pu di siŋ-la dɛrɛ nɛ.
4 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“U bi maga di ŋ dagɛmi ŋii
mi si jaŋ ŋaa. Bua-la lɛ mi si
jaŋ tiŋ tiŋtiŋŋaa ha bi yie.”
5 Yesu naaŋ saa bula pi dia-la
tiŋtinnaa a bul, “Má ŋaa wii-
la kala u si bula pima.” 6 Ju̠u
tiŋŋaa fa kɛŋ ba Wii-chuɔlɛ
woŋbiiŋ nɛ aa sɔŋ liiŋ. Ŋii
wiaa pupoi-balaa balidu ma
fa hɛ dimɛ ari liiŋ. Kuŋ-
kala tuɔŋ liiŋ yi galaŋ mara
a kaa mu galaŋ mara ari fii.
7 Ŋii nɛ Yesu bula pi dia-
la tiŋtinnaa a bul, “Má ŋaa
liiŋ a su̠ pupoye-la.” Ba ŋaa
liiŋ su̠ pupoye-la pilim pilim.
8 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba
di ba ŋaa lii-la pupoi-la tuɔŋ
a kaa mu pi nii-la síi beŋ
gbiele-la. Ba ŋaa mu pu. 9 U
laa lii-la nyua a na lii-la, duu
birimɛ siniŋ. U bi jiŋ lee-
la ba si na siŋ-la. Ama dia-
la tiŋtinnaa-na jiŋ. Ŋii nɛ u
yirɛ haal-la tiina 10 a bula pu
a bul, “Gbiele-na kala, lee-na
kala ba yie laa sipaaŋ nɛ a
kɛŋ si-zɔmuŋ a lii ba nyua.

Nuu-kala si nyua vɔgɛ, ŋ saa-
na kɛŋ siŋ-la si bi siŋ a kaa
to hariŋ kɔ. Ka ŋ-na joŋ si-
zɔmuŋ bil hariŋ u ku yi bua
deeŋ kala lɛ."
[11] Yesu si ŋaa liiŋ birimɛ
siniŋ Keena lɛ Galilii tiŋteeŋ
nɛ ŋaa u wu-magil-buŋbuŋ
u si ŋaa. Dimɛ nɛ u dagɛ
ŋii Wia doluŋ si hɛu lɛ. U
haritooroo si na ŋii, ba laa
u wiaa dii.
[12] A lii gbiele-la hariŋ Yesu
ari u naaŋ ari u ŋaanaa ari u
haritooroo sii mu Kapɛnam
tiŋteeŋ a hɛ dimɛ tapulaa
baŋmɛnɛ.

Yesu juu Wia-dia

Mat. 21.12-13; Maak 11.15-17; Luuk 19.45-46

[13] U ka mua, ka di Ju̱u
tiŋŋaa diisiŋ kieliŋ gbiele-
la yi. Ŋii nɛ Yesu sii mu
Jerusalɛm a juu Wia-dia. [14] U
si juu dimɛ, u na niaa di baa
yallɛ nɛsiŋ, piesee ari koko-
suŋ. Nialiŋ síi yɛrɛ mori-
biee ma hɔŋ ba teebulba
nyuŋ. [15] Ŋii nɛ Yesu kɛŋ
ŋmɛniŋ a birimɛ chiba a kiri
nialiŋ ari ba piesee ari ba
nɛsiŋ kala ta ba lii Wia-dia-
la lɛ, aŋ kɛŋ moribii-yiyɛrilɛ-
la ma teebulba-la kaa birima
chu, aŋ kɛŋ ba moribii-biiŋ
ma jaasɛ tiŋteeŋ. [16] Ŋii nɛ
ka u bula pi nialiŋ ma síi
yallɛ kokosuŋ a bul, "Má kaa
lii dia-la tuɔŋ. Ma sí mi Ny-
imma dia kaa birimɛ yɔbɔ."
[17] U haritooroo liisi wii-la ba
si ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a
bul, "Wia-dia wiaa ka diimi
nɛ woruŋ a nagɛ nyiniŋ."
[18] Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa miira
kɔ u teeŋ a piɛsu, "Bɛɛ kuŋ
wu-magil nɛ ŋ jaŋ wuo joŋo
dagɛla ari ŋ kɛŋ doluŋ di ŋ
wuo ŋaa wiiŋ deeŋ?" [19] Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, "Má
ŋmoo Wia-dia deeŋ lo, mi
jaŋ wuo joŋ tapulaa batori a
bira saau." [20] Ŋii nɛ ba bula
pu a bul, "Jisiŋ mahiŋ balia
ari balidu nɛ ba joŋo saa
Wia-dia deeŋ, ka ŋ-na bul di
ŋ jaŋ kɛŋ tapulaa batori saau
koo?" [21] Ama Yesu si bul
Wia-dia-la wiaa ŋii, u titia
yaraa wiaa nɛ u bubul ŋii.
[22] Bua-la lɛ u si sii suuŋ lɛ nɛ
u haritooroo liisi a yi wii-la
u fa si bula lɛ. Ŋii nɛ ba laa
wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia
teniŋ tuɔŋ dii, a laa wialiŋ
ma Yesu si bula dii.
[23] Yesu fa si hɛ Jerusalɛm
lɛ, diisiŋ kieliŋ gbiele-la lɛ,
niaa yuga a laa u wiaa dii
a tiŋ ba si na wu-magila-la
u síi ŋaa lɛ. [24] Ama Yesu
bi u titia kaa pullɛ ba teeŋ,
bɛɛ wiaa u jiŋ nuhuobiinee
kala nɛ woruŋ. [25] U fa bi
maga di nuu-kala bira bul
nuhuobiinee wiaa pu, bɛɛ
wiaa u fa jiŋ nuhuobiinee
tuɔŋ wu-kɛniŋ kala nɛ.

3

Nikodiimas cheŋ Yesu

[1] Baal kubala nɛ fa hɛ
dimɛ. Baa yirɛ Nikodiimas.
U fa ŋaa Ju̱u tiŋŋaa kuhiaŋ
nɛ a hɛ Farisii tiŋŋaa paati
tuɔŋ. [2] Titaŋ kubala u sii
kɔ Yesu teeŋ a bul, "Kuhiaŋ,
la jima ari ŋ nɛ ŋaa nii-la
Wia si ta di ŋ dagɛ niaa.
Nuu-kala bi jaŋ wuo ŋaa wu-
magila-la ŋ síi ŋaa, see di

Wia pɛ tiina lɛ.” 3 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Wutitii
nɛ mi bulaa piŋ, nuu-kala
bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-
la tuɔŋ, see di ba wasa lul
tiina.” 4 Ŋii nɛ Nikodiimas
piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ ba-nihiaŋ
jaŋ wuo ŋaa di ba bira wasa
lulu? U jaŋ bira wuo juu u
naaŋ luoruŋ di u bira wasa
luluu koo?” 5 Ŋii nɛ Yesu
bul, “Wutitii nɛ mi bulaa
piŋ, nuu-kala bi jaŋ wuo juu
Wia kuorii-la tuɔŋ, see di
Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛ tiina
lɛ, di tiina ma pɛ fo Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 6 Nuhuobiine yie
lul nuhuobiine u kɛŋ miisiŋ
nɛ tiŋteeŋ deeŋ lɛ. Aŋ ka
Wia ma yie joŋ u Diŋ-zɔŋ-la
a hɛu lɛ duu kɛŋ miisiŋ Wia
teeŋ. Nuhuobiine bi Wia
Diŋ-zɔŋ-la jaŋ wuo joŋo hɛ
nuu lɛ. 7 Sí leŋe duu ŋaa wu-
kpuŋkpere ŋ lɛ mi si bula
piŋ ari u maga di ba wasa
luluŋ. 8 Peliŋ yie lu lee-na
kala u si cho nɛ. Ŋ ninii u
dɔmɔ, ama ŋ bi jiŋ lee-la u
si lii kɔ, koo ŋ bira bi jiŋ
lee-la u síi mu. U saa nagɛ
ŋii nɛ nuu-kala lɛ Wia si joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ.” 9 Ŋii
nɛ Nikodiimas piɛsɛ, “Ɛɛ nɛ
wiiŋ deeŋ jaŋ wuo ŋaa?”
10 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
“Ŋ ŋaa kerichi-bal nɛ Iziral
tiŋteeŋ lɛ, aŋ ka bɛɛ nɛ tii
ŋ bi wiiŋ deeŋ bubuɔŋ jiŋ?
11 Wutitii nɛ mi bulaa piŋ, la
yie bul wii-la la si jima nɛ, a
ŋaa siada ari wii-la la si na.
Ama ma kuŋ-kala bi chɛ di
ma sɛi wii-la la si bula. 12 Mi
bul dunia wiaa nɛ pipiŋ, ka
ŋ bi laa dii. Ɛɛ nɛ saa ŋ
jaŋ wuo laa dii di mi nɛ bul
Wia-jaŋ wiaa piŋ? 13 Nuu-
kala ha bi Wia-jaŋ jila, see
mi-na Nuhuobiine Bie si lii
dimɛ ku tuu. 14 Moosis fa si
hɛ giri-bine tuɔŋ, u fa kɛŋ
hɔɔŋ a libi dimiŋ, a joŋo
mɛrɛ daaŋ lɛ a kaa jee. Ŋii
titia nɛ ba jaŋ kpaasɛ mi-na
Nuhuobiine Bie ma daaŋ lɛ a
kaa jee, 15 di nuu-kala si laa
mi wiaa dii, u jaŋ wuo kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ.
16 Wia cho dunia niaa a
mu kieli, ŋii nɛ tii u joŋ u
Bii-bala a pila, di nii-la kala
si laa u wiaa dii, u bi jaŋ
lɛl, ama u jaŋ kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ. 17 Wia bi u Bie ta
duu ku tuu laa dunia niaa
wiaa jiŋ, ama duu laa dunia
niaa ta. 18 Nuu-na kala si laa
Yesu wiaa dii, u bi jaŋ dii
u tiina sariya a joŋ cheeriŋ
pu, ama nii-la kala si bi u
wiaa laa dii, u paala dii u
tiina sariya a joŋ cheeriŋ pu,
bɛɛ wiaa u bi Wia Bii-bala-
la wiaa laa dii. 19 Wii-la si
tii Wia dii dunia niaa sariya
a joŋ cheeriŋ piba nɛ ŋla:
Pulumuŋ ku tuu dunia nɛ,
ama niaa cho birimiŋ nɛ a
kii puluŋ-la, bɛɛ wiaa baa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. 20 Nuu-
na kala síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ bi
pulumuŋ cho, u bi pulumuŋ
tuɔŋ lii, bɛɛ wiaa u bi chɛ di
u wu-bɔmɔ-la lii pulumuŋ.
21 Ama nuu-na kala síi ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ cho pulumuŋ a
yie lilii pulumuŋ tuɔŋ, di
niaa wuo na ari uu ŋaa wu-
zɔmɔ-la Wia doluŋ lɛ nɛ.”

Jɔɔŋ cheŋ Yesu

22 Ŋii hariŋ nɛ Yesu ari
u haritooroo lii Jerusalɛm a

mu Judiya tiŋteeŋ, a dieni
mua dimɛ aa fo niaa Wii-
chuɔlɛ liiŋ. [23] Jɔɔŋ ma fa
hɛ lee kubala baa yirɛ Aanɔŋ
lɛ a kpagɛ Seelim aa fo niaa
Wii-chuɔlɛ liiŋ, bɛɛ wiaa liiŋ
fa yuga kiŋkɛŋ dimɛ. Niaa
faa mu u teeŋ u fufoba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. [24] (Bua-la lɛ di ba
ha bi Jɔɔŋ kaa tɔ dia.)

[25] Ŋii nɛ Jɔɔŋ haritooroo
dɔŋsuŋ ari Ju̱u tiina kubala
kɛŋ liiŋ sɔmuŋ wiaa a kaa
lilɛrɛ. [26] Ba mu Jɔɔŋ teeŋ a
piɛsu a bul, "La kuhiaŋ, ŋ
liisi baal-la fa si hɛ Jɔɔdaŋ
fuo-la sɛmɛ dɔŋɔ wiaa nɛ,
nii-la ŋ si bul u wiaa? Lɛɛlɛ
u maa fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ
nɛ, niaa kala mumu u teeŋ."
[27] Ŋii nɛ Jɔɔŋ bul, "Nuu-kala
bi jaŋ wuo kɛŋ kuŋ-kala,
see di Wia joŋo pu. [28] Ma
titia ŋaa mi daŋsia, ka mi
bul ari mi dee bi Kirisito-la
ŋaa, nii-la Wia si liisa, ama
Wia ta tiŋmi nɛ di mi laa
u sipaaŋ. [29] Ha-faliŋ tiina
nɛ tii haala, ama di ha-faliŋ
tiina naŋdɔŋɔ nɛ chiŋ dimɛ
a jijegili wialiŋ ba síi bul,
u tuɔŋ yie tɔrɛ nɛ duu nɛ
nii ha-faliŋ tiina-la yiikoro.
Ŋii titia nɛ mi tuɔŋ ma tɔrɛ
woruŋ Yesu nyuŋ. [30] U maga
duu nɛ miira ku ŋaa ni-baliŋ
mi teeŋ, ka di mi miira ŋaa
ni-bie."

Nii-la si lii Wia-jaŋ

[31] Nii-la si lii Wia-jaŋ nɛ kii
kuŋ-kala. Nii-la si lii tiŋteeŋ
ŋaa tiŋteeŋ kuŋ nɛ aa bul
tiŋteeŋ wiaa. Ama nii-la si
lii Wia-jaŋ nɛ kii kuŋ-kala.
[32] Uu bul wialiŋ u si na aŋ
nii ma nɛ, ama nuu-kala bi
u niiŋ wiaa sɛyɛ. [33] Nii-la
kala si sɛi u niiŋ wialiŋ jima
ari Wia hɛ dimɛ nɛ a kɛŋ
wutitii. [34] Mi-na nii-la Wia si
tima, mii bul Wia niiŋ wiaa
nɛ, bɛɛ wiaa Wia joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ kala a pimi nɛ.
[35] Mi Nyimma Wia cho mi-na
u Bie, a joŋ u doluŋ kala a hɛ
mi nisiŋ lɛ. [36] Nii-la kala si
laa mi-na Wia Bie wiaa dii,
u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ;
ama nii-la kala si bi mi-na
Wia Bie wialiŋ ka to, u bi
jaŋ kɔ duu kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ, ama Wia jaŋ na baaniŋ
u tiina nyuŋ a kaa mu wuu.

4

Yesu bul wiaa a pi Samaria tiŋŋaa haala

[1] Ŋii nɛ Farisii tiŋŋaa nii
ari Yesu na niaa yugɛ a kii
Jɔɔŋ, baa tou u foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ. [2] (Ama Yesu titia
bi nuu-kala Wii-chuɔlɛ liiŋ
fo, u haritooroo duŋduŋa
nɛ.) [3] Yesu si nia di baa bul
ŋii, u sii lii Judiya tiŋteeŋ lɛ
a miiraa mu Galilii tiŋteeŋ.
[4] U síi mu Galilii ŋii, u to
Samaria tiŋteeŋ [5] a ku yi
taŋ kubala Samaria tiŋteeŋ
lɛ baa yirɛ Sika. Tiŋtee-la
Jekɔb fa si joŋo pi u bie Josɛf
fa kpagɛ dimɛ nɛ. [6] Jekɔb fa
si lu vil-la hɛ dimɛ. Yesu fa si
vɛŋ woŋbiiŋ ŋii a lɔl, u mu
hɔŋ vil-la sɛmɛ.

[7] Di wia jil nyu-gbaŋa,
ŋii nɛ Samaria tiŋŋaa haal
kubala kɔ vil-la duu ŋaa
liiŋ. Ŋii nɛ Yesu bula pu
a bul, "Ŋaa liiŋ pimi di
mi nyua." [8] Bua-la lɛ di

u haritooroo-na mu taŋ-la
tuɔŋ di ba yɔɔ kudiilee. 9 Ŋii
nɛ Samaria tiŋŋaa haal-la
piɛsɛ Yesu a bul, "Bɛɛ nɛ tii
ŋ-na Ju̱u tiina chichɛ di mi-
na Samaria tiina ŋaa liiŋ piŋ
di ŋ nyua?" Ju̱u tiŋŋaa ari
Samaria tiŋŋaa bi wii pɛ. Ŋii
nɛ tii haal-la bul ŋii. 10 Ŋii
nɛ Yesu bula pu a bul, "Di ŋ
nɛ fa jiŋ ku-la Wia si joŋo pi
niaa, a fa jiŋ nii-la si suluŋ
di ŋ ŋaa liiŋ pu duu nyua, ŋ
fa jaŋ sulu duu piŋ lii-la si
kɛŋ miisiŋ." 11 Ŋii nɛ haal-
la piɛsu a bul, "Kuhiaŋ, ŋ bi
guga kɛnɛ di ŋ kaa ŋaa liiŋ,
ka vil-la ma luŋ. Nii lɛ nɛ saa
ŋ jaŋ na lii-la si kɛŋ miisiŋ?
12 La naabalima Jekɔb nɛ joŋ
viliŋ deeŋ pila. Ba di u biiriŋ
ari u pusuŋ kala nyua viliŋ
deeŋ liiŋ nɛ. Ŋ jaŋ bul di ŋ
kii Jekɔb nɛɛ?" 13 Ŋii nɛ Yesu
bula pu a bul, "Nuu-kala si
nyua liiŋ deeŋ, lii-nyuasuŋ
jaŋ bira kɛŋ tiina. 14 Ama
nii-la kala si jaŋ nyua lii-la
mi si jaŋ pu, lii-nyuasuŋ bira
bi jaŋ kɛnu da. Lii-la mi si
jaŋ pu jaŋ birimɛ lii-bulo u
tuɔŋ lɛ a bubu̱l, a pu miisiŋ
si bi dɛrɛ." 15 Ŋii nɛ haal-
la bula pu a bul, "Mi Tiina,
pimi liiŋ deeŋ, di lii-nyuasuŋ
bira sími kɛŋ, di mi bira sí kɔ
di mi ŋaa liiŋ daha."

16 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, "Mu yirɛ ŋ bala aŋ miira
kɔ daha." 17 Haal-la si duu bi
bala kɛnɛ. Ŋii nɛ Yesu bira
bul, "Ŋ kiaa sima ŋ si jaŋ
bul di ŋ bi bala kɛnɛ, 18 bɛɛ
wiaa ŋ fa jaa baalaa banɔŋ
nɛ, ama ma di baal-la si hɛ
dimɛ lɛɛlɛ sɛnɛ bi ŋ bal-titii
ŋaa. Ŋ bul wutitii nɛ pimi."
19 Ŋii nɛ haal-la bula pi Yesu
a bul, "Mi Tiina, u naga
ŋ ŋaa nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ."
20 Haal-la bira bula pu a bul,
"La-na Samaria tiŋŋaa naa-
balimaba, baa chuɔlɛ Wia
peeliŋ deeŋ nyuŋ nɛ, aŋ
ka ma Ju̱u tiŋŋaa si, di
Jerusalɛm nɛ lee-la la si
maga di laa chuɔlɛ Wia."
21 Ŋii nɛ Yesu bula pu a
bul, "Bua kubala jaŋ yi, niaa
si bi jaŋ chuɔlɛ la Nyimma
Wia peeliŋ deeŋ nyuŋ koo
Jerusalɛm lɛ. Laa wiiŋ deeŋ
dii. 22 Ma-na Samaria tiŋŋaa
sɛnɛ bi jiŋ nii-la ma síi
chuɔlu. La-na Ju̱u tiŋŋaa jiŋ
Nii-la la síi chuɔlu nɛ. Nii-la
lɛ Wia si jaŋ to a laa dunia
niaa ta, u lii Ju̱u tiŋŋaa tuɔŋ
nɛ. 23 Bua kubala jaŋ yi, u
paala yi nɛ, nialiŋ si jaŋ sɛnɛ
chuɔlɛ Wia, ba jaŋ chuɔlɛ la
Nyimma Wia ari wutitii, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ŋii nɛ
Wia chɛ di niaa chuchuɔlu.
24 Wia ŋaa ni-dima nɛ, nialiŋ
síi chɛ di ba chuɔlu, u maga
di ba chuɔlu ari wutitii, u
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ." 25 Ŋii
nɛ haal-la bula pu di u jima
ari nii-la ba síi yirɛ Kirisito,
nii-la Wia si liisa, u jaŋ kɔ. Di
u nɛ kɔ, u jaŋ dagɛba wii-na
kala. 26 Yesu miira bula pu
a bul, "Mi nɛ ŋii, mi níi bul
wiaa ŋ teeŋ ŋii."

27 Bua-la di Yesu hari-
tooroo miira kɔ. U kperiba
ba si ku nau, duu bul wiaa
haal-la teeŋ. Ama ba kuŋ-
kala bi niiŋ suro a piɛsu a

bul, “Bɛɛ nɛ ŋŋ chɛ u teeŋ?”
Koo ba bira bi piɛsa bul, “Bɛɛ
nɛ tii ŋ bubul wiaa haal-la
teeŋ?”

28 Ŋii nɛ haal-la leŋ u
pupoiŋ dimɛ, aŋ miira mu
jaŋ tuɔŋ, a yirɛ niaa a bula
piba, 29 “Má kɔ na baal
kubala si wuo dagɛ wialiŋ
kala mi si ŋaa. Nia deeŋ nɛ
saa ŋaa Kirisito, nii-la Wia si
liisaa, koo?” 30 Niaa si nii
wiiŋ deeŋ, ba lii mu Yesu
teeŋ. 31 Bua-la lɛ di Yesu
haritooroo ka sulu a bul, “La
kuhiaŋ, laa kiaa dii.” 32 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul,
“Mi kɛŋ kudiilee nɛ mi dii,
ama ma bi kialiŋ wiaa jiŋ.”
33 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la
miira chinaa piɛsɛ dɔŋɔ a
bul, “Nuu nɛ saa kɛŋ kudi-
ilee ku pu koo?” 34 Yesu
bula piba a bul, “Mi kudiilee
nɛ di mi sɛi nii-la si tiŋmi
niiŋ, a tiŋ tiŋtimii-la u si
pimi dɛrɛ. 35 Ma si u ha ka
chɛŋsiŋ banɛsɛ nɛ, ka di ma
wasɛ baga kiaa hɛ dɔŋɔ lɛ.
Mi jaŋ bula pima, má bee
na, kiaa nɛ bia a gollima ŋii
di ma wasa hɛ dɔŋɔ lɛ. Ba
nɛ nialiŋ si ŋaa siri di ba
laa mi wiaa dii. 36 Nialiŋ
kala si wasɛ kialiŋ hɛ dɔŋɔ
lɛ, ba jaŋ laa ba time. Kialiŋ
ma ma si wasa hɛ dɔŋɔ lɛ,
ba ma nɛ ŋaa nialiŋ si laa
mi wiaa dii. Ba nɛ jaŋ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. Ŋii wiaa
nialiŋ si kɛsɛ nialiŋ si laa mi
wiaa dii ari nialiŋ síi bul Wia
wiaa pipi niaa, ba kala tuɔŋ
jaŋ tɔrɛ. 37 Wii-la sɛnɛ ŋaa
wutitii nɛ. Nuu dɔŋ nɛ bul
Wia wiaa, nuu dɔŋ ma kɛsɛ
nialiŋ si laa mi wiaa dii hɛ
dɔŋɔ lɛ. 38 Mi tiŋma nɛ di
ma mu kɛsɛ nialiŋ si laa mi
wiaa dii. Ma si ŋaa ŋii, ma
nagɛ nialiŋ si mu wasɛ baga
kiaa nɛ hɛ dɔŋɔ lɛ, baga-la lɛ
ba si bi tima. Niaa dɔŋsuŋ
nɛ tiŋ baga-la lɛ, ka ba pɛ nii
baga-la sima ŋii.”

39 Ŋii nɛ niaa yuga
Samaria tiŋteeŋ lɛ a laa
Yesu wiaa dii. Haal-la si bul
wialiŋ Yesu si bula a tigɛu
lɛ nɛ tii ba laa Yesu wiaa dii
ŋii. 40 Samaria nialiŋ si kɔ
Yesu teeŋ, ba sulu duu chua
ba teeŋ. Yesu sɛi a chua
dimɛ tapulaa balia. 41 Niaa
bira yuga a laa u wiaa dii a
tiŋ wialiŋ u si dagɛba wiaa.
42 Ŋii nɛ nialiŋ bula pi haal-
la a bul, “Lɛɛlɛ la laa u wiaa
dii a tiŋ la titia si nii u niiŋ
wiaa ŋii nɛ, u bi naga wii-la
ŋ si bula pila nɛ tii. La titia
wuo jiŋ ari u nɛ sɛnɛ ŋaa
dunia Laataara.”

Yesu vaarɛ kerichi-bal kubala bie

43 Yesu si chua dimɛ tapu-
laa balia-la, u sii a bira mu
Galilii tiŋteeŋ. 44 Yesu titia
fa bula pi niaa ari nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba buu jirima ka
pa u titia jaŋ lɛ. 45 U si mu
Galilii tiŋteeŋ ŋii, ba kɛnu
woruŋ a tiŋ wialiŋ kala u si
ŋaa ba-na Ju̱u tiŋŋaa gbiele-
la lɛ Jerusalɛm lɛ. Ba ma fa
hɛ dimɛ.

46 Yesu bira miira mu lee-
la ba síi yirɛ Keena a hɛ
Galilii tiŋteeŋ lɛ, lee-la u fa
si kɛŋ liiŋ birimɛ siniŋ. Di

kerichi-bal kubala fa hɛ taŋ
kubala lɛ baa yirɛ Kapɛnam
lɛ. U bie fa wiwiilɛ. 47 U
si nia di Yesu lii Judiya
tiŋteeŋ a kɔ Galilii tiŋteeŋ,
u mu Yesu teeŋ a sulu
duu ku vaarɛ u bie pu, di
u kpagɛ suuŋ nɛ. 48 Ŋii
nɛ Yesu bula pu, "See di
ma na wu-magilaa ari wu-
kpuŋkperisiŋ, ma bi jaŋ ŋaa
yarida." 49 Ŋii nɛ kerichi-
la bula pu, "Mi kuhiaŋ, kɔ
lagi di mi bie sí suu." 50 Ŋii
nɛ Yesu bula pu, "Mu dia,
ŋ bie duoro nɛ." Baal-la
laa wii-la Yesu si bula pu
dii a joŋ u woŋbiiŋ aa vɛŋ.
51 Uu mu ŋii, u tiŋtinna ku
chemu a bula pu ari bile
duoro nɛ. 52 U piɛsɛ duu na
bua-la lɛ u si duoro. Ba bula
pu ari diamiŋ wiihɛyɛ, kerifi
kubala lɛ nɛ waari-la leŋu.
53 Ŋii nɛ bile nyimma jiŋ ari
bua-la lɛ nɛ Yesu bula pu ari
u bie kɛŋ miisiŋ nɛ. Ŋii nɛ ba
di u dia niaa kala laa u wiaa
dii. 54 Wu-liamiŋ nɛ ŋii Yesu
si ŋaa, u si bira lii Judiya kɔ
Galilii tiŋteeŋ.

5

Yesu vaarɛ baal kubala fuoŋ lɛ

1 Ŋii hariŋ lɛ nɛ Ju̱u
tiŋŋaa gbiele kubala bira yi
Jerusalɛm lɛ. Ŋii nɛ Yesu sii
mu lee-la.
2 Jerusalɛm lɛ, fuo kubala
nɛ fa hɛ dimɛ. U fa kpagɛ
boiŋniiri-la dɔŋɔ ba fa si to
jujuu taŋ-la tuɔŋ nɛ. U yiriŋ
nɛ fa piese boiŋniiŋ. Hi-
iburu yiikoro lɛ ba kɛŋ fuo-
la kaa yirɛ Bɛtizata. Ba hɛ
palaa banɔŋ nɛ a kɛrɛ fuo-
la. 3 Nyanyal tiŋŋaa fa yuga
a hɛ pala-la tuɔŋ. Dɔŋsuŋ
nyulimɛ, dɔŋsuŋ fa ŋaa
naa-suunuŋ ari na-suunuŋ
tiŋŋaa. Dɔŋsuŋ ma gbɛrikɛ.
[Ba fa hɔnɔ gbɛrɛ fuo-la di
lii-la fa vuugi.] 4 Bua dɔŋɔ
Wia tiŋdaaru nɛ fa yie ku
tuu fuo-la a kɛŋ lii-la kaa
vuugi. Di Wia tiŋdaari-la
nɛ kɛŋ lii-la vuugi, nyanyal
tiina-la si laa sipaaŋ tuu lii-
la, u nyanyaliŋ cho duu nagɛ
ŋii ma kala, u yie duori nɛ.
5 Baal kubala ma nɛ fa hɛ
nyanyal timma-la tuɔŋ. U fa
wiila nɛ a yi jisiŋ mara ari fii
ari chori. 6 Yesu si na baal-
la duu piŋ dimɛ, u jiŋ ari
baal-la wiila dieni nɛ. Ŋii nɛ
u piɛsu a bul, "Ŋŋ chɛ di ŋ
duori nɛɛ?" 7 Ŋii nɛ baal-la
bul, "Mi kuhiaŋ, mi bi nuu
kɛnɛ daha u si jaŋ wuo joŋmi
kaa tuu hɛ fuo-la lɛ di ba nɛ
kɛŋ lii-la vuugi. Ba yie kɛŋ
lii-la vuugi, mii nɛrikɛ di mi
tuu, di nuu laa sipaaŋ tuumi
lɛ." 8 Ŋii nɛ Yesu bula pi
baal-la a bul, "Sii a chuoli ŋ
bɔsɔ a viiri." 9 Baal-la guu
duori a sii chuoli u bɔsɔ a
chuŋaa viiri. Tapuluŋ deeŋ
ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ nɛ.

10 Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa bula
pi baal-la Yesu si vaara a
bul, "Jiniŋ ŋaa chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ nɛ. Uu kisɛ nɛ di
ŋ chuŋ bɔsɔ tapuluŋ deeŋ
chɛɛŋ." 11 Ŋii nɛ baal-la
ma bul, "Nii-la si vaarɛmi nɛ
bula pimi di mi chuoli mi
bɔsɔ a viiri." 12 Ŋii nɛ ba
piɛsu, "Kubɛɛ nɛ baal-la si
bula piŋ di ŋ chuoli ŋ bɔsɔ

a viiri?” 13 Ama baal-la bi
nii-la si vaaru jiŋ. Bua-la
lɛ di niaa si yuga ŋii, Yesu
lɛl. 14 U ŋii hariŋ nɛ Yesu na
baal-la Wia-dia lɛ a bula pu,
“Na, lɛɛlɛ ŋ duoro nɛ, bira sí
haachɛ ŋaa. Di ŋii dee, wiiŋ
jaŋ wasa juuŋ lɛ a kii ŋii.”
15 Ŋii nɛ baal-la sii a mu bula
pi Ju̱u timma-la ari Yesu nɛ
fa vaaru ŋii. 16 Yesu si ŋaa
ŋii chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, ŋii nɛ
tii Ju̱u tiŋŋaa suomo to Yesu
naasiŋ di ba dɔgisu. 17 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Mi
Nyimma ka tiŋ nɛ, ŋii nɛ tii
mi maa tiŋ.” 18 Yesu si bul
ŋii ŋaa Ju̱u timma-la wasa
chichɛ woŋbii-la ba si jaŋ to
kpuu. Wiaa balia nɛ ba si
duu cheye, u chei ba kisiŋ
lɛ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, aŋ pɛ
bul di Wia nɛ ŋaa u Nyimma,
a bul ŋii di ba di Wia magɛ
dɔŋɔ nɛ.

Wia Bie si kɛŋ doluŋ ŋii

19 Ŋii nɛ Yesu bula pi niaa
a bul, “Mi bul wutitii nɛ aa
pima, mi-na Wia Bie bi wii-
kala wuo ŋaa mi titia doluŋ
lɛ. Mi yie ŋiŋaa wialiŋ mi
si na di mi Nyimma ŋaa nɛ.
Wii-na kala u síi ŋaa nɛ, mi
ma u Bie ŋiŋaa, 20 bɛɛ wiaa
mi Nyimma chomi, mi si ŋaa
u Bie, aa dagɛmi wialiŋ kala
u titia síi ŋaa. U jaŋ dagɛmi
wiaa a kii ŋla di mi ŋaa,
di ba ŋaama wu-kpuŋkpere.
21 Mi Nyimma si chisɛ nialiŋ
si suba ba bira kɛŋ miisiŋ
ŋii, ŋii titia nɛ mi ma u Bie
joŋ miisiŋ a pipi nialiŋ mi
síi chɛ. 22 Mi Nyimma-na bi
nuu-kala sariya ka dii, ama
u joŋba kala hɛ mi-na u Bie
nisiŋ lɛ nɛ. 23 U ŋaa ŋii di
nuu-kala to ŋii lɛ a zizil mi-
na u Bie nɛ, ari ba síi zil mi
Nyimma ŋii. Nii-la-na kala
si bi mi-na Wia Bie ka zil, u
tiina ma bi mi Nyimma Wia
si tiŋmi ka zil. 24 Wutitii nɛ
mi bula pipima, nii-la kala si
jegile nii mi niiŋ wiaa a laa
nii-la ma si tiŋmi wiaa dii, u
jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. U
tiina, ba bi u-na sariya ka dii,
u saa lii suuŋ bua lɛ nɛ a kɛŋ
miisiŋ.

25 Wutitii nɛ mi bula pip-
ima, bua-la jaŋ yi, u saa yie
ma nɛ, di nialiŋ si suba jaŋ
nii mi-na Wia Bie yiikoro.
Nialiŋ saa si nii mi yiikoro,
ba jaŋ kɛŋ miisiŋ. 26 Mi
Nyimma si kɛŋ doluŋ duu pi
niaa miisiŋ ŋii, ŋii nɛ u ŋaa
mi ma u Bie kɛŋ doluŋ di mi
pi niaa miisiŋ. 27 U saa pi mi-
na u Bie doluŋ nɛ di mi dii
niaa sariya, bɛɛ wiaa mi nɛ
ŋaa Nuhuobiine Bie. 28 Ma
sí leŋe di wiiŋ deeŋ ŋaama
wu-kpuŋkpere. Bua-la jaŋ
kɔ di nialiŋ kala si suba a hɛ
buasuŋ lɛ jaŋ nii mi yiikoro.
29 Ba saa jaŋ sii ba buasuŋ lɛ.
Nialiŋ si ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ jaŋ
sii a kɛŋ miisiŋ, nialiŋ ma
si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, di ba ma
sii di Wia dii ba sariya a joŋ
cheeriŋ piba.”

30 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi-
na bi wii-kala wuo ŋaa mi
titia doluŋ lɛ. Mi yie dii
sariya ari Wia si si mi dii
ŋii nɛ. Ŋii wiaa mi si yie
dii sariya-la ŋii, u ŋaa wutitii
nɛ, bɛɛ wiaa mi bi chɛ di mi
ŋaa wii-la mi síi chɛ, ama

wii-la nii-la si tiŋmi síi chɛ.
31 Di mi duŋduŋa nɛ bul mi
wiaa, u bi yuŋuŋ jaŋ kɛŋ.
32 Ama nuu ma nɛ hɛ dimɛ a
bubul mi wiaa. Mi saa jima
wialiŋ u síi bul a tigɛmi lɛ,
ba ŋaa wutitiiba nɛ. 33 Ma
tiŋ ma tiŋdaaraa ba mu Jɔɔŋ
teeŋ a piɛsɛ mi wiaa. Jɔɔŋ
bul wutitii nɛ piba a tigɛmi
lɛ. 34 U saa bi naga wialiŋ
nuhuobiinee si bula a tigɛmi
lɛ wiaa nɛ mi chil, ama mii
bul wiiŋ deeŋ di ma ŋaa
siri di Wia wuo laama ta nɛ.
35 Jɔɔŋ fa nagɛ chaaniŋ nɛ
a chaanɛ, ma fa cho di ma
nii u chaaŋ-la sima muapilii.
36 Ama wiiŋ dɔŋɔ hɛ dimɛ a
laa mi nyuŋ a bubul wiaa. U
nɛ kii Jɔɔŋ. Tiŋtimii-la mi
síi tiŋ nɛ ŋii, tiŋtimii-la mi
Nyimma si joŋo pimi di mi
tiŋ. Ŋii daga ari mi Nyimma
nɛ tiŋmi. 37 Mi Nyimma-la
si tiŋmi, u maa bul mi wiaa
nɛ. Ma ha bi u yiikoro nia,
ma ha buu na ari ma siaa
maa. 38 U niiŋ wiaa bima
lɛ hɛ, bɛɛ wiaa ma bi mi-
na nii-la u si tima wiaa laa
dii. 39 Ma yie fiɛsɛ siiŋ a
kikarimɛ Wia teniŋ. Ma bi-
ina ari ma níi ŋaa ŋii, ma jaŋ
wuo kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.
Wia teŋ-la ma síi karimu ma
paala bul mi wiaa nɛ. 40 Ka
ma via di ma kɔ mi teeŋ a
wuo kɛŋ miisiŋ. 41 Mi bí
chɛ di nuhuobiinee bɛsɛmi
lɛ. 42 Mi jima ari ma tuɔŋ
lɛ ma bi Wia cho. 43 Mi kɔ
mi Nyimma doluŋ lɛ nɛ, ka
ma bimi kɛnɛ woruŋ. Di
nuu dɔŋ nɛ fa kɔ u titia
doluŋ lɛ, u nɛ ma fa jaŋ kɛŋ
woruŋ. 44 Ma cho di niaa
bɛsɛma lɛ nɛ, ama ma bi cho
di Wia nɛ bɛsɛma lɛ. Ɛɛ nɛ
saa ma jaŋ wuo laa mi wiaa
dii? 45 Ma sí biina bul ari
mi jaŋ joŋ cheeriŋ pima mi
Nyimma sipaaŋ. Moosis nɛ
jaŋ joŋ cheeriŋ pima. Ma
yiɛlaa kala hɛu lɛ nɛ. 46 Di
ma nɛ sɛnɛ fa laa Moosis
wiaa dii, ma fa jaŋ laa mi ma
wiaa dii. Mi wiaa nɛ Moosis
fa ŋmuŋsɛ ŋii. 47 Ama di ma
bi wialiŋ u si ŋmuŋsa laa dii,
ɛɛ nɛ ma jaŋ wuo laa wialiŋ
mi síi bul dii?”

6

Yesu pi niaa bui banɔŋ kudiilee

Mat. 14.13-21; Maak 6.30-44; Luuk 9.10-17

1 U ŋii hariŋ nɛ Yesu mi-
ira chol mugi-baliŋ kubala
baa yirɛ Galilii mugi-baliŋ.
U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ Tabi-
iras. 2 Niaa yuga a tuto u
hariŋ, bɛɛ wiaa ba fa na u
si ŋaa wu-magila-la a vaarɛ
nyanyal tiŋŋaa nɛ. 3 Ŋii
nɛ Yesu ari u haritooroo mu
jil peeliŋ nyuŋ a hɔŋ dimɛ.
4 Di Ju̱u tiŋŋaa diisiŋ kieliŋ
gbiele-la ma kpaga. 5 Ba si
hɔŋ dimɛ, Yesu bee na di ni-
daŋ níi kɔ u teeŋ ŋii. U
piɛsɛ Filip a bul, “Nii nɛ la
jaŋ na kudiilee a yɔɔ a pi
niaa deeŋba kala di ba dii
vɔgɛ?” 6 Yesu titia fa jiŋ wii-
la u si jaŋ ŋaa nɛ, ama u
ta bul ŋii duu magisɛ Filip
nɛ. 7 Ŋii nɛ Filip bula pu a
bul, “Di la nɛ yɔɔ boroboro
a yi siidi bui balia maa, u
bi niaa deeŋba wii-kala wuo
ŋaa, ba dɔŋsuŋ paala bi
mua mua maa na.” 8 Ŋii nɛ

di u haritooro dɔŋɔ hɛ dimɛ,
baa yirɛ Aŋduru. U fa ŋaa
Saamɔŋ Piita naaŋbie nɛ. U
bula pi Yesu a bul, 9 “Bii-
bie kubala nɛ hɛ la tuɔŋ a
kɛŋ boroboroba banɔŋ ari
cheŋfilee balia. Ɛɛ nɛ saa
kiaa deeŋba jaŋ wuo ŋaa
niaa deeŋba?” 10 Ŋii nɛ
Yesu bul di ba leŋ di nialiŋ
hɔŋ. Di yaŋ bumo tɔsɛ
lee-la. Ŋii nɛ nialiŋ hɔŋ.
Ba tuɔŋ baalaa fa ŋaa bui
banɔŋ nɛ. 11 Ŋii nɛ Yesu laa
boroboroba-la a chuɔlɛ Wia,
aŋ kaa kpaa nialiŋ si hɔnɔ.
Ŋii nɛ u kɛŋ cheŋfilie-la ma
kpaaba. Ba kuŋ-kala dii a
vɔgɛ. 12 Ba si dii a vɔgɛ ŋii,
u bula pi u haritooroo di ba
mu paa boroboroba-la si ka,
di kuŋ-kala sí lɛl. 13 Ŋii nɛ
ba paa ku-kaana-la nialiŋ si
die aŋ ka, a su̱ siŋsiŋ fii ari
balia. 14 Nialiŋ si hɛ dimɛ
a na Yesu si ŋaa wu-magiliŋ
deeŋ, ba bul di wutitii, baala
deeŋ sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ ba si si u jaŋ kɔ dunia nɛ.

15 Ŋii nɛ Yesu jiŋ ari ba ŋaa
siri nɛ di ba ku fugu duu dii
ba kuoruŋ. Ŋii nɛ u mu faa
peeliŋ nyuŋ.

Yesu vɛŋ liiŋ nyuŋ

Mat. 14.22-33; Maak 6.45-52

16 Didaaniŋ, Yesu hari-
tooroo tuu muga 17 a juu liiŋ
daboro, a bira duoroo chol
muga aa mu Kapɛnam. Taŋ
bire di Yesu ha bi ba teeŋ kɔ.
18 Bua-la lɛ di pel-duo kubala
maa lu a kɛŋ liiŋ kala ŋaa
u viviisi. 19 Di u haritooro-
la ma duoro a mu yi meel-
daasiŋ batori koo banɛsɛ, aŋ
na Yesu duu vɛŋ liiŋ nyuŋ
a kukɔ daboro-la teeŋ. Ba
si na ŋii, fawulluŋ kɛŋba.
20 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Ma sí leŋe di fawulluŋ
kɛŋma, mi-na nɛ.” 21 Ŋii
nɛ ba tuɔŋ tɔrɛ, ba joŋu hɛ
liiŋ daboro-la tuɔŋ. Di liiŋ
daboro-la guu yi lee-la ba fa
síi mu.

Niaa yuga aa chɛ Yesu

22 Taŋ si pula, ni-daŋ-
la bira chiŋ muga-la cholo
sɛmɛ dɔŋɔ, lee-la ba si
mua. Didaaŋ-la ba fa na
liiŋ daboro kubala nɛ duu
chiŋ dimɛ. Ba jima ari Yesu
haritooroo duŋduŋa nɛ juu
liiŋ daboro-la. Yesu tuo ba
tuɔŋ. 23 Ba si chiŋ dimɛ
ŋii, liiŋ daborusuŋ dɔŋsuŋ
lii Tabiiras kɔ lee-la, a kpagɛ
lee-la Yesu fa si chuɔlɛ Wia
aŋ joŋ boroboro piba di ba
dii. 24 Nialiŋ si na di Yesu
tuo, u haritooroo ma tuo, ba
sii juu liiŋ daborusu-la a mu
Kapɛnam aa chɛu.

Yesu si duu nɛ ŋaa boroboro-la si kɛŋ miisiŋ

25 Nialiŋ si na Yesu muga-
la cholo dɔŋɔ, ba piɛsu a bul,
“La kuhiaŋ, bua bɛɛ lɛ nɛ ŋ
kɔ daha?” 26 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, maa chɛmi a tiŋ
boroboro-la ma si dii vɔgɛ
wiaa nɛ, ama wu-magila-la
ma si na di mi ŋaa wiaa dee.
27 Ma sí ma doluŋ kala hɛ a
chɛ kudiilee. Kudiile-la jaŋ
chei, ama má tima chichɛ

kudiile-la si jaŋ pima miisi-la
si bi dɛrɛ. Kudiilee deeŋba
mi-na Nuhuobiine Bie nɛ jaŋ
pima, bɛɛ wiaa mi Nyimma
Wia joŋ doluŋ hɛmi lɛ nɛ di
mii ŋaa ŋii.” 28 Ŋii nɛ ba
piɛsu, “Ɛɛ nɛ la jaŋ wuo ŋaa
a tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa?” 29 Ŋii
nɛ u bul, “Tiŋtimii-la Wia si
cho di maa tiŋ nɛ ŋla: Má
laa mi wiaa dii, mi nɛ nii-la
Wia si tima.” 30 Ŋii nɛ ba
piɛsu, “Wu-magili bɛɛ nɛ ŋ
jaŋ ŋaa di la na a laa ŋ wiaa
dii? Bɛɛ nɛ ŋ jaŋ ŋaa? 31 Na
la naabalimaba dii kudiilee
nɛ giriŋ tuɔŋ baa yirɛ Mana.
Wialiŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ nɛ ŋla: Ba si,

‘U joŋ boroboro-la si lii wia
nyuŋ nɛ a piba di ba
dii.’ ”

32 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi bul
wutitii nɛ aa pima. Kialiŋ
Moosis si pima, u dee bima
pa, Wia nɛ pima. Kudiile-
la bima miisi-la si bi dɛrɛ ka
pa. Mi Nyimma níi pi niaa
boroboro titii-la si lii Wia-
jaŋ. Kudiile-la joŋ miisi-la
si bi dɛrɛ a pi dunia niaa.
33 Boroboro-la Wia si ta, u lii
Wia-jaŋ nɛ a ku tuu. U nɛ pi
dunia niaa miisiŋ.” 34 Ŋii nɛ
ba bul, “La Tiina, ŋii-na vɛnɛ
joŋ boroboro deeŋ pipila.”
35 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, “Mi nɛ ŋaa kudiile-la síi
pi niaa miisiŋ. Nii-la kala
si kɔ mi teeŋ, losuŋ bira bi
jaŋ kɛŋ u tiina. Nii-la ma si
laa mi wiaa dii, lii-nyuasuŋ
ma bira bi jaŋ kɛnu. 36 Mi
bula pipima ari ma nami nɛ,
ama ma bi mi wiaa laa dii.
37 Nuu-na kala mi Nyimma
si joŋo pimi, u jaŋ kɔ mi
teeŋ. Niaa deeŋba kala si
kɔ mi teeŋ, mi bi jaŋ kɔ
di mi kiriba ta, 38 bɛɛ wiaa
mi lii Wia-jaŋ ku tuu di mi
ŋaa wialiŋ nii-la si tiŋmi síi
chɛ nɛ, mi titia tuɔtɔrɛ wiaa
dee. 39 Ŋla nɛ nii-la si tiŋmi
chichɛ di mii ŋaa: di mi
sí leŋe di nialiŋ u si joŋo
pimi kuŋ-kala lɛl, ama di mi
chuulɛba kala dunia didɛriŋ
di ba kɛŋ miisiŋ. 40 Wialiŋ
mi Nyimma síi chɛ nɛ ŋla:
Di nuu-na kala si na mi-na u
Bie a laa mi wiaa dii, duu jaŋ
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. Dunia
didɛriŋ maa, ba ma jaŋ chisu
suuŋ lɛ duu kɛŋ miisiŋ.”

41 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la
suomo gugurimɛ wiaa. U
si si u nɛ ŋaa kudiile-la si
lii Wia-jaŋ ku tuu, ŋii nɛ
tii ba gugurimɛ u wiaa ŋii.
42 Ŋii nɛ ba bul, “Baala deeŋ
dee Josɛf bie Yesuu? La jiŋ
u nyimma ari u naaŋ kala
nɛ. Ɛɛ nɛ saa lɛɛlɛ u si
duu lii Wia-jaŋ nɛ a ku tuu?”
43 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba,
“Má leŋ ma wialiŋ gurimuŋ.
44 Nuu-kala bi jaŋ wuo kɔ mi
teeŋ, see di mi Nyimma-la
si tiŋmi nɛ kɛŋ u tiina kaa
kɔ mi teeŋ, di mi chisu suuŋ
lɛ dunia didɛriŋ. 45 Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba ŋmuŋsɛ ŋla nɛ
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si,

‘Wia jaŋ dagɛ niaa kala.’

Nuu-kala si ŋaa siri duu
jegile nii wialiŋ Wia síi dagu,
a gunnɛ u teeŋ, u nɛ jaŋ kɔ
mi teeŋ. 46 U ŋii ma saa
bi nagɛ ari nuu-kala na mi
Nyimma Wia nɛ, see nii-la

si lii Wia teeŋ. U duŋduŋa
nɛ nau. 47 Wutitii nɛ mi
bulaa pima, nii-la kala si
laa mi wiaa dii, u jaŋ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. 48 Mi nɛ
ŋaa kudiile-la síi pi niaa mi-
isiŋ. 49 Ma naabalimaba dii
kudiile-la ba síi yirɛ ‘Mana’
nɛ giriŋ tuɔŋ. Ari ŋii kala
ba-na ha suba nɛ. 50 Ama
kudiile-la si lii Wia-jaŋ ku
tuu, di nuu nɛ diiba, u bi jaŋ
suu. 51 Mi-na nɛ ŋaa kudiile-
la si kɛŋ miisiŋ a lii Wia-
jaŋ ku tuu. Di nuu nɛ dii
kudiilee deeŋba, u jaŋ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. Mi yaraa
namia nɛ ŋaa kudiile-la mi si
jaŋ joŋo pi dunia niaa di ba
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.”

52 Yesu si bul ŋii, Ju̱u
tiŋŋaa suomo kɛŋ wii-la
lilɛrɛ a bul, “Ɛɛ nɛ baala
deeŋ jaŋ wuo ŋaa a joŋ
u yaraa namia pila di la
chaŋ?” 53 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Wutitii nɛ mi
bulaa pima, di ma nɛ bi
mi-na Nuhuobiine Bie yaraa
namia chaŋa, a nyua mi
chaliŋ maa, ma bi jaŋ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. 54 Nii-la
kala si chaŋ mi yaraa namia,
a nyua mi chaliŋ maa, u jaŋ
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. Di
dunia ma nɛ dɛrɛ, mi jaŋ
chisɛ u tiina suuŋ lɛ duu kɛŋ
miisiŋ, 55 bɛɛ wiaa mi yaraa
namia sɛnɛ ŋaa kudiilee nɛ.
Mi chaliŋ ma sɛnɛ ŋaa lii-
nyualuŋ nɛ. 56 Nii-la kala
si chaŋ mi yaraa namia-la a
nyua mi chal-la, u jaŋ hɛ mi
teeŋ a kaa mu wuu, mi ma
jaŋ hɛ u teeŋ a kaa mu wuu.
57 Mi Nyimma-la si kɛŋ mi-
isiŋ a tiŋmi ŋii, ŋii nɛ mi ma
kɛŋ miisiŋ. Ŋii titia nɛ nii-la
ma si chaŋ mi yaraa namia
ma jaŋ kɛŋ miisiŋ a tiŋ mi
wiaa. 58 Kudiile-la si lii Wia-
jaŋ ku tuu nɛ ŋii. U bi naga
kudiile-la ma naabalimaba
si die aŋ ha suu nɛ. Nii-la
kala si dii kudiilee deeŋba,
u jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.”
59 Yesu bul wiaa deeŋba duu
hɛ Kapɛnam tiŋteeŋ lɛ nɛ aa
dagɛ niaa Wii-chuɔlɛ dia lɛ.

Wialiŋ si jaŋ pi niaa miisi-la si bi dɛrɛ

60 Niaa yuga a faa to Yesu
hariŋ, a nii wialiŋ u si bula a
bul, “Wiaa deeŋba u síi dagɛ,
ba hɛyɛ kiŋkɛŋ. Kubɛɛ nɛ
jaŋ wuo jegili wiaa deeŋba?”
61 Ba bi wii-kala bula, ka
Yesu jiŋ ari u haritooro-la ka
gurimɛ wiaa nɛ a tiŋ wialiŋ
u si bula lɛ. Ŋii nɛ u piɛsɛba
a bul, “Wiiŋ deeŋ leŋe ma na
baaniŋ nɛɛ? 62 Ka di ma nɛ
saa fa na mi-na Nuhuobiine
Bie di mi miiraa mu lee-la
mi si liaa? 63 Wia Diŋ-zɔŋ-
la nɛ ku-la si pila miisi-la si
bi dɛrɛ. Nuhuobiine yaraa
doluŋ-na ŋaa pɛi nɛ. U bi
miisi-la si bi dɛrɛ wuo pa.
Wia Diŋ-zɔŋ-la wiaa nɛ mi
bula pima. Ba jaŋ pima
miisi-la si bi dɛrɛ. 64 Ama
ma dɔŋsuŋ bi mi wiaa laa
dii.” Buŋbuŋ kala Yesu fa
jiŋ nialiŋ si bi u wiaa laa
dii nɛ ari nii-la si jaŋ joŋu
yallɛ. 65 Ŋii nɛ Yesu bira bul,
“Wiiŋ deeŋ wiaa nɛ tii mi
bula pima ari nuu-kala bi jaŋ
wuo kɔ mi teeŋ, see di mi
Nyimma pi u tiina woŋbiiŋ
duu wuo kɔ.”

66 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa
ni-daŋ-la fa si to u hariŋ,
ba miirɛ hariŋ. 67 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛ u haritooroo fii
ari balia-la a bul, “Ma ma
cho di ma miirɛ mi hariŋ
nɛɛ?” 68 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita
piɛsu a bul, “La Tiina, kubɛɛ
teeŋ nɛ saa la ma jaŋ mu?
Wialiŋ ŋ síi bul níi pi niaa
miisi-la si bi dɛrɛ. 69 Lɛɛlɛ la
laa dii a jiŋ ari ŋ nɛ ŋaa Wia
Tuɔ-pul Tiina.” 70 Ŋii nɛ Yesu
piɛsɛba a bul, “Ma niaa fii
ari balia dee mi liisɛɛ? Ama
ma dɔŋɔ ŋaa diŋdɔŋ nɛ a
ŋaa Sitaani tiina.” 71 Judas,
Saamɔŋ Isikarɔt bie wiaa nɛ
u faa bul ŋii. U fa hɛ u
haritooro-la fii ari baliamiŋ
tuɔŋ nɛ, ama u nɛ fa jaŋ joŋ
Yesu yallɛ.

7

Yesu mu gbieli-baliŋ Jerusalɛm lɛ

1 Ŋii hariŋ Yesu gugɔllɛ
Galilii tiŋteeŋ. U bi cho duu
mu gɔllɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ,
bɛɛ wiaa Ju̱u tiŋŋaa fa si hɛ
Judiya tiŋteeŋ lɛ ka chɛ di
ba kpuu nɛ. 2 Di Ju̱u tiŋŋaa
gbieli-bal kubala yie. Gbiele-
la lɛ ba yie leŋ ba diisiŋ aŋ hɛ
lɛŋŋɛɛ nɛ a jujuu. Di gbiele-
la nɛ dɛrɛ, ba bira miira mu
a jujuu ba diisiŋ. 3 Ŋii nɛ
Yesu ŋaanaa bula pi Yesu a
bul, “Sii daha a mu Judiya
tiŋteeŋ, di ŋ haritooroo ma
wuo na wialiŋ ŋ síi ŋaa.
4 Nii-la síi chɛ di ba jimu, u
bi faa ŋiŋaa wiaa. Ŋ síi ŋaa
wiaa deeŋba, leŋ di dunia
niaa kala na.” 5 Ba titia paala
bi u wiaa laa dii, ŋii nɛ tii ba
bul ŋii. 6 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Bua-la si jaŋ yi
di mi mu gbiele-la, u ha bi
yie. Ma-na teeŋ bua-na kala
maga nɛ. 7 Dunia niaa bima
bɛrɛ, ama ba bɛrɛ mi-na nɛ.
Mi vɛnɛɛ bula piba ari baa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. 8 Má-na
lii mu gbiele-la, mi-na ha bi
mu, bɛɛ wiaa bua-la si jaŋ yi
di mi mu ha bi yie.” 9 U bul
ŋii aŋ hɔŋ Galilii tiŋteeŋ lɛ
nɛ.

10 Yesu ŋaana-la si mu
gbiele-la dɛrɛ, Yesu ma sii
mu. Ama u bi niaa hariŋ
to. U luɔra mu nɛ. 11 Ju̱u
tiŋŋaa si hɛ gbiele-la lɛ, ba
bee chichɛ Yesu gbiele-la lɛ,
a pipiɛsɛ di nii lɛ nɛ u hɛ?
12 Ŋii nɛ nialiŋ si hɛ gbiele-
la leriŋ, ba jesiŋ suomo a
muŋsi a bubul Yesu wiaa.
Dɔŋsuŋ si duu ŋaa ni-zɔŋ nɛ.
Dɔŋsuŋ ma bi sɛyɛ aŋ bul
duu nyisɛ niaa nɛ. 13 Ama
ba kala faa fá Ju̱u timma-la
nɛ, ŋii nɛ tii nuu-kala bi wuo
faasa bul u wiaa.

14 Gbiele-la si ku kpaa
maga dɔŋɔ, Yesu juu Wia-
dia a didagɛ niaa. 15 U
si dagɛ niaa ŋii ŋaa Ju̱u
timma-la si jegile nii wialiŋ
wu-kpuŋkpere. Ba si, “Ɛɛ
nɛ baala deeŋ jiŋ wiaa ŋla
kiŋkɛŋ aŋ bi lee yie?” 16 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wialiŋ mi síi dagu, mi titia
doluŋ lɛ dee mii dagɛ. Nii-
la si tiŋmi nɛ dagɛmi wialiŋ.
17 Nii-la kala síi chɛ duu ŋaa
wii-la mi si cho, u jaŋ wuo jiŋ
ari wialiŋ mi síi dagu lii Wia
teeŋ nɛ, koo mi titia doluŋ

lɛ nɛ. 18 Nii-la si yie bubul
wiaa u titia doluŋ lɛ yie bula
chichɛ u titia yiriŋ nɛ. Ama
nii-la síi chɛ di nii-la si timu
laa yiriŋ, u ŋaa ni-titii nɛ. U
bi wiaa ka nyia. 19 Moosis
bil niiŋ pima nɛ di maa to.
Ama ma kuŋ-kala bi ni̱i-la
to. Bɛɛ nɛ tii maa chɛ di
ma kpumi?" 20 Ŋii nɛ nialiŋ
bula pu a bul, "Ŋŋ nyaasɛ nɛ.
Kubɛɛ níi chɛ di u kpuŋ?"
21 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Mi ŋaa wu-bala nɛ ma chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ, u ŋaa ma
wu-kpuŋkpere. 22-23 Moosis
fa bula pima di ma kikeri ma
biiriŋ penee. U dee bi ŋii
suomo. U naabalimaba nɛ
suomo ŋaa ŋii. U si ŋaa ma
kisiŋ ŋii, ma paala yie keri
ma biiriŋ penee chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ, di ba lulluŋ nɛ tel ŋii
lɛ. Di ma nɛ saa jaŋ wuo to
Moosis niiŋ aa keri ma biiriŋ
penee chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, di
ba lulluŋ nɛ tel chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ, bɛɛ nɛ saa tii maa
na baaniŋ a tiŋ mi si ŋaa
puwuoloo duori chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ? 24 Di nuu nɛ ŋaa
wii, ma sí guu joŋ taali pu a
tiŋ ma si biina ari u bi woruŋ
ŋaa wiaa. Má biinɛ wii-la
tuɔŋ a jiŋ u wutitii, aŋ-na joŋ
taali pu."

25 Ŋii nɛ niaa dɔŋsuŋ si lii
Jerusalɛm piɛsɛ a bul, "Baala
deeŋ dee ba chichɛ di ba
kpu ŋii? 26 Na, u nɛ chiŋ
niaa tuɔŋ ŋii aa bul wiaa, ka
nuu-kala bi wii wuo bul, koo
nihiasi-la jima ari u nɛ ŋaa
Kirisito, nii-la Wia si liisaa?
27 Nii-la Wia si jaŋ tiŋ, duu
nɛ kɔ, nuu-kala bi jaŋ jiŋ u
si lii lee-la, ama la kala nɛ
jiŋ lee-la baala deeŋ si lia."
28 Yesu síi dagɛ niaa Wia-dia-
la tuɔŋ ŋii, ŋii nɛ u faasa
piɛsɛ, "Ma sɛnɛ jiŋmi nɛɛ, a
jiŋ lee-la mi si liaa? Ama mi
saa bi mi titia doluŋ lɛ nɛ kɔ.
Nuu nɛ tiŋmi. Nii-la ma saa
si tiŋmi ŋaa Wutitii Tiina nɛ.
Ma buu jiŋ. 29 Mi-na jimu
nɛ, bɛɛ wiaa mi fa hɛ u teeŋ
nɛ. Ŋii nɛ u tiŋmi." 30 Ŋii
nɛ ba chichɛ di ba kɛnu, ama
bua-la lɛ u si jaŋ suu ha bi
yie. Ŋii nɛ tii nuu-kala nisiŋ
buu dige. 31 Ama niaa yuga
nialiŋ tuɔŋ a laa u wiaa dii
a piɛsɛ a bul, "Ma biina di
Kirisito, nii-la Wia si jaŋ liisɛ
nɛ kɔ, u jaŋ ŋaa wu-magilaa
kii nia deeŋ?"

Ba tiŋ niaa di ba mu kɛŋ Yesu

32 Farisii tiŋŋaa si nia di
nialiŋ muŋso bubul Yesu
wiaa ŋii, ŋii nɛ ba di nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
tiŋ ba tiŋtinni-biisiŋ di ba
mu kɛŋ Yesu. Ba si mu lee-la
Yesu fa si hɛ di ba kɛnu, ba
nii wialiŋ u si bula pipi niaa.
33 U si, "Mi jaŋ hɛ ma teeŋ
tapulaa baŋmɛnɛ, aŋ miira
mu nii-la si tiŋmi teeŋ. 34 Ma
jaŋ chɛmi ka. Lee-la mi si
jaŋ hɛ, ma bi jaŋ wuo mu
dimɛ." 35 Ŋii nɛ Ju̱u timma-
la piɛsɛ di nii nɛ uu chɛ duu
mu ba bi jaŋ nau? Duu chɛ
duu mu Giriik tiŋteeŋ, lee-la
Ju̱u tiŋŋaa si guoli ba tuɔŋ
nɛ, a didagɛbaa? Ba bira si,
36 "U si di la jaŋ chɛu ka, a
bira bul di la bira bi jaŋ wuo

mu lee-la u si jaŋ hɛ. U si bul
ŋii, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ?”

Yesu bul wiaa a tigɛ lii-la síi pi niaa miisiŋ lɛ

37 Gbiele-la chɛ-dɛriŋ,
tapulii-la nɛ fa ŋaa gbiele-
la siifiaŋ chɛɛŋ. Ŋii nɛ Yesu
sii chiŋ a faasa bul, “Nii-la
kala lii-nyuasuŋ si kɛnɛ, má
leŋ duu kɔ mi teeŋ a nyua
liiŋ. 38 Nii-la kala si laa mi
wiaa dii, u jaŋ nagɛ lii-bulo
u tuɔŋ lɛ a bubu̱l. Ba bul ŋla
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ.” 39 Yesu
bul wiaa deeŋba a tigɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la lɛ nɛ u si jaŋ joŋo
hɛ nialiŋ si laa u wiaa dii
lɛ. Bua-la lɛ di u ha bi Wia
Diŋ-zɔŋ-la joŋo hɛba lɛ, bɛɛ
wiaa u ha bi suuŋ lɛ sie duu
laa yiriŋ.

Nialiŋ pɔrɛ dɔŋɔ lɛ a tiŋ Yesu wiaa

40 Ni-daŋ-la fa si hɛ dimɛ
a nii wialiŋ Yesu si bula, ŋii
nɛ ba dɔŋsuŋ bul di nia deeŋ
sɛnɛ ŋaa nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ.
41 Dɔŋsuŋ ma si, duu nɛ ŋaa
Kirisito, nii-la Wia si liisa.
Ama dɔŋsuŋ ma si di nii-la
Wia si liisa bi jaŋ lii Galilii
tiŋteeŋ. 42 Wia teniŋ tuɔŋ ba
bula ari Kirisito, nii-la Wia si
liisa, ŋaa Devit doho nuu nɛ
a lii Bɛtilɛhɛm. Devit jaŋ nɛ
fa Bɛtilɛhɛm. 43 Ŋii nɛ nialiŋ
kɛŋ wiiŋ deeŋ lilɛrɛ a pɔrɛ
dɔŋɔ lɛ. 44 Ba dɔŋsuŋ chichɛ
di ba kɛŋ Yesu, ama nuu-kala
bi nisiŋ joŋo digu.

45 Ŋii nɛ tiŋtinni-biisi-la
ba si tima di ba mu kɛŋ Yesu,
ba miira mu Farisii tiŋŋaa
ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ teeŋ, ari na-
hilliŋ. Ŋii nɛ ba piɛsɛba
a bul, “Bɛɛ nɛ tii ma buu
kaa kɔ?” 46 Ŋii nɛ ba bul,
“Nuu-kala ha bi wiaa bula
ari baala deeŋ síi bul ŋii.”
47 Ŋii nɛ Farisii kuhiasi-la
piɛsɛba a bul, “U nyisɛma
ma nɛɛ? 48 Ma nia ari ma
kuhiasiŋ tuɔŋ koo la Farisii
tiŋŋaa tuɔŋ kubala ma ha
laa u wiaa dii? 49 Ama ni-
daŋ deeŋ kala si hilime, ba
bi wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa
bil jiŋ. Wia jaŋ kpusɛ ba
nyusuŋ.” 50 Baal kubala baa
yirɛ Nikodiimas, u ma fa ŋaa
Farisii tiŋŋaa dɔŋɔ nɛ a hɛ
ba tuɔŋ. U-na fa laa sipaaŋ
mu Yesu teeŋ nɛ aŋ ka. 51 Ŋii
nɛ u bula piba a bul, “La
kisiŋ nɛ di la joŋ cheeriŋ a
pi nuu duu nɛ ŋaa wii, see di
la laa sipaaŋ nii tiina niiŋ, a
jiŋ wii-la u si ŋaa.” 52 Ŋii nɛ
Farisii timma-la piɛsu a bul,
“Ŋ ma ŋaa Galilii tiina nɛɛ?
Karimɛ Wia teniŋ. Di ŋ ŋaa
ŋii, ŋ jaŋ na ari nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba kuŋ bi Galilii tiŋteeŋ
lia.” [53 Ŋii nɛ ba kala sii
pisɛ a mu ba diisiŋ.

8

Ba kɛŋ haal-la si piŋ nuu bala

1 Ŋii nɛ ka Yesu ma lii dimɛ
a jil peel kubala baa yirɛ Oliv
nyuŋ. 2 Taŋ si pula chichuɔ-
fiɛla, u bira miira mu a juu
Wia-dia. Niaa ku gbaaru, u
hɔŋ a bira suomo didagɛba.
3 Ŋii nɛ Wia teniŋ kerichiba
ari Farisii tiŋŋaa kɛŋ haal

kubala ku juu. Ba kɛŋ haal-
la duu piŋ nuu bala. Ba
leŋ u chiŋ ba tutuɔbaaniŋ.
4 Ŋii nɛ ka ba bula pi Yesu a
bul, “La kuhiaŋ, la kɛŋ haala
deeŋ duu hiilɛ nuu bala nɛ.
5 Wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto daga ari nuu-kala
nɛ ŋaa ŋii, di la yaga kpuu
nɛ ari tabiaa. Bɛɛ nɛ ŋ ma
bul?” 6 Ba bul ŋii di ba ŋmoo
Yesu fehe lɛ nɛ, a wuo na
woŋbiiŋ a bul u teeŋ. Ŋii
nɛ Yesu kɛŋ u nyuŋ chugili
tiŋteeŋ aŋ kɛŋ u neniiŋ tutu-
uri tiŋteeŋ. 7 Ka ba ha chiŋ
aa piɛsɛ wiaa. Ŋii nɛ Yesu
kɛŋ u nyuŋ wul wia nyuŋ
a bula piba a bul, “Ma ku-
la kala ha si bi haachɛ wii
ŋaa, má leŋ duu laa sipaaŋ
joŋ tabiiŋ a yagɛ haal-la, di
ku-kaanaa ma pɛ.” 8 Ŋii nɛ
u bira kɛŋ u nyuŋ chugili a
bira kɛŋ u neniiŋ a tutuuri
tiŋteeŋ. 9 Ba si nii wialiŋ
u si bula, ba kala lii kuŋ
kuŋ. Ba tuɔŋ nihiasi-la nɛ
laa sipaaŋ lii, ka ku-kaanaa
tuto, aŋ ka Yesu ari haal-la
duŋduŋa lee-la. 10 Ŋii nɛ
Yesu kɛŋ u nyuŋ jee a piɛsɛ
haal-la a bul, “Nii nɛ nialiŋ
hɛ? Nuu-kala tuo duu yagiŋ
kpuu?” 11 Haal-la si di nuu-
kala tuo. Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Tɔɔ, mi ma bi jaŋ
ŋaaŋ wii-kala. Viiri aŋ bira
sí haachɛ ŋaa.”]

Yesu si duu nɛ ŋaa dunia niaa pulumuŋ

12 Ŋii nɛ Yesu bira suomi
a didagɛ niaa. U bula piba
a bul, “Mi nɛ ŋaa dunia
niaa pulumuŋ. Nii-la kala
si tomi bi jaŋ vɛŋ birimiŋ
tuɔŋ. U jaŋ vɛŋ pulumuŋ
tuɔŋ. Miisi-la mi si jaŋ pu
jaŋ chaanɛ.” 13 Ŋii nɛ Farisii
timma-la bula pu a bul, “Ŋ
titia wiaa nɛ ŋ bubul ŋii,
wialiŋ saa ŋ si bula bi wutitii
kɛnɛ.” 14 Ŋii nɛ Yesu bula
piba a bul, “Di mi nɛ bul mi
titia wiaa maa, wii-la mi si
bula ŋaa wutitii nɛ, bɛɛ wiaa
mi jiŋ lee-la mi si lia nɛ, a
jiŋ lee-la mi si jaŋ mu. Ama
ma-na bi lee-la mi si lia jiŋ,
a bira bi lee-la mi si jaŋ mu
ma jiŋ. 15 Ma yie joŋ cheeriŋ
pi nuu a tiŋ ma si biina ari u
si bi woruŋ ŋaa wiaa. Mi-na
bi nuu-kala cheeriŋ pa. 16 Di
mi nɛ faa joŋ cheeriŋ pi niaa
maa, u fa jaŋ ŋaa wutitii,
bɛɛ wiaa mi duŋduŋa dee
bi cheeriŋ joŋo pi tiina, mi
Nyimma-la si tiŋmi nɛ pɛmi
lɛ la joŋ cheeriŋ a pi tiina.
17 Wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto daga ari niaa balia
nɛ na wiiŋ, a bul duu ŋaa
wutitii nɛ, di wii-la sɛnɛ ŋaa
wutitii nɛ. 18 Mii bul mi titia
wiaa nɛ, mi Nyimma-la ma si
tiŋmi, u ma bubul mi wiaa.”
19 Ŋii nɛ ba piɛsu, “Nii nɛ ŋ
Nyimma hɛ?” Ŋii nɛ Yesu
bul, “Ma bimi jiŋ, ŋii wiaa
ma bi mi Nyimma ma jiŋ. Di
ma nɛ fa jiŋmi, ma fa jaŋ jiŋ
mi Nyimma maa.” 20 Yesu
bul wiaa deeŋba kala bua-la
lɛ u síi dagɛ niaa Wia-dia lɛ
nɛ, lee-la ba si yie joŋ kialiŋ
bile pipi Wia. Ka nuu-kala
buu kɛnɛ, bɛɛ wiaa bua-la lɛ
ba si jaŋ kɛnu ha bi yie.

Yesu si di niaa bi jaŋ wuo

mu lee-la u si jaŋ mu

21 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
nialiŋ a bul, "Mi jaŋ viiri, ma
jaŋ chɛmi ka, ma saa jaŋ suu
ari ma haachɛba. Lee-la mi
síi mu, ma bi jaŋ wuo mu
dimɛ." 22 Ŋii nɛ Ju̱u timma-
la piɛsɛ dɔŋɔ a bul, "U si,
la bi jaŋ wuo mu lee-la u
síi mu. U saa bula magisɛ
ari u jaŋ kpu u titia nɛ koo
ɛɛ nɛ u bul ŋla?" 23 Ŋii nɛ
Yesu bira bula piba a bul,
"Ma lii dunia deeŋ nɛ, ka mi
ma lii Wia-jaŋ. Ma lii dunia
nɛ, aŋ ka mi ma bi dunia
lia. 24 Mi laa sipaaŋ bula
pima ari ma jaŋ suu ari ma
haachɛba. Ma sɛnɛ jaŋ suu
ari ma haachɛba, see di ma
laa mi wiaa dii ari mi si si mi
ŋaa nii-la." 25 Ŋii nɛ ba piɛsu
a bul, "Kubɛɛ nɛ ŋ ŋaa?" Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, "Mi
si suomo dagɛ niaa, mi dagɛ
nii-la mi si ŋaa nɛ a pima.
26 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ di
mi bul a tigɛma lɛ, a wuo to
wialiŋ lɛ a joŋ cheeriŋ pima.
Nii-la si tiŋmi, u sɛnɛ ŋaa
Wutitii Tiina nɛ. Wialiŋ mi
síi nii, u niiŋ lɛ nɛ mi saa
bula pi dunia niaa." 27 U síi
bul ŋii, nialiŋ fa bi jiŋ ari
u Nyimma Wia wiaa nɛ u
bulaa piba ŋii. 28 Ŋii nɛ Yesu
bula piba, "Di ma nɛ kɛŋ mi-
na Nuhuobiine Bie kpaasɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ma jaŋ jiŋ
ari mi nɛ ŋaa nii-la mi si si
mi ŋaa. Ŋii ma lɛ nɛ ma
jaŋ to jiŋ ari mi bi wii-kala
ŋaa mi titia doluŋ lɛ, ama mi
yie bul wialiŋ mi Nyimma si
dagɛmi nɛ. 29 Nii-la ma saa si
tiŋmi bimi duŋduŋa leŋe, u
ma hɛ mi teeŋ nɛ, bɛɛ wiaa
mi yie ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ u
tuɔŋ nɛ." 30 U si bul wiiŋ
deeŋ, niaa yuga a laa u wiaa
dii.

*Nialiŋ si sɛnɛ ŋaa Abira-
ham doho niaa*

31 Ŋii nɛ Yesu bula pi Ju̱u
timma-la si laa u wiaa dii a
bul, "Di ma nɛ nii mi niiŋ
wialiŋ, ma jaŋ sɛnɛ ŋaa mi
haritooroo. 32 Ma jaŋ jiŋ
wutitii. Wutitii-la saa jaŋ
leŋ di Wia laama ta di ma
tii ma titia." 33 Ju̱u timma-
la si laa Yesu wiaa dii ma
bul, "La paala ŋaa Abiraham
doho niaa nɛ. La ha bi nuu-
kala yosu ŋaa. Bɛɛ nɛ saa tii
ŋ bul di Wia jaŋ laala ta di la
tii la titia?"

34 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Wutitii nɛ mi bulaa
pima, nuu-na kala si ŋaa
haachɛ, u tiina ŋaa haachɛ
yoŋ nɛ. 35 Di yomo nɛ hɛ
nuu dia lɛ, u bi dia-la lɛ jaŋ
hɛ deeŋ deeŋ. Ama di dia-la
tiina nɛ kɛŋ bii, u-na jaŋ hɛ
dia-la lɛ a kaa mu wuu. 36 Di
mi-na Wia Bie nɛ saa laama
ta, mi sɛnɛ laama ta nɛ di
ma tii ma titia. 37 Mi jima
ari ma ŋaa Abiraham doho
niaa nɛ, aŋ ka ma chichɛ di
ma kpumi, bɛɛ wiaa wialiŋ
mi si dagɛma bi ma digilaa
jua. 38 Mi-na yie bul wialiŋ
mi Nyimma si dagɛmi nɛ, ma
ma ŋiŋaa wialiŋ ma nyimma
si dagɛma di ma ŋiŋaa."

39 Ŋii nɛ ba bula pu a
bul, "Abiraham nɛ ŋaa la
nyimma." Ŋii nɛ Yesu ma
bul, "Di ma nɛ sɛnɛ fa ŋaa
Abiraham biiri, ma fa jaŋ

ŋiŋaa wialiŋ Abiraham fa síi
ŋaa. 40 Mi bul wutitii nɛ
pima, wialiŋ Wia si dagɛmi.
A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa nɛ maa
chɛ di ma kpumi. Abiraham
fa bi ŋii ŋaa. 41 Maa ŋaa
wialiŋ ma nyimma síi ŋaa
nɛ.” Ŋii nɛ ba bul, “La bi
maŋgaa-biiri ŋaa. La kala
nyimma nɛ kubala. Wia nɛ
ŋaa la Nyimma.” 42 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, “Di Wia
nɛ sɛnɛ fa ŋaa ma Nyimma,
ma fa jaŋ chomi, bɛɛ wiaa,
Wia teeŋ nɛ mi lii a kɔ daha.
Mi titia doluŋ lɛ dee mi kɔ.
U nɛ tiŋmi. 43 Bɛɛ nɛ saa
tii ma bi wialiŋ mi si bula
bubuɔŋ jiŋ? Ma bi chɛ di ma
jegile nii wialiŋ mi síi bul.
Ŋii nɛ tii ma bi ba bubuɔŋ
jiŋ. 44 Ma nyimma nɛ ŋaa
Sitaani. Ma ma saa cho di
maa ŋaa u tuɔtɔrɛ wiaa nɛ.
Dunia di-suomuŋ kala lɛ nɛ
u ŋaa ni-kpuuru. U titia bi
wutitii kɛnɛ. Ŋii nɛ tii u bi
wutitii ka to. Di u nɛ nyia
wiaa maa, u nagisiŋ nɛ paala
ŋii. U ŋaa wu-nyiaru nɛ, a
paala ŋaa wu-nyiaraa kala
nyimma maa. 45 Ama a tiŋ
mi síi bul wutitii wiaa nɛ ma
bi mi wiaa laa dii. 46 Ma
kubɛɛ nɛ jaŋ wuo dagɛ ari
mi kɛŋ haachɛ? Di mi níi bul
wutitii, bɛɛ nɛ saa tii ma bi
mi wiaa laa dii? 47 Nii-la kala
si lii Wia teeŋ yie jegile nii
wialiŋ Wia síi bul nɛ. Ma bi
Wia teeŋ lia, ŋii nɛ tii ma bi
wialiŋ u síi bul jegile nii.”

48 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la
bula pi Yesu a bul, “La
bi wutitii bulaa, la si si ŋ
ŋaa Samaria tiina nɛɛ, jiŋ-
bɔmuŋ ma kɛniŋŋ?” 49 Ŋii
nɛ Yesu bula piba a bul, “Jiŋ-
bɔŋ bimi kɛnɛ, ama mii pi
mi Nyimma jirima nɛ, aŋ ka
ma-na bimi jirima ka pa ŋii.
50 Mi bi yiriŋ chɛ pipi mi
titia. Ama nuu nɛ hɛ dimɛ
a chɛ yiri-la pipimi. U nɛ
saa jaŋ dii nialiŋ si via mi
wiaa sariya. 51 Wutitii nɛ mi
bulaa pima, nii-la kala síi to
mi niiŋ wiaa, u bi jaŋ suu.”
52 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la bula
pu a bul, “Lɛɛlɛ la jima ari
ŋ kɛŋ jiŋ-bɔŋ nɛ. Abiraham
suba nɛ. Nialiŋ ma síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba ma suu. Aŋ ka ŋ bul di
nii-la kala síi to ŋ niiŋ wiaa
bi jaŋ kɔ duu suba. 53 La
nyimma Abiraham suba nɛ.
Ŋ saa biina di ŋ kiiu nɛɛ?
Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ ma suu. Ŋ
saa biina ŋ ŋaa kubɛɛ nɛ?”
54 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba
a bul, “Di mi níi pi mi titia
yiriŋ, yiri-la ŋaa yiri-pɛi nɛ.
Mi Nyimma nɛ nii-la síi pimi
yiriŋ, nii-la ma si si u ŋaa
ma Wia nɛ. 55 Ma buu jiŋ,
ama mi-na jimu nɛ. Di mi
nɛ jaŋ bul ari mi buu jiŋ, mi
jaŋ ŋaa wu-nyiaru, ari ma
si ŋaa wu-nyiaraa ŋii. Mi
saa jimu nɛ a tuto u niiŋ.
56 Ma naabalima Abiraham
nia ari mi jaŋ kɔ dunia duu
nami. U si nii ŋii, u tuɔŋ
fa tɔrɛ. U paala nami nɛ.”
57 Ŋii nɛ Ju̱u timma-la bula
pu a bul, “Ŋ ha paala bi jisiŋ
mahiŋ balia ari fii yie. Ɛɛ nɛ
saa ŋ ŋaa a na Abiraham?”
58 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
“Wutitii nɛ mi bulaa pima,

ka di ba-na lul Abiraham, mi
fa hɛ dimɛ nɛ.” 59 Ŋii nɛ ba
paa tabiaa di ba yagu. U kɛŋ
u titia faa a luɔra lii Wia-dia-
la tuɔŋ.

9

Yesu vaarɛ baal-la ba si lulu duu nyulima

1 Yesu si joŋ woŋbiiŋ
vivɛŋ, u na baal kubala, ba
lulu duu nyulima nɛ. 2 Ŋii
nɛ Yesu haritooroo piɛsu a
bul, “Kuhiaŋ, kubɛɛ haachɛ
nɛ ŋaa baala deeŋ nyulimɛ?
Baal-la haachɛ nɛ koo u
nyimma ari u naaŋ haachɛ
nɛ?” 3 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, “Baal-la nyulimuŋ bi
u haachɛba lɛ lia, u nyimma
ari u naaŋ haachɛ ma dee bi
tii u nyulimɛ. U nyulima di
niaa wuo na ŋii Wia dol-la
si wuo tiŋ tiŋtiŋŋaa u lɛ nɛ.
4 La si na woŋbiiŋ, má leŋ
di la tiŋ tiŋtimii-la nii-la si
tiŋmi di mi tiŋ. Bua kubala
jaŋ yi nuu-kala bira bi jaŋ
wuo tiŋ tiŋtimii-la. 5 Mi ha
si hɛ dunia lɛ ŋii, mi nɛ
ŋaa dunia niaa pulumuŋ.”
6 Yesu si bul ŋii nɛ, u tu
naŋtuɔruŋ bil tiŋteeŋ a kaa
buu tiariŋ, a paa a taa baal-
la siaa, aŋ bula pi baal-la
a bul, 7 “Sii tuu fuo kubala
baa yirɛ Siloom (yiriŋ deeŋ
bubuɔŋ nɛ ŋaa ‘mi timu nɛ’)
a sɔŋ ŋ siaa.” Ŋii nɛ baal-la
sii tuu sɔŋ u siaa fuo-la lɛ.
U siaa suri, u miira kɔ. 8 Ŋii
nɛ nialiŋ si kpagu, ari nialiŋ
kala fa si na baal-la duu faa
sul kiaa, ba pipiɛsɛ dɔŋɔ,
“Baala deeŋ dee fa bi hɔnɔ
susul kiaa ŋii?” 9 Dɔŋsuŋ
si u nɛ, dɔŋsuŋ ma si duu
dee, ama u ta nagu nɛ. Ŋii
nɛ baal-la titia bul duu nɛ
ŋii. 10 Ŋii nɛ ba piɛsu, “Ɛɛ
nɛ ŋ ŋaa ŋ siaa suri?” 11 Ŋii
nɛ baal-la bul di nii-la ba síi
yirɛ Yesu nɛ buu tiariŋ, a
paa taa u siaa lɛ, aŋ bula pu
duu tuu Siloom fuo-la a sɔŋ.
U tuu sɔŋ, u siaa suri. 12 Ŋii
nɛ ba piɛsu, “Nia lɛ nɛ u hɛ?”
Baal-la bul di u bi jiŋ.

Farisii tiŋŋaa piɛsɛ nyu-luŋ-la vaariŋ wiaa

13 Ŋii nɛ ba kɛŋ baal-la fa
si nyulima a kaa mu Farisii
tiŋŋaa teeŋ. 14 Tapulii-la
Yesu si buu tiariŋ a taa baal-
la siaa ba suri, u ŋaa chɛ-
wiesii-la chɛɛŋ nɛ. 15 Ŋii nɛ
Farisii timma-la piɛsɛ baal-la
ŋii u si ŋaa u siaa suri. Baal-
la bula piba a bul di Yesu ŋaa
tiariŋ nɛ taa u siaa, u sɔŋ, u
siaa suri. 16 Ŋii nɛ ba kɛŋ
wii-la lilɛrɛ. Farisii tiŋŋaa
dɔŋsuŋ bula ari Wia dee bi
baala deeŋ tima, bɛɛ wiaa u
bi ba chɛ-wiesii-la kisiŋ lɛ ka
to. Ŋii nɛ dɔŋsuŋ ma si di
“Ɛɛ nɛ nuu si ŋaa haachɛ ti-
ina jaŋ wuo ŋaa wu-magilaa
deeŋba?” 17 Ŋii nɛ Farisii
timma-la bira piɛsɛ baal-la a
bul, “U si suri ŋ siaa ŋii, ni-
bɛɛ nɛ ŋ biina ari u ŋaa?”
Ŋii nɛ baal-la si u-na biina
ari nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.
18 Ama Ju̱u tiŋŋaa kuhiasi-
la si, ba-na bi laa dii ari baal-
la fa nyulima nɛ aŋ lɛɛlɛ
nina ŋii, see di ba yirɛ u
nyimma ari u naaŋ. 19 Ŋii
nɛ ba yirɛ baal-la nyimma

ari u naaŋ a piɛsɛba, “Ma bie nɛ ŋlaa? Ma si, ma lulu duu nyulima nɛɛ? Ɛɛ nɛ u ŋaa a nina lɛɛlɛ?” 20 Ŋii nɛ baal-la nyimma ari u naaŋ bul, “La jima ari la bie nɛ ŋla. La jima la lulu maa duu nyulima nɛ. 21 Ama la bi jiŋ u si ŋaa ŋii u siaa suri, la bira bi jiŋ nii-la ma si ŋaa u siaa suri. Má piɛsu, u waa nɛ. U titia jaŋ wuo bula pima.” 22 Baal-la nyimma ari u naaŋ faa fá J̱u̱u timma-la nɛ. Ŋii nɛ tii ba bul ŋii. J̱u̱u timma-la fa si di nii-la kala si bula ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia si liisa, ba jaŋ kiru ba Wii-chuɔlɛ dia lɛ. 23 U naaŋ ari u nyimma jiŋ ŋii nɛ a bul duu waa nɛ, di ba piɛsu.

24 Ŋii nɛ Farisii timma-la bira yirɛ baal-la ba si lulu duu nyulima a bul, “La jima ari baala deeŋ ŋaa haachɛ tiina nɛ. Wia sipaaŋ bul wutitii pila.” 25 Baal-la si, “Mi-na bi jiŋ di baal-la ŋaa haachɛ tiina koo u bi haachɛ tiina ŋaa. Ama wii-la mi-na si jima nɛ ŋla: Mi fa nyulima nɛ, ama lɛɛlɛ mi siaa suro nɛ.” 26 Ŋii nɛ ba piɛsu a bul, “Ɛɛ nɛ u ŋaa a suri ŋ siaa?” 27 Ŋii nɛ baal-la bula piba a bul, “Mi laa sipaaŋ bula pima nɛ, ka ma bi jegile. Bɛɛ nɛ tii ma bira chichɛ di ma nii? Ma ma saa chɛ di ma mu ŋaa u haritooroo nɛɛ?” 28 Ŋii nɛ ba tuusu woruŋ aŋ bul, “Ŋ nɛ ŋaa u haritooro, ama la-na ŋaa Moosis haritooroo nɛ. 29 La jima ari Wia fa bul wiaa pi Moosis nɛ, ama baal-la deeŋ-na, la bi jiŋ u si lii lee-la kala.” 30 Ŋii nɛ baal-la bul, “Wu-kpuŋkpere nɛ ŋla. Ma bi jiŋ lee-la u si lia, ama u nɛ suri mi siaa. 31 La jima ari Wia bi haachɛ tiŋŋaa wu-buluŋ ka jegili. Uu jegili nialiŋ síi zilu nɛ aŋ pɛ ŋiŋaa wialiŋ u si cho. 32 Dunia si suomo, ma ha nia ari nuu ba si lula duu nyulima, di nuu suri u siaa? 33 Di nii-la nɛ bi Wia teeŋ lia, u bi wiiŋ deeŋ wuo ŋaa.” 34 Ŋii nɛ ba bula pi baal-la a bul, “Ba paala luluŋ di ŋ ŋaa haachɛ tiina nɛ, ka ŋ ma saa chɛ di ŋ dagɛla koo?” Ŋii nɛ ba kiru ta u lii Wii-chuɔlɛ dia-la lɛ.

Nii-la si bi Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ, u nyulima nɛ.

35 Yesu si nia di ba kiri baal-la ta u lii Wii-chuɔlɛ dia-la tuɔŋ, u mu chɛu, a nau a piɛsu, “Ŋ laa Nuhuobiine Bie wiaa dii koo?” 36 Ŋii nɛ baal-la piɛsu, “Kubɛɛ nɛ ŋii? Dagɛmi tiina di mi laa u wiaa dii.” 37 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul, “Ŋ paala nau nɛ. U nɛ nii-la síi bul wiaa ŋ teeŋ ŋii.” 38 Ŋii nɛ baal-la tuu kpirimi Yesu sipaaŋ a chuɔlu aŋ bul, “Mi Tiina, mi laa ŋ wiaa dii nɛ.” 39 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi kɔ dunia di mi ŋaa di nialiŋ si nyulima, di ba siaa suri nɛ, ka di mi ŋaa di nialiŋ si si di ba siaa suro nɛ, di ba nyulimɛ.” 40 Farisii timma-la si chiŋ dimɛ a nii Yesu si bul ŋii, ba piɛsu a bul, “Ŋ biina la ma nyulima nɛɛ?” 41 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul, “Di ma nɛ fa nyulima a bi wutitii jiŋ, ma fa bi wii-kala cheye.

Ama lɛɛlɛ ma si folo bul di
maa na nɛ a jiŋ wutitii ŋla,
ŋii-na ma cheeriŋ ha hɛma
lɛ nɛ."

10

Yesu si u nɛ ŋaa pie-daari-zɔmuŋ

1 Ŋii nɛ Yesu magɛ nam-
aga a bul, "Wutitii nɛ mi
bulaa pima, nii-la kala si bi
boiŋniiŋ to juu pie-dia, aŋ
wule to kɛrɛ juu, u tiina ŋaa
gaaru nɛ. 2 Ama nii-la si
to pie-dia boiŋniiŋ juu, u nɛ
ŋaa piese-la pie-daara. 3 Pie-
dia bibenne yie suri pie-dia
boiŋniiŋ nɛ a pu. Piese-
la ma jiŋ u yiikoro. U yie
yiyirɛba kubala kubala, a laa
ba sipaaŋ a kɛŋba lii. 4 Di u
nɛ kɛŋ u kiaa kala lii, u yie
laa ba sipaaŋ nɛ, ka piesee
tuto u hariŋ, bɛɛ wiaa ba
jiŋ u yiikoro nɛ. 5 Ba bi
nuhuɔru hariŋ ka to, ba jaŋ
miira fá u hariŋ, bɛɛ wiaa ba
bi nuhuɔru-la yiikoro jiŋ."
6 Yesu magɛ namaga deeŋ
piba, ka ba bi wii-la u si bula
piba bubuɔŋ jiŋ.

7 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba
a bul, "Wutitii nɛ mi bulaa
pima, mi nɛ ŋaa pie-dia-la
boiŋniiŋ. 8 Nialiŋ kala si laa
sipaaŋ kɔ mi lɛ a nyia wiaa
bul di Wia nɛ tiŋba, ba kala
ŋaa gaaraa nɛ, piese-la ma bi
ba yiikoro lɛ ka to. 9 Mi nɛ
ŋaa boi-la, nii-la kala si tomi
lɛ juu, mi jaŋ laau ta. Nialiŋ
kala si jua, mi jaŋ beŋba ari
niaa síi beŋ piesee ŋii, a leŋ
ba lii didii yaŋ aŋ miira kuu
juu. 10 Gaara-na yie kɔ duu
gaa a kpu nɛ koo duu chei
kiaa, ama mi-na kɔ di niaa
wuo kɛŋ miisiŋ, di ba tuɔŋ
tutɔrɛ woruŋ bua-na kala
lɛ." 11 Yesu bira bula, "Mi nɛ
ŋaa pie-daari-zɔmuŋ. Pie-
daari-zɔmuŋ yie joŋ u miisiŋ
yɔɔ suuŋ nɛ u piesee wiaa.
12 Ama nii-la si bi piesee tii
aŋ didaa, ka ba titimu, u nɛ
yie na guŋguro duu kɔ, u
leŋ piese-la aŋ fá. Guŋguro-
la ku kɛsɛ ba dɔŋsuŋ aŋ
ŋaa dɔŋsuŋ pisɛ. 13 U yie
fá, bɛɛ wiaa u daa piese-la,
ka ba titimu nɛ. U sipaa
kala tuo piese-la lɛ. 14 Mi
nɛ ŋaa pie-daari-zɔmuŋ. Mi
jiŋ mi piesee, mi piesee ma
jiŋmi. 15 Ŋii titia nɛ mi
Nyimma jiŋmi, mi ma jimu.
Mi joŋ mi miisiŋ yɔɔ suuŋ,
mi piesee wiaa. 16 Mi kɛŋ
piesee dɔŋsuŋ maa, aŋ ka ba
tuo piesee deeŋba tuɔŋ. Mi
jaŋ kɛŋba kaa kɔ. Ba ma
jaŋ jiŋ mi yiikoro a kala ŋaa
ni-bala piesee, ba pie-daara
ma ŋaa kubala. 17 Mi joŋ mi
miisiŋ nɛ yɔɔ suuŋ mi piesee
wiaa, ka di mi bira laa. Ŋii
nɛ tii mi Nyimma cho mi
wiaa ŋii. 18 Nuu-kala dee bi
jaŋ wuo leŋ mi joŋ mi miisiŋ
yɔɔ suuŋ, mi titia tuɔtɔruŋ
lɛ nɛ. Mi kɛŋ doluŋ di mi
joŋ mi miisiŋ a yɔɔ suuŋ, a
bira kɛŋ doluŋ di mi laa mi
miisiŋ maa. Mi Nyimma nɛ
pimi doluŋ deeŋ."

19 Yesu si bul wiaa deeŋba,
Juu timma-la bira kɛŋ wiaa
lilɛrɛ. 20 Ba jesiŋ si di bɛɛ nɛ
tii ba jijegili u wiaa, di jiŋsiŋ
nɛ kɛnu u nyinyaasɛ. 21 Ba
dɔŋsuŋ ma bul di nii-la jisiŋ

si kɛnɛ bi wiaa deeŋba wuo
bul. U bira bi nyulimaa ma
siaa wuo suri.

*Yesu bula ari u nɛ ŋaa
Wia Bie*

22 Ŋii nɛ Ju̱u tiŋŋaa
gbiele kubala yi di ba gbieli
Jerusalɛm lɛ. Bua deeŋ lɛ
nɛ ba liliisi ba si saa ba Wia
dia dɛrɛ a joŋo pi Wia. 23 U
fa ŋaa waariŋ chɛnɛ tuɔŋ
nɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ Yesu
vivɛŋ zawura-la tuɔŋ ba síi
yirɛ Solomɔŋ zawura a hɛ
Wia dia-la lɛ. 24 Ŋii nɛ Ju̱u
tiŋŋaa gbaaru a piɛsu a bul,
"Ɛɛ nɛ ŋ jaŋ kɛŋla dieni
magɛ ŋla aŋ-na bula pila
nii-la ŋ si ŋaa? Di ŋ nɛ ŋaa
Kirisito, nii-la Wia si liisa,
chaasa bula pila." 25 Ŋii nɛ
Yesu bula piba a bul, "Mi laa
sipaaŋ bula pima nɛ, ka ma
bi laa dii. Tiŋtimii-la mi síi
tiŋ mi Nyimma doluŋ lɛ dagɛ
nii-la mi si ŋaa nɛ. 26 Ama
ma bi mi piesee ŋaa, ŋii nɛ
tii ma bi mi wiaa laa dii.
27 Mi piesee jiŋ mi yiikoro
nɛ, mi ma jiŋba, ba tuto
mi hariŋ. 28 Ŋii nɛ mi piba
miisi-la si bi dɛrɛ, ba bi jaŋ
kɔ di ba suba. Nuu ma saa
bi jaŋ wuo kɛŋba kaa laa mi
nisiŋ lɛ da. 29 Mi Nyimma-la
si joŋba pimi, u nɛ kii kuŋ-
kala. Nuu ma kala saa bi jaŋ
wuo kɛŋba kaa laa u nisiŋ lɛ.
30 La di mi Nyimma kala ŋaa
kubala nɛ."

31 Yesu si bul ŋii, Ju̱u
timma-la bira paa tabiaa di
ba yagu. 32 Ŋii nɛ Yesu
bula piba a bul, "Mi ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ yugɛ nɛ ma sipaaŋ di
ma na. Mi Nyimma nɛ pimi
doluŋ mii ŋaa. Ba kubɛɛ
wiaa nɛ tii maa chɛ di ma
yagɛmi?" 33 Ju̱u timma-la
ma miira bul, "La bi chɛ di
la yagiŋ a tiŋ ŋ si ŋaa wu-
zɔmɔ-la wiaa, ama ŋ ŋaa
nuhuobiiŋ nɛ aŋ kɛŋ ŋ titia
a kaa birimɛ Wia, a tutuusɛ
Wia joŋŋoo. Ŋii nɛ tii."
34 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Wia teniŋ tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ
ba ŋmuŋsa a bul di la nagɛ
Wia nɛ. Wia bul wiiŋ deeŋ
pi nialiŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ pa nɛ. 35 U ŋaa wutitii
nɛ, la bi jaŋ wuo via Wia
teniŋ." 36 Ŋii nɛ Yesu bul,
"Wia si liisɛmi, a tiŋmi mi ku
tuu dunia, ɛɛ nɛ saa ma jaŋ
bul di mii tuusɛ Wia joŋŋoo
nɛ di mi nɛ bula bul di mi
ŋaa Wia Bii nɛ? 37 Di mi
nɛ bi mi Nyimma tiŋtiŋŋaa
ka tiŋ, ma sí mi wiaa laa
dii. 38 Ama di mi níi tiŋ mi
Nyimma tiŋtiŋŋaa, má laa
mi wiaa dii a tiŋ tiŋtimii-la
mi síi tiŋ wiaa, ari ma sí bi
wialiŋ mi si bula pima laa dii
kala. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ wuo to
jiŋ a laa dii ari mi Nyimma
hɛmi lɛ nɛ. Mi ma hɛu lɛ."
39 U si bul ŋii, ba bira chichɛ
di ba kɛnu, u fori ba nisiŋ lɛ.

40 Ŋii nɛ Yesu bira miira
mu kieli Jɔɔdaŋ fuoŋ, a mu
lee-la Jɔɔŋ fa síi fo niaa Wii-
chuɔlɛ liiŋ a hɛ dimɛ. 41 Niaa
yuga a kɔ u teeŋ. Ba si
di Jɔɔŋ fa bi wu-magil kala
ŋaa, ama wialiŋ kala u fa si
bula a tigɛ baala deeŋ lɛ ŋaa
wutitii nɛ. 42 Niaa fa yuga a
laa u wiaa dii lee-la.

11

Lazɔrɔs sii suuŋ lɛ

1-2 Baal kubala nɛ fa hɛ
taŋ kubala lɛ, taŋ-la yiriŋ nɛ
Bɛtani. Baal-la yiriŋ nɛ fa
Lazɔrɔs. U dihaalaa Mɛɛri
ari Maata ma fa hɛ lee-la nɛ.
Mɛɛri deeŋ nɛ bua kubala lɛ
joŋ tulaali a bisa hɛ la Tiina
Yesu naasiŋ lɛ, aŋ kɛŋ u nyu-
punaa a tiikɛ. Ŋii nɛ Lazɔrɔs
fa wiwiilɛ. 3 U dihaalaa tiŋ
ba mu bula pi Yesu a bul, “La
Tiina, nii-la ŋ si cho ka wiilu
nɛ.” 4 Yesu si nii wiiŋ deeŋ,
u si, “Nyanyaliŋ deeŋ dee bi
maga di Lazɔrɔs wiila suu,
ama di Wia yiriŋ to ŋii lɛ nɛ
a yirɛ, di mi ma Wia Bie yiriŋ
to dimɛ yirɛ.”

5 Yesu fa cho Maata ari
u ŋaana ari Lazɔrɔs nɛ
kiŋkɛŋ. 6 U si nia di Lazɔrɔs
ka wiilu lee-la u fa si hɛ, ŋii
nɛ u bira chua dimɛ tapulaa
balia. 7 Ŋii hariŋ nɛ u bula
pi u haritooroo a bul, “Má
leŋ di la miira mu Judiya
tiŋteeŋ.” Bɛtani fa hɛ Judiya
tiŋteeŋ lɛ nɛ. 8 Ŋii nɛ Yesu
haritooroo bula pu a bul, “La
kuhiaŋ, Ju̱u tiŋŋaa faa chɛ
di ba paa tabiaa yagiŋ lee-
la nɛ, u bi diene, aŋ ka ŋ
biraa chɛ di ŋ mu dimɛ ŋii?”
9 Ŋii nɛ Yesu magɛ namaga
a dagɛ ari u suuŋ bua ha
bi yie. U si, “Tapuluŋ kɛŋ
hawaba fii ari balia nɛ. Ŋii
wiaa, di nuu níi vɛŋ wiihɛyɛ,
u bi jaŋ gigɛrɛ kiaa, bɛɛ wiaa
leriŋ pulla nɛ. 10 Ama di ŋ
níi vɛŋ titaŋiŋ, ŋ yie gigɛrɛ
kiaa nɛ, bɛɛ wiaa pulumuŋ
tuo.” 11 Ŋii nɛ Yesu bira bula
pi u haritooroo a bul, “La
naŋdɔŋɔ Lazɔrɔs piŋ doŋ nɛ,
ama mi saa jaŋ mu chisu doŋ
lɛ.” 12 Ŋii nɛ u haritooroo
bula pu, “Di u nɛ piŋ doŋ,
ŋii-na u jaŋ duori.” 13 Yesu
si bul ŋii, u si ari Lazɔrɔs
suba nɛ, aŋ ka u haritooroo
biinɛ ari doŋ titia nɛ u sɛnɛ
piŋ. 14 Ŋii nɛ Yesu chaasa
bula piba ari Lazɔrɔs suba
nɛ. 15 Ŋii nɛ Yesu bul, “A
tiŋ ma wiaa mi tuɔŋ tɔrɔ ari
bua-la lɛ Lazɔrɔs si suba mi
tuo lee-la. Ŋii lɛ nɛ ma jaŋ
to a wuo laa mi wiaa dii. Má
leŋ di la mu u teeŋ.” 16 Yesu
haritooroo tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ
nɛ fa Tɔmas. Ba kɛnu yiyirɛ
daaliɛriŋ ma nɛ, bɛɛ wiaa ba
fa ŋaa daaliɛriŋ nɛ. Ŋii nɛ
u bula pi u dɔŋsuŋ tiŋŋaa
a bul, “Má leŋ di la kala to
Yesu hariŋ, duu nɛ ŋaa suu
maa, di la kala suu.”

17 Ŋii nɛ Yesu ari u har-
itooroo mu Bɛtani. Ba
si mu yi lee-la, niaa bula
pu ari ba si hugi Lazɔrɔs,
u tapulaa banɛsɛ nɛ ŋla.
18 Bɛtani ari Jerusalɛm fa
ŋaa ari meel-daasiŋ balia
nɛ. 19 Ju̱u tiŋŋaa fa yuga
a lii Jerusalɛm kɔ Bɛtani di
ba lɔllɛ Maata ari Mɛɛri a
tiŋ ba dibaala si suba wiaa.
20 Maata si nia ari Yesu faa
kɔ nɛ, u sii lii duu chemu
wɛniŋ lɛ, aŋ ka Mɛɛri-na fa
hɛ dia lɛ. 21 Ŋii nɛ Maata
bula pi Yesu a bul, “Mi Ti-
ina, di ŋ nɛ fa hɛ daha, mi
dibaala fa bi jaŋ suu. 22 Ari
ŋii ma ha, mi jima ari ŋ nɛ
sul Wia chichɛ kuŋ-kala, u
jaŋ piŋ.” 23 Ŋii nɛ Yesu bula
pu ari u dibaala jaŋ bira sii
a kɛŋ miisiŋ. 24 Ŋii nɛ Maata

bula pu, “Mi jima ari dunia
chɛ-dɛriŋ u jaŋ sii suuŋ lɛ,
bua-la lɛ nialiŋ kala si suba
si jaŋ sii.” 25 Ŋii nɛ Yesu bula
pu, “Mi nɛ ŋaa nii-la si jaŋ sii
suuŋ lɛ, a chisɛ niaa suuŋ lɛ
di ba kɛŋ miisiŋ. Nuu-kala
si laa mi wiaa dii, di ŋ suba
maa, ŋ jaŋ sii a kɛŋ miisiŋ.
26 Nii-la ma kala si weye aŋ
laa mi wiaa dii, u bi jaŋ kɔ
duu suba. Ŋ laa wiiŋ deeŋ
dii koo?” 27 Ŋii nɛ Maata bul,
“Oo, mi Tiina. Mi laa dii ari
ŋ nɛ ŋaa Kirisito, nii-la Wia
si liisa, a ŋaa Wia Bie maa,
nii-la si maga duu kɔ dunia
deeŋ.”

28 Maata si bul wiaa
deeŋba dɛrɛ, u miira juu
dia a luɔra yirɛ u ŋaana
Mɛɛri, a muŋso a bula pu
a bul, “Mɛɛri, la kuhiaŋ kɔ
nɛ aa yiriŋ.” 29 Mɛɛri si
nii ŋii, u sii lima a lii duu
chemu. 30 Bua-la lɛ di Yesu
ha bi taŋ-la tuɔŋ jua, u ha
hɛ lee-la Maata si chemu nɛ.
31 Ju̱u timma-la ari Mɛɛri fa
si hɛ dia lɛ baa nyagu, ba
na Mɛɛri duu sii lima. Ba
si na ŋii, ba sii to u hariŋ,
bɛɛ wiaa ba fa biina duu chɛ
duu mu yel nɛ lee-la ba fa
si hugi u dibaala. 32 Mɛɛri
si yi lee-la Yesu fa si hɛ a
nau, u tuu tel u naasiŋ lɛ aŋ
bul, “Mi Tiina, di ŋ nɛ fa hɛ
daha, mi dibaala fa bi jaŋ
suu.” 33 Yesu si na Mɛɛri ari
Ju̱u timma-la síi to u hariŋ
kɔ di baa yel, u tuɔŋ faasa
chei. U yaraa ma faasa vɛŋ.
34 Ŋii nɛ u piɛsɛba a bul, “Nii
lɛ nɛ ma hugu?” Ba bula pu,
“La Tiina, ku na lee-la.” 35 Ba
si bul ŋii, Yesu yel. 36 Ŋii nɛ
Ju̱u timma-la bul, “Má bee
na u si chou ŋii.” 37 Dɔŋsuŋ
ma piɛsɛ a bul, “Ka u nɛ suri
nyulimaa siaa ŋii, u saa fa
bi jaŋ wuo ŋaa di Lazɔrɔs sí
suu?”

38 Ba si bul ŋii, Yesu yaraa
bira vɛŋ. Ŋii nɛ ba mu yi
bua-la leriŋ. Bua-la fa hɛ
buŋ lɛ nɛ. Ba joŋ tabiiŋ tɔ
niiŋ. 39 Ŋii nɛ Yesu bul di
ba suri tabii-la bua-la niiŋ.
Ŋii nɛ Maata, baal-la si suba
dihaala dɔŋɔ, bula pu, “Mi
Tiina, u si suba, u tapulaa
banɛsɛ nɛ jiniŋ. Ŋla uu
suɔru.” 40 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, “Mi bi bula piŋ ari
ŋ nɛ laa mi wiaa dii, ŋ jaŋ na
ŋii Wia si kɛŋ doluŋ?” 41 Ŋii
nɛ ba kɛŋ tabii-la suri. Yesu
wula beŋ wia nyuŋ aŋ bul,
“Mi Nyimma, mii lɔlluŋ ari
ŋ si jegile nii mi teeŋ. 42 Mi
jima ari ŋŋ jegili mi teeŋ nɛ
bua-na kala lɛ. Ama mi bul
wiiŋ deeŋ a tiŋ nialiŋ si hɛ
daha wiaa nɛ, di ba wuo laa
dii ari ŋ nɛ tiŋmi.” 43 Yesu
si bul ŋii dɛrɛ, ŋii nɛ u faasa
bul, “Lazɔrɔs, ku lii!” 44 U si
bul ŋii, baal-la si suba sii ku
lii. U si ku lii, gɛri-kɔsumɔɔ
nɛ fa vɔɔ u naasiŋ ari u nisaa
kala. Gɛriŋ dɔŋɔ ma tɔ u
siaa. Ŋii nɛ Yesu bula pi
nialiŋ a bul, “Má kɛnu puro
ta duu viiri.” Ba kɛnu puri.

Ba vuura di ba kpu Yesu

Mat. 26.1-5; Maak 14.1-2; Luuk 22.1-2

45 Ju̱u timma-la fa si kɔ
di ba chuɔlɛ Mɛɛri, a to u
hariŋ mu a na wii-la Yesu
si ŋaa, ba tuɔŋ niaa yuga

a laa u wiaa dii. 46 Ka
dɔŋsuŋ ma miira mu bula
pi Farisii tiŋŋaa wii-la Yesu
si ŋaa. 47 Ŋii nɛ Farisii
timma-la ari nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
niaa dɔŋsuŋ hilimi a hɔnɔ
vuurɛ a bul, "Bɛɛ nɛ la jaŋ
ŋaa? Má na wu-magila-la
kala baala deeŋ síi ŋaa nɛ.
48 Di la nɛ leŋe duu ŋiŋaa
wiaa deeŋba, nuu-kala jaŋ
laa u wiaa dii. Ŋii hariŋ
Rom tiŋteeŋ niaa jaŋ kɔ a
kɛŋ la Wia-dia ari la tiŋteeŋ
kala kaa laa." 49 Ju̠u nihiasi-
la tuɔŋ dɔŋɔ nɛ ba faa yirɛ
Kayafas. Jina-la lɛ u nɛ fa
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ. Ŋii nɛ u bul,
"Ma bi wii jiŋ. 50 Ma bi jiŋ
di ni-bala nɛ laa tiŋteeŋ niaa
kala nyuŋ suu, u nɛ kpia
la tiŋteeŋ niaa kala si suba,
koo ma bi wiiŋ deeŋ jiŋ?"
51 U si bul ŋii, u bi naga u
titia doluŋ lɛ nɛ u bul ŋii,
ama u si ŋaa nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ jina-
la, ŋii nɛ tii u wuo bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari
Yesu jaŋ laa tiŋteeŋ niaa
kala nyuŋ suu, 52 tiŋteeŋ
deeŋ niaa ma duŋduŋa wiaa
dee, ama duu wuo pɛ kɛsɛ
Wia biiri-la si pisa hɛ leree
dɔŋsuŋ maa a hɛ dɔŋɔ lɛ.
53 A chiŋ tapulii-la a kaa mu
Ju̠u tiŋŋaa kuhiasi-la vuurɛ
ŋii ba si jaŋ to kpu Yesu.

54 Ŋii wiaa Yesu bira bi
chaasaa gɔllɛ kpilii Ju̠u
tiŋŋaa tuɔŋ. U lii dimɛ a mu
lee kubala baa yirɛ Ɛfirim a
kpagɛ giri-bine tuɔŋ. Ba di u
haritooroo hɛ dimɛ.
55 Bua-la lɛ di Ju̠u tiŋŋaa
diisiŋ kieliŋ gbiele-la kpaga.
Ŋii nɛ Ju̠u tiŋŋaa yuga a lii
ba jasiŋ lɛ a mu Jerusalɛm,
di ba piisɛ ba disinniŋ ta, aŋ
ka di gbiele-la-na yi. 56 Ŋii
nɛ ba bee chichɛ Yesu gbiele-
la tuɔŋ. Ba si hɔŋ Wia-dia
tuɔŋ, ŋii nɛ ba pipiɛsɛ dɔŋɔ,
"Ma biina u jaŋ kɔ gbiele-la
koo, u bi jaŋ kɔ?" 57 Bua-
la lɛ, di nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari Farisii
tiŋŋaa pa niiŋ, di nuu-kala
nɛ jiŋ Yesu si hɛ lee-la, duu
dagɛ, di ba wuo kɛnu.

12

Mɛɛri ŋaa nuuŋ tisɛ Yesu naasiŋ

Mat. 26.6-13; Maak 14.3-9

1 Lɛɛlɛ u ka tapulaa balidu
nɛ, ka di Ju̠u tiŋŋaa diisiŋ
kieliŋ gbiele-la-na yi. Ŋii
nɛ Yesu sii mu Bɛtani, lee-
la Lazɔrɔs si hɛ, baal-la u
fa si chisa suuŋ lɛ. 2 Ŋii nɛ
u juu Lazɔrɔs dia. Ba ŋaa
kudiilee di ba huɔru. Ŋii nɛ
Lazɔrɔs ari niaa dɔŋsuŋ pɛ
Yesu lɛ di ba dii kudiile-la.
Maata nɛ fa kɛŋ kudiile-la
gɔllɔɔ kpaa. 3 Ŋii nɛ Mɛɛri
joŋ nuuŋ ari loŋ. U suɔra
sima. U yalliŋ ma hɛyɛ. Ŋii
nɛ u joŋo bisa hɛ Yesu naasiŋ
lɛ, a kɛŋ u nyu-punaa kaa
tiikɛ. Nuu-la suɔra su̠ dia-
la kala. 4 Di Yesu haritooroo
dɔŋɔ baa yirɛ Judas Isikarɔt,
duu fa hɛ dimɛ, nii-la fa si
jaŋ joŋ Yesu yallɛ. Ŋii nɛ
u bul, 5 "Bɛɛ nɛ tii ba bi
nuuŋ deeŋ joŋo yallɛ siidi
bui balia, a joŋ moribie-la pi

summoo?" 6 U si bul ŋii, u bi
naga duu cho summo-la nɛ
tii, ama u fa ŋaa gaaru nɛ. U
nɛ faa kori ba moribiee a yie
liliisɛ moribie-la si hɛ dimɛ.
7 Ŋii nɛ Yesu bula piba a
bul, "Má leŋ haal-la. Má leŋ
duu ŋaa ŋii a gbɛrɛ tapulii-
la ba si jaŋ hugimi. 8 Ma di
summoo jaŋ hɛ dimɛ bua-na
kala lɛ. Ama la di ma bi jaŋ
hɛ dimɛ deeŋ deeŋ."

9 Niaa yuga J̱u̱u timma-la
tuɔŋ a nii di Yesu hɛ Bɛtani
lɛ, a sii mu dimɛ. Yesu
duŋduŋa wiaa dee ba mu
dimɛ. Ba mua ka di ba
pɛ na Lazɔrɔs, nii-la u fa
si chisa suuŋ lɛ nɛ. 10 Ŋii
nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ vuurɛ di ba
kpu Lazɔrɔs maa. 11 A tiŋ
Yesu si chisɛ Lazɔrɔs suuŋ lɛ
wiaa J̱u̱u tiŋŋaa yuga a via
ba nihiasiŋ niiŋ, aŋ laa Yesu
wiaa dii.

Ba zil Yesu kaa juu Jerusalɛm

Mat. 21.1-11; Maak 11.1-11; Luuk 19.28-40

12 Taŋ si pula, ni-daŋ-la
si kɔ diisiŋ kieliŋ gbiele-la
nii ari Yesu ka kɔ Jerusalɛm
nɛ. 13 Ŋii nɛ ba kala kaarɛ
abɛɛ pipaariŋ a kaa mu di
ba chemu, a faasa ŋaa goŋ a
bubul, "Tabarikala. Wia jaŋ
pɛ nii-la síi kɔ la Tiina Wia
doluŋ lɛ. U nɛ ŋaa la Iziral
tiŋŋaa kuoro." 14 Ba síi ŋaa
ŋii, ŋii nɛ Yesu na kaku-bie
a hɔŋ u nyuŋ. Ba fa ŋmuŋsɛ
ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,
15 "Ma nialiŋ sí hɛ Zaayɔŋ lɛ,
ma sí fawulluŋ fá. Ma
kuoro níi kɔ ma teeŋ a
jil kaku-bie."
16 Yesu haritooroo fa bi wii-
la bubuɔŋ jiŋ, ama Yesu si
suba aŋ sii suuŋ lɛ a laa yiriŋ
ŋii, bua-la lɛ nɛ ba liisi ari
wialiŋ ba si ŋmuŋsa a tigɛu
lɛ nɛ, ba sɛnɛ ŋaau lɛ ŋii.
17 Ni-daŋ-la fa si hɛ dimɛ a
na Yesu duu yirɛ Lazɔrɔs u
sii a lii suuŋ bua lɛ, ŋii nɛ
baa bul wii-la. 18 Ni-daŋ-
la si nia ari Yesu ŋaa wu-
magiliŋ deeŋ, ba kala lii di
ba chemu. 19 Ŋii nɛ Farisii
timma-la bula pi dɔŋɔ a bul,
"La bi wii-kala wuo ŋiŋaa.
Má bee na, dunia niaa kala
níi to u hariŋ ŋii."

Yesu bul u suuŋ wiaa

20 Nialiŋ si lii Giriis tiŋteeŋ
dɔŋsuŋ ma fa hɛ nialiŋ si mu
Jerusalɛm di ba chuɔlɛ Wia
gbiele-la lɛ tuɔŋ nɛ. 21 Ŋii
nɛ niaa deeŋba mu Filip
teeŋ. Filip fa lii Bɛtisaada
nɛ, Galilii tiŋteeŋ. Ba bula
pi Filip ari baa chɛ di ba
na Yesu nɛ. 22 Filip ma
mu bula pi Aŋduru. Ŋii nɛ
ba balia-la mu bula pi Yesu.
23 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Bua-la lɛɛlɛ kpaga nɛ di mi-
na Nuhuobiine Bie laa yiriŋ.
24 Wutitii nɛ mi bulaa pima,
di ŋ nɛ joŋ mii-biiŋ du̱u, u
yie pua nɛ tiŋteeŋ, aŋ nyu,
a hɛ mii-biee yugɛ. Di ŋ nɛ
bi joŋo du̱u tiŋteeŋ duu pua,
u bi jaŋ kɛŋ biee. 25 U si
nagɛ ŋii mii-biiŋ ŋ si joŋo
du̱u lɛ, ŋii titia nɛ u nagɛ
nuhuobiine ma lɛ. Nii-la
kala síi chɛ duu laa u miisiŋ,
u jaŋ via u miisiŋ ta, ama

nii-la kala si via u miisiŋ ta
dunia deeŋ lɛ, u tiina jaŋ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. 26 Nii-la
kala si cho duu tima pipimi,
see tiina to mi hariŋ. Lee-la
kala mi si hɛ, u tiina ma jaŋ
hɛ dimɛ. Di nuu-kala nɛ tima
pipimi, mi Nyimma jaŋ zil u
tiina.

27-28 Lɛɛlɛ mi tuɔŋ bi di-
bala pina. Bɛɛ nɛ saa mi
jaŋ bul? Mi saa bul di mi
Nyimma sí leŋe di wialiŋ
kala si jaŋ ŋaami lɛ ŋaa koo?
Ai, mi bi jaŋ wuo bul ŋii.
Wiaa deeŋba si jaŋ ŋaami lɛ
wiaa nɛ tii mi kɔ dunia. Mi
Nyimma, leŋ di niaa yirɛ ŋ
yiriŋ." Ŋii nɛ nuu yiikoro
lii wia nyuŋ a bul, "Mi paala
laa yiriŋ nɛ. Mi saa jaŋ bira
leŋ di niaa yirɛ mi yiriŋ."
29 Ni-daŋ-la si chiŋ dimɛ a nii
nii-la yiikoro, dɔŋsuŋ si di
taŋ nɛ dɔmɔ. Dɔŋsuŋ ma si
di Wia tiŋdaaru nɛ bul wiaa
pu. 30 Ŋii nɛ Yesu bula piba,
"Ma wiaa nɛ tii yiikoro deeŋ
bul ŋii, mi wiaa dee. 31 Bua-
la lɛ Wia si jaŋ dii dunia niaa
sariya yie nɛ. Bua deeŋ lɛ nɛ
u ma jaŋ kiri Sitaani ta, nii-
la si ŋaa dunia niaa kuoro.
32 Ama di ba nɛ kpaasɛmi
daa-gɛsɛɛ nyuŋ, mi jaŋ ŋaa
di niaa kala kɔ mi teeŋ."
33 U si bul wiiŋ deeŋ, u bula
dagɛ suu-la yiri u si jaŋ suu
nɛ. 34 Ŋii nɛ nialiŋ bul, "Ba
dagɛla ari ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul di Kirisito,
nii-la Wia si liisa, bi jaŋ
suu, duu jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ. Ɛɛ nɛ saa ŋ bul di
ba jaŋ kɛŋ Nuhuobiine Bie
a kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ?
Kubɛɛ nɛ saa Nuhuobiine
Bie deeŋ wiaa ŋ síi bul?"
35 Ŋii nɛ Yesu bula pi nialiŋ a
bul, "Puluŋ-la si hɛ ma teeŋ,
u bi jaŋ dieni. Puluŋ-la ha si
hɛ dimɛ ŋii, má vɛŋ puluŋ-
la lɛ, di birimiŋ síma tɔ. Nii-
la síi vɛŋ birimiŋ tuɔŋ bi jiŋ
lee-la u síi mu. 36 Puluŋ-la
si hɛ ma teeŋ ŋii, má laa u
wiaa dii. Di ma nɛ ŋaa ŋii,
ma ma jaŋ kɛŋ pulumuŋ a
ma chaanɛ."

Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u lii a kɛŋ u titia faa
di ba síu na. 37 U si ŋaa
wu-magila-la kala ba na, ari
ŋii kala, ba ha bi u wiaa laa
dii. 38 Ba si bi u wiaa laa
dii ŋii, ŋii leŋe wialiŋ nii-la
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ baa yirɛ Azaaya
si bula ŋaa wutitii nɛ. U fa
bula,

"Nuu-kala bi wialiŋ la si bula
piba laa dii.
Nuu-kala ma bi la Tiina
Wia doluŋ na."

39 Ba sɛnɛ bi Wia wiaa wuo
laa dii. Ŋla nɛ Azaaya bira
bul a tigɛba lɛ. 40 U si,

"Wia tɔ ba siaa nɛ
aŋ nyirɛ ba tuɔŋ,
di ba siaa sí kuŋ-kala wuo
na,
di ba sí wiaa bubuɔsaa
ma wuo jiŋ.
Di ŋii dee, ba fa jaŋ
kɔ Wia teeŋ duu pullɛ
ba tuɔŋ, di ba birima
tutou."

41 Azaaya fa na Kirisito fa si
jaŋ kɛŋ doluŋ, ŋii nɛ tii u
bul ŋii. 42 Ari ŋii ma kala
J̱uu tiŋŋaa kuhiasiŋ yuga a
laa Yesu wiaa dii, ama a tiŋ
Farisii tiŋŋaa wiaa fawulluŋ

fa kɛŋba. Ba bi wuo chaasa
bul ari ba laa u wiaa dii, di
ŋii dee, ba fa jaŋ kiriba Wii-
chuɔlɛ dia lɛ. 43 Ba fa cho di
niaa nɛ bibɛsɛba lɛ a kii Wia
si bɛsɛba lɛ.
44 Ŋii nɛ Yesu faasa bul,
“Nii-la kala si laa mi wiaa dii,
u ma laa nii-la si tiŋmi wiaa
dii nɛ. Mi duŋduŋa wiaa dee
u laa dii. 45 Nii-la kala si
nami, u ma na nii-la si tiŋmi
nɛ. 46 Mi ku tuu dunia di
mi ŋaa dunia pulumuŋ nɛ
a chaanɛ. Nii-la kala si laa
mi wiaa dii bira bi jaŋ hɛ
birimiŋ tuɔŋ. 47 Nii-la kala
si nii mi wu-bulaa aŋ bi baa
to, mi bi u tiina sariya ka
dii, bɛɛ wiaa mi bi kɔ di mi
dii dunia niaa sariya. Mi kɔ
di mi laa dunia niaa ta nɛ.
48 Wialiŋ mi si bula pima nɛ
jaŋ dii tiina si bi mi wiaa
laa dii sariya chɛɛ-la dunia
si jaŋ dɛrɛ. 49 Wialiŋ mi si
bula, mi titia doluŋ lɛ dee mi
bul. Mi Nyimma-la si tiŋmi,
u titia nɛ dagɛmi wialiŋ mi
síi bul. 50 Mi jima ari wialiŋ
u síi dagu jaŋ pi nialiŋ síi
toba miisi-la si bi dɛrɛ. Ŋii
wiaa, wialiŋ kala mi síi bul
ŋaa mi Nyimma nɛ dagɛmi.”

13

Yesu sɔŋ u haritooroo naasiŋ

1 Lɛɛlɛ u ka tapulii kubala
nɛ, ka di Ju̱u tiŋŋaa diisiŋ
kieliŋ gbiele-la yi. Bua deeŋ
lɛ Yesu jiŋ ari u jaŋ leŋ
dunia deeŋ aŋ mu u Nyimma
teeŋ. U cho nialiŋ síi to
u hariŋ nɛ dunia deeŋ lɛ.
Bua deeŋ lɛ saa dagɛ ari u
cho u haritooroo nɛ a mu
kieli. 2 Tapulii-la didaaniŋ
Yesu ari u haritooroo hɔŋ di
ba dii kudiilee. Bua deeŋ
lɛ di Sitaani ku juu Saamɔŋ
bie Judas Isikarɔt duu joŋ
Yesu yallɛ. 3 Yesu fa jima ari
u nɛ lii Wia teeŋ nɛ. U si
lii Wia teeŋ ŋii, u jaŋ bira
miira mu u teeŋ. U bira jima
ari u Nyimma fa joŋ kuŋ-
kala doluŋ nɛ a hɛ u nisiŋ
lɛ. 4 Ŋii nɛ Yesu sii kudiile-la
nyuŋ, a wuri u gɛri-baliŋ bil,
aŋ joŋ pɔpɔ vɔɔ u tiŋa, 5 a
ŋaa liiŋ hɛ taasi-gbaŋa lɛ, a
suomo susɔŋ u haritooro-la
naasiŋ a kɛŋ pɔpɔ-la titiikɛ.
6 U si ku yi Saamɔŋ Piita lɛ,
ŋii nɛ Piita piɛsu a bul, “Mi
Tiina, ŋŋ chɛ di ŋ nɛ sɔŋ mi
naasiŋ?” 7 Ŋii nɛ Yesu bula
pu, “Bua deeŋ lɛ ŋ bi jiŋ wii-
la mi síi ŋaa, ama u hariŋ lɛ
ŋ jaŋ jiŋ u bubuɔŋ.” 8 Ŋii nɛ
Piita bira bula pu a bul, “Ŋ
bi jaŋ sɔŋ mi-na naasiŋ da.”
Ŋii nɛ Yesu ma bul, “Di mi
nɛ bi ŋ naasiŋ sɔmɔ, ŋ bira
bi mi haritooru ŋaa.” 9 Ŋii
nɛ Piita bira bul, “Mi Tiina,
di ŋii-na nɛ, sí mi naasiŋ
duŋduŋa sɔŋ, sɔŋ mi nyuŋ
ari mi nisaa maa.” 10 Ŋii nɛ
Yesu bul, “Nii-la kala si fo
liiŋ, u yaraa kala zɔmɔ nɛ,
u saa bira bi maga duu fo
liiŋ, [see duu sɔŋ u naasiŋ
duŋduŋa.] Ma kala saa bi
disinniŋ kɛnɛ, ama ni-bala
duŋduŋa nɛ kɛŋ disinniŋ ma
tuɔŋ.” 11 Yesu paala jiŋ nii-la
síi chɛ duu joŋu yallɛ nɛ. Ŋii
nɛ tii u bul di ba kala tuɔŋ
dee bi pulla ŋii.

12 Yesu si sɔŋ u haritooro-

la naasiŋ dɛrɛ, u bira joŋ u
gɛriŋ laalɛ a bira mu hɔŋ u
di-hɔnuŋ, ŋii nɛ aŋ piɛsɛba
a bul, “Ma jiŋ wii-la mi si
ŋaama lɛ bubuɔŋ nɛɛ? 13 Ma
kɛŋmi kaa yirɛ ma kuhiaŋ
ari ma Tiina. U saa kɛŋ
woŋbiiŋ nɛ di ma yirɛmi ŋii,
bɛɛ wiaa mi nɛ sɛnɛ ŋii.
14 Mi si ŋaa ma Tiina ari ma
kuhiaŋ aŋ sɔŋ ma naasiŋ,
u maga di ma saa sɔŋ ma
dɔŋsuŋ tiŋŋaa naasiŋ. 15 Mi
laa sipaaŋ ŋaama-na nɛ, di
ma saa wuo ŋiŋaa ŋii dɔŋɔ
lɛ. 16 Wutitii nɛ mi bu-
laa pima, tiŋtinnu kala bi u
kuhiaŋ kii, nii-la ma ba si
tima, u ma bi nii-la si timu
kii. 17 Ma lɛɛlɛ si jiŋ wiaa
deeŋba ŋii, di ma níi ŋaaba,
ma tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. 18 Ma kala
dee mi bul ari ma tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ. Mi jiŋ nialiŋ mi si liisa
nɛ. Wii-la ba si ŋmuŋsa Wia
teniŋ tuɔŋ sɛnɛ jaŋ ŋaa wu-
titii. Ba bula ari la di nii-la
kala si pɛ dɔŋɔ lɛ dii kudiilee
nɛ jaŋ miira gollimi lɛ. 19 Mi
bul wiiŋ deeŋ pipima nɛ, ka
duu-na ŋaa, di ŋii nɛ sɛnɛ kɔ
duu ŋaa, ma jaŋ laa mi wiaa
dii ari mi nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la wiaa ba si ŋmuŋsa.
20 Wutitii nɛ mi bulaa pima,
nii-la kala si kɛŋ nii-la mi
si tima woruŋ, u tiina kɛŋ
mi ma woruŋ nɛ. Nii-la ma
kala si kɛŋmi woruŋ, u tiina
ma kɛŋ nii-la si tiŋmi woruŋ
nɛ.”

Yesu bula ari ba jaŋ joŋu yallɛ.

Mat. 26.20-25; Maak 14.17-21; Luuk 22.21-23

21 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u tuɔŋ bi di-bala
pina. Ŋii nɛ u chaasa bul,
“Wutitii nɛ mi bulaa pima,
ma dɔŋɔ nɛ jaŋ joŋmi yallɛ.”
22 Ŋii nɛ u haritooro-la miira
didaasɛ dɔŋɔ. Ba bi jiŋ
tiina u síi dagu. 23 Yesu
haritooro-la tuɔŋ nii-la u fa
si cho nɛ fa hɔnɔ kpagu.
24 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita lɔgɛ
u haritooro-la dɔŋɔ duu
piɛsɛ Yesu-na di kubɛɛ nɛ u
didagɛ? 25 Ŋii nɛ haritooro-
la fa si kpagɛ Yesu wasa
suusa mu yi Yesu a piɛsu a
bul, “Mi Tiina, kubɛɛ nɛ?”
26 Ŋii nɛ Yesu bul, “Mi si
jaŋ joŋ boroboro yuu disiŋ
a pi nii-la, u nɛ ŋii.” Ŋii
nɛ u joŋ boroboro-la a yuu
disiŋ a joŋo pi Judas, nii-la
si ŋaa Saamɔŋ Isikarɔt bie.
27 Judas si yia laa boroboro-
la dɛrɛ, Sitaani ku juu-u.
Ŋii nɛ Yesu bula pu, “Wii-
la ŋ síi chɛ di ŋ ŋaa, ŋaau
lima lima.” 28 Nialiŋ dɔŋsuŋ
kala fa síi dii kudiile-la, ba
bi jiŋ wii-la kala u fa si
bula bubuɔŋ. 29 Judas fa síi
kori ba moribiee ŋii, Yesu
haritooro-la dɔŋsuŋ fa biina
ari Yesu faa chɛ duu mu yɔɔ
kialiŋ ba síi chɛ di ba dii nɛ
gbiele-la lɛ, koo duu joŋ kuŋ
nɛ a pi summoo. 30 Judas si
laa boroboro-la dɛrɛ, u guu
sii a lii lima lima. Bua-la lɛ
titaŋ nɛ.

Yesu bil ni̱i-falii nɛ a pi niaa

31 Judas si lia, ŋii nɛ
Yesu bul di niaa jaŋ na u-
na Nuhuobiine Bie doluŋ si

mageɛ ŋii. Niaa ma jaŋ tou lɛ
nɛ a na ŋii Wia si kɛŋ doluŋ.
32 Ŋii nɛ Yesu bira bul, “Mi si
jaŋ dagɛ Wia doluŋ si magɛ
ŋii, ŋii nɛ Wia ma jaŋ dagɛ
mi-na Nuhuobiine Bie doluŋ
si magɛ ŋii. U jaŋ ŋaa ŋii
lima. 33 Mi biiriŋ, mi bira bi
jaŋ hɛ ma teeŋ dieni. Ma jaŋ
bee chɛmi. Ama mi si bul ŋii
a pi Ju̱u tiŋŋaa, mi jaŋ bul
ŋii a pima maa. Lee-la mi si
jaŋ mu, ma bi jaŋ wuo mu
dimɛ. 34 Ni̱i-falii nɛ mi bilee
pima. U nɛ ŋla: Ma jima
ari mi choma nɛ woruŋ. Má
cho dɔŋɔ ari mi si choma ŋii.
35 Di ma nɛ cho dɔŋɔ, ŋii lɛ
nɛ niaa kala jaŋ to jiŋ ari ma
sɛnɛ ŋaa mi haritooroo nɛ.”

Yesu bula pi Piita ari u jaŋ bul u buu jiŋ

Mat. 26.31-35; Maak 14.27-31; Luuk 22.31-34

36 Ŋii nɛ Saamɔŋ Piita
piɛsɛ Yesu a bul, “Mi Tiina,
nii nɛ ŋ mumu?” Ŋii nɛ Yesu
ma bula pu a bul, “Lee-la mi
si jaŋ mu, ŋ bi jaŋ wuo to
mu, ama u hariŋ nɛ ŋ jaŋ
wuo to.” 37 Ŋii nɛ Piita bira
piɛsu a bul, “Mi Tiina, bɛɛ nɛ
tii mi bi jaŋ wuo to ŋ hariŋ
lɛɛlɛ? Mi paala ŋaa siri di mi
joŋ mi miisiŋ yɔɔ suuŋ nɛ ŋ
wiaa.” 38 Ŋii nɛ Yesu piɛsu
a bul, “Ŋ sɛnɛ ŋaa siri di ŋ
joŋ ŋ miisiŋ yɔɔ suuŋ nɛ mi
wiaa? Wutitii nɛ mi bulaa
piŋ, ka di ji-bele-na yel, ŋ
jaŋ bul naaŋsiiŋ butori ari ŋ
bimi jiŋ.”

14

Yesu si u nɛ ŋaa woŋbii-la síi mu Wia teeŋ

1 Ŋii nɛ Yesu si, “Ma sí leŋe
di ma tuɔŋ vugimɛ. Má laa
Wia wiaa dii a laa mi ma
wiaa dii. 2 Mi Nyimma jaŋ
lɛ diisiŋ yuga hɛ dimɛ. Di ŋii
fa dee, mi bi jaŋ bula pima
ari mi jaŋ mu wasɛ leriŋ a
bilma lɛ. 3 Di mi nɛ mua
a wasɛ lee-la bilma lɛ dɛrɛ,
mi jaŋ bira kɔ a kɛŋma kaa
mu mi teeŋ Wia-jaŋ lɛ, di la
kala hɛ di-bala. 4 Lee-la ma
mi si jaŋ mu, ma jiŋ woŋbiiŋ
nɛ.” 5 Ŋii nɛ Tɔmas bula pu
a bul, “La Tiina, la bi jiŋ lee-
la ŋ síi mu, ɛɛ nɛ la jaŋ wuo
ŋaa jiŋ u woŋbiiŋ?” 6 Ŋii nɛ
Yesu bula pu a bul, “Mi nɛ
ŋaa woŋbiiŋ aa mu Wia-jaŋ.
Mi nɛ bira Wutitii Tiina maa,
a biraa pi niaa ma miisiŋ.
Nuu-kala bi mi Nyimma teeŋ
wuo mu, see duu tomi lɛ.
7 Di ma nɛ jiŋmi, ma jiŋ mi
Nyimma ma nɛ. A lii jiniŋ
saa ma paala jimu nɛ a nau
maa.”
8 Ŋii nɛ Filip bula pu a
bul, “Mi Tiina, dagɛla la Ny-
imma, wii-la kala la síi chɛ
nɛ ŋii.” 9 Ŋii nɛ Yesu piɛsu
a bul, “Filip, la di ŋ hɛ dimɛ
a dieni ŋii, ka ŋ ha bimi
jiŋŋ? Nii-la kala si nami, u
na mi Nyimma ma nɛ. Bɛɛ
nɛ saa tii ŋ bul di mi dagɛma
mi Nyimma? 10 Ŋ bi laa
dii ari mi hɛ mi Nyimma
lɛ nɛ, mi Nyimma ma hɛmi
lɛɛ? Wialiŋ kala mi si yie
bulaa pima, mi titia doluŋ
lɛ dee mii bul. Wialiŋ ma
mi síi ŋaa, mi Nyimma hɛmi

lɛ níi ŋaa ŋii. 11 Má laa dii
ari mi hɛ mi Nyimma lɛ nɛ,
mi Nyimma ma hɛmi lɛ. Di
ma nɛ bi ŋii wuo laa dii,
má laa dii a tiŋ wialiŋ mi
síi ŋaa wiaa. 12 Wutitii nɛ
mi bulaa pima, nii-la kala si
laa mi wiaa dii, u jaŋ wuo
ŋiŋaa wialiŋ mi síi ŋaa. U
jaŋ paala wuo ŋaa kii wialiŋ
mi síi ŋaa, bɛɛ wiaa mi jaŋ
miira mu mi Nyimma teeŋ.
13 Kuŋ-na kala ma si piɛsɛ
chichɛ mi doluŋ lɛ, mi jaŋ
joŋo pima. Mi jaŋ ŋaa ŋii
di niaa wuo tomi lɛ a na mi
Nyimma si kɛŋ doluŋ ŋii, a
yirɛ u yiriŋ. 14 Di ma níi chɛ
kuŋ-kala mi doluŋ lɛ, mi jaŋ
ŋaa pima."

Yesu bula ari u jaŋ joŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa lɛ

15 Ŋii nɛ Yesu bira bul, "Di
ma nɛ chomi, ma jaŋ tuto mi
niiŋ wiaa. 16 Di ma níi ŋaa
ŋii, mi jaŋ sul mi Nyimma
duu joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pima,
duu pipɛma lɛ. U jaŋ hɛ ma
teeŋ a kaa mu wuu. 17 U
jaŋ didagɛma wutitii. Dunia
niaa buu jiŋ. Ba bi jaŋ wuo
nau, ŋii nɛ tii u bi jaŋ wuo
hɛba lɛ. Ama ma-na jimu nɛ.
U hɛ ma teeŋ nɛ. U saa jaŋ
hɛma lɛ.

18 Mi bi jaŋ leŋ ma
duŋduŋa ta, mi jaŋ miira kɔ
ma teeŋ. 19 U ka mua dunia
niaa bira bi jaŋ nami, ama
ma-na jaŋ nami. Mi si jaŋ
kɛŋ miisiŋ ŋii, ma ma jaŋ
kɛŋ miisiŋ. 20 Tapulii-la Wia
si jaŋ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛma
lɛ nɛ, ma jaŋ jiŋ ari mi hɛ mi
Nyimma lɛ nɛ, ma ma hɛmi
lɛ, mi ma hɛma lɛ. 21 Nii-
la kala si nii mi niiŋ wiaa
aa toba, u tiina nɛ chomi.
Mi Nyimma ma saa jaŋ cho
nii-la si chomi. Mi ma jaŋ
cho tiina a kɛŋ mi titia kaa
dagu." 22 Ŋii nɛ Judas bul
(nii-la ba síi yirɛ Isikarɔt
dee), "Mi Tiina, ɛɛ nɛ ŋ jaŋ
ŋaa a kɛŋ ŋ titia dagɛla, aŋ bi
ŋ titia kaa dagɛ dunia niaa?"
23 Ŋii nɛ Yesu bula pu a bul,
"Nii-la kala si chomi, u jaŋ
tuto mi niiŋ wiaa. U si ŋaa
ŋii, mi Nyimma ma jaŋ chou.
La di mi Nyimma kala ma
jaŋ ku hɛu lɛ. 24 Nii-la si bimi
cho, u bi mi niiŋ wiaa ka to.
Wialiŋ ma si nii saa, mi titia
dee bi bul. Ama mi Nyimma-
la si tiŋmi nɛ dagɛmi mii bul.

25 Mi ha hɛ ma teeŋ nɛ, ŋii
nɛ mi bul wiaa deeŋba pip-
ima. 26 Ama mi Nyimma jaŋ
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la duu ku tuu
a hɛma lɛ mi doluŋ lɛ. U jaŋ
pɛma lɛ a wuo dagɛma wii-
kala, a leŋ di ma liisi wialiŋ
kala mi si bula pima. 27 Mi
síi mu ŋii, mi jaŋ leŋ di ma
hɔŋ ari yarifiɛlaa di ma tuɔŋ
tɔrɛ. Yarifiɛla-la mi si pima,
u bi naga yarifiɛla-la dunia
niaa si kɛnɛ nɛ. Ma sí leŋe
di ma tuɔbiinaa vugimɛ, a
bira sí leŋe di fawulluŋ ma
kɛŋma. 28 Ma nia ari mi si
bula pima ari mi jaŋ miira
viiri aŋ bira miira kɔ ma
teeŋ. Di ma nɛ fa chomi, ma
tuɔŋ fa jaŋ tɔrɛ ari mi si mu
mi Nyimma teeŋ, bɛɛ wiaa u
nɛ kɛŋ doluŋ a kiimi. 29 Mi
laa sipaaŋ bul wiaa deeŋba
pipima nɛ, ka di ba-na ŋaa,

ma jaŋ laaba dii. 30 Mi bi
jaŋ wuo bul wiaa ma teeŋ a
dieni, bɛɛ wiaa dunia kuoro
ka kɔ nɛ. U bi dol kala kɛnɛ
mi lɛ. 31 Ama mii chɛ di
dunia niaa jiŋ ari mi cho mi
Nyimma nɛ. Ŋii nɛ tii mi
ŋiŋaa wialiŋ kala u si si di
mi ŋaa. Má leŋ di la lii. Má
sii."

15

Yesu nɛ ŋaa tii-titii-la ba síi yirɛ vaiŋ

1 Ŋii nɛ Yesu si, "Mi nagɛ
tia-la titia ba síi yirɛ vaiŋ
nɛ. Ama mi nɛ tii-titii-la.
Mi Nyimma ma nagɛ nii-la
síi beŋ tia-la nɛ. 2 Naakel-
la kala si mɛrɛ tia-la lɛ aŋ bi
nɛŋ, u yie kere ta nɛ, naakel-
la kala síi nɛŋ, u yie buoro
ta nɛ, ka di u wuo faasa
nɛŋ woruŋ. 3 Ma tuɔŋ paala
bira bi disinniŋ kɛnɛ a tiŋ
wialiŋ mi si bula pima. 4 Má
mɛrɛmi lɛ di mi ma mɛrɛma
lɛ. Tia naakelee duŋduŋa bi
jaŋ wuo nɛŋ, see di ba mɛrɛ
tia geŋtine lɛ. Ma ma bi jaŋ
wuo tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ, see di
ma mɛrɛmi lɛ." 5 Ŋii nɛ Yesu
bira bul, "Mi nagɛ tia nɛ, ma
ma nagɛ tia-la naakelee. Nii-
la kala si mɛrɛmi lɛ, mi ma
mɛrɛ tiina lɛ. Ŋii nɛ jaŋ wuo
ŋaa duu tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ
woruŋ, a tiŋ bɛɛ wiaa di
ma nɛ bimi lɛ mɛrɛ, ma bi
jaŋ wuo ŋaa wii-kala. 6 Di
nuu nɛ bimi lɛ mɛrɛ, ba jaŋ
joŋ tiina yuo ta, a nagɛ ba
si yie keri tia naakelee ta,
ba hil. Ba paaba a yuo hɛ
nyiniŋ lɛ ba dii ŋii. 7 Di ma
mɛrɛmi lɛ, mi niiŋ wiaa mi
si bula pima jaŋ hɛ ma tuɔŋ.
Di ma nɛ ŋaa ŋii, kuŋ-kala
ma si piɛsɛmi chichɛ, mi jaŋ
wuo ŋaa pima. 8 Di ma
nɛ tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ woruŋ,
ŋla nɛ mi Nyimma yiriŋ jaŋ
yirɛ. Ma jaŋ wuo dagɛ ŋii
ari ma ŋaa mi haritooroo nɛ.
9 Mi choma ari mi Nyimma
si chomi ŋii nɛ. Ŋii wiaa,
má mɛrɛmi lɛ di mi choma a
kaa mu wuu. 10 Di ma níi to
mi niiŋ wiaa, mi jaŋ choma
a kaa mu, ari mi síi to mi
Nyimma niiŋ wiaa a mɛrɛu
lɛ u chomi ŋii. 11 Mi bul wiaa
deeŋba pima di ma wuo na
tuɔtɔru-la mi si joŋo pima.
Ŋii nɛ ma tuɔŋ jaŋ faasa tɔrɛ
woruŋ a mu dɛrɛ.

12 Mi choma nɛ woruŋ.
Wii-la mi si bula pima di
maa ŋaa nɛ ŋla: Má cho
dɔŋɔ ari mi si choma ŋii.
13 Di nuu nɛ ŋaa siri duu joŋ
u miisiŋ yɔɔ suuŋ u naŋdɔŋɔ
wiaa, u chou nɛ woruŋ.
Nuu-kala bi nii-la cho magɛ
nia deeŋ. 14 Di ma níi
ŋaa wialiŋ mi síi bula pima
di maa ŋaa, ma jaŋ ŋaa
mi naŋdɔŋsuŋ. 15 Mi bira
bi jaŋ kɛŋma kaa yirɛ mi
tiŋtinnaa, bɛɛ wiaa tiŋtinna
bi wii-la u kuhiaŋ síi ŋaa
jiŋ. Ama mi-na bul wialiŋ
kala mi Nyimma si bula pimi
pima nɛ. Ŋii nɛ tii mi
kɛŋmaa yirɛ mi naŋdɔŋsuŋ.
16 Ma dee bimi liisa, mi nɛ
liisɛma. Mi liisɛma di ma
mu faasa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ,
wu-zɔmɔ-la si bi jaŋ lɛl. Di
ma níi ŋaa ŋii, mi Nyimma
jaŋ pima kuŋ-kala ma si
piɛsu chichɛ mi doluŋ lɛ.

17 Wii-la mi si bula pima di
maa ŋaa nɛ ŋla: Má cho
dɔŋɔ.

Yesu bul ŋii dunia niaa si jaŋ bɛrɛ ba di u haritooroo

18 Di dunia niaa nɛ
bɛrɛma, ma jiŋ ari ba laa
sipaaŋ bɛrɛmi nɛ. 19 Di ma
nɛ fa ŋaa dunia niaa, dunia
niaa fa jaŋ choma woruŋ,
ari ba si cho dɔŋɔ ŋii. Ma
di dunia niaa bi kubala ŋaa.
Mi liisɛma dunia niaa tuɔŋ
nɛ. Ŋii nɛ tii ba bɛrɛma.
20 Mi laa sipaaŋ bula pima
ari tiŋtinnu bi u kuhiaŋ
kii. Má liisi wiiŋ deeŋ.
Ba si dɔgisɛmi ŋii, ba jaŋ
dɔgisɛma ma ŋii. Di ba nɛ
fa sɛi mi niiŋ wiaa, ba fa jaŋ
sɛi ma ma niiŋ wiaa. 21 Ba
jaŋ ŋaa wiaa deeŋba kala a
tiŋ ma síi to mi hariŋ wiaa.
Ba si bi nii-la si tiŋmi jiŋ nɛ
tii baa ŋaa ŋii. 22 Di mi nɛ
fa bi ku bul wiaa piba, ba
si ŋaa wu-bɔmɔ-la kala, mi
fa bi jaŋ wuo bul di ba chei
wii-kala. Ama mi si folo ku
bul wiaa piba, ba bira bi jaŋ
wuo bul ari ba bi wii-kala
cheye. 23 Nii-la si bɛrɛmi,
tiina bɛrɛ mi Nyimma ma
nɛ. 24 Wialiŋ kala mi si ŋaa,
nuu-kala biba ŋaa. Di mi nɛ
fa biba ŋaa di ba na, ba fa
bi jaŋ chei wii-kala. Ama ba
naba kala nɛ aŋ ha bɛrɛ la
di mi Nyimma kala. 25 Ba
si bɛrɛmi ŋii, wialiŋ kala ba
si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
sɛnɛ ŋaa. Ŋla nɛ ba ŋmuŋsɛ,
'Mi bi wii-kala ŋaa chei, ka
ba bɛrɛmi.' 26 Ama mi jaŋ
leŋ di Wia Diŋ-zɔŋ-la lii mi
Nyimma teeŋ a ku tuu hɛma
lɛ. U jaŋ pɛma lɛ a dagɛma
wutitii. U nɛ jaŋ bul mi wiaa
pima. 27 Ma ma jaŋ bul mi
wiaa pi niaa, bɛɛ wiaa mi si
suomo didagɛ niaa, la di ma
kala níi to dɔŋɔ.

16

1 Mi bul wiaa deeŋba kala
pipima di ma sí hariŋ miiru
nɛ. 2 Bua-la jaŋ yi di Ju̱u
tiŋŋaa kirima ta Wii-chuɔlɛ
diisiŋ lɛ. Bua ma dɔŋ jaŋ
yi di niaa kpuma aŋ biinɛ di
baa to Wia woŋbiiŋ nɛ ŋii.
3 Ba jaŋ ŋaa wiaa deeŋba
kala a tiŋ ba sí bi mi Nyimma
jiŋ, a bimi ma jiŋ. 4 Mi
bul wiaa deeŋba kala pipima
di bua-la nɛ ku yi di wiaa
deeŋba ŋiŋaa, ma jaŋ liisi
ari mi bula pima.

Wia Diŋ-zɔŋ-la tiŋtiŋŋaa

La di ma kala fa síi to
dɔŋɔ, ŋii nɛ tii mi bi wiaa
deeŋba bula pima faafaa.
5 Ama lɛɛlɛ mii mu nii-la si
tiŋmi nɛ, aŋ ka ma kuŋ-kala
ha bi mi piɛsa a bul di nii
nɛ mii mu? 6 Mi si bul wiaa
deeŋba pima lɛɛlɛ ŋla, ma
tuɔŋ cheye nɛ. 7 Ama wutitii
nɛ mi bulaa pima ŋla. Mi síi
mu ŋii, u jaŋ zɔmɔ pima. Di
mi nɛ bi mua, Wia Diŋ-zɔŋ-
la si jaŋ kɔ a pɛma lɛ bi jaŋ
kɔ. Ama di mi nɛ mua, mi
jaŋ leŋ duu kɔ. 8 Duu nɛ saa
kɔ, u jaŋ leŋ di dunia niaa jiŋ
ari ba ŋaa haachɛba nɛ. U
jaŋ bira dagɛba ŋii ba si jaŋ
to a kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ,
a bira dagɛba ari Wia jaŋ dii
ba sariya. 9 Ba jaŋ jiŋ ari ba
si bi mi wiaa laa dii, u ŋii ŋaa

haachɛ nɛ. 10 Mi si miira mu mi Nyimma teeŋ ŋii, ma bira bi jaŋ nami. U ŋii ma jaŋ dagɛ ari mi kɛŋ tuɔ-pula nɛ Wia sipaaŋ. 11 Wia si folo dii dunia kuoro Sitaani sariya ŋii, ba ma jaŋ jiŋ ari Wia ma jaŋ dii ba sariya.

12 Wiaa yuga nɛ mi ha kɛŋ di mi bula pima, ama ma biba wuo nyalimɛ. 13 Ama di Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ kɔ, u jaŋ dagɛma wutitii kala. U bi jaŋ bubul wiaa u titia doluŋ lɛ, ama wialiŋ kala u si nii mi Nyimma niiŋ lɛ nɛ u jaŋ bul. U ma jaŋ dagɛma wialiŋ kala si jaŋ ŋaa. 14 U jaŋ leŋ di niaa yirɛ mi yiriŋ, bɛɛ wiaa wialiŋ kala mi si kɛnɛ mi bul, u jaŋ kaa ku bula pima. 15 Ku-la kala mi Nyimma si kɛnɛ ŋaa mi kuŋ nɛ. Ŋii nɛ tii mi bula pima ari wialiŋ kala mi si kɛnɛ mi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ kaa ku bula pima."

Yesu bula pi u haritooroo ari ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ

16 Ŋii nɛ Yesu bira bula piba a bul, "Ma bira bi jaŋ nami. Tapulaa baŋmɛnɛ chɛɛŋ nɛ ma jaŋ bira nami." 17 Ŋii nɛ u haritooroo dɔŋsuŋ pipiɛsɛ dɔŋɔ a bul, "Wiiŋ deeŋ bubuɔŋ nɛ bɛɛ? U bula pila ari tapulaa baŋmɛnɛ la bi jaŋ nau, di tapulaa baŋmɛnɛ chɛɛŋ nɛ la bira jaŋ nau. U bira bula ari u si jaŋ mu u Nyimma teeŋ nɛ tii la bira bi jaŋ nau. 18 U si yie bul di tapulaa baŋmɛnɛ deeŋ, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ? La bi u bubuɔŋ jiŋ." 19 Yesu jima ari baa chɛ di ba piɛsu nɛ. Ŋii nɛ u bula piba, "Mi si si tapulaa baŋmɛnɛ ma bi jaŋ nami, di tapulaa ma baŋmɛnɛ chɛɛŋ ma jaŋ bira nami, ŋii wiaa nɛ ma pipiɛsɛ dɔŋɔɔ? 20 Wutitii nɛ mi bulaa pima, ma jaŋ ŋmuŋmoo niiŋ kala, di dunia niaa tuɔŋ tɔrɛ, ma tuɔŋ jaŋ chei, ama ma tuɔ-chei-la jaŋ miira birimɛ tuɔtɔruŋ. 21 Di haala luoruŋ níi wii duu chɛ u lul, u yie tuunɛ niiŋ nɛ. U hɛɛŋ yie nɛ. Duu nɛ saa ku lul bile dɛrɛ, u yu u hɛɛ-la kala lɛ. U si lul bie nɛ tii u tuɔŋ yie tɔrɛ. 22 Ŋii nɛ saa u jaŋ nagɛma ma lɛ. Lɛɛlɛ ma tuunɛ niiŋ nɛ, ama mi jaŋ bira nama di ma tuɔŋ kala tɔrɛ. Bua-la lɛ nuu-kala bi jaŋ wuo ŋaa di ma tuɔŋ bira chei. 23 Di tapulii-la nɛ yie, ma bi jaŋ piɛsɛmi chichɛ kuŋ-kala. Wutitii nɛ mi bulaa pima, mi Nyimma jaŋ pima kuŋ-kala ma si piɛsu chichɛ mi doluŋ lɛ. 24 Lɛɛlɛ ŋla ma ha bi kuŋ-kala piɛsu chichɛ mi doluŋ lɛ. Ŋii wiaa má saa piɛsu, u jaŋ joŋo pima, di ma tuɔŋ faasa tɔrɛ a mu dɛrɛ.

25 Wiaa deeŋba kala mi síi bul, namagaba nɛ mii magɛ. Ama bua kubala jaŋ yi, mi bira bi jaŋ magɛ namagaba, mi jaŋ chaasa bul wiaa pima a mu tigɛ mi Nyimma lɛ, di ma jiŋ ba bubuɔsaa woruŋ. 26 Di tapulii-la nɛ yie, ma nɛ jaŋ piɛsu chichɛ kiaa mi doluŋ lɛ. Mi bi si mi nɛ jaŋ sula pima, 27 bɛɛ wiaa mi Nyimma titia ma choma nɛ.

Ma chomi nɛ a laa mi wiaa
dii ari mi lii u teeŋ nɛ. Ŋii
nɛ tii u ma choma. 28 Mi
lii mi Nyimma teeŋ nɛ a ku
tuu dunia. Lɛɛlɛ mi saa jaŋ
leŋ dunia aŋ miira mu mi
Nyimma teeŋ."
29 Ŋii nɛ u haritooro-la
bula pu a bul, "Lɛɛlɛ ŋ
chaasaa bul wiaa nɛ. Ŋ
bira bi namagaba ka magɛ.
30 Lɛɛlɛ la jima di ŋ jiŋ wii-
wii-kala nɛ, ŋ bí chɛ di nuu-
kala piɛsiŋ wii-kala. Wiiŋ
deeŋ nɛ ŋaa di la jiŋ ari ŋ
lii Wia teeŋ nɛ." 31 Ŋii nɛ
Yesu piɛsɛba, "Lɛɛlɛ saa ma
laa mi wiaa dii nɛɛ? 32 Bua-
la jaŋ yi, u saa paala yi ma
nɛ, ma kala jaŋ pisɛ a mu ma
diisiŋ, aŋ ka mi duŋduŋa.
Ama saa, mi bi jaŋ ŋaa mi
duŋduŋ. Mi Nyimma hɛmi
lɛ nɛ. 33 Mi bul wiaa deeŋba
pima di ma wuo hɔŋ ari
yarifiɛlaa nɛ. Dunia deeŋ
tuɔŋ ma jaŋ na hɛɛŋ. Ama
má leŋ di ma nyuŋ nyaasɛ.
Mi yuo dii dunia nɛ."

17

Yesu chuɔlɛ Wia pi u haritooroo

1 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, u wula beŋ wia nyuŋ
aŋ bul, "Mi Nyimma, bua-la
yie nɛ. Leŋ di mi-na ŋ Bie laa
yiriŋ, di mi ma leŋ di ŋ yiriŋ
yirɛ. 2 Ŋ nɛ joŋ doluŋ pimi di
mi bibeŋ nuhuobiinee kala,
a joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a pi
nialiŋ kala ŋ si liisa pimi.
3 Nialiŋ si jima ari ŋ nɛ sɛnɛ
ŋaa Wia, Wia bira tuo, aŋ pɛ
jiŋ mi-na Yesu Kirisito, nii-
la ma ŋ si tima, ba nɛ kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ. 4 Mi leŋe
ŋ laa yiriŋ nɛ tiŋteeŋ deeŋ
lɛ. Mi tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ nɛ,
tiŋtimii-la ŋ si joŋo pimi di
mi tiŋ. 5 Oo, mi Nyimma,
leŋ di mi yiriŋ yirɛ ŋ sipaaŋ
lɛɛlɛ, yiri-la la di ŋ kala fa si
laa, aŋ ka ŋ-na suomo ŋaa
dunia.
6 Mi leŋe nialiŋ ŋ si liisa
pimi dunia niaa tuɔŋ jimiŋ
nɛ. Ba fa ŋaa ŋ kiaa nɛ, ŋ
nɛ liisɛba pimi. Ba nɛ sɛi ŋ
niiŋ wiaa. 7 Lɛɛlɛ ba jima ari
wii-kala mi si ŋaa, mi ŋaa ŋ
doluŋ lɛ nɛ. 8 Mi bul ŋ niiŋ
wialiŋ ŋ si bula pimi piba nɛ.
Ba laa dii a jiŋ ari wutitii nɛ,
mi sɛnɛ lii ŋ teeŋ nɛ. Ba ma
laa dii ari ŋ nɛ tiŋmi. 9 Mi
suluŋ pipiba nɛ. Mi biŋ sula
pipi dunia niaa, see nialiŋ ŋ
si liisa pimi duŋduŋa. Ba nɛ
ŋaa ŋ kiaa. 10 Nialiŋ kala
mi si kɛnɛ ŋaa ŋ niaa nɛ.
Nialiŋ kala ŋ ma si kɛnɛ ŋaa
mi ma niaa nɛ. Ba nɛ leŋe
mi laa yiriŋ. 11 Lɛɛlɛ mii
kɔ ŋ teeŋ nɛ, mi bira bi jaŋ
hɛ dunia lɛ, ama ba-na jaŋ
hɛ dunia lɛ. Mi Nyimma, ŋ
nɛ ŋaa nii-la si bi disinniŋ
kɛnɛ. Beŋ nialiŋ ŋ si liisa
pimi woruŋ ŋ doluŋ lɛ, a leŋ
di ba ŋaa kubala, ari la di ŋ
kala si ŋaa kubala ŋii. 12 Mi
fa si hɛ ba teeŋ, mi beŋ ba
nyuŋ nɛ woruŋ ŋ doluŋ lɛ,
dol-la ŋ si joŋo pimi nɛ mi
kaa beŋba. Mi si ŋaa ŋii, ba
kubala ma bi lɛlɛ, see nii-la
si maga duu lɛl, di wialiŋ ba
fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
sɛnɛ ŋaa. 13 Lɛɛlɛ saa mii kɔ
ŋ teeŋ nɛ. Mi ha si hɛ dunia
lɛ ŋii, ŋii nɛ mi bul wiaa

deeŋba piba di ba tuɔŋ faasa
tɔrɛ, ari mi tuɔŋ si tɔrɛ ŋii.
14 Mi bul ŋ niiŋ wiaa piba nɛ.
Ba di dunia niaa bi kubala
ŋaa, ari la di dunia niaa si
bi kubala ŋaa ŋii. Ŋii nɛ tii
dunia niaa bɛrɛba. 15 Mi bi
si di ŋ liisɛba dunia lɛ, ama
mi si di ŋ pɔba nɛ a liisɛba
Sitaani nisiŋ lɛ. 16 Ba di
dunia niaa bi kubala ŋaa, ari
la di dunia niaa si bi kubala
ŋaa ŋii. 17 Ŋ niiŋ wiaa ŋaa
wutitiiba nɛ. Dagɛba, di ba
bira sí disinniŋ kɛŋ. 18 Ŋ nɛ
tiŋmi dunia niaa teeŋ. Ŋ si
tiŋmi ŋii, ŋii titia nɛ mi ma
tiŋba dunia niaa teeŋ. 19 Mi
joŋ mi miisiŋ nɛ a yɔɔ suuŋ
ba wiaa. Mi ŋaa ŋii di ba ma
ŋaa siri di ba joŋ ba miisiŋ
yɔɔ suuŋ wutitii wiaa nɛ.

20 Mi biŋ sula pipiba
duŋduŋ, mi pɛ sula pi nialiŋ
si laa mi wiaa dii a tiŋ ba si
bul mi wiaa piba lɛ nɛ. 21 Mii
suluŋ ŋii di ba kala wuo ŋaa
kubala nɛ. Ŋ hɛmi lɛ nɛ. Mi
ma hɛŋ lɛ. Leŋ di ba kala
ma wuo hɛla lɛ. Di ŋ nɛ ŋaa
ŋii, dunia niaa jaŋ wuo laa
dii ari ŋ nɛ tiŋmi. 22 Ŋ si leŋ
mi laa yiriŋ ŋii, ŋii nɛ mi ma
leŋ ba laa yiriŋ. Mi ŋaa ŋii
di ba kala wuo ŋaa kubala
nɛ, ari la di ŋ kala si ŋaa
kubala ŋii. 23 Mi hɛba lɛ nɛ,
ŋ ma hɛmi lɛ. La hɛ dɔŋɔ
lɛ ŋii di ba wuo ŋaa kubala
nɛ. Ŋii nɛ dunia niaa jaŋ jiŋ
ari ŋ nɛ tiŋmi. Ba ma jaŋ jiŋ
ari ŋ choba nɛ ari ŋ si chomi
ŋii. 24 Mi Nyimma, ŋ paala
chomi nɛ a leŋ mi laa yiriŋ,
ka dunia-na suomi. Mi saa
chɛ di ŋ leŋ di nialiŋ ŋ si liisa
pimi, di ba hɛ mi teeŋ lee-na
kala mi si jaŋ hɛ, di ba wuo
na ŋii ŋ si leŋe mi laa yiriŋ.
25 Mi Nyimma, ŋ kɛŋ wutitii.
Dunia niaa biŋ jiŋ, ama mi-
na jimiŋ nɛ. Niaa deeŋba
ma jiŋ ari ŋ nɛ tiŋmi. 26 Mi
saa ŋaa ba jimiŋ nɛ, mi saa
ha jaŋ leŋ di ba jimiŋ. Mi
ŋaa ŋii, di ŋii ŋ si chomi, di
ba ma cho dɔŋɔ, di mi ma
hɛba lɛ.”

18

Ba kɛŋ Yesu

Mat. 26.47-56; Maak 14.43-50; Luuk 22.47-53

1 Yesu si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, ba duu haritooroo sii
kieli fuo-naaŋ kubala ba kaa
yirɛ Kidirɔŋ. Lee kubala nɛ
fa hɛ dimɛ ba chɔŋsɛ tiisiŋ.
Ŋii nɛ Yesu ari u haritooroo
juu lee-la. 2 Ba vɛnɛɛ mu
lee-la nɛ, ŋii nɛ tii Judas,
nii-la si joŋu yallɛ, ma wuo
jiŋ dimɛ. 3 Ŋii nɛ Judas
kɛŋ laali-yuoroo dɔŋsuŋ ari
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ tiŋtinni-biisiŋ, ari
Farisii tiŋŋaa tiŋtinni-biisiŋ,
di ba mu kɛŋ Yesu. Ba mu
lee-la Yesu si hɛ. Ba síi
mu ŋii, ba kori chaanaa, ka-
pilaa ari nyiniŋ ari ba ba-
kiaa. 4 Yesu jiŋ wii-la kala
fa si jaŋ ŋaau lɛ nɛ. Ŋii
nɛ u mu cheŋba a piɛsɛba,
“Kubɛɛ nɛ maa chɛɛ?” 5 Ŋii
nɛ ba si, “Yesu si lii Nazarɛt
nɛ la chichɛ.” Ŋii nɛ u bula
piba, “Mi nɛ ŋla.” Judas,
nii-la fa si jaŋ joŋu yallɛ, u
ma fa hɛ ba tuɔŋ nɛ. 6 Yesu
si bul ŋii, ba miira yala mu
hariŋ a tuu tel. 7 Ŋii nɛ Yesu

bira piɛsɛba a bul, “Kubɛɛ nɛ
maa chɛ?” Ba si, “Yesu si lii
Nazarɛt.” 8 Ŋii nɛ Yesu bula
piba, “Mi laa sipaaŋ bula
pima ari mi nɛ ŋla. Di ma níi
chɛmi, má leŋ di ni-kaanaa
viiri.” 9 (U bul ŋii di wii-la
u fa si bula, duu wuo sɛnɛ
ŋaa wutitii. U fa bula ari
nialiŋ kala Wia si liisa pu, ba
kuŋ-kala bi lɛlɛ.) 10 Saamɔŋ
Piita fa kori tokobii nɛ. Ŋii
nɛ u tuurɛ a ta nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ dia-
yomo na-diiŋ digiliŋ a keri.
Yomo-la yiriŋ nɛ fa Malikas.
11 Ŋii nɛ Yesu bula pi Piita
a bul, “Joŋ ŋ tokobii-la hɛ u
pɛɛŋ lɛ. U bi maga di mi na
hɛɛ-la, mi Nyimma síi chɛ di
mi na, koo?”

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Anas sipaaŋ

12 Ŋii nɛ laali-yuoroo ari
ba kuhiaŋ ari Ju̱u tiŋŋaa
titinni-biisi-la kɛŋ Yesu a
vɔbu. 13 Ba laa sipaaŋ kɛnu
kaa mu Anas teeŋ nɛ. Anas
nɛ fa ŋaa Kayafas hiili-baala.
Jina-la Kayafas ma nɛ fa ŋaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ. 14 Kayafas nɛ fa laa
sipaaŋ bula pi Ju̱u tiŋŋaa ari
ni-bala nɛ laa tiŋteeŋ niaa
kala nyuŋ suu, u nɛ kpia ni-
daŋ si suba.

Piita si u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.69-70; Maak 14.66-68; Luuk 22.55-57

15 Saamɔŋ Piita ari Yesu
haritooroo dɔŋɔ to Yesu
hariŋ, a juu nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
kaala. Kuhiaŋ-la fa jiŋ
Yesu haritooro deeŋ nɛ. Ŋii
wiaa haritooru-la to Yesu
hariŋ a juu kaala-la tuɔŋ.
16 Ka Piita chiŋ kaala-la
jeeŋ hariŋ boiŋniiŋ. Ŋii nɛ
Yesu haritooro-la dɔŋɔ, nii-
la nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ si jima, u miira
lii, a bula pi toli-bie kubala
si pɔ boiŋ-la niiŋ duu leŋ di
Piita ku juu, aŋ kɛŋ Piita ku
juu. 17 Ŋii nɛ tolo-la si chiŋ
boi-la niiŋ piɛsɛ Piita, “Ŋ ma
bi baal-la haritooroo dɔŋɔ
ŋaa?” Ŋii nɛ Piita si, “Ai,
mi dee.” 18 Di waariŋ fa hɛ
dimɛ. Ŋii nɛ dia-la tiŋtinnaa
ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ tiŋtinni-biisiŋ
hɛ nyiniŋ a china golli aa
wieni. Piita ma mu chiŋ ba
teeŋ aa wieni nyiŋ-la.

Yesu bul u suuŋ wiaa

Mat. 26.59-66; Maak 14.55-64; Luuk 22.66-71

19 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ piɛsɛ
Yesu wiaa a tigɛ u haritooroo
lɛ ari wialiŋ u fa síi dagu.
20 Ŋii nɛ Yesu bul, “Wialiŋ
kala mi si bula, mi yie chiŋ
ni-daŋ tuɔŋ nɛ a bul. Mi
yie chaasa chiŋ Wii-chuɔlɛ
diisiŋ tuɔŋ nɛ ari Wia-dia
tuɔŋ, lee-la Ju̱u tiŋŋaa kala
si yie ku hilimi nɛ a bul.
Mi ha bi wii-kala luɔra bul.
21 Bɛɛ nɛ saa tii ŋ piɛsɛmi?
Piɛsɛ nialiŋ si nii wialiŋ mi
si bula, di ba dagiŋ. Ba jiŋ
wialiŋ mi si bula nɛ.” 22 Yesu
si bul ŋii, nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia tiŋtinni-bie dɔŋɔ
fallɛ Yesu chaŋkpaŋiŋ lɛ aŋ
bul, “Ŋla nɛ u magɛ di ŋ bul
wiaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi

Wia kuhiaŋ teeŋ koo?” 23 Ŋii
nɛ Yesu bul, “Di mi nɛ bul
wii chei, u maga di ŋ bul di
nuu-kala nii nɛ. Ka di wii-
la mi si bula nɛ ŋaa wutitii,
bɛɛ nɛ tii ŋ fallɛmi?” 24 Ba si
vɔɔ Yesu ŋii, ŋii nɛ Anas leŋ
ba kɛnu ŋii kaa mu nii-la si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
Kayafas teeŋ.

Piita bira bula ari u bi Yesu jiŋ

Mat. 26.71-75; Maak 14.69-72; Luuk 22.58-62

25 Ka Piita ha chiŋ kaala-la
tuɔŋ aa wieni nyiŋ-la. Ŋii nɛ
nialiŋ dɔŋsuŋ piɛsu a bul, “Ŋ
ma bi baala deeŋ haritooroo
dɔŋɔ ŋaa?” Piita kaa via aŋ
bul, “Ai, mi dee.” 26 Ŋii nɛ
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ dia tiŋtinnaa dɔŋɔ
ma pɛu lɛ. U fa ŋaa nii-la
Piita si ta u digiliŋ keri, u
naaŋbii nɛ. U piɛsu a bul,
“Mi fa bi ma di baal-la na,
lee-la ba si chɔŋsɛ tiisiŋŋ?”
27 Ŋii nɛ Piita bira kaa via aŋ
bul di ai, u dee. U bul ŋii
dɛrɛ di ji-bele yele.

Ba kɛŋ Yesu kaa mu Paalit teeŋ

Mat. 27.1-2, 11-14; Maak 15.1-5; Luuk 23.1-5

28 Chichuɔ-fiɛla fɛlɛlɛ ba
kɛŋ Yesu lii Kayafas dia lɛ,
a kɛnu kaa mu baal kubala
dia baa yirɛ Paalit. Paalit nɛ
fa hɔŋ Rom kuori-baliŋ nyuŋ
lee-la. Ju̱u tiŋŋaa bi to juu.
Ba bi chɛ di ba ŋaa disinniŋ
a chei ba kisiŋ lɛ, aŋ wuo dii
diisiŋ kieliŋ gbiele kudiilee.
29 Ŋii nɛ Paalit lii a piɛsɛba
a bul, “Bɛɛ nɛ ma si baala
deeŋ ŋaa chei?” 30 Ŋii nɛ ba
bula pu a bul, “Di u nɛ fa
bi wii ŋaa chei, la fa bi jaŋ
kɛnu kaa kɔ ŋ teeŋ.” 31 Ŋii
nɛ Paalit bula piba a bul,
“Má kɛnu kaa mu to ma titia
woŋbiiŋ lɛ a dii u sariya.”
Ŋii nɛ ba bula pu a bul, “La
bi woŋbiiŋ kɛnɛ di la kpu
nuu-kala.” 32 Yesu fa si daga
ari u jaŋ suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ,
u ŋii sɛnɛ ŋaa wutitii. 33 Ŋii
nɛ Paalit miira juu dia a yirɛ
Yesu a piɛsu, “Ŋ nɛ ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa kuoroo?” 34 Ŋii nɛ
Yesu piɛsu, “Ŋ titia nɛ bul
wiiŋ deeŋ koo nuu nɛ bul
ŋii piŋ a tigɛmi lɛ?” 35 Ŋii
nɛ Paalit bira bul, “Mi bi
Ju̱u tiina ŋaa. Ŋ titia nia
ari nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ nɛ joŋuŋ hɛ
mi nisiŋ lɛ. Bɛɛ nɛ ŋ ŋaa
chei?” 36 Ŋii nɛ Yesu bul,
“Mi kuoruŋ tuo dunia deeŋ
lɛ, di mi kuoruŋ nɛ fa hɛ
dunia deeŋ lɛ, mi niaa fa
jaŋ yuo laami, di Ju̱u tiŋŋaa
sími wuo kɛŋ. Ama mi
kuoruŋ tuo daha.” 37 Ŋii nɛ
Paalit piɛsu a bul, “Ŋ saa ŋaa
kuoru nɛ koo?” Ŋii nɛ Yesu
bul, “Wii-la ŋ si bula ŋaa
wutitii nɛ. Ba paala lulmi di
mi ku ŋaa kuoru nɛ. Mi ku
tuu dunia di mi dagɛ niaa,
di ba jiŋ wutitii nɛ. Nii-la
kala si cho duu jiŋ wutitii yie
jegile nii mi teeŋ nɛ.” 38 Ŋii
nɛ Paalit piɛsu, “Wutitii nɛ
bɛɛ?”

Ba bula ari ba jaŋ kpu Yesu

Mat. 27.15-31; Maak 15.6-20; Luuk 23.13-25

Ŋii nɛ Paalit miira lii di-
jaliŋ Ju̱u timma-la teeŋ a

bula piba a bul, "Mi bi wii-
la na baala deeŋ si cheye.
39 Ama jina-na kala, di di-
isiŋ kieliŋ gbiele-la nɛ yie-
na kala, mi yie vɛnɛ liisɛ
nialiŋ ba si kaa tɔ dia dɔŋɔ
nɛ pima. U ŋii nagɛ ari ma
kisiŋ nɛ. Ma saa chɛ di mi
liisɛ J̱uu tiŋŋaa kuoru-la nɛ
ta pimaa?" 40 Ŋii nɛ ba kpia
goŋ a bul, "Ai, nia deeŋ dee!
Liisɛ Barabas ta. (Barabas fa
ŋaa gaaru nɛ.)"

19

1 Ŋii nɛ Paalit leŋ ba kɛŋ
Yesu a viiru. 2 Ba si vi-
iru dɛrɛ, laali-yuoroo kɛŋ
sɔsuŋ sua nyuŋ-chuulo a
nagɛ kuoro nyuŋ-chuulo a
joŋo chuu, a joŋ gɛri-fiaŋ
laalu 3 aŋ chuɔlu a bul, "J̱uu
tiŋŋaa kuoro, laa chuɔluŋ!"
aŋ pɛ fallu. 4 Ŋii nɛ Paalit
bira miira lii nialiŋ teeŋ a
bula piba a bul, "Má bee na,
mi kɛnu kaa kuu lii ma teeŋ
nɛ di ma jiŋ ari mi-na bi wii-
kala na u si cheye a magɛ
di ba kpuu." 5 Ŋii nɛ Yesu
ku lii a ha chu sɔsuŋ nyuŋ-
chuulo-la ari gɛri-fiaŋ-la ba
si joŋo laalu. Ŋii nɛ Paalit
bula piba, "Má na baal-la."
6 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari ba tiŋtinni-
biisiŋ si nau, ba kpia goŋ a
bul, "Leŋ di ba kpaasu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ." Ŋii nɛ Paalit
bula piba, "Má titia kɛnu
kpaasɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Mi-
na bi wii-la u si cheye na."
7 Ŋii nɛ J̱uu timma-la bira
bul, "U kɛŋ u titia yirɛ Wia
Bii nɛ. La kisiŋ lɛ nii-la kala
si ŋaa ŋii, u maga di ba kpuu
nɛ." 8 Fawulluŋ fa paala kɛŋ
Paalit nɛ. U si nia ari ba
bul ŋii, fawulluŋ wasa kɛnu.
9 Ŋii nɛ u bira miira juu dia-
la a piɛsɛ Yesu a bul, "Nii
nɛ ŋ lii?" Yesu bi wii-kala
bula. 10 Ŋii nɛ Paalit piɛsu,
"Ŋ tɔrɛ ŋ niiŋ nɛɛ? Ŋ bi
jiŋ mi kɛŋ doluŋ di mi joŋuŋ
taa, a bira kɛŋ doluŋ di mi
leŋ di ba kpaasiŋ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ?" 11 Ŋii nɛ Yesu bula
pu, "Ŋ fa bi dol kala kɛnɛ mi
lɛ. Wia nɛ piŋ dol-la. Ama
nii-la si joŋmi hɛ ŋ nisiŋ lɛ nɛ
faasa kɛŋ haachɛba a kiiŋ."

12 Paalit si nii ŋii, u fa cho
duu joŋ Yesu ta. Ŋii nɛ J̱uu
tiŋŋaa faasa kpia goŋ a bul,
"Di ŋ nɛ joŋu ta, ŋ bira bi
la tiŋteeŋ kuori-baliŋ ba síi
yirɛ Siiza naŋdɔŋ ŋaa. Nii-
la kala si kɛŋ u titia yiyirɛ
kuoru, u tiina ŋaa kuori-
baliŋ diŋdɔŋ nɛ." 13 Paalit
si nii ŋii, u kɛŋ Yesu kaa ku
lii, aŋ mu hɔŋ u sariya diiri
kpasa nyuŋ. Ba kɛŋ lee-la
kaa yirɛ Gabata nɛ Hiiburu
yiikoro lɛ. U bubuɔŋ nɛ:
Lee-la tabiaa ŋaa mula mula
nɛ. 14 Di wia jil nyu-gbaŋa.
Tapulii-la nɛ J̱uu tiŋŋaa ŋaa
siri di u taŋ nɛ pula di ba
gbieli diisiŋ kieliŋ gbiele-la.
Ŋii nɛ Paalit bula piba a bul,
"Má na ma kuoro." 15 Ŋii
nɛ ba faasa kpia goŋ a bul,
"Leŋ di ba kɛnu kaa mu
kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ." Ŋii
nɛ Paalit piɛsɛba a bul, "Maa
chɛ di mi kpaasɛ ma kuoro
daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛɛ?" Ŋii nɛ
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ bul, "La bi kuoru

kala kɛnɛ a pɛ Siiza lɛ.”
16 Ŋii nɛ u joŋ Yesu piba di
ba kaa mu kpaasɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ.

Ba kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

Mat. 27.32-44; Maak 15.21-32; Luuk 23.26-43

17 Ŋii nɛ ba kɛŋ Yesu lii.
U lii a baasɛ u titia daa-gɛsɛɛ a mu lee-la ba síi chɛ di ba kpaasu. Lee-la yiriŋ nɛ nyu-kuŋkogulo. Hiiburu yiikoro lɛ baa yirɛ lee-la Gɔligɔta nɛ.
18 Lee-la nɛ ba kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Ba fa kpaasɛ niaa balia ma nɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ a pɛ Yesu lɛ. Dɔŋɔ hɛ u na-diiŋ, dɔŋɔ ma hɛ u na-gua. Ka Yesu hɛ tutuɔbaaniŋ.
19 Ŋii nɛ Paalit ŋmuŋsa mɛrɛ daa-gɛsɛ-la lɛ a bul, “J̱uu tiŋŋaa kuoro Yesu a lii Nazarɛt.”
20 Lee-la kpagɛ Jerusalɛm nɛ. Ŋii nɛ J̱uu tiŋŋaa yuga a karimɛ wii-la Paalit si ŋmuŋsa mɛrɛ daa-gɛsɛ-la lɛ. U ŋmuŋsɛ wii-la ari yiikorusuŋ batori nɛ. U kɛŋ Hiiburu tiŋŋaa yiikoro ŋmuŋsɛ, a kɛŋ Latiŋ yiikoro ma ŋmuŋsɛ, a kɛŋ Giriik tiŋŋaa yiikoro ma ŋmuŋsɛ.
21 Ŋii nɛ J̱uu tiŋŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ bula pi Paalit ari u sí ŋmuŋsa bul di J̱uu tiŋŋaa kuoro nɛ, ama duu bul di baala deeŋ nɛ si u nɛ ŋaa J̱uu tiŋŋaa kuoro.
22 Ŋii nɛ Paalit bul, “Wii-la mi si folo ŋmuŋsɛ ŋii, mi bira bi kaa birimɛ.”
23 Laali-yuoro-la si kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛ-la nyuŋ dɛrɛ, ba paa u gɛnniŋ a kaa kpaa leree banɛsɛ. Laali-yuoru kala kɛŋ dɔŋɔ. Gɛri-bal kubala ma nɛ fa hɛ dimɛ. Ba yie yuo ŋii nɛ, ba bi gɛripɛɛ kala yɛrɛ mɛrɛu lɛ.
24 Ŋii nɛ laali-yuoro-la bula pi dɔŋɔ a bul, “Ma sí leŋe di la kɛŋ gɛri-la kiɛsɛ, má leŋ di la tɔŋsɛ, a na nii-la si jaŋ dii duu laa gɛri-la.” Wiiŋ deeŋ ba ŋaa di wialiŋ ba fa si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ, duu ŋaa wutitii nɛ. Ba fa si,

“Ba paa mi gɛnniŋ kpaa dɔŋɔ nɛ
aŋ tiŋ mi gɛriŋ dɔŋɔ wiaa a tɔŋsɛ.”

25 Nialiŋ fa si china kpagɛ
Yesu daa-gɛsɛ-la nɛ ŋla: Yesu naaŋ, ari u naaŋ dihaala, ari Kilopas haala Mɛɛri, ari Mɛɛri Magidaliŋ.
26 Yesu si na u naaŋ ari u haritooru-la u fa si cho, di ba china, ŋii nɛ u bul u naaŋ lɛ a bul, “Haal, bee na ŋ bie nɛ ŋla,”
27 aŋ bira bula pi u haritooru-la ma a bul, “Na ŋ ma naaŋ nɛ ŋla.” A chiŋ bua-la lɛ u haritooru-la kɛŋ Yesu naaŋ-la a kaa mu u dia ba hɛ dimɛ.

Yesu suba

Mat. 27.45-56; Maak 15.33-41; Luuk 23.44-49

28 Yesu jima ari lɛɛlɛ wii-wii-kala dɛrɛ nɛ, ka duu wuo leŋ di wialiŋ ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ, di ba ŋaa wutitii, ŋii nɛ u si lii-nyuasuŋ nɛ kɛnu.
29 Di siniŋ si nyala sṵ gbaŋa chiŋ dimɛ. Ba joŋ suosuo a siŋ siŋ-la lɛ, a kɛŋ sakeliŋ liisɛ suosuo-la, a kaa jila hɛ Yesu niiŋ lɛ.
30 Ŋii nɛ Yesu nyua siŋ-la. U si nyua siŋ-la dɛrɛ,

ŋii nɛ u bul, "Wii-kala dɛrɛ
nɛ", aŋ kɛŋ u nyuŋ chugili a
suu.
31 Tapulii-la nɛ Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa siri a gbɛrɛ ba diisiŋ
kieliŋ gbiele-la. Tapulii-la
ma ŋaa chɛ-wiesii-la chɛɛŋ
nɛ. Ŋii nɛ tii ba bi chɛ di
nialiŋ sagɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ
chɛɛ-la. Ŋii nɛ ba mu sul
Paalit duu leŋ di laali-yuoroo
mu bori ba naasiŋ aŋ soriba
daa-gɛsɛ-la nyuŋ. U sɛi.
32 Ŋii nɛ laali-yuoro-la mu
kɛŋ baala-la ba si kpua a pɛ
Yesu lɛ naasiŋ kaa bori. 33 Ba
kɔ Yesu leriŋ duu suba. Ŋii
wiaa ba bi u naasiŋ boro.
34 Ama laali-yuoro-la dɔŋɔ
joŋ u timiŋ a tɔɔ Yesu sɛmɛ
lɛ u luri. Ŋii nɛ chaliŋ ari
liiŋ lii. 35 Mi-na Jɔɔŋ nɛ na
wiaa deeŋba ari mi siiŋ aa
bulba. Wutitii nɛ mi bul.
Mi bul wiaa deeŋba pipima
di ma ma laa dii. 36 Wiaa
deeŋba kala ŋaa di wialiŋ
ba si ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ
ŋaa wutitii nɛ. Ba ŋmuŋsa a
bul,

"Ba bi jaŋ bori u haŋgbel-
bala maa."

37 Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba
bira bula ari ba jaŋ beŋ nii-la
ba si tɔbɔ.

Ba hugi Yesu

Mat. 27.57-61; Maak 15.42-47; Luuk 23.50-56

38 Yesu si suba, baal kubala
ma fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ
Josɛf. U fa lii Arimatiya
tiŋteeŋ nɛ. U ma fa ŋaa Yesu
haritooroo dɔŋɔ nɛ. Ama u-
na faa luɔru nɛ a tiŋ Ju̱u
tiŋŋaa wiaa. Uu fába nɛ.
Ŋii nɛ u mu sul Paalit duu
leŋ duu sori Yesu ku-suuŋ.
Paalit pu woŋbiiŋ. Ŋii nɛ
u mu sori. 39 Nikodiimas,
nii-la fa si laa sipaaŋ mu
Yesu teeŋ titaŋiŋ, u ma to
Josɛf hariŋ mu, a pɛ kɛŋ tii-
keli-zɔŋ kubala baa yirɛ mɛɛ
ari dɔŋɔ maa baa yirɛ alɔis.
Ba yuŋuŋ magɛ nuhuobiine
yuŋuŋ nɛ. 40 Ba balia nɛ
mu joŋ Yesu ku-suuŋ, a joŋ
gɛripɛ-pula, a joŋ kialiŋ misɛ
gɛripɛ-pula-la, a kaa bɛ Yesu.
Ju̱u tiŋŋaa yie ŋaa ŋii nɛ a
huhugi ba suunuŋ. 41 Lee
kubala nɛ kpagɛ lee-la ba
fa si kpaasɛ Yesu daa-gɛsɛ-
la nyuŋ. Ba chɔŋsɛ tiisiŋ.
Tiisi-la tuɔŋ buŋ kubala nɛ
fa hɛ dimɛ ba lɔsɛ. Ama ba
ha bi nuu-kala hugo dimɛ.
42 U si ka tapul-bala ka di
Ju̱u tiŋŋaa gbieli-baliŋ yi, ka
bua-la ma kpagɛ lee-la, ŋii nɛ
ba joŋ Yesu hugi dimɛ.

20

Yesu lii u bua lɛ

Mat. 28.1-8; Maak 16.1-8; Luuk 24.1-12

1 Lahadi chɛɛŋ siipuuraa
di leriŋ kala ha bire, Mɛɛri
Magidaliŋ mu bua-la leriŋ a
na tabii-la ba si joŋo tɔ bua-
la niiŋ duu suro. 2 Ŋii nɛ u
fá mu Saamɔŋ Piita ari Yesu
haritooro-la dɔŋɔ teeŋ, nii-
la Yesu fa si cho woruŋ, a
bula piba a bul, "Ba liisɛ la
Tiina Yesu bua-la tuɔŋ nɛ. La
bi jiŋ lee-la kala ba si joŋu
bil." 3 Ŋii nɛ Piita ari Yesu
haritooro-la dɔŋɔ-la sii mu
bua-la leriŋ. 4 Ba kala balia
fá. Ŋii nɛ dɔŋɔ-la tiina kieli

Piita, a laa sipaaŋ fá mu bua-
la leriŋ. 5 U si yi bua-la leriŋ,
u bi bua-la tuɔŋ jua. U tuu
ti̱ŋ nɛ a nyilimi a na gɛnni-
la ba fa si joŋo bɛ Yesu, di
ba pina, ka u buu na. 6 Ka
Piita to hariŋ kɔ a ku juu
bua-la tuɔŋ, a na gɛnni-la ba
fa si joŋo bɛ Yesu, di ba pina.
7 Ka gɛri-la ba fa si joŋo vɔɔ
Yesu nyuŋ ma, duu chuolo
piŋ u duŋduŋa. 8 Ŋii nɛ nii-
la si laa sipaaŋ mu bua-la
leriŋ ma juu bua-la tuɔŋ a
na wii-la si ŋaa, a laa dii ari
Yesu sii suuŋ lɛ nɛ. 9 Ama
ba bi wii-la ba fa si ŋmuŋsa
Wia teniŋ tuɔŋ bubuɔŋ jiŋ
ari u maga di Yesu sii suuŋ lɛ
nɛ. 10 Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la miira mu ba diisiŋ.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ Mɛɛri

Mat. 28.9-10; Maak 16.9-11

11 Bua-la lɛ di Mɛɛri miira
mu bua-la teeŋ. Ŋii nɛ u
chiŋ dimɛ aa yel. Uu yel
ŋii nɛ aŋ pɛ nyinyilimi bua-
la tuɔŋ. 12 U nyilimi bua-
la tuɔŋ ŋii nɛ a na Wia
tiŋdaaraa balia bua-la tuɔŋ
a laalɛ gɛri-pulluŋ. Dɔŋɔ
hɔŋ Yesu nyuŋ fa si mu lee-
la. Dɔŋɔ ma hɔŋ u naasiŋ
fa si mu lee-la. 13 Ŋii nɛ
ba piɛsu a bul, "Haal, bɛɛ
nɛ tii ŋ yiyel?" Ŋii nɛ u
bul, "Ba joŋ mi Tiina Yesu
kaa lɛl nɛ. Mi bi jiŋ ba
si joŋu kaa mu bil lee-la."
14 U si bul ŋii dɛrɛ aŋ ŋaa
duu birimɛ, duu na baal duu
chiŋ dimɛ. Yesu nɛ fa ŋii.
Ama Mɛɛri fa bi jiŋ ari Yesu
nɛ. 15 Ŋii nɛ Yesu ma piɛsɛ
Mɛɛri, "Bɛɛ nɛ tii ŋ yiyel?
Kubɛɛ nɛ ŋ chichɛ?" Mɛɛri
fa biina baal-la síi beŋ tiisi-la
nɛ. Ŋii nɛ u piɛsu, "Kuhiaŋ,
di ŋ nɛ joŋo, dagɛmi lee-la
ŋ si kaa mu bil, di mi mu
joŋu kaa viiri." 16 Ŋii nɛ
Yesu yiru a bul, "Mɛɛri." Ŋii
nɛ u miira daasɛ aŋ bul ari
Hiiburu yiikoro, "Rabboni, ŋ
nɛɛ?" (Rabboni bubuɔŋ nɛ
kuhiaŋ.) 17 Ŋii nɛ Yesu bula
pu a bul, "Sími kɛŋ. Mi ha
bi mi Nyimma teeŋ jila. Ama
mu bula pi mi naaŋbiiriŋ ari
mi jaŋ jil mi Nyimma teeŋ.
U ŋaa ma ma Nyimma nɛ a
ŋaa mi Wia, a ŋaa ma ma
Wia." 18 Ŋii nɛ Mɛɛri Magi-
daliŋ mu Yesu haritooro-la
teeŋ, a bula piba a bul duu
na u Tiina Yesu nɛ, a bul
wialiŋ ma kala u si bula pu.

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ u haritooroo

Mat. 28.16-20; Maak 16.14-18; Luuk 24.36-49

19 Lahadi chɛɛŋ titaŋiŋ u
haritooroo hilimi dia tuɔŋ
aŋ kɛŋ boiŋ yagɛ. Baa fá Ju̱u
timma-la nɛ. Ŋii nɛ tii ba kɛŋ
borusuŋ tɔ a yagɛ. Ŋii nɛ
Yesu ku chiŋ ba tutuɔbaaniŋ
aŋ bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa." 20 U si bul ŋii
dɛrɛ, u kɛŋ u nisaa ari u
sɛmɛ dagɛba. U haritooroo
kala tuɔŋ tɔrɛ ba si na ba
Tiina Yesu. 21 Ŋii nɛ Yesu
bira bula piba, "Ma jaŋ hɔŋ
ari yarifiɛlaa. Mi Nyimma
si tiŋmi ŋii, ŋii titia nɛ mi
maa tiŋma di ma tiŋ mi
tiŋtiŋŋaa." 22 U si bul ŋii
dɛrɛ, u wiese hɛba lɛ aŋ bul,

"Má laa Wia Diŋ-zɔŋ-la duu
hɛma lɛ. 23 Di ma nɛ joŋ nuu
haachɛba a chɛu, u bira bi
haachɛ kɛnɛ. Di ma nɛ bira
bi nuu haachɛba joŋo chɛu,
u ha kɛŋ u haachɛba nɛ."

Yesu kɛŋ u titia ku dagɛ Tɔmas

24 Bua-la lɛ Yesu si kɛŋ u
titia ku dagɛ u haritooro-la,
u haritooro-la dɔŋɔ fa tuo. U
yiriŋ nɛ Tɔmas. Ba fa ŋaa
daaliɛri nɛ. Ŋii nɛ tii baa
yiru daaliɛriŋ maa. 25 Ŋii nɛ
u haritooro-la dɔŋsuŋ bula
pu a bul di ba na Yesu. Ŋii
nɛ Tɔmas bula piba a bul,
see duu na hɛmɛ-la buasuŋ
u nisaa lɛ, a joŋ u neniiŋ hɛ
bua-la lɛ, a joŋ u neniiŋ hɛ u
sɛmɛ bua-la ma lɛ, u bi jaŋ
laa dii ari wialiŋ ŋaa wutitii.
26 Tapulaa chori pɛgɛ Yesu
haritooro-la bira juu dia a
kɛŋ boiŋ yagɛ. Bua-la-na lɛ
di Tɔmas hɛ ba tuɔŋ. Di Yesu
ku juu chiŋ ba tutuɔbaaniŋ
aŋ bul, "Ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa." 27 Ŋii nɛ aŋ ka u
bula pi Tɔmas, "Joŋ ŋ neniiŋ
a hɛ mi nisiŋ bua-la lɛ aŋ beŋ
mi nisaa, aŋ kɛŋ ŋ nisiŋ hɛ
mi sɛmɛ bua-la ma lɛ a na,
aŋ laa mi wiaa dii, aŋ sí kaa
lɛrɛ." 28 Ŋii nɛ Tɔmas yiru a
bul, "Mi Tiina, ŋ nɛ mi Wia!"
29 Ŋii nɛ Yesu piɛsu, "Ŋ si
nami nɛ tii ŋ laa mi wiaa dii
koo? Nialiŋ si bimi na aŋ
laa mi wiaa dii, ba tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ."
30 Yesu ŋaa wu-magilaa
yugɛ u haritooroo na a pɛ
wialiŋ mi si ŋmuŋsa teniŋ
deeŋ tuɔŋ. Aŋ ka mi bi ba-
na ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ
tuɔŋ. 31 Ama mi ŋmuŋsɛ
wiaa deeŋba di ma wuo laa
dii ari Yesu nɛ ŋaa Kirisito,
nii-la Wia si liisa aŋ pɛ ŋaa
Wia Bie maa. Di ma nɛ laa
wiaa deeŋba dii, ma jaŋ kɛŋ
miisiŋ u doluŋ lɛ.

21

Yesu kɛŋ u titia dagɛ u haritooroo balipɛ

1 Yesu bira kɛŋ u titia
dagɛ u haritooroo dɔŋsuŋ
muga kubala niiŋ baa yirɛ
Tabiiras. U haritooro-la nɛ
ŋla: 2 Saamɔŋ Piita ari
Tɔmas, nii-la ba fa si kaa
yirɛ daaliɛriŋ maa, ari Nata-
nial fa si lii taŋ kubala nɛ
baa yirɛ Keena a hɛ Galilii
tiŋteeŋ. Zɛbidii biiriŋ balia
ma nɛ fa hɛ dimɛ, ari Yesu
haritooroo balia maa. 3 Ŋla
nɛ u to a kɛŋ u titia ku
dagɛba: Ba fa chiŋ muga-
la niiŋ nɛ. Ŋii nɛ Saamɔŋ
Piita bula pi haritooro-la ku-
kaanaa ari uu mu duu kɛsɛ
cheŋfilee nɛ. Ŋii nɛ ba kala
bul di ba jaŋ to mu. Ŋii nɛ ba
mu joŋ liiŋ daboro a juu liiŋ
tuɔŋ, ama titaŋ-la kala ba bi
cheŋfilii kala kɛnɛ.
4 Taŋ si pulaa kɔ di
Yesu chiŋ lii-la niiŋ, ama
u haritooro-la bi jiŋ ari u
nɛ. 5 Ŋii nɛ Yesu piɛsɛba,
"Mi naŋdɔŋsuŋ, ma kɛsɛ
cheŋfilee nɛɛ?" Ŋii nɛ ba
bul di ba bi kubala ma kɛnɛ.
6 Ŋii nɛ u bula piba di ba joŋ
ba joŋba, a yuo hɛ liiŋ tuɔŋ
liiŋ daboro-la na-diiŋ sɛmɛ,
di ba nɛ ŋaa ŋii, ba jaŋ kɛsɛ
cheŋfilee. Ŋii nɛ ba joŋ joŋ-
la yuo kɛsɛ cheŋfilee su̱. U

si suo ŋii, ba bi wuo lilɛrɛ.
7 Ŋii nɛ haritooru-la Yesu si
cho woruŋ bula pi Piita a
bul, "La Tiina Yesu nɛ!" Bua-
la lɛ di Piita fa wuri u gɛriŋ
nɛ. U si nii ŋii, u joŋ u gɛriŋ
a laalɛ, aŋ lii liiŋ daboro-la
lɛ, a fula juu liiŋ duu duoro
mu Yesu teeŋ. 8 Lee-la ari
lii-la niiŋ fa bi bol. U fa yi
naakieliŋ zɔlɔ nɛ. Ka Yesu
haritooro-la ku-kaanaa lɛrɛ
joŋ-la ari cheŋfilie-la ku lii
lii-la niiŋ.

9 Ba si ku lii lii-la niiŋ, ba
na hɔlɔɔ nyiniŋ di cheŋfilee
chɛbɛ, ka ba na boroboro
maa. 10 Ŋii nɛ Yesu bula piba
a bul, "Má liisɛ cheŋfilie-la
dɔŋsuŋ ma si kɛsɛ lɛɛlɛ a
kaa kɔ." 11 Ŋii nɛ Saamɔŋ
Piita mu lɛrɛ joŋ-la ku lii lii-
la niiŋ, di cheŋfili-balaa suo.
Cheŋfilie-la fa ŋaa zɔlɔ ari
mahiŋ balia ari fii ari batori
nɛ. Cheŋfilie-la yuga ŋii ma
nɛ, aŋ ka joŋ-la bi kiɛsa.
12 Ŋii nɛ Yesu bula piba a bul,
"Má ku lii billɛ ma niiŋ." U
si bul ŋii, u haritooroo kuŋ-
kala bi piɛsɛ a bul di kubɛɛ
nɛɛ? Ba kala jima ari ba
Tiina Yesu nɛ. 13 Ŋii nɛ Yesu
joŋ boroboro-la a piba, a joŋ
cheŋfilie-la ma a piba di ba
dii. 14 U si sii suuŋ lɛ u butori
nɛ ŋii u si kɛŋ u titia kaa ku
dagɛ u haritooroo.

Yesu bul wiaa a pi Piita

15 Ba si dii boroboro-la ari
cheŋfilie-la dɛrɛ, ŋii nɛ Yesu
piɛsɛ Saamɔŋ Piita a bul,
"Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ chomi
a kii niaa deeŋba nɛɛ?" Ŋii
nɛ Piita si, "Oo mi Tiina, ŋ
titia jima ari mi choŋ nɛ."
Ŋii nɛ Yesu bula pu, "Beŋ
mi niaa nyuŋ, ari pie-daara
si yie beŋ u piesee nyuŋ
ŋii." 16 Ŋii nɛ Yesu bira
piɛsu, "Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ
chomi nɛɛ?" Ŋii nɛ u bira
bul, "Oo mi Tiina, ŋ jima ari
mi choŋ nɛ." Ŋii nɛ Yesu
bira bula pu, "Beŋ mi niaa
nyuŋ, ari pie-daara si yie
beŋ u piesee nyuŋ ŋii." 17 Ŋii
nɛ Yesu bira piɛsu torimuŋ
a bul, "Jɔɔŋ bie Saamɔŋ, ŋ
chomi nɛɛ?" Yesu si piɛsu
torimuŋ ŋii, u tuɔŋ chei. Ŋii
nɛ Piita bula pu, "Mi Tiina, ŋ
jiŋ wii-kala nɛ, ŋ jima ari mi
choŋ nɛ." Ŋii nɛ Yesu bira
bula pu, "Beŋ mi niaa nyuŋ,
ari pie-daara si yie beŋ u
piesee nyuŋ ŋii. 18 Wutitii
nɛ mi bulaa piŋ, ŋ fa si ŋaa
haŋbie, ŋ yie kɛŋ ŋ damɛrɛ
kaa vɔɔ ŋ tiŋa nɛ aa mu lee-
la kala ŋ si cho. Ama di ŋ nɛ
ku hiɛsɛ, ŋ jaŋ kɛŋ ŋ nisaa
jee, aŋ ka di nuu dɔŋ nɛ joŋ
damɛrɛ-la a vɔbuŋ aŋ kɛniŋ
mu lee-la ŋ si bi cho di ŋ
mua." 19 Yesu si bul wiiŋ
deeŋ, u dagɛ Piita si jaŋ suu
ŋii a laa yiriŋ pi Wia. Ŋii
hariŋ lɛ nɛ Yesu bula pu duu
to u hariŋ.

20 Ŋii nɛ Piita daasɛ hariŋ
a na Yesu haritooru-la Yesu
fa si cho woruŋ, nii-la fa si
suusa mu kpagɛ Yesu bua-la
lɛ ba fa síi dii diisiŋ kieliŋ
gbiele-la kudiilee, a fa piɛsu,
"Mi Tiina, kubɛɛ nɛ chɛ duu
joŋuŋ yallɛɛ?" 21 Piita si nau,
ŋii nɛ u piɛsɛ Yesu a bul,
"Mi Tiina, ka baala deeŋ,
bɛɛ nɛ jaŋ ŋaau lɛ?" 22 Ŋii

nɛ Yesu bula pu, “Di mi níi
chɛ duu hɛ dimɛ ka di mi-
na miira kɔ dunia, ŋ sipaa
tuo dimɛ. To mi hariŋ.”
23 Ŋii nɛ ba ŋmoo doworo pi
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii ari Yesu haritooro deeŋ-
na bi jaŋ suu. Ama Yesu bi
ŋii bula. U si duu níi chɛ
di haritooru-la hɛ dimɛ ka
di u-na miira kɔ dunia, Piita
sipaa tuo.
24 Mi-na Jɔɔŋ nɛ na wiaa
deeŋba aa ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ. La saa jima ari wialiŋ
kala mi si bula ŋaa wuti-
tii nɛ. 25 Yesu ŋaa wiaa
dɔŋsuŋ yugɛ a pɛ wialiŋ mi
si ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ lɛ.
Wialiŋ-na mi bi ŋmuŋsa. Di
mi nɛ fa ŋmuŋsɛ wialiŋ kuŋ-
kuŋ-kala, teŋ-la fa jaŋ yuga
kii dunia kala.

YESU NAŊZƆƆBA TIŊTIŊŊAA

1 Mi naŋdɔŋɔ Tiafilas, mi-
na Luuk laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ
teniŋ a piŋ. Teŋ-la lɛ mi
dagɛ wialiŋ kala Yesu si ŋaa
ari wialiŋ kala u si daga, a
suomi bua-la lɛ u si suomo
titiŋ u tiŋtiŋŋaa 2 a kaa mu
tapulii-la Wia si joŋu a kaa
jil Wia-jaŋ. Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ u dagɛ u naŋzɔɔba-
la u si tuɔsa tiŋtimii-la ba
si jaŋ titiŋ, ka u-na jil Wia-
jaŋ. 3 U si sii suuŋ lɛ, u kɛŋ
u titia ku dagɛ u naŋzɔɔba-
la a yugɛ nɛ tapulaa mahiŋ
balia pɛgɛ. Woŋbiee yuga nɛ
u kɛŋ u titia kaa dagɛ ari u
weye, aŋ bul Wia kuorii-la
wiaa a piba, ka u-na jil Wia-
jaŋ. 4 U si hɛ ba teeŋ, u bula
piba a bul, "Ma sí Jerusalɛm
lɛ lii. Má gbɛrɛ ma Nyimma
Wia zile ku-la u fa si si u jaŋ
joŋo pima. Wii-la mi fa si
bula pima nɛ ŋla: 5 Mi bula,
'Jɔɔŋ síi fo niaa Wii-chuɔlɛ
liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ u kaa
fo. Ama u bi dieni, ka mi joŋ
mi Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ.'

Yesu jil Wia-jaŋ

6 Yesu ari u naŋzɔɔba si
hilimi ŋii, ba piɛsu, "La Ti-
ina, tapulaa deeŋba lɛ, ŋ jaŋ
bira leŋ di Iziral tiŋŋaa dii
kuoruŋ?" 7 Ŋii nɛ Yesu bula
piba, "Mi Nyimma bi chɛ
di ma jiŋ tapuluŋ deeŋ. U
nɛ kɛŋ doluŋ a hɛ tapulia-la
wialiŋ si jaŋ ŋaa. 8 Ama di
Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛma
lɛ, ma jaŋ kɛŋ doluŋ. Ma
jaŋ ŋaa mi siada tiŋŋaa a bul
mi wiaa Jerusalɛm lɛ, Judiya
tiŋteeŋ kala ari Samaria lɛ,
a kaa mu dunia sɛmɛ-na
kala." 9 Yesu si bul ŋii dɛrɛ,
Wia joŋu kaa jil Wia-jaŋ,
ka ba china bibeŋ. Ŋii nɛ
duoŋbiliŋbaaniŋ ku tɔu, ba
bira buu na. 10 Ba ha si wula
bibeŋ wia nyuŋ ŋii, di niaa
balia nɛ ŋii a chiŋ ba sɛmɛ, a
laalɛ gɛri-pulluŋ 11 a piɛsɛba,
"Galilii timma, bɛɛ nɛ tii ma
chinaa beŋ wia nyuŋ ŋii?
Yesu deeŋ Wia si joŋo ma
sipaaŋ a kaa jil Wia-jaŋ, u
jaŋ miira kɔ ari ma si nau
duu jil Wia-jaŋ ŋii."

Ba liisɛ nuu u laa Judas nyuŋ

12 Ŋii nɛ Yesu haritooro-la
lii peel-la ba síi yirɛ Olivɛt
a miira mu Jerusalɛm. A
chiŋ peel-la leriŋ a kaa mu
Jerusalɛm u yi ari meel-
daaŋ lebi nɛ. 13 Ba si yi
Jerusalɛm, ba mu juu dia-
la ba síi juu Jerusalɛm lɛ,
lusuŋ nyuŋ. Piita ari Jɔɔŋ ari
Jeems ari Aŋduru ari Filip
ari Tɔmas ari Batolomi ari
Matiu, ari Alifiyas bie Jeems,
ari Saamɔŋ Zɛlɔt, ari Jeems
bie Judas, ba kala níi juu di-
bala. 14 Ba di haalaa dɔŋsuŋ
ari Yesu naaŋ Mɛɛri ari Yesu
ŋaanaa, ba kala ŋaa nii-bala
nɛ aa hilimi dimɛ, a fiɛsɛ siiŋ
a chuchuɔlɛ Wia.

15 Tapulii kubala ba ku
hilimi dɔŋɔ lɛ. Ba fa yi ari
niaa zɔlɔ ari mara. Ŋii nɛ
Piita sii chiŋ duu bul wiaa
a bul, 16 "Mi naaŋbiiriŋ,

Wia Diŋ-zɔŋ-la fa leŋe Devit dagɛ wialiŋ Judas si jaŋ ŋaa. Wia niiŋ wiaa deeŋba ku ŋaa wutitii. Judas nɛ
kɛŋ niaa kɔ di ba kɛŋ Yesu.
17 Yesu fa liisu duu ŋaa la dɔŋɔ nɛ, a maa tiŋ la tiŋtimiŋ deeŋ.
18 Judas si ŋaa wu-bɔŋ-la, u laa moribiee. U joŋ moribie-la a yɔɔ tiŋtee kubala nɛ. Dimɛ nɛ u tuu tele yɛrɛ. U tuɔŋ kiaa kala jaasɛ.
19-20 Niaa si hɛ Jerusalɛm lɛ kala nii. Ba yiikoro lɛ ba kɛŋ lee-la kaa yiyirɛ Akilidaama. U bubuɔŋ nɛ chaliŋ tiŋteeŋ. Devit ŋmuŋsa hɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ baa yirɛ Saams a bul,

‘Wia jaŋ leŋ duu dia piŋ
jikpeeŋ,
di nuu-kala sí dimɛ juu.’

U bira ŋmuŋsa

di nuu laa u nyuŋ a titiŋ u
tiŋtiŋŋaa.

21 Ŋii wiaa nuu nɛ maga duu laa u nyuŋ a pɛla lɛ di la dii siada ari la Tiina Yesu sii suuŋ lɛ. Nia deeŋ maga duu lii nialiŋ fa síi to la hariŋ, bua-la lɛ Yesu si suomo kɛŋla gugɔllɛ,
22 a lii bua-la Jɔɔŋ fa si fo Yesu Wii-chuɔlɛ liiŋ a kaa mu yi tapulii-la Wia si joŋu kaa jil Wia-jaŋ.”
23 Ŋii nɛ ba dagɛ niaa balia. Ba dɔŋɔ yiriŋ nɛ fa Josɛf Basabas. (U yiriŋ dɔŋɔ ma nɛ fa Jasitis.) Dɔŋɔ-la ma yiriŋ nɛ fa Matayas.
24 Ba si dagɛ nialiŋ ŋii, ba suomo chuɔlɛ Wia a bul, “La Tiina Wia, ŋ nɛ jiŋ nuu-kala tuɔŋ wiaa. Ŋii wiaa dagɛla niaa deeŋba baliamiŋ tuɔŋ ku-la ŋ si liisa,
25 duu ŋaa ŋ naŋzɔɔ dɔŋɔ a laa Judas nyuŋ, a tiŋ u tiŋtiŋŋaa. Judas via nɛ aŋ suu aa mu Sitaani leriŋ.”
26 Ŋii nɛ ba tɔŋsɛ. Matayas kiaa dii. Ba diisu pɛ Yesu naŋzɔɔba-la fii ari kubala-la tuɔŋ.

2

Wia Diŋ-zɔŋ-la kuu tuu

1 Ba gbieli-bal kubala chɛɛ ku yi baa yirɛ Pɛŋtikɔs. (Tapulii-la nɛ ba yie ta ba bagi-buŋbuŋ kiaa a kaa mu pi Wia.) Chɛɛ-la ba ku hilimi di-bala.
2 Ba bi yiɛla di ba nii goŋ. U lii wia nyuŋ a ku tuu ari peli-baliŋ síi ŋaa ŋii, a juu su̱ dia-la tuɔŋ ba fa si hɔnɔ.
3 Ŋii nɛ ba na kiaa a nagɛ nyiŋ-geli-biisiŋ. Ba nagisiŋ nagɛ neŋdelimee. Ba lii pisɛ. Nyiŋ-geli-bie kala togili nuu-kala si hɛ diala lɛ.
4 Ba si togili nuukala lɛ ŋii, Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛba kala lɛ, a piba doluŋ ba suomo bubul yiikori-yiriyiriba ba si bi jiŋ.

5 Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma fa hɛ Jerusalɛm lɛ aa fá Wia, a lii dunia sɛmɛ-na kala.
6 Ni-daŋ-la si nii goŋ deeŋ, ba kala ku hilimi. Ba si hilimi ŋii, ba nia di baa bul wiaa ba titia yiikorusuŋ lɛ. U ŋaaba wu-kpuŋkpere.
7 Ba faasa hiriki a bula pi dɔŋɔ, “Niaa deeŋba kala ŋaa Galilii tiŋŋaa nɛ.
8 Ɛɛ nɛ saa ba bubul wiaa la nyimma yikoro lɛ la ninii?
9 La dɔŋsuŋ lii Paatia, dɔŋsuŋ lii Miidia, dɔŋsuŋ lii Ilam. La dɔŋsuŋ

lii Mesopoteemia, dɔŋsuŋ
lii Judiya, dɔŋsuŋ lii Ka-
padoosia, dɔŋsuŋ lii Pɔŋtɔs,
dɔŋsuŋ ma lii Esia. 10 La
dɔŋsuŋ lii Firijia, la dɔŋsuŋ
lii Paŋfiilia, la dɔŋsuŋ lii
Ijipiti, la dɔŋsuŋ ma lii Liibia
sɛmɛ dɔŋɔ si kpagɛ taŋ-la ba
síi yirɛ Sariini. La dɔŋsuŋ
ma ŋaa nuhuɔraa a lii Rom.
La dɔŋsuŋ ŋaa Ju̱u tiŋŋaa,
la dɔŋsuŋ ŋaa niaa si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ tuto Ju̱u
tiŋŋaa hariŋ. 11 La dɔŋsuŋ
lii Kiriiti, la dɔŋsuŋ lii Ari-
ibia. La kalaa bul yiikoro
dabaŋ dabaŋ nɛ, ka la nii
di baa bul wiaa la yiikoro
lɛ. Wia si tiŋ tiŋtiŋ-duori-la
wiaa nɛ ba bubul ŋii.” 12 Ba
kala hiriki, ba tuɔŋ vugimɛ,
ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, “Bɛɛ kuŋ nɛ
ŋla?” 13 Dɔŋsuŋ ma sisieriba
lɛ di ba bugo nɛ.

Piita bul Wia wiaa a pi niaa

14 Piita ari Yesu naŋzɔɔba-la fii ari kubala fa si hɛ dimɛ ŋii, Piita sii chiŋ a faasa bul wiaa a bul, “Mi naaŋbiiriŋ Ju̱u tiŋŋaa ari ma nialiŋ kala si hɛ Jerusalɛm lɛ. Má wuoli ma digilaa di mi bul wii-la si ŋaa a pima.
15 Ma biina niaa deeŋba bugo nɛɛ? Ba bi bugo. Chichuɔ-fiɛla deeŋ ba bi jaŋ wuo bugi.
16 Jowɛl ma fa bul wiiŋ deeŋ si ŋaa wiaa nɛ. U fa ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. U si,

17 ‘Wia si, ŋla nɛ u jaŋ ŋaa
tapulaa didɛriŋ:
Mi jaŋ joŋ mi Diŋ-zɔŋ-la
hɛ nuu-kala lɛ.
Ma biiriŋ ari ma toloo jaŋ
bul wiaa mi Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ.
Ma bapuɔsi-biisiŋ ma jaŋ
nina wiaa ari duosoo
tuɔŋ.
Ma kuhiasiŋ ma jaŋ
duduosi duosoo.
18 Chɛɛ-la mi jaŋ joŋ mi
Diŋ-zɔŋ-la pi baala-la
ari haala-la si ŋaa mi
tiŋtinnaa
di ba kaa bubul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ.
19 Mi jaŋ ŋiŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ wia
nyuŋ,
aŋ ŋiŋaa wu-magilaa
ma tiŋteeŋ lɛ.
Chaliŋ, nyiniŋ ari nyuɔ-bine
jaŋ hɛ dimɛ.
20 Di taŋ nɛ pula maa,
leriŋ jaŋ biri.
Chɛnɛ ma jaŋ fiɛsɛ a
nagɛ chaliŋ,
ka di la Tiina tapul-bal-
la-na yi.
21 Tapul-bii-la, nii-la kala si
yirɛ la Tiina Wia, u jaŋ
laau ta.’ ”

22 Ŋii nɛ Piita bira bul, “Iziral tiŋŋaa, má jegile nii wiaa deeŋba mi síi chɛ mi bula pima. Yesu si lii Nazarɛt, Wia nɛ timu. Wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ Wia si leŋe u ŋaa ma siiŋ lɛ nɛ dagɛ ŋii. Ma ma jima nɛ.
23 Wia jima aŋ leŋ Yesu juu ma nisiŋ lɛ. Ma nɛ leŋe haachɛ tiŋŋaa kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ u suu.
24 Ba si kpaasu daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii u suu, Wia chisu suuŋ lɛ, a liisɛ hɛɛ-la u si na bua-la lɛ u síi suu. Suuŋ fa buu wuo

kaa bibil. 25 Devit fa tiŋ wiiŋ
deeŋ wiaa nɛ a bul,

'Mi yie na mi Tiina.
U laa mi sipaaŋ a ŋaa mi hari-chinna, di wii sími juu.
26 U ŋii ŋaa mi tuɔtɔruŋ, mi bubul wiaa ma
ari tuɔtɔruŋ.
Mi jaŋ na wiese.
Mii yiɛlɛ wialiŋ Wia si jaŋ ŋaa lɛ nɛ.
27 Di mi nɛ suba, ŋ-na Wia bi jaŋ leŋ di mi hɛ lɛliŋ lɛ.
Ŋ bi cho di mi-na ŋ tiŋtinni-titii-la pua.
28 Ŋ dagɛmi woŋbie-la mi si jaŋ to a kɛŋ miisiŋ.
Ŋ si hɛ mi teeŋ jaŋ ŋaa di mi kɛŋ tuɔtɔruŋ woruŋ.' "

29 Ŋii nɛ Piita bira bul, "Mi
naaŋbiiriŋ, mi jaŋ chaasa
bul la naabalima Devit wiaa
pima. U suba nɛ, ba joŋu
hugi, u vaamiŋ ha pina nɛ
la jaŋ lɛ. 30 U fa ŋaa nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ a wuo jiŋ
wialiŋ Wia si si u jaŋ ŋaa pu.
Wia ŋmiɛsa nɛ a bul duu jaŋ
leŋ di Devit doho niaa dɔŋɔ,
duu dii kuoruŋ u nyuŋ lɛ.
31 Devit si na wii-la Wia fa síi
chɛ duu ŋaa, u wuo bubul
ari Kirisito jaŋ sii suuŋ lɛ,
a ma bul di Wia bi jaŋ leŋ
duu hɛ lɛliŋ lɛ duu yaraa
pua. 32 Yesu deeŋ nɛ Wia
chisɛ suuŋ lɛ. La kala na a
ŋaa wiiŋ deeŋ siada. 33 Wia
chisu u sii a jila hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, a
bira pu u Diŋ-zɔŋ-la ari u fa
si bul ŋii. Diŋ-zɔmuŋ deeŋ
Yesu si joŋo hɛla lɛ jiniŋ, u
nɛ wialiŋ ma síi na a ninii
maa. 34 Devit titia fa bi Wia-
jaŋ jila, ama u ta bula pa a
tigɛ Yesu a bul,

'La Tiina Wia bula pi mi Tiina
duu ku hɔŋ u sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ,
35 see duu yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.'

36 Ma Iziral tiŋŋaa, ma jiŋ
u sɛnɛ ŋaa wutitii ari Yesu
deeŋ ma si kaa kpaasɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ, u nɛ Wia leŋ u
ŋaa la Tiina. U nɛ bira leŋ u
ŋaa Kirisito maa."

37 Nialiŋ si nii wiiŋ deeŋ
Piita si bula, u faasa wi-
walimɛba kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ ba
piɛsɛ ba di Yesu naŋzɔɔba-
la dɔŋsuŋ, "La naaŋbiiriŋ,
bɛɛ kuŋ nɛ saa la jaŋ ŋaa?"
38 Ŋii nɛ Piita bula piba a
bul, "Má birimɛ a lii ma
haachɛba lɛ, aŋ leŋ di ba
foma Wii-chuɔlɛ liiŋ Yesu
Kirisito doluŋ lɛ, di Wia joŋ
ma haachɛba chɛma, ka u
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a dii zile
ma lɛ. Wia fa si si u jaŋ
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pi niaa, u
tapuluŋ nɛ ŋla. 39 Wialiŋ
Wia si bula, ma nɛ u bula
pa, ma ari ma biiriŋ ari
nialiŋ kala si lii di-boluŋ,
nuu-na kala Wia si yira duu
kɔ u teeŋ." 40 Piita si bul
ŋii, u sulba a paala chaasa
bul wiaa dɔŋsuŋ yugɛ a bul,
"Má liisɛ ma titia ni-bɔŋŋɔɔ
deeŋba tuɔŋ." 41 Ba tuɔŋ
niaa yuga laa wialaa u si
bula dii, ba foba Wii-chuɔlɛ
liiŋ. Niaa ma si pɛ nialiŋ
lɛ tapulii-la yi bui batori.

42 Ba joŋ ba nyuŋ kala hɛ
Yesu naŋzɔɔba-la wu-bulia-
la lɛ siifiɛsiŋ a kɛŋ nii-bala.
Ba kala hɔnɔ aa dii kudiile-
la Yesu fa sí si di baa dii
aa liisi u wiaa, aŋ pɛ gbaara
chuchuɔlɛ Wia.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii di-hɔnuŋ

43 Ŋii nɛ ba kuŋ-kala fifá
Wia, Yesu naŋzɔɔba-la ma
ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari
wu-magilaa yugɛ kiŋkɛŋ.
44 Nialiŋ kala si laa wialiŋ
dii, ba kala ku hihilimi bua-
na kala lɛ, ba kiaa kala ma
ŋaa kubala. 45 Ba yie joŋ
ba kiaa ma yiyallɛ a kɛŋ
moribie-la a kpikpaa dɔŋɔ
magɛ ŋii kala nuu-kala síi
chɛ. 46 Tapulii kala ba yie
mu hilimi Wia-dia lɛ ari ba
diisiŋ ma lɛ, a didii kudiile-
la Kirisito fa sí si baa dii a
liliisi u wiaa. Baa ŋaa ŋii ari
zile ari tuɔtɔruŋ 47 a didɛnnɛ
Wia. Niaa ma kala bibɛsɛba
lɛ. Tapulii-na kala la Tiina
Wia yie laa ni-falaa ta nɛ, ba
kuu pɛ Yesu naŋzɔɔba-la lɛ.

3

Ba vaarɛ gbɛrikɛ

1 Tapulii kubala Piita ari
Jɔɔŋ sii aa mu Wia-dia.
Ba mu dimɛ kerifi batori
wiihɛyɛ, bua-la lɛ ba si yie
chuɔlɛ Wia. 2 Di baal kubala
nɛ hɛ dimɛ. U naaŋ lulu duu
gbɛrikɛ nɛ. Ba yie chuŋu
tapulii-na kala a kaa mu
Wia-dia-la boiŋniiŋ kubala
baa yirɛ boi-zɔmuŋ. Uu sul
kiaa nialaa síi juu Wia-dia-
la teeŋ. 3 U si na Piita ari
Jɔɔŋ di ba ku juu Wia-dia-la,
u sul kiaa ba teeŋ. 4 Ba beŋ
u siaa lɛ. Ŋii nɛ Piita bula
pu duu ma bibeŋba. 5 Ŋii
nɛ u bibeŋba aŋ gbɛrɛ kialiŋ
ba si jaŋ joŋo pu. 6 Ŋii nɛ
Piita bula pu, “Mi bi moribii
kala kɛnɛ mi si jaŋ joŋo piŋ,
ama mi jaŋ joŋ ku-la mi si
kɛnɛ a piŋ. Yesu Kirisito si
lii Nazarɛt doluŋ lɛ mi si, ŋ́
sii a vivɛŋ.” 7 U si bul ŋii, u
kɛŋ u na-diiŋ nisiŋ lɛ a kɛnu
chuulɛ, u sii. U naasiŋ ari
u naachigisiŋ kala guu polli.
8 U fula sii chiŋ u naasiŋ
nyuŋ aa vɛŋ, ba juu Wia-
dia-la. U vɛŋ aŋ pɛ fuful,
a didɛnnɛ Wia. 9 Nialiŋ
kala nau duu vɛŋ aŋ didɛnnɛ
Wia. 10 Ba wuo jiŋ u nɛ
nii-la fa si yie hɔŋ Wia-dia-
la boiŋniiŋ ba síi yirɛ boi-
zɔmuŋ aa sul kiaa. Ba hiriki.
Wii-la si ŋaa, ŋaaba wu-
kpuŋkpere wii.

Piita bul Wia wiaa Wia-dia tuɔŋ

11 Ŋii nɛ Piita ari Jɔɔŋ
ari gbɛriku-la juu zawura
kubala baa yirɛ Solomɔŋ za-
wura. Gbɛriku-la kɛŋ Piita
ari Jɔɔŋ nisaa lɛ, ka niaa kire
to ba hariŋ juu. U ŋaaba
wu-kpuŋkpere. 12 Piita si na
nialiŋ di baa ŋaa ŋii, u bula
piba a bul, “Mi naaŋbiiriŋ
Iziral tiŋŋaa, ɛɛ nɛ wiiŋ
deeŋ ŋaa wu-kpuŋkpere ma
teeŋ, ma paala faasa chaarɛ
siaa a bibeŋla ŋla? Ma biina
ari la titia doluŋ lɛ nɛ koo
la wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ nɛ wuo
ŋaa baala deeŋ sii vivɛŋ? Ai.
13 Wia-la si ŋaa la naabal-
imaba Abiraham ari Aizik

ari Jekɔb Wia, u nɛ joŋ yiri-
baliŋ a pi u Bie Yesu. U nɛ
ma kaa pa di ba dii u sariya,
aŋ bul ma buu jiŋ Paalit
sariya diire-la sipaaŋ. U faa
biinɛ duu joŋu ta, ka ma bi
sɛyɛ. 14 Ma kaa via Wia Tuɔ-
pul Tiina, nii-la si ŋaa wu-
zɔŋ ŋiŋaara, aŋ susul di ba
joŋ ni-kpuura ta, 15 aŋ leŋ
ba kpu u-na nii-la síi pi niaa
miisi-la si bi dɛrɛ. Ama Wia
chisu suuŋ lɛ. La ŋaa wiiŋ
deeŋ daŋsia. 16 Yesu doluŋ
lɛ nɛ ŋaa baala deeŋ ma si
na a jimu, u duori. La si ŋaa
yarida u doluŋ lɛ nɛ wuo ŋaa
ŋii. La si ŋaa u yarida-la nɛ
ŋaa baala deeŋ na yarifiɛlaa
woruŋ ma kala siiŋ lɛ.

17 Mi naaŋbiiriŋ, mi jima
ma di ma kuhiasiŋ si kpu
Yesu ŋii, ma bi jiŋ tuɔŋ lɛ
nɛ. 18 Wia leŋe u nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba bul faafaa kala
ari Kirisito-la jaŋ na hɛɛŋ.
U sɛnɛ ku ŋaa wutitii ŋla.
19 Má birima lii ma haachɛba
lɛ aŋ to Wia, duu joŋ ma
haachɛba chɛma, ka di Wia
leŋ di ma diŋsiŋ na wiese.
20 Ŋii nɛ ka Wia bira ta Yesu
si ŋaa Kirisito, nii-la u si
liisa, a pima. 21 U maga duu
hɛ Wia-jaŋ, see bua-la yie,
wii-kala si hɛ dunia lɛ jaŋ
birimɛ wu-falii. Wia leŋe u
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ bul wiiŋ deeŋ
faafaa kala nɛ. 22 Moosis fa
hɛ ba tuɔŋ nɛ a ma bul,

‘La Tiina Wia jaŋ leŋ di
nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ,
di ba dɔŋɔ kɔ ma teeŋ
ari u si tiŋmi ŋii.
U jaŋ ŋaa ma naaŋbii.
Duu nɛ kɔ, má saa to u niiŋ
wiaa lɛ
wii-na kala u si jaŋ bul.
23 Nii-la kala si bi u niiŋ to,
Wia jaŋ leŋ di ba liisu
Wia niaa tuɔŋ a ta duu
suu.’
24 Nialiŋ kala síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a
chiŋ Samuɛl nisiŋ lɛ aa mu
nialiŋ kala si to u hariŋ, ba
kala fa bul wiaa deeŋba ma
síi na ŋla. 25 Wialiŋ Wia fa si
to u nialiŋ síi bul wiaa u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ a bula pi ma
naabalimaba, ba kala ŋaa
ma kiaa nɛ, maa naba ŋla.
U fa bula pi ma naabalima
Abiraham a bul,
‘Ŋ doho niaa dɔŋɔ lɛ nɛ mi
jaŋ to
a tima pɛ dunia niaa
kala lɛ.’
26 Ŋii nɛ Wia liisɛ u tiŋtinna
Yesu, duu laa sipaaŋ kɔ ma
teeŋ a pɛma lɛ, di ma kala
birima lii ma wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ.”

4

Piita ari Jɔɔŋ chiŋ nialiŋ si yie hɔnɔ vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

1 Piita ari Jɔɔŋ fa si bul
wiaa pipi nialiŋ ŋii, di nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia ari
Wia-dia kuhiasiŋ ari nialiŋ
ba síi yirɛ Sadusii tiŋŋaa, ba
kɔ ba teeŋ. 2 Ba fa na baaniŋ
a tiŋ wialiŋ ba síi dagɛ. Ba
faa dagɛ nialiŋ ari Yesu sii
suuŋ lɛ, a dagɛba ŋii ari nuu
nɛ suba, u jaŋ bira sii suuŋ

lɛ. 3 Ŋii nɛ ba kɛsɛba, a
kɛŋba kaa mu tɔ dia, taŋ-
pul. (Bua-la ma lɛ di wia ka
chɛ duu juu, ŋii nɛ tii ba tɔba
taŋ-pul.) 4 Ka nialiŋ si nii
wialiŋ ba si bula, niaa yuga
ba tuɔŋ a laa Yesu wiaa dii.
Nialiŋ si laa wialiŋ dii, ba
tuɔŋ baalaa lɛɛlɛ puŋa yi bui
banɔŋ.

5 Taŋ si pula, nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia ari ba
J̱u̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ ari Wia
teniŋ kerichiba, ba kala ku
hilimi Jerusalɛm lɛ. 6 Ba di
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ Anas ari Kayafas ari
Jɔɔŋ ari Alɛkizaŋda, ari nuu-
kala si lii nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ doho niaa
tuɔŋ nɛ ku hilimi ŋii. 7 Ba
si hilimi ŋii, ba yirɛ Yesu
naŋzɔɔba-la balia a kaa lii
bil ba tutuɔbaaniŋ a piɛsɛba,
"Dol bɛɛ yiri nɛ ma kaa ŋaa
baala deeŋ duori? Kubɛɛ
yiriŋ lɛ nɛ ma yirɛ a ŋaa
ŋla?" 8 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-
la ku hɛ Piita lɛ woruŋ, u
si, "Ma nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari ma J̱u̱u
tiŋŋaa kuhiasiŋ, 9 ma kɛŋla
dii sariya jiniŋ a tiŋ wu-zɔŋ-
la la si ŋaa gbɛriku-la lɛ u
duori. 10 U maga di ma
niaa deeŋba ari Iziral tiŋŋaa
kala jiŋ ari Yesu Kirisito si lii
Nazarɛt, u doluŋ lɛ nɛ ŋaa
baala deeŋ duoro chiŋ ma
sipaaŋ ŋii. U nɛ ma leŋ ba
kpaasa mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
u suu, ka Wia chisu suuŋ lɛ.
11 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
ari

tiebii-la dii-saaraa si via,
duu nɛ ku ŋaa tiebii-
duoŋ ba si joŋo bil dia
geŋtine.

Ba si ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ,
Yesu wiaa nɛ ba bul ŋii.
12 Nuu-kala bi jaŋ wuo laala
ta, see Yesu duŋduŋa. U
yiriŋ duŋduŋa nɛ Wia si la
yirɛ duu laala ta. Wia bira bi
nuu-kala liisa duu wuo laala
ta, see Yesu duŋduŋa."

13 Nialiŋ si hilime na Piita
ari Jɔɔŋ di baa bul wiaa
ari nyu-duoŋ ŋii, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere, bɛɛ wiaa ba
jima ba ŋaa ba tuɔŋ ni-biisiŋ
nɛ a bi wii-kala gunna. Ŋii
nɛ ba wuo jiŋ ari ba faa
to Yesu hariŋ nɛ a gunnɛ u
wiaa. 14 Ka ba na gbɛriku-
la Piita ari Jɔɔŋ si vaara, di
ba kala china, ba niiŋ kala
maa. 15 Ŋii nɛ ba bula piba
di ba lii dia-la tuɔŋ ba fa si
hɔnɔɔ vuurɛ wiaa. Ba lii, aŋ
ka ba pipiɛsɛ dɔŋɔ, "Ɛɛ nɛ
la jaŋ kɛŋ niaa deeŋba balia
kaa ŋaa? 16 Nuu-kala si hɛ
Jerusalɛm lɛ nɛ jima ari ba
nɛ ŋaa wu-baliŋ deeŋ, la saa
bi wuo kaa lilɛrɛ. 17 Ama má
leŋ di la kpurisɛ ba digilaa di
ba bira sí Yesu yiriŋ yiru, a
bira sí u wiaa bula pi niaa, di
wiiŋ deeŋ bira sí leriŋ deeŋ
kala teelu." 18 Ŋii nɛ ba bira
yirɛba kaa juu, a bula piba
ari siifiɛsiŋ di ba bira sí wii-
kala bul, koo di ba sí wii-kala
dagu a tigɛ Yesu lɛ, a bira sí
u yiriŋ yiru. 19 Ŋii nɛ Piita
ari Jɔɔŋ piɛsɛba, "La si to ma
niiŋ koo la si to Wia niiŋ,
kubɛɛ nɛ zɔmɔ Wia teeŋ?
Má bul. 20 La bi jaŋ wuo tɔrɛ
la niiŋ, see di la bul wialaa

la si na a nii maa.” 21 Ŋii
nɛ ba bira fugisiba woruŋ
ari ba jaŋ dɔgisɛba woruŋ aŋ
joŋba ta. Ba bi woŋbiiŋ na di
ba dɔgisɛba, bɛɛ wiaa nialiŋ
kala ka dɛnnɛ Wia a tigɛ wii-
la si ŋaa lɛ nɛ. 22 Baala deeŋ
ba fa si ŋaa wu-kpuŋkpere
deeŋ u lɛ u duori, u fa kii
jisiŋ mahiŋ balia nɛ.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii sul Wia chichɛ nyu-duoŋ

23 Ba si joŋba ta, Piita ari
Jɔɔŋ miira mu ba naaŋbiiriŋ
teeŋ, ba di ba fa si yie
hilimi, a bula piba wialiŋ
kala nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ ari Ju̱u tiŋŋaa
kuhiasiŋ fa si bula piba.
24 Ba si nii ŋii, ba suomo
chuchuɔlɛ Wia ari tuɔ-bala
a bul, “La Tiina Wia, ŋ nɛ
ta wia nyuŋ ari tiŋteeŋ ari
mugi-balaa ari fuo-biisiŋ ari
kuŋ-kala si hɛ dimɛ. 25 Ŋ
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋ wuo
leŋ la naabalima Devit, ŋ
tiŋtinna, u bul,

‘Bɛɛ nɛ tii nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, ba faasa
na baaniŋ?
Bɛɛ nɛ tii nialiŋ vuurɛ
di ba jaŋ chei Wia
tiŋtiŋŋaa aŋ lɔl?
26 Tiŋteeŋ kuoroo kɛŋ ba
titia hɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa
siri,
ba taŋ kuhiasiŋ, ba ma
hilimi
di ba yuo la Tiina Wia
ari Kirisito, nii-la u si
liisa.’

27 Wiaa deeŋba sɛnɛ ku
ŋaa wutitii. Hɛrɔd ari
Pɔŋsɔs Paalit ari nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ari Iziral
tiŋŋaa, ba kala hilime nɛ taŋ
deeŋ lɛ di ba yuo Yesu, ŋ
tiŋtinni-zɔŋ-la ŋ si liisa duu
ŋaa Kirisito. 28 Ba hilime
di ba ŋaa wialiŋ kala ŋ
si paala jiŋ ŋ doluŋ ari ŋ
tuɔbiinaa lɛ ari ba jaŋ ŋaa.
29 La Tiina Wia, bee na ba
si kpurisɛ la digilaa ŋii ari
ba jaŋ dɔgisɛla, aŋ pɛ ŋ
tiŋtinnaa lɛ di la wuo bul
ŋ niiŋ wiaa ari nyu-duoŋ.
30 Dagɛ ŋ doluŋ aŋ leŋ di
puwuoloo duori, di la ma
wuo ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
ari wu-magilaa ŋ tiŋtinni-
zɔŋ-la Yesu doluŋ lɛ.” 31 Ba
si chuɔlɛ Wia dɛrɛ, lee-la ba
si hilime jigisi. Wia Diŋ-zɔŋ-
la ku hɛba kala lɛ. Ba suomo
bubul Wia niiŋ wiaa ari nyu-
duoŋ.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ka pɛ dɔŋɔ lɛ.

32 Nialiŋ kala fa si laa Yesu
wiaa dii, ba kala kɛŋ tuɔ-
bala ari nii-bala. Di nuu nɛ
kɛŋ kuŋ maa, u bi jaŋ bul,
“Na mi kuŋ nɛ ŋla”, ba kala
nɛ yie tiiu. 33 Wia lahɔrimɔ-
bal-la nɛ tii Yesu naŋzɔɔba-
la wuo na doluŋ a bulaa pi
niaa di la Tiina Yesu sii suuŋ
lɛ. 34 Wia pɛ nialiŋ kala
si laa Yesu wiaa dii kala lɛ
woruŋ. Nialiŋ kala fa si
kɛŋ diisiŋ ari bagisiŋ, ba yie
joŋo yallɛ, a kɛŋ moribie-
la ba si na 35 a kaa mu
Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ. Ba
kpaa magɛ ŋii kala nuu-kala
síi chɛ. Ŋii wiaa ba nialiŋ
kuŋ-kala fa bi kuŋ chɛɛ ka.
36 Baal kubala ma nɛ fa hɛ
dimɛ, baa yirɛ Josɛf. Yesu
naŋzɔɔba-la ma kɛnu kaa

yiyirɛ Banabas. (U bubuɔŋ nɛ, u fa yie bul wiaa pi niaa ba nyusuŋ nyinyaasɛ.) U fa ŋaa Liivai doho nuu nɛ a lii Saapɔs tiŋteeŋ.
37 U nɛ joŋ u baga u fa si kɛnɛ a yallɛ, a kɛŋ moribie-la kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ.

5

Ananaya ari Safaya

1 Ama ba tuɔŋ baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ. Baa yirɛ Ananaya. U haala ma yiriŋ nɛ fa Safaya. U joŋ u dua a yallɛ
2 a liisɛ moribie-la dɔŋsuŋ faa, u haala jiŋ, aŋ kɛŋ ku-kaana-la kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la teeŋ.
3 Piita piɛsu, “Ananaya, bɛɛ nɛ tii ŋ leŋ Sitaani nyisiŋ, ŋ joŋ tiŋtee-la ŋ si yalla moribie-la dɔŋsuŋ faa, aŋ nyia wiaa pi Wia Diŋ-zɔŋ-la?
4 Ka ŋ-na joŋ ku-la yallɛ, ŋ dee buu tii? Moribie-la maa ŋ si yalla, ŋ dee biba tii? Bɛɛ nɛ saa tii ŋ biinɛ ŋ tuɔŋ lɛ aŋ ŋaa wiiŋ deeŋ? Nuhuobiinee duŋduŋa dee ŋ nyia wiaa pa, ŋ nyia wiaa pi Wia ma nɛ.”
5 Ananaya si nii wiiŋ deeŋ, u tuu tele suu. Fawulluŋ kɛŋ nialiŋ ma kala si hɛ dimɛ.
6 Bapuɔsaa joŋ gɛriŋ laalu a joŋu kaa lii a kaa mu hugi.

7 U yi hawa batori di u haala ku juu. U fa bi jiŋ wii-la kala si ŋaa.
8 Piita piɛsu, “Moribie-la ŋ bala si kaa kɔ, magɛ ŋii nɛ ma joŋ ma tiŋtee-la yallɛ koo?” Ŋii nɛ haal-la bul di ba niiŋ nɛ ŋii.
9 Ŋii nɛ Piita piɛsu, “Bɛɛ nɛ tii ma di ŋ bala vuurɛ di ma nyisɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la, a biinɛ u bi jaŋ dɔgisɛmaa? Bee na, nialiŋ si joŋ ŋ bala mu hugi, ba nɛ chiŋ boiŋniiŋ ŋii. Ba saa jaŋ joŋuŋ ma lii.”
10 U guu tel u sipaaŋ a suu. Bapuɔsia-la si joŋ u bala kaa mu hugi, ba ku juu duu suba. Ŋii nɛ ba joŋu kaa lii, a hugu a kpɛrɛ u bala.
11 Nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ari nialiŋ dɔŋsuŋ ma si nii wii-la, fawulluŋ kɛŋba woruŋ.

Wu-kpuŋkperisiŋ ari wu-magilaa

12 Yesu naŋzɔɔba-la ŋaa wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ yugɛ niaa tuɔŋ. Nialiŋ kala si laa Yesu wialiŋ dii, ba kala hilimi dɔŋɔ lɛ ari nii-bala. Zawura-la ba si kaa yirɛ Solomɔŋ zawura, u lɛ nɛ ba hilimi.
13 Nuu-kala si bi Yesu wialiŋ laa dii bi nyu-duoŋ kɛnɛ duu guoli ba tuɔŋ. Ari ŋii kala, ka ba ha bibɛsɛba lɛ.
14 Nialiŋ si laa Yesu wialaa dii a ku pɛ nialiŋ lɛ, ba kii nialiŋ kala Wia fa si vɛnɛ kaa kuu pɛ, baalaa ari haalaa.
15 A tiŋ wialiŋ kala síi ŋaa lɛ, ba paala paa puwuoloo kaa lii woŋbiiŋ niiŋ, a bilba godoba lɛ ari bɔsunuŋ lɛ. Ba ŋaa ŋii di Piita nɛ kuu bal, duu daaliimiŋ wuo hɛ ba dɔŋsuŋ lɛ di ba duori.
16 Niaa ma yuga a lii ta-biisi-la si kpagɛ Jerusalɛm, a kɛŋ puwuoloo ari nialiŋ jiŋ-bɔŋŋɔɔ si kɛnɛ a kaa kɔ u teeŋ, ba kala duori.

Ba to naasiŋ dɔgisɛ Yesu naŋzɔɔba

17 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ ari u
haritooroo sii. U haritooro-
la kala hɛ Sadusii tiŋŋaa
paati-la tuɔŋ nɛ Jerusalɛm
lɛ. Ba yaraa faasa bibieri.
18 Ba kɛsɛ Yesu naŋzɔɔba-la
kaa mu tɔ dia, lee-la ba síi
tɔ ba niaa. 19 Ama titaŋ-la
titia Wia tiŋdaara kubala ku
kɛŋ dia-la boiŋniiree suri,
a leŋ Yesu naŋzɔɔba-la lii.
Ka u bula piba, 20 "Má mu
juu chiŋ Wia-dia lɛ a bula
pi niaa woŋbii-faliŋ deeŋ
wiaa." 21 Yesu naŋzɔɔba-la
sɛi. Siipuuraa ba juu Wia-
dia a suomo didagɛ niaa.

Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ ari u
naŋdɔŋsuŋ, ba yirɛ Ju̱u
tiŋŋaa kuhiasiŋ ari ba niaa
kala di ba hilimi a vuurɛ,
aŋ tiŋ di ba mu dia-la lɛ a
kɛsɛ Yesu naŋzɔɔba-la kaa
kɔ. 22 Nihiasi-la si mua, ba
biba na sarika lɛ. Ba miira
ku bul, 23 "La si mu sarika-
la, la na di ba yaga, nuu-
kala bi suro, ka nialiŋ síi
beŋ sarika-la, ba ma chiŋ
boiŋniiŋ. Ama la mu suri,
la bi Yesu naŋzɔɔba-la naa."
24 Wia-dia nihiaŋ ari nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
si nii wiiŋ deeŋ, u kperiba
kiŋkɛŋ, ba bi jiŋ wii-la kala
ba si jaŋ ŋaa. 25 Ŋii nɛ baal
kubala ku juu a bula piba di
ba bee na nialiŋ ba si kaa
tɔ dia, ba nɛ chiŋ Wia-dia
tuɔŋ a didagɛ niaa. 26 Ŋii nɛ
Wia-dia nihiaŋ ari u niaa, ba
mu kɛsɛba kaa kɔ. Fawulluŋ
fa kɛŋba nɛ ari nialiŋ fa si
hɛ Wia-dia-la tuɔŋ jaŋ paa
tabiaa yagɛba, ŋii nɛ tii ba
bi Yesu naŋzɔɔba-la fuga.

27 Ba kɛŋba kaa ku juu,
a leŋ ba chiŋ nialiŋ si yie
hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ.
Ŋii nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ bula piba,
28 "La bula pima ari siifiɛsiŋ
ari ma bira sí wii-kala dagu
Yesu doluŋ lɛ. Ama ma bee
na, ma kɛŋ wii-la kaa gaara
cheŋ Jerusalɛm kala aa chɛ
ma joŋ taali chugɛla a tiŋ
baala deeŋ suuŋ lɛ." 29 Piita
ari Yesu naŋzɔɔba-la dɔŋsuŋ
miira bula piba a bul, "U
maga di la to Wia niiŋ nɛ
a kii nuhuobiine niiŋ. 30 La
naabalimaba faa to Wia nɛ,
u nɛ chisɛ Yesu suuŋ lɛ, nii-
la ma fa si kaa kpaasɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ u suu. 31 Wia
chisu u sii jila hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ, duu
ŋaa Sipaa-laara ari Laataara,
a leŋ di Iziral tiŋŋaa bir-
ima lii ba haachɛba lɛ, ka
duu joŋ ba haachɛba chɛba.
32 La ŋaa wiaa deeŋba kala
daŋsia ari Wia Diŋ-zɔŋ-la
maa, Wia si joŋo pi nialiŋ si
to u niiŋ nɛ."

33 Nialiŋ si nii wiiŋ deeŋ,
ba faasa na baaniŋ a chichɛ
di ba kpuba. 34 Baal kubala
ma nɛ fa hɛ nialiŋ si yie
hilime vuvuurɛ wiaa tuɔŋ.
U lii Farisii tiŋŋaa tuɔŋ nɛ.
Baa yirɛ Gamiilial. U nɛ
faa dagɛ wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto.
Nuu-kala pupu jirima. U
sii chiŋ a bul di ba leŋ di

Yesu naŋzɔɔba-la lii di-jaliŋ
muapilii. [35] Ka u sii a bula
piba, "Ma Iziral timma, má
fiɛlɛ ma siaa ari ma síi ŋaa
wii-la niaa deeŋba lɛ. [36] Jisiŋ
deeŋba nɛ, baal kubala nɛ fa
hɛ dimɛ. Baa yirɛ Tuudas.
U bula ari u ŋaa ni-bal nɛ.
Niaa yi ari zɔ-banɛsɛ a pɛu
lɛ. Ba kpuu, ka u haritooro-
la kala pisɛ dɔŋɔ lɛ, u yiri-
la kala disɛ. [37] U hariŋ lɛ
nɛ, baal kubala ma lii, bua-la
lɛ ba síi diisɛ niaa, baa yirɛ
Judas. U lii Galilii nɛ. U kɛsɛ
ni-daŋ a kaa to u hariŋ. Ba
kpuu maa, ni-daŋ-la ma síi
to u hariŋ, ba ma pisɛ dɔŋɔ
lɛ. [38] Ka lɛɛlɛ wiiŋ deeŋ, mi
jaŋ bula pima di ma sí wii-
kala ŋaa niaa deeŋba lɛ, aŋ
leŋba ta. Di tiŋtimiŋ deeŋ
lii nuhuobiine doluŋ lɛ nɛ,
u jaŋ lɛl. [39] Ama di Wia
tiŋtimii nɛ, ma bi jaŋ wuo
cheyu. Di ma nɛ chɛ di ma
cheyu, ma jaŋ na di ma di
Wia paala yuyuo dɔŋɔ."
[40] Ŋii nɛ ba jegile nii u
niiŋ. Ba yirɛ Yesu naŋzɔɔba-
la ba ku juu, a ŋaa ba
viirɛba, aŋ bula piba di ba
bira sí wiaa bul Yesu doluŋ
lɛ, aŋ leŋ ba viiri. [41] Ŋii nɛ ba
lii nialiŋ fa si hilime teeŋ. Ba
tuɔŋ tɔrɛ ari ba si dɔgisɛba a
tiŋ Yesu wiaa lɛ. [42] Tapulii-
na kala ba yie juu Wia-dia
a pɛɛ mu niaa diisiŋ, a ha
bubul Wia wu-zɔmɔ-la a mu
tigɛ Yesu Kirisito lɛ.

6

Niaa balipɛ ku pɛ Yesu naŋzɔɔba-la lɛ

[1] Tapulaa deeŋba Yesu
haritooro-la ku puŋa yugɛ.
Ŋii nɛ ba tuɔŋ Giriik tiŋŋaa
suomo nyinyaŋ Hiiburu
tiŋŋaa. Ba bula ari ba si
yie joŋ moribie-la a pipi yo-
haalaa tapulii kala, ba yie
bee kikieli ba-na yo-haalaa
nɛ. [2] Ŋii nɛ Yesu haritooro-
la fii ari balia yirɛ nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a
hilimi, a bula piba a bul, "U
bi maga di la bibeŋ moribiee
aŋ ka Wia wiaa ta. [3] Mi
naaŋbiiriŋ, má liisɛ ma tuɔŋ
niaa balipɛ ma si jima di
niaa ka zilba, ka Wia Diŋ-
zɔŋ-la hɛba lɛ aŋ kɛŋ wu-
jimiŋ maa. Má liisɛba di
ba bibeŋ yo-haalaa deeŋba.
[4] Ka la joŋ la nyuŋ kala hɛ
aa chuɔlɛ Wia aŋ pɛɛ bul
Wia niiŋ wiaa." [5] Ŋii nɛ
nialiŋ kala si hɛ dimɛ tuɔsaa
kala tɔrɛ ari wialiŋ Yesu
haritooro-la si bula. Ba liisɛ
baal kubala baa yirɛ Sitiiviŋ.
U fa ŋaa baal-la si kɛŋ yarida
woruŋ nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la
ma hɛu lɛ. Ba bira liisɛ Filip
ari Purɔkurɔs ari Nikeeno
ari Taamɔŋ ari Paaminas ari
Nikɔlas. Nikɔlas lii Aŋtiɔk
nɛ. U fa bi Ju̱u tiina ŋaa aŋ
tuto Ju̱u tiŋŋaa hariŋ. [6] Ŋii
nɛ ba kɛŋ nialiŋ balipɛ-la
ba si liisa a kaa mu Yesu
naŋzɔɔba-la sipaaŋ. Ba
chuɔlɛ Wia piba aŋ joŋ ba
nisaa daŋba lɛ.

Ba kɛŋ Sitiiviŋ

[7] Wia niiŋ wiaa ha gaara
su̱ lee-la kala. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii puŋ woruŋ
Jerusalɛm lɛ. Nialiŋ ma si

kpu pusuŋ pipi Wia yuga a
ma sɛi Wia niiŋ wialiŋ.
8 Wia lahɔrimɔ lɛ Siti-
iviŋ kɛŋ doluŋ woruŋ, a
wuo ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
ari wu-magilaa niaa tuɔŋ.
9 Niaa dɔŋsuŋ fa hɛ dimɛ.
Ba fa ŋaa Ju̱u tiŋŋaa nɛ
a lii Sariini, dɔŋsuŋ ma lii
Alɛkizaŋdia. Ba fa lii Wii-
chuɔlɛ dia-la ba fa síi yirɛ
'yosuŋ ba si joŋo ta'. Dɔŋsuŋ
ma fa ŋaa Ju̱u tiŋŋaa a ma
lii Siliisia ari Esia. Ba lii Siti-
iviŋ hariŋ a kɛŋ wiaa lilɛrɛ.
10 Ama ba fa bi u bubuɔŋ
lɛ wuo kɛŋ a tiŋ u wu-jimiŋ
ari Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
u fa síi bul wiaa. 11 Ŋii
nɛ ba luɔra hɛ niaa, ba bul,
"La nia duu chei Moosis ari
Wia yiriŋ." 12 Ba bul ŋii
a nyisɛ nialiŋ ari nihiasi-la
ari Wia teniŋ kerichiba hɛ.
Ba baaniŋ sii Sitiiviŋ nyuŋ.
Ba kɛnu kaa mu nihiasi-la
si yie hilime vuvuurɛ wiaa
teeŋ. 13 Ba kɛŋ niaa kaa
kɔ di ba ku nyia wiaa pu
a bul, "Baala deeŋ yie ku
bul wiaa aa chei Wia-dia-la
ba si joŋo pi Wia, ari wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di la
tuto. U yie bul ŋii, u bi
tɔrɛ, 14 bɛɛ wiaa la nia duu
si di Yesu deeŋ si lii Nazarɛt
jaŋ yigi Wia-dia-la lo, a kɛŋ
wialiŋ Moosis fa si dagɛ la
naabalimaba di ba tuto a kaa
birimɛ." 15 Nialaa kala fa si
hɔŋ lee-la, ba chaarɛ siaa a
pɛ Sitiiviŋ lɛ. Ba na duu siaa
nagɛ Wia tiŋdaara siaa.

7

Sitiiviŋ bul Wia wiaa a pi niaa

1 Ŋii nɛ nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ piɛsɛ
Sitiiviŋ di wiaa deeŋba
ŋaa wutitii nɛɛ? 2 Sitiiviŋ
bul, "Mi nyimmaba ari mi
naaŋbiiriŋ, má jegile nii
mi teeŋ. Wii-baliŋ si kɛŋ
yiriŋ kɛŋ u titia ku dagɛ la
naabalima Abiraham, bua-la
lɛ u fa si hɔŋ Mesopoteemia
tiŋteeŋ lɛ, di u ha bi taŋ-la
ba síi yirɛ Haraŋ lɛ mu hɔŋ.
3 Ŋii nɛ Wia bula pu duu sii a
leŋ u dia niaa, a lii u tiŋteeŋ
ma lɛ, a mu tiŋtee-la u si
jaŋ dagu. 4 Ŋii nɛ u sii lii
Kalidiya tiŋteeŋ lɛ a mu hɔŋ
taŋ kubala baa yirɛ Haraŋ lɛ.
Dimɛ nɛ Abiraham nyimma
suu. Ŋii nɛ Wia leŋ u sii
lee-la a kɔ tiŋteeŋ deeŋ ma
niaa deeŋba si hɔnɔ lɛɛlɛ.
5 Bua-la lɛ Wia bi lee-la kere
pi Abiraham a yi naakieliŋ
kubala maa, duu titia kɛŋ,
ama u bula pu duu jaŋ joŋo
pu, ba di u doho niaa. Bua-la
lɛ Wia si bul ŋii Abiraham lɛ
duu ha bi bii lula. 6 Ŋla nɛ
Wia bula pu, 'Ŋ doho niaa
jaŋ ŋaa nuhuɔraa tiŋteeŋ
dɔŋɔ lɛ, a birimɛ yosuŋ. Ba
jaŋ dɔgisɛba woruŋ jisiŋ zɔ-
banɛsɛ. 7 Mi saa jaŋ kɛŋ
nialiŋ ba si jaŋ tima pipa dii
sariya. Ŋii hariŋ lɛ ba jaŋ
lii lee-la lɛ, a bira kɔ daha a
chuchuɔlɛmi.'
8 Ŋii nɛ Wia joŋ u niiŋ
a pi Abiraham. U magiliŋ
nɛ, ba di u doho niaa kikeri
ba penee. Ŋii nɛ Abiraham
lul Aizik. Tapul-chorimuŋ
chɛɛŋ u keri u peniŋ. Aizik
ma lul Jekɔb. Jekɔb nɛ lul

biiriŋ fii ari balia-la si ku
ŋaa la naabalimaba. 9 Ba
tuɔŋ dɔŋɔ yiriŋ nɛ Josɛf.
Ku-kaana-la yaraa bibieri u
nyuŋ, ba kɛnu kaa yallɛ pi
baalaa kubalaba. Ba kɛnu
kaa mu Ijipiti tiŋteeŋ. Ama
Wia fa pɛu lɛ woruŋ 10 a
liisu wahala kala lɛ u fa si
jua. U fa si mu Feero Ijipiti
kuoro sipaaŋ, Wia lahɔrimɔ
lɛ u kɛŋ wu-jimiŋ. U leŋ
u ŋaa u tiŋteeŋ kuhiaŋ a
bibeŋ u tiŋteeŋ ari u dia
kala. 11 Ŋii nɛ losuŋ ku
juu Ijipiti tiŋteeŋ ari Keenaŋ
tiŋteeŋ kala. Losuŋ kpu niaa
kiŋkɛŋ, la naabalimaba bi
kudiilee wuo na. 12 Jekɔb
nia ari kudiilee hɛ Ijipiti
tiŋteeŋ lɛ. U tiŋ u biiriŋ,
la naabalimaba-la, di ba mu
yɔɔ kaa kɔ. Ba yɔɔ kaa
kɔ. 13 Jekɔb biiriŋ miira mu
Ijipiti liamiŋ lɛ di ba yɔɔ
kudiilee. Ŋii nɛ Josɛf kɛŋ
u titia dagɛba, aŋ kɛŋba ma
dagɛ Feero. 14 Ŋii nɛ Josɛf tiŋ
di ba mu bula pi u nyimma
Jekɔb, duu kɛŋ u doho niaa
kala kaa kɔ Ijipiti, ba kala fa
ŋaa mahiŋ batori ari fii ari
banɔŋ nɛ a mu Ijipiti. 15 Ŋii
nɛ Jekɔb sii a mu Ijipiti. Ba
di u biiriŋ suu dimɛ. 16 Ba
miira kɛŋba kaa mu Keenaŋ
tiŋteeŋ a hugiba lee kubala
baa yirɛ Sɛkɛm. Ba hugiba
bua kubala lɛ Abiraham fa si
yɔbɔ Hamɔ niaa teeŋ.

17 U ka mua, ka di wii-la-na
ku bal, Wia fa si bula pi Abi-
raham ari u jaŋ ŋaa pu. Bua-
la lɛ Jekɔb doho niaa fa puŋa
woruŋ Ijipiti lɛ. 18 Kuoru-la
fa si jiŋ Josɛf suba, aŋ ka ni-
tanii dii kuoruŋ Ijipiti lɛ. U
fa bi Josɛf wiaa jiŋ. 19 U nyisɛ
niaa kiŋkɛŋ a dɔgisɛba, a
fugɛ la naabalimaba di ba
joŋ ba bii-mulluŋ kaa lii ta
di ba suu. 20 Bua-la lɛ nɛ ba
fa lul Moosis. U fa ŋaa bii-
zɔŋ-bie nɛ woruŋ. Ba benu
u nyimma dia lɛ chɛŋsiŋ ba-
tori, aŋ ka ba joŋu kaa lii ta.
21 Ba si joŋu kaa lii ta ŋii,
Feero tolo ku joŋu, a diɛsu
ari u bii-lulluŋ. 22 Ba dagu
Ijipiti tiŋŋaa wu-jimiŋ kala.
U wu-ŋaalaa ari u wu-bulaa
leŋ u ŋaa ni-bal.

23 Moosis fa si yi jisiŋ
mahiŋ balia, u biinɛ ari u
jaŋ mu na u naaŋbiiriŋ Iziral
tiŋŋaa. 24 U si mu dimɛ, u na
Ijipiti tiina duu dɔgisɛ Iziral
niaa dɔŋɔ. U mu lii paa Iziral
tiina-la tuɔruŋ, a kpu Ijipiti
tiina-la. 25 U fa biina ari u
naaŋbiiriŋ jaŋ jiŋ ari Wia
chɛ duu nɛ laaba ta, ama ba
fa bi wuo jiŋ. 26 Taŋ si pula,
u na di Iziral niaa balia, baa
yuo dɔŋɔ. U mu duu kɛŋba
hɛ dɔŋɔ lɛ a bul, ‘Ma ŋaa
naaŋbiiriŋ nɛ, bɛɛ nɛ tii ma
gura dudɔgisɛ dɔŋɔ?’ 27 Nii-
la fa síi dɔgisɛ u dɔŋɔ tiina-
la kɛŋ Moosis yige ta aŋ bul,
di kubɛɛ nɛ si u bibeŋba a
laa ba wiaa jijiŋ? 28 Duu
chɛ duu kpuu maa, ari u dia
si kpu Ijipiti tiina-la ŋii nɛɛ?
29 Moosis si nii ŋii, u fá Ijipiti
tiŋteeŋ lɛ a mu ŋaa nuhuɔru
Midiaŋ tiŋteeŋ lɛ. U hɔŋ
dimɛ nɛ a jaa haala, a lul
biiriŋ balia. 30 U fa hɔŋ dimɛ
jisiŋ mahiŋ balia.

Ŋii nɛ Wia tiŋdaara
kubala ku lii u teeŋ giri-bine

tuɔŋ a kpagɛ peel kubala
baa yirɛ Saana. U ku lii
a nagɛ tii-bie síi dii nyiniŋ
tuɔŋ. 31 Moosis si na ŋii, u
ŋaau wu-kpuŋkpere. U mu
yi duu na tii-bie-la, a nii la
Tiina Wia yiikoro. U bula pi
Moosis a bul, 32 'Mi nɛ ŋaa ŋ
naabalimaba Abiraham ari
Aizik ari Jekɔb Wia.' U si bul
ŋii, Moosis china chichel. U
bira bi wuo bibeŋ."

Ba yagɛ Sitiiviŋ ari tabiaa

33 Sitiiviŋ bira bul, "Ŋii nɛ
la Tiina Wia bula pi Moosis
a bul, 'Chaarɛ ŋ nɛŋtɛŋŋɛɛ
ŋ naasiŋ lɛ. Wia hɛ lee-la
ŋ si china nɛ. U wasɛ lee-la
kala a ta. U bi disinniŋ kɛnɛ.
34 Mi na ba síi dɔgisɛ mi niaa
ŋii nɛ Ijipiti lɛ, a nii ba síi yel
maa, a ku tuu di mi laaba ta.
Sii lɛɛlɛ, mi timiŋ di ŋ miira
mu Ijipiti.' "

35 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira
suomi aa bul, "Moosis deeŋ
nɛ ba via aŋ piɛsu, 'Kubɛɛ nɛ
ŋaa ŋ bibeŋla a laa la wiaa
jijiŋ?' U nɛ Wia tiŋ u ŋaa ma
kuhiaŋ ari ma laataara. Wia
nɛ to Wia tiŋdaari-la fa si ku
lii Moosis teeŋ a nagɛ tii-bie-
la si dii nyiniŋ tuɔŋ, a pɛu lɛ
duu laa u niaa tita. 36 Moosis
ŋaa wu-magilaa ari wu-
kpuŋkperisiŋ Ijipiti lɛ, aŋ-
na kɛsɛ u niaa lii Ijipiti tuɔŋ,
a kɛŋba to mugi-bal kubala
baa yirɛ Mugi-fiaŋ. Ba to
giriŋ maa jisiŋ mahiŋ balia,
a pɛɛ ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
ari wu-magilaa woŋbiiŋ lɛ.
37 Moosis deeŋ nɛ bula pi
Iziral niaa a bul,

'Wia jaŋ leŋ di nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ,
di ba dɔŋɔ kɔ ma teeŋ
ari u si tiŋmi ŋii.

U jaŋ ŋaa ma naaŋbii.' "

38 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira
suomo bubul, "Moosis ari
la naabalimaba nɛ fa hilimi
giri-bine tuɔŋ. Dimɛ nɛ u
na Wia tiŋdaara ma peel
kubala nyuŋ baa yirɛ Saana.
U joŋ Wia niiŋ wialaa si
kɛŋ miisiŋ pu duu laa bula
pila. 39 La naabalimaba via
u niiŋ aŋ joŋ ba hariŋ yia,
ba tuɔbiinaa kala fa cho di
ba fa miira mu Ijipiti. 40 Ŋii
nɛ ba bula pi Ɛrɔŋ a bul, 'Mɛ
vesiŋ pila di ba laa la sipaaŋ.
Moosis deeŋ si kɛŋla lii Ijipiti
tiŋteeŋ lɛ a kɛŋla kɔ daha,
la bi jiŋ wii-la kala si ŋaau
lɛ.' 41 Ŋii nɛ ba mɛ vene a
nagɛ nɛ-bie a kpaaru. Ba
tuɔŋ tɔrɛ ku-la lɛ ba titia si
mɛɛ. 42 Wia joŋ hariŋ yiaba
a joŋba ta ba chuchuɔlɛ
chɛŋwulaa ari chɛnɛ ari wii-
pɔsuŋ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ
Wia teŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, si ŋmuŋsa. Ba
dɔŋɔ ŋmuŋsa a bul, Wia si,

'Ma Iziral timma, bua-la lɛ
ma fa si hɛ giri-bine-la
lɛ jisiŋ mahiŋ balia-la,
mi-na dee ma fa kpu
pusuŋ pa.

43 Ma vesiŋ nɛ ma kpikpaarɛ.

Ma vene ba síi yirɛ Mɔlɔk,
u lɛbiŋ nɛ ma kaa
chuŋaa vɛŋ, a chuŋ
ma chɛŋwuluŋ vene
maa,

vene-la ba síi yirɛ Rɛfaŋ
u magiliŋ nɛ.
Kiaa deeŋba nɛ ma mɛ a
chuchuɔlɛ.
Ŋii nɛ tii mi jaŋ leŋ ba
kɛŋma kaa mu di-
bolii, a kieli Babilɔŋ a
mu.’ ”

44 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bira bul,
“La naabalimaba fa si hɛ
giri-bine tuɔŋ, ba kɛŋ lɛbi-la
ba fa si hɛ pi Wia. Wia nɛ
fa dagɛ Moosis duu ŋaa. U
dagɛ u nagisiŋ kala u si jaŋ
ŋaa duu nagɛ. Moosis ŋaa
ŋii. 45 Niaa deeŋba suba nɛ,
ka la naabalimaba laa lɛbiŋ
deeŋ ba nyuŋ lɛ a chuŋ. Ba
di Jɔsua juu tiŋteeŋ dɔŋɔ.
Nialiŋ fa si tii tiŋtee-la, ba
fa bi Wia ka to. Wia pɛ la
naabalimaba deeŋba lɛ ba
yuo kiri nialiŋ, aŋ laa tiŋtee-
la tii. Lɛbi-la fa hɛ ba teeŋ,
ŋii nɛ deeŋ deeŋ, Devit, la
naabalima, ku yiu. 46 Wia
lahɔrimɔ-la lɛ u sul Wia duu
leŋ duu saa dia pu, u-na Wia-
la u naabalima Jekɔb fa síi
to. 47 Devit dee bi dia-la saa,
Solomɔŋ nɛ miira saa a pi
Wia. 48 Ka Wia si kii kuŋ-
kala, u bi diisi-la nuhuobi-
inee si saa duŋduŋa nɛ ka
juu. Nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba dɔŋɔ
nɛ fa bul ŋii. U si,
49 ‘Wia si, Wia-jaŋ lɛ nɛ mi
kuori-kpasa hɛ,
tiŋteeŋ nɛ ŋaa mi
naasiŋ di-biliŋ.
Dii bɛɛ nɛ saa ma jaŋ saa
pimi?
Mi di-wiesiŋ hɛ nii?
50 Kiaa deeŋba kala, mi dee
bi ŋaa?’ ”

51 Ŋii nɛ Sitiiviŋ bul, “Ma
nyuŋ dolie kiŋkɛŋ. Ma
digilaa ma kparimɛ. Ma
kɛŋ nyu-duoŋ ari nialiŋ si
bi Wia ka to. Ma ma yie
via ma to Wia Diŋ-zɔŋ-la
lɛ, ari ma naabalimaba fa
si ŋaa ŋii. 52 Nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba tuɔŋ kuŋ-kala tuo ma
naabalimaba si bi naasiŋ to
dɔgisɛ. Ba fa kpu nialaa si
laa sipaaŋ paala bul di Wia
Tuɔ-pul Tiina jaŋ kɔ. U nɛ
ma joŋo yallɛ a kpu. 53 Wia
tiŋdaaraa joŋ Wia niiŋ wiaa
pima, ama ma buu to.”

54 Sitiiviŋ si bul wialiŋ
dɛrɛ, nialiŋ fa si hilime
vuurɛ wiaa nii wialiŋ u si
bula. Ba baaniŋ faasa sii,
ba chichaŋ ba nyilaa. 55 Ŋii
nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la faasa hɛ
Sitiiviŋ lɛ yugɛ. U wula
beŋ wia nyuŋ a na Wii-baliŋ
tula, a na Yesu maa duu
hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ. 56 Ŋii nɛ Sitiiviŋ
bul, “Má bee na, mi na
Wia-jaŋ boiŋniiŋ duu suro,
ka Nuhuobiine Bie hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ.”
57 Ka ba faasa ŋaa goŋ a
tɔ ba digilaa, ba kala guu
mu-u lɛ 58 a kɛnu yige ta
u lii ba jaŋ tuɔŋ lɛ, a paa
tabiaa yiyagu. Nialiŋ síi yagɛ
Sitiiviŋ joŋ ba gɛnniŋ a pi
bapuɔsi-bie kubala baa yirɛ
Sɔɔl, u bibeŋ. 59 Baa yagɛ
Sitiiviŋ ŋii nɛ ari tabiaa, ka
u yiyirɛ la Tiina Yesu a sulu,
“Mi Tiina Yesu, laami kaa
mu ŋ teeŋ.” 60 U tuu kpirimi
a faasa ŋmoo niiŋ a bul, “Mi
Tiina Yesu, mii suluŋ, sí ba

haachɛ deeŋ chimiŋ ti̱ŋ.” U
bul ŋii nɛ aŋ suu.

8

Sɔɔl to naasiŋ dɔgisɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi

1 Sɔɔl ma sɛi ari ba
kpu Sitiiviŋ nɛ. Chɛɛ-la
ba suomo to nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi
naasiŋ, a dudɔgisɛba kiŋkɛŋ
Jerusalɛm lɛ. Ba kala pisɛ
Judiya ari Samaria tiŋteeŋ
kala lɛ, see Yesu naŋzɔɔba-
la duŋduŋa nɛ ka. 2 Nialiŋ
síi fá Wia joŋ Sitiiviŋ a hugi
aŋ yel u yoho woruŋ.

Ba bul Wia wu-zɔmɔ-la Samaria lɛ

3 Sɔɔl faa chɛ duu pugi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii,
a to ba naasiŋ dudɔgisɛba.
U to dii-niiriŋ a kɛsɛ haalaa
ari baala-la si laa Yesu wiaa
dii, a lɛrɛba lii ba diisiŋ lɛ,
aŋ leŋ ba kɛŋba kaa mu tɔ
dia. 4 Nialaa fa si pisa, ba mu
gɔllɛ lee kala a bubul Wia
niiŋ wiaa. 5 Filip sii mu taŋ
kubala baa yirɛ Samaria, a
bul Kirisito wiaa pi nialaa
si hɛ dimɛ. 6 Ni-daŋ-la kala
si nii wialaa u si bula a na
u wu-magila-la u si ŋaa, ba
kala kɛŋ nii-bala a joŋ ba
nyuŋ hɛ wialiŋ u síi bul lɛ.
7 Filip si bul wiaa ŋii, jiŋ-
bɔŋŋɔɔ fa kɛŋ niaa a yugɛ,
ba leŋba. Di ba nɛ leŋba, ba
yie lii a faasa yiyel. Niaa ma
yuga a gbɛrikɛ, dɔŋsuŋ kɛŋ
naa-suunuŋ ari na-suunuŋ,
ba ma kala duori. 8 Samaria
tiŋŋaa kala tuɔŋ faasa tɔrɛ.
9 Taŋ-la lɛ baal kubala ma
hɛ dimɛ, baa yirɛ Saamɔŋ.
U kɛŋ daalusuŋ a ŋiŋaa
wu-kpuŋkperisiŋ taŋ-la lɛ
niaa nina, a didagɛ ari u
nɛ kɛŋ doluŋ. 10 Ni-balaa
ari haŋbiisiŋ kala joŋ ba
nyuŋ hɛ u wu-ŋaalaa lɛ a
bul, “Baala deeŋ nɛ ŋaa
wia. U kɛŋ doluŋ, dol-la
ba síi yirɛ Wia dol-baliŋ.”
11 U si ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
deeŋba niaa na u diene, ŋii
nɛ tii niaa joŋ ba nyuŋ kala
hɛ u wu-ŋaalaa lɛ. 12 Ama
Filip si bul Wia wu-zɔmɔ-la
a tigɛ Wia kuorii-la, a bul
Yesu Kirisito ma wiaa, ba
laa wialaa dii, ba foba Wii-
chuɔlɛ liiŋ, baalaa ari haalaa
kala. 13 Saamɔŋ titia ku laa
wialiŋ dii, ba fou ma Wii-
chuɔlɛ liiŋ, ka u mɛrɛ Filip
lɛ. U si na wu-kpuŋkperisi-
la ari wu-magilaa Filip síi
ŋaa, u ŋaau wu-kpuŋkpere.
14 Yesu naŋzɔɔba-la si hɛ
Jerusalɛm lɛ nii ari Samaria
tiŋŋaa laa Wia wiaa dii. Ŋii
nɛ ba ta Piita ari Jɔɔŋ di
ba mu dimɛ. 15 Ba mu a
chuɔlɛ Wia piba di Wia joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la piba, 16 bɛɛ wiaa
bua-la lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ha
biba kuŋ-kala lɛ hɛ. La Tiina
Yesu doluŋ duŋduŋa lɛ nɛ
ba fa foba Wii-chuɔlɛ liiŋ.
17 Ba joŋ ba nisaa daŋba lɛ,
ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu
hɛba lɛ. 18 Saamɔŋ si na
di Yesu naŋzɔɔba-la joŋ ba
nisaa daŋba lɛ Wia Diŋ-zɔŋ-
la ku hɛba lɛ, u joŋ moribiee
a sulba a bul, 19 “Má pimi
ma doluŋ deeŋ di mi ma
joŋ nisiŋ daŋ nuu-kala lɛ,

di Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛ tiina
ma lɛ.” Ŋii nɛ Piita bula
pu, 20 “Ŋ biina ŋ jaŋ wuo
joŋ moribiee yɔɔ Wia si joŋ
kua dii zile niaa lɛɛ? Ma
di ŋ moribiee kala jaŋ juu
nyiniŋ. 21 Ŋ bi wii-kala kɛnɛ
wiaa deeŋba lɛ. Ŋ bi ŋ tuɔŋ
pulla Wia teeŋ. 22 Birimɛ
a lii wu-bɔmuŋ deeŋ lɛ, aŋ
sul Wia duu joŋ ŋ tuɔbiinaa
deeŋba ŋ si biinu a chɛŋ.
Duu jaŋ joŋo chɛŋ, u jaŋ
joŋo chɛŋ. 23 Ŋ yaraa bieri
kiŋkɛŋ, haachɛ ma kɛniŋ.”
24 Ŋii nɛ Saamɔŋ sulba di
ba chuɔlɛ Wia pu di wiaa
deeŋba kala ba si bula síu
lɛ ŋaa. 25 Ba si bul Wia
wiaa dɛrɛ ari wialiŋ kala u si
ŋaa piba, ba sii di ba miira
mu Jerusalɛm. Ba si mu
Jerusalɛm ŋii, ba bul Wia
wu-zɔmɔ-la Samaria tiŋteeŋ
tasiŋ lɛ a yugɛ.

Filip cheŋ baal-la si lii Itoopia tiŋteeŋ

26 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara
kubala ku bula pi Filip,
“Sii mu taŋ-bubuɔŋ a
mu woŋbii-binii-la si lii
Jerusalɛm aa mu Gaza.” U
mua. 27 U si mu dimɛ, u na
baal kubala duu lii Itoopia
tiŋteeŋ. U ŋaa boŋjoŋ nɛ
a tima pipi Itoopia kuoro
ba síi yirɛ Kaŋdaasi. U fa
ŋaa haal nɛ. Baal-la faa
beŋ u kiaa kala. U fa mu
Jerusalɛm nɛ a chuɔlɛ Wia
aŋ hɔŋ u toruko nyuŋ, 28 a
miira mumu dia. U fa síi
vɛŋ ŋii nɛ u kikarimɛ Wia
teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ, Azaaya
si ŋmuŋsa. Azaaya fa ŋaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ.
29 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
bula pi Filip duu mu kpagɛ
toruku-la. 30 Filip fá mu
kpagu a nii duu karimɛ Wia
teŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ Azaaya si
ŋmuŋsa. U piɛsu duu jiŋ
wialiŋ u síi karimu bubuɔŋ
nɛɛ? 31 Ŋii nɛ baal-la bul duu
bi jaŋ wuo jiŋ ba bubuɔsaa,
see di nuu dagu, aŋ yirɛ Filip
duu jila hɔnɔ pɛu lɛ. 32 Wia
niiŋ wialiŋ u fa síi karimu
nɛ ŋla: U si,

“U tɔrɛ u niiŋ a nagɛ piese ba
si kaa mu di ba kpu,
ka u tɔrɛ ŋii.
U bira nagɛ pie-bie ma
si tɔrɛ u niiŋ, ka ba
kikeri u punaa nɛ.
Nii-la bi u niiŋ suro.
33 U si kɛŋ u titia muuri ŋii,
ba girima laa u wu-
siŋŋaa.
Ba liisu ni-weyee tuɔŋ a
kpuu.
Ba si kpuu ŋii, kubɛɛ
nɛ jaŋ wuo to u doho
naasiŋ?”

34 Baal-la si karimɛ Wia
niiŋ wiaa dɛrɛ, u piɛsɛ Filip,
“Kubɛɛ wiaa nɛ nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ bubul ŋii? U titia wiaa nɛ
koo nuu ma dɔŋ wiaa nɛɛ?”
35 Ŋii nɛ Filip suomi Wia niiŋ
wialaa lee-la titia nɛ a bul
Wia wu-zɔŋŋɔɔ wiaa a kaa
mu tigɛ Yesu lɛ. 36 Ba si
joŋ woŋbii-la aa mu, ba mu
yi lee kubala duu kɛŋ liiŋ.
Ŋii nɛ baal-la bula pi Filip
a bul, “Na liiŋ nɛ ŋla. Bɛɛ
nɛ jaŋ tɔmi di ŋ sími Wii-
chuɔlɛ liiŋ fo?” 37 Ŋii nɛ Filip

bula pu, "Di ŋ nɛ laa Yesu
wialiŋ dii ari ŋ tuɔŋ kala,
mi jaŋ foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ."
Ŋii nɛ baal-la bul, "Mi laa
dii ari Yesu Kirisito nɛ ŋaa
Wia Bie." 38 Ŋii nɛ baal-la
ŋaa jani-la fa síi lɛrɛ toruku-
la chiŋ. Ba di Filip kala tuu
a juu lii-la. Filip fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 39 Ba si ku lii lii-
la tuɔŋ, Yesu Diŋ-zɔŋ-la ku
joŋ Filip kaa lɛl. Baal-la bira
bi Filip na aŋ joŋ u woŋbiiŋ
vivɛŋ, a kala ŋaa tuɔtɔru.
40 Filip ŋaa duu chiŋ duu hɛ
taŋ kubala baa yirɛ Asidɔd
lɛ. U gɔllɛ ta-biisi-la kala si
hɛ dimɛ a bubul Wia wu-
zɔŋŋɔɔ wiaa. U ŋaa ŋii nɛ
a mu yi taŋ kubala baa yirɛ
Sizariya.

9

Sɔɔl ku laa Yesu wiaa dii

1 Sɔɔl ha fufugi la Tiina
Yesu haritooro-la ari u jaŋ
kpuba, a sii mu nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ teeŋ,
2 a sulu duu ŋmuŋsɛ tenniŋ
pu duu kaa mu taŋ kubala
baa yirɛ Damaasikas a kpaa
Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ. U nɛ
ŋaa ŋii duu na nuu-na kala
síi to woŋbii-la dimɛ, baalaa
koo haalaa kala, duu wuo
kɛŋ doluŋ a wuo kɛsɛba vɔɔ
kaa kɔ Jerusalɛm. U ŋmuŋsa
pu. 3 Sɔɔl si lii joŋ woŋbiiŋ
a mumu Damaasikas a ku
kpagɛ taŋ-la, pulumuŋ guu
lii wia nyuŋ a faasa chaana
hɛu lɛ. 4 U tuu tel tiŋteeŋ.
Ka u nii nuu yiikoro. Uu bul
u teeŋ, "Sɔɔl, Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii
ŋ to mi naasiŋ a dudɔgisɛmi
ŋla?" 5 Ŋii nɛ u piɛsɛ,
"Kubɛɛ nɛ, tiina?" Yiikoro-la
bul, "Mi nɛ ŋaa Yesu, nii-la
ŋ si to u naasiŋ a dudɔgisɛ.
6 Sii juu taŋ-la tuɔŋ. Dimɛ
ba jaŋ dagiŋ wii-la ŋ si jaŋ
ŋaa." 7 Sɔɔl ari nialiŋ fa síi
vɛŋ, ba china tuɔbibeŋ, ba
nii yiikori-la, ama ba bi nuu-
kala naa. 8 Sɔɔl nyaga sii a
suri u siaa. U bi kuŋ-kala
wuo na. Ba kɛŋ u nisiŋ lɛ nɛ
a lɛrɛ juu Damaasikas. 9 U
nyulimɛ a hɛ dimɛ u tapulaa
batori. U bi kuŋ-kala die, u
bi liiŋ ma nyua.

10 Yesu haritooro-la kubala
ma fa hɛ Damaasikas lɛ, baa
yirɛ Ananayas. U na wiaa
ari duosoo tuɔŋ. Ŋla nɛ u
na: La Tiina Yesu yiru a
bul, "Ananayas!" Ŋii nɛ u
si, "Nami, mi Tiina." 11 Ŋii
nɛ la Tiina Yesu bula pu,
"Sii mu woŋbii-la ba síi yirɛ
woŋbii-tegi-tegi a mu baal
kubala dia u yiriŋ nɛ Ju-
das, a piɛsɛ chɛ baal-la si
lii taŋ kubala baa yirɛ Taa-
sis. Baal-la yiriŋ nɛ Sɔɔl.
U níi chuɔlɛ Wia sisɛlɛ ŋii."
12 Ŋii nɛ Yesu bira bula pi
Ananayas a bul, "Sɔɔl níi
chuɔlɛ Wia ŋii, u na ari du-
osoo tuɔŋ, ŋ-na Ananayas,
di ŋ ku juu a joŋ ŋ nisiŋ
daŋu lɛ di u siaa bira suri."
13 Ŋii nɛ Ananayas bul, "Mi
Tiina, niaa yuga kiŋkɛŋ a
bula pimi ari baala deeŋ ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ ŋ niaa lɛ si hɛ
Jerusalɛm lɛ. 14 Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
pu doluŋ taŋ deeŋ lɛ duu
kɛsɛ nialiŋ kala síi chuɔluŋ
vɔɔ." 15 La Tiina Yesu bula
pi Ananayas a bul, "Sii mu,

mi nɛ liisu duu tima pipimi.
U jaŋ mu bul mi wiaa nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ, ari
kuoroo, ari Iziral niaa teeŋ.
16 Mi nɛ jaŋ dagu hɛɛ-la ŋii
u si jaŋ na a tiŋ mi wiaa.”
17 Ŋii nɛ Ananayas sii mu
dia-la Sɔɔl si jua. U juu a joŋ
u nisaa daŋ Sɔɔl lɛ aŋ bul,
“Mi naaŋbie Sɔɔl, la Tiina
Yesu-la ŋ si na woŋbiiŋ lɛ
ŋ síi kɔ daha, u nɛ tiŋmi.
U tiŋmi di mi kɔ di ŋ siaa
wuo suri, ka di Wia Diŋ-zɔŋ-
la ma hɛŋ lɛ.”

Sɔɔl bul Wia wiaa a pi niaa Damaasikas lɛ

18 U si bul ŋii, di kiaa nagɛ
cheŋfiliŋ kerikee guu lii Sɔɔl
siaa lɛ tel, ka u bira wuo
nina. U sii, ba fou Wii-
chuɔlɛ liiŋ. 19 U dii kiaa a
bira dol. U hɛ Damaasikas
lɛ a juu Yesu haritooro-la si
hɛ Damaasikas tuɔŋ tapulaa
baŋmɛnɛ. 20 U si hɛ dimɛ, u
guu sii mu Wii-chuɔlɛ diisiŋ
a suomo bubul Yesu wiaa
a pipi niaa, a bul duu nɛ
ŋaa Wia Bie. 21 Nialiŋ kala
si nii wialiŋ u si bula, u
ŋaaba wu-kpuŋkpere. Baa
piɛsɛ dɔŋɔ, “Baala deeŋ dee
fa bi Jerusalɛm lɛ hɛ aa kpu
nialiŋ síi to Yesu deeŋ ŋii?
Ŋla wiaa saa dee u bira kɔ
daha, duu kɛsɛba vɔɔ kaa
mu nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ teeŋ?” 22 Ka
Sɔɔl síi bul wialaa, u wasa
kɛŋ doluŋ a kii buŋbuŋ-
la. U wuo dagɛ ari Yesu
nɛ ŋaa Kirisito, Wia si liisa.
U paala faasa bul ŋii, Ju̱u
tiŋŋaa si hɛ Damaasikas lɛ,
ba naŋdaasiŋ kala yuɔrɛ.

23 U hɛ dimɛ a dieni, ŋii
nɛ chɛɛ kubala Ju̱u tiŋŋaa
vuurɛ di ba kpuu. 24 Sɔɔl ku
nii. Ba yie pɔ taŋ-la boiŋnii-
baaliŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ
kala nɛ di ba kpuu.

Sɔɔl hɛ Jerusalɛm lɛ

25 Titaŋ kubala Sɔɔl hari-
tooroo joŋu hɛ sime tuɔŋ a
kɛŋ ŋmɛniŋ vɔɔ, a lɛru u
kieli jee-la a tuu jeeŋ hariŋ,
a lii mu Jerusalɛm.

26 Sɔɔl si mu Jerusalɛm,
u chichɛ duu juu Yesu
haritooro-la tuɔŋ. Ba bi laa
dii ari u ŋaa Yesu haritooro-
la dɔŋɔ. Ba fifáu. 27 Yesu
naŋzɔɔba-la dɔŋɔ ba síi yirɛ
Banabas nɛ pɛu lɛ a kɛnu
kaa mu Yesu naŋzɔɔba-la
teeŋ. U nɛ bula piba ŋii
Sɔɔl si na la Tiina Yesu
woŋbiiŋ lɛ, u bul wiaa pu
ŋii. Banabas nɛ saa bira
bula piba ŋii Sɔɔl si kɛŋ
nyu-duoŋ a bul Yesu wiaa
pi niaa Damaasikas lɛ. 28 Ba
sɛi u juu ba tuɔŋ a gugɔllɛ
ari tuɔtɔruŋ Jerusalɛm lɛ,
29 a bubul Wia wiaa ari nyu-
duoŋ la Tiina Yesu doluŋ
lɛ. Ba di Ju̱u timma-la síi
bul Giriik tiŋŋaa wu-buluŋ,
ba kɛŋ wiaa lilɛrɛ. Ba
wiwalimɛ di ba kpuu. 30 U
naaŋbiiri-la si nii wiiŋ deeŋ,
ba kɛnu kaa mu Sizariya a
ŋaa u mu Taasis.

31 Ŋii hariŋ lɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Judiya ari Galilii ari Samaria
tiŋteeŋ lɛ kala na wiese, a
wasa ŋaa Wia yarida, a to la

Tiina Yesu a fifáu. Wia Diŋ-
zɔŋ-la ma pɛba lɛ. Ba puŋa
pɛ.

Piita mu Lida ari Jɔpa

32 Piita fa gɔllɛ leree kala
nɛ. Tapulii kubala u sii mu
Lida duu na Wia niaa dimɛ.
33 U si mu dimɛ, u na baal
kubala baa yirɛ Iniyas. U
gbɛrikɛ piŋ dia lɛ jisiŋ chori.
34 Ŋii nɛ Piita bula pu a bul,
“Iniyas, Yesu Kirisito vaariŋ
nɛ, sii chuoli ŋ bɔsɔ.” U guu
sii a duori. 35 Nialiŋ kala si
lii Lida ari Sarɔŋ na ŋii, a
birimɛ to la Tiina Yesu.
36 Haal kubala nɛ fa hɛ
Jɔpa lɛ. U faa to Yesu nɛ.
U yiriŋ nɛ Tabita. (Giriik
tiŋŋaa kaa yiru Dɔɔkas. U
bubuɔŋ nɛ bagil.) U kɛŋ
zile kiŋkɛŋ a pipɛ summoo
lɛ. 37 Bua-la lɛ u wiwiilɛ a
suu. Ba fou liiŋ a kaa jila bil
lusuŋ nyuŋ dia lɛ. 38 Jɔpa ari
Lida fa bi bol. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii a hɛ Jɔpa lɛ nii
ari Piita hɛ Lida lɛ. Ba tiŋ
niaa balia u teeŋ di ba sulu
duu hɛ doluŋ aŋ kɔ ba teeŋ
lima lima. Ba mu a bula pu.
39 Piita sii to ba hariŋ mu. U
si mu dimɛ, ba kɛnu jil lusuŋ
nyuŋ dia-la. Yo-haalaa kala
chiŋ u sɛmɛ aa yel, a paa
gɛri-laalaa ari gɛri-vɔbia-la
Dɔɔkas fa si yɛrɛ u fa si hɛ
u miisiŋ lɛ, a didagɛ Piita.
40 Piita ŋaa ba kala lii dia-la
tuɔŋ. Ba si lia, u tuu kpirimi
a chuɔlɛ Wia. U chuɔlɛ Wia
dɛrɛ aŋ birimɛ suu-la teeŋ
a bul, “Tabita, sii.” U suri
u siaa. U si na Piita, u sii
hɔŋ. 41 Piita mu yiu a kɛŋ
u nisiŋ lɛ u sii. Ŋii nɛ u
yirɛ Wia niaa ari yo-haala-la
a jɔŋɔ piba. Ba kala nau duu
bira weye. 42 Wiiŋ deeŋ teeli
Jɔpa kala nɛ. Niaa yuga a
ku laa la Tiina Yesu wiaa dii.
43 Piita hɛ puri-tisɛru kubala
dia lɛ nɛ Jɔpa lɛ a didieni. U
yiriŋ nɛ fa Saamɔŋ.

10

Piita ari Kɔniilias

1 Baal kubala nɛ fa hɛ
Sizariya lɛ. U yiriŋ nɛ fa
Kɔniilias. U fa ŋaa laali-
yuoro-la ba si kaa kpaa zɔlɔ
zɔlɔ ba dɔŋɔ kuhiaŋ nɛ,
laali-yuoro-la ba kaa yirɛ
Itali laali-yuoroo. 2 Uu fá
Wia, ba di u dia niaa kala
ma tuto Wia. U yie pipɛ
summoo lɛ, a chuchuɔlɛ Wia
ma bua-na kala lɛ. 3 Wiihɛyɛ
kubala ari kerifi batori bua
lɛ, Kɔniilias paala chaasa
na ari duosoo tuɔŋ di Wia
tiŋdaara kubala ku juu a
yiru, “Kɔniilias!” 4 U chaarɛ
siaa bibenu. Fawulluŋ kɛnu.
U piɛsɛ, “Bɛɛ kuŋ nɛ mi
Tiina?” Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
la bula pu, “Wia nii ŋ si yie
chuchuɔlu ŋii nɛ a na ŋ si
yie pipɛ summo-la ma lɛ ŋii.
A tiŋ wiaa deeŋba wiaa uu
liisi ŋ wiaa nɛ. 5 Tiŋ niaa
lɛɛlɛ di ba mu Jɔpa a chɛ
yirɛ baal kubala duu kɔ ŋ
teeŋ. U yiriŋ nɛ Saamɔŋ
Piita. 6 Uu juu puri-tisɛru
kubala dia nɛ, u ma yiriŋ nɛ
Saamɔŋ. U dia kpagɛ mugi-
baliŋ nɛ.” 7 Wia tiŋdaari-la
si bul wialiŋ dɛrɛ, u miira
viiri. Ŋii nɛ aŋ ka Kɔniilias
yirɛ u dia tiŋtinnaa balia
a pɛ laali-yuoro kubala lɛ.

Laali-yuori-la hɛ nialaa si yie
hɔnɔ gbaaru tuɔŋ nɛ a fifá
Wia. 8 U bul wii-la kala u si
na nɛ aŋ leŋ ba mu Jɔpa.

9 Taŋ si pula, wia ma magɛ
nyu-gbaŋa di ba mu kpagɛ
Jɔpa. Ba síi mu ŋii, Piita
ma jil lusuŋ duu chuɔlɛ Wia.
10 Losuŋ fa kɛnu u chichɛ
kudiilee duu dii. Ba sii ŋiŋaa
kudiilee di ba pu. Ba síi
ŋaa kudiile-la ŋii, u na ari
duosoo tuɔŋ 11 di wia nyuŋ
kpaa. Ka kuŋ a nagɛ gɛri-
baliŋ a lii wia nyuŋ ku tuu
tiŋteeŋ. Ba kɛŋ u niipine-
la banɛsɛmiŋ lɛ. 12 Ka puŋ-
yiriba ari zaari-yiriba ari
kialiŋ si kɛŋ bɔyɛ tutuuri
tiŋteeŋ hɛ u tuɔŋ. 13 Ŋii
nɛ u nii nuu yiikoro duu
bul, “Piita, sii kpu a dii.”
14 Piita bul, “Ai, mi Tiina,
mi ha bi ku-la kala si kɛŋ
disinniŋ die.” 15 Yiikori-la
bira miira bula pu, “Ku-la
kala Wia si si u zɔmɔ, bira sí
bul duu kɛŋ disinniŋ.” 16 U
na kialiŋ deeŋba di ba ku
tuu naaŋsiiŋ butori nɛ, ka ba
miira jil wia nyuŋ. Ba bira bi
tibe.

17 Wii-la kperi Piita. U
hɔnɔ bibiinɛ wii-la u si na
bubuɔŋ, di nialiŋ Kɔniilias
fa si tima, di ba nɛ piɛsa ku
chiŋ Saamɔŋ boiŋnii-baaliŋ
ŋii. 18 Ŋii nɛ ba yirɛ a piɛsɛ
di baal kubala hɛ dia deeŋ
tuɔŋ baa yirɛ Saamɔŋ Piitaa?
19 Piita fa ha kɛŋ wii-la u
fa si na a bibiinɛ u bubuɔŋ.
Ŋii nɛ di Wia Diŋ-zɔŋ-la bula
pu, “Bee na baalaa batori nɛ
hɛ daha a chichɛŋ. 20 Sii
tuu a sí logo logo ŋaa, aŋ
kɛŋba mu. Mi nɛ tiŋba ŋ
teeŋ.” 21 Ŋii nɛ Piita sii tuu
ba teeŋ a bula piba, “Mi nɛ
nii-la ma síi chɛ. Bɛɛ nɛ
ma kaa chichɛmi?” 22 Ŋii nɛ
ba bul, “Laali-yuoroo kuhiaŋ
kubala, baa yirɛ Kɔniilias nɛ
tiŋla. U ŋaa tuɔ-pul tiina
nɛ a fifá Wia. J̱uu tiŋŋaa
ma kala bibɛsɛu lɛ. Wia
tiŋdaara kubala nɛ ku bula
pu duu yiriŋ di ŋ kɔ u dia,
di ba nii wii-la ŋ si jaŋ bula
piba.” 23 Ŋii nɛ Piita yirɛba
di ba juu chua, taŋ-pul.

Taŋ si pula u sii ba di
ba mu. U naaŋbiiri-la ma
dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa
dii Jɔpa lɛ ma pɛ kɛnu
mu. 24 Chɛ-liamiŋ chɛɛŋ
ba mu yi Sizariya. Dimɛ
Kɔniilias ari u naaŋbiiriŋ ari
u naŋdɔŋsuŋ u si yira, ba
kala hɔnɔ gbɛru. 25 Piita fa si
ku juu, Kɔniilias sii chemu,
a tuu kpirimi u sipaaŋ a
chuɔlu. 26 Ŋii nɛ Piita kɛnu
aŋ bul duu sii. Ka u bula
pu, “Mi ma ŋaa nuhuobiiŋ
nɛ.” 27 Piita ari Kɔniilias fa
haa bul wiaa nɛ aŋ to dɔŋɔ
jujuu dia. Piita juu na di niaa
yuga a hilimi dimɛ. 28 Ŋii nɛ
u bula piba a bul, “Ma titia
jima ari J̱uu tiŋŋaa kisiŋ nɛ
di ba guoli nialiŋ si bi J̱uu
tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ. Ba bi ba
diisiŋ maa mu. Ama Wia
dagɛmi di mi sí nuu-kala kaa
yirɛ disinniŋ tiina. 29 Ŋii nɛ
tii, ba si ku yirɛmi, mi bi wii-
kala bula aŋ kɔ. Mi si kɔ ŋla,
bul wii-la si tii ŋ yirɛmi.”

30 Ŋii nɛ Kɔniilias bula pu
a bul, “Tapulaa batori nɛ
ŋla ari bua deeŋ titia lɛ, mii

chuɔlɛ Wia wiihɛyɛ mi dia
lɛ. Di baal kubala nɛ ŋii a
chiŋ mi sipaaŋ. U gɛnniŋ
faasa tutul. 31 U bula pimi,
'Kɔniilias, Wia nii ŋ si yie
chuchuɔlɛ Wia ŋii nɛ, a na
ŋ si yie pipɛ summo-la ma
lɛ ŋii. 32 Saa tiŋ niaa di
ba mu Jɔpa, a chɛ yirɛ baal
kubala duu kɔ. U yiriŋ nɛ
Saamɔŋ Piita. Uu juu puri-
tisɛru kubala dia nɛ, baa yirɛ
Saamɔŋ. U dia kpagɛ mugi-
baliŋ nɛ.' " 33 Kɔniilias bira
bul, "Ŋii nɛ tii mi tiŋ niaa
lima lima, ba kɔ ŋ teeŋ di ba
yiriŋ. Ŋ ma hɛ doluŋ ŋ si kɔ
ŋla. Lɛɛlɛ la kala hilime nɛ
Wia sipaaŋ, a gbigbɛrɛ di la
nii wii-la kala Wia si dagiŋ di
ŋ bula pila."

Piita bul Wia wiaa a pipi niaa

34 Ŋii nɛ Piita suomo
bubul, "Mi lɛɛlɛ jima ari
wutitii nɛ, Wia joŋ niaa kala
ba ŋaa kubala nɛ. 35 Nuu-
kala síi fáu a ŋiŋaa wialiŋ
síi to woŋbiiŋ, Wia laau
nɛ. U sipaaŋ tuo yiri-la kala
u si ŋaa lɛ. 36 Ma ma nii
Wia wu-zɔmɔ-la u si joŋo pi
Iziral tiŋŋaa. U bula piba
di ba to Yesu Kirisito lɛ a
na wiese. (U nɛ ŋaa nuu-
kala Tiina.) 37 Wialiŋ si tigɛ
Yesu si lii Nazarɛt lɛ suomi
Galilii tiŋteeŋ a teeli Judiya
tiŋteeŋ kala. Jɔɔŋ laa sipaaŋ
bubul Wia wiaa, a fo niaa
Wii-chuɔlɛ liiŋ. 38 Ma ma
nii Yesu wiaa nɛ. Wia joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la hɛu lɛ a puu
doluŋ. U sii mu lee kala, aa
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ pipi niaa, aa
vaarɛ nialiŋ kala Sitaani si
kɛnɛ a nyaga bil. Wia fa chiŋ
u hariŋ nɛ tii u wuo ŋiŋaa
wiaa deeŋba kala. 39 Wialiŋ
kala u si ŋaa Jerusalɛm lɛ
ari Ju̱u tiŋŋaa tiŋteeŋ kala,
la na a ŋaaba daŋsia. Ŋii nɛ
ba kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ
nyuŋ u suu. 40 Ama Wia
chisu suuŋ lɛ tapul-torimuŋ
chɛɛŋ a leŋ niaa bira nau.
41 Nuu-kala dee buu na, ama
la nialiŋ Wia fa si liisa di la
ŋaa u daŋsiaba, la nɛ nau. U
si sii suuŋ lɛ, la kala hɔŋ di-
bala a dii kiaa. 42 U bula pila
di la bul Wia wiaa a pi niaa,
a dagɛba ari Wia liisu nɛ duu
ŋaa ni-weyee ari ni-suunuŋ
kala sariya diire. 43 U wiaa
nɛ nialiŋ kala fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ faa
bul ŋii. Ba si nuu-kala si
laa u wiaa dii, Wia jaŋ joŋ u
haachɛba chɛu u doluŋ lɛ."

Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ

44 Piita ha síi bul wiaa ŋii
nɛ, Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛ
nialiŋ kala fa síi jegili wialiŋ
lɛ. 45-46 Ju̱u timma-la fa si
laa Yesu wiaa dii a lii Jɔpa a
to Piita hariŋ kɔ, ba nia ari
baa bul wiaa yiikori-yiriba lɛ
ba si bi jiŋ a didɛnnɛ Wia.
U ŋaaba wu-kpuŋkpere. Ba
fa bi biina ari Wia jaŋ joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la a dii zile nialiŋ
ma si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ.
Ŋii nɛ Piita bul, 47 "Wia si
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila ŋii, ŋii
nɛ u joŋo pi niaa deeŋba
maa. Bɛɛ nɛ jaŋ wuo tɔ
niaa deeŋba di ba sí Wii-
chuɔlɛ liiŋ fo?" 48 U ŋaa

ba foba Wii-chuɔlɛ liiŋ Yesu
Kirisito doluŋ lɛ. Ŋii nɛ ba
sulu duu hɔŋ ba teeŋ tapulaa
baŋmɛnɛ.

11

Piita bul u tiŋtiŋŋaa wiaa a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Jerusalɛm lɛ

1 Yesu naŋzɔɔba-la ari
nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu
wiaa dii a lii Judiya nia
ari nialiŋ dɔŋsuŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia niiŋ
wiaa a sɛi. 2 Ŋii nɛ Piita
miira mu Jerusalɛm. Nialiŋ
si cho di ba keri nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa penee,
ka ba-na to Yesu, ba bulu
woruŋ aŋ piɛsu, 3 “Bɛɛ nɛ tii
ŋ mu nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa teeŋ, ma di ba paala dii
kiaa?” 4 Ŋii nɛ Piita suomo
bubul wii-la kala si paala
chaasa ŋaa. 5 U bula, “Mi
fa hɛ Jɔpa lɛ nɛ a chuchuɔlɛ
Wia, a na ari duosoo tuɔŋ di
kuŋ a nagɛ gɛri-baliŋ lii wia
nyuŋ ku tuu mi teeŋ. Ba kɛŋ
gɛri-la niipine-la banɛsɛmiŋ
lɛ. 6 Mi nyilimi u tuɔŋ a na
pusuŋ ari bagilaa ari kialiŋ
si kɛŋ bɔyɛ tutuuri tiŋteeŋ
ari diibiisiŋ. 7 Ka mi nii nuu
yiikoro duu bul, ‘Piita, sii
kpu a dii.’ 8 Ŋii nɛ mi bul,
‘Ai, mi Tiina, mi ha bi ku-
la kala si kɛŋ disinniŋ die.’
9 Yiikori-la bira lii wia nyuŋ
a bula pimi, ‘Ku-la kala Wia
si si u zɔmɔ, bira sí bula bul
duu kɛŋ disinniŋ.’ 10 Wiiŋ
deeŋ ŋaa naaŋsiiŋ butori nɛ,
ka kialiŋ miira jil wia nyuŋ.
11 Bua-la titia lɛ nɛ baalaa
batori ba si tima mi teeŋ a lii
Sizariya, ba ku juu dia-la mi
fa síi juu. 12 Wia Diŋ-zɔŋ-la
bula pimi di mi sí logo logo
ŋaa aŋ to ba hariŋ mu, di mi
joŋ niaa kala ba ŋaa kubala
nɛ. La di mi naaŋbiiriŋ
deeŋba balidu síi lii Jɔpa, la
kala nɛ mu Sizariya, a juu
Kɔniilias dia. 13 Ŋii nɛ u
bula pila ari ŋii u si na Wia
tiŋdaara duu chiŋ u dia tuɔŋ
a bula pu, ‘Tiŋ niaa di ba mu
Jɔpa a yirɛ baal kubala baa
yirɛ Saamɔŋ Piita, a kɛnu
kaa kɔ. 14 U jaŋ bul wiaa
pima a dagɛma wialiŋ si jaŋ
laa ma di ŋ dia niaa kala ta.’
15 Mi si suomo bubul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛba
lɛ, ari u fa si laa sipaaŋ hɛla
lɛ ŋii. 16 Wiiŋ deeŋ si ŋaa,
mi liisi wii-la la Tiina Yesu fa
si bula. U fa si,

‘Jɔɔŋ síi fo niaa Wii-chuɔlɛ
liiŋ, liiŋ duŋduŋa nɛ u
kaa fo.

Ama mi-na jaŋ joŋ mi Diŋ-
zɔŋ-la a hɛma lɛ.’

17 Wia si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la
pila ŋii bua-la lɛ la si ku
laa Yesu Kirisito wiaa dii,
ŋii nɛ u joŋo dii zile ba ma
lɛ. Kubɛɛ nɛ saa kami di
mi tɔ Wia duu síba lɛ pɛ?”
18 Ba si nii wialiŋ deeŋba,
ba bira bi wii-kala wuo bul.
Ba dɛnnɛ Wia a bul, “Wia
paala pi nialiŋ ma si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa woŋbiiŋ di ba
wuo birima lii ba haachɛba
lɛ aŋ kɛŋ miisiŋ.”

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Aŋtiɔk lɛ

19 Bua-la lɛ ba fa si to
naasiŋ dudɔgisɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii a tiŋ Sitiiviŋ
wiaa, ba pisɛ. Ba si pisɛ
ŋii, ba mu yi Fɔniisia ari
Saapɔs tiŋteeŋ ari taŋ-la ba
síi yirɛ Aŋtiɔk, a bul Wia
niiŋ wiaa pipi J̱uu tiŋŋaa
duŋduŋa dimɛ. 20 Ama
nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu
wiaa dii a lii Saapɔs ari Sari-
ini sii mu Aŋtiɔk, a bul la
Tiina Yesu wiaa a pi nialiŋ
si bul Giriik wu-buluŋ maa.
21 Wia pɛba lɛ a chiŋ ba
hariŋ. Niaa yuga a laa Yesu
wiaa dii a birima tutou.

22 Nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Jerusalɛm lɛ nii
wiiŋ deeŋ. Ba tiŋ Banabas
duu mu Aŋtiɔk. 23 U si
mua, u na ŋii Wia si pɛ
nialiŋ lɛ. U tuɔŋ tɔrɛ. U
chagilɛba woruŋ a bul di ba
chiŋ la Tiina Yesu yarida lɛ
ari ba tuɔŋ kala, a sí joŋo
ta. 24 Banabas fa ŋaa ni-pula
nɛ a kɛŋ yarida woruŋ. Wia
Diŋ-zɔŋ-la ma hɛu lɛ woruŋ.
Niaa yuga a laa la Tiina Yesu
wiaa dii a ku tutou. 25 Ŋii nɛ
Banabas sii mu Taasis duu
chɛ Sɔɔl leriŋ. 26 U si nau,
u kɛnu ba kɔ Aŋtiɔk. Ba di
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii,
ba yie hilimi. Ba hɔŋ dimɛ
ji-piliŋ a dagɛ Wia wiaa pi
niaa yugɛ. Aŋtiɔk lɛ nɛ ba
suomo kɛŋ Yesu haritooro-la
kaa yiyirɛ Kirisitiaŋba.

27 Bua-la lɛ nɛ nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ dɔŋsuŋ lii Jerusalɛm a kɔ
Aŋtiɔk. 28 Ba dɔŋɔ yiriŋ
nɛ Agabɔs. U sii chiŋ a
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ a bul di losuŋ jaŋ
juu dunia kala. Losu-la ku
juu di Kulɔɔdiɔs nɛ fa ŋaa
kuori-baliŋ. 29 Ŋii nɛ Yesu
haritooro-la vuurɛ a sɛi di
ba jaŋ joŋ moribiee tiŋ, di
ba kaa mu pɛ ba naaŋbiiri-
la si hɛ Judiya lɛ, di nuu-kala
tia magɛ ŋii kala u si kɛnɛ.
30 Ba kaa kɔ. Ba joŋo tiŋ
Banabas ari Sɔɔl, di ba kaa
mu pi nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii kuhiasiŋ Judiya lɛ.

12

Ba wasa to naasiŋ dɔgisɛ Yesu naŋzɔɔba

1 Kuoro kubala nɛ hɛ dimɛ
a bibeŋ J̱uu tiŋŋaa tiŋteeŋ.
U yiriŋ nɛ fa Hɛrɔd. Bua
deeŋ lɛ u suomo to naasiŋ
dudɔgisɛ nialiŋ dɔŋsuŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi.
2 U ŋaa ba joŋ tokobii a kpu
Jɔɔŋ naaŋbie Jeems. 3 U si
na di J̱uu tiŋŋaa tuɔŋ tɔrɔ
wii-la u si ŋaa lɛ, u ŋaa ba
kɛŋ Piita ma tɔ dia. (Wiiŋ
deeŋ ŋaa ba gbieli-bal-la lɛ
nɛ ba si yie dii boroboro si
bi si-buruŋ kɛnɛ.) 4 Ba si kɛŋ
Piita, ba kɛnu kaa mu tɔ dia.
Dimɛ nɛ ba ŋaa laali-yuoroo
fii ari balidu bibenu. Banɛsɛ
yie benu mua, banɛsɛ ma
bira ku laaba lɛ. Hɛrɔd fa
biina di diisiŋ kieliŋ gbiele-
la nɛ bal, ka u kɛnu lii pi
nialiŋ di ba dii u sariya.
5 Piita fa si hɛ sarika lɛ ŋii,
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi chuɔlɛ Wia pupu ari
siifiɛsiŋ.

Ba liisɛ Piita sarika lɛ

6 Titaŋ kubala Piita fa piŋ
doŋ laali-yuoro-la baliamiŋ

síi benu pɛgɛ. Ba fa kɛŋ
chɔrumɔɔ balia nɛ a kaa
vɔɔ u nisaa lɛ, ka laali-
yuoroo balia ma chiŋ sarika-
la boiŋniiŋ a pɔ. U taŋ níi
pul di Hɛrɔd fa kɛnu kaa
lii nialiŋ tuɔŋ di ba dii u
sariya. 7 Piita hɛ dimɛ ŋii di
Wia tiŋdaara kubala nɛ chiŋ
dimɛ ŋii. Pulumuŋ chaanɛ
sarika-la tuɔŋ. Wia tiŋdaari-
la ku pɛɛsɛ Piita vaaŋ pɛ
a chisu, a bula pu duu sii
lima. Chɔrumɔ-la guu lii
Piita nisaa lɛ tuu tel. 8 Ŋii
nɛ Wia tiŋdaari-la bula pu
duu paa u kiaa laalɛ a hɛ
u nɛŋtɛŋŋɛɛ. Piita ŋaa ŋii
Wia tiŋdaari-la si bula pu.
U bira bula pu duu joŋ u
gɛri-bɔsɔ baagɛ a to u hariŋ.
9 U to u hariŋ a lii sarika-la
tuɔŋ. U síi to Wia tiŋdaari-
la hariŋ ŋii, u fa ha bi jiŋ
ari wii-la Wia tiŋdaari-la síi
ŋaa, ŋaa wutitii. U biina
u na ari duosoo tuɔŋ nɛ.
10 Ba mu kieli laali-yuoro-la
si chiŋ sipaaŋ a bibeŋ sarika-
la, a bira mu kieli laali-
yuoro-la dɔŋsuŋ ma si chiŋ
hariŋ a ma ha bibeŋ sarika-
la, a mu yi hɔɔŋ boro-la si
tɔ boiŋnii-baaliŋ a jujuu taŋ-
la. Boi-la suri u titia lɛ, ba
lii. Ba lii joŋ woŋbii kubala
aa vɛŋ. Ba si mu mua, Wia
tiŋdaari-la joŋ Piita ta. 11 Ŋii
nɛ Piita sisɛlɛ ku jiŋ ari wii-
la si ŋaau lɛ ŋaa wutitii nɛ.
U bul, "Mi lɛɛlɛ jima ari Wia
nɛ tiŋ u tiŋdaara u ku laami
ta Hɛrɔd nisiŋ lɛ ari wialiŋ
kala Ju̱u tiŋŋaa fa si biina ba
ŋaami lɛ."
12 Piita si jiŋ wiiŋ deeŋ lɛ,
u mu Jɔɔŋ Maak naaŋ Mɛɛri
dia. U mu dimɛ, di niaa fa
yuga a hilimee chuɔlɛ Wia.
13 Piita ŋmoo boro. Toli-bie
kubala baa yirɛ Roda, u fa
ŋaa ketii nɛ dia-la lɛ. U kɔ
duu na. 14 U ku nii Piita
yiikoro a wuo jiŋ di Piita nɛ.
U tuɔŋ tɔrɛ woruŋ. U bi
boi-la suro aŋ miira fá juu
bula pi niaa di Piita nɛ chiŋ
di-jaliŋ. 15 Ba si toli-bie-la
nyuŋ tuo. Ka u-na ha bul
di wutitii nɛ. Ŋii nɛ ba bira
bul, u ni-dima nɛ u na. 16 Ka
Piita ma ha chiŋ a ŋmuŋmoo
boro. Ŋii nɛ ba ku kɛŋ boro-
la suri a nau. U ŋaaba wu-
kpuŋkpere. 17 Ŋii nɛ Piita
kɛŋ u nisiŋ vigi di ba kɛŋ
goŋ, aŋ bula piba ŋii Wia si
kɛnu kaa lii sarika-la tuɔŋ. U
si di ba bul wiiŋ deeŋ a pi
Jeems ari u naaŋbiiri-la ma
dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii.
U si bul ŋii dɛrɛ, u lii to lee
dɔŋ mu.

18 Taŋ si pula, laali-yuoro-
la si pɔ sarika-la bi Piita na.
Ba tuɔbiinaa kala vugimɛ.
Ba pipiɛsɛ dɔŋɔ di bɛɛ nɛ
ŋaa Piita lɛɛ? 19 Ŋii nɛ
Hɛrɔd bul di ba chɛ kɛnu
kaa kɔ. Ba chɛu lɔl. Hɛrɔd
piɛsɛ laali-yuoro-la duu na
wii-la kala si ŋaa, aŋ ŋaa
ba kpuba. Ŋii nɛ Hɛrɔd
sii lii Judiya tiŋteeŋ, a mu
Sizariya a hɔŋ dimɛ.

Kuoro Hɛrɔd suba

20 Bua deeŋ lɛ Hɛrɔd fa
na baaniŋ woruŋ Taya ari
Saadɔŋ niaa nyuŋ. Ba síi
hilime mu di ba na Hɛrɔd,
ba laa sipaaŋ a na Bilasitas,
nii-la síi beŋ kuoro dia nɛ,

duu pɛba lɛ. U pɛba lɛ.
Ŋii nɛ ba mu Hɛrɔd teeŋ a
sulu duu leŋ di ba siŋ. Ba
taŋ niaa kudiilee lii kuoro
tiŋteeŋ nɛ. Ŋii nɛ tii baa
sulu ŋii. 21 Hɛrɔd hɛ tapulii
nɛ di ba kɔ. Tapulii-la si
yie, Hɛrɔd sii laalɛ u kuori-
gɛnniŋ a hɔŋ u kuori-kpasa
nyuŋ, a bul wiaa pipi nialiŋ.
22 Ŋii nɛ nialiŋ faasa ŋiŋaa
goŋ a bul, “U bi naga nuhuo-
biine níi bul wiaa deeŋba,
Wia nɛ.” 23 Ba si bul ŋii,
Hɛrɔd bi Wia zile pa. Ŋii
nɛ tii Wia tiŋdaara ku tuu
ŋmoo Hɛrɔd lo lima lima u
suu, naŋchuɔlaa diiu.
24 Ka Wia niiŋ wiaa ha
teeli leriŋ. Niaa yuga a nii
a laa dii. 25 Banabas ari
Sɔɔl si tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ,
tiŋtimii-la ba si si di ba mu
tiŋ Jerusalɛm lɛ, ba miira mu
Aŋtiɔk, a pɛ kɛŋ Jɔɔŋ Maak
ma pɛba lɛ mu.

13

Ba liisɛ Banabas ari Sɔɔl a tiŋba di ba mu leree dɔŋsuŋ a bul Wia wiaa.

1 Nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
ari kerichiba dɔŋsuŋ fa hɛ
Aŋtiɔk lɛ, nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi teeŋ. Ba
yiriŋ nɛ Banabas, ari Simiaŋ
ba síi yirɛ ni-bine, ari Lusias
si lii Sariini, ari Sɔɔl ari
Maneyaŋ. (Tiŋteeŋ kuoro
Hɛrɔd nɛ diɛsɛ Maneyaŋ.)
2 Niaa deeŋba tiŋ tiŋtiŋŋaa
pipi Wia a vuvɔɔ niiŋ. Ŋii
nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la bula piba
a bul, “Má liisɛ Banabas ari
Sɔɔl pimi di ba tiŋ tiŋtimii-la
mi si joŋo piba di ba ŋaa.”
3 Ba chuɔlɛ Wia a vɔɔ niiŋ,
a joŋ ba nisaa daŋba lɛ, aŋ
taba.

Banabas ari Pɔɔl hɛ Saapɔs lɛ

4 Wia Diŋ-zɔŋ-la si tiŋba
ŋii, ba sii mu Selusia, a lii
dimɛ a juu liiŋ daboro, a
mu tiŋtee kubala liiŋ si gollo
chu baa yirɛ Saapɔs. 5 Ba
si yi dimɛ, ba mu Saapɔs
taŋ dɔŋɔ baa yirɛ Salamis.
Ba bul Wia niiŋ wiaa Ju̱u
tiŋŋaa Wii-chuɔlɛ diisiŋ lɛ
dimɛ. Ba kɛŋ Jɔɔŋ Maak ma
pɛ kɔ duu pɛ tiŋ tiŋtimii-la.
6 Ba gɔllɛ tiŋtee-la kala liiŋ si
gollo chu, a mu yi taŋ kubala
baa yirɛ Paafɔs. Dimɛ nɛ
ba na daalusuŋ tiina kubala
baa yirɛ Baa-Yesu. U fa ŋaa
Ju̱u tiina nɛ aŋ nyia wiaa bul
duu-na bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 7 U fa hɛ
ba taŋ kuoro dia lɛ nɛ, baa
yirɛ Saajas Pɔɔlɔs. Kuoru-la
fa ŋaa wu-jinnu nɛ. U yirɛ
Banabas ari Sɔɔl u sipaaŋ.
U faa chɛ di ba bul Wia
niiŋ wiaa pu nɛ. 8 Daalusuŋ
tiina Ɛlimas lii ba hariŋ aa
walimɛ di kuoru-la sí Yesu
wialaa laa dii. (Giriik lɛ ba
kɛŋ Baa-Yesu yiyirɛ Ɛlimas
nɛ.) 9 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-
la ku hɛ Sɔɔl lɛ. (Ba fa
kɛnu kaa yiyirɛ Pɔɔl ma nɛ.)
U chaarɛ siaa pɛ daalusuŋ
tiina-la lɛ 10 a bula pu, “Ŋ-na
Sitaani bie deeŋ, ŋ ŋaa ku-
zɔŋ kala diŋdɔŋ nɛ. Ŋ ŋaa
zɛŋbɛ tiina maa a ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ kiŋkɛŋ. Wia woŋbii-
titiiba-la ŋ kaa golibi nɛ.
11 Bee na, Wia jaŋ ku tuuŋ

lɛ, ŋ jaŋ nyulimɛ, a magɛ
magina kubala ŋ bi jaŋ na
pulumuŋ." U si bul ŋii, kuŋ
guu tɔ u siaa, u bira bi na.
U gɔllɔ chichɛ nuu duu kɛŋ
u daaŋ lɛ. 12 Kuoru-la si na
wii-la si ŋaa, u laa Yesu wiaa
dii. Wialiŋ u si gunna a tigɛ
la Tiina Yesu lɛ ŋaau wu-
kpuŋkpere.

Banabas ari Pɔɔl hɛ Aŋtiɔk lɛ, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ

13 Pɔɔl ari u naŋdɔŋsuŋ sii
juu liiŋ daboro a lii Paafɔs,
a kiele mu taŋ kubala baa
yirɛ Pɛɛga a hɛ Paŋfiilia
tiŋteeŋ lɛ. Jɔɔŋ Maak taba
dimɛ aŋ miira mu Jerusalɛm.
14 Ba ma sii dimɛ a mu
Aŋtiɔk, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ.
Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ, ba mu
juu Wii-chuɔlɛ dia a hɔŋ.
15 Ba si hɔŋ ŋii, nuu karimɛ
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, ari Wia
tenni-la nialiŋ síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa
si ŋmuŋsa. Ba si karima
dɛrɛ, Wii-chuɔlɛ dia-la kuhi-
asiŋ tiŋ di ba bula piba a
bul, "Mi naaŋbiiriŋ, di ma
nɛ kɛŋ wii si jaŋ wuo pɛ niaa
deeŋba lɛ di ba nyuŋ nyaasɛ,
má bul."
16 Ŋii nɛ Pɔɔl sii chiŋ a
kɛŋ u nisiŋ vigi di ba kɛŋ
goŋ, aŋ suomo bubul, "Mi
naaŋbiiriŋ Iziral timma ari
ma nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa a hɛ daha a fifá Wia, má
jegile nii mi teeŋ. 17 Wia-
la ma Iziral tiŋŋaa deeŋba
síi to, u nɛ tuɔsɛ la naa-
balimaba a ŋaa ba puŋ a
yugɛ, bua-la lɛ ba fa si ŋaa
nuhuɔraa Ijipiti tiŋteeŋ lɛ.
U doluŋ lɛ nɛ u kɛŋba kaa
lii Ijipiti lɛ. 18 U beŋba
ari kenyiri jisiŋ mahiŋ balia
giri-bine tuɔŋ. 19 U leŋe
ba yuo ta-geŋtisiŋ balipɛ
Keenaŋ tiŋteeŋ lɛ a laa
tiŋtee-la a dii. Ba hɔŋ dimɛ
jisiŋ zɔ-banɛsɛ ari mahiŋ
balia ari fii. 20 Ba si hɔŋ lee-
la, Wia liisɛ ba tuɔŋ nihiaŋ
duu bibeŋ ba tiŋteeŋ. Ba
vɛnɛɛ ŋaa ŋii nɛ, ka Samuɛl-
na kɔ. U fa ŋaa nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ dɔŋɔ nɛ. 21 Ŋii nɛ
ba sul Wia duu piba kuoro.
Wia sɛi a liisɛ Sɔɔl piba.
Sɔɔl fa ŋaa Kis bie nɛ a lii
Bɛŋjamiŋ doho niaa tuɔŋ. U
dii kuoruŋ jisiŋ mahiŋ balia.
22 Ŋii nɛ Wia kiru kuoruŋ
lɛ aŋ ŋaa Devit dii kuoruŋ.
U bul wiaa a tigɛ Devit lɛ a
bul, 'Jɛsi bie Devit nɛ ŋaa
mi tuɔtɔru nia. U jaŋ ŋaa
wii-kala mi síi chɛ duu ŋaa.'
23 Devit doho niaa tuɔŋ nɛ
Yesu lii. Wia ŋaa u ku ŋaa
Iziral niaa Laataara, ari u fa
si bul ŋii. 24 Ka di Yesu-
na kɔ, Jɔɔŋ bul Wia wiaa pi
Iziral tiŋŋaa kala, a bul di
ba birima lii ba haachɛ lɛ aŋ
fo Wii-chuɔlɛ liiŋ. 25 Jɔɔŋ
tiŋtiŋŋaa si kpagɛ dɛriŋ, u
piɛsɛ niaa, 'Kubɛɛ nɛ ma
biinɛ di mi ŋaa? Mi dee nii-
la ma síi gbɛru duu kɔ. U
jaŋ kɔ mi hariŋ. Nii-la-na mi
paala bi maga di mi kɛŋ u
nɛŋtɛŋŋɛɛ ŋmɛniŋ a puri!'

26 Mi naaŋbiiriŋ Abiraham
doho niaa ari ma nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa a hɛ daha a
fifá Wia, la wiaa nɛ ba tiŋ

di ba bul wialiŋ deeŋba si
jaŋ wuo laala ta. 27 Yesu si
kɔ, nialiŋ si hɛ Jerusalɛm lɛ
ari ba kuhiasiŋ fa bi jiŋ ari
u nɛ ŋaa la Laataara. Ba
ma bi nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ wu-
bulii-la bubuɔŋ jiŋ, wialiŋ
ba si yie karimɛ chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ kala. Ama ba ha leŋ
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ niiŋ wialiŋ
ku ŋaa wutitii, a kpu Yesu.
28 Ba paala bi wii-kala na
u si ŋaa chei a magɛ di
ba kpuu, ka ba sul Paalit
duu leŋ di ba kpuu. 29 Ba
si ŋaa wialiŋ kala dɛrɛ ba
si laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a mu tigɛ Yesu
lɛ, ba soru daa-gɛsɛɛ nyuŋ a
joŋu hugi. 30 Ama Wia chisu
suuŋ lɛ. 31 U si sii suuŋ lɛ,
u kɛŋ u titia ku dagɛ ba di
nialiŋ fa si lii Galilii a mu
Jerusalɛm. Ba nau yugɛ. Ba
nɛ lɛɛlɛ saa bul u wiaa pipi
Iziral tiŋŋaa. 32 La ma saa
kɔ di la bul Wia wu-zɔmɔ-la
pima. Wii-la Wia fa si bula
pi la naabalimaba duu jaŋ
ŋaa, 33 lɛɛlɛ u ŋaa pila, la
nialiŋ si ŋaa ba doho niaa.
Wia chisɛ Yesu suuŋ lɛ u kɛŋ
miisiŋ. Ba fa ŋmuŋsɛ ŋii nɛ
Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ lɛ ba
síi yirɛ Saams. Ba ŋmuŋsa
a tigɛ Yesu lɛ a bul,

'Ŋ ŋaa mi Bii nɛ.
Mi nɛ luluŋ jiniŋ.'

34 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
sɛmɛ dɔŋɔ ma a tigɛu lɛ ari
Wia si,

'Mi jaŋ sɛnɛ tou lɛ a pɛma lɛ woruŋ
ari mi fa si bul ŋii a pi Devit.'

U bul ŋii nɛ aŋ chisɛ Yesu
suuŋ lɛ, duu bira bi jaŋ suu
a pua. 35 Wia teniŋ baa yirɛ
Saams sɛmɛ dɔŋɔ maa ba
bira ŋmuŋsa,

'Ŋ bi jaŋ leŋ di ŋ Tuɔ-pul
Tiina suu a pua.'

36 Devit fa ŋaa wialiŋ Wia síi
chɛ duu ŋaa. U ŋaa ŋii u mi-
isiŋ lɛ aŋ suu. Ba joŋu hugi
u naabalima sɛmɛ, u pua.
37 Ama nii-la Wia si chisɛ
suuŋ lɛ, u-na bi pua. 38 Mi
naaŋbiiriŋ, u maga di ma
kala jiŋ woruŋ di baala deeŋ
wiaa nɛ ŋaa la wuo bubul
di Wia jaŋ joŋ ma haachɛba
chɛma. 39 Nuu-kala si laa u
wiaa dii, u laa u haachɛba
kala ta nɛ, haachɛba-la kala
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto fa si bi wuo
laa ta. 40 Má fiɛlɛ ma siaa
di wialiŋ nialiŋ síi bul, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, sí ma lɛ
ŋaa. Ba si,

41 'Ma nialiŋ síi mɔŋ Wia,
má bee na tiŋtimii-la mi
si jaŋ tiŋ ma miisiŋ
tapuluŋ lɛ.
Di nuu nɛ bula pima, ma bi
jaŋ laa dii duu sɛnɛ
ŋaa wutitii.
U jaŋ ŋaama wu-
kpuŋkpere a leŋ di
ma suu.' "

42 Pɔɔl ari Banabas si bul
wiaa deeŋba kala dɛrɛ, ba sii
lii Wii-chuɔlɛ dia lɛ. Ba sí
mu, nialiŋ sulba di ba miira
kɔ hariŋ chɛ-wiesii-la chɛɛŋ,
a bira bul wiaa deeŋba piba.
43 Ŋii nɛ nialiŋ kala lii Wii-
chuɔlɛ dia lɛ. J̱uu tiŋŋaa ari
nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa aŋ

tuto J̱u̱u tiŋŋaa, ba yuga a to Pɔɔl ari Banabas hariŋ. Pɔɔl ari Banabas bul wiaa piba a susulba di ba chiŋ Wia wu-zɔmɔ-la lɛ a sí joŋo ta.

44 Hariŋ chɛ-wiesii-la si yie, niaa jesiŋ kala si hɛ taŋ-la lɛ nɛ mu Wii-chuɔlɛ dia di ba jegile nii Wia niiŋ wiaa.
45 J̱u̱u tiŋŋaa fa si na ni-daŋ-la si hilime ŋii, ba didii hadɔruŋ. Ba jujuu Pɔɔl lɛ ari wialiŋ u síi bul a tutuusu.
46 Ka Pɔɔl ari Banabas bul wiaa ari nyu-duoŋ a bul, "U fa maga di la laa sipaaŋ bul Wia niiŋ wiaa pi ma J̱u̱u tiŋŋaa nɛ, ka ma viaba ta aŋ bibiinɛ ma bi maga di ma kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. La jaŋ leŋma aŋ mu nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ. 47 Wia nɛ bula pila di la ŋaa ŋii. U bul wiiŋ deeŋ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ. U si,

'Mi nɛ liisiŋ di ŋ ŋaa nialiŋ
si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa pulumuŋ.
Ŋ jaŋ bul Wia niiŋ wiaa
dunia sɛmɛ-na kala, di Wia laa nialaa ta.' "

48 Nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa si nii wiiŋ deeŋ, ba tuɔŋ kala tɔrɛ, ba bul di Wia niiŋ wiaa sima kiŋkɛŋ. Nialiŋ Wia si liisa di ba kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ, ba laa wialiŋ dii.
49 La Tiina Yesu niiŋ wiaa teeli lee-la kala. 50 Ama J̱u̱u tiŋŋaa nyisɛ taŋ-la nihiasiŋ ari haala-la si ŋaa ni-balaa a fifá Wia a hɛ. Ba di J̱u̱u tiŋŋaa suomo to naasiŋ dudɔgisɛ Pɔɔl ari Banabas, a ŋaa ba lii ba tiŋteeŋ lɛ.
51 Pɔɔl ari Banabas kpesi ba nɛŋtɛŋŋɛɛ hagila hɛba lɛ, a dagɛba ŋii di ba wii dee, aŋ lii mu Ikooniam. 52 Ka nialiŋ si laa Yesu wiaa dii Aŋtiɔk lɛ, ba tuɔŋ kala tɔrɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la ma hɛba lɛ woruŋ.

14

Banabas ari Pɔɔl mu Ikooniam

1 Pɔɔl ari Banabas si hɛ Ikooniam lɛ, ba juu J̱u̱u tiŋŋaa Wii-chuɔlɛ dia a bul Wia wiaa. Ba si chaasa bul Wia wiaa ŋii, ni-daŋ ku laa Yesu wiaa dii, J̱u̱u tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kala. 2 Ama J̱u̱u tiŋŋaa si bi Yesu wiaa laa dii, ba nyisɛ nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa hɛ. Ba tuɔbiinaa bira bi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii teeŋ mua.
3 Pɔɔl ari Banabas hɔŋ lee-la a dieni. Ba bul la Tiina Yesu wiaa ari nyu-duoŋ. U ma pɛba lɛ a piba doluŋ ba ŋiŋaa wu-magilaa ari wu-kpuŋkperisiŋ. Niaa ku jiŋ ari la Tiina Yesu zile wiaa nɛ ba sɛnɛɛ bul. 4 Nialiŋ fa si hɛ taŋ-la lɛ kɛŋ ba titia kpaa balia. Dɔŋsuŋ tuto J̱u̱u tiŋŋaa, dɔŋsuŋ ma tuto Yesu naŋzɔɔba-la. 5 Ŋii nɛ nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa ari J̱u̱u tiŋŋaa ari ba kuhiasiŋ wi-walimɛ di ba dɔgisɛ Pɔɔl ari Banabas aa chɛ di ba paa tabiaa yiyagɛba. 6 Ba ku jiŋ a sii fá mu Lisita, a lii dimɛ a mu Dɛɛbi. Ba kala ŋaa ta-biisiŋ nɛ Lakoonia tiŋteeŋ lɛ. Ba ma mu ta-biisi-la si golli Lakoonia tiŋteeŋ chu.
7 Dimɛ kala nɛ ba bul Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa.

Banabas ari Pɔɔl mu Lisita ari Dɛɛbi.

8 Ba fa si mu Lisita ŋii
di baal kubala gbɛrikɛ hɔŋ
dimɛ. Ba lulu duu gbɛrikɛ
nɛ. U ha bi vɛnɛ na. 9 U
hɔnɔ jegile nii Pɔɔl fa síi
bul wialiŋ. Pɔɔl chaarɛ siaa
benu, a na duu laa dii ari
Yesu jaŋ wuo a vaaru. 10 U
faasa bula pu, "Sii chiŋ ŋ
naasiŋ nyuŋ." U pura sii
chiŋ u naasiŋ nyuŋ aa vɛŋ.
11 Nialiŋ fa si hilime a na wii-
la Pɔɔl fa si ŋaa, ba suomo
kpikpia goŋ aa bul ari ba
yiikoro lɛ a bul, "Vesiŋ nɛ
birimɛ nuhuobiine ku tuu
la tuɔŋ." 12 Ŋii nɛ ba kɛŋ
Banabas yiyirɛ Zuus. Zuus
nɛ fa ŋaa ba veŋ-hiaŋ. Pɔɔl
nɛ fa nii-la síi bul wiaa, ŋii
nɛ tii ba yiru Hɛɛmis maa,
ba veŋ-hiaŋ naŋzɔɔ yiriŋ nɛ
ŋii. 13 Ba vene Zuus dia
ba fa si juu kpikpaarɛ, fa
chiŋ ba taŋ sipaaŋ. Vene
tiina kɛŋ nɛ-belliŋ ari tii-
fiilaa ba si kaa guori kaa kɔ
dia-la boiŋniiŋ. Ba di nialiŋ
fa si hilime ka chɛ di ba
kpaarɛ Yesu naŋzɔɔba-la nɛ.
14 Banabas ari Pɔɔl si nii wii-
la ba síi chɛ ba ŋaa, ba kɛŋ
ba gɛnniŋ kiɛsɛ, a dagɛba
ŋii ari ba bi sɛyɛ, aŋ fá juu
nialiŋ tuɔŋ a faasa bul, 15 "La
naŋdɔŋsuŋ, bɛɛ nɛ tii maa
ŋaa ŋla? La ma ŋaa nuhuo-
biinee nɛ. La kɔ di la bul
la Tiina Yesu wu-zɔmɔ-la nɛ
pima, di ma wuo leŋ ma vui-
tɔɔnu-la aŋ birima to Wia-la
si weye. U nɛ ŋaa wia nyuŋ,
ari tiŋteeŋ, mugi-balaa ari
fuonuŋ, ari kuŋ-kala si hɛ
dunia lɛ. 16 Buŋbuŋ Wia
leŋe la naabalimaba tuto ba
titia woŋbiiŋ nɛ. 17 U fa
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ pipi niaa, a
didagɛba ŋii ari u hɛ dimɛ. U
ŋaa duonuŋ ninii a ŋaa baga
kiaa wiwasɛ, ma didii kiaa a
vuvɔgɛ a kala kɛŋ tuɔtɔruŋ."
18 Banabas ari Pɔɔl bul wiaa
deeŋba kala nɛ, ka nialiŋ
ha bi sɛyɛ aŋ chichɛ di ba
kpaarɛba. Ba na hɛɛŋ nɛ, ka
nialiŋ-na leŋ.

19 Di J̱uu tiŋŋaa dɔŋsuŋ
lii Aŋtiɔk, Pisiidia tiŋteeŋ lɛ,
a ma kɔ. Dɔŋsuŋ ma lii
Ikooniam a kɔ. Ba ku kɛsɛ
nialiŋ pɛ ba titia lɛ a yagɛ
Pɔɔl ari tabiaa, a kɛnu lɛrɛ
lii ba taŋ tuɔŋ. Ba biina u fa
suba nɛ. 20 Yesu haritooro-
la mu a gollu. Ŋii nɛ u sii
a miira juu taŋ tuɔŋ. U taŋ
si pula, ba di Banabas sii mu
Dɛɛbi.

Ba miira lii Siiria a mu Aŋtiɔk

21 Pɔɔl ari Banabas bul
Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa lee-la
ma lɛ. Ba si bul ŋii, niaa
yuga a laa Yesu wialiŋ dii
a tuto ba hariŋ. Ŋii nɛ ba
miira mu Lisita, a sii dimɛ a
mu Ikooniam, a bira sii dimɛ
a miira mu Aŋtiɔk Pisiidia
tiŋteeŋ lɛ. 22 Leree deeŋba
kala ba yie bul wiaa pi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii di ba
wasa kɛŋ yarida aa ŋaa di
ba nyuŋ nyaasɛ di ba chiŋ ba
yarida lɛ, a sí joŋo ta. Ba ma
bula piba di nialiŋ si laa Yesu
wialiŋ dii, di ba jaŋ na hɛɛŋ
kiŋkɛŋ, ka di ba-na juu Wia
kuorii-la tuɔŋ. 23 Lee-na kala
nialiŋ si laa Yesu wialiŋ dii
aa hilimi, ba ma liisɛ niaa ba
tuɔŋ di ba ŋaa ba kuhiasiŋ.

Ba nɛ ŋaa ŋii, ba yie chuɔlɛ
Wia piba aa vɔɔ niiŋ, aŋ
joŋba hɛ la Tiina Yesu nisiŋ
lɛ. U-na la Tiina Yesu wiaa
nɛ ba laa dii.
24 Ŋii nɛ ba gɔllɛ Pisiidia
tiŋteeŋ kala dɛrɛ aŋ lii mu
Paŋfiilia tiŋteeŋ. 25 Dimɛ
ba bul Wia niiŋ wiaa taŋ
kubala baa yirɛ Pɛɛga, a bira
lii dimɛ a mu taŋ kubala
baa yirɛ Atalia. 26 Ba lii
dimɛ a juu liiŋ daboro, a
bira miira mu Aŋtiɔk. Dimɛ
nɛ ba fa joŋba hɛ Wia nisiŋ
ari u lahɔrimɔ lɛ di ba wuo
tiŋ ba tiŋtiŋŋaa. Lɛɛlɛ ba
tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ. 27 Ba si
miira ku yi Aŋtiɔk, ba yirɛ
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi, a bula piba wu-
zɔmɔ-la kala Wia si toba lɛ a
ŋaa, a dagɛba ŋii Wia si wuo
suri woŋbiiŋ a pi nialiŋ si bi
J̱uu tiŋŋaa ŋaa, ba ma wuo
laa Yesu wiaa dii. 28 Ba hɔŋ
dimɛ, ba di nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii teeŋ, a dieni.

15

Yesu naŋzɔɔba ari nialiŋ si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ hilime Jerusalɛm lɛ

1 Baalaa dɔŋsuŋ ma lii
Judiya a kɔ Aŋtiɔk, a suomo
didagɛ ba naaŋbiiri-la si laa
Yesu wiaa dii a bul, “Wia bi
jaŋ wuo laama ta, see ma
keri ma penee, ari Moosis fa
si bil niiŋ pima ŋii.” 2 Ŋii
nɛ Pɔɔl ari Banabas kɛŋ nii-
doluŋ woruŋ. Ba di nialiŋ si
lii Judiya kɛŋ wii-la lilɛrɛ. Ba
vuurɛ di Pɔɔl ari Banabas ari
nialiŋ dɔŋsuŋ si lii Aŋtiɔk, di
ba mu Jerusalɛm a na Yesu
naŋzɔɔba-la ari nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi kuhi-
asiŋ dimɛ, a mu tigɛ wiiŋ
deeŋ lɛ. 3 Nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi kɛŋba lii
hɛ wɛniŋ lɛ. Ba síi mu ŋii,
ba to Fɔniisia ari Samaria
tiŋteeŋ a bula pi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii dimɛ ŋii nialiŋ
si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa si birima
tuto Wia. Ba si bul wu-
zɔmuŋ deeŋ ŋii, nialiŋ tuɔŋ
tɔrɛ kiŋkɛŋ. 4 Ba si mu yi
Jerusalɛm, Yesu naŋzɔɔba-la
ari nialiŋ kala si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi ari ba
kuhiasiŋ, ba kɛŋba woruŋ.
Ba bula piba wialiŋ kala Wia
si ŋaaba lɛ. 5 Ama nialiŋ
dɔŋsuŋ ma si laa Yesu wiaa
dii aa to nialiŋ ba síi yirɛ
Farisii tiŋŋaa, ba sii chiŋ a
bula piba a bul, “U maga
di ba keri ba penee aŋ tuto
wialiŋ Moosis fa si bile di
maa to.”

6 Yesu naŋzɔɔba-la ari
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
kuhiasiŋ bira hilimi di ba
bira biinɛ wiiŋ deeŋ wiaa.
7 Ba hɔnɔ kɛŋ wii-la a lɛrɛ
dieni. Ŋii nɛ Piita sii chiŋ
aŋ bul, “Mi naaŋbiiriŋ, ma
jima ari faafaa kala nɛ Wia
liisɛmi ma tuɔŋ di mi bul
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa a pi
nialiŋ si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa,
di ba ma wuo laa Yesu wiaa
dii. 8 Mi mu bula piba. Wia
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛba lɛ ari
u fa si joŋo hɛla lɛ ŋii, a dagɛ
ŋii ari u maga di ba ma laa
Yesu wiaa dii. U saa jiŋ nuu-
kala tuɔŋ. 9 U bi nialiŋ si ŋaa
J̱uu tiŋŋaa ari nialiŋ si bi J̱uu
tiŋŋaa ŋaa kaa pɔrɛ. Nialiŋ

si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma laa
Yesu wiaa dii, ŋii nɛ tii u
joŋ ba ma haachɛba chɛba.
10 Bɛɛ nɛ tii ma joŋ chugi-
baliŋ aa chuŋ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa
dii, aa magisɛ Wia ŋii? La
di la naabalimaba kala, la
fa bi chuga deeŋ wuo chuŋ.
11 La laa dii ari la Tiina Yesu
duŋduŋa lahɔrimɔ lɛ nɛ Wia
jaŋ laala kala ta ari u si laaba
ta ŋii.”

12 Piita si bul wii-la dɛrɛ,
nialiŋ kala fa si hilime ŋaa
fuii, a jegile nii Banabas ari
Pɔɔl teeŋ. Ba bul wu-magila-
la ari wu-kpuŋkperisi-la
Wia si toba lɛ ŋaa nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ. 13 Ba si bul
wialiŋ dɛrɛ, Jeems ma bul,
“Mi naaŋbiiriŋ, má jegile
nii mi teeŋ. 14 Saamɔŋ Piita
bula pima Wia si laa sipaaŋ
cho nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa ŋii, a tuɔsɛ niaa ba tuɔŋ
di ba ŋaa u niaa. 15 Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ma fa bul wiiŋ deeŋ
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si, Wia
bula a bul,

16 ‘Mi jaŋ miira kɔ a chuulɛ
Devit dia-la si tele.
Mi jaŋ wasa taasɛ je-
kiɛri-la duu chiŋ
woruŋ.
17 Mi jaŋ ŋaa ŋii di dunia
niaa ni-kaanaa ma ku
chɛ Wia a tou.
Nialiŋ mi si tuɔsa nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
tuɔŋ di ba ŋaa mi
niaa,
ba ma jaŋ ku chɛmi a
tomi.’

18 Wia bul ŋii faafaa kala nɛ
di niaa jiŋ.” 19 Ŋii nɛ Jeems
bul, “Mi biina u bi maga di
la walimɛ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa aŋ birima tuto
Wia. 20 Ama má leŋ di la
ŋmuŋsɛ teniŋ piba a bula
piba di ba bira sí vuiŋ kaa
tiŋ a birisi ba titia, di ba leŋ
ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-
ŋaalaa, a sí pusuŋ si suu
pimee dii, a sí pusuŋ chaliŋ
ma dii. 21 Bɛɛ wiaa ba yie
dagɛ wialiŋ Moosis fa si bile
di la tuto ta-biisi-la kala lɛ
nɛ. Ba ŋaa ŋii faafaa kala
nɛ a kaa kɔ jiniŋ. Ba ma
yie karimɛ wialiŋ Wii-chuɔlɛ
diisiŋ lɛ chɛ-wiesii-la-na kala
chɛɛŋ.”

Ba ŋmuŋsɛ teniŋ pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu wiaa dii.

22 Yesu naŋzɔɔba-la ari
kuhiasi-la ari nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi, ba
vuurɛ a liisɛ ba tuɔŋ niaa,
a tiŋba di ba di Pɔɔl ari
Banabas mu Aŋtiɔk. Ba liisɛ
Judas ba síi yirɛ Basabas ari
Saalas. Niaa deeŋba balia
nɛ fa ŋaa ba tuɔŋ sipaa-
laaraa. 23 Ba joŋ teniŋ piba
a tiŋba. Teŋ-la lɛ ba fa
ŋmuŋsɛ ŋla nɛ, “La nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii a ma ŋaa
Yesu naŋzɔɔba, ari nialiŋ si
ŋaa kuhiasiŋ la tuɔŋ, laa
chuɔlɛma, ma nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aŋ bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa a hɛ Aŋtiɔk ari
Siiria ari Siliisia lɛ. 24 La
nia ari la niaa dɔŋsuŋ kɔ ma
teeŋ a walimɛma, a kɛŋ ma
tuɔbiinaa vugimɛ. La bi bula
piba di ba ŋaa ŋii. 25 Ŋii
wiaa la hilime nɛ a vuurɛ.
U zɔmɔ pila di la liisɛ niaa

a tiŋba ma teeŋ, di ba di la
naŋdɔŋsuŋ Banabas ari Pɔɔl
nɛ jaŋ kɔ. 26 Niaa deeŋba
joŋ ba miisiŋ a yɔɔ suuŋ
ba fa síi tiŋ la Tiina Yesu
Kirisito tiŋtiŋŋaa. 27 La saa
tiŋ Judas ari Saalas. Ba ma
jaŋ bula pima wialiŋ titia la
si ŋmuŋsa pima. 28 Wia Diŋ-
zɔŋ-la ari la kala kɛŋ nii-bala
ari la bi jaŋ joŋ chugi-yuŋi
kala chuŋma. Ama u maga
di ma to kisinniŋ deeŋba la
síi dagɛma nɛ. Ba nɛ ŋla:
29 Ma sí vuiŋ namia chaŋ,
ma sí kuŋ-kala chaliŋ dii, ma
sí puna-la kala si suu pimee
chaŋ, a sí ba-chɔruŋ ari ha-
chɔruŋ wu-ŋaalaa ŋiŋaa. Di
ma nɛ wuo liisɛ ma titia wiaa
deeŋba lɛ, ma hɛ doluŋ. Ma
jaŋ hɔŋ woruŋ.”

30 Ŋii nɛ ba ta nialiŋ ba
si liisa. Ba sii mu Aŋtiɔk.
Ba si mu dimɛ, ba yirɛ
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi, a joŋ teŋ-la
piba. 31 Ba si karimɛ teŋ-
la, wialiŋ ba si ŋmuŋsa ŋaa
ba kɛŋ tuɔtɔruŋ. Ba nyuŋ
kala nyaasɛ. 32 Judas ari
Saalas fa ŋaa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. Ba bul wiaa yugɛ piba
kiŋkɛŋ. Ba si ŋaa ŋii, ba
nyuŋ nyaasɛ, ba wasa chiŋ
ba yarida lɛ. 33 Nialiŋ dieni
mua Aŋtiɔk lɛ. Ŋii nɛ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii Aŋtiɔk lɛ
taba ari yarifiɛlaa, ba miira
mu nialiŋ si tiŋba teeŋ. [
34 Ama u ŋaa wu-zɔŋ nɛ a
pi Saalas duu dieni Aŋtiɔk
lɛ.] 35 Pɔɔl ari Banabas ma
ka Aŋtiɔk lɛ. Niaa dɔŋsuŋ
yuga a pɛba lɛ a bul la Tiina
Yesu niiŋ wiaa a pi niaa.

Pɔɔl ari Banabas pɔrɛ dɔŋɔ lɛ.

36 U ŋii hariŋ nɛ Pɔɔl bula
pi Banabas a bul, “Leŋ la mi-
ira mu, a na nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii taŋ kala lɛ la si bul
la Tiina Yesu niiŋ wiaa, a na
ba síi ŋaa ŋii.” 37 Banabas
faa chɛ duu kɛŋ Jɔɔŋ ba síi
yirɛ Maak kaa pɛ mu. 38 Ŋii
nɛ Pɔɔl biinɛ duu woŋbiiŋ
dee di ba kɛnu pɛ ba titia
lɛ, bɛɛ wiaa u via duu pɛba
lɛ a tiŋ tiŋtiŋŋaa Paŋfiilia lɛ,
lee-la ba fa si laa sipaaŋ mu
di ba tiŋ, ka u miirɛ. 39 Ba
faasa kɛŋ wiiŋ deeŋ kaa lɛrɛ
kiŋkɛŋ, ba pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Ŋii
nɛ Banabas kɛŋ Jɔɔŋ Maak.
Ba juu liiŋ daboro a duoro
mu Saapɔs. 40 Ka Pɔɔl ma
liisɛ Saalas. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii joŋba hɛ Wia
nisiŋ lɛ duu bibeŋba. 41 Ŋii
nɛ ba sii mumu a mu yi Siiria
ari Siliisia tiŋteeŋ. Ba wasa
bul wiaa pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi dimɛ, di ba
wasa chiŋ ba yarida lɛ.

16

Timoti to Pɔɔl ari Saalas hariŋ

1 Ŋii nɛ Pɔɔl sii mu Dɛɛbi,
a lii dimɛ a mu Lisita. U mu
dimɛ ŋii di Yesu haritooroo
kubala hɛ dimɛ, baa yirɛ
Timoti. U naaŋ fa ŋaa Ju̱u
tiina nɛ a ma fa laa Yesu
wiaa dii, aŋ ka u nyimma fa
ŋaa Giriik tiina. 2 Nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii Lisita ari
Ikooniam kala lɛ bibɛsɛ baal-
la lɛ. 3 Pɔɔl faa chɛ di Timoti
to u hariŋ. A tiŋ Ju̱u tiŋŋaa

si hɛ lere-la lɛ wiaa Pɔɔl
kɛnu keri u peniŋ, bɛɛ wiaa
ba kala jima ari u nyimma
ŋaa Giriik tiina nɛ. 4 Ba síi
mu tasi-la ŋii, ba bul wiaa a
pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
dimɛ. Ba bula piba wialiŋ
Yesu naŋzɔɔba-la ari nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ
Jerusalɛm lɛ si bile piba di
ba tuto. 5 Ŋii nɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi wasa
kɛŋ yarida. Ba ku puŋaa pɛ
tapulii kala.

Pɔɔl na wiaa ari duosoo tuɔŋ Turɔwas lɛ

6 Pɔɔl ari Saalas gɔllɛ ŋii
halii a to Firijia ari Gali-
isia tiŋteeŋ, bɛɛ wiaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la biba woŋbiiŋ pa
di ba bul Wia niiŋ wiaa
Esia tiŋteeŋ lɛ. 7 Ka ba
joŋ ba woŋbiiŋ a mu yi
Maasiya. Dimɛ nɛ ba walimɛ
di ba juu Bitiinia tiŋteeŋ,
ama Yesu Diŋ-zɔŋ-la biba
woŋbiiŋ pa. 8 Ŋii nɛ ba
to Maasiya tiŋteeŋ a mu yi
Turɔwas. 9 Dimɛ, titaŋiŋ
Pɔɔl na ari duosoo tuɔŋ di
baal kubala a lii Masidoonia,
duu china aa sulu duu kɔ
Masidoonia tiŋteeŋ a pɛba
lɛ. 10 Pɔɔl si na ŋii dɛrɛ,
la duu ŋaa siri di la mu
Masidoonia, bɛɛ wiaa la jima
ari Wia sɛnɛ dagɛla di la
mu bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi
nialiŋ si hɛ lee-la nɛ.

Haal kubala baa yirɛ Lidia laa Yesu wiaa dii Filipa lɛ.

11 Ba bira sii dimɛ a sii
juu liiŋ daboro, a duoro chol
tegi tegi a mu Saamɔtas. U
taŋ si pula la bira sii a mu
Niyapɔlis. 12 La bira lii dimɛ
a vɛnɛ mu Filipa. U fa ŋaa
ta-bal nɛ Masidoonia sɛmɛ
dɔŋɔ a tuto Rom. La hɔŋ
taŋ-la lɛ tapulaa baŋmɛnɛ.
13 Chɛ-wiesii-la chɛɛŋ si yie,
la lii taŋ-la tuɔŋ a mu fuoŋ
niiŋ. La fa biina la jaŋ na
Wia di-chuɔluŋ dimɛ. La
si mu dimɛ, la tuu hɔŋ a
bul wiaa pipi haala-la fa si
hilime dimɛ di ba chuɔlɛ
Wia. 14 Haala-la si jegile
nii la wialiŋ, ba tuɔŋ haal
kubala nɛ fa hɛ dimɛ, baa
yirɛ Lidia. U fa lii Taataya
tiŋteeŋ nɛ. U fa biri gɛnniŋ
nɛ a yiyallɛ. U faa chuɔlɛ
Wia nɛ. U si jegile nii wialiŋ
Pɔɔl fa síi bul, Wia pullɛ u
tuɔŋ, u laa wialiŋ dii. 15 Ba
fo ba di u dia niaa Wii-
chuɔlɛ liiŋ. Ŋii nɛ haal-la
sulla a bul, “Di ma nɛ biina
di mi sɛnɛ laa Yesu wiaa dii
nɛ, má ku juu chua mi dia
lɛ.” U si sulla dieni ŋii, la mu
chua.

Ba kɛŋ Pɔɔl ari Saalas tɔ dia Filipa lɛ

16 Chɛɛ kubala la bira mu
Wia di-chuɔluŋ. Yomo toli-
bie ku cheŋla. Jima nɛ kɛnu,
u vuga pipi niaa. U vuga
na moribiee yugɛ a pi nialiŋ
si tiiu. 17 U to la di Pɔɔl
hariŋ a yie faasaa bul, “Niaa
deeŋba tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi
Wii-baliŋ si yuga a kii kuŋ-
kuŋ-kala. Ba bulaa pima ŋii
ma si jaŋ ŋaa di Wia laama
ta.” 18 U yie ŋaa ŋii tapulii
kala. Ŋii nɛ Pɔɔl baaniŋ sii.
U miira birima chaasɛ tolo-
la, aŋ bula pi jima-la a bul,
“Yesu Kirisito doluŋ lɛ mi si,

ŋŋ lii aŋ leŋ tolo-la." Jima-la guu lii tolo-la lɛ.

19 Tolo-la tiŋŋaa si na ari ba bira bi moribie-la ka na, ba kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a lɛrɛ mu ba taŋ kuhiasiŋ teeŋ ba si yie hihilimi lee-la.
20 Ba kɛŋba kaa mu ba Rom kuhiasiŋ teeŋ, a bula piba a bul, "Niaa deeŋba ŋaa Ju̱u tiŋŋaa nɛ aŋ wiwalimɛ niaa la taŋ tuɔŋ.
21 Baa dagɛla di laa ŋaa wialaa la Rom tiŋŋaa síi kisu."
22 Ni-daŋla kala fa si hilime, ba sii pɛ ba nihiasi-la lɛ a kɛŋ Pɔɔl ari Saalas. Ŋii nɛ Rom tiŋŋaa kuhiasiŋ kɛŋ ba gɛnniŋ wuri aŋ bul di ba viirɛba.
23 Ba faasa viirɛba aŋ kɛŋba tɔ dia, aŋ bula pi sarika bibenni-la duu tɔba woruŋ di ba sí wuo lii.
24 U nii ba niiŋ a kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a kaa kiele juu sipaaŋ dia tuɔŋ, a kɛŋ ba naasiŋ baliamiŋ kala hɛ kuruŋ.

25 Ari tita-siesee Pɔɔl ari Saalas chuchuɔlɛ Wia a yii yiilaa a didɛnnɛ Wia. Nialiŋ ba si kaa tɔ dia ku-kaanaa ma jijegili aa nii.
26 Ŋii nɛ tiŋteeŋ guu zigili a kɛŋ sarika dia-la ma kala kaa zigili. Borusuŋ kala guu suri. Nuu-kala kuruŋ ma lii tel.
27 Sarika bibenni-la hirike sii doŋ lɛ a na di sarika-la borusuŋ kala suro. U biina nialiŋ kala ba si kaa tɔ dia, ba lii fá viiri nɛ. U liisɛ u tokobii duu kpu u titia.
28 Ŋii nɛ Pɔɔl faasa kpia a bula pu a bul, "Sí ŋ titia kpu. La kala nɛ hɛ daha."
29 Sarika bibenni-la ŋaa ba kɛŋ chaaniŋ kaa kɔ. U laa fá juu, a tuu tel Pɔɔl ari Saalas naasiŋ lɛ a chichel.
30 U kɛŋba kaa lii a piɛsɛba a bul, "Mi naŋdɔŋsuŋ, ɛɛ nɛ mi jaŋ ŋaa di Wia laami ta?"
31 Ŋii nɛ ba bula pu a bul, "Laa la Tiina Yesu wiaa dii, di Wia laa ma ari ŋ dia niaa kala ta."
32 Ŋii nɛ ba bul la Tiina Yesu niiŋ wiaa pi ba di u dia niaa kala.
33 Titaŋla titia nɛ sarika bibennila kɛŋba a chɛsɛ ba yaraa naawiilaa, ka ba fo ba di u dia niaa kala Wii-chuɔlɛ liiŋ.
34 Sarika bibenni-la kɛŋ Pɔɔl ari Saalas a kaa mu u dia, a piba kudiilee ba dii. Ba di u dia niaa kala ŋaa tuɔtɔru ari ba si laa Wia wiaa dii.

35 Taŋ si pula, Rom nihiasiŋ tiŋ di ba mu bula pi porisiba kuhiasiŋ di ba bula pi sarika bibenni-la duu liisɛ Pɔɔl ari Saalas.
36 Ŋii nɛ sarika bibenni-la bula pi Pɔɔl di Rom nihiasi-la tima di ba bula pu duu liisɛ ba di Saalas. Ŋii wiaa ba jaŋ wuo mu ari yarifiɛlaa.
37 Ŋii nɛ Pɔɔl bula pi porisi kuhiasila a bul, "Ba viirɛla niaa tuɔŋ, aŋ bi la sariya die a dagɛla wu-cheyiŋ, aŋ ka la ma ŋaa Rom tiŋŋaa. Ŋii nɛ ba kɛŋla tɔ dia. Ka lɛɛlɛ baa chɛ di la luɔra viiri. Ai, la bi sɛi. U maga di Rom nihiasi-la titia kɔ daha nɛ a ku liisɛla."
38 Ŋii nɛ porisi kuhiasi-la mu bula pi Rom nihiasi-la ari Pɔɔl ari Saalas ma ŋaa Rom timma nɛ. Ba si nii ŋii, fawulluŋ kɛŋba.
39 Ŋii nɛ ba sii mu sulba ari ba cheye nɛ aŋ liisɛba sarika lɛ, aŋ bula piba di ba lii ba

taŋ lɛ. 40 Ba lii sarika lɛ a
mu Lidia dia. Dimɛ nɛ ba
na nialiŋ dɔŋsuŋ si laa Yesu
wiaa dii. Ba bul wiaa piba a
ŋaa ba nyuŋ nyaasɛ, aŋ viiri.

17

Pɔɔl ari Saalas mu Tɛsalonaaka tiŋteeŋ

1 Ba síi viiri ŋii, ba mu
to taŋ kubala baa yirɛ
Aŋfiipolis, a bira sii dimɛ
a to taŋ dɔŋɔ maa baa
yirɛ Apoloonia, a lii dimɛ
a mu taŋ kubala baa yirɛ
Tɛsalonaaka. Ju̱u tiŋŋaa
Wii-chuɔlɛ dia fa hɛ dimɛ.
2 Pɔɔl mu juu Wii-chuɔlɛ
dia ari u si vɛnɛɛ ŋaa ŋii
lee-na kala. Chɛ-wiesii-la
chɛɛŋ yɔsuŋ batori pɛgɛ, ba
di niaa vuvuurɛ Wia wiaa.
3 U karimɛ Wia teniŋ piba
a dagɛba ŋii ari u si maga
di Yesu na hɛɛŋ a suu aŋ
bira sii suuŋ lɛ, a bira bula
piba ari Yesu deeŋ u si bul
u wiaa piba nɛ ŋaa Kirisito.
4 Nialiŋ dɔŋsuŋ laa wialiŋ
dii a pɛ Pɔɔl ari Saalas lɛ.
Ba tuɔŋ Giriik tiŋŋaa ari
haala-la si ŋaa ni-balaa ba
taŋ lɛ ma yuga a laa wialiŋ
dii a pɛba lɛ. 5 Ŋii nɛ Ju̱u
tiŋŋaa yaraa bibieri. Ba chɛ
kɛsɛ nyu-duo tiŋŋaa si yie
bibaarɛ woŋbiee ari yɔsuŋ
tuɔŋ a pɛ ba titia lɛ. Ba
bira chɛ kɛsɛ niaa dɔŋsuŋ,
ba kala hilimi di ba kɛŋ taŋ-
la kala a vugimɛ. Ba mu
juu Jeesiŋ dia di ba chɛ Pɔɔl
ari Saalas di ba kɛŋba kaa
ku lii niaa tuɔŋ. 6 Ba biba
naa aŋ kɛŋ Jeesiŋ ari nialiŋ
dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii
a lɛrɛba lii ba taŋ kuhiasiŋ
teeŋ, aŋ ŋiŋaa goŋ a bul,
“Niaa deeŋba chei lee kala
nɛ aŋ lɛɛlɛ kɔ la jaŋ. 7 Ka
Jeesiŋ laaba bil u dia lɛ. Ba
kala chei wii-la la kuori-
baliŋ si bile nɛ aŋ bul di
kuori dɔŋ nɛ hɛ dimɛ, baa
yirɛ Yesu.” 8 Wiaa deeŋba
ba si bula ŋaa nialiŋ ari ba
taŋ kuhiasiŋ kala bi jiŋ wii-
la kala ba si jaŋ ŋaa. 9 Ŋii nɛ
taŋ kuhiasiŋ ŋaa Jeesiŋ ari u
naŋdɔŋsuŋ liisɛ ta-time, aŋ
ka ba leŋba.

Pɔɔl ari Saalas mu Biriya tiŋteeŋ

10 Taŋ si bire, nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii ŋaa Pɔɔl ari
Saalas lii mu Biriya. Ba si yi
Biriya, ba mu juu Ju̱u tiŋŋaa
Wii-chuɔlɛ dia. 11 Lee-la Ju̱u
timma-la kpia Ju̱u timma-la
si hɛ Tɛsalonaaka lɛ. Ba
chaga laa Wia niiŋ wialiŋ ari
na-kpariŋ a kikarimɛ Wia
teniŋ ari siifiɛsiŋ tapulii-na
kala, di ba na di wialiŋ sɛnɛ
ŋaa wutitiiba nɛ. 12 Ba tuɔŋ
niaa yuga nɛ laa Yesu wiaa
dii. Giriik tiŋŋaa haalaa si
ŋaa ni-balaa ari ba baalaa
kala laa Yesu wialiŋ dii.

13 Ju̱u timma-la si hɛ
Tɛsalonaaka lɛ nia di Pɔɔl
bira bul Wia wiaa Biriya ma
lɛ. Ba sii mu dimɛ maa a
nyisɛ ni-daŋ-la hɛ. 14 Ŋii nɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
ŋaa Pɔɔl lii a mu mugi-baliŋ
niiŋ, ka Saalas ari Timoti bi
mua aŋ hɛ Biriya lɛ. 15 Niaa
dɔŋsuŋ lii Biriya a to Pɔɔl
hariŋ, a kɛnu kaa mu Atɛŋ.
Pɔɔl miira tiŋba di ba mu

bula pi Saalas ari Timoti di
ba ku chemu lima.

Pɔɔl mu Atɛŋ tiŋteeŋ

16 Pɔɔl si hɔŋ Atɛŋ lɛ a
gbigbɛrɛ Saalas ari Timoti, u
na di daalusuŋ su̱ taŋ-la kala
lɛ. U tuɔŋ faasa viisi. 17 Ŋii
nɛ Pɔɔl mu Ju̱u tiŋŋaa Wii-
chuɔlɛ dia. U bul Wia wiaa
pi Ju̱u tiŋŋaa ari nialiŋ síi
fá Wia, ba kaa lɛrɛ. U yie
juu yɔbɔ maa chɛɛ-na kala
a bul Wia wiaa a pi nialiŋ
si yie kɔ dimɛ. 18 Kerichiba-
la dɔŋsuŋ síi to Epikuuras
woŋbiiŋ ari Sitɔik kerichiba
dɔŋsuŋ ma ku nau. Niaa
dɔŋsuŋ ma piɛsɛ, “Bɛɛ kiaa
nɛ ni-yaariŋ deeŋ ma chinaa
bul?” Dɔŋsuŋ ma si, “U naga
veŋ-falii wiaa nɛ u bubul.”
Pɔɔl si yie bul Yesu wiaa ari
u si sii suuŋ lɛ nɛ tii ba bul
ŋii. 19 Ŋii nɛ ba kɛnu kaa mu
ba si yie hilimi dia-la lɛ baa
yirɛ Ariyɔpagis a bul, “La
cho di la nii wu-faliŋ deeŋ
wiaa ŋ síi dagu nɛ. 20 Wialiŋ
dɔŋsuŋ ŋ síi bul ŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ nɛ la teeŋ. La
saa cho di la nii ba bubuɔŋ
nɛ woruŋ.” 21 Atɛŋ niaa ari
ba nuhuɔraa kala bi wii-kala
kaa pɛ, see di ba bul wu-
falia-la ba si nia a pi niaa, a
ma cho di ba jegile nii wu-
falaa niaa teeŋ. Ba wiiŋ kala
nɛ ŋii.
22 Ŋii nɛ Pɔɔl sii chiŋ nialiŋ
fa si hilime tutuɔbaaniŋ a
bula piba a bul, “Mi si kɔ
daha, mi na ari ma cho vuiaa
kpaariŋ nɛ woruŋ. 23 Mi síi
gɔllɛ ma taŋ lɛ, mi na ma
vesiŋ. Mi bira na koruŋ maa
ma si saa. Ŋla nɛ ma tuuro
hɛu lɛ, ‘Wia-la la si bi jiŋ di-
kpaariŋ lɛ ŋla.’ ” Ŋii nɛ
Pɔɔl bira bul, “Wia-la ma síi
chuɔlɛ aŋ buu jiŋ, u wiaa nɛ
mi bulaa pima ŋii. 24 Wia-
la si ŋaa dunia ari kuŋ-kala
si hɛ dimɛ, a ŋaa wia nyuŋ
ari tiŋteeŋ kala Tiina, u bi
lee-la nuhuobiine si saa aa
kpaarɛ vuiaa ka juu. 25 U
bi naga u si chɛ kuŋ ka nɛ
tii uu chɛ nuhuobiinee tima
pu. U nɛ pi nuhuobiinee
miisiŋ ari wiese ari kuŋ-kuŋ-
kala. 26 Wia fa ŋaa ni-bala
nɛ buŋbuŋ-la. Ni-bala-la
lɛ nɛ dunia niaa ta-geŋtisiŋ
kala to kɔ. Ba hɔŋ dunia
sɛmɛ kala. Ka di u ŋaaba, u
nɛ dagɛ bua-la ba si jaŋ kɛŋ
miisiŋ, ari lere-la kala ba si
jaŋ hɔŋ. 27 U ŋaaba ŋii di ba
wuo bee chɛu a lilaarɛ lee-
kala di ba nau. Ama Wia
saa bi di-bolii hɛ. U kpagɛla
kuŋ-kala nɛ. 28 Nuu kubala
nɛ bula ari u doluŋ lɛ nɛ
la kɛŋ miisiŋ aa vɛŋ a hɛ
dimɛ. U saa ŋaa wutitii. Ma
gɔgɔ diŋdɛnnɛɛ dɔŋsuŋ ma
fa bul ŋii a bul ari la ŋaa u
biiriŋ nɛ. 29 La saa si ŋaa u
biiriŋ, u bi maga di la biinɛ
Wia nagɛ kialiŋ nuhuobiine
si kɛŋ sɛlimɛ kaa mɛ, koo ku-
la ba si kɛŋ hɔɔŋ koo tabiiŋ
kaa ŋaa nɛ. U bi naga kiaa
deeŋba nuhuobiine si kɛŋ u
wu-jimiŋ kaa ŋaa nɛ. 30 Bua-
la lɛ nuhuobiinee si buu jiŋ,
u fa tɔrikɔ nɛ ba nyuŋ. Ama
lɛɛlɛ u bula pipi nuu-kala
lee-na kala di ba birima lii ba
haachɛba lɛ, 31 bɛɛ wiaa u hɛ
tapulii nɛ u si jaŋ dii dunia

niaa kala sariya ari tuɔ-bala.
U jaŋ to nuhuobiiŋ-la lɛ u si
liisa nɛ a dii sariya-la. Nii-la
si suba, u chisu suuŋ lɛ, di
nuu-kala wuo jiŋ ari wutitii
nɛ.”
32 Nialiŋ si nia ari Pɔɔl
bul suuŋ siiniŋ lɛ wiaa,
ba dɔŋsuŋ mumɔmu, ama
dɔŋsuŋ ma si di ba cho duu
maachie bira bul wii-la di ba
nii. 33 Ŋii nɛ Pɔɔl sii a lii
lee-la ba si hilime. 34 Niaa
dɔŋsuŋ laa wialiŋ dii a to u
hariŋ. Ba tuɔŋ dɔŋɔ baa yirɛ
Dayɔnaasias. U fa hɛ nialiŋ
síi hilimi Ariyɔpagis dia-la
tuɔŋ dɔŋɔ nɛ. Haal kubala
maa baa yirɛ Damaris ari
niaa ma dɔŋsuŋ laa wialiŋ
dii.

18

Pɔɔl mu Kɔriŋti tiŋteeŋ

1 Ŋii nɛ Pɔɔl sii Atɛŋ lɛ
a mu taŋ dɔŋɔ baa yirɛ
Kɔriŋti. 2 U na baal kubala
a lii Pɔŋtɔs, Rom tiŋteeŋ taŋ
nɛ, baa yirɛ Akuila. U fa
ŋaa Ju̱u tiina nɛ. Ba di u
haala Pirisila si lii Rom kɔ,
u bi diene. Kuori-baliŋ ba
síi yirɛ Kulɔɔdiɔs fa bula pi
Ju̱u tiŋŋaa kala di ba lii Rom
lɛ. Ŋii nɛ tii ba sii kɔ. Pɔɔl
mu ba dia duu chuɔlɛba. 3 U
mu juu ba dia a chuchua
dimɛ, bɛɛ wiaa ba kala tiŋ
tiŋtiŋ-bala nɛ. Ba fa kɛŋ
tenniŋ yiyɛrɛ lɛŋŋɛɛ nɛ aa
yallɛ moribiee. 4 Chɛ-wiesii-
la chɛɛŋ kala u yie mu ba
Wii-chuɔlɛ dia. Ba di Ju̱u
tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kɛŋ
wiaa lilɛrɛ. U wiwalimɛ di
ba sɛi wii-la.
5 Ŋii nɛ Saalas ari Timoti lii
Masidoonia kɔ. Bua-la lɛ ba
si kɔ, Pɔɔl joŋ u nyuŋ kala
hɛ aa bul Wia wiaa, a dagɛ
woruŋ a pi Ju̱u tiŋŋaa ari
Yesu nɛ ŋaa Kirisito. 6 Ŋii nɛ
ba lii u hariŋ aŋ tuusu. Ba
si ŋaa ŋii, u kpesi u gɛnniŋ
kuŋ-kɔlluŋ hɛba lɛ aŋ bula
piba a bul, “Ma wu-bɔŋŋɔɔ
jaŋ nyua ma nyuŋ lɛ. Mi
wii dee. A lii jiniŋ mi jaŋ
mu a bul Wia wiaa pi nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa.” 7 U
bul ŋii aŋ sii mu juu baal
kubala dia, baa yirɛ Taatis
Jasitis. U faa chuɔlɛ Wia nɛ.
U dia kpagɛ Wii-chuɔlɛ dia.
8 Baal kubala baa yirɛ Kirisi-
pas nɛ fa ŋaa Wii-chuɔlɛ dia-
la kuhiaŋ. Ba di u dia niaa
kala laa la Tiina Yesu wiaa
dii. Niaa ma yuga Kɔriŋti
lɛ a nii Wia wialaa a laaba
dii. Ba foba Wii-chuɔlɛ liiŋ.
9 Titaŋ kubala Pɔɔl na ari
duosoo tuɔŋ di Wia bula pu
a bul, “Sí fawulluŋ fá. Haa
bul wiaa pipi niaa a sí leŋ.
10 Mi chiŋ ŋ hariŋ. Nuu-kala
bi jaŋ wuo kɛniŋ a ŋaaŋ wu-
bɔŋ kala, bɛɛ wiaa mi niaa
yuga taŋ deeŋ lɛ.” 11 Pɔɔl
hɔŋ dimɛ ŋii jina ari lebi a
didagɛ Wia wiaa pipi niaa.

12 Bua-la lɛ baal kubala
baa yirɛ Galiɔ nɛ fa ŋaa
Giriik kuoro. U fa si dii
kuoruŋ ŋii, Ju̱u tiŋŋaa sii
hɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ Pɔɔl, a
kɛnu kaa mu ba sariya didi-
iliŋ. 13 Ba bul, “Baala
deeŋ walimɛ di niaa sɛi a
chuchuɔlɛ Wia woŋbii-la si
jaŋ chei la kisiŋ lɛ nɛ.”
14 Pɔɔl si ŋaa duu bul wiaa,

ŋii nɛ Galiɔ bula pi Ju̱u
timma-la a bul, “Ju̱u timma,
di baala deeŋ nɛ fa ŋaa wii
chei, u fa jaŋ kɛŋ woŋbii di
mi kɛŋ kenyiri a jegile nii ma
teeŋ. 15 Ama u si ŋaa wu-
bulii nɛ ma kaa lɛrɛ ari yiraa
wiaa, ari ma titia kisinniŋ
wiaa, u maga di ma titia kaa
mu bula wasɛ nɛ dia lɛ. Mi
bi jaŋ wuo laa wiiŋ deeŋ
jiŋ.” 16 U kiriba ta ba lii
sariya didiiliŋ. 17 Ba kala lii
gollo kɛŋ Sɔsitɛnis, nii-la fa
si ŋaa Wii-chuɔlɛ dia kuhiaŋ
dɔŋɔ, a ŋmobu sariya didil-
liŋ boiŋniiŋ. Ama Galiɔ
sipaa kala fa tuo dimɛ.

Pɔɔl miira mu Aŋtiɔk tiŋteeŋ

18 Pɔɔl hɛ Kɔriŋti lɛ a di-
eni. Ŋii nɛ u sii a chuɔlɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
Kɔriŋti lɛ aŋ lii. Ba di Pirisila
ari Akuila kala sii mu a juu
liiŋ daboro di ba mu Siiria
tiŋteeŋ. Ka di ba-na juu
liiŋ daboro-la, Pɔɔl ta niiŋ
Wia teeŋ taŋ kubala baa yirɛ
Kɛŋkiriya lɛ aŋ fuŋ u nyuŋ,
aŋ-na juu daboro-la. 19 Ba
mu yi taŋ kubala baa yirɛ
Ɛfɛsis. Dimɛ Pɔɔl leŋ Pirisila
ari Akuila aŋ mu juu Wii-
chuɔlɛ dia. Ba di Ju̱u tiŋŋaa
kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ. 20 Nialiŋ
dɔŋsuŋ bul duu hɔŋ ba teeŋ
dieni, ka u bi sɛyɛ. 21 U si sii
dimɛ, u bula piba a bul, “Di
Wia nɛ pimi woŋbiiŋ, mi jaŋ
miira kɔ ma teeŋ.”

Ŋii nɛ u sii mu juu liiŋ
daboro a lii Ɛfɛsis lɛ, 22 a
mu yi taŋ kubala niiŋ baa
yirɛ Sizariya. U sii dimɛ a
mu Jerusalɛm, a mu chuɔlɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi dimɛ. U bira sii dimɛ
a mu Aŋtiɔk. 23 U hɔŋ dimɛ
a dieni mua a bira sii, a to
Galiisia ari Firijia tiŋteeŋ, a
bul wiaa pipi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii dimɛ di ba
wasa kɛŋ yarida.

Apɔlɔs mu Ɛfɛsis ari Kɔriŋti tiŋteeŋ

24 Ju̱u tiina ma nɛ fa hɛ
dimɛ, baa yirɛ Apɔlɔs. U lii
Alɛkizaŋdia nɛ. U ma sii kɔ
Ɛfɛsis. U fa jiŋ wiaa buluŋ
woruŋ a jiŋ Wia teniŋ ma
woruŋ. 25 Ba fa dagu la
Tiina Yesu woŋbii-la tonuŋ
woruŋ. Uu dagɛ Yesu wiaa
woruŋ ari siifiaŋ. Wialiŋ
kala u si bula aa tigɛ Yesu
lɛ ŋaa wutitiiba nɛ. Ari ŋii
kala, duu níi bul Wii-chuɔlɛ
liiŋ fonuŋ wiaa, Jɔɔŋ Wia lii-
foori-la síi fo niaa Wii-chuɔlɛ
liiŋ duŋduŋa wiaa nɛ u jiŋ.
26 U si hɛ Ɛfɛsis lɛ, u bul
Wia wiaa ari nyu-duoŋ Wii-
chuɔlɛ dia lɛ. Pirisila ari
Akuila hɛ dimɛ a nii wialiŋ
u síi bul. Ŋii nɛ ba kɛnu kaa
mu ba dia a wasa dagu Wia
woŋbii-la woruŋ. 27 Ŋii nɛ
Apɔlɔs chichɛ duu mu Giriis
tiŋteeŋ. Nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii Ɛfɛsis lɛ pɛu lɛ a
ŋmuŋsɛ teniŋ a pi nialiŋ síi
laa Yesu wiaa dii Giriis lɛ, a
bula piba di u kɔ ba kɛnu
woruŋ. U si mu dimɛ, u puu
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii,
Wia lahɔrimɔ lɛ. U pɛba lɛ
woruŋ. 28 U di Ju̱u tiŋŋaa
faasa kɛŋ wiaa lilɛrɛ niaa
tuɔŋ. U yie kɛŋ nii-doluŋ
a joŋ Wia teniŋ dagɛba ari

Yesu nɛ ŋaa Kirisito. U bul
ŋii a wuo loba.

19

Pɔɔl mu Ɛfɛsis tiŋteeŋ

1 Apɔlɔs fa si hɛ Kɔriŋti
lɛ ŋii, Pɔɔl bira golli ŋii a
bira kɔ Ɛfɛsis. U si kɔ dimɛ,
u na nialiŋ dɔŋsuŋ si laa
Yesu wiaa dii. 2 Ŋii nɛ Pɔɔl
piɛsɛba, “Wia joŋ u Diŋ-zɔŋ-
la hɛma lɛ nɛɛ bua-la lɛ ma
si laa Yesu wiaa dii?” Ŋii
nɛ ba si, “Ai, la ha bi Wia
Diŋ-zɔŋ-la wiaa nia.” 3 Ŋii
nɛ Pɔɔl bira piɛsɛba, “Ni-bɛɛ
nɛ ma to ka ba foma Wii-
chuɔlɛ liiŋ?” Ŋii nɛ ba bul,
“La to wialiŋ Jɔɔŋ Wia lii-
foori-la si dagɛla nɛ.” 4 Ŋii
nɛ Pɔɔl bira si, “Nialiŋ si
birima lii ba haachɛba lɛ nɛ,
Jɔɔŋ fufo Wii-chuɔlɛ liiŋ. U
fa bula piba ari nuu jaŋ kɔ
u hariŋ, u yiriŋ nɛ Yesu,
duu kɔ di ba laa u wiaa
dii.” 5 Ba si nii wiiŋ deeŋ
Pɔɔl si bula, ba ŋaa ba foba
Wii-chuɔlɛ liiŋ la Tiina Yesu
doluŋ lɛ. 6 Ŋii nɛ Pɔɔl joŋ u
nisaa daŋba lɛ. U si ŋaa ŋii,
Wia Diŋ-zɔŋ-la ku tuu hɛba
lɛ. Ba suomo bubul yiikori-
yiriba ba si bi jiŋ, a bul Wia
wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ maa. 7 Niaa deeŋba kala
fa ŋaa ari baalaa fii ari balia
nɛ.

8 Pɔɔl si hɛ Ɛfɛsis lɛ, u
vɛnɛɛ juu Wii-chuɔlɛ dia
chɛŋsiŋ batori, a chaasa
bubul Wia kuorii-la wiaa ari
nyu-duoŋ. Ba di niaa kɛŋ
wialiŋ lilɛrɛ, u wiwalimɛ di
ba sɛi wii-la. 9 Ama nialiŋ
dɔŋsuŋ nyuŋ si dolie, ba
bi wii-la laa dii, aŋ bubul
wu-bɔŋŋɔɔ a tigɛ la Tiina
Yesu woŋbii-la tonuŋ wiaa.
Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi tuɔŋ nɛ ba bul ŋii.
Pɔɔl leŋba aŋ kɛŋ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii kaa mu.
Ba mu juu baal kubala dii-
bal baa yirɛ Tiranis. Pɔɔl ari
niaa yie kɛŋ wiaa lilɛrɛ dimɛ
tapulii-na kala. 10 U vɛnɛɛ
ŋaa ŋii a yi jisiŋ balia nɛ. Ju̠u
tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kala
si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ wuo nii
la Tiina Yesu wiaa.

*Sikiiva biiriŋ gɔllɔ kiri jiŋ-
bɔŋŋɔɔ*

11 Wia fa joŋ dol-bal
kubala nɛ a pi Pɔɔl, u
ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ.
12 Pɔɔl yaraa gɛri-kɔsumɔɔ
ma paala ba yie paa kaa
mu pi nyanyal tiŋŋaa ba
duduori. Di jiŋ-bɔŋŋɔɔ nɛ
kɛŋ nuu maa, ba lii tiina lɛ.
13 Ju̠u tiŋŋaa dɔŋsuŋ ma fa
hɛ dimɛ a ma fa gɔllɛ aa
kiri jiŋ-bɔŋŋɔɔ niaa lɛ. Ba
wiwalimɛ di ba ŋaa ŋii la
Tiina Yesu doluŋ lɛ nɛ. Ba
bula pi jiŋ-bɔŋŋɔ-la a bul,
“Mi si, má lii Yesu doluŋ
lɛ, nii-la wiaa Pɔɔl síi bul.”
14 Baalaa balipɛ nɛ faa ŋaa
ŋii. Ba nyimma yiriŋ nɛ
Sikiiva. U fa ŋaa Ju̠u tiŋŋaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ dɔŋɔ nɛ. 15 Ŋii nɛ jiŋ-
bɔŋ-la bula piba a bul, “Mi
jiŋ Yesu a jiŋ Pɔɔl maa, aŋ
ka ma ma ŋaa kubɛɛba nɛ?”
16 Ŋii nɛ jiŋsiŋ si kɛŋ baal-
la wuoba. U sii a kɛŋba a
ŋmooba woruŋ a pirɛba. Ba
gɛnniŋ kala kiɛsɛ. Ba kala fá

lii dia-la tuɔŋ ari yaribiree.
17 Ju̱u timma-la ari Giriik
timma-la ari nialiŋ kala si
hɛ Ɛfɛsis lɛ nii wiiŋ deeŋ.
Fawulluŋ kɛŋba kala. Ba
dɛnnɛ la Tiina Yesu woruŋ.
18 Nialiŋ ma dɔŋsuŋ si laa
Yesu wiaa dii yuga kɔ, a ku
dagɛ ba wu-bɔmɔ-la ba si
ŋaa a pi Pɔɔl, niaa tuɔŋ.
19 Ba tuɔŋ niaa yuga a faa
ŋaa daalusuŋ. Ba kala paa
tenni-la ba fa si karima aa
ŋaa daalusu-la. Ba paa nyigɛ
nuu-kala siaa lɛ. Ba si kɛŋ
tenni-la kala yaliŋ pɛ dɔŋɔ
lɛ, u ŋaa siidi bui bui bui nɛ.
20 La Tiina niiŋ wiaa teeli
leriŋ kala a dol woruŋ.

Niaa ŋaa taawɛi Ɛfɛsis lɛ

21 Ŋii nɛ Pɔɔl biinɛ ari u
jaŋ to Masidoonia tiŋteeŋ
ari Giriis tiŋteeŋ a mu
Jerusalɛm. Ŋii nɛ u bul, “Di
mi nɛ mu dimɛ, u maga di mi
mu Rom maa.” 22 Ŋii nɛ Pɔɔl
tiŋ nialiŋ fa si pɛu lɛ ba tuɔŋ
balia di ba mu Masidoonia.
Timoti ari Irasitas nɛ u tiŋ.
Aŋ ka u titia hɔŋ Ɛfɛsis lɛ
Esia tiŋteeŋ a dieni mua.

23 Bua-la lɛ yuosuŋ fa juu
Ɛfɛsis lɛ siifiɛsiŋ a tigɛ la
Tiina Yesu woŋbii-la tonuŋ
wiaa. 24 Libiri kubala nɛ
fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ
fa Dɛmiitias. U fa kɛŋ
sɛlimɛ nɛ a kaa lilibi kiaa,
ba nagɛ ba taŋ veŋ-baliŋ
Atɛmis. Tiŋtimiŋ deeŋ lɛ
ba di u tiŋtinnaa na mori-
biee kiŋkɛŋ. 25 Chɛɛ kubala
u yirɛ u tiŋtinnaa ari u
tiŋtinni-dɔŋsuŋ a bula piba
a bul, “Mi naŋdɔŋsuŋ, ma
jima ari tiŋtimiŋ deeŋ nɛ
ŋaa la kuori. 26 Ma titia nia
a nina maa wialiŋ Pɔɔl síi
bul. U si, vuia-la nuhuo-
biinee síi libi, ba bi wia
ŋaa. U saa wuo kɛŋ ni-daŋ
nyusuŋ birimɛ ba sɛi wii-
la. U ŋaa ŋii Ɛfɛsis deeŋ
lɛ ari Esia tiŋteeŋ jesiŋ kala
lɛ nɛ. 27 Wii-la la síi fá nɛ
ŋla: Niaa jaŋ chei la tiŋtimiŋ
deeŋ yiriŋ. La biraa fá ari
la veŋ-baliŋ Atɛmis jaŋ ku
ŋaa ku-tɔɔ. Niaa bira bi jaŋ
zizilu. Lɛɛlɛ Esia niaa ari
dunia nuu-kala níi zilu.”

28 Nialiŋ si nii wii-la, ba
baaniŋ sii. Ba ŋaa goŋ a
bubul, “La veŋ-baliŋ Atɛmis
si hɛ Ɛfɛsis lɛ nɛ kɛŋ doluŋ.”
29 Ŋii nɛ ba kɛŋ taŋ kala
vugimɛ. Ni-daŋ-la kɛŋ Gayas
ari Arisitaakis si lii Masidoo-
nia a tuto Pɔɔl hariŋ. Ba
lɛrɛba kaa mu lee-la taŋ-la
niaa si yie hihilimi. 30 Ba
si kɛŋba kaa mu dimɛ, Pɔɔl
fa cho duu mu juu nialiŋ
tuɔŋ, ama nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii bi sɛyɛ. 31 Esia
tiŋteeŋ kuhiasiŋ dɔŋsuŋ si
dii Pɔɔl naŋdɔŋsuŋ tiŋ di ba
sulu duu sí nialiŋ tuɔŋ juu.
32 Nialiŋ kala si hilime bi jiŋ
wii-la síi ŋaa. Dɔŋsuŋ ŋaa
goŋ a bul ŋla nɛ, dɔŋsuŋ ma
si wiiŋ deeŋ nɛ. Ba kala jesiŋ
paala fa bi jiŋ wii-la si tii
ba ku hilimi dɔŋɔ lɛ. 33 Ju̱u
tiina kubala nɛ fa hɛ nialiŋ
tuɔŋ. Baa yirɛ Alɛkizaŋda.
Ju̱u tiŋŋaa leŋe u lii chiŋ ba
sipaaŋ nɛ. Ŋii nɛ tii nialiŋ
dɔŋsuŋ biinɛ duu ŋaa wii-
la tuɔŋ ni-bal nɛ. Ŋii nɛ
Alɛkizaŋda kɛŋ u nisiŋ vigi

di ba kɛŋ goŋ, aŋ wiwalimɛ
duu bula pi nialiŋ di ba di
u naŋdɔŋsuŋ bi wii cheye.
34 U síi ŋaa ŋii, ba bene duu
ŋaa Ju̱u tiina. Ŋii nɛ ba kala
bira ŋaa goŋ a hɛ dɔŋɔ lɛ a
yi hawaba balia aa bul, "La
veŋ-baliŋ Atɛmis si hɛ Ɛfɛsis
lɛ nɛ kɛŋ doluŋ." 35 Ŋii nɛ ba
taŋ kerichi-hiaŋ dɔŋɔ ku lii a
wuo ŋaa ba kɛŋ goŋ. U bula
piba a bul, "Ɛfɛsis niaa, nuu-
kala nɛ jima ari la taŋ Ɛfɛsis
nɛ tii la veŋ-baliŋ Atɛmis ari
u di-kpaariŋ kala, a pɛ tabii-
la sí lii wia nyuŋ ku tuu tel,
la kpikpaarɛ lɛ. 36 Nuu-kala
bi jaŋ wuo kɛŋ wiiŋ deeŋ
kaa lɛrɛ. Ŋii wiaa, má leŋ
goŋ aŋ sí wii-la si bi bubuɔ
kɛnɛ ŋaa. 37 Niaa deeŋba
bi kuŋ gaa joŋ la veŋ-baliŋ
di-kpaariŋ, ba bira bi wii
bula chei la veŋ-baliŋ yiriŋ
maa, ka ma kɛŋba kaa kɔ
daha. 38 Di Dɛmiitias ari u
tiŋtinnaa nɛ kɛŋ wii ari nuu,
sariya kɛŋ u tapul-diilie nɛ,
ma taŋ kuhiasiŋ ma hɛ dimɛ
di ba dii sariya. Má leŋ di
ba mu dimɛ a nyaŋ dɔŋɔ.
39 Ama di wii dɔŋ ma nɛ hɛ
dimɛ maa chɛ di ma bul, má
leŋ bua-la taŋ kuhiasi-la si
yie kɔ a hilimi di ba bula
wasɛ. 40 Di ba nɛ piɛsɛla,
la bi wii-kala jaŋ wuo bul a
tigɛ taawɛi deeŋ wiaa si ŋaa
jiniŋ. Wii-la mi síi fá nɛ ŋla,
ba jaŋ bul di la nɛ hɛ taawɛi-
la." 41 U si bul ŋii dɛrɛ, u ŋaa
nialiŋ fa si hilime sii a viiri.

20

Pɔɔl mu Masidoonia ari Giriis tiŋteeŋ

1 Ŋii nɛ taawɛi-la dɛrɛ. Ka
Pɔɔl yirɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii Ɛfɛsis lɛ a bul wiaa
piba di ba nyuŋ nyaasɛ. U
si bul wialiŋ dɛrɛ, u taba aŋ
sii mu Masidoonia tiŋteeŋ.
2 U gɔllɛ Masidoonia tiŋteeŋ
kala a bul wiaa yugɛ piba
di ba nyuŋ nyaasɛ. Ŋii nɛ
ka u lii dimɛ a mu Giriis
tiŋteeŋ. 3 U hɛ Giriis tiŋteeŋ
lɛ chɛŋsiŋ batori. Ŋii nɛ u
ŋaa siri duu juu liiŋ daboro
a mu Siiria tiŋteeŋ. U si ŋaa
siri ŋii, u nia ari Ju̱u tiŋŋaa
vuurɛ u wiaa di ba kpuu. Ŋii
nɛ u kɛŋ u tuɔbiinaa birimɛ
a miira sii to Masidoonia.
4 Baal kubala nɛ fa to u
hariŋ. Baa yirɛ Sopata a
lii Biriya. U fa ŋaa Piras
bie nɛ. Ka niaa deeŋba:
Arisitaakis ari Sɛkuŋdas a
lii Tɛsalonaaka, baal kubala
maa baa yirɛ Gayas a lii
Dɛɛbi, ari Timoti. Niaa balia
ma hɛ dimɛ a lii Esia. Baa
yirɛ Tikikas ari Turɔfimɔs.
5 Ba nɛ laa sipaaŋ a mu
gbɛrɛla Turɔwas lɛ. 6 La hɛ
dimɛ bua-la lɛ ba si yie dii
boroboro si bi si-buruŋ kɛnɛ.
U kieli, ka la sii Filipa lɛ a juu
liiŋ daboro, a vɛŋ tapulaa
banɔŋ aŋ-na yi Turɔwas. La
hɛ dimɛ tapulaa balipɛ.

Pɔɔl mu Turɔwas tiŋteeŋ

7 Lahadi chɛɛŋ la kala
hɛ dɔŋɔ lɛ a dii kudiile-la
Kirisito fa si si di la didii a
liliisi u wiaa. U taŋ níi pul
di Pɔɔl sii viiri. Ŋii nɛ u
bul wiaa deeŋ deeŋ taŋ siesi.
8 La hɔŋ lusuŋ nyuŋ dia lɛ
nɛ a nyigɛ chaanaa yugɛ.

9 Bapuɔsi-bie kubala ma hɛ
dimɛ. Baa yirɛ Yutikas. U fa
hɔŋ tokoro niiŋ nɛ. Pɔɔl si
bul wiaa didieni ŋii, u hɔnɔ
didiɛgɛ doŋ a joŋo piŋ doŋ,
a foro lii lusuŋ nyuŋ dia-la
nyuŋ a tuu tel. Ba tuu joŋu
duu suba. 10 Ŋii nɛ Pɔɔl
ma sii tuu a ti̱ŋ a guoru, aŋ
bula pi nialiŋ a bul, "Ma sí
leŋe duu ŋaa wii, u weye
nɛ." 11 Ŋii nɛ ka Pɔɔl bira
jil lusuŋ nyuŋ dia-la ba didii
kudiile-la Kirisito fa si si ba
didii a liliisi u wiaa. U si
dii dɛrɛ, ba bira kɛŋ ba wu-
buluŋ halii taŋ-pul. Ŋii nɛ u
viiri. 12 Ba kɛŋ bapuɔsi-bie-
la kaa mu dia duu weye. U
ŋaaba tuɔtɔruŋ.

Pɔɔl sii Turɔwas lɛ a mu Miliitas

13 Ŋii nɛ la sii a mu juu
liiŋ daboro a duoro mu Asɔs.
Pɔɔl fa bula pila ari la juu
liiŋ daboro a duoro mu Asɔs,
ka duu vɛŋ naasiŋ lɛ kɔ a juu
liiŋ daboro Asɔs lɛ. Ŋii nɛ
la juu liiŋ daboro a mu Asɔs.
Dimɛ nɛ la fá mu di la joŋ
Pɔɔl. 14 Pɔɔl si ku puula Asɔs
lɛ, la joŋu ari liiŋ daboro a
mu to Mitilini. 15 La bira sii
dimɛ. U taŋ si pula, la ku yi
Kiyɔs. Taŋ dɔŋɔ bira si pula,
la ku yi Samɔs. U taŋ si pula,
la ku yi Miliitas. 16 La bira sii
Miliitas lɛ. Pɔɔl si duu bi jaŋ
chiŋ Ɛfɛsis lɛ. U si, u bi chɛ
duu dieni Esia tiŋteeŋ, duu
faa chɛ duu mu Jerusalɛm
lima lima nɛ a puu Pɛŋtikɔs
chɛ-gbielii-la dimɛ.

Pɔɔl bul wiaa a pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi kuhiasiŋ Ɛfɛsis lɛ

17 Ŋii nɛ la kiele kɔ Mili-
itas. Pɔɔl tima yirɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
kuhiasiŋ Ɛfɛsis lɛ di ba kɔ.
18 Ba si kɔ, u bula piba a
bul, "Ma ma jiŋ ŋii mi si
naga nɛ, a chiŋ bua-la lɛ mi
si bumo kɔ Esia tiŋteeŋ nɛ
a kukɔ jiniŋ. 19 Mi si tiŋ
tiŋtiŋŋaa pi la Tiina Wia ŋii,
mi kɛŋ mi titia muuri nɛ
kiŋkɛŋ. Mi ma yel sii-liiriŋ a
tiŋ ma wiaa. Mi na hɛɛŋ maa
Ju̱u tiŋŋaa teeŋ, ba si yie
vuvuurɛ di ba kpumi. 20 Mi
dagɛma wii-na kala si jaŋ
pɛma lɛ, mi bi kaa faama.
Mi dagɛma Wia wiaa, niaa
tuɔŋ ari ma diisiŋ kala ma lɛ.
21 Mi bula pi Ju̱u tiŋŋaa ari
Giriik tiŋŋaa kala siifiɛsiŋ di
ba birima lii ba haachɛba
lɛ aŋ ku to Wia, a laa la
Tiina Yesu wiaa dii. 22 Wia
Diŋ-zɔŋ-la dagɛmi di mi mu
Jerusalɛm. U niiŋ lɛ nɛ mi
lɛɛlɛ to aa mu ŋla. Mi bi
jiŋ wii-la kala si jaŋ ŋaami
lɛ dimɛ. 23 Mi ta jiŋ nɛ ari
taŋ-na kala lɛ mi si mua,
Wia Diŋ-zɔŋ-la yie bula pimi
siifiɛsiŋ ari wiaa jaŋ juumi,
di ba kɛŋmi tɔ dia maa.
24 Ama mi si yie beŋ mi
miisiŋ, u bi kuŋ-kala ŋaa
mi teeŋ. Mi taa chɛ di mi
tiŋ tiŋtimii-la dɛrɛ mi Tiina
Yesu si si mi tiŋ nɛ. U nɛ
si di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la
a pi niaa, a bula piba ŋii u
si jaŋ fába nennige. 25 Lɛɛlɛ
mi jima ari ma niaa deeŋba
mi si yie gɔllɛ ma tuɔŋ a bul
Wia kuorii-la wiaa pima, ma
bira bi jaŋ kɔ di ma nami.

26-27 Mi si bul Wia wialiŋ
pima ŋii, mi bi wialiŋ kala
Wia si ŋaa kaa faama. Mi
saa bulaa pima siifiɛsiŋ jiniŋ
tapuluŋ deeŋ di ma nuu-kala
kɔ duu lɛlɛ, mi bi wii cheye.
Ma wu-bɔŋŋɔɔ jaŋ nyua ma
nyuŋ lɛ. 28 Má beŋ ma
titia nyuŋ woruŋ, aŋ pɛ beŋ
nialiŋ maa u Diŋ-zɔŋ-la si
joŋo hɛ ma nisiŋ lɛ. Má beŋ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a
hihilimi nyuŋ, ari pie-daara
si yie beŋ u piesee nyuŋ ŋii.
Wia nɛ joŋ u titia bie chaliŋ
yɔɔba. 29 Mi jima, di mi nɛ
leŋma, ni-bɔŋŋɔɔ jaŋ ku juu
ma tuɔŋ, ari guŋgurusuŋ si
yie juu pusuŋ tuɔŋ ŋii. Ni-
bɔmɔ-la bi jaŋ leŋma, ba jaŋ
walimɛma. 30 Niaa jaŋ lii
ma tuɔŋ maa a kɛŋ wialiŋ
kaa birimɛ, a nyisɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii di ba miirɛ
hariŋ a toba. 31 Ŋii nɛ tii
mi si, má beŋ ma titia nyuŋ
ŋii. Máa liisi ari mi dagɛma
nuu-kala jisiŋ batori nɛ ŋla
wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala, a yel
sii-liiriŋ ma woruŋ ma wiaa.
32 Mi lɛɛlɛ joŋma hɛ Wia
nisiŋ lɛ nɛ. Wia wu-zɔmɔ-la
lahɔrimɔ lɛ u jaŋ pɛma lɛ. U
jaŋ wuo pɛma lɛ di ma kɛŋ
doluŋ a chiŋ ma yarida lɛ. U
jaŋ leŋ di ma wuo dii kialiŋ
u si ŋaa bil ma sipaaŋ Wia
kuorii-la lɛ a gbigbɛrɛ nialiŋ
si laa u wiaa dii lɛ. 33 Mi ha
bi ma kuŋ-kala moribiee koo
gɛnniŋ biina di mi kaa laa.
34 Ma titia jima di mi tima
woruŋ, a na kialiŋ kala la di
mi naŋdɔŋsuŋ síi chɛ. 35 Mi
ŋaa ŋii di mi wuo dagɛma
di ma faasa tiŋ tiŋtiŋŋaa ŋii,
ma jaŋ wuo pɛ puwuoloo lɛ
aa liisi ari la Tiina Yesu fa si
bul ŋii. U si,

'Ŋ si joŋ kua pi nia,
u nɛ kɛŋ tuɔtɔruŋ
a kii ŋ si laa kua nia
teeŋ.' ”

36 Pɔɔl si bul wiaa dɛrɛ,
u tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia
a piba kala. 37 Ba guoru a
yel sii-liiriŋ. 38 Ba tuɔŋ chei
woruŋ, bɛɛ wiaa u fa bula
piba ari ba bira bi jaŋ nau.
Ŋii nɛ ba kɛnu kaa mu liiŋ
daboro leriŋ.

21

Pɔɔl mu Jerusalɛm

1 La ta dɔŋɔ aŋ juu liiŋ
daboro. La vɛŋ tegi tegi a
mu lee kubala baa yirɛ Kɔs,
a bira sii dimɛ. Taŋ si pula
la mu lee kubala baa yirɛ
Roodis, a bira lii dimɛ a mu
Patara. 2 Dimɛ nɛ la na liiŋ
daboro duu mu Fɔniisia. La
juu mu. 3 La síi mu ŋii, la
na lee kubala la na-gua, baa
yirɛ Saapɔs. La kieli dimɛ a
mu yi Siiria tiŋteeŋ. La mu
chiŋ taŋ kubala lɛ baa yirɛ
Taya. Dimɛ nɛ liiŋ daboro-
la chɛ duu chiŋ di ba chaarɛ
kiaa si hɛ liiŋ daboro-la lɛ.
4 La chɛ mu na nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii dimɛ. La hɔŋ
ba teeŋ tapulaa balipɛ. Ba
bula pi Pɔɔl Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ duu sí Jerusalɛm
mu. 5 La si hɔŋ dimɛ tapulaa
balipɛ ŋii, la bira lii dimɛ a
joŋ la woŋbiiŋ. Baalaa ari
ba haalaa ari ba biiriŋ kɛŋla
kaa lii taŋ-la tuɔŋ. La kala
tuu kpirimi liiŋ niiŋ a chuɔlɛ
Wia. 6 La ta dɔŋɔ dimɛ aŋ

juu liiŋ daboro, ka ba ma
miira mu dia.
7 La lii Taya lɛ a joŋ la
woŋbiiŋ a mu taŋ kubala
baa yirɛ Pitolimiiyas. La
mu chuɔlɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii dimɛ aŋ chua. 8 U
taŋ si pula, la sii a mu
Sizariya, a mu juu baal
kubala dia baa yirɛ Filip. U
fa gɔllɔ bul Wia wiaa nɛ aa
pi niaa. U fa ŋaa nialiŋ
balipɛ dɔŋɔ nɛ ba fa si liisa
Jerusalɛm lɛ. 9 U fa kɛŋ toloo
banɛsɛ nɛ. Ba fa bi balaba
jaa aŋ fa bubul Wia wiaa
Wia doluŋ lɛ. 10 La hɛ dimɛ
ŋii tapulaa baŋmɛnɛ, di baal
kubala lii Judiya tiŋteeŋ a
ma kɔ, baa yirɛ Agabɔs. U fa
ŋaa nii-la síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. 11 U
kɔ la teeŋ a laa Pɔɔl damɛrɛ
a kaa vɔɔ u titia naasiŋ ari
u nisaa aŋ bul, “Ŋla nɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la bul, ‘Ju̱u tiŋŋaa
jaŋ kɛŋ damɛrɛ deeŋ tiina a
vɔbu ŋla Jerusalɛm lɛ, a joŋu
hɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
nisiŋ lɛ.’ ”
12 La si nii wiiŋ deeŋ, la
di nialiŋ fa si hɛ dimɛ sul
Pɔɔl duu sí Jerusalɛm mu.
13 Ŋii nɛ Pɔɔl bula piba a bul,
“Bɛɛ nɛ tii ma yiyel ŋla a
ŋaa mi tuɔŋ chei ŋla? Di ba
nɛ jaŋ kɛŋmi vɔɔ, koo di ba
nɛ kpumi maa Jerusalɛm lɛ
a tiŋ mi Tiina Yesu wiaa, mi
sɛyɛ nɛ.” 14 U si bul ŋii, la
na ari la buu wuo nyagaa bil.
Ŋii nɛ la leŋ aŋ bul, “Wia jaŋ
leŋ di wii-kala u síi chɛ u ŋaa
duu ŋaa.”
15 Ŋii nɛ aŋ ka la ŋaa siri
a sii mu Jerusalɛm. 16 Nialiŋ
dɔŋsuŋ si laa Yesu wiaa dii
a lii Sizariya ma to la hariŋ
a mu, a kɛŋla kaa mu juu
baal kubala dia baa yirɛ Mi-
neesiŋ. U lii Saapɔs nɛ. U
laa Yesu wiaa dii bua-la lɛ ba
fa si suomo bubul Yesu wiaa
pipi niaa nɛ.

Pɔɔl mua duu na Jeems

17 La si yi Jerusalɛm, nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii dimɛ
kɛŋla woruŋ. 18 Taŋ si pula,
la di Pɔɔl mu di la na Jeems.
La mua di nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii kuhiasiŋ
kala hɛ dimɛ. 19 Ŋii nɛ
Pɔɔl chuɔlɛba aŋ bula piba
ŋii kala Wia si pɛu lɛ u
tiŋ tiŋtiŋŋaa nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.
20 Ba si nii wiiŋ deeŋ, ba
lɔllɛ Wia aŋ bula pi Pɔɔl
a bul, “La naaŋbii, bee na
Ju̱u tiŋŋaa yuga si laa Yesu
wiaa dii. Ba yi niaa bui bui
bui a kala tuto wialiŋ woruŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto. 21 Ba nii ŋ wiaa.
Ba si ŋ dagɛ Ju̱u tiŋŋaa kala
si hɛ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa tuɔŋ di ba via wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, a bira bul di ŋ si
di ba sí ba biiriŋ penee keru
a sí Ju̱u tiŋŋaa naabalimaba
wiaa to. 22 Ba jaŋ nii ari ŋ
kɔ. Bɛɛ nɛ saa la jaŋ ŋaa?
23 Saa to la niiŋ wii-la la si
si ŋŋ ŋaa. Baalaa banɛsɛ
nɛ hɛ daha. Ba ta niiŋ nɛ
Wia teeŋ, baa chɛ di ba liisɛ
niiŋ deeŋ Wia teeŋ. 24 Kɛŋ
baalaa deeŋba a ma toba lɛ,
a ma piisɛ ŋ disinniŋ ta, a ti̱ŋ
moribiee di ba ma piisɛ ba

disinniŋ ta aŋ fuŋ ba nyusuŋ maa. Ŋ ŋaa ŋii nuu-kala jaŋ wuo to ŋii lɛ jiŋ ari wialiŋ kala ba si bula a tigɛŋ lɛ bi wutitii ŋaa. Ba jaŋ na ari ŋ ma titia ka to wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ.
25 Ama nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aŋ bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, la ŋmuŋsɛ teniŋ a bula piba di ba sɛyɛ di ba bira sí vuiŋ namia chaŋ, di ba bira sí pusuŋ chaliŋ ma dii, a sí pusuŋ si suu pimee dii, a liisɛ ba titia ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa lɛ."
26 Pɔɔl naŋdɔŋsuŋ si bul ŋii, u taŋ-pul, Pɔɔl kɛŋ baala-la banɛsɛmiŋ mu, ba kala piisɛ ba disinniŋ ta aŋ juu Wia-dia. U dagɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia tapulaa magɛ ŋii ba si jaŋ piisɛ ba disinniŋ ta, ka di ba kuŋ-kala-na kpu pusuŋ pi Wia. Tapulaa balipɛ nɛ u dagɛ.

Ba kɛŋ Pɔɔl Wia-dia lɛ

27 Tapulaa balipɛ-la síi yi, Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ si lii Esia na Pɔɔl duu hɛ Wia-dia lɛ. Ba nyisɛ ni-daŋ hɛ ba kɛŋ Pɔɔl.
28 Ba faasa kpia a bul, "Iziral timma, má ku pɛla lɛ. Baal-la si gɔllɛ lee kala a didagɛ wiaa lee-na kala a chichei la niaa síi to woŋbii-la, aa chei Moosis fa si ŋmuŋsɛ wialiŋ bil di niaa tuto maa, a bul wu-bɔŋŋɔɔ a tigɛ Wia-dia deeŋ ma lɛ, u níi kɔ daha ŋii. U paala kɛŋ Giriik tiŋŋaa kaa ku juu Wia-dia-la, a ŋaa leriŋ deeŋ kɛŋ disinniŋ." Wii-la si tii ba bul ŋla:
29 Ba fa na baal kubala duu to Pɔɔl hariŋ taŋ-la lɛ. U yiriŋ nɛ Turɔfimɔs a lii Ɛfɛsis. Ba fa biina Pɔɔl kɛnu kaa juu Wia-dia-la nɛ.
30 Ŋii nɛ taawɛi sii taŋ-la kala lɛ, nialiŋ kala to dɔŋɔ a kɛŋ Pɔɔl a kɛnu kaa lɛrɛ lii Wia-dia-la lɛ. Ŋii nɛ aŋ ka ba guu kɛŋ Wia-dia-la boiŋniiree tɔ.
31 Ba síi walimɛ di ba kpuu, Rom laali-yuoroo kuhiaŋ nii ari taawɛi sii Jerusalɛm kala lɛ.
32 U si nii ŋii, u sii a guu liisɛ laali-yuoroo dɔŋsuŋ ari ba kuhiasiŋ, ba fá mu taawɛi-la leriŋ. Nialiŋ si nau ari laali-yuoro-la, ba bira bi Pɔɔl ŋmobo.
33 Laali-yuoroo kuhiaŋ-la mu kɛŋ Pɔɔl, a ŋaa ba kɛŋ chɔrumɔɔ balia kaa vɔbu. Ŋii nɛ u piɛsɛ nialiŋ a bul, "Kubɛɛ nɛ nia deeŋ? Bɛɛ nɛ u ŋaa chei?"
34 Ba kala ŋaa goŋ. Dɔŋsuŋ bubul wiiŋ deeŋ, dɔŋsuŋ ma bul wiiŋ deeŋ. Niaa fa síi ŋaa goŋ ŋii, laali-yuoroo kuhiaŋ-la bi wii-la si paala ŋaa wuo jiŋ. Ŋii nɛ u ŋaa u niaa kɛŋ Pɔɔl kaa mu laali-yuoroo dii-duoŋ.
35 Ba si yi dia-la lusuŋ choluŋ, nialiŋ kɛŋ Pɔɔl lilɛrɛ a wiwalimɛ di ba kpuu, ŋii nɛ laali-yuoro-la joŋu chuŋ.
36 Nialiŋ kala to u hariŋ a ŋaa goŋ a bubul, "Má kpuu."

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia

37 Ba si jil lusuŋ chol-la a chichɛ di ba juu dia-la, ŋii nɛ Pɔɔl sul laali-yuoroo kuhiaŋ-la duu leŋ duu bul wii pu. Ŋii nɛ laali-yuoroo kuhiaŋ-la piɛsɛ Pɔɔl a bul,

“Ŋii-na ŋ nii Giriik wu-buluŋ
nɛɛ? 38 Ŋ dee bi Ijipiti tiŋŋaa
baal-la ŋaa, baal-la si suomo
ŋaa taawɛi aŋ kɛŋ niaa bui
banɛsɛ-la si kpu niaa a kaa
mu giri-bine tuɔŋ?” 39 Pɔɔl
si, “Ai, mi ŋaa Ju̱u tiina nɛ a
lii Taasis, Siliisia tiŋteeŋ ta-
baliŋ. Mii suluŋ di ŋ leŋ di
mi bul wiaa pi nialiŋ.” 40 Ŋii
nɛ u pu woŋbiiŋ. Pɔɔl si
chiŋ lusuŋ chol-la lɛ ŋii, u
kɛŋ u nisiŋ vigi di nialiŋ kɛŋ
goŋ. Ŋii nɛ ba kala ŋaa fuii.
Pɔɔl suomo bubul wiaa Ju̱u
tiŋŋaa yiikoro lɛ.

22

1 Ŋii nɛ u bula piba a
bul, “Mi nyimmaba ari mi
naaŋbiiriŋ, má jegile nii wii-
la mi si kɛnɛ di mi bula laa
mi titia.” 2 Ba si nia duu
bul wiaa ari ba yiikoro, ba
kala ŋaa fuii. Ŋii nɛ Pɔɔl
bul, 3 “Mi ŋaa Ju̱u tiina nɛ.
Ba lulmi Taasis lɛ, Siliisia
tiŋteeŋ. Mi haŋbiiriŋ lɛ nɛ
ba kɛŋmi kaa kɔ daha a
beŋmi. Gamiilial nɛ dagɛmi.
U dagɛmi la naabalimaba
woŋbii-la ba síi to ari si-
ifiɛsiŋ. Mi tou woruŋ a joŋ
mi titia pi Wia, ari ma ma si
hɛ daha jiniŋ si ŋaa ŋii. 4 Mi
ma to a dɔgisɛ nialiŋ fa síi
to Yesu woŋbii-la a chichɛ di
mi kpuba. Mi ŋaa ba kɛsɛba
vɔɔba a kɛŋba tɔ dia, baalaa
ari haalaa kala. 5 Nialiŋ
si kpu pusuŋ a pipi Wia
kuhiaŋ, ari kuhiasi-la kala si
yie hilime vuvuurɛ wiaa ma
jaŋ wuo bula pima ari wiiŋ
deeŋ mi si bula ŋaa wutitii
nɛ. Ba ŋmuŋsɛ tenniŋ pimi
di mi kaa mu Damaasikas a
joŋo pi Ju̱u timma-la si hɛ
dimɛ. Ba ŋaa ŋii di mi wuo
kɛsɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii dimɛ a vɔɔba, a kaa kɔ
Jerusalɛm a dɔgisɛba daha.”

6 Ŋii nɛ Pɔɔl bira bul, “Mi
si lii joŋ woŋbiiŋ aa mu
Damaasikas a mu kpagɛ taŋ-
la ari wiihɛi-siesee, pulu-
muŋ guu lii wia nyuŋ a faasa
chaana hɛmi lɛ. 7 Mi tuu tel
tiŋteeŋ aŋ nii nii-la yiikoro
duu bul mi teeŋ a bul, ‘Sɔɔl,
Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii ŋ to mi naasiŋ
a dudɔgisɛmi ŋla?’ 8 Ŋii nɛ
mi piɛsɛ, ‘Kubɛɛ nɛ, tiina?’
Yiikori-la bul, ‘Mi-na Yesu si
lii Nazarɛt, nii-la ŋ síi to u
naasiŋ a dudɔgisɛ.’ 9 La
di nialiŋ fa síi vɛŋ, ba na
puluŋ-la, aŋ bi nii-la fa síi
bul wiaa mi teeŋ yiikoro nia.
10 Ŋii nɛ mi piɛsɛ, ‘Mi ŋii mi
Tiina?’ Mi Tiina bira bul,
‘Sii juu Damaasikas. Dimɛ
ba jaŋ dagiŋ wii-la kala mi
si liisiŋ di ŋ ŋaa.’ 11 Puluŋ-
la chuulɛ mi siaa, mi bira bi
naa, ŋii nɛ la di nialiŋ fa síi
vɛŋ kɛŋ mi nisiŋ lɛ a lɛrɛ juu
Damaasikas.

12 Baal kubala fa hɛ dimɛ,
baa yirɛ Ananayas. U faa fá
Wia nɛ a tuto wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto.
Ju̱u timma-la kala fa si hɛ
Damaasikas lɛ zizilu. 13 U
kɔ mi teeŋ a chiŋ mi sɛmɛ a
bula pimi a bul, ‘Mi naaŋbii
Sɔɔl, kɛŋ ŋ siaa suri.’ Bua-la
titia lɛ mi siaa suri, mi bee
nau. 14 Ŋii nɛ Ananayas bula
pimi a bul, ‘Wia-la la di la
naabalimaba síi to nɛ liisiŋ
di ŋ jiŋ wii-la u síi chɛ di ŋ

ŋaa. U leŋ ŋ na Wia Tuɔ-
pul Tiina a nii u yiikoro maa
u si bul wiaa piŋ. 15 Ŋ jaŋ
ŋaa u siada tiina, a bula pi
niaa wii-la ŋ si nia aŋ pɛ naa.
16 Bɛɛ nɛ saa tii ŋ hɔnɔ dieni?
Sii mu a leŋ di ba foŋ Wii-
chuɔlɛ liiŋ a fo ŋ haachɛba
ta Yesu doluŋ lɛ.'

Wia yirɛ Pɔɔl duu bul Wia wiaa a pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa

17 Ŋii nɛ mi miira mu
Jerusalɛm a juu Wia-dia a
chuchuɔlɛ Wia. Mi síi chuɔlɛ
Wia ŋii, 18 mi na la Tiina
Yesu ari duosoo tuɔŋ. U bula
pimi a bul, 'Sii lii Jerusalɛm
lɛ lima, bɛɛ wiaa nialiŋ si hɛ
daha bi jaŋ sɛi mi wialiŋ ŋ
si jaŋ bula piba.' 19 Ŋii nɛ
mi bula pi Yesu a bul, 'Mi
Tiina, ba jima woruŋ di lee-
na kala mi si mua, mi yie
juu Wii-chuɔlɛ diisiŋ a kɛsɛ
nialiŋ si laa ŋ wiaa dii dimɛ,
a ŋmooba aŋ kɛŋba tɔ dia.
20 Bua-la lɛ ba si kpu Sitiiviŋ,
nii-la fa si ŋaa ŋ siada tiina
a bul ŋ wiaa pipi niaa, mi-
na Pɔɔl ma fa hɛ dimɛ a sɛi
di ba kpuu. Ba síi kpuu, mi
nɛ fa pɔ niaa deeŋba gɛnniŋ
ba si wuro, aŋ ka ba kpuu.'
21 Ŋii nɛ mi Tiina bula pimi
a bul, 'Sii daha, mi jaŋ timiŋ
di ŋ mu di-bolii, nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa leriŋ.' "
22 Pɔɔl fa síi bul wiaa ŋii,
nialiŋ kala fa jegile nii. Ama
u si bul wiiŋ deeŋ, ba bira
suomo ŋaa goŋ a bul, "Má
kpu ni-tɔɔŋ deeŋ, u bi maga
duu hɛ dunia lɛ." 23 Ba
ŋiŋaa goŋ, aŋ kɛŋ ba gɛnniŋ
kpikpesi a ŋaa hagila yuyuo.
24 Ŋii nɛ Rom laali-yuoroo
kuhiaŋ-la bul di laali-yuoro-
la kɛŋ Pɔɔl kaa juu laali-
yuoroo dii-duo-la. U si di
ba viiru aŋ piɛsa na wii-la
si tii ba kala lii u hariŋ aŋ
ŋiŋaa goŋ ŋla. 25 Ŋii nɛ ba
vɔbu di ba viiru. Ba síi chɛ
di ba viiru, Pɔɔl piɛsɛ laali-
yuoroo kuhiaŋ-la fa si chiŋ
dimɛ a bul, "U maga di ba
viirɛ nuu si ŋaa Rom tiina
aŋ bi u sariya die, a dagu
u wu-cheeliŋ koo?" 26 U si
nii wii-la Pɔɔl si bula, u ma
bira mu u kuhiaŋ teeŋ a bula
pu a bul, "Bee na ŋ síi chɛ
di ŋ ŋaa wii-la, baal-la ŋaa
Rom tiina nɛ." 27 Ŋii nɛ
laali-yuoroo kuhiaŋ-la titia
sii kɔ Pɔɔl teeŋ a piɛsu, "Ŋ
ŋaa Rom tiina nɛɛ? Bula
pimi." Ŋii nɛ Pɔɔl si, "Oo."
28 Laali-yuoroo kuhiaŋ-la ma
bul, "Mi ma ŋaa dɔŋɔ nɛ. Mi
ta ti̱ŋ moribiee yugɛ nɛ aŋ-
na ku ŋaa Rom tiina." Ŋii
nɛ Pɔɔl si, "Ba paala lulmi di
mi ŋaa Rom tiina nɛ." 29 Ŋii
nɛ nialiŋ fa síi chɛ di ba viirɛ
Pɔɔl aŋ piɛsu, ba suusa lii u
teeŋ lima lima. Laali-yuoroo
kuhiaŋ-la si ku jiŋ ari Pɔɔl
ŋaa Rom tiina nɛ, ka u ŋaa
ba kɛŋ chɔrumɔɔ kaa vɔbu,
fawulluŋ kɛnu maa.

Pɔɔl chiŋ nialiŋ si yie hilime vuvuurɛ wiaa sipaaŋ

30 Ŋii nɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ-la chichɛ duu sɛnɛ
jiŋ wii-la si tii Ju̱u tiŋŋaa
bubul Pɔɔl teeŋ ŋii. U taŋ
si pula u ŋaa ba kɛnu puri, a
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi

Wia kuhiasiŋ ari kuhiasi-la
si yie hilimi a vuvuurɛ wiaa
ku hilimi. Ba si hilimi ŋii, u
kɛŋ Pɔɔl kaa lii a ŋaa u chiŋ
ba sipaaŋ.

23

1 Pɔɔl fa si chiŋ ŋii, u
chaarɛ u siaa pɛ nialiŋ fa
si yie hilime vuvuurɛ wiaa
lɛ aŋ bula piba a bul, "Mi
naaŋbiiriŋ, mi to Wia mi mi-
isiŋ kala lɛ nɛ. Mi si tou, mi
tuɔbiinaa kala yie chesi nɛ a
kaa kɔ tapuluŋ deeŋ." 2 Ŋii
nɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ dɔŋɔ, baa yirɛ
Ananayas, bula pi nialiŋ si
china kpagɛ Pɔɔl di ba ŋmoo
u niiŋ lɛ. 3 Ba si ŋmobu ŋii,
Pɔɔl ma bula pu a bul, "Ŋ
lɔrɔ nagɛ jeeŋ si yɛrɛ, ka ba
ŋaa tuɔruŋ bugɛ nɛ di niaa
sí na. Wia ma jaŋ ŋmobuŋ
ŋii. Ŋ hɔnɔ di ŋ to wialiŋ ba
si ŋmuŋsa bil di la tuto nɛ a
didii mi sariya, aŋ ka ŋ bul
di ba ŋmoomi a chei wialiŋ
ŋii." 4 Nialiŋ si china kpagɛ
Pɔɔl piɛsu a bul, "Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiaŋ
nɛ ŋ tuusɛ ŋii?" 5 Ŋii nɛ Pɔɔl
bira bul, "Mi naaŋbiiriŋ, ma
kiaa sima. Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ ari u bi maga di
la bul wu-bɔŋŋɔɔ a pi nii-la
síi beŋ niaa. Mi bi jiŋ ari u
nɛ ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ."
6 Pɔɔl si bene nialiŋ si
yie hilime vuvuurɛ wiaa
tuɔŋ, u na ari dɔŋsuŋ ŋaa
nialiŋ ba síi yirɛ Sadusii
tiŋŋaa, dɔŋsuŋ ma ŋaa
Farisii tiŋŋaa. Ŋii nɛ u
faasa bul nialiŋ si yie hilime
vuvuurɛ wiaa teeŋ a bul,
"Mi naaŋbiiriŋ, mi ma ŋaa
Farisii tiina nɛ, nii-la si
lulmi ma ŋaa Farisii tiina
nɛ. Mi laa dii ari nialiŋ si
suba jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ
miisiŋ. Ŋii nɛ tii baa dii
mi sariya." 7 U si bul wiiŋ
deeŋ, Farisii timma-la ari
Sadusii timma-la bira bi nii-
bala kɛnɛ. Ba pɔrɛ dɔŋɔ lɛ.
8 Sadusii tiŋŋaa si di nuu nɛ
suba, u bira bi jaŋ sii suuŋ
lɛ a kɛŋ miisiŋ, a bira bul
di Wia tiŋdaaraa ma tuo, di
ni-diŋsiŋ ma tuo, ka Farisii
tiŋŋaa si di ba kala hɛ dimɛ,
di nuu ma nɛ suba, u jaŋ sii
suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ. 9 Ŋii
nɛ nialiŋ sii a faasa ŋiŋaa
goŋ. Wia teniŋ kerichiba-
la dɔŋsuŋ si hɛ Farisii niaa
paati-la tuɔŋ sii a faasa kɛŋ
wialiŋ lilɛrɛ a bul, "La bi
na baala deeŋ si ŋaa wii-la
chei. U naga ari ni-dima nɛ
koo Wia tiŋdaara nɛ sɛnɛ
bul wiaa pupu, la bi u-na
jiŋ." 10 Ŋii nɛ ba kɛŋ wii-
la faasa lɛrɛ, leriŋ kala hosi.
Fawulluŋ kɛŋ laali-yuoroo
kuhiaŋ-la ari ba jaŋ kɛŋ Pɔɔl
lɛrɛ puɔsɛ. Ŋii nɛ u ŋaa u
laali-yuoroo juu nialiŋ tuɔŋ
a loriko laau nialiŋ teeŋ, a
kɛnu kaa mu laali-yuoroo
dii-duo-la.
11 U taŋ si bire, titaŋ-la
titia la Tiina Yesu kɔ Pɔɔl
teeŋ, a chiŋ u sɛmɛ, a bula
pu a bul, "Nyirɛ ŋ bɔyɛ. U
maga di ŋ dii mi siada a bul
mi wiaa Rom lɛ ari ŋ si bul
mi wiaa ŋii Jerusalɛm lɛ."

Ju̱u tiŋŋaa ka vuurɛ di ba kpu Pɔɔl

12 U taŋ si pula, Ju̱u tiŋŋaa
dɔŋsuŋ hilimi dɔŋɔ lɛ a
vuurɛ di ba kpu Pɔɔl. Ba ta
niiŋ nɛ ari ba nɛ buu kpua,
ba bi jaŋ dii kiaa. Ba bi
jaŋ nyua liiŋ maa. 13 Nialiŋ
fa si vuurɛ wiiŋ deeŋ kii
niaa mahiŋ balia. 14 Ŋii nɛ
ba mu nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ ari nialiŋ
kuhiasiŋ teeŋ a bula piba a
bul, “La ta niiŋ nɛ di la nɛ bi
Pɔɔl kpua, la bi jaŋ dii kiaa.
15 Ma di nialiŋ si yie hilime
vuvuurɛ wiaa kuhiasiŋ saa
tiŋ di ba bula pi Rom laali-
yuoroo kuhiaŋ-la duu leŋ di
Pɔɔl kɔ ma teeŋ. Ma fugi
ari maa chɛ di ma wasa dii
u sariya nɛ. La jaŋ ŋaa siri
duu nɛ leŋe u kukɔ, u bi jaŋ
yima, ka di la kpuu.”

16 Pɔɔl dihaala bie ma
nii ba síi vuurɛ ŋii, a mu
juu laali-yuoroo dii-duo-la a
bul wii-la pi Pɔɔl. 17 Ŋii
nɛ Pɔɔl yirɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ dɔŋɔ a bula pu a bul,
“Kɛŋ bapuɔsi-bie deeŋ kaa
mu ma kuhiaŋ teeŋ, u kɛŋ
wii nɛ duu bula pu.” 18 Ŋii
nɛ u kɛnu kaa mu ba kuhiaŋ
teeŋ a bula pu a bul, “Pɔɔl,
nii-la ba si kaa tɔ dia nɛ
yirɛmi a bula pimi di mi kɛŋ
bapuɔsi-bie deeŋ kaa kɔ ŋ
teeŋ, duu kɛŋ wii nɛ duu
bula piŋ.” 19 Ŋii nɛ kuhiaŋ-
la kɛŋ bile nisiŋ lɛ a kɛnu
lii mua, a fiɛla piɛsu di wu-
bɛɛ nɛ u kɛŋ di u bula pu?
20 Ŋii nɛ u bul, “Ju̱u tiŋŋaa
vuurɛ nɛ di ba bula piŋ di
ŋ chie leŋ di Pɔɔl kɔ nialiŋ
si yie hilime vuvuurɛ wiaa
kuhiasiŋ teeŋ. Baa fugi ari
baa chɛ di ba wasa dii u
sariya nɛ. 21 Saa sí sɛi, bɛɛ
wiaa nialiŋ dɔŋsuŋ jaŋ faa
woŋbiiŋ lɛ a gbɛru. Ba kii
niaa mahiŋ balia. Ba ta niiŋ
nɛ di ba bi Pɔɔl kpua, ba bira
bi jaŋ dii kiaa, ba bi jaŋ nyua
liiŋ maa. Ba ŋaa siri nɛ di
ŋ nɛ pu woŋbiiŋ duu kukɔ.”
22 U si bul ŋii dɛrɛ, kuhiaŋ-la
bula pi bapuɔsi-bie-la a bul,
“Sí bula pi nuu-kala ari ŋ bul
wiiŋ deeŋ pimi,” aŋ ŋaa u
viiri.

Ba kɛŋ Pɔɔl mu tiŋteeŋ kuoro Fiilis teeŋ

23 Ŋii nɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ-la yirɛ u laali-yuoroo
kuhiasiŋ balia a bula piba a
bul, “Má liisɛ laali-yuoroo
zɔ-balia di ba ŋaa siri di ba
di Pɔɔl mu Sizariya, a pɛ ja-
jillaa mahiŋ batori ari fii lɛ,
ari nialaa ma si kɛŋ tiŋŋee
zɔ-balia. Leŋ di ba ŋaa siri
di ba lii titaŋiŋ deeŋ kerifi
nibi lɛ. 24 Má chɛ janiŋ a liisa
pi Pɔɔl duu ma jil, a kɛnu
woruŋ a kaa mu Sizariya,
a kɛnu kaa mu hɛ tiŋtee-la
kuoro Fiilis nisiŋ lɛ.” 25 Ŋii
nɛ ka laali-yuoroo kuhiaŋ-
la ŋmuŋsɛ teniŋ a piba di
ba kaa mu pi kuoru-la a tiŋ
wiiŋ deeŋ wiaa. Ŋla nɛ u bul
teŋ-la lɛ:

26 “Mi-na Kulɔɔdiɔs Lisias
nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
mi nyimma kuoro Fiilis. Mii
chuɔluŋ woruŋ. 27 Baala
deeŋ mi si ŋaa ba kaa kɔ ŋ
leriŋ, Ju̱u tiŋŋaa nɛ fa kɛnu
di ba kpuu. Ba síi chɛ di
ba ŋaa ŋii, mi nii ari u ŋaa
Rom tiina nɛ. Ŋii nɛ mi kɛŋ

mi laali-yuoroo mu, la loriko
laau ba nisiŋ lɛ. 28 Mi faa chɛ
di mi nii wii-la si tii ba bubul
u teeŋ. Ŋii nɛ mi kɛnu kaa
mu ba nihiasiŋ si yie hɔnɔ
vuvuurɛ wiaa teeŋ. 29 Ba
si piɛsu wiaa, mi na ari u
bi wii-kala cheye a magɛ di
ba kpuu koo di ba kɛnu tɔ
dia. Wii-la si tii ba bubul u
teeŋ tigɛ ba titia kisinniŋ lɛ
nɛ. 30 Ba si bula pimi ari Ju̱u
tiŋŋaa dɔŋsuŋ vuura nɛ di
ba kpuu, ŋii nɛ mi si di ba
kɛnu kaa ku piŋ lima lima.
Mi saa bula pi nialiŋ síi bul
u teeŋ nɛ di ba kɔ ŋ teeŋ, a
ma dagɛ wii-la u si ŋaa chei
a piŋ.”

31 U si ŋmuŋsɛ teŋ-la dɛrɛ,
laali-yuoro-la ŋaa ŋii u si
bula piba. Titaŋ-la ba kɛŋ
Pɔɔl kaa mu yi taŋ kubala
baa yirɛ Aŋtipatis. 32 U taŋ
si pula, laali-yuoro-la síi vɛŋ
naasiŋ lɛ nɛ miira kɔ ba dii-
duo-la, aŋ ka janiŋ tiŋŋaa
kɛnu mu Sizariya. 33 Ba si
yi dimɛ, ba joŋ Pɔɔl pi ba
tiŋteeŋ kuoro, a joŋ teŋ-la
ma pɛ. 34 Ŋii nɛ kuoru-la
karimɛ teŋ-la aŋ piɛsɛ Pɔɔl
lee-la u si lia. U bul duu
lii Siliisia nɛ. U si nii ŋii,
35 u bula pu a bul, “Bua-
la lɛ nialiŋ síi bul ŋ teeŋ
nɛ kɔ, mi jaŋ nii wii-la ŋ si
kɛnɛ di ŋ bul, aŋ ka di mi-na
dii ŋ sariya.” Ŋii nɛ u ŋaa
ba kɛŋ Pɔɔl mu hɛ dii-bal-
la Hɛrɔd si saa, a ŋaa laali-
yuoroo pupɔu dimɛ.

24

Ju̱u tiŋŋaa bul Pɔɔl teeŋ

1 Tapulaa banɔŋ si kiele,
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ baa yirɛ Ananayas
sii mu Sizariya, kuoro Fiilis
teeŋ. Ba di nialiŋ kuhi-
asiŋ dɔŋsuŋ ari sariya didi-
ire kubala baa yirɛ Tatulas,
ba kala nɛ mua. Ba si
mu u teeŋ, ba suomo bubul
wii-la si tii ba bubul Pɔɔl
teeŋ. 2 Tatulas nɛ ba laa
sipaaŋ yirɛ duu dagɛ wii-
la Pɔɔl si ŋaa chei. Ŋla
nɛ u suomi, “Mi nyimma,
ŋ nɛ wuo bibeŋla woruŋ a
leŋ la hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ŋ
si wuo bibeŋla ŋii, ŋ wasɛ
wiaa yugɛ a pila ba zɔmɔ
la tiŋteeŋ deeŋ lɛ. 3 La taŋ
sɛmɛ-na kala la tuɔŋ tɔrɔ
woruŋ wiiŋ deeŋ lɛ bua-na
kala lɛ nɛ. La saa lɔlluŋ
kiŋkɛŋ. 4 Mi bi chɛ di mi
bul wiaa dieni. Mi saa suluŋ
di ŋ kɛŋ kenyiri aŋ jegile nii
wii-la la si kɛnɛ di la bul.
La jaŋ keri wii-la la si jaŋ
bul kuii. 5 La na di baala
deeŋ ŋaa wu-hɛɛru nɛ. Ju̱u
tiŋŋaa si hɛ dunia sɛmɛ-na
kala lɛ, u yie mu lee-la a ŋaa
taawɛi. U nɛ ŋaa Nazarɛt
niaa paati kuhiaŋ maa. 6 U
faa chɛ duu ma ŋaa disinniŋ
nɛ Wia-dia lɛ. Ŋii nɛ la kɛnu
[a faa chɛ di la dii u sariya la
naabalima woŋbii-la lɛ la síi
to ŋii. 7 Ŋii nɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ ba síi yirɛ Lisias ku
hosi a kɛnu loriko laa la
teeŋ. 8 U nɛ bula pi la nialiŋ
kala síi bul Pɔɔl teeŋ di la
kɔ ŋ teeŋ a bula piŋ wii-la si
tii la bubul u teeŋ.] Di ŋ nɛ
piɛsɛ baala deeŋ, ŋ titia jaŋ
jiŋ ari wialiŋ kala la si bula a

tigɛu lɛ ŋaa wutitii nɛ.” 9 Ŋii
nɛ Ju̱u tiŋŋaa ma sii pɛ a bul
di wii-la kala u si bula ŋaa
wutitii nɛ.

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia kuoro Fiilis sipaaŋ

10 Ŋii nɛ tiŋteeŋ kuoru-la
liisi Pɔɔl duu bul wii-la u ma
si kɛnɛ duu bul. Ŋii nɛ u
bul, “Mi jima ari ŋ dii sariya
tiŋteeŋ deeŋ lɛ u jisiŋ bolie.
Mi tuɔŋ saa tɔrɔ mi si jaŋ bul
wiaa a laa mi titia ŋ sipaaŋ.
11 Ŋ jaŋ wuo piɛsa nii ŋ titia
lɛ ari bua-la lɛ mi si ku mu
Jerusalɛm di mi chuɔlɛ Wia
Wia-dia lɛ, u bi tapulaa fii
ari balia kii. 12 Ju̱u tiŋŋaa
bimi naa di la di nuu-kala
kɛŋ wii lilɛrɛ Wia-dia lɛ, mi
bi taawɛi ma ŋaa Wii-chuɔlɛ
diisiŋ lɛ koo lee kala taŋ-la
lɛ. 13 Ba bira bi jaŋ wuo dagɛ
ari wialiŋ ba si si mi ŋaa
chei ŋaa wutitiiba nɛ. 14 Wii-
la mi si jaŋ bula piŋ ari u
ŋaa wutitii nɛ ŋla: Ba wialiŋ
kala tuɔŋ mii to woŋbii-la ba
síi chei nɛ. Woŋbii-la mi síi
to, mi maa to la naabalimaba
Wia nɛ. Mi ma ŋaa wialiŋ
kala Moosis si ŋmuŋsa bil di
la to yarida, aa to tenni-la
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ si ŋmuŋsa
kala maa. 15 Mi ma laa dii ari
Wia jaŋ chisɛ ni-zɔŋŋɔɔ ari
ni-bɔŋŋɔɔ kala suuŋ lɛ. Niaa
deeŋba kala si chiŋ ŋii, ma
laa wiaa deeŋba kala dii nɛ.
16 Mi yie wiwalimɛ woruŋ di
mi tuɔbiinaa kala chesi Wia
ari nuhuobiinee kala sipaaŋ.
17 Mi si lii Jerusalɛm lɛ diene,
a yi jisi ari jisi. Lɛɛlɛ nɛ mi
kɔ a kɛŋ moribiiŋ kaa kɔ di
mi pi mi tiŋteeŋ niaa aŋ pɛ
kpu pusuŋ pi Wia. 18 Ŋii lɛ
ba nami Wia-dia lɛ. Bua-la
lɛ ba síi nami, di mi piisɛ mi
disinniŋ dɛrɛ. Ni-daŋ kala
tuo mi teeŋ. Mi bi taawɛi ma
kala ŋaa. Ju̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ
si lii Esia tiŋteeŋ ma nɛ fa hɛ
dimɛ. 19 Di ba nɛ fa kɛŋ wii-
kala a tigɛmi lɛ, u fa maga
di ba titia nɛ kɔ daha a ku
bul. 20 Ŋii ma dee, leŋ di niaa
deeŋba si hɛ daha bul wii-la
ba si na di mi ŋaa chei bua-
la lɛ mi si chiŋ nialiŋ si yie
hɔnɔ vuvuurɛ wiaa sipaaŋ.
21 Wii-la duŋduŋa mi si ŋaa
nɛ ŋla: Mi fa chiŋ ba sipaaŋ
a faasa bula piba a bul, ‘Jiniŋ
maa dii mi sariya a tiŋ mi si
laa dii ari ni-suunuŋ jaŋ sii
suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ.’ ”
22 Fiilis si nii ŋii, u jiŋ
woŋbii-la Pɔɔl síi to wiaa
woruŋ. Ŋii nɛ tii u bul di ba
sii. Ka u bula piba a bul, “Má
leŋ di laali-yuoroo kuhiaŋ
Lisias nɛ kɔ. Ŋii-na mi jaŋ
dii ma sariya.” 23 U ŋaa laali-
yuoru kubala bibeŋ Pɔɔl, aŋ
bula pu duu kɛnu tɔ aŋ leŋ
duu nina wiese, duu pi u
naŋdɔŋsuŋ woŋbiiŋ di ba ku
ninau di ba bubul wiaa. Duu
níi chɛ kuŋ maa, di ba pɛu lɛ.

Pɔɔl chiŋ Fiilis ari Dusila sipaaŋ

24 U bi diene di Fiilis kɛŋ
u haala kaa kɔ. U yiriŋ nɛ
Dusila. U fa ŋaa Ju̱u tiina
nɛ. Ŋii nɛ Fiilis tima yirɛ
Pɔɔl duu kɔ. U sí kɔ, u ŋaa
u bul wiaa pu u jijegili. U
bul Yesu Kirisito wiaa pu a
bula pu duu laa u wiaa dii.

25 Ama Pɔɔl si mu bul wiaa a
tigɛ wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ ari
ŋ si wuo kɛŋ ŋ titia lɛ, a bira
bul tapulii-la Wia si jaŋ dii
dunia niaa sariya wiaa maa,
fawulluŋ kɛŋ Fiilis. Ŋii nɛ
u bul duu mu, ka duu nina
chiniŋ u jaŋ bira yiru. 26 Ŋii
kala lɛ u faa biinɛ ari Pɔɔl
jaŋ pu moribiiŋ. Ŋii wiaa
nɛ tii u yie yiyiru tɛtɛ tɛtɛ
ba yie bubul wiaa. 27 Jisiŋ
balia si kiele, baal kubala
baa yirɛ Pɔɔkɔs Fɛsitis nɛ fa
laa tiŋteeŋ kuoro Fiilis leriŋ.
Fiilis faa chɛ di Ju̱u tiŋŋaa
chou, ŋii nɛ tii u ŋaa ba ha
kɛŋ Pɔɔl tɔ dia.

25

Pɔɔl sul di ba kɛnu mu tiŋteeŋ kuori-baliŋ teeŋ

1 Fɛsitis si ku laa tiŋteeŋ,
u hɔŋ Sizariya lɛ tapulaa ba-
tori aŋ sii mu Jerusalɛm. 2 U
si mu Jerusalɛm ŋii, nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
ari Ju̱u tiŋŋaa kuhiasiŋ ku
bul wii-la Pɔɔl si ŋaa cheiba
pu, aŋ sulu 3 duu pɛba lɛ a
ŋaa di Pɔɔl kɔ Jerusalɛm. Ba
vuura nɛ di ba cheme kpuu
woŋbiiŋ lɛ. Ŋii nɛ tii ba bul
ŋii. 4 Ŋii nɛ Fɛsitis bul di
ba kɛnu tɔ dia nɛ Sizariya
tiŋteeŋ lɛ, duu sí lee-la lii,
duu ma jaŋ miira mu dimɛ
sisɛlɛ. 5 Ŋii nɛ u bul di ba
leŋ di ba kuhiasiŋ to u hariŋ
mu Sizariya, di u nɛ ŋaa wii
cheiba lɛ, di ba bul u teeŋ
dimɛ duu nii.
6 Fɛsitis chua Jerusalɛm lɛ
ari tapulaa chori koo fii aŋ-
na miira mu Sizariya. U
taŋ si pula, u mu hɔŋ sariya
didilliŋ aŋ ŋaa ba kɛŋ Pɔɔl
kaa kɔ. 7 Pɔɔl si kɔ, Ju̱u
timma-la si lii Jerusalɛm kɔ,
ba ku gollu chu a bul di
wialiŋ Pɔɔl si cheye yuga nɛ
siifiɛsɛ, ama ba bi wuo dagɛ
ari wialiŋ ba si bula a tigɛu
lɛ ŋaa wutitiiba. 8 Ŋii nɛ Pɔɔl
ma bul wiaa duu laa u titia a
bul, "Mi bi Ju̱u tiŋŋaa naa-
balimaba woŋbii-la ba síi to
wii-kala cheye, mi bira bi wii
ma kala cheye a tigɛ Wia-
dia lɛ koo Rom kuori-baliŋ
ma lɛ." 9 Fɛsitis ma faa chɛ
di Ju̱u tiŋŋaa chou nɛ, ŋii
nɛ u piɛsɛ Pɔɔl ari u jaŋ
cho duu mu Jerusalɛm duu
dii u sariya dimɛ a tiŋ wiaa
deeŋba ba si bula a tigɛu lɛ
koo? 10 Ŋii nɛ Pɔɔl si, "Ai,
mi jaŋ cho di mi mu kuori-
baliŋ teeŋ. U maga di u nɛ
dii mi sariya. Ŋ titia jima
woruŋ ari mi bi wii ŋaa chei
Ju̱u tiŋŋaa lɛ. 11 Di mi nɛ fa
ŋaa wii chei a magɛ di ba
kpumi, mi faa sɛi nɛ, ama
di wialiŋ kala ba síi bul ŋaa
wu-nyiariŋ nɛ, nuu-kala tuo
duu wuo joŋmi hɛ ba nisiŋ
lɛ di ba kpumi. Mii suluŋ di
ŋ leŋ di mi mu kuori-baliŋ
teeŋ duu nɛ dii mi sariya."
12 Ŋii nɛ Fɛsitis ari u nihiasiŋ
vuurɛ wiaa. Ka u bula pi
Pɔɔl a bul, "Na ŋ si ŋ jaŋ mu
kuori-baliŋ teeŋ duu nɛ dii ŋ
sariya. Ŋ saa jaŋ mu."

Pɔɔl chiŋ Agiripa ari Bɛɛnis sipaaŋ

13 U bi diene di kuoro
kubala ba síi yirɛ Agiripa
ari u dihaala ba síi yirɛ
Bɛɛnis kɔ di ba chuɔlɛ Fɛsitis
Sizariya lɛ. 14 Ba si mu dimɛ

tapulaa baŋmɛnɛ, Fɛsitis bul
Pɔɔl wiaa kala a piba a bul,
“Baal kubala nɛ hɛ daha.
Fiilis nɛ fa kɛnu kaa tɔ dia.
U ha hɛ dimɛ. 15 Mi si
mu Jerusalɛm, nialiŋ si kpu
pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ ari
ba nihiasiŋ Ju̱u tiŋŋaa tuɔŋ
ku bul wialiŋ u si ŋaa cheiba
lɛ, aŋ bul di mi dii u sariya
a joŋ cheeriŋ pu. 16 Ŋii nɛ
mi bula piba ari Rom tiŋŋaa
bi sɛi di ba bul duu cheye nɛ
aŋ joŋ tiina hɛ u diŋdɔŋŋɔɔ
nisiŋ lɛ, see di ba kala hɔnɔ,
di dɔŋɔ bul u wiaa, dɔŋɔ ma
bul u wiaa. 17 Ŋii nɛ ba kɔ
daha. Ba si kɔ, mi bi kaa
dieni. U taŋ si pula, mi mu
sariya didilliŋ aŋ ŋaa ba kɛŋ
baal-la kaa kɔ. 18 Nialiŋ fa síi
bul Pɔɔl teeŋ sii chiŋ a bul
wialiŋ Pɔɔl si ŋaa chei. Mi
fa biina di ba jaŋ dagɛ wu-
bɔmɔ-la u si ŋaa. Ama ba
bi wuo dagɛ. 19 Wii-la ba si
bula nɛ ŋaa wu-kaa-lɛrii nɛ
ba kaa lɛrɛ a mu tigɛ ba Wii-
chuɔluŋ lɛ ari baal kubala
si suba, baa yirɛ Yesu. Pɔɔl
yie bubul ari Yesu sii suuŋ
lɛ a hɛ u miisiŋ lɛ. 20 Mi fa
bi jiŋ ŋii mi si jaŋ to a jiŋ
wiiŋ deeŋ tuɔŋ. Ŋii nɛ mi
piɛsɛ Pɔɔl ari u jaŋ sɛi a mu
Jerusalɛm di ba dii u sariya
dimɛɛ? 21 Pɔɔl bi sɛyɛ. U
sulmi di mi leŋ di ba benu
a kɛnu kaa mu kuori-baliŋ
teeŋ di u dii u sariya. Ŋii
nɛ mi ŋaa ba bibenu. Mi nɛ
ku na woŋbiiŋ, mi jaŋ leŋ di
ba kɛnu mu kuori-baliŋ teeŋ
di u dii u sariya.” 22 Ŋii nɛ
Agiripa bula pi Fɛsitis ari u
titia cho duu ma nii baal-la
niiŋ nɛ. Ŋii nɛ Fɛsitis bula
pu ari u chie jaŋ nii u wu-
buluŋ.

23 U taŋ si pula, Agiripa
ari Bɛɛnis mu sariya didiiliŋ.
Ba kpiɛrɛ ba titia woruŋ a
mu juu dii-bal-la. Niaa zilba
kiŋkɛŋ. Ba di laali-yuoroo
nihiasiŋ ari ni-balaa taŋ-la
lɛ, ba kala ku juu a hɔŋ dɔŋɔ
lɛ. Ba kala si hɔŋ ŋii, Fɛsitis
ŋaa ba kɛŋ Pɔɔl ku juu.
24 Ŋii nɛ Fɛsitis bul, “Kuoro
Agiripa, ma di nialiŋ kala si
hɛ daha, ma na baala deeŋ.
U wiaa nɛ tii Ju̱u timma-la
si hɛ daha ari Ju̱u timma-
la si lii Jerusalɛm kala ku
wiwalimɛmi. Baa ŋaa goŋ
a bul di u bi maga di u kɛŋ
miisiŋ. 25 Mi-na bi na ari u si
ŋaa wii-la chei a magɛ di ba
kpuu. Ama u titia nɛ sulmi
ari u jaŋ mu kuori-baliŋ teeŋ
duu dii u sariya. Mi saa
jaŋ leŋ duu mu. 26 Ama
mi paala bi chaasa jiŋ wii-
la kala mi si jaŋ ŋmuŋsa pi
kuori-baliŋ a mu tigɛu lɛ. Ŋii
nɛ tii mi kɛnu kaa kɔ ma
teeŋ di ma nii u wiaa. Ŋ-
na kuoro Agiripa teeŋ nɛ mi
saa paala kɛnu kaa kɔ. Mi
biina ari ŋ ma nɛ juu wii-
la tuɔŋ, ŋ jaŋ wuo na wii
di mi wuo ŋmuŋsɛ teniŋ pi
kuori-baliŋ. 27 U bi woŋbii
kɛnɛ mi teeŋ di mi nɛ leŋe
di ba kɛŋ daŋsarika kaa
mu kuori-baliŋ teeŋ, aŋ bi
chaasa bul wii-la kala u si
ŋaa chei.”

26

Pɔɔl bul wiaa duu laa u titia Agiripa sipaaŋ

1 Ŋii nɛ Agiripa bula pi
Pɔɔl a bul, “Woŋbiiŋ hɛ
dimɛ di ŋ bul wiaa a laa ŋ
titia.” Ŋii nɛ Pɔɔl suomo
bul wiaa a jijaakɛ u nisaa a
bul, 2 “Kuoro, mi jaŋ bul di
mi nyuŋ sima jiniŋ mi si jaŋ
wuo bul wiaa a laa mi titia
ŋ sipaaŋ wiaa deeŋba kala
lɛ Ju̱u tiŋŋaa síi bul mi teeŋ,
3 bɛɛ wiaa ŋ-na paala chaasa
jiŋ Ju̱u tiŋŋaa kisinniŋ kala
nɛ ari ba wu-kaa-lɛriŋ. Mi
saa suluŋ di ŋ kɛŋ kenyiri aŋ
jegile nii mi teeŋ.

4 Ju̱u tiŋŋaa kala jiŋ mi fa
si nagɛ ŋii nɛ a suomi mi
haŋbiiriŋ kala lɛ. Mi fa yie
hɛ mi tiŋteeŋ ari Jerusalɛm
duŋduŋa lɛ nɛ a ku waa.
5 A lii buŋbuŋ kala a kaa
kɔ mi faa to Farisii tiŋŋaa
paati-la síi to woŋbii-duo-la
nɛ la Wii-chuɔluŋ lɛ. Di ba
nɛ sɛyɛ, ba jaŋ wuo bul ari
ba jiŋ ŋii niiŋ lɛ faafaa kala
nɛ. 6 Ka lɛɛlɛ ba leŋ mi chiŋ
daha di ba dii mi sariya a tiŋ
mi síi yiɛlɛ wii-la Wia si si
u jaŋ ŋaa pi la naabalimaba.
7 La Iziral tiŋŋaa ta-geŋtisiŋ
fii ari balia-la, la kala yiɛlɛ
wiiŋ deeŋ nɛ, ŋii wiaa nɛ tii
la fiɛsɛ siiŋ a chuchuɔlɛ Wia
wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala ŋii.
Mi síi yiɛlɛ wiaa deeŋba nɛ
tii, Ju̱u tiŋŋaa bubul mi teeŋ
ŋii, mi nyina. 8 Bɛɛ nɛ tii ma
Ju̱u tiŋŋaa bi wuo laa dii ari
Wia jaŋ wuo chisɛ nialiŋ si
suba, di ba bira sii suuŋ lɛ?

9 Mi ma titia fa laa dii ari
u maga di mi ŋaa wii-la kala
mi si wuo ŋaa a chei Yesu
si lii Nazarɛt yiriŋ. 10 Ŋii
nɛ mi ŋaa Jerusalɛm lɛ. Mi
laa doluŋ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia nihiasiŋ teeŋ, aŋ
kɛŋ Wia niaa yugɛ a tɔ dia.
Di ba nɛ si di ba kpuba
maa, mi yie sɛi nɛ, ka ba
kpuba. 11 Mi vɛnɛ dɔgisɛba
yugɛ Wii-chuɔlɛ diisiŋ kala
lɛ, aa walimɛ di ba bul ari ba
bi Yesu jiŋ aŋ via u woŋbii-
la. Mi baaniŋ sii kiŋkɛŋ ba
nyuŋ. Mi paala mu tasiŋ
dɔŋsuŋ si tuo Ju̱u tiŋteeŋ lɛ,
a to ba naasiŋ a dɔgisɛba
dimɛ.

Pɔɔl to ŋii u si ŋaa a ku laa Yesu wiaa dii

12 Wiiŋ deeŋ wiaa nɛ tii mi
sii mu Damaasikas. Nialiŋ si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
tiŋmi a pimi doluŋ. 13 Mi síi
mu woŋbiiŋ lɛ mi nyina, ari
wiihɛi-siesee mi na pulumuŋ
duu lii wia nyuŋ a chaana
hɛ la di nialiŋ fa síi vɛŋ lɛ.
U pulla kii wii-pɔsuŋ. 14 La
kala tuu tel tiŋteeŋ. Ka
mi nii nuu yiikoro duu bula
pimi Hiiburu yiikoro lɛ a bul,
‘Sɔɔl, Sɔɔl, bɛɛ nɛ tii ŋ to
mi naasiŋ a dudɔgisɛmi ŋla?
Ŋ nagɛ nɛɛŋ nɛ ba si vɔbɔ
aŋ ŋmuŋmoo duu vɛŋ. U bi
sɛi duu vɛŋ aŋ dudɔgisɛ u
titia nɛ.’ 15 Ŋii nɛ mi piɛsɛ,
‘Kubɛɛ nɛ, Tiina?’ Ŋii nɛ Ti-
ina bul, ‘Mi nɛ ŋaa Yesu, nii-
la ŋ si to naasiŋ a dudɔgisɛ.
16 Ama sii chiŋ. Mi kɛŋ mi
titia ku dagiŋ di mi liisiŋ di
ŋ tiŋ tiŋtiŋŋaa pimi nɛ, a
ŋaa mi siada tiina, a bula
pi niaa ŋ si nami ŋii jiniŋ,
ari ŋii ŋ si jaŋ bira nami
maachie. 17 Mi jaŋ timiŋ di
ŋ mu Iziral tiŋŋaa teeŋ ari

nialiŋ si bi Ju̱u timma ŋaa
kala teeŋ. Di ba níi walimiŋ,
mi jaŋ laaŋ ta ba nisiŋ lɛ.
18 Mi jaŋ timiŋ di ŋ mu ŋaa
di ba siaa suri, a kɛŋba di
ba birima lii birimiŋ tuɔŋ a
ku juu pulumuŋ tuɔŋ, a ŋaa
di ba lii Sitaani nisiŋ lɛ a kɔ
Wia teeŋ. Di ba nɛ ŋaa ŋii
aŋ laa mi wiaa dii, Wia jaŋ
joŋ ba haachɛba chɛba. Ba
jaŋ wuo na leriŋ Wia si tuɔsa
nialiŋ tuɔŋ.’

Pɔɔl to u tiŋtiŋŋaa naasiŋ

19 Ŋii wiaa kuoro, mi bi
yiikori-la si lii wia nyuŋ wiaa
via. 20 Ŋii nɛ mi suomo bul
Wia wiaa Damaasikas lɛ ari
Jerusalɛm lɛ a kaa mu Judiya
tiŋteeŋ kala, ari nialiŋ si bi
Ju̱u timma ŋaa tuɔŋ. Mi
bula piba di ba birima lii
ba haachɛba lɛ aŋ birima
to Wia, aŋ ŋiŋaa wialiŋ si
jaŋ dagɛ ari ba birima lii
ba haachɛba lɛ nɛ. 21 Wiiŋ
deeŋ wiaa nɛ tii Ju̱u tiŋŋaa
kɛŋmi Wia-dia lɛ aa chɛ di
ba kpumi. 22 Ama ari jiniŋ
kala Wia haa pɛmi lɛ nɛ, ŋii
nɛ tii mi chiŋ daha aa bul
wiaa deeŋba kala mi si ŋaa
siada a pima, ma ni-balaa ari
ma ni-biisiŋ kala. Wiiŋ deeŋ
mi síi bul, u titia nɛ nialiŋ fa
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ari Moosis kala fa
bul ari wii-la jaŋ ŋaa. 23 Ba
fa bula ari Kirisito jaŋ na
hɛɛŋ a suu, a laa sipaaŋ a
sii suuŋ lɛ nialiŋ si suba kala
tuɔŋ. Ba bira bula pi Ju̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ma ŋaa ba si jaŋ ŋaa
ŋii a na pulumuŋ.”

24 Pɔɔl si bul wiaa duu laa
u titia ŋii, Fɛsitis kpiau lɛ
a bula pu a bul, “Pɔɔl, ŋŋ
nyaasɛ nɛ. Ŋ wu-jiŋ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ kɛniŋ nyinyaasɛ nɛ.”
25 Ŋii nɛ Pɔɔl bul, “Mi bi
nyaasɛ mi nyina. Wutitii
nɛ mii bul. Mi siaa kala
nɛ fiɛla. 26 Kuoro Agiripa,
ŋ jiŋ wiaa deeŋba kala nɛ.
Ŋii nɛ tii mi wuo bubulba
ari nyu-duoŋ. Mi jima ari
wiaa deeŋba kuŋ-kala tuo ŋ
si bi jiŋ. Wiaa deeŋba kala
si ŋaa, ba bi wu-faalia ŋaa.
27 Kuoro, ŋ laa nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ wiaa dii nɛɛ? Mi jima ŋ
laa dii nɛ.” 28 Ŋii nɛ kuoro
Agiripa piɛsɛ Pɔɔl a bul, “Ŋ
biina lɛɛlɛ-bie deeŋ ŋ jaŋ
wuo leŋ di mi laa Yesu wiaa
dii a tutou koo?” 29 Ŋii nɛ
Pɔɔl bul, “U ŋaa lɛɛlɛ-bie koo
u bi lɛɛlɛ-bie ŋaa, mii chuɔlɛ
Wia nɛ di ma di ni-kaana-
la kala síi jegile nii mi teeŋ
jiniŋ deeŋ, di ma ku nagɛmi
ari mi si laa Yesu wiaa dii
ŋii. Ama mi bí chɛ di ma
nagɛmi ari ba si kɛŋmi vɔɔ
ari chɔrumɔɔ ŋla.”

30 Pɔɔl si bul wiaa deeŋba
dɛrɛ, ŋii nɛ tiŋteeŋ kuoro
ari nii-la si chiŋ kuori-baliŋ
nyuŋ ari Bɛɛnis ari nialiŋ
kala fa si hɔnɔ, ba sii di
ba viiri. 31 Ba si lii di-
jaliŋ ŋii, ba bula pipi dɔŋɔ a
bul, “Baala deeŋ bi wii-kala
cheye a magɛ di ba kpuu koo
di ba kɛnu tɔ dia.” 32 Ŋii nɛ
Agiripa bula pi Fɛsitis a bul,
“Di baala deeŋ fa bi woŋbiiŋ
sula ari u jaŋ mu kuori-baliŋ
teeŋ duu dii u sariya, mi fa

jaŋ bul di ŋ joŋu ta.”

27

Pɔɔl juu liiŋ daboro a duoro mu Rom

1 Ŋii nɛ ba vuurɛ di
la juu liiŋ daboro a mu
Itali. Ba joŋ Pɔɔl hɛ laali-
yuoroo kuhiaŋ kubala nisiŋ
lɛ a pɛ daŋsarikaba dɔŋsuŋ
lɛ. U lii Rom nɛ a fa
ŋaa kuhiaŋ Rom kuori-baliŋ
laali-yuoroo tuɔŋ. Baa yiru
Julias. 2 La mu juu liiŋ
daboro si lii taŋ kubala baa
yirɛ Adamiitam a ŋaa siri
duu mu tasi-la si hɛ mugi-
baliŋ niiŋ Esia tiŋteeŋ lɛ.
Baal kubala baa yirɛ Arisi-
taakis ma fa hɛ la tuɔŋ nɛ.
U fa ŋaa Masidoonia tiina nɛ
a lii Tɛsalonaaka. La si mu
ŋii, 3 u taŋ si pula la mu yi
taŋ kubala baa yirɛ Saadɔŋ.
Julias fa kɛŋ zile Pɔɔl teeŋ
a pu woŋbiiŋ duu mu na u
naŋdɔŋsuŋ, di u níi chɛ kuŋ
maa, di ba pɛu lɛ. 4 La bira
sii dimɛ. La síi mu, di peliŋ
lu lii lee-la la fa si chaasa. La
miira mu to tiŋteeŋ kubala
liiŋ si gollo chu, baa yirɛ
Saapɔs. La to sɛmɛ-la si kɛrɛ
peliŋ. 5 La kpɛrɛ to Siliisia
ari Paŋfiilia tiŋteeŋ niiŋ, a
mu yi lee kubala baa yirɛ
Maara. U fa hɛ Laasa tiŋteeŋ
nɛ. 6 Dimɛ nɛ laali-yuoroo
kuhiaŋ-la na liiŋ daboro
dɔŋɔ duu lii Alɛkizaŋdia aa
mu Itali. U ŋaa la juu.
7 La fiɛla duori ŋii deeŋ
deeŋ tapulaa baŋmɛnɛ a na
hɛɛŋ kiŋkɛŋ, aŋ sisɛlɛ ku
kpagɛ taŋ kubala baa yirɛ
Sinaadas. Pel-la bi sɛyɛ di
la to dimɛ. Ŋii nɛ la bira
kpɛrɛ to tiŋteeŋ kubala liiŋ
si gollo chu, baa yirɛ Kiriiti, a
ku yi lee kubala baa yirɛ Sal-
imooni. La kpɛrɛ to tiŋtee-la
sɛmɛ-la si kɛrɛ peliŋ. 8 La si
kpɛrɛ to lii-la niiŋ ŋii, la na
hɛɛŋ woruŋ aŋ-na ku yi lee
kubala baa yirɛ Fɛɛ Heeviŋs.
U fa kpagɛ taŋ kubala baa
yirɛ Lasiya.

9 La hɔŋ dimɛ a dieni,
J̱uu tiŋŋaa tapul-bal-la ba si
yie kpu pusuŋ pi Wia, duu
joŋ ba haachɛba chɛba, ku
kieli. Bua-la lɛ liiŋ duoruŋ
yie hɛi nɛ. Ŋii nɛ Pɔɔl bul
wiiŋ deeŋ chagilɛba a bul,
10 “Mi naaŋbiiriŋ, mi na ari
la woŋbii-la vɛniŋ jaŋ kper-
ila. Má leŋ di la hɔŋ daha.
Di la nɛ si la mu, la liiŋ
daboro ari la chugusuŋ jaŋ
chei, la dɔŋsuŋ ma jaŋ suu.”
11 Ama laali-yuoroo kuhiaŋ-
la fa bi Pɔɔl teeŋ jegile nii,
aŋ jegilee nii liiŋ daboro-
la kuhiaŋ ari liiŋ daboro-la
tiina teeŋ. 12 Ba si lee-la bi
zɔŋ ari ba si jaŋ hɛ dimɛ
yibiiniŋ lɛ. Ba tuɔŋ jesiŋ
kala fa cho di ba juu liiŋ
daboro-la, a wiwalimɛ di ba
nɛ wuolo, di ba mu yi taŋ
kubala baa yirɛ Fiinis a hɛ
dimɛ yibiiniŋ. Fiinis nɛ fa
ŋaa lee-la liiŋ daborusuŋ si
yie chiŋ a hɛ Kiriiti tiŋteeŋ.
U fa hɛ taŋ sɛmɛ ari taŋ
bubuɔŋ pɛgɛ, a bira piŋ taŋ
sɛmɛ ari taŋ nyuŋ pɛgɛ maa
a kɛrɛ peliŋ.

Lii-peliŋ lu mugi-baliŋ lɛ

13 Ŋii nɛ peliŋ fiɛla lu a lii
taŋ bubuɔŋ a kukɔ. Nialiŋ

biina ari ba jaŋ na woŋbiiŋ
a vɛŋ ari ba fa si biina ŋii
ba tuɔŋ lɛ. Ŋii nɛ ba kɛŋ
hɔɔ-bal-la ba si yie kaa chagɛ
liiŋ daboro-la a kaa liisɛ a hɛ
liiŋ daboro-la tuɔŋ, aŋ duoro
kpɛrɛ to Kiriiti tiŋteeŋ niiŋ
ŋii. 14 U bi diene di peli-duoŋ
faasa lu a lii taŋ nyuŋ ari
wii-pɔsuŋ pɛgɛ. U lii tiŋteeŋ
liiŋ si gollo chu nɛ a kukɔ.
15 U ku ŋmoo liiŋ daboro-
la, la bi pel-la wuo chaasɛ.
La bi wii-kala wuo ŋaa. Ŋii
wiaa la leŋ pel-la kɛŋ liiŋ
daboro-la mu lee-la u si lu
mumu. 16 Ŋii nɛ la to lee
kubala liiŋ si gollo chu baa
yirɛ Kaada, a to u taŋ sɛmɛ.
U kɛrɛ pel-la mua. Dimɛ la
na hɛɛŋ woruŋ aŋ-na wuo
kɛŋ liiŋ dabori-bie-la la fa
si joŋo vɔɔ liiŋ daboro-la
hariŋ. 17 Ba lɛrɛ liiŋ dabori-
bie-la ku juu liiŋ daboro-la
tuɔŋ a kɛŋ ŋmɛsiŋ vɔbu, aŋ
vɔɔ liiŋ daboro-la kala kpaŋ
kpaŋ. Fawulluŋ fa kɛŋba ari
ba jaŋ vɛnɛ mu juu hagili-
buŋbugulo-la tuɔŋ si golli
Liibia tiŋteeŋ a pɛ dimɛ. Ŋii
nɛ ba kɛŋ gɛnni-la ba fa si
joŋo vɔɔ liiŋ daboro-la nyuŋ
di peliŋ kaa vɛŋ a kaa ta
ba suusa tuu, aŋ leŋ pel-la
kɛŋ liiŋ daboro-la aa vɛŋ.
18 Pel-la faasa lu ŋii nɛ deeŋ
deeŋ. Taŋ si pula ba suomo
chaarɛ chugusu-la si hɛ liiŋ
daboro-la tuɔŋ a yuo tita.
19 Taŋ si pula, la titia chaarɛ
liiŋ daboro-la kiaa ba si kaa
wasɛ liiŋ daboro-la dɔŋsuŋ a
yuo ta. 20 La tapulaa yuga
wia si bi pɔsɔ, chɛŋwulaa
ma bi lia. Ka pel-la ha faasa
lu kiŋkɛŋ. Pel-la si faasa lu
ŋii, la bira bi yiɛla ari la jaŋ
kɛŋ miisiŋ.

21 Nialiŋ diene ba bi kiaa
die. Ba si diene ba bi
kiaa die ŋii, Pɔɔl sii chiŋ ba
sipaaŋ a bula piba a bul, “Mi
naaŋbiiriŋ, u fa maga di ma
jegile nii mi teeŋ. Di ma
nɛ fa jegile nii mi teeŋ, la
nɛ fa bi Kiriiti lɛ lia, la kiaa
deeŋba kala si cheye, ba fa
bi chei. Kialiŋ kala si lɛlɛ
ma fa bi lɛl. 22 Ama mii
sulma, má nyirɛ bɔyɛ. Liiŋ
daboro duŋduŋa nɛ jaŋ lɛl,
ama ma kuŋ-kala bi jaŋ suu.
23 Wia-la si tiimi, mi maa
chuɔlu. U tiŋdaara dia kɔ
mi teeŋ titaŋiŋ 24 a bula pimi
a bul, ‘Pɔɔl, sí fawulluŋ fá.
Ŋ jaŋ mu chiŋ kuori-baliŋ
sipaaŋ. Wia tiŋ ŋ wiaa nɛ
a leŋ ma di nialiŋ kala si hɛ
liiŋ daboro tuɔŋ, ma kala jaŋ
kɛŋ miisiŋ.’ 25 Ŋii wiaa, mi
naaŋbiiriŋ, má nyirɛ bɔyɛ.
Mi ŋaa Wia yarida ari wii-la
kala u si bula, u jaŋ chaasa
ŋaa. 26 Ama la ta jaŋ mu
chiŋ duŋdoli-bie kubala lɛ
nɛ liiŋ si gollo chu.”

27 Pel-la kɛŋla kaa vɛŋ ŋii
nɛ tapulaa fii ari banɛsɛ
mugi-bal-la ba síi yirɛ Adira
tuɔŋ. U titaŋ-la ari tita-
siesee nialiŋ síi duori liiŋ
daboro-la, ba biinɛ ari baa
mu duŋdolo niiŋ nɛ. 28 Ŋii
nɛ ba joŋ kuŋ hɛ lii-la
lɛ di ba magisɛ a na u
luŋuŋ. Ba na duu luŋie a
magɛ naakieliŋ mahiŋ balia.
Muapilii ba bira magisɛ a na
duu ŋaa naakieliŋ mara ari
fii. 29 Fawulluŋ fa kɛŋba ari

ba jaŋ mu ŋmoo buŋ. Ŋii
nɛ ba chaarɛ hɔɔnu-la ba si
yie kaa chichagɛ liiŋ daboro-
la a kikii. Ba banɛsɛ nɛ ba
chaarɛ liiŋ daboro-la hariŋ
a chagu kii, aŋ susul Wia di
taŋ-pul di ba na pulumuŋ.
30 Ŋii nɛ nialiŋ fa síi duori
liiŋ daboro-la lii a chichɛ di
ba fá, aŋ ka liiŋ daboro-
la ari ni-kaanaa. Ba liisɛ
liiŋ dabori-bie-la a hɛ liiŋ
tuɔŋ, a fufugi ari baa chɛ
di ba lii liisɛ hɔɔ-la ba si
kaa chichagɛ liiŋ daboro-la
sipaaŋ nɛ. 31 Ŋii nɛ Pɔɔl jiŋ a
bula pi laali-yuoroo kuhiaŋ-
la ari laali-yuoro-la a bul,
“Ma bi jaŋ kɛŋ miisiŋ, see
nialiŋ síi duori liiŋ daboro-la
hɛ liiŋ daboro tuɔŋ.” 32 Pɔɔl
si bul ŋii, laali-yuoro-la keri
ŋmɛsi-la ba fa si kaa vɔɔ liiŋ
dabori-bie-la, a leŋ liiŋ joŋo
viiri.

33 Taŋ si kpagɛ puluŋ, Pɔɔl
sul nialiŋ kala si hɛ liiŋ
daboro-la tuɔŋ di ba dii kiaa
a bul, “Tapulaa fii ari banɛsɛ
nɛ ŋla ma síi gbɛrɛ wii-la si
jaŋ ŋaama. Ma bi kuŋ-kala
die. 34 Ŋii wiaa mii sulma
di ma dii kiaa. Di ma nɛ
dii kiaa, ma jaŋ kɛŋ doluŋ
a wuo laa ma titia a kɛŋ
miisiŋ. Ma kuŋ nyu-puŋ ma
bi jaŋ wii.” 35 Pɔɔl si bul
ŋii dɛrɛ, u joŋ boroboro, a
chuɔlɛ Wia ba kala sipaaŋ,
aŋ chɔgɛ didii. 36 Ba nyirɛ
bɔyɛ, ba kuŋ-kala ma dii
kudiilee. 37 La nialiŋ kala
fa si hɛ liiŋ daboro-la tuɔŋ
fa ŋaa zɔ-balia ari mahiŋ
batori ari fii ari balidu nɛ.
38 Ba kala si dii kiaa vɔgɛ,
ba chaarɛ mia-la fa si hɛ
liiŋ daboro-la lɛ a ta, di liiŋ
daboro-la sí faasa yuŋ.

Liiŋ daboro ka chei nɛ

39 Taŋ si pula, nialiŋ síi
duori liiŋ daboro-la bi wuo
jiŋ di ba yi duŋdolo-la niiŋ
nɛ, ka ba yi. Ba na di tiŋteeŋ
nɛ golli lii-la chu, lii-la bi jal.
Lee-la kala taalɛ. Ba biina
ba jaŋ wuo kɛŋ liiŋ daboro-
la a lii lii-la niiŋ. 40 Ŋii nɛ ba
keri hɔɔ-bala-la ba fa si yie
kaa chichagɛ liiŋ daboro-la a
lo hɛ liiŋ lɛ. Ba kɛŋ ŋmɛŋ-
la ma puri ba si kaa vɔɔ
danyine-la ba fa si kaa kuku-
osi liiŋ, a didagɛ liiŋ daboro-
la woŋbiiŋ. Ba bira wasa
kɛŋ gɛnni-la maa ba si kaa
vɔɔ liiŋ daboro-la sipaaŋ,
di peliŋ kɛŋ liiŋ daboro-la
vivɛŋ. Ba wasa kaa ta ba
jil a vɔɔ, di peliŋ kaa vɛnɛ
mu lii-la niiŋ. 41 Ama liiŋ
daboro-la fá mu juu hagili-
buŋbugulo tuɔŋ fuo-balaa
balia si ku cheŋ dɔŋɔ a kuro
bil. Daboro-la sipaaŋ muurɛ,
u bi wuo vɛŋ, aŋ ka pel-
bal-la ŋaa lii-peliŋ ku ŋmoo
liiŋ daboro-la, a ŋaa u hariŋ
kala bori. 42 Ŋii nɛ laali-
yuoro-la vuurɛ di ba kpu
daŋsarikaba-la kala, di ba
kuŋ-kala sí wuo lii a duori
lii-la a fá lɛl. 43 Ka laali-
yuoroo kuhiaŋ-la faa chɛ
duu laa Pɔɔl ta, ŋii nɛ u bula
piba di ba sí ŋii ŋaa. U
ta bula piba ari nialiŋ kala
sí jiŋ liiŋ a hɛ liiŋ daboro-
la tuɔŋ, di ba laa sipaaŋ
fula tuu a duoro mu lii-la
niiŋ, 44 aŋ ka di ni-kaana-la

ma tuu, di dɔŋsuŋ paa daa-
borusuŋ, di dɔŋsuŋ ma paa
liiŋ daboro-la dabori-yɛrie-
la, a ma kaa duori liiŋ lii. Ŋla
nɛ la kala ŋaa a lii lii-la niiŋ.

28

Pɔɔl hɛ Malita lɛ

1 La si lii liiŋ niiŋ a laa la
miisiŋ ŋii, la na ari tiŋteeŋ
nɛ liiŋ gollo chu ŋii. Nialiŋ si
hɛ lee-la bula pila ari tiŋtee-
la yiriŋ nɛ Malita. 2 Nialiŋ
kɛŋla woruŋ lee-la, a pɛla lɛ
kiŋkɛŋ. La si hɛ dimɛ ŋii,
duonuŋ suomo ninii. Leriŋ
fiɛla woruŋ. Ba hɛ nyiniŋ
pila la wiwieni. 3 Pɔɔl mu
jaa daasiŋ a kaa ku hɛ nyiniŋ
lɛ, di dimiŋ hɛ daasi-la lɛ.
Wulimiŋ kɛŋ diŋ-la u ku
lii a dima pɛ Pɔɔl nisiŋ lɛ.
4 Nialiŋ si hɛ lee-la na di diŋ-
la dima pɛ Pɔɔl nisiŋ lɛ ŋii.
Ba bula pipi dɔŋɔ a bul, "U
naga baala deeŋ ka kpu niaa
nɛ. U wuo lii liiŋ tuɔŋ a kɛŋ
miisiŋ, ama Wia bi sɛyɛ duu
kɛŋ miisiŋ." 5 Ŋii nɛ Pɔɔl
kɛŋ diŋ-la kpesi u tel nyiŋ-
la tuɔŋ, ama diŋ-la si dimu
ŋii, u buu wii-kala ŋaa. 6 Ba
faa gbɛrɛ diŋ-la si diŋ Pɔɔl
ŋii duu ŋmɛrɛ, koo duu guu
tele suu, di ba na. Ba gbɛrɛ a
dieni. Ba si gbɛrɛ a dieni ŋii,
ba bi na ari wii-kala ŋaau lɛ.
Ba kɛŋ ba tuɔbiinaa birimɛ a
bul duu ŋaa vene nɛ.

7 Tiŋtee-la kuoro yiriŋ nɛ
fa Pubilias. U bagisiŋ ma fa
kpagɛ lee-la nɛ. U kɛŋla kaa
mu u leriŋ, a kɛŋla woruŋ
tapulaa batori. 8 Kuoru-la
nyimma faa wiilɛ nɛ a piŋ
dia lɛ. U yaraa fa lima nɛ,
aŋ ka u ninigilɛ. Ŋii nɛ Pɔɔl
juu nau u dia lɛ a joŋ u nisiŋ
daŋu lɛ a chuɔlɛ Wia pu, u
duori. 9 Pɔɔl fa si ŋaa ŋii,
puwuolo-la kala fa si hɛ lee-
la kɔ Pɔɔl teeŋ. U ŋaa ba
duori. 10 Ba pila chɔgitaba
yugɛ. Bua-la lɛ la síi chɛ di
la sii juu liiŋ daboro a duoro
viiri, ba joŋ kialiŋ kala la síi
chɛ a hɛ liiŋ daboro-la lɛ di
la kaa joŋ woŋbiiŋ.

Pɔɔl lii Malita lɛ a mu Rom tiŋteeŋ

11 La hɛ dimɛ chɛŋsiŋ
batori nɛ aŋ sii juu liiŋ
daboro a lii Alɛkizaŋdia.
Liiŋ daboro-la yiriŋ nɛ veŋ-
daaliɛriŋ. Yibiiniŋ fa si
suomo, ba fa vɔɔ liiŋ daboro-
la a bil nɛ liiŋ niiŋ. 12 La
síi mu ŋii, la mu yi taŋ
kubala baa yirɛ Sirakas, a
chua dimɛ tapulaa batori.
13 La bira lii dimɛ a juu
liiŋ daboro, a duoro mu taŋ
kubala baa yirɛ Riigiam. U
taŋ si pula, peliŋ bira suomo
lu a lii taŋ bubuɔŋ. U tapu-
laa balia chɛɛŋ nɛ la ku yi
taŋ kubala baa yirɛ Putooli.
14 La na nialiŋ dɔŋsuŋ si laa
Yesu wiaa dii dimɛ. Ba si,
di la chua ba teeŋ tapulaa
balipɛ. La chua. Ŋii nɛ la
bira lii dimɛ a mumu Rom.
15 La naaŋbiiri-la si laa Yesu
wiaa dii Rom lɛ nii la wiaa
ari laa kɔ nɛ. Ba ku cheŋla
di-bolii. Ba dɔŋsuŋ cheŋla
lee kubala baa yirɛ Apias
Yɔbɔ. Dɔŋsuŋ ma cheŋla
lee-la ba síi yirɛ Diisiŋ ba-
tori Nuhuɔraa síi chua dimɛ.

Pɔɔl si naba, u lɔllɛ Wia aŋ
nyirɛ u bɔyɛ.

Pɔɔl hɛ Rom lɛ

16 La si yi Rom, ba pi
Pɔɔl woŋbiiŋ duu jujuu u
duŋduŋa dia, ka ba ŋaa
laali-yuoro kubala bibenu.
17 U tapulaa batori chɛɛŋ
Pɔɔl yirɛ J̱u̱u tiŋŋaa kuhi-
asiŋ taŋ-la lɛ ba ku hilimi.
Ba si ku hilimi ŋii, u bula
piba a bul, "Mi naaŋbiiriŋ,
mi bi wii-kala ŋaa chei la
niaa lɛ, mi bi la naabalimaba
kisinniŋ ma cheye. Ama
ba kɛŋmi a tɔ dia Jerusalɛm
lɛ, aŋ bira joŋmi a hɛ Rom
tiŋŋaa nisiŋ lɛ ŋla. 18 Ba
piɛsɛmi a na ari mi bi wii-
kala cheye a magɛ di ba
kpumi. Ŋii nɛ tii ba chichɛ
di ba joŋmi ta. 19 Ama J̱u̱u
tiŋŋaa bi sɛyɛ di ba joŋmi ta,
ŋii nɛ fugɛmi mi sul woŋbiiŋ
di ba kɛŋmi kaa kɔ kuori-
baliŋ teeŋ duu dii mi sariya.
Ama mi-na bi wu-bɔŋ kala
kɛnɛ di mi bul a mu tigɛ
mi niaa J̱u̱u tiŋŋaa lɛ. Ba
nɛ fugɛmi mi kɔ kuori-baliŋ
teeŋ. 20 Ŋla nɛ tii mi si
mi jaŋ nama di la bul wiaa.
Ba kɛŋ chɔrumɔɔ deeŋba
vɔɔmi a tiŋ nii-la wiaa ma
Iziral tiŋŋaa síi yiɛlɛ ari u
jaŋ kɔ lɛ nɛ." 21 Pɔɔl si bul
ŋii, ba bula pu a bul, "La
bi teŋ kala laa a lii Judiya a
mu tigɛ ŋ lɛ. La naaŋbiiriŋ
kubala ma bi lee-la lii kɔ a
ku bul wu-bɔŋ a tigɛ ŋ lɛ.
22 Ama la jima ari lee-na kala
niaa yie bubul wu-bɔŋŋɔɔ a
mu tigɛ paati-la ŋ síi to nɛ.
Ŋii nɛ tii la chichɛ di la nii
wialiŋ ŋ si laa dii."

23 Ŋii nɛ ba hɛ tapuluŋ pi
Pɔɔl. Tapulii-la si yie, niaa
yuga a kɔ lee-la Pɔɔl síi juu.
Pɔɔl bul Wia kuorii-la wiaa a
pipiba siifiɛsiŋ a lii chichuɔŋ
kala a kaa mumu didaaniŋ.
U karimɛ wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ari nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa si
ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ.
U dagɛba ŋii a bul Yesu wiaa
piba, a wiwalimɛ di ba laa
Yesu wiaa dii. 24 Nialiŋ si nii
wialiŋ u si bula, ba dɔŋsuŋ
laa dii, dɔŋsuŋ ma bi laa dii.
25 Wiaa deeŋba nɛ Pɔɔl bul,
ka ba kɛŋ wiaa lɛrɛ dɔŋɔ lɛ
a sii viiri. U bula piba a bul,
"Wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si to
Azaaya lɛ ŋii a ŋaa u bula
pi ma naabalimaba, ba ŋaa
wutitii. Azaaya fa ŋaa nii-la
fa síi bul wiaa u doluŋ lɛ nɛ.
26 U fa bula a bul,

'Mu niaa deeŋba teeŋ a bula
piba a bul,
Ma jaŋ jegile nii wiaa aŋ bi
ba bubuɔŋ jiŋ.
Ma jaŋ chaarɛ ma siaa
kala aŋ bi kuŋ-kala
jaŋ na,
27 bɛɛ wiaa niaa deeŋba
nyuŋ dolie,
ba tɔ ba digilaa di ba sí
wii nii.
Ba kɛŋ ba siaa ma tɔ di
ba sí kuŋ-kala na.
Wia si, di ŋii dee ba siaa fa
jaŋ nina,
ba digilaa ma fa jaŋ ninii
wiaa.
Ba nyusuŋ ma fa jaŋ jijiŋ
wiaa bubuɔsaa.

Ba fa jaŋ birima tomi
di mi ŋaa di ba duori.' "
28 Ŋii nɛ Pɔɔl bira bula piba
a bul, "U maga di ma jiŋ ari
baa bul Wia wu-zɔmɔ-la si
laa niaa tita a pi nialiŋ si bi
J̠u̠u tiŋŋaa ŋaa nɛ. Ba jaŋ
jegile nii." 29 Pɔɔl si bul wiaa
deeŋba dɛrɛ, J̠u̠u timma-la
kɛŋ wialiŋ lilɛrɛ dɔŋɔ lɛ si-
ifiɛsiŋ, a sii viiri.
30 Pɔɔl hɔŋ Rom lɛ jisiŋ
balia, a yɔɔ u dia u titia lɛ
a jujuu. Nuu-na kala si kɔ
duu nau, u yie kɛnu woruŋ
nɛ. 31 U bul Wia kuorii-la
wiaa a pi niaa, a dagɛ la
Tiina Yesu Kirisito ma wiaa
ari nyu-duoŋ. Nuu-kala buu
tɔ ari u sí ŋii ŋaa.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI
ROM TIŊŊAA

1 Mi-na Pɔɔl, si ŋaa Yesu
Kirisito tiŋtinna, mi níi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
ma Rom tiŋŋaa. Wia nɛ
yirɛmi mi ŋaa u naŋzɔɔ.
U liisɛmi di mi bul u wu-
zɔmɔ-la a pi niaa nɛ. 2 Wia
to nialiŋ síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ faafaa
kala a bula piba di u jaŋ
leŋ di ba bul u wu-zɔmɔ-la
a pi niaa. Ba ŋmuŋsɛ ŋii
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ. 3 Wu-
zɔŋŋɔɔ deeŋba tigɛ la Tiina
Yesu Kirisito lɛ nɛ. U ŋaa
Wia Bii nɛ a ŋaa nuhuobiiŋ
maa. U ŋaa la naabalima
kuoro Devit nihii nɛ. 4 Ama
Wia si chisu suuŋ lɛ ŋii, u
ŋii wuo dagɛ ari u ŋaa Wia
Bii nɛ, a kɛŋ doluŋ a kɛŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la si kɛŋ tuɔ-
pula maa. 5 U lahɔrimɔ lɛ
Wia leŋe mi ŋaa u naŋzɔɔ
a bul u wu-zɔmɔ-la wiaa a
pi dunia niaa kala, di ba laa
dii a to Yesu niiŋ a wuo zil u
yiriŋ.

6 Ma ma Rom tiŋŋaa hɛ
niaa deeŋba tuɔŋ nɛ. Wia
liisɛma nɛ di Yesu Kirisito
tiima. 7 Ŋii wiaa mi ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ pipi ma nialiŋ
kala si hɛ Rom lɛ, ma nialiŋ
Wia si cho a liisɛma di ma
ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa. La Ny-
imma Wia ari la Tiina Yesu
lahɔrimɔ lɛ, ba jaŋ pɛma lɛ
di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl sul Wia, Rom tiŋŋaa wiaa

8 Wii-la mi si kɛnɛ di mi laa
sipaaŋ bul nɛ ŋla: Mi to Yesu
Kirisito lɛ aa lɔllɛ Wia ma
kala wiaa, bɛɛ wiaa dunia
nuu-kala nii ma yarida wiaa
nɛ. 9 Wia-la mi si timaa
pa ari mi tuɔ-bala aa bul u
Bie wu-zɔmɔ-la wiaa, u nɛ
ŋaa mi siada tiina ari bua-na
kala lɛ di mi níi chuɔlu, mi
yie liliisi ma wiaa nɛ. 10 Mi
yie sulu a chichɛ woŋbiiŋ di
mi ku nama. Duu nɛ sɛyɛ,
mi jaŋ ku nama lɛɛlɛ. 11 Mi
cho di mi ku nama nɛ ari
siifiɛsiŋ, a pɛma lɛ ari kialiŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la síi chɛ duu
joŋo pima di ma dol. 12 Wii-
la mi si bul nɛ ŋla: La jaŋ
pipɛ dɔŋɔ lɛ. Mi si ŋaa
yarida ŋii jaŋ leŋ di ma nyuŋ
nyaasɛ. Ma ma si ŋaa yarida
ŋii jaŋ leŋ di mi ma nyuŋ
nyaasɛ.

13 Mi naaŋbiiriŋ, mi cho
di ma jiŋ, ari mi walima
walima di mi ku nama nɛ,
ama wii nɛ yie tii mi bi kɔ.
Mi cho di mi ŋaa di niaa lii
ma tuɔŋ nɛ a ku to Wia, ari
mi si ŋaa ŋii nialiŋ dɔŋsuŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ. 14 U
maga di mi tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa
niaa tuɔŋ. Giriik tiŋŋaa ari
nialiŋ kala si bi Giriik tiŋŋaa
ŋaa, wu-jinnaa ari nialiŋ si
bi wiaa jiŋ, ba kala tuɔŋ
nɛ u maga di mi tiŋ Wia
tiŋtiŋŋaa. 15 Ŋii nɛ tii mi
cho di mi bul Wia wu-zɔmɔ-
la a pi ma nialiŋ si hɛ Rom
tiŋteeŋ lɛ.

Wia wu-zɔmɔ-la kɛŋ doluŋ

16 Mi bi hiisiŋ ka fa di
mi bul Wia wu-zɔmɔ-la, bɛɛ
wiaa u nɛ ŋaa Wia doluŋ.
Nialiŋ si ŋaaba yarida, J̱u̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa kala, Wia jaŋ
laaba ta. 17 Wia wu-zɔmɔ-la
dagɛ ŋii Wia si ŋaa niaa wuo
kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ. U
daga ari nialiŋ si kɛŋ yarida,
ba kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, di
ba wuo chiŋ ba yarida naaŋ
lɛ a mu dɛrɛ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,

"Nii-la kala si ŋaa Wia yarida, u tiina ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ Wia sipaaŋ,
u jaŋ kɛŋ miisiŋ."

Wia baaniŋ sii ni-bɔŋŋɔɔ lɛ

18 Wia baaniŋ sii ni-
bɔŋŋɔɔ ari nialiŋ si bi u niiŋ
wiaa ka to lɛ nɛ, bɛɛ wiaa
ba wu-ŋaalaa nyagɛ wutitii-
la bil nɛ. 19 Wialiŋ niaa si
maga di ba jiŋ a tigɛ Wia
lɛ, ba woŋbiiŋ chaasa piŋ
nɛ. Wia nɛ dagɛba. 20 La bi
Wia nagisiŋ wuo jiŋ. Ama
la wuo chaasa na ŋii u si
kɛŋ dol-la si bi dɛrɛ. U bi
nuhuobiine naga. U dagɛla
wiaa deeŋba, a suomi bua-
la lɛ u si ŋaa dunia a kaa
kukɔ jiniŋ. Kialiŋ kala u si
ŋaa dagɛla ŋii. Ŋii wiaa ni-
bɔŋŋɔɔ deeŋba bi jaŋ wuo
bul ari ba bi jiŋ. 21 Ba jiŋ
Wia nɛ, ama ba buu zil ari u
ŋaa Wia. Ba buu ka lɔllɛ. Ba
tuɔbiinaa kala birima nɛ ba
ŋiŋaa wu-liiliŋ. Ba tuɔbiiŋ-
lɔrunu-la kɛŋba kaa mu hɛ
birimiŋ tuɔŋ. 22 Ba to ba
yaariŋ lɛ a bul ari ba kɛŋ
wu-jimiŋ nɛ. 23 U fa maga
di ba chuchuɔlɛ Wia-la si
kɛŋ yiriŋ aŋ bi suu. Ka ba
via aŋ miira mɛ kiaa si nagɛ
nuhuobiinee a susuu, a bira
mɛ kialiŋ si nagɛ diibiisiŋ
ari pusuŋ ari kialiŋ síi tuuri
tiŋteeŋ, a chuchuɔlɛ.

24 Ŋii wiaa Wia joŋba ta ba
tuto ba titia tuɔbiiŋ-lɔrunu-
la ba síi cho, a ŋiŋaa wu-
liiliŋ dɔŋɔ lɛ. 25 Wutitii-
la ba si jima a tigɛ Wia lɛ,
ba joŋu lenni wu-nyiariŋ, a
miira chuchuɔlɛ kialiŋ u si
ŋaa, aŋ via di ba chuchuɔlɛ
Nii-la si ŋaaba. U maga di
la didɛnnu a kaa mu wuu.
Ami.

26 A tiŋ ŋii wiaa, Wia joŋba
ta nɛ di baa ŋaa wu-liiliŋ a
hihiisɛ ba titia. Haalaa ma
via di ba di ba balaba pipiŋ,
aŋ pipiŋ ba ha-dɔŋsuŋ teeŋ.
27 Ŋii titia nɛ baalaa ma via
di ba jaa haalaa ari Wia
si si ba ŋaa ŋii, aŋ miira
kɛŋ ba ba-dɔŋsuŋ pipiŋ a
hihiɛnɛ dɔŋɔ, a ŋiŋaa hiisi
wiaa dɔŋɔ lɛ. Ba síi ŋaa
ŋii, baa dɔgisɛ ba titia nɛ ŋii.
Dɔgisunu-la magɛ ba yaraa
lɛ.

28 Niaa deeŋba bi sɛi di ba
jiŋ Wia. Ŋii nɛ tii Wia leŋba
ta ba tuto ba tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔ-
la hariŋ a ŋiŋaa wialiŋ si
bi maga di baa ŋaa. 29 Baa
ŋaa wu-bɔŋ yiri-yiri-na kala
nɛ. Ba kɛŋ niaa kiaa lilaa,
aa ŋaa wu-lɔrunuŋ, a kɛŋ
yaribieriŋ, a kpukpu niaa,
a yuyuo yuosuŋ, a gigirimɛ
niaa, a ŋaa wiaa jujuu niaa
lɛ, a bubul niaa wiaa. 30 Ba
ŋaa yiri-cheeree ma nɛ, a

bɛrɛ Wia, a ŋaa nii-jigi
timma. Ba maa dagɛ ba titia
a bibigisi ba titia lɛ. Ba yie
chichɛ woŋbii-la ba si jaŋ
to a ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ba bi
ba nyimmaba ari ba naaŋba
niiŋ ka to. 31 Ba bi wu-jimiŋ
kɛnɛ, a bi wutitii ma kɛnɛ.
Ba bi niaa cho, a bi dɔŋɔ ma
nennige ka fá.

32 Ba jiŋ wialiŋ Wia si bula
a tigɛ wu-ŋaalaa deeŋba lɛ
nɛ. U bula ari nialiŋ síi ŋaa
wiaa deeŋba, ba maga di
ba suu nɛ, aŋ ka ba via aŋ
ŋiŋaa. Ŋii ma duŋduŋa dee.
Ba paala bibɛsɛ nialiŋ ma síi
ŋaa wialiŋ lɛ nɛ.

2

Wia sariya chɛ-diiliŋ

1 Ma bi woruŋ ka ŋaa
ma si joŋ cheeriŋ pipi ma
dɔŋsuŋ tiŋŋaa, ka ma nialiŋ
síi bul niaa teeŋ a bul di
ba cheye nɛ, ma ŋiŋaa wu-
bɔmɔ-la titia. Nii-la-na kala
ma si ŋaa, di ma níi ŋaa wu-
bɔmɔ-la, ma bira bi wii-kala
kɛnɛ di ma bul. Ma síi ŋaa
ŋii, ma titia laa cheeriŋ nɛ
ŋii lɛ. 2 Wia si joŋ cheeriŋ pi
ma nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
deeŋba, la jima ari u kɛŋ
wutitii nɛ. 3 Ama ma-na si
joŋ cheeriŋ pi niaa aŋ ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ deeŋba ma titia
lɛ, ma biina ari ma jaŋ wuo
fá lɛl Wia nisiŋ lɛ duu sí ma
sariya dii koo? 4 Wia si kɛŋ
zile kiŋkɛŋ a kɛŋ kenyiri ŋii,
ma bene ari u bi kuŋ ŋaa?
Ma bi jiŋ ari Wia si kɛŋ zile
ŋii, duu chɛ di ma birima lii
ma haachɛba lɛ nɛɛ? 5 Ma
tuɔŋ dolie. Ma via di ma
birima lii ma haachɛba lɛ.
Ma wasa ŋaa Wia baaniŋ
faasa sisii nɛ. Tapulii-la u si
jaŋ dii dunia niaa sariya, u
jaŋ dii sariya ari wutitii di
niaa na. Bua-la lɛ u baaniŋ
jaŋ sii ma nyuŋ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ. 6 U jaŋ t̠iŋ nuu-kala
u time a magɛ ŋii u si tiŋ
u tiŋtiŋŋaa magɛ. 7 Nialiŋ
si kɛŋ kenyiri aa ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ, a ŋaa ŋii a chichɛ
di ba na pulumuŋ a laa yiriŋ
Wia sipaaŋ, a chichɛ miisi-la
si bi dɛrɛ, Wia jaŋ joŋo piba.
8 Ama nialiŋ síi to ba titia
tuɔtɔruŋ lɛ aŋ via wutitii-la,
aŋ tuto wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
lɛ, Wia jaŋ na baaniŋ ba
nyuŋ kiŋkɛŋ di ba na hɛɛŋ.
9 Nuu-na kala síi ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, hɛɛŋ jaŋ kɛnu. Hɛɛ-
la jaŋ laa sipaaŋ kɛŋ Ju̠u
tiŋŋaa nɛ, aŋ-na ku kɛŋ
nialiŋ si bi Ju̠u tiŋŋaa ŋaa
maa. 10 Ama nuu-na kala
síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, u jaŋ na
pulumuŋ Wia sipaaŋ, a laa
yiriŋ, a hɔŋ ari yarifiɛlaa,
Ju̠u tiŋŋaa nɛ jaŋ laa sipaaŋ,
aŋ ka nialiŋ si bi Ju̠u tiŋŋaa
ŋaa tuto, 11 bɛɛ wiaa Wia bi
niaa kaa pɔrɛ.

12 Wiaa nɛ Moosis fa
ŋmuŋsa bil di niaa tuto.
Nialiŋ si biba jiŋ aŋ ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ, ba jaŋ suu. Di
ba nɛ suba, wialiŋ dee Wia
jaŋ kaa dii ba sariya. Nialiŋ
ma si jiŋ wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto aŋ
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, di ba ma
nɛ suba, Wia jaŋ to wialiŋ lɛ
nɛ a dii ba sariya. 13 Nialiŋ si
nii wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, u ŋii bi jaŋ

ŋaa di ba kɛŋ tuɔ-pula Wia
teeŋ. Ama nialiŋ síi to wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto, ba nɛ jaŋ kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ. 14 Nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ba bi wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto jiŋ. Ama di ba tuɔbiinaa
nɛ daga di ba ŋaa wialiŋ
titia Moosis fa si daga di niaa
tuto, ba bil niiŋ nɛ ŋii ba titia
lɛ, ari ba si bi wialiŋ Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto jiŋ
kala. 15 Ŋii daga ari wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, ba hɛ ba tuɔbiinaa
tuɔŋ nɛ. Ba tuɔbiinaa nɛ
dagɛ ŋii. Di ba nɛ cheye, ba
tuɔbiinaa yie dagɛba nɛ. Di
ba nɛ bira bi cheye maa, ba
tuɔbiinaa bira yie dagɛba nɛ.
16 U jaŋ nagɛ ŋii tapulii-la
Wia si jaŋ dii niaa sariya. Ba
dagɛ ŋii nɛ Wia wu-zɔmɔ-la
tuɔŋ mi si bula pima. Chɛɛ-
la Wia jaŋ kɛŋ wialiŋ niaa si
kaa faa a kaa ku lii pulumuŋ
tuɔŋ, a to Yesu Kirisito lɛ a
dii ba sariya.

Ju̱u tiŋŋaa nɛ jiŋ wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto

17 Ka ŋ-na nii-la si kɛŋ ŋ
titia yiyirɛ Ju̱u tiina a jijegili
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, a bibigisi
ŋ titia lɛ ari ŋ jiŋ Wia nɛ,
18 ŋ jiŋ wii-la Wia si cho
di ŋ ŋiŋaa nɛ. Ba dagiŋ
wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil
nɛ, ŋii nɛ tii ŋ jaŋ wuo jiŋ
wii-la si zɔmɔ. 19 Ŋ jima
ari ŋ nɛ ŋaa nyulimaa daa-
kɛnnɛ a wuo pipi nialiŋ ma
si hɛ birimiŋ tuɔŋ pulumuŋ.
20 Ŋ nɛ ŋaa nii-la síi dagɛ
nialiŋ si bi wiaa jiŋ, aa
dagɛ haŋbiisiŋ maa. Wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto ŋaa ŋ kɛŋ wu-jimiŋ nɛ
a jiŋ wutitii.

21 Ŋ-na nii-la síi dagɛ niaa,
ŋ bi ŋ titia ka dagɛɛ? Ŋŋ
dagɛ niaa di ba sí gaa, aŋ
titia gigaa. 22 Ŋ-na nii-la
si si di niaa sí ba dɔŋsuŋ
haalaa chɛ, aŋ titia chichɛ
niaa haalaa. Ŋ si ŋ bɛrɛ
vuiaa nɛ, aŋ mu gigaa kiaa
vuiaa diisiŋ lɛ. 23 Ŋ-na bigisi
ŋ titia lɛ ari ŋ jiŋ wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto nɛ, aŋ chichei wialiŋ a
hihiisɛ Wia. 24 Wia teniŋ
tuɔŋ ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ a bul,
“A tiŋ ma Ju̱u tiŋŋaa wiaa,
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
tuusɛ Wia joŋŋoo.”

25 Di ma níi keri ma penee
aŋ tuto wialiŋ kala Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ma penee keriŋ kɛŋ bubuɔŋ
nɛ, ama di ma níi chei
wialiŋ Moosis si bile, u naga
ari ma bi ma penee kere.
26 Di nii-la si bi u peniŋ
kere níi to wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto, ma
bi jiŋ ari Wia jaŋ benu ari
u keri u peniŋ nɛɛ? 27 Ŋii
wiaa nialiŋ si bi ba penee
keri aŋ tuto wialiŋ Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ba jaŋ joŋ cheeriŋ pima.
Ma niaa deeŋba jiŋ wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil nɛ a
kikeri ma penee maa, aŋ
ka ma chichei wialiŋ. 28 Ŋ
yaraa wu-ŋaalaa dee bi ŋaa
ŋ ŋaa Ju̱u tiina. Ŋ si keri

ŋ namia ma ta dee bi tii.
29 Ama nii-la si ŋaa J̱u̱u-titii,
u tuɔŋ wu-ŋaalaa lɛ nɛ tii u
ŋaa J̱u̱u tiina. Nii-la si kɛŋ
tuɔ-pula, u nɛ nii-la si keri
u peniŋ. Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ
jaŋ wuo ŋaa ŋii piŋ, ŋ si
keri ŋ yaraa namia ta dee.
Wia nɛ jaŋ bɛsɛ u tiina lɛ,
nuhuobiine dee bi jaŋ bɛsɛu
lɛ.

3

1 Bɛɛ nɛ saa J̱u̱u tiŋŋaa kaa
kii nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa
ŋaa? Ba síi keri ba pene-
la maa, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ?
2 Wiaa yuga nɛ J̱u̱u tiŋŋaa
kaa kii nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa
ŋaa. Wialiŋ kala tuɔŋ wu-
baliŋ nɛ ŋla: J̱u̱u tiŋŋaa nɛ
Wia joŋ u niiŋ wiaa pa. 3 Ka
di J̱u̱u tiŋŋaa dɔŋsuŋ nɛ bi
Wia niiŋ wialiŋ yarida ŋaa,
u jaŋ wuo leŋ di Wia sí
wutitii kɛŋ koo? 4 Ai. Di
niaa kala nɛ paala ŋaa wu-
nyiaraa maa, Wia-na jaŋ kɛŋ
wutitii. Ba ŋmuŋsɛ ŋii nɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ Wia lɛ.
Ba si,

“U maga di ba na di wialiŋ ŋ
síi bul ŋaa wutitii nɛ,
di ba nɛ joŋ cheeriŋ
pipiŋ maa, di ŋ kiaa
ha siŋ.”

5 Ka di la wu-bɔmɔ-la la síi
ŋaa, di ba níi chɛ di ba dagɛ
di Wia kɛŋ wutitii, bɛɛ nɛ
laa chɛ di la bul? Mii chɛ di
mi bul nuhuobiine tuɔbiinaa
wiaa nɛ a piɛsɛ: Di Wia nɛ
dɔgisɛla a tiŋ la wu-bɔŋŋɔɔ
wiaa, u kiaa bi siŋ u si ŋaa
ŋii, koo? 6 Ŋii dee. Di Wia
nɛ fa bi wutitii kɛnɛ, ɛɛ nɛ
u fa jaŋ wuo dii dunia niaa
sariya? 7 Ama di mi wu-
nyiari-la nɛ wuo leŋ di Wia
wutitii-la chaasa chiŋ a laa
yiriŋ puu, bɛɛ nɛ tii saa u
jaŋ dii mi sariya a bul di mi
ŋaa haachɛ tiina nɛ, a joŋ
cheeriŋ pimi? 8 Di ŋii nɛ fa,
mi fa jaŋ bul di má leŋ di
la ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a na wu-
zɔŋŋɔɔ. Niaa dɔŋsuŋ paala
tuusɛla nɛ aŋ bul di la dagɛ
di nuu ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u jaŋ
na wu-zɔŋŋɔɔ. Wia jaŋ joŋ
cheeriŋ pi niaa deeŋba. U nɛ
ŋaa ŋii, u kiaa jaŋ siŋ.

Nuu-kala bi tuɔ-pul tiina ŋaa Wia sipaaŋ

9 Ɛɛ nɛ saa? Ma biina la
J̱u̱u tiŋŋaa kpia nialiŋ si bi
J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa nɛɛ? Ai, la
biba kpia. Mi laa sipaaŋ bul
ari nialiŋ si ŋaa J̱u̱u tiŋŋaa
ari nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa
ŋaa kala, ba ŋaa haachɛ
timma nɛ. 10 Ba ŋmuŋsɛ ŋii
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul,

“Nuu-kala bi tuɔ-pul tiina
ŋaa Wia sipaaŋ, ni-
bala ma bi tuɔ-pul ti-
ina ŋaa.
11 Nuu-kala siaa bi suro
duu jiŋ Wia wialiŋ
bubuɔŋ, nuu-kala ma
bi Wia bee chichɛ.
12 Nuu-kala joŋ hariŋ yia
Wia nɛ a kala ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ.
Nuu-kala bi wu-zɔŋ ka
ŋaa. Ni-bala ma tuo.
13 Ba niiŋ wu-bulaa nagɛ
buɔ-suruŋ síi suɔrɛ ŋii
nɛ.
Ba bul wiaa nyinyisɛ
niaa.

Wii-kala ba si yie bul
kɛŋ huoŋ nɛ a nagɛ
dimiŋ huoŋ.”
14 “Ba yie ŋmiɛsa hihɛ
niaa lɛ, a nina baaniŋ
niaa nyuŋ kiŋkɛŋ.”
15 “Ba baaniŋ bi diene aŋ
sisii. Di ba baaniŋ nɛ
sie, ba yie fá lima lima
a mu kpukpu niaa.
16 Di ba nɛ mu lee-na
kala, ba yie chei lee-la
nɛ a ŋaa niaa tuɔsaa
chei.
17 Ba bi jiŋ ba si jaŋ ŋaa ŋii
di ba di niaa siŋ.”
18 “Ba bi Wia ma ka fá.”
19 La jima ari wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, duu nɛ dagɛ wii-
kala, nialiŋ síi to wialiŋ nɛ
u daga pipa. Ŋii wiaa nuu-
kala bira bi jaŋ wuo bul wii-
kala, dunia nuu-kala jaŋ laa
cheeriŋ Wia sipaaŋ. 20 Nuu-
kala bi jaŋ wuo to wialiŋ
Moosis si bile lɛ a wuo kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Wialiŋ
Moosis si bile di niaa tuto nɛ
dagɛla la jiŋ ari nuu-kalaa
ŋaa haachɛ nɛ.

Nuu-kala si laa Yesu wiaa dii kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

21 Ama lɛɛlɛ Wia suri
woŋbiiŋ nɛ di niaa to a kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ. U woŋbii-
la bi wialiŋ Moosis si bile
lɛ lia. Ama wialiŋ Moosis
si bile ari wialiŋ nialiŋ fa si
bula, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba kala fa bul woŋbii-
la wiaa nɛ. 22 Nialiŋ si
laa Yesu Kirisito wiaa dii,
nialiŋ si ŋaa Ju̱u tiŋŋaa koo
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
kala, ba nɛ jaŋ kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. U biba kaa
pɔrɛ, 23 bɛɛ wiaa nuu-kala
kɛŋ haachɛ nɛ a bi Wia
wuo china kpikpagɛ. 24 Ama
Wia lahɔrimɔ lɛ ba kɛŋ tuɔ-
pula nɛ u sipaaŋ. Yesu
Kirisito nɛ laaba ta a ŋaa
ba ŋaa tuɔ-pul timma Wia
sipaaŋ. U ŋaa ŋii chɔgita
nɛ. 25 Wia leŋe Yesu Kirisito
suu a joŋ u chaliŋ jaasɛ, di
Wia joŋ u baaniŋ ta, baaŋ-la
u fa si na a tiŋ la haachɛba
wiaa, aŋ joŋ la haachɛba
a chɛla. Nii-la kala si laa
Yesu Kirisito wiaa dii jaŋ
laa chɔgita deeŋ. Wia kɛŋ
wutitii a dagɛ ŋii ari u fa kɛŋ
kenyiri nɛ, a bee kieli nuhuo-
biinee haachɛ. 26 Lɛɛlɛ Wia
bira bi ŋii ka ŋaa. U dagɛ
niaa kala haachɛba a piba
nɛ. Ama u dagɛ duu kɛŋ
wutitii, bɛɛ wiaa di nuu-kala
nɛ laa Yesu wiaa dii, u jaŋ
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ.

27 Wu-bɛɛ nɛ saa la jaŋ kaa
bigisi la titia lɛ? Wii-kala
tuo. Bɛɛ nɛ tii? Wu-zɔmɔ-
la la si ŋaa nɛ tii? Ai, ama
la yarida nɛ tii la bira bi
wii-kala kɛnɛ di la bigisi la
titia lɛ. 28 La ŋaa yarida ari
nuu jaŋ wuo na tuɔ-pula Wia
sipaaŋ a tiŋ u si laa Yesu dii
lɛ. Di la níi to wialiŋ Moosis
si bile, la bi jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-
pula deeŋ Wia sipaaŋ. 29 Ma
biina ari nialiŋ si ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa duŋduŋa nɛ jaŋ wuo
to Wia? Ai. Nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa ma jaŋ wuo tou.
30 Wia si ŋaa kubala, u jaŋ
leŋ di nialiŋ síi keri ba penee
kɛŋ tuɔ-pula a tiŋ ba si laa

Yesu wiaa dii wiaa. Nialiŋ
ma si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa, u
jaŋ leŋ di ba ma kɛŋ tuɔ-pula
a tiŋ ba ma si laa Yesu wiaa
dii wiaa. 31 La saa jaŋ wuo
joŋ wialiŋ Moosis si bile a ta,
a tiŋ la yarida wiaa koo? Ai,
la yarida-la leŋe Moosis si bil
wialiŋ wasa zɔŋ nɛ.

4

Abiraham si laa Wia dii nɛ tii u kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

1 Wu-bɛɛ nɛ saa la kɛŋ di
la bul a tigɛ la naabalima
Abiraham lɛ, nii-la lɛ la kala
si to a ku ŋaa u nihee? 2 Di
Wia nɛ fa leŋe u kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ a tiŋ u wu-
zɔmɔ-la u si ŋaa lɛ, u fa jaŋ
wuo bibigisi u titia lɛ, ama
Wia teeŋ dee. 3 Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari Abiraham
laa Wia dii nɛ. U yarida-la
nɛ tii Wia ŋaa u kɛŋ tuɔ-pula
u sipaaŋ. 4 Di nuu nɛ tiŋ
tiŋtiŋŋaa, u maga di ba t̠imu
nɛ. Ku-la ba si joŋo t̠imu,
u bi naga ari chɔgita nɛ ba
joŋo pu. U tima nɛ a laa.
5 Ama nii-la si bi wu-zɔŋŋɔɔ
ka ŋaa aŋ ŋaa Wia yarida, a
laa dii ari Wia jaŋ wuo ŋaa
di nii-la si ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ na
tuɔ-pula u sipaaŋ, u yarida-
la jaŋ ŋaa duu kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ. 6 La naabalima
Devit ma fa bul ŋii nɛ. U si
di Wia nɛ leŋe di nuu kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ, ka u bi ŋii
ŋaa a tiŋ u tiina wu-zɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ, u tiina tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ. Ŋla nɛ Devit bul:

7 “Nialiŋ wu-bɔŋŋɔɔ Wia si
joŋo chɛba a kɛŋ ba
haachɛba faa,
nuu-kala bira bi na a kaa
mu wuu, ba tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ.
8 Nii-la ma Wia si bi u
haachɛbaa beŋ, u ma
tiina tuɔŋ jaŋ tɔrɛ.”

9 Tuɔtɔruŋ deeŋ wiaa saa
Devit si bula, u ŋaa nialiŋ
síi keri ba penee duŋduŋa
kuŋ nɛɛ? Ai, nialiŋ ma si
bi ba penee keri, ba ma tiiu
nɛ. La laa sipaaŋ bul ari
yarida nɛ tii Abiraham kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 10 Bua
bɛɛ lɛ nɛ Wia ŋaa wiiŋ deeŋ
Abiraham lɛ? U ŋaa ŋii bua-
la lɛ duu keri u peniŋ nɛ
koo duu ha bi u peniŋ kere
nɛɛ? U ŋaa ŋii duu ha bi u
peniŋ kere. 11 Abiraham si
keri u peniŋ ŋii ŋaa magil
nɛ. Uu dagɛ ari u si ŋaa Wia
yarida nɛ tii u kɛŋ tuɔ-pula
u sipaaŋ, ka u ha bi u peniŋ
kere. U ŋii ŋaa Abiraham ku
ŋaa nialiŋ kala si bi ba pe-
nee kere naabalima. Nialiŋ
si kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ
a tiŋ ba yarida wiaa, Wia
leŋe ba ma ŋaa Abiraham
nihee. 12 U nɛ ŋaa nialiŋ si
keri ba penee ma nyimma.
Ama u bi naga ba si keri ba
penee duŋduŋa wiaa nɛ tii
u ŋaa ba nyimma. Ba kɛŋ
yarida a pɛ ba penee keriŋ
lɛ nɛ, ari Abiraham ma fa si
kɛŋ yarida ŋii, aŋ-na keri u
peniŋ.

A tiŋ la yarida wiaa, la ma jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ

13 Abiraham ari u doho
niaa nɛ Wia fa bula pa di ba
jaŋ dii dunia. U bi naga Abi-
raham fa si to wialiŋ Moosis
fa si bile di niaa tuto nɛ tii
Wia bul ŋii. Ama Abiraham
fa si ŋaa Wia yarida nɛ tii
Wia leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u
sipaaŋ. 14 Di nialiŋ síi to
wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto, di ba duŋduŋa nɛ
fa jaŋ dii dunia, ŋii-na niaa
yarida fa ŋaa pɛi nɛ. Wialiŋ
Wia si bula ma fa ŋaa pɛi.
15 Wialiŋ Moosis fa si bile
di niaa tuto ŋaa Wia baaniŋ
sisii niaa nyuŋ nɛ, bɛɛ wiaa
ba bi baa to. Di wialiŋ
Moosis fa si bile nɛ fa tuo,
niaa fa bi wialiŋ ka chei.

16 Wii-la Wia fa si bula
ari u jaŋ ŋaa a pi Abira-
ham ari u doho niaa, u jaŋ
joŋo piba chɔgita a tiŋ u
síi fába nennige ŋii. Ba
yarida wiaa nɛ tii u jaŋ joŋo
piba. U bi naga ari u joŋo pi
nialiŋ síi to wialiŋ Moosis si
bile duŋduŋa nɛ, ama ba di
nialiŋ kala si ŋaa yarida ari
Abiraham fa si ŋaa yarida
ŋii, ba kala nɛ u joŋo pa,
nialiŋ si keri ba penee ari
nialiŋ si bi ba penee kere
kala, bɛɛ wiaa Abiraham nɛ
ŋaa la kala nyimma Wia
sipaaŋ. 17 Ba fa ŋmuŋsɛ ŋii
nɛ Wia teniŋ tuɔŋ. Wia bula
a tigɛ Abiraham lɛ a bul,

“Mi leŋe ŋ ŋaa ta-geŋtisiŋ
yugɛ nyimma nɛ.”

Wia-la si wuo leŋ kialiŋ kala
si suba, di ba sii suuŋ lɛ a
kɛŋ miisiŋ, aŋ bira wuo dagɛ
wialiŋ si jaŋ ŋaa aŋ ha bi
ŋaa, Wia deeŋ nɛ Abiraham
laa dii. 18 Wia fa bula pi Abi-
raham ari u jaŋ ku ŋaa ta-
geŋtisiŋ yugɛ nyimma. U fa
bi maga di Abiraham yiyiɛlɛ
wiiŋ deeŋ, aŋ ka u via aŋ
haa yiɛlɛ. Ŋii wiaa u sɛnɛ
ku ŋaa ta-geŋtisiŋ yugɛ ny-
imma ari Wia fa si bul ŋii
pu. Wia fa bula pu a bul
di u doho niaa jaŋ yugɛ a
magɛ chɛŋwulaa. 19 Bua-
la lɛ Wia fa si bul ŋii pi
Abiraham, di Abiraham ka
mua ka duu yi jisiŋ zɔlɔ. U
jima ari u hiɛsa nɛ, u yaraa
bira bi doluŋ kɛnɛ. U haala
Saara ma ta ŋaa ha-piri nɛ
a ma hiɛsɛ, a bi bii wuo lul.
Ari u si hiɛsa ŋii kala, u ha
kɛŋ yarida. 20 Wia si bul ŋii
pu, u bi u titia kaa bibegili
a leŋ u yarida. U chiŋ u
yarida-la lɛ nɛ a kɛŋ doluŋ,
a didɛnnɛ Wia. 21 U paala
chaasa kɛŋ yarida nɛ woruŋ
ari Wia si si u jaŋ ŋaa wii-
la, u jaŋ sɛnɛ ŋaa. 22 A
tiŋ u si kɛŋ yarida ŋii wiaa,
Wia leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u
sipaaŋ. 23 Ba fa si ŋmuŋsa a
bul di Wia nɛ leŋ Abiraham
kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, Abi-
raham duŋduŋa wiaa dee ba
ŋmuŋsɛ ŋii. 24 Ba ŋmuŋsɛ
ŋii la ma wiaa nɛ, la nialiŋ si
laa dii ari Wia chisɛ la Tiina
Yesu suuŋ lɛ. U jaŋ leŋ di
la ma kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ,
25 bɛɛ wiaa u leŋ Yesu suu
a tiŋ la haachɛba wiaa nɛ, a
bira leŋ u sii suuŋ lɛ di la kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ.

5

A tiŋ Yesu Kirisito wiaa la

di Wia ŋaa sima

[1] La si kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ a tiŋ la yarida wiaa,
Wia to la Tiina Yesu Kirisito
lɛ nɛ a leŋ la ŋaa sima. [2] A
tiŋ u wiaa, la kɛŋ woŋbiiŋ
di la mu Wia teeŋ, duu fála
nennige a pɛla lɛ. Dimɛ nɛ
la hɛ lɛɛlɛ aa juɔsɛ, a kɛŋ
yiɛlaa ari la si jaŋ kpaa Wia
yiri-la chɛɛ dɔŋ. [3] Ŋii ma
duŋduŋa dee, la haa juɔsɛ
nɛ ari hɛɛ-la kala la ha síi
na a tiŋ Kirisito wiaa, bɛɛ
wiaa hɛɛ-la jaŋ leŋ di la wuo
kɛŋ kenyiri. [4] Di la nɛ kɛŋ
kenyiri, u jaŋ wuo leŋ di la
wuo chiŋ la yarida naaŋ lɛ
kpaŋ kpaŋ. Di la nɛ chiŋ la
yarida naaŋ lɛ kpaŋ kpaŋ, la
jaŋ kɛŋ yiɛlaa. [5] La si kɛŋ
yiɛlaa ŋii, la bi jaŋ kɔ di la dii
hiisiŋ, bɛɛ wiaa Wia chola
nɛ kiŋkɛŋ. U joŋ chonu-la
a hɛ la tuɔŋ lɛ nɛ. U ŋaa
ŋii u Diŋ-zɔŋ-la u si joŋo pila
doluŋ lɛ nɛ.

[6] Bua-la lɛ la fa si bi doluŋ
kɛnɛ di la wuo pɛ la titia lɛ,
Kirisito laa la haachɛ tiŋŋaa
nyuŋ suu nɛ. [7] U ŋaa wu-haa
nɛ ari nuu si jaŋ laa tuɔ-pul
tiina nyuŋ suu. Ari ŋii kala,
ŋ bi pɔɔ nuu jaŋ kɛŋ nyu-
duoŋ a wuo laa ni-pula nyuŋ
suu. [8] Ama Kirisito suu la
wiaa nɛ bua-la lɛ la ha si ŋaa
haachɛ tiŋŋaa. Wia dagɛla
ŋii ari u chola nɛ kiŋkɛŋ.
[9] Kirisito si suu ŋii a leŋ la
kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ, u jaŋ
bira laala tapulii-la u si jaŋ
na baaniŋ dunia niaa nyuŋ.
[10] La di Wia faa yuo dɔŋɔ nɛ.
Ama Wia leŋe la ŋaa sima a
tiŋ u Bie si suba wiaa. Lɛɛlɛ
Kirisito weye nɛ. Kirisito si
weye ŋla, la duu ŋaa sima
nɛ, u jaŋ wuo faasa pɛla lɛ, a
wuo laala ta tapulii-la lɛ Wia
si jaŋ dii dunia niaa sariya.
[11] Ŋii ma duŋduŋa dee, la to
la Tiina Yesu Kirisito lɛ nɛ a
na Wia si nagɛ ŋii kala. Ŋii
wiaa la tuɔŋ tɔrɛ Wia nyuŋ
nɛ. La Tiina Yesu Kirisito nɛ
ŋaa la di Wia siŋ.

Adam kɛŋ suuŋ kɔ, Yesu Kirisito nɛ kɛŋ miisiŋ kɔ

[12] Haachɛ to ni-bala lɛ nɛ a
ku juu dunia. Haachɛ-la nɛ
tii suuŋ juu dunia. Nuu-kala
saa si ku ŋaa haachɛ tiina,
ŋii nɛ tii suuŋ juu dunia niaa
kala a tiŋ haachɛ-la wiaa.
[13] Haachɛ fa hɛ dunia lɛ,
di Wia ha bi wialiŋ joŋo
pi Moosis di niaa tuto, ama
bua-la lɛ ba fa bi cheeriŋ
joŋo pi nialiŋ si bi Moosis
n̲ii-la jiŋ. [14] A chiŋ Adam
bua-la lɛ a kaa kukɔ Moosis
ma miisiŋ lɛ, suuŋ nɛ laa
dunia kala. Niaa dɔŋsuŋ
fa hɛ dimɛ, ba haachɛba bi
Adam haachɛ-la naga, ama
suuŋ laaba maa. Adam nɛ
fa ŋaa nii-la si jaŋ kɔ mi-
maariŋ.

[15] Ama Wia zile ku-la kii
Adam haachɛ-la. Niaa yuga
nɛ a suu a tiŋ ni-bala haachɛ
wiaa. Ama Wia fála nennige
a joŋ u zile ku-la pila, u
nɛ paala yuga kii haachɛ-
la. Yesu Kirisito nɛ ŋaa zile
ku-la. U lahɔrimɔ lɛ u pɛ
niaa lɛ yugɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
[16] Haachɛ to ni-bala lɛ nɛ a
juu dunia. Wia zile ku-la ma
to ni-bala lɛ nɛ a juu dunia.
Ama ba balia kala bi kubala

ŋaa. A tiŋ ni-bala haachɛ-
la wiaa Wia dii la sariya a
joŋ cheeriŋ pila. Ama niaa si
yuga a ŋaa haachɛ-la wiaa,
Wia joŋ u zile ku-la pila
a joŋ la haachɛba chɛla, a
leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ.
17 Ni-bala haachɛ wiaa nɛ leŋ
suuŋ laa dunia tii. Wialiŋ
Yesu Kirisito duŋduŋa si ŋaa
pila, ba ha yuga kii ni-bala-la
haachɛ-la ṯimiŋ. Wia to Yesu
lɛ nɛ a fála nennige woruŋ, a
leŋ la kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ
chɔgita. Nialiŋ si laa kiaa
deeŋba, ba jaŋ kɛŋ miisiŋ (a
dii dunia) a tiŋ Yesu Kirisito
wiaa.

18 Ni-bala haachɛ si wuo
leŋ nuu-kala laa cheeriŋ Wia
teeŋ ŋii, ŋii nɛ ni-bala tuɔ-
pula wu-ŋaalaa ma jaŋ wuo
leŋ di nuu-kala kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ a kɛŋ miisiŋ.
19 Ni-bala si via Wia niiŋ nɛ
ŋaa niaa yugɛ a ŋaa haachɛ
tiŋŋaa. Ŋii titia nɛ ni-bala
si to Wia niiŋ nɛ wuo ŋaa
niaa yugɛ a kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ. 20 Wialiŋ Moosis
fa si bile di niaa tuto nɛ
ku wasa leŋ haachɛ purikɛ
dunia lɛ. Ama haachɛ-
la si ku wasa purikɛ, ŋii
nɛ Wia ma faasa fála nen-
nige a wasa pɛla lɛ woruŋ.
21 Haachɛ si kɛŋ doluŋ a laa
dunia dii, ŋii nɛ kɛŋ suuŋ
kaa kɔ. Wia ma saa kɛŋ la
miisiŋ doluŋ a fá dunia niaa
nennige a kieli, a pɛba lɛ. U
to la Tiina Yesu Kirisito tuɔ-
pul wu-ŋaalaa lɛ nɛ a leŋ la
kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, a kɛŋ
miisi-la si bi dɛrɛ.

6

Wii-chuɔlɛ liiŋ fonuŋ bubuɔŋ

1 Bɛɛ nɛ saa la jaŋ bul?
La haa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ di
Wia faasa fifála nennige a
pɛla lɛ koo? 2 Ai, la si liisɛ
la titia wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ
ŋii, ɛɛ nɛ la jaŋ bira ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ? 3 Ma kala jima
ari ba si foma Wii-chuɔlɛ liiŋ
Yesu Kirisito doluŋ lɛ ŋii, u
si suu ŋii, ma ma suba nɛ.
4 Ba si fola Wii-chuɔlɛ liiŋ
ŋii, u naga la duu kala suba
nɛ ba joŋo hugi. Ba ŋaa ŋii
di la wuo jiŋ ari Kirisito si sii
suuŋ lɛ ŋii u Nyimma doluŋ
lɛ, la ma wuo kɛŋ mii-faliŋ a
tuto woŋbii dɔŋ.

5 La duu kala si suba
ŋii, la kala ma jaŋ bira
sii suuŋ lɛ. 6 La jima ari
ba si kɛŋ Kirisito kpaasɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii u suu,
ba kpaasu ari la wu-bɔŋŋɔɔ
kala nɛ. U ŋaa ŋii a wuo
yuo dii dol-la la fa si kɛnɛ
a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ, di
la bira sí haachɛ yosuŋ ŋaa.
7 Di nuu-kala nɛ suba, Wia
liisu u haachɛ lɛ nɛ. Nuu-
kala bira bi jaŋ joŋ cheeriŋ
pu. 8 La laa dii ari la di
Kirisito kala si suba ŋii, la
duu kala jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ
miisiŋ. 9 La jima ari Wia si
chisɛ Kirisito suuŋ lɛ ŋii, u
bira bi jaŋ suu, ŋii wiaa suuŋ
bira buu wuo. 10 U si suu
ŋii, bala duŋduŋ nɛ u suu. U
suba duu kɛŋ haachɛ doluŋ
nɛ chei. U si sii suuŋ lɛ a
kɛŋ miisiŋ ŋii, u joŋ u miisiŋ
a pi Wia nɛ. 11 Ŋii wiaa u

maga di ma biinɛ ma titia lɛ
ari ma ma suu haachɛ wiaa
nɛ, a joŋ ma miisiŋ a pi Wia,
bɛɛ wiaa ma di Kirisito kala
ŋaa kubala nɛ.
12 Ma saa sí leŋe di haachɛ
tii ma yaraa, di ma to u niiŋ
lɛ a ŋiŋaa ma titia tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa. 13 U bi maga di
ma joŋ ma yaraa naŋdaasiŋ
dɔŋsuŋ pi haachɛ a kaa ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ. Ama má joŋ ma
titia pi Wia. Ma-na nagɛ
nialiŋ si sii suuŋ lɛ a kɛŋ mi-
isiŋ nɛ. Má saa joŋ ma yaraa
naŋdaasiŋ kala a pi Wia duu
wuo leŋ di ma ŋaa tuɔ-pul
wiaa. 14 Haachɛ bira bima
wuo, bɛɛ wiaa Wia lahɔrimɔ
lɛ nɛ ma kɛŋ miisiŋ, wialiŋ
Moosis fa si bile di niaa tuto
dee.

La ŋaa Wia yosuŋ nɛ lɛɛlɛ

15 La si kɛŋ miisiŋ Wia
lahɔrimɔ lɛ, wialiŋ Moosis fa
si bile di niaa tuto lɛ dee,
u ŋii wiaa saa la ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ koo? Ai, u bi woŋbii
ŋaa. 16 Ma jima di ma nɛ
joŋ ma titia a pi nuu a tuto
u niiŋ lɛ, ma ŋaa nii-la ma
síi to yosuŋ nɛ. Di ma nɛ joŋ
ma titia a hɛ haachɛ nisiŋ lɛ,
ma jaŋ suu. Di ma nɛ biraa
to Wia niiŋ ma lɛ, ma jaŋ kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 17 Ama
laa lɔllɛ Wia ari ma nialiŋ
fa si ŋaa haachɛ yosuŋ, ma
lɛɛlɛ joŋ ma tuɔŋ kala aa to
Wia wialiŋ ba si dagɛma di
maa to. 18 Wia si liisɛma
haachɛ nisiŋ lɛ ŋii, ma mi-
ira ku kɛŋ ma titia a kaa
ŋaa tuɔ-pul kɛnnɛ yosuŋ nɛ.
19 Mi si bul yosuŋ wiaa ŋii,
u ŋaa wu-kaa-magisii nɛ mi
magisɛ, di ŋii dee ma bi u
bubuɔŋ wuo jiŋ. Ma fa si joŋ
ma titia a hɛ disinniŋ ari wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ, ŋii titia
nɛ ma maga di ma lɛɛlɛ joŋ
ma naŋdaasiŋ kala a hɛ tuɔ-
pul wu-ŋaalaa lɛ, di ma bira
sí disinniŋ kɛŋ aŋ kɛŋ tuɔ-
pula.
20 Bua-la lɛ ma fa si joŋ
ma titia hɛ haachɛ nisiŋ lɛ a
ŋaa u yosuŋ, ma fa laa ma
titia nɛ tuɔ-pul wiaa ŋaaniŋ
lɛ. 21 Wiaa deeŋba ma fa
síi ŋaa, nyuuru bɛɛ nɛ ma
na? Wialiŋ miira ŋaa hiisiŋ
kɛŋma nɛ lɛɛlɛ. Ba didɛriŋ
nɛ saa ŋaa suuŋ. 22 Ama
lɛɛlɛ Wia laama ta nɛ haachɛ
nisiŋ lɛ. Ma ŋaa Wia yosuŋ
nɛ lɛɛlɛ. Ma nyuuruŋ nɛ,
ma bira si bi disiŋ kala kɛnɛ,
ma saa jaŋ kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ. 23 Time-la ba si
yie joŋo ti̱ŋ haachɛ nɛ ŋaa
suuŋ. Ama Wia zile ku-la u
si joŋo pila nɛ ŋaa miisi-la
si bi dɛrɛ, a tiŋ la Tiina Yesu
Kirisito wiaa.

7

Wia Diŋ-zɔŋ-la pila doluŋ di la ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ

1 Mi naaŋbiiriŋ, ma ŋaa
nialiŋ si jiŋ wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ.
Ma jima ari nuhuobiine yie
magɛ duu tuto wialiŋ ba si
bile nɛ duu nɛ hɛ u miisiŋ
lɛ, see duu suba. 2 Di haala
nɛ kɛŋ bala, u bala nɛ tiiu.
U yie magɛ duu tuto u bala
niiŋ nɛ, bua-la lɛ u bala si hɛ
u miisiŋ lɛ. Di u bala-la nɛ
suba, haal-la laa u titia nɛ u

bala nisiŋ lɛ. U bira bi u bala
niiŋ to. 3 Di u bala nɛ ha hɛ
u miisiŋ lɛ, ka u viau aŋ mu
jaa baal dɔŋ, u juu baal-la u
si via haachɛ lɛ nɛ. Ama di u
bala nɛ suba, u laa u titia nɛ
u bala-la si suba nisiŋ lɛ. Di
u nɛ jaa baal dɔŋ maa, u bira
bi u bala-la si suba haachɛ lɛ
jua.

4 Mi naaŋbiiriŋ, ŋii titia nɛ
ma ma nagɛ. Ma suu wialiŋ
ba si bile di niaa tuto tuɔŋ
nɛ, bɛɛ wiaa Kirisito si suu
ŋii, ma duu kala nɛ suba.
Lɛɛlɛ nuu dɔŋ nɛ tiima, nii-
la si sii suuŋ lɛ. U ŋaa ŋii
di la wuo tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ a
pi Wia nɛ. 5 Bua-la la síi to
la tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ,
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto nɛ fa ŋaa di
sima kɛŋla di la kɛŋ la yaraa
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, wialiŋ si
jaŋ kɛŋla mu hɛ suuŋ bua lɛ.
6 Ama lɛɛlɛ Wia liisɛla wialiŋ
Moosis fa si bile lɛ di niaa
tuto. La tuɔtɔrɛ wu-ŋaala-
la fa kɛŋla kaa ŋaa yosuŋ
nɛ. Ba lɛ nɛ la suu. Lɛɛlɛ
la wuo tuto woŋbii dɔŋ nɛ,
a tiŋ tiŋtiŋŋaa aa pi Wia.
Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ dagɛla ŋii,
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto dee.

Wialiŋ Moosis fa si bile nɛ dagɛ haachɛ si nagɛ ŋii

7 Bɛɛ nɛ saa laa chɛ di la
bul? Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ŋaa
haachɛ wiaa nɛɛ? Ai, ŋii dee.
Ama wialiŋ Moosis fa si bile
nɛ leŋe mi jiŋ haachɛ si nagɛ
ŋii. Di wialiŋ Moosis si bile
nɛ fa bi daga a bul di la sí
wialiŋ ba síi kisu hiɛnu, mi
fa bi jaŋ jiŋ ari u ŋaa haachɛ
nɛ. 8 Ama wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto si hɛ
dimɛ ŋii, haachɛ na woŋbiiŋ
duu nyisɛmi hɛ di mi hihiɛnɛ
wialiŋ ba síi kisu. Di wialiŋ
Moosis fa si bile wiaa dee,
haachɛ-na fa ŋaa ku-suu nɛ.
U fa bi dol kɛnɛ. 9 Bua-la lɛ
mi fa ha si bi wialiŋ Moosis
fa si bile jiŋ, mi fa hɔnɔ nɛ
ari yarifiɛlaa. Ŋii nɛ mi ku
jiŋ wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto. Mi si ku jiŋ wialiŋ
ŋii, haachɛ fa si nagɛ ni-
suuŋ mi teeŋ, u miira ku kɛŋ
doluŋ a ŋaa mi miira nagɛ
ni-suu. 10 Wialiŋ Moosis fa
si bile fa maga di ba leŋ di
mi hɔŋ ari yarifiɛlaa, ama
ba miira ŋaa mi nagɛ ni-suu
nɛ. 11 Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto si hɛ
dimɛ ŋii, haachɛ na woŋbiiŋ
duu nyisɛmi a hɛ suuŋ bua
lɛ. 12 Wialiŋ Moosis fa si bile
di niaa tuto saa bi disinniŋ
kɛnɛ, wii-la kala si hɛ wialiŋ
tuɔŋ ma bi disinniŋ kɛnɛ. Ba
kala ŋaa wutitii nɛ a zɔŋ.
13 Wii-la si ŋaa wu-zɔŋ nɛ
saa ŋaa mi suu koo? Ai, ŋii
dee. Haachɛ nɛ ŋaa mi suu.
U kɛŋ wialiŋ si zɔmɔ nɛ a
kaa ŋaa mi suu. U ŋaa ŋii di
la wuo jiŋ haachɛ si nagɛ ŋii.
Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
di niaa tuto, ŋaa la jiŋ ari
haachɛ bɔmɔ nɛ kiŋkɛŋ.

Wia nɛ laala haachɛ nisiŋ lɛ a tiŋ Yesu wiaa

14 La jima ari wialiŋ
Moosis fa si bile ŋaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la niiŋ wiaa nɛ.
Ama mi-na ŋaa nuhuobiiŋ

nɛ, nii-la yaraa si jaŋ pua.
Haachɛ kɛŋmi nɛ mi ŋaa u
yoŋ. 15 Mi bi jiŋ wii-la kala si
kɛŋmi, bɛɛ wiaa mi bi wii-la
mi si cho di mi ŋaa ka ŋaa,
ama wii-la mi si bi cho nɛ
mii ŋaa. 16 Mi síi ŋaa wii-
la mi si bi cho di mi ŋaa, u
daga ari mi sɛyɛ ari wialiŋ
Moosis fa si bile zɔmɔ nɛ.
17 Ŋii wiaa mi titia dee bi wii-
la ka ŋaa. Haachɛ-la si hɛmi
lɛ nɛ níi ŋaa. 18 Mi si kɛŋ
nuhuobiine yaraa ŋii, mi
jima ari wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
bimi lɛ hɛ. Mi fa cho di mii
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ, a ŋaa
lulɔl. 19 Wu-zɔmɔ-la mi si
cho di mii ŋaa, mi bibaa
ŋaa, ama wu-bɔmɔ-la mi si
bi cho di mii ŋaa, ba nɛ mii
ŋaa. 20 Mi si ŋaa wii-la mi si
bi cho di mii ŋaa, u naga ari
mi dee bi ŋaa, ama haachɛ-
la si hɛmi lɛ nɛ ŋaa.

21 Mi lɛɛlɛ na ari mi nag-
isiŋ nɛ ŋii. Di mi níi chɛ
mi ŋaa wii-la si zɔmɔ, wii-la
si bi zɔŋ yie hɛ mi nyuŋ lɛ.
U nɛ saa mi yie ŋaa. 22 Mi
cho wialiŋ Wia si daga nɛ mi
tuɔŋ lɛ, a cho di mii ŋaaba.
23 Ama mi na ari wu-tanii nɛ
miira hɛmi lɛ aa tiŋ, a kɛŋ
mi tuɔbiiŋ-zɔmɔ-la baa yuo
dɔŋɔ. Wiiŋ deeŋ leŋe mi ŋaa
haachɛ-la si hɛmi lɛ yoŋ nɛ
a tuto u niiŋ wiaa lɛ. 24 Mi
lɛlɛ nɛ. Wialiŋ si hɛmi lɛ
kɛŋmi kaa mu suuŋ bua nɛ.
Kubɛɛ nɛ jaŋ laami ba lɛ?
Wia nɛ jaŋ wuo laami wiaa
deeŋba lɛ a tiŋ la Tiina Yesu
Kirisito wiaa. 25 Mii lɔllu
woruŋ. Mi titia doluŋ lɛ, mi
jaŋ to Wia niiŋ wiaa ari mi
tuɔbiinaa duŋduŋa, ka di mi
yaraa maa to haachɛ niiŋ.

8

Má leŋ la joŋ la nyuŋ hɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la wiaa lɛ

1 Di la di Kirisito kala nɛ
ŋaa kubala, Wia bira bi jaŋ
dii la sariya a joŋ cheeriŋ
pila. 2 La di Yesu Kirisito si
ŋaa kubala ŋii, u Diŋ-zɔŋ-
la joŋ miisiŋ pila. U laala
ta nɛ haachɛ ari suuŋ nisiŋ
lɛ. 3 Wialiŋ Moosis fa si bile,
bila lɛ wuo pɛ, bɛɛ wiaa la
yaraa bi doluŋ kɛnɛ. Ama
wialiŋ ba si bi wuo ŋaa, Wia
wuo ŋaaba nɛ. Ba nɛ ŋla:
U si chɛ u liisɛ nuhuobiine
haachɛ lɛ, u ta u titia Bie
u ku tuu. U yaraa nagɛ la
yaraa, duu laa la haachɛba
ta. U si ŋaa ŋii, Wia wuo
dɔgisɛ haachɛ. 4 U ŋaa ŋii
di la wuo kɛŋ doluŋ a ŋiŋaa
wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto. La nialiŋ si bi la
yaraa doluŋ lɛ ka to aŋ tuto
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, la
wuo ŋaa wutitiiba-la Moosis
fa si bile di laa ŋaa. 5 Nialiŋ
kala síi to ba yaraa doluŋ
lɛ, ba joŋ ba nyuŋ kala a
hɛ ba yaraa wu-ŋaalaa lɛ nɛ,
ama nialiŋ kala ma síi to Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ba ma
joŋ ba nyuŋ kala a hɛ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si cho wialiŋ lɛ
nɛ. 6 Di la nɛ joŋ la nyuŋ
a hɛ la yaraa wu-ŋaalaa lɛ,
la jaŋ suu, ama di la nɛ joŋ
la nyuŋ a hɛ Wia Diŋ-zɔŋ-
la wu-ŋaalaa lɛ, la jaŋ kɛŋ
miisiŋ a hɔŋ ari yarifiɛlaa,
7 bɛɛ wiaa di nuu nɛ joŋ u

nyuŋ kala a hɛ u yaraa doluŋ
lɛ, u ŋaa Wia diŋdɔŋ nɛ.
U bi chɛ duu to wialiŋ Wia
si daga, u paala bi wuo to.
8 Nialiŋ síi to ba yaraa wu-
ŋaalaa lɛ, ba bi wialiŋ Wia
si cho wuo ŋaa.

9 Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la si
hɛma lɛ ŋii, ma-na bi ma
yaraa wu-ŋaalaa lɛ ka to,
maa to wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la si daga nɛ. Di Wia Diŋ-
zɔŋ-la tuo nuu-kala lɛ, u
bi Kirisito kuŋ ŋaa. 10 Di
Kirisito nɛ hɛma lɛ, ma
yaraa namia ha jaŋ suu a
tiŋ ma haachɛba wiaa. Ama
Wia Diŋ-zɔŋ-la si hɛma lɛ, u
nɛ pima miisiŋ, bɛɛ wiaa ma
kɛŋ tuɔ-pula nɛ Wia sipaaŋ.
11 Wia nɛ chisɛ Yesu suuŋ
lɛ. Di u Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛma
lɛ, u jaŋ chisɛ ma yara-la si
jaŋ pua suuŋ lɛ di ma kɛŋ
miisiŋ, ari u si chisɛ Yesu
suuŋ lɛ ŋii. U jaŋ to u Diŋ-
zɔŋ-la si hɛma lɛ nɛ a ŋaa
ŋii.

12 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
u bi maga di nuu-kala fugɛla
di la tuto la yaraa wu-ŋaalaa
lɛ. 13 Di ma nɛ to ma yaraa
wu-ŋaalaa lɛ, ma jaŋ suu.
Ama di ma nɛ via ma yaraa
wu-ŋaalaa, ma jaŋ kɛŋ mi-
isiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
14 Nialiŋ kala síi to Wia Diŋ-
zɔŋ-la niiŋ wiaa, ba ŋaa Wia
biiriŋ nɛ. 15 Wia bi ŋaa di
ma nagɛ yosuŋ a bira fifá
fawulluŋ, ama u Diŋ-zɔŋ-la
leŋe ma ŋaa u biiriŋ nɛ. Di
la níi yiru, la wuo kɛnu yirɛ
“la Nyimma”. 16 Wia Diŋ-
zɔŋ-la ari la tuɔbiinaa kala
yie dagɛ ari la ŋaa Wia biiriŋ
nɛ. 17 La si ŋaa Wia biiriŋ
ŋii, Wia joŋ kiaa nɛ a billa
lɛ, kialiŋ kala Wia si joŋo bil
Kirisito lɛ, la ma jaŋ tiiba. Di
la di Kirisito kala nɛ na hɛɛŋ,
la ma jaŋ laa yiri-la Kirisito
si jaŋ laa.

Yiri-la la si jaŋ laa Wia teeŋ

18 Mi bee na ari hɛɛŋ deeŋ
mi síi na bi jaŋ wuo kaa
magisɛ yiri-la la si jaŋ laa.
19 Dunia kuŋ-kala níi gbɛru
a kpil digilaa di ba na bua-
la lɛ Wia biiriŋ si jaŋ laa
yiriŋ. 20 Tiŋtimii-la dunia
kiaa si maga di ba tiŋ, ba
tima lɔl nɛ. Ba titia tuɔtɔruŋ
lɛ dee ba lɔl ŋii, ama Wia
nɛ ŋaa ba lɔl. Ari ŋii kala
Wia ha leŋe ba kɛŋ yiɛlaa,
21 bɛɛ wiaa Wia jaŋ laaba ta
a liisɛba suuŋ bua lɛ. Wia
biiriŋ si jaŋ kɔ a laa yiriŋ ŋii
a tii ba titia, ba ma jaŋ tii
ba titia ŋii a ma kɛŋ yiriŋ.
22 La jima ari dunia kiaa kala
haa huuni nɛ, ari haala síi
chɛ duu lul aa huuni ŋii.
23 Dunia kiaa duŋduŋa dee,
ama la ma nialiŋ Wia si laa
sipaaŋ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛla
lɛ, la maa huuni nɛ la tuɔŋ lɛ
duu kɛŋ la yaraa birimɛ [di
la chaasa ŋaa u biiriŋ] a laa
yiriŋ.

24 Wia si laala ta ŋii, la kɛŋ
yiɛlaa. Di la nɛ na wialiŋ
la síi yiɛlu, u bira bi maga
di la yiyiɛlɛ wii. Di nuu nɛ
yiɛlɛ kuŋ, di u nɛ nau, u jaŋ
bira yiyiɛlɛ ku-la wiaa? Ai.
25 Ama di la níi yiɛlɛ wialiŋ

la ha si bi na, la kɛŋ kenyiri
a gbigbɛrɛ.

La si yie kɛŋ yiɛlaa ŋii a
kɛŋ kenyiri, 26 ŋii titia nɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la ma yie kɔ a
pɛla lɛ a tiŋ la si bi doluŋ
kɛnɛ di la pɛ la titia lɛ. La
paala bi jiŋ ŋii u si maga
di la chuɔlɛ Wia. Ama Wia
Diŋ-zɔŋ-la titia sul Wia a
pipila. U si yie susul Wia
ŋii aa huuni ŋii, la bi jaŋ
wuo kɛŋ niiŋ a dagɛ, ama
27 Wia na nuhuobiine tuɔŋ
kala nɛ a ma jiŋ Wia Diŋ-
zɔŋ-la síi huuni ŋii bubuɔŋ,
bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la síi
sul Wia a pi Wia niaa ŋii,
Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u yie
susul ŋii.

28 Nialiŋ Wia si tuɔsa di
ba ŋaa u niaa, ba chou nɛ.
Niaa deeŋba teeŋ Wia ŋaa
wii-kala birimɛ wu-zɔŋ nɛ a
piba. 29 Nialiŋ Wia si laa
sipaaŋ liisɛ, u liisɛba duu
kɛŋba birimɛ di ba nagɛ u
titia Bie nɛ, a leŋ u Bie ŋaa
ba kala kuhiaŋ. 30 Wia yirɛ
nialiŋ u fa si laa sipaaŋ liisɛ
di ba ŋaa u niaa nɛ. U si
yirɛba ŋii, ba kɔ u teeŋ. Ba
si kɔ ŋii, u leŋe ba kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. Nialiŋ ma si
kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ, u leŋe
ba ma pɛ laa u yiriŋ.

Kuŋ-kala tuo si jaŋ wuo liisɛmi ŋii Kirisito si chomi lɛ

31 Di la nɛ jiŋ wiaa deeŋba
kala, bɛɛ nɛ bira ka di la
bul? Di Wia nɛ chiŋ la hariŋ,
kubɛɛ ma nɛ bira kɛŋ doluŋ
a kiila? 32 Wia paala bi u titia
Bie kaa laa niaa teeŋ. U joŋu
hɛ niaa nisiŋ lɛ nɛ di ba kpuu
a tiŋ la wiaa. U si wuo ŋaa
ŋla, ma bi jiŋ ari u jaŋ wuo
chaasa joŋ kuŋ-kala ma pɛ
pila koo? 33 Kubɛɛ nɛ saa jaŋ
bira joŋ cheeriŋ a pi nialiŋ
Wia si liisa? Nuu tuo, bɛɛ
wiaa Wia titia nɛ leŋe ba kɛŋ
tuɔ-pula u sipaaŋ. 34 Kubɛɛ
ma nɛ bira jaŋ wuo dii ba
sariya a dɔgisɛba? Nuu tuo,
bɛɛ wiaa Kirisito suba nɛ, aŋ
bira sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ
a hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ, a sul Wia pipila duu
pɛla lɛ. 35 Kirisito si chola
ŋii, bɛɛ kuŋ nɛ jaŋ bira ŋaa
di Kirisito síla cho? Wahala
koo wu-juulaa, koo di ba to
la naasiŋ dudɔgisɛla, koo di
losuŋ kpula, koo di la bi
gɛnniŋ kɛnɛ di la laalɛ, koo
di wu-bɔŋ nɛ gbɛrɛla, koo di
la nɛ jaŋ suu? Wiaa deeŋba
kuŋ-kala bi jaŋ wuo ŋaa di
Kirisito bira síla cho. 36 Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a bul
ŋla nɛ:

"A tiŋ ŋ wiaa, laa gbɛrɛ suuŋ
nɛ tapulii-na kala.
Ba yie beŋla ari la nagɛ
piesee nɛ ba si kaa lii
di ba kpu."

37 Ari ŋii kala, di wiaa
deeŋba kuŋ-kala nɛ ku ju-
ula, la yie wuo yuo dii nɛ
a tiŋ nii-la si chola wiaa.
38-39 Wiiŋ deeŋ tuo kaa lɛrɛ,
mi jima kuŋ-kala tuo si jaŋ
wuo liisɛmi ŋii Kirisito si
chomi lɛ. Suuŋ, koo mi-
isiŋ, koo Wia tiŋdaaraa, koo
Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari Wia bii-
bɔŋŋɔɔ, koo kialiŋ kala si
hɛ dimɛ lɛɛlɛ, koo kialiŋ si
jaŋ to hariŋ kɔ, kialiŋ si
hɛ wia nyuŋ a kɛŋ doluŋ,

koo kialiŋ si kɛŋ doluŋ a
hɛ tiŋteeŋ lɛ. Wia si to la
Tiina Yesu Kirisito lɛ a chola
ŋii, dunia kuŋ-kala tuo si jaŋ
wuo liisɛla chonu-la lɛ.

9

*Wia fa liisɛ Iziral tiŋŋaa
di ba ŋaa u niaa*

1 Mi síi chɛ di mi bul wii-
la ŋaa wutitii nɛ. Mi si
ŋaa Kirisito nuu ŋii, mi bi
wiaa nyia. Wia Diŋ-zɔŋ-la
síi beŋ mi tuɔbiinaa ŋii, u
ma leŋe mi jiŋ ari mi bi
wiaa ka nyia. 2 Mi tuɔŋ
faasa chei nɛ a tiŋ mi titia
niaa wiaa. Uu walimɛmi
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. 3 Mi fa cho
di Wia ŋmiɛsa hɛmi lɛ nɛ
a kɛŋmi pɔrɛ Kirisito teeŋ,
aŋ laa mi naaŋbiiriŋ ari mi
doho niaa kala ta. 4 Niaa
deeŋba nɛ ŋaa Iziral tiŋŋaa,
nialiŋ Wia si liisa. U leŋe
ba nɛ ŋaa u biiriŋ a laa u
yiriŋ. Ba di Wia bil niiŋ
a pi dɔŋɔ, Wia leŋ Moosis
ŋmuŋsɛ wiaa piba di ba
tuto, a dagɛba Wia chuɔluŋ
woŋbiiŋ, a bul duu jaŋ ŋaa
wiaa pipiba. 5 Ba nɛ ŋaa la
naabalimaba doho niaa Wia
si liisa. Ba si lul Kirisito maa,
u ma fa ŋaa la naabalimaba
doho nuu nɛ. U-na Kirisito
nɛ kii kuŋ-kala. Má leŋ di la
dɛnnɛ Wia bua-na kala lɛ a
kaa mu wuu. Ami.
6 Ama u bi naga ari Wia
si si u jaŋ ŋaa wii-la u via
nɛ, bɛɛ wiaa Iziral doho niaa
kala dee Wia leŋ ba ŋaa u
niaa. 7 Abiraham doho niaa
ma kala dee bi Wia niaa
ŋaa, ama Aizik doho niaa
duŋduŋa nɛ ŋaa Abiraham
doho niaa titia. 8 Wiiŋ deeŋ
daga ari nuu-kala doho bi
Wia niaa doho ŋaa, see biiri-
la Wia si bula di ba lul, ba
nɛ u beŋ ba ŋaa u doho niaa
titia. 9 U fa si bul wiaa a tigɛ
bile ba si jaŋ lul lɛ, ŋla nɛ u
fa bul:

“Mi jaŋ miira kɔ bua deeŋ
titia lɛ hariŋ jina,
di ŋ haala Saara lul
baal.”

10 Ŋii ma duŋduŋa dee.
Ribɛka ma si lul biiriŋ balia-
la, ba nyimma ŋaa kubala
nɛ, u nɛ la naabalima Aizik.
11-12 Ka di Ribɛka-na lul
daaliɛri-la, biiri-la ha bi wu-
zɔŋ koo wu-bɔŋ kala ŋaa, ka
Wia bula pu a bul,

“Ŋ si jaŋ lul biiri-la, kuhiaŋ
jaŋ tima pipi ku-bie.”

Ŋii daga ari Wia tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ u yirɛ u niaa a tuɔsɛba, u
bi naga ari ba si ŋaa wialiŋ
nɛ tii u tuɔsɛba. U si yirɛba
nɛ tii ba ŋaa u niaa. 13 Ba
bira ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
a bul ŋla nɛ:

“Mi cho Jekɔb aŋ bɛrɛ Isɔ.”

Wia kɛŋ wutitii nɛ

14 Bɛɛ nɛ saa la jaŋ bul? La
jaŋ wuo bul di Wia bi wutitii
kɛnɛɛ? Ai. 15 Wia fa bula pi
Moosis a bul,

“Nialiŋ mi si liisa di mi pɛba
lɛ, mi jaŋ pɛba lɛ.
Nialiŋ ma mi si liisa di mi
fába nennige, mi jaŋ
fába nennige.”

16 Wiiŋ deeŋ saa bi naga
nuhuobiine si cho wialiŋ a
wiwalimɛ duu ŋaaba nɛ tii,
ama Wia si fála nennige nɛ
tii, 17 bɛɛ wiaa ba ŋmuŋsɛ

Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ Feero
lɛ ari Wia bula pu a bul,

"Wii-la si tii mi leŋ ŋ dii
kuoruŋ nɛ ŋla:
mi ŋaa ŋii di mi wuo toŋ
lɛ nɛ a dagɛ mi doluŋ,
di ba yirɛ mi yiriŋ dunia
kala lɛ."

18 Nialiŋ saa Wia si liisa duu
fába nennige, uu fába nen-
nige nɛ. Nialiŋ ma u si liisa
di ba kɛŋ nyu-duoŋ a tiŋ ba
haachɛba wiaa, u leŋe ba ma
kɛŋ nyu-duoŋ nɛ.

19 Ma dɔŋɔ saa jaŋ wuo
piɛsɛ a bul, "Di Wia níi ŋaa
ŋii, ɛɛ nɛ saa u jaŋ wuo joŋ
cheeriŋ a pi niaa? Kubɛɛ nɛ
saa jaŋ wuo kɛŋ kenyiri di
Wia kɛnu birimɛ?"

20 Kubɛɛ nɛ kaŋ, ŋ-na
nuhuobiine di ŋ laa wiaa bul
Wia niiŋ lɛ? Ku-la ba si ŋaa,
u jaŋ wuo piɛsɛ nii-la si ŋaau
a bul, "Bɛɛ nɛ tii ŋ ŋaami mi
nagɛ ŋla?" 21 Pupoi-mɛɛrɛ
jaŋ wuo lɔgɛ churuŋ a kaa
mɛ pupoi-zɔmuŋ, a bira wuo
lɔgɛ a mɛ pupoi-lɔruŋ. Di
pupoi-mɛɛrɛ nɛ cho ŋii, u
jaŋ wuo ŋaa. 22 Ŋii titia nɛ
Wia ma jaŋ wuo ŋaa niaa
lɛ. Niaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a
nagɛ pupoi-kpaaniŋ si maga
di ba ŋmoo yɛrɛ, ka Wia kɛŋ
kenyiri a nyalimɛ ŋii kala
halii. U fa jaŋ wuo na baaniŋ
ba nyuŋ a dagɛ u doluŋ, ka
u wuo nyalimɛ 23 a tiŋ nialiŋ
si nagɛ pupoi-zɔŋŋɔɔ wiaa,
niaa deeŋba nennige nɛ u
fifá. U laa sipaaŋ liisɛba di
ba dii u yiri-bal-la. Ba nɛ u
dagɛ u yiri-baliŋ pa. 24 La
nɛ nialiŋ u si liisa, la kala
dee bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa, la
dɔŋsuŋ ma ŋaa nialiŋ si bi
J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa nɛ. 25 Ba bul
ŋla nɛ Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ
ba síi yirɛ Hoziya a bul,

"Nialiŋ si bi mi niaa ŋaa,
mi jaŋ yirɛba mi niaa.
Nialiŋ ma mi fa si bi cho,
mi jaŋ yirɛba mi ni-
chooloo.

26 Lee-la titia ba fa si bula pi
niaa ari ba bi Wia niaa
ŋaa,
lee-la nɛ ba jaŋ yirɛba
Wii-titii biiriŋ."

27 Azaaya fa ŋaa nii-la síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ. U ma fa heele bul a tigɛ
Iziral niaa lɛ a bul, "Di Iziral
tiŋŋaa nɛ paala faasa yuga
a nagɛ hagili-buŋbugulo si
piŋ mugi-baliŋ niiŋ, ba tuɔŋ
niaa baŋmɛnɛ duŋduŋa nɛ
Wia jaŋ laa ta, 28 bɛɛ wiaa
chɛɛ dɔŋ la Tiina Wia jaŋ
ŋaa ŋii u fa si bula pila. U bi
jaŋ dieni ka di u chei dunia
niaa." 29 Ŋla nɛ Azaaya ma
fa bira bul di Wia jaŋ ŋaa
maachie. U fa si,

"Di Wia nɛ fa bi la naa-
balima doho niaa
baŋmɛnɛ leŋe,
la kala fa jaŋ suu,
a nagɛ Sɔdɔm ari
Gɔmɔra niaa kala si
suu ŋii."

Iziral tiŋŋaa dɔŋsuŋ bi tuɔ-pula kɛnɛ Wia sipaaŋ

30 Wii-la didɛriŋ nɛ ŋla:
Nialiŋ si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa
fa bi chɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ. Ba nɛ miira ku
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a
tiŋ ba yarida wiaa. 31 Ka
Iziral niaa fa faasaa chɛ di ba
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ aa

to wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto. Ama ba bi wialiŋ
wuo tuto di ba kɛŋ tuɔ-pula-
la Wia sipaaŋ. 32 Bɛɛ nɛ tii
ba bi tuɔ-pula-la na? Ba bi
yarida kɛnɛ di ba na tuɔ-
pula-la Wia sipaaŋ, bɛɛ wiaa
ba faa chɛ di ba kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ a tiŋ wialiŋ ba
síi to nɛ. Ba joŋ ba naasiŋ
a ŋmoo tabii-la si ŋaa niaa
sisiɛru nɛ. 33 Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a tigɛ tabii-la lɛ nɛ
a bul,

“Bee na, mi joŋ tabii-la si jaŋ
leŋ di niaa gɛrɛ
a bil lee-la ba síi yirɛ
Zaayɔŋ.
Tabii-la ŋaa buŋ nɛ.
U jaŋ leŋ di niaa gɛrɛ
titel.
Ama nuu-na kala si laa nii-
la la síi yirɛ buŋ-la,
wiaa dii, u bi jaŋ hiisɛ
u titia.”

10

1 Mi naaŋbiiriŋ, mi tuɔŋ lɛ
mi faasa cho di Wia laa Ju̱u
tiŋŋaa ta nɛ. Mi yie chuɔlɛ
Wia piba ari siifiɛsiŋ nɛ. 2 Mi
jima ari ba joŋ ba nyuŋ kala
hɛ Wia lɛ nɛ, ama ba bi Wia
woŋbii-titii-la jiŋ. 3 Ba bi jiŋ
woŋbii-la Wia si yie leŋ ba
to a kɛŋ tuɔ-pula u sipaaŋ,
aŋ chichɛ di ba to ba titia
woŋbiee. Ŋii nɛ tii ba bi ba
titia joŋo hɛ woŋbii-la Wia
si yie to a leŋ niaa kɛŋ tuɔ-
pula u sipaaŋ. 4 Kirisito nɛ
ŋaa wialiŋ kala Moosis fa si
ŋmuŋsa di niaa tuto didɛriŋ.
Nii-la kala si laa u wiaa dii
jaŋ kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ.

*Nuu-na kala si yirɛ Wia, u
jaŋ laau ta*

5 Moosis fa ŋmuŋsa a tigɛ
nialiŋ síi to wialiŋ u si bile
di niaa to a kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ, di ba nɛ wuo
to wialiŋ, ba jaŋ kɛŋ miisiŋ.
6 Wialiŋ ba si bula Wia teniŋ
tuɔŋ a tigɛ nialiŋ si kɛŋ tuɔ-
pula Wia sipaaŋ a tiŋ ba
yarida wiaa nɛ ŋla: Ba si,
“Ma sí ma tuɔŋ lɛ biinu a
piɛsɛ, ‘Kubɛɛ nɛ jaŋ jil Wia-
jaŋ (a kɛŋ Kirisito kaa ku
tuu)?’ 7 Koo ma bira sí piɛsu
a bul di kubɛɛ nɛ jaŋ mu
lɛliŋ (a kɛŋ Kirisito kaa kɔ)?”
8 Ba si di Wia wu-zɔmɔ-la
kpagɛma nɛ. U hɛ ma niiŋ lɛ
a hɛ ma tuɔŋ maa. Wia wu-
zɔmɔ-la la síi bul nɛ ŋaa wu-
zɔmɔ-la si tigɛ nialiŋ si laa
Kirisito wiaa dii a kɛŋ tuɔ-
pula Wia sipaaŋ. 9 Di ŋ nɛ
jaŋ wuo suri ŋ niiŋ a bul ari
Yesu nɛ ŋaa ŋ Tiina, a laa dii
ari ŋ tuɔŋ ari Wia chisu suuŋ
lɛ, Wia jaŋ laaŋ ta, 10 bɛɛ
wiaa di la nɛ kɛŋ la tuɔŋ a
laa Yesu wiaa dii, la jaŋ kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Di la
nɛ kɛŋ la niiŋ ma bul di la
laa u wiaa dii, Wia jaŋ laala
ta. 11 Wia teniŋ tuɔŋ, ŋla nɛ
ba bul: “Nuu-na kala si laa u
wiaa dii, Wia bi jaŋ hiisu.”
12 Ju̱u tiŋŋaa ari nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ba kala
ŋaa kubala nɛ u teeŋ. U bi
ba kaa pɔrɛ. U ŋaa nuu-
kala Tiina nɛ. Di nuu-kala
nɛ yiru, u jaŋ pɛ u tiina lɛ
woruŋ. 13 Ŋla nɛ ba bul Wia
teniŋ tuɔŋ: “Nuu-na kala si
yirɛ la Tiina Wia yiriŋ duu
laau ta, u jaŋ laau ta.”

14 Ama di ba nɛ bi u wiaa
laa dii, ɛɛ nɛ ba jaŋ ŋaa a
yirɛ u yiriŋ duu laaba ta? Di
ba nɛ bira bi u wiaa nia, ɛɛ
nɛ ba jaŋ ŋaa di ba laa u
wiaa dii? Di nuu ma nɛ saa
bi u wiaa bula piba, ɛɛ nɛ ba
jaŋ wuo ŋaa nii? 15 Di Wia
nɛ bi niaa tima di ba bul u
wiaa, ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo ŋaa
bul u wiaa? Ba fa ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a bul, "Nialiŋ
síi kɔ di ba bul Wia wu-
zɔmɔ-la, ba kɔ woruŋ nɛ."
16 Nialiŋ kɔ nɛ a bul Wia
wu-zɔmɔ-la maa, ama nialiŋ
si kɔ jegile nii wialiŋ, ba
dɔŋsuŋ bi wialiŋ to. Azaaya
fa bira bul wiiŋ deeŋ a bul,
"La Tiina Wia, kubɛɛ nɛ hɛ
dimɛ si laa wialiŋ la si bula
piba dii?" 17 Ŋ yie nii wii nɛ
a laa dii. Ba nɛ ŋaa wialiŋ si
tigɛ Kirisito lɛ.

18 Ama mi jaŋ piɛsɛ wiiŋ
deeŋ: Ba bi Wia wu-zɔmɔ-la
niaa? Ba nia nɛ. Ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ a tigɛ Wia
wu-zɔmɔ-la lɛ a bul,

"Ba bul wiaa deeŋba dunia
lee-kala nɛ.
Dunia nuu-kala nɛ nii
wiaa deeŋba."

19 Mi saa jaŋ bira piɛsɛ wiiŋ
deeŋ: "Iziral tiŋŋaa si nii
wialiŋ, ba bi ba bubuɔŋ
jiŋ?" Moosis nɛ fa laa sipaaŋ
bul wiiŋ deeŋ a bul di Wia si,

"Mi jaŋ leŋ di niaa yaraa
bieri nialiŋ si bi mi
niaa ŋaa wiaa.
Mi jaŋ bira leŋ di ma baaniŋ
sii nialiŋ si bi wiaa jiŋ
wiaa."

20 Azaaya fa chaasa bul wiiŋ
deeŋ a bul, Wia si,

"Nialiŋ si bi mii chɛ, ba nami
nɛ.
Nialiŋ ma si bi mi wiaa
piɛsɛ, mi kɛŋ mi titia
dagɛba nɛ."

21 Ama u bul ŋla nɛ a tigɛ
Iziral tiŋŋaa lɛ:

"Mi kɛŋ mi nisaa chagɛ nɛ a
dieni aa yirɛba di ba
kɔ mi teeŋ,
ama ba bi sɛyɛ.
Ba viami nɛ. Ba bi sɛi di ba
to mi niiŋ."

11

Wia jaŋ fá Iziral tiŋŋaa nennige

1 Ŋii-na saa Wia via u
niaa nɛ koo? Ai, mi ma
titia ŋaa Iziral tiina nɛ, a
ŋaa Abiraham doho nuu a
lii Bɛŋjamiŋ jaŋ niaa tuɔŋ.
2 Wia bi u niaa via, nialiŋ
u si laa sipaaŋ liisɛ. Ma
bi wialiŋ ba si ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ ka liisii? Wialiŋ
ba si ŋmuŋsa a tigɛ Ilaaja
lɛɛ? Ba ŋmuŋsa ari Ilaaja fa
bul Iziral tiŋŋaa wiaa pi Wia
a tiŋ ba haachɛba wiaa. 3 U
fa si,

"Mi Tiina Wia, ba kpu ŋ
nialiŋ síi bul wiaa, ŋ
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
a ŋmoo korunu-la ba si
saa piŋ a lo.
Mi duŋduŋa nɛ ka,
ba saa walimɛ di ba
kpumi ma nɛ."

4 Ilaaja si bul ŋii, bɛɛ nɛ Wia
bira bula pu? U si,

"Niaa bui balipɛ nɛ mi tii.
Niaa deeŋba kuŋ-kala bi
vene-la ba síi yirɛ Baal
kpaara."

5 Ŋii titia nɛ u nagɛ Iziral
tiŋŋaa lɛ bua deeŋ lɛ. Iziral
tiŋŋaa baŋmɛnɛ Wia liisɛ a
fába nennige a pɛba lɛ. 6 U si
liisɛba a fába nennige a pɛba
lɛ ŋii, u bi naga ba tiŋtiŋ-
zɔŋŋɔɔ ba si tima wiaa nɛ tii.
Di u nɛ tiŋ niaa wu-zɔŋŋɔɔ
wiaa aa fába nennige, ŋii-na
niaa nennige dee uu fá ŋii.
7 Bɛɛ nɛ saa? Iziral tiŋŋaa
fa síi chɛ kialiŋ, ba biba naa.
Ama nialiŋ mua Wia si liisa
ba tuɔŋ nɛ naba. Ku-kaanaa
tuɔŋ dolie. Wia si yirɛba, ba
via nɛ. 8 Ba bul ŋii nɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul,

“Wia leŋe ba siaa chuulɛ nɛ.
Ba bi kuŋ-kalaa na,
ba bi wii-kala maa nii a kaa kɔ ari jiniŋ.”

9 Devit ma fa bula a bul,

“Bua-la lɛ ba tuɔŋ si tɔrɔ, ba ku hilimi di ba dii kiaa,
leŋ di wiaa juuba di ba tel, a nagɛ ba si hɛ bɛrɛ u kɛŋ kua u tel ŋii. Leŋ di ba tel ŋii a ti̲ŋ ŋii chimiŋ.
10 Leŋ di ba siaa tɔ di ba sí kuŋ-kala wuo na,
leŋ di wiaa nyagɛba di ba duduuri wuu.”

11 Mi jaŋ piɛsɛ wiiŋ deeŋ:
Ba si siɛra tel ŋii, ba tele
ŋii di ba wii-wii-kala dɛrɛ
nɛ koo? Ai. Ama a tiŋ
ba haachɛ wu-ŋaalaa lɛ, Wia
laa nialiŋ si bi Ju̲u tiŋŋaa
ŋaa ta nɛ. U ŋaa ŋii di
Ju̲u tiŋŋaa yaraa bieri, di ba
na baaniŋ nialiŋ si bi Ju̲u
tiŋŋaa ŋaa nyuŋ. 12 Ju̲u
tiŋŋaa haachɛba leŋe dunia
niaa ŋmoo naa-simiŋ nɛ. Ba
si tele ŋii ŋaa nialiŋ si bi Ju̲u
tiŋŋaa ŋaa ŋmoo naa-simiŋ
nɛ. Di u nɛ nagɛ ŋla saa,
bua-la lɛ Ju̲u tiŋŋaa si jaŋ
ku laa Wia wiaa dii, dunia
nuu-kala jaŋ paala nii sima
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.

Wii-la si tii Wia laa nialiŋ si bi Ju̲u tiŋŋaa ŋaa ta

13 Ma nialiŋ si bi Ju̲u
tiŋŋaa ŋaa nɛ mi lɛɛlɛ
chichɛ di mi bul wiaa pa.
Wia nɛ tiŋmi di mi ŋaa
nialiŋ si bi Ju̲u tiŋŋaa ŋaa
naŋzɔɔ. Mi jɔŋ tiŋtimiŋ
deeŋ u ŋaa tiŋtiŋ-fiaŋ nɛ.
14 Mi síi tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ,
ŋ bi pɔ u jaŋ wuo leŋ di
mi naaŋbiiriŋ Ju̲u tiŋŋaa
yaraa bibieri, a wuo leŋ di ba
dɔŋsuŋ ma laa Wia wiaa dii,
di Wia laaba ta. 15 Ju̲u tiŋŋaa
si via Wia wiaa ŋii leŋe
dunia ni-kaanaa wuo siŋ nɛ
Wia teeŋ. Di Ju̲u tiŋŋaa nɛ
bira ku laa Wia wiaa dii, ɛɛ
nɛ saa u jaŋ nagɛ? U jaŋ
nagɛ ni-suunuŋ si sii suuŋ lɛ
nɛ. 16 Di ŋ nɛ bu̲u boroboro
munuŋ a laa sipaaŋ lɔgɛ
mua a pi Wia, duu nɛ bi
disinniŋ kɛnɛ, ku-kaaniŋ ma
si ka ma bira bi disinniŋ
kɛnɛ. Di tia naapoloo ma nɛ
zɔmɔ, u naakelee ma zɔmɔ
nɛ.

17 Ju̲u tiŋŋaa saa nagɛ tia-
la ba síi yirɛ Oliv nɛ. Ba
kɛŋ u nɛnɛɛ a kaa tutugi
nuuŋ nɛ. Wia ŋaa u zɔŋ.
Ŋii nɛ Wia keri u naakelee
dɔŋsuŋ, aŋ kɛŋma kaa mɛrɛ
ba leree, ma nialiŋ si nagɛ
giriŋ tii-naakelee. U ŋaa ŋii

di ma ma pɛ nii Oliv tii-zɔŋ-
la naakelee sima nɛ. 18 Ma sí
ma titia lɛ bigisu ari ma kpia
tia-la naakelee ba si kere ta
lɛ. Ma dee bi tia-la naapoloo
chaga bil. Tia-la naapoloo nɛ
chagɛma bil.

19 Ma jaŋ wuo bul ari
Wia keri tia-la naakelee, ka
di u kɛŋma nɛ mɛrɛ dimɛ.
20 Wutitii nɛ, Wia keri Ju̱u
tiŋŋaa ta a tiŋ ba si bi Wia
wiaa laa dii wiaa nɛ. Ama
ma-na nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa, ma si laa Wia wiaa dii
duŋduŋa wiaa nɛ tii ma chiŋ
kpaŋ kpaŋ. Ŋii wiaa ma sí
ma titia lɛ bigisu, aŋ kɛŋ ma
titia woruŋ. 21 Wia si bi tia-
la naakelee titia nennige fá
aŋ keriba ta ŋii, di ma ma
nɛ bi ma siaa fiɛla, u jaŋ
kerima ma ta ŋii titia. 22 Ma
na ŋii Wia si kɛŋ zile aŋ bira
tɛrɛ. U tɛrɛ nialiŋ si miiru
hariŋ nyuŋ nɛ. Ama u kɛŋ
zile ma-na teeŋ, di ma nɛ
sɛyɛ di ma tuto u zile-la lɛ
ari ma si suomi ŋii. Ŋii dee
u jaŋ kerima ma ta. 23 Di
Ju̱u tiŋŋaa nɛ paala birima
to Wia, Wia jaŋ bira kɛŋba
kaa mɛrɛ tii-zɔŋ-la lɛ, bɛɛ
wiaa Wia kɛŋ doluŋ duu ŋaa
ŋii. 24 Ma nialiŋ si paala
bi tii-zɔŋ-la naakelee ŋaa aŋ
ŋaa giriŋ tuɔŋ tii-naakelee,
ka Wia kɛŋma a kaa mɛrɛ tii-
zɔŋ-la lɛ, u jaŋ wuo kɛŋ tia-
la titia naakelee u si kere ta
a kaa mɛrɛ.

Wia ma jaŋ laa Iziral tiŋŋaa ta

25 Mi naaŋbiiriŋ, wiaa nɛ
hɛ dimɛ Wia fa joŋo faama,
mii chɛ di ma jiŋ. Wii-la jaŋ
ŋaa di ma sí biina bul ari ma
kɛŋ wu-jimiŋ a bibigisi ma
titia lɛ. Wii-la nɛ ŋla: Iziral
tiŋŋaa si kɛŋ nyu-duo-la, ba
bi jaŋ kɛnu wuu. Bua-la lɛ di
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa nɛ
ku yugɛ a laa Wia wiaa dii,
Iziral tiŋŋaa nyu-duo-la jaŋ
dɛrɛ. 26 Ŋla lɛ nɛ Wia jaŋ to
a laa Iziral tiŋŋaa kala ta. Ba
ŋmuŋsɛ ŋii Wia teniŋ tuɔŋ.
Ba si,

“La Laataara jaŋ lii Zaayɔŋ.
U jaŋ kiri wu-bɔŋŋɔɔ
kala Jekɔb doho niaa
tuɔŋ.”

27 Ba bira ŋmuŋsa a bul,

“La di ba jaŋ bil niiŋ a pi
dɔŋɔ
di mi laa ba haachɛba
ta.”

28 A tiŋ Ju̱u tiŋŋaa si via
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ tii
ba ŋaa Wia diŋdɔmɔ, ma
nialiŋ saa si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa wiaa nɛ tii. Ama a
tiŋ u si liisɛba wiaa nɛ tii
ba ŋaa u ni-chooloo, a tiŋ
ba naabalimaba wiaa, 29 bɛɛ
wiaa kialiŋ kala Wia si joŋo
piba ari u si liisɛba ŋii, u bira
bi jaŋ wuo vɔŋba. 30 Ama,
ma-na nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa, ma fa via Wia niiŋ
wiaa, ama lɛɛlɛ Wia fáma
nennige nɛ a tiŋ Iziral tiŋŋaa
ma si via Wia niiŋ wiaa ŋii.
31 Ŋii titia nɛ Iziral tiŋŋaa
ma si bi Wia niiŋ ka to lɛɛlɛ,
Wia jaŋ fába ma nennige,
ari u si fáma ma nennige
ŋii. 32 Nialiŋ kala si bi Wia
niiŋ wiaa ka to, ba haachɛba
nyagɛba bil nɛ, ŋii nɛ Wia
wuo fába nennige.

33 Wia síi fála nennige ŋii
ari ŋii u si kɛŋ wu-jimiŋ ari
ŋii u si jiŋ wiaa bubuɔŋ, u bi
maga kɛnɛ. Kubɛɛ nɛ jiŋ ŋii
Wia síi ŋaa wiaa? Nuu-kala
bi Wia wu-ŋaalaa jiŋ.
34 Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo jiŋ Wia
tuɔbiinaa?
Kubɛɛ ma nɛ jaŋ wuo dagɛ
Wia?
35 Kubɛɛ nɛ ha joŋ kuŋ pi
Wia aŋ gbɛrɛ di Wia
miira joŋ ku-la pu?
36 Bɛɛ wiaa Wia nɛ ŋaa kuŋ-
kala. U doluŋ lɛ nɛ kuŋ-kala
ma hɛ dimɛ. U nɛ tii kuŋ-
kala. Má leŋ di Wia yiriŋ
yirɛ wuu. Ami.

12

Wii-chuɔluŋ woŋbii titii-la

1 Ŋii wiaa, mi naaŋbiiriŋ,
a tiŋ Wia si faasa fála nen-
nige wiaa, mii sulma di ma
joŋ ma miisiŋ kala a pi Wia,
ari ba fa si yie kpu pusuŋ
a ŋaa sarika a pi Wia ŋii.
Ma si joŋ ma titia a pi Wia
ŋii, ma bira sí disinniŋ kɛŋ,
di Wia wuo laama. Wii-
chuɔluŋ woŋbiiŋ titia nɛ ŋii.
2 Ma sí sɛi a joŋ ma tuɔŋ
kala a hɛ dunia wu-ŋaalaa
lɛ. Ama má leŋ di Wia kɛŋ
ma tuɔbiinaa birimɛ di ba
kala zɔŋ. Ŋii nɛ ma jaŋ wuo
jiŋ Wia tuɔtɔruŋ. Ma jaŋ
wuo jiŋ wii-la si zɔmɔ aa
tɔrɛ Wia tuɔŋ aŋ pɛ zɔŋ ma
woruŋ.
3 Wia si kɛŋ zile mi teeŋ a
pɛmi lɛ ŋii, mii sulma kuŋ-
kala di ma sí ma titia kaa
yugɛ a kii ŋii ma si maga. Má
leŋ di ma siaa fiɛlɛ. Wia pi
nuu-kala yarida nɛ. Ama ba
kii dɔŋɔ nɛ. Nuu-kala maga
duu biinɛ u nyuŋ lɛ a magɛ
ŋii Wia si joŋ yarida-la pu
nɛ. 4 Nuhuobiine yaraa ŋaa
kubala nɛ, ka u naŋdaasiŋ
yugɛ. Naŋdaasi-la kala kɛŋ
ba tiŋtimia nɛ. Ba bi tiŋtiŋ-
bala ka tiŋ. 5 Ŋii titia nɛ la
ma nagɛ. La yuga nɛ, aŋ ka
la kala mɛrɛ Kirisito lɛ a ŋaa
kubala. La ŋaa ni-yiri-yiriba
nɛ a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa yari-
bala. 6 Wia pila kuŋ-kala
doluŋ nɛ di la kaa tiŋ tiŋtiŋ-
yiri-yiriba. U saa lii ŋii lɛ
Wia si fála nennige nɛ a pɛla
lɛ. U si joŋ dol-la pila ŋii, má
leŋ di la kɛnu kaa tiŋ. Di la
nɛ wuo wiaa bula pipi niaa
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, má
leŋ duu magɛ ŋii yarida-la
Wia si joŋo pila. 7 Duu nɛ joŋ
doluŋ piŋ di ŋ tima pipi niaa,
ŋiŋaa ŋii. Duu nɛ joŋ doluŋ
piŋ maa di ŋ didagɛ niaa, ŋ
ma ŋiŋaa ŋii. 8 Di ŋ nɛ kɛŋ
doluŋ di ŋ wuo didagɛ niaa
a leŋ di ba nyuŋ nyinyaasɛ,
ŋ ma ŋiŋaa ŋii. Di nuu nɛ
kɛŋ zile a pipɛ niaa lɛ, u ma
ŋiŋaa ŋii ari tuɔ-bala. Nii-la
kala si kɛŋ doluŋ a pipɛ niaa
lɛ, u ŋiŋaa ŋii ari siifiɛsiŋ.

Má cho dɔŋɔ ari siifiɛsiŋ

9 Nii-la si kɛŋ zile a fifá
niaa nennige, aa pɛ nen-
nige tiŋŋaa lɛ, u ŋiŋaa ŋii
ari tuɔtɔruŋ. Má cho dɔŋɔ
ari siifiɛsiŋ. Má bɛrɛ wu-
bɔŋŋɔɔ, a joŋ ma titia a hɛ
wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ. 10 Má
cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si
laa Wia wiaa dii woruŋ ari
naaŋbiiriŋ si cho dɔŋɔ ŋii,
a fiɛsɛ siiŋ pipi ma dɔŋsuŋ

tiŋŋaa jirima. [11] Ma sí
yariwiiŋ kɛŋ, ama má faasa
joŋ ma nyuŋ kala hɛ Wia
tiŋtiŋŋaa lɛ, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ. [12] Má jujuɔsɛ a tiŋ
wialiŋ ma síi yiɛlu lɛ. Di ma
níi na hɛɛŋ, má dii kenyiri.
Má pɛsɛ a chuchuɔlɛ Wia.
[13] Má pɛ ma naaŋbiiriŋ si
laa Wia wiaa dii lɛ ari kialiŋ
ba síi chɛ, aa kɛŋ nuhuɔraa
woruŋ.

[14] Má sul Wia duu
pɛ nialiŋ si to naasiŋ
dudɔgisɛma lɛ, aŋ sí kaliba
hɛba lɛ. [15] Di niaa tuɔŋ nɛ
tɔrɔ, má ma pɛba lɛ di ma
tuɔŋ tɔrɛ. Di niaa tuɔŋ nɛ
cheye, má pɛba lɛ di ma tuɔŋ
chei. [16] Má kala kɛŋ nii-bala,
ma sí ma titia kaa yugɛ. Má
kɛŋ ma titia mɛrɛ nialiŋ si
kɛŋ ba titia muuri lɛ. Ma sí
biina ari ma kɛŋ wu-jimiŋ.
[17] Di nuu nɛ ŋaa wu-bɔŋ ma
lɛ, ma-na sí wu-bɔmuŋ joŋo
t̠imu. Ama má-na ŋaa wii-
la si zɔmɔ, di nuu-kala jiŋ.
[18] Di ma nɛ wuolo, má leŋ
di ma di nuu-kala siŋ. [19] Mi
bii-chooloo, di niaa nɛ ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ ma lɛ, ma sí ba
chimiŋ t̠iŋ. Wia na baaniŋ
ba nyuŋ nɛ, u nɛ jaŋ t̠iŋ ba
chimiŋ. Ba ŋmuŋsɛ ŋii Wia
teniŋ tuɔŋ a bul, Wia si,

“Di nuu nɛ ŋaa wu-bɔŋ ma
lɛ, mi nɛ jaŋ t̠iŋ u
chimiŋ.
Mi nɛ kɛŋ doluŋ mi si
jaŋ wuo ŋaa ŋii.”
[20] “Ama di losuŋ nɛ kɛŋ ŋ
diŋdɔmɔ, ŋaa kudiilee
pu.
Di lii-nyuasuŋ ma nɛ kɛnu,
ŋaa liiŋ pu duu nyua.
Di ŋ nɛ wuo ŋaa ŋii, hi-
isiŋ jaŋ kɛnu kiŋkɛŋ.”

[21] Ma sí leŋe di wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ wuoma. Ama má
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ di ba wuo
wu-bɔŋŋɔɔ.

13

*Má tuto ma tiŋteeŋ nihi-
asiŋ niiŋ*

[1] Nuu-kala maga duu tuto
u tiŋteeŋ nihiasiŋ niiŋ nɛ.
Nuu-kala bi tiŋteeŋ wuo
beŋ, see di Wia liisu a pu
doluŋ. Nialiŋ síi beŋ ma
tiŋteeŋ ŋaa Wia nɛ liisɛba.
[2] Ŋii wiaa nii-la kala si via u
tiŋteeŋ nihiasiŋ niiŋ, u tiina
ma via Wia niiŋ wiaa nɛ.
Nii-la kala si ŋaa ŋii, u jaŋ
leŋ di Wia dii u sariya a joŋ
cheeriŋ pu. [3] Nialiŋ síi ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ bi fawulluŋ ka fá
ba tiŋteeŋ nihiasiŋ teeŋ, see
nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Di
ŋ nɛ bi chɛ di ŋ fifá fawulluŋ
tiŋteeŋ nihiaŋ teeŋ, ŋiŋaa
wialiŋ si zɔmɔ, duu bibɛsiŋ
lɛ. [4] U ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ
duu pɛŋ lɛ. Ama di ŋ nɛ
ŋaa wu-bɔŋ, fifá u fawulluŋ,
bɛɛ wiaa dol-la u si kɛnɛ, u
bi dol- pɛi ŋaa. U ŋaa Wia
tiŋtinnu nɛ. Nuu-kala si ŋaa
wu-bɔmuŋ, Wia na baaniŋ
u nyuŋ nɛ. Ŋii nɛ tii nii-
la síi beŋ tiŋteeŋ jaŋ wuo
dɔgisɛ tiina. [5] A tiŋ ŋii wiaa,
máa to ma tiŋteeŋ kuhiasiŋ
niiŋ. Ma sí ŋii ŋaa a tiŋ Wia
si jaŋ na baaniŋ ma nyuŋ
duŋduŋa wiaa. Ama má
ma ŋaa ŋii di ma tuɔbiinaa
kala su̠ Wia sipaaŋ. [6] Wia
si liisɛ tiŋteeŋ nihiasiŋ, ŋii

wiaa u ma maga di ma t̲iŋ
laŋpoo. Laŋpoo lilaaraa ma
ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ a maa
tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ a pipi Wia.
7 Má t̲iŋ nuu-kala chimiŋ ma
si kɛnɛ. Má t̲iŋ laŋpoo a pi
laŋpoo lilaaraa. Di ma nɛ
yɔɔ kuŋ a kaa lii di-bolii kaa
kɔ di ma kaa juu ma tiŋteeŋ,
má t̲iŋ ŋii ma si maga di
ma t̲iŋ aŋ kaa juu. Má fa
nialiŋ si maga di ma fá, a pi
jirima nialiŋ si maga di ma
pi jirima.

Má cho ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa a kaa mu wuu

8 Sí nuu-kala chiŋ dii.
Chiŋ-la duŋduŋa si maga di
ŋ dii, ŋ bi jaŋ time dɛrɛ
nɛ ŋla: Cho ŋ dɔŋɔ tiina.
Nii-la kala si cho u dɔŋɔ
tiina ŋaa wialiŋ kala Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto nɛ. 9 Wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
dɔŋsuŋ nɛ ŋla: "Sí ŋ dɔŋɔ
tiina haala chɛ, sí niaa kpu,
sí gaa, sí nuu kuŋ kaa laa."
Wiaa deeŋba kala ari wialiŋ
dɔŋsuŋ Moosis si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, ba kala ŋaa
wu-bala nɛ. U nɛ ŋla: "Cho
ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho ŋ
titia ŋii." 10 Di ŋ nɛ cho ŋ
dɔŋɔ tiina, ŋ bi wu-bɔŋ kala
jaŋ ŋaau lɛ. Ŋii wiaa di ŋ nɛ
cho ŋ dɔŋɔ tiina, ŋŋ to wialiŋ
kala Moosis fa si ŋmuŋsa bil
di niaa tuto nɛ.
11 Má ŋaa wiaa deeŋba.
Ma paala jiŋ bua deeŋ lɛ la
si hɛ si nagɛ ŋii nɛ. Bua-
la lɛ ma si jaŋ sii doŋ lɛ yie
nɛ. Bua-la lɛ Wia si jaŋ laala
ta dunia deeŋ lɛ faasa kpagɛ
nɛ. U nɛ kpaga kii bua-la
lɛ la si laa sipaaŋ laa Yesu
wiaa dii. 12 Taŋ kpaga puluŋ
nɛ. Mua nɛ ka, ka di wia
pɔsɛ. Má saa leŋ di la leŋ
birimiŋ tuɔŋ wu-ŋaalaa, aŋ
paa laali-yuori gɛnniŋ laalɛ a
yuo laaliŋ pi Wia, pulumuŋ
tuɔŋ. 13 Má leŋ di la kɛŋ la
titia woruŋ ari nialiŋ si hɛ
pulumuŋ tuɔŋ. Ma sí leŋe di
la faasa gbieli gbieli-tɔɔnuŋ
a bubugi, a ŋiŋaa wu-liiliŋ
aŋ pɛ ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ma sí
dɔŋɔ yuo, ma ma sí leŋe di
ma yaraa bibieri dɔŋɔ nyuŋ.
14 Má leŋ di Yesu Kirisito
nɛ ŋaa ma laali-yuori gɛriŋ,
aŋ sí ma yaraa tuɔtɔrɛ wu-
ŋaalaa lɛ hariŋ to. Má joŋ
hariŋ yiaba.

14

Ma sí ma naaŋbiiriŋ si laa Yesu wiaa dii wiaa laa jiŋ

1 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ
a laa Yesu wiaa dii aŋ bi
faasa chiŋ u yarida naaŋ
lɛ, duu níi chɛ u juu ma
tuɔŋ, má leŋ duu juu di ma
kɛnu woruŋ. Ama ma sí
ma tuɔbiinaa wiaa kaa lɛrɛ.
2 Ma tuɔŋ dɔŋɔ tuɔbiinaa
yie ŋaa u didii kuŋ-kala nɛ,
ama dɔŋɔ ma hɛ dimɛ, u
bi u yarida naaŋ lɛ china
woruŋ a ma didii pipaariŋ
duŋduŋa. 3 Ma sí leŋe di nii-
la síi dii kuŋ-kala mumɔŋ
nii-la síi kisɛ kialiŋ lɛ. Ma
ma sí leŋe di nii-la síi kisɛ
lɛ, duu bul nii-la síi dii kuŋ-
kala teeŋ ari u bi woruŋ
ŋaa, bɛɛ wiaa Wia cho ti-
ina nɛ a leŋ u ŋaa u bii.

4 Kubɛɛ nɛ kaŋ di ŋ wuo
bul di nuu tiŋtinnu cheye
nɛɛ? Tiŋtinni-la kuhiaŋ nɛ
jaŋ wuo bul duu cheye nɛ
koo duu bi cheye. La Kuhiaŋ
Yesu jaŋ wuo pɛu lɛ duu
chiŋ. U saa jaŋ chiŋ.

5 Nia dɔŋɔ yie biinɛ ari
tapuluŋ dɔŋɔ nɛ kii tapulaa
kala. Dɔŋɔ ma biinɛ ari
tapulaa kala ŋaa kubala nɛ.
U saa maga di nuu-kala chiŋ
u tuɔbiinaa lɛ nɛ. 6 Nii-la si
biina ari tapuluŋ dɔŋɔ nɛ kii
tapulaa kala, u liisɛ tapulii-
la duu zizil la Tiina Yesu nɛ.
Nii-la ma síi dii kuŋ-kala, u
ma ŋaa ŋii a zizil la Tiina
Yesu nɛ, bɛɛ wiaa u síi dii
kialiŋ, u yie lɔllɛ Wia nɛ. Nii-
la ma síi kisɛ kialiŋ dɔŋsuŋ,
u ma ŋaa ŋii aa zil la Tiina
Yesu nɛ, bɛɛ wiaa u ma síi
dii kialiŋ u si bi kisɛ, u ma
yie lulɔllɛ Wia nɛ. 7 La tuɔŋ
kuŋ-kala bi la titia tii. Di la
nɛ hɛ la miisiŋ lɛ, la bi la titia
tii. Di la nɛ suba maa, la bi
la titia tii. 8 La si hɛ miisiŋ
deeŋ lɛ, la joŋ la miisiŋ a
hɛ la Tiina Yesu nisiŋ lɛ nɛ.
Di la níi chɛ di la suu maa,
la joŋ la titia ma a hɛ la
Tiina Yesu nisiŋ lɛ nɛ. Di la
nɛ weye koo di la nɛ suba,
la hɛ la Tiina Yesu nisiŋ lɛ
nɛ, 9 bɛɛ wiaa Kirisito suba
aŋ bira sii suuŋ lɛ duu tii
ni-weyee ari ni-suunuŋ kala
nɛ, a ŋaa ba kala kuhiaŋ.
10 Bɛɛ nɛ saa tii ma tuɔŋ
dɔŋɔ bubul u naaŋbie si laa
Yesu wiaa dii teeŋ a bul duu
bi woruŋ ŋaa? Dɔŋɔ ma
bee guguunɛ u naaŋbie si
laa Yesu wiaa dii lɛ. La kala
jaŋ chiŋ Wia sipaaŋ duu dii
la sariya. 11 Ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul ŋla nɛ: Wia
si,

“Mi si hɛ dimɛ ŋii,
nuu-kala jaŋ kpirimi mi sipaaŋ
a suri u niiŋ a bul ari mi nɛ sɛnɛ ŋaa Wia.”

12 Bua-la lɛ la tuɔŋ kuŋ-kala
jaŋ dagɛ wialiŋ kala u si ŋaa
a pu.

Ma sí wialiŋ si jaŋ leŋ di ma naaŋbie juu haachɛ ŋaa

13 Ŋii wiaa, ma bira sí leŋe
di la bubul la dɔŋsuŋ tiŋŋaa
teeŋ a bul di ba bi woruŋ
ŋaa, ama u maga di ma biina
joŋ wiiŋ deeŋ nɛ: Má pupɔ
ma sí wii-la si jaŋ bɛrɛ kɛŋ
ma naaŋbie hɛ haachɛ lɛ
ŋaa. 14 La Tiina Yesu leŋe mi
jiŋ ari kudiil kala tuo si kɛŋ
disinniŋ. Ama niaa dɔŋsuŋ
biina ari kudiilee dɔŋsuŋ
kɛŋ disinniŋ nɛ ba kikisɛ. Di
ba nɛ dii kialiŋ, ba jaŋ chei
ba kisiŋ lɛ. 15 Di kialiŋ ŋ síi
dii wiaa nɛ ŋaa ŋ naaŋbie
tuɔŋ chei, ŋ bira buu cho.
Kirisito suu u wiaa nɛ, ŋii
wiaa, sí leŋe di kudiile-la ŋ
síi dii wiaa cheiu. 16 Wii-la ŋ
si jima duu zɔmɔ, sí leŋe di
niaa kaa birimɛ wu-bɔŋ aa
bul u wiaa. 17 Kudiile-la la
síi dii ari kialiŋ la síi nyua bi
siifiaŋ wii ŋaa Wia kuorii-la
tuɔŋ. Wialiŋ si ŋaa siifiaŋ
wiaa Wia kuorii-la tuɔŋ nɛ
ŋla: Di la kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ, a kɛŋ nii-bala, aŋ pɛ
kɛŋ tuɔtɔruŋ maa Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ. 18 Nuu-kala
si to woŋbiiŋ deeŋ lɛ a tima

pi Kirisito, Wia tuɔŋ jaŋ tɔrɛ
u nyuŋ, niaa ma tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ u nyuŋ.

19 Má saa leŋ di la bibiinɛ
wialiŋ si jaŋ leŋ di la kɛŋ
nii-bala, a wuo pipɛ dɔŋɔ
lɛ a kɛŋ doluŋ. 20 Ma sí
kialiŋ ma síi dii wiaa tima
chei Wia tiŋtiŋŋaa. Kudiil
kala zɔmɔ nɛ, u bi disinniŋ
kɛnɛ di maa kisɛ. Ama di
kudiile-la dɔŋsuŋ ma síi dii
nɛ jaŋ leŋ di nuu juu haachɛ
lɛ, u bi maga di ma diiba.
21 Wii-la si zɔmɔ nɛ ŋla: U
bi maga di maa chaŋ namia,
koo di ma nyua siniŋ, koo di
maa ŋaa wii-na kala si jaŋ
leŋ di ma naaŋbie yeŋŋi u
woŋbiiŋ. 22 Di ŋ nɛ laa dii
ari wii nɛ zɔmɔ di ŋ ŋaa, leŋ
duu hɛ ma di Wia duŋduŋa
pɛgɛ. Di nuu nɛ ŋaa wii-la
u si laa dii ari u zɔmɔ, di
u tuɔbiinaa nɛ buu walimɛ
ari u síi ŋaa ŋii, u tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ. 23 Ama di nuu níi dii
kiaa aŋ biinɛ ari u bi maga
duu dii, duu nɛ diiba, Wia
jaŋ joŋ cheeriŋ pu, bɛɛ wiaa
u bi wialiŋ u si laa dii ari ba
ŋaa wu-zɔmɔ ka to. Wii-na
kala nɛ ŋ ŋiŋaa aŋ bi laa dii
ari u maga di ŋ ŋaa, u ŋaa
haachɛ nɛ.

15

Má sí ma titia tuɔtɔrɛ wiaa hariŋ to

1 La nialiŋ si faasa chiŋ
la yarida naaŋ lɛ, u maga
di la pɛ nialiŋ yarida si bi
yugɛ lɛ ari wialiŋ ba si bi ba
doluŋ kɛnɛ lɛ. U bi maga
di la ŋiŋaa la titia tuɔtɔrɛ
wiaa. 2 Má leŋ di la kuŋ-
kala ŋaa di u dɔŋɔ tiina tuɔŋ
tɔrɛ, di la pɛu lɛ ŋii duu
kɛŋ doluŋ a chiŋ u yarida lɛ.
3 Kirisito ma bi u titia tuɔtɔrɛ
wiaa ŋaa. Ba fa ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ a bul ŋla nɛ a
tigɛu lɛ:

“Jomo-la kala nialiŋ si tuusɛ
ŋ-na Wia,
ba nɛ ba joŋoo
tuusɛmi.”

4 Wialiŋ kala ba fa si ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ, ba ŋmuŋsa
di ba dagɛla nɛ, Wia teŋ-la
nɛ dagɛla ŋii la si jaŋ ŋaa a
kɛŋ kenyiri, a ŋaa la nyuŋ
nyaasɛ, di la wuo yiyiɛlɛ
kialiŋ si hɛ la sipaaŋ. 5 Wia
nɛ pi niaa kenyiri a wuo ŋaa
la nyuŋ nyaasɛ. U jaŋ wuo
pɛma lɛ di ma kɛŋ nii-bala
a wuo tuto Yesu Kirisito naa-
buasuŋ, 6 di ma kala wuo
dɛnnɛ Wia ari nii-bala. U
nɛ ŋaa la Tiina Yesu Kirisito
Nyimma.

U maga di nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia wiaa

7 Ŋii wiaa, má sɛi a kɛŋ
dɔŋɔ woruŋ, ari Kirisito ma
si kɛŋma woruŋ ŋii, di Wia
yiriŋ yirɛ. 8 Mi jaŋ bula pima
ari Kirisito ku tiŋ tiŋtiŋŋaa
a pi Ju̱u tiŋŋaa, a dagɛ ŋii
Wia si kɛŋ wutitii a ŋaa
wialiŋ kala u fa si bula pi la
naabalimaba ari u jaŋ ŋaa,
9 a wuo leŋ di nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, di ba dɛnnɛ Wia
a tiŋ u si fába nennige ŋii.
Ba ŋmuŋsɛ ŋla nɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul,

“Mi jaŋ dɛnniŋ nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.

Mi ma jaŋ yii yiilaa a dɛnniŋ."
10 Ba bira ŋmuŋsa a bul ŋla nɛ:
"Ma nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ma di nialiŋ kala Wia si liisa, má juɔsɛ."
11 Ba bira bul ŋla nɛ:
"Ma nialiŋ kala si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa,
má dɛnnɛ ma Tiina Wia, a leŋ di niaa kala ma dɛnnu."
12 Azaaya bira bul ŋla nɛ:
"Jɛsi doho niaa dɔŋɔ jaŋ kɔ.
U nɛ jaŋ sii a beŋ nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa.
Ba jaŋ joŋ ba yiɛlaa kala hɛu lɛ."
13 Wia nɛ leŋe la kɛŋ
yiɛlaa. Mii chɛ duu leŋ di ma
yarida wuo ŋaa di ma tuɔŋ
tɔrɛ, di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa,
a bira leŋ duu Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ma yiɛlaa yugɛ.

Wii-la si tii Pɔɔl tiŋ tiŋtiŋŋaa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ

14 Mi naaŋbiiriŋ, mi
chaasa ŋaa yarida ari maa
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ woruŋ, a
jiŋ wiaa ma woruŋ, a wuo
didagɛ dɔŋɔ. 15 Ama teniŋ
deeŋ tuɔŋ mi kɛŋ nyu-duoŋ
nɛ di mi wuo liisima wiaa
dɔŋsuŋ lɛ a tiŋ dol-la Wia
si pimi wiaa, 16 di mi tiŋ
Yesu Kirisito tiŋtiŋŋaa nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.
Mi tiŋ ba tuɔŋ a nagɛ nii-
la si kpu pusuŋ pipi Wia
nɛ, a bul Wia wu-zɔmɔ-la
piba. Mi ŋaa ŋii di Wia wuo
laa nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa, ari u si laa pusu-la ba
si yie kpu a liisɛ sarika a
pu. Wia Diŋ-zɔŋ-la jaŋ piisɛ
ba disinniŋ ta di Wia laaba.
17 Yesu Kirisito doluŋ lɛ mi
kɛŋ woŋbiiŋ di mi dagɛ mi
titia a tiŋ tiŋtimii-la mi si
tima pi Wia. 18 Mi bi nyu-
duoŋ kɛnɛ di mi bul wii dɔŋ
kala, see tiŋtimii-la Kirisito
si pɛmi lɛ mi tiŋ, a wuo leŋ
di nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
ku to Wia niiŋ. Wialiŋ mi
si bula ari wialiŋ mi si ŋaa,
19 wu-kpuŋkperisi-la ari wu-
magila-la mi si ŋaa Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ pɛ nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ ba ku
to Wia niiŋ ŋii. Mi chaasa
bul Kirisito wu-zɔmɔ-la, a
suomi Jerusalɛm lɛ a gɔllɛ
ŋii kala a mu yi Iliirikam.
20 Mi hɛ doluŋ aŋ bul Wia
wu-zɔmɔ-la lee-na kala niaa
ha si bi Kirisito wiaa nia. Mi
bi chɛ di mi mu lee-la niaa
si laa sipaaŋ mu a bul Wia
wiaa, ŋii nɛ tii mi ŋaa ŋii.
21 Ba ŋmuŋsɛ ŋla Wia teniŋ
tuɔŋ a bul,
"Nialiŋ ha si bi u wiaa nia, ba jaŋ nii.
Ba jaŋ nii a jiŋ wialiŋ bubuɔŋ."

Pɔɔl chɛ duu mu na Rom tiŋŋaa

22 Mi síi bul Wia wiaa leree
dɔŋsuŋ nɛ tii mi bi ma leriŋ
wuo kɔ. Mi walima walima
di mi kɔ nɛ aŋ lɔl, 23 ama
lɛɛlɛ mi bira bi tiŋtimii kɛnɛ
tasiŋ deeŋba lɛ di mi tiŋ, ka
mi ma paala cho di mi kɔ
nama faafaa kala. 24 Mii chɛ
di mi ku nama bua-la lɛ di mi
níi mu Sipeeŋ tiŋteeŋ. Di mi
nɛ hɔŋ ma teeŋ a dieni mua,
mii chɛ di ma pɛmi lɛ di

mi vɛŋ mi woŋbiiŋ. 25 Ama
lɛɛlɛ-na mii mu Jerusalɛm nɛ
di mi pɛ Wia niaa lɛ dimɛ.
26 Nialiŋ si laa Wia wiaa
dii Masidoonia ari Akaaya
tiŋteeŋ lɛ, ba tuɔŋ tɔrɛ nɛ
ba si kiɛsɛ moribiee di ba
pɛ summo-la si hɛ Wia niaa
tuɔŋ Jerusalɛm lɛ. 27 Ba titia
tuɔŋ nɛ tɔrɔ ba ŋaa ŋii. Ba
faa biinɛ di ba pɛba lɛ nɛ a
laa ba chimiŋ. Wutitii, J̱u̱u
tiŋŋaa nɛ leŋe nialiŋ si bi
J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa ma nii Wia
wiaa. Ŋii wiaa u maga di ba
ma pɛ J̱u̱u tiŋŋaa lɛ ari ba
ma ku-chɛɛlɛɛ. 28 Di mi nɛ
tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ dɛrɛ, a kɛŋ
moribie-la kala ba si kiɛsa
a kaa mu piba, mi jaŋ sii
dimɛ a mu Sipeeŋ tiŋteeŋ.
Di mi níi mu dimɛ, mi jaŋ ku
to nama. 29 Mi jima, di mi
nɛ kɔ, mi jaŋ wuo pɛma lɛ
woruŋ, ari Kirisito si pɛmi lɛ
ŋii.

30 Mi naaŋbiiriŋ, mii
sulma la Tiina Yesu Kirisito
doluŋ lɛ, ari dol-la Wia Diŋ-
zɔŋ-la si joŋo pila di la cho
dɔŋɔ, di ma pɛmi lɛ a chuɔlɛ
Wia pimi, 31 di Wia liisɛmi
nialiŋ si via Wia wiaa nisiŋ
lɛ a hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ. Má
bira sul Wia di u nialiŋ si
hɛ Jerusalɛm lɛ, di ba tuɔŋ
tɔrɛ ari kialiŋ mi si jaŋ kaa
mu piba nyuŋ. 32 Ka di Wia
nɛ sɛyɛ, mi jaŋ kɔ ma teeŋ
ari tuɔtɔruŋ, a ku wiesi mua
ma teeŋ. 33 Wia si wuo ŋaa
nuhuobiine kɛŋ yarifiɛlaa,
u jaŋ leŋ di ma hɔŋ ari
yarifiɛlaa. Ami.

16

Pɔɔl chuɔlɛ niaa

1 Mii chɛ mi kɛŋ la dihaala
Fiibi dagɛma nɛ. U nɛ ŋaa
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi sipaa-laara, a hɛ
Kɛŋkiriya lɛ. 2 Má kɛnu
woruŋ la Tiina Yesu doluŋ lɛ,
ari u si maga di Wia niaa kɛŋ
dɔŋɔ ŋii, a pɛu lɛ ari kuŋ-
kala u síi chɛ ma teeŋ. U pɛ
niaa lɛ yugɛ, a pɛmi ma lɛ.

3 Má chuɔlɛ Pirisila ari
Akuila. La di ba kala nɛ tiŋ
tiŋtiŋŋaa aa pi Yesu Kirisito.
4 Ba joŋ ba miisiŋ a yɔɔ suuŋ
nɛ mi wiaa. Ŋii wiaa mii
lɔllɛba. Mi duŋduŋa saa
dee, la di nialiŋ kala si bi
J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa Yesu
wiaa dii aa hilimi, la kala níi
lɔllɛba. 5 Má chuɔlɛ nialiŋ
ma si laa Yesu wiaa dii a
hilimee chuɔlɛ Wia ba diisiŋ
lɛ. Má chuɔlɛ mi naŋdɔŋ-
chooluŋ Ɛpaniitis maa. U nɛ
laa sipaaŋ laa Kirisito wiaa
dii Esia tiŋteeŋ lɛ. 6 Má
chuɔlɛ Mɛɛri maa. U faasa
tiŋ tiŋtiŋŋaa woruŋ nɛ ma
teeŋ. 7 Má chuɔlɛ Aŋdɔnikas
ari Junias maa. Ba ma ŋaa
J̱u̱u timma nɛ. Ba di la kala
hɛ sarika lɛ. Wia naŋzɔɔba-
la tuɔŋ ba nɛ paala faasa
chiŋ woruŋ. Ba nɛ laa
sipaaŋ laa Kirisito wiaa dii
mi lɛ. 8 Má chuɔlɛ Aŋpilaatis
maa. U ŋaa mi naŋdɔŋ-
choolii nɛ la Tiina Yesu
wiaa. 9 Má chuɔlɛ Abaa-
nis maa, la tiŋtinni-dɔŋɔ
Kirisito tiŋtiŋŋaa lɛ. Má
chuɔlɛ mi naŋdɔŋ-chooluŋ
Sitakis maa. 10 Má chuɔlɛ
Apɛlɛs maa, u faasa chiŋ
Kirisito wiaa lɛ nɛ woruŋ.
Má chuɔlɛ Arisitobalas dia

niaa maa. 11 Má chuɔlɛ
Hɛrɔdiaŋ maa. U ma ŋaa
Ju̱u tiina nɛ. Má chuɔlɛ
Nasisas dia nialiŋ maa si laa
la Tiina Yesu wiaa dii. 12 Má
chuɔlɛ Tafiina ari Tifoosa.
Ba maa tiŋ la Tiina Yesu
tiŋtiŋŋaa nɛ. Má chuɔlɛ mi
naŋdɔŋ-chooluŋ Pɛsis. U
ma faasa tiŋ tiŋtiŋŋaa a pi
la Tiina Yesu nɛ. 13 Má
chuɔlɛ Rufas maa. U faasa
chiŋ la Tiina Yesu wiaa lɛ
woruŋ nɛ. Má chuɔlɛ la
duu kala naaŋ. 14 Má chuɔlɛ
Asiŋkitas, Filɛgɔŋ, Hɛɛmis,
Patɔbas, ari Hɛɛmas ari la
naaŋbiiri-la kala si hɛ ba
teeŋ. 15 Má chuɔlɛ Filɔɔlɔgis,
Julia, Niirias ari u dihaala.
Má chuɔlɛ Ɔliŋpas maa ari
Wia nialiŋ kala si hɛ ba
teeŋ. 16 Má guori dɔŋɔ a hɔŋ
woruŋ la Tiina Yesu doluŋ
lɛ. Nialiŋ kala si laa Kirisito
wiaa dii aa hilimi lee-na
kala, ba maa chuɔlɛma.

17 Mii sulma nɛ di ma kɛŋ
ma titia ari nialiŋ si yie
kɛŋ niaa pupɔrɛ lɛ a leŋ
ba yiyeŋŋi ba woŋbiiŋ ba
síi to lɛ. Má liisɛ ma titia
ba lɛ. 18 Niaa deeŋba bi
la Tiina Kirisito tiŋtiŋŋaa ka
tiŋ, ama ba titia wu-chooloo
nɛ baa ŋaa. Ba yie kɛŋ nii-
sima a nyisɛ nialiŋ si bi wiaa
jiŋ. 19 Nuu-kala nɛ nia ari
ma síi to Wia niiŋ wiaa ŋii.
U ŋii ŋaa mi tuɔtɔru nɛ, mii
juɔsɛ ma wiaa. Mii chɛ di
ma paala jiŋ wialiŋ si zɔmɔ
aa ŋaaba, aŋ liisɛ ma titia
wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ. 20 Di
ma níi ŋaa ŋii, Wia-la si leŋe
niaa kɛŋ yarifiɛlaa, u bi jaŋ
dieni, ka di u kɛŋ Sitaani
nyaga bil ma naasiŋ bubuɔŋ
di ma nuɔsɛ. La Tiina Yesu
Kirisito jaŋ fáma nennige a
pɛma lɛ.

21 Timoti mi tiŋtinni-dɔŋɔ,
uu chuɔlɛma. Lusias ari
Jeesiŋ ari Sɔsiipata maa
chuɔlɛma. Ba ma ŋaa Ju̱u
timma nɛ.

22 Mi-na Tɛɛtias si ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ, mi maa
chuɔlɛma la Tiina Yesu
doluŋ lɛ.

23 Gayas ŋaa mi dia tiina
nɛ, u dia lɛ nɛ nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii maa hilimi.
U maa chuɔlɛma. Irasitas,
nii-la síi beŋ moribiee taŋ-la
lɛ ari la naaŋbie Kɔɔtɔs, ba
maa chuɔlɛma.

[24 La Tiina Yesu Kirisito
jaŋ fáma nennige a pɛma
kala lɛ. Ami.]

Ma leŋ di la dɛnnɛ Wia

25 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia.
U nɛ wuo leŋ di ma wasa kɛŋ
yarida a tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la
mi si bula pima a tigɛ Yesu
Kirisito lɛ. Wia nɛ ŋaa nii-
la si bi suu. U fa joŋ u wu-
zɔmɔ-la 26 faa, faafaa kala nɛ
aŋ lɛɛlɛ kaa ku lii pulumuŋ
tuɔŋ. Lɛɛlɛ Wia leŋe ba bula
pi dunia kala nɛ di ba laa
wialiŋ dii a tutoba. Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ ma fa ŋmuŋsɛ wiaa
a tigɛ wiaa deeŋba lɛ nɛ Wia
teniŋ tuɔŋ.

27 Má leŋ la to Yesu Kirisito
lɛ a dɛnnɛ Wia wuu. U
duŋduŋa nɛ kɛŋ wu-jimiŋ.
Ami.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI KƆRIŊTI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl, ari la
naaŋbie Sɔsitɛnis nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima.
Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi
di mi ŋaa Yesu Kirisito
naŋzɔɔ.
2 La ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a
pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Kɔriŋti taŋ-la
lɛ nɛ. Wia nɛ liisɛma di
ma to Yesu Kirisito lɛ, a ŋaa
tuɔ-pul timma u sipaaŋ. U
nɛ yirɛma ari nialiŋ kala
síi chuɔlɛ Yesu Kirisito a hɛ
dunia sɛmɛ-na kala, di ma
ŋaa tuɔ-pul timma u teeŋ, di
Yesu ŋaa la di ma kala Tiina.
3 La Nyimma Wia ari la
Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Wia to Kirisito lɛ nɛ a pɛla lɛ

4 Mi yie lɔllɛ Wia woruŋ a
tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa u to
u lahɔrimɔ lɛ nɛ a joŋ ku-
zɔŋŋɔɔ a pima. Kirisito Yesu
lɛ nɛ u to a ŋaa ŋii. 5 Wii-
na kala lɛ, Wia to Yesu lɛ nɛ
a pɛma lɛ woruŋ, ma wuo
jiŋ ŋii ma si jaŋ wuo bubul
wiaa aŋ pɛ jiŋ ba bubuɔsaa
maa. 6 Wii-la chaasa chiŋ
nɛ, bɛɛ wiaa wu-zɔmɔ-la ba
si bula a tigɛ Kirisito lɛ hɛ
ma tuɔŋ nɛ woruŋ. 7 Ŋii
wiaa nɛ tii Wia chaasa pɛma
lɛ woruŋ. Ma síi gbɛrɛ la
Tiina Yesu Kirisito duu miira
kɔ ŋii, u joŋ kialiŋ kala si
lii u Diŋ-zɔŋ-la teeŋ a dii
zile ma lɛ nɛ. 8 Wia ma jaŋ
chaasa kɛŋma woruŋ, a kaa
mu yi tapulii-la la Tiina Yesu
Kirisito si jaŋ miira kɔ. U
jaŋ kɛŋma di ma sí wu-bɔŋ
ŋaa a mu yi Yesu Kirisito si
jaŋ miira kɔ tapulii-la. 9 Wia
kɛŋ wutitii nɛ. U nɛ yirɛma
di ma di u Bie Yesu Kirisito
ku ŋaa kubala. U nɛ ŋaa la
Tiina.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii síi yuo dɔŋɔ

10 Mi naaŋbiiriŋ, mii sul
ma kala la Tiina Yesu Kirisito
doluŋ lɛ, di ma kɛŋ nii-bala
a sí dɔŋɔ lɛ pɔru. Mii sulma
di ma kɛŋ tuɔ-bala a chiŋ
wu-bala lɛ. 11 Mi naaŋbiiriŋ,
mi nia di maa yuo dɔŋɔ
nɛ. La naaŋbie ba síi yirɛ
Kuluuwi, u dia niaa nɛ bula
pimi. 12 Mii chɛ di mi bul
ari ma kuŋ-kala bi woŋbii-
bala ka to. Ma dɔŋɔ yie
bul duu to Pɔɔl hariŋ nɛ, ka
dɔŋɔ ma si duu to Apɔlɔs
hariŋ nɛ. Dɔŋɔ ma si u
to Piita hariŋ nɛ, ka dɔŋɔ
ma si u to Kirisito hariŋ nɛ.
13 Má leŋ di mi piɛsɛma wiiŋ
deeŋ. Ni-bala nɛ tii Kirisi-
too? Ba kpaasɛ Pɔɔl mɛrɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ duu laama
ta nɛɛ? Ba foma Wii-chuɔlɛ
liiŋ Pɔɔl yiriŋ lɛ nɛɛ? 14 Mii
lɔllɛ Wia ari mi si bi ma kuŋ-
kala Wii-chuɔlɛ liiŋ fo, see la
naaŋbie Kirisipas ari Gayas
duŋduŋa. 15 Ŋii wiaa nuu
ma saa bi jaŋ wuo bul ari mi
fou Wii-chuɔlɛ liiŋ di u ŋaa
mi haritooru. 16 Mi liise yi
ari mi fo la naaŋbie Sitɛfinis
ari u dia niaa ma Wii-chuɔlɛ
liiŋ. 17 Mi biina mi bira bi

niaa dɔŋsuŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ fo, bɛɛ wiaa Kirisito bimi tima di mi ku fo niaa Wii-chuɔlɛ liiŋ. U tiŋmi nɛ di mi ku bul Wia wu-zɔmɔ-la. Nuhuobiine wu-jimiŋ dee u joŋo pimi mi kaa bubul wialiŋ. U ŋaa ŋii di dol-la si lii Kirisito lɛ, a tiŋ u si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii, sí pɛi ŋaa nɛ.

Kirisito nɛ kɛŋ Wia doluŋ ari u wu-jimiŋ

18 La si si ari Kirisito suu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ bi bubuɔ
kɛnɛ nialiŋ si lɛlɛ teeŋ. Ama
la nialiŋ Wia si laa ta, wialiŋ
la síi bul lii u teeŋ nɛ a kɛŋ
doluŋ la teeŋ. 19 Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula di Wia si u jaŋ
leŋ di wu-jinnaa wu-jimii-la
ŋaa pɛi, ka wu-jiŋ kiŋkɛŋ
tiŋŋaa wu-jimiŋ ma ŋaa pɛi.
20 Di ŋii nɛ ŋaa, nii nɛ
wu-jinna-la jaŋ hɛ? Wu-jiŋ
kiŋkɛŋ timma-la, nii nɛ ba
jaŋ hɛ? Nialiŋ si kɛŋ wiaa
kaa lilɛrɛ dunia deeŋ lɛ, ba
ma jaŋ hɛ nii? Wia daga
ari dunia deeŋ wu-jimiŋ ŋaa
ni-yaari wu-jimii nɛ. 21 Wia
si kɛŋ wu-jimiŋ, ŋii nɛ tii
u wuo ŋaa di nuhuobiine sí
u titia wu-jimiŋ lɛ to a jiŋ
u-na Wia. Niaa si di Wia
wu-zɔmɔ-la la síi bul ŋaa
wu-tɔɔnu nɛ. Ama nialiŋ si
laa wialiŋ dii, Wia jaŋ laaba
ta. 22 Ju̱u tiŋŋaa cho di Wia
ŋaa wu-magil nɛ di ba na,
ka Giriik tiŋŋaa ma cho di
Wia dagɛ u wu-jimiŋ di ba
na. 23 Ama Kirisito si suu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ wiaa nɛ la
bubul. Kirisito si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ leŋ Ju̱u tiŋŋaa
baaniŋ sisii, aŋ ka nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ u ŋaa
wu-pɛi nɛ. 24 Ama nialiŋ
Wia si yira kala teeŋ, Ju̱u
tiŋŋaa ari Giriik tiŋŋaa kala,
Kirisito lɛ nɛ Wia doluŋ ari
u wu-jimiŋ kala hɛ. 25 U
maga di ma jiŋ ari wii-la si
lii Wia teeŋ, niaa si u ŋaa
ni-yaari wii nɛ, u paala kpia
nuhuobiine wu-jimiŋ, ka ba
bi jiŋ. Wii-la ma si lii Wia
teeŋ, ka nuhuobiine si u ŋaa
wu-puguŋ, u kɛŋ doluŋ a kii
nuhuobiine.
26 Mi naaŋbiiriŋ, má liise
yi ŋii ma fa si naga bua-
la lɛ Wia si yirɛma. Ma
tuɔŋ niaa baŋmɛɛ nɛ fa kɛŋ
wu-jimiŋ, koo ma tuɔŋ niaa
baŋmɛɛ nɛ faa dii doluŋ niaa
lɛ? Ma niaa baŋmɛɛ ma nɛ
fa ŋaa ni-balaa nuhuobiinee
teeŋ? 27 Wia paala chaasa
liisɛ nialiŋ dunia niaa si si ba
ŋaa ni-yaari nɛ, duu wuo hɛ
dunia niaa wu-jinnaa hiisiŋ
lɛ. Wia bira liisɛ nialiŋ ma
dunia niaa si si ba ŋaa ni-
pugunuŋ nɛ, duu wuo hɛ
ni-duoruŋ hiisiŋ lɛ. 28 Wia
liisɛ nialiŋ dunia niaa si bee
guguunɛ ari nialiŋ si bi lee
kɛnɛ dunia lɛ, duu wuo chei
nialiŋ dunia niaa si biina
ari ba ŋaa nia. 29 Wia ŋaa
ŋii di nuu-kala sí u doluŋ
lɛ wuo to a bigisi u titia lɛ
Wia teeŋ. 30 Ama Wia leŋe
ma to Kirisito Yesu lɛ a kɛŋ
miisiŋ. Wia saa leŋe Kirisito
nɛ ŋaa la wu-jimiŋ. A tiŋ
u wiaa Wia laala ta nɛ, la
ku ŋaa tuɔ-pul timma u teeŋ,
a ŋaa nialiŋ si bi disinniŋ
kɛnɛ. 31 Wia teniŋ tuɔŋ ba

bula, “Di nuu-kala níi chɛ
duu bigisi u titia lɛ, u tiina
maga duu bigisi u titia a mu
tigɛ wii-la la Tiina si ŋaa pu
lɛ nɛ.”

2

Pɔɔl bul wiaa a mu tigɛ Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ

1 Mi naaŋbiiriŋ, mi si kɔ
ma teeŋ di mi bul Wia
wu-zɔmɔ-la a pima, mi bi
wu-duduosi bula a nagɛ di
mi kɛŋ wu-jimiŋ. 2 Mi si
kɔ ma teeŋ, mi naga ari
mi bi wii-kala jiŋ nɛ, see
Yesu Kirisito si suu daa-gɛsɛɛ
nyuŋ duŋduŋa wiaa. 3 Ŋii
wiaa, mi si hɛ ma teeŋ, mi
fa nagɛ ni-pugu nɛ. Fawul-
luŋ fa kɛŋmi, mi bɔyɛ ju-
joŋ. 4 Nuhuobiine wu-jimiŋ
dee mi kaa bubul Wia wu-
zɔmɔ-la, aŋ pɛ didagɛ ma
maa. Ama ŋii mi síi bul
wiaa daga ari Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ hɛmi lɛ nɛ. 5 Wia
ŋaa ŋii mi lɛ di ma na u
doluŋ a laa u wiaa dii, a sí
nuhuobiine wu-jimiŋ lɛ to.

Wia wu-jimiŋ kii nuhuobiine wu-jimiŋ

6 Ama nialiŋ si waa Wia
wiaa lɛ, la yie didagɛba wu-
jimiŋ nɛ. Wu-jimiŋ deeŋ
la síi dagu tuo dunia deeŋ
niaa wu-jimiŋ, dunia deeŋ
ni-duoruŋ wu-jimiŋ ma dee.
Ni-duoruŋ deeŋba wu-jimiŋ
jaŋ dɛrɛ. 7 Wu-jimii-la wiaa
mi síi bul, u lii Wia teeŋ
nɛ a ŋaa wu-faali niaa teeŋ.
Wu-jimii-la faa nɛ Wia teeŋ
nɛ, ka dunia-na suomi. Wia
liisɛla di la kɛŋ wu-jimiŋ
deeŋ nɛ a wuo kɛŋ tula u
teeŋ. 8 Nialiŋ kala síi beŋ
dunia deeŋ bi wiaa deeŋba
bubuɔŋ jiŋ. Di ba nɛ fa
jiŋba, ba fa bi jaŋ kpaasɛ
la Tiina-la si kɛŋ tula a
mɛrɛ daa-gɛsɛ-la nyuŋ. 9 Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
ku-la nuhuobiine ha si bi
na, ari ku-la u ha si bi u
wiaa ma nia, ari ku-la ha si
bi nuhuobiine tuɔbiinaa jua,
kialiŋ titia nɛ Wia wasa bil
nialiŋ si chou lɛ.

10 Ama Wia to u Diŋ-zɔŋ-
la lɛ nɛ a leŋ la-na jiŋ wiaa
deeŋba fa si faa. Wia Diŋ-
zɔŋ-la yie gbilli wii-kala nɛ,
a paala jiŋ Wia wii-wii-kala.
11 Nuhuobiiŋ bɛɛ nɛ jaŋ wuo
jiŋ wii-la u dɔŋɔ síi biinu?
Nuu-kala bi wuo jiŋ, see
u tiina titia síi biinu wii-
la. Ŋii titia nɛ nuu-kala
bi jaŋ wuo jiŋ wialiŋ Wia
síi biinu, see Wia Diŋ-zɔŋ-
la duŋduŋa. 12 La laa Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ. U tuo dunia
deeŋ kuŋ. Wia joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la a pila nɛ di la wuo
jiŋ kialiŋ kala u si joŋo dii
zile la lɛ. 13 La yie bul kiaa
deeŋba wiaa a pi niaa nɛ.
Dunia deeŋ wu-jimiŋ dee la
kaa bubul wiaa. Ama Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ dagɛla ŋii la si
jaŋ bul wialiŋ. U yie dagɛ
u titia wiaa bubuɔsaa a pi
nialiŋ lɛ u si hɛ, di ba ma jiŋ
ba bubuɔsaa.

14 Nii-la kala si bi Wia
Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ bi jaŋ laa
kialiŋ Wia si joŋo pi nialiŋ
si kɛŋ u Diŋ-zɔŋ-la. U tiina
bi jaŋ wuo jiŋba. Ba yie

ŋaa wu-pɛiba nɛ u teeŋ, bɛɛ wiaa nuu bi jaŋ wuo jiŋba, see duu kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-
la. 15 Nii-la si kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ jaŋ wuo chagilɛ nuu-kala. Ama nii-la si bi Wia Diŋ-zɔŋ-la kɛnɛ bi jaŋ wuo chagilɛ nii-la si kɛŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la. 16 Wia teniŋ tuɔŋ ŋla nɛ ba ŋmuŋsɛ a piɛsɛ, "Kubɛɛ nɛ jiŋ la Tiina Wia tuɔbiinaa? Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo bul wiaa a chagilu?" Ama la-na jiŋ Kirisito tuɔbiinaa nɛ.

3

U maga di Wia tiŋtinnaa pɛ dɔŋɔ lɛ a tiŋ u tiŋtiŋŋaa

1 Mi naaŋbiiriŋ, mi bi wuo bul wiaa ma teeŋ ari ma ŋaa nialiŋ síi to wialiŋ síi tɔrɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la tuɔŋ nɛ. Ama mi bul wiaa ma teeŋ ari nialiŋ síi to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ. Ma ha ŋaa haŋbiisiŋ nɛ Kirisito wiaa
lɛ. 2 Wialiŋ mi si bula ma teeŋ, ba naga yiliŋ nɛ mi leŋ ma wasɛ. Mi bi wu-yuŋi kala bula pima. Bua-la lɛ, ma ha bi siri ŋaa di ma nii wu-yuŋi. Ari lɛɛlɛ kala ma ha bi wu-yuŋi kala
wuo nii. 3 Wii-la si tii ma haa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ: Ma si kɛŋ yaribieriŋ dɔŋɔ lɛ ŋii a yuyuo dɔŋɔ ŋii daga ari maa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ, a ŋiŋaa wii-kala ari nialiŋ si bi Wia jiŋ síi
ŋaa ŋii. 4 Ma yie pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. Dɔŋɔ si duu to Pɔɔl hariŋ nɛ, ka dɔŋɔ ma si duu to Apɔlɔs hariŋ nɛ. Ma síi bul ŋii, dunia niaa wu-bulaa dee ma bubul ŋii?

5 Kubɛɛ nɛ Apɔlɔs? Kubɛɛ nɛ Pɔɔl? La ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ. La nɛ bul Wia wiaa pima ma laa dii. La kuŋ-kala tiŋ tiŋtimii-la la Tiina Wia si joŋo pila di la
titiŋ nɛ. 6 Wia wialiŋ la si bula pima nagɛ tii-bie nɛ la chɔŋsɛ. Mi nɛ chɔŋsɛ tia-la, Apɔlɔs ma nɛ ŋaa liiŋ a misɛ, ama Wia nɛ leŋe tia-la
waa. 7 Nii-la si chɔŋsɛ tia-la ari nii-la si ŋaa liiŋ misɛ tia-la kala bi siifia wii ŋaa. Wia nɛ kii ba kala, bɛɛ wiaa u
nɛ leŋe tia-la waa. 8 Nii-la si chɔŋsɛ tia-la ari nii-la si ŋaa liiŋ misɛ tia-la, ba kala tima magɛ dɔŋɔ nɛ. Wia jaŋ ti̱ŋ nuu-kala a magɛ ŋii u si tiŋ
u tiŋtimii-la magɛ. 9 La kala ŋaa tiŋtinni dɔŋsɛ nɛ a pɛ Wia lɛ laa tiŋ. Ma saa nagɛ Wia baga nɛ la pɛrɛ hihɛ. Ma bira nagɛ dia-la Wia titia si saa nɛ.

10 Tiŋtimii-la mi síi tiŋ, Wia nɛ joŋ doluŋ pimi. Mi nagɛ dii-sara-la si jiŋ dia saaniŋ woruŋ nɛ a bil Wia-dia-la geŋtine. Nuu ma dɔŋ nɛ saa dia-la u jil. Nuu-kala saa fiɛlɛ u siaa a saa dia-la
duu jil. 11 Wia laa sipaaŋ nɛ a joŋ Yesu Kirisito duu ŋaa u dia-la geŋtine. Nuu-kala bira bi jaŋ wuo bil dia-
la geŋtine yiri. 12 Di nuu nɛ joŋ sɛlimɛ kaa saa dia-la duu jil, koo hɔɔŋ, koo tabiiŋ, koo daa-borusuŋ, koo tutɔ, koo
kaha, 13 di Kirisito nɛ miira kɔ tapulii-la, kialiŋ nuu-kala si joŋo saa dia-la u jil, ba jaŋ

nau. Nyiniŋ nɛ jaŋ dagɛ ku-
la ba si kaa saa nagisiŋ. Ba
jaŋ to ŋii lɛ a jiŋ tiŋtimii-la
nuu-kala si tima. 14 Di nyiŋ-
la nɛ kɔ aŋ bi wuo dii kialiŋ
nuu-kala si kaa saa dia-la, u
tiina jaŋ laa u time. 15 Ama
di nyiŋ-la nɛ wuo dii kialiŋ
nuu-kala si kaa saa dia-la, u
tiina jaŋ tel. Ama u-na titia
Wia jaŋ laau ta. U jaŋ naga
ari nyiŋ-la faa chɛ duu dii
u tiina nɛ, aŋ ka Wia liisu
nyiŋ-la lɛ.

16 Ma bi jiŋ ari ma ŋaa
Wia-dia nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
jujuu? 17 Ŋii wiaa, di nuu-
kala nɛ chei Wia-dia-la, Wia
ma jaŋ chei u tiina. Wia-dia
bi disinniŋ kɛnɛ. Ma titia nɛ
ŋaa dia-la.

18 Nuu-kala sí u titia nyisu.
Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a biinɛ
ari u kɛŋ wu-jimiŋ dunia
deeŋ lɛ nɛ, u maga duu
birimɛ ni-yaari nɛ a wuo kɛŋ
wu-jimii-la si lii Wia teeŋ.
19 Dunia niaa wu-jimiŋ ŋaa
pɛi nɛ Wia teeŋ. Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari

“Wia to dunia niaa wu-jimiŋ
lɛ nɛ
a bɛrɛ kɛsɛba.”

20 Wia teniŋ sɛmɛ dɔŋɔ ma
ba ŋmuŋsa ari wu-jinnaa
tuɔbiinaa kala ŋaa pɛi nɛ.
21 Ŋii wiaa nuu-kala saa sí u
bɔyɛ lɛ ŋmoo a dagɛ wii-la
nuhuobiine si jaŋ wuo ŋaa.
Wutitii, ma nɛ tii kuŋ-kala.
22 Ma nɛ tii Pɔɔl, a tii Apɔlɔs,
a tii Piita, a tii dunia, a tii
miisiŋ, a tii suuŋ ma, a tii
lɛɛlɛ ari maachie. Ma nɛ tii
ba kala. 23 Kirisito nɛ tiima,
Wia ma nɛ tii Kirisito.

4

Yesu naŋzɔɔba si nagɛ ŋii

1 Ma síi beŋla ŋii, u maga
di nuu-kala jiŋ ari la ŋaa
Kirisito tiŋtinnaa nɛ. La
nagɛ nialiŋ síi beŋ Wia kiaa
pupu nɛ. U nɛ leŋe la
bubul u wu-kpuŋkperisi-la
fa si faa a pipi niaa. 2 Ama
u maga di tiŋtinni kala kɛŋ
wutitii a titiŋ u tiŋtiŋŋaa.
3 Mi sipaa tuo di ma níi bul
mi teeŋ a mu tigɛ wialiŋ
mi síi dagɛ lɛ. Mi paala
bi cheeriŋ joŋo pi mi titia,
ŋii wiaa nuu-kala bi jaŋ joŋ
cheeriŋ pimi a mu tigɛ mi
wu-ŋaalaa lɛ. 4 Mi tuɔbiinaa
kala chese nɛ. Ama mi saa
bi jaŋ wuo dagɛ ari mi bi
wii cheye. La Tiina Wia nɛ
jaŋ dii mi sariya a jiŋ ari mi
cheye nɛ koo mi bi cheye.
5 Ŋii wiaa, ma sí cheeriŋ joŋo
pi nuu-kala, see di tapulii-
la la Tiina si jaŋ kɔ a dii
la sariya. Duu nɛ miira kɔ,
wu-bɔmɔ-la kala niaa si ŋaa
birimiŋ tuɔŋ, ba kala jaŋ ku
lii pulumuŋ. Niaa tuɔbiiŋ-
lɔrunu-la kala ba si kɛnɛ jaŋ
ku lii pulumuŋ lɛ. Nuu-kala
si kɛŋ time magɛ ŋii Wia
teeŋ, u jaŋ laa.

6 A tiŋ ma wiaa, mi
naaŋbiiriŋ, mi joŋ wiaa
deeŋba mi si bula, a kaa
dagɛ la di Apɔlɔs si nagɛ ŋii
nɛ. Mi ŋaa ŋii di ma wuo
gunnɛ a wuo tuto Wia niiŋ
wialiŋ ari la síi to ŋii, di ma
sí dɔŋɔ lɛ pɔru a cho dɔŋsuŋ
aŋ bɛrɛ dɔŋsuŋ. 7 Kubɛɛ nɛ
ŋaa ma yuga kii ma dɔŋsuŋ?
Wia dee bi kialiŋ ma si kɛnɛ

joŋo pimaa? Bɛɛ nɛ tii ma
bibigisi ma titia lɛ a nagɛ
kialiŋ ma si kɛnɛ, Wia dee bi
joŋo pima?

8 Ma paala kɛŋ kuŋ-kala
ma síi chɛ nɛ. Ma paala
kiila nɛ aŋ lɛɛlɛ dii kuoruŋ.
Wutitii, la fa cho di ma dii
kuoruŋ, di la di ma kala
bibeŋ kuŋ-kala nɛ. 9 U naga
ari Wia joŋ la nialiŋ si ŋaa u
naŋzɔɔba di la ŋaa ni-pɛiba
nɛ dunia deeŋ lɛ. U naga ba
liisɛla niaa tuɔŋ di ba kpula
nɛ. Ba tuɔsɛla a kaa ku lii,
di dunia niaa kala ari Wia
tiŋdaaraa nala a huurila nɛ.
10 A tiŋ Kirisito wiaa, la
ŋaa ni-yaara nɛ, ka ma-na
kɛŋ wu-jimiŋ Kirisito teeŋ.
La-na ŋaa puwuoloo nɛ,
aŋ ka ma-na ŋaa ni-duori.
Niaa mumɔŋla lɛ aŋ zizilma.
11 Naa-buasuŋ deeŋba lɛ lo-
suŋ ari lii-nyuasuŋ kɛŋla
nɛ, la laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ,
ba ŋmuŋmoola, la gɔllɔ
bibaarɛ. 12 La faasa titiŋ
nɛ di la pɛ la titia lɛ. Di
niaa nɛ ŋmiɛsa hɛla lɛ, la-
na yie sul Wia piba nɛ, di
ba nɛ to naasiŋ dudɔgisɛla,
la yie nyalimɛ nɛ. 13 Di
ba nɛ chei la yiriŋ, la-na
yie bubul wu-zɔŋŋɔɔ nɛ ba
teeŋ. Naa-buasuŋ deeŋba lɛ,
dunia nisuruŋ paala kpiala
nɛ.

14 Ma nagɛ mi bii-choolie
nɛ. Ŋii wiaa, mi bi wiaa
deeŋba ŋmuŋsa pima di hi-
isiŋ kɛŋma, ama mii chɛ
di mi chagilɛma nɛ. 15 Di
ma nɛ kɛŋ sipaa-laaraa síi
dagɛma Kirisito wiaa, di ba
nɛ ŋaa bui fii maa, ma bi
nyimmaba kɛnɛ. Mi nɛ ŋaa
ma nyimma Yesu Kirisito lɛ,
bɛɛ wiaa mi nɛ bul Wia wu-
zɔmɔ-la a pima. 16 Ŋii wiaa
mii sulma di ma to mi hariŋ
a ŋiŋaa wialiŋ mi síi ŋaa.
17 Ŋii nɛ tii mi tiŋ Timoti duu
kɔ ma teeŋ ŋii. U nagɛ mi
bii-choolii nɛ, a kɛŋ wutitii
maa la Tiina Kirisito wiaa lɛ.
U jaŋ liliisima ŋii mi síi to
Kirisito wiaa, ari ŋii mi si
yie dagɛba lee-na kala niaa
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
tuɔŋ. 18 Ma dɔŋsuŋ kɛŋ nyu-
duoŋ nɛ a bibiinɛ ari mi bi
jaŋ ku nama. 19 Di Wia nɛ
sɛyɛ, mi bi jaŋ dieni aŋ ku
nama. Di mi nɛ kɔ, mi bi
chɛ di mi nii nyu-duo tiŋŋaa
deeŋba wu-bulaa duŋduŋa,
ama mi jaŋ chichɛ di mi jiŋ
lee-la ba doluŋ si hɛ. 20 Wia
kuorii-la bi nuhuobiine wu-
bulaa lɛ china, ama Wia
doluŋ lɛ nɛ u chiŋ. 21 Wu-
bɛɛ nɛ ma cho? Mi kori
chiba ku viirɛmaa, koo mi
kɛŋ chonuŋ ari siifiɛlaa kɔɔ?

5

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii dɔŋsuŋ nɛ ŋaa wu-liiliŋ

1 Ba vɛnɛɛ bul, mi nii ari
nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ a ŋaa
disinniŋ. U ŋii lɔrɔ. Nialiŋ si
bi Wia jiŋ ma paala bi ŋii ka
ŋaa. Ba bula pimi ari nuu nɛ
hɛ ma tuɔŋ a laa u nyimma
haala jaa. 2 Ɛɛ nɛ saa ma jaŋ
wuo ŋaa a bigisi ma titia lɛ?
U maga di ma tuɔŋ chei nɛ,
ka di ma liisɛ nii-la si ŋaa ŋii
a ta ma tuɔŋ.

3 Mi-na, mi paala hɛ di-
bolii nɛ, ama mi dima guoli

ma tuɔŋ nɛ. La Tiina
Yesu doluŋ lɛ, mi paala joŋ
cheeriŋ pi nii-la si ŋaa wu-
lɔruŋ deeŋ nɛ. 4 Mi joŋ
cheeriŋ pi tiina nɛ. La Tiina
Yesu Kirisito doluŋ lɛ, di ma
nɛ ku hilimi, ka mi dima
hɛ ma tuɔŋ, 5 má joŋ baala
deeŋ hɛ Sitaani nisiŋ lɛ, di u
to u tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ a
dɔgisɛ u yaraa, ka di Wia laa
u dima ta tapulii-la la Tiina
si jaŋ miira kɔ.

6 Ma síi bigisi ma titia lɛ
ŋii, u ŋaa pɛi nɛ. Ma bi jiŋ
ari si-buruŋ mua nɛ ba yie
joŋo hɛ boroboro munuŋ lɛ,
ka u sii puɔrɛ a yugɛɛ? 7 Má
joŋ si-buru-binii-la ta. Di ma
nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo ŋaa
tuɔ-pul timma, a wuo nagɛ
boroboro muŋ-falii-la ba ha
si bi si-buruŋ hɛ. Ma saa
jima ari ma bi haachɛ kɛnɛ.
La ŋaa siri di la gbieli diisiŋ
gbieli-bal-la nɛ. Kirisito nɛ
ŋaa Pie-bie-la ba si kpua di
la kaa dii la diisiŋ gbieli-bal-
la. 8 Ŋii wiaa, má leŋ di la
gbieli la diisiŋ gbieli-bal-la.
Má leŋ di la joŋ boroboro
binii-la si kɛŋ si-buruŋ ta. Si-
buru-la nagɛ haachɛ ari tuɔ-
bɔmuŋ nɛ. Má leŋ di la gbieli
ari boroboro-la si bi si-buruŋ
kɛnɛ. Boroboro deeŋ nagɛ
wutitii ari tuɔ-pula nɛ.

9 Teŋ-la mi si ŋmuŋsa
pima, mi bula pima di ma
liisɛ ma titia nialiŋ síi ŋaa
disinniŋ tuɔŋ nɛ. 10 Mi saa bi
bula ari ma sí dunia niaa si
ŋaa disiŋ tiŋŋaa, koo nialiŋ
si kɛŋ tuɔ-luŋuŋ, koo gaaraa,
koo vui-kpaaraa tuɔŋ guolu.
Di ma níi chɛ di ma sí ba
tuɔŋ guolu, ŋii-na ma bi jaŋ
hɛ dunia lɛ. 11 Ama wii-la
mi síi bul nɛ ŋla: Ma sí ma
titia kaa mu mɛrɛ nii-la si si
u ŋaa nialiŋ si laa Wia wiaa
dii dɔŋɔ nɛ aŋ ŋiŋaa disin-
niŋ, koo u kɛŋ tuɔ-luŋuŋ,
koo u kpaarɛ vuiaa, koo u
gɔllɔ chichei niaa yiriŋ, koo
u ŋaa si-nyuaru, koo u ŋaa
gaaru. Ma paala sí leŋe di
ma di tiina hɔŋ a dii kudiilee
maa. 12 Mi tiŋtimiŋ dee di
mi dii nialiŋ si bi Yesu jiŋ
sariya. Ama ma-na saa maga
di ma dii dɔŋɔba sariya nɛ.
13 Nialiŋ si bi Yesu jiŋ-na,
Wia nɛ jaŋ dii ba sariya. Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula, "Má liisɛ
ni-bɔmuŋ ma tuɔŋ."

6

Ŋii si maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii bul wiaa wasɛ

1 Ma nialiŋ si ŋaa Wia
niaa, di wii nɛ ku hɛ ma
balia pɛgɛ, dɔŋɔ yie kɛŋ wii-
la kaa mu nialiŋ si bi Wia
ka chuɔlɛ teeŋ nɛ, di ba bul
wii-la a wasɛ. Bɛɛ nɛ tii
ma ŋaa ŋla? Bɛɛ nɛ tii ma
yie bi leŋe Wia niaa bul wii-
la wiwasɛ? 2 Ma bi jiŋ ari
Wia niaa nɛ jaŋ dii dunia
niaa sariya? Di ma nɛ jaŋ
dii dunia niaa sariya, ma bi
wu-biisiŋ deeŋba wuo bula
wiwasɛɛ? 3 Ma bi jiŋ ari
la Wia niaa nɛ jaŋ dii Wia
tiŋdaaraa ma sariya? A saa
ku bibeŋ wialiŋ si ŋaa dunia
lɛɛ? 4 Ŋii-na saa, di wii ku
hɛ ma balia pɛgɛ, bɛɛ nɛ tii
ma yie mu nialiŋ si bi Wia ka
chuɔlɛ teeŋ, nialiŋ si bi di-
chinii kɛnɛ nialiŋ si laa Yesu

wiaa dii aa hilimi sipaaŋ di
ba bula wasɛ pima? 5 Ma
hiisi nɛ. Ni-bala paala tuo
ma tuɔŋ si kɛŋ wu-jimiŋ, di
wii nɛ ku hɛ Wia niaa balia
pɛgɛ, duu wuo bul a wasɛɛ?
6 Ama di Wia niaa balia nɛ
kɛŋ wii, dɔŋɔ yie kɛŋ u dɔŋɔ
tiina mu nialiŋ si bi Wia ka
chuɔlɛ teeŋ nɛ ba bul wii-la
wasɛ piba.

7 Ma si vɛnɛɛ kɛŋ dɔŋɔ
mumu niaa deeŋba teeŋ di
ba dii ma wu-buluŋ pima,
daga ari ma kala tele nɛ Wia
wɔŋbiiŋ lɛ. Di nuu nɛ ŋaa
wii chei u dɔŋɔ, bɛɛ nɛ tii
u bi tɔrɛ? Di nuu nɛ gura
laa u dɔŋɔ kiaa, bɛɛ nɛ tii
u bi leŋe tiina kikɛŋ kialiŋ?
8 Ama ma titia yie ŋaa wiaa
chichei dɔŋɔ aŋ girima lilaa
ma naaŋbiiriŋ ma kiaa.

9 Ma bi jiŋ ari tuɔ-bɔŋ
tiŋŋaa bi jaŋ wuo juu Wia
kuorii-la tuɔŋ? Ma sí ma
titia nyisu. Nialiŋ si ŋaa
disinniŋ ari nialiŋ síi kpaarɛ
vuiaa, ari nialiŋ si gɔllɔ
chichɛ niaa haalaa, ari
baalaa koo haalaa balia si
jaa dɔŋɔ, ari baala-la koo
haala-la si gɔllɛ lee-kala aa
ŋaa ba-liili koo ha-liili wiaa,
10 ari gaaraa ari tuɔ-luŋ
tiŋŋaa, ari si-nyuaraa, ari
nialiŋ síi chei niaa yiriŋ, ari
nialiŋ síi girima lilaa dɔŋɔba
kiaa, niaa deeŋba kuŋ-kala
bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la
tuɔŋ. 11 Ma dɔŋsuŋ faa ŋaa
wiaa deeŋba nɛ. Ama Wia fo
ma haachɛba ta nɛ. Wia nɛ
tiima. A tiŋ la Tiina Kirisito
Yesu wiaa ari Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, ma ŋaa tuɔ-pul
timma nɛ Wia teeŋ.

U maga di la leŋ disiŋ wu-ŋaalaa

12 Mi jaŋ wuo bul ari di
mi nɛ cho, mi jaŋ ŋaa wii-na
kala mi síi chɛ. Wutitii nɛ,
ama wii-na kala bi jaŋ ŋaa
wu-zɔŋ a pimi. Mi jaŋ wuo
bira bul ari mi nɛ cho, mi jaŋ
wuo ŋaa wii-kala, ama mi bi
jaŋ sɛi di kuŋ-kala kɛŋ doluŋ
mi lɛ. 13 Nuu ma hɛ dimɛ
a ma jaŋ bul, Wia nɛ ŋaa
kudiilee ba dii hihɛ luoruŋ
lɛ, ka luoruŋ ma laa kudiile-
la bibil. Wutitii nɛ, ama Wia
jaŋ leŋ di kudiilee ari luoru-
la kala pua. Wia bi nuhuo-
biine ŋaa duu kɛŋ u yaraa
ŋiŋaa disinniŋ, ama duu kɛŋ
u yaraa tima pupu. Wia nɛ
tii yara-la maa. 14 Wia doluŋ
lɛ nɛ u chisɛ la Tiina Kirisito
suuŋ lɛ. U jaŋ chisɛla ma
suuŋ lɛ. 15 Ma bi jiŋ ari
ma yaraa ŋaa Kirisito yaraa
sɛmɛ dɔŋɔ nɛɛ? Ma bira
biina ari mi jaŋ wuo jɔŋ
Kirisito yaraa sɛmɛ dɔŋɔ a
mɛrɛ ha-chɔrumuŋ yaraa lɛ?
Ai, mi bi jaŋ ŋaa ŋii. 16 Koo
ma bi jiŋ di baala nɛ kɛŋ ha-
chɔruŋ-la piŋ, ba kala ŋaa
kubala nɛɛ? Wia teniŋ tuɔŋ
ba chaasa bul, "Baala ari u
haala jaŋ mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa
kubala." 17 Ŋii titia nɛ nii-
la si kɛŋ u titia mu mɛrɛ
la Tiina Kirisito lɛ, ba duu
ŋaa kubala nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ. 18 Má liisɛ ma
titia disinniŋ lɛ. Haachɛ-
dɔŋ-na kala nuhuobiine si
ŋaa bi u yaraa ka chei, ama
baal-la si ŋaa disinniŋ yie
chei u yaraa kala nɛ. 19 Ma

bi jiŋ ari ma yaraa ŋaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la u si joŋo pima dia
nɛɛ? Ma dee bi ma titia
tii. Wia nɛ tiima. 20 Wia
joŋ u chaliŋ nɛ yɔɔma. Ŋii
wiaa, má kɛŋ ma yaaraa tiŋ
tiŋtimii-la síi tɔrɛ Wia tuɔŋ.

7

Pɔɔl bul ha-jaari wiaa

1 Teŋ-la ma si ŋmuŋsa
pimi tuɔŋ ma piɛsɛmi wiaa
dɔŋsuŋ. Mii chɛ di mi bul
wiaa a tigɛ wialiŋ lɛ nɛ. U
ŋaa wu-zɔŋ nɛ di baala nɛ
bi haala jaa. 2 Ama a tiŋ
wu-liiliŋ wiaa, baal kala jaa
u haala, di haal ma kala jaa
u bala. 3 U maga di baala
ari u haala joŋ ba titia a
pipi dɔŋɔ, a ŋiŋaa dɔŋɔba
tuɔtɔrɛ wiaa. 4 Haala bi u
titia tii, u bala nɛ tiiu, baala
ma bi u titia tii, u haala nɛ
tiiu. 5 Di baala níi chɛ u
haala, u bi maga di haala via,
di haala ma níi chɛ u bala,
u bi maga di u bala ma via,
see di ba kala sɛyɛ ari ba bi
jaŋ jiŋ dɔŋɔ a magɛ tapulaa
baŋmɛnɛ, aŋ joŋ ba titia kala
hɛ Wii-chuɔluŋ lɛ. Ama di
ma nɛ chuɔlɛ Wia dɛrɛ, má
bira suomo jiŋ dɔŋɔ. Di ma
níi ŋaa ŋii, Sitaani bi jaŋ
wuo na woŋbiiŋ a joŋma hɛ
haachɛ lɛ a tiŋ ma si bi ma
titia kɛniŋ jiŋ wiaa. 6 Mi síi
bul wiiŋ deeŋ a pipima, u bi
naga ari mii chɛ di mi bil wii
nɛ pima di ma tuto. 7 Wutitii
nɛ, mi fa jaŋ cho di ma kuŋ-
kala nagɛmi a bi haala jaa.
Ama nuu ma kala ari u wii
Wia si joŋo pu nɛ. Wia yie
joŋ wiiŋ deeŋ a pi kubala
a joŋ wii dɔŋ a pi nuu dɔŋ
maa.

8 Mii chɛ di mi
bul boŋjoŋŋoo ari ha-
boŋjoŋŋoo ari ma yo-haalaa
wiaa nɛ. U jaŋ ŋaa wu-zɔŋ
di ma ma nɛ nagɛmi a bi
baala koo haala jaa. 9 Ama
di ma nɛ bi ma titia wuo
kikɛŋ, má mu jaa balaba ari
haalaa. U nɛ kpia ma si jaŋ
joŋ baalaa koo haalaa wiaa
a hɛ ma nyuŋ lɛ.

10 Baala-la si kɛŋ haalaa
ari haala-la si kɛŋ balaba,
mii chɛ di mi bul wiiŋ deeŋ
pima nɛ. Mi titia dee bi bul,
ama la Tiina níi bul wii-la.
U nɛ ŋla: ari haala bi maga
duu via u bala, 11 ama di haal
nɛ via u bala, u maga duu
bira sí baal dɔŋ jaa nɛ, aŋ
hɔŋ a ŋaa ha-boŋjoŋ. Duu
nɛ na duu bi boŋjoruŋ wuo
hɔŋ, u maga duu miira mu u
bala teeŋ. Baala ma bi maga
duu via u haala.

12 Ma ni-kaanaa maa, mi-
na Pɔɔl nɛ bul wiiŋ deeŋ
pipima, la Tiina Wia dee. Di
baal-la si laa Wia wiaa dii nɛ
kɛŋ haal-la si bi Wia wiaa
laa dii, di haal-la nɛ sɛyɛ di
ba hɔŋ, baal-la bi maga di
u viau. 13 Di haal-la si laa
Wia wiaa dii nɛ kɛŋ baal-la
si bi Wia wiaa laa dii, duu
nɛ sɛyɛ di ba duu hɔŋ, u bi
maga di haal-la viau. 14 Wii-
la si tii nɛ ŋla: Di haala nɛ
laa Wia wiaa dii aŋ ka u
bala bi laa dii, a tiŋ haal-la
wiaa, Wia yie joŋ ari baal-
la ma bi disinniŋ kɛnɛ. Ŋii
titia nɛ, di baal nɛ laa Wia
wiaa dii aŋ ka u haala bi
laa dii, a tiŋ baal-la wiaa,

Wia yie joŋ ari haal-la ma bi
disinniŋ kɛnɛ. Di ŋii fa dee,
ba biiriŋ fa jaŋ nagɛ nialiŋ
si bi Wia ka chuɔlɛ biiriŋ a
kɛŋ disinniŋ. Ama ba biiriŋ
bi disinniŋ kɛnɛ Wia teeŋ.
15 Baal koo haal, di ba tuɔŋ
nii-la si bi Wia ka chuɔlɛ níi
chɛ di nii-la u si jaa viiri, u
maga duu viiri. Duu nɛ viire,
nii-la síi chuɔlɛ Wia bi wii
ŋaa chei. Wia yie chichɛ di
ma hɔŋ sɔm nɛ. 16 Haal-la
si laa Wia wiaa dii, aŋ ka u
bala bi Wia wiaa laa dii, ɛɛ
nɛ ŋ jaŋ wuo ŋaa jiŋ ari ŋ
bala ma jaŋ ku laa Wia wiaa
dii? Baal-la ma si laa Wia
wiaa dii, ka u haala bi Wia
ka chuɔlɛ, ɛɛ nɛ ŋ ma jaŋ
wuo ŋaa jiŋ ari ŋ haala jaŋ
ku laa Wia wiaa dii?

17 Ku-la kala Wia si joŋo
piŋ, ari ŋii ŋ fa si naga ka
Wia yiriŋ, u maga di ŋ kɛnu
nɛ. Wiiŋ deeŋ nɛ mi didagɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi lee-na kala. 18 Di nuu
nɛ fa keri u peniŋ ka Wia
yiru, u bi maga duu biinɛ ari
u ŋaa wu-bɔŋ nɛ. Di nuu
ma nɛ bi u peniŋ kere aŋ
ka Wia yiru, u tiina bi maga
duu keri u peniŋ. 19 Di ŋ keri
ŋ peniŋ koo di ŋ bi kere, u
bi wii kɛnɛ Wia teeŋ. Wii-
la si ŋaa siifiaŋ wii nɛ, di
ma tuto Wia niiŋ wialiŋ u
si bula. 20 Nuu-kala si nagɛ
ŋii aŋ ka Wia yiru, ú nagɛ
ŋii. 21 Di ŋ nɛ fa ŋaa yoŋ
aŋ ka Wia yiriŋ, sí leŋe duu
ŋaa wii-kala. Ama di ŋ nɛ
na woŋbiiŋ ŋ si jaŋ wuo tii
ŋ titia, u maga di ŋ tii ŋ
titia nɛ. 22 Yoŋ-na kala la
Tiina Kirisito si yira, u tiina
tii u titia nɛ Kirisito teeŋ. Ŋii
titia nɛ nii-la si tii u titia aŋ
ka Kirisito yiru, ŋaa Kirisito
yoŋ nɛ. 23 Kirisito nɛ joŋ u
chaliŋ yɔɔma. Ŋii wiaa, ma
sí nuhuobiinee yosuŋ ŋaa.
24 Mi naaŋbiiriŋ, nuu-kala si
nagɛ ŋii aŋ ka Wia yiru, u
maga duu nagɛ ŋii titia nɛ.

Boŋjoŋŋoo, ha-boŋjoŋŋoo ari yo-haalaa wiaa

25 Ma si piɛsɛmi wii-la a
mu tigɛ ha-toloo lɛ, Wia
bi wii-kala bula pila a mu
tigɛba lɛ, ama Wia si fámi
nennige ŋii, u leŋe mi ŋaa
ni-titii, ŋii wiaa mii chɛ di
mi bul wii nɛ a tigɛ ha-toloo
lɛ. 26 A tiŋ lɛɛlɛ tiŋteeŋ si
dolie wiaa, u jaŋ zɔŋ di baal
nɛ bi haala kɛnɛ. 27 Ŋ jaa
haala nɛɛ? Pupɔ ŋ síu via.
Ŋ bi haala jaa? Ŋii-na bira
sí haal chɛ. 28 Ama di ŋ nɛ
jaa haala, ŋ bi haachɛ wii
ŋaa. Di ha-tolo ma ha si bi
bala jaa, duu nɛ jaa bala, u bi
haachɛ wii ŋaa. Ama nialiŋ
si jaa haala koo baala, ba yie
juu wiwalimaa tuɔŋ nɛ. Mi
bi chɛ di ma juu wiwalimaa
deeŋba. Ŋii nɛ tii mi si ma
sí baala koo haala kɛŋ. 29 Mi
naaŋbiiriŋ, wii-la mi síi bul
nɛ ŋla: La bi jaŋ dieni dunia
deeŋ lɛ. Ŋii wiaa, nialiŋ si
kɛŋ haalaa, maga di ba nagɛ
ari ba bi haalaa kɛnɛ nɛ.
30 Nialiŋ síi yel maga di ba
nagɛ ari ba tuɔŋ bi cheye,
ka nialiŋ síi mɔŋ maga di
ba naga ari ba tuɔŋ bi tɔrɔ.
Nialiŋ síi yɔɔ kiaa maga di
ba nagɛ ari ba bi kuŋ-kala ka

yɔɔ. 31 Bayalaa ma maga di
ba nagɛ ari ba bi kiaa yallɛ.
Dunia deeŋ nagiŋ, u bi jaŋ
dieni kiŋkɛŋ.

32 Mi bi chɛ di wiaa
walimɛma. Baal-la si bi
haala kɛnɛ yie joŋ u nyuŋ
kala hɛ la Tiina tiŋtiŋŋaa
lɛ nɛ. U yie chichɛ duu
tima pi u Tiina duu tuɔŋ tɔrɛ
nɛ. 33 Ama baal-la si kɛŋ
haala yie bibiinɛ dunia wu-
ŋaalaa wiaa nɛ, bɛɛ wiaa u
yie chichɛ duu ŋaa wiaa duu
haala tuɔŋ tɔrɛ nɛ. 34 Ŋii
wiaa, u yie kɛŋ tuɔbiinaa
balia nɛ a titiŋ u tiŋtiŋŋaa.
Haal-la koo ha-tolo-la si bi
bala kɛnɛ yie joŋ u titia kala
a hɛ la Tiina tiŋtiŋŋaa lɛ nɛ.
U yie chichɛ duu yaraa ari
u tuɔŋ kala pullɛ Wia teeŋ
nɛ. Ama haal-la si kɛŋ bala
yie joŋ u titia kala hɛ dunia
wu-ŋaalaa lɛ nɛ, bɛɛ wiaa u
yie chichɛ duu ŋaa wiaa duu
bala tuɔŋ tɔrɛ nɛ. 35 Mii chɛ
di ma pɛ ma titia lɛ nɛ, ŋii
nɛ tii mi bubul wiiŋ deeŋ.
Mi bi chɛ di mi kirima ma
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ. Ama
mii chɛ di ma ŋaa wialiŋ síi
to woŋbiiŋ lɛ nɛ, a joŋ ma
titia ari ma wii-wii-kala a hɛ
la Tiina tiŋtiŋŋaa lɛ.

36 Baala si sugɛ ha-tolo duu
jaa, di haal-la ma nɛ sɛyɛ di
ba jaa dɔŋɔ, aŋ ka a tiŋ Wia
tiŋtiŋŋaa wiaa ba hɔnɔ aŋ bi
dɔŋɔ lɛ hɛ, di baal-la nɛ bene
ari u bi u titia wuo kɛŋ, duu
chɛ siifiɛsiŋ duu jiŋ haal-la,
u maga duu jaau a kɛnu. U
ŋii bi haachɛ kɛnɛ. 37 Ama
di baal nɛ hɛ dimɛ a jiŋ u
tuɔŋ lɛ ari u jaŋ hɔŋ aŋ bi
haal jiŋ, a biinɛ wii-la lɛ a
mu dɛrɛ, a wuo kɛŋ u titia
woruŋ haalaa wiaa lɛ, a wuo
jiŋ ari u bi jaŋ jaa ha-tolo-la
u si suga, ama ba duu hɔŋ aŋ
bi dɔŋɔ jiŋ, u tiina ŋaa wu-
zɔŋ nɛ. 38 Ŋii wiaa, di baal-la
nɛ jaa haala u ŋaa kukeri nɛ,
ama nii-la si bi haala jaa nɛ
paala kpiau.

39 Haala si kɛŋ bala, di u
bala nɛ hɛ u miisiŋ lɛ, u bala-
la nɛ tiiu. Ama di u bala
nɛ suba, u kɛŋ woŋbiiŋ duu
bira jaa baal dɔŋ u si cho.
Ama u maga duu jaa nii-la si
cho la Tiina nɛ. 40 Duu nɛ bi
bala jaa, u jaŋ na tuɔtɔruŋ.
Mi tuɔbiinaa nɛ ŋii. Mi bul
wiiŋ deeŋ, bɛɛ wiaa ma jima
ari Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛmi lɛ.

8

Vuiaa kiaa diiniŋ wiaa

1 Ma si piɛsɛmi wiaa
dɔŋsuŋ a mu tigɛ vuiŋ
kudiilee lɛ, mii chɛ di mi bul
wiaa a mu tigɛba lɛ nɛ. U
ŋaa wutitii nɛ ari la kala jiŋ
wiaa nɛ. Wu-jimiŋ saa yie
kɛŋ u tiina bibigisi u titia lɛ
nɛ. Ama nialiŋ si cho niaa
yie pɛba lɛ nɛ di ba chiŋ
wialiŋ ba si laa dii lɛ woruŋ.
2 Nii-la si biina duu jiŋ wiaa
nɛ, u bi wii-kala jiŋ ari u si
maga duu jiŋ ŋii. 3 Ama di
nuu nɛ cho Wia, Wia jiŋ u
tiina nɛ.
4 Ŋii wiaa aŋ ka vuiŋ
kudiile-la wiaa. La jima ari
vuiŋ bi ku-wei ŋaa. La bira
jima ari Wii-bala duŋduŋ nɛ
hɛ dimɛ. 5 Di vuiaa ma nɛ hɛ
dimɛ, di ba nɛ hɛ wia nyuŋ
koo tiŋteeŋ, di ba nɛ kɛŋ

doluŋ niaa lɛ maa a yugɛ,
6 la-na jiŋ Wii-bala nɛ. U nɛ
ŋaa la Nyimma. U nɛ ta kuŋ-
kala si hɛ dimɛ. U nɛ tiila. U
lɛ nɛ la to a kɛŋ miisiŋ. La
Tiina ŋaa kubala nɛ. U nɛ
Yesu Kirisito. U lɛ nɛ Wia to
a ta kuŋ-kala. U lɛ nɛ la to a
kɛŋ miisiŋ maa.

7 Ama niaa kala dee bi
wiiŋ deeŋ jiŋ. Niaa dɔŋsuŋ
fa kpaarɛ vuiaa a mal nɛ
kiŋkɛŋ, ari jiniŋ kala di ba
níi dii vuiaa kudiilee, ba yie
biinɛ ari ba pɛ nialiŋ síi
kpaarɛ vuiaa lɛ nɛ. Ba yie
bibiinɛ ba tuɔbiinaa lɛ ari ba
ŋaa wii nɛ a chei. 8 Kudiilee
bi jaŋ wuo leŋ di Wia ari
nuhuobiinee pɛgɛ zɔŋ. Di
ŋ nɛ dii kudiilee dɔŋsuŋ aŋ
vivia dɔŋsuŋ, u tuo wii-kala
Wia teeŋ. 9 Ma nialiŋ si laa
Wia wiaa dii a jiŋ ari ma jaŋ
wuo dii kuŋ-kala, má fiɛlɛ
ma siaa, di ŋii dee ma jaŋ
leŋ di nialiŋ ma si laa Wia
wiaa dii aŋ bi ba lɛ china
woruŋ juu haachɛ lɛ. 10 Ma
nialiŋ si waa Wia wiaa lɛ, di
ma dɔŋsuŋ nɛ juu vuiŋ dia a
hɔnɔ didii kiaa, di nialiŋ si bi
waa Wia wiaa lɛ nɛ nama di
ma dii kudiilee deeŋba, ma
bi jiŋ ari ba ma jaŋ to ma
hariŋ a didii kiaa deeŋba?
Ba si ŋaa ŋii, ba jaŋ biinɛ
ari ba ŋaa wii nɛ a chei.
11 A tiŋ ma wu-jimiŋ deeŋ,
ma naaŋbie tele nɛ, nii-la
wiaa Kirisito si suba. 12 Ŋii
wiaa, di kudiile-la ma síi dii
nɛ leŋe di ma naaŋbiiriŋ to
a juu haachɛ lɛ, maa chei
u tuɔbiinaa nɛ ŋii. Di ma
nɛ ŋaa ŋii, ma juu Kirisito
haachɛ lɛ nɛ. 13 Ŋii wiaa, di
mi nɛ jima ari di mi nɛ dii
kudiil dɔŋ, mi naaŋbie jaŋ
tel, ŋii-na mi bi jaŋ dii.

9

Wialiŋ Yesu naŋzɔɔba si jaŋ wuo ŋaa

1 Ma si nami ŋii, mi bi mi
titia tii? Mi bi Wia naŋzɔɔ
ŋaa? Mi ha bi Yesu la Tiina
naa? Ma si laa wialiŋ dii bi
daga ari mi tima pi la Tiina
nɛɛ? 2 Di niaa dɔŋsuŋ nɛ
paala bi laa dii ari mi ŋaa
Wia naŋzɔɔ, ma-na teeŋ mi
ŋaa nɛ. Miisi-la ma si kɛnɛ
la Tiina Kirisito teeŋ daga ari
mi ŋaa u naŋzɔɔ nɛ a tima
pupu.

3 Di niaa níi bul mi teeŋ,
ŋla nɛ mi yie bul a laa mi
titia: 4 U bi woŋbiiŋ kɛnɛ
la síi bul Wia wiaa a pip-
ima, di ma ma pila kudi-
ilee ari liiŋ la nyunyua, koo?
5 U bi woŋbiiŋ kɛnɛ di la
ma jaa haalaa, di ba to la
hariŋ a mumu lere-la la síi
bul Wia wiaa, koo? Wia
naŋzɔɔba dɔŋsuŋ ari la Ti-
ina Yesu ŋaanaa ari Piita ba
síi yirɛ Kiifas yie ŋaa ŋii
nɛ. 6 Koo la di Banabas
duŋduŋa nɛ maga di la bul
Wia wiaa aŋ pɛ tima pɛ la
titia lɛɛ? 7 Laali-yuori bɛɛ
nɛ yie chichɛ u titia kiaa u
tiŋtiŋŋaa lɛ? Paari bɛɛ nɛ
bi u titia baga kiaa ka dii?
Na-daari bɛɛ nɛ bi u titia na-
yiliŋ ka chagɛ?

8 Ma biina mi kɛŋ wialiŋ
dunia niaa síi ŋaa tapulii-na
kala nɛ la kaa mimagisɛɛ?
Wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil

di niaa tuto, ba bi ŋii titia
bula ba lɛɛ? [9] Wialiŋ Moosis
si ŋmuŋsa bil tuɔŋ, ba
bula ari “Ba bi muŋ-nɔnnu
chaŋkpaŋŋaa ka chagisɛ.”
Wia sipaaŋ tuo muŋ-nɔnnu-
la lɛ. [10] Wia si bul wiiŋ
deeŋ, la wiaa nɛ u bubul ŋii.
La nialiŋ síi bul Wia wiaa
nɛ ba ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ
pa. Paaraa ari nialiŋ síi kuŋ
baga kiaa kala yie yiyiɛlɛ ari
ba kɛŋ toruŋ nɛ kialiŋ lɛ.
[11] Ŋii titia nɛ Wia wialiŋ la
si bula pima nagɛ ku-doho
nɛ la du̱u ma teeŋ. Ŋii-na
di ma níi pɛla lɛ ari dunia
kiaa, ma sí biina ari maa ŋaa
kikieli nɛ. [12] Di ma níi pi
niaa dɔŋsuŋ kiaa deeŋba, u
bi maga di ma faasa pila a
kiiba? Ama la ha bi kuŋ laa
ma teeŋ, di la sí wii-kala ŋaa
kɛrɛ Wia wu-zɔmɔ-la si tigɛ
Kirisito woŋbiiŋ lɛ. [13] Nuu-
kala dii u tiŋtiŋŋaa leriŋ nɛ.
Ma jima nii-la síi tiŋ Wia-
dia lɛ ka dii Wia-dia lɛ nɛ,
ka nialiŋ ma si kpu pusuŋ
pipi Wia ma yie didii namia-
la nɛ. [14] Ŋii titia nɛ la Tiina
bul di nialiŋ síi bul Wia wu-
zɔmɔ-la, di ba ma to dimɛ a
ma didii ba kudiilee.

[15] Ama mi ha bi woŋbiiŋ
deeŋ to a chichɛ mi ku-
chɛɛlɛɛ. Mi saa bi teniŋ deeŋ
ŋmuŋsa pima, di mi laa kiaa
ma teeŋ. Mi bi jaŋ sɛi di
nuu-kala joŋ kuŋ pimi, di
mi sí wuo bigisi mi titia lɛ
woŋbii-la mi síi to lɛ. Mi si
jaŋ suu nɛ kpia nuu-kala si
jaŋ ŋaa ŋii mi lɛ. [16] Mi bi
woŋbii kɛnɛ di mi bigisi mi
titia lɛ a tiŋ mi síi bul Wia
wu-zɔmɔ-la wiaa. Ba tiŋmi
nɛ di mi bulba. U saa fa jaŋ
lɔrɛ pimi di mi nɛ bi Wia wu-
zɔmɔ-la bula. [17] Di mi nɛ fa
bul Wia wu-zɔmɔ-la mi titia
tuɔtɔruŋ lɛ, ŋii nɛ mi fa jaŋ
chichɛ di mi laa time. Ama
tiŋtimii deeŋ mi síi tiŋ, mi
titia tuɔtɔruŋ lɛ dee mi titiŋ,
ama Wia nɛ si mi titiŋ. [18] Ŋii
wiaa saa, bɛɛ kuŋ time nɛ ba
jaŋ joŋo ti̱ŋmi? Mi bi kuŋ-
kala ka chɛ. Mi tiŋtimiŋ nɛ
di mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a
pima, a sí kuŋ-kala laa nuu-
kala teeŋ. Mi bi jaŋ laa ku-la
si maga di mi na a tiŋ mi síi
bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa.

[19] Mi nɛ tii mi titia, mi tuo
nuu-kala yoŋ. Ama mi kɛŋ
mi titia ŋaa nuu-kala yoŋ nɛ
di mi na niaa yugɛ di ba
ku to Wia. [20] Di mi nɛ mu
Ju̱u tiŋŋaa teeŋ, mi yie kɛŋ
mi titia a nagɛ ari mi ŋaa
Ju̱u tiina nɛ, di mi wuo bul
Wia wiaa piba, di ba wuo
ku to Wia. Di mi nɛ mu
nialiŋ síi to wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto teeŋ,
mi yie kɛŋ mi titia a nagɛ
ba tuɔŋ dɔŋɔ nɛ, ama mi bi
ba woŋbii-la-na ka to. Mi
yie ŋaa ŋii di mi wuo na
di ba dɔŋsuŋ ku tuto Wia
nɛ. [21] Ŋii titia nɛ, di la di
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
nɛ hɔnɔ, mi yie kɛŋ mi titia
birimɛ ba dɔŋɔ nɛ, di mi
wuo na di dɔŋsuŋ ku tuto
Wia. Wiiŋ deeŋ bi naga ari
mi bi wialiŋ Wia si bula di
la to ka to. Ama mi sɛnɛ
tuto wialiŋ Kirisito si bula
nɛ. [22] Di mi nɛ mu nialiŋ si bi
waa Wia wiaa lɛ teeŋ, mi yie
kɛŋ mi titia a nagɛ ba dɔŋɔ

nɛ, di mi wuo leŋ di ba ku
to Wia. Mi yie kɛŋ mi titia
birimɛ a nagɛ nuu-kala nɛ di
mi wuo laa dɔŋsuŋ ta, di mi
nɛ wuolo. [23] Wiaa deeŋba
kala mi síi ŋaa, mii ŋaaba a
tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ.
Mi ŋaa ŋii di mi ma wuo na
ku-zɔmɔ-la nialiŋ si laa Wia
wu-zɔmɔ-la dii si jaŋ na Wia
teeŋ nɛ.

[24] Ma kala jima ari di ba níi
fá, fifaara-la kala yie fá nɛ.
Ama ba tuɔŋ ni-bala nɛ yie
dii. Ŋii wiaa, má faasa fá a
wuo dii a laa kiaa. [25] Fifaari-
na kala ba síi dagu yie wuo
kɛŋ u titia wii-na kala lɛ nɛ
duu wuo fá a dii. Ama u si
yie fá a dii ku-la, u bi dieni
aŋ ka u chei. Ama la-na yie
fá a dii ku-la si bi chei nɛ. U
jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. [26] Ŋii
nɛ tii mii fá tegi tegi a mumu
didɛriŋ ŋii. Bira ŋii nɛ tii mi
nagɛ chɔria ŋmuŋmooro ŋii.
Mi bi mi nisiŋ viise tita pɛi.
[27] Mi kɛŋ mi titia kala a ŋaa
mi yaraa diri nɛ ari ŋmobuŋ
lɛ. Mi ŋaa ŋii di mi wuo kɛŋ
mi titia hɛ dɔŋɔ lɛ nɛ. Di ŋii
dee, di mi nɛ bul Wia wu-
zɔmɔ-la a dɛrɛ, ba jaŋ bula
pimi ari mi bi toru kɛnɛ Wia
kuorii-la tuɔŋ.

10

Má sí vuiaa kpaaru

[1] Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ
di ma liise mu yi wii-la si
ŋaa la naabalimaba fa síi to
Moosis hariŋ lɛ. Wia leŋ
duoŋbiliŋbaaniŋ nɛ ku kiese
tɔ ba kala lɛ, a beŋ ba nyuŋ
woruŋ ba kala kieli mugi-
bal-la ba síi yirɛ Mugi-fiaŋ.
[2] Duoŋbiliŋbaaŋ-la si kiese
tɔba lɛ ŋii leŋ ba wuo kieli
muga-la. U ŋii nagɛ ari ba
kala fa fo Wii-chuɔlɛ liiŋ nɛ a
ŋaa Moosis haritooroo. [3] Ba
kala ma dii kudiile-la Wia si
joŋo lo a piba. [4] Ba kala ma
nɛ nyua lii-la si lii Wia teeŋ.
Lii-la Wia si piba di ba nyua
lii buŋ lɛ nɛ. Kirisito titia
nɛ saa ŋaa Buŋ-la, ka u to
ba hariŋ. [5] Ari ŋii kala, Wia
tuɔŋ fa bi ba jesiŋ nyuŋ tɔrɔ,
ŋii wiaa nɛ tii Wia kpuba
giri-bine tuɔŋ.

[6] Wiaa deeŋba kala ŋaa
wu-magilaa nɛ. Baa dagɛla
di la sí wu-bɔŋŋɔɔ cho ari
niaa deeŋba fa si choba ŋii
nɛ. [7] Ma sí vuiaa kpaaru
ari la naabalimaba tuɔŋ niaa
dɔŋsuŋ fa síi kpaaru ŋii.
Wia teniŋ tuɔŋ ba si, “Nialiŋ
hɔnɔ di ba dii kudiilee, aŋ sii
gua a ŋaa wu-liiliŋ.” [8] Bira
u bi maga di la ŋaa wu-liiliŋ,
ari la naabalimaba tuɔŋ niaa
dɔŋsuŋ fa síi ŋaa ŋii. Ŋii
wiaa nɛ tii Wia leŋ ba niaa
bui mara ari batori sii suu
chɛ-bala. [9] Ba tuɔŋ dɔŋsuŋ
ma fa magisɛ la Tiina Wia
nɛ. Ŋii nɛ u leŋ diŋŋaa
diŋba a kpu. U bi maga
di la ma magisu. [10] Ba
tuɔŋ dɔŋsuŋ ma fa gugurimɛ
wiaa Wia teeŋ. Ŋii nɛ u leŋ
u tiŋdaara ku kpuba. [11] Wia
ŋaa wiaa deeŋba kala ba lɛ
duu chagilɛba nɛ. Ama ba
saa ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba bil
nɛ a pila di ba didagɛla wiaa
nɛ. La hɛ bua-la lɛ dunia
si kpagɛ didɛriŋ nɛ. [12] Ŋii
wiaa nuu-kala sí biina ari u
chiŋ woruŋ nɛ wialiŋ u si laa

dii lɛ. U maga duu fiɛlɛ u
siaa nɛ, di ŋii dee u jaŋ tel.
13 Di Sitaani nɛ ku magisɛ
nuu, u maga duu jiŋ ari ŋii
titia nɛ Sitaani yie mimagisɛ
nuhuobiinee kala. Ama Wia
kɛŋ wutitii nɛ. U bi jaŋ sɛi
di Sitaani magisɛma a kieli
ŋii ma si jaŋ wuo ŋaa, a chiŋ
wialiŋ ma si laa dii lɛ. Bua-
la Sitaani síi magisɛma maa,
Wia jaŋ pima doluŋ di ma
wuo nyalimɛ. U jaŋ dagɛma
woŋbii-la ma si jaŋ to a lii
wii-la lɛ.

14 Ŋii wiaa, mi naŋdɔŋ-
choolie, má liisɛ ma titia
vuiaa kpaariŋ lɛ. 15 Mi jima
di ma kɛŋ wu-jimiŋ nɛ, ŋii nɛ
tii mi bul wiiŋ deeŋ pipima.
Má biinɛ wiiŋ deeŋ woruŋ.
16 Di la níi dii kudiile-la
Kirisito si si di la dii a liliisi u
wiaa, la yie sul Wia nɛ, aŋ ka
la joŋ nyunyuala-la a nyua u
tuɔŋ kiaa. La si ŋaa ŋii yie
dagɛ ari a tiŋ Kirisito chaliŋ
wiaa la ŋaa kubala nɛ. Di la
nɛ dii boroboro-la maa, u ŋii
daga ari a tiŋ Kirisito yaraa
wiaa la kala ŋaa kubala nɛ.
17 Boroboro bala nɛ la yie
didii. Ŋii wiaa la kala ŋaa
kubala nɛ, bɛɛ wiaa la kala
kɛŋ boroboro bala nɛ a kaa
kpaa dɔŋɔ. 18 Má biinɛ mu
yi Iziral tiŋŋaa lɛ, ba nialiŋ
fa si yie kpu pusuŋ a nyigɛ a
pipi Wia. Di ba nɛ kpu puna-
na kala, ba ma yie chaŋ ba
toruŋ nɛ. Ŋii daga ari ba
di Wia kala ŋaa kubala nɛ
a tiŋ ba kala si dii puna-la
ba si kpu pi Wia. 19 Wiiŋ
deeŋ mi si bula, u bubuɔŋ nɛ
bɛɛ? Ma biina mi si di vuiaa
ari vuiaa kudiilee ŋaa kiaa
nɛɛ? 20 Ai, wii-la mi si bula
nɛ ŋla: Di vui-kpaaraa nɛ
kpaarɛ vuiŋ, kuŋ-na kala ba
si kpua, ba yie kpu pi jiŋsiŋ
nɛ. Wia dee ba kpu pa. Mi
saa bi chɛ di ma di jiŋsiŋ ku
ŋaa kubala. 21 Ma di Wia
bi jaŋ wuo pɛ nyunyuala,
aŋ ka ma di jiŋsiŋ ma pɛ
nyunyuala. Ma bira bi jaŋ
wuo didii kiaa Wia teeŋ aŋ
bira mu didii jiŋsiŋ ma teeŋ.
22 Koo laa chɛ di la ŋaa di
Wia baaniŋ sii nɛɛ? Koo la
biina la nɛ dolie kii Wia?

23 Mi jaŋ wuo ŋaa wii-
kala, ama ba kala bi jaŋ wuo
pɛmi lɛ. Ba kala bi jaŋ wuo
ŋaa di mi waa Wia wiaa
lɛ. 24 Nuu-kala bi maga duu
ŋaa u tuɔtɔrɛ wiaa, ama u
maga duu ŋiŋaa u dɔŋɔ tiina
tuɔtɔrɛ wiaa nɛ. 25 Ma jaŋ
wuo dii namia-na kala ba síi
yallu yɔbɔ lɛ. Ma sí leŋe
di ma tuɔbiinaa walimɛma a
mu tigɛ namia-la lɛ, ari ma
jaŋ wuo dii koo ma bi jaŋ
wuo dii. 26 Wia teniŋ wiaa
tuɔŋ ba si, “Dunia ari kuŋ-
kala si hɛ u tuɔŋ, la Tiina
Wia nɛ tiiba.” 27 Di nii-la si
bi Wia ka chuɔlɛ nɛ yiriŋ di
ŋ ku dii kiaa, di ŋ nɛ cho di
ŋ mua, mu a dii, ama sí leŋe
di ŋ tuɔbiinaa walimiŋ a mu
tigɛ kudiile-la lɛ, ari u maga
di ŋ dii koo u bi maga di ŋ
dii. 28 Ama di nuu nɛ bula
piŋ ari kialiŋ ŋ síi dii ŋaa
vuiŋ kiaa nɛ, u naga ari nii-
la si bula piŋ tuɔbiinaa ka
walimu nɛ a mu tigɛ kudiile-
la lɛ. Ŋii wiaa sí dii. 29 Sí ŋ
tuɔbiinaa lɛ to a dii, to nii-la

si bula piŋ tuɔbiinaa lɛ a sí dii. Di mi nɛ jima ari mi kɛŋ woŋbiiŋ di mi ŋaa wii, bɛɛ nɛ saa tii nuu dɔŋ tuɔbiinaa jaŋ wuo pɔ di mi sí wii-la
ŋaa? 30 Di mi nɛ lɔllɛ Wia aŋ-na dii kudiil-na kala, ɛɛ nɛ saa nuu dɔŋ jaŋ wuo bul ari mi cheye nɛ a tiŋ kudiile-la mi si die wiaa?
31 Ŋii wiaa kuŋ-na kala ma síi dii ari kuŋ-na kala ma síi nyua, wii-na kala ma síi ŋaa, má ŋaa ba kala di Wia yiriŋ
yirɛ. 32 Wii-na kala ma síi ŋaa lɛ, má pɔ ma titia lɛ. Ma sí leŋe di Ju̱u tiŋŋaa koo nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa via Wia woŋbiiŋ. Ma sí leŋe di nialiŋ ma si laa Yesu wiaa dii aa hilimi, di ba dɔŋɔ ma
tel. 33 Má ŋiŋaa ŋii mi síi ŋaa. Wii-na kala mi síi ŋaa, mi yie chichɛ di mi pɛ nuu lɛ nɛ. Mi bi chɛ di mi ŋaa wiaa a pɛ mi titia lɛ. Ama mii chɛ di mi pɛ ni-daŋ lɛ nɛ, di Wia wuo laaba ta.

11

Ŋii si maga di haalaa chuɔlɛ Wia

1 Má chesimi ari mi síi chesi Kirisito ŋii. 2 Ma ŋaa kukeri nɛ ma si liisi mi wiaa wii-kala lɛ a tuto wialiŋ mi si dagɛma. 3 Ama mii chɛ di ma jiŋ ari Kirisito nɛ ŋaa baal-na kala sipaa-laara, ka baala ma nɛ ŋaa haala sipaa-laara, ka Wia ma nɛ laa
Kirisito sipaaŋ. 4 Ŋii wiaa di baal níi chuɔlɛ Wia, koo duu níi bul Wia wiaa niaa tuɔŋ, duu nɛ joŋ kuŋ tɔ u nyuŋ,
uu hiisɛ Kirisito nɛ. 5 Di haal ma kala níi chuɔlɛ Wia koo duu níi bul Wia wiaa, aŋ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ, uu hiisɛ u bala nɛ. Di haal nɛ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ, u naga ari u fuŋ u nyuŋ nɛ.
6 Di haal nɛ bi chɛ duu joŋ kua tɔ u nyuŋ, u maga di u fuŋ u nyuŋ nɛ. U si ŋaa hiisi wii ŋii di haala nɛ fuŋ u nyuŋ koo duu kɛ u nyuŋ ŋii, u maga di haala joŋ kuŋ
nɛ a tɔ u nyuŋ. 7 Baala-na bi maga duu joŋ kuŋ a chu tɔ u nyuŋ, bɛɛ wiaa ŋii Wia si naga, ŋii titia nɛ u ŋaa baala. Baala tula ma lii Wia teeŋ nɛ, ka haala ma tula lii baala
teeŋ, 8 bɛɛ wiaa haala lɛ dee Wia to a ŋaa baala, ama u to baala lɛ nɛ a ŋaa haala.
9 Bira, Wia bi baala ŋaa a tiŋ haala wiaa, ama u ŋaa haala nɛ a tiŋ baala wiaa.
10 A tiŋ Wia tiŋdaaraa wiaa haala maga duu joŋ kuŋ nɛ
a vɔɔ tɔ u nyuŋ. 11 Nialiŋ si laa Kirisito wiaa dii lɛ, baala bi u titia tii, haala ma bi u titia tii, ba kala tii dɔŋɔ.
12 Wia si to baala lɛ a ŋaa haala ŋii, ŋii titia nɛ haala ma lulul baala. Wia nɛ ŋaa
ba kala. 13 Má titia biinɛ wiiŋ deeŋ woruŋ, a na di haal níi chuɔlɛ Wia lee-la nialiŋ si laa Yesu wiaa dii síi hilimu aŋ bi kuŋ joŋo tɔ u nyuŋ,
u zɔmɔ nɛɛ? 14 Wia si ŋaa baala, u daga ari baala ari nyu-puŋ-duduosuŋ kɛŋ hi-
isiŋ nɛ, 15 ama haala-na tuɔŋ jaŋ wuo tɔrɛ a tiŋ u nyu-puŋ-duduosu-la. Wia joŋ nyu-puŋ-duduosuŋ pi haala di
u kaa tɔ u nyuŋ nɛ. 16 Di

nuu nɛ saa chɛ duu kɛŋ wiiŋ
deeŋ kaa lɛrɛ, mi jaŋ bul ari
wii-la nɛ la tuto. Wii dɔŋ
kala tuo. Nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi ma ka to
ŋii nɛ.

Ŋii si maga di la dii kialiŋ a liliisi Yesu wiaa

Mat. 26.26-29; Maak 14.22-25; Luuk 22.14-20

17 Mii chɛ di mi dagɛma
wiaa baŋmɛnɛ nɛ. Di ma
nɛ hilime di ma chuɔlɛ Wia,
ma yie bi dɔŋɔ lɛ pɛ. Ma
yie chichei dɔŋɔ nɛ. Ma ha
bi woruŋ ŋaa. 18 Wii-la mi
síi chɛ di mi bul nɛ ŋla: Mi
nia ari di ma nɛ ku hilimi
di ma chuɔlɛ Wia, ma bi nii-
bala ka kɛŋ. Mi saa laa dii
a nagɛ wutitii mua hɛ wiiŋ
deeŋ mi si nia lɛ. 19 U paala
maga di ma pɔrɛ dɔŋɔ lɛ nɛ,
di ba to ŋii lɛ a na nialiŋ si
ŋaa ni-titiiba. 20 Di ma nɛ
ku hilimi, di ma dii kudiile-
la la Tiina Kirisito si si di la
didii a liliisi u wiaa, u dee
ma didii ŋii. 21 Di ma níi dii,
nuu-kala yie didii u kudiilee
nɛ. Dɔŋsuŋ kɛŋ losuŋ, ka
dɔŋsuŋ ma bugi. 22 Bɛɛ ba!
Ma bi diisiŋ kɛnɛ ma si jaŋ
wuo hɔŋ dimɛ a dii kudiilee
aŋ pɛ nyunyua? Koo maa
chɛ di ma mɔŋ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi, aŋ
leŋ di nialiŋ si bi kuŋ kɛnɛ
ba tuɔŋ dii hiisiŋ nɛɛ? Bɛɛ
nɛ maa chɛ di mi bula pima
a tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ? Mi
bibɛsɛma lɛɛ? Ai, mi bi jaŋ
bɛsɛma lɛ.
23 La Tiina Kirisito teeŋ nɛ
mi laa wialiŋ mi si dagɛma.
Titaŋ-la ba si joŋ la Tiina
Yesu yallɛ nɛ, u joŋ boroboro
24 a lɔllɛ Wia, aŋ kaa chɔgɛ
aŋ bul, “Mi yaraa nɛ ŋla mi
chɔgɔ pima, má laa dii. Má
ma chɔgɛ boroboro a didii, a
liliisi mi wiaa.” 25 Ŋii nɛ ba si
dii boroboro-la dɛrɛ, u bira
joŋ nyunyuala ari si-huoŋ
aŋ bul, “Nyunyuala deeŋ nɛ
Wia joŋo a tita ni̱i-falii-la ma
teeŋ. Mi jaŋ suu di mi chaliŋ
jaasɛ. Bua-na kala lɛ di ma
níi nyuau, má nyua a liliisi
mi wiaa.” 26 Ka di la Tiina-
na kɔ, má dii boroboro deeŋ
aŋ nyunyua nyunyuala tuɔŋ.
Di ma níi ŋaa ŋii, ma yie
didii daŋsia nɛ ari la Tiina
Kirisito suu ma wiaa nɛ.

27 Ŋii nɛ tii di nuu-kala
nɛ dii boroboro deeŋ, koo
duu nɛ nyua nyunyuala-la
tuɔŋ, a bi ŋii ŋaa di la Tiina
yiriŋ yirɛ, uu tuusɛ la Tiina
joŋŋoo nɛ ŋii. U tiina ŋaa
chei nɛ. U bi la Tiina yaraa
ari u chal-la joŋo ari ba ŋaa
siifiaŋ kiaa. 28 Ŋii wiaa nuu-
kala maga duu laa sipaaŋ
a beŋ u titia lɛ woruŋ aŋ-
na dii boroboro-la, a nyua
nyunyuala-la tuɔŋ maa. 29 Di
nuu nɛ bi u titia lɛ bene
woruŋ ari boroboro-la u síi
dii ŋaa Kirisito yaraa nɛ,
si-huo-la ma ŋaa u chaliŋ,
u kɛŋ u titia baŋŋaa hɛ
ŋmɛniŋ nɛ ŋii. 30 Ma dɔŋsuŋ
hɛ dimɛ a bi ba titia lɛ bene
aŋ-na didii boroboro-la, aŋ
pɛ nyua nyunyuala-la tuɔŋ.
Ŋii nɛ tii ma dɔŋsuŋ wiwiilɛ
ŋii, ka dɔŋsuŋ ma pugimɛ,
ka dɔŋsuŋ ma suu. 31 Di la
nɛ laa sipaaŋ beŋ la titia lɛ,
la bi jaŋ kɛŋ la titia baŋŋaa

kaa hɛ ŋmɛniŋ lɛ Wia teeŋ.
32 Ama di Wia nɛ na di la
cheye, u yie dɔgisɛla nɛ. U
yie ŋaa ŋii duu síla joŋo pɛ
dunia niaa lɛ a dii la sariya,
a joŋ cheeriŋ pila.

33 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
di ma nɛ hilime di ma dii
kudiile-la la Tiina si si la
didii a liliisi u wiaa, má
gbɛrɛ dɔŋɔ. 34 Di losuŋ nɛ
kɛŋ ma dɔŋɔ, u maga duu dii
kiaa u dia lɛ nɛ aŋ-na kɔ. Di
ma nɛ ŋaa ŋii aŋ hilimi, Wia
bi jaŋ joŋ cheeriŋ pima. Wu-
kaana-la-na, di mi nɛ kɔ, mi
jaŋ dagɛma ba woŋbiiŋ.

12

Kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile la lɛ

1 Lɛɛlɛ, má leŋ di la bul
kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo
dii zile la lɛ wiaa. Mi
naaŋbiiriŋ, mii chɛ di ma jiŋ
kiaa deeŋba nɛ. 2 Ma jima
bua-la lɛ ma fa si bi Wia
ka chuɔlɛ, ma faa to Sitaani
hariŋ nɛ, a faa kpaarɛ vuiaa
maa. Vuiaa deeŋba fa bi
wiaa wuo bubul. Ba leŋe ma
yeŋŋi nɛ. 3 Mii chɛ di ma jiŋ
ari di nuu nɛ kɛŋ Wia Diŋ-
zɔŋ-la, u bi jaŋ wuo kaliba
hɛ Yesu lɛ. Nuu-na kala bi
jaŋ wuo bul di Yesu nɛ ŋaa
la Tiina, see di Wia Diŋ-zɔŋ-
la hɛu lɛ.

4 Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋ
kialiŋ dii zile la lɛ, ba
yuga nɛ, ama ba kala lii u
duŋduŋa teeŋ nɛ. 5 Woŋbiee
yuga nɛ la si jaŋ wuo to a
tima pipi Wia, ama Wii-bala
nɛ la tima pipa. 6 Kialiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si joŋo dii zile la
lɛ yie tiŋ tiŋtiŋ-yiriba nɛ u
niaa lɛ, ama Wia nɛ toba lɛ a
titiŋ tiŋtimia-la kala. 7 Nuu-
kala kɛŋ u wii nɛ Wia Diŋ-
zɔŋ-la si joŋo dii zile u lɛ,
duu kaa pipɛ u naaŋbiiriŋ
lɛ. 8 Wia Diŋ-zɔŋ-la yie joŋ
wu-jimiŋ a pi nuu u wuo
bubul Wia wiaa pipi niaa.
U yie joŋ wii pi nuu dɔŋ u
wuo jiŋ Wia wiaa bubuɔŋ a
wuo didagɛba woruŋ. 9 Wia
Diŋ-zɔŋ-la yie ŋaa nuu dɔŋ
ma kɛŋ yarida, ka dɔŋɔ ma
kɛŋ doluŋ a ma wuo vi-
vaarɛ niaa, 10 ka dɔŋɔ ma
kɛŋ doluŋ a kaa ŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ, ka dɔŋɔ ma
kɛŋ doluŋ a wuo bubul Wia
wiaa, ka dɔŋɔ ma bira kɛŋ
wu-jimiŋ u yie jiŋ diŋsi-la si
lii Wia teeŋ ari diŋsi-la si bi
u teeŋ lia pɛgɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-
la yie pi nuu dɔŋ ma doluŋ
u wuo bubul wiaa, yiikori-
la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul, ka u pi dɔŋɔ
ma wu-jimiŋ u wuo dagɛ
wialiŋ ba si bula bubuɔŋ.
11 Tiŋtiŋ-yiri deeŋba kala lii
Wia Diŋ-zɔŋ-la teeŋ nɛ. U
titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u to a joŋ
ku-yiri-yiri deeŋba a pi nuu-
kala ari ŋii Wia si cho.

12 Nuhuobiine yaraa
ŋaa kubala nɛ, ama u
naŋdaasiŋ yuga nɛ. La
yaraa naŋdaasiŋ si yuga ŋii,
ba kala pɛ dɔŋɔ lɛ nɛ a ŋaa
yari-bala. Ŋii titia nɛ Kirisito
ma nagɛ. 13 La nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii, la nagɛ ŋla
nɛ. La yuga nɛ, ama la ŋaa
kubala nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ ba fola Wii-

chuɔlɛ liiŋ, nialiŋ si ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, nialiŋ si ŋaa
yosu ari nialiŋ si tii ba titia.
Wia leŋe la laa u Diŋ-zɔŋ-la
a hɛ la tuɔŋ nɛ.

14 Nuhuobiine bi naŋdaa-
bala kɛnɛ, u naŋdaasiŋ yuga
nɛ. 15 Di nuhuobiine naaŋ
nɛ bula ari u si bi nisiŋ ŋaa,
ŋii wiaa u bi nuhuobiine
naŋdaaŋ ŋaa, u si bul wii-
la bi jaŋ leŋ di u sí nuhuo-
biine sɛmɛ dɔŋ ŋaa. 16 Di
nuhuobiine digiliŋ ma nɛ si
u bi siiŋ ŋaa, ŋii wiaa u
bi nuhuobiine yaraa sɛmɛ
dɔŋɔ ŋaa, u ŋii bi jaŋ leŋ
di u sí nuhuobiine sɛmɛ
dɔŋ ŋaa. 17 Di nuhuobiine
yaraa kala nɛ fa ŋaa siaa,
ɛɛ nɛ nuhuobiine fa jaŋ ŋaa
a ninii wiaa? Di nuhuo-
biine yaraa kala ma nɛ fa
ŋaa digilaa, ɛɛ nɛ u fa jaŋ
ŋaa a ninii suɔraa? 18 U si
nagɛ ŋii, Wia ŋaa nuhuobi-
ine naŋdaaŋ kala, kuŋ-kala
ari u tiŋtimii, ari ŋii u si cho
nɛ. 19 Di nuhuobiine fa kɛŋ
naŋdaa-bala, nii nɛ u yara-
la fa jaŋ hɛ? 20 U si nagɛ ŋii,
nuhuobiine naŋdaasiŋ yuga
nɛ a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a ŋaa yari-
bala. 21 Ŋii wiaa siaa bi jaŋ
wuo bula pi nisiŋ ari u buu
chɛ, ŋii titia nɛ nyuŋ ma bi
jaŋ wuo bula pi naasiŋ ari u
biba ka chɛ. 22 Di la nɛ bene,
la jaŋ na ari nuhuobiine bi
jaŋ kɛŋ doluŋ di u naŋdaasi-
la si paala bi siifiaŋ kiaa ŋaa
nɛ tuo u lɛ. 23 La biina ari
la naŋdaasi-la dɔŋsuŋ bi si-
ifiaŋ kiaa ŋaa, ama ba nyuŋ
nɛ la yie bibeŋ woruŋ. La bi
naŋdaasi-la niaa síi na nyuŋ
ka beŋ woruŋ. 24 Wia nɛ
joŋ nuhuobiine naŋdaasi-la
kala a mɛrɛ dɔŋɔ lɛ, a ŋaa
u bibeŋ u naŋdaasi-la si bi
siifiaŋ kiaa ŋaa nyuŋ woruŋ.
25 Wia ŋaa ŋii di nuhuo-
biine yaraa ŋaa kubala nɛ
a kala tima pipɛ dɔŋɔ lɛ.
26 Di nuhuobiine sɛmɛ dɔŋɔ
níi wii, u yaraa kala níi
wii ŋii, di ba nɛ bira bɛsɛ
nuhuobiine sɛmɛ dɔŋɔ lɛ, u
naŋdaasi-la kala lɛ nɛ ba
bɛsɛ ŋii.

27 Ma kala si laa Yesu wiaa
dii, ma ŋaa Yesu yaraa nɛ,
ma kuŋ-kala nɛ pɛ dɔŋɔ lɛ
a ŋaa yaraa kubala. 28 Ŋii
nɛ tii nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi tuɔŋ, Wia joŋ
ma kala hɛ leree nɛ, nialiŋ si
laa sipaaŋ nɛ Wia naŋzɔɔba,
nialiŋ síi tigɛba lɛ nɛ ŋaa
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, nialiŋ síi
to nɛ ŋaa nialiŋ síi dagɛ
Wia wiaa, ari nialiŋ ma síi
ŋaa wu-magilaa ari nialiŋ
ma Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋ
doluŋ pa ba vivaarɛ niaa, ari
nialiŋ síi pɛ niaa lɛ, ari nialiŋ
síi beŋ niaa, ari nialiŋ síi
bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-
zɔŋ-la si pɛba lɛ ba bubul.
29 Wia niaa kala bi Wia
naŋzɔɔba ŋaa, ba kala tuo
nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, koo nialiŋ síi
dagɛ Wia wiaa. Ba kala dee
bi doluŋ kɛnɛ di ba ŋiŋaa
wu-magilaa. 30 Ba kala dee
bi doluŋ kɛnɛ di ba vivaarɛ
niaa. Ba kala dee bi yie
bubul wiaa yiikori-yiriba-la,
Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ

ba bubul lɛ. Ba kala dee bi
wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula
bubuɔŋ ka dagɛ. 31 Ŋii wiaa,
má joŋ ma nyuŋ kala hɛ
siifiaŋ kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la
si joŋo dii zile ma lɛ. Mi
jaŋ dagɛma woŋbii-la si kii
woŋbiee kala di ma tuto.

13

Chonuŋ nɛ kii kuŋ-kala

1 Di mi nɛ wuo ninii
yiikoro-na kala a wuo ninii
Wia tiŋdaaraa ma wu-
buluŋ, aŋ bi niaa cho, u nagɛ
biŋbelimiŋ nɛ mi ŋmuŋmoo
ŋii a ŋiŋaa goŋ pɛi. 2 Di Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ pimi doluŋ di
mi wuo bubul Wia wiaa,
a wuo jiŋ wu-faali kala
bubuɔŋ, a kɛŋ wu-jimiŋ
kala, aŋ pɛ kɛŋ yarida si
jaŋ wuo ŋaa di peelee churo
mumu leree dɔŋsuŋ, aŋ bi
niaa cho, u ŋaa wu-pɛi nɛ.
3 Di mi nɛ joŋ mi kiaa kala a
pi summoo, a joŋ mi titia a
pi niaa di ba nyigɛ nyiniŋ di
u diimi kpu, aŋ bi niaa cho,
u bi nyuuruŋ kala kɛnɛ.

4 Di ŋ nɛ cho niaa, ŋ jaŋ
kɛŋ kenyiri ba teeŋ a kɛŋ zile
maa, ŋ bi jaŋ kɛŋ yaribieriŋ
niaa teeŋ, ŋ bi jaŋ bigisi ŋ
titia lɛ ba teeŋ, ŋ bi jaŋ ŋiŋaa
siiduoŋ ma ba teeŋ. 5 Di ŋ nɛ
cho niaa, ŋ bi ŋ titia ka dagɛ
ba teeŋ, ŋ bira bi jaŋ to ŋ
titia tuɔtɔruŋ lɛ, ŋ bi jaŋ leŋ
di ŋ baaniŋ sisii lima lima,
ŋ bira bi jaŋ laa wiaa hihɛ
ŋ tuɔŋ. 6 Di ŋ nɛ cho niaa, ŋ
tuɔŋ bi jaŋ tɔrɛ di wu-bɔŋ nɛ
juuba, ama ŋ tuɔŋ jaŋ tɔrɛ
di ba nɛ na wu-zɔŋ. 7 Di
ŋ nɛ cho niaa, u maga di ŋ
nyalimɛ wii-kala lɛ nɛ, a ŋaa
nuu-kala yarida maa. Di ŋ
nɛ cho niaa, u maga di ŋ kɛŋ
yiɛlaa ba lɛ, a dii kenyiri wii-
kala lɛ.

8 Di ŋ nɛ cho niaa, chonu-
la ŋ si kɛnɛ, u bi jaŋ kɔ duu
dɛrɛ. Dol-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si joŋo pila la wuo bubul
Wia wiaa, koo la wuo ninii
yiikori-yiriba kala aŋ pɛ wu-
jimiŋ ma, ba kala jaŋ lɛl.
9 La wu-jimii-la la si kɛnɛ,
u bi yugɛ. Wia wialiŋ la
síi bul, la bi jaŋ wuo bula
dɛrɛ. La síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ŋii, la bi
jaŋ wuo bula dɛrɛ, mua mua
nɛ la bubul. 10 Ama di ku-
la si ŋaa ku-piliŋ nɛ kɔ, ku-
la si bi ku-piliŋ ŋaa jaŋ lɛl.
11 Mi fa si ŋaa haŋbie, mi
bul haŋbii wiaa nɛ aa biinɛ
wiaa ari haŋbie, a fa ŋiŋaa
wiaa ari haŋbie. Ama mi si
ku waa dɛrɛ, mi joŋ haŋbii
wialiŋ ta nɛ. 12 Lɛɛlɛ la si
hɛ dunia deeŋ lɛ, u naga ari
la beŋ Kirisito, ari niaa si
yie beŋ ba titia beenaŋtirɛ lɛ
ŋii nɛ. La bi Kirisito chaasa
nina woruŋ, ama maachie la
jaŋ nau woruŋ. Lɛɛlɛ mi
jimu mua nɛ, ama maachie
mi jaŋ chaasa jimu woruŋ,
ari Wia si jiŋmi ŋii. 13 Ŋii-na
wii-la didɛriŋ, wiaa batori
nɛ hɛ dimɛ. Ba nɛ ŋla: Ŋ
si ŋaa Wia yarida, a kɛŋ
yiɛlaa, a cho niaa. Ama wiaa
deeŋba batorimuŋ tuɔŋ ba
siifiaŋ wiiŋ nɛ, ŋ si cho niaa.

14

Kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si

joŋo dii zile la lɛ ku-kaaniŋ

1 Má kuŋ-kala fiɛsɛ sii nɛ
a chichɛ ŋii ma si jaŋ wuo
ŋaa a cho niaa, a fiɛsɛ sii
ma a chichɛ kialiŋ Wia Diŋ-
zɔŋ-la si joŋo dii zile ma lɛ,
a wasanyaŋ ŋii ma si jaŋ
wuo ŋaa a bubul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. 2 Di
nuu níi bul wiaa yiikori-la
Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ
ba bubul, u tiina bul wiaa
a pipi Wia nɛ. U síi bul
wialiŋ niaa si bi nii, nuu-
kala bi wialiŋ bubuɔŋ ma
wuo jiŋ, ama Wia Diŋ-zɔŋ-la
si hɛu lɛ nɛ tii u wuo bubul
wu-kpuŋkperisiŋ deeŋba.
3 Ama nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u
bul wiaa pipi niaa nɛ. U yie
pɛ niaa lɛ a leŋ ba yarida
yugɛ nɛ, a leŋ di ba nyuŋ
nyaasɛ Wia wiaa lɛ, a leŋ ba
tuɔŋ ma tɔrɛ. 4 Di nuu níi
bul wiaa yiikori-la Wia Diŋ-
zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul,
u tiina bula pipɛ u titia lɛ
nɛ. Ama nii-la síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ ka
pɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
a hihilimi lɛ nɛ. 5 Ŋii wiaa mi
fa cho di ma kala bubul wiaa
yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la sí
pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ nɛ,
ama mi fa paala cho di ma
wuo bubul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ ma lɛ nɛ. Nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ kii nii-la síi bul
wiaa yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ.
Di nuu nɛ hɛ dimɛ si jaŋ dagɛ
wii-la u síi bul bubuɔŋ a pi
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi lɛ, uu pɛba lɛ
nɛ.
6 Mi naaŋbiiriŋ, di mi nɛ
kɔ ma teeŋ a bubul wiaa
yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si
pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ, ɛɛ nɛ
mi jaŋ ŋaa a pɛma lɛ? Mi bi
jaŋ wuo pɛma lɛ, see di mi
bul wii-la Wia si joŋo dagɛmi
a pima, koo di mi jiŋ wii a
kaa kɔ dagɛma Wia doluŋ lɛ,
koo di mi nɛ bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, koo di
mi joŋ Wia wii dɔŋ a dagɛma
u doluŋ lɛ. 7 Di kialiŋ ba
si kaa gbigbieli, ŋmuluŋ ari
cheŋ, di ba nɛ bi woruŋ du̱
hɛ dɔŋɔ lɛ, kialiŋ bi digiliŋ
ka kɛŋ. 8 Di ba níi du̱ pam
pam tua, di ba nɛ bi u du̱nuŋ
duo, nuu-kala bi jaŋ wuo jiŋ
ari wii nɛ ŋaa ba yiyirɛ niaa.
9 Ŋii titia nɛ ma nagɛ. Di ŋ
nɛ bul wii-la niaa si bi nii,
ɛɛ nɛ ba jaŋ wuo jiŋ wii-la
ŋ si bula bubuɔŋ? Ŋ jaŋ ta
ŋiŋaa goŋ nɛ. 10 Yiikorusuŋ
yuga nɛ dunia lɛ, ba kuŋ-
kala ma kɛŋ u bubuɔŋ nɛ.
11 Di nuu níi bul wiaa yiikori-
la lɛ mi si bi nii, mi jaŋ nagɛ
nuhuɔru nɛ u teeŋ, ka nii-la
ma síi bul wiaa mi teeŋ ma
jaŋ nagɛ nuhuɔru mi teeŋ.
12 Ŋii wiaa, ma si cho di ma
kɛŋ kialiŋ kala Wia Diŋ-zɔŋ-
la si joŋo dii zile ma lɛ ŋii,
má hɛ doluŋ aŋ pɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi lɛ,
di ba chiŋ wialiŋ ba si laa dii
lɛ kpaŋ kpaŋ.

13 Ŋii wiaa nii-la síi bul
wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si pɛ niaa lɛ ba bubul,
u tiina maga duu sul Wia
duu wuo leŋ duu wuo didagɛ
wialiŋ bubuɔŋ ma nɛ. 14 Di

mi níi chuɔlɛ Wia yiikori-
la Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa
lɛ ba bubul lɛ, mi dima
nɛ yie chuchuɔlɛ, ama mi
tuɔbiinaa lɛ mi bi wii-la mi
síi bul bubuɔŋ jiŋ. [15] Ŋii
nɛ tii mi jaŋ kɛŋ mi dima
ari mi tuɔbiinaa kala kaa
chuchuɔlɛ Wia, aŋ kɛŋ ba
kala ma kaa yiyii yiilaa. [16] Di
ma nɛ ku hilimi, aŋ ka di
nuu kɛŋ yiikori-la Wia Diŋ-
zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba bubul
lɛ a didɛnnɛ Wia, nialiŋ si
hɔŋ dia-la lɛ si bi wii-la ŋ
síi bul nia, di ŋ nɛ chuɔlɛ
dɛrɛ, ɛɛ nɛ ba jaŋ ŋaa jiŋ
wii-la bubuɔŋ a bul di Ami?
[17] U ŋaa wutitii nɛ, nuu jaŋ
wuo dɛnnɛ Wia woruŋ ari
yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si
pɛ niaa lɛ ba bubul, ama di
nuu nɛ ŋaa ŋii, u bi nialiŋ si
hilimi lee-la wuo pipɛ. [18] Mii
lɔllɛ Wia ari mi si wuo bubul
wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si pɛ niaa lɛ ba bubul a
kii nuu-kala, [19] ama di la nɛ
ku hilimi a chuchuɔlɛ Wia,
mi jaŋ cho di mi kɛŋ mi
tuɔbiinaa bul wiaa baŋmɛnɛ
di niaa jiŋ ba bubuɔŋ, a
kii mi si jaŋ bul wiaa yugɛ
yiikori-la niaa si bi nii lɛ.

[20] Mi naaŋbiiriŋ, ma sí
wiaa biinu a nagɛ haŋbiisiŋ
síi biinɛ ŋii. Ma wu-ŋaalaa
lɛ, má nagɛ bii-mulluŋ si
bi wu-bɔŋŋɔɔ jiŋ, ama má
bibiinɛ wiaa a nagɛ kuhiasiŋ
síi biinɛ ŋii. [21] Ba ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ ari Wia si u
jaŋ to nialiŋ síi bul yiikori-
tania ari nuhuɔraa lɛ a bul
wiaa pi u niaa, ari ŋii ma
kala ba bi jaŋ jegile nii u
teeŋ. [22] Ŋii wiaa, Wia leŋe
u Diŋ-zɔŋ-la pɛ niaa lɛ ba
wuo bubul wiaa yiikorusuŋ
dɔŋsuŋ lɛ, duu wuo ŋaa wu-
magil a pi nialiŋ si bi Wia
wiaa laa dii teeŋ. Nialiŋ si
laa Wia wiaa dii, wiiŋ deeŋ
biba lɛ pɛ. Di nuu ma nɛ bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, u bul wiaa pipɛ nialiŋ si
laa Wia wiaa dii lɛ nɛ. U bi
nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii
lɛ ka pɛ. [23] Ŋii wiaa, di nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii nɛ ku
hilimi, di ba kuŋ-kala bubul
wiaa yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si joŋo pɛu lɛ u bubul,
di ni-wogusuŋ koo nialiŋ si
bi Wia wiaa laa dii nɛ hɛ
ba tuɔŋ, ba jaŋ biinɛ ari ma
nyuŋ tuo. [24] Ama di ma kala
nɛ bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, di nii-la si bi Wia
wiaa laa dii koo di ni-wogo
nɛ hɛ ma tuɔŋ, u jaŋ sɛnɛ
jiŋ ari u ŋaa haachɛ tiina
nɛ. Wialiŋ ma ma si bula jaŋ
juu-u lɛ duu na duu cheye
nɛ. [25] U tuɔbiinaa kala jaŋ
ku lii pulumuŋ Wia sipaaŋ.
Ŋii nɛ u jaŋ tuu kpirimi Wia
sipaaŋ a chuɔlu, a bul ari
wutitii, Wia hɛ ma teeŋ nɛ.

Woŋbii-la si maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii to chuɔlɛ Wia

[26] Wialiŋ mi si bula, ba
bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di ma nɛ
ku hilimi-na kala, di dɔŋɔ nɛ
kɛŋ yiiliŋ duu yii, di dɔŋɔ ma
kɛŋ wii duu dagɛ niaa, koo
nuu níi chɛ duu bul wii-la
Wia si joŋo dagu u doluŋ lɛ,
dɔŋɔ maa chɛ duu bul wiaa
yiikori-la Wia Diŋ-zɔŋ-la síi
pɛ niaa lɛ ba bubul lɛ, dɔŋɔ

maa chɛ duu dagɛ wii-la ba
si bula bubuɔŋ, má ŋaa wiaa
deeŋba kala a pipɛ dɔŋɔ lɛ.
27 Di niaa dɔŋsuŋ níi chɛ di
ba bul wiaa yiikoro-la Wia
Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ ba
bubul lɛ, u maga di ba ŋaa
balia koo batori a bul kuŋ
kuŋ, ka di nuu ma hɛ dimɛ
aa dagɛ wialiŋ ba si bula
bubuɔŋ. 28 Ama di nuu nɛ
tuo duu laa wialiŋ bul aŋ
dagɛ ba bubuɔŋ, u maga di
nii-la si bul wialiŋ yiikori-la
Wia Diŋ-zɔŋ-la si pɛ niaa lɛ
ba bubul lɛ, duu tɔrɛ nɛ. Má
leŋ duu chuɔlɛ Wia u tuɔŋ
lɛ, a sí u niiŋ suro bubul, a
kɛŋ u tuɔŋ a bul wiaa a pi
Wia ari u titia. 29 Di niaa
nɛ hɛ ma tuɔŋ aa bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, má
leŋ di ba ŋaa balia koo batori
a bubul wialiŋ, aŋ ka di ma
ku-kaanaa ma kɛŋ wialiŋ ba
si bula kaa chɔ naa. 30 Di
Wia nɛ joŋ wii dagɛ ma tuɔŋ
dɔŋɔ duu bula pima, má leŋ
di nuu-kala kɛŋ goŋ, ka duu
bul. 31 Ma kuŋ-kala jaŋ
wuo bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, a wuo gunnɛ a
pipɛ dɔŋɔ lɛ maa. 32 Nii-la
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ maga duu bibeŋ
kialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si joŋo
puu. 33 Wia bi cho di ma
ŋiŋaa taawɛi, ama u cho di
ma hɔŋ sɔm nɛ.

Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi tuɔŋ lee-na kala,
34 u bi maga di haalaa bubul
Wia wiaa a pipiba. U maga
di ba tɔrɛ ba niiŋ aŋ tuto
baalaa niiŋ nɛ, ari ba si bul
ŋii Wia teniŋ tuɔŋ. 35 Di wii
ma nɛ hɛ dimɛ a maga di ba
jiŋ, u maga di ba piɛsɛ ba
balaba nɛ dia lɛ. U ŋaa hiisiŋ
nɛ di Wia niaa nɛ hilime, di
haalaa laa wiaa bul a pipiba.
36 Bɛɛ nɛ? Ma nɛ suomo
bul Wia niiŋ wiaa? Koo ma
duŋduŋa nɛ ba bul Wia wiaa
pa?

37 Di nuu nɛ biina ari
Wia Diŋ-zɔŋ-la pu doluŋ
duu bul Wia wiaa koo duu
kɛŋ wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si
kɛnɛ doluŋ, u maga di u tiina
jiŋ ari wiiŋ deeŋ mi si bul
lii Wia teeŋ nɛ. 38 Di nuu
nɛ bi chɛ duu sɛi wiiŋ deeŋ
a tiŋ u si bila jiŋ wiaa, la
ma bi u tiina jiŋ. 39 Ŋii
wiaa mi naaŋbiiriŋ, má fiɛsɛ
siiŋ a chichɛ di ma wuo
bubul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, aŋ sí ma dɔŋsuŋ
tiŋŋaa kiru di ba sí wiaa bul
yiikoro-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si
pɛ niaa lɛ ba bubul. 40 U
maga di ma ŋaa wii-kala u
bua lɛ, duu ŋaa dee dee nɛ.

15

Yesu sí sii suuŋ lɛ

1 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di
mi liliisima a mu tigɛ Wia
wu-zɔmɔ-la mi si bula pima.
Ma laaba dii nɛ a chiŋ ba
nyuŋ lɛ. 2 Wia wu-zɔmɔ-la
nɛ laama tita, di ma nɛ kɛnu
woruŋ. Ma sí leŋe duu nagɛ
ari wialiŋ ma si laa dii bi
bubuɔŋ kala kɛnɛ.

3 Wialiŋ mi si nia, u nɛ
mi bula pipima. Wii-la wu-
nyuŋ nɛ ŋla, ari Yesu suu la
haachɛba wiaa nɛ, ari ba si
ŋmuŋsɛ ŋii Wia teniŋ tuɔŋ.
4 U si suu ŋii, ba joŋu hugi,

ka u sii suuŋ lɛ tapulaa ba-
tori chɛɛŋ, ari ba si ŋmuŋsɛ
Wia teniŋ tuɔŋ ŋii. 5 Ŋii nɛ
u laa sipaaŋ kɛŋ u titia ku
dagɛ Piita, aŋ-na kɛŋ u titia
ku dagɛ u naŋzɔɔba-la fii ari
balia. 6 U ŋii hariŋ lɛ bua
kubala u kɛŋ u titia ku dagɛ
u haritooroo zɔ-banɔŋ ari
daŋia. Niaa deeŋba dɔŋsuŋ
ha hɛ ba miisiŋ lɛ, ka dɔŋsuŋ
ma suu. 7 Ŋii hariŋ lɛ u kɛŋ
u titia ku dagɛ Jeems, a kɛŋ
u titia ku dagɛ u naŋzɔɔba-
la kala maa. 8 Ba kala hariŋ
lɛ nɛ u kɛŋ u titia ku dagɛmi
maa. Mi-na paala nagɛ nii-la
ba si lula, aŋ ka u lulluŋ ha
bi yie nɛ. 9 Yesu naŋzɔɔba-
la kala, mi nɛ paala ŋaa
ba tuɔŋ ku-bie. U paala bi
maga di ba kɛŋmi kaa yirɛ
Wia naŋzɔɔ, bɛɛ wiaa mi to
naasiŋ dɔgisɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi nɛ.
10 Ama Wia dii zile mi lɛ
woruŋ. U nɛ leŋe mi ŋaa
nuu lɛɛlɛ, u zile ma bi pɛi
ŋaa (u naŋzɔɔba-la tuɔŋ, mi
nɛ ŋaa ba tuɔŋ ku-bie), ama
mi nɛ faasa tiŋ kiŋkɛŋ, a kii
ba kala. Mi titia doluŋ lɛ dee
mi wuo titiŋ, ama Wia dol-la
u si joŋo pimi nɛ tii. 11 Wii-la
si maga nɛ, Wia wu-zɔmɔ-la
la síi bul. Wu-zɔmɔ-la ba síi
bul nɛ, mi ma bubul, u nɛ ma
laa dii.

Ŋii Wia si jaŋ ŋaa a chisɛ niaa suuŋ lɛ

12 Di la nɛ bul Kirisito wiaa
ari u si sii suuŋ lɛ nɛ, bɛɛ nɛ
tii ma dɔŋsuŋ si di nuhuobi-
inee bi jaŋ suu aŋ sii suuŋ
lɛ? 13 Di niaa nɛ bi jaŋ suu
aŋ sii suuŋ lɛ, ŋii-na Kirisito
bi suuŋ lɛ sie. 14 Di Kirisito
nɛ bi suuŋ lɛ sie, wii-la la
si bula pima ŋaa wu-pɛiba
nɛ, ka ma si laa wialiŋ dii
ma ŋaa pɛi nɛ. 15 U jaŋ
nagɛ ari laa nyia wiaa pipi
Wia nɛ, bɛɛ wiaa la bula
ari u chisɛ Kirisito suuŋ lɛ
nɛ. Di niaa nɛ bi jaŋ suu aŋ
wuo sii suuŋ lɛ, ŋii-na Wia
bi Kirisito chisa. 16 Di niaa
nɛ bi jaŋ suu aŋ sii suuŋ lɛ,
ŋii-na Kirisito bi suuŋ lɛ sie.
17 Di Kirisito nɛ bi suuŋ lɛ
sie, ŋii-na wii-la ma si laa
dii ŋaa pɛi nɛ, ma ha hɛ ma
haachɛba lɛ. 18 U ŋii saa jaŋ
dagɛ ari nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aŋ suu ma lɛlɛ nɛ.
19 Di la yiɛlaa si hɛ Kirisito
teeŋ jaŋ dɛrɛ dunia deeŋ lɛ,
ŋii-na dunia niaa maga di ba
mumɔŋla nɛ.

20 Ama wutitii nɛ, Kirisito
sii suuŋ lɛ nɛ. U nɛ laa nialiŋ
kala si suba sipaaŋ a sii suuŋ
lɛ. Ba ma jaŋ to u hariŋ a sii
suuŋ lɛ. 21 Ni-bala lɛ nɛ suuŋ
to a kɛŋ nuu-kala. Ŋii titia nɛ
ni-bala ma lɛ nɛ niaa jaŋ to
a sii suuŋ lɛ. 22 Adam wiaa
nɛ tii niaa susuu. Ŋii titia nɛ
a tiŋ Kirisito ma wiaa, niaa
jaŋ sii suuŋ lɛ a kɛŋ miisiŋ.
23 Nialiŋ si jaŋ sii suuŋ lɛ jaŋ
tuto dɔŋɔba hariŋ. Kirisito
nɛ jaŋ laa ba sipaaŋ. Di
u nɛ miira kɔ, nialiŋ si laa
u wiaa dii, ba ma jaŋ to
hariŋ a sii suuŋ lɛ. 24 Ŋii
hariŋ nɛ dunia didɛriŋ jaŋ
yi. Kirisito jaŋ yuo dii dunia
kuoroo ari ni-balaa ari nialiŋ
síi dii doluŋ dunia deeŋ lɛ.
U jaŋ joŋ kuorii-la a hɛ u
Nyimma nisiŋ lɛ. 25 Ama u

maga di Kirisito dii kuoruŋ,
aŋ-na yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ
kala, a kɛŋba kaa ku hɛ u
naasiŋ bubuɔŋ. 26 U diŋdɔŋ-
la u si jaŋ to hariŋ yuo dii nɛ
ŋaa suuŋ. 27 Wia teniŋ tuɔŋ
ba bula ari Wia joŋ kuŋ-kala
a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ nɛ. Di
ba nɛ bul Wia teniŋ tuɔŋ
di Wia joŋ kuŋ-kala a hɛ
Kirisito nisiŋ lɛ nɛ, u bi naga
ari la Nyimma Wia ma hɛ u
nisiŋ lɛ nɛ. 28 Di Wia nɛ joŋ
kuŋ-kala a hɛ Kirisito nisiŋ
lɛ, u ŋii hariŋ lɛ, Kirisito ma
jaŋ joŋ u titia a hɛ Wia nisiŋ
lɛ, nii-la si joŋ kuŋ-kala hɛ u
nisiŋ lɛ di Wia kɛŋ kuŋ-kala
doluŋ.

29 Di niaa nɛ suba aŋ bi
jaŋ sii suuŋ lɛ, ŋii-na, bɛɛ
nɛ tii niaa yie leŋ ba chiŋ
ba naaŋbiiri-la si suba nyuŋ
lɛ a ŋaa ba foba Wii-chuɔlɛ
liiŋ? Bɛɛ nɛ tii ma yie leŋ ba
foba Wii-chuɔlɛ liiŋ? 30 Ŋii-
na, bɛɛ nɛ tii la nina hɛɛŋ
bua-na kala lɛ? 31 Bua-na
kala lɛ mi ŋaa siri di mi suu
nɛ. La kala si kɛŋ miisiŋ
Kirisito Yesu teeŋ ŋii, mi jaŋ
wuo bigisi mi titia lɛ a tiŋ ma
wiaa. 32 La si mu Ɛfɛsis, niaa
hoso ari baga kiaa si hoso ŋii
nɛ, a faa chɛ di ba kpumi. Di
mi nɛ fa yuo yuosuŋ deeŋ di
mi laa yiriŋ koo kiaa, niaa
teeŋ, u bubuɔŋ nɛ bɛɛ? Di
nuu nɛ suba, ka u bi jaŋ sii
suuŋ lɛ, ŋii-na má leŋ di la
to la tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ
dunia deeŋ lɛ. Niaa dɔŋsuŋ
bul ŋla nɛ. Ba si, "Má leŋ di
la dii kiaa a nyua siniŋ, bɛɛ
wiaa maachie la jaŋ suu."
33 Ama ma sí ma titia nyisu.
Di ŋ nɛ ŋaa ni-zɔŋ aŋ tuto ni-
bɔŋŋɔɔ hariŋ, ŋ ma jaŋ ku
ŋaa ni-bɔŋ. 34 Má leŋ wu-
yaayasiŋ ari ma haachɛba
woŋbie-la. Ma dɔŋsuŋ wu-
ŋaalaa naga ari ma bi Wia
jiŋ. Ma dii hiisiŋ.

Yari-zɔmɔ-la la si kaa sii suuŋ lɛ

35 Nia dɔŋɔ jaŋ piɛsɛ, di
ɛɛ nɛ nialiŋ si suba jaŋ wuo
ŋaa a sii suuŋ lɛ? Di yari
bɛɛba nɛ ba jaŋ kɛŋ? 36 Nii-
la si piɛsɛ wiiŋ deeŋ ŋaa ni-
tɔɔ nɛ. La jima ari di ŋ
nɛ joŋ ku-doho a du̱u, ba
bi jaŋ nyu ku-faliŋ, see ku-
la ŋ si joŋo du̱u, laa sipaaŋ
pua. 37 Di ŋ nɛ joŋ kuorimiiŋ
koo mii-biiŋ a du̱u, nyuulii-
la bi bii-la ŋ si joŋo du̱u wuo
nagɛ. 38 Di ŋ nɛ du̱u kuŋ,
Wia yie leŋ u nyu a nagɛ ŋii
u síi chɛ nɛ. Kuŋ-na kala
yie nyu a nagɛ u nagisiŋ nɛ.
39 Kialiŋ kala si hɛ dunia lɛ
a kɛŋ miisiŋ, ba namia bi
kubala ŋaa. Nuhuobiinee
ari pusuŋ ari diibiisiŋ ari
cheŋfilee namia bi kubala
ŋaa. 40 Nialiŋ kala si hɛ
Wia-jaŋ ari nialiŋ kala si hɛ
tiŋteeŋ, ba yaraa bi dɔŋɔ
naga. Kialiŋ si hɛ wia nyuŋ
ari kialiŋ si hɛ tiŋteeŋ, ba
zɔmuŋ bi dɔŋɔ naga. 41 Wii-
pɔsuŋ kɛŋ u pulumuŋ nɛ,
chɛnɛ ma kɛŋ u pulumuŋ,
ka chɛŋwulaa ma kɛŋ ba
pulumuŋ. Chɛŋwulaa ma
tuɔŋ, dɔŋsuŋ ma pulla nɛ a
kii dɔŋsuŋ.

42 Ŋii titia nɛ u nagɛ di niaa
nɛ sii suuŋ lɛ. Ku-la ba si
joŋo hugi jaŋ pua, ka ku-la si

jaŋ sii suuŋ lɛ bi jaŋ kɔ duu
pua. 43 Ku-la ba si jaŋ joŋo
hugi lɔrɔ nɛ. Duu nɛ sii suuŋ
lɛ, u jaŋ kɛŋ tula. Ku-la ba si
joŋo hugi pugima nɛ, duu nɛ
sii suuŋ lɛ, u jaŋ kɛŋ doluŋ.
44 Yara-la ba si jaŋ joŋo hugi
nɛ la kɛŋ dunia lɛ ŋii. Ama
yara-la si jaŋ sii suuŋ lɛ ŋaa
yara-la Wia Diŋ-zɔŋ-la si jaŋ
joŋo pila nɛ. Di la nɛ kɛŋ
yaraa dunia deeŋ lɛ, u maga
di la kɛŋ yaraa Wia teeŋ
ma nɛ. 45 Wia teniŋ tuɔŋ
ba ŋmuŋsa, "Nuhuobiiŋ-la
Wia si bumo ŋaa yiriŋ nɛ
Adam. Ŋii nɛ Wia wiese hɛu
lɛ u kɛŋ miisiŋ." Nuhuobiiŋ-
la si to hariŋ kɔ nɛ ŋaa
Kirisito. U níi to u Diŋ-zɔŋ-
la lɛ a pi niaa miisiŋ. 46 U
bi naga miisi-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si joŋo pila nɛ laa sipaaŋ
kɔ, ama miisi-la la si kɛnɛ
dunia deeŋ lɛ nɛ laa sipaaŋ
kɔ, ka miisi-la Wia Diŋ-zɔŋ-
la si joŋo pila ma to hariŋ
kɔ. 47 Nuhuobiiŋ-la si laa
sipaaŋ kɔ dunia, tiariŋ nɛ
Wia joŋo mɛu. Nii-la si to
hariŋ kɔ-na lii Wia-jaŋ nɛ a
kɔ. 48 Ba si kɛŋ tiariŋ nɛ mɛ
Adam ŋii, ŋii titia nɛ nialiŋ
kala ma miisiŋ si lii Adam
teeŋ ŋaa tiariŋ nɛ. Kirisito
si lii Wia-jaŋ ku tuu ŋii, ŋii
titia nɛ nialiŋ si kɛŋ miisiŋ
u teeŋ ma kɛŋ miisi-la si lii
Wia-jaŋ. 49 La si kɛŋ nii-la ba
si kɛŋ tiariŋ mɛ nagisiŋ ŋii,
ŋii titia nɛ la jaŋ kɛŋ nii-la si
lii Wia-jaŋ ma nagisiŋ. 50 Mi
naaŋbiiriŋ, wii-la mi síi chɛ
di mi bul nɛ ŋla: Nialiŋ ba
si kɛŋ tiariŋ mɛ bi jaŋ wuo
juu Wia kuorii-la tuɔŋ. Ku-
la ma síi pua bi jaŋ wuo hɛ
dimɛ deeŋ deeŋ a nagɛ ku-la
si bi pua.

51 Má bee na, mi jaŋ bul
wu-kpuŋkperisiŋ pima. La
kala bi jaŋ suu. Ama bua
kubala jaŋ kɔ di Wia kɛŋ la
yaraa kala birimɛ. 52 Wiiŋ
deeŋ jaŋ guu ŋaa nɛ. Di
bua-la nɛ yie, Wia tiŋdaara
jaŋ ŋmuu u nyile. Di u nɛ
ŋmuu nyile-la, nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii aŋ suu jaŋ
sii a wei. Ba bira bi jaŋ suu.
La nialiŋ si hɛ la miisiŋ deeŋ
lɛ aŋ bi suba maa, Wia jaŋ
kɛŋla birimɛ. 53 Wia jaŋ kɛŋ
yara-la síi pua kaa birimɛ di
ba bira sí pua. Ŋii titia nɛ
la yara-la ma síi suu, u jaŋ
kɛŋba kaa birimɛ, di ba sí
suu. 54 Bua kubala jaŋ yi la
yaara-la síi pua bira bi jaŋ
pua, la yara-la ma síi suu
bira bi suu. Di bua-la nɛ yie,
ba si bul wialiŋ Wia teniŋ
tuɔŋ jaŋ ku ŋaa wutitii. Ba
bula ari,

"La yuo dii suuŋ nɛ. 55 La
bira bi jaŋ suu. Suuŋ,
ŋ doluŋ hɛ nii? Suuŋ,
nii nɛ ŋ huoŋ hɛ duu
wuo juu niaa lɛ?"

56 Suuŋ huoŋ nɛ ŋaa haachɛ.
Haachɛ ma doluŋ lii wialiŋ
Wia si joŋo billa lɛ di la tuto,
ka la biba wuo tuto. 57 Ama
má leŋ la lɔllɛ la Nyimma
Wia, nii-la si to la Tiina Yesu
Kirisito lɛ a pila doluŋ la
wuo yuo dii suuŋ.

58 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
má chiŋ wialiŋ ma si laa dii
lɛ kpaŋ kpaŋ, a sí begilu.
Má fiɛsɛ siiŋ a tiŋ la Tiina

tiŋtiŋŋaa woruŋ. Ma jima
ari Wia tiŋtimii-la ma síi tiŋ
bi jaŋ kɔ duu ŋaa pɛi.

16

Kialiŋ la si jaŋ joŋo pi la dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa Yesu wiaa dii

1 Lɛɛlɛ mii chɛ di mi bul
wiaa a mu tigɛ moribie-la
ma síi chɛ di ma kiɛsɛ, di
ba kaa mu pi Wia nialiŋ si
hɛ Judiya tiŋteeŋ lɛ. Mi
laa sipaaŋ dagɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi a
hɛ Galiisia tiŋteeŋ lɛ, ŋii ba
si jaŋ ŋaa a kiɛsɛ moribie-
la. Ma ma jaŋ ŋaa ŋii titia.
2 Yɔbɔ-na kala Lahadi chɛɛŋ,
moribie-la ma si tima a na,
nuu-kala liisɛ magɛ ŋii ŋ síi
chɛ di ŋ joŋo bil. Di mi nɛ kɔ,
ma bira bi jaŋ kikiɛsɛ mori-
biee. 3 Di mi nɛ kɔ, mi jaŋ
ŋmuŋsɛ teniŋ pi nialiŋ ma si
liisa, di ba kɛŋ moribie-la ma
si kiɛsa pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii a hɛ Jerusalɛm lɛ, di
ba kaa mu piba. 4 Di u nɛ
maga di mi ma mu, la kala
jaŋ to dɔŋɔ mu.

Wialiŋ Pɔɔl síi chɛ duu ŋaa

5 Mii chɛ di mi ku to Masi-
doonia tiŋteeŋ nɛ a mu lee.
Di mi nɛ ku to lee-la, mi jaŋ
ku nama. 6 Di mi nɛ kɔ
kapoo, mi jaŋ hɛ ma teeŋ
a dieni di waariŋ chɛŋsiŋ
lii. Mi jaŋ hɛ ma leriŋ a
mu yi bua-la mi si jaŋ joŋ
woŋbiiŋ, di ma wuo tami
lee-na kala mi síi chɛ di mi
mu. 7 Mi bi chɛ di mi nama
lima lima aŋ kiele mu lee-la
mi síi mu. Di Wia nɛ sɛyɛ, mi
cho di mi dieni nɛ ma teeŋ.
8 Ama mi jaŋ hɔŋ Ɛfɛsis lɛ
a mu yi gbieli-bal-la ba síi
yirɛ Pɛŋtikɔs chɛɛŋ. 9 Wia
pimi woŋbii-bal nɛ di mi tiŋ
tiŋtiŋ-zɔŋ daha, ka nialiŋ si
bi chɛ di mi tiŋ tiŋtiŋŋaa
daha yuga nɛ. 10 Di Timoti nɛ
kɔ ma teeŋ, má kɛnu woruŋ,
duu sí wii-kala fá. La duu
kala níi tiŋ Wia tiŋtimia-la.
11 Ma sí leŋe di nuu-kala
bee guunu. Má pɛu lɛ duu
vɛŋ woŋbiiŋ ari yarifiɛlaa,
aŋ miira kɔ mi teeŋ. Mii
gbɛru ari la naaŋbiiri-la.
12 Ma jiŋ la naaŋbie ba síi
yirɛ Apɔlɔs nɛ. Mi bula pu
woruŋ ari ba di la naaŋbiiri-
la ku nama. Ama u bi biina
ari u jaŋ na woŋbiiŋ kɔ lɛɛlɛ.
Di bua-la si maga nɛ yie, u
jaŋ ku nama.

Wu-kaanaa

13 Má pɔ, a chiŋ wialiŋ ma
si laa dii lɛ kpaŋ kpaŋ. Má
kɛŋ bɔi-duoŋ a kɛŋ doluŋ
Wia teeŋ. 14 Wii-kala ma síi
ŋaa, má ma ŋaa di niaa na
ari ma choba nɛ.
15 Mi naaŋbiiriŋ, ma jiŋ
baal kubala ba síi yirɛ
Sitɛfinis nɛ. Ba di u dia niaa
nɛ laa sipaaŋ laa Wia wiaa
dii Akaaya tiŋteeŋ lɛ. Ba
pɛ Wia niaa lɛ nɛ woruŋ, a
joŋ ba titia kala a hɛ ŋii lɛ.
16 Mii sulma, mi naaŋbiiriŋ,
di ma tuto ni-yiri deeŋba
niiŋ. Má tuto Wia tiŋtinnu-
na kala, ari nialiŋ síi pɛla lɛ
la titiŋ ma niiŋ lɛ. 17 Mi tuɔŋ
tɔrɛ woruŋ ari Sitɛfinis ari
Fɔtunaatis ari Akaakis kɔ mi
teeŋ nɛ. Ba nɛ laa ma nyuŋ
daha. 18 Ba leŋe mi tuɔŋ piŋ

di-bala nɛ. Ba jaŋ leŋ di ma
ma tuɔŋ piŋ di-bala. U maga
di ma zizil niaa deeŋba nɛ.
19 Nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi a hɛ
Esia tiŋteeŋ, ba kala ka
chuɔlɛma. Baal-la ba síi yirɛ
Akuila ari u haala Pirisila,
ari nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi ba dia lɛ, baa
chuɔlɛma woruŋ la Tiina
Yesu doluŋ lɛ. 20 Nialiŋ kala
si laa Wia wiaa dii a hɛ daha
maa chuɔlɛma. Má guori
dɔŋɔ aŋ chuɔlɛ dɔŋɔ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ.
21 Lɛɛlɛ, mi-na Pɔɔl,
mi titia níi ŋmuŋsɛ aa
chuɔlɛma. 22 Di nuu-kala
nɛ bi la Tiina Kirisito cho,
Wia jaŋ kaliba hɛu lɛ.
Maranata! U bubuɔŋ nɛ, la
Tiina Kirisito kɔ! 23 La Tiina
Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ Wia
jaŋ pɛma lɛ. 24 Yesu Kirisito
doluŋ lɛ, mi cho ma kala nɛ.
Ami.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI KƆRIŊTI NIAA

Pɔɔl lɔllɛ Wia

[1] Mi-na Pɔɔl ari la naaŋbie Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipima. Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi di mi ŋaa Kirisito Yesu naŋzɔɔ. La ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ Kɔriŋti taŋ-la lɛ nɛ, ari nialiŋ si bi haachɛ kɛnɛ Wia sipaaŋ Akaaya tiŋteeŋ lɛ.

[2] La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

[3] Má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U nɛ ŋaa la Tiina Yesu Kirisito Nyimma, aa fá niaa nennige. U nɛ yie leŋ nialiŋ tuɔŋ si cheye tuɔŋ bira tɔrɛ. [4] Di la níi na hɛɛŋ ma, u nɛ yie leŋ la tuɔŋ tɔrɛ. U si yie ŋaa la tuɔŋ tɔrɛ ŋii, la ma yie ŋaa la naaŋbiiriŋ ma síi na hɛɛŋ, ba ma tuɔŋ tɔrɛ ŋii nɛ. Wia joŋ tuɔtɔruŋ nɛ pila, ŋii nɛ tii la ma pɛ la naaŋbiiriŋ lɛ di ba ma na tuɔtɔru-la yiri. [5] Kirisito na hɛɛŋ nɛ woruŋ. Hɛɛ-la u fa si na, u titia nɛ la ma nina. A tiŋ ŋii wiaa Kirisito ma leŋ la tuɔŋ faasa tɔrɛ nɛ. [6] La si kɔ di la bul Wia wu-zɔmɔ-la a pima di Wia laama ta, la na hɛɛŋ nɛ woruŋ. La na hɛɛŋ di ma na tuɔtɔruŋ nɛ. Di ma nɛ na hɛɛ-la yiri la si na aŋ wuo nyalimɛ, ma jaŋ na tuɔtɔru-la yiri la si na. [7] Laa yiɛlɛma nɛ. La yiɛla-la saa bibegili. La jima ari hɛɛ-la la si na, ma ma na u titia nɛ. Ŋii titia nɛ tuɔtɔru-la la si kɛnɛ, ma ma kɛnu nɛ.

[8] La naaŋbiiriŋ, laa chɛ di ma jiŋ ŋii la si na hɛɛŋ Esia tiŋteeŋ lɛ nɛ. Wialiŋ si juula lɛ fa yuŋie nɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a pila. La paala bi biina ari taŋ jaŋ pulla. [9] Wutitii, la fa biina ari la suba dɛrɛ nɛ. Ama ŋii pɛla lɛ di la sí la titia doluŋ lɛ beŋ, ama di la joŋ la yiɛlaa kala a hɛ Wia lɛ, nii-la síi chisɛ niaa suuŋ lɛ. [10] Wia nɛ liisɛla suuŋ deeŋ nisiŋ lɛ. Maachie di wiaa nɛ juula lɛ, u jaŋ liisɛla ba lɛ. U lɛ nɛ laa yiɛlɛ ari maachie u jaŋ bira liisɛla di hɛɛŋ nɛ juula. [11] Má ma pɛ sul Wia pila. Niaa yuga nɛ aa sul Wia a pipila duu pɛla lɛ. Di Wia nɛ laa ba Wii-sula, ba kala jaŋ wuo dɛnnu.

Pɔɔl kɛŋ u wiaa birimɛ

[12] Lɛɛlɛ la jaŋ wuo bigisi la titia lɛ, bɛɛ wiaa la tuɔbiinaa daga ari la wu-ŋaalaa kala zɔmɔ nuu-kala teeŋ dunia deeŋ lɛ. Wii-kala la si ŋaa ma teeŋ, la ŋaa wialiŋ síi to Wia woŋbiiŋ nɛ aŋ pɛ ŋaa wutitii-la Wia síi chɛ. Nuhuobiine wu-jimiŋ lɛ dee la to a ŋiŋaa wialiŋ, ama Wia doluŋ lɛ nɛ la ŋaaba. [13] La bi wu-tanii ŋmuŋsa pima, ama wialiŋ la si ŋmuŋsa, ma jaŋ wuo karimɛ, a jiŋ ba bubuɔsaa maa. La saa laa dii ari ma jaŋ jiŋ wiaa deeŋba

bubuɔsaa a mu dɛrɛ, 14 ari
ma si jiŋba mua ŋii. Ma jima
ari tapulii-la, la Tiina Yesu nɛ
miira kɔ, ma jaŋ bigisi ma
titia lɛ a tiŋ la wiaa, ka di la
ma bibigisi la titia lɛ a tiŋ ma
wiaa.

15 Mi fa jima di la jiŋ dɔŋɔ
nɛ woruŋ, u ŋii wiaa nɛ
tii mi faa chɛ di mi kɔ ma
teeŋ, di ma wuo nii sima
bulia. 16 Mi faa chɛ di mi ku
to ma leriŋ a nama, aŋ-na
mu Masidoonia tiŋteeŋ. Di
mi nɛ fa bira lii Masidoonia
kukɔ, di mi bira ku to ma
teeŋ, di ma hɛmi woŋbiiŋ
lɛ di mi mu Judiya tiŋteeŋ.
17 Ma biina ari di mi níi chɛ
di mi ŋaa wii, mi bi jaŋ biinɛ
aŋ-na ŋaa? Ma bira biina
mii ŋaa mi wiaa ari dunia
niaa síi ŋaa nɛɛ, di mi sɛi
wiiŋ aŋ bira bul di mi bi wii-
la sɛyɛ naa-buasu-la titia lɛɛ?
18 Ma jima woruŋ ari Wia
kɛŋ wutitii. Ŋii wiaa wialiŋ
kala la si bula pima ŋaa
wutitii nɛ. La bi wiaa bula
ari tuɔbiinaa balia nɛ. 19 Ma
bira jima ari mi-na Pɔɔl, la di
la naaŋbiiriŋ Silivaanas ari
Timoti nɛ bul Yesu Kirisito
wiaa pima. Yesu wii-wii-
kala ŋaa wutitii nɛ. Wu-
nyiari kala tuo ba lɛ. U yie
sɛi wutitii nɛ bua-na kala.
20 Wia bula ari u jaŋ ŋaa
wiaa yugɛ a pila. U jaŋ to
Yesu lɛ nɛ a leŋ di wialiŋ ku
ŋaa wutitii. Ŋii wiaa nɛ tii,
di la nɛ chuɔlɛ Wia dɛrɛ-na
kala, la yie bul "ami" u doluŋ
lɛ. La yie bul ŋii di Wia yiriŋ
wuo yirɛ nɛ. 21 Ama Wia titia
nɛ bula ari la di ma kala kɛŋ
miisiŋ Kirisito lɛ nɛ. U nɛ
liisɛla di la tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ
maa. 22 U magilɛla nɛ. U joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la a hɛla lɛ nɛ, di
la wuo jiŋ ari maachie u jaŋ
joŋ ku-daŋ ma pila.
23 Ari Wia, wialiŋ kala mi
si bula ŋaa wutitii nɛ. Mi
bi ma teeŋ kɔ Kɔriŋti lɛ,
bɛɛ wiaa mi fa bi chɛ di mi
walimɛma. 24 U bi naga ari
ma si laa wialiŋ dii nɛ tii la
chichɛ di la fugɛma, ama laa
chɛ di la pɛma lɛ di ma kɛŋ
tuɔtɔruŋ. Ma laa Yesu wiaa
dii nɛ a chiŋba lɛ kpaŋ kpaŋ.

2

1 Ŋla wiaa nɛ tii mi bi ma
teeŋ kɔ. Di mi nɛ fa kɔ,
ma tuɔŋ fa jaŋ chei. 2 Di
mi nɛ ŋaa di ma tuɔŋ chei,
kubɛɛ nɛ hɛ dimɛ si jaŋ leŋ
di mi tuɔŋ tɔrɛ? Nuu-kala
tuo, see nialiŋ titia mi si ŋaa
ba tuɔŋ chei. 3 Di mi nɛ fa kɔ
ma teeŋ, ma nɛ fa jaŋ ŋaa
di mi tuɔŋ tɔrɛ. Ŋii wiaa,
di mi nɛ leŋe ma tuɔŋ chei,
ma bira bi jaŋ leŋ di mi ma
tuɔŋ tɔrɛ, ŋii nɛ tii teŋ-la
mi si ŋmuŋsa pima mi bul
wialiŋ ŋii pipima. Mi ŋaa
ma kala yarida nɛ. Mi jima
ari tuɔtɔru-la mi si na, ma
ma nau nɛ. 4 Bua-la lɛ mi
si ŋmuŋsɛ teŋ-la di mi pima,
mi tuɔŋ faasa chei nɛ woruŋ.
Mi paala yel nɛ a tiŋ ma
wiaa. Mi bi teŋ-la ŋmuŋsa
di mi chei ma tuɔŋ, ama di
mi leŋ di ma jiŋ ari mi faasa
choma nɛ.

U maga di la joŋɔ chɛ nii-
la si ŋaa wii chei

5 Di nuu nɛ ŋaa ma tuɔŋ
chei, ma duŋduŋa saa dee,

mi ma tuɔŋ cheye nɛ, ama
mi bi chɛ di mi bul wiiŋ deeŋ
yugɛ. 6 Nii-la si ŋaa ŋii, ma
dɔgisu nɛ, ŋii wiaa má leŋ
wii-la ta. 7 Lɛɛlɛ-na u maga
di ma joŋ wii-la kala chɛu, a
pɛu lɛ di u tuɔŋ tɔrɛ. Di ŋii
dee, u tuɔŋ jaŋ faasa chei a
kieli duu pugimɛ. 8 Ŋii wiaa
mii sulma di ma wasa kɛnu
woruŋ a chou. 9 Ŋla wiaa nɛ
tii mi ŋmuŋsɛ teniŋ pima, di
mi na di ma jaŋ wuo to wii-
kala mi si bula pima. 10 Di
ma nɛ joŋ wii chɛ nuu, mi
ma joŋo chɛu nɛ. Di mi nɛ
fa maga di mi joŋ wii chɛ
nuu, mi joŋo chɛu nɛ, a tiŋ
ma wiaa. Kirisito sipaaŋ nɛ
mi ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa 11 mi bi
chɛ di Sitaani wuola. La jiŋ
u wu-kɛniŋ nɛ.

Pɔɔl tuɔŋ bi di-bala pina Turɔwas tiŋteeŋ

12 Mi si kɔ Turɔwas
tiŋteeŋ di mi bul Kirisito
wu-zɔmɔ-la a piba, la Tiina
suri woŋbiiŋ pimi nɛ, 13 ama
mi tuɔŋ bi di-bala pina, bɛɛ
wiaa mi naaŋbie Taatis fa
tuo dimɛ. Ŋii nɛ mi sii lee-la
a mu Masidoonia tiŋteeŋ.

Kirisito doluŋ lɛ la yuo dii Sitaani

14 Ari ŋii kala, mi haa lɔllɛ
Wia nɛ. Bua-na kala, u yie to
Kirisito lɛ nɛ a pɛla lɛ la wuo
yuo dii Sitaani. U yie pɛla lɛ
la wuo bul Kirisito wiaa lee-
na kala. Kirisito wu-zɔmɔ-
la nagɛ tulaali síi suɔrɛ, u
suɔraa laa leriŋ kala. 15 La
titia nagɛ tulaali-zɔŋ-la nɛ
Kirisito joŋo pi Wia. Wia
joŋla gaarɛ nialiŋ u si laa
ta ari nialiŋ síi lɛl tuɔŋ nɛ.
16 Nialiŋ síi lɛlɛ teeŋ tulaalii-
la suɔraa kpuba nɛ. Ama
nialiŋ Wia síi laa ta teeŋ,
tulaalii-la suɔraa piba miisiŋ
nɛ. Kubɛɛ nɛ saa maga duu
tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ? 17 Niaa
yuga nɛ a gɔllɔ bubul Wia
niiŋ wiaa a lilaa moribiee,
ama la-na bi ŋii ŋaa. La-
na ŋaa ni-titiiba nɛ. Wia nɛ
liisɛla di la tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ.
Kirisito doluŋ lɛ nɛ la to aa
bul Wia wiaa.

3

Ŋ̱ii-falii-la doluŋ wiaa

1 Ma biina wialiŋ la si bula,
laa dagɛ la titia ŋii la si naga
nɛɛ? Niaa dɔŋsuŋ cho di
ba ŋmuŋsɛ tenniŋ a dagɛ
ba si nagɛ ŋii nɛ di ba kaa
kɔ pima. Dɔŋsuŋ ma cho
di ba laa tenniŋ ma teeŋ a
dagɛ ba si nagɛ ŋii a pi niaa,
ama la-na bi chɛ di la ŋiŋaa
ŋii. 2 Ma-na, ma nɛ saa
ŋaa teŋ-la la si ŋmuŋsa, di
niaa karimɛ a jiŋ ŋii la si
naga. Ba ŋmuŋsa hɛ la tuɔŋ
nɛ. 3 Ma nɛ saa chaasa daga
ari ma ŋaa teŋ-la Kirisito si
leŋe la ŋmuŋsɛ. Teniŋ deeŋ,
u bi naga ku-la niaa si kaa
ŋmuŋsɛ tenniŋ nɛ. Wia si
weye joŋ u Diŋ-zɔŋ-la nɛ kaa
ŋmuŋsɛ kialiŋ ma tuɔŋ. Ba
saa bira bi ŋmuŋsa nɛ tabii-
taala lɛ, ama ba ŋmuŋsa hɛ
nuhuobiinee tuɔsaa lɛ nɛ.
4 La to Kirisito lɛ nɛ a ŋaa
Wia yarida, ŋii nɛ tii la kɛŋ
nyu-duoŋ a bubul u wiaa ŋii.
5 U ŋii bi naga ari tiŋtimii-
la la síi tiŋ, la titia kɛŋ u

doluŋ nɛ. Wia nɛ pila doluŋ
la titiŋ. 6 Wia titia nɛ pila
tiŋtimiŋ deeŋ doluŋ. Kirisito
si joŋ u chaliŋ a ta ni̱i-falii-
la u niaa teeŋ, u wiaa nɛ la
bubul. Ba bi wialiŋ ŋmuŋsa
hɛ tabii-taala-la lɛ. Ni̱i-falii-
la doluŋ lii Wia Diŋ-zɔŋ-la
wialiŋ nɛ. Wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto bi
niaa miisiŋ wuo pa, ama Wia
wu-zɔmɔ-la si lii u Diŋ-zɔŋ-
la teeŋ nɛ wuo niaa miisiŋ
pipa.

7 Wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, ba ŋmuŋsa
hɛ tabii-taala lɛ nɛ. Wialiŋ
fa bi niaa miisiŋ wuo pa.
Bua-la lɛ Wia si joŋba pipi
Moosis, Wia dagɛ u tula pu
nɛ. Ŋii nɛ Moosis siaa kala
tutul. Ba síi tul ŋii, tula-la fa
jaŋ lɛl, ama Iziral tiŋŋaa bi u
siaa wuo bibeŋ. 8 Ama Wia
wu-zɔmɔ-la lii Wia Diŋ-zɔŋ-
la lɛ nɛ. U tutul a kii ŋii nɛ.
Tula-la-na bi jaŋ lɛl. 9 Wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil di niaa
tuto nɛ fa kɛŋ tula. Ama ba
fa joŋ cheeriŋ pi nialiŋ fa síi
toba nɛ. Ŋii-na wialiŋ si leŋe
niaa kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ
jaŋ paala kɛŋ tula a kii ŋii.
10 Ŋii-na buŋbuŋ ku-la fa síi
tul bira bi tula kɛnɛ. U tula-
la lɛlɛ nɛ, bɛɛ wiaa kuŋ dɔŋ
níi tul a kii ŋii. 11 Di ku-la fa
si bi jaŋ dieni nɛ kɔ a tutul,
ŋii-na ku-la si jaŋ hɛ dimɛ
deeŋ deeŋ nɛ jaŋ tutul a kiiu.

12 Laa yiɛlɛ Wia wu-zɔmɔ-
la lɛ nɛ. Ŋii nɛ tii la chaasa
kɛŋ nyu-duoŋ aa tiŋ. 13 Ama
la bi Moosis naga. Bua-la
lɛ u si na Wia tula, tula-la
juu u siaa nɛ. Tula-la haa
chɛ duu lii nɛ. Ŋii nɛ u joŋ
gɛriŋ a tɔ u siaa, di tula-
la si lii, di Iziral tiŋŋaa síu
na. La bi kuŋ joŋo tɔ la
siaa. 14 Ama Iziral tiŋŋaa
fa kɛŋ nyu-duoŋ nɛ. Ba
bi Wia wialiŋ laa dii. Ŋii
wiaa ari jiniŋ kala, di ba nɛ
karimɛ wialiŋ Wia fa si joŋo
pi Moosis buŋbuŋ-la di niaa
tuto, ba biba laa didii. U
naga ari gɛri-la Moosis fa si
joŋo tɔ u siaa di Iziral tiŋŋaa
sí u siaa na, ku-la ha tɔ ba
siaa nɛ di ba sí Wia tula
na. Ama Yesu Kirisito nɛ jaŋ
wuo kɛŋ gɛri-la suri, di ba
wuo na Wia tula. 15 Ari jiniŋ
kala, di ba nɛ karimɛ wialiŋ
Wia fa si joŋo pi Moosis di
niaa tuto-na kala, u yie nagɛ
ari kuŋ nɛ tɔ ba wu-jimiŋ,
di ba sí wialiŋ bubuɔŋ jiŋ.
16 Ama di nuu nɛ birima a
to la Tiina Yesu, Wia jaŋ
kɛŋ ku-la si kɛrɛ ba wu-jimiŋ
kaa joŋ. 17 La Tiina Kirisito
ari Wia Diŋ-zɔŋ-la kala ŋaa
kubala nɛ. Lee-la kala saa
la Tiina Kirisito Diŋ-zɔŋ-la si
hɛ, lee-la niaa bi kuŋ-kala
yosu ŋaa. 18 La nialiŋ kala
si laa Yesu wiaa dii, gɛri-la fa
si tɔ la siaa, Wia kaa suri nɛ.
Kirisito tula juu la siaa nɛ la
tutul ari u síi tul ŋii. U kɛŋla
kaa bibirimɛ di la wasa tutul
halii, la ku nagu u wii-wii-
kala lɛ. La Tiina Kirisito ari
Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ ŋaa ŋii la
lɛ.

4

La nagɛ pupoyee nɛ, Wia
joŋ ku-zɔŋ-la a tuɔlɛ la tuɔŋ

[1] Wia nɛ fála nennige a
joŋ tiŋtimiŋ deeŋ pila di la
titiŋ, ŋii wiaa la naŋdaasiŋ
bi yuɔrɛ. [2] Hiisi wialiŋ ari
wu-kaa-faali-la niaa si luɔra
ŋiŋaa, la-na viaba ta nɛ
faafaa kala. La bira bi nuu
nyisɛ. La bi wiaa nyia pipɛ
Wia niiŋ wialiŋ lɛ. Ama Wia
sipaaŋ la chaasa bul wiaa,
di nuu-kala tuɔbiinaa jiŋ ari
wutitii nɛ la bubul. [3] Ama
di Wia wu-zɔmɔ-la la síi bul
faa, nialiŋ si lɛlɛ teeŋ nɛ ba
faa. [4] Niaa deeŋba Sitaani
nɛ tɔ ba wu-jimiŋ di ba sí
wuo na pulumuŋ. Wia wu-
zɔmɔ-la la síi bul níi dagɛ
puluŋ-la. Wia wu-zɔmɔ-la
ma didagɛ Kirisito tula, nii-
la si nagɛ Wia. [5] Wialiŋ la síi
bul, u bi naga la titia wiaa nɛ
la bubul, ama Yesu Kirisito
wiaa nɛ la bubul, nii-la si
tii nuu-kala. U wiaa nɛ tii
la tima pipima. [6] Buŋbuŋ
Wia si ŋaa dunia, u leŋe pu-
lumuŋ chaanɛ birimiŋ tuɔŋ
nɛ. Ŋii titia nɛ lɛɛlɛ u leŋ
pulumuŋ ku juu la tuɔŋ. Pu-
luŋ-la nɛ leŋe la kɛŋ wu-
jimiŋ a wuo jiŋ ŋii Wia síi
tul. Wia dagɛ ŋii u síi tul
Kirisito siaa lɛ nɛ.

[7] La nagɛ pupoyee nɛ, Wia
joŋ ku-zɔmuŋ deeŋ a tuɔlɛ la
tuɔŋ. Ŋla saa daga ari dol-
bal-la ŋaa Wia kuŋ nɛ. La
dee buu tii. [8] La na hɛɛŋ nɛ
woruŋ lee-na kala, ama hɛɛ-
la bila wuo. Bua dɔŋɔ lɛ la
yie bi jiŋ wii-la kala lɛ la si
hɛ, ama la ha kɛŋ yiɛlaa. [9] Ba
yie to naasiŋ a dudɔgisɛla,
ama Wia bila via ta. Niaa
yie ŋmoola lo, ama la bi suu.
[10] Kirisito si suu ŋii, ŋii titia
nɛ la yie na la miisiŋ lɛ ari la
ma suba. U ŋii leŋe di miisi-
la Yesu si kɛnɛ, di la ma kɛŋ
miisi-la titia. [11] A tiŋ Yesu
wiaa, la si hɛ miisiŋ deeŋ lɛ,
niaa yie kɛŋla di ba kpula nɛ.
U ŋii ŋaa di miisi-la Yesu si
kɛnɛ, di la ma kɛnu nɛ. [12] Ŋii
wiaa Wia leŋ la suu nɛ di
ma-na kɛŋ miisiŋ.

[13] Nuu nɛ ŋmuŋsɛ wiiŋ
deeŋ a bul, 'Mi laa Wia wiaa
dii nɛ, ŋii nɛ tii mii bulba.'
La ma kɛŋ yarida-la titia nɛ.
Ŋii nɛ tii la ma laa u wiaa
dii a ma bubulba. [14] La jima
ari Wia nɛ chisɛ la Tiina Yesu
suuŋ lɛ, u jaŋ chisɛla maa,
di la di Yesu kala kɛŋ miisiŋ.
U jaŋ kɛŋla ari ma kala a
kaa mu u teeŋ. [15] Ma wiaa
nɛ tii wiaa deeŋba kala ŋaa,
di niaa wuo yugɛ a juu Wia
lahɔrimɔ-la lɛ. Ŋii jaŋ leŋ di
niaa yuga a dɛnnɛ Wia, di u
yiriŋ yirɛ.

[16] A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa la
naŋdaasiŋ bi yuɔrɛ. Yara-la
la si kɛnɛ la miisiŋ deeŋ lɛ,
uu hiɛsɛ nɛ, ama la diŋsiŋ-
na wasa zuzɔŋ tapulii kala
nɛ. [17] La teeŋ hɛɛ-la la síi na
bi yugɛ aŋ bira bi jaŋ dieni
maa. Hɛɛ-la dagɛla woŋbii-
la la si jaŋ to a laa yiriŋ nɛ
Wia teeŋ. Yiri-la jaŋ ŋaa
yiri-bal. Yiri-bal-la la si jaŋ
laa jaŋ kii hɛɛ-la la síi na. La
jaŋ kɛŋ yiri-baliŋ deeŋ deeŋ.
[18] Ŋii wiaa kialiŋ la síi na
dunia deeŋ lɛ, la bibaa beŋ
ari ba ŋaa kiaa. La miiraa
beŋ kialiŋ la si bi na nɛ, bɛɛ
wiaa kialiŋ si hɛ dunia deeŋ
lɛ niaa nina, ba jaŋ lɛl, ama
kialiŋ niaa si bi na a hɛ Wia

teeŋ, ba-na jaŋ hɛ dimɛ a
kaa mu wuu.

5

La jaŋ kɛŋ yari-falaa Wia teeŋ

1 La jima la yaaraa deeŋba
la si kɛnɛ la miisiŋ deeŋ lɛ, di
la nɛ suba a mu Wia teeŋ, u
jaŋ pila yari-falaa. Yari-falii-
la bi dunia deeŋ lia. U lii
Wia teeŋ nɛ. La jaŋ kɛŋba
a hɛ Wia jaŋ lɛ deeŋ deeŋ.
2 La si hɛ la miisiŋ deeŋ lɛ,
la faasa yel nɛ. La fa cho
di la kɛŋ yara-la Wia si jaŋ
joŋo pila nɛ. 3 Di Wia nɛ fa
joŋ yara-la pila, la fa bi jaŋ
kɛŋ yaribiree. 4 Yara-la la si
kɛnɛ la miisiŋ deeŋ lɛ bi leŋe
la tuɔŋ tɔrɛ. U bi naga ari
la cho di la suba nɛ, ama la
cho di la kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ
nɛ. U ŋii wiaa Wia jaŋ joŋ
yara-la si bi jaŋ suu, a lenni
la yaraa deeŋba si jaŋ suu.
5 Wia ŋaa nii-la si joŋ yari-
falaa deeŋba nɛ a pila. U nɛ
saa joŋ u Diŋ-zɔŋ-la ma hɛla
lɛ di la wuo jiŋ ari la jaŋ kɛŋ
yari-falaa deeŋba u teeŋ.

6 Ŋii wiaa bua-na kala lɛ
la nyuŋ yie nyaasɛ nɛ. La si
kɛŋ yaraa deeŋba la miisiŋ
lɛ, la bi la Tiina Yesu kpaga.
7 La bi Kirisito ka na, ama la
laa u wiaa dii a tutou. 8 La
nyuŋ nyaasa nɛ, la saa cho di
la lii dunia deeŋ lɛ a mu la
Tiina Yesu teeŋ. 9 Ŋii wiaa,
di la nɛ hɛ dunia deeŋ lɛ,
la cho di la ŋaa wiaa di u
tuɔŋ tutɔrɛ nɛ. Di la nɛ mu
u teeŋ maa, ŋii titia nɛ la jaŋ
ŋiŋaa, 10 bɛɛ wiaa la kala jaŋ
mu chiŋ Kirisito sipaaŋ duu
dii la sariya. Kirisito jaŋ t̠iŋ
nuu-kala magɛ ŋii u si tima
magɛ dunia deeŋ lɛ. Di ŋ nɛ
faa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, u jaŋ joŋ
wu-zɔŋŋɔɔ t̠imiŋ. Di ŋ nɛ fa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ maa, u jaŋ
joŋ wu-bɔŋŋɔɔ t̠imiŋ.

A tiŋ Kirisito wiaa, la di Wia dii naŋdɔŋsuŋ

11 Laa fá Wia nɛ. Ŋii nɛ
tii la bul u wiaa pipi niaa,
di ba birima lii ba haachɛba
lɛ a ku to Wia. Wia nɛ jiŋ
ŋii la si naga. Mi saa jima
ari ma tuɔbiinaa lɛ ma jiŋ
ŋii la si naga nɛ. 12 Ŋii nɛ
tii la bi chɛ di la dagɛ la titia
ma teeŋ, ama laa chɛ di ma
bul wutitii-la ma si jima a
mu tigɛla lɛ. Di ma nɛ ŋaa
ŋii, ma jaŋ wuo bul wiaa
a pi nialiŋ si si baa to Wia
aŋ kɛŋ tuɔ-bɔmuŋ. 13 Ma
biina ari laa nyaasɛ nɛ ari
la síi bul wialiŋ? Di la níi
nyaasu, Wia wiaa nɛ tii, ama
di la nyuŋ níi tiŋ maa, ma
wiaa nɛ tii. 14 Kirisito chola
nɛ, u chonu-la nɛ kɛŋla kaa
titiŋ. La saa sɛyɛ ari nuu-
kala wiaa nɛ ni-bala suu, a
tiŋ ŋii wiaa u nagɛ nuu-kala
suba nɛ. 15 Nuu-kala wiaa nɛ
tii Kirisito suu. U si suba ŋii,
nialiŋ si tou lɛ a kɛŋ miisiŋ,
u maga di ba ŋiŋaa wialiŋ
síi tɔrɛ u tuɔŋ, aŋ sí ba titia
tuɔtɔrɛ wiaa ŋaa, a tiŋ u si
suu ba wiaa aŋ sii suuŋ lɛ.

16 Ŋii wiaa, a lii jiniŋ kaa
mumu la bi chɛ la beŋ niaa
ari dunia niaa síi beŋ niaa
ŋii. Bua dɔŋɔ lɛ, la faa beŋ
Kirisito ari niaa síi beŋ dɔŋɔ
ŋii, ama lɛɛlɛ la bira buu

beŋ ari la fa síi benu ŋii.
[17] Ŋii wiaa di nuu-kala nɛ
laa Kirisito wiaa dii, ba di
Kirisito ŋaa kubala nɛ. Wia
kɛnu birimɛ ni-falii nɛ. Wu-
binia-la kala bálá nɛ. Wu-
falaa nɛ suomi u miisiŋ lɛ.
[18] Wu-falaa deeŋba kala lii
Wia teeŋ nɛ. Wia to Kirisito
lɛ nɛ a leŋ ba di niaa siŋ.
Tiŋtimii-la Wia si joŋo pila
nɛ ŋla: di la mu bula pi niaa
di ba kɔ, di ba di Wia siŋ.
[19] Wia to Kirisito lɛ nɛ a wuo
ŋaa ba di dunia niaa kala
siŋ. Wia na dunia ari ba
kɛŋ haachɛ nɛ, ama u fába
nennige a joŋ ba haachɛba-
la a chɛba. Wia nɛ si la bula
pi niaa ari la di Wia sima
nɛ lɛɛlɛ. [20] A tiŋ ŋii wiaa
Kirisito naasiŋ lɛ nɛ la chiŋ
a bubul wiaa deeŋba a pipi
niaa. Wia tola lɛ nɛ a bula
pima di ma kɔ u teeŋ. A
tiŋ Kirisito wiaa laa sulma
di ma kɔ, di ma di Wia siŋ.
[21] Kirisito fa bi haachɛ kɛnɛ,
ama a tiŋ la wiaa, Wia leŋe u
suu a nagɛ haachɛ tiina. Wia
ŋaa ŋii di la wuo to Kirisito
lɛ a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ.

6

[1] Tiŋtimii-la la síi tiŋ, la
di Wia kala níi tiŋ. Ŋii
wiaa laa sulma, ma sí leŋe
di Wia lahɔrimɔ-la u si kɛnɛ
ma teeŋ ŋaa wu-pɛiba. [2] Wia
titia bul wiiŋ deeŋ u teniŋ
tuɔŋ. U si,

"Bua-la lɛ mi si cho nɛ mi
jegile nii ma teeŋ.
Mi pɛma lɛ nɛ.
Tapulii-la maa mi si cho,
mi laama ta nɛ."

Má bee na, jiniŋ nɛ ŋaa
tapulii-la Wia síi chɛ duu
laama ta. [3] La bi chɛ di
la joŋ kuŋ-kala gɛrɛ nuu-
kala woŋbiiŋ lɛ di ba sí wu-
bɔŋ kala biinu a mu tigɛ
tiŋtimii-la la síi tiŋ lɛ. La
ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ. [4] Ŋii
wiaa wii-na kala la síi ŋaa
lɛ, la yie dagɛ ari la ŋaa ni-
titiiba nɛ. La yie nina hɛɛŋ
nɛ a na wu-yiriba kala ma
lɛ, ama la yie faasa nyalimɛ
nɛ. [5] Ba yie ŋmoola a kɛŋla
tɔ dia, niaa ŋaa taawɛi la
nyuŋ, la yie faasa titiŋ nɛ, la
bi doŋ piŋ, losuŋ ma kɛŋla.
[6] La yie dagɛ ari la ŋaa Wia
tiŋtinnaa nɛ, bɛɛ wiaa la bi
disinniŋ kɛnɛ. La jiŋ wiaa
nɛ, a kɛŋ kenyiri, a kɛŋ zile,
a kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la maa,
a cho niaa ari Wia si chola
ŋii. [7] La yie bul wutitii
nɛ a kɛŋ dol-la Wia si pila
a kaa titiŋ, a kɛŋ tuɔ-pula
ma Wia sipaaŋ. Tuɔ-pula-
la nagɛ huonuŋ nɛ la si vɔɔ
laalɛ la na-diiŋ ari la na-gua
nisaa lɛ a kaa ŋaa siri di la
pɔ la titia lɛ. [8] Niaa dɔŋsuŋ
ka pila jirima, ka dɔŋsuŋ
ma tutuusɛla. La hariŋ
niaa dɔŋsuŋ bibɛsɛla lɛ, ka
dɔŋsuŋ ma bul wu-bɔŋŋɔɔ a
titigɛla lɛ. Ba biina ari laa
nyisɛ niaa nɛ, ama wutitii
nɛ la bubul. [9] Nuhuobiinee
bila jiŋ, ama Wia-na jiŋla
nɛ. Niaa biina ari la suba
nɛ, ama Wia teeŋ la weye
nɛ. Baa dɔgisɛla nɛ, ama ba
bila kpua. [10] La tuɔŋ yie chei
nɛ, aŋ ka la jujuɔsɛ. La ŋaa
summoo nɛ, ama la yie pɛ
niaa lɛ di ba ma kuori Wia

teeŋ. La bi kuŋ-kala kɛnɛ, ama la nɛ tii kuŋ-kala.
11 Ma Kɔriŋti niaa, la chaasa bul wutitii nɛ a pima. La bi wii-kala kaa fifaama.
12 La choma nɛ, ma nɛ bila cho, ŋii nɛ tii ma bi chɛ di la mal dɔŋɔ. 13 Ma nagɛ mi
biiriŋ nɛ. Ŋii nɛ tii mii bul wiaa ŋla a pipima. Má leŋ ma tuɔŋ pullɛ a chola.

Pɔɔl chagilɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a mu tigɛ nialiŋ si bi Wia wiaa laa dii lɛ

14 Ma sí ma titia kaa mɛrɛ nialiŋ si bi Yesu wiaa laa dii lɛ. Ni-zɔŋŋɔɔ ari ni-bɔŋŋɔɔ bi maga di ba mɛrɛ dɔŋɔ lɛ. Pulumuŋ ari birimiŋ bi jaŋ wuo guoli dɔŋɔ lɛ. 15 Kirisito
ari Sitaani bi jaŋ wuo kɛŋ nii-bala, ŋii titia nɛ nii-la ma si laa Yesu wiaa dii ari nii-la si bi u wiaa laa dii, ma bi jaŋ wuo tuto dɔŋɔ. 16 La ŋaa
Wia-la si weye dia nɛ, u hɛla lɛ. Ŋ bi jaŋ wuo juu Wia-dia a kpaarɛ vuiaa dimɛ. Ŋla nɛ Wia titia bul u teniŋ tuɔŋ. U si,

“Mi jaŋ hɛba lɛ
a vivilli ba tuɔŋ.
Mi nɛ jaŋ ŋaa ba Wia,
di ba ma ŋaa mi niaa.
17 Ŋii wiaa má liisɛ ma titia nialiŋ si bi Yesu wiaa laa dii tuɔŋ,
a hɔŋ ma duŋduŋ.
Ma sí kialiŋ si kɛŋ disinniŋ didigu.
Ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo kɔ mi teeŋ.
18 Mi jaŋ ŋaa ma Nyimma
di ma ma ŋaa mi nanu-alaa ari mi toloo.”
Wii-jaribakɔ nɛ bul ŋii.

7

1 Mi naaŋbii-kpianaba, Wia si folo bul di u jaŋ ŋaa wiaa deeŋba kala pila, má leŋ di la liisɛ la titia disiŋ-na kala lɛ. Di la nɛ bi disiŋ kala ŋaa, ŋii jaŋ dagɛ ari wutitii, la sɛnɛ fifá Wia nɛ.

Wialiŋ si ŋaa Pɔɔl tuɔŋ tɔrɛ

2 Má chaasa pullɛ ma tuɔŋ pila. La bi wii ŋaa cheima, la bi ma nyuŋ ma cheye, la bira bima gura maa. 3 Mi
si bul wiiŋ deeŋ, u bi naga ari mi si di ma cheye nɛ, bɛɛ wiaa mi laa sipaaŋ bula pima ari la choma nɛ. Ŋii wiaa, di miisiŋ nɛ, la kala jaŋ kɛnu, di suuŋ ma nɛ, la kala
jaŋ suu. 4 La nyuŋ nyaasa ma wiaa nɛ. A tiŋ ma wiaa nɛ tii la bibigisi la titia lɛ. Mi kala nɛ ŋaa tuɔtɔru. La na hɛɛŋ nɛ kiŋkɛŋ, ama mi tuɔŋ faasa tɔrɛ nɛ.
5 La si paala ku juu Masi-doonia tiŋteeŋ, la bi wiesee na. Wiaa juula woruŋ. La yaraa lɛ la na hɛɛŋ, la tuɔbiinaa lɛ wiaa wi-walimɛla woruŋ. 6 Ŋii nɛ
la naaŋbie kubala baa yirɛ Taatis kɔ la teeŋ. U si kɔ ŋii, la tuɔŋ tɔrɛ nɛ woruŋ. Wia nɛ pila tuɔtɔruŋ deeŋ. U nɛ yie ŋaa nialiŋ tuɔŋ si cheye na tuɔtɔruŋ. 7 U si
kɔ ŋii duŋduŋa dee bi leŋe la tuɔŋ tɔrɛ. U bula pila ari ma kɛnu woruŋ, u ma tuɔŋ tɔrɛ. U bira bula pila ari ma cho di ma nami, a bira bula pila ari wii-la mi si bula pima ŋaa ma tuɔŋ faasa chei nɛ, a bira bula

pila ari ma cho mi wiaa nɛ.
Ŋii wiaa mi tuɔ-chei-la miira
birimɛ tuɔtɔruŋ nɛ. 8 Teŋ-la
mi si ŋmuŋsa pima leŋe ma
tuɔŋ cheye nɛ. Di ma tuɔŋ
nɛ cheye maa, mi-na tuɔŋ
bi cheye. Di ma tuɔŋ nɛ fa
cheye a tiŋ teŋ-la wiaa, mi
jima ari ma tuɔŋ bi jaŋ chei
a dieni. 9 Ama lɛɛlɛ mi tuɔŋ
tɔrɔ nɛ, bɛɛ wiaa ma birima
lii ma haachɛba lɛ. Ma síi
to Wia nɛ tii ma tuɔŋ chei
ŋii, ama ma saa bi tele. 10 Di
Wia nɛ leŋe nuu tuɔŋ chei a
tiŋ u haachɛba wiaa, u tiina
yie birima lii u haachɛba-la
lɛ nɛ. Di u nɛ ŋaa ŋii, Wia
laau ta. Ama di nuu tuɔŋ nɛ
cheye ari dunia niaa tuɔŋ si
cheye ŋii, u tiina bi jaŋ kɛŋ
miisiŋ Wia teeŋ. 11 Má bee
na hɛɛ-la ma si na a tiŋ ma
síi chɛ di ma to Wia woŋbii-
la wiaa. Lɛɛlɛ ma fiɛsɛ siiŋ
nɛ a didagɛ ari ma bi wii
cheye. Ma na baaniŋ nɛ a tiŋ
wu-bɔmɔ-la ma si ŋaa wiaa.
Fawulluŋ kɛŋma. Ma chomi
nɛ a fiɛsɛ siiŋ di ma nami.
Ma ŋaa siri di ma dɔgisɛ
nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ ma
tuɔŋ. Ma daga ari ma bi wii-
kala cheye. 12 Ŋii wiaa teŋ-
la mi si ŋmuŋsa, u bi naga
ari nii-la si ŋaa wiaa chei nɛ
tii mi ŋmuŋsɛ. Mi bira bi
ŋmuŋsa pi nii-la si na hɛɛŋ
a tiŋ ba si ŋaa wii-la cheiu
lɛ. Ama mi ŋmuŋsa nɛ di
ma dagɛ Wia sipaaŋ ari ma
chola nɛ. 13 Ŋii wiaa la tuɔŋ
piŋ di-bala nɛ. Taatis si kɔ
ma teeŋ, ma leŋe u tuɔŋ tɔrɛ
nɛ woruŋ. U tuɔbiinaa ma
piŋ di-bala. Ŋii nɛ leŋe la
ma tuɔŋ tɔrɛ. 14 Mi bigisi mi
titia lɛ nɛ u sipaaŋ a tiŋ ma
wiaa. Ama ma bi leŋe hiisiŋ
diimi. Ŋii nɛ wialiŋ kala la
si bula pi Taatis a tigɛma lɛ
ma ku ŋaa wutitii. Wialiŋ
kala la si bula pima sɛnɛ
ŋaa wutitii nɛ. 15 Taatis titia
choma nɛ woruŋ. U na ŋii
ma síi to Wia niiŋ wialiŋ. Ma
fá fawulluŋ aŋ kɛnu woruŋ,
a zizilu woruŋ. 16 Mi tuɔŋ
tɔrɛ nɛ, bɛɛ wiaa mi ŋaa ma
yarida nɛ kiŋkɛŋ.

8

Wia niaa maga di ba pɛ nialiŋ sii to Wia lɛ

1 La naaŋbiiriŋ, laa chɛ di
ma jiŋ Wia si pɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Masidoonia tiŋteeŋ kala lɛ
ŋii. Wia doluŋ lɛ, niaa
deeŋba tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ.
2 Ba faasa na hɛɛŋ nɛ woruŋ.
Hɛɛ-la magisɛba nɛ woruŋ.
Niaa deeŋba fa ŋaa summoo
nɛ, ama a tiŋ tuɔtɔru-la wiaa
ba si kɛnɛ, kialiŋ mua ba si
kɛnɛ, ba joŋo dii zile niaa
lɛ. Ba joŋba kpikpaa nialiŋ
si bi kɛnɛ biri biri. 3 Mi
jaŋ wuo bula pima ari niaa
deeŋba, ba joŋ ku-daŋ nɛ
pila di la joŋo pi nialiŋ si ŋaa
summoo a guoli Wia niaa
tuɔŋ Jerusalɛm lɛ. Ba bira
wasa joŋ a kii ŋii nɛ a pɛ pila,
aŋ hɔŋ ari na-hilliŋ. 4 Ba
chaasa faasa sulla nɛ woruŋ
di la piba woŋbiiŋ di ba ma
wuo joŋ kiaa pipɛ Wia nialiŋ
lɛ. 5 La fa bi yiɛla di ba jaŋ
wuo pa a magɛ ŋla. Ba laa
sipaaŋ joŋ ba titia a pi Wia

nɛ. U ŋii hariŋ lɛ nɛ ba sɛi la
ma niiŋ wiaa. Wia tuɔtɔruŋ
lɛ nɛ ba ŋaa ŋii. 6 Taatis nɛ
suomo laa kiaa deeŋba ma
teeŋ. Ŋii wiaa laa sulu, u si
suomo ŋii, duu wuo kaa mu
dɛrɛ ma teeŋ. 7 Ma bi kuŋ-
kala chɛ kika. Ma faasa kɛŋ
yarida. Ma wuo Wia wiaa
bubul nɛ woruŋ. Ma faasa
kɛŋ wu-jimiŋ, a fiɛsɛ siiŋ di
ma pɛ niaa lɛ, aŋ faasa chola
maa. Laa chɛ di ma faasa
kɛŋ zile nɛ a pɛ Wia nialiŋ
lɛ.

8 Mi bima fuga di ma joŋ
kiaa pipi niaa. Niaa dɔŋsuŋ
fiɛsɛ siiŋ nɛ a cho di ba ŋaa
kiaa kpikpaa niaa. Ŋii nɛ tii
mii chɛ di ma ma dagɛ ari
wutitii, ma sɛnɛ cho niaa nɛ.
9 Ma jima, la Tiina Yesu fa
kɛŋ zile nɛ. Aŋ ka duu ku
tuu dunia, u fa kɛŋ kiaa nɛ
woruŋ Wia-jaŋ lɛ, ama a tiŋ
ma wiaa u kɛŋ u titia kaa
ŋaa summu dunia lɛ. U ŋaa
ŋii di ma wuo tou lɛ nɛ a
kuori. 10 Mi kɛŋ wii nɛ di
mi bul a tigɛ wiiŋ deeŋ lɛ.
Diimiŋ nɛ ma suomi di ma
kiɛsɛ kiaa pipi nialiŋ si ŋaa
summoo a guguoli Wia niaa
tuɔŋ Jerusalɛm lɛ. Ma nɛ laa
sipaaŋ a kiɛsɛ kiaa di ba kaa
mu pi Wia nialiŋ. Ŋii wiaa
má ŋaa mu na u didɛriŋ.
11 Ma fa ŋaa siri nɛ di ma
kiɛsɛ kiaa pipi nialiŋ si hɛ
Jerusalɛm lɛ. Lɛɛlɛ kialiŋ ma
si kiɛsa, má joŋo piba di la
jiŋ ari ma ŋaa wii-la ma fa síi
chɛ di ma ŋaa nɛ. Má piba
a magɛ ŋii kala ma si kɛnɛ.
12 Di nuu nɛ ŋaa siri duu joŋ
kuŋ pi nuu, nii-la u si chɛ
duu joŋ ku-la pa jaŋ laa ku-
la kala u si joŋo pu, ama u bi
jaŋ laa a kii ŋii. 13 Ma si joŋ
kialiŋ pi nialiŋ, mi bi si di
ba nɛ miira kɛŋ kiaa a yugɛ
a ninii sima, aŋ ka di ma nɛ
miira nina hɛɛŋ. 14 Wii-la mi
síi chɛ nɛ ŋla, di ma kɛŋ kiaa
magɛ dɔŋɔ. Bua deeŋ lɛ ma
kɛŋ kiaa yugɛ nɛ, aŋ ka ba bi
kuŋ kɛnɛ. Ŋii wiaa, má pɛba
lɛ di ba na kialiŋ ba síi chɛ.
U hariŋ lɛ, di nialiŋ ma nɛ ku
kɛŋ kuŋ, ba ma jaŋ pɛma lɛ
di ma kɛŋ kialiŋ ma síi chɛ.
15 Ŋla nɛ ba bul Wia teniŋ
tuɔŋ. Ba bula ari nialiŋ kala
si faasa paa boroboro-la si
lii Wia-jaŋ ku tuu, ari nialiŋ
kala si paa mua mua, ba kala
yie kaa kpaa a magɛ dɔŋɔ nɛ.

Pɔɔl tiŋ Taatis duu mu na Kɔriŋti niaa

16 Mii lɔllɛ Wia nɛ kiŋkɛŋ
ari u si leŋe Taatis choma ari
mi ma si choma ŋii. 17 U
bi naga ari la si tiŋ Taatis
duu ku laa kialiŋ ma teeŋ nɛ
tii u kɔ. U ma fa paala cho
duu kɔ ma teeŋ nɛ. 18 La
naaŋbii dɔŋ ma nɛ to Taatis
hariŋ kukɔ. Nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
jimu nɛ a tiŋ u síi bul Wia
wu-zɔmɔ-la wiaa. 19 Ŋii ma
duŋduŋa dee. Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasi-la
kala lɛ nɛ liisu duu pɛla lɛ di
la lilaa kialiŋ a pipɛ Wia niaa
lɛ. Ŋii daga ari la ŋaa siri
nɛ di la pɛba lɛ, di Wia yiriŋ
yirɛ. 20 Ŋii wiaa la bi chɛ
di nuu-kala wuo na wu-bɔŋ
kala a bul, a mu tigɛ kialiŋ
la síi chɛ di la kaa kpaa Wia

niaa lɛ, bɛɛ wiaa kialiŋ ŋaa
ku-daŋ nɛ. 21 La bul ŋii, bɛɛ
wiaa wii-na kala la síi ŋaa lɛ,
laa chɛ duu ŋaa wu-zɔŋ nɛ
Wia ari nuhuobiinee pɛgɛ.
22 La naaŋbii dɔŋ ma nɛ to
ba hariŋ kukɔ. Wii-kala lɛ
la magisu nɛ a na ari u kɛŋ
wutitii. Lɛɛlɛ u paala chaasa
fiɛsɛ siiŋ nɛ woruŋ, bɛɛ wiaa
u kɛŋ yarida ma lɛ woruŋ.
23 Taatis-na ŋaa mi tiŋtinni
dɔŋ nɛ. La duu kala nɛ tima
pipima. Ka la naaŋbiiri-la-
na, baa ŋaa nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasi-
la kala lɛ tiŋdaaraa nɛ. Baa
tiŋ Kirisito tiŋtiŋŋaa nɛ duu
yiriŋ yirɛ. 24 La laa sipaaŋ
bul ma wiaa piba nɛ, a bigisi
la titia lɛ a tiŋ ma wiaa. Ma
dagɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi tasi-la lɛ ari
wialiŋ la si bula a tigɛma lɛ
ŋaa wutitii nɛ. Ma pɛ leŋ di
ba jiŋ ari ma choba nɛ.

9

1 U bi maga di mi bul di ma
joŋ kiaa pipi Wia niaa si hɛ
Jerusalɛm lɛ, 2 bɛɛ wiaa mi
paala jiŋ ari ma ŋaa siri nɛ
di ma ŋaa ŋii. Ŋii wiaa nɛ
tii mi bibigisi ma wiaa a pi
Wia nialiŋ si hɛ Masidoonia
tiŋteeŋ lɛ. Mi bula piba ari
nialiŋ si hɛ Akaaya tiŋteeŋ
lɛ ŋaa siri hariŋ jina-la di ba
pɛ Wia niaa lɛ. Ma si fiɛsɛ
siiŋ ŋii, ma leŋe niaa yugɛ
nɛ a ma cho di ba pɛ joŋ kiaa
pipi nialiŋ. 3 Mi laa sipaaŋ
titiŋ mi naaŋbiiriŋ deeŋba
di ba kɔ ma teeŋ, di ma wasa
kɛŋ ma titia ari kialiŋ ma síi
chɛ di ma paa, ari mi si bul
ma wiaa ŋii piba, di wialiŋ
mi si bula a tigɛma lɛ sí pɛi
ŋaa. La laa ma wiaa dii
woruŋ a bula piba ari ma jaŋ
chɛ kialiŋ bil. 4 Di ba nɛ to
kɔ a na di ma bi kialiŋ chɛ
bil, hiisiŋ jaŋ diila, a diima
maa a tiŋ ŋii wiaa. 5 Ŋii nɛ
tii mi biinɛ duu maga di mi
tiŋ mi naaŋbiiriŋ deeŋba di
ba laa sipaaŋ kɔ mi lɛ, di
kialiŋ ma si bula ari ma jaŋ
joŋo pɛ Wia niaa lɛ, di ma
joŋo hɛ dɔŋɔ lɛ, ka di mi-na
kɔ. Ŋii jaŋ dagɛ ari ma titia
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ma ŋaa ŋii.
Mi bi maa fugɛ di ma ŋaa ŋii.

6 Ma sí wiiŋ deeŋ yu. Di
ŋ nɛ joŋ ku-doho mua du̱u,
kialiŋ ŋ si jaŋ kuŋ bi jaŋ
yugɛ, ama di ŋ ku-doho nɛ
yuga di ŋ joŋo du̱u, ŋ jaŋ
kuŋ kiaa yugɛ. 7 Nuu-kala
doluŋ si magɛ ŋii, u maga
duu tia a magɛ ŋii nɛ. U
maga duu pullɛ u tuɔŋ a pi
kialiŋ, aŋ sí saka saka ŋaa.
U bi maga duu biinɛ ari baa
fugu nɛ duu pi kialiŋ. Nuu-
kala maga duu tia kiaa ari
u tuɔtɔruŋ lɛ, bɛɛ wiaa Wia
cho nii-la síi pa ari tuɔtɔruŋ
nɛ. 8 Ma sí yu ari Wia kɛŋ
doluŋ. U jaŋ wuo faasa pima
kuŋ-kala ma síi chɛ. U jaŋ
paala faasa pima di ma kaa
wasɛ ma titia aŋ ka, a kɛŋ
ku-kaanaa ma pɛ ma dɔŋsuŋ
tiŋŋaa lɛ. 9 Ŋla nɛ ba bul
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si,
“Zile tiina yie joŋ kiaa jaasɛ
nɛ a pi summoo. U zile
bi dɛrɛ.”
10 Wia nɛ yie joŋ ku-doho
a pi paara. U nɛ pi niaa
kudiilee maa. Ŋii wiaa u

jaŋ pima kiaa a leŋ di ba
puŋa pɛ bua-na kala lɛ. U si
leŋe ma kiaa puŋa pipɛ ŋii,
u jaŋ leŋ di ma ma kɛŋ zile
kiŋkɛŋ. 11 Wia jaŋ leŋ di ma
faasa kɛŋ kiaa. Di ma nɛ kɛŋ
kiaa woruŋ, ma ma jaŋ faasa
kɛŋ zile kiŋkɛŋ. Di ba nɛ laa
kialiŋ ma si joŋo piba, ba jaŋ
dɛnnɛ Wia. 12 Kialiŋ ma si
joŋo pi Wia nialiŋ, ma piba
ba ku-chɛɛlɛɛ nɛ ŋii. Ŋii
wuo leŋ niaa yugɛ a dɛnnɛ
Wia duu yiriŋ yirɛ. 13 Kialiŋ
ma si joŋo piba daga ŋii ma
si naga nɛ. A tiŋ ma wiaa,
niaa jaŋ yugɛ a dɛnnɛ Wia,
bɛɛ wiaa ma nii Wia wu-
zɔmɔ-la si tigɛ Kirisito lɛ a
tutoba maa. Ŋii duŋduŋa
ma dee. Ba jaŋ dɛnnɛ Wia a
tiŋ kialiŋ ma si joŋo dii zile,
ba di nialiŋ kala lɛ. 14 Ba
yie sul Wia pipima nɛ a cho
di ba nama, bɛɛ wiaa tiŋtiŋ-
zɔŋ nɛ Wia tiŋ ma teeŋ.
15 Laa lɔllɛ Wia a tiŋ wu-bal-
bal-la u si joŋo pila pɛi.

10

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ tiŋtiŋŋaa u si timaa pi Wia

1 Mi-na Pɔɔl titia níi chɛ di
mi bul wii pima. Mii sulma
a tiŋ Kirisito wiaa. U siaa nɛ
fiɛla, ka u bira kɛŋ kenyiri
maa. Ama niaa dɔŋsuŋ si,
di mi nɛ hɛ ma teeŋ, mi yie
pui nɛ gbɛlɛ gbɛlɛ, ama di
mi tuo ma teeŋ, mi nyuŋ yie
duori nɛ weŋgem. 2 Di mi
nɛ kɔ ma teeŋ, ma sí leŋe
di mi dagɛ wu-duoruŋ, bɛɛ
wiaa mi ŋaa yarida ari mi fa
jaŋ wuo dagɛ wu-duoruŋ a
pi nialiŋ si biina ari la ŋaa
wiaa a ninagɛ dunia niaa síi
ŋaa ŋii. 3 La hɛ dunia ma lɛ
nɛ a yuyuo laaliŋ, ama la bi
yuo a ninagɛ ŋii dunia niaa
síi yuo laaliŋ. 4 La laali-yuori
kiaa bi dunia kiaa ŋaa, ama
ba lii Wia teeŋ nɛ a faasa
kɛŋ doluŋ, a wuo yigi dii-
duoruŋ a lulo. 5 Nialiŋ si
kɛŋ ni̱i-doluŋ a kɛŋ wiaa kaa
lɛrɛ, a kɛŋ ba titia ma kaa
yuyugɛ, ba bi la sipaaŋ wuo
chiŋ. La yie kɛsɛba di ba
ku jiŋ Wia. La bira leŋ ba
kɛŋ ba tuɔbiinaa kala a to
Kirisito niiŋ wiaa. 6 Di ma nɛ
sɛnɛ tuto Kirisito niiŋ wiaa
woruŋ, ŋii-na la jaŋ ŋaa siri
a dɔgisɛ nialiŋ si bi u niiŋ
wiaa ka to.

7 Má suri ma siaa woruŋ.
Di nuu nɛ biina ari u ŋaa
Kirisito nuu nɛ, u tiina maga
duu jiŋ ari la ma ŋaa Kirisito
niaa nɛ. 8 Di mi nɛ faasa
bigisi mi titia lɛ mua a mu
tigɛ dol-la Wia si joŋo pila, la
bi wii cheye, bɛɛ wiaa Wia
joŋo pila di la kaa wasɛma
nɛ. U bi si di la kaa cheima.
Ŋii wiaa hiisiŋ bi jaŋ wuo
kɛŋmi. 9 Mi bi chɛ di ma
biinɛ ari mi yie ŋmuŋsɛ ten-
niŋ pipima di mi joŋ fawul-
luŋ a hɛma lɛ. 10 Mi jima ari
ma dɔŋsuŋ yie bul di wialiŋ
mi si yie ŋmuŋsɛ mi tenniŋ
tuɔŋ a piba, ba dolie nɛ aŋ
pɛ hɛi, ka mi titia ŋaa ni-
pugu. Di mi níi bul Wia wiaa
maa, mi yie nagɛ ari mi bi
wu-buluŋ jiŋ. 11 U maga di
ni-yiriba-la jiŋ ari wialiŋ la
si yie bul tenniŋ tuɔŋ, di la
nɛ bi kpaga, di la nɛ kpaga

maa, wialiŋ titia nɛ la jaŋ
bul. [12] La bi chɛ di la biinɛ
ari la di niaa dɔŋsuŋ magɛ
dɔŋɔ nɛ. La bira bi chɛ di la
kɛŋ la titia mimagisɛ nialiŋ
síi dagɛ ba titia. Di niaa
deeŋba níi pagisɛ dɔŋɔ a kɛŋ
ba titia mimagisɛ dɔŋɔ, ba bi
wu-jimiŋ kɛnɛ.
[13] La bi jaŋ faasa bigisi la
titia lɛ a kieli, ama la jaŋ
bigisi magɛ ŋii Wia si joŋo
pila, u nɛ leŋe la ku bul u
wiaa pima. [14] Ŋii wiaa, di
la nɛ ku bul Wia wiaa pima,
la bi ŋaa kikieli, bɛɛ wiaa la
nɛ ŋaa nialiŋ si laa sipaaŋ
kɛŋ Kirisito wu-zɔmɔ-la kaa
kɔ bula pima. Di la nɛ fa
bi ma teeŋ kɔ, aŋ bibigisi
la titia lɛ ŋii, la fa naga la
bigisi la titia lɛ a kikieli nɛ.
[15] La bi la titia lɛ bigisi a
kikieli a tiŋ tiŋtimii-la niaa
dɔŋsuŋ síi tiŋ. Ama la laa
dii ari ma si waa ma yarida
lɛ ŋii, tiŋtimii-la la si jaŋ
tiŋ ma teeŋ ma jaŋ puŋa pɛ.
[16] Di ŋii nɛ china, la jaŋ wuo
bul Wia wu-zɔmɔ-la lere-la
si paala kielima mu sipaaŋ.
La bi chɛ di la bibigisi la
titia lɛ lee-la nuu dɔŋ síi tiŋ
u tiŋtiŋŋaa. [17] Wia teniŋ
wiaa tuɔŋ ba si, nii-la kala
síi bigisi u titia lɛ, u maga
duu bibigisi a mu titigɛ Wia
doluŋ lɛ nɛ. [18] Nii-la síi biinu
ari u maga di Wia liisu duu
tima pupu, Wia bi jaŋ liisɛ
tiina, ama Wia titia yie liisɛ
nii-la kala u síi chɛ duu tima
puu nɛ.

11

*Pɔɔl bul wiaa a tigɛ nialiŋ
si nyia wiaa bul ari ba nɛ ŋaa
Yesu naŋzɔɔba*

[1] Mii sulma di ma kɛŋ
kenyiri a nii mi teeŋ. Di mii
bul wu-tɔɔ maa, má jegile nii
mi teeŋ. [2] Wia tuɔŋ síi wiima
lɛ ŋii, ŋii titia nɛ mi ma
tuɔŋ wiwiima lɛ. Ma nagɛ
ha-tolo-la si bi disinniŋ kɛnɛ
nɛ mi joŋo pipi bala. Ma
bala nɛ ŋaa Kirisito. [3] Ama
fawulluŋ kɛŋmi nɛ, bɛɛ wiaa
ma bi jaŋ wuo to Kirisito ari
tuɔ-bala. Ari dimiŋ si nyisɛ
Hawa ari u wu-jimiŋ ŋii, ŋii
titia nɛ baa nyisɛma maa di
ma sí Kirisito to ari tuɔ-bala
ari wutitii. [4] Mii bul ŋla,
bɛɛ wiaa di nuu dɔŋ nɛ bira
kɔ ma teeŋ a bira bul wu-
tanii a mu tigɛ Yesu lɛ, koo di
ma nɛ bira na diŋ-wogo aŋ
leŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la ta, koo di
ma nɛ bira nii wu-wogo maa,
ma yie via Wia wu-zɔmɔ-la
ta nɛ aŋ sɛi wu-wogusu-la
lima lima. [5] Mi biina naŋzɔɔ
deeŋba si joŋ ba titia ari ba
nɛ kii nuu-kala, ba bimi lɛ
kpia. [6] Ama di mi nɛ paala
bi wiaa wuo bul maa, mi jiŋ
wiaa nɛ. La chaasa bul wiaa
deeŋba pima nɛ.

[7] Bua-la lɛ mi si bul Wia
wu-zɔmɔ-la pima, mi bi kuŋ-
kala laa ma teeŋ. Mi kɛŋ
mi titia muuri nɛ di ma
wuo yugɛ. Ma biina mi si
ŋaa ŋii, u ŋaa wu-bɔŋ nɛɛ?
[8] Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi a hɛ tasiŋ dɔŋsuŋ
lɛ nɛ faa pimi kialiŋ mi fa
síi chɛ bua-la lɛ mi si hɛ ma
teeŋ a titiŋ. [9] Bua-la lɛ mi
fa si hɛ ma teeŋ, di mi níi
chɛ kuŋ-kala, mi ha bi bula

pima kuŋ-kala di ma pɛmi
lɛ. La naaŋbiiri-la fa si hɛ
Masidoonia tiŋteeŋ lɛ nɛ faa
pimi kialiŋ kala mi fa síi chɛ.
Mi fa bi cho di mi laa kuŋ-
kala ma teeŋ. Mi saa bi chɛ
di mi laa kuŋ-kala ma teeŋ.
10 Mi kɛŋ Kirisito wutitii-la
nɛ. Ama mi jaŋ bigisi mi titia
lɛ a leŋ di Akaaya tiŋteeŋ
kala nii wii-la. 11 Bɛɛ nɛ tii
mi bul ŋii? Ma biina ari mi
bima cho nɛɛ? Ai, Wia titia
jima ari mi choma nɛ.

12 Mi síi tiŋ mi tiŋtiŋŋaa aŋ
bi kuŋ-kala ka chɛ ma teeŋ
ŋii, mi ha jaŋ ŋiŋaa ŋii. Niaa
dɔŋsuŋ hɛ dimɛ a bibigisi ba
titia lɛ ari la di ba nɛ to wɛŋ-
bala a titiŋ tiŋtiŋŋaa. Mii
chɛ di mi ŋaa ŋii, di ba sí
wuo na woŋbiiŋ a bul ŋii.
13 Niaa deeŋba nyia wiaa nɛ
ari ba ŋaa Kirisito naŋzɔɔba
nɛ. Ba bira nyisɛ niaa nɛ ba
tiŋtiŋŋaa lɛ. Ba yie fugi a
kɛŋ ba titia birimɛ ari ba ŋaa
Kirisito naŋzɔɔba nɛ. 14 U
ŋii saa bi wu-kpuŋkpere wii
ŋaa, bɛɛ wiaa Sitaani ma
kɛŋ u titia a nagɛ duu ŋaa
Wia tiŋdaaru nɛ si kɛŋ pulu-
muŋ kɔ dunia. 15 U saa bira
bi wu-kpuŋkpere wii ŋaa di
Sitaani tiŋtinnaa nɛ kɛŋ ba
titia ŋaa a nagɛ nialiŋ si kɛŋ
tuɔ-pula a tima pipi Wia. Ba
si tima magɛ ŋii, ŋii nɛ Wia
jaŋ dɔgisɛba a magɛ.

Pɔɔl si na hɛɛŋ ŋii a tiŋ u si ŋaa Yesu naŋzɔɔ

16 Má leŋ di mi bira bula
pima ari nuu-kala sí biina
ari mi ŋaa ni-yaari nɛ. Ama
di ma níi chɛ di ma joŋmi ari
mi ŋaa ni-yaari, mi jaŋ wuo
bigisi mi titia lɛ muapilii.
17 Wialiŋ mi síi bul, ni-yaari
wiaa nɛ mii bul. Mii bigisi
mi titia lɛ nɛ. Mi jima
Kirisito bi jaŋ bigisi u titia lɛ
ŋii. 18 Niaa yuga a bibigisi
ba titia lɛ a tiŋ dunia kiaa
wiaa. Ŋii wiaa mi ma jaŋ
bigisi mi titia lɛ. 19 Ma
kɛŋ wu-jimiŋ nɛ a wuo sisɛi
wialiŋ ni-yaaraa síi bul. 20 Di
nuu ma nɛ kɛŋma birimɛ u
yosuŋ, koo di u nɛ kɛŋ ma
kiaa kala lilaa, koo di u níi
gurɛma, koo di u nɛ leŋe
ma ŋiŋaa wialiŋ u síi chɛ,
koo u nɛ fallɛma, ma yie
tɔrɛ ma niiŋ nɛ. 21 Hiisiŋ
kɛŋmi nɛ a tiŋ wiiŋ deeŋ mi
síi chɛ di mi bul lɛ. La-na
fa bi doluŋ kɛnɛ di la ŋaa
wiaa deeŋba ma lɛ. Ama
di nuu níi bigisi u titia lɛ a
tiŋ wii wiaa, mi ma jaŋ wuo
bigisi mi titia lɛ a tiŋ wii-
la wiaa. Ama mi haa bul
wiaa ari ni-yaari nɛ. 22 Ba
ŋaa Hiiburu timma nɛɛ? Mi
ma ŋaa dɔŋɔ nɛ. Ba ŋaa
Iziral timma nɛɛ? Mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. Ba ŋaa Abiraham
doho niaa maa, mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. 23 Ba ŋaa Kirisito
tiŋtinnaa maa, mi ma ŋaa
dɔŋɔ nɛ. Mi nɛ paala kiiba.
Mi nɛ paala fiɛsɛ siiŋ a tiŋ
kiŋkɛŋ. Ba kɛŋmi kaa tɔ dia
a yugɛ nɛ. Ba si ŋmoomi,
mi bi u niiŋ jiŋ. Mi fa si ka
mua di mi suba maa, mi biba
ma niiŋ jiŋ. Mii bul wiaa
deeŋba kala ari mi nyuŋ
tuo. 24 Naaŋsiiŋ bunɔŋ nɛ
Ju̱u tiŋŋaa kɛŋmi a viirɛ ari
kpaasa naaŋsiiŋ mara ari fii

ari nibi. 25 Naaŋsiiŋ butori
nɛ ba joŋ chiba a viirɛmi.
Bua kubala lɛ ba yagɛmi
ari tabiaa. Mi si juu liiŋ
daborusuŋ a vivɛŋ, butori
nɛ liiŋ daborusu-la chei liiŋ
tuɔŋ, chɛɛ dɔŋ mi hɛ liiŋ
tuɔŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala
a ninɛrikɛ di mi lii. 26 Mi si
vɛnɛɛ vɛŋ woŋbiiŋ ŋii, mi na
hɛɛŋ nɛ woruŋ. Mi na hɛɛŋ
lii-libisiŋ tuɔŋ. Mi na hɛɛŋ
gaaraa ma nisiŋ lɛ. Mi na
hɛɛŋ mi titia niaa nisiŋ lɛ,
mi na hɛɛŋ nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa nisiŋ lɛ, mi na
hɛɛŋ ta-balaa lɛ, mi na hɛɛŋ
giri-bine ma tuɔŋ, mi na
hɛɛŋ mugi-baliŋ tuɔŋ, mi na
hɛɛŋ nialiŋ si nyia wiaa ari
ba ŋaa la naaŋbiiriŋ nisiŋ
lɛ. 27 Mi tima nɛ a faasa tiŋ
woruŋ a na hɛɛŋ. Tapulaa
yuga mi si bi doŋ pina, losuŋ
ari lii-nyuasuŋ ma kɛŋmi,
mi paala bi kudiilee kɛnɛ
di mi dii, a kɛŋ yaribiree,
waariŋ kpumi. 28 Di mi
nɛ paala leŋ wiaa deeŋba
kala ta, mi yie bibiinɛ wiaa
dɔŋsuŋ nɛ. Tapulii-na kala
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi leree kala, ba wiaa
nɛ mi yie bibiinɛ. 29 Di nuu
nɛ bi doluŋ kɛnɛ, mi ma bi
doluŋ kɛnɛ. Di ba nyisɛ nuu
duu ŋaa wu-bɔŋ maa, mi
tuɔŋ yie faasa chei nɛ.

30 Di mi níi chɛ di mi bigisi
mi titia lɛ maa, mi jaŋ bigisi
mi titia lɛ a tiŋ kialiŋ si daga
ari mi bi doluŋ kɛnɛ. 31 Wia
si ŋaa la Tiina Yesu Nyimma,
u yiriŋ jaŋ yirɛ deeŋ deeŋ.
U jima ari mi bi wiaa nyia.
32 Mi fa si hɛ Damaasikas
lɛ, bua-la lɛ di baal kubala
baa yiyirɛ Ariitas nɛ dii ba
kuoruŋ. Ŋii nɛ kuoro Ari-
itas pi nii-la si chiŋ tiŋtee-
la kuori-baliŋ nyuŋ woŋbiiŋ
di ba pɔ taŋ-la boiŋniiŋ a
kɛŋmi. 33 Ama ba joŋmi a
hɛ sim-baliŋ tuɔŋ, a joŋmi to
tokoro ta jeeŋ hariŋ. Ŋii nɛ
mi wuo lɛl u nisiŋ lɛ, u chɛmi
ka.

12

Pɔɔl na wiaa ari duosoo tuɔŋ

1 Mi si bigisi mi titia lɛ, ŋii
bi jaŋ pɛmi lɛ, ama mi ha
jaŋ bigisi mi titia lɛ a bul
wialiŋ Wia si leŋe mi na ari
duosoo tuɔŋ, ari wialiŋ u si
joŋo dagɛmi. 2 Mi jiŋ baal
kubala fa si laa Kirisito wiaa
dii. U jisiŋ fii ari banɛsɛ nɛ
ŋla Wia si guu joŋu kaa jil
u jaŋ di-bolii-la, a dagu wiaa
yugɛ, aŋ miira kɛnu kaa ku
tuu ta. Di Wia joŋ u dima
nɛ koo u yaraa kala ma nɛ,
mi bi jiŋ. Wia nɛ jima. 3 Mi
jima ari baala deeŋ Wia guu
joŋu kaa jil Wia-jaŋ di-zɔŋ-
la ba síi yirɛ Paradaas nɛ.
Di Wia joŋ u dima nɛ koo
u yaraa kala nɛ, mi bi jiŋ.
Wia nɛ jima. 4 Wialiŋ u
si nia, nuhuobiinee paala bi
jaŋ wuo bulba. U bi maga
di ba bulba maa. 5 Mi jaŋ
bigisi baala deeŋ lɛ, mi-na bi
mi titia lɛ wuo bigisi. Ama di
mi níi bigisi mi titia ma lɛ, mi
jaŋ bigisi mi titia lɛ a mu tigɛ
kialiŋ si daga ari mi bi doluŋ
kɛnɛ lɛ. 6 Di mi níi chɛ di
mi bigisi mi titia lɛ maa, mi
bi jaŋ bul wu-yaayasiŋ. Mi

jaŋ bul wutitiiba. Ama mi bi
jaŋ wuo bigisi mi titia lɛ, di
nuu-kala sí wuo na woŋbiiŋ
a biinɛ ari mi kii ŋii mi si
maga a tiŋ wialiŋ ba si na
mi teeŋ, koo a tiŋ wialiŋ ba
si nia di mii bul lɛ. [7] Wu-
kpuŋkperisi-la kala Wia si
joŋo dagɛmi fa jaŋ wuo ŋaa
di mi bigisi mi titia lɛ. Di mi
sí wuo na woŋbiiŋ a bigisi
mi titia lɛ, u naga kuŋ nɛ
ba joŋo tɔmi. U wiwii ari
sɔɔŋ si tɔ niaa u wiwii ŋii. U
fa naga Sitaani nɛ tiŋ ku-la
duu kɔ mi teeŋ a walimɛmi
di mi sí wuo na woŋbiiŋ a
bigisi mi titia lɛ. [8] Mi yaraa
síi wii ŋii, ŋii nɛ mi sul Wia
naaŋsiiŋ butori duu leŋ di
mi yaraa fiɛlɛ. [9] Ŋii nɛ Wia
bula pimi a bul, “Mi zile
yuga kiŋkɛŋ ŋ teeŋ, ŋii wiaa
nialiŋ si bi doluŋ kɛnɛ ba
titia lɛ, mi yie joŋ doluŋ piba
ba kaa titiŋ mi tiŋtiŋŋaa a
dɛrɛ.” Ŋii wiaa mi tuɔŋ tɔrɔ
ari mi si bi doluŋ kɛnɛ mi
titia lɛ. Mi saa jaŋ bigisi mi
titia lɛ a tiŋ mi si bi doluŋ
kɛnɛ wiaa, di Kirisito dol-la
wuo hɛmi lɛ a titiŋ. [10] Ŋii-
na a tiŋ Kirisito wiaa mi tuɔŋ
tɔrɔ ari mi si bi doluŋ kɛnɛ
mi titia lɛ. Ba yie tutuusɛla.
La yie nina hɛɛŋ nɛ. Ba yie
to naasiŋ dudɔgisɛla. La yie
nina wu-yiriba kala ma lɛ.
Di mi bi doluŋ kɛnɛ, Wia
pimi u doluŋ.

Kɔriŋti niaa wiaa wii Pɔɔl

[11] Mii bul wiaa ari mi
ŋaa ni-yaari nɛ. Ma nɛ saa
fugɛmi hɛ ŋii lɛ. Ma nɛ fa
maga di ma bibɛsɛmi lɛ. Mi
jima ari mi bi nuu ŋaa, ama
naŋzɔɔba-la si joŋ ba titia
ari ba nɛ kii nuu-kala, ba
bimi kpia. [12] Mi nyalima nɛ
woruŋ a wuo tiŋ ma teeŋ.
Wialiŋ kala mi si ŋaa, wu-
magilaa ari wu-kpuŋkperisi-
la ari wialiŋ kala mi si
ŋaa Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
daga ari mi sɛnɛ ŋaa Kirisito
naŋzɔɔ-titii nɛ. [13] Wialiŋ mi
si ŋaama lɛ, ba titia nɛ mi
ŋaa nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi lee-kala lɛ. Wii-
la duŋduŋa mi si bi ŋaama
lɛ nɛ ŋla: Mi bima walima
di ma pimi kialiŋ mi síi chɛ.
Mi saa sulma di ma joŋ wiiŋ
deeŋ chɛmi.

[14] Tori nɛ ŋla mi si ŋaa siri
nɛ di mi ku nama. Di mi
nɛ kɔ, mi bi jaŋ walimɛma
di ma pimi kuŋ-kala. Mi
bi ma kuŋ-kala ka chɛ. Ma
titia nɛ mi chichɛ, bɛɛ wiaa
haŋbiisiŋ bi jaŋ wuo chɛ
kiaa bil ba nyimmaba ari ba
naaŋba lɛ. Ama haŋbiisiŋ
nyimmaba ari ba naaŋba nɛ
maga di ba chɛ kiaa a bil
ba biiriŋ lɛ. [15] A tiŋ ma
wiaa mi paala faasa cho nɛ
di mi kɛŋ kuŋ-kala mi si
kɛnɛ ari mi doluŋ a tima
pima. Ŋii wiaa, di mi nɛ
choma kiŋkɛŋ, u maga di ma
ma chomi nɛ, ama ma bimi
cho kiŋkɛŋ. [16] U ŋaa wutitii
nɛ ari mi bima walima di
ma pimi kuŋ-kala, ama ma
bula ari mi nyisɛma laa ma
kiaa nɛ. [17] Mi tiŋ niaa nɛ
ba kɔ ma teeŋ. Ma biina
ari mi tiŋba di ba ku laa
ma kiaa nɛɛ? [18] Mi nɛ tiŋ
Taatis duu kɔ ma teeŋ. La

naaŋbie dɔŋɔ ma nɛ to u hariŋ kukɔ. Taatis si kɔ ma teeŋ, u girima laa ma kuŋ nɛɛ? Wii-kala la síi ŋaa lɛ, la di Taatis niiŋ ŋaa kubala nɛ. La kala ka to wɛŋ-bala nɛ.
19 Wialiŋ kala la síi bul, ma
jaŋ biinɛ ari laa bul ŋii di la laa la titia ma teeŋ nɛ. Ŋii dee. La hɛ Kirisito lɛ nɛ aa bul wialiŋ Wia sipaaŋ. Mi naaŋbii-kpianaba, laa bul wiaa deeŋba kala di la wuo pɛma lɛ di ma waa wialiŋ
ma si laa dii lɛ. 20 Fawulluŋ
kɛŋmi nɛ di ŋ bi pɔɔ mi jaŋ ku nama, di mi si cho di ma nagɛ ŋii, di ma bi ŋii naga, ma ma jaŋ na di mi ma bi ŋii ma si cho naga. Mi bɔyɛ ka joŋ ari mi nɛ kɔ, mi jaŋ nama di maa yuo yuosuŋ, a kɛŋ yaribieriŋ, a nina baaniŋ dɔŋɔ nyuŋ, a to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa, a chichei dɔŋɔba yiriŋ, a gigaa dɔŋɔ hariŋ, a kɛŋ siiduoŋ,
a bi nii-bala kɛnɛ. 21 Mi fá
fawulluŋ di mi nɛ bira kɔ ma teeŋ, Wia jaŋ leŋ di mi tuɔŋ chei ma nyuŋ a tiŋ ma haachɛba wiaa. Ma ha bi birima liiba lɛ. Niaa yuga a hɛ ma tuɔŋ a ŋaa haachɛ wiaa, aa ŋaa disinniŋ, aa ŋaa wu-liiliŋ, a gɔllɔ chichɛ niaa haalaa, a bi birima liiba lɛ. Di mi nɛ kɔ ma teeŋ, mi jaŋ yel a tiŋ ma haachɛba wiaa.

13

Pɔɔl bira chagilɛ Kɔriŋti niaa a chuɔlɛba

1 Naaŋsiiŋ butori nɛ ŋla
mi sii kɔ ma teeŋ di mi nama. Di mi nɛ kɔ, di ma kuŋ-kala nɛ biina ari u dɔŋɔ tiina ŋaa wii chei u chichɛ u bul u teeŋ, u maga di u kɛŋ siada tiŋŋaa balia koo
batori. 2 Mi si kɔ ma teeŋ
liamiŋ lɛ, mi kpurisɛ nialiŋ si ŋaa haachɛ digilaa nɛ. Mii chɛ di mi bira kɔ ma teeŋ torimuŋ lɛ ŋla, ŋii nɛ mi chichɛ di mi bira kpurisɛ ba digilaa, ari di mi nɛ kɔ, mi
bi jaŋ taba. 3 Maa chɛ di ma
jiŋ ari Kirisito hɛmi lɛ nɛ a bubul wiaa. Ma ma jaŋ na di u kɛŋ doluŋ nɛ ma teeŋ, a
wuoma maa wii-kala lɛ. 4 Ba
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ a nagɛ ari u fa bi doluŋ kɛnɛ. Ama Wia doluŋ lɛ u sie a kɛŋ miisiŋ. La hɛ Kirisito lɛ nɛ. Ŋii wiaa la bi doluŋ kɛnɛ la titia lɛ. Kirisito si weye ŋii a kɛŋ miisiŋ Wia doluŋ lɛ, ŋii titia nɛ la ma jaŋ kɛŋ miisiŋ Wia doluŋ lɛ a titiŋ ma teeŋ.

5 Má beŋ ma titia lɛ a pɛ
mimagisɛ ma titia, a na di ma nɛ chiŋ ma yarida naaŋ lɛ. Ma bi jiŋ ari Yesu Kirisito hɛma lɛ nɛɛ? Di ma nɛ bi jiŋ duu hɛma lɛ, ŋii-na ma
tele nɛ ŋii. 6 Mi kɛŋ yiɛlaa
ari ma jaŋ na di la-na bi
tele. 7 La sul Wia pipima
di ma sí wii-kala ŋaa chei. U bi naga ari laa chɛ di la dagɛ ari la-na ŋaa woruŋ nɛ, ama di ma nɛ paala biinɛ ari la tele maa, laa chɛ di ma wuo ŋiŋaa wialiŋ síi to
woŋbiiŋ nɛ, 8 bɛɛ wiaa la bi
jaŋ wuo lii wutitii-la hariŋ. Ama la chiŋ wutitii-la lɛ nɛ.
9 Di la nɛ bi doluŋ kɛnɛ maa,
la yie jujuɔsɛ nɛ a tiŋ dol-

la ma si kɛnɛ wiaa. Wii-la
la si sul Wia chichɛ nɛ, di
ma yarida wasa dol Kirisito
wiaa lɛ. 10 Lɛɛlɛ mi tuo ma
teeŋ, ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsɛ
teniŋ pipima. Di mi nɛ kɔ
ma teeŋ, mi chɛ di mii dagɛ
dol-la la Tiina Wia si joŋo
pimi ma teeŋ. U joŋ dol-la
pimi di mi kaa pɛma lɛ nɛ di
ma wasa dol. U bi si di mi
kaa cheima.
11 Mi naaŋbiiriŋ, mi teniŋ
didɛriŋ nɛ ŋla. Ma jaŋ hɔŋ
woruŋ. Má kɛŋ ma titia
woruŋ, má jegili wii-la mi
si bula pima, má kɛŋ nii-
bala dɔŋɔ lɛ, má ŋaa sima
dɔŋɔ teeŋ. Di ma nɛ ŋaa
ŋii, Wia-la si cho niaa jaŋ
hɛ ma teeŋ a leŋ di ma
hɔŋ ari yarifiɛlaa. 12 Má
kɛŋ tuɔ-bala a guori dɔŋɔ a
chuchuɔlɛ dɔŋɔ. 13 Wia niaa
kala chuɔlɛma.
14 Laa sul la Tiina Yesu
Kirisito duu lahɔrimɔ hɛma
lɛ, di la Nyimma Wia ma
choma, ka di Wia Diŋ-zɔŋ-
la ma leŋ di ma ŋaa kubala.
Ami.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI GALIISIA NIAA

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ aa pi ma nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Galiisia tiŋteeŋ lɛ. La Ny-
imma Wia nɛ chisɛ Yesu
Kirisito suuŋ lɛ. Ba nɛ
liisɛmi di mi ŋaa ba naŋzɔɔ.
Nuhuobiinee dee bimi liisa.
2 La di la naaŋbiiri-la si hɛ
daha níi chuɔlɛma.
3 La Nyimma Wia ari la
Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.
4 Kirisito Yesu suu la wu-
bɔŋŋɔɔ wiaa nɛ, duu liisɛla
wu-bɔmɔ-la si hɛ dunia lɛ
lɛɛlɛ. U to la Nyimma Wia
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a ŋaa ŋii pila.
5 Wia yiriŋ jaŋ yirɛ lɛɛlɛ a
kaa mu wuu. Ami.

Wia woŋbii-wogo tuo

6 Ma bi diene aŋ via nii-la
si yirɛma Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, a bira tuto Wia woŋbii-
wogo. Wii-la ŋaa wu-
kpuŋkpere mi lɛ. 7 Wutitii
nɛ, Wia woŋbii-wogo kala
bira tuo. Mi bul wiiŋ deeŋ,
bɛɛ wiaa niaa yuga a hɛ
dimɛ aa walimɛma a chichɛ
di ba kɛŋ Kirisito wu-zɔmɔ-
la kaa birimɛ. 8 Ama di
la nɛ ku bul wu-wogusu,
koo Wia tiŋdaara nɛ lii wia
nyuŋ a ku bul wu-wogusu, a
kɛŋ Kirisito wu-zɔmɔ-la la si
bula pima kaa birimɛ, Wia
jaŋ kalibɛ hɛba lɛ. 9 La
laa sipaaŋ bul wiiŋ deeŋ nɛ,
aŋ bira bubul u titia lɛɛlɛ
ŋla. Di nuu-kala nɛ bul
Wia woŋbii-wogo pima, ba
di wialiŋ la si bula pima bi
kubala ŋaa, u maga di Wia
kalibɛ hɛu lɛ.
10 Ma biina ari mi bul wiiŋ
deeŋ a chichɛ di mi laa yiriŋ
Wia teeŋ koo niaa teeŋ nɛɛ?
Ma biina ari mii chɛ di niaa
zizilmii? Di mi níi chɛ niaa
zizilmi, mi fa bi jaŋ ŋaa
Kirisito tiŋtinna.

Pɔɔl daga ŋii Yesu Kirisito si yiru duu ku ŋaa u naŋzɔɔ.

11 Mi naaŋbiiriŋ, má leŋ
di mi bul wiiŋ deeŋ pima.
Wia wu-zɔmɔ-la mi si bula
pima bi nuhuobiine teeŋ lia.
12 Nuhuobiinee dee bi bula
pimi, nuhuobiinee dee bimi
daga. Ama Yesu Kirisito nɛ
joŋo dagɛmi. 13 Nialiŋ bula
pima ŋii mi fa si naga bua-la
lɛ mi fa síi to J̱uu tiŋŋaa Wii-
chuɔluŋ woŋbiiŋ. Ma jiŋ ŋii
mi fa si to naasiŋ a dɔgisɛ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi. Mi ŋaa mi kukeri
kala di mi chei ba tiŋtiŋŋaa.
14 La J̱uu tiŋŋaa Wii-chuɔluŋ
woŋbiiŋ lɛ, mi nɛ fa jiŋ wiaa
kii mi dɔŋsuŋ tiŋŋaa jesiŋ
kala. Mi fa joŋ mi nyuŋ kala
a hɛ wialiŋ kala la naabal-
imaba si dagɛla nɛ. 15 Ama
ka ba-na lulmi, Wia liisɛmi
di mi tima pu. U lahɔrimɔ
lɛ nɛ u ŋaa ŋii mi lɛ. 16 U
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u dagɛmi u
Bie Yesu Kirisito, di mi wuo
bul u wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ
si bi J̱uu tiŋŋaa ŋaa. U si
ŋaa ŋii, mi bi nuu-kala teeŋ
mua duu dagɛmi. 17 Bira mi
bi Jerusalɛm mua di mi na
nialiŋ si laa sipaaŋ ŋaa Wia

naŋzɔɔba mi lɛ. Ama mi mu
tiŋtee-la ba síi yirɛ Ariibia
nɛ, a lii dimɛ a miira mu ta-
bal-la ba síi yirɛ Damaasikas.
18 Jisiŋ batori nɛ kiele, ka
mi-na mu Jerusalɛm di mi na
Piita, nii-la ba si kaa yirɛ Ki-
ifas. Mi si mu dimɛ, mi hɔŋ u
teeŋ tapulaa fii ari banɔŋ nɛ.
19 Mi si hɔŋ dimɛ, mi bi Yesu
naŋzɔɔ kala na see Jeems, la
Tiina Yesu ŋaana. 20 Wialiŋ
mi si ŋmuŋsaa pima, Wia
teeŋ ba ŋaa wutitiiba nɛ. Mi
bi nyia. 21 Ŋii nɛ mi sii
dimɛ, a mu Siiria ari Siliisia
tiŋteeŋ. 22 Bua deeŋ kala lɛ
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Judiya tiŋteeŋ
lɛ, ba ha bimi jiŋ. 23 Ba ta
nii niaa síi bul mi wiaa nɛ a
bul a tigɛmi lɛ, "Nii-la fa si to
naasiŋ a dudɔgisɛla nɛ lɛɛlɛ
bul Wia wu-zɔmɔ-la wiaa u
fa síi chɛ duu chei." 24 Ba
dɛnnɛ Wia woruŋ a tiŋ mi
wiaa.

2

Yesu naŋzɔɔba-la sɛi Pɔɔl si bul Wia wiaa a pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ

1 Jisiŋ fii ari banɛsɛ si kiele,
la di Banabas bira miira
mu Jerusalɛm. La kɛŋ la
naaŋbie Taatis to la hariŋ
mu. 2 Mi si mu lee-la, Wia nɛ
dagɛmi mi mu. La si mua, la
di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
kuhiasiŋ hilime. Ŋii nɛ mi
bula piba wialiŋ mi fa si bula
pipi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa a tigɛ Wia wu-zɔmɔ-la.
Mi bul ŋii piba di tiŋtimii-
la mi fa si tima aŋ haa tiŋ
sí pɛi ŋaa. 3 Taatis, sii to
mi hariŋ. U fa ŋaa Giriik
tiina nɛ, ama ba buu fuga
duu keri u peniŋ. 4 Ari ŋii
kala, niaa dɔŋsuŋ fa bula di
ba keri Taatis peniŋ. Niaa
deeŋba fa fugo ari ba ma laa
Yesu wiaa dii nɛ a ŋaa la
naaŋbiiriŋ. Ba fa ku guoli la
tuɔŋ di ba na ari laa to Ju̱u
tiŋŋaa naabalimaba woŋbii-
la nɛ koo la biba to. La si
laa Yesu Kirisito wiaa dii ŋii,
ba faa chɛ ba na di la liisɛ la
titia Ju̱u tiŋŋaa naabalimaba
woŋbiiŋ lɛ. Ba fa cho di la
to Ju̱u tiŋŋaa naabalimaba
woŋbii-la nɛ a ŋaa yosi u lɛ.
5 La bi sɛyɛ muapilii maa,
di wutitii-la Wia wu-zɔmɔ-
la si daga sí chei ma teeŋ.
6 Mi jaŋ bul ari nialiŋ si ŋaa
nihiasiŋ Wia niaa tuɔŋ bi wii
bula di mi dagɛ a pɛ Wia wu-
zɔmɔ-la lɛ mi si jima. Ama
niaa deeŋba di-chiniŋ bi wii
ŋaa mi teeŋ. Wia bi niaa kaa
pɔrɛ. 7 Nihiasiŋ deeŋba na
ari Wia liisɛmi di mi bul u
wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, ka di Piita
ma bul wu-zɔmɔ-la a pi Ju̱u
tiŋŋaa. 8 Wia nɛ liisɛ Piita a
pu doluŋ duu bul wu-zɔmɔ-
la a pi Ju̱u tiŋŋaa. Ŋii titia
nɛ u yirɛmi ma di mi bul
u wiaa a pi nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa. 9 Jeems ari Piita
ari Jɔɔŋ si ŋaa Wia niaa tuɔŋ
nihiasi-la na ari wutitii, Wia
nɛ liisɛmi di mi tiŋ tiŋtiŋ-
fiɛmiŋ deeŋ. Ŋii nɛ ba kɛŋ
la di Banabas hɛ ba tuɔŋ, la
kala kɛŋ nii-bala. Ba bula
ari la di Banabas jaŋ mu
bul Wia wu-zɔmɔ-la nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa teeŋ, ka

ba ma bul wu-zɔmɔ-la Ju̱u
tiŋŋaa teeŋ. 10 Wii-la ba si
bula pila duŋduŋa nɛ, di la sí
summo-la si hɛ ba tuɔŋ wiaa
yu. Mi ma sɛyɛ ari mi jaŋ
liliisi ba wiaa.

Pɔɔl kpurisɛ Piita digilaa

11 Ama bua kubala Piita sii
kɔ Aŋtiɔk. Mi lii u hariŋ a
chaasa bul u teeŋ niaa tuɔŋ
ari u cheye nɛ. Wii-la si
tii mi bul u cheye nɛ ŋla:
12 U si hɛ Aŋtiɔk lɛ, Jeems tiŋ
niaa ba ma kɔ Aŋtiɔk. Ba si
kɔ, ba na ari Piita ari nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ laa
Yesu wiaa dii, di ba kala nɛ
pɛ dɔŋɔ lɛ didii kiaa. Piita
si na nialiŋ Jeems si tima,
u liisɛ u nisiŋ nialiŋ si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa lɛ, ba di ba
bira bi kiaa ka dii. Piita fifá
nialiŋ si si u maga di ba keri
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa aŋ
laa Yesu wiaa dii penee nɛ.
Ŋii nɛ tii u ŋaa ŋii. 13 Ŋii
nɛ Ju̱u timma-la ku-kaana-la
ma paala to ba fawul wiaa,
ari Piita si ŋaa ŋii. Banabas
ma paala to ba fawul wu-
ŋaala-la lɛ. 14 Mi si na ari ba
bi wutitii-la Wia wu-zɔmɔ-la
si daga ka to, ŋii nɛ mi bula
pi Piita ba kala sipaaŋ a bul,
“Ŋ ŋaa Ju̱u tiina nɛ, aŋ ka
ŋ wu-ŋaalaa nagɛ nii-la si bi
Ju̱u tiina ŋaa. Ɛɛ nɛ saa ŋ
jaŋ wuo ŋaa a fugɛ nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa di ba ŋaa
wialiŋ Ju̱u tiŋŋaa síi ŋaa?”

Yarida duŋduŋa nɛ jaŋ tii di la kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ

15 Wutitii nɛ, ba si lulla, la
ŋaa Ju̱u tiŋŋaa nɛ. Nialiŋ
si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa si ŋaa
wu-bɔmɔ-la, la bi baa ŋaa.
16 Ama la jima ari nuu níi
to wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto, u ŋii bi jaŋ wuo
leŋ di tiina ŋaa tuɔ-pul tiina
Wia sipaaŋ. Ama di nuu
nɛ laa Yesu Kirisito wiaa dii,
u duŋduŋa nɛ jaŋ wuo leŋ
duu tiina ŋaa tuɔ-pul tiina
Wia teeŋ. Ŋii titia nɛ la ma
laa Yesu Kirisito wiaa dii, di
Wia leŋ di la ŋaa tuɔ-pul
tiŋŋaa u teeŋ, a tiŋ yarida-
la la si kɛnɛ Kirisito lɛ. Di
nuu níi to wialiŋ Moosis si
bile, u ŋii bi jaŋ wuo leŋ
di u kɛŋ tuɔ-pula Wia teeŋ.
17 La síi chɛ di la to Kirisito
lɛ di Wia leŋ di la ŋaa tuɔ-
pul timma, la na ari la nagɛ
haachɛ timma nɛ si bi wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil ka to.
Ma saa biina ari Kirisito nɛ
leŋe la ŋiŋaa haachɛɛ? Ai, u
dee!

18 Wialiŋ Moosis fa si bile
di la tuto, di mi nɛ viaba ta
aŋ bira suomi tutoba, u ŋii
daga ari mi ŋaa haachɛ diire
nɛ. 19 Wialiŋ Moosis fa si
bile di la tuto, u titia nɛ leŋe
mi suu. Ama u ŋii ŋaa mi
suu Moosis wialiŋ lɛ a wuo
kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ. 20 Mi
si kɛŋ miisiŋ Wia teeŋ ŋii, la
di Kirisito kala nɛ ba kpaasa
mɛrɛ u daa-gɛsɛɛ nyuŋ ŋii.
Ama miisi-la mi si kɛnɛ, u bi
mi teeŋ lia, u lii Kirisito teeŋ
nɛ. Mi si laa Wia Bie wiaa
dii nɛ tii mi wuo kɛŋ miisiŋ
deeŋ mi si kɛnɛ dunia deeŋ
lɛ. Mi bi lahɔrimɔ-la Wia si
kɛnɛ la teeŋ via. 21 Wia Bie
Yesu nɛ chomi, a joŋ u miisiŋ
a yɔɔ suuŋ mi wiaa. Ama
di nuu nɛ jaŋ wuo to wialiŋ

Moosis fa si bile lɛ a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ, suu-la Kirisito si suba ŋaa pɛi nɛ.

3

Yarida koo wialiŋ Moosis si bile

1 Ma Galiisia ni-yaaraa
deeŋba! Kubɛɛ nɛ nyisɛma?
La si kɔ ma teeŋ, la dagɛma
woruŋ ŋii Yesu si suu
daa-gɛsɛɛ nyuŋ, ma jiŋ u
bubuɔŋ. 2 Má leŋ di mi
piɛsɛma wiiŋ deeŋ: Wia si
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la dii zile ma
lɛ, u ŋaa ŋii a tiŋ ma síi to
wialiŋ Moosis fa si bile di
niaa tuto, koo a tiŋ ma si nii
Wia wu-zɔmɔ-la a laaba dii
nɛ tii? 3 Bɛɛ nɛ tii ma yaarɛ
kiŋkɛŋ ŋla? Wia Diŋ-zɔŋ-la
lɛ nɛ ma suomi a kɛŋ miisiŋ
deeŋ Kirisito lɛ. Ma saa chɛ
di ma na u didɛriŋ nɛ ma
titia doluŋ lɛɛ? 4 Ma na wiaa
yugɛ, aŋ ka ba kala ŋaa pɛi
ma teeŋ koo? Ai, mi biina ba
bi pɛi ŋaa. 5 Wia joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la a dii zile ma lɛ, aŋ
pɛ ŋiŋaa wu-kpuŋkperisiŋ
ma teeŋ. Ma biina ma síi to
wialiŋ Moosis si bile nɛ tii u
wuo ŋiŋaa ŋii, koo ma si nii
Wia wu-zɔmɔ-la a laaba dii
nɛ tii u ŋiŋaa ŋii?

6 Wia teniŋ tuɔŋ ba bula
ari Abiraham ŋaa Wia
yarida nɛ, ŋii nɛ tii Wia
leŋ u kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ.
7 Ŋii wiaa nialiŋ kala si laa
Wia wiaa dii ŋaa Abiraham
biiriŋ nɛ. 8 Wia teniŋ tuɔŋ
ba na wiiŋ deeŋ faafaa kala
nɛ a bul di nialiŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa, di ba nɛ ŋaa Wia
yarida, u jaŋ leŋ di ba ma
kɛŋ tuɔ-pula. Wia na wiiŋ
deeŋ nɛ, a bula pi Abiraham
faafaa kala a bul, "Ŋ lɛ nɛ
mi jaŋ to a pɛ dunia niaa
kala lɛ." 9 Abiraham nii wiiŋ
deeŋ a laa dii. Ŋii nɛ Wia
pɛu lɛ. Nialiŋ ma kala si laa
wiiŋ deeŋ dii, Wia pɛba ma
lɛ ari u si pɛ Abiraham lɛ ŋii.

10 Nialiŋ síi chɛ di ba to
wialiŋ Moosis si bile a kɛŋ
tuɔ-pula, Wia kaliba hɛba
lɛ nɛ, bɛɛ wiaa Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari nii-la kala
si bi wialiŋ kala Moosis si
ŋmuŋsa bil ka to, Wia kaliba
hɛu lɛ nɛ. 11 Ama lɛɛlɛ Wia
chaasa dagɛ nii-la kala síi to
wialiŋ Moosis si ŋmuŋsa bil
bi jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ, bɛɛ wiaa Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula a bul, "Di nuu
nɛ laa Wia wiaa dii, u jaŋ
ŋaa tuɔ-pul tiina a kɛŋ mi-
isiŋ Wia teeŋ." 12 Yarida dee
ba kaa tuto wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto. Ba
bul ŋii nɛ Wia teniŋ tuɔŋ.
Ba si, "Di nuu nɛ to wialiŋ
kala Moosis si ŋmuŋsa bil,
wialiŋ u síi to jaŋ ŋaa u
kɛŋ miisiŋ." 13 Ama Wia si
kaliba hɛ nialiŋ si nii wialiŋ
Moosis si ŋmuŋsa bil aŋ
biba wuo tuto, Kirisito liisɛla
wiaa deeŋba lɛ. Ba kpaasu
mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ. Ba si
ŋaa ŋii, Wia kaliba hɛu lɛ a
tiŋ la wiaa nɛ, bɛɛ wiaa ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ ari
nii-la kala ba si kpaasa mɛrɛ
daaŋ nyuŋ, Wia kaliba hɛu
lɛ nɛ. 14 Wia fa si duu jaŋ
to Abiraham lɛ nɛ a pɛ nialiŋ
si bi J̱u̱u tiŋŋaa ŋaa ma lɛ, a
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la piba. U to

Kirisito lɛ nɛ a ŋaa wialiŋ u
fa si bula pi Abiraham duu
jaŋ ŋaa. Di la nɛ laa Kirisito
wiaa dii, u jaŋ to la yarida lɛ
a joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila.

Moosis ni̱i-la bi wialiŋ Wia fa si bula pi Abiraham wuo chei

[15] Mi naaŋbiiriŋ, wu-
magisii nɛ mii chɛ di mi
dagɛ. Di niaa balia nɛ vuura
di ba ŋaa wii a ŋmiɛsa pi
dɔŋɔ, nuu-kala bi jaŋ wuo
chei wii-la. Nuu-kala bi jaŋ
wuo ŋaa wii pɛ wialiŋ ba si
vuura bil lɛ. [16] Wia ma bil
u niiŋ nɛ a pi Abiraham ari
u doho nuu. U bi u doho
niaa kala daga. Ni-bala nɛ
u dagɛ. Nii-la u si dagɛ nɛ
ŋaa Kirisito. [17] Wii-la mi
si bula nɛ ŋla: Wia si bil
ni̱i-la a pi Abiraham, u ŋaa
jisiŋ zɔ-banɛsɛ ari mara ari
fii nɛ, aŋ ka Moosis-na bil
wialiŋ di niaa tuto. Ŋii wiaa
Moosis si bil wialiŋ bi jaŋ
wuo chei wialiŋ Wia si laa
sipaaŋ bul. [18] Wii-la Wia si
si u jaŋ joŋo pi Abiraham, u
bi wialiŋ Moosis si bile lɛ lia.
Duu nɛ lii wialiŋ Moosis si
bile lɛ, u naga ari Wia bi u
niiŋ bile pi Abiraham. Ama
Wia nɛ joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pila
a tiŋ wialiŋ u fa si bula pi
Abiraham.
[19] Ŋii nɛ saa wialiŋ Moosis
si bile di niaa tuto bubuɔŋ nɛ
bɛɛ? Moosis si bil wialiŋ di
niaa tuto pɛ dagɛ ŋii haachɛ
si naga nɛ. Wialiŋ hɛ dimɛ
ŋii a mu yi bua-la lɛ Abira-
ham doho nii-la si kɔ. U lɛ nɛ
Wia si u jaŋ to a pɛ niaa lɛ.
Wialiŋ Moosis fa si bile, Wia
tiŋdaaraa nɛ kaa ku tuu pu.
Moosis nɛ saa ŋaa Wia ari
niaa sipaa-tooro ŋii. [20] Di ni-
wogusuŋ balia níi chɛ di ba
bil niiŋ a ŋaa wii, see sipaa-
tooru hɛ ba pɛgɛ. Ama Wia
si ŋaa ni-bala, u bi maga duu
kɛŋ sipaa-tooru.

Wii-la si tii Moosis bil ni̱i-la pila

[21] Wialiŋ Moosis si bile, ba
saa kɛŋ wii-la Wia si si u jaŋ
ŋaa pi Abiraham chei nɛɛ?
Ai, di wialiŋ Moosis si bile
nɛ faa pi niaa miisiŋ, ŋii-na
u fa maga di nialiŋ síi toba
kɛŋ tuɔ-pula nɛ. [22] Ama Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula ari dunia
niaa kala ŋaa haachɛ timma
nɛ. Wia bul ŋii duu wuo joŋ
ku-la wiaa u fa si bula a pi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a
tiŋ ba yarida-la wiaa.
[23] Ka di bua-la-na yi di
la wuo ŋaa Yesu Kirisito
yarida, wialiŋ Moosis fa si
bile nyagɛla bil nɛ. [24] Ŋii
wiaa wialiŋ Moosis fa si bile
nɛ faa pɔla, a wuo ku yi bua-
la lɛ Kirisito si kɔ, di la wuo
ŋaau yarida a kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ. [25] Lɛɛlɛ Kirisito
si kɔ ŋii, wialiŋ Moosis fa
si bile bira bila wuo nyaga
bibil. [26] A tiŋ yarida-la ma
si kɛnɛ Yesu Kirisito lɛ nɛ
tii, ma kala ŋaa Wia biiriŋ
ŋii. [27] Ma nialiŋ kala ba si fo
Wii-chuɔlɛ liiŋ Kirisito doluŋ
lɛ, ma kala nagɛ Kirisito nɛ.
[28] Lɛɛlɛ, la bira bi niaa kaa
pupɔrɛ. Di ŋ ŋaa Ju̱u tiina
koo di ŋ bi ŋaa, di ŋ ŋaa
yoŋ koo di ŋ tii ŋ titia, di ŋ
ŋaa haal koo baal, ma kala

ŋaa kubala nɛ Kirisito Yesu
teeŋ. [29] Di ma di Kirisito nɛ
ŋaa kubala, ŋii-na ma ŋaa
Abiraham doho nuu nɛ. Ŋii-
na Wia si si u jaŋ ŋaa wii-la
a pi Kirisito, Abiraham doho
nii-la, u jaŋ ŋaa pima maa.

4

[1] Wii-la mi si jaŋ bul nɛ
ŋla: Bile si jaŋ dii dia duu
nyimma nɛ suba, di bile nɛ
muuro, ba yie ŋiŋaa wiaa
bile lɛ ari u ŋaa yoŋ nɛ, ka u
nɛ paala tii kialiŋ kala maa.
[2] Niaa nɛ yie bibenu a didagu
wiaa deeŋ deeŋ, u ku waa a
mu yi bua-la lɛ u si jaŋ dii
u nyimma dia. [3] Ŋii nɛ la
ma fa nagɛ. La fa si bi Yesu
yarida ŋaa, la faa to wialiŋ
buŋbuŋ nialiŋ síi to. [4] Ama
bua-la titia si yie, Wia tiŋ u
bie. Haal nɛ lulu. U ma faa
to J̱uu tiŋŋaa naabalimaba
woŋbii-la nɛ. [5] U ŋaa ŋii duu
wuo laa nialiŋ fa síi to J̱uu
tiŋŋaa woŋbii-la a ta nɛ, di
ba di la kala wuo ŋaa Wia
biiriŋ. [6] A tiŋ la si ŋaa Wia
biiriŋ nɛ tii u joŋ u Bie Diŋ-
zɔŋ-la ku hɛla lɛ. Diŋ-zɔŋ-la
si hɛ la tuɔŋ, u yie ŋaa la kɛŋ
Wia kaa yirɛ "la Nyimma".
[7] Ŋii wiaa ma kuŋ-kala bira
bi yoŋ ŋaa. Ma ŋaa Wia
biiriŋ nɛ. Ma saa si ŋaa u
biiriŋ ŋii, Wia jaŋ joŋ kuŋ-
kala u si kɛnɛ a pima.

Pɔɔl si chil Galiisia niaa wiaa ŋii

[8] Ama bua dɔŋɔ, ma fa bi
Wia jiŋ. Ma faa to vuiaa
nɛ a ŋaa ba yosuŋ. [9] Ama
lɛɛlɛ ma si ku jiŋ Wia ŋii,
koo mi jaŋ bul ari Wia ku
jiŋma nɛ, bɛɛ nɛ saa tii ma
cho di ma birimɛ a bira tuto
wialiŋ buŋbuŋ nialiŋ fa síi
to, wialiŋ si bi doluŋ kɛnɛ di
ba wuo laama ta? Bɛɛ nɛ tii
ma saa cho di ma bira tutoba
a ŋaa ba yosuŋ? [10] Ma
yie beŋ ari tapulaa kii dɔŋɔ,
chɛŋsiŋ ma kii dɔŋɔ, bua
dɔŋɔ kii dɔŋɔ, jisiŋ ma kii
dɔŋɔ. [11] Ma leŋe fawulluŋ
kɛŋmi nɛ ari tiŋtimii-la mi si
tiŋ ma teeŋ ŋaa pɛi nɛ.

[12] Mi naaŋbiiriŋ, mii
sulma, má nagɛmi. Mi si
nagɛma ŋii, má ma nagɛmi.
Ma bi wii-kala ŋaa cheimi.
[13] Ma jima, bua-la lɛ mi si
bul Wia wu-zɔmɔ-la pima,
mi faa wiilɛ nɛ. [14] Ari mi
si ŋaa puwuol ma kala, ma
bimi via, a bimi bee guunɛ
maa. Ama ma kɛŋmi woruŋ
ari mi ŋaa Wia tiŋdaari nɛ.
Ma kɛŋmi woruŋ ari Yesu
Kirisito nɛ. [15] Ma si sɛi Wia
wu-zɔmɔ-la, ma tuɔŋ tɔrɔ nɛ
woruŋ. Tuɔtɔruŋ deeŋ saa
ŋaa pɛi nɛɛ? Mi titia jaŋ
wuo bul wiiŋ deeŋ. Di ma
nɛ si wuo, ma fa jaŋ wuo
chaarɛ ma siaa pimi. [16] Mi
saa ŋaa ma diŋdɔŋ nɛ a tiŋ
mi si bul wutitii-la pimaa?
[17] Nialiŋ síi dagɛ J̱uu tiŋŋaa
woŋbii-la, ba tuɔŋ wiima lɛ
nɛ woruŋ, ama ba tuɔbiinaa
bi zɔŋ. Ba tuɔbiinaa kala nɛ
di ba kɛŋ ma di mi pɔrɛ dɔŋɔ
lɛ, di ma tuɔŋ wiiba lɛ ari ba
tuɔŋ síi wiima lɛ ŋii. [18] U
ŋaa wu-zɔŋ nɛ di la tuɔsaa
níi wii dɔŋɔ lɛ di mi nɛ hɛ
ma teeŋ koo lee-na kala, ama
u maga di ba ŋaa tuɔ-wii-

zɔmɔ nɛ. 19 Mi biiriŋ, ma
wiaa wiimi nɛ woruŋ, ari
haala si yie chichɛ duu lul u
luoruŋ wiwii ŋii. Ma wiaa
jaŋ wiwiimi lɛ ŋii, see di ma
birimɛ a nagɛ Kirisito si nagɛ
ŋii. 20 Mi fa cho di mi hɛ ma
teeŋ nɛ lɛɛlɛ, a wuo jiŋ wii-la
mi si jaŋ bul nuu-kala teeŋ.
Ma wiaa kperimi nɛ woruŋ.

Pɔɔl bul Heega ari Saara wiaa

21 Má dagɛmi, ma nialiŋ
si cho di ma ha to wialiŋ
Moosis si bile lɛ, ma bi ba
bubuɔŋ jiŋ? 22 Wia teniŋ
tuɔŋ ba bula ari Abiraham
fa lul biiriŋ balia nɛ. Dɔŋɔ
ŋaa u haala titia bii nɛ, dɔŋɔ
ma fa ŋaa Abiraham ha-
yomo bii. 23 Abiraham ha-
yoŋ-la si lul bile, nuhuobi-
ine woŋbiiŋ lɛ nɛ ba to a
lulu. Bile Abiraham haala
titia si lula, Wia nɛ bula ari
ba jaŋ lulu. 24 Wiiŋ deeŋ
nagɛ niiriŋ balia nɛ Wia bil.
Yoŋ-la yiriŋ nɛ fa Heega. U
biiriŋ ŋaa yosi nɛ. Heega
nagɛ wialiŋ Wia si joŋo pi
Moosis nɛ, peel-la nyuŋ ba
síi yirɛ Saana nɛ. 25 Heega
nagɛ Saana peel-la nɛ. Peel-
la hɛ Ariibia tiŋteeŋ lɛ nɛ.
Heega nagɛ taŋ-la ba si kaa
yirɛ Jerusalɛm lɛɛlɛ. U tuɔŋ
niaa ŋaa yosi nɛ. 26 Ama
Jerusalɛm dɔŋɔ nɛ Wia-jaŋ
lɛ. U nɛ tii u titia. U nɛ ŋaa
la naaŋ. 27 Wia teniŋ tuɔŋ ba
si,

“Má leŋ di ha-piriŋ jujuɔsɛ.
Ŋ-na nii-la luoruŋ ha si
bi wii na, chiesi ari
tuɔtɔruŋ,
bɛɛ wiaa ha-piriŋ jaŋ lul bi-
iriŋ
kii haal-la síi lul.”

28 Mi naaŋbiiriŋ, la-na nagɛ
Abiraham bie Aizik nɛ. Wia
fa si leŋe ba lul Aizik ŋii, ŋii
titia nɛ Wia leŋ ba lulla maa.
29 Abiraham biiriŋ balia tuɔŋ
ku-la ba si to nuhuobiine
woŋbiiŋ a lul dɔgisɛ bile ba
si lula Wia doluŋ lɛ. Ŋii titia
nɛ ba dudɔgisɛla ma lɛɛlɛ.
30 Bɛɛ nɛ ba bul Wia teniŋ
tuɔŋ? Ba bula, “Kiri yoŋ-la
ari u bie ta, di ba lii ŋ dia
lɛ, bɛɛ wiaa yomo bie bi jaŋ
wuo pɛ haal-la si tii u titia
bie lɛ di ba dii ba nyimma
dia, duu nɛ suba.” 31 Ŋii
wiaa mi naaŋbiiriŋ, la bi ha-
yoŋ-la biiriŋ ŋaa. La ŋaa
haal-la si tii u titia biiriŋ nɛ.

5

Kirisito laala ta nɛ di la tii la titia

1 Kirisito laala ta nɛ di la
tii la titia. Má saa chiŋ kpaŋ
kpaŋ, a pɔ di nuu-kala bira sí
ma kaa ŋaa yosi. 2 Má jegile
nii. Mi-na Pɔɔl nɛ bul wiiŋ
deeŋ pipima. Di ma nɛ leŋe
di ba keri ma penee, wii-la
Kirisito si ŋaa pima ŋaa wu-
pɛi nɛ. 3 Mi jaŋ bira bul, di
nuu-kala nɛ sɛyɛ di ba keri
u peniŋ, u maga di tiina tuto
wialiŋ kala Moosis fa si bile
nɛ. 4 Ma nialiŋ síi to wialiŋ
Moosis si bile aa walimɛ di
ma kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ,
ma keri ma titia ta nɛ Kirisito
teeŋ. La Tiina Yesu zile-la nɛ
ma via ŋii. 5 Ama Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, la-na laa dii
a kɛŋ yiɛlaa ari la jaŋ kɛŋ

tuɔ-pula Wia sipaaŋ. 6 Di la
di Kirisito nɛ ŋaa kubala, di
la keri la penee koo di la bi
kere, u bi wii kɛnɛ. Wii-la
si ŋaa siifiaŋ wii nɛ, ma si
laa Wia wiaa dii a cho niaa
maa. 7 Ma faa ŋaa woruŋ
nɛ. Kubɛɛ nɛ saa nyisɛma
di ma sí wutitii-la to? 8 Wia
nɛ yirɛma, u bima nyisa di
ma leŋ wutitii-la. 9 Si-buruŋ
muapilii nɛ ba yie joŋo hɛ
boroboro munuŋ si yuga lɛ,
aŋ ka u sii puɔrɛ. 10 Mi ha
kɛŋ yarida nɛ ma lɛ. La di
ma kala ŋaa kubala nɛ Wia
teeŋ. Ŋii wiaa mi jima ari
ma bi jaŋ to woŋbii-tanii.
Mi saa laa dii ari Wia jaŋ
dɔgisɛ nii-la yiri-na kala síi
walimɛma. 11 Mi naaŋbiiriŋ,
di mi nɛ haa bul ari u maga
di ma keri ma penee nɛ,
aŋ ka di Wia-na laama ta,
bɛɛ nɛ tii ba haa to naasiŋ
dudɔgisɛmi? Di mi nɛ fa si
di nuu-kala maga duu keri
u peniŋ, ŋii-na mi fa bi jaŋ
na hɛɛŋ a tiŋ mi síi bul Yesu
si suu daa-gɛsɛ-la nyuŋ wiaa.
12 Nialiŋ kala síi walimɛma,
mi fa cho di ba lii ma tuɔŋ
nɛ a mu feri ba titia.

13 Ka ma-na mi naaŋbiiriŋ,
Wia yirɛma nɛ di ma tii ma
titia. Ma saa si tii ma titia ŋii,
ma sí leŋe di ma joŋ ŋii a to
ma titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ. Ama má cho dɔŋɔ a tima
pipa dɔŋɔ. 14 Má ŋaa ŋii,
bɛɛ wiaa wialiŋ Moosis fa si
bile di niaa tuto, ba tuɔŋ wu-
nyuŋ nɛ ŋla: "Cho ŋ dɔŋɔ
tiina ari ŋ si cho ŋ titia ŋii."
15 Ama di ma wu-ŋaalaa nɛ
nagɛ baga kiaa di ma gura
kɛŋ dɔŋɔ didii, má pɔ ma
titia lɛ, di ŋii dee ma jaŋ kpu
dɔŋɔ dɛrɛ.

Má to Wia Diŋ-zɔŋ-la lɛ a kɛŋ miisiŋ

16 Ama wii-la mi síi chɛ di
mi bula pima nɛ ŋla: Má to
Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ lɛ aŋ via
ma titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa,
17 bɛɛ wiaa la titia tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa bi Wia Diŋ-zɔŋ-
la wu-ŋaalaa cho. Wia Diŋ-
zɔŋ-la wu-ŋaalaa ma bi la
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa cho. La
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa ari Wia
Diŋ-zɔŋ-la saa ŋaa diŋdɔmɔ
nɛ, ŋii wiaa, wii-la la síi
chɛ la ŋaa, la buu wuo
ŋaa. 18 Ama di ma níi to
Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ lɛ, Ju̱u
tiŋŋaa naabalimaba fa síi to
wialiŋ bira bima wuo. 19 La
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa chaasa
chiŋ nɛ. Di nuu nɛ toba,
u yie chichɛ haŋtolibiisiŋ,
aa ŋaa disinniŋ, aa ŋaa wu-
liiliŋ, 20 aa kpaarɛ vuiaa,
aa ŋaa hil wiaa, aa bɛrɛ
niaa, aa hihɛ yuosuŋ, aa kɛŋ
yaribieriŋ, a kɛŋ baaniŋ, a
chil u duŋduŋa wiaa, a kɛŋ
dɔŋɔ pupɔrɛ, a lilii dɔŋɔ
hariŋ, 21 a kɛŋ hadɔruŋ,
a nyua siniŋ a bubugi, a
gɔllɔɔ nyua siniŋ vuiaa yiriŋ
lɛ. Mi laa sipaaŋ kpurisɛ
ma digilaa nɛ. Mi saa bira
kpurisɛ ma digilaa nɛ ari
nialiŋ síi ŋaa wiaa deeŋba
bi jaŋ wuo juu Wia kuorii-la
tuɔŋ. 22 Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la
yie ŋaa la cho niaa nɛ, a kɛŋ
tuɔtɔruŋ, a fiɛla hɔŋ sɔm,
a kɛŋ kenyiri, a kɛŋ zile, a
ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, a chiŋ la

yarida lɛ, 23 a fiɛlɛ la siaa, a
kɛŋ la titia woruŋ. Kisiŋ dɔŋ
bira tuo si jaŋ wuo bul di ŋ
leŋ wiaa deeŋba. 24 Ŋii wiaa,
nialiŋ si laa Kirisito wiaa dii,
ba titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ba
suu. Ba bira bi ba tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ ka to. 25 Di Wia
Diŋ-zɔŋ-la nɛ hɛla lɛ, u maga
di la tuto u niiŋ lɛ nɛ. 26 Ma
sí leŋe di la cho di la bibigisi
la titia lɛ, a sí leŋe di la ŋaa
di la dɔŋsuŋ tiŋŋaa baaniŋ
sisii, a sí yaribieriŋ kɛŋ dɔŋɔ
lɛ.

6

Má ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a pi nuu-kala

1 Mi naaŋbiiriŋ, di ma
dɔŋɔ nɛ juu haachɛ lɛ, ma
nialiŋ síi to Wia Diŋ-zɔŋ-la
niiŋ lɛ, má dagu ŋii u si jaŋ
to a miira lii u haachɛba lɛ.
Má chagilu, a sí u lɛ kpia.
Ma si ŋaa ŋii, má beŋ ma
titia nyuŋ woruŋ, di Sitaani
sí wuo nyisɛma maa, di ma
juu haachɛ. 2 Di ma kuŋ nɛ
juu wii, má pɛu lɛ. Di ma
níi ŋaa ŋii, maa to Kirisito
niiŋ nɛ. 3 Di nuu nɛ biina
ari u ŋaa nuu nɛ, u bi nuu-
kala ŋaa, uu nyisɛ u titia
nɛ. 4 Má leŋ di nuu-kala
beŋ u titia wu-ŋaalaa lɛ a na
duu to woŋbiiŋ nɛ koo u bi
woŋbiiŋ to. Duu to woŋbiiŋ,
u jaŋ wuo bigisi u titia lɛ
a tiŋ u wu-ŋaalaa lɛ a sí u
titia kaa magisɛ u dɔŋsuŋ
tiŋŋaa, 5 bɛɛ wiaa nuu-kala
maga duu chuŋ u titia chuga
nɛ.

6 Nii-la ba síi dagɛ Wia niiŋ
wiaa, duu nɛ kɛŋ kuŋ-kala,
u maga duu ŋaa pi nii-la síi
dagu nɛ.

7 Ma sí ma titia nyisu.
Nuu-kala bi Wia wuo mɔŋ.
Ku-la ŋ si duo, u titia nɛ ŋ
jaŋ kuŋ. 8 Di nuu-kala nɛ to
u tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ, u
wu-ŋaalaa lɛ nɛ Wia jaŋ to
a dɔgisu. Ama di nuu nɛ to
Wia Diŋ-zɔŋ-la niiŋ, Wia jaŋ
joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a t̠imu.
9 Ŋii wiaa, ma sí leŋe di la
lɔl wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ. Di
la nɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a lɔl
aŋ nyalimɛ, di bua-la nɛ yie,
Wia jaŋ t̠iŋla. 10 Ŋii wiaa,
di la nɛ wuolo, la ŋiŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ nuu-kala lɛ, a wasa
nyaŋ la di nialiŋ kala si laa
Wia wiaa dii a ŋaa kubala.

Chagiliŋ ari Chuɔlaa

11 Ma na mi ŋmuŋsuŋ si
barima ŋii. Mi titia nisiŋ nɛ
mi kaa ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a
pipima. 12 Nialiŋ síi chɛ di
ba dagɛ ba titia lɛ ari baa
to J̠uu tiŋŋaa woŋbiiŋ, ba
níi fugɛma di ma keri ma
penee. Ba laa dii ari Kirisito
suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ ba wiaa
nɛ. Ba saa jima ari ba si
laa dii ŋii, niaa jaŋ to naasiŋ
dɔgisɛba. Ba saa bi ŋii cho,
ŋii nɛ tii ba fugɛma di ma
keri ma penee. 13 Nialiŋ titia
si keri ba penee, ba bi wialiŋ
Moosis fa si bile ka to. Baa
chɛ di ma keri ma penee di
ba wuo bibigisi ba titia lɛ
ari ma maa to J̠uu tiŋŋaa
woŋbii-la nɛ.

14 Ama mi-na, mi jaŋ bigisi
mi titia lɛ ari la Tiina Yesu
Kirisito si suu daa-gɛsɛ-la
nyuŋ duŋduŋa wiaa. A tiŋ

u si suu ŋii, u nagɛ ari la
duu kala nɛ suba. Ŋii wiaa,
mi ta jia nɛ dunia kiaa lɛ.
Dunia kiaa ma ta jiami lɛ.
15 U bi wii kɛnɛ di la keri la
penee koo di la bi kere. Wii-
la si ŋaa siifiaŋ wii nɛ, di la
birimɛ a kɛŋ mii-falii-la.
16 Nialiŋ kala si to wiiŋ
deeŋ, Wia jaŋ fába nennige
a leŋ di ba hɔŋ ari yarifiɛlaa,
ba di Wia niaa kala. Ba nɛ
ŋaa Iziral tiŋŋaa titia Wia
teeŋ. 17 A lii jiniŋ a kaa
mumu, nuu-kala bira sími
walimu. Fufuunu-la mi si
kɛnɛ mi yaraa lɛ, ba níi dagu
ari mi ŋaa Yesu nuu nɛ.
18 Mi naaŋbiiriŋ, la Tiina
Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ma
jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa. Ami.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI ƐFƐSIS NIAA

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi ma Wia
nialiŋ si hɛ Ɛfɛsis lɛ a chiŋ
wialiŋ ma si laa dii lɛ a mu
tigɛ Kirisito Yesu lɛ. Wia
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi di mi
ŋaa Kirisito Yesu naŋzɔɔ.
2 La Nyimma Wia ari la
Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Wia si to Kirisito lɛ a pɛla lɛ

3 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia. U
nɛ ŋaa la Tiina Yesu Kirisito
Nyimma. U to Kirisito lɛ nɛ
a pɛla lɛ wii-na kala lɛ u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ. Wii-na kala
u si kaa pɛla lɛ lii u jaŋ nɛ.
4 U to Kirisito lɛ a liisɛla nɛ,
ka u-na suomo ŋaa dunia. U
liisɛla di la wuo kɛŋ tuɔ-pula
u sipaaŋ, di ba sí cheeriŋ
kala joŋo pila. 5 Ka di u-na
ŋaa dunia, u laa sipaaŋ biina
jiŋ ari u jaŋ to Yesu Kirisito
lɛ nɛ a leŋ di la ŋaa u biiriŋ.
U si chola ŋii, ŋii nɛ tii u fa
biinɛ ŋii. U tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u
ŋaa ŋii. 6 U ŋaa ŋii di la wuo
dɛnnu, a leŋ di u yiriŋ yirɛ,
a tiŋ u si fála nennige. U
Bii-chooluŋ lɛ nɛ u to a pɛla
lɛ. 7 La si mɛrɛ Kirisito lɛ
ŋii, u joŋ u chaliŋ jaasɛ a ṯiŋ
la wu-bɔŋŋɔɔ chimiŋ, di Wia
joŋ la wu-bɔŋŋɔɔ chɛla. Wia
zile yuga nɛ kiŋkɛŋ la teeŋ.
8 Ŋii nɛ tii u ŋaa ŋii pila. U
fála nennige. 9 Wia pila wu-
jimii-na kala di la wuo jiŋ
wialiŋ kala u si biina ari u
jaŋ ŋaa pila bubuɔŋ. Wiaa
deeŋba fa faa nɛ. Nuu-kala
fa biba jiŋ. Ka u lɛɛlɛ leŋ la
jiŋ wialiŋ. Kirisito lɛ nɛ u to
a ŋaa ŋii. 10 U ŋaa ŋii di bua-
la nɛ yie, duu to Kirisito lɛ a
kɛŋ kuŋ-kala hɛ dɔŋɔ lɛ nɛ,
kialiŋ si hɛ Wia-jaŋ ari kialiŋ
si hɛ tiŋteeŋ kala.
11 U to Kirisito ma lɛ nɛ a
joŋ kiaa billa lɛ di la tiiba.
Faafaa kala nɛ u biinɛ ŋii. U
yie ŋaa wii-kala u tuɔtɔruŋ
lɛ nɛ. 12 U ŋaa ŋii di la nialiŋ
si laa sipaaŋ joŋ la yiɛlaa hɛ
Kirisito lɛ, di la wuo leŋ di u
yiriŋ yirɛ. 13 Ma nialiŋ si bi
J̱uu tiŋŋaa ŋaa, ma ma nii
Wia wialiŋ si ŋaa wutitiiba
nɛ. Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ
ŋii. Ba nɛ wuo laala ta. Ma
ma laa u wiaa dii nɛ. Ma si
laa u wiaa dii ŋii, Wia joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ nɛ, ku-
la u fa si si u jaŋ joŋo pi
nialiŋ si laa u wiaa dii. U
magiliŋ nɛ ŋii. 14 Wia Diŋ-
zɔŋ-la u si joŋo hɛla lɛ sɛnɛ
daga ari wutitii, maachie la
jaŋ dii ku-daŋ-daŋ-la Wia si
ŋaa billa lɛ. Ŋla ŋaa di la
wuo leŋ duu yiriŋ yirɛ nɛ.

Pɔɔl chuɔlɛ Wia a pi Ɛfɛsis niaa

15 Mi nii ŋii ma si laa la
Tiina Yesu wiaa dii ari ŋii ma
si cho Wia niaa maa. 16 Ŋii
wiaa nɛ tii, di mi níi chuɔlɛ
Wia-na kala, mi bi ma wiaa
yu. Mi yie liisi ma wiaa ma
nɛ a chuɔlɛ Wia pipima bua-
na kala. 17 Mi yie sul Wia, la
Tiina Yesu Kirisito Nyimma,

nii-la si kɛŋ yiriŋ maa, duu
pima wu-jimiŋ, a bira kɛŋ u
titia ma kaa dagɛma u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ di ma wuo
jimu. 18 Wia si yirɛma di ma
wuo juu u kuorii-la tuɔŋ ŋii,
mii sulu duu wuo pullɛ ma
tuɔŋ di ma wuo jiŋ ku-la ma
síi yiɛlu nagisiŋ, a bira jiŋ
kialiŋ ma di Wia niaa kala
si jaŋ dii ba zɔmuŋ. 19 Mi
biraa sulu di u wuo leŋ di
ma jiŋ u doluŋ si yuga magɛ
ŋii, nialiŋ si laa u wiaa dii
teeŋ. U yie to u dol-bal-la lɛ
nɛ a tiŋ u tiŋtiŋŋaa. 20 Dol-
la titia nɛ u kaa chisɛ Kirisito
suuŋ lɛ a leŋ u hɔŋ Wia
sɛmɛ Wia-jaŋ lɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ. 21 U nɛ kii nuu-
kala si kɛŋ doluŋ a bibeŋ
niaa dunia deeŋ lɛ. U nɛ
kɛŋ yiriŋ a kii nuu-na kala
si kɛŋ yiriŋ dunia deeŋ lɛ
ari dunia-la si jaŋ bira kɔ
lɛ. 22 Wia joŋ kuŋ-kuŋ-kala
doluŋ a hɛ Kirisito nisiŋ lɛ
nɛ, a bira leŋ u ŋaa nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
kuhiaŋ maa. 23 Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi nɛ
ŋaa Yesu yaraa. Kirisito nɛ
bira ŋaa nii-la si joŋ u doluŋ
hɛ dunia lee-na kala.

2

Wia to Kirisito lɛ a leŋ la kɛŋ miisiŋ

1 Ma fa naga ari ma suba
nɛ a tiŋ ma wu-bɔŋŋɔɔ ari
ma haachɛba wiaa. 2 Ma
faa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ a
ŋiŋaa ma tuɔtɔrɛ wiaa, bua-
la lɛ ma fa síi to Sitaani
dunia deeŋ lɛ. Sitaani nɛ
leŋe nialiŋ si bi Wia niiŋ
wiaa ka to ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ.
3 La kala kala nɛ faa to la
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ a
ŋiŋaa wu-lɔrunuŋ, a bira
bibiinɛ wu-bɔŋŋɔɔ. La fa síi
ŋaa wiaa deeŋba, Wia fa na
baaniŋ nɛ la nyuŋ, ari u fa si
na baaniŋ dunia niaa nyuŋ
ŋii. 4 Ama Wia chola nɛ
kiŋkɛŋ a fifála nennige, ŋii
nɛ tii u leŋ la di Kirisito kala
kɛŋ miisiŋ. [U si fála nen-
nige nɛ tii u laala ta.] 5 Bua-
la lɛ la fa si ŋaa haachɛba
nɛ a fa bi miisiŋ kɛnɛ a tiŋ
la haachɛba-la wiaa, u laala
ta. A tiŋ u si chola nɛ tii
u ŋaa ŋii. 6 U bira chisɛ
la di Kirisito Yesu kala suuŋ
lɛ nɛ, a leŋ di la di Kirisito
Yesu kala ŋaa kubala a hɔŋ
Wia-jaŋ lɛ. 7 U to Kirisito lɛ
nɛ a leŋ la kɛŋ miisiŋ, duu
wuo dagɛla maachie ŋii u si
chola ari ŋii u si faasa fála
nennige. 8 Wia lahɔrimɔ nɛ
tii u laama ta, a tiŋ ma si
laa u wiaa dii. U bi naga
ma titia si kɛŋ doluŋ nɛ tii
Wia laama ta, u ŋaa ŋii pima
chɔgita nɛ. 9 U bi naga ma
tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ wiaa nɛ tii u
laama ta. Ŋii wiaa nuu-kala
bi maga duu bibigisi u titia
lɛ. 10 Wia nɛ ŋaala. U ŋaala
di la to Kirisito Yesu lɛ nɛ a
ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. U ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ deeŋba billa lɛ di la
ŋiŋaaba.

Nuhuobiinee kala ŋaa kubala nɛ Kirisito teeŋ

11 Ma nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, ma sí yu ari Ju̱u
timma-la fa si keri ba penee

ka yirɛ ma nialiŋ si kɛŋ peŋ-
puruŋ nɛ. Nialiŋ si keri
ba penee fa keri ba yaraa
sɛmɛ dɔŋɔ nɛ a ta. [12] Ma
bira sí yu ari bua kubala lɛ
ma fa bi Kirisito jiŋ. Ma
di Iziral tiŋŋaa fa bi kubala
ŋaa. Wialiŋ Wia fa si bula
ari u jaŋ ŋaa pi u niaa,
ma-na fa bi jaŋ naba. Ma
fa bi kuŋ-kala ka yiɛlɛ, ma
bira bi Wia ma kɛnɛ dunia
lɛ. [13] Ma di Wia pɛgɛ fa
bolie nɛ, ama lɛɛlɛ Kirisito
joŋ u chaliŋ jaasɛ la wiaa
nɛ, di la di Wia kpagɛ dɔŋɔ.
[14] U nɛ kɛŋ nialiŋ si ŋaa Ju̱u
tiŋŋaa ari nialiŋ kala si bi
Ju̱u tiŋŋaa ŋaa hɛ dɔŋɔ lɛ ba
siŋ a ku ŋaa kubala. U nɛ
kɛŋla hɛ dɔŋɔ lɛ la bira bi
diŋdɔmɔ ŋaa. [15] U si suba
ŋii, u leŋe wialiŋ Moosis fa
si bile di niaa tuto, ba bira
bi doluŋ kɛnɛ. U ŋaa ŋii di
nialiŋ si ŋaa Ju̱u tiŋŋaa ari
nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa
kala tou lɛ nɛ a wuo siŋ, a
ŋaa kubala maa. U nɛ leŋe
ba siŋ. [16] Kirisito si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ ŋii, u leŋe ba
diŋdɔnnu-la dɛrɛ nɛ. U si
ŋaa ŋii, u leŋe ba kala balia
tou lɛ a ŋaa kubala nɛ, a kɛŋ
ba di Wia hɛ dɔŋɔ lɛ ba siŋ.
[17] Kirisito nɛ kɔ a bul Wia
wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ pɛgɛ
fa si bolie ari Wia, ari nialiŋ
ma fa si kpagɛ Wia kala, a
bula piba di ba siŋ a kɛŋ nii-
bala. [18] La kala kɛŋ u Diŋ-
zɔŋ-la nɛ. U doluŋ lɛ nɛ la
kala jaŋ to a mu Wia teeŋ.

[19] Ma saa bira bi nuhuɔraa
ŋaa, a bi duura bibaarɛ maa.
Ma di Wia niaa kala ŋaa
kubala nɛ a hɛ Wia dia lɛ.
[20] Ma nagɛ dia-la Wia si saa
nɛ. Wia naŋzɔɔba ari nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba nɛ ŋaa dia-la
geŋtine. Kirisito Yesu titia
nɛ ŋaa tiebii-duo-la ba si kaa
bil dia-la geŋtine. [21] U nɛ
chagɛ dia-la kala bil u ku ŋaa
Wia-dia, la Tiina Yesu dia-
la. [22] Ma di Kirisito si ŋaa
kubala ŋii, ma di Wia niaa
dɔŋsuŋ kala nɛ u kaa saa
Wia-dia deeŋ, dimɛ nɛ Wia
leŋ u Diŋ-zɔŋ-la jujuu.

3

Pɔɔl bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa

[1] Ba kɛŋ mi-na Pɔɔl tɔ dia
a tiŋ Kirisito Yesu wiaa nɛ.
Mi bira hɛ sarika lɛ a tiŋ ma
ma nialiŋ si bi Ju̱u tiŋŋaa
ŋaa wiaa nɛ. Ŋii wiaa nɛ tii
mi yie sul Wia pipima. [2] Mi
jima ari ma ma nii ŋii Wia si
fámi nennige a liisɛmi di mi
tiŋ tiŋtimiŋ deeŋ ma teeŋ.
[3] Teŋ-la mi fa si ŋmuŋsa
pipima mi bul wiaa mua, a
dagɛ ŋii Wia si kɛŋ wialiŋ fa
si faa a kaa dagɛmi. [4] Di ma
nɛ karimɛ teŋ-la, ma jaŋ na
ŋii Wia si leŋe mi jiŋ wialiŋ
fa si faa a tigɛ Kirisito lɛ.
[5] Wia fa bi leŋe di nuu-kala
jiŋ wiaa deeŋba, ama lɛɛlɛ
u joŋo dagɛ u naŋzɔɔba-la
si kɛŋ tuɔ-pula, ari nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ. U leŋe u Diŋ-
zɔŋ-la nɛ joŋ wialiŋ dagɛba.
[6] Wialiŋ nɛ ŋla: Wia to
Kirisito Yesu wu-zɔmɔ-la lɛ
nɛ a leŋ Ju̱u tiŋŋaa ari nialiŋ
ma si bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa kala

kɛŋ toruŋ kialiŋ Wia si ŋaa billa lɛ. Lɛɛlɛ ba kala ŋaa Kirisito yaraa sɛmɛ dɔŋɔ nɛ a tiŋ Wia wu-zɔmɔ-la wiaa. Ba ma jaŋ pɛ dii kialiŋ Wia si to Kirisito Yesu lɛ a bul di u jaŋ joŋo pila.

[7] Wia leŋe mi ŋaa u
tiŋtinnu nɛ, di mi bul Yesu
wu-zɔmɔ-la a pi niaa. U
lahɔrimɔ lɛ nɛ u dii zile mi
lɛ a joŋ u doluŋ pimi mi kaa
titiŋ. [8] Wia niaa tuɔŋ kala,
mi nɛ ŋaa ba ku-bie, aŋ ka u
fámi nennige a liisɛmi di mi
bul Wia wiaa a pi nialiŋ si
bi Ju̱u tiŋŋaa ŋaa, di ba wuo
jiŋ ari Kirisito kɛŋ kiaa nɛ
woruŋ. Nuu-kala bi ba niiŋ
wuo jiŋ. [9] Wia nɛ nii-la si ta
kuŋ-kala. U nɛ leŋe mi bul
wiaa deeŋba kala a pi niaa,
di ba wuo jiŋ wialiŋ u síi chɛ
duu ŋaa a mu tigɛ kialiŋ kala
u si joŋo faa faafaa kala lɛ.
[10] Wia ka chɛ duu to nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
lɛ, a leŋ Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari
Wia bii-bɔŋŋɔɔ kala si hɛ
wia nyuŋ lɛ ku jiŋ Wia si kɛŋ
wu-jimiŋ ŋii kiŋkɛŋ. [11] Wia
fa biinɛ faafaa kala nɛ duu
ŋaa wiaa deeŋba. Ama lɛɛlɛ
u to la Tiina Yesu Kirisito lɛ
nɛ a leŋ di wialiŋ sɛnɛ ku
ŋaa wutitii. [12] La si laa u
wiaa dii ŋii, la bi jaŋ fifá
fawulluŋ. La jaŋ kɛŋ nyu-
duoŋ a mu u sipaaŋ. [13] Mi
saa sulma di ma sí leŋe di
ma tuɔŋ chei a tiŋ mi síi na
hɛɛŋ ŋii wiaa. Mi síi na hɛɛ-
la jaŋ leŋ di ma laa yiriŋ.

Pɔɔl bira sul Wia a pi Ɛfɛsis niaa

[14] Di mi nɛ biinɛ wialiŋ
Wia si ŋaa pila, mi yie
tuu kpirimi la Nyimma Wia
sipaaŋ nɛ. [15] U nɛ hɛ doho
kala yiriŋ, kialiŋ kala si hɛ
Wia-jaŋ ari kialiŋ kala si hɛ
tiŋteeŋ lɛ. [16] U si kɛŋ yiriŋ
kiŋkɛŋ ŋii, mii sulu duu leŋ
di u Diŋ-zɔŋ-la pima doluŋ
ma tuɔsaa lɛ. [17] Mi bira sulu
di ma wuo laa Kirisito wiaa
dii woruŋ, duu wuo hɛ ma
tuɔsaa lɛ a leŋ di ma chiŋ
kpaŋ kpaŋ a cho niaa. [18] Mi
bira sulu duu pima doluŋ, di
ma di u niaa kala wuo jiŋ
ŋii Kirisito si faasa choma
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ, di ma ku jiŋ
chonu-la jaliŋ ari u luŋuŋ ari
u duomuŋ kala. [19] Ama nuu-
kala bi jaŋ wuo jiŋ Kirisito
chonu-la si magɛ ŋii. U nɛ
kii wialiŋ kala la si wuo jiŋ.
Mii sul Wia duu leŋ di ma
ma kɛŋ ku-zɔmɔ-la kala u si
kɛnɛ.
[20] U dol-la u si kaa titiŋla
lɛ, mii sulu duu leŋ di dol-
la faasa titiŋ la tuɔsaa lɛ. U
nɛ jaŋ wuo ŋaa kiaa yuga kii
kialiŋ kala la si sulu chichɛ
ari wialiŋ kala la síi biinu.
[21] Má leŋ di la nialiŋ kala si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
to Kirisito Yesu lɛ, a leŋ di u
yiriŋ yirɛ a lii lɛɛlɛ a kaa mu
wuu.

4

Kirisito pila doluŋ di la ŋaa kubala u teeŋ

[1] Ba kɛŋ mi-na Pɔɔl tɔ dia
a tiŋ la Tiina Yesu wiaa. Ma
nialiŋ Wia si yira, mii sulma
di ma leŋ di ma wu-ŋaalaa
joŋ woŋbiiŋ ari Wia síi chɛ

ŋii. 2 Má leŋ di ma siaa tuu
tiŋteeŋ, a pɛ kɛŋ ma titia
muuri, a kɛŋ kenyiri, a joŋ
wiaa chichɛ dɔŋɔ, a tiŋ ma
si cho dɔŋɔ wiaa. Má leŋ ma
ŋaa kubala 3 Wia Diŋ-zɔŋ-la
lɛ. Ma sí leŋe di kuŋ-kala
kɛŋma pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. Má kɛŋ
dɔŋɔ woruŋ a fiɛla hɔŋ sɔm.
4 A tiŋ Kirisito wiaa, la kala
ŋaa kubala nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-
la si hɛla lɛ, ma ŋaa kubala
nɛ. Wia si yirɛla ŋii, la kala
yiɛlɛ wu-bala nɛ. 5 La kala
Tiina ŋaa kubala nɛ. Wialiŋ
la si laa dii ma ŋaa kubala
nɛ. Wii-chuɔlɛ lii-bala nɛ la
kala fo. 6 La kala Wia ari la
kala Nyimma ŋaa kubala nɛ.
U nɛ kii kuŋ-kuŋ kala. U hɛ
kuŋ-kala lɛ nɛ a titiŋ, a hɛ
ma ma tuɔsaa lɛ. 7 Kirisito
pɛla kuŋ-kala lɛ nɛ a joŋ
kiaa pila ari u síi chɛ ŋii.
8 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ sɛmɛ
dɔŋɔ a bul,

"U si yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ
dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ
aŋ joŋ doluŋ pi niaa di
ba kaa titiŋ."

9 Di la nɛ si ari u jil Wia-
jaŋ nɛ, ŋii daga ari u laa
sipaaŋ lii Wia-jaŋ nɛ a ku
tuu tiŋteeŋ. 10 Nii-la titia
si ku tuu tiŋteeŋ, u nɛ
bira jil Wia-jaŋ ŋii a kieli
lere-la kala si hɛ wia nyuŋ,
duu kɛŋ kuŋ-na kala doluŋ.
11 Dol-la u si joŋo pi niaa,
u nɛ ŋla: U pi niaa dɔŋsuŋ
doluŋ di ba wuo ŋaa Yesu
naŋzɔɔba, a leŋ dɔŋsuŋ ma
ba wuo bubul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a leŋ
dɔŋsuŋ maa di ba wuo gɔllɔ
bubul Wia wiaa a pi niaa.
Dɔŋsuŋ ma bibeŋ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii, ka dɔŋsuŋ
ma didagɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii. 12 U pila doluŋ deeŋ
di Wia niaa wuo kaa tiŋ Wia
tiŋtiŋŋaa, a wuo pɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi lɛ
di ba waa wialiŋ ba si laa dii
Kirisito teeŋ. 13 U pɛla lɛ ŋii
a kaa mu yi bua-la lɛ la kala
si jaŋ wuo ku chiŋ wialiŋ la
si laa dii lɛ, a wuo ku jiŋ Wia
Bie si nagɛ ŋii, a ku ŋaa ni-
duoru Wia wiaa lɛ, a wuo ku
nagɛ Kirisito si nagɛ ŋii wii-
kala lɛ. 14 Ŋii-na la bira bi
jaŋ ŋaa haŋbiisi Wia wiaa lɛ.
La bi jaŋ mu sipaaŋ aŋ miirɛ
hariŋ maa a tiŋ wu-wogo-la
la si nia a tigɛ Wia wiaa lɛ.
La bi jaŋ to nialiŋ síi nyia
wiaa aŋ pɛ nyinyisɛ niaa, di
ba joŋ wialiŋ ba si laa dii ta.
15 Ama u maga di la cho dɔŋɔ
a bul wutitii bua-na kala. Di
la nɛ ŋaa ŋii, la jaŋ wuo
waa Wia wiaa lɛ a ku nagɛ
Kirisito si nagɛ ŋii. Nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
nagɛ nuhuobiine naŋdaasiŋ
nɛ. Kirisito nɛ ŋaa nyuŋ.
16 U si ŋaa la kala nyuŋ ŋii,
di naŋdaasi-la kala nɛ mɛrɛ
dɔŋɔ lɛ a titiŋ ba tiŋtiŋŋaa
woruŋ, yara-la jaŋ waa. La
wasa kɛŋ yarida aa cho dɔŋɔ
woruŋ.

Mii-falii-la la si kɛnɛ Kirisito teeŋ

17 Wia doluŋ lɛ mii chɛ
di mi bul wii nɛ pima ari
siifiɛsiŋ. Wialiŋ nialiŋ si bi
Wia jiŋ síi ŋaa aŋ bibiinɛ,
ba ŋaa wu-pɛiba nɛ. Ma-na
bira sí wialiŋ ŋaa. 18 Birimiŋ
tɔ ba wu-jimiŋ nɛ. Ba bi

jaŋ wuo na miisi-la Wia si
joŋo pi niaa, bɛɛ wiaa ba
bi wii-kala jiŋ, aŋ kɛŋ tuɔ-
hɛɛŋ maa. 19 Ba joŋ hiisiŋ
chɔmɔ nyua nɛ, aŋ joŋ ba
titia hɛ wu-liiliŋ ŋaaniŋ lɛ,
aa hihiɛnɛ di ba gɔllɔ ŋaa
disiŋ-na kala. 20 Ŋii dee
Kirisito dagɛma. 21 Ma nii
Yesu wiaa nɛ. Ba dagɛma u
wiaa ma nɛ. Wialiŋ kala saa
ŋaa wutitiiba nɛ. 22 Ma fa si
nagɛ ŋii buŋbuŋ-la, má joŋu
ta. Ba fa nyisɛma a cheima
nɛ. 23 Má leŋ di Wia kɛŋ ma
tuɔbiinaa kala birimɛ di ba
ŋaa ku-falia. 24 Ma tuɔbiiŋ-
falia-la nagɛ Wia si nagɛ ŋii
nɛ. Wia nɛ joŋo pima. Ŋii
wiaa, má to ma tuɔbiinaa
deeŋba hariŋ, di ma sɛnɛ
kɛŋ tuɔ-pula Wia sipaaŋ a sí
disinniŋ ma kɛŋ.

25 Ŋii wiaa, ma bira sí wiaa
nyinyia. Má leŋ di nuu-
kala bul wutitii a pi u dɔŋɔ
tiina, bɛɛ wiaa la kala nagɛ
naŋdaasiŋ nɛ a ku mɛrɛ
dɔŋɔ lɛ a ŋaa kubala. 26 Di
ma nɛ na baaniŋ, ma sí leŋe
di ma baaŋ-la leŋ di ma juu
haachɛ lɛ. Ma bira sí leŋe
di ma na baaniŋ di wia tuu
juu. 27 Ma sí leŋe di Sitaani
na woŋbiiŋ a nyisɛma di ma
ŋaa haachɛ. 28 Nii-la kala
fa síi gaa, u maga duu leŋ
gaariŋ, aŋ kɛŋ u nisaa faasa
tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ a wuo na
ku-la kala u síi chɛ u titia lɛ,
aŋ wuo pɛ summoo ma lɛ.
29 Ma sí leŋe di wu-bɔŋ kala
lii ma niiŋ lɛ. Má bul wu-
zɔmɔ-la síi juu niaa digilaa
bua-la lɛ si maga, a leŋ di
wialiŋ ma síi bul pɛ nialiŋ lɛ
síi jegili wialiŋ. 30 Ma sí leŋe
di Wia Diŋ-zɔŋ-la tuɔŋ chei.
U nɛ Wia joŋo hɛma lɛ. U
ŋaa magiliŋ ma lɛ a dagɛ ari
Wia jaŋ laama ta tapulii-la
Kirisito sí jaŋ miira kɔ. 31 Má
joŋ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ kala
ta. Di nuu nɛ ŋaa wii juuma
lɛ, ma sí joŋo hɛ ma tuɔŋ
lɛ. Ma sí tɛru, ma sí baaniŋ
na. Ma sí goŋ ŋaa niaa nyuŋ.
Ma sí niaa yiriŋ chichei. Ma
bira sí wu-bɔŋ kala kala ŋaa.
32 Ama má kɛŋ zile dɔŋɔ lɛ,
a fifá dɔŋɔ nennige. Má joŋ
wiaa chichɛ dɔŋɔ, ari Wia si
to Kirisito lɛ a joŋ ma wu-
bɔŋŋɔɔ kala chɛma ŋii.

5

Ma hɛ Kirisito pulumuŋ tuɔŋ

1 Ma ŋaa Wia bii-chooloo
nɛ. Ŋii wiaa, má chichesi
Wia wu-ŋaalaa. 2 Má cho
dɔŋɔ ari Kirisito si chola ŋii
a suu la wiaa. U joŋ u titia
a pi Wia. Ba kpuu ari ba si
yie kpu pusuŋ a nyiga pi Wia
ŋii, u suɔra siŋ.

3 Ma si ŋaa Wia niaa ŋii,
u maga di ma liisɛ ma titia
ha-chɔruŋ ari ba-chɔruŋ wu-
ŋaalaa lɛ, a bira liisɛ ma titia
disinniŋ kala lɛ, a sí niaa
kiaa lilaa. 4 Ma sí wu-liiliŋ
ari wu-tɔɔnuŋ ma bubul. Ma
sí sisii-tɔɔnuŋ ma sii. U
bi maga di Wia niaa ŋiŋaa
wiaa deeŋba. Ama u maga
di ma lulɔllɛ Wia nɛ bua-na
kala lɛ. 5 U maga di ma jiŋ
woruŋ, ari nialiŋ síi ŋaa ha-
chɔruŋ ari ba-chɔruŋ wiaa
ari nialiŋ síi ŋaa disinniŋ,

ari nialiŋ si kɛŋ niaa kiaa
lilaa, niaa deeŋba kala bi jaŋ
dii kialiŋ Wia si ŋaa bil u
niaa lɛ, u-na Wia ari Kirisito
kuorii-la tuɔŋ. 6 Ma sí leŋe
di nuu-kala bul wu-tɔɔnuŋ a
nyisɛma. Wiaa deeŋba nɛ
leŋe Wia baaniŋ sisii nialiŋ
si bi u niiŋ ka to nyuŋ. 7 Ŋii
wiaa, má liisɛ ma titia ni-yiri
deeŋba lɛ. 8 Bua kubala lɛ
ma ma fa hɛ birimiŋ tuɔŋ
nɛ, ama la Tiina Yesu leŋe
ma lɛɛlɛ hɛ pulumuŋ tuɔŋ
nɛ. Ŋii wiaa, má leŋ di ma
wu-ŋaalaa nagɛ nialiŋ si hɛ
pulumuŋ tuɔŋ síi ŋaa ŋii.
9 Pulumuŋ tuɔŋ wu-ŋaalaa
zɔmɔ nɛ a pɛ ŋaa wutitiiba,
aa to Wia woŋbiiŋ. 10 U
maga di ma gunnɛ wialiŋ ma
si jaŋ ŋaa di la Tiina Yesu
tuɔŋ tɔrɛ nɛ. 11 Birimiŋ tuɔŋ
wu-ŋaala-la niaa síi ŋaa, má
liisɛ ma titia ba lɛ. Niaa
dɔŋsuŋ hɛ birimiŋ tuɔŋ aa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. Ama má
joŋ ba bubuɔŋ ta a leŋ niaa
jiŋ wialiŋ ba síi ŋaa bi zɔŋ.
12 U paala kɛŋ hiisiŋ nɛ di
la bul wialiŋ ba si luɔraa
ŋaa. 13 Kuŋ-na kala nɛ hɛ
pulumuŋ tuɔŋ, ba yie nau
nɛ. Kuŋ-kala síi chaanɛ kɛŋ
pulumuŋ nɛ. 14 Ŋii wiaa nɛ
tii ba bul, "Ma nialiŋ si piŋ
doŋ a nagɛ ma suba, má sii
doŋ lɛ. Kirisito jaŋ chaana
hɛma lɛ."

15 Ŋii wiaa, má pɔ ma titia
lɛ ari ma wu-ŋaalaa lɛ. Ma
sí ni-yaaraa nagu. Má ŋaa
wiaa a nagɛ nialiŋ si kɛŋ
wu-jimiŋ. 16 Tapulaa deeŋba
niaa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. Ŋii
wiaa bua-na kala lɛ di ma
nɛ na woŋbiiŋ, má ŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ aa bul wu-zɔŋŋɔɔ.
17 Ma sí yaaru, u maga di ma
jiŋ wii-la síi tɔrɛ la Tiina Wia
tuɔŋ aa ŋaaba. 18 Ma sí siniŋ
nyua bubugi. Di niaa nɛ
nyua siniŋ bugi, ba yie ŋiŋaa
wu-liiliŋ nɛ. U jaŋ cheima.
Ama má leŋ di Wia Diŋ-zɔŋ-
la hɛma lɛ a titiŋ. 19 Di ma
nɛ ku hilimi a bul wiaa pipi
dɔŋɔ, má yiyii yiilaa ba síi
yirɛ Saams a didɛnnɛ Wia,
a yii yiila-la dɔŋsuŋ maa síi
dagɛ Kirisito wiaa. Ma tuɔŋ
ma lɛ má yii yiilaa a didɛnnɛ
la Tiina Kirisito. 20 Bua-na
kala lɛ ari wii-na kala lɛ, má
lɔllɛ la Nyimma Wia. Má to
la Tiina Yesu Kirisito lɛ a ŋaa
ŋii.

Haalaa ari baalaa mɛlɛ si maga duu nagɛ ŋii

21 La síi fá la Tiina Kirisito
wiaa ŋii, u maga di la
tuto dɔŋɔba niiŋ wiaa nɛ.
22 Haalaa, má tuto ma balaba
niiŋ ari ma síi to Kirisito
ŋii. 23 Haalaa maga di ba
ŋaa ŋii nɛ, bɛɛ wiaa baalaa
nɛ kɛŋ doluŋ haalaa nyuŋ
ari Kirisito si kɛŋ doluŋ ŋii
nialiŋ si laa u wiaa dii aa
hilimi nyuŋ, ka ba ŋaa u
yaraa. U nɛ saa bira ŋaa
ba Laataara. 24 Nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi síi
to Kirisito niiŋ wiaa ŋii, ŋii
titia nɛ haalaa ma maga di
ba tuto ba balaba niiŋ wiaa.
25 Baalaa, má cho ma haalaa,
ari Kirisito si cho nialiŋ si
laa Wia wiaa dii aa hilimi
ŋii, u suu ba wiaa, 26 a piisɛ
ba disinniŋ ta, a fo ba wu-
bɔŋŋɔɔ kala ma ta ari liiŋ, a

tiŋ Wia niiŋ wialiŋ ba si nia
wiaa. 27 U ŋaa ŋii di nialiŋ
si laa u wiaa dii aa hilimi,
di ba wuo zɔŋ kiŋkɛŋ, a
tutul u teeŋ, a sí wu-bɔŋ kala
kɛŋ muapilii maa, a bira sí
ŋmaamu muapilii maa, a sí
wu-bɔŋ kala yiri ma ŋaa, a
ŋaa nialiŋ si bi disinniŋ kɛnɛ
Wia sipaaŋ a sí wii-kala ŋaa
chei. 28 Yesu si cho nialiŋ si
laa u wiaa dii aa hilimi ŋii,
ŋii titia nɛ u maga di baalaa
cho ba haalaa, ari ba si cho
ba titia ŋii. Baal-la kala si
cho u haala, u cho u titia nɛ.
29 Nuu-kala bi u titia bɛrɛ,
ama u cho u titia a bibeŋ u
titia nyuŋ woruŋ, ari Kirisito
síi beŋ nialiŋ si laa u wiaa dii
aa hilimi nyuŋ ŋii. 30 Kirisito
yie ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa la ma
ŋaa u naŋdaasiŋ nɛ a mɛrɛ
u yaraa lɛ. 31 Wiiŋ deeŋ wiaa
nɛ tii baala yie leŋ u nyimma
ari u naaŋ, ka ba di u haala
mɛrɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ chal-bala.
32 Wu-kpuŋkpere deeŋ ŋaa
wu-bal nɛ a faa. Kirisito ari
nialiŋ si laa u wiaa dii aa
hilimi wiaa nɛ mi bubul ŋii.
33 U saa nagɛ ŋii nɛ ma ma
lɛ. U maga di nuu-kala cho u
haala ari u si cho u titia ŋii,
u maga di haala ma pi u bala
jirima nɛ.

6

Pɔɔl bul haŋbiisiŋ ari ba nyimmaba ari ba naaŋba wiaa

1 Haŋbiisiŋ, u maga di
ma tuto ma nyimmaba ari
ma naaŋba niiŋ. Ŋii níi to
Wia woŋbiiŋ. 2 Má zizil ma
nyimmaba ari ma naaŋba
ari ba si bul ŋii Wia teniŋ
tuɔŋ. Wialiŋ Wia si dagɛ
niaa di ba tuto, ba tuɔŋ deeŋ
nɛ kɛŋ time. 3 Di ma níi
zil ma naaŋba ari ma ny-
immaba, Wia jaŋ pɛma lɛ di
ma na di-zɔmuŋ, a kɛŋ mii-
duduoŋ dunia deeŋ lɛ. 4 Ma
nyimmaba, ma sí ma biiriŋ
walimu kiŋkɛŋ di ba baaniŋ
sisii ma nyuŋ. Má beŋba a
dagɛba woruŋ, duu nagɛ ari
Wia titia nɛ dagɛba woŋbiiŋ
ba tuto.

Pɔɔl bul yosuŋ ari ba tiŋŋaa wiaa

5 Ma yosuŋ, má tuto nialiŋ
si tiima niiŋ dunia deeŋ lɛ.
Má zizilba a fifába. Má kɛŋ
wutitii a tutoba ari Kirisito
nɛ ma tuto. 6 Má si leŋe
di ma tiŋŋaa beŋma aŋ ka
ma-na titiŋ woruŋ, a sí chɛ
di ma tiŋ di ba bɛsɛma lɛ.
Ama má tiŋ ari ma timaa
pi Kirisito nɛ a kɛŋ tuɔ-bala,
aa ŋaa wialiŋ Wia si cho.
7 Má kɛŋ tuɔtɔruŋ titiŋ ma
tiŋtiŋŋaa, ari ma tima pipi
Kirisito nɛ, nuhuobiine dee
ma timaa pa. 8 Ma jiŋ di nuu
nɛ tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ, la Tiina
Wia jaŋ joŋ ku-zɔŋ a ṯimu,
di tiina ŋaa yomo koo u tii u
titia nɛ. 9 Ma nialiŋ ma si kɛŋ
yosuŋ, má kɛŋba woruŋ, ma
síba walimu. Ma jiŋ ari ma
kala tiina ŋaa kubala nɛ a hɛ
Wia-jaŋ. La kala ŋaa kubala
nɛ u teeŋ. U bila kaa pɔrɛ.

Kialiŋ Wia si joŋo pila di la kaa yuo Sitaani

10 Wii-la mi síi chɛ mi bul,
u wu-kaaniŋ nɛ ŋla: Mii

chɛ di ma kɛŋ doluŋ la Ti-
ina Wia teeŋ a wasa kɛnu
woruŋ. U jaŋ wuo pima
doluŋ deeŋ. 11 Sitaani kɛŋ
wu-jimiŋ kiŋkɛŋ aa nyisɛ
niaa. Ama má kɛŋ ma titia
woruŋ a yuo laa ma titia
Sitaani teeŋ. Ma nagɛ laali-
yuoroo nɛ. Má laalɛ laali-
yuori gɛnni-la kala Wia si
joŋo pima. 12 Ama la bi
naga nialiŋ síi yuo nuhuo-
biinee. Laa yuo Sitaani ari
u haritooroo nɛ, ari kuŋ-
kala si kɛŋ doluŋ nialiŋ si
hɛ birimiŋ tuɔŋ teeŋ. Dunia
deeŋ ari dol-bɔmɔ-la kala si
hɛ wia nyuŋ, ba nɛ laa yuo.
13 Ŋii wiaa, má laalɛ laali-
yuori kiaa Wia si joŋo pima,
di tapulii-la wu-bɔŋŋɔɔ síi
chɛ di ba ŋaama lɛ, di ma
wuo ŋaa siri a china gbɛrɛ.
14 Má chiŋ kpaŋ kpaŋ, má
leŋ di wutitii-la ma si nia
nagɛ ma laali-yuori damɛrɛ
a vɔɔ ma tiŋa lɛ, a leŋ di
tuɔ-pula nagɛ ma hɔɔ-gɛriŋ
a tɔ ma hariŋ ari ma sipaaŋ
kala, 15 a leŋ di Yesu wu-
zɔmɔ-la ŋaa ma laali-yuori
nɛŋtɛŋŋɛɛ. Yesu wu-zɔmɔ-
la pɛ niaa lɛ ba hɔŋ ari
yarifiɛlaa. 16 U ŋii hariŋ lɛ
nɛ má leŋ di ma yarida dol
a nagɛ hɔɔ-la laali-yuoroo si
joŋo kɛrɛ ba bɔyɛ. Di ma
nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo kɛrɛ
laa ma diŋdɔŋ hɛŋŋɛɛ kala
u si joŋo a yuoma. Hɛŋŋɛɛ
deeŋba bieru a nagɛ nyiniŋ
síi bieru ŋii nɛ. 17 Wia si
laama ta ŋii, u maga duu
nagɛ nyuŋ-chuulo nɛ di ma
joŋo chu, aŋ joŋ tokobii-la
si hɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la teeŋ a
kori a yuo laaliŋ. Tokobii-
la nɛ ŋaa Wia wiaa. 18 Má
leŋ di Wia Diŋ-zɔŋ-la pima
doluŋ di ma chuɔlɛ Wia bua-
na kala lɛ a sulu wii-wii-kala.
Ma síi ŋaa ŋii, má pɔ woruŋ
a sí doŋ diɛgu, aŋ pɛsɛ, aa
chuɔlɛ Wia pipi Wia niaa
maa. 19 Má sul Wia pimi
maa di Wia pimi nyu-duoŋ,
a wuo dagɛmi ŋii mi si jaŋ
to a bul Yesu wu-zɔmɔ-la fa
si faa a pi niaa. 20 Mi síi
bul Kirisito wu-zɔmɔ-la aa pi
niaa ŋii, ŋii nɛ tii ba kɛŋmi
kaa hɛ chɔrumɔɔ. Má sul
Wia pimi di mi wuo bul Wia
wiaa ari nyu-duoŋ, ari mi si
maga di mi bul ŋii.

Wu-kaaniŋ

21 Mii chɛ di ma jiŋ mi
si nagɛ ŋii nɛ, a bira jiŋ
tiŋtimii-la mi síi tiŋ. Mi
naaŋbii-chooluŋ Tikikas si
ŋaa la Tiina Yesu tiŋtinni-
titii, u jaŋ bul mi wiaa kala,
22 di ba wuo leŋ di ma nyuŋ
nyaasɛ. Ŋii nɛ tii mi timu ma
teeŋ.

23 La Nyimma Wia ari la
Tiina Yesu Kirisito jaŋ leŋ
di la naaŋbiiri-la kala si
laa Yesu wiaa dii hɔŋ ari
yarifiɛlaa, a kɛŋ yarida, a
cho dɔŋɔ. 24 Nialiŋ si cho la
Tiina Yesu Kirisito a kaa mu
deeŋ deeŋ, Wia jaŋ fá niaa
deeŋba kala nennige.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI FILIPA NIAA

1 Mi-na Pɔɔl ari Timoti nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ aa pi
Wia niaa kala si hɛ Filipa lɛ a
laa Yesu Kirisito wiaa dii. La
ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinnaa
nɛ. 2 Laa ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi nihiasiŋ
ari nialiŋ si pɛ nihiasi-la lɛ.

La Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ,
ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl chuɔlɛ Wia pipi Filipa niaa

3-4 Bua-na kala lɛ di mi
nɛ liisi ma wiaa, mi yie
chuɔlɛ Wia pipima nɛ. Mi
yie lɔllu a mu tigɛ ma wiaa
ari tuɔtɔruŋ nɛ. 5 Mi yie lɔllɛ
Wia a tiŋ ŋii ma si pɛmi lɛ
mi bul Wia wu-zɔmɔ-la a pi
niaa. Ma pɛmi lɛ a lii tapulii-
la ma si nii Wia wu-zɔmɔ-la
a kaa kɔ jiniŋ. 6 Mi laa dii ari
Wia si pɛma lɛ ma tiŋ tiŋtiŋ-
zɔmɔ-la ŋii, u jaŋ pɛma lɛ
di ma tima mu yi tapulii-la
la Tiina Yesu Kirisito si jaŋ
kɔ. 7 Mii biinɛ ma wiaa nɛ
woruŋ. U ŋaa woŋbii nɛ di
mi ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa Wia fá
la di ma kala nennige. A tiŋ
Wia wu-zɔmɔ-la wiaa nɛ ba
kɛŋmi kaa tɔ dia. Bua deeŋ
lɛ la kala dii daŋsia a mu tigɛ
Wia wu-zɔmɔ-la lɛ duu ŋaa
wutitii, a leŋ u chiŋ kpaŋ
kpaŋ. Wiaa deeŋba kala lɛ
ma pɛmi lɛ nɛ woruŋ. 8 Mii
biinɛ ma wiaa nɛ woruŋ.
Wia nɛ ŋaa mi daŋsia ari
wiiŋ deeŋ lɛ. Chonu-la mi si
choma lii Kirisito Yesu teeŋ
nɛ. 9 Mii sul Wia duu leŋ
di ma cho dɔŋɔ, di chonu-
la wasa yugɛ kiŋkɛŋ, a biraa
sulu duu pima wu-jimiŋ di
ma wuo jiŋ wii-na kala ma
síi ŋaa bubuɔŋ. 10 Wu-jimii-
la jaŋ leŋ di ma liisɛ wu-
zɔŋŋɔɔ a pi ma titia. Di
ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo
liisɛ ma titia disinniŋ lɛ, a
sí wii-kala ŋaa chei a mu yi
tapulii-la Kirisito si jaŋ kɔ.
11 Ma si kɛŋ tuɔ-pula Wia
sipaaŋ ŋii, ma jaŋ wuo to
Yesu Kirisito lɛ a wasa ŋaa
tuɔ-pul wu-ŋaalaa. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, niaa jaŋ dɛnnɛ Wia
duu yiriŋ yirɛ.

Pɔɔl si duu jaŋ joŋ u titia bil a mu tigɛ Kirisito tiŋtiŋŋaa wiaa

12 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ
di ma jiŋ ari wialiŋ si ŋaami
lɛ leŋe wu-zɔmɔ-la mi síi bul
wasa mu sipaaŋ nɛ. 13 Nialiŋ
síi beŋ nialiŋ ba si kaa tɔ dia
ari nuu-kala jima ari Kirisito
wiaa nɛ tii ba kɛŋmi kaa
tɔ dia. 14 Mi si hɛ dia-la
lɛ pɛ la naaŋbiiriŋ dɔŋsuŋ
lɛ ba wasa chiŋ la Tiina
Yesu wialiŋ ba si laa dii lɛ
woruŋ. Ba bira kɛŋ nyu-
duoŋ a bubul Wia wiaa, aŋ
bi fawulluŋ ka fá.

15 Mi jima ari niaa dɔŋsuŋ
ka bul Kirisito wiaa a
pipagisɛ nɛ ari yaribieriŋ,
aŋ pɛ ŋaa yuo-hɛɛrɛɛ. Ama
dɔŋsuŋ ma kɛŋ ba tuɔbiiŋ-
zɔŋŋɔɔ a bubul Kirisito

wiaa. 16 Nialiŋ síi to ba
tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ lɛ a bubul
Kirisito wiaa chomi nɛ. Ba
jima ari Wia nɛ liisɛmi di
mi bul u wu-zɔmɔ-la a pi
niaa. 17 Nialiŋ si bul Kirisito
wiaa a pipagisɛ yie to ba titia
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ. Ba bi wutitii
kɛnɛ. Mi si hɛ dia lɛ ŋii, ba
chichɛ di mi na hɛɛŋ a yugɛ.
18 Ama mi-na teeŋ u bi wii-
kala kɛnɛ. Di tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ
nɛ koo di tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ nɛ
ba kaa bul, mi tuɔŋ tɔrɔ nɛ
ari ba síi bul Kirisito wiaa.

19 Mi tuɔŋ ma jaŋ tɔrɛ
a mumu. Mi jima ari ma
chuɔlɛ Wia pipimi nɛ. Ŋii
wiaa a tiŋ ma Wii-sula ari
Yesu Kirisito Diŋ-zɔŋ-la lɛ,
mi jima ba jaŋ liisɛmi ta.
20 Wii-la mi síi chɛ kiŋkɛŋ
ari wii-la mi síi yiɛlɛ nɛ ŋla:
Mi bi jaŋ kɔ di mi ŋaa wii a
mu tigɛ tiŋtimii-la mi síi tiŋ
di hiisiŋ diimi, ama a suomi
jiniŋ a kaa mu, bua-na kala
lɛ, mi jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ a bul
Wia wiaa. Di mi nɛ weye
koo di mi nɛ suba, mi jaŋ joŋ
mi titia bil a mu tigɛ Kirisito
tiŋtimii-la wiaa, duu yiriŋ
yirɛ. 21 Mi-na teeŋ, di mi nɛ
kɛŋ miisiŋ, mi kɛnu Kirisito
teeŋ nɛ. Di mi nɛ suba maa,
mi jaŋ na nyuuruŋ u teeŋ.
22 Di mi nɛ hɛ mi miisiŋ lɛ,
mi jaŋ faasa tiŋ, di ni-daŋ
nii Wia niiŋ wiaa. Di mi
nɛ bira suba maa, mi jaŋ na
nyuuruŋ. Mi bi jiŋ ba ku-
la mi si jaŋ liisɛ. 23 Mi hɛ
wiaa deeŋba balia pɛgɛ nɛ.
Mi fa cho nɛ woruŋ di mi sii
dunia deeŋ lɛ a mu Kirisito
teeŋ. U nɛ kpia mi si jaŋ
hɛ dunia deeŋ lɛ. 24 Ama u
jaŋ ŋaa wu-zɔŋ a pima di mi
nɛ hɛ mi miisiŋ lɛ. 25 Mi laa
wiiŋ deeŋ dii nɛ ari mi jaŋ
hɛ ma teeŋ dunia deeŋ lɛ, di
mi wuo pɛma lɛ di ma waa a
mu tigɛ wialiŋ ma si laa dii
lɛ, aŋ pɛ kɛŋ tuɔtɔruŋ ba lɛ.
26 Ŋii wiaa, di mi nɛ miira kɔ
ma teeŋ, ma jaŋ na woŋbiiŋ
a dɛnnɛ Yesu Kirisito a tiŋ mi
wiaa.

27 Má leŋ di ma wu-ŋaalaa
tuto Wia wu-zɔmɔ-la mi si
bula pima a tigɛ Kirisito lɛ.
Di ma nɛ ŋaa ŋii, di mi nɛ
hɛ ma teeŋ koo di mi nɛ tuo,
mi jaŋ wuo nii ari ma faasa
chiŋ nɛ kpaŋ kpaŋ a kɛŋ nii-
bala, a leŋ di ma tuɔbiinaa
ku pɛ dɔŋɔ lɛ, a faasa hɛ
doluŋ a pipɛ dɔŋɔ lɛ a mu
tigɛ Wia wu-zɔmɔ-la ma si
laa dii lɛ. 28 Ma sí leŋe di
fawulluŋ kɛŋma a mu tigɛ
ma diŋdɔŋŋɔɔ lɛ. Wiiŋ deeŋ
chaasa dagɛba ari ba jaŋ
lɛl, ama Wia jaŋ laa ma-na
ta. 29 Ma-na, Wia nɛ pima
woŋbiiŋ di ma laa Kirisito
wiaa dii aŋ pɛ na hɛɛŋ a tiŋ
u wiaa. 30 Laal-la ma si na di
mii yuo buŋbuŋ, a bira nii di
mi haa yuo, ma ma jaŋ wuo
yuou.

2

Kirisito si kɛŋ u titia muuri, Wia joŋ yiri-baliŋ pu

1 Di Kirisito pɛma lɛ ma
miisiŋ lɛ, a pɛma lɛ di ma
dɔŋsuŋ ma nyusuŋ nyaasɛ, a
pɛma lɛ ma cho dɔŋɔ di ma
tuɔsaa piŋ di-bala, a leŋ di
Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛ ma tuɔsaa
lɛ a titiŋ, a pɛma lɛ di ma fifá

ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa nennige,
2 ŋii wiaa má kɛŋ tuɔ-bala,
a wasa cho dɔŋɔ, a kɛŋ nii-
bala, ŋii jaŋ wuo leŋ di mi
tuɔŋ faasa tɔrɛ. 3 Wii-na
kala ma síi ŋaa lɛ, ma sí
ma titia tuɔtɔruŋ to, a ma
sí ma titia ma lɛ bibigisu.
Ama má leŋ di ma siaa fiɛlɛ
dɔŋɔ nyuŋ, a beŋ di niaa
dɔŋsuŋ yuga kiima. 4 Di nuu
níi ŋaa wii, u sí ŋaa chichɛ
duu pɛ u duŋduŋ lɛ. Ama ú
ŋaa chichɛ duu pɛ nuu-kala
lɛ nɛ. 5 Ma maga ma nagɛ
ŋii Yesu Kirisito si naga nɛ
ma tuɔbiinaa lɛ. 6 U fa kɛŋ
Wia nagisiŋ nɛ, ama u fa bi
biina duu fugɛ u titia duu
di Wia magɛ dɔŋɔ. 7 Ama
u titia tuɔtɔruŋ lɛ, u joŋ u
Wia nagisiŋ ta aŋ ku tima pi
Wia. Ba si lulu, u ku nagɛ
nuhuobiine, 8 a kɛŋ u titia
muuri, a to Wia niiŋ a mu yi
bua-la lɛ u síi suu. Ba paala
kpaasu mɛrɛ daa-gɛsɛɛ nyuŋ
nɛ u suu. 9 A tiŋ wiiŋ deeŋ
lɛ Wia chisu a kɛnu kaa jil
Wia-jaŋ, a pu yiri-la si yuga
kii yiri-na kala. 10 Ŋii wiaa
Yesu doluŋ lɛ, kialiŋ kala si
hɛ Wia-jaŋ ari kialiŋ si hɛ
tiŋteeŋ ari lɛlɛɛ-jaŋ, ba kala
jaŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a
chuɔlu. 11 Nuu-kala jaŋ suri
u niiŋ a bul ari Yesu Kirisito
nɛ ŋaa u Tiina. Di wiiŋ deeŋ
nɛ ŋaa, la Nyimma Wia yiriŋ
jaŋ yirɛ.

Má chaanɛ a nagɛ chɛŋwulaa dunia lɛ

12 Ŋii wiaa mi naaŋbii-
chooloo, má tuto mi niiŋ ari
ma fa síi to ŋii bua-la lɛ mi
fa si hɛ ma teeŋ. Lɛɛlɛ mi
tuo ma teeŋ, ari ŋii kala ma
ha to mi niiŋ. Wia laama ta
nɛ, ama má fá fawulluŋ, aŋ
kɛŋ ma titia muuri, a titiŋ,
aŋ na ku-la Wia si si u jaŋ
joŋo pima. 13 Má ŋaa ŋii, bɛɛ
wiaa, Wia hɛ ma teeŋ bua-na
kala lɛ a kɛŋma a titiŋ nɛ. U
jaŋ ŋaa ma tuɔtɔrɛ wii di ma
níi ŋaa wialiŋ u síi chɛ.

14 Di ba nɛ si di ma
ŋaa wii, ma sí kaa lɛrɛ,
di ma níi ŋaa, ma sí wiaa
gurimu. 15-16 Di ma nɛ tiŋ
ma tiŋtiŋŋaa woruŋ, ma jaŋ
ŋaa tuɔ-pul timma a sí wii-
kala chei. Ma jaŋ bira ŋaa
Wia biiriŋ a hɛ haachɛ diiree
ari ni-bɔŋŋɔɔ tuɔŋ dunia
deeŋ lɛ. Ŋii wiaa, u maga
di ma tuto Wia niiŋ wialiŋ
si pima miisiŋ, di ma wuo
chaanɛ niaa deeŋba tuɔŋ,
ari chɛŋwulaa si chaanɛ ŋii
wia nyuŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋla,
mi jaŋ wuo bɛsɛ mi titia lɛ
a mu tigɛ mi tiŋtimii-la kala
mi si tima, tapulii-la la Tiina
Yesu Kirisito si jaŋ kɔ. Ŋla nɛ
jaŋ dagɛ ari tiŋtimii-la kala
mi si tima bi pɛi ŋaa. 17-18 A
tiŋ ma si laa Wia wiaa dii,
ma nagɛ puna-la ba si yie
kpu a pi Wia. Di ba paala
kpumi a tiŋ wu-zɔŋŋɔɔ ma
si ŋaa Wia sipaaŋ, mi ŋaa
siri nɛ di mi suu. Ŋii leŋe
mi tuɔŋ tɔrɛ ma nyuŋ ŋii.
Má leŋ ma ma tuɔŋ tɔrɛ mi
nyuŋ.

Pɔɔl bul Timoti ari Ɛpafodaatis wiaa

19 Mii yiɛlɛ ari la Tiina
Yesu doluŋ lɛ mi jaŋ tiŋ

Timoti duu kɔ ma teeŋ lɛɛlɛ.
Duu nɛ kɔ ma teeŋ aŋ miira
ku bul ma wiaa pimi, mi
tuɔŋ jaŋ tɔrɛ. [20] U duŋduŋ
nɛ nii-la si chil ma wiaa ari
mi ma si chil ma wiaa ŋii.
[21] Niaa dɔŋsuŋ chil ba titia
wiaa nɛ. Ba bi Yesu Kirisito
wiaa chila. [22] Ma ma titia jiŋ
ŋii Timoti si naga nɛ. U pɛmi
lɛ bubul Wia wu-zɔmɔ-la a
nagɛ bie si yie pɛ u nyimma
lɛ ba titiŋ ŋii nɛ. [23] Di mi nɛ
ku jiŋ ŋii wialiŋ si nagɛ mi
teeŋ, mi jaŋ timu duu kɔ ma
teeŋ. [24] Ama mi wii-wii-kala
hɛ Wia teeŋ nɛ. Mi jima u bi
jaŋ dieni ka di mi titia kɔ ma
teeŋ.

[25] Mi bee na ari u
maga di mi tiŋ la naaŋbie
Ɛpafodaatis duu kɔ ma teeŋ
nɛ. U ŋaa mi tiŋtinni dɔŋ
nɛ aŋ pɛ ŋaa mi laali-yuori
dɔŋ ma. Ma nɛ timu u kɔ
mi teeŋ a pɛmi lɛ ari wii-
la mi síi chɛ. [26] U faa biinɛ
ma wiaa nɛ di u ku nama,
ama u tuɔŋ cheye a tiŋ ma si
nia ari u bi yarifiɛlaa kɛnɛ.
[27] Wutitii, u wiila nɛ, a fa ka
mua duu suba, ama Wia fáu
nennige a leŋ u duori. Di
Ɛpafodaatis nɛ fa suba, mi
tuɔŋ fa jaŋ faasa chei. Ama
Wia fámi nennige a bi leŋe
u suu. [28] Ŋii wiaa mi siiŋ
faasa fiɛsɛ nɛ kiŋkɛŋ duu kɔ
ma teeŋ nɛ, di ma nau di
ma tuɔŋ bira tɔrɛ, di mi ma
tuɔŋ bira tɔrɔ. [29] Ŋii wiaa, la
Tiina Yesu doluŋ lɛ, má laau
woruŋ ari tuɔtɔruŋ. Má pipi
ni-yiri deeŋba jirima. [30] A
mu tigɛ Kirisito tiŋtiŋŋaa
wiaa, u joŋ u miisiŋ bil, u fa
ka mua duu suba. U ŋaa ŋii
duu wuo pɛmi lɛ, bɛɛ wiaa
ma titia faa chɛ di ma pɛmi
lɛ nɛ aŋ bi wuo pɛ.

3

Pɔɔl bi u nyuŋ joŋo hɛ wialiŋ nuhuobiinee síi ŋaa ba yaraa lɛ

[1] Mi naaŋbiiriŋ, wii-la wu-
kaaniŋ mi síi chɛ mi bula
pima nɛ ŋla: Má jujuɔsɛ
la Tiina Wia sipaaŋ. Mi
laa sipaaŋ bul wiiŋ deeŋ nɛ
pima nɛ, aŋ bira chichɛ di mi
bul u titia ŋla. Mi bi jaŋ kɔ
di mi lɔlɔ ari wii-la buluŋ.
Wialiŋ jaŋ pɛma lɛ di ma sí
wu-bɔŋ kala juu.

[2] Má pɔ ma titia lɛ ari
nialiŋ si ŋaa wiaa ari vahiŋ
síi ŋaa ŋii, a pɔ ma titia ni-
bɔŋ wu-ŋaalaa lɛ. Má kɛŋ
ma titia ari nialiŋ si pɛsɛma
lɛ di ma keri ma penee. [3] La
nɛ paala chaasa ŋaa nialiŋ
si sɛnɛ keri ba penee, bɛɛ
wiaa la-na to Wia Diŋ-zɔŋ-
la niiŋ lɛ nɛ aa chuɔlɛ Wia.
Ŋii wiaa, laa juɔsɛ Kirisito
Yesu teeŋ nɛ. La-na sipaa tuo
wialiŋ niaa síi ŋaa ba yaraa
lɛ. [4] Mi-na nɛ paala maga
di mi kɛŋ nyu-duoŋ a tiŋ
wialiŋ niaa síi ŋaa ba yaraa
lɛ. Di nuu-kala nɛ biina
ari u jaŋ wuo joŋ u nyuŋ
a hɛ wialiŋ nuhuobiinee síi
ŋaa ba yaraa lɛ, mi-na jaŋ
paala wuo bul ari mi kii tiina
nɛ. [5] Ba si lulmi, tapul-
chorimuŋ chɛɛŋ nɛ ba keri
mi peniŋ. Mi ŋaa Iziral tiina
titii nɛ, a lii Bɛŋjamiŋ doho.
Mi naaŋ ari mi nyimma ŋaa
Hiiburu timma nɛ. Di J̠u̠u

tiŋŋaa naabalima woŋbii-la
nɛ maa to, mi ŋaa Farisii
tiina nɛ. 6 Mi faa to Ju̱u
tiŋŋaa naabalimaba woŋbii-
la nɛ ari siifiɛsiŋ, a to naasiŋ
dudɔgisɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi. Di nuhuo-
biine nɛ fa jaŋ wuo kɛŋ tuɔ-
pula a tiŋ u síi to Ju̱u tiŋŋaa
naabalimaba woŋbii-la, mi
jaŋ bul ari mi ŋaa ni-pula nɛ.
Mi fa síi to woŋbii-la, mi bi
wii ŋaa chei. 7 Mi fa biina,
wiaa deeŋba kala mi fa si
to jaŋ kɛŋ nyuuruŋ, ama a
tiŋ Kirisito wiaa mi bene ba
ŋaa pɛi nɛ. 8 Mi si ku jiŋ mi
Tiina Yesu Kirisito, mi bene
ari mi tele nɛ wiaa deeŋba
lɛ. Mi chaasa jiŋ ari u nɛ kɛŋ
nyuuruŋ a kii wiaa deeŋba
kala mi fa síi to. A tiŋ Yesu
wiaa mi joŋ wii-kala yuo ta
nɛ. Mi bene ari ba kala nagɛ
nisuruŋ nɛ. Mi ŋaa ŋii di mi
wuo na nyuuruŋ nɛ Kirisito
teeŋ, aŋ pɛ kɛŋ u tuɔ-pula-
la, 9 di la di Kirisito kala ŋaa
kubala. Tuɔ-pula-la mi si
kɛnɛ, u bi mi titia lɛ lia, u
saa bira bi wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto ma
lɛ lia. Ama lɛɛlɛ mi si laa
Kirisito wiaa dii, ŋii nɛ tii mi
kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ. Tuɔ-
pula deeŋ-na lii Wia teeŋ nɛ.
Wia joŋo pi nuu-kala si laa u
wiaa dii nɛ. 10 Wii-la kala mi
síi chɛ nɛ ŋla, di mi jiŋ Yesu
Kirisito, a wuo jiŋ u dol-la si
lii u teeŋ a tiŋ u si sii suuŋ
lɛ, a wuo na hɛɛ-la yiri u si
na a suu. 11 Ŋii lɛ nɛ mi ma
titia jiŋ ari mi jaŋ suu aŋ sii
suuŋ lɛ.

U maga di la hɛ la nyuŋ kala wialiŋ si hɛ la sipaaŋ

12 Wiaa deeŋba mi si bula,
mi ha biba na dɛrɛ, mi ha
bi ni-pula ma ŋaa. Mi ha
hɛ dimɛ nɛ a yuyuo di mi
dii ku-la mi si jaŋ na Yesu
teeŋ. Yesu Kirisito paala laa
sipaaŋ yuo diimi nɛ a tiimi.
13 Mi naaŋbiiriŋ, mi paala
biina ari mi ha bi ku-la na,
ama mi joŋ mi nyuŋ kala
hɛ wu-bala lɛ nɛ di mi ŋaa.
Mi yu wialiŋ si hɛ hariŋ,
aŋ hɛ mi doluŋ kala di mi
na wialiŋ si hɛ mi sipaaŋ.
14 Ŋii wiaa mi fa joŋ mi
sipaaŋ tuulɛ nɛ a mumu di
mi na ku-la Wia si jaŋ to Yesu
Kirisito lɛ a joŋo pimi u jaŋ
lɛ. 15 U maga di nialiŋ kala si
waa Kirisito wiaa lɛ bibiinɛ
wiiŋ deeŋ. Di ma dɔŋsuŋ
ma níi sɛi wii dɔŋ, Wia jaŋ
dagɛma wutitii-la. 16 Wii-la
si maga di la ŋaa nɛ ŋla, má
leŋ di la mu sipaaŋ a tuto
wialiŋ titia la fa síi to a ku
yi lɛɛlɛ.

17 Mi naaŋbiiriŋ, má kala
chichesi mi wu-ŋaalaa. Naa-
buasu-la si maga di ma tuto
nɛ laa dagɛma. Ŋii wiaa, má
tuto nialiŋ si laa ma sipaaŋ.
18 Mi laa sipaaŋ bul wiaa
pima a tigɛ nialiŋ dɔŋsuŋ lɛ,
aŋ ka lɛɛlɛ-na sii-liiriŋ paala
yuori mi siaa lɛ nɛ ka mii
bul. Kirisito suu daa-gɛsɛɛ
nyuŋ ba wiaa, ama nialiŋ
wu-ŋaalaa daga ari ba bi
wii-la u si ŋaa kaa titiŋ. A
tiŋ ŋii wiaa ba di Kirisito
ŋaa diŋdɔŋ nɛ. 19 U didɛriŋ
ba jaŋ mu juu Wia nyiniŋ.
Ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ nɛ
baa to. Ba siiŋ yie fiɛsɛ hiisi

wiaa lɛ nɛ. Ba yie bibiinɛ
dunia kiaa duŋduŋa wiaa
nɛ. 20 Ama la-na ŋaa Wia-
jaŋ niaa nɛ. La hɔnɔ gbɛrɛ
la Tiina Yesu Kirisito duu lii
Wia-jaŋ kɔ nɛ. U nɛ ŋaa la
Laataara. 21 Duu nɛ kɔ, u jaŋ
kɛŋ u dol-la a kaa birimɛ la
yaraa deeŋba si jaŋ pua, di
ba nagɛ u titia yara-la si bi
pua. Dol-la nɛ u kaa bibeŋ
kuŋ-kala. U jaŋ joŋ u doluŋ
a ŋaa wiiŋ deeŋ, a joŋ kuŋ-
kala a hɛ u naasiŋ bubuɔŋ a
bibeŋ.

4

Pɔɔl chagilɛ Filipa niaa

1 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
mi choma nɛ kiŋkɛŋ, mi yie
bibiinɛ ma wiaa nɛ. A tiŋ ma
wiaa, mi tuɔŋ tɔrɔ woruŋ,
mi nyuŋ duori. Ŋii-na, mi
naaŋbii-kpianaba, má chiŋ
la Tiina hariŋ kpaŋ kpaŋ.

2 La dihaalaa Yuoodia ari
Siŋtiki, mii sulma jaŋ-jaŋ di
ma siŋ a tiŋ la Tiina Yesu
wiaa. 3 Ŋ-na mi tiŋtinni
dɔŋ, mii chɛ di ŋ pɛ haalaa
deeŋba lɛ, ka di Kilɛmɛŋt
ari mi tiŋtinni dɔŋsuŋ kala
ma pɛmi lɛ di la hɛ la doluŋ
kala a mu tigɛ Wia wu-zɔmɔ-
la wiaa di ba mu sipaaŋ.
Niaa deeŋba kala yiraa nɛ
hɛ miisiŋ teŋ-la tuɔŋ Wia si
bile.

4 Má jujuɔsɛ Wia sipaaŋ
bua-na kala. Mi jaŋ bira
bula pima di ma jujuɔsɛ Wia
sipaaŋ. 5 Má leŋ di ma
siaa fiɛlɛ nuu-kala teeŋ. Má
ŋiŋaa ŋii, bɛɛ wiaa bua-la lɛ
la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ
kpaga nɛ. 6 Ma sí leŋe di
kuŋ-kala wiaa wiwalimɛma,
ama di ma níi chuɔlɛ Wia,
má sulu a chichɛ ku-la kala
ma síi chɛ, aŋ pɛ lɔllu. 7 Di
ma níi ŋaa ŋla, Wia jaŋ
pima yarifiɛlaa. Yarifiɛla-la
jaŋ leŋ di ma tuɔŋ ari ma
tuɔbiinaa kala piŋ di-bala,
Yesu Kirisito doluŋ lɛ.

8 Mi naaŋbiiriŋ, wii-la
didɛriŋ nɛ ŋla: Má ŋiŋaa
wialiŋ si ŋaa wutitiiba,
wialiŋ si kɛŋ yiriŋ, wialiŋ síi
to woŋbiiŋ, wialiŋ si bi wii-
wii-kala kɛnɛ, wialiŋ si dagɛ
di ma cho niaa, ari wialiŋ si
zɔmɔ niaa sipaaŋ. Má joŋ
ma nyuŋ kala hɛ wu-zɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ, aa ŋaa wiaa di
niaa bibɛsɛma lɛ. 9 Wialiŋ
kala mi si bula pima, ari
wialiŋ kala mi si dagɛma,
ari wialiŋ kala ma si nia di
mii bul, ari wialiŋ kala ma
si gunna mi teeŋ, má kɛŋba
kaa tiŋ tiŋtiŋŋaa. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, Wia-la síi pi niaa
yarifiɛlaa jaŋ leŋ di ma hɔŋ
ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Filipa niaa ari ba si pɛu lɛ ŋii

10 Mii juɔsɛ nɛ kiŋkɛŋ Wia
teeŋ, bɛɛ wiaa lɛɛlɛ ma daga
ari ma faa biinɛ mi wiaa nɛ.
Faafaa-la kala ma faa biinɛ
mi wiaa nɛ. Ama woŋbiiŋ
nɛ ma bi na di ma wuo
dagɛ chonu-la ma si kɛnɛ a
pimi. 11 U bi naga ari mi chɛ
kuŋ ka nɛ tii mii bul wiiŋ
deeŋ, bɛɛ wiaa mi gunnɛ
wiaa yugɛ nɛ mi miisiŋ lɛ.
Di mi kɛŋ kuŋ koo di mi bi
kuŋ kɛnɛ, mi tuɔŋ yie tɔrɔ
nɛ. 12 Mi jiŋ ŋii u si naga a
pimi nɛ, di mi nɛ kɛŋ kuŋ

koo di mi nɛ bi kɛnɛ. Mi
gunnɛ wiiŋ deeŋ nɛ bua-na
kala koo lee-na kala. Di mi
vɔgɔ koo di losuŋ kɛŋmi, di
mi kɛŋ kiaa yugɛ koo di mi
nɛ kɛŋ mua, mi sipaa tuo.
13 Mi jaŋ wuo kɛŋ mi titia
woruŋ wiaa deeŋba kala lɛ,
bɛɛ wiaa Kirisito nɛ pimi
dol-la.
14 Ama u ŋaa wu-zɔŋ nɛ
ma síi pɛmi lɛ. Bua-la lɛ
wiaa si juumi, ma pɛmi lɛ
nɛ. 15 Ma Filipa niaa, ma titia
jima woruŋ ari mi si suomo
bubul Wia wu-zɔmɔ-la ma
teeŋ, ma pɛmi lɛ nɛ. Mi si
lii Masidoonia tiŋteeŋ maa,
ma ha pɛmi lɛ nɛ. Nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi, ba kuŋ-kala bimi lɛ
pɛ, see ma duŋduŋa nɛ pɛmi
lɛ ari moribiee. 16 Mi fa si
hɛ Tɛsalonaaka taŋ-la lɛ, ma
pɛmi lɛ yugɛ nɛ. 17 U bi naga
ari mi yie chichɛ di mi laa
kiaa nɛ ma teeŋ, ama mi cho
di mi na ari ma time wasa
yugɛ Wia teeŋ nɛ. 18 Ma si
tiŋ Ɛpafodaatis, u kɛŋ kialiŋ
ku pimi, lɛɛlɛ mi kɛŋ kuŋ-
kala mi síi chɛ nɛ. Kialiŋ
paala yugɛ nɛ. Kialiŋ ma si
joŋo pimi, ba nagɛ kiaa ba si
yie kpu pi Wia, u laaba, ka u
tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ nɛ. 19 Wia-
la mi si timaa pa kɛŋ kuŋ-
kala nɛ, u jaŋ to Yesu Kirisito
lɛ a pima kuŋ-kala ma síi chɛ
a yugɛ. 20 La Nyimma Wia
yiriŋ jaŋ yirɛ bua-na kala lɛ
a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

21 Mii chuɔlɛ nialiŋ kala si
to Yesu Kirisito lɛ a ŋaa Wia
niaa. La naaŋbiiri-la kala
ma si laa Yesu wiaa dii a
hɛ daha, ba maa chuɔlɛma.
22 Wia niaa kala si hɛ daha
ka chuɔlɛma. Nialiŋ ma si
laa Yesu wiaa dii a hɛ kuori-
bal-la ba síi yirɛ Siiza dia lɛ
ka chuɔlɛma.
23 La Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI KƆLƆSI NIAA

1 Mi-na Pɔɔl si ŋaa Yesu
Kirisito naŋzɔɔ Wia si liisa,
ari Timoti, la kala naaŋbie,
laa chuɔlɛ ma Kɔlɔsi niaa.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a
pipi ma-na Wia niaa si ŋaa
naaŋbii-titiiba-la Kirisito
teeŋ. La Nyimma Wia
lahɔrimɔ lɛ u jaŋ pɛma lɛ a
leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia Kɔlɔsi niaa wiaa

3 Bua-na kala la níi chuɔlɛ
Wia aa pima, la yie lɔllu,
u-na, la Tiina Yesu Kirisito
Nyimma, 4 bɛɛ wiaa la nia
ari ma sɛi Kirisito Yesu niiŋ
a cho Wia niaa kala nɛ.
5 Maa ŋaa ŋii a tiŋ ma
síi yiɛlɛ kialiŋ si piŋ ma
sipaaŋ Wia-jaŋ lɛ. 6 Ma nii
wiiŋ deeŋ bua-la ma si nii
Wia wu-zɔmɔ-la si ŋaa wu-
titii. Ɛpafiras nɛ bula pima.
Wia wu-zɔŋŋɔɔ deeŋba tiŋ
tiŋtiŋ-zɔŋŋɔɔ nɛ leree yugɛ
dunia lɛ. Niaa yuga laaba
dii, ba puŋ lere-la ari ba
si puŋ ŋii ma lɛ. Ba puŋ
ŋii ma lɛ a suomi bua-la lɛ
ma si jegile nii wu-zɔmɔ-la a
sɛnɛ jiŋ ŋii Wia si pɛma lɛ
u lahɔrimɔ lɛ. 7 Ma gunnɛ
wiaa deeŋba Ɛpafiras teeŋ
nɛ, la ni-choolii-la si ŋaa la
tiŋtinni dɔŋɔ Wia tiŋtiŋŋaa
lɛ. U ŋaa Kirisito tiŋtinni-
titii nɛ la nyuŋ. 8 U nɛ bula
pila ari ma si cho dɔŋɔ Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.
9 A lii tapulii-la la si nii
wiiŋ deeŋ, la chuɔlɛ Wia
pipima a bi leŋ. Laa sul
Wia aa pima duu leŋ di ma
sɛnɛ jiŋ wii-la u síi chɛ di
ma ŋaa, a kɛŋ wu-jimiŋ ari
digiliŋ jegilee Wia Diŋ-zɔŋ-
la si pima. 10 U jaŋ leŋ di
ma wu-ŋaalaa kala chiŋ Wia
woŋbiiŋ lɛ, duu tuɔŋ tɔrɛ ma
nyuŋ a leŋ di ma tiŋ tiŋtiŋ-
zɔŋŋɔɔ, tiŋtiŋ-yiriba kala lɛ,
duu kɛŋ doho, di ma ku jiŋ
Wia woruŋ a waa pɛ. 11 Wia
jaŋ pima doluŋ a magɛ ŋii u
si dolie, di ma wuo kɛŋ piina
ari kenyiri ma tuɔtɔruŋ lɛ.
12 Má lɔllɛ Wia ari u si leŋe
di maachie ma ma si jaŋ
wuo pɛ dii kialiŋ u si ŋaa
bil u niaa lɛ Wia kuorii-la
tuɔŋ. 13 U laala Sitaani nisiŋ
lɛ, a kɛŋla kaa mu hɛ u
bii-chooluŋ kuorii-la lɛ di u
bibeŋla. 14 U nɛ Wia joŋo tiŋ
la haachɛba chimiŋ a joŋ la
haachɛba chɛla.

Kirisito kɛŋ doluŋ wii-kala lɛ

15 Kirisito nɛ nagɛ Wia-la
nagisiŋ kala kala, nii-la la si
bi na. U nɛ kii kuŋ-kala u
si ŋaa. 16 U lɛ nɛ Wia to a
ŋaa kuŋ-kuŋ-kala si hɛ wia
nyuŋ ari tiŋteeŋ, kialiŋ la síi
na ari kialiŋ la si bi na kala,
a pɛ Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari bii-
bɔŋŋɔɔ kala lɛ. U lɛ nɛ u
to a ŋaa kiaa kala. Ba hɛ
dimɛ u yiriŋ lɛ. 17 U nɛ laa
sipaaŋ hɛ dimɛ, ka kuŋ-kala-
na hɛ dimɛ. U níi beŋ kiaa
kala ba chiŋ ba di-chinaa.

18 U nɛ ŋaa nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi kuhiaŋ aa
beŋba. Ba nagɛ u yaraa,
u nɛ ŋaa ba nyuŋ. U nɛ
suomo bil Wia niaa geŋtine,
bɛɛ wiaa u nɛ ŋaa buŋbuŋ
nii-la si laa sipaaŋ sii suuŋ
lɛ nialaa kala si suba lɛ. Ŋii
wiaa u nɛ kɛŋ doluŋ wii-
kala lɛ. 19 Wia cho di Yesu
nagɛ u-na Wia nagisiŋ kala
kala. 20 U lɛ nɛ Wia to ba di
kuŋ-kala siŋ, kialiŋ si hɛ wia
nyuŋ ari kialiŋ si hɛ tiŋteeŋ
lɛ kala. Bua-la u si suu daa-
gɛsɛɛ nyuŋ, u chaliŋ jaasɛ. U
chal-la jaasiŋ nɛ leŋe Wia ari
kialaa kala si hɛ dimɛ tuɔsaa
fiɛlɛ dɔŋɔ nyuŋ.

21 Ma di Wia siaa fa bi
dɔŋɔ na a tiŋ ma wu-bɔmɔ-
la ŋaaniŋ ari ma tuɔbiiŋ
lɔrunu-la wiaa. 22 Ama
lɛɛlɛ Wia ŋaa ma duu siŋ
a tiŋ Kirisito suuŋ lɛ, duu
kɛŋma kaa kɔ Wia sipaaŋ
ari tuɔ-pula, duu sima nyaŋ.
23 Kirisito jaŋ ŋaa ŋla pima,
di ma kɛŋ yarida-la naaŋ lɛ
a chiŋ kpaŋ kpaŋ, aa yiɛlɛ
wialiŋ ba si ŋmuŋsa Wia
teniŋ tuɔŋ. Ma nii Wia wu-
zɔŋŋɔɔ deeŋba ba si bula
pi niaa leree yuga nɛ. Mi-
na Pɔɔl ma ku ŋaa Wia
tiŋtinnaa dɔŋɔ aa bul Wia
wiaa.

Tiŋtimii-la Pɔɔl si tima pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi

24 Lɛɛlɛ mi tuɔŋ tɔrɔ hɛɛ-
la lɛ mi si na a pima. Hɛɛ-
la jaŋ pɛ dɛrɛ, ari Kirisito si
si mi jaŋ na hɛɛŋ pi nialiŋ si
laa u wiaa dii aa hilimi. U
niaa ŋaa kubala nɛ, a nagɛ u
yaraa si ŋaa kubala ŋii. 25 Mi
ku ŋaa ba tiŋtinnu dɔŋ. Wia
nɛ liisɛmi di mi tiŋ tiŋtimiŋ
deeŋ a pima, di mi bul Wia
niiŋ wiaa kala a pima. 26 Wia
niiŋ wiaa fa fáa nɛ. Wia joŋo
faa la naabalimaba tiŋteeŋ
lɛ faafaa kala a ku yi bua
deeŋ lɛ. Ama lɛɛlɛ Wia joŋo
dagɛ u niaa nɛ. 27 Ba nɛ
Wia liisɛ di ba jiŋ wialaa
si zɔmɔ ŋii kiŋkɛŋ, ka u fa
joŋo faa. Lɛɛlɛ u dagɛ ba
si magɛ ŋii nialaa si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ. Wialiŋ nɛ
daga ari Kirisito hɛ ma tuɔŋ
lɛ. Ŋii wiaa maa yiɛlɛ di
ma kpaa u yiri-bal-la Wia-
jaŋ lɛ. 28 U wiaa nɛ la bula
pipi niaa. Laa kpurisɛ nuu-
kala digilaa, aa dagɛ nuu-
na kala ari wu-jimii-na kala,
di la wuo ŋaa ba waa dɛrɛ
Kirisito wiaa lɛ. 29 Ŋii wiaa
mi faasa hɛ mi doluŋ kala a
titiŋ, ari Wia si joŋ u dol-bal-
la pimi di mi kaa titiŋ ŋii.

2

1 Mii chɛ di ma jiŋ ŋii mi si
hɛ doluŋ a faasa tima pima a
pɛ Wia nialaa si hɛ Laadisiya
lɛ, ari Wia nialaa dɔŋsuŋ
kala ha si bimi naa. 2 Mii
chɛ di ba kɛŋ bɔi-duoŋ a
tiŋ chonuŋ si wuo kɛŋba hɛ
dɔŋɔ, di ba wuo jiŋ wu-faali-
la kala kala woruŋ a dɛrɛ si
tigɛ Kirisito lɛ a laa dii. 3 Wu-
jimiŋ kala hɛ u teeŋ nɛ. U
duŋduŋa nɛ wuo ŋaa la sɛnɛ
ku jiŋ wiaa a kɛŋ wu-jimiŋ.

4 Mi bul ŋii pipima di nuu-
kala sí wuo nyisɛma ari nii-
sima. 5 Mi tuo ma teeŋ, ama
mii biinɛ ma wiaa ari mi
hɛ ma teeŋ, aa juɔsɛ ma si

ŋaa Yesu yarida a chiŋ kpaŋ
kpaŋ, a fiɛlɛ ma yaraa.

Mii-zɔŋ-la la si kɛnɛ Kirisito teeŋ

6 Ma si sɛyɛ ari Yesu
Kirisito nɛ ŋaa ma Tiina, má
leŋ di wii-na kala ma síi
ŋaa lɛ, duu nagɛ ma duu
ŋaa kubala nɛ. 7 Má leŋ
di ma naapoloo suusa juu-u
woruŋ, di ma wuo gunnɛ u
wiaa woruŋ a wuo chiŋ ma
yarida lɛ, ari ma si gunnɛ ŋii
di ma ŋaa. Má ma pɛ a faasa
lɔllɛ Wia woruŋ.
8 Ma sí leŋe di nuu-
kala yuo diima di ma tou.
Baa dagɛma nuhuobiine wu-
jimiŋ, a nyisɛma ari wialaa
si bi bubuɔsaa kɛnɛ. Ba
to nuhuobiinee naabalima
wɛniŋ a dagɛ di-suomuŋ
wiaa nialiŋ síi to. Wiaa
deeŋba bi Kirisito teeŋ lia.
9 Wia nagisiŋ kala kala hɛ
Yesu nuhuobiine yara-la lɛ
nɛ. 10 Ma duu si ŋaa
kubala, ma bi kuŋ-kala chɛɛ
ka. U nɛ kii Wia bii-bɔŋŋɔɔ
ari Wia bii-zɔŋŋɔɔ ari Wia
tiŋdaaraa kala. U nɛ kɛŋba
doluŋ aa beŋba. 11 Ma di
Kirisito si ŋaa kubala, u naga
ari u keri ma penee nɛ. U
bi naga nuhuobiinee keriŋ.
U nɛ ŋaa ma wuo leŋ ma
faafaa wu-kɛnɛ-la si bɔmɔ a
ta. 12 Wii-chuɔlɛ liiŋ ba si
foma, u naga ma di Kirisito
kala nɛ ba joŋo hugi. Wia
dol-bal-la wuo chisɛ Yesu
suuŋ lɛ. A tiŋ ma si laa wiiŋ
deeŋ dii, ma duu kala nɛ sii
suuŋ lɛ. 13 Ma faafaa wu-
kɛnɛɛ ari ma haachɛba nɛ
leŋe ma naga ari ma suba.
Ama Wia si leŋe Yesu sii
suuŋ lɛ, ma ma kɛŋ miisiŋ.
U joŋ la haachɛba kala a
chɛla. 14 La chei u niiŋ
wialaa kala u si ŋmuŋsa, ka
u bi leŋe la tel. Kirisito si
suu daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛ kpu
wialaa la si ŋaa ta. 15 U liisɛ
Sitaani ari Wia bii-bɔŋŋɔɔ
kala doluŋ. U kɛŋba muuri
ni-daŋ tuɔŋ. U si suu daa-
gɛsɛ-la nyuŋ ŋaa u juɔsɛ ba
nyuŋ, ari nii-la síi juɔsɛ u ni-
yuo-diilee nyuŋ ŋii.
16 Ma sí leŋe di ba bil kisin-
niŋ pima a tiŋ kudiilee koo
ku-nyualaa koo tapulaa lɛ a
joŋ cheeriŋ pima. 17 Kisinniŋ
deeŋba naga ku-la si jaŋ kɔ
daaliimiŋ nɛ. Ku-la titia nɛ
ŋaa Kirisito. 18 Ma sí leŋe
di nuu-kala joŋ cheeriŋ pima
a pɛsɛma lɛ di ma kɛŋ ma
titia a muuri, a chuchuɔlɛ
Wia tiŋdaaraa. Niaa deeŋba
kɛŋ wialiŋ ba si na a nagɛ
duosoo tuɔŋ a kaa lɛrɛ. Ba
bi wii-kala ŋaa aŋ bibigisi ba
titia lɛ. Ba yie ŋaa ŋii a tiŋ ba
si yie biinɛ ba yaraa wiaa nɛ.
19 Ba bi Kirisito lɛ mɛrɛ, nii-
la si ŋaa la nyuŋ. U nɛ ŋaa
Wia niaa waau lɛ ari Wia
síi chɛ ŋii. Ba waau lɛ ari
nuhuobiine yaraa haŋgbeli-
susugusuŋ ari poloo si mɛrɛ
dɔŋɔ lɛ a waa ŋii, aŋ ka nyuŋ
ŋaa ba doluŋ tiina.
20 Ma di Kirisito si suba
ŋii, u maga di ma liisɛ ma
titia di-suomuŋ wiaa, niaa
fa síi to. Ŋii wiaa, ma sí
ma titia joŋo to kisinniŋ lɛ
a nagɛ ari ma haa to dunia
woŋbiiŋ nɛ. Kisinni-la nɛ
ŋla: 21 Ma sí kiaa dɔŋsuŋ

kpagu, ma sí kiaa dɔŋsuŋ
dii, ma sí kiaa dɔŋsuŋ digu.
22 Ma sí kudiile-la kisinni-
la to. Kudiile-la ma síi dii,
ba jaŋ dɛrɛ ma yaraa lɛ.
Nuhuobiinee nɛ dagɛ kisin-
niŋ deeŋba. 23 Ba daginniŋ
deeŋba yie nagɛ ba kɛŋ wu-
jimiŋ. Ba yie dagɛ di niaa to
ba-na Wii-chuɔlɛ woŋbiiŋ, a
bul di ba muuri ba titia,
aa dɔgisɛ ba yaraa. Dagin-
niŋ deeŋba bi jaŋ wuo ŋaa
di niaa leŋ ba yaraa wu-
chooloo a ta.

3

1 Ma di Kirisito kala si
sii suuŋ lɛ nɛ ŋii, máa chɛ
wialaa si hɛ Wia-jaŋ, lee-la
Kirisito si hɔŋ u kuori-kpasa
lɛ Wia sɛmɛ. 2 Má joŋ ma
nyuŋ kala hɛ wialiŋ si hɛ
Wia-jaŋ lɛ, aŋ sí ma nyuŋ
joŋo hɛ dunia wiaa lɛ, 3 bɛɛ
wiaa u naga ma suba nɛ. Ka
ma miisiŋ faa Kirisito lɛ. U
nɛ hɛ Wia teeŋ. 4 Kirisito nɛ
ŋaa la miisiŋ. Bua-la lɛ u si
jaŋ miira kɔ, niaa jaŋ na ma
duu kala di maa kpaa u yiri-
bal-la.

Má kpu dunia wialaa si hɛma lɛ a ta

5 U maga di ma kpu dunia
wialaa kala si hɛma lɛ a ta
nɛ. Ba nɛ ŋla: Ba-chɔruŋ
ari ha-chɔruŋ wu-ŋaalaa,
disinniŋ ŋaaniŋ, wu-liiliŋ
ŋaaniŋ, wu-bɔŋŋɔɔ biiniŋ,
tuɔ-luŋ wuŋaalaa. Tuɔ-
luŋ wuŋaalaa-na paala nagɛ
vuiaa kpaariŋ nɛ. 6 Wia
jaŋ dɔgisɛ nialaa [si bi u
niiŋ sɛyɛ] aŋ ŋiŋaa wiaa
deeŋba. 7 Ma ma fa hɛ
nialaa tuɔŋ nɛ a vɛnɛɛ ŋaa
wiaa deeŋba. 8 Ama lɛɛlɛ u
maga di ma joŋ wiaa deeŋba
kala ta. Ba nɛ ŋla: Baaniŋ
naniŋ, baaniŋ fiisiŋ, wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ niaa lɛ, hari-
gaariŋ, wu-liiliŋ buluŋ. 9 Ma
sí wiaa nyia a pi dɔŋɔ, bɛɛ
wiaa ma joŋ ma faafaa wu-
bɔmɔ-la ma fa síi ŋaa ta nɛ
10 aŋ lɛɛlɛ tuto wu-kɛnɛ-la
si zɔmɔ. Wia ŋaa ma waa
wu-kɛnɛɛ deeŋba tuɔŋ di ma
wuo jiŋ u wiaa woruŋ a ku
nagɛ u titia nagisiŋ. 11 Niaa
deeŋba tuɔŋ u bi wii kɛnɛ
di ma ŋaa Ju̠u tiŋŋaa koo
ma bi Ju̠u tiŋŋaa ŋaa, di
ma keri ma penee koo ma
bi ma penee kere, di ma
ŋaa nuhuɔraa koo ni-gɔllɔ
baaraa, di ma ŋaa yosuŋ
koo di ma tii ma titia, Wia
niaa tuɔŋ wu-nyuŋ nɛ ŋaa
Kirisito.
12 Wia liisɛma a leŋ ma
ŋaa u niaa. U choma. Ŋii
wiaa, má leŋ di maa fá niaa
nennige a kɛŋ zile, a kɛŋ ma
titia muuri, a ŋaa chim, a
kɛŋ kenyiri. 13 Má kɛŋ piina
ari kenyiri ma dɔŋsuŋ teeŋ.
Di ma kɛŋ wii ari dɔŋɔ maa,
má joŋo chɛ dɔŋɔ. La Tiina
si joŋ ma haachɛba chɛma,
má ma joŋo chɛ dɔŋɔ ŋii.
14 Wu-nyuŋ nɛ ŋla: Má cho
dɔŋɔ. Chonuŋ nɛ jaŋ pima
doluŋ di ma wuo kaa ŋaa
wiaa deeŋba kala woruŋ.
15 Má hɔŋ ari yarifiɛlaa a kɛŋ
nii-bala Kirisito si pima. Wia
yirɛma di ma hɔŋ ŋii a tiŋ
ma si ŋaa kubala. Má lɔllɛ
Wia 16 a leŋ di wialaa kala
Kirisito si bula hɛ ma tuɔŋ

woruŋ. Má kpurisɛ dɔŋɔba
digilaa aa dagɛ dɔŋɔ ari wu-
jimiŋ. Má yii yiila-la si hɛ
Wia teniŋ tuɔŋ, ari Wia niaa
yiilaa dɔŋsuŋ, ari yiilaa Wia
Diŋ-zɔŋ-la si dagɛma. Má yii
ŋii a pi Wia a lɔllu ma tuɔsaa
lɛ. 17 Wialiŋ kala ma síi ŋaa
ari wialaa kala ma síi bul,
má ŋaa ba kala la Tiina Yesu
doluŋ lɛ a lɔllɛ la Nyimma
Wia u doluŋ lɛ.

Wia niaa si maga baa ŋaa ŋii dɔŋɔba lɛ

18 Haalaa, má to ma bal-
aba niiŋ a tiŋ ma síi to
Wia. 19 Baalaa, má cho
ma haalaa, ma sí ba nyuŋ
tɛru. 20 Haŋbiisiŋ, má to ma
naaŋba ari ma nyimmaba
wii-na kala lɛ, ŋii níi tɔrɛ
Wia tuɔŋ. 21 Nyimmaba, ma
sí ma biiriŋ walimu kiŋkɛŋ
di ba yaraa yuɔrɛ. 22 Yosuŋ,
má to nialaa si ŋaa ma
tiŋŋaa dunia lɛ wii-na kala
lɛ. Ma sí leŋe di ma tiŋ
woruŋ bua-la lɛ ma tiŋŋaa
síi beŋma duŋduŋ, a sí chɛ
di ma tiŋ di ba bɛsɛma lɛ.
Ama má tiŋ ari tuɔ-bala a tiŋ
ma síi fá Wia. 23 Tiŋtimii-
la kala ma síi tiŋ, má tiŋ ari
tuɔ-bala a nagɛ ma tima pipi
Wia nɛ, nuhuobiinee dee.
24 Ma sí yu ari Wia jaŋ t̠iŋ ma
time, kialiŋ u si bil u niaa lɛ
Wia-jaŋ lɛ. La Tiina Kirisito
nɛ ma tiŋ tiŋtiŋŋa-la a pipa.
25 Wu-bɔŋ ŋiŋaaraa ma jaŋ
laa ba time a magɛ ba wu-
bɔmɔ-la ba si ŋaa lɛ. Wia
sipaaŋ tuo nii-la ŋ si ŋaa lɛ.

4

1 Yosuŋ tiŋŋaa, má to wu-
titii a joŋ magɛ ŋii si maga a
pi ma yosuŋ, aŋ sí yu ari ma
ma kɛŋ Tiina nɛ Wia-jaŋ lɛ.

2 Má chuɔlɛ Wia bua-na
kala a sí leŋ, a pɔ ma titia lɛ,
aa lɔllɛ Wia. 3 Má pɛ chuɔlɛ
Wia pipila maa, di Wia wuo
suri woŋbiiŋ pila di la wuo
bul Kirisito wialaa fa si faa,
4 a polli woruŋ ŋii mi si maga
di mi bul. Ba wiaa nɛ tii ba
kɛŋmi tɔ dia.

5 Di ma hɛ nialaa si bi Yesu
niiŋ to tuɔŋ, má kɛŋ ma titia
a jiŋ woŋbii-la ma si jaŋ to.
Bua-na kala lɛ di ma nɛ na
woŋbiiŋ, má bul wiaa piba
aŋ pɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. 6 Má
leŋ di ma wu-bulaa kala siŋ a
kɛŋ bubuɔsaa, di ma wuo jiŋ
ŋii ma si jaŋ to a wuo chaarɛ
nuu-kala wiaa siaa pu.

Chuɔlaa

7 Tikikas jaŋ bul mi
wiaa kala pima. U ŋaa la
naaŋbii-choolii nɛ, a ŋaa
Wia tiŋtinni-titii, a ŋaa la
tiŋtinni dɔŋɔ ma Kirisito
tiŋtiŋŋaa lɛ. 8 Mii timu di
ma jiŋ ŋii la si naga, di u
wuo ŋaa di ma nyuŋ nyaasɛ.
9 Ba di Oniisimas mii tiŋ. U
ma ŋaa la naaŋbii-titii-la la
si cho nɛ a ma lii ma jaŋ.
Ba jaŋ bul wii-na kala si ŋaa
daha a pima.

10 Arisitaakis ka chuɔlɛma.
La duu kala nɛ ba kaa tɔ
dia. Maak-la si ŋaa Banabas
naaŋbie maa chuɔlɛma. Mi
laa sipaaŋ dagɛma wialiŋ
ma si jaŋ ŋaau lɛ. Duu
nɛ kɔ, má kɛnu woruŋ.
11 Yesu ba síi yirɛ Jasitis

ma si duu chuɔlɛma. Niaa
deeŋba batori duŋduŋa nɛ
ŋaa mi tiŋtinni-dɔŋsuŋ a lii
Ju̱u timma-la si ŋaa Yesu
yarida tuɔŋ, a pɛmi lɛ aa bul
Wia kuorii-la wiaa. Ba ŋaa
mi tuɔŋ fiɛlɛ. 12 Ɛpafiras ma
si lii ma jaŋ chuɔlɛma. U ma
ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinni-la
dɔŋɔ nɛ aa tiŋ u tiŋtiŋŋaa.
U yie chuɔlɛ Wia pipima ari
siifiɛsiŋ, di ma waa dɛrɛ Wia
wiaa lɛ a jiŋ woruŋ wialiŋ
kala Wia síi chɛ di ma ŋaa.
13 Mi jaŋ wuo bula pima ŋii
u si faasa hɛ u doluŋ kala
a tima pima, ari nialiŋ kala
si hɛ Laadisiya ari Hiirapolis
lɛ. 14 Luuk, dɔkitɔ-la la si
cho ari Dimas ka chuɔlɛma.
15 Má chuɔlɛ niaa deeŋba mi
si chɛ di mi diisɛ a pima: La
naaŋbiiri-la si hɛ Laadisiya
lɛ, Nimifa ari nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi u dia
lɛ. 16 Di ma karimɛ teniŋ
deeŋ a pi ma niaa dɛrɛ, má
leŋ di ba ma karimɛ teŋ-la a
pi Wia nialaa si hɛ Laadisiya
lɛ. Ka má ma laa mi teŋ-
la Laadisiya niaa teeŋ a ma
karimɛ ma tuɔŋ. 17 Má bula
pi Akipas duu hɛ u doluŋ
kala aŋ tiŋ Wia tiŋtimii-la
woruŋ u si joŋo pu duu tiŋ.

18 Lɛɛlɛ mi-na Pɔɔl titia níi
ŋmuŋsɛ aa chuɔlɛma. Ma
sí mi wiaa yu ari ba tɔmi
dia. Wia jaŋ pɛma lɛ ari u
lahɔrimɔ.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI TƐSALONAAKA NIAA

[1] Mi-na Pɔɔl ari Silivaanas ari Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi a hɛ Tɛsalonaaka lɛ a ŋaa la Nyimma Wia ari la Tiina Yesu Kirisito niaa. Wia jaŋ pɛma lɛ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ Tɛsalonaaka niaa lɛ

[2] La yie chuɔlɛ la Nyimma
Wia pipima kala nɛ. Di la níi
chuɔlɛ Wia, la yie lulɔllu nɛ
a tiŋ ma wiaa. [3] La yie liliisu
ŋii ma síi tiŋ u tiŋtiŋŋaa a
tiŋ ma si laa Yesu wiaa dii
lɛ, ari ŋii ma si cho niaa,
ari ŋii ma si kɛŋ yiɛlaa la
Tiina Yesu Kirisito lɛ. [4] Mi
naaŋbiiriŋ, la jima nɛ ari
Wia choma nɛ woruŋ, ŋii
nɛ tii u liisɛma di ma ŋaa
u niaa. [5] Bua-la lɛ la si bul
Wia wu-zɔmɔ-la a pima, u bi
naga ari wu-buluŋ duŋduŋa
nɛ la ku bula pima. La si hɛ
ma teeŋ, Wia wu-zɔmɔ-la fa
kɛŋ doluŋ, ka Wia Diŋ-zɔŋ-
la ma fa hɛ la teeŋ. Wialiŋ
ma si nia juu ma digilaa nɛ
woruŋ. La si hɛ ma teeŋ,
ma na la mɛlɛ fa si nagɛ ŋii
nɛ. Ma wiaa nɛ tii la kɛŋ la
titia woruŋ ŋii. [6] Ma to la
wu-ŋaalaa hariŋ nɛ a to la
Tiina Kirisito maa. Ma si laa
wialiŋ dii ŋii, ba dɔgisɛma
woruŋ, ama Wia Diŋ-zɔŋ-la
leŋe ma jujuɔsɛ wialiŋ lɛ.
[7] A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa naliŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a
hɛ Masidoonia ari Akaaya
tiŋteeŋ chɛbɛma lɛ nɛ. [8] La
Tiina Wia wialiŋ ma si nia lii
ma lɛ nɛ a teeli Masidoonia
ari Akaaya tiŋteeŋ kala lɛ.
U ŋii duŋduŋa ma saa dee,
lee-kala baa bul wiaa a mu
tigɛ Wia wialiŋ ma si laa dii
lɛ. Ŋii wiaa u bira bi maga
di la bul ma wiaa pi nuu-
kala. [9] Niaa yie bubul ŋii ma
si kɛŋla woruŋ bua-la lɛ la
si kɔ ma teeŋ. Ba yie bul
ari ŋii ma si via ma vuiaa
ta aŋ birima to Wia. U nɛ
weye, u nɛ ŋaa Wii-titii-la.
[10] Maa gbɛrɛ u Bie Yesu duu
lii Wia jaŋ kɔ. U nɛ Wia chisɛ
suuŋ lɛ. U nɛ jaŋ laala ta
tapulii-la Wia baaniŋ si jaŋ
sii nuhuobiinee nyuŋ.

2

Tiŋtimii-la Pɔɔl si tima Tɛsalonaaka lɛ

[1] Mi naaŋbiiriŋ, la fa si kɔ
ma teeŋ ŋii, ma jima u fa
bi pɛi ŋaa. [2] Aŋ ka la kɔ
ma teeŋ Tɛsalonaaka lɛ, la fa
laa sipaaŋ na hɛɛŋ nɛ. Ba
dɔgisɛla woruŋ Filipa taŋ-la
lɛ. La si chɛ la bul Wia wu-
zɔmɔ-la a pima maa, niaa
yuga a lii la hariŋ. Ama Wia-
la la si tima pipa pila nyu-
duoŋ la wuo bul u wu-zɔmɔ-
la a pima maa. [3] La bi ma
teeŋ kɔ di la ku bul wialiŋ
si bi wutitii ŋaa a pima. La
bira bi tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ ma
kaa kɔ. La bi maa nyisa ma.
[4] Wia na ari la ŋaa ni-titiiba
nɛ. Ŋii nɛ tii u liisɛla di la
bul u wu-zɔmɔ-la a pi niaa.

Wialiŋ la síi bul, la fa bí chɛ
di la bul di niaa tuɔŋ tɔrɛ la
nyuŋ. Ama laa chɛ di Wia
tuɔŋ tɔrɛ wialiŋ la síi bul lɛ
nɛ. U níi beŋ la tuɔbiinaa.
5 Ma saa jima ari la si kɔ
ma teeŋ, la bi nii-sima nɛ
kaa kɔ. La bi kɔ di la bul
kaŋfugi wiaa a laa ma kiaa.
Wia nɛ ŋaa la siada tiina.
6 La bi ma teeŋ kɔ di ma
niaa koo niaa dɔŋsuŋ zizilla.
La si ŋaa Kirisito naŋzɔɔba
ŋii, la fa jaŋ hɔŋ ma nyuŋ
a gbɛrɛma. 7 Ama la bi ŋii
ŋaa. La leŋe la siaa fiɛlɛ ma
teeŋ nɛ, ari haala si yie bibeŋ
u biiriŋ nyuŋ ŋii. 8 La si ku
choma woruŋ, la joŋ la titia
kala a pima nɛ, la bi Wia wu-
zɔmɔ-la duŋduŋa bula pima.
La ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa la di
ma kala mal dɔŋɔ nɛ kiŋkɛŋ
kiŋkɛŋ.

9 La naaŋbiiriŋ, ma jiŋ ŋii
la fa si faasa tiŋ a na hɛɛŋ
bua-la lɛ la fa síi bul Wia
wu-zɔmɔ-la aa pima. La
tiŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala
nɛ, di la sí ma nyuŋ hɔŋ a
gbɛrɛma. 10 Ma di Wia kala
jaŋ ŋaa la siada tiŋŋaa ari la
fa si hɛ ma nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii teeŋ, la wu-ŋaalaa
kala fa to Wia woŋbiiŋ nɛ a
ŋaa wutitii. La bi wii-kala
ŋaa chei. 11 La si hɛ ma teeŋ,
la kɛŋma, ari haŋbiisiŋ ny-
imma si yie kɛŋ u haŋbiisiŋ
ŋii nɛ. Ma jiŋ ŋii la si chagilɛ
ma kuŋ-kala di ma wuo to
wutitii-la a wuo leŋ ma nyuŋ
nyaasɛ. La bira sulma 12 di
ma leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ Wia
sipaaŋ. Wia nɛ yirɛma di ma
ku juu u kuorii-la tuɔŋ aŋ pɛ
na u tula.

13 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa,
la yie lulɔllɛ Wia nɛ bua-na
kala. La si kɛŋ Wia wialiŋ
ku bula pima maa, ma laaba
a sɛiba nɛ. Ma bi biina ari ba
ŋaa nuhuobiine wiaa, ama
ma sɛiba ari ba sɛnɛ ŋaa Wia
wiaa nɛ. Ma nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii, Wia niiŋ wiaa
deeŋba leŋ ma chiŋ kpaŋ
kpaŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ.

14 Mi naaŋbiiriŋ, ma ma
ku nagɛ nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi aa to Yesu
Kirisito, a hɛ Judiya tiŋteeŋ
lɛ. Hɛɛ-la ba si na, u titia
nɛ ma ma na. J̱uu tiŋŋaa si
dɔgisɛ ba tuɔŋ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii Judiya tiŋteeŋ
lɛ ŋii, ŋii nɛ ma ma na hɛɛŋ
ma taŋ niaa nisiŋ lɛ. 15 J̱uu
tiŋŋaa deeŋba nɛ kpu la Ti-
ina Yesu ari nialiŋ fa síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ. Ba to naasiŋ dɔgisɛla
maa. Wia tuɔŋ bi ba nyuŋ
tɔrɔ. Ba hosi nuu-kala nyuŋ.
16 Ba paala pugila, di la sí
Wia wiaa bula pi nialiŋ si bi
J̱uu tiŋŋaa ŋaa di Wia laaba
ta. Wu-bɔmɔ-la ba si ŋaa, ba
tuɔŋ wu-bɔmuŋ nɛ ŋla. Ama
lɛɛlɛ Wia baaniŋ sii ba nyuŋ
nɛ.

Pɔɔl bul duu cho duu miira mu na Tɛsalonaaka timma-la

17 Mi naaŋbiiriŋ, la si pɔrɛ
dɔŋɔ lɛ, u bi diene, ka laa
biinɛ ma wiaa. La si bi maa
na ŋii, ŋii nɛ la faa chɛ la ku
nama ari siifiɛsiŋ. 18 Mi-na
Pɔɔl titia paala nɛrikɛ nɛrikɛ
nɛ di mi bira ku nama, ama
Sitaani tɔ la woŋbiiŋ. 19 La
yiɛlaa hɛma lɛ nɛ. La tuɔŋ

tɔrɛ ma nyuŋ. Di la Tiina
Yesu nɛ miira kɔ, a tiŋ ma
wiaa la jaŋ bigisi la titia lɛ.
20 Ma nɛ laa yiriŋ pila. A tiŋ
ma wiaa la yie jujuɔsɛ nɛ.

3

1 La si walima ka di la ku
nama, ŋii nɛ la biinɛ ari u
jaŋ pɛla lɛ di la nɛ hɔŋ Atɛŋ
taŋ-la lɛ, 2 aŋ tiŋ la naaŋbie
Timoti duu ku nama. U tima
pipi Wia nɛ aa bul Wia wu-
zɔmɔ-la si tigɛ Kirisito lɛ nɛ a
pima. U pɛma lɛ di ma chiŋ
wialiŋ ma si laa dii lɛ woruŋ
a wuo leŋ ma nyuŋ nyaasɛ.
3 Ma síi na hɛɛŋ ŋii, u jaŋ
pɛma lɛ di nuu-kala bɔyɛ sí
jujoŋ a mu tigɛ hɛɛ-la ma síi
na lɛ. Wia nɛ liisɛla la na
hɛɛ-la. 4 La fa si hɛ ma teeŋ,
la laa sipaaŋ bula pima ari
la jaŋ na hɛɛŋ. Wialiŋ la si
bula pima ku ŋaa wutitii nɛ.
Lɛɛlɛ ma naba nɛ.

5 Mi si nyalima lɔl di mi ku
nama, ŋii nɛ mi tiŋ Timoti
di mi jiŋ ŋii ma si china a
mu tigɛ wialiŋ ma si laa dii
lɛ. Mi fá fawulluŋ ari Sitaani
jaŋ magisɛma a ŋaa di ma
joŋ wialiŋ ma si laa dii ta. Di
ma nɛ ŋaa ŋii, tiŋtimii-la la
si tima ma teeŋ jaŋ ŋaa pɛi.
6 Ama lɛɛlɛ Timoti si lii ma
teeŋ kɔ, u kɛŋ wu-zɔŋ nɛ ku
bula pila. U bula pila ari ma
chiŋ wialiŋ ma si laa dii lɛ nɛ
a cho niaa maa. U bira bula
pila ari ma yie liliisi la wiaa
nɛ woruŋ bua-na kala lɛ, a
fa cho di ma nala, ari la ma
síi cho di la nama ŋii. 7 Mi
naaŋbiiriŋ, laa na hɛɛŋ nɛ
ka wiaa wiwalimɛla. Ama la
si nia ari ma chiŋ ma yarida
lɛ ŋii, la tuɔŋ piŋ di-bala nɛ.
8 Di ma nɛ chiŋ ma yarida lɛ,
lɛɛlɛ-na la na wiese nɛ.

9 La bi jaŋ wuo lɔllɛ Wia a
mu dɛrɛ a tiŋ ma wiaa. La
yie jujuɔsɛ Wia sipaaŋ nɛ a
tiŋ ma wiaa. 10 Laa sul Wia
nɛ woruŋ titaŋiŋ ari wiihɛyɛ
kala di la wuo ku nama,
a wuo pɛma lɛ di ma na
kialiŋ si ka a tigɛ ma yarida
lɛ. 11 Laa sul la Nyimma
Wia ari la Tiina Yesu di ba
chɛ woŋbiiŋ pila di la kɔ
ma teeŋ. 12 La biraa sul la
Tiina Yesu duu pɛma lɛ di
ma wasa cho dɔŋɔ, di ma
cho dɔŋɔ kiŋkɛŋ a cho nuu-
kala, ari la si choma ŋii, 13 aŋ
bira sulu duu leŋ di ma kɛŋ
doluŋ ma tuɔŋ lɛ, a kɛŋ tuɔ-
pula la Nyimma Wia sipaaŋ,
a sí wii-kala kɛŋ tapulii-la la
Tiina Yesu ari u niaa si jaŋ
miira kɔ.

4

Wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ

1 Mi naaŋbiiriŋ, wialiŋ mi
síi chɛ di mi bul wu-kaaniŋ
nɛ ŋla: Laa sulma la Tiina
Yesu doluŋ lɛ di ma leŋ di ma
mɛlɛ zɔŋ, di Wia tuɔŋ tɔrɛ
ma nyuŋ. Ma na ŋii la fa
síi kɛŋ la titia ma teeŋ. Ma
gunnɛ mɛli-zɔŋ-la la teeŋ.
Ma mɛlɛ si zɔŋ ŋii, má ŋaa
ŋii a pipɛ. 2 Ma jiŋ wialiŋ
la Tiina Yesu si joŋo pila di
la ma joŋo dagɛma. Má to
wiaa deeŋba. 3 Wialiŋ síi
tɔrɛ Wia tuɔŋ nɛ ŋla, di ma
sí disinniŋ kɛŋ. U cho di
ma liisɛ ma titia ha-chɔruŋ
ari ba-chɔruŋ wu-ŋaalaa lɛ.
4 Nuu-kala maga duu to Wia

woŋbiiŋ lɛ a jaa haala, di
Wia tuɔŋ tɔrɛ. Duu nɛ to ŋii,
nuu-kala jaŋ zilu a na duu bi
disinniŋ kala kɛnɛ wiiŋ deeŋ
lɛ. 5 Ma sí ma tuɔtɔrɛ wu-
ŋaaalaa lɛ to a gɔllɔ chichɛ
haalaa ari nialiŋ si bi Wia
jiŋ síi ŋaa ŋii. 6 Bira nuu-
kala sí wii ŋaa chei u dɔŋɔ
tiina a tigɛ u haala lɛ. La
chaasa bula pima nɛ faafaa
kala ari Wia jaŋ dɔgisɛ nialiŋ
si ŋaa disinniŋ a tigɛ haalaa
lɛ. 7 Wia bila liisa di la ŋiŋaa
wu-liiliŋ, ama u liisɛla di la
ŋaa tuɔ-pul timma nɛ. 8 Nii-
la kala si via wialiŋ mi si
bula, nuhuobiine dee tiina
via, Wia nɛ u via ŋii, nii-la
si joŋ u Diŋ-zɔŋ-la pima.

9 Mi naaŋbiiriŋ, u bi maga
di mi ŋmuŋsɛ teniŋ a bula
pima ŋii ma si jaŋ cho dɔŋɔ,
bɛɛ wiaa Wia titia dagɛma
ŋii ma si jaŋ cho dɔŋɔ nɛ.
10 Wutitii, ma paala cho
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii a hɛ Masidoonia lɛ nɛ.
Mi naaŋbiiriŋ, la saa sulma
di ma wasa cho niaa kii ŋii.
11 La laa sipaaŋ bula pima
di ma hɛ ma doluŋ kala a
fiɛla hɔŋ, a bibeŋ ma titia
tiŋtiŋŋaa nyuŋ a wuo nina
ma ku-chɛɛlɛɛ. 12 Di ma nɛ
ŋaa ŋii, nialiŋ si bi Wia wiaa
laa dii jaŋ zizilma. Ma bi jaŋ
hɔnɔ gbɛrɛ nuu duu pima
ma ku-chɛɛlɛɛ.

13 Mi naaŋbiiriŋ, laa chɛ
di ma jiŋ wutitii-la a mu tigɛ
nialiŋ si suba lɛ, di ma tuɔŋ
sí faasa chei a nagɛ nialiŋ si
bi kuŋ-kala ka yiɛlɛ tuɔŋ si
chei ŋii. 14 La si laa dii ari
Yesu suba nɛ aŋ sii suuŋ lɛ,
ŋii titia nɛ la ma laa dii ari
Wia jaŋ chisɛ nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aŋ suu.

Yesu jaŋ chisɛ nialiŋ si laa u wiaa dii suuŋ lɛ

15 La Tiina Yesu dagɛla ŋla:
La nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii a hɛ la miisiŋ lɛ tapulii-
la la Tiina Yesu si jaŋ mi-
ira kɔ, la bi jaŋ laa nialiŋ
si suba sipaaŋ a mu Yesu
teeŋ. 16 Bua kubala la Tiina
Yesu jaŋ lii Wia-jaŋ a ku
tuu dunia. Bua-la lɛ niaa
jaŋ nii duu faasa kpia goŋ.
Wia tiŋdaara kuhiaŋ ma jaŋ
kpia, ka di ba ŋmuu Wia
nyile-la maa. Nialiŋ kala si
laa Kirisito wiaa dii aŋ suu,
u jaŋ laa sipaaŋ chisɛba di
ba sii suuŋ lɛ. 17 La nialiŋ si
hɛ la miisiŋ lɛ, u jaŋ kɛsɛla
kaa pɛ nialiŋ u chisa suuŋ
lɛ, di la kala cheŋ la Tiina
Yesu duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ
wia nyuŋ. La jaŋ hɛ la Tiina
teeŋ a kaa mu wuu. 18 Má
bul wiaa deeŋba a pi dɔŋɔ di
ma tuɔsaa piŋ di-bala.

5

Má ŋaa siri a gbɛrɛ tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ

1 Mi naaŋbiiriŋ, u bi maga
di mi ŋmuŋsɛ a bula pima
a dagɛma tapulii-la ari bua-
la lɛ wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa, 2 bɛɛ wiaa ma titia jima
woruŋ di la Tiina Yesu níi
kɔ tapulii-la, u jaŋ di-ma lɛ,
ari gaara si yie guu kɔ ŋii
titaŋiŋ. 3 Bua-la lɛ niaa si jaŋ
biinɛ ari leriŋ fiɛla nɛ di wii-
kala tuo, wahala jaŋ guu a

juuba. Nuu-kala bi jaŋ wuo
fá lɛl. U jaŋ nagɛ ari haala
si kɛŋ luoruŋ, u luoruŋ sii a
wiwiiu lɛ duu lul.

4 Ama mi naaŋbiiriŋ, ma-
na tuo birimiŋ tuɔŋ. Ma sí
leŋe di bua-la guu ku di-ma
lɛ, ari gaara si yie juu gaa
niaa kiaa a di-ba lɛ ŋii. 5 Ma
kala ŋaa nialiŋ si hɛ pulu-
muŋ tuɔŋ nɛ. La tuo titaŋiŋ,
la tuo birimiŋ tuɔŋ. 6 Ŋii
wiaa, u bi maga di la piŋ doŋ
ari nialiŋ si bi la Tiina gbɛrɛ
síi ŋaa ŋii. Ama u maga di la
wei a kɛŋ la titia wii-na kala
lɛ. 7 Titaŋiŋ nɛ niaa pipiŋ
doŋ. Titaŋiŋ ma nɛ niaa
nyua siniŋ bubugi. 8 Ama la-
na hɛ pulumuŋ tuɔŋ nɛ, ŋii
wiaa u maga di la kɛŋ la titia
wii-na kala lɛ nɛ. Wialiŋ la si
laa dii ari la si cho niaa ŋii,
má leŋ di ba nagɛ kiaa la si
joŋo tɔ la bɔisiŋ. La síi yiɛlɛ
di Wia laala ta ŋii, má leŋ
duu nagɛ hɔɔŋ nyuŋ-chuulo
di la chu, 9 bɛɛ wiaa Wia bila
liisa duu na baaniŋ la nyuŋ.
Ama u liisɛla duu to la Tiina
Yesu Kirisito lɛ nɛ a laala ta.
10 La wiaa nɛ tii u suu, ŋii
wiaa, di la nɛ suba koo di
la nɛ weye, la kɛŋ miisiŋ u
teeŋ. 11 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa,
má ŋaa di ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
nyuŋ nyaasɛ, a pipɛ dɔŋɔ lɛ
di ma wasa ŋaa Wia yarida.
Wialiŋ titia nɛ ma ŋaa lɛɛlɛ.

12 La naaŋbiiriŋ, nialiŋ la
Tiina Kirisito si liisa di ba
titiŋ ma teeŋ aŋ pɛ ŋaa nihi-
asiŋ ma teeŋ aa dagɛma Wia
wiaa, u maga di ma zizilba.
13 Má zizilba a choba woruŋ
a tiŋ tiŋtimii-la ba síi tiŋ
wiaa. Má hɔŋ sɔm a ŋaa
sima dɔŋɔ lɛ.

14 La naaŋbiiriŋ, laa sulma
di ma kpurisɛ yariwii tiŋŋaa
digilaa, a pɛ fawulubaa lɛ di
ba kɛŋ bɔi-duoŋ, a pɛ nialiŋ
si bi faasa chiŋ Wia wiaa
lɛ. Má kɛŋ kenyiri ari niaa
deeŋba kala. 15 Di nuu nɛ
ŋaa u dɔŋɔ tiina wu-bɔŋ, u
bi maga duu ma ŋaa wu-
bɔŋ-la a t̠imu. Ama bua-na
kala lɛ, má ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
dɔŋɔ lɛ ari nuu-kala lɛ. 16 Má
jujuɔsɛ bua-na kala lɛ 17 a
chuchuɔlɛ Wia bua-na kala
lɛ. 18 Wii-na kala lɛ, má lɔllɛ
Wia. Ma si laa Yesu Kirisito
wiaa dii ŋii, ŋla nɛ Wia cho
di maa ŋaa.

Pɔɔl chagilɛ Tɛsalonaaka tiŋŋaa a chuɔlɛba

19 Wia Diŋ-zɔŋ-la
tiŋtiŋŋaa nagɛ nyiniŋ. Ma
síu disu. 20 Ma sí wialiŋ ba
si bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ via. 21 Ama má magisɛ
wii-kala na, a liisɛ ku-la si
zɔmɔ a kɛnu woruŋ. 22 Má
liisɛ ma titia wu-bɔŋ kala
lɛ. 23 Mii sul Wia-la síi pi
niaa yarifiɛlaa duu leŋ di
ma wasa kɛŋ tuɔ-pula. U
jaŋ beŋ ma tuɔbiinaa ari ma
yaraa kala a liisɛma wu-bɔŋ-
na kala lɛ, di ma wuo ŋaa ni-
zɔŋŋɔɔ a sí disinniŋ kɛŋ, a
mu yi tapulii-la la Tiina Yesu
Kirisito si jaŋ kɔ. 24 Nii-la si
yirɛma ŋaa Wutitii Tiina nɛ,
u jaŋ beŋma.

25 La naaŋbiiriŋ, má ma
sul Wia pila. 26 Má guori
dɔŋɔ a chuɔlɛ la naaŋbiiri-la
kala woruŋ.

27 Mii kpurisɛ ma digilaa
Wia doluŋ lɛ di ma karimɛ
teniŋ deeŋ a pi la naaŋbiiri-
la kala.
28 La Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, u jaŋ pɛma lɛ.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI TƐSALONAAKA NIAA

1 Mi-na Pɔɔl ari Silivaanas
ari Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ pipi ma nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi
Tɛsalonaaka lɛ, a ŋaa la Ny-
imma Wia, ari la Tiina Yesu
Kirisito niaa.
2 La Nyimma Wia jaŋ
pɛma lɛ a leŋ ma hɔŋ ari
yarifiɛlaa u doluŋ lɛ, ari la
Tiina Yesu Kirisito doluŋ lɛ.

Tapulii-la Yesu si jaŋ miira kɔ, nialiŋ si na hɛɛŋ u wiaa, ba tuɔŋ jaŋ tɔrɛ

3 Mi naaŋbiiriŋ, ma wasa
chiŋ ma yarida lɛ a wasa cho
dɔŋɔ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. Ma si
ŋaa ŋii, u ŋaa la tiŋtimii nɛ
di la lɔllɛ Wia a pima. 4 Di la
nɛ bul ma wiaa nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi leree
dɔŋsuŋ, la yie bigisi la titia
lɛ a tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa
ba si to naasiŋ dɔgisɛma, ma
na hɛɛŋ, aŋ ka ma nyalimɛ a
chiŋ ma yarida naaŋ lɛ.
5 Ma si na hɛɛŋ a tiŋ Wia
kuorii-la wiaa nɛ, Wia to
wutitii-la a liisɛma ta, a leŋ
di ma wuo juu u kuorii-la
tuɔŋ. 6 Ama u jaŋ dɔgisɛ
nialiŋ si dɔgisɛma magɛ ŋii
kala ba si dɔgisɛma magɛ.
7 U jaŋ pila wiese a pima ma
wiese. Wiiŋ deeŋ jaŋ ŋaa
bua-la lɛ la Tiina Yesu si jaŋ
kɔ ari u tiŋdaara-la. Ba nɛ
kɛŋ doluŋ. 8 U si jaŋ kɔ, u
jaŋ nagɛ nyiŋ-geliŋ a dɔgisɛ
nialiŋ si bi Wia jiŋ ari nialiŋ
si bi Wia wu-zɔmɔ-la si tigɛ
la Tiina Yesu lɛ ka to. 9 Wia
jaŋ dɔgisɛba di ba suu. Suu-
la bi jaŋ dɛrɛ. Ba bi jaŋ wuo
mu la Tiina Yesu teeŋ. Ba
bira bi jaŋ wuo na u tula ari
u doluŋ. 10 Tapulii-la u si
jaŋ kɔ, Wia niaa kala jaŋ pu
yiriŋ. Nialiŋ kala si laa u
wiaa dii ma jaŋ zizilu. Ma
ma jaŋ hɛ ba tuɔŋ, bɛɛ wiaa
ma laa wialiŋ la si bula pima
dii nɛ.
11 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa la
yie chuɔlɛ Wia pipima bua-
na kala lɛ nɛ. La sul Wia duu
leŋ di ma wuo juu u kuorii-la
tuɔŋ, a leŋ di ma wuo ŋiŋaa
wu-zɔmɔ-la ma si cho, a wuo
chiŋ ma yarida naaŋ lɛ a mu
dɛrɛ. La sulu duu ŋaa ŋii u
doluŋ lɛ. 12 La bira sul Wia
di la Tiina Yesu yiriŋ toma
lɛ a yirɛ, di ma ma laa yiriŋ
u teeŋ. Wiiŋ deeŋ jaŋ ŋaa
la Nyimma Wia ari la Tiina
Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ.

2

Di Yesu nɛ kɔ, u jaŋ nyagɛ wu-bɔŋŋɔɔ kuoru-la a ŋmuurɛ

1 Mi naaŋbiiriŋ, mii chɛ di
mi bul la Tiina Yesu Kirisito
si jaŋ miira kɔ wiaa nɛ a
pima. Duu níi kɔ, u jaŋ leŋ
la hilimi a chemu. 2 Ŋii wiaa,
ma sí leŋe di ma tuɔbiinaa
guu vugimɛ koo di ma bɔyɛ
joŋ di nuu nɛ si ari tapulii-
la Yesu si jaŋ kɔ yie nɛ. Ŋ bi
pɔɔ nuu jaŋ lii ma tuɔŋ a bul
di Wia Diŋ-zɔŋ-la bula pu ari
Yesu kɔ nɛ, koo nuu síi bul
Wia wiaa ma jaŋ wuo bul ŋii

pima, koo niaa jaŋ nyia wiaa
bul ari la nɛ ŋmuŋsa pima
ari Yesu kɔ nɛ. 3-4 Ma sí leŋe
di nuu-kala nyisɛma woŋbii
kala lɛ. Tapulii-la bi jaŋ yi,
see di niaa sisii a ŋaa taawɛi
a via Wia. Ŋii hariŋ lɛ ni-
bɔŋŋɔɔ kuoro, nii-la Wia si
jaŋ joŋo hɛ nyiniŋ lɛ, jaŋ kɛŋ
u titia kaa dagɛma. U nɛ ŋaa
nii-la si lii Wia hariŋ a kɛŋ
u titia a kaa yuga kii Wia
ari kuŋ-kala nuhuobiine síi
chuɔlu. U jaŋ juu hɔŋ Wia-
dia tuɔŋ a bul ari u nɛ ŋaa
Wia. 5 Ma bi liise yi ari mi
si kɔ ma teeŋ, mi bul wiaa
deeŋba pimaa? 6 Wii nɛ tii
ni-bɔŋŋɔɔ kuoru-la ha bi kɔ.
Ma jiŋ wii-la si tii nɛ. Ama
di bua-la nɛ yie, ni-bɔŋŋɔɔ
kuoru-la jaŋ kɔ.

7 Niaa paala ŋiŋaa taawɛi
nɛ aa via Wia, ama ba bi
ŋii ŋaa niaa nina. Nuu nɛ
hɛ dimɛ a kaa bil. Nii-la
si kɛŋ wialiŋ bil di ba sí
ŋaa, see di u surisa a pi
woŋbiiŋ, 8 ka di ni-bɔŋŋɔɔ
kuoru-la-na kɔ. Bua-la lɛ la
Tiina Yesu jaŋ miira kɔ ari
u tula, a puusɛ u niiŋ peliŋ
a kpu wu-bɔŋŋɔɔ kuoru-
la. U tula-la jaŋ nyagɛ wu-
bɔŋŋɔɔ kuoru-la a ŋmuurɛ.
9 Ni-bɔŋŋɔɔ kuoro jaŋ kɛŋ
Sitaani doluŋ a kɔ. U jaŋ
nyisɛ niaa ari wu-magilaa
ari wu-kpuŋkperisiŋ. 10 U
jaŋ kɛŋ wu-bɔŋ-na kala kaa
kɔ a nyisɛ nialiŋ si jaŋ lɛl,
bɛɛ wiaa ba via di ba cho
wutitii nɛ di Wia laaba ta.
11 Ba si via wutitii-la ŋii, Wia
piba woŋbiiŋ nɛ di ba tuto
wu-nyiariŋ hariŋ. 12 Nii-la
kala si bi wutitii-la cho aŋ
cho wu-bɔŋŋɔɔ, Wia jaŋ dii
u sariya a joŋ cheeriŋ pu a
leŋ duu suu.

13 La naaŋbiiriŋ, la yie
lɔllɛ Wia pipima bua-na kala
lɛ, ma nialiŋ la Tiina Yesu si
cho. Buŋbuŋ kala nɛ Wia
liisɛma duu laama ta. Wia
to u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ duu
leŋ di ma ŋaa tuɔ-pul timma
a tiŋ ma si laa wutitii-la dii
wiaa. 14 Wia wu-zɔmɔ-la la
si bula pima, Wia tou lɛ nɛ
a yirɛma. Wia yirɛma di
ma ku to kɛŋ la Tiina Yesu
Kirisito tula-la nɛ. 15 Ŋii
wiaa mi naaŋbiiriŋ, má chiŋ
wutitii-la lɛ la si dagɛma ari
wialiŋ la si ŋmuŋsa pima.

16 La Tiina Yesu Kirisito
ari la Nyimma Wia lahɔrimɔ
lɛ, u chola a wuo ŋaa la
tuɔŋ piŋ di-bala aa mu wuu,
di la wuo yiyiɛlɛ ku-zɔŋŋɔɔ.
17 Laa sulu duu leŋ di ma
nyuŋ nyaasɛ, a pima doluŋ
di ma ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ aa
bul wu-zɔmɔ-la maa.

3

Pɔɔl bula pi niaa di ba chuɔlɛ Wia pu

1 Mi naaŋbiiriŋ, wialiŋ mi
síi chɛ di mi bul u didɛriŋ
nɛ ŋla: Má chuɔlɛ Wia pila
di la Tiina niiŋ wiaa wuo
teeli lee-na kala a laa yiriŋ,
ari u si laa yiriŋ ŋii ma
teeŋ. 2 Má bira chuɔlɛ Wia
a pipila, di Wia wuo liisɛla
ni-bɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ, bɛɛ wiaa
niaa kala dee bi Wia niiŋ
wialiŋ laa dii. 3 Ama la Tiina
Yesu kɛŋ zile. U jaŋ pima
doluŋ a liisɛma Sitaani nisiŋ

lɛ. 4 La Tiina Wia leŋe la
ŋaama yarida, la saa laa dii
ari wialiŋ la si bula pima,
maa ŋaaba nɛ. La bira laa
dii ari ma jaŋ kɛŋ ŋii naaŋ lɛ
aa mu. 5 Mii sul la Tiina Wia
duu leŋ di ma wuo jiŋ ma
tuɔŋ lɛ ari u choma woruŋ.
Mii sulu duu leŋ di ma wuo
kɛŋ kenyiri Kirisito doluŋ lɛ.

Nuu-kala bi maga duu kɛŋ yariwiiŋ

6 Mi naaŋbiiriŋ, la Tiina
Yesu Kirisito doluŋ lɛ, la
bula pipima di ma liisɛ ma
titia nialiŋ si hɛ ma tuɔŋ a
kɛŋ yariwiiŋ lɛ, nialiŋ si bi
wialiŋ la si bula pima ka to.
7 Ma titia jima ari u maga
di ma ŋaa wialiŋ titia la síi
ŋaa. La si kɔ ma teeŋ, la
fa bi yariwiiŋ kɛnɛ. 8 La fa
bi nuu-kala kudiilee die di
la bi tiina time. La tima nɛ
woruŋ siifiɛsiŋ, a na hɛɛŋ
wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala di la
wuo nina la ku-chɛɛlɛɛ, di la
sí hɔnɔ gbɛrɛ ma kuŋ-kala
aa chɛ kiaa ma teeŋ. 9 La si
ŋaa ŋii, u bi naga ari la bi
woŋbiiŋ kɛnɛ di la laa kiaa
ma teeŋ nɛ. Ama la faasa
tiŋ ŋii di ma wuo to la naa-
buasuŋ nɛ. 10 La fa si hɛ ma
teeŋ, la bula pima di nuu-
kala nɛ bi tiŋtiŋŋaa ka tiŋ,
u bi maga duu dii kudiilee.
11 La nia ari yariwii tiŋŋaa
hɛ ma tuɔŋ. Ba bi tiŋtimii
ka tiŋ, see di ba joŋ ba niiŋ
hɛ niaa wiaa lɛ. 12 La Tiina
Yesu Kirisito doluŋ lɛ la bula
pi niaa deeŋba aa kpurisɛ
ba digilaa nɛ di ba kɛŋ ba
titia woruŋ a tiŋ tiŋtiŋŋaa
a wuo na ba titia kudiilee
didii. 13 Ama la naaŋbiiriŋ,
ma sí lɔl wu-zɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
lɛ.

14 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ
a bi wialiŋ la si bula pima
teniŋ deeŋ tuɔŋ ka to, má
jiŋ u tiina a liisɛ ma titia
u lɛ, a leŋ di hiisiŋ kɛnu.
15 Ma sí wiaa ŋiŋaau lɛ ari u
ŋaa diŋdɔŋ nɛ. Ama má leŋ
ari u ŋaa ma naaŋbii nɛ aŋ
kpurisɛ u digilaa.

Wu-kaaniŋ

16 Laa sul la Tiina Kirisito,
nii-la si kɛŋ yarifiɛlaa, duu
pima yarifiɛla-la bua-na kala
lɛ. La Tiina Kirisito pɛ ma
kala lɛ.

17 Mi-na Pɔɔl titia nɛ
ŋmuŋsɛ ari mi nisiŋ aa
chuɔlɛma. Mi vɛnɛɛ ŋaa
ŋii mi tenniŋ kala lɛ, a dagɛ
ŋii ari mi nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ. Ŋla nɛ mi yie ŋmuŋsɛ
teŋ-la lɛ. Mii chuɔlɛma.
18 La Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI TIMOTI

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ. La Tiina Wia ari
Kirisito Yesu tuɔtɔruŋ lɛ nɛ
ba liisɛmi di mi ŋaa Kirisito
Yesu naŋzɔɔ. Wia nɛ laala
tita. Kirisito Yesu lɛ nɛ laa
yiɛlɛ.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ
a pipi ŋ-na Timoti nɛ. A
tiŋ ŋ si laa Kirisito wiaa dii
lɛ, ŋ ŋaa mi bii-titii nɛ. La
Nyimma Wia ari la Tiina
Kirisito Yesu lahɔrimɔ lɛ, ba
jaŋ fáŋ nennige a leŋ di ŋ
hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Má pɔ ma titia lɛ a mu tigɛ nialiŋ síi dagɛ wu-nyiariŋ lɛ

3 Bua-la lɛ la fa si hɛ Ɛfɛsis
lɛ, mi bula piŋ di ŋ hɔŋ dimɛ,
aŋ ka di mi mu Masidoonia
tiŋteeŋ. Mi bula piŋ di ŋ
hɔŋ dimɛ a wuo pɛ Wia niaa
lɛ. Niaa dɔŋsuŋ nɛ hɛ dimɛ
aa nyisɛba. Ba bi wutitii
joŋoo dagɛba. Mi bula piŋ
di ŋ bula pi niaa deeŋba di
ba leŋ ba wu-nyiari wialiŋ.
4 Mii chɛ di mi bira bula
piŋ di ŋ bula piba di ba
sí ba suŋsɔgulɔ-la joŋo hɛ
ba nyuŋ lɛ, aŋ sí ba naa-
balimaba doho niaa wiaa
si duomo ŋii diisu. Wiaa
deeŋba yie ŋaa niaa kɛŋ
nii-doluŋ nɛ. Nii-doluŋ ma
bi jaŋ pɛba lɛ di ba ŋaa
Wia yarida a laa wii-la dii
u síi chɛ duu ŋaa pi u niaa.
5 Mi bul ŋii piŋ di ŋ bula
piba di ba cho ba dɔŋsuŋ
tiŋŋaa ari tuɔ-pula, a leŋ di
ba tuɔbiinaa chesi, a bira
leŋ di ba yarida wasa dol
woruŋ. 6 Niaa dɔŋsuŋ via
wiaa deeŋba nɛ aŋ miiraa
bul wu-yaayasiŋ. 7 Moosis
fa ŋmuŋsɛ wialiŋ bil di niaa
tuto nɛ. Niaa deeŋba fa cho
di ba dagɛ wiaa deeŋba a pi
niaa, ama ba titia bi wialiŋ
ba si ŋmuŋsa bubuɔŋ jiŋ.
Ba bi wialiŋ ma ba síi bul
chaasa jiŋ.
8 La jima ari wialiŋ Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ba zɔmɔ nɛ, di niaa kɛŋba
kaa titiŋ ari ba si dagɛ ŋii.
9 U bira maga di la jiŋ ari
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto, u bi ŋmuŋsa
pi tuɔ-pul tiŋŋaa. Ama ba
ŋmuŋsa pi nialiŋ síi chei
Wia niiŋ wu-bulaa nɛ. U
bira ŋmuŋsa pi ni-bɔŋŋɔɔ,
ari nialiŋ si bi Wia ka fá,
ari haachɛ diiree, ari nialiŋ
si bi Wia ka to, ari nialiŋ
síi kpu ba nyimmaba ari
ba naaŋba, ari ni-kpuuraa.
10 Ba bira ŋmuŋsɛ wiaa
deeŋba a pi ba-liiliŋ ari ha-
liiliŋ nɛ, ari baala-la si gɔllɔ
tuu ba dɔŋɔba bubuɔ-niiree,
ari nialiŋ si gɔllɔ paa niaa
biiriŋ a kaa faa lɛl. Ba
bira ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba
a pi wu-nyiaraa ari daŋsia
wu-nyiaraa, ari nialiŋ si bi
Wia woŋbii-titii-la ka to.
11 Wialiŋ mi si dagɛma lii
Wia wu-zɔmɔ-la tuɔŋ nɛ, u
si joŋo pimi di mi bula pima.
Wia nɛ kɛŋ yiriŋ dunia lɛ.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ

nennige-la u si kɛnɛ u lɛ

12 Mii lɔllɛ la Tiina Kirisito
Yesu, bɛɛ wiaa u nɛ bene di
mi maga di mi bul u niiŋ
wiaa pi niaa. Ŋii nɛ tii u
liisɛmi di mi tima pu. U nɛ
pimi doluŋ di mi wuo titiŋ
tiŋtimiŋ deeŋ. 13 Buŋbuŋ
kala nɛ paala mi bul wu-
bɔŋŋɔɔ u lɛ a to naasiŋ tutu-
usu maa. Ka Kirisito ha fámi
nennige a liisɛmi di mi timaa
pu. Bua-la kala lɛ mi fa síi
ŋaa ŋii, mi fa bi jiŋ wii-la mi
síi ŋaa. Mi fa bi u wiaa laa
dii maa. Ŋii nɛ tii mi faa ŋaa
ŋii. 14 Aŋ ka la Tiina Wia ha
pɛmi lɛ kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ a leŋ
mi ŋaa Kirisito Yesu yarida,
aŋ pɛ chou. 15 Mii chɛ di
mi bul wiiŋ nɛ pima. U ŋaa
wutitii nɛ. U saa maga di
nuu-kala jiŋ wii-la. U nɛ ŋla:
Kirisito Yesu ku tuu dunia
nɛ duu laa haachɛ diiree ta.
Mi nɛ saa paala ŋaa ba tuɔŋ
ni-bɔmuŋ. 16 Aŋ ka Kirisito
Yesu ha fámi nennige, mi-
na nii-la si chaasa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ a kii nuu-kala. U ŋaa
ŋii a tomi lɛ a dagɛ niaa ŋii u
si kɛŋ kenyiri. Ŋii lɛ nɛ niaa
dɔŋsuŋ jaŋ to u hariŋ a laa u
wiaa dii, a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. 17 Má leŋ di la dɛnnɛ
la Nyimma Wia aŋ pɛ zilu
a kaa mu wuu. U nɛ nii-la
si dii kuoruŋ a kaa mu deeŋ
deeŋ. U-na bi suu. Niaa ma
buu ka na. U duŋduŋa nɛ
ŋaa Wia. Ami.

18 Timoti, mi bii, mii chɛ di
mi bul wii nɛ a piŋ. Nialiŋ
síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ fa bul wiaa a
tigɛŋ lɛ. Sí wialiŋ yu. Ŋ
nagɛ laali-yuoru nɛ. Leŋ
di wialiŋ ŋaa ŋ laali-yuori
kiaa, di ŋ kaa wuo yuo laaliŋ
woruŋ. 19 Di ŋ níi yuo laal-la,
chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ a leŋ
di ŋ tuɔbiinaa chesi. Niaa
dɔŋsuŋ bira bi ba tuɔbiinaa
lɛɛ to, ŋii nɛ tii ba joŋ ba
yarida ta. 20 Haminiiyas
ari Alɛkizaŋda ma hɛ niaa
deeŋba tuɔŋ nɛ. Ŋii nɛ
mi joŋba hɛ Sitaani nisiŋ lɛ
duu dɔgisɛba, di ba gunnɛ
wu-jimiŋ, di ba bira sí Wia
joŋŋoo tuusu.

2

Woŋbii-la Wia niaa si maga di ba to a chuchuɔlɛ Wia

1 Siifiaŋ wii nɛ mii chɛ di
mi laa sipaaŋ bula pima. U
nɛ ŋla: Má chuɔlɛ Wia aŋ
pɛ susulu duu pima kialiŋ
ma síi chɛ. Má chuɔlɛ Wia
a pipi ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa
maa, aŋ pɛ lulɔllu. Má bira
chuɔlɛ Wia a pipi nuu-kala.
2 Má chuɔlɛ Wia pipi kuoroo
ari nialiŋ si kɛŋ doluŋ ma
lɛ, di la wuo hɔŋ sɔm ari
yarifiɛlaa, a wuo tuto Wia
a ŋiŋaa wialiŋ kala síi to
Wia woŋbiiŋ. 3 U ŋii zɔmɔ
nɛ a tutɔrɛ la Laataara Wia
tuɔŋ. 4 U cho duu laa nuu-
kala ta nɛ di ba wuo jiŋ
wutitii-la si lii u teeŋ. 5 U saa
maga di nuu-kala jiŋ ari Wia
ŋaa Wii-bala nɛ. Ni-bala nɛ
hɛ Wia ari nuhuobiine pɛgɛ
duu kɛŋba kaa hɛ dɔŋɔ lɛ.
Nii-la nɛ ŋaa Kirisito Yesu.
U titia ku ŋaa nuhuobiiŋ nɛ.
6 U joŋ u miisiŋ yɔɔ suuŋ
duu laa nuu-kala ta. U nɛ

dagɛla ŋii ari bua-la yie nɛ,
di Wia laa nuu-kala ta. [7] Ŋii
nɛ tii Wia liisɛmi di mi ŋaa u
naŋzɔɔ a wuo heele bul wiaa
deeŋba a pi nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa, aŋ pɛ dagɛba di
ba laa wialiŋ dii a jiŋ wutitii.
(Wutitii nɛ mii bul, mi bi
wiaa nyia.)

[8] Di ma nɛ ku hilimi lee-na
kala di ma chuɔlɛ Wia, mii
chɛ di baalaa nɛ chuchuɔlɛ
Wia, baala-la si joŋ ba titia
a pi Wia a bi disinniŋ kɛnɛ,
di ba nɛ kɛŋ ba nisaa jee
a chuɔlɛ Wia. Di ba níi
chuɔlɛ Wia, u bi maga di
ba nina baaniŋ. U bi maga
di ba bibiinɛ yuosuŋ wiaa
maa. [9] Mii chɛ di haalaa
ma fiɛlɛ ba siaa aŋ pɛ kɛŋ
wu-jimiŋ ŋii ba síi laalɛ ba
gɛnniŋ lɛ. Gɛnni-la ba si
jaŋ laalɛ di niaa bibagisɛ ba
yaraa, ma síba laalu. Ma sí
leŋe di niaa to ba nyusuŋ
vɔɔnuŋ lɛ aa bagisɛma, koo
ma sí sɛlimɛ digiliŋkpɛŋsiŋ
ari baŋzaliba-la síi tul hɛ di
niaa bibagisɛma. [10] Ama má
leŋ di niaa bibagisɛ haalaa
a tiŋ ba wu-zɔmɔ-la lɛ. Ŋii
jaŋ dagɛ ari baa to Wia
nɛ. [11] Haalaa maga di ba
fiɛla hɔŋ nɛ a gugunnɛ Wia
wiaa, a kɛŋ ba titia muuri, a
tuto nialiŋ si kɛŋ doluŋ ba
lɛ hariŋ. [12] Mi bi haalaa
woŋbiiŋ pa di ba didagɛ
baalaa, koo di ba kɛŋ baalaa
doluŋ a bibeŋba. U maga
di ba hɔŋ sɔm nɛ. [13] Wii-
la si tii nɛ ŋla: Wia fa laa
sipaaŋ ta Adam nɛ aŋ-na ta
Hawa. [14] Sitaani ma bi Adam
nyisa. Hawa nɛ u nyisɛ u
juu haachɛ lɛ a chei Wia niiŋ
wiaa u si bula piba. [15] Ari ŋii
kala haala-la si jaŋ na hɛɛŋ
biiriŋ lulluŋ lɛ, Wia jaŋ pɛba
lɛ. Ama u maga di ba laa
Wia wiaa dii a cho niaa, aa
ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia tuɔŋ,
a leŋ di ba siaa fiɛlɛ.

3

Wia niaa tuɔŋ kuhiasiŋ si maga di ba nagɛ ŋii

[1] Mi biraa chɛ di mi bul
wiiŋ nɛ a piŋ. Wiiŋ deeŋ ŋaa
wutitii nɛ. U maga di niaa
sɛi wii-la. Di nuu nɛ fiɛsɛ
sii aa chɛ duu ku ŋaa Wia
niaa kuhiaŋ, tiŋtiŋ-fiaŋ nɛ u
chichɛ ŋii. [2] Ŋii wiaa di nuu
nɛ ŋaa Wia niaa kuhiaŋ, u
tiina maga duu leŋ di u wu-
ŋaalaa kala zɔŋ nɛ, di niaa
sí u yiriŋ wuo chei. U maga
duu jaa ha-bala duŋduŋ nɛ.
U maga di u siaa fiɛlɛ. Uu
wuo kɛŋ u titia woruŋ di
niaa pupu jirima. U bira
maga duu wuo laa nuhuɔraa
ma bibil u dia lɛ a wuo
didagɛ Wia niaa woruŋ. [3] U
bi maga duu ŋaa si-nyuaru,
a sí baaŋ tiina ma ŋaa. Ama
u maga duu ŋaa ni-chim-
chim nɛ a sí yuosu hɛɛru ma
ŋaa. U bira bi maga duu cho
moribiee kiŋkɛŋ. [4] U maga
di u wuo beŋ u dia niaa nyuŋ
woruŋ nɛ. Bira, u maga duu
wuo leŋ di u haŋbiisiŋ tuto u
niiŋ a zizilu wii-kala lɛ, [5] bɛɛ
wiaa di nuu nɛ bi u dia niaa
nyuŋ wuo bibeŋ, u bi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
nyuŋ ma wuo beŋ. [6] Di nuu
nɛ ha bi Yesu wiaa laa dii a
dieni, u bi maga di u tiina

ku ŋaa Wia niaa kuhiaŋ. Di
u tiina nɛ ku ŋaa nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
kuhiaŋ, u jaŋ dagɛ u titia.
Duu nɛ ŋaa ŋii, u jaŋ tel ari
Sitaani si tele ŋii. 7 Wia niaa
kuhiaŋ maga duu ŋaa ni-zɔŋ
nɛ nialiŋ si bi Wia ka chuɔlɛ
teeŋ. Di ŋii dee niaa jaŋ wuo
chei u yiriŋ, di Sitaani to ŋii
lɛ a bɛrɛ kɛnu.

Nialiŋ síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ

8 Nialiŋ síi pɛ Wia niaa
kuhiasiŋ ma lɛ, ba maga di
ba ma kɛŋ mɛli-zɔŋ nɛ, a
sí nii-sima kɛŋ a nyinyisɛ
niaa. U bi maga di ba faasa
nyua siniŋ koo di ba cho
moribiee kiŋkɛŋ. 9 U maga
di ba kɛŋ tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ a
laa Wia niiŋ wiaa dii. Wialiŋ
fa faa nɛ. Lɛɛlɛ Wia joŋo
dagɛla. 10 U bira maga di
Wia niaa nɛ laa sipaaŋ a beŋ
nialiŋ síi chɛ di ba pɛ Wia
niaa kuhiasiŋ lɛ, a na di ba
maga koo di ba bi maga di
ba tiŋ tiŋtiŋŋaa deeŋba. Di
ba maga, má leŋ di Wia niaa
tuɔsɛba di ba pɛ Wia niaa
kuhiasiŋ lɛ. 11 Haalaa maa
síi pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ,
u maga di ba kɛŋ mɛli-zɔŋ
nɛ a sí niaa hariŋ ma gigaa.
U maga di ba fiɛlɛ ba siaa
a pɛ kɛŋ wutitii wii-na kala
ba síi ŋaa lɛ. 12 Baalaa síi
pɛ Wia niaa kuhiasiŋ lɛ, u
maga di ba jaa ha-bala-bala
nɛ. U maga di ba wuo bibeŋ
ba haŋbiisiŋ ari ba dia niaa
kala nyuŋ nɛ woruŋ. 13 Di
nialiŋ síi pɛ Wia niaa kuhi-
asiŋ lɛ níi tiŋ ba tiŋtiŋŋaa
woruŋ, niaa jaŋ zizilba. Ba
jaŋ wuo kɛŋ nyu-duoŋ a bul
wialiŋ ba si laa dii a tigɛ
Kirisito Yesu lɛ.
14 Mii chɛ di mi ku nama
nɛ lɛɛlɛ. Ama mi bi jiŋ di
mi jaŋ dieni koo di mi bi jaŋ
dieni aŋ-na kɔ. Ŋii wiaa, mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima
15 di ma jiŋ ari Wia niaa mɛlɛ
si maga duu nagɛ ŋii. Wia
niaa nɛ ŋaa nialiŋ si laa u
wiaa dii aa hilimi. Wia-la
si weye nɛ tiiba. Ba chiŋ
wutitii-la lɛ Wia si dagɛba
nɛ. 16 Wutitii-la Wia si
dagɛla sɛnɛ ŋaa wu-bal nɛ.
Wii-chuɔl-la la síi to fa fáa
nɛ. Lɛɛlɛ Wia nɛ joŋo
dagɛla. U nɛ ŋla:

Wia birimɛ nuhuobiine nɛ a
ku tuu dunia.
Wia Diŋ-zɔŋ-la ma dagɛ
duu ŋaa Tuɔ-pul Tiina
nɛ. Wia tiŋdaaraa ma
nau.
Niaa bul u wiaa dunia sɛmɛ-
na kala lɛ.
Dunia niaa laa u wiaa dii
nɛ, aŋ ka Wia joŋu kaa
jil Wia-jaŋ. U si kɛnu
kaa jil Wia-jaŋ, u laa
yiriŋ nɛ.

4

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ wu-nyiari kerichiba lɛ

1 Wia Diŋ-zɔŋ-la paala
chaasa bul ari bua-la jaŋ
yi di niaa dɔŋsuŋ joŋ ba
yarida ta. Ba jaŋ to ni-
bɔŋŋɔɔ síi nyisɛ niaa, a bira
to wialiŋ Sitaani síi dagu.
2 Ba fugo didagɛ Wia wiaa
nɛ, ama ba ŋaa wu-nyiaraa
nɛ. Ba tuɔbiinaa lɔrɔ nɛ

kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ. 3 Ni-yiriba-la yie dagɛ ari u bi maga di niaa jijaa haalaa, a bira kikisɛ kudiilee dɔŋsuŋ maa ari namii-yiriba. Ama Wia nɛ ta namia ari kudiilee deeŋba di niaa didii. Nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a jiŋ wutitii, ba jaŋ wuo diiba. Ama Wia si pɛba lɛ ŋii ba na kudiile-la, u maga di ba laa sipaaŋ a lɔllu nɛ aŋ-na dii. 4 Kuŋ-na kala Wia si ta zɔmɔ nɛ, u bi maga di niaa kikisɛba. U maga di la lɔllɛ Wia nɛ aŋ-na dii kialiŋ kala. Wia teeŋ ba zɔmɔ nɛ, 5 bɛɛ wiaa Wia teniŋ tuɔŋ ba bula ari kudiile-la zɔmɔ nɛ. La si chuɔlɛ Wia ŋii aŋ-na dii kudiile-la, ba bi disinniŋ kɛnɛ Wia teeŋ.

Pɔɔl bula pi Timoti duu faasa tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa woruŋ

6 Di ŋ nɛ joŋ wiaa deeŋba a dagɛ ŋ dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa Yesu wiaa dii, ŋ jaŋ wuo ŋaa Kirisito Yesu tiŋtinni-zɔŋ, ŋ jaŋ ŋaa nii-la si laa wialiŋ dii a joŋo hɛ ŋ nyuŋ lɛ, a kɛŋba kaa titiŋ bua-na kala lɛ. Wia niiŋ wialiŋ nɛ ŋaa wu-zɔmɔ-la la si dagiŋ. La laa dii, ŋ maa toba nɛ. 7 Ama pɔ di ŋ sí suŋsɔgulɔ-la si bi Wia woŋbiiŋ ka to gunnu. Viaba ta. Kɛŋ ŋ titia woruŋ, a gunnɛ wiaa a kɛŋ doluŋ Wia woŋbiiŋ lɛ. 8 Ŋ jaŋ wuo ŋaa wiaa mua di ŋ yaraa wuo kɛŋ doluŋ. Ama di ŋ nɛ to Wia woŋbiiŋ lɛ, wii-la jaŋ pɛŋ lɛ di ŋ na miisiŋ dunia deeŋ lɛ. Di ŋ nɛ suba maa, ŋ jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ. 9 Wii-la mi si bula ŋaa wutitii nɛ. U maga di ŋ ma sɛi a laa wialiŋ dii nɛ. 10 Laa yiɛlɛ Wia-la si weye lɛ nɛ. Ŋii nɛ tii laa loo a faasaa tiŋ woruŋ. Wia nɛ ŋaa nuu-kala Laataara, a saa wasanyaŋ nialiŋ si laa u wiaa dii.

11 Chaasa bul wiaa deeŋba a pipi niaa di ba ŋiŋaa aŋ pɛ didagɛba wialiŋ maa. 12 Ŋ ŋaa haŋbie nɛ, ama sí leŋe di nuu-kala bee guguunuŋ. Leŋ di ŋ wu-ŋaalaa ŋaa di niaa na ari wialiŋ kala ŋ si bula ŋaa wutitii nɛ di baa to ŋ naa-buasuŋ. Leŋ di ba na di ŋ cho niaa. Leŋ di ba na di ŋ kɛŋ yarida a kɛŋ tuɔ-pula maa. 13 Má hilimi a kikarimɛ Wia wiaa a didagɛ ba bubuɔsaa maa, aŋ pɛ bubul Wia wiaa pipi niaa, aŋ ka di mi-na kɔ. 14 Sí Wia Diŋ-zɔŋ-la ku-la via, ku-la u si joŋo dii zile ŋ lɛ. Nialiŋ si laa Wia wiaa dii, kuhiasiŋ nɛ joŋ ba nisaa a daŋ-ŋ lɛ ŋ laa ku-la. Nialiŋ síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ bul u wiaa piŋ nɛ. 15 U maga di ŋ ŋiŋaa wiaa deeŋba nɛ. Joŋ ŋ nyuŋ kala hɛba lɛ di nuu-kala wuo na ŋ si hɛ doluŋ wialiŋ lɛ a mu sipaaŋ ŋii. 16 Pɔ ŋ titia lɛ a to wialiŋ síi to Wia woŋbiiŋ, a dagɛ niaa maa di baa ŋaa ŋii. Di ŋ níi ŋaa ŋii, ŋ jaŋ laa ŋ titia ta ari nialiŋ síi jegilee nii wialiŋ ŋ síi bul.

5

Ŋii si maga di nialiŋ si laa

Yesu wiaa dii aa hilimi ŋiŋaa dɔŋɔ lɛ

1 Sí nii-la si ŋaa nihiaŋ lɛ
kpia, ama chaasa bul wiaa
pu, a zilu ari u si ŋaa ŋ
nyimma dɔŋɔ tiina ŋii. Bul
wiaa a pi baala-la ŋ si hia ari
ba si ŋaa ŋ ŋaanaa dɔŋsuŋ
tiŋŋaa. 2 Bira bul wiaa a pi
ha-nihiasiŋ ari ba si ŋaa ŋ
naaŋba, a bira bul wiaa a pi
haŋtolibiisiŋ maa ari ba si
ŋaa ŋ dihaalaa. Di ŋ nɛ ŋaa
ŋii, pɔ ŋ sí disinniŋ kɛŋ.

3 Yo-haalaa si bi niaa kɛnɛ
di ba bibeŋba, zizilba a
pipɛba lɛ. 4 Ama di yo-haal-
la nɛ kɛŋ biiriŋ koo nihee, u
maga di ba laa sipaaŋ ŋaa
wii-la Wia si si di ba ŋaa nɛ
ba dia niaa teeŋ a wuo tiŋ
ba niaa ari ba naabalimaba
chimiŋ, bɛɛ wiaa ŋii níi tɔrɛ
Wia tuɔŋ. 5 Haal-la si chaasa
ŋaa yo-haal-titii a bi nuu-
kala kɛnɛ duu benu, u nɛ joŋ
u yiɛlaa kala a hɛ Wia lɛ aa
sul Wia duu pɛu lɛ bua-na
kala lɛ, titaŋiŋ ari wiihɛyɛ
kala. 6 Ama yo-haal-la síi
to u titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ, u-na paala nagɛ u suba
nɛ aŋ wei, Wia teeŋ u bi
miisiŋ kɛnɛ. 7 Chaasa bul
wiaa deeŋba a pi Wia niaa,
di ba sí wu-cheeli kala kɛŋ
niaa teeŋ. 8 Di nuu-kala nɛ
bi u naaŋbiiriŋ nyuŋ beŋ a
wasanyaŋ u dia niaa titia, u
yarida ŋaa pɛi nɛ. Nii-la si
bi Yesu wiaa laa dii aŋ bibeŋ
u naaŋbiiriŋ nyuŋ, u nɛ kpia
tiina.

9 Sí yo-haal kala yiriŋ
ŋmuŋsa hɛ yo-haala-la tuɔŋ,
see u tiina yi jisiŋ mahiŋ
batori. U tiina maga duu
jaa ba-bala duŋduŋ nɛ. 10 U
maga di u wu-ŋaalaa ma
zɔŋ, ka niaa zizilu ari ŋii
u si diɛsɛ u biiriŋ, a kikɛŋ
nuhuɔraa woruŋ u dia lɛ, aa
huɔrɛ Wia niaa woruŋ u dia
lɛ, aa pɛ nialiŋ si juu wahala
lɛ, a joŋ u titia hɛ wu-zɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ. 11 Ama sí yo-
haala-la si ŋaa haŋtolibiisiŋ
yiriŋ ŋmuŋsa hɛ yo-haala-la
tuɔŋ. Di ba níi tiŋ Kirisito
tiŋtiŋŋaa aŋ joŋ hariŋ yia
Kirisito, aa chɛ ba ŋaa ba
titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa, baa
chɛ di ba jaa balaba nɛ. 12 Di
ba nɛ ŋaa ŋii, ba via wii-
la ba fa si laa sipaaŋ bul
di ba jaŋ ŋaa pi Kirisito nɛ.
Di ba nɛ ŋaa ŋii, Wia jaŋ
dɔgisɛba. 13 Ŋii duŋduŋ ma
dee. Ba bira bi sɛi di ba
tiŋ tiŋtiŋŋaa aŋ gɔllɔ tuto
di-niiriŋ. Di-bɔmuŋ nɛ, ba
yie gigaa niaa hariŋ a joŋ ba
niiŋ hihɛ niaa wiaa lɛ a bul
wialiŋ si bi maga di ba bul.
14 Ŋii wiaa, mi jaŋ bul di yo-
haala-la si ŋaa haŋtolibiisiŋ,
di ba jaa balaba a lulul biiriŋ
a bibeŋba, a titiŋ ba dia
tiŋtiŋŋaa. Di ba nɛ ŋaa
ŋii, la diŋdɔmɔ Sitaani bi jaŋ
wuo na woŋbiiŋ a bul wu-
bɔŋ kala a tigɛla lɛ. 15 Yo-
haŋtolibiisiŋ dɔŋsuŋ paala
via Kirisito nɛ aŋ miira tuto
Sitaani. Ŋii nɛ tii mi bul ŋii.
16 Ama haal-na kala si laa
Yesu wiaa dii, di yo-haalaa
nɛ hɛ u dia niaa tuɔŋ, u
maga duu beŋ ba nyuŋ nɛ. U
bi maga duu joŋba pi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
di ba bibeŋba. Nialiŋ si laa

Yesu wiaa dii aa hilimi, ba maga di ba bibeŋ yo-haala-la si bi niaa kɛnɛ di ba bibeŋba nɛ.

17 Wia niaa nihiasi-la síi
tiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ, u maga di nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi zizilba nɛ. U bira maga di ba zizil ba tuɔŋ nialiŋ si faasa bul Wia wiaa aŋ pɛ didagɛ niaa lɛ,
18 bɛɛ wiaa ba bula ŋla nɛ
Wia teniŋ tuɔŋ. Ba si,

"Di nɛɛŋ níi ŋmoo miaa piŋ,
u bi maga di ŋ vɔɔ u niiŋ tɔ
duu sí dii."

Ba bira ŋmuŋsa ari tiŋtinna maga duu laa u time nɛ.
19 Di nuu nɛ joŋ cheeriŋ a pi
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi ba kuhiasiŋ, sí jegile nii tiina teeŋ, see di niaa balia koo batori ŋaa wii-la
daŋsia. 20 Wia niaa nihiasiŋ
kala saa síi ŋaa haachɛ, bul ba teeŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi sipaaŋ. Di ŋ ŋaa ŋii, fawulluŋ jaŋ kɛŋ
ni-kaanaa. 21 Mi bul ŋii piŋ
Wia ari Kirisito Yesu ari Wia tiŋdaaraa Wia si liisa sipaaŋ nɛ. Mii suluŋ ari siifiɛsiŋ di ŋ to wiaa deeŋba, a sí niaa kaa pɔrɛ wii-na kala ŋ síi ŋaa lɛ. Joŋba ba kala ŋaa ni-
bala ŋ teeŋ. 22 Fiɛlɛ ŋ siaa
a pɔ di ŋ sí pese liisɛ nuu a joŋ ŋ nisaa daŋu lɛ duu tiŋ Wia tiŋtiŋŋaa. Di tiina nɛ ŋaa haachɛ wii, ka ŋ liisu, ŋ ma jaŋ pɛ juu u haachɛ-la lɛ. Sí disinniŋ ŋaa wiiŋ deeŋ lɛ.

23 Bira sí liiŋ duŋduŋ nyua.
Ama nyunyua siniŋ mua mua, a tiŋ ŋ luoruŋ si yie wiwii bua-na kala wiaa.

24 Di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋaa
haachɛ, ba haachɛba yie ku lii pulumuŋ lima lima nɛ. Ba haachɛba-la saa jaŋ dagɛ ari ba jaŋ dii niaa deeŋba sariya. Ama di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋaa haachɛba, ŋ bi jaŋ jiŋ ba wiaa see tapulii-la ba si
jaŋ dii ba sariya. 25 Ŋii titia
nɛ di niaa dɔŋsuŋ nɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, niaa yie naba lima lima. Niaa dɔŋsuŋ wu-zɔŋŋɔɔ ma yie faa nɛ. Ama chɛɛ dɔŋ nɛ ba jaŋ chaasa lii pulumuŋ tuɔŋ.

6

Wu-nyiari kerichiba ari wutitii kerichiba

1 Nialiŋ kala si ŋaa yosuŋ,
u maga di ba zizil nialiŋ si yɔɔba nɛ. U maga di ba ŋaa ŋii di nuu-kala sí woŋbiiŋ na a wuo bul wu-bɔŋ kala a mu tigɛ Wia yiriŋ lɛ, koo a mu tigɛ wialiŋ la síi dagɛma lɛ.
2 Yosu-la si kɛŋ nihiasiŋ ba
laa Yesu wiaa dii, u bi maga di ba mimaasɛ ba tiŋŋaa a tiŋ ba kala si laa Yesu wiaa dii lɛ. U paala chaasa magɛ di ba tiŋ tiŋtiŋŋaa woruŋ nɛ a piba, bɛɛ wiaa nialiŋ si laa Yesu wiaa dii, ba nɛ yosu-la cho.

Di ŋ níi dagɛ Wia wiaa, dagɛ wiaa deeŋba kala pi niaa, a chaasa bul wialiŋ
kala a piba. 3 Nii-la kala si
bi wutitiiba-la la Tiina Yesu Kirisito si bul daga aŋ dagɛ wu-tanii, wialiŋ si bi la Wii-
chuɔluŋ woŋbiiŋ ka to, 4 u
tiina kɛŋ u titia duu yugɛ

nɛ, ari u jiŋ wiaa aŋ bi wii-
kala jiŋ. U cho wu-kaa-lɛriŋ
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ, a ŋiŋaa goŋ
wialiŋ si bi siifiaŋ wiaa ŋaa
lɛ. Ŋii jaŋ leŋ di nialiŋ síi
jegile nii ba teeŋ, di ba kɛŋ
yaribieriŋ. Ba yuyuo dɔŋɔ
a tutuusɛ dɔŋɔ, a bibiinɛ
wu-bɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ. 5 Niaa
deeŋba nyuŋ bira bi tiŋ. Ŋii
nɛ tii ba yie kɛŋ wiaa lilɛrɛ
ŋii. Ba bira bi wutitii ma jiŋ.
Ba biina ba jaŋ chuɔlɛ Wia
nɛ a na moribiee. 6 Wutitii,
di niaa nɛ chuɔlɛ Wia aŋ leŋ
di ba tuɔŋ tɔrɛ kialiŋ ba si
kɛnɛ nyuŋ, ŋii jaŋ wuo pɛba
lɛ woruŋ, 7 bɛɛ wiaa la si
kɔ dunia, la bi kuŋ-kala kaa
kɔ. Ŋii wiaa, di la nɛ suba,
la bira bi kuŋ-kala kaa lii
dunia lɛ aa mu. 8 Di la nɛ
kɛŋ kudiilee ari gɛnniŋ, u
maga la leŋ di ba magɛla nɛ.
9 Ama nialiŋ si cho di ba kɛŋ
kiaa dunia deeŋ lɛ, Sitaani
yie nyisɛba hɛ bɛrɛ lɛ nɛ. Ba
cho di baa to ba tuɔtɔrɛ wu-
ŋaalaa lɛ nɛ, wiaa deeŋba
jaŋ dɔgisɛba. Ba yie lɛrɛ
niaa tuu tiŋteeŋ a chichei ba
kala nɛ woruŋ. 10 Di niaa nɛ
cho moribiee, wu-bɔŋ kala
yie ŋiŋaaba lɛ nɛ. Moribiee
chonuŋ nɛ ŋaa wu-bɔŋ kala
naaluno. Niaa dɔŋsuŋ joŋ
ba yarida ta nɛ a tiŋ ba si
cho moribiee wiaa. Ba kɛŋ
ba titia mu hɛ hɛɛŋ lɛ nɛ ŋii.

Pɔɔl chagilɛ Timoti

11 Ama ŋ-na si ŋaa Wia
tiŋtinnu, sí wiaa deeŋba
kala ŋaa. Leŋ di ŋ siiŋ fiɛsɛ
di ŋ ŋiŋaa wialiŋ si ŋaa wu-
titiiba a tuto Wia woŋbiiŋ,
a chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a
cho niaa, a kɛŋ kenyiri, a kɛŋ
ŋ titia muuri niaa sipaaŋ.
12 Hɛ doluŋ kiŋkɛŋ a faasa
chiŋ ŋ yarida naaŋ lɛ, a nagɛ
niaa si yie fá a kɛŋ dɔŋɔ
kii ŋii. Hɛ doluŋ di ŋ wuo
laa miisi-la si bi dɛrɛ. A
tiŋ miisiŋ deeŋ wiaa nɛ Wia
yiriŋ. Ŋii ma duŋduŋa dee.
Ama bua-la lɛ ŋ si ku laa
Yesu wiaa dii, a wuo bubul
ŋii niaa sipaaŋ, ŋ chaasa
bula piba di ŋ laa wialiŋ si
ŋaa wutitii dii nɛ. 13 Mii
suluŋ Wia sipaaŋ ari Kirisito
Yesu ma sipaaŋ di ŋ to wialiŋ
kala mi si bula piŋ. Wia
nɛ joŋ miisiŋ a pi kuŋ-kala.
Kirisito Yesu ma nɛ ŋaa nii-
la fa si chiŋ u yarida naaŋ
lɛ Pɔŋsɔs Paalit sipaaŋ, nii-
la fa si chiŋ Rom kuori-baliŋ
nyuŋ Judiya tiŋteeŋ lɛ, a
wuo bul wutitii a pu. 14 Hɛ
doluŋ aŋ to wiaa deeŋba ari
tuɔ-bala, di niaa sí wuo joŋ
cheeriŋ piŋ. Kɛŋ ŋii naaŋ lɛ
a kaa mu yi tapulii-la la Tiina
Yesu Kirisito si jaŋ miira kɔ.
15 Wia jaŋ leŋ duu kɔ bua-
la lɛ u si bene duu maga
duu kɔ. U duŋduŋa nɛ ŋaa
Wii-baliŋ síi beŋ kuŋ-kala.
U nɛ ŋaa kuori-baliŋ a kɛŋ
kuoroo kala doluŋ. U nɛ kɛŋ
doluŋ duu leŋ di nuu-kala
tuɔŋ tɔrɛ. 16 U duŋduŋa nɛ
bi suu. U hɛ puluŋ-bal tuɔŋ
nɛ. Nuu-kala bi dimɛ wuo
mu. Nuu-kala ha buu na,
nuu ma kala saa buu wuo
na. U maga di niaa kala
zizilu nɛ. U nɛ kɛŋ doluŋ
dunia lɛ a kaa mu wuu. Ami.

17 Bula pi nialiŋ si kɛŋ

kiaa dunia deeŋ lɛ di ba sí
bee guguunɛ nialiŋ si bi kuŋ
kɛnɛ, a sí ba yiɛlaa kala joŋo
hɛ kialiŋ lɛ, bɛɛ wiaa nuu-
kala bi jaŋ wuo jiŋ u dia si
jaŋ chiŋ ŋii. Ama u maga
di baa yiɛlɛ kialiŋ si hɛ Wia
teeŋ nɛ. U nɛ kɛŋ zile a
joŋ kuŋ-kala a pila di la kaa
ninii sima. [18] Bula pi nialiŋ
si kɛŋ kiaa di ba wu-zɔŋŋɔɔ
ma magɛ kialiŋ ba si kɛnɛ.
Leŋ di ba kɛŋ zile a ŋaa siri
di ba ŋaa kiaa pipi niaa, di
ba kala ninii sima. [19] Ŋii nɛ
ba jaŋ wuo ŋaa a chɛ kiaa
a bil ba titia lɛ Wia-jaŋ lɛ
di ba wuo na kialiŋ nyuuruŋ
maachie. Ŋla nɛ ba jaŋ wuo
laa miisi-la si ŋaa mii-titii.
[20] Tɔɔ, Timoti, pɔ woruŋ a
tiŋ ŋ tiŋtimii-la Wia si joŋo
hɛ ŋ nisiŋ lɛ. Sí nialiŋ síi
ŋaa goŋ lɛ pɛ, nialiŋ si bul
wialiŋ si bi Wia woŋbiiŋ ka
to a kɛŋba kaa lɛrɛ. Nialiŋ
síi ŋaa ŋii yie nyia wiaa a
biinɛ wu-jimii nɛ ŋii. [21] Niaa
dɔŋsuŋ to wu-jimiŋ deeŋ lɛ
nɛ a joŋ ba yarida ta.

Wia lahɔrimɔ lɛ ma jaŋ
hɔŋ ari yarifiɛlaa.

TEŊ-LIA-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI TIMOTI

Teŋ-lia-la Pɔɔl si ŋmuŋsa pi Timoti

1 Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ. Mi ŋaa Yesu
Kirisito naŋzɔɔ nɛ. La Tiina
Wia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u liisɛmi
di mi ŋaa u naŋzɔɔ. Wia
bula pila di u to Yesu Kirisito
lɛ nɛ a joŋ miisiŋ pila. U
tiŋmi nɛ di mi bul miisiŋ
deeŋ wiaa a pi niaa.
2 Mi ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ
a pipi ŋ-na Timoti. Ŋ ŋaa
mi bii-choolii nɛ. La Ny-
imma Wia ari la Tiina Yesu
Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ba jaŋ
fáŋ nennige a leŋ di ŋ hɔŋ
ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl bula pi Timoti duu chiŋ wialiŋ lɛ u si laa dii

3 Mii lɔllɛ Wia kiŋkɛŋ.
Mi si tima pi Wia ŋii, mi
tuɔbiinaa yie chesi nɛ. Ŋii
titia nɛ mi doho niaa ma fa
tima pipi Wia. Bua-na kala
lɛ di mi níi chuɔlɛ Wia, mi
yie liliisi ŋ wiaa nɛ. 4 Mi
liise yi ari bua-la lɛ mi si sii
ŋ teeŋ, ŋ faa yel nɛ. Ŋii
nɛ tii mi cho di mi ku naŋ
ari siifiɛsiŋ, di mi tuɔŋ faasa
tɔrɛ woruŋ. Mi tuɔbiinaa yie
hɛ ŋ teeŋ titaŋiŋ ari wiihɛyɛ
kala nɛ. 5 Mi liise yi ŋii ŋ si
laa Wia wiaa dii ari siifiɛsiŋ.
Ŋ nahima Lowis ari ŋ naaŋ
Yunis nɛ laa sipaaŋ laa Wia
wiaa dii. Mi jima ari ŋ ma
chiŋ ŋii lɛ nɛ. 6 Wia joŋ kuŋ
nɛ a dii zile ŋ lɛ. U ŋaa ŋii nɛ
bua-la lɛ mi si joŋ mi nisiŋ
daŋ-ŋ lɛ. Mii liisiŋ di ŋ bira
kɛŋ ku-la woruŋ. 7 Wia bi u
Diŋ-zɔŋ-la joŋo hɛla lɛ di la
fifá fawulluŋ, ama duu pɛla
lɛ di la wuo kɛŋ doluŋ nɛ la
miisiŋ lɛ, a bira cho niaa, a
pɛ kɛŋ la titia woruŋ.

8 Di ŋ níi bul la Tiina Yesu
wiaa pipi niaa, sí leŋe di
hiisiŋ kɛniŋ a tiŋ Yesu wiaa.
Bira sí leŋe di hiisiŋ kɛniŋ
a tiŋ mi ma wiaa. Kirisito
wiaa nɛ tii ba kɛŋmi tɔ dia.
Ama sɛi di la kala na hɛɛŋ
a tiŋ Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa.
Wia doluŋ si hɛŋ lɛ ŋii, ŋii nɛ
tii ŋ wuo na hɛɛŋ ŋii. 9 Wia
nɛ laala ta a yirɛla di la ŋaa
u niaa. U bi naga di Wia to
la wu-zɔŋŋɔɔ lɛ nɛ a laala
ta. U titia tuɔtɔruŋ lɛ nɛ u
fála nennige a laala ta. Yesu
Kirisito lɛ nɛ u to a ŋaa ŋii
pila. U jima ari u jaŋ ŋaa
ŋii pila faafaa kala nɛ, ka
dunia-na suomi. 10 Lɛɛlɛ la
Laataara Kirisito Yesu sɛnɛ
kɔ dunia. U si kɔ ŋii, la wuo
na Wia zile wiaa si nagɛ ŋii
nɛ. Kirisito si kɔ, u kpu suuŋ
doluŋ kala nɛ. U bul wu-
zɔmɔ-la pila a to ŋii lɛ dagɛla
ari u nɛ pila miisiŋ, a bira
dagɛla di la nɛ suba maa, la
jaŋ bira sii a kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ. 11 Yesu wu-zɔmɔ-
la wiaa nɛ tii Wia liisɛmi di
mi ŋaa u naŋzɔɔ, a leŋ mi
bul wiaa deeŋba a pipi niaa
a didagɛba. 12 Mi síi bul ŋii
leŋe mi nina hɛɛŋ nɛ. Ama
hiisiŋ bimi kɛnɛ a tiŋ hɛɛ-la
mi si na wiaa. Mi jiŋ nii-
la mi síi to nɛ. Mi si joŋ

mi titia hɛ u nisiŋ lɛ ŋii, mi
laa dii ari u jaŋ wuo beŋmi
woruŋ halii a kaa mu yi
tapulii-la Kirisito Yesu si jaŋ
miira kɔ. 13 Wialiŋ kala mi
fa si dagiŋ, ba ŋaa wutitiiba
nɛ. Chiŋ wialiŋ lɛ a tutoba.
La di Kirisito Yesu si ŋaa
kubala ŋii, hɛ doluŋ aŋ chiŋ
ŋ yarida naaŋ lɛ, a cho niaa
maa. 14 Wia Diŋ-zɔŋ-la hɛla
lɛ nɛ. Wia joŋ wutitii hɛ ŋ
nisiŋ lɛ nɛ. Beŋ wutitii-la u
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ.

15 Ŋ jima ari bua-la lɛ
mi fa si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ
niaa kala nɛ fa viami, Fi-
jilas ari Hɔmɔjinis ma fa
hɛ niaa deeŋba tuɔŋ nɛ.
16 Ama baal-la ba síi yirɛ On-
isiifɔrɔs, u nɛ pɛmi lɛ woruŋ
a ŋaa mi nyuŋ faasa nyaasɛ.
Ba si kɛŋmi kaa tɔ dia ŋii,
hiisiŋ fa buu kɛnɛ a tiŋ mi
wiaa. La Tiina Wia jaŋ fáu
nennige, ba di u dia niaa
kala. 17 U si ku tuu Rom lɛ,
lee-la ba si tɔmi dia, u suomo
chichɛmi ari siifiɛsiŋ aŋ-na
ku nami. 18 Wia jaŋ leŋ di
la Tiina Kirisito fáu nennige
sariya chɛ-diiliŋ. Ŋ ma jiŋ
ŋii u si faasa pɛmi lɛ nɛ bua-
la lɛ mi fa si hɛ Ɛfɛsis lɛ.

2

Pɔɔl bula pi Timoti duu ŋaa laali-yuori-zɔmuŋ

1 Ŋ-na mi bii Timoti, mii
chɛ di ŋ kɛŋ doluŋ. Dol-la
lii Kirisito Yesu teeŋ nɛ. U
lahɔrimɔ wiaa nɛ tii ŋ kɛŋ
doluŋ deeŋ. 2 Mi si bul Wia
wiaa piŋ, niaa yuga nɛ a fa
hɛ dimɛ a pɛ nii. Bul wiaa
deeŋba ŋ si nia a pi naliŋ
si kɛŋ wutitii. Niaa deeŋba
saa jaŋ bira wuo bul wialiŋ
a pi ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa maa.
3 Ŋ si ŋaa Kirisito Yesu laali-
yuori-zɔmuŋ, ŋaa siri di la
diŋ kala na hɛɛŋ. 4 Laali-
yuoru kala si hɛ u tiŋtiŋŋaa
lɛ a titiŋ, u yie chichɛ duu tiŋ
ŋii di nii-la si joŋu tiŋtiŋŋaa
lɛ, duu tuɔŋ tɔrɛ nɛ. Ŋii wiaa
u yie bi chɛ duu tiŋ tiŋtimii
dɔŋ kala a pɛ tiŋtimii-la u síi
tiŋ lɛ. 5 Bira na fifaari-la síi
fá, u bi jaŋ wuo fá a laa u
time, see di u to wialiŋ ba
si bile pi fifaaraa ba tuto lɛ.
6 Bira na ba-paari-la si faasa
titiŋ nɛ maga duu laa sipaaŋ
dii baga ku-falaa. 7 Bibiinɛ
wiaa deeŋba mi síi bul. La
Tiina Yesu jaŋ pɛŋ lɛ di ŋ
wuo jiŋ wiaa deeŋba kala
bubuɔŋ.

8 Joŋ Yesu Kirisito wiaa hɛ
ŋ nyuŋ lɛ. U fa ŋaa Devit
doho nuu nɛ. U si suba, u
bira sii suuŋ lɛ nɛ. Wia wu-
zɔmɔ-la mi si bula pima nɛ
dagɛ wiaa deeŋba. 9 A tiŋ
Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa, mi na
hɛɛŋ. Ba dɔgisɛmi a nagɛ mi
ŋaa ni-bɔŋ nɛ. Ba kɛŋmi vɔɔ
nɛ. Ama ba bi jaŋ wuo kɛŋ
Wia niiŋ wiaa vɔɔ bil. 10 A
tiŋ Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa mi
nyalimɛ wii-kala nɛ. A tiŋ
nialiŋ Wia si liisa wiaa nɛ mi
ŋaa ŋii, di Yesu Kirisito wuo
laaba ta. U si laaba ta ŋii, ba
jaŋ na Wii-baliŋ doluŋ a kaa
mu deeŋ deeŋ.

11 Wii-la mi síi chɛ di mi
bula pima ŋaa wutitii nɛ. U
nɛ ŋla:
Di la di Yesu kala nɛ suba,

la duu kala nɛ jaŋ sii a
kɛŋ miisiŋ.
12 Di la níi na hɛɛŋ aŋ
nyalimɛ hɛɛ-la,
la duu kala jaŋ dii
kuoruŋ.
Koo di la nɛ si la bi Yesu jiŋ,
u ma jaŋ bul di u bila jiŋ.
13 Di la nɛ bi wutitii ka to,
u-na ha kɛŋ wutitii,
bɛɛ wiaa u bi jaŋ wuo
nyisɛ u titia.

Pɔɔl bula pi Timoti duu ŋaa tiŋtinni-titii Wia tiŋtiŋŋaa lɛ

14 Bula pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii di ba liliisi wiaa
deeŋba woruŋ, a sulba di ba
bira sí wiaa kaa lilɛrɛ. Ŋ si
bul ŋii, leŋ di Wia nɛ ŋaa ŋ
siada tiina. Ma si kɛŋ wiaa
lilɛrɛ ŋii, u ŋii bi nuu-kala
lɛɛ pɛ, ama u yie leŋ nialiŋ
síi jegili wialiŋ titel nɛ. 15 Di
ŋ nɛ mu Wia teeŋ di ŋ dagɛ
ŋii ŋ si tiŋ ŋ tiŋtiŋŋaa, hɛ
ŋ doluŋ kala duu wuo na
ari ŋ ŋaa tiŋtinni-titii si bi
hiisiŋ ka fá, a bira leŋ duu
wuo na ari ŋ dagɛ wialiŋ
si ŋaa wutitiiba nɛ woruŋ.
16 Di niaa nɛ ŋaa goŋ aa
bul wialiŋ si bi bubuɔŋ kɛnɛ,
wialiŋ si bi Wia woŋbiiŋ ka
to, liisɛ ŋ titia nialiŋ lɛ. Wiaa
deeŋba ba síi bul yie kikiri
niaa nɛ ba joŋ hariŋ yia Wia.
17 Wialiŋ ba síi dagu jaŋ teeli
a nagɛ naawiiliŋ si yie keeri
ŋii a dii naŋpiliŋ kala. Niaa
balia nɛ hɛ niaa deeŋba tuɔŋ
aa dagɛ wiaa deeŋba. Ba
yiraa nɛ Haminiiyas ari Fali-
itis. 18 Ba leŋ wutitii woŋbii-
la nɛ aŋ bul ari bua-la lɛ
niaa si jaŋ suu aŋ sii suuŋ
lɛ paala kieli nɛ. Ba si dagɛ
ŋii ŋaa nialiŋ dɔŋsuŋ si laa
Yesu wiaa dii joŋ ba yarida
ta nɛ. 19 Ama dia geŋtiŋ-
duo-la Wia si bile pi u niaa,
u bi jaŋ wuo jigisi. Wialiŋ ba
si ŋmuŋsa hɛu lɛ nɛ ŋla: "La
Tiina Wia jiŋ nialiŋ si ŋaa u
niaa nɛ." Ba bira ŋmuŋsa
ari u maga di nii-la kala si si
u ŋaa Wia nuu nɛ, duu leŋ
wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ.

20 Niaa nagɛ gbaŋsi-la si
hɛ niaa diisiŋ lɛ nɛ. Dɔŋsuŋ
ŋaa sɛlimɛ gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ
ŋaa taasi-gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ
ma ŋaa gbaŋsiŋ, dɔŋsuŋ ma
ŋaa hɛŋsiŋ. Dɔŋsuŋ ba yie
joŋo bil nɛ a kaa didii kiaa
chɛ-zɔŋŋɔɔ, aŋ kɛŋ dɔŋsuŋ
ma kaa didii kiaa tapulii-na
kala. 21 Ŋii wiaa di nuu nɛ
liisɛ u titia wu-bɔŋŋɔɔ lɛ, u
jaŋ nagɛ gbaŋsi-la ba si kaa
didii kiaa chɛ-zɔŋŋɔɔ. Nii-la
si nagɛ ŋii ŋaa tuɔ-pul tiina
nɛ u kuhiaŋ teeŋ. U jaŋ
wuo pɛu lɛ woruŋ. U kuhiaŋ
jaŋ leŋ duu titiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ-
na kala. 22 Ŋ síi yiɛlɛ wiiŋ
deeŋ, liisɛ ŋ titia wu-bɔmɔ-
la lɛ bapuɔsaa ari ha-toloo
si yie cho di baa ŋaa. Ama
loo chichɛ di ŋ kɛŋ tuɔ-pula
a wuo chiŋ ŋ yarida naaŋ
lɛ, a pɛ cho niaa a leŋ di
ma di niaa kɛŋ nii-bala. Ma
di nialiŋ si kɛŋ tuɔ-pula, sul
Wia duu pɛba lɛ, má kala loo
chichɛ wiaa deeŋba. 23 Ama
liisɛ ŋ titia nialiŋ síi lɛrɛ wu-
yaaraa lɛ. Ŋ jima ari wiaa
deeŋba yie leŋ niaa suomo
yuyuo dɔŋɔ nɛ. 24 Nii-la si

tima pipi la Tiina Wia, u bi
maga duu yuyuo yuosuŋ. U
maga duu kɛŋ zile nɛ nuu-
kala lɛ, a wuo didagɛ niaa
woruŋ, aŋ pɛ kɛŋ kenyiri.
25 Di ŋ níi dagɛ wiaa a pi
nialiŋ si bi ŋ hariŋ china, leŋ
di ŋ siaa fiɛlɛ. Ŋ bi pɔɔ, Wia
jaŋ leŋ di ba na woŋbiiŋ a
wuo birima lii ba haachɛba
lɛ a ku jiŋ wutitii-la. 26 Ba
si ŋaa ŋii, ba jaŋ bira wasa
kɛŋ wu-jimiŋ a kɛŋ ba titia
liisɛ Sitaani bɛrɛ́-la lɛ. U fa
kɛŋba ba tuto u tuɔtɔruŋ lɛ
nɛ.

3

Bua-la dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ

1 Timoti, jiŋ bua-la lɛ
dunia si jaŋ dɛrɛ kpaga nɛ.
Bua deeŋ lɛ wiaa jaŋ kperi.
2 Niaa jaŋ cho ba titia aŋ
pɛ cho moribiee. Ba jaŋ
bibigisi ba titia lɛ, ba siaa bi
jaŋ susu̱ nuu-kala maa, ba
jaŋ tutuusɛ niaa maa. Ba bi
jaŋ tuto ba nyimmaba ari ba
naaŋba niiŋ. Ba bira bi jaŋ
jiŋ zile. Ba bi jaŋ kɛŋ tuɔ-
pula ma Wia sipaaŋ. 3 Ba
bi jaŋ cho niaa. Ba bira
bi jaŋ sɛi di ba di niaa ŋaa
sima. Ba jaŋ chichei niaa
yiriŋ maa. Ba bi jaŋ kɛŋ ba
titia. Ba jaŋ tɛrɛ. Ba jaŋ
bɛrɛ wu-zɔŋ kala. 4 Ba jaŋ
ŋaa zɛŋbɛ timma, ba bi jaŋ
kɛŋ tuɔbiinaa. Ba jaŋ kɛŋ
sii-duoŋ. Ba bi jaŋ cho Wia.
Ba tuɔtɔrɛ wiaa duŋduŋa nɛ
ba jaŋ cho di baa ŋaa. 5 Ba
yie chuchuɔlɛ Wia nɛ niaa
tuɔŋ, ama ba wu-ŋaalaa yie
dagɛ ari ba bi Wia doluŋ
jiŋ. Liisɛ ŋ titia niaa deeŋba
tuɔŋ. 6-7 Wu-nyiari tiŋŋaa
deeŋba dɔŋsuŋ yie juu niaa
diisiŋ nɛ a nyinyisɛ ha-ni-
yaaraa. Wu-bɔŋŋɔɔ nyagɛ
haala-la bil. Ba to ba tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ. Tuɔtɔrɛ wu-
ŋaala-la yuga nɛ. Di nuu-
kala níi chɛ u dagɛ haalaa
deeŋba, ba yie jegile nii u
teeŋ a chichɛ di ba gunnɛ
wu-jimiŋ, ama ba bi wutitii
kala wuo gunnɛ.

8 Baalaa balia nɛ fa hɛ
dimɛ. Ba yiraa nɛ Janis ari
Jaŋbas. Ba fa bi Moosis
hariŋ china. Ba si bi Moosis
hariŋ china ŋii, ŋii titia nɛ
baalaa deeŋba ma bi wutitii-
la hariŋ china. Niaa deeŋba
nyuŋ bi tiŋ. Ba bi ba yarida
naaŋ lɛ wuo chiŋ. 9 Ama
niaa deeŋba bi jaŋ wuo ŋaa
ŋii a mu sipaaŋ, bɛɛ wiaa
nuu-kala jaŋ na di ba ŋaa ni-
yayaasɛ. Ŋii titia nɛ nialiŋ
ma fa na Janis ari Jaŋbas fa
si yaara ŋii.

Pɔɔl chagilɛ Timoti

10 Ama ŋ-na to wialiŋ mi
síi dagɛ nɛ, aŋ bira to mi
wu-ŋaalaa maa. Ŋ na mi
wu-ŋaalaa si nagɛ ŋii, a na
wii-la mi síi chɛ dunia lɛ,
a bira na ŋii mi si chiŋ mi
yarida naaŋ lɛ, a bira na mi
si kɛŋ kenyiri ma ŋii. Ŋ na
mi si cho niaa maa, a bira
na ŋii mi si kɛŋ nyalima.
11 Ŋ na ŋii ba si to naasiŋ
dɔgisɛmi nɛ ari ŋii mi si na
hɛɛŋ. Ŋ ma jiŋ ŋii mi si na
hɛɛŋ nɛ Aŋtiɔk ari Ikooniam
ari Lisita tiŋteeŋ kala lɛ nɛ.
Ba si to naasiŋ dɔgisɛmi ŋii

nɛ, ka mi nyalimɛ. Ama
mi Tiina Wia liisɛmi nɛ ba
kala lɛ. 12 Nuu-kala síi chɛ
duu to Wia woŋbiiŋ a leŋ
di ba di Kirisito Yesu ŋaa
kubala, niaa jaŋ to naasiŋ
dɔgisu. 13 Ama ni-bɔŋŋɔɔ
ari nialiŋ síi nyisɛ niaa jaŋ
wasa ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ba
jaŋ nyisɛ niaa aŋ pɛ nyinyisɛ
ba titia maa. 14 Ama ŋ-na
hɛ́ doluŋ aŋ chiŋ wialiŋ ŋ
si gunna naaŋ lɛ, wialiŋ ŋ
si laa dii di ba ŋaa wutitii.
Síba joŋo ta. Ŋ jiŋ nialiŋ si
dagiŋ wialiŋ nɛ woruŋ. 15 A
suomi ŋ haŋbiiriŋ kala lɛ a
kaa mu, ŋ jiŋ Wia teniŋ nɛ.
U bi disinniŋ kɛnɛ. U nɛ
wuo dagiŋ Kirisito Yesu wiaa
a bira leŋ ŋ laa u wiaa dii
duu laaŋ ta. 16 Wia teniŋ
kala lii Wia teeŋ nɛ. Wia nɛ
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛ niaa
lɛ ba wuo ŋmuŋsɛba. Wia
teŋ-la wuo dagɛ niaa wutitii
woŋbiiŋ. Di nuu nɛ ŋaa wii
chei, u wuo dagu wii-la u si
ŋaa chei a joŋ cheeriŋ pu, a
bira wuo dagu woŋbii-la si
maga duu tuto, a wuo dagu
ŋii u si jaŋ wuo ŋaa a kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ a mu
sipaaŋ. 17 Ŋla nɛ jaŋ wuo
pɛ nii-la si tima pipi Wia lɛ,
duu sí wii-kala ŋaa chei, a
ŋaa siri duu tiŋ tiŋtiŋ-zɔŋ-
na kala.

4

1-2 Mii suluŋ di ŋ bul Wia
wiaa. Ŋaa siri di ŋ bul bua-
na kala a joŋ ŋ nyuŋ kala
hɛba lɛ. Di niaa ŋaa siri di
ba jegili, koo di ba bi siri
ŋaa, ŋ-na bul. Bul wiaa ba
teeŋ aŋ kpiaba lɛ, a bira ŋaa
di ba nyuŋ nyaasɛ. Ŋ síi
ŋaa ŋii, kɛŋ kenyiri a didagɛ
niaa woruŋ. Mi si suluŋ
ŋii, Wia ari Kirisito Yesu nɛ
ŋaa la siada tiŋŋaa. Yesu nɛ
ŋaa nii-la si jaŋ dii niaa kala
sariya. Nialiŋ si weye ari
nialiŋ si suba kala nɛ u jaŋ
dii ba sariya. U nɛ jaŋ miira
kɔ dunia a dii kuoruŋ. Ŋii nɛ
tii mii suluŋ. 3 Ŋaa wialiŋ mi
si si di ŋ ŋaa a tiŋ wialiŋ si
jaŋ ŋaa lɛ. Bua kubala jaŋ
yi, niaa bi jaŋ jegili wutitii-
la ba si jaŋ dagɛba. Ama
ba jaŋ to ba titia tuɔtɔruŋ lɛ.
Ba jaŋ chɛ a kɛsɛ kerichiba
a yugɛ. Niaa deeŋba jaŋ
dagɛba wialiŋ ba si cho di
baa nii. 4 Ba bi jaŋ cho di
ba nii wutitii-la. Ba jaŋ joŋ
hariŋ yia wutitii-la aŋ cho di
baa nii suŋsɔgulɔɔ. 5 Ama
ŋ-na hɛ́ doluŋ a kɛŋ ŋ titia
woruŋ wii-na kala lɛ. Di
hɛɛŋ nɛ juuŋ maa, nyalimɛ.
Ŋ si ŋaa Wia tiŋtinnu ŋii,
bul Yesu wu-zɔmɔ-la a pi
niaa. Tiŋ ŋ tiŋtimii-la kala
woruŋ a kaa mu.

Pɔɔl bul wiaa a tigɛ u titia lɛ

6 Bua-la lɛ mi si jaŋ suu a
lii dunia lɛ, u yie nɛ. 7 Mi yuo
laali-zɔŋ-la nɛ woruŋ. Mi fá
mi faniŋ dɛrɛ nɛ. Mi chiŋ mi
yarida naaŋ lɛ nɛ. 8 Lɛɛlɛ mii
gbɛrɛ mi time nɛ. La Tiina
Wia jaŋ joŋ time deeŋ pimi
tapulii-la tuɔ-pul timma-la si
jaŋ sii suuŋ lɛ. U nɛ ŋaa
sariya diiri-titii. Mi duŋduŋa
dee u jaŋ joŋ time-la pa, ama
nialiŋ kala si chou a gbɛrɛ la

Tiina Kirisito duu miira kɔ
dunia, ba ma jaŋ laa time
deeŋ.
9 Hɛ doluŋ aŋ kɔ mi teeŋ
lima, 10 bɛɛ wiaa Dimas vi-
ami nɛ. U cho dunia kiaa nɛ.
Ŋii nɛ tii u viami ta aŋ mu
Tɛsalonaaka. Kirɛsikɛŋ ma
mu Galiisia, Taatis ma mu
Dalimeesa. 11 Luuk duŋduŋa
nɛ hɛ mi teeŋ. Di ŋ nɛ kɔ
mi teeŋ, pɛ kɛŋ Maak kaa
kɔ. U jaŋ wuo ŋaa wiaa
yugɛ a pimi. 12 Mi tiŋ baal-la
ba síi yirɛ Takikas nɛ u mu
Ɛfɛsis. 13 Di ŋ níi kɔ, pɛ kɛŋ
mi gɛri-la ari mi tenni-la kaa
kɔ. Mi joŋo pi baal-la ba síi
yirɛ Kaapis a hɛ Turɔwas lɛ
nɛ. Tenni-la ba si kɛŋ pusuŋ
puruŋ kaa ŋaa nɛ mi wasa
chichɛ. 14 Libiri kubala ba síi
yirɛ Alɛkizaŋda dɔgisɛmi nɛ
woruŋ. U si ŋaami ŋii, Wia
jaŋ kpusɛ u puruŋ. 15 Pɔ ŋ
titia ari libiri-la lɛ. La si bul
Wia niiŋ wialiŋ pi niaa, u lii
la hariŋ nɛ. 16 Bua-la lɛ mi
si laa sipaaŋ bul wiaa di mi
laa mi titia, bua-la lɛ ba síi
dii mi sariya, nuu-kala bi mi
hariŋ china. Ba kala viami
ta nɛ. Mii sul Wia duu sí ba
dɔgisu a tiŋ wialiŋ ba si ŋaa.
17 Ama Wia chiŋ mi hariŋ a
pimi doluŋ mi wuo bul Wia
niiŋ wialiŋ kala kala. Mi bul
wialiŋ a pi nialiŋ si bi Ju̱u
tiŋŋaa ŋaa ma nɛ ba kala nii.
Wia liisɛmi ni-bɔŋŋɔɔ nisiŋ
lɛ. 18 Wia jaŋ liisɛmi wu-
bɔŋŋɔɔ kala lɛ. U jaŋ beŋmi
woruŋ a kɛŋmi joiiŋ kaa mu
hɛ u kuorii-la tuɔŋ Wia-jaŋ
lɛ. Wia yiriŋ jaŋ yirɛ bua-na
kala lɛ, a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

19 Chuɔlɛ Pirisila ari
Akuila pimi, a chuɔlɛ
Onisiifɔrɔs ari u dia niaa
kala maa. 20 Irasitas tuo mi
teeŋ. La si joŋ woŋbiiŋ, u ká
Kɔriŋti lɛ nɛ, aŋ ka mi leŋ
Turɔfimɔs ma Miliitas lɛ. U
faa wiilɛ nɛ. Ŋii nɛ mi leŋu
dimɛ. 21 Hɛ doluŋ aŋ kɔ, ka
di yibiiniŋ-la juu. Nialiŋ ba
síi yirɛ Yubulas ari Pudɛŋs
ari Laanis ari Kilaadia, ba
maa chuɔluŋ, ari nialiŋ kala
si laa Yesu wiaa dii.
22 Wia jaŋ leŋ di ma duu
hɔnuŋ zɔŋ. U lahɔrimɔ lɛ u
jaŋ pɛŋ lɛ.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI TAATIS

[1] Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ aa pi ŋ-na Taatis.
Mi ŋaa Wia tiŋtinnu nɛ
a ŋaa Yesu Kirisito naŋzɔɔ
maa. Wia nɛ liisɛmi di mi
pɛ nialiŋ u si liisa lɛ di ba
wasa chiŋ ba yarida naaŋ
lɛ, a wuo jiŋ wutitii-la síi to
Wia woŋbiiŋ. [2] Nialiŋ síi to
Wia woŋbiiŋ deeŋ, baa yiɛlɛ
ari ba jaŋ kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. Wia fa bul wiaa a tigɛ
miisiŋ deeŋ faafaa kala nɛ,
ka dunia-na suomi. Wia bi
wiaa ka nyia, u jaŋ ŋaa wii-
la. [3] Bua-la lɛ Wia si cho
nɛ, u joŋ wii-la a dagɛla u
Wu-zɔmɔ-la tuɔŋ. Ŋii nɛ la
Laataara Wia joŋ wiiŋ deeŋ
a hɛ mi nisiŋ lɛ di mi laa bula
pi niaa.
[4] Mi-na Pɔɔl nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi ŋ-na Taatis.
A tiŋ la kala si laa Yesu
wiaa dii ŋii, ŋ nagɛ mi bii-
titii nɛ. La Nyimma Wia
ari la Laataara Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, ŋ jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

Wia niaa tuɔŋ nihiasiŋ si maga di ba nagɛ ŋii

[5] Mi leŋiŋ Kiriiti lɛ di ŋ
wuo wasɛ wialiŋ fa si maga
si ba ŋaa nɛ. Mi bula
piŋ maa di ŋ liisɛ Wia niaa
tuɔŋ nihiasiŋ taŋ-na kala lɛ.
Nialiŋ si maga di ŋ liisɛ nɛ
ŋla: [6] Má beŋ di ba mɛlɛ
zɔmɔ, di ba sí wu-cheeli kala
kɛŋ niaa teeŋ. U maga di
nii-la kɛŋ ha-bala nɛ, ka u
biiriŋ ma kala laa Wia wiaa
dii a kɛŋ mɛli-zɔŋ, a sí wu-
liiliŋ ŋaa, a sɛi kuhiasiŋ niiŋ
wiaa, a sí wu-cheeli kala kɛŋ
niaa teeŋ. [7] Nii-la síi beŋ
Wia niaa ŋaa Wia tiŋtinni-
kuhiaŋ nɛ. U bi maga duu
kɛŋ wu-cheelee niaa teeŋ. U
bira bi maga duu didagɛ u
titia, a sí baaŋ tiina koo si-
nyuaru koo nii-jigi tiina koo
nii-la si cho moribiee kiŋkɛŋ
ŋaa. [8] U maga duu beŋ
nuhuɔraa woruŋ u dia lɛ a
cho duu ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a
pipi niaa. U maga duu jiŋ
u titia kɛniŋ nɛ a ŋaa ni-
titii. U maga duu ŋaa ni-
pula a wuo kɛŋ u titia a
hɛ dɔŋɔ lɛ woruŋ. [9] Ba
si dagu Wia niiŋ wialiŋ si
ŋaa wutitii ŋii, u maga duu
kɛŋba woruŋ, duu wuo dagɛ
u dɔŋsuŋ tiŋŋaa wutitii-la u
si gunna. Duu nɛ ŋaa ŋii, u
jaŋ wuo dagɛ nialiŋ síi bul
wiaa chichei wutitii-la la síi
to.

[10] Nialiŋ si laa Wia wiaa dii
yuga bi chɛ di ba tuto nihi-
asiŋ niiŋ wu-bulaa. Ba ŋaa
wu-bul deeŋ deeŋ timma nɛ.
Baa nyisɛ niaa nɛ. Niaa
deeŋba tuɔŋ niaa yuga a
ŋaa Ju̱u timma nɛ aa chɛ di
nialiŋ kala si laa Yesu wiaa
dii keri ba penee. [11] U maga
di ma bula piba di ba leŋ
wialiŋ ba síi dagu, bɛɛ wiaa
ba síi dagɛ wialiŋ si bi maga
di baa dagɛ ŋii, ba ŋaa niaa
joŋ wialiŋ ba si laa dii a
ta nɛ. Moribiee wiaa nɛ tii
baa dagɛ wialiŋ. [12] Kiriiti
niaa tuɔŋ vugira bul wiaa a

mu tigɛ u niaa lɛ. U bula
ari Kiriiti niaa kala ŋaa wu-
nyiaraa nɛ a ŋaa ni-bɔmɔ,
luobii tiŋŋaa, aŋ pɛ kɛŋ yari-
wiiŋ maa. 13 Wii-la u si bula
ŋaa wutitii nɛ. Ŋii wiaa,
faasa kpiaba lɛ di ba chiŋ
wutitii-la ba si laa dii lɛ kpaŋ
kpaŋ. 14 Bira bula piba di ba
sí Ju̱u tiŋŋaa naabalimaba
wiaa si nagɛ suŋsɔgulɔɔ nii,
a sí nialiŋ si via wutitii-la
hariŋ to. Wutitii-la lii Wia
teeŋ. 15 Ni-zɔmuŋ teeŋ kuŋ-
kala zɔmɔ nɛ. Disiŋ timma-
la si bi Wia wiaa laa dii teeŋ
kuŋ-kala ŋaa ku-bɔŋ nɛ. Ba
tuɔŋ lɔrɔ, ba tuɔbiinaa kala
bi chese. 16 Baa bul ari ba jiŋ
Wia nɛ, ama ba wu-ŋaalaa
daga ari ba bi Wia jiŋ. Ba
wu-ŋaalaa lɔrɔ, ba bi nialiŋ
niiŋ wiaa ka nii, ba bi wu-
zɔŋ kala ka ŋaa.

2

Wutitii-la si maga di la tuto

1 Ama ŋ-na Taatis didagɛ
wutitii-la nɛ. 2 Bula pi ba-
nihiasi-la si hɛ ma tuɔŋ di
ba leŋ di ba siaa fiɛlɛ, a
kɛŋ mɛli-zɔŋ, a kɛŋ ba titia
woruŋ, a jiŋ wialiŋ ba si laa
dii woruŋ, a cho niaa, a kɛŋ
kenyiri. 3 Bula pi ha-nihiasi-
la ma di ba ŋaa wialiŋ si
daga ari baa to Wia woŋbiiŋ
nɛ. U bi maga di ba gigaa
niaa hariŋ koo di ba ŋaa si-
nyuaraa. Bula piba di ba
didagɛ wialiŋ si zɔmɔ, 4 di ba
wuo dagɛ ha-toloo ma di ba
cho ba balaba ari ba biiriŋ,
5 a wuo kɛŋ ba titia woruŋ,
a sí wu-liiliŋ ŋiŋaa, a beŋ
ba dia niaa woruŋ, a kɛŋ
zile, a tuto ba balaba niiŋ
woruŋ, di nuu-kala sí wuo
bul wu-bɔŋ kala a tigɛ Wia
wu-zɔmɔ-la lɛ. 6 Bul ŋii titia
a pi bapuɔsaa maa di ba ma
kɛŋ ba titia woruŋ. 7 Ŋ-na
titia Taatis, wii-na kala ŋ síi
ŋaa lɛ, leŋ di niaa na ŋ wu-
ŋaalaa si zɔmɔ di ba tuto.
Wialiŋ kala ŋ síi dagu, leŋ di
ba na ari ŋ kɛŋ wutitii ari
siifiɛsiŋ. 8 Wialiŋ kala ŋ síi
bul, bul ari tuɔtɔruŋ, di nuu-
kala sí wuo kaa lɛrɛ. Di ŋ
nɛ ŋaa ŋii, ŋ diŋdɔŋŋɔɔ bi
jaŋ na woŋbiiŋ a bul wu-bɔŋ
kala a tigɛla lɛ. 9 Bula pi
yosuŋ ma di ba tuto nialiŋ
si tiiba niiŋ lɛ, a ŋaa wialiŋ
kala si maga di ba tiŋŋaa
tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ. U bi
maga di ba laa wiaa bubul
ba teeŋ. 10 Ba sí ba tiinaba
kiaa gigaa. Wialiŋ kala ba
síi ŋaa, u maga di ba leŋ di
nialiŋ si tiiba laaba dii ari ba
kɛŋ wutitii. Di ba nɛ ŋaa ŋii,
ba jaŋ wuo leŋ di nuu-kala
jiŋ ari la Laataara Wia wu-
zɔmɔ-la ŋaa wutitii nɛ.

11 La Tiina Wia lahɔrimɔ
guu chaanɛ nɛ. Uu chɛ duu
to ŋii lɛ nɛ a laa nuu-kala ta.
12 Wia wu-zɔmɔ-la dagɛla di
la sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, a sí la
titia joŋo hɛ dunia wiaa lɛ, a
jima kɛŋ la titia, a kɛŋ wuti-
tii, a tuto Wia woŋbiiŋ dunia
deeŋ lɛ. 13 La si hɛ dunia
deeŋ lɛ ŋii, laa gbɛrɛ tapulii-
la la Laataara Yesu Kirisito,
nii-la si ŋaa Wia, jaŋ kɔ ari
u tula. Laa yiɛlɛ tapulii-la
nɛ. La tuɔŋ ma jaŋ tɔrɛ duu

nɛ kɔ. 14 La wiaa nɛ tii u
suu, duu laala ta la haachɛba
lɛ a piisɛ la disinniŋ ta, di
la ku ŋaa tuɔ-pul timma u
sipaaŋ. Uu chɛ di la ŋaa
nialiŋ si joŋ ba nyuŋ hɛ wu-
zɔŋŋɔɔ lɛ. 15 Wia si joŋ dol-la
piŋ, kɛnu a bul wiaa deeŋba.
Chaasa bul wiaa pi nialiŋ ŋ
síi dagu. Di ba ŋaa wii chei,
dagɛba. Sí leŋe di nuu-kala
bee guunuŋ.

3

Maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ bua-na kala lɛ

1 Bula pi Wia niaa di ba joŋ
ba titia pi nialiŋ si kɛŋ doluŋ
ba lɛ ari nialiŋ síi beŋba a
tutoba, a ŋaa siri di ba ŋaa
wii-na kala si zɔmɔ. 2 Bula
piba di ba sí wu-bɔŋ kala
bula a tigɛ nuu-kala lɛ. U bi
maga di ba cho yuosuŋ, ama
u maga di ba dii naŋdɔŋsuŋ
nɛ a leŋ di ba siaa fiɛlɛ nuu-
kala teeŋ, 3 bɛɛ wiaa la ma
titia fa ŋaa ni-yaara nɛ, a fa
bi Wia niiŋ to. La fa keri
Wia woŋbii-la ta nɛ a ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ nɛ. La fa to la
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ nɛ.
La fa cho di niaa juu wu-
bɔŋŋɔɔ a fa kɛŋ yaribieriŋ
dɔŋɔ lɛ. Niaa fa bɛrɛla, la
ma fa bɛrɛba. 4 Ama la
Laataara Wia dagɛ ŋii u si
kɛŋ zile ari ŋii u si cho niaa.
5 U laala ta. U bi naga ari
la si ŋaa tuɔ-pul timma nɛ
tii u laala ta. Ama u síi fá
niaa nennige nɛ tii u laala
ta. U laala ta nɛ, bɛɛ wiaa
ba fola Wii-chuɔlɛ liiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ŋii dagɛ
ari Wia bira wasa lulla nɛ, la
kɛŋ mii-faliŋ u teeŋ. 6 Wia
to la Laataara Yesu Kirisito lɛ
nɛ a joŋ u Diŋ-zɔŋ-la a hɛla
lɛ woruŋ. 7 U lahɔrimɔ lɛ u
ŋaa ŋii di la kɛŋ tuɔ-pula u
sipaaŋ, a wuo kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ, wii-la la síi yiɛlu lɛ.
8 Wiiŋ deeŋ sɛnɛ ŋaa wutitii
nɛ. Mii chɛ di ŋ paala chaasa
bul wiaa deeŋba, di nialiŋ
si laa Wia wiaa dii, di ba
ŋaa siri di ba ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
bua-na kala lɛ. Wiaa deeŋba
ŋaa wu-zɔmɔ nɛ. Ba jaŋ wuo
pɛ niaa lɛ.

9 Má leŋ ni-yaari wu-kaa-
lɛriŋ, a sí ma naabalimaba
geŋtine si duomo diisu. Ma
sí yuosuŋ hɛ a sí dɔŋɔ yuo
a tiŋ wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto lɛ.
Ba ŋaa wu-pɛiba nɛ, ba bi
nuu lɛ pɛ. 10 Di nuu hɛ
ma tuɔŋ aa chɛ duu kɛŋ ma
nyusuŋ yagɛ dɔŋɔ, yiru a
kpurisɛ u digilaa. Di u nɛ
via aŋ ŋiŋaa, bira yiru a lɛrɛ
u digiliŋ lɛ lia, aŋ liisɛ ŋ
nisiŋ u lɛ. 11 Nii-la síi ŋaa
ŋii via wutitii-la nɛ aa ŋaa
haachɛba maa. U wu-ŋaalaa
jaŋ dii u titia sariya.

Wu-kaaniŋ

12 Di mi nɛ tiŋ Atimas koo
Tikikas duu kɔ ŋ teeŋ, hɛ
doluŋ aŋ kɔ mi teeŋ Nikopo-
lis lɛ, bɛɛ wiaa mi biina mi
jaŋ hɔŋ dimɛ waariŋ chɛŋsi-
la tuɔŋ. 13 Di Ziinas sariya
didiiri-la ari Apɔlɔs níi vɛŋ
ba woŋbiiŋ, pɛba lɛ woruŋ.
Piba ku-la kala ba síi chɛ.
14 Leŋ di la niaa ma gunnɛ di
ba ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a wuo
pipɛ nialiŋ si maga di ba pɛ

lɛ. U maga di ba tiŋ tiŋtiŋ-
zɔŋŋɔɔ duu kɛŋ doho.
15 La di nialiŋ kala si hɔnɔ,
laa chuɔluŋ. Chuɔlɛ nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii a
chola. Wia jaŋ pɛma kala lɛ
woruŋ.

TEŊ-LA PƆƆL SI ŊMUŊSA PI FALIIMƆŊ

1 Mi-na Pɔɔl ari la naaŋbie
Timoti nɛ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ a pi ŋ-na Faliimɔŋ. Ŋ
nɛ ŋaa la naŋdɔŋ-chooluŋ,
a bira ŋaa la dɔŋɔ tiina la
tiŋtiŋŋaa lɛ. Ba kɛŋmi tɔ dia
a tiŋ Yesu Kirisito wiaa.
2 La bira ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ a pipi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi ŋ dia lɛ,
a bira ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ
a pipi la dihaala Afia ari
la dibaala Akipas. Akipas
ŋaa la laali-yuoroo dɔŋɔ nɛ
Kirisito tiŋtiŋŋaa lɛ.
3 La Nyimma Wia ari la
Tiina Yesu Kirisito lahɔrimɔ
lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

Pɔɔl lɔllɛ Wia a mu tigɛ Faliimɔŋ lɛ

4 Bua-na kala lɛ di mi níi
chuɔlɛ Wia, mi ma yie lɔllɛ
Wia a pipiŋ nɛ.
5 Mii nii ŋii
ŋ si cho Wia niaa, ari ŋii ŋ
si laa la Tiina Yesu Kirisito
wiaa dii. Ŋii nɛ mii lɔllɛ Wia
nɛ a tiŋ ŋ wiaa.
6 Ŋ si bul
wialiŋ a pi niaa dɔŋsuŋ ŋii,
mi yie sul Wia a pipiŋ, di
ŋii jaŋ leŋ di la jiŋ wu-zɔŋ-
na kala la si na Kirisito teeŋ.
7 Mi naaŋbii-choolii, ŋ sí cho
Wia niaa woruŋ, ŋii ŋaa
mi ma tuɔŋ tɔrɛ kiŋkɛŋ, mi
nyuŋ ma nyaasɛ, bɛɛ wiaa ŋ
leŋe Wia niaa tuɔŋ piŋ di-
bala nɛ.

Pɔɔl sul Faliimɔŋ duu kɛŋ Oniisimas woruŋ

8 La di Kirisito si ŋaa
kubala, mi fa jaŋ kɛŋ doluŋ
di mi chaasa dagiŋ wii-la si
maga di ŋ ŋaa.
9 Mi-na Pɔɔl
nɛ paala chiŋ Yesu Kirisito
naasiŋ lɛ aŋ lɛɛlɛ hɛ sarika
lɛ a tiŋ u wiaa. Ŋii nɛ tii
mi fa jaŋ wuo chaasa fuguŋ
di ŋ ŋaa wii-la si maga di
ŋ ŋaa. Ama mi si choŋ ŋii,
mi jaŋ suluŋ di ŋ ŋaa wii-
la ari tuɔtɔruŋ.
10 Wii-la nɛ
ŋla: Mii suluŋ a tiŋ mi bie
Oniisimas wiaa. U naga ari
mi titia bie nɛ, bɛɛ wiaa, mi
lɛ nɛ u to a laa Yesu wiaa
dii bua-la lɛ mi si hɛ sarika
lɛ.
11 Bua kubala lɛ u fa hɛ
ŋ teeŋ nɛ aŋ bi tiŋtimii kala
tima piŋ. Ama lɛɛlɛ, duu nɛ
kɔ ŋ teeŋ, u jaŋ wuo ŋaa
wiaa yugɛ a piŋ, a leŋ mi ma
tuɔŋ tɔrɛ.
12 Mi jaŋ leŋ u
miira kɔ ŋ teeŋ nɛ a nagɛ mi
titia Pɔɔl fa si kɔ ŋ teeŋ ŋii.
Ŋii wiaa, kɛnu woruŋ ari ŋ
fa si jaŋ kɛŋmi ŋii.
13 Mi fa
cho duu hɛ mi teeŋ nɛ. Mi
ha si hɛ sarika lɛ ŋii a tiŋ
Yesu wu-zɔmɔ-la wiaa, u fa
jaŋ wuo pɛmi lɛ ari ŋ fa si
jaŋ pɛmi lɛ ŋii.
14 Ama mi
bi chɛ di mi fuguŋ di ŋ pɛmi
lɛ. Mii chɛ di ŋ to ŋ titia
tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a pɛmi lɛ. Ŋii
wiaa mi bi jaŋ ŋaa wii-kala
see di ŋ sɛyɛ.

15 Oniisimas si lii ŋ teeŋ,
u bi diene, ama u jaŋ miira
kɔ ŋ teeŋ lɛɛlɛ. Duu nɛ
miira kɔ, u jaŋ hɛ ŋ teeŋ
deeŋ deeŋ.
16 Oniisimas ŋaa
ŋ yomo nɛ aŋ lɛɛlɛ miira
kɔ ŋ teeŋ. Ama lɛɛlɛ u kii
yomo. U ŋaa la naaŋbii-
titii si laa Yesu wiaa dii. Mi

cho u wiaa woruŋ. Ŋ ma
jaŋ chou woruŋ, ari u si
ŋaa ŋ yomo ari ŋ naaŋbie
kala nɛ la Tiina Yesu teeŋ.
17 Di ŋ nɛ bene di mi ŋaa
ŋ naŋdɔŋ-fiaŋ, duu nɛ miira
kɔ, kɛnu woruŋ ari ŋ fa si jaŋ
kɛŋmi ŋii. 18 Duu nɛ ŋaa wii
cheyiŋ, joŋo chɛu a tiŋ mi
wiaa. Duu nɛ dii ŋ chimiŋ
maa, mi jaŋ t̠imiŋ. 19 Mi-
na Pɔɔl, mi titia nisiŋ nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipiŋ.
Mi jaŋ t̠imiŋ. Sí yu ari mi-
na Pɔɔl lɛ nɛ ŋ to kɛŋ miisiŋ
Yesu teeŋ. Ŋii wiaa mi nɛ laa
ŋ miisiŋ ta. 20 Mi naaŋbii, mi
saa suluŋ, pɛmi lɛ wiiŋ deeŋ
lɛ. La Tiina Yesu Kirisito
doluŋ lɛ, leŋ di mi tuɔŋ tɔrɛ.
21 Mi laa dii ari mi si
ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ piŋ, ŋ jaŋ
ŋaa wii-la mi síi chɛ. Mi jima
ari ŋ jaŋ paala ŋaa kii ŋii.
22 Pɛ chɛ dia a ŋaa siri bilmi
lɛ, bɛɛ wiaa mii yiɛlɛ ari ma
si chuɔlɛ Wia pipimi ŋii, Wia
jaŋ laa ma kala sulaa a leŋ di
mi miira kɔ ma teeŋ.

Pɔɔl ari niaa dɔŋsuŋ chuɔlɛ Faliimɔŋ

23 Baal kubala ma nɛ hɛ
daha. Baa yirɛ Ɛpafiras. Ba
kɛnu tɔ dia a pɛmi lɛ a tiŋ
Yesu Kirisito wiaa nɛ. Uu
chuɔluŋ. 24 Maak ari Arisi-
taakis ari Dimas ari Luuk, ba
ma ŋaa mi tiŋtinni-dɔŋsuŋ
nɛ. Ba maa chuɔluŋ.

25 La Tiina Yesu Kirisito
lahɔrimɔ lɛ, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-LA BA SI ŊMUŊSA PI HIIBURU TIŊŊAA

Wia Bie nɛ kii Wia tiŋdaaraa

1 Faafaa-la Wia bul wiaa
pi la naabalimaba a yugɛ nɛ.
Woŋbie-la u si to bul wiaa
piba ma yuga nɛ. U to nialiŋ
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ nɛ a bul wiaa
deeŋba piba. 2 Ama lɛɛlɛ
tapulaa deeŋba, u to u Bie
lɛ nɛ a bul wiaa pila. U
leŋe u Bie deeŋ nɛ kɛŋ kuŋ-
kala doluŋ. Wia síi chɛ duu
ŋaa dunia, u leŋe u Bie nɛ
ŋaa. 3 Wia si kɛŋ tula-la, u
nɛ u Bie ma kɛŋ. Ŋii Wia si
naga, ŋii titia nɛ u ma nagɛ.
Wialiŋ u síi bul kɛŋ doluŋ.
Dol-la nɛ u kaa beŋ kuŋ-kala
si hɛ dunia lɛ. U si ku tuu
dunia, u piisɛ niaa disinniŋ
ta nɛ. U si ŋaa ŋii dɛrɛ, u
jila hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ
di-hɔnuŋ. 4 U nɛ kii Wia
tiŋdaaraa kala. Yiri-la u si
laa Wia teeŋ, u ma nɛ kii
yiri-la Wia tiŋdaara-la si laa.
5 Wialiŋ Wia si bula a tigɛu
lɛ nɛ ŋla:

"Ŋ ŋaa mi Bii nɛ,
mi nɛ luluŋ jiniŋ."

U saa bira bula a tigɛu lɛ:

"Mi jaŋ ŋaa ŋ Nyimma,
ŋ ma jaŋ ŋaa mi Bii."

Wia tiŋdaari bɛɛ lɛ nɛ Wia
ha bul wiiŋ deeŋ? Ba kuŋ-
kala lɛ dee Wia bul wiiŋ
deeŋ. 6 Bua-la lɛ u si leŋe u
Bie ku tuu dunia, u bira bula
a bul,

"Wia tiŋdaaraa kala jaŋ tuu
kpirimi u sipaaŋ a chuɔlu."

7 Wialiŋ Wia si bula a mu
tigɛ u tiŋdaaraa lɛ nɛ ŋla: U
si,

"Mi leŋe mi tiŋdaaraa nagɛ pеliŋ
ari nyiŋ-geliŋ nɛ."

8 Ama u si bul wiaa a tigɛ u
Bie lɛ, ŋla nɛ u bul: U si,

"Ŋ kuoruŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa
mu deeŋ deeŋ.
Wia tuɔ-pul kiaa nɛ jaŋ
ŋaa ŋ kuori-daaŋtiga
di ŋ kaa beŋ ŋ niaa."

9 "Ŋ cho wutitiiba nɛ a kii
wu-nyiariŋ.
Ŋii nɛ tii ŋ Nyimma Wia
liisiŋ
di ŋ yuga kii ŋ dɔŋsuŋ
tiŋŋaa a bibeŋba."

10 Wialiŋ ba bira si bula a
tigɛ u Bie lɛ nɛ ŋla: Ba si,

"La Tiina, ŋ nɛ ta tiŋteeŋ
buŋbuŋ-la,
a ta wia nyuŋ maa.

11 Wia nyuŋ ari tiŋteeŋ kala
jaŋ lɛl, ama ŋ-na jaŋ
hɛ dimɛ.
Ba kala jaŋ birimɛ ku-
binaa a kɔsɛ, ari
gɛnniŋ síi kɔsɛ ŋii.

12 Ba jaŋ nagɛ gɛriŋ di ŋ kaa
kpeŋ.
Ŋ jaŋ kɛŋba kaa birimɛ,
ari gɛri-zɔŋ-la si yie
birimɛ ŋii. Di u
zɔmuŋ nɛ lia, u bira bi
ku-falii ŋaa.

Ama ŋ-na bi jaŋ kɔ di ŋ
birima. Ŋ bi jaŋ kɔ di
ŋ hiɛsa."

13 Wialiŋ Wia bira si bula pu
nɛ ŋla: U si,
"Ku hɔŋ mi sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ,
see mi yuo dii ŋ
diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ."
Wia tiŋdaari bɛɛ lɛ nɛ Wia
ha bul wiiŋ deeŋ? Ba kuŋ-
kala lɛ dee Wia bul wiiŋ
deeŋ. 14 Wia tiŋdaara-la
kala ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ.
Wia yie tiŋba ba mu pɛ
nialiŋ u síi chɛ u laa ta lɛ nɛ.

2

Yesu nɛ ŋaa la Laataara

1 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, u
maga di la kɛŋ wialiŋ la si
nia woruŋ, a sí hariŋ miiru.
2 Wialiŋ Wia tiŋdaaraa fa si
bula pi Iziral tiŋŋaa fa dolie
nɛ woruŋ. Di nuu nɛ fa
bi baa to, koo di nuu nɛ fa
chei ba kuŋ, ba yie dɔgisu
nɛ woruŋ. 3 Wia síi chɛ duu
laala ta, ŋii ŋaa wu-bal nɛ
a kii wialiŋ Wia tiŋdaara-la
si bula. Di la nɛ bi wii-la
sɛyɛ, wii-kala bira tuo duu
laala ta, see duu dɔgisɛla. La
Tiina Yesu nɛ laa sipaaŋ bul
wii-la. Nialiŋ ma si nii wii-la
bula pila nɛ. 4 Wia ma titia
daga ari wii-la ba si bula ŋaa
wutitii nɛ. U dagɛ u doluŋ
a ŋaa wu-kpuŋkperisiŋ ari
wu-magilaa kala. Wia ma
to u tuɔtɔruŋ lɛ nɛ a leŋ
niaa kɛŋ doluŋ, di ba tiŋ ba
tiŋtiŋŋaa u Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ.
5 U bi naga Wia joŋ tiŋtee-
falii-la si jaŋ kɔ a hɛ Wia
tiŋdaaraa nisiŋ lɛ nɛ di ba
bibeŋ. Tiŋtee-falii-la wiaa
nɛ la bulaa pima. 6 Wia teniŋ
tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ ba bula,
"Bɛɛ kuŋ nɛ nuhuobiine
ŋaa ŋ bibiinɛ u wiaa,
bɛɛ kuŋ nɛ nuhuo-
biine bie ma ŋaa ŋ
bibenu?
7 Ŋ si ta nuhuobiine, ŋ
leŋe Wia tiŋdaaraa
kiiu mua nɛ,
ama ŋ leŋe nuhuobiine
nɛ kɛŋ yiriŋ ari doluŋ.
8 Ŋ joŋ kuŋ-kala nɛ a hɛ u
nisiŋ lɛ u bibeŋ."
Ŋ si joŋ kuŋ-kala hɛ nuhuo-
biine nisiŋ lɛ ŋii, ŋ leŋe
u kɛŋ ba kala doluŋ nɛ.
Ama lɛɛlɛ la na di nuhuobi-
ine ha bi kuŋ-kala ka beŋ.
9 La na ari Wia fa leŋe Wia
tiŋdaaraa nɛ kii Yesu mua.
Ama lɛɛlɛ Wia leŋe Yesu
yugɛ a kɛŋ yiriŋ maa, bɛɛ
wiaa u na hɛɛŋ nɛ a suu.
Wia lahɔrimɔ lɛ nɛ u fa ŋaa
ŋii, duu wuo laa nuhuobi-
inee kala nyuŋ a suu.
10 Kialiŋ si hɛ dunia lɛ, Wia
nɛ ŋaaba a tiiba maa. U
síi chɛ di u biiriŋ yugɛ a
kɔ u teeŋ, u leŋe ba sipaa-
laara chaasa na hɛɛŋ nɛ
woruŋ duu sɛnɛ wuo laaba
ta. 11 Nii-la si piisɛ niaa
disinniŋ ta, ari nialiŋ disin-
niŋ u si piisa ta, ba kala
nyimma ŋaa kubala nɛ. Ŋii
nɛ tii u ŋaa ŋii a wuo yirɛ ba
kala u naaŋbiiriŋ, ka hiisiŋ
buu kɛnɛ. 12 Wialiŋ Yesu si
bula pi Wia nɛ ŋla:
"Mi jaŋ yirɛ ŋ yiriŋ mi
naaŋbiiriŋ teeŋ.
Nialiŋ si hilime aa
chuɔluŋ tuɔŋ mi jaŋ
dɛnniŋ."

13 U bira bula,
"Mi jaŋ laa ŋ wiaa kala dii,"
a bira bul,
"Nami ari ŋ biiri-la kala ŋ si
joŋo pimi."
14 Biiri-la Wia si joŋo pi
Kirisito kɛŋ chaliŋ ari yaraa
nɛ. Ŋii titia nɛ Kirisito ma
kɛŋ chaliŋ ari yaraa duu suu
a wuo yuo dii Sitaani, nii-
la si kɛŋ suuŋ doluŋ, 15 a
wuo laa niaa ta, nialiŋ síi
fá suuŋ a ŋaa suuŋ yosi ba
miisiŋ kala lɛ. 16 Ŋii wiaa
u bi naga ari u kɔ duu pɛ
Wia tiŋdaaraa lɛ nɛ, ama u
kɔ duu pɛ Abiraham doho
niaa lɛ nɛ. 17 Ŋii nɛ tii
u birimɛ nuhuobiine a ma
nagɛ u naaŋbiiri-la, ba wii-
wii-kala lɛ. U ŋaa ŋii duu
wuo ku ŋaa nialiŋ si tima
pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ
u naaŋbiiriŋ tuɔŋ nɛ a wuo
fába nennige, a wuo ŋaa ni-
titii, a wuo pɛ nialiŋ lɛ Wia
woŋbiiŋ lɛ, a wuo leŋ di Wia
joŋ u baaniŋ u fa si kɛnɛ a
tiŋ niaa haachɛba wiaa ta.
18 U titia na hɛɛŋ nɛ woruŋ.
Sitaani ma fa magisu. Ŋii
wiaa u jaŋ wuo pɛ nialiŋ
Sitaani síi magisɛ lɛ.

3

Yesu nɛ kii Moosis

1 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ si
bi disinniŋ kɛnɛ Wia sipaaŋ,
Wia nɛ yirɛla di la kɔ u
teeŋ. U saa maga di ma
joŋ Yesu wiaa hɛ ma nyuŋ
lɛ. U nɛ ŋaa Wia naŋzɔɔ a
ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ maa, woŋbii-la
la síi to lɛ. 2 U to nii-la si
liisu niiŋ woruŋ nɛ a tima
pu, ari Moosis fa si to Wia
niiŋ ŋii a tima pi Wia niaa.
3 La jima ari nii-la si saa
dii-zɔmuŋ nɛ maga duu laa
yiriŋ a kii dia-la u si saa. Ŋii
titia nɛ yiri-la Yesu si laa nɛ
yuga kii Moosis yiriŋ. 4 Dia-
na kala si hɛ dimɛ, nuu nɛ
saa. Ama kialiŋ kala si hɛ
dimɛ, Wia nɛ ŋaa. 5 Moosis
fa ŋaa tiŋtinni-titii nɛ Wia
niaa kala tuɔŋ a tima pipiba.
U nɛ fa bul wiaa piba a tigɛ
wialiŋ si jaŋ kɔ lɛ. 6 Ama
Kirisito-na fa ŋaa Wia Bii nɛ,
a ŋaa ni-titii a tima pipi Wia
niaa. Di la ma nɛ kɛŋ nyu-
duoŋ a tiŋ kialiŋ la síi yiɛlu
wiaa, la ma jaŋ wuo ŋaa u
dia niaa.

Ŋii la si jaŋ ŋaa a na wiese Wia teeŋ

7 Ŋii wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
bula pila ari,
"Jiniŋ, di ma nɛ nii Wia
yiikoro,
8 ma sí siiduoŋ kɛŋ, ari
nialiŋ fa si lii Wia
hariŋ giriŋ tuɔŋ si kɛŋ
siiduoŋ ŋii.
Bua-la lɛ nɛ ba magisɛmi
a ŋaa mi na baaniŋ.
9 Lee-la ma naabalimaba
magisɛmi nɛ woruŋ,
a na mi wu-ŋaalaa jisiŋ
mahiŋ balia.
10 Ŋii wiaa nɛ mi baaniŋ
sii niaa deeŋba kala
nyuŋ. Ŋii nɛ mi bul,
'Ba tuɔbiinaa yie ŋaa ba
yeŋŋi nɛ,
ba bi mi niiŋ wiaa ka to.'
11 Ŋii nɛ mi na baaniŋ a
ŋmiɛsɛ a bul,

'Mi bi jaŋ piba di-hɔnuŋ
di ba hɔnɔ wiesi da.' "
12 Mi naaŋbiiriŋ, má pɔ ma
titia lɛ di ma tuɔŋ nuu sí wu-
bɔŋ biinu. Di u nɛ ŋaa ŋii, u
bira bi jaŋ laa Wia wiaa dii.
U jaŋ joŋ hariŋ yia Wia-la si
weye. 13 Ama má pɛ dɔŋɔ
lɛ tapulii-na kala a lii jiniŋ
a kaa mumu, di wu-bɔŋŋɔɔ
sí wuo nyisɛ ma kuŋ-kala a
wuo ŋaa di ma ŋaa siiduo
wiaa Wia sipaaŋ. 14 Wialiŋ
la si laa dii buŋbuŋ, di la
nɛ kɛŋba ŋii a kaa mu wuu,
la di Kirisito kala jaŋ ŋaa
kubala. 15 Wialiŋ ba si bul
Wia teniŋ tuɔŋ nɛ ŋla:

"Jiniŋ, di ma nɛ kɔ di ma nii
Wia yiikoro,
ma sí siiduoŋ kɛŋ ari
nialiŋ fa si lii Wia
hariŋ si kɛŋ siiduoŋ
ŋii."

16 Kubɛɛba nɛ nii Wia yi-
ikoro aŋ lii Wia hariŋ?
Nialiŋ fa si to Moosis hariŋ
a lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ nɛ
ŋaa ŋii. 17 Kubɛɛba nɛ fa
leŋe Wia baaniŋ sii ba nyuŋ
jisiŋ mahiŋ balia? Nialiŋ fa
si bi u niiŋ wiaa to lɛ nɛ
leŋe u baaniŋ sii. Ba nɛ
u leŋ ba suu giriŋ tuɔŋ ŋii.
18 Kubɛɛba lɛ nɛ Wia ŋmiɛsa
hɛ ari ba bi jaŋ na wiese-la
u fa síi chɛ u joŋo pi u niaa?
Nialiŋ fa si bi Wia niiŋ wiaa
ka to lɛ nɛ u bul ŋii. 19 La
na ari ba si bi Wia wiaa laa
dii nɛ tii ba bi wiese-la wuo
na Wia fa síi chɛ u joŋo pi u
niaa.

4

1 Wia lɛɛlɛ bula pila ari la
jaŋ wuo kɔ u teeŋ a na wiese.
Ŋii wiaa má leŋ di la kɛŋ la
titia woruŋ duu sí wuo na di
la dɔŋsuŋ ŋaa wiaa chei. Di
la nɛ ŋaa wiaa chichei, la bi
jaŋ na wiese u teeŋ. 2 Wia
wu-zɔmɔ-la ba si bula pila,
ba fa bula pi la naabalimaba
ma nɛ. Ama ba bi wialiŋ laa
dii. Ŋii wiaa wialiŋ biba lɛ
pɛ. 3 La nialiŋ si laa wialiŋ
dii jaŋ wuo mu Wia teeŋ a na
wiese-la ari Wia si bul ŋii. U
si,

"Mi na baaniŋ, ŋii nɛ tii mi
ŋmiɛsɛ ari
ba bi jaŋ na wiese-la
mi fa síi chɛ mi joŋo
piba."

Ama la jima ari buŋbuŋ-la
Wia si ŋaa dunia dɛrɛ, u
tiŋ u tiŋtiŋŋaa kala dɛrɛ nɛ.
4 Wialiŋ ba si bula Wia teniŋ
tuɔŋ a tigɛ chɛ-pɛmiŋ chɛɛŋ
nɛ ŋla: Ba si,

"Wia si ŋaa dunia dɛrɛ,
u wiese nɛ chɛ-pɛmiŋ
chɛɛŋ."

5 Lee-la titia Wia bira bula,
"Ba bi jaŋ na wiese mi teeŋ."
6 Ŋii-na niaa dɔŋsuŋ jaŋ na
wiese-la. Ama nialiŋ si laa
sipaaŋ nii Wia wu-zɔmɔ-la
bi wiese-la na, bɛɛ wiaa ba
bi wialiŋ ba si nia to. 7 Ŋii nɛ
Wia bira liisɛ tapulii kubala.
Tapulii-la nɛ ŋaa jiniŋ. U to
la naabalima Devit lɛ nɛ a
bul wiiŋ deeŋ. U si,

"Jiniŋ, di ma nɛ ku nii Wia
yiikoro, ma sí siiduoŋ
kɛŋ."

8 Bua-la lɛ ba naabalima
Jɔsua fa si ŋaa Iziral tiŋŋaa
sipaa-laara, u biba wiese pa.
Di u nɛ fa piba wiese, Wia

fa bira bi jaŋ bul tapulii dɔŋ
wiaa. 9 Ŋii wiaa, tapulii dɔŋ
nɛ hɛ dimɛ, Wia niaa si jaŋ
wiesi. 10 Nii-la kala si na
wiese Wia teeŋ, u tiina leŋ
u tiŋtiŋŋaa nɛ aŋ wiesi, ari
Wia ma si tiŋ u tiŋtiŋŋaa
dɛrɛ aŋ wiesi ŋii.

11 Má saa leŋ di la hɛ doluŋ
a na wiese-la Wia síi chɛ duu
joŋo pila. Nialiŋ fa si bi u
niiŋ wialiŋ to, ba bi wiese-
la na. Di la ma nɛ bi u
niiŋ wialiŋ ka to, la ma bi
jaŋ na wiese-la. 12 Wia niiŋ
wiaa weye a kɛŋ niiŋ a kii
sia niiriŋ balia kala síi dii
nyagaga. U yie wuo tɔɔ juu
nuhuobiine, a kɛŋ u dima ari
u miisiŋ kaa pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. U
yie wuo jiŋ nuhuobiine tuɔŋ
ari u tuɔbiinaa kala. 13 Kuŋ-
kala tuo si jaŋ wuo kɛŋ u
titia faa Wia teeŋ. Wia na
kuŋ-kala nɛ, u teeŋ ba kala
hɛ pulumuŋ tuɔŋ nɛ. U jaŋ
leŋ di la dagɛ la wu-ŋaalaa
kala a pu.

Yesu nɛ ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ

14 Yesu nɛ ŋaa Wia Bie
a bira ŋaa nialiŋ si tima
pipi Wia niaa nyuŋ ba tuɔŋ
kuhiaŋ. U nɛ ŋaa kuhiasi-
la tuɔŋ kuhiaŋ maa. U si
tiŋ u tiŋtiŋŋaa dɛrɛ, u jil
wia nyuŋ a mu Wia teeŋ.
La kuhiaŋ si yuga ŋii, má
leŋ di la kɛŋ wialiŋ la si
laa dii woruŋ. 15 Yesu bi
nagɛ nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiasiŋ si bi niaa nen-
nige ka fa ŋii. U nɛ wuo
fála nennige a jiŋ wialiŋ síi
walimɛla, bɛɛ wiaa ba ma
walimu nɛ. Sitaani paala
magisu nɛ, ama u bi wu-bɔŋ
kala ŋaa. 16 Ŋii wiaa má leŋ
di la kɛŋ nyu-duoŋ a wuo yi
lee-la Wia si hɔnɔ, duu wuo
fála nennige. Di la nɛ juu
wii-kala, u jaŋ fála nennige
a pɛla lɛ.

5

1 Nialiŋ si kpu pusuŋ pipi
Wia kuhiaŋ-na kala, ba yie
liisu niaa tuɔŋ nɛ. U hɛ
nuhuobiine ari Wia pɛgɛ a
laa kiaa pipi Wia, aŋ pɛ kpu
pusuŋ a piisɛ niaa disinniŋ
tita. 2 U siaa yie fiɛlɛ niaa
nyuŋ nɛ woruŋ, nialiŋ síi
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ aŋ bi jiŋ, ari
nialiŋ si yeŋŋe Wia woŋbii-
la lɛ, bɛɛ wiaa u ma titia
yie ŋaa wiaa chichei nɛ.
3 A tiŋ ŋii wiaa nɛ u yie
kpu pusuŋ pipi Wia a tiŋ u
titia haachɛba wiaa, di Wia
piisɛ u disinniŋ ta, a bira
kpu pusuŋ pipi Wia maa a
tiŋ ni-kaana-la kala wiaa, di
Wia piisɛ ba ma disinniŋ ta.
4 Nuu-kala bi jaŋ wuo liisɛ
u titia a titiŋ tiŋtimiŋ deeŋ.
Wia nɛ yie liisɛ tiina ari u
fa si liisɛ Ɛrɔŋ ŋii. 5 Ŋii
titia nɛ Kirisito ma bi u titia
kaa yugɛ duu tiŋ tiŋtimii-la
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ síi tiŋ. Ama Wia nɛ
liisu. Wii-la Wia si bula pu
nɛ ŋla: U si,

"Ŋ ŋaa mi Bii nɛ,
jiniŋ mi nɛ luluŋ."

6 Wia teniŋ tuɔŋ sɛmɛ dɔŋɔ
maa u bula,

"Ŋ nagɛ nii-la fa si kpu
pusuŋ pipi Wia dɔŋɔ
ba síi yirɛ

Mɛlikizɛdɛki nɛ.
Ŋ jaŋ tima pipi Wia niaa
nyuŋ a kaa mu deeŋ
deeŋ."
7 Yesu fa si hɛ u miisiŋ lɛ
dunia deeŋ lɛ, u chuɔlɛ Wia
a faasa yel sii-liiriŋ a sul Wia,
u-na nii-la si jaŋ wuo laa u
miisiŋ ta duu sí suu. Yesu
sɛyɛ duu ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ
Wia tuɔŋ nɛ, ŋii nɛ tii Wia
laa u Wii-sula. 8 Yesu fa ŋaa
Wia Bii ma nɛ, ama u na
hɛɛŋ nɛ woruŋ. U si na hɛɛŋ
ŋii, u ku jiŋ ŋii u si jaŋ ŋaa
a to Wia niiŋ woruŋ. 9 U si
to Wia niiŋ kala dɛrɛ, u ku
ŋaa nialiŋ kala ma síi to u
niiŋ sipaa-laara, a laaba ta
a kaa mu deeŋ deeŋ. 10 Ŋii
nɛ Wia liisu duu ŋaa nialiŋ
si tima pipi Wia niaa nyuŋ
kuhiaŋ, a tima pi Wia ari
Mɛlikizɛdɛki fa si timaa pi
Wia ŋii.

Má waa Wia wiaa lɛ, aŋ sí hariŋ joŋo yia Wia wu-zɔmɔ-la

11 La kɛŋ wiaa yugɛ nɛ
di la bul a tigɛ wiiŋ deeŋ
lɛ. La bi jiŋ ŋii la si jaŋ
wuo bul wii-la di ma jiŋ u
bubuɔŋ, bɛɛ wiaa lɛɛlɛ ma
digilaa kparima nɛ. Ma bi
wialiŋ bubuɔŋ wuo jiŋ lima
lima. 12 Ma si nii Wia wu-
zɔmɔ-la, u diene nɛ. U
fa maga di ma nɛ didagɛ
niaa, ama ma bira chɛ nuu
nɛ duu didagɛma Wia niiŋ
wialiŋ ma si nia buŋbuŋ. U
naga maa chɛ yiliŋ nɛ di
ma wasɛ. Ma ha bi ku-
duoruŋ wuo didii. 13 Bii-
mulo nɛ yie wiwasɛ yiliŋ, u
bi ku-duoruŋ wuo didii. Ŋii
titia nɛ ma ma nagɛ. Ma
ma ha bi wu-duoruŋ wuo
jijiŋ. Wialiŋ ba si dagɛma
jaŋ leŋ di ma kɛŋ tuɔ-pula
Wia sipaaŋ. 14 Nihiaŋ nɛ
wuo ku-duoruŋ didii. Nialiŋ
si waa dɛrɛ Wia wiaa lɛ nagɛ
nihiasiŋ nɛ. Ŋii nɛ tii ba yie
wuo jiŋ wu-bɔŋŋɔɔ ari wu-
zɔŋŋɔɔ pɛgɛ, bɛɛ wiaa ba
vɛnɛɛ ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ nɛ.

6

1 Ŋii wiaa la si wuo jiŋ
buŋbuŋ wialiŋ ba si bula
pila a tigɛ Kirisito lɛ ŋii, u
maga di la kiele mu sipaaŋ
nɛ a wuo waa dɛrɛ Kirisito
wiaa lɛ. Ma sí leŋe di la bira
suomo bubul wialiŋ la si jaŋ
ŋaa a birima lii la haachɛba-
la lɛ, aŋ leŋ la wu-bɔmɔ-la
la fa síi ŋaa. La bira bi chɛ
di la suomo bul ŋii la si jaŋ
to a laa Wia wiaa dii. 2 La
ma bira bi chɛ la bul ŋii ba
si jaŋ fola Wii-chuɔlɛ liiŋ, ari
ŋii ba si jaŋ joŋ nisaa daŋla
lɛ, ari ŋii niaa si jaŋ suu aŋ
sii suuŋ lɛ, ari ŋii Wia si jaŋ
dii niaa sariya a joŋ cheeriŋ
pi dɔŋsuŋ a kaa mu deeŋ
deeŋ, a bira joŋ miisiŋ pi
dɔŋsuŋ ma a kaa mu deeŋ
deeŋ. 3 Di Wia nɛ sɛyɛ, la
jaŋ kieli buŋbuŋ wialiŋ aŋ
mu sipaaŋ. 4 Di Wia nɛ wuo
suri niaa siaa di ba wuo jiŋ
u wiaa, a wuo laa wialiŋ si
lii Wia teeŋ dii, a bira kɛŋ
u Diŋ-zɔŋ-la maa, 5 a wuo
nii Wia niiŋ wiaa a jiŋ ari u
niiŋ wialiŋ zɔmɔ nɛ kiŋkɛŋ,
a bira wuo na Wia kuorii-la
si jaŋ kɔ doluŋ si magɛ ŋii ba
miisiŋ lɛ lɛɛlɛ ŋla, 6 di ba nɛ

jiŋ wiaa deeŋba kala aŋ bira
joŋ hariŋ yia Wia wu-zɔmɔ-
la, ɛɛ nɛ ba jaŋ bira ŋaa di
ba birima lii ba haachɛba lɛ,
aŋ bira kɔ Wia teeŋ? Ba
bira bi jaŋ wuo miira kɔ Wia
teeŋ. U saa naga ari ba bira
wasa kpaasɛ Wia Bie mɛrɛ
daa-gɛsɛɛ nyuŋ nɛ. Ba si ŋaa
ŋii, ba bira leŋe hiisiŋ diiu
nɛ niaa tuɔŋ. 7 Di duonuŋ
nɛ nii hɛ tiŋteeŋ lɛ, tiŋtee-
la yie wuo nyua duoŋ lii-
la. U si nyua lii-la ŋii, kiaa
wiwasɛ lee-la. Nialiŋ síi pɛrɛ
lee-la ma nina kiaa woruŋ.
Tiŋtee-la zɔmɔ piba nɛ. Wia
nɛ pɛ tiŋtee-la lɛ. 8 Ama
di yaŋ ari sɔsuŋ duŋduŋa
níi nyu lee-la, ŋii-na tiŋtee-
la bi zɔmɔ pi nialiŋ. Wia
via tiŋtee-la wiaa nɛ. Ba
jaŋ chaanɛ nyiniŋ hɛ duu dii
buru.

9 Laa bul wiaa deeŋba
kala, ama ma-na, la naŋdɔŋ-
chooloo, ma-na kpia nɛ. Ma
bi tiŋtee-lɔru-la wiaa la si
bula naga. La ŋaa yarida
ari Wia jaŋ laama ta, 10 bɛɛ
wiaa Wia kɛŋ wutitii. U bi
jaŋ bee kieli tiŋtimii-la ma
si tima pu. A tiŋ u wiaa ma
cho u niaa nɛ a tima pipiba,
aŋ haa titiŋ ŋii. 11 La saa
cho di ma kuŋ-kala fiɛsɛ siiŋ
aa yiɛlɛ kialiŋ ma si jaŋ na,
a jiŋ woruŋ ari ma sɛnɛ jaŋ
naba, a kɛŋ ŋii naaŋ lɛ a mu
dɛrɛ. 12 La bi chɛ di ma kɛŋ
yariwiiŋ. Ŋii nɛ tii la bul
ŋii. Laa chɛ di ma to nialiŋ
si laa Wia wiaa dii faafaa
naa-buasuŋ nɛ. Niaa deeŋba
chiŋ wialiŋ ba si laa dii lɛ nɛ
a nyalima ŋii halii, a wuo na
kialiŋ Wia fa si bula piba ari
ba jaŋ na.

Wialiŋ Wia si bula sɛnɛ ŋaa nɛ

13 Faafaa-la Wia bil u niiŋ
a pi Abiraham aŋ ŋmiɛsɛ.
Kuŋ-kala fa tuo a yuga a kii
u-na Wia duu ŋmiɛsɛ. Ŋii nɛ
u ŋmiɛsɛ u titia. 14 U ŋmiɛsa
a bul, “Wutitii, mi jaŋ pɛŋ
lɛ a leŋ di ŋ doho niaa
puŋ.” 15 Ŋii nɛ Abiraham
kɛŋ kenyiri a wuo nyalimɛ,
a sɛnɛ na wii-la Wia fa si
bula pu ari u jaŋ na. 16 Ama
di nuhobiinee níi chɛ di ba
ŋmiɛsɛ, ba yie ŋmiɛsɛ ku-la
si kiiba nɛ. Di ba nɛ kɛŋ wii
ma kaa lilɛrɛ, ba yie ŋmiɛsɛ
nɛ. Di ba nɛ ŋmiɛsa, wii-
la sɛnɛ chiŋ. 17 Wia fa bula
pi u niaa ari u jaŋ joŋ kiaa
piba. U fa síi chɛ di ba
chaasa jiŋ ari u bi jaŋ kɛŋ
u niiŋ birimɛ, ama u sɛnɛ
jaŋ joŋ kialiŋ piba, u ŋmiɛsa
daŋ nɛ. 18 Wia saa ŋaa wiaa
balia nɛ. U si wuo bul wii-
la aŋ pɛ ŋmiɛsɛ ŋii, wiaa
deeŋba baliamiŋ bira bi jaŋ
kɔ di ba birima, bɛɛ wiaa
Wia bi wiaa nyia. U bul wiaa
deeŋba a pi la nialiŋ si fá
mu Wia teeŋ, di la laa la titia
dimɛ nɛ. U bul ŋii pila di la
nyuŋ nyaasɛ nɛ a tiŋ kialiŋ
Wia si bula ari u jaŋ ŋaa
pila wiaa, a kɛŋ kialiŋ la síi
yiɛlu woruŋ. 19 La síi yiɛlɛ
kialiŋ ŋii, la jaŋ wuo nyirɛ
la bɔyɛ a chiŋ wialiŋ la si
laa dii lɛ woruŋ, a wuo juu
Wia di-zɔŋ-la, lee-la patiisa-
baliŋ fa si kɛrɛ. Ni-pɛiba bi
lee-la wuo juu. 20 Yesu nɛ
ŋaa nialiŋ si tima pipi Wia

niaa nyuŋ a kaa mu wuu,
ari baal kubala ba faa yirɛ
Mɛlikizɛdɛki fa si ŋaa nialiŋ
si tima pipi Wia niaa nyuŋ
kuhiaŋ a kaa mu wuu ŋii.
Yesu nɛ laa sipaaŋ juu di-
zɔŋ-la a tiŋ la wiaa, di la ma
wuo to u hariŋ a juu lee-la.

7

Ba bul wiaa a tigɛ Mɛlikizɛdɛki lɛ, nii-la si kpu pusuŋ pipi Wia

1 Baal-la ba si yiru
Mɛlikizɛdɛki, u fa ŋaa taŋ
kubala kuoru nɛ aŋ fa pɛ
ŋaa nii-la si kpu pusuŋ
pipi Wii-jaribakɔ. Taŋ-la
yiriŋ nɛ Sɛlɛm. Bua kubala
Mɛlikizɛdɛki cheŋ Abiraham
duu mu yuo laaliŋ dii tiŋtee
dɔŋsuŋ kuoroo aŋ kukɔ. Ŋii
nɛ u sul Wia pu duu pɛu
lɛ. 2 Ŋii nɛ Abiraham kɛŋ
kialiŋ u si paa laal-la lɛ a
kaa kpaa leree fii, a joŋ
dɔŋɔ pu. Mɛlikizɛdɛki yiri-
la bubuɔŋ nɛ kuoru-la si kɛŋ
tuɔ-pula Wia sipaaŋ. Baal-
la nɛ bira ŋaa Sɛlɛm kuoro
maa. Sɛlɛm kuoro bubuɔŋ
nɛ, kuoru-la si kɛŋ u niaa
hɔŋ sɔm. 3 Mɛlikizɛdɛki fa bi
nyimma kɛnɛ, u bi naaŋ ma
kɛnɛ. Nuu-kala fa bi u doho
jiŋ, a bi bua-la ba si lulu ari
bua-la u si suba ma jiŋ. Ama
u fa nagɛ Wia Bii nɛ. U ŋaa
nii-la si tima pipi Wia niaa
nyuŋ a kaa mu wuu.

4 Ma jaŋ na di u fa ŋaa ni-
bal nɛ. La naabalima Abira-
ham fa si lii laaliŋ kɔ, u paala
kpaa kiaa pu nɛ. 5 Baal dɔŋ
ma nɛ fa hɛ dimɛ. U yiriŋ nɛ
fa Liivai, u biiriŋ nɛ fa ŋaa
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
doho niaa. Wialiŋ Moosis fa
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
tuɔŋ ba bula ari Abiraham
doho niaa kala kɛŋ ba kiaa
kpaa leree fii fii, a joŋ dɔŋɔ
pi ba naaŋbie Liivai ari u
biiriŋ. La jima ari Liivai
doho niaa ari Iziral tiŋŋaa
dɔŋsuŋ kala ŋaa Abiraham
doho niaa nɛ. Ama Wia haa
bul ŋii nɛ. 6 Mɛlikizɛdɛki fa
bi Liivai doho nuu ŋaa aŋ pɛ
laa kpaaliŋ Abiraham teeŋ,
aŋ sul Wia pu duu pɛu lɛ. Ka
Wia ma fa ta niiŋ nɛ Abira-
ham teeŋ. 7 Ni-baliŋ nɛ yie
sul Wia duu pɛ ni-bie lɛ. Wii
tuo ba si jaŋ kaa lɛrɛ a tigɛ
wiiŋ deeŋ lɛ. 8 Liivai nialiŋ si
laa kpaaliŋ deeŋ, ba-naa suu
nɛ. Ama Mɛlikizɛdɛki si laa
kiaa Abiraham teeŋ, u-na bi
jaŋ suu. Ari jiniŋ u ha weye
nɛ. Ba bul ŋii nɛ Wia teniŋ
tuɔŋ. 9-10 Bua-la lɛ Liivai
naabalima Abiraham si cheŋ
Mɛlikizɛdɛki a kɛŋ kiaa kpaa
pu di ba ha bi Liivai lula.
Lɛɛlɛ u yie lilaa kiaa u niaa
teeŋ nɛ. Ama Abiraham fa si
joŋ kiaa pi Mɛlikizɛdɛki ŋii,
la jaŋ wuo bul ari Liivai ma
fa joŋ kiaa puu nɛ, bɛɛ wiaa
u ŋaa Abiraham doho nuu
nɛ.

11 Wia si joŋ u niiŋ a pi
Moosis, bua-la lɛ nɛ Liivai
biiriŋ suomo tiŋ tiŋtimii-la
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
síi tiŋ. Di tiŋtimii-la fa
pɛ Iziral tiŋŋaa lɛ di ba
chaasa ŋaa ni-zɔmɔ, ŋii-na u
bira bi maga di nuu dɔŋ si
nagɛ Mɛlikizɛdɛki kɔ aa tiŋ

nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
tiŋtiŋŋaa. Ama Wia si nuu
dɔŋ jaŋ kɔ (a pɛ Iziral tiŋŋaa
lɛ). U-na bi jaŋ lii Ɛrɔŋ doho
niaa tuɔŋ. 12 Di ba nɛ liisɛ
nuu a bul di u doho niaa
duŋduŋa nɛ kpu pusuŋ pipi
Wia, aŋ bira liisɛ nuu si bi u
doho niaa tuɔŋ lia, see di ba
kɛŋ wialiŋ ba síi to ma kaa
birimɛ. 13 La Tiina Kirisito
wiaa nɛ baa bul ŋii. U ma
lii doho dɔŋ tuɔŋ nɛ. Nuu-
kala ha bi doho deeŋ tuɔŋ
lia a ŋaa nii-la si kpu pusuŋ
pipi Wia. Nuu-kala jima ari
Yesu lii Juda doho niaa tuɔŋ
nɛ. 14 Ama bua-la lɛ Moosis
fa si bul wiaa a tigɛ nialiŋ si
jaŋ kpu pusuŋ pipi Wia lɛ, u
bi bula ari ba liisɛ nuu si lii
Juda doho niaa tuɔŋ.

Yesu nɛ ŋaa nii-la si timaa pi Wia niaa nyuŋ deeŋ deeŋ

15 Nuu dɔŋ si tima pipi
Wia niaa nyuŋ si folo kɔ ŋla
a nagɛ Mɛlikizɛdɛki, wiaa
deeŋba kala chaasa chiŋ nɛ.
16 U tiina si ku ŋaa nii-la si
tima pipi Wia niaa nyuŋ ŋii,
u bi naga ari u doho wii nɛ.
U bira bi naga ari wialiŋ ba
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
nɛ daga ba liisu. Ama u
miisiŋ doluŋ lɛ nɛ ba liisu.
U jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ. U
bi jaŋ suu. 17 Wia bula pu
a bul, "Ŋ nagɛ Mɛlikizɛdɛki
nɛ. Ŋ jaŋ chiŋ la nyuŋ a
tima pipi Wia a kaa mu deeŋ
deeŋ." 18 Ŋii wiaa ba joŋ
wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto ta nɛ. Ba bira
bi bubuɔ kɛnɛ, ba bi jaŋ wuo
pɛ nuu lɛ. 19 Wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
bi jaŋ wuo leŋ di nuu-kala
wuo chaasa ŋaa ni-zɔŋ. Ba
si joŋ wu-binaa ta, wu-falaa
nɛ hɛ dimɛ la tuto. Wu-falaa
deeŋba lɛ nɛ laa yiɛlɛ. Ba
suri woŋbiiŋ pila nɛ, di la
wuo kɔ Wia teeŋ.

20 Wia ŋmiɛsa nɛ a daŋ
wu-falaa deeŋba lɛ u si bula
pila. 21 Di ba nɛ fa liisɛ nialiŋ
si kpu pusuŋ pipi Wia, Wia
bi ŋmiɛsa hɛ, aŋ ka ba titiŋ
ba tiŋtiŋŋaa. Ama la Tiina
Wia si liisɛ Yesu, u ŋmiɛsa nɛ
a bul, "Mi bi jaŋ kɛŋ mi niiŋ
birimɛ." U bira bula, "Ŋ nɛ
ŋaa nii-la si timaa pimi Wia
niaa nyuŋ a kaa mu wuu."
22 Wia ta niiŋ nɛ u niaa teeŋ.
Yesu nɛ u kaa ta ni̱i-la. Wii-
la u si bula nɛ kpia wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto. Ŋii daga ari u ŋaa
wutitii nɛ.

23 Buŋbuŋ nialiŋ fa si kpu
pusuŋ pipi Wia fa yuga nɛ,
bɛɛ wiaa ba faa suu nɛ. Ba
síi suu ŋii, ba bi tiŋtimii-la
wuo tiŋ deeŋ deeŋ. 24 Ama
Kirisito-na jaŋ ŋaa nii-la si
tima pipi Wia niaa nyuŋ a
kaa mu wuu, bɛɛ wiaa u bi
suu. 25 Ŋii wiaa, u jaŋ wuo
laa nialiŋ si tou lɛ a kɔ Wia
teeŋ ta. U jaŋ wuo laaba ta,
bɛɛ wiaa u jaŋ hɛ dimɛ bua-
na kala a sul Wia pipiba duu
pɛba lɛ.

26 Yesu si ŋaa nialiŋ si tima
pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ
ŋii, u ŋaa wu-zɔŋ nɛ a pila.
Yesu bi disiŋ kɛnɛ, u bi wii-
kala cheye. U chaasa ŋaa ni-
zɔŋ nɛ. U kɛŋ u titia pɔrɛ nɛ
haachɛ tiŋŋaa lɛ. Wia kɛnu
ŋaa ni-bal. U si hɛ Wia-jaŋ

lɛ ŋii, u yuga kii kuŋ-kuŋ-
kala si hɛ dimɛ. 27 Nialiŋ
fa si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiasiŋ fa yie kpu pusuŋ
tapulii-na kala nɛ. U fa maga
di ba kpu pusuŋ a tiŋ ba titia
haachɛba wiaa nɛ, aŋ bira
kpu dɔŋsuŋ ma a tiŋ niaa
haachɛba wiaa. Yesu-na bi
ŋii ŋaa. U bi pusuŋ kpua a
tiŋ u titia haachɛba wiaa. U
liisɛ sarika bala nɛ a pi Wia
a tiŋ niaa haachɛba wiaa.
U titia miisiŋ nɛ u kaa liisɛ
sarika-la. 28 Ba yie to wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto lɛ nɛ a liisɛ niaa di
ba ŋaa nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ. Nialiŋ
ba si liisa fa kɛŋ haachɛ nɛ.
Ama wii-la Wia si bula a tigɛ
u Bie Yesu lɛ to hariŋ nɛ a kɔ.
Wia ŋmiɛsa nɛ aŋ-na liisɛ
Yesu duu ŋaa nialiŋ si tima
pipi Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ.
U chaasa ŋaa ni-zɔŋ nɛ a kaa
mu wuu. U bi jaŋ kɔ duu kɛŋ
disinniŋ.

8

Yesu nɛ timaa pi Wia la nyuŋ

1 Wii-la kala la síi bul wu-
nyuŋ nɛ ŋla. La kɛŋ nialiŋ
si tima pipi Wia niaa nyuŋ
kuhiaŋ nɛ. U nɛ hɛ Wia-
jaŋ a hɔŋ Wii-jaribakɔ sɛmɛ,
ni-duoŋ di-hɔnuŋ. 2 Wia di-
zɔŋ-la lɛ nɛ u hɛ a titiŋ.
Wia-dia titia nɛ ŋii. Lee-la
nuhuobiine dee bi saa. La
Tiina Wia nɛ saa. 3 Di ba
nɛ liisɛ nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ-na kala, ba
yie liisu duu laa kiaa pipi
Wia nɛ, aŋ pɛ kpu pusuŋ ma
pupu. Ŋii wiaa u maga di
nialiŋ si tima pipi Wia niaa
nyuŋ kuhiaŋ deeŋ ma joŋ
kuŋ nɛ a pi Wia. 4 Di u nɛ
saa fa hɛ dunia lɛ, u fa bi
jaŋ ŋaa nii-la si kpu pusuŋ
pipi Wia, bɛɛ wiaa nialiŋ si
hɛ dunia lɛ a kpu pusuŋ pipi
Wia, ba níi to wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
aŋ ŋiŋaa. 5 Niaa deeŋba si
kpu pusuŋ pipi Wia kuhiasiŋ
tiŋ ba tiŋtiŋŋaa nɛ Wia-dia
tuɔŋ dunia deeŋ lɛ. Ba síi tiŋ
tiŋtiŋŋaa ŋii, baa chesi Wia
di-zɔŋ-la wiaa nɛ ŋii. Wia
di-zɔŋ-la titia dee. Moosis
fa si ŋaa siri duu hɛ lɛbiŋ,
Wia fa bul wiaa pu nɛ. U
si, "Hɛ lɛbi-la duu nagɛ ku-
la mi si dagiŋ peel-la nyuŋ."
6 Tiŋtimii-la Kirisito síi tiŋ nɛ
yuga kii tiŋtimii-la buŋbuŋ
niaa si tima, bɛɛ wiaa Wia
tou lɛ nɛ a ta ni̲i-faliŋ a pi
u niaa. Ni̲i-falii-la nɛ kpia
buŋbuŋ ni̲i-la Wia si ta u
niaa lɛ, bɛɛ wiaa wii-la Wia
si bula bi jaŋ kɔ di u ta da.
7 Buŋbuŋ Wia ta niiŋ nɛ u
niaa teeŋ. Di wialiŋ faa pɛ
u niaa lɛ di ba ŋaa ni-zɔmɔ
Wia teeŋ, Wia fa bira bi jaŋ
ta ni̲i dɔŋ u niaa teeŋ.

8 U na di buŋbuŋ wialiŋ bi
u niaa lɛ pɛ di ba wuo ŋaa
ni-zɔmɔ, ŋii nɛ u bira bul,

"Tapulii kubala mi jaŋ bira
ta ni̲i dɔŋ mi niaa
Iziral tiŋŋaa teeŋ, ari
Juda doho niaa lɛ."

9 Mi si jaŋ ta ni̲i-la, u bi
jaŋ nagɛ buŋbuŋ ni̲i-la
mi fa si ta ba naabal-
imaba teeŋ

bua-la lɛ mi si kɛŋba kaa lii Ijipiti tiŋteeŋ.
Ba fa bi mi nii-la lɛ to,
ŋii nɛ tii mi joŋ hariŋ yiaba.
10 Wialiŋ la Tiina Wia fa si
bula nɛ ŋla: U si,
"Tapulii kubala nɛ jaŋ yi di mi ta niiŋ mi niaa Iziral tiŋŋaa teeŋ.
Mi jaŋ leŋ di ba jiŋ mi niiŋ wiaa woruŋ, a joŋo hɛ ba nyuŋ
ari ba tuɔŋ kala lɛ.
Di mi nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ ŋaa ba Wia,
di ba ma ŋaa mi niaa.
11 Bua deeŋ lɛ nuu-kala bira bi jaŋ dagɛ u dɔŋɔ ti-ina
koo u naaŋbii ŋii u si jaŋ ŋaa a jiŋmi.
Nuu-kala jaŋ jiŋmi,
haŋbiisiŋ ari kuhiasiŋ kala.
12 Mi jaŋ fába nennige a joŋ ba haachɛba a chɛba.
Mi bira bi jaŋ liliisi ba wu-bɔŋŋɔɔ."
13 Wia si bul nii-falii-la wiaa
ŋii, u si di buŋbuŋ ku-la ŋaa
ku-binii nɛ. Ku-la kala saa
si diene ŋaa ku-binii nɛ, u
maga di ba joŋo ta nɛ.

9

Yesu nɛ timaa pi Wia la nyuŋ Wia-jaŋ lɛ

1 Buŋbuŋ-la Wia fa ta niiŋ
nɛ a pi u niaa. Nii-la fa
kɛŋ woŋbiee nɛ ba to a
chuchuɔlɛ Wia. Ba fa hɛ
lɛbiŋ nɛ a chuchuɔlu dimɛ.
2 Lɛbi-la fa kɛŋ leree balia
nɛ, tɛgɛɛ ari sipaaŋ. Tɛgɛɛ
lɛbi-la lɛ nɛ chaaniŋ fa chiŋ
koruŋ nyuŋ. Teebul ma fa
hɛ dimɛ. Boroboro-la ba si
yie kaa mu bil Wia sipaaŋ
ma fa daŋ teebul nyuŋ tɛgɛɛ
lɛbi-la lɛ nɛ. Lee-la yiriŋ nɛ
fa lee-la si bi disinniŋ kɛnɛ,
3 a kiele juu lɛbi-la sipaaŋ,
ba fa kɛŋ patiisa nɛ a kaa
kɛrɛ. Lee-la yiriŋ nɛ fa lee-la
si chaasa pullɛ a bi disinniŋ
kɛnɛ. 4 Sɛlimɛ koruŋ nɛ fa hɛ
lee-la. Dimɛ nɛ ba yie nyigɛ
tii-keliŋ suɔra si sima a pipi
Wia. Daga kubala ma nɛ fa
chiŋ dimɛ. Sɛlimɛ tɔu kala.
Sɛlimɛ pupoiŋ nɛ fa hɛ daga-
la tuɔŋ. Pupoi-la tuɔŋ nɛ ba
fa joŋ boroboro-la si lii Wia-
jaŋ ku tuu a hɛ. Ɛrɔŋ daa-la
si tɔsɔ ma fa hɛ daga-la tuɔŋ
nɛ. Tabii-taala-la lɛ Wia fa si
ŋmuŋsɛ u niiŋ wialiŋ hɛ, u
ma fa hɛ dimɛ nɛ. 5 Daga-la
nyuŋ, ba mɛ Wia tiŋdaaraa
síi tul, a bil ba ma chiŋ.
Ba kɛŋ ba kiŋkɛsiŋ kaa jɛrɛ
tɔ Wia kuori-kpasa-la nyuŋ,
lee-la u si hɔnɔ aa fá niaa
nennige, a joŋ ba haachɛba
a chɛba. Lɛɛlɛ la bi jaŋ wuo
bul wiaa yugɛ a tigɛba lɛ.

6 Di ba nɛ bil kialiŋ kala
dɛrɛ, nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia, ba yie juu tɛgɛɛ
lɛbi-la di ba tiŋ tiŋtimii-la
si maga di ba tiŋ. 7 Ama
nialiŋ si kpu pusuŋ pipi Wia
kuhiaŋ duŋduŋa nɛ yie juu
lɛbi-la sipaaŋ. U ma saa
yie juu lee-la bala nɛ jina
kala. U yie kɛŋ chaliŋ nɛ
a kaa juu pi Wia, a tiŋ u
titia haachɛba ari nialiŋ kala
haachɛba wiaa. 8 A tiŋ wiiŋ
deeŋ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-la
chaasa dagɛ ari woŋbii-la ba

si to jujuu lɛbi-la sipaaŋ, ba
ha bi suro, bɛɛ wiaa tɛgɛɛ
lɛbi-la ha hɛ dimɛ nɛ. 9 Tɛgɛɛ
lɛbi-la nagɛ dunia deeŋ lɛ
la si hɛ nɛ. U bi jaŋ di-
eni. Tɛgɛɛ lɛbi-la lɛ nɛ ba
yie joŋ kiaa pipi Wia aŋ pɛ
kpu pusuŋ pupu. Wialiŋ ba
si yie ŋaa lɛbi-la tuɔŋ, ba
bi jaŋ wuo pɛ nialiŋ si kɛŋ
kialiŋ kɔ, di ba tuɔbiinaa
chesi. 10 Wiaa deeŋba dagɛ
kudiilee ari ku-nyualaa wiaa
duŋduŋa nɛ. Ba bira dagɛ
ari ba si jaŋ fufo ba yaraa
disinniŋ a kaa mu yi bua-la
lɛ Wia si jaŋ kɛŋ wu-falaa kɔ
nɛ.

11 Ama Kirisito kɔ nɛ lɛɛlɛ
a ŋaa nialiŋ si tima pipi
Wia niaa nyuŋ kuhiaŋ. Wii-
la u si kaa kɔ nɛ zɔmɔ a
kii buŋbuŋ wialiŋ. U si kɔ
ŋii, u juu lɛbi-la sipaaŋ si
bi disinniŋ kɛnɛ, lee-la nɛ
zɔmɔ kiŋkɛŋ a kii buŋbuŋ
ku-la. Nuhuobiine dee bi
saa. U bi dunia deeŋ kuŋ
ŋaa. 12 Kirisito juu lɛbi-la
sipaaŋ bala duŋduŋ nɛ. U
bi buuna koo nɛ-pasiŋ chaliŋ
kaa juu dimɛ. Ama u kɛŋ
u titia chaliŋ nɛ kaa juu, a
joŋ chal-la a ti̱ŋ la haachɛba
chimiŋ, a laala ta a kaa
mu wuu. 13 Buŋbuŋ ba fa
yie joŋ buuna koo nɛ-bele
chaliŋ nɛ a fo niaa disinniŋ
ta. Di nuu nɛ ŋaa disinniŋ,
ba yie joŋ nɛ-pasa-la ba si
kpua a nyigɛ nɛ a pi Wia,
a kɛŋ u tuɔruŋ kaa misɛ
nialiŋ a piisɛ ba disinni-la ta.
14 Di wiaa deeŋba nɛ wuo
piisɛ niaa disinniŋ ta, ŋii-na
Kirisito chaliŋ ma jaŋ wuo
paala piisɛ niaa disinniŋ ta a
kii buunaa koo nɛsiŋ chaliŋ.
Kirisito fa bi disiŋ kala kɛnɛ.
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, u
joŋ u titia pi Wia, a suu a
tiŋ la wiaa. U jaŋ wuo leŋ di
ma tuɔbiinaa chesi di ma sí
wu-bɔŋ biinu, ka di ma wuo
tima pipi Wia, Wia-la si kɛŋ
miisiŋ.

15 Kirisito nɛ hɛ Wia ari
nuhuobiine pɛgɛ. U lɛ nɛ
Wia to a ta ni̱i-falii-la u niaa
teeŋ. Wia ŋaa ŋii di nialiŋ
kala u si yira wuo na kialiŋ u
si si u jaŋ joŋo piba Wia-jaŋ
lɛ. Kialiŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa
mu wuu. Lɛɛlɛ Kirisito suba
nɛ. U suu ŋii duu wuo laa
niaa haachɛba ta nɛ, nialiŋ
si ŋaa haachɛ bua-la lɛ ba
fa síi to buŋbuŋ wialiŋ Wia
si ta u niaa teeŋ. 16 Di nuu
nɛ si duu nɛ suba, nuu dɔŋ
nɛ jaŋ dii u kiaa, di tiina
nɛ ha bi suba, nii-la bi jaŋ
wuo dii kialiŋ, see di kialiŋ
tiina suba. 17 Di kiaa tiina nɛ
weye, nii-la u si si u jaŋ dii
u kiaa bi jaŋ wuo dii kialiŋ,
see di u suba. 18 Ŋii titia
nɛ Wia joŋ chaliŋ ta buŋbuŋ
ni̱i-la. 19 Moosis si ŋmuŋsɛ
wialiŋ bil di niaa tuto, di u
nɛ ku dagɛba wialiŋ a ku
dɛrɛ-na kala, u yie kpu nɛ-
pasiŋ ari buunaa nɛ, a laa
chaliŋ a ŋaa liiŋ guoli. U yie
chɛ pie-puŋ-fiɛsiŋ ari pipaa-
suɔrusuŋ a vɔɔ a hɛ dɔŋɔ lɛ,
a kaa yuu chal-la, a misɛ hɛ
teŋ-la lɛ u si ŋmuŋsa, aŋ pɛ
ŋaa misɛ nialiŋ maa. 20 Di u
nɛ ŋaa chal-la mimisɛ nialiŋ,
ŋla nɛ u yie bul: U si, “Chal-
la Wia si joŋo ta niiŋ ma teeŋ

nɛ ŋla.” 21 Ŋii titia nɛ u yie
ŋaa chal-la misɛ lɛbi-la ari
gbaŋsi-la kala ba si kaa titiŋ
Wia tiŋtiŋŋaa lɛbi-la tuɔŋ.
22 Wutitii, wialiŋ Moosis si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto, tuɔŋ
chaliŋ nɛ ba yie kaa fo kiaa
jesiŋ kala disinniŋ ta. Di
ba nɛ bi kuŋ chaliŋ liisa,
Wia bi jaŋ wuo joŋ nuu-kala
haachɛba a chɛu.

Yesu suu bala nɛ niaa nyuŋ duu laa haachɛba ta

23 Kialiŋ si hɛ lɛbi-la tuɔŋ
nagɛ kialiŋ si hɛ Wia-jaŋ nɛ.
U maga di ba kɛŋ pusuŋ
chaliŋ chɛsɛ kiaa deeŋba
disinniŋ ta. Ama kialiŋ titia
si hɛ Wia-jaŋ lɛ, u maga
di ba chɛ ku-la si zɔmɔ kii
pusu-la chaliŋ nɛ a piisɛ ba
disinniŋ ta. 24 Kirisito juu
Wia di-zɔŋ-la titia nɛ. Lee-
la u si jua, nuhuobiine dee
bi ŋaa. Nialiŋ si ŋaa lɛbi-
la, baa chesi Wia di-zɔŋ-la
nɛ. Ama Kirisito juu Wia-
jaŋ titia nɛ. U juu lee-la duu
wuo mu Wia teeŋ a chiŋ la
nyuŋ. 25 Nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiasiŋ yie juu
lɛbi-la sipaaŋ si bi disinniŋ
kɛnɛ jina jina nɛ, a pɛ kɛŋ
pusuŋ chaliŋ kaa juu a pi
Wia. Chal-la ba si yie kaa
juu, ba titia chaliŋ dee. Ama
Kirisito-na si juu lee-la, u
bi naga ari u jaŋ vɛnɛɛ juu
dimɛ jina-na kala nɛ a joŋ
u titia a pipi Wia. 26 Duu
nɛ faa ŋaa ŋii, u fa jaŋ na
hɛɛŋ jina-na kala a lii dunia
di-suomuŋ a kaa kɔ ari jiniŋ
kala. Ama u si china magɛ
ŋla, dunia didɛriŋ kpaga nɛ.
Ŋii nɛ u kɔ bala duu joŋ u
titia a pi Wia a suu, a laa
niaa haachɛba ta. 27 Bala
nɛ nuu-kala jaŋ suu. Ŋii
hariŋ lɛ Wia jaŋ dii u tiina
sariya. 28 Ŋii titia nɛ ba kpu
Kirisito balá duu wuo laa ni-
daŋ haachɛba ta. U jaŋ bira
kɔ. Duu nɛ kɔ, u bira bi jaŋ
laa niaa haachɛba ta, ama u
jaŋ laa nialiŋ ta, nialiŋ si ŋaa
siri aa gbɛru.

10

1 Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di niaa tuto laa
sipaaŋ nɛ, ka wu-zɔmɔ-la-na
to hariŋ kɔ. Wialiŋ Moosis
fa si ŋmuŋsa bil nagɛ wu-
zɔmɔ-la nɛ, ama wu-zɔmɔ-la
titia dee ŋii. Ba nagɛ wu-
zɔmɔ-la daaliimiŋ nɛ. Ŋii
wiaa pusu-la ba si yie kaa
ku kpu pipi Wia jina-na kala,
ba bi jaŋ wuo leŋ di nialiŋ
si kɛŋ pusu-la kaa kɔ ŋaa ni-
zɔmɔ-la si bi disiŋ kala kɛnɛ.
2 Di pusu-la ba si yie kaa mu
kpu pipi Wia nɛ fa wuo leŋ
nialiŋ si kaa kɔ ŋaa tuɔ-pul
timma, ŋii-na ba fa bira bi
jaŋ kpukpu pusuŋ deeŋba
jina-na kala. Di ba nɛ fa wuo
piisɛ nialiŋ disinniŋ tita, ŋii-
na ba fa bira bi jaŋ bibiinɛ di
ba kɛŋ haachɛ kala. 3 Ama
ba si yie kpu pusu-la pipi
Wia jina-na kala, ba yie liliisi
ba haachɛba nɛ, 4 bɛɛ wiaa
nɛsiŋ ari buunaa chaliŋ bi
jaŋ wuo laa niaa haachɛba
ta.
5 Ŋii nɛ tii Kirisito bul wiaa
deeŋba a pi Wia bua-la lɛ u
si ku tuu dunia. U si,
“Ŋ-na bi pusu-la ba si yie kaa
ku piŋ ka chɛ, aŋ bira

bi pusu-la ma ba si yie
kpu a nyigɛ piŋ ka chɛ.
Ama ŋ liisɛmi nɛ di mi
joŋ mi titia kala a piŋ.
6 Ba si yie kpu pusu-la a
nyigɛ pipiŋ, aŋ kpu
pusu-la dɔŋsuŋ maa a
piisɛ ba disinniŋ tita,
ŋ tuɔŋ bi ba kala nyuŋ
tɔrɛ.
7 Ŋii nɛ mi bul, 'Mi Tiina
Wia, mi kɔ nɛ
di mi ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ
ŋ tuɔŋ.
Mi kɔ nɛ di mi ŋaa
wialiŋ ba si ŋmuŋsa
bil ŋ teniŋ tuɔŋ a
tigɛmi lɛ.' "
8 Wialiŋ Moosis fa si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto nɛ daga di
ba kpu pusuŋ pipi Wia, a
bira joŋ kiaa pupu, a bira
kpu pusuŋ a nyiga pi Wia, a
kpu dɔŋsuŋ maa a piisɛ niaa
disinniŋ tita. Ama Kirisito
bula di Wia bi ŋii cho. U
tuɔŋ ma bi ba nyuŋ tɔrɔ.
9 Ŋii nɛ ka u bira bul, "Mi
kɔ nɛ di mi ŋaa wialiŋ síi
tɔrɛ ŋ tuɔŋ." U si bul ŋii,
u via buŋbuŋ wialiŋ ta nɛ,
aŋ miira suomo bil wu-falia.
10 Kirisito si ŋaa Wia tuɔtɔru
wii-la a joŋ u titia kala a pu a
tiŋ la wiaa, ŋii nɛ leŋe la bira
bi disinniŋ kɛnɛ. U si suu ŋii,
u joŋ u titia pi Wia balá nɛ.
U bira bi jaŋ kɔ duu ŋaa ŋii.

11 Nuu-kala si kpu pusuŋ
pipi Wia yie chiŋ u leriŋ nɛ
a titiŋ u tiŋtiŋŋaa tapulii-
na kala, a vɛnɛɛ kpu pusuŋ
pipi Wia tapulii-na kala. U
si yie kpu kiaa deeŋba a
pipi Wia, ba bi jaŋ wuo laa
niaa haachɛba ta. 12 Ama
Kirisito suba a joŋ u titia a
pi Wia bala nɛ duu laa niaa
haachɛba ta. U si ŋaa ŋii
dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ a hɔŋ Wia
sɛmɛ, ni-duoŋ di-hɔnuŋ. 13 U
jaŋ hɔŋ dimɛ halii, see di
u yuo dii u diŋdɔŋŋɔɔ kala
dɛrɛ. 14 U si joŋ u titia a pi
Wia balá ŋii, u leŋe nialiŋ
ba si piisɛ ba disinniŋ ta ŋaa
tuɔ-pul timma nɛ u teeŋ a
kaa mu wuu. 15 Wia Diŋ-
zɔŋ-la ma ŋaa wialiŋ la síi
bul daŋsia. 16 U si,
"Di tapulii dɔŋ nɛ yie, mi jaŋ
ta mi niiŋ ba teeŋ.
Mi jaŋ leŋ di ba jiŋ mi niiŋ
wialiŋ,
a joŋba hɛ ba tuɔbiinaa
ari ba nyuŋ kala lɛ."
17 U bira bula,
"Mi bira bi jaŋ liliisi ma
haachɛba ari ma wu-
bɔŋŋɔɔ kala."
18 Di Wia nɛ joŋ la haachɛba-
la kala a chɛla, u bira bi
maga di la kpu pusuŋ a pi
Wia a tiŋ la haachɛba wiaa.

Má kɛŋ nyu-duoŋ a kpagɛ Wia

19 Ŋii wiaa, mi naaŋbiiriŋ,
la jaŋ wuo kɛŋ nyu-duoŋ a
juu Wia di-zɔŋ-la, bɛɛ wiaa
Yesu joŋ u chaliŋ a jaasɛ la
wiaa nɛ. 20 Woŋbii-falii nɛ
Yesu suro pila. Woŋbii-la u
si suro pila lɛ nɛ la jaŋ to
a juu Wia di-zɔŋ-la, a laa
miisiŋ Wia teeŋ. Bua-la lɛ
Yesu fa si bi suba, ŋii nɛ
patiisa-bal nɛ fa kɛrɛ lɛbi-
la sipaaŋ. Ni-pɛiba bi dimɛ
wuo juu. Ŋii titia nɛ la fa
bi Wia di-zɔŋ-la wuo juu.
Ama lɛɛlɛ Yesu suba nɛ, ba

kɛŋ patiisa-bal-la bɛgɛ pila
la wuo to juu Wia di-zɔŋ-
la. 21 La folo kɛŋ nialiŋ si
tima pipi Wia kuhiaŋ nɛ, u
bibeŋ Wia niaa. 22 Ŋii wiaa,
má leŋ la kɛŋ nyu-duoŋ a
laa wiaa deeŋba dii ari tuɔ-
bala, a mu Wia teeŋ. Wia
chɛsɛ la tuɔŋ nɛ, a chɛsɛ la
tuɔbiiŋ-bɔmɔ-la kala ta. Ba
bira bi jaŋ wiwalimɛla. U
kɛŋ lii-zɔmuŋ nɛ fola. La
bira bi disinniŋ kɛnɛ. 23 Ŋii
wiaa, wialiŋ la si laa dii, má
leŋ di la yiɛlɛ wialiŋ, a chiŋ
ba lɛ kpaŋ kpaŋ, a sí begilu
mua maa, bɛɛ wiaa Wia kɛŋ
wutitii nɛ. Kialiŋ u si si u jaŋ
joŋo pila, la laa dii ari la jaŋ
naba. 24 Ŋii wiaa, má leŋ di
la cho dɔŋɔ, a kɛŋ dɔŋɔ ari
siifiɛsiŋ, a pɛ dɔŋɔ lɛ, aa ŋaa
wu-zɔŋŋɔɔ dɔŋɔ lɛ. 25 La si
yie hihilimi ŋii, niaa dɔŋsuŋ
yie via nɛ. Ma sí ŋii ŋaa.
Ama má leŋ di la haa hilimi a
pipɛ dɔŋɔ lɛ di la to Wia ari
siifiɛsiŋ, bɛɛ wiaa tapulii-la
la Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ
kpaga nɛ.

26 Di la nɛ ku jiŋ wutitii-
la aŋ viau ta a ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, kuŋ dɔŋ bira tuo ba
si jaŋ wuo kpu a pi Wia a
piisɛ la disinniŋ ta. 27 Ama
la jaŋ fá fawulluŋ, bɛɛ wiaa
Wia jaŋ dii la sariya. U jaŋ
joŋ cheeriŋ a pila, a joŋla hɛ
nyiniŋ lɛ, nyiŋ-la jaŋ faasa
didii kiŋkɛŋ. Nyiŋ-la jaŋ
dii Wia diŋdɔŋŋɔɔ kala dɛrɛ.
28 Di nuu-kala nɛ chei wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto, aŋ ka di niaa balia
koo batori nɛ hɛ dimɛ a ŋaa
wii-la u si ŋaa chei daŋsia,
ba yie kpu tiina nɛ. Ba yie
bi u nennige ka fá. 29 Di
ba nɛ fa yie ŋaa ŋla, ɛɛ nɛ
saa ba jaŋ ŋaa nii-la si bee
guunɛ Wia Bie ari u tuo kuŋ-
kala? Tiina bira kɛŋ Yesu
chal-la Wia si joŋo ta niiŋ u
niaa lɛ kaa chei nɛ. Chal-
la nɛ Wia fa kaa chɛsɛ tiina
disinniŋ kala ta u ku ŋaa
tuɔ-pul tiina. Di tiina bira
tuusɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la fa síi
pɛu lɛ, u maga di ba dɔgisu
a kii nialiŋ si chei wialiŋ
Moosis fa si ŋmuŋsa bil di
niaa tuto. 30 La jiŋ Wia nɛ.
U si,

“Mi jaŋ joŋ wu-bɔmɔ-la niaa
síi
ŋaa dɔŋɔ lɛ a ṯiŋba.”

Nuu dɔŋ bira si,

“Wia jaŋ dii u niaa sariya.”

31 Di ŋ nɛ juu Wia-la si weye
nisiŋ, u jaŋ lɔrɔ piŋ.

32 Má liise mu yi bua-la
lɛ Wia si suri ma siaa, ma
ku laa Yesu wiaa dii. Bua-
la lɛ ma na hɛɛŋ nɛ woruŋ
aŋ nyalimɛ. 33 Bua dɔŋɔ
ba yie tuusɛma a dɔgisɛma
niaa tuɔŋ. Bua dɔŋɔ ma ba
kɛŋma guoli nialiŋ ba fa síi
dɔgisɛ tuɔŋ a dɔgisɛma maa.
34 Ba kɛŋ niaa dɔŋsuŋ si laa
Yesu wiaa dii a tɔ dia nɛ.
Ma si na ŋii, ma tuɔŋ cheye
nɛ. Ba bira fuga laa ma kiaa.
Ba si ŋaa ŋii, ma bi wii-kala
bula. Ama ma tuɔŋ tɔrɔ nɛ,
bɛɛ wiaa ma jima ari ma nɛ
kɛŋ kialiŋ si zɔmɔ kii dunia
deeŋ kialiŋ ba si kaa laa ma
teeŋ. Kialiŋ-na jaŋ hɛ dimɛ
deeŋ deeŋ. 35 Ŋii wiaa ma sí
leŋe di ma naŋdaasiŋ yuɔrɛ.

Di ma nɛ chiŋ ma yarida lɛ
a sí leŋ, ma time yuga nɛ
Wia teeŋ. 36 U maga di ma
kɛŋ kenyiri a wuo ŋaa wialiŋ
Wia síi chɛ di maa ŋaa. Di
ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ na
kialiŋ u si si u jaŋ joŋo pima.
37 U si,

“Muapulii nii-la Wia si liisa
jaŋ miira kɔ.
U bi jaŋ dieni.
38 Nialiŋ kala si ŋaa tuɔ-pul
tiŋŋaa Wia teeŋ maga
di ba
haa ŋaa Wia yarida nɛ. Di
ba nɛ ŋaa ŋii, ba jaŋ
kɛŋ
miisiŋ Wia teeŋ.
Ama di ba nɛ via Wia ta,
u tuɔŋ bi jaŋ tɔrɛ ba
nyuŋ.”

39 Wia jaŋ dɔgisɛ nialiŋ si
yeŋŋe aŋ viau ta. Ama la-
na tuo niaa deeŋba tuɔŋ. La
ŋaa Wia yarida nɛ a wuo laa
la miisiŋ.

11

Buŋbuŋ nialiŋ fa si laa Wia wiaa dii ŋii

1 Di ŋ nɛ laa Wia wiaa dii,
ŋ yie jiŋ ari kialiŋ ŋ síi yiɛlu
Wia teeŋ, ŋ jaŋ naba. Ŋ jaŋ
jiŋ ari kialiŋ ŋ siiŋ si bi na
sɛnɛ hɛ dimɛ nɛ. 2 Buŋbuŋ
nialiŋ fa si laa Wia wiaa dii,
Wia tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ nɛ.
3 La laa Wia wiaa dii, ŋii
nɛ tii la jiŋ ari Wia nɛ ŋaa
dunia, u bi kuŋ-kala kaa ŋaa
dunia. U niiŋ nɛ u kaa suro
bul wiaa, aŋ ka kuŋ-kuŋ-
kala-na hɛ dimɛ. Dunia kiaa
deeŋba la síi na, ba fa tuo,
Wia leŋe ba lii kialiŋ la si bi
na tuɔŋ nɛ.

4 Naaŋbiiriŋ balia nɛ fa hɛ
dimɛ. Dɔŋɔ yiriŋ nɛ Ebil,
dɔŋɔ ma yiriŋ nɛ Keeŋ. Ba
kala balia joŋ kiaa pi Wia
nɛ. Ama Ebil-na fa laa Wia
wiaa dii nɛ. A tiŋ ŋii wiaa,
Wia laa kialiŋ u si joŋo pu.
Wia tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ a kii
Keeŋ kialiŋ u si joŋo pu. Ŋii
nɛ Wia leŋ Ebil ŋaa tuɔ-pul
tiina u sipaaŋ. Ebil suba ma
nɛ, ama a tiŋ u fa si laa Wia
wiaa dii ŋii, u ha bul wiaa
pipila nɛ.

5 Baal kubala ma nɛ fa hɛ
dimɛ baa yirɛ Inɔk. U ma
fa laa Wia wiaa dii nɛ. U bi
suba, aŋ ka Wia joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. Nuu-kala bira buu
na. Wia titia nɛ joŋu kaa jil
Wia-jaŋ. Wia tuɔŋ fa tɔrɛ u
nyuŋ nɛ, ka u-na joŋu kaa
jil Wia-jaŋ. 6 Di nuu nɛ bi
laa dii ari Wia hɛ dimɛ, Wia
tuɔŋ bi jaŋ tɔrɛ u tiina nyuŋ.
Nii-la kala síi chɛ duu kɔ Wia
teeŋ, u maga duu laa sipaaŋ
laa dii ari Wia hɛ dimɛ nɛ,
a bira laa dii ari nii-la kala
si bee chichɛ Wia, u tiina jaŋ
laa u time Wia teeŋ.

7 Baal kubala ma nɛ fa hɛ
dimɛ baa yirɛ Nowa. U fa laa
Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ Wia
bula pu duu saa liiŋ daboro
di ba di u dia niaa juu, bɛɛ
wiaa uu chɛ di u kpu dunia
niaa kala kala nɛ. (Wia si bul
wii-la u diene, aŋ ka wii-la-
na ŋaa.) Ŋii nɛ Nowa sɛi a
saa liiŋ daboro-la ba di u dia
niaa juu, aŋ ka Wia leŋ liiŋ
ku tɔ dunia ni-kaanaa kala
ba suu. Ama Nowa ari u dia
niaa bi suba. Nowa si laa
Wia wiaa dii nɛ tii u ku ŋaa
tuɔ-pul tiina a joŋ cheeriŋ a

pi ni-kaana-la kala nɛ.
8 Baal kubala ma nɛ fa hɛ
dimɛ baa yirɛ Abiraham. U
ma fa laa Wia wiaa dii nɛ.
Wia bula pu duu lii u jaŋ lɛ a
mu tiŋteeŋ dɔŋɔ, di u jaŋ joŋ
lee-la a pi ba di u doho niaa.
U to Wia niiŋ lɛ a lii u jaŋ lɛ a
mumu lee-la. U fa bi lee-la u
síi mu jiŋ. 9 U si yi tiŋtee-la
Wia si si u jaŋ joŋo pu, u hɔŋ
dimɛ a ŋaa nuhuɔru tiŋtee-
la lɛ. U bie Aizik ari u nihiŋ
Jekɔb ma fa hɔŋ lee-la titia
nɛ a ŋaa nuhuɔraa. Ba fa
hɛ lɛŋŋɛɛ nɛ a jujuu. Wia fa
bula ari u jaŋ joŋ tiŋtee-la pi
ba kala nɛ. 10 Abiraham faa
chɛ duu juu taŋ-la Wia titia
si bil u geŋtine a saa nɛ. Taŋ
deeŋ nɛ jaŋ hɛ dimɛ deeŋ
deeŋ a mumu. Ŋii nɛ tii u sɛi
a ŋaa nuhuɔru tiŋteeŋ dɔŋɔ
lɛ. 11 Ŋii titia nɛ Abiraham
haala Saara ma laa Wia wiaa
dii. Abiraham ari u haala
kala fa hiɛsa nɛ woruŋ, ka
Wia wuo pɛba lɛ ba lul bie.
Saara jima ari Wia kɛŋ wu-
titii nɛ. Ŋii wiaa u laa dii
ari u jaŋ na ku-la Wia si si
u jaŋ joŋo pu. 12 Abiraham
fa hiɛsa nɛ woruŋ a bi biiriŋ
wuo lulul. Ŋii nɛ aŋ ka u lul
bii-bala, ama u bii-bala-la lɛ
nɛ u doho to puŋ. Ba yuga
kieli. Ba yuga ari chɛŋwulaa
si yuga ŋii, koo hagila si
yuga ŋii mugi-baliŋ niiŋ nɛ.
13 Niaa deeŋba kala laa
Wia wiaa dii nɛ aŋ-na suu.
Kialiŋ Wia si si u jaŋ joŋo
piba, ba biba na. Ba naba
ari ba hɛ di-bolii, ama ba
laa dii ari maachie ba jaŋ
naba. Ŋii wiaa ba na kialiŋ
nɛ. Ba bira jima ari ba ŋaa
nuhuɔraa nɛ dunia deeŋ lɛ
aŋ ta hɔŋ tiŋtee dɔŋɔ lɛ.
14 Niaa deeŋba faa chɛ ba
titia leriŋ nɛ di ba hɔŋ. Ŋii
nɛ tii ba bul wiaa deeŋba a
mu tigɛ ba titia lɛ ŋii. 15 Ba
bira bi tiŋtee-la lɛ ba si lia
wiaa ka biinɛ. Di ba nɛ faa
biinɛ u wiaa, ba fa jaŋ chɛ
woŋbiiŋ a miira mu lee-la.
16 Ama ba faa chɛ di ba hɔŋ
tiŋtee-la si zɔmɔ kii tiŋteyee
dɔŋsuŋ. Wia-jaŋ nɛ ŋii. Wia
titia nɛ saa jaŋ-la a piba. Ŋii
nɛ tii ba wuo yirɛ Wia yiriŋ,
ka hiisiŋ bi Wia kɛnɛ.

17 Abiraham laa Wia wiaa
dii nɛ. Ŋii nɛ Wia magisu
duu na ŋii u yarida si maga.
Wia bula pu duu kɛŋ u bie
Aizik a kpu a pu. U sɛi
a ŋaa siri duu kpu Aizik a
pu. Abiraham bie kala nɛ
fa Aizik. 18 Wia fa bula pi
Abiraham a tigɛ Aizik lɛ duu
jaŋ tou lɛ a leŋ di u doho
niaa puŋ. 19 Abiraham fa
jima ari Wia jaŋ wuo chisɛ
u bie suuŋ lɛ. Ŋii nɛ u ŋaa
siri duu kpu u bie a pi Wia.
U si ŋaa siri ŋii maa, u nagɛ
u kpua nɛ. Ŋii nɛ Wia ma
chisɛ Aizik suuŋ lɛ a joŋu pi
Abiraham. 20 Aizik ma fa laa
Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ tii u
sul Wia pi u biiriŋ Jekɔb ari
Isɔ, di Wia pɛba lɛ maachie.
21 Jekɔb ma laa Wia wiaa dii
nɛ. U suuŋ si kpaga nɛ, u ma
sul Wia duu pɛ u nihee Josɛf
biiriŋ lɛ. U tigɛ u daaŋtiga
nɛ a chuɔlɛ Wia piba. 22 Josɛf
ma fa laa Wia wiaa dii nɛ.
Ŋii wiaa u suuŋ si yie, u bul
wii a mu tigɛ Iziral tiŋŋaa lɛ
aŋ-na suu. U bula di Iziral

tiŋŋaa jaŋ lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ maachie a bira mu ba tiŋteeŋ. U bira bula piba di ba níi mu, ba pɛ joŋ u ku-suuŋ kaa mu hugi lee-la.

[23] Moosis naaŋ ari u nyimma ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ijipiti kuoro fa bula pi Iziral tiŋŋaa di ba kpu ba bii-mulo-na kala si ŋaa haŋbolibie. Ama ba bi ŋii ŋaa. Ba si lul Moosis, ba na duu ŋaa bii-zɔŋ nɛ. Ŋii nɛ ba joŋo faa chɛŋsiŋ batori.
[24] Moosis si ku waa dɛrɛ, u ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. U bi sɛyɛ di ba kɛnu yirɛ kuoro Feero tolo bii. [25] Moosis via ku-zɔmɔ-la kala u fa si jaŋ na Feero teeŋ. U fa bi chɛ u to wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ a ninii sima aŋ via u niaa ta. Ijipiti niaa fa síi dɔgisɛ Wia niaa ŋii, u ŋaa siri di ba di ba kala nɛ na hɛɛŋ. [26] Moosis ŋaa siri di ba dɔgisu duu na hɛɛŋ nɛ a tiŋ Kirisito-la wiaa, nii-la Wia si liisa. U jima ari hɛɛ-la kala u si jaŋ na a tiŋ u wiaa kɛŋ time nɛ, a kii ku-zɔmɔ-la ma kala u si jaŋ na Ijipiti tiŋteeŋ lɛ. U ŋaa siri duu laa time-la Wia si jaŋ joŋo pu maachie nɛ.
[27] Moosis fa laa Wia wiaa dii nɛ, ŋii nɛ tii u lii Ijipiti tiŋteeŋ a mu hɔŋ tiŋteeŋ dɔŋɔ lɛ. U jima ari Ijipiti kuoro jaŋ na baaniŋ u nyuŋ, ama u bi u wiaa biina. U na hɛɛŋ nɛ, ama u nyalima aŋ beŋ Wia lɛ, Wia-la u si bi wuo na. [28] Moosis ma fa laa Wia wiaa dii nɛ, ŋii nɛ tii u dagɛ Iziral tiŋŋaa ba diisiŋ kieliŋ gbiele-la. U leŋe ba kpu pusuŋ, a kɛŋ chaliŋ taa ba borusuŋ kala. Ba si ŋaa ŋii, Wia tiŋdaari-la u si tima duu ku tuu a kpu Ijipiti tiŋŋaa bii-buŋbuŋ-na kala Ijipiti tiŋteeŋ lɛ, u ku tuu a kpuba aŋ kieli Iziral tiŋŋaa ta.

[29] Iziral tiŋŋaa ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ba fa si lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ a ku yi mugi-fiaŋ-la niiŋ, Wia leŋe u kpaa balia nɛ ba vɛŋ u tuɔŋ a chol. Ba vɛŋ u tuɔŋ a nagɛ ba síi vɛŋ tiŋtee-hiliŋ lɛ nɛ. Ama Ijipiti timma-la fa síi kiriba si kɔ a walimɛ di ba chol, muga-la ku tɔba. Ba kala suu. [30] Bua dɔŋɔ Iziral tiŋŋaa ma fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ba ŋaa wialiŋ Wia si dagɛba ba ŋaa, a vɛnɛ golli kɛrɛ-la si kɛrɛ taŋ-la ba síi yirɛ Jɛrikɔ tapulaa balipɛ. Ba si ŋaa ŋii a dɛrɛ, Jɛrikɔ kɛrɛ-la tel wuru. [31] Haal kubala ma nɛ fa hɔŋ Jɛrikɔ lɛ, u yiriŋ nɛ Reehab. U fa ŋaa ha-chɔruŋ nɛ. Ama u laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii nɛ u laa nialiŋ Iziral tiŋŋaa si tima di ba ku luɔrɛ bee na Jɛrikɔ tiŋteeŋ si nagɛ ŋii. A tiŋ ŋii wiaa Iziral tiŋŋaa si ku yuo dii taŋ-la, ba bi haal-la kpua. Ama ba kpu u jaŋ nialiŋ kala si bi Wia wiaa laa dii nɛ.

[32] Wiaa dɔŋsuŋ hɛ dimɛ mi faa chɛ di mi bul. Ama di mi fa bul Gidiaŋ, Beerak, Samsoŋ, Jefita, Devit, Samuɛl ari nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ wiaa, mi fa bi jaŋ wuo bula dɛrɛ. Ba yuga kieli. [33] Niaa deeŋba kala

fa laa Wia wiaa dii nɛ. Ŋii
nɛ ba tuɔŋ dɔŋsuŋ yuo dii
tiŋteyee dɔŋsuŋ aŋ laa ba
kiaa. Ba to wutitii-la Wia
síi chɛ nɛ. Ba na kialiŋ
Wia si si u jaŋ joŋo piba.
Naachigee fa síi chɛ di ba
chaŋ ba niaa dɔŋsuŋ, ba
yuoba. Naachige-la biba
wuo. 34 Nyiniŋ ma bi ba
dɔŋsuŋ wuo. Wia liisɛba ni-
bɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ di ba síba
kpu. Ba fa bi doluŋ kɛnɛ,
ama Wia nɛ piba doluŋ ba
wuo ŋaa wiaa. Ba ku ŋaa
bɔi-duoŋ tiŋŋaa a yuo laaliŋ
a dii. Ba yuo a dii tiŋteyee
dɔŋsuŋ, ba laali-yuoroo fá
lɛl. 35 Haalaa biiriŋ si suba,
Wia chisɛba suuŋ lɛ nɛ. Niaa
dɔŋsuŋ ma fa hɛ dimɛ ba
viirɛba kpu. Niaa deeŋba fa
bi chɛ di ba joŋ hariŋ yia
Wia aŋ laa ba miisiŋ. Ba
fa jima di ba nɛ suba maa,
Wia jaŋ chisɛba suuŋ lɛ a joŋ
miisi-la si zɔmɔ a kii dunia
deeŋ kua a piba. 36 Dunia
niaa mɔŋ dɔŋsuŋ nɛ. Ba
viirɛ dɔŋsuŋ ma ba yaraa
biɛlɛ. Ba vɔɔ dɔŋsuŋ maa
ari chɔrumɔɔ aŋ kɛŋba tɔ
dia. 37 Ba yagɛ dɔŋsuŋ ari
tabiaa, a kɛŋ dɔŋsuŋ keri
balia balia, aŋ kpu dɔŋsuŋ
ma ari tokobiee. Ba dɔŋsuŋ
faa laalɛ piesee ari buunaa
jɛŋŋɛɛ nɛ. Ba fa bi ba wu-
chɛɛli kala na. Ba dɔgisɛba,
ba na hɛɛŋ. 38 Dunia deeŋ
fa bi zɔmɔ pi nialiŋ. Ŋii nɛ
ba lii niaa tuɔŋ a faa gɔllɛ
tiŋtee-hiliŋ tuɔŋ ari peelee
nyuŋ. Ba fáa bu-buɔsuŋ ari
buɔsuŋ tuɔŋ nɛ.

39 Wia teniŋ tuɔŋ ba bul
niaa deeŋba wiaa woruŋ.
Ba kala fa laa Wia wiaa dii
nɛ. Ama kialiŋ Wia si si u jaŋ
joŋo piba, ba biba na. 40 Wia
fa síi chɛ duu joŋ ku-zɔŋ-la
a piba ŋii, u faa biinɛ la ma
wiaa nɛ. U faa chɛ di la di ba
kala ŋaa ni-zɔmɔ nɛ woruŋ
duu wuo joŋ ku-la pi la kala.

12

Má to Yesu naa-buasuŋ

1 La paala na di buŋbuŋ
nialiŋ si sɛi Wia niiŋ wialiŋ
yuga nɛ. Ba chiŋ la sɛmɛ-
na kala nɛ a gollila. Ba níi
na wialiŋ kala la síi ŋaa. La
si laa Wia niiŋ wiaa ŋii, u
naga laa fá a pipagisɛ nɛ a
mumu Wia-jaŋ. La síi fá ŋii,
má leŋ di la joŋ kuŋ-kala si
nyagɛla bil a ta. U maga
di la leŋ wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
a wuo nyalimɛ a fá mumu
sipaaŋ. 2 La síi fá ŋii, u maga
di la beŋ Yesu lɛ nɛ, bɛɛ wiaa
u nɛ laa sipaaŋ sɛi wialiŋ la
si laa dii a nyalimɛ mu, a na
ba didɛriŋ. U fa jima ari u
jaŋ na hɛɛŋ, ama u bi wii-la
u si laa dii leŋe ta, bɛɛ wiaa
u jima ari u si ŋaa ŋii, Wia
jaŋ leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ. Ŋii nɛ
tii u sɛi ba kpaasu mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ. U si dii hiisiŋ
ŋii, u sipaa tuo. U si na hɛɛ-
la a dɛrɛ, u jil Wia-jaŋ a lɛɛlɛ
hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ di-
hɔnuŋ.

3 Má biinɛ Yesu wiaa. U
na hɛɛŋ nɛ woruŋ ni-bɔŋŋɔɔ
nisiŋ lɛ. Ama u nyalima
chiŋ u yarida naaŋ lɛ nɛ.
Di ma nɛ biinɛ u wiaa, ma
naŋdaasiŋ bi jaŋ yuɔrɛ. Ma
bi jaŋ joŋ wialiŋ ma si laa

dii ta.
4 Ma si laa Yesu wiaa dii ŋii, ma di wu-bɔŋŋɔɔ níi loo. Ama wu-bɔmɔ-la ha bima wuo. Ama ma si via wu-bɔmɔ-la a na hɛɛŋ ŋii, ma chaliŋ ha bi jaasa.
5 Nyu-nyaasɛ wialiŋ Wia si bula pima, ma yua nɛɛ? Wia bul wialiŋ pi u biiriŋ nɛ. U si,

“Mi bii, di Wia níi chɛ duu dagiŋ woŋbiiŋ, jegile nii woruŋ.
Duu nɛ dɔgisiŋ maa, sí leŋe di ŋ tuɔŋ chei.
6 Wia cho u bii-na kala nɛ, ŋii nɛ tii u dudɔgisɛba ŋii.
Nuu-na kala Wia si bene u ŋaa u bii, u yie dɔgisu nɛ.”

7 Di Wia níi dɔgisiŋ, sɛi u niiŋ. U jima ŋ ŋaa u bii nɛ. Ŋii nɛ tii u dɔgisiŋ. Ŋ ha na bii-na kala duu nyimma buu dagɛɛ?
8 Wia yie didagɛ u biiriŋ kala nɛ. Di u bima daga, u naga ari ma tuo u biiri, ma ŋaa maŋgaa-biiri nɛ.
9 La nyimmaba si lulla, ba yie dagɛla nɛ, la ma zizilba. Ŋii-na u maga di la ma to la Nyimma Wia woruŋ a wuo kɛŋ miisiŋ.
10 La nyimmaba si lulla la kɛŋ miisiŋ, ba yie dagɛla jisiŋ baŋmɛnɛ nɛ. Ba tuɔtɔrɛ wiaa nɛ ba yie dagɛla la tuto. La Nyimma Wia titia ma dagɛla nɛ. Uu chɛ duu pɛla lɛ nɛ, ŋii nɛ tii u didagɛla ŋii. Wia bi disinniŋ kɛnɛ. Uu dagɛla di la ma nagɛ ŋii u si naga nɛ.
11 Bua-la lɛ Wia síi dagɛla ŋii, la tuɔŋ yie chei nɛ, bɛɛ wiaa wialiŋ u síi dagɛla hɛyɛ pila. Ama di la nɛ sɛyɛ duu dagɛla, ŋii jaŋ pɛla lɛ maachie. Di la nɛ nyalima a mu sipaaŋ ŋii, wialiŋ jaŋ leŋ di la ŋaa tuɔ-pul timma Wia teeŋ, a fiɛla hɔŋ sɔm ari yarifiɛlaa.

Má pɔ ma titia lɛ di wu-bɔŋ kala sí ma pɛgɛ juu

12 A tiŋ wiiŋ deeŋ wiaa, má jɔŋ ma nisaa ta aŋ leŋ di ma naŋdaasiŋ polli.
13 Wutitii-la ma si nia, má kɛnu kaa titiŋ a wuo mumu sipaaŋ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, ma jaŋ wuo pɛ nialiŋ si hɛ ma tuɔŋ a laa Wia wiaa dii aŋ bi doluŋ kɛnɛ wialiŋ lɛ. Ma jaŋ wuo pɛba lɛ di ba chiŋ ba yarida lɛ a sí begilu.
14 Má hɛ ma doluŋ kala aŋ loo chichɛ di ma di nuu-kala kɛŋ nii-bala, a bira loo chichɛ di ma sí disinniŋ kɛŋ. Di ma nɛ bi disinniŋ kɛnɛ, ma jaŋ wuo na Wia. Nuu-kala si kɛŋ disinniŋ bi jaŋ wuo nau.
15 Wia si fála kala nennige ŋii, má pɔ di nuu-kala sí hariŋ joŋo yia nennige-la u síi fála lɛ. Má pɔ ma titia lɛ di wu-bɔŋ kala sí ma pɛgɛ juu di ma kɛŋ disinniŋ Wia sipaaŋ.
16 Ŋii wiaa má pɔ ma titia lɛ di ma tuɔŋ nuu-kala sí ni-bɔŋ ŋaa, a bira pɔ di ma tuɔŋ nuu-kala sí u titia tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa ma lɛ to aŋ via Wia woŋbiiŋ ta. Baal kubala nɛ fa hɛ dimɛ baa yirɛ Isɔ. U fa ŋaa u nyimma bii-hiaŋ nɛ, ama u ŋaa wu-bɔŋ nɛ u si jɔŋ u hiasiŋ yallɛ aŋ laa kiaa dii.
17 U ŋii hariŋ lɛ nɛ Isɔ tuɔŋ chei u si ŋaa ŋii. U faasa yel a sul u nyimma duu sul Wia

pu duu pεu lε. Ama Wia biu
lε pε. U bi wii-la u si bula
wuo kaa birimε.

18 Má kɔ Wia teeŋ nε. Ma
naabalimaba fa kɔ peeliŋ
deeŋ teeŋ ba síi yirε Saana
nε. U saa bi naga ari peeliŋ
deeŋ teeŋ nε ma kɔ. Ba si
ku yi peel-la, Wia bula piba
di ba sí peel-la digu. Ba na
nyiŋ-geliŋ duu lii peel-la lε,
a bira na di peel-la kala tɔ
birimiŋ nε lim. Ba nii pel-
bal maa duu lu lee-la. 19 Ba
nii nyilliŋ ba síi ŋmuu, a
nii nuu yiikoro maa síi bul
wiaa. Ba si nii yiikori-la, ŋii
nε ba fá fawulluŋ a bul di
yiikori-la bira sí wiaa bula
piba. 20 Wii-la u si bula pi
nialiŋ hεyε nε a piba. U fa si
di puna koo kuŋ-kala nε digi
peel-la, u maga di ba yagu
ari tabiaa nε a kpu. Wiiŋ
deeŋ fa hεyε nε nialiŋ teeŋ.
Ŋii nε tii ba bul ŋii. 21 Wialiŋ
nialiŋ si na leŋe ba kala fá
fawulluŋ, ŋii nε tii Moosis
ma titia chichel a bul, "Mii
fá fawulluŋ nε." 22 Ama ma
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii,
má ku yi peel-la ba síi yirε
Zaayɔŋ nε. Má ku yi taŋ-
la ba síi yirε Jerusalεm a hε
Wia-jaŋ lε nε. Wia-la si weye
jaŋ nε ŋii. Wia tiŋdaaraa
bui buiba bui ma hilimi lee-
la ari tuɔtɔruŋ. 23 Lee-la nε
nialiŋ Wia si laa sipaaŋ laa
ta hε. Wia ma titia hε dimε
nε a ŋaa nii-la si jaŋ dii nuu-
kala sariya. Wia nialiŋ si
suba ma hε dimε nε, nialiŋ u
si leŋe ba ŋaa tuɔ-pul tiŋŋaa
u sipaaŋ. 24 Má kɔ Yesu ma
teeŋ nε. U nε hε Wia ari
nuhuobiine pεgε. Wia tou lε
nε a ta nii-faliŋ nuhuobiine
teeŋ. U nε suba a joŋ u
chaliŋ jaasε a pi nuu-kala. U
chal-la-na faasa tiŋ nε a pεla
lε. U bi Ebil chaliŋ naga. Ebil
chaliŋ-na fa joŋ cheeriŋ pi
nii-la si kpuu nε.
25 Má jegile nii wialiŋ Yesu
síi bul. Ma síba via ari
Iziral tiŋŋaa si via wialiŋ
Moosis fa si bula piba, Wia
dɔgisεba nε. Ŋii wiaa, di la
nε via wialiŋ Yesu Kirisito si
bula, Wia jaŋ dɔgisεla a kii
ŋii u si dɔgisε Iziral tiŋŋaa.
26 Iziral tiŋŋaa fa nii Wia
yiikoro nε. U yiikoro leŋe
tiŋteeŋ kala zigili nε. Lεεlε
ŋla Wia bula pila ari u jaŋ
leŋ di tiŋteeŋ bira zigili, ama
tiŋteeŋ duŋduŋa dee. Wia
nyuŋ ari tiŋteeŋ kala nε jaŋ
zigili. 27 U si bula duu jaŋ
bira leŋ di tiŋteeŋ zigili kεŋ
bubuɔŋ nε. U bubuɔŋ nε
ŋla: Wia jaŋ leŋ di dunia
deeŋ kialiŋ u si ŋaa zigili.
U jaŋ kεŋba kaa birimε, ka
kialiŋ si bi wuo zigili-na hε
dimε. 28 Wia joŋ tiŋtee-la
si bi wuo zigili nε a pila.
Ŋii wiaa, má leŋ di la fáu
a lɔllu, aŋ pε chuchuɔlu ari
siifiεsiŋ. 29 U maga di la
fá Wia a chuɔlu, bεε wiaa
u nagε nyiŋ-geliŋ nε a didii
kiaa.

13

Ŋii la si jaŋ ŋaa di Wia tuɔŋ tɔrε

1 Ma nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii, ma si cho dɔŋɔ ŋii,
má kεŋ ŋii naaŋ lε. 2 Má
hε doluŋ a bibeŋ nuhuɔraa

woruŋ ma diisiŋ lɛ. Niaa
dɔŋsuŋ laa nuhuɔraa bil
ba diisiŋ lɛ, aŋ bi jiŋ di
nuhuɔra-la dɔŋsuŋ ŋaa Wia
tiŋdaaraa nɛ. 3 Ma dɔŋsu-
la ba si kaa tɔ dia, má liliisi
ba wiaa. Ba si kɛŋba tɔ dia
ŋii, má liliisi ba wiaa a nagɛ
ma kala nɛ ba kaa tɔ dia ŋii.
Ma dɔŋsu-la ba si to naasiŋ
dɔgisɛ maa, má liliisi ba ma
wiaa a nagɛ ma kala nɛ baa
dɔgisɛ ŋii. Má ŋaa ŋii, bɛɛ
wiaa ma ma hɛ ma miisiŋ
lɛ nɛ a ŋaa kubala. 4 Ma
nialiŋ si jaa haalaa, má kɛŋ
ma haalaa woruŋ. Haalaa
maa, má ma kɛŋ ma balaba
woruŋ. Baalaa, ma sí ma
haalaa via koo ma sí ma
dɔŋsuŋ haalaa gɔllɔ chichɛ.
Ma sí wu-liiliŋ ŋaa, bɛɛ wiaa
Wia jaŋ dii nialiŋ síi ŋaa wu-
liiliŋ sariya. Nialiŋ ma si
via ba haalaa ta, Wia jaŋ dii
ba sariya. 5 Ma sí faasa cho
moribiee kiŋkɛŋ. Ku-la kala
ma si kɛnɛ, má leŋ di ma
tuɔŋ tɔrɛ ba nyuŋ. Ŋla nɛ
Wia bul u teniŋ tuɔŋ. U si,
“Mi bi jaŋ viama ta. Mi bi
jaŋ kɔ di mi lii ma hariŋ.”
6 A tiŋ ŋii wiaa, la jaŋ wuo
bul ari nyu-duoŋ,

“Wia níi pɛmi lɛ.
Mi bi jaŋ fá fawulluŋ.
Bɛɛ nɛ niaa chichɛ di ba
ŋaami?
Nuhuobiine bi wii-kala
wuo ŋaami lɛ.”

7 Má liisi ma kuhiasiŋ
wiaa. Ba nɛ bul Wia wiaa
pipima. Má biinɛ a mu yi
ŋii ba si laa Wia wiaa dii a
chiŋ ŋii lɛ a mu suu. Má to
ba naa-buasuŋ a chiŋ ŋii lɛ.
8 Yesu Kirisito si nagɛ ŋii, u
bi jaŋ kɔ duu birima. Faafaa
u si nagɛ ŋii, ŋii nɛ u haa
nagɛ ari jiniŋ kala. Maachie
maa, ŋii titia nɛ u jaŋ nagɛ.
9 Ma sí leŋe di niaa dɔŋsuŋ
kɛŋ wu-tania ku dagɛma.
Niaa deeŋba, baa bul kudi-
ilee wiaa nɛ. Wialiŋ ba
síi chɛ di ba dagɛma bi jaŋ
pɛma lɛ. Wialiŋ biba ma
titia lɛ pɛ. Ama u maga di
ma to Wia. U lahɔrimɔ lɛ
ma jaŋ kɛŋ doluŋ. 10 La
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ma
to kɛŋ lee-la ba si kpu kiaa
pila. Ba kpu Kirisito daa-
gɛsɛ-la nyuŋ a tiŋ la wiaa nɛ.
U si suu ŋii, u chɛ kudiilee
nɛ pila la kaa kpaa a didii.
Nialiŋ síi to wialiŋ Moosis
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto
aa tiŋ tiŋtiŋŋaa lɛbi-la tuɔŋ,
ba bi kudiilee deeŋba wuo
dii. 11 Di nialiŋ si kpu pusuŋ
pipi Wia kuhiaŋ níi chɛ duu
piisɛ niaa disinniŋ ta, u yie
kpu pusuŋ nɛ a kɛŋ chaliŋ
kaa juu Wia-dia-la sipaaŋ a
gaarɛ koru-la nyuŋ. Ama
pusu-la ba si kpua, ba yie
nyigɛ ta taŋ-la jeeŋ hariŋ nɛ.

12 Ŋii nɛ tii Yesu ma na
hɛɛŋ Jerusalɛm jeeŋ hariŋ
duu wuo joŋ u titia chaliŋ
a piisɛ niaa disinniŋ ta, di
ba ŋaa ni-zɔmɔ Wia teeŋ.
13 Yesu dii hiisiŋ nɛ woruŋ
taŋ-la jeeŋ hariŋ, ŋii wiaa
má leŋ di la mu lee-la a dii
hiisi-la titia. 14 La hɛ dunia lɛ
nɛ, ama la bi lee kɛnɛ dunia
deeŋ lɛ. Ama la-na, laa gbɛrɛ
taŋ-la si jaŋ lii Wia-jaŋ kɔ
nɛ. 15 Ŋii wiaa la nialiŋ si
wuo suri la niiŋ a bul ari

la jiŋ Wia, má leŋ di la to
Yesu Kirisito lɛ a dɛnnu bua-
na kala lɛ, a leŋ di u yiriŋ
yirɛ. 16 Bua-na kala má ŋaa
kukeri a ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
dɔŋɔ lɛ. Kialiŋ ma si kɛnɛ,
má ŋaa pipi dɔŋɔ. Di ma níi
ŋaa ŋii, Wia tuɔŋ jaŋ tɔrɛ
ma nyuŋ.

17 U maga ma tuto ma
kuhiasiŋ niiŋ a joŋ ma titia
a piba. Má ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa
ba níi beŋma. Maachie ba
nɛ jaŋ dagɛ ŋii ma si tiŋ
ma tiŋtiŋŋaa a pi Wia. Di
ma nɛ to ba niiŋ lɛ, ba jaŋ
tiŋ ba tiŋtiŋŋaa woruŋ ari
tuɔtɔruŋ. Ama di ma nɛ bi
ba niiŋ to, ba tuɔŋ jaŋ chei
ma nyuŋ. U ŋii saa bi jaŋ
pɛma lɛ.

18 Má sul Wia pila bua-na
kala. La jima la tuɔbiinaa
kala chese nɛ Wia teeŋ. Wii-
na kala la síi ŋaa lɛ, la yie
chichɛ di la kɛŋ wutitii nɛ aa
ŋaa wialiŋ. 19 Mii sulma di
ma fiɛsɛ siiŋ a sul Wia pimi,
di Wia pimi woŋbiiŋ di mi kɔ
ma teeŋ lima.

Teniŋ wu-buluŋ didɛriŋ

20 Mii sul Wia duu pɛma lɛ.
U nɛ pi nuu-kala yarifiɛlaa.
U nɛ chisɛ la Tiina Yesu
Kirisito suuŋ lɛ. Yesu Kirisito
nagɛ pie-daari-duo nɛ aa beŋ
u niaa nyuŋ woruŋ. U chaliŋ
nɛ Wia joŋ a ta niiŋ la teeŋ.
Wii-la u si ŋaa bi jaŋ lɛl.
21 Mii sul Wia duu pima ku-
zɔŋ-na kala di ma wuo kaa
ŋiŋaa wialiŋ kala síi tɔrɛ u
tuɔŋ. Wia to Yesu Kirisito
lɛ nɛ a ŋaa wiiŋ deeŋ pima.
Má leŋ di la dɛnnu a leŋ di
u yiriŋ yirɛ a kaa mu wuu.
Ami.

22 Mi naaŋbiiriŋ, mii
sulma di ma jegile nii wialiŋ
mi si bula pima. Wu-kuu-
bie nɛ mi ŋmuŋsa pima ŋii.
23 Mii chɛ di ma jiŋ ari la
naaŋbie Timoti ba fa si kaa
tɔ dia, ba liisu nɛ. Duu nɛ bi
diene aŋ kɔ mi teeŋ, la duu
kala jaŋ kɔ ma teeŋ. 24 Má
chuɔlɛ ma nihiasiŋ ari Wia
niaa kala a pila. La tuɔŋ
nialiŋ si lii Itali tiŋteeŋ maa
chuɔlɛma. 25 Wia lahɔrimɔ
lɛ ma jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.

TEŊ-LA
JEEMS
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Jeems si ŋaa Wia
ari la Tiina Yesu Kirisito
tiŋtinna, mii chuɔlɛma J̱u̱u
tiŋŋaa kala si laa Yesu wiaa
dii a pisa a hɛ nialiŋ si bi J̱u̱u
tiŋŋaa ŋaa tuɔŋ.

Yarida ari wu-jimiŋ wiaa

2 Mi naaŋbiiriŋ, di wu-yiri-
na kala nɛ juuma, má leŋ
duu ŋaa ma tuɔtɔru. 3 Di
ma níi na hɛɛŋ wii lɛ aŋ
ha ŋaa Wia yarida, ma jaŋ
wasa chiŋ ma yarida lɛ a kɛŋ
kenyiri. 4 Má leŋ di ma wuo
kɛŋ kenyiri a nyalima mu
dɛrɛ, di ma wuo ku ŋaa tuɔ-
pul timma a sí kuŋ-kala chɛ
ka.
5 Wiaa deeŋba lɛ, di nuu
nɛ hɛ ma tuɔŋ a bi wu-jimiŋ
kɛnɛ duu wuo jiŋ wii-la u
si jaŋ ŋaa, má leŋ di tiina
sul Wia duu pu wu-jimiŋ. U
kɛŋ zile a joŋ wu-jimii-la a
pi nuu-kala si sulu. U bi ba
kuŋ-kala ka kiri. 6 Ama di
ŋ nɛ sul Wia duu piŋ kuŋ,
laa dii ari u jaŋ ŋaa wii-la
piŋ. Sí tuɔbiinaa balia kɛŋ
ari u jaŋ ŋaa koo u bi ŋaa.
Nii-la kala si sul Wia chichɛ
kuŋ aŋ kɛŋ tuɔbiinaa balia,
u nagɛ lii-peliŋ si hɛ fuoŋ
tuɔŋ nɛ. Peliŋ yie ŋmobu
a kaa mu sipaaŋ, aŋ bira
ŋmoo kɔ hariŋ maa. 7-8 Nii-
la kala si kɛŋ tuɔbiinaa balia
a bi wu-bala lɛ china wii-
kala u síi ŋaa lɛ, u tiina sí
yiɛlu ari la Tiina Wia jaŋ joŋ
kuŋ-kala pu.

Nialiŋ si ŋaa summoo ari nialiŋ si kɛŋ kiaa wiaa

9 Nii-la si bi lee kɛnɛ dunia
lɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
tuɔŋ, má leŋ duu tuɔŋ tɔrɛ
ari Wia si pu leriŋ. 10 Nii-
la ma si ŋaa kiaa tiina nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii tuɔŋ, má
leŋ duu ma tuɔŋ tɔrɛ ari Wia
si kɛnu kaa muuri. U bi jaŋ
dieni aŋ suu, a nagɛ yaŋ si
yie fiilɛ u bí dieni aŋ hihil
ŋii. 11 Bɛɛ wiaa, wia yie pɔsɛ,
leriŋ faasa liŋ. U wulimiŋ
ŋaa yaŋ-la hil. U fiilaa yuori.
U zɔmuŋ lɛl. Nii-la si kɛŋ
kiaa ma nagɛ ŋii nɛ. U ha
jaŋ titiŋ u tiŋtiŋŋaa aŋ suu
kagɛ.
12 Wia jaŋ pɛ nii-la wiiŋ si
jua lɛ, aŋ ka u wuo nyalimɛ
a chiŋ u yarida lɛ. U si
wuo nyalimɛ ŋii, Wia jaŋ joŋ
miisi-la si bi dɛrɛ a t̠imu,
miisi-la u si si u jaŋ joŋo pi
nialiŋ kala si chou.

Ŋii la si jaŋ ŋaa di wii nɛ juula lɛ

13 Di nuu-kala nɛ juu wii,
u bi maga di tiina bul
ari Wia nɛ magisu. Nuu-
kala bi Wia wuo nyisɛ duu
ŋaa wu-bɔŋ, u titia ma bi
nuu-kala ka nyisɛ duu ŋaa
wu-bɔŋ. 14 Tuɔbiiŋ-bɔmɔ-
la si hɛ nuu tuɔŋ nɛ yie
nyisɛ nuu-kala duu ŋiŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ. Tuɔbiiŋ-bɔmɔ-
la nɛ yie kɛnu yeŋŋi. 15 Duu
nɛ sɛyɛ duu to tuɔbiiŋ-bɔmɔ-
la lɛ, ba yie ŋaa u juu haachɛ
lɛ. Haachɛ-la yie ku yugɛ.

Duu nɛ ku yugɛ leriŋ kala, u
yie ŋaa nii-la suu.
16 Mi naaŋbii-kpianaba,
ma sí ma titia nyisu. 17 Ku-
zɔŋ-na kala lii Wia teeŋ nɛ.
U nɛ ta kialiŋ kala si hɛ wia
nyuŋ lɛ a chaanɛ. Ama di ba
nɛ jua, birimiŋ yie hɛ dimɛ.
Wia titia bi ŋii naga. U bí
birimɛ. 18 U tuɔtɔruŋ lɛ nɛ
u laa sipaaŋ bul u niiŋ wiaa
si ŋaa wutitii a pila di la wuo
tutoba, di Wia wuo ŋaa di la
ŋaa u biiriŋ. U ŋaa ŋii di la
wuo ŋaa u buŋbuŋ biiriŋ, ka
di ku-kaanaa-na tuto.

La síi nii wiaa ŋii ari la síi ŋaa wiaa ŋii

19 Ma jiŋ wiaa deeŋba kala
nɛ. Ŋii wiaa, má leŋ di nuu-
kala ŋaa lima a jegilee nii
wiaa niaa teeŋ woruŋ. Di
ma níi chɛ ma bul wiaa maa,
má fiɛlɛ aŋ-na bul. Di ma
chɛ ma na baaniŋ maa, ma
sí guu na, 20 bɛɛ wiaa nii-la
síi na baaniŋ bi jaŋ wuo ŋaa
wialiŋ síi to woŋbiiŋ Wia
teeŋ. 21 Ŋii wiaa, má liisɛ
ma titia wu-bɔŋ wu-ŋaalaa
lɛ a via wu-bɔmɔ-la kala si
gollima. Má kɛŋ ma titia
muuri Wia sipaaŋ a sɛi Wia
niiŋ wialiŋ u si dagɛma. Má
laa hɛ ma tuɔŋ lɛ. Wialiŋ
kɛŋ doluŋ a wuo laama tita.
22 Ama u maga di ma tuto
wialiŋ Wia si si di ma ŋiŋaa
nɛ. U bi maga di ma ninii
wialiŋ duŋduŋ. Di ma níi
nii wialiŋ aŋ bibaa ŋaa, maa
nyisɛ ma titia nɛ. 23 Di
nuu-kala nɛ nii wialiŋ aŋ
bibaa ŋaa, u nagɛ nia si
joŋ beenaŋtirɛ a bee na u
nagisiŋ nɛ. 24 U yie beŋ
a na u titia beenaŋtirɛ-la
tuɔŋ. Di u nɛ surisa lii,
u yu ŋii u si naga. 25 U
nagɛ ŋii nɛ wialiŋ Wia si
leŋe ba ŋmuŋsa bil di niaa
tuto tuɔŋ nɛ. Wiaa deeŋba
kala nɛ zɔmɔ kiŋkɛŋ. Wu-
nyiariŋ bi guolo. Ba wuo laa
niaa tita nɛ. Di nuu nɛ na
wiaa deeŋba, a nyalima ŋaa
wialiŋ u si na, a bí yu aŋ haa
ŋaa mumu, Wia jaŋ pɛu lɛ
wialiŋ kala u síi ŋaa lɛ.
26 Di nuu nɛ joŋ u titia ari
u to Wia nɛ, aŋ bi u titia
kɛnɛ ari wialiŋ u síi bul lɛ,
uu nyisɛ u titia nɛ. U Wii-
chuɔluŋ ma ŋaa pɛi nɛ. 27 La
Nyimma Wia woŋbiiŋ tonuŋ
u si daga ari u ŋaa woŋbii-
titii nɛ ŋla: Má mu nina
biisiŋsiŋ ari yo-haala-la síi
na hɛɛŋ a pɛ pipɛba lɛ, aŋ
liisɛ ma titia dunia niaa wu-
ŋaalaa lɛ di ba disinniŋ síma
digu.

2

Má pɔ di ma sí niaa kaa pupɔrɛ dɔŋɔ lɛ

1 Mi naaŋbiiriŋ, lɛɛlɛ ma
laa la Tiina Yesu Kirisito
wiaa dii nɛ, u-na yiri-baliŋ
Tiina. Ŋii wiaa u bi maga
di ma joŋ niaa dɔŋsuŋ jir-
ima aŋ beŋ dɔŋsuŋ maa, ma
siaa bibaa su̱, a kɛŋ niaa
pupɔrɛ ŋii. 2 Má leŋ di
la joŋ ari niaa balia nɛ ku
juu lee-la nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii si hilime. Dɔŋɔ kɛŋ
kiaa a laalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ a joŋ
sɛlimɛ nenii-piraa a kpiɛrɛ u
titia. Dɔŋɔ ma ŋaa summu a
ma laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ. 3 Ŋii

nɛ ma kɛŋ nii-la si laalɛ gɛri-
zɔŋŋɔɔ woruŋ a pu di-hɔŋ-
zɔmuŋ u hɔŋ, aŋ bula pi
nii-la si laalɛ gɛri-kɔsumɔɔ
duu hɔŋ tiŋteeŋ koo duu
chiŋ dimɛ. 4 U ŋii zɔmɔ
nɛɛ? Di ma nɛ ŋaa ŋii,
ma tuɔbiinaa bi wu-ɓala lɛ
china, maa pɔrɛ niaa nɛ
ŋii. Ma yie kɛŋ ma tuɔbiiŋ-
lɔrunu-la nɛ a laa niaa wiaa
jijiŋ a didagɛba, a kɛŋba
pɔrɛ dɔŋɔ lɛ. U ŋii bi zɔŋ.
5 Mi naaŋbii-kpianaba, má
jegile nii mi teeŋ. Nialiŋ si
ŋaa summoo dunia deeŋ lɛ
nɛ, Wia tuɔsɛ di ba laa u
wiaa dii a juu Wia kuorii-la,
lee-la u si si nialiŋ si chou
jaŋ juu. Ba jaŋ juu a sɛnɛ
kuori. 6 Ama ma bi woruŋ
ka ŋaa, ma si yie ŋaa wiaa
jujuu summoo lɛ ŋii. Na,
kiaa tiŋŋaa nɛ yie gurɛma
a didii doluŋ ma ma lɛ a
yie fuga kɛŋma mu sariya
didiiliŋ. 7 Ba yie chichei yiri-
zɔŋ-la Wia si joŋo hɛ pima.

8 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul ŋla nɛ:

"Cho ŋ dɔŋɔ tiina ari ŋ si cho
ŋ titia ŋii."

Di ma nɛ sɛnɛɛ to niiŋ deeŋ,
ma ŋaa woruŋ nɛ. La Kuoro
Wia nɛ joŋ niiŋ deeŋ pila.
9 Di ma nɛ kɛŋ niaa pupɔrɛ
a jujoŋ dɔŋsuŋ jirima, aŋ ka
ma siiŋ bi dɔŋsuŋ su̱, maa
ŋaa haachɛ nɛ. Wialiŋ Wia
si leŋe ba ŋmuŋsa bil di
niaa tuto daga ari ma tele
nɛ. 10 Di nuu nɛ paala tuto
wialiŋ kala ba si ŋmuŋsa
bil di niaa tuto aŋ chei ba
tuɔŋ wu-bala maa, u naga u
chei wialiŋ kala nɛ ŋii Wia
sipaaŋ. 11 Wia-la si si di ma
sí niaa haalaa chɛ, u titia
nɛ si di ma sí niaa kpu. Di
ma nɛ bi niaa haalaa chɛ
aŋ kpukpu niaa, ma ha chei
Wia niiŋ wialiŋ u si bile nɛ.
12 Di ma níi bul wiaa aŋ pɛ
ŋiŋaa wialiŋ, má liise yi ari
Wia jaŋ to ma wu-bulaa ari
ma wu-ŋaalaa lɛ nɛ a dii ma
sariya. U jaŋ to wialiŋ lɛ nɛ u
si leŋe ba ŋmuŋsa bil di niaa
tuto a dii ma sariya. Wiaa
deeŋba nɛ laa niaa tita. 13 Di
nuu nɛ bi niaa nennige ka
fá, Wia ma bi jaŋ fá tiina
nennige bua-la lɛ u si jaŋ
didii niaa sariya. Ama nii-la
si fá niaa nennige bi jaŋ fá
wii-kala sariya-la chɛ-diiliŋ.

Ŋii la si jaŋ dagɛ ari laa ŋaa yarida

14 Mi naaŋbiiriŋ, di nuu nɛ
si u laa Wia wiaa dii nɛ aŋ bi
wialiŋ Wia si cho ka ŋaa, u
ŋii zɔmɔɔ? Duu yarida nagɛ
ŋla, ma biina Wia jaŋ laau ta
koo? 15 Má leŋ di la joŋ ari
ma naaŋbie bi gɛri-zɔŋŋɔɔ
kɛnɛ a bi u niiŋ kudiilee wuo
na dii. 16 Ŋii nɛ ma bula pu
a bul, "Wia jaŋ pɛŋ lɛ a piŋ
kialiŋ ŋ síi chɛ." Di ma nɛ
ŋaa ŋii aŋ bi sɛyɛ di ma pɛu
lɛ ari kialiŋ u síi chɛ, u ŋii
zɔmɔɔ? 17 Ŋii wiaa, di nuu
nɛ si u laa Wia wiaa dii aŋ
bi wialiŋ Wia si cho ka ŋaa,
u yarida-la ŋaa pɛi nɛ.

18 Ŋ bi pɔɔ nuu dɔŋ jaŋ
hɛ dimɛ a bula piŋ ari u laa
Wia wiaa dii nɛ. Dɔŋɔ ma
bul duu maa ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
nɛ. Duu nɛ bul ŋla, mi jaŋ

piɛsu a bul, “Di ŋ nɛ bi wu-
zɔŋŋɔɔ ŋaa aa pɛ ŋ yarida
lɛ, ɛɛ nɛ ŋ jaŋ wuo dagɛmi
ari ŋ sɛnɛ laa Wia wiaa dii
nɛɛ? Mi-na ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ
nɛ a dagiŋ ŋii ari mi sɛnɛ
laa Wia wiaa dii nɛ.” 19 Ŋ
jima ari Wii-bala nɛ hɛ dimɛ
koo? Di ŋ nɛ jiŋ ŋii, u ŋaa
wu-zɔŋ nɛ. Ama sí yu ari
jiŋ-bɔŋŋɔɔ ma jiŋ ŋii lɛ nɛ,
ŋii ŋaa fawulluŋ kɛŋba, ba
chichel. 20 Bɛɛ nɛ tii ma
yaarɛ ŋla a biinɛ di nuu jaŋ
wuo laa Wia wiaa dii aŋ bi
wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa pipɛ? Má leŋ
di mi dagɛma ari nuu nɛ si u
laa Wia wiaa dii nɛ aŋ bi wu-
zɔŋŋɔɔ ŋaa pipɛ u yarida-
la lɛ, u yarida-la ŋaa pɛi
nɛ. 21 Má liisi la naabalima
Abiraham wiaa. Bɛɛ nɛ tii
Wia leŋ Abiraham wuo ŋaa
tuɔ-pul tiina u sipaaŋ? Wii-
la si tii nɛ ŋla: U to Wia
niiŋ, Wia si bula pu duu
kɛŋ u bie Aizik a kaa mu
kpu a pu. Ŋii nɛ u sii kɛŋ
Aizik mu di u kpu a pu.
22 Abiraham laa Wia wiaa dii
nɛ a faa ŋaa wialiŋ maa Wia
si cho. U ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ a
pɛ u yarida-la lɛ. Ŋii nɛ u
yarida sɛnɛ wasa su̱. 23 U
si ŋaa ŋii nɛ, wialiŋ ba fa si
ŋmuŋsa Wia teniŋ tuɔŋ ku
ŋaa wutitii. Ba fa ŋmuŋsa
ari Abiraham laa Wia wiaa
dii, ŋii nɛ tii Wia leŋ u wuo
ŋaa tuɔ-pul tiina u sipaaŋ.
Ŋii wiaa nɛ niaa paala kɛnu
yiyirɛ Wia naŋdɔŋ. 24 Ŋii
daga ari wialiŋ nuu síi ŋaa
nɛ yie tii Wia leŋ u wuo ŋaa
tuɔ-pul tiina u sipaaŋ. U si
laa Wia wiaa dii duŋduŋa-la
dee bi tii. 25 Ŋla titia nɛ u fa
nagɛ Rehab ma lɛ. U fa ŋaa
ha-chɔruŋ nɛ. Iziral tiŋŋaa
tiŋdaaraa si kɔ u teeŋ, u
kɛŋba woruŋ. Ba síi chɛ di
ba luɔra lii fá viiri, u dagɛba
woŋbii-tanii nɛ ba to a fá
lɛl ba diŋdɔŋŋɔɔ nisiŋ lɛ. A
tiŋ u si ŋaa ŋii wiaa, Wia
leŋ u wuo ŋaa tuɔ-pul tiina
u sipaaŋ. 26 Di nuhuobiine
nɛ bi wiese kɛnɛ, u bi wei.
Nii-la saa si laa Wia wiaa dii
aŋ bi wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa pipɛ u
yarida-la lɛ, u tiina ma nagɛ
ŋii nɛ. U yarida-la ŋaa pɛi
nɛ.

3

La neŋdelimiŋ si nagɛ ŋii

1 Mi naaŋbiiriŋ, ma tuɔŋ,
ma sí chichɛ di ma yugɛ a
wiwalimɛ di ma didagɛ ma
dɔŋsuŋ tiŋŋaa si laa Yesu
wiaa dii, bɛɛ wiaa ma jima di
ba níi dii dunia niaa sariya,
ba jaŋ faasa dii la nialiŋ síi
dagɛ niaa sariya nɛ a kii la
dɔŋsuŋ tiŋŋaa. 2 La kala
yie ŋaa wiaa piperiki nɛ. Di
nuu nɛ bi wiaa bula piperiki,
u bi wii-kala kɛnɛ. U wuo
kɛŋ u titia nɛ wialiŋ kala
u síi ŋaa lɛ. 3 Na jaaba,
di nuu níi chɛ duu dagu, u
yie joŋ jaaba niiŋ koŋ nɛ a
hɛ jaaba niiŋ lɛ. Koŋ-la lɛ
nɛ u yie kɛŋ, a didagɛ jɔɔ-
la u mumu lee-la kala u síi
chɛ duu mu. 4 Bira na liiŋ
daborusuŋ maa. Ba ŋaa ku-
balaa nɛ. Peli-duoŋ yie lu
a kaa vɛŋ. Ama daanyi-bie
nɛ hɛ dimɛ. Nii-la si kɛŋ
liiŋ daboro-laa vɛŋ, u yie kɛŋ
daanyi-bie-la a kaa dagɛ a

ŋaa u mumu lee-la kala u
síi chɛ. 5 Ŋii nɛ nuhuobiine
neŋdelimiŋ ma nagɛ. U bi
wii-kala maga aŋ bubul wu-
balaa. Ma jima ari nyiŋ-
geliŋ ma bi yugɛ aŋ jaŋ wuo
chol giri-baliŋ a diiu kala.
6 Nuhuobiine neŋdelimiŋ
ma nagɛ nyiniŋ nɛ. U jaŋ
wuo ŋaa wu-bɔŋ kala si hɛ
dunia lɛ. U ŋaa la yaraa
sɛmɛ dɔŋɔ nɛ. Ama u wu-
bɔŋŋɔɔ u si yie ŋaa yie cheŋ
la yaraa kala nɛ u chei. U yie
chol nyiniŋ nɛ a dii ŋii halii
nuhuobiine miisiŋ kala lɛ.
Nyiŋ-la yie lii Sitaani leriŋ
nɛ a chol. 7 Nuhuobiine kɛŋ
pusuŋ kala doluŋ nɛ: Baga
kiaa ari diibiisiŋ, ari kialiŋ
kala síi tuuri tiŋteeŋ, ari liiŋ
tuɔŋ kiaa. U kɛŋba kala
doluŋ nɛ. 8 Ama nuu-kala bi
neŋdelimiŋ doluŋ kɛnɛ duu
kaa bil duu ŋaa fululu. U
ŋaa ku-bɔŋ nɛ a kɛŋ huoŋ-
la síi kpu niaa. 9 La yie
kɛŋ la neŋdelimee nɛ a kaa
didɛnnɛ Wia si ŋaa la Ti-
ina a ŋaa la Nyimma maa,
aŋ bira kɛŋ neŋdelime-la
titia a kaa tutuusɛ la dɔŋsuŋ
tiŋŋaa maa Wia si ŋaa ba
nagu. 10 Ni̱i-la titia la si kaa
dɛnnɛ Wia, u titia nɛ la kaa
tuusɛ niaa. La naaŋbiiriŋ, u
bi maga di ŋla ŋiŋaa. 11 Lii-
bu̱l-sii-bala bi jaŋ wuo bu̱l
lii-zɔmuŋ ari lii-lɔruŋ kala.
12 Tutogo ma bi jaŋ wuo nɛŋ
babilaa. Chichuɛŋ ma bi jaŋ
wuo nɛŋ tutogo naŋbilaa.
Ŋii titia nɛ lii-la si nagɛ yisiŋ
ma bi jaŋ wuo birimɛ lii-
zɔmuŋ.

Wu-jimii-la si lii Wia teeŋ si nagɛ ŋii

13 Ma tuɔŋ nialiŋ si kɛŋ
wu-jimiŋ, ma siaa ma suri,
u maga di ma ŋiŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ nɛ a kɛŋ ma titia
muuri, a dagɛ ŋii ari ma sɛnɛ
kɛŋ wu-jimiŋ nɛ. 14 Ama di
ma nɛ faasa kɛŋ yaribieriŋ
dɔŋɔ lɛ, a chil ma duŋduŋa
wiaa, aŋ didagɛ ma titia ari
ma kɛŋ wu-jimiŋ, maa nyia
nɛ. 15 Wu-jimiŋ deeŋ yiri
bi Wia teeŋ lia. U ŋaa
dunia wii nɛ a lii dunia
niaa tuɔbiinaa lɛ ari Sitaani
teeŋ. 16 Di niaa nɛ faasa
kɛŋ yaribieriŋ dɔŋɔ lɛ a chil
ba titia wiaa duŋduŋa, ba
jaŋ kɛŋ nii-liaba, a yuyuo
dɔŋɔ, a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
yuyugɛ. 17 Ama wu-jimii-la
si lii Wia teeŋ zɔmɔ kiŋkɛŋ.
Wu-bɔŋ kala tuo u lɛ. Nii-
la kala si kɛŋ wu-jimiŋ deeŋ,
yie hɔŋ nɛ sɔm a kikɛrɛ
yuosuŋ, a kɛŋ zile. U yie
jegilee nii niaa niiŋ wiaa. U
yie fifá niaa nennige ma nɛ
woruŋ. U yie ŋiŋaa wu-
zɔŋŋɔɔ nɛ. U bi tuɔbiinaa
balia ma kɛnɛ a bi nii-sima
ma kɛnɛ. 18 Naŋjejeeree yie
hɔŋ sɔm nɛ aŋ pɛ niaa ma lɛ
di ba ma hɔŋ sɔm, a ŋiŋaa
wialiŋ Wia si cho.

4

La to Wia hariŋ koo la to dunia niaa hariŋ?

1 Bɛɛ nɛ ma yie guraa yuo
dɔŋɔ? Wii-la si tii nɛ ŋla:
Ma chil ma titia tuɔtɔrɛ wiaa
nɛ ma tuɔŋ lɛ a chichɛ di
maa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ŋii nɛ
tii. 2 Ma cho di ma kɛŋ

kiaa aŋ bi baa na, ŋii nɛ tii
ma cho di maa kpu dɔŋɔ aŋ
laa. Ma yie hihiɛnɛ kialiŋ
aŋ bi wuo na. Ŋii nɛ tii ma
guraa yuo dɔŋɔ ŋii. Wii-la
si tii ma bi kialiŋ ma si cho
kɛnɛ nɛ ŋla: Ma bi Wia sul
duu joŋo pima. 3 Bua dɔŋɔ
ma lɛ ma yie sɛnɛ sulu a
chichɛ kiaa. Ama ma yie kɛŋ
tuɔbiiŋ-bɔŋŋɔɔ nɛ a sul. Ŋii
nɛ tii ma bi laa. 4 Ma nagɛ
haala bira si bi u bala niiŋ ka
to nɛ. Ma bi jiŋ ari nii-la kala
si joŋ u nyuŋ kala hɛ dunia
kiaa lɛ ŋaa Wia diŋdɔŋ nɛɛ?
Wutitii, nii-la kala si joŋ u
nyuŋ hɛ dunia kiaa lɛ birimɛ
Wia diŋdɔŋ nɛ. 5 Ma biina
wialiŋ ba si dagɛ Wia teniŋ
tuɔŋ bi bubuɔŋ kɛnɛɛ? Ba
ŋmuŋsa ari Wia faasa cho di
u duŋduŋa nɛ tii la kala. Di
la bi sɛyɛ duu tiila, u didii
hadɔruŋ. 6 Ama Wia fála
nennige woruŋ a pipɛla lɛ
di la joŋ la titia kala a pu.
Ŋii nɛ tii ba ŋmuŋsɛ Wia
teniŋ tuɔŋ ari Wia via nialiŋ
síi bigisi ba titia lɛ aŋ pipɛ
nialiŋ si kɛŋ ba titia muuri
lɛ. 7 Ŋii wiaa, má joŋ ma
titia a hɛ Wia nisiŋ lɛ. Má
joŋ hariŋ yia Sitaani, u jaŋ
fá lɛl. 8 Má surisa mu kpagɛ
Wia, u ma jaŋ ku kpagɛma.
Má sɔŋ ma nisaa liisɛ wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ lɛ a pullɛ
ma tuɔŋ, a bira sí tuɔbiiŋ-
lɔrunuŋ biinu, bɛɛ wiaa ma
kɛŋ tuɔbiinaa balia balia nɛ.
9 Má leŋ di ma tuɔŋ chei.
Máa yel sii-liiriŋ. Má leŋ
di ma tuɔtɔruŋ birimɛ tuɔ-
cheeŋ. 10 Má kɛŋ ma titia
muuri Wia sipaaŋ. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, u jaŋ kɛŋma chuulɛ.

Má pɔ ma sí ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa wiaa laa jiŋ

11 Mi naaŋbiiriŋ, ma sí
ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa yiriŋ chei.
Nii-la kala si chei u dɔŋɔ
tiina yiriŋ koo u bul u teeŋ
maa a bul duu cheye nɛ, u
naga tiina ma bul wu-bɔŋ nɛ
a tigɛ wialiŋ Wia si leŋe ba
ŋmuŋsa bil di niaa tuto lɛ
nɛ, a bul ari ba bi zɔŋ. Di
nuu ma nɛ bira bul di wialiŋ
bi zɔŋ, u ma bira bi wialiŋ
to. U miira joŋ u titia ari u
yuga nɛ a kii wialiŋ Wia si
leŋe ba ŋmuŋsa bil. 12 Wia
duŋduŋa nɛ kɛŋ doluŋ duu
bil wiaa pi niaa di ba tuto. U
duŋduŋa ma nɛ jaŋ wuo dii
niaa sariya. U nɛ jaŋ wuo
laaba ta, u nɛ jaŋ bira wuo
joŋ cheeriŋ piba a ŋaa di ba
suu. Kubɛɛ nɛ kama maa,
di ma chichei ma dɔŋsuŋ
tiŋŋaa yiriŋ?

Má pɔ ba-bii-bal wiaa ŋaaniŋ

13 Bee na ma nialiŋ si yie
bul ari maachie ma jaŋ mu
taŋ deeŋ a yallɛ bayaliŋ a
yi jina a na nyuuruŋ, ma
paala bi chiemiŋ wiaa jiŋ.
14 Ma miisiŋ bi kuŋ-kala
ŋaa. U nagɛ buruŋ si yie
tɔ nɛ chichuɔŋ, ka muapilii
wia pɔsɛ u lɛl. 15 U fa maga
di ma bul ari Wia nɛ sɛyɛ
di la kɛŋ miisiŋ, la jaŋ ŋaa
ŋla. 16 Ama ma haa ŋmoo
ma bɔyɛ lɛ nɛ aa dagɛ ma
titia. U ŋii bi zɔŋ. 17 Di nuu
nɛ jima ari wii nɛ maga duu

ŋaa ka u via duu ŋaa wii-la,
u ŋaa haachɛ nɛ.

5

Wii-la si jaŋ ŋaa nialiŋ si kɛŋ kiaa lɛ

1 Ma nialiŋ si kɛŋ kiaa,
má jegile nii mi teeŋ. Máa
ŋmoo niiŋ! Bua kubala níi
kɔ, bua-la lɛ ma jaŋ faasa na
hɛɛŋ. 2 Ma ku-daŋ-la suomo
chichei nɛ. Mɔguluŋ ma
suomo didii ma gɛnniŋ. 3 Ma
sɛlimɛ kiaa ari ma moribii-
biiŋ ma kala nɛ sua. Kialiŋ si
sua ŋii daga ari ma bi woruŋ
ŋaa. Ma kialiŋ si sua ŋii, ŋii
titia nɛ ma yaraa ma jaŋ pua
a nagɛ nyiniŋ nɛ die. Lɛɛlɛ
dunia kpagɛ didɛriŋ nɛ, aŋ
ka ma-na ha paa kiaa fifaa.
U bubuɔŋ nɛ bɛɛ? 4 Ma gurɛ
nialiŋ maa, ma si ŋaa ba tiŋ
ma bagisiŋ lɛ nɛ. Ba níi ŋaa
goŋ ma lɛ. Goŋ-la juu la
Tiina Wia digilaa nɛ, nii-la
síi beŋ dunia kuŋ-kala. 5 Ma
si hɛ dunia lɛ, ma nii sima
a ŋaa ma tuɔtɔrɛ wiaa. Ma
si dii kiaa a waa a nɛrɛ ŋii,
ma nagɛ nɛsiŋ ba si diɛsa ba
nɛrɛ di ba kpu nɛ. Di ba
nɛ dii ma sariya, ba jaŋ joŋ
cheeriŋ pima di ma suu ŋii
titia. 6 Ma bi woruŋ ŋaa, ma
si joŋ cheeriŋ pi nialiŋ si bi
wii cheye, ka ma kpuba. Ka
ba bi wii ŋaa di ba laa ba
titia.

Má kɛŋ kenyiri a chuchuɔlɛ Wia

7 Mi naaŋbiiriŋ, má kɛŋ
kenyiri a gbɛrɛ chɛɛ-la la
Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ.
Má na paara, u si kɛŋ kenyiri
ŋii. U yie gbɛrɛ duoŋ-
puso. Duonuŋ nii, u du̱u
kiaa, a bira kɛŋ kenyiri a
gbɛrɛ gbaŋchaaŋ-duonuŋ lɛ
u kiaa wasɛ, u ta. 8 Má
ŋaa kukeri a ma kɛŋ kenyiri
ŋii. Má nyagɛ ma bɔyɛ
woruŋ, bɛɛ wiaa tapulii-la la
Tiina Yesu si jaŋ miira kɔ ka
kpagɛ nɛ. 9 Mi naaŋbiiriŋ,
ma sí wiaa gurimu dɔŋɔ lɛ,
di Wia sí ma sariya dii a
joŋ cheeriŋ pima. Na nii-la
si jaŋ dii la sariya nɛ chiŋ
boiŋniiŋ a ŋaa siri duu juu
ŋii. 10 Mi naaŋbiiriŋ, má na
nialiŋ síi bul wiaa, la Tiina
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba
na hɛɛŋ woruŋ aŋ ha kɛŋ
kenyiri. Má ŋaa kukeri aŋ
ma to ba naa-buasuŋ a ma
kɛŋ kenyiri. 11 Wia pɛ nialiŋ
si wuo nyalimɛ ŋii a mu dɛrɛ
lɛ woruŋ. Má bira na ŋii
baal kubala ba síi yirɛ Job
si na hɛɛŋ aŋ nyalimɛ ŋii.
U hɛɛ-la hariŋ lɛ la Tiina
Wia pɛu lɛ a leŋ u nii sima.
Wutitii, la Tiina Wia ka fála
nennige kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.

12 Mi naaŋbiiriŋ, siifiaŋ
wiiŋ nɛ mii chɛ mi bula
pima. U nɛ ŋla: Di ma nɛ
si ma jaŋ ŋaa wii, ma sí
ŋmiɛsu. Ma sí wia nyuŋ kuŋ
ŋmiɛsu, ma sí tiŋteeŋ kuŋ
ma ŋmiɛsu, koo ma sí kuŋ-
kala ŋmiɛsu. Di ma nɛ sɛyɛ,
u maga di ma bul, "Oo, la
sɛyɛ nɛ." Di ma nɛ bira bi
sɛyɛ maa, u maga di ma bul,
"Ai, la bi sɛyɛ," aŋ sí ŋmiɛsu.
Di ma níi ŋaa ŋii, Wia bi jaŋ
joŋ cheeriŋ pima bua-la lɛ u
si jaŋ dii ma sariya.

13 Di nuu nɛ hɛ ma tuɔŋ aa
na hɛɛŋ, má leŋ duu chuɔlɛ
Wia a sulu duu pɛu lɛ. Di
nuu ma nɛ hɛ ma tuɔŋ, u
tuɔŋ tɔrɛ, má leŋ duu yi
yiilaa a dɛnnɛ Wia. 14 Di nuu
ma nɛ hɛ ma tuɔŋ a wiwiilɛ,
má leŋ duu yirɛ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
ba tuɔŋ kuhiasiŋ di ba kɔ u
teeŋ a chuɔlɛ Wia pu. Ba
síi chuɔlɛ Wia ŋii, má leŋ
ba lɔgɛ nuuŋ a tisu, aŋ sul
Wia pu la Tiina Yesu doluŋ
lɛ. 15 Di ba nɛ laa dii ari Wia
jaŋ sɛnɛ ŋaa wii-la ba si sulu
chichɛ, u jaŋ leŋ di nii-la
síi wiilu duori a kɛŋ doluŋ.
Di u nɛ ŋaa haachɛba maa,
Wia jaŋ joŋ ba kala chɛu.
16 Ŋii wiaa, má dagɛ ma titia
haachɛba a pi dɔŋɔ a sul Wia
a pipi dɔŋɔ, di Wia wuo ŋaa
di ma bira kɛŋ doluŋ a duori.
Di tuɔ-pul tiina nɛ sul Wia,
u Wii-suluŋ yie faasa kɛŋ
doluŋ nɛ. Duu nɛ sul Wia
a chichɛ wii, wii-la yie sɛnɛ
ŋaa nɛ. 17 Má na baal kubala
baa yirɛ Ilaaja. U ma fa
nagɛ la nɛ. U faasa sul Wia
ari siifiɛsiŋ di duonuŋ sí nii.
Duonuŋ sɛnɛ bi nia jisiŋ ba-
tori ari chɛŋsiŋ balidu. 18 Ŋii
hariŋ lɛ nɛ u bira sul Wia a
chichɛ duonuŋ. Ŋii nɛ Wia
leŋ duonuŋ nii, ba du̠u kiaa,
ba kala wasɛ.

19 Mi naaŋbiiriŋ, di ma
tuɔŋ nuu nɛ faa to wutitii lɛ
aŋ bira leŋ wutitii-la, ka nuu
dɔŋ bira kɛnu kaa miira kɔ
u tuto wutitii-la, 20 u tiina si
ŋaa ŋii pɛ haachɛ tiina-la lɛ
u leŋ u wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ
aŋ miira kɔ a tuto wutitii-
la. U jaŋ laa tiina miisiŋ
pu. Wia jaŋ chɛsɛ nii-la
haachɛba kala ta. U bira bi
jaŋ liliisi.

Mi teniŋ didɛriŋ nɛ ŋii.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA PIITA SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Piita si ŋaa Yesu
Kirisito naŋzɔɔ, mi nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
ma nialiŋ kala si laa Yesu
wiaa dii aŋ tiŋ hɛɛŋ wiaa a
pisɛ a hɛ Pɔŋtɔs lɛ, Galiisia,
Kapadoosia, Esia, ari Bitiinia
tiŋteeŋ kala lɛ. 2 Faafaa kala
nɛ la Nyimma Wia biinɛ ari
u maga di ma ŋaa u niaa,
ŋii nɛ tii u liisɛma a joŋ u
Diŋ-zɔŋ-la a hɛma lɛ, di ma
ŋaa tuɔ-pul timma u teeŋ a
tuto Yesu Kirisito niiŋ. U nɛ
joŋ u chaliŋ jaasɛ ma wiaa
di ma sí disinniŋ kɛŋ Wia
teeŋ. La Tiina Wia lahɔrimɔ,
yarifiɛlaa jaŋ yugɛ ma teeŋ.

Wialiŋ la síi yiɛlu

3 Má leŋ di la dɛnnɛ Wia,
nii-la si ŋaa la Tiina Yesu
Kirisito Nyimma. U fála nen-
nige kiŋkɛŋ. Ŋii nɛ tii la
wuo kɛŋ mii-faliŋ deeŋ, bɛɛ
wiaa Yesu Kirisito suba aŋ sii
suuŋ lɛ nɛ. La saa yiɛlɛ ari
la jaŋ kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.
4 La maa yiɛlɛ ari la jaŋ dii
ku-zɔmɔ-la Wia si ŋaa bil u
niaa lɛ u jaŋ lɛ. Kialiŋ bi jaŋ
pua, ba bi jaŋ chei maa, ba
zɔmuŋ ma bi jaŋ lii. 5 A tiŋ
ma si laa u wiaa dii ŋii, Wia
beŋma nɛ. Di dunia nɛ ku
didɛrɛ, u jaŋ dagɛ niaa ŋii
u si laama ta. 6 Kialiŋ ma
si jaŋ na Wia teeŋ leŋe ma
tuɔŋ faasa tɔrɛ. Lɛɛlɛ ŋla-na
ma tuɔŋ cheye nɛ, bɛɛ wiaa
hɛɛŋ juuma nɛ. Ama ma
jima ari hɛɛ-la si juuma, u bi
jaŋ dieni. 7 Hɛɛ-la jaŋ leŋ di
niaa wuo na ari wialiŋ ma si
laa dii-na sɛnɛ ŋaa wutitiiba
nɛ. Ba zɔmɔ a kii sɛlimɛ si
zɔmɔ ŋii. Sɛlimɛ ŋaa dunia
niaa ku-choolii nɛ. Ba yie
joŋo chɔ nɛ a yugilɛ di ba
na u sɛnɛ ŋaa sɛlimɛ nɛɛ?
Ŋii titia nɛ ma ma nagɛ. Ba
magisɛma ŋii di Yesu Kirisito
nɛ miira kɔ tapulii-la, niaa
jaŋ dɛnnɛ Wia a zizilu duu
yiriŋ yirɛ a tiŋ wialiŋ ma si
laa dii wiaa. 8 Ari ma ha si
bi Yesu Kirisito na ma kala,
ma ha chou nɛ. Ma si buu
na ma ha, ma laa u wiaa dii
nɛ. Ŋii wiaa, ma tuɔŋ tɔrɛ
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ nɛ. Ma paala
bi ma tuɔtɔruŋ wuo didagɛ.
9 A tiŋ ma si laa Yesu wiaa dii
ŋii, ŋii nɛ tii Wia laama ta.

10 Nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ fa
bul wu-zɔmuŋ deeŋ Wia si
jaŋ joŋo pima wiaa nɛ. Ba fa
gbilli Wia teniŋ tuɔŋ ari si-
ifiɛsiŋ di ba na ŋii Wia si jaŋ
laa u niaa ta. 11 Yesu Kirisito
Diŋ-zɔŋ-la fa si hɛba lɛ, u nɛ
bula piba ŋii Kirisito si jaŋ
na hɛɛŋ, ka di niaa-na zizilu.
Ŋii nɛ ba ninɛrikɛ di ba na
bua-la lɛ wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa ari ŋii ba si jaŋ ŋaa.
12 Wia joŋo dagɛba ari ma
wiaa nɛ tii ba faa bul wiaa
deeŋba, ba titia wiaa dee.
Lɛɛlɛ nialiŋ si bul Wia wu-
zɔmɔ-la pipima, ba dagɛma
buŋbuŋ wiaa deeŋba kala
nɛ. Wia Diŋ-zɔŋ-la si lii Wia-
jaŋ ku tuu hɛba lɛ nɛ piba
doluŋ deeŋ. Wia tiŋdaaraa

ma fa cho di ba na wiaa
deeŋba.

Ŋii Wia niaa si maga di ba nagɛ

13 Ŋii wiaa, má leŋ di ma
tuɔbiinaa pɛ dɔŋɔ lɛ a kɛŋ
ma titia wii-na kala lɛ. Má
joŋ ma yiɛlaa kala hɛ ku-la
Wia si jaŋ joŋo pima bua-la
lɛ Yesu Kirisito si jaŋ miira
kɔ. 14 Má tuto Wia niiŋ. Bua-
la lɛ ma fa si bi Wia jiŋ, ma
faa to ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ nɛ. Ma bira síba to. 15 Wia
bi disinniŋ kɛnɛ aŋ yirɛma.
Ŋii wiaa, má ma sí disinniŋ
kɛŋ wii-na kala ma síi ŋaa
lɛ, 16 bɛɛ wiaa ba ŋmuŋsa
faafaa kala nɛ ari Wia si,

“Ma sí disinniŋ kɛŋ, bɛɛ
wiaa mi ma bi disin-
niŋ kɛnɛ.”

17 Ŋ si kɛŋ Wia yirɛ ŋ Ny-
imma duu pɛŋ lɛ, liise yi
ari duu níi dii niaa sariya,
u biba kaa pɔrɛ. U yie ṯiŋ
nuu-kala ŋii nii-la si tima
magɛ. Má saa fáu a leŋ
di ma wu-ŋaalaa zɔŋ dunia
deeŋ lɛ. 18 Ma kala jima ari
Yesu Kirisito ṯiŋ ma chimiŋ
a liisɛma wu-pɛiba ŋaaniŋ
lɛ. Ma naabalimaba faa ŋaa
wu-pɛi deeŋba nɛ. U bi
naga ari kialiŋ síi chei a nagɛ
sɛlimɛ koo moribiee nɛ u
joŋo yɔɔma. 19 Ama Yesu
Kirisito chaliŋ titia nɛ u joŋo
ṯiŋ ma chimiŋ. Moribiee
bima wuo yɔɔ. Yesu nagɛ
pie-bie nɛ ba si liisa di ba
kpu a pi Wia. U ŋaa Pie-
bii-zɔŋ nɛ a bi wu-bɔŋ kala
kɛnɛ. 20 Buŋbuŋ kala, ka
di Wia-na ŋaa dunia, u liisɛ
Yesu Kirisito nɛ duu tou lɛ
a laa dunia ŋiaa ta. Dunia
si ku kpagɛ dɛriŋ, Wia leŋ
u kɔ ma teeŋ duu laama ta.
21 Má tou lɛ a laa Wia wiaa
dii nɛ. U nɛ chisɛ Yesu suuŋ
lɛ a pu yiriŋ di ma yarida ari
ma yiɛlaa kala hɛ Wia lɛ.
22 A tiŋ ma síi to wutitii
woŋbiiŋ lɛ ŋii, ma piisɛ ma
disinniŋ kala ta nɛ. Ma si
ŋaa ŋii, ma sɛnɛ cho ma
naaŋbiiri-la si laa Wia wiaa
dii. Ŋii wiaa, má kɛŋ ma
tuɔŋ ari ma doluŋ kala a
wasa cho dɔŋɔ. 23 U naga
ba wasa lulma nɛ a tiŋ Wia
niiŋ wiaa si pi niaa miisiŋ.
Ba nɛ pima mii-faliŋ. Ba
bi jaŋ pua, ba jaŋ hɛ dimɛ
a kaa mu wuu. U bi nagɛ
nuhuobiine síi suu nɛ pima
miisiŋ deeŋ. Ama Wia-la
si bi suu nɛ pima. 24 Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a
bul,

“Nuhuobiine kala nagɛ yaŋ
nɛ. U zɔmuŋ kala
nagɛ ya-fiilaa nɛ. Yaŋ-
la hil, ka ya-fiilaa ma
yuori. 25 Ama Wia
niiŋ wialiŋ jaŋ hɛ
dimɛ a kaa mu wuu.”

Wia niiŋ wialiŋ nɛ ŋaa wu-
zɔmɔ-la ba si bula pima.

2

Piita bul wiaa a tigɛ tabiiŋ si kɛŋ miisiŋ

1 Ma si kɛŋ mii-faliŋ ŋii,
má liisɛ ma titia wu-bɔŋ kala
lɛ, a sí niaa nyinyisu, a sí
kaŋfugi timma ŋaa. Ma
sí yaribieriŋ kɛŋ, a sí niaa
hariŋ gigaa. 2 Ama u maga
di ma nagɛ bii-mulluŋ nɛ aa
chɛ yiliŋ di ba wasɛ a waa. U

maga di ma ma chichɛ Wia
niiŋ wialiŋ ari bii-mulluŋ síi
chɛ yiliŋ ŋii. Di ma níi chɛ
Wia wiaa ŋii, ma jaŋ waa
woruŋ ba lɛ, a mu yi tapulii-
la Wia si jaŋ laama ta. 3 Má
ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa ma titia
jima ari la Tiina Wia kɛŋ zile
ma teeŋ.

4 Ŋii wiaa, má ku kpagɛ la
Tiina Kirisito, nii-la si nagɛ
tabii-la si kɛŋ miisiŋ. Niaa
viau ta, ama Wia nɛ liisu
u ŋaa ku-zɔŋ u teeŋ. 5 Di
ma nɛ kpagu, ma ma titia
jaŋ nagɛ tabia-la si kɛŋ mi-
isiŋ. Ŋii wiaa, má leŋ di
Wia kɛŋma saa u dia, lee-la
u Diŋ-zɔŋ-la si jaŋ hɛ. Wia
liisɛma di ma sí disinniŋ kɛŋ
a laa niaa nyuŋ a tima pupu,
ari nialiŋ fa si laa niaa nyuŋ
a kpu pusuŋ pi Wia ŋii. Wia
cho di ma to u Diŋ-zɔŋ-la lɛ
nɛ a tima pu ari ma tuɔŋ
kala, a tiŋ Yesu Kirisito wiaa.
6 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ
a bul,

"Wia si, mi joŋ tabiiŋ nɛ a bil
Zaayɔŋ lɛ,
tabii-duo-la mi si jaŋ kaa
bil mi dia geŋtine.
Mi liisɛ tabii-la nɛ, u
zɔmɔ pimi.
Nii-la kala si laa u wiaa
dii, hiisiŋ bi jaŋ dii u
tiina."

7 Ma nialiŋ si laa u wiaa dii, u
ŋaa ku-zɔŋ nɛ ma teeŋ. Ama
ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a
tigɛ nialiŋ si bi u wiaa laa dii
lɛ,

"Tiebie-la dii-saaraa si via,
Wia leŋ u ku ŋaa tiebii-
duoŋ ba si joŋo bil dia
geŋtine."

8 Ba bira ŋmuŋsa ari
niaa jaŋ gɛrɛ tabii-la a tel.
Tabii-la ŋaa buŋ nɛ.

Ba jaŋ tel, bɛɛ wiaa ba via
Wia niiŋ wialiŋ nɛ. Wia bul
faafaa nɛ ari ba jaŋ ŋaa ŋii.

9 Ama Wia liisɛma di ma
ŋaa u niaa, a laa niaa nyuŋ
a tima pipi ma Kuoro. Wia
titia nɛ tiima. Ma nɛ ŋaa
nialiŋ Wia si liisa di ma ŋaa
u niaa. U yirɛma di ma wuo
bul wu-kpuŋkperisi-la kala
u si ŋaa a pi niaa ari ŋii u
si liisɛma birimiŋ tuɔŋ a kaa
ku juu u puluŋ-jalii-la tuɔŋ.
10 Buŋbuŋ-la ma fa bi kuŋ-
kala ŋaa, ama lɛɛlɛ ma ŋaa
Wia niaa nɛ. Wia fa bima
nennige fá, ama lɛɛlɛ u fáma
nennige nɛ.

Wialiŋ si maga di ma nialiŋ si laa Yesu wiaa dii ŋiŋaa

11 Mi naaŋbii-kpianaba,
ma jima ma ŋaa nuhuɔraa
nɛ a bi dieni dunia deeŋ
lɛ. Ŋii wiaa, mii sulma,
má liisɛ ma titia ma tuɔtɔrɛ
wu-ŋaalaa lɛ, bɛɛ wiaa ma
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa bi jaŋ sɛi
di ma ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ Wia
tuɔŋ. 12 Ma si guoli nialiŋ
si bi Wia wiaa laa dii tuɔŋ,
má kɛŋ ma titia woruŋ, di ba
sí woŋbiiŋ na a bul ari ma
ŋaa ni-bɔmɔ nɛ. Di ba níi
bul ma ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ maa,
má leŋ di ba na wu-zɔmɔ-
la ma síi ŋaa, a dɛnnɛ Wia
duu yiriŋ yirɛ tapulii-la u si
jaŋ dii niaa sariya. 13 A tiŋ
la Tiina Yesu Kirisito wiaa,
má sɛi nialiŋ si kɛŋ doluŋ aa
beŋma dunia deeŋ lɛ. Má
zizil ma tiŋteeŋ kuori-baliŋ,

nii-la síi beŋ nuu-kala, 14 a
bira zizil nialiŋ kuori-baliŋ
síi liisa di ba laa u nyuŋ. Ba
yie dudɔgisɛ nialiŋ síi ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ, aŋ bibɛsɛ nialiŋ
síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ lɛ. 15 Wia
tuɔtɔruŋ nɛ ŋla, di maa ŋaa
wialiŋ síi to woŋbiiŋ a wuo
leŋ di ni-yaara-la si bi wii jiŋ,
di ba sí wii wuo bul a tigɛma
lɛ. 16 Ma tii ma titia nɛ, ŋii
wiaa má hɔŋ ari nialiŋ si tii
ba titia, aŋ sí leŋ di ŋii ŋaa
di ma ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Ama
má ŋaa wialiŋ si jaŋ dagɛ
ari ma ŋaa Wia tiŋtinnaa nɛ.
17 Má zil nuu-kala. Má cho
nialiŋ ma si laa Yesu wiaa dii
a ŋaa ma naaŋbiiriŋ. Má fá
Wia a zizil ma kuori-baliŋ.

Má to Yesu naa-buasuŋ

18 Ma nialiŋ si ŋaa
tiŋtinnaa a timaa pi niaa,
má tuto ma nihiasiŋ niiŋ a
zizilba bua-na kala lɛ. Di ba
kɛŋ zile koo di ba nɛ tɛrɛ ma
teeŋ, má pipiba zile. 19 Di
nuu nɛ bi wii cheye ka baa
dɔgisu, a tiŋ u síi to Wia
ŋii, di tiina nɛ nyalima a na
hɛɛ-la, u ŋaa woruŋ nɛ Wia
teeŋ. 20 Di ŋ nɛ ŋaa wu-bɔŋ
di ba dɔgisuŋ, ka ŋ wuo dii
kenyiri ŋii lɛ, u bi maga di
ŋ chichɛ di ba lɔlluŋ. Ama
di ŋ níi ŋaa wu-zɔŋ, ka di
baa dɔgisuŋ a tiŋ wu-zɔŋ-
la wiaa, di ŋ nɛ nyalima,
Wia tuɔŋ jaŋ tɔrɛ ŋ nyuŋ.
21 Wia paala yirɛma di ma
na hɛɛŋ. Má liisi ari Yesu
Kirisito titia ma na hɛɛŋ nɛ
ma wiaa a dagɛma ŋii ma si
jaŋ to u naa-buasuŋ. 22 U bi
wu-bɔŋ kala ŋaa. U bi wu-
nyiari kala nyia. 23 Ari niaa
si tuusu ma kala, u biba laa
tuusɛ. Ari ŋii ba si dɔgisu
kala ma, u bi bula bul duu
ma jaŋ dɔgisɛba. U ta joŋ
wii-kala a hɛ Wia nisiŋ lɛ nɛ,
nii-la si jaŋ kɛŋ wutitii a dii
niaa sariya. 24 Yesu Kirisito
titia nɛ laa la haachɛba a
chuŋ, ba kpaasu mɛrɛ daa-
gɛsɛɛ nyuŋ di la joŋ hariŋ yia
haachɛ a ŋiŋaa tuɔ-pul wiaa.
Ba viiru, chaliŋ lii u yaraa lɛ.
U ŋii leŋe la nyanyalaa kala
dɛrɛ la yaraa lɛ. 25 Ma fa
nagɛ piesee si yeŋŋe nɛ, ama
lɛɛlɛ ma miira kɔ Pie-daari-
la, nii-la si beŋ ma miisiŋ
pima.

3

Haalaa ari ba balaba si maga di baa ŋaa ŋii dɔŋɔ lɛ

1 Ma haalaa, má leŋ di ma
siaa tuu tiŋteeŋ ma balaba
teeŋ. Di haala dɔŋɔ kɛŋ bala
si bi Wia wu-zɔmɔ-la laa dii,
u bala-la jaŋ wuo birima lii
u wu-ŋaalaa lɛ a laa Wia
wu-zɔmɔ-la dii a tiŋ u haala
mɛlɛ si zɔmɔ wiaa, di haal-
la nɛ paala bi Wia wu-zɔmɔ-
la bula pu maa. 2 Di ma
ŋaa ŋii, ba jaŋ na ma mɛlɛ
si zɔmɔ ari ŋii ma síi fá
Wia. 3 Ma sí bibiinu ŋii ma
si jaŋ lilaalɛ kpiɛraa a zɔŋ
ŋii, ari ŋii ma si jaŋ vɔɔ ma
nyuŋ duu zɔŋ, a sí sɛlimɛ
kuŋ-kala joŋo hɛ ma yaraa
lɛ di ma zɔŋ, a sí biinɛ ŋii
ma si jaŋ lilaalɛ gɛri-zɔŋŋɔɔ.
4 Ama má leŋ di ma zɔmuŋ
lii ma tuɔŋ nɛ. Má hɔŋ sɔm
a kɛŋ ma titia muuri. Zɔmuŋ

deeŋ yiri-na bi lɛl. U nɛ bira
kɛŋ nyuuruŋ ma Wia teeŋ.
5 Faafaa haala-la faa kpiɛrɛ
ba titia ŋii nɛ a joŋ ba nyuŋ
ari ba yiɛlaa kala hɛ Wia lɛ
a kɛŋ ba siaa tuu tiŋteeŋ ba
balaba teeŋ. 6 Ŋii nɛ haal-la
ba síi yirɛ Saara ma fa to u
bala Abiraham niiŋ a kɛnu
yiyirɛ u tiina. Di ma níi ŋaa
wialiŋ síi to woŋbiiŋ a sí leŋ
di fawulluŋ kɛŋma wii-kala
lɛ, ma ŋaa Saara biiriŋ nɛ.
7 Ma baalaa maa, má leŋ
di ma mɛlɛ zɔŋ a kɛŋ ma
haalaa woruŋ. Ma jima di
ma dolie kiiba nɛ. Ŋii wiaa,
má pipiba zile, bɛɛ wiaa Wia
nɛ pi ma kala miisi-la si bi
dɛrɛ. Di ma nɛ ŋaa ŋii, wii-
kala bi jaŋ wuo ku hɛ ma
di Wia pɛgɛ a chei ma Wii-
chuɔluŋ.

Ma sí wu-bɔŋ joŋo ti̠ŋ wu-bɔmuŋ chimiŋ

8 Wii-la mi síi chɛ di mi bul
wu-kaaniŋ nɛ ŋla: Má kala
kɛŋ tuɔbiiŋ-bala nɛ, má fifá
dɔŋɔ nennige, a cho nialiŋ
kala si laa Yesu wiaa dii,
a kɛŋ zile dɔŋɔ lɛ, a kɛŋ
ma titia muuri dɔŋɔ teeŋ.
9 Ma sí wu-bɔŋ joŋo ti̠ŋ wu-
bɔmuŋ chimiŋ. Di nuu nɛ
tuusɛma, ma sí tuusa ti̠ŋ,
ama má sul Wia duu pɛ
tiina lɛ, bɛɛ wiaa Wia ma
liisɛma nɛ duu pɛma lɛ. 10 Ba
ŋmuŋsɛ Wia teniŋ tuɔŋ a
bul,

"Di nuu-kala níi chɛ duu nii
sima dunia deeŋ lɛ
a kɛŋ tuɔtɔruŋ,
tiina sí wu-bɔŋŋɔɔ
bubul,
a sí wiaa ma nyinyia.
11 Tiina miirɛ wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaaniŋ lɛ,
a ŋiŋaa wialiŋ síi to wu-
titii woŋbiiŋ,
a fiɛsɛ siiŋ di ba tuɔsaa
fiɛlɛ dɔŋɔ nyuŋ,
12 bɛɛ wiaa Wia siaa kala hɛ
nialiŋ síi ŋaa tuɔ-pul
wiaa lɛ nɛ,
a wuoli u digilaa maa a
ninii ba Wii-suluŋ.
Ama Wia joŋ u hariŋ yia
ni-bɔŋŋɔɔ nɛ."

13 Di ma nɛ fiɛsɛ siiŋ di
ma wuo ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ,
kubɛɛ nɛ jaŋ wuo ŋaa wu-
bɔŋ ma lɛ? 14 Di ba níi
dɔgisɛma maa a tiŋ ma tuɔ-
pul wu-ŋaalaa lɛ, Wia jaŋ
pɛma lɛ. Ŋii wiaa, ma sí
nialiŋ si dɔgisɛma fá, a sí ma
titia ma wiwalimu. 15 Ama
ma tuɔŋ lɛ má fifá Kirisito a
leŋ duu ŋaa ma Tiina. Bua-
na kala lɛ, di nuu nɛ piɛsiŋ
duu jiŋ wii-la si tii ŋ laa Yesu
wiaa dii, ŋaa siri a to wii-
la naasiŋ pu. Ŋ síi fá Wia
ŋii, bul wii-la ari siifiɛlaa.
16 Bua-na kala lɛ, má leŋ di
ma tuɔbiinaa chesi, di ma
wu-ŋaalaa dagɛ ari maa to
Kirisito nɛ. Di ma níi ŋaa
ŋii, hiisiŋ jaŋ dii nialiŋ síi
chei ma yiriŋ. 17 Di u nɛ
ŋaa Wia tuɔtɔruŋ di ma na
hɛɛŋ a tiŋ ma síi ŋaa wialiŋ
síi to wutitii woŋbiiŋ wiaa,
u nɛ kpia ma si ŋaa wialiŋ
si bi woŋbiiŋ ka to a na
hɛɛŋ. 18 Yesu Kirisito titia
suu la haachɛba wiaa nɛ,
duu wuo liisɛla la haachɛba
lɛ. U ŋaa ŋii bala duŋduŋ
nɛ. U nɛ fa ŋaa tuɔ-pul tiina
a suu haachɛ tiŋŋaa wiaa,

duu wuo kɛŋla kaa mu Wia
teeŋ. Nuhuobiinee nɛ kpu u
yaraa, ama Wia leŋ u dima
wei a kɛŋ miisiŋ. 19 Ŋii hariŋ
u ni-dima lɛ u mu bul Wia
wu-zɔmɔ-la a pi ni-diŋsi-la
ba si kaa tɔ dia. 20 Niaa
deeŋba nɛ fa via di ba to Wia
niiŋ wiaa bua-la lɛ Nowa
fa síi kpaasɛ liiŋ dabori-bal-
la. Bua deeŋ lɛ Wia fa kɛŋ
kenyiri a gbigbɛrɛba di ba ku
juu liiŋ daboro-la, ka ba via.
Bua-la lɛ niaa chori duŋduŋ
nɛ fa juu liiŋ dabori-bal-la,
a duori lii-la, a lii a laa ba
miisiŋ. 21 Lii-la tuɔŋ ba si
duoro lii nagɛ ba si fo niaa
Wii-chuɔlɛ liiŋ nɛ. Di ba
nɛ foŋ Wii-chuɔlɛ liiŋ, u bi
naga ari ŋ yaraa disinniŋ nɛ
ba chɛsɛ ta ŋii. Ba si foŋ
Wii-chuɔlɛ liiŋ ŋii, u naga
la yie sul Wia duu to Yesu
Kirisito lɛ si sii suuŋ lɛ a
chɛsɛ la tuɔsaa di ba zɔŋ.
22 U nɛ lii dunia lɛ a jil Wia-
jaŋ a hɔŋ Wia sɛmɛ, ni-duoŋ
di-hɔnuŋ. U nɛ kɛŋ doluŋ
a bibeŋ Wia tiŋdaaraa ari
kuŋ-kuŋ-kala si kɛŋ doluŋ a
hɛ Wia-jaŋ lɛ.

4

Má leŋ faafaa wu-ŋaalaa

1 A tiŋ Kirisito titia si na
hɛɛŋ ŋii, má kɛŋ ma titia a
ŋaa siri di ma na hɛɛ-la yiri
u si na, bɛɛ wiaa nii-la kala
si na hɛɛŋ, haachɛ bira buu
wuo. 2 Ma si hɛ ma mii-
kaaniŋ deeŋ lɛ, ma bira sí
ma tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa lɛ to,
ama má tuto Wia tuɔtɔruŋ
lɛ. 3 Buŋbuŋ-la kala lɛ ma
faa ŋaa wialiŋ nialiŋ fa si
bi Wia jiŋ síi ŋaa nɛ. Má
leŋ wialiŋ. Ma faa to ma
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ nɛ
aa ŋaa wu-liiliŋ, a chil ma
titia wiaa, a faa nyua siniŋ
bubugi, a fa faasa didii kiaa,
a yie gɔllɔ nyunyua siniŋ, a
faa kpaarɛ vuiaa maa. Vui-
kpaariŋ bi Wia woŋbiiŋ ka
to. 4 Nialiŋ si bi Wia jiŋ ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ kiŋkɛŋ. Lɛɛlɛ
ma bira bi ŋii ŋaa. Niaa
deeŋba si na ŋii, u ŋaaba
wu-kpuŋkpere, ŋii wiaa nɛ
ba tutuusɛma. 5 Ama tapulii
kubala, ba jaŋ dagɛ wialiŋ
kala ba si ŋaa a pi nii-la
si ŋaa siri duu dii ni-weyee
ari ni-suunuŋ kala sariya.
6 Ŋla wiaa nɛ tii Kirisito bul
Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ si
suba maa, di ba diŋsiŋ kɛŋ
miisiŋ ari Wia si kɛŋ miisiŋ
ŋii. Wia paala dii ba sariya
dunia deeŋ lɛ ari u si dii niaa
kala sariya ŋii. Ama u bul
Wia wu-zɔmɔ-la a pi nialiŋ
si suba, di ba diŋsiŋ wuo kɛŋ
miisiŋ.

Ŋii nialiŋ si laa Wia wiaa dii si maga di ba ŋiŋaa dɔŋɔ lɛ

7 Bua-la dunia si jaŋ dɛrɛ
kpaga nɛ. Ŋii wiaa má kɛŋ
ma titia woruŋ di ma siaa
fiɛlɛ, di ma wuo chuchuɔlɛ
Wia. 8 Wii-la si ŋaa siifiaŋ
wiiŋ nɛ ŋla: Má hɛ ma doluŋ
kala a faasa cho dɔŋɔ. Di
ma nɛ cho dɔŋɔ, ma jaŋ tutɔ
wialiŋ ma dɔŋsuŋ tiŋŋaa si
ŋaa cheima lɛ. 9 Má kɛŋ zile
a huhuɔrɛ dɔŋɔ woruŋ ma
diisiŋ lɛ, a sí wiaa gugurimu.

10 Wia joŋ doluŋ pi nuu-
kala duu kaa tiŋ tiŋtiŋ-yiri-
yiriba nɛ. Ŋii wiaa nuu-kala
kɛŋ wii-la Wia si joŋo pu a
kaa pipɛ u dɔŋsuŋ tiŋŋaa
lɛ. 11 Di Wia nɛ pi nuu-kala
doluŋ duu wuo bubul wiaa,
má puu woŋbiiŋ duu wuo
bubul wialiŋ si lii Wia teeŋ.
Di nuu nɛ tima pipi niaa, ú
kɛŋ dol-la Wia si joŋo pu a
tima pipiba. Má ŋaa ŋii di
niaa wuo to Yesu Kirisito lɛ
a bibɛsɛ Wia, duu yiriŋ yirɛ
wii-na kala lɛ. U nɛ nii-la si
kɛŋ doluŋ ari yiriŋ a kaa mu
wuu. Ami.

Hɛɛ-la nialiŋ si laa Wia wiaa dii síi na

12 Mi naaŋbii-kpianaba,
ma sí leŋe di hɛɛ-la ma si
faasa nina, duu ŋaa wu-
kpuŋkpere ma lɛ. Wiaa
deeŋba kala ka magisɛma
nɛ. Ma sí leŋe di wiiŋ deeŋ
ŋaa wu-falii ma teeŋ. 13 Hɛɛ-
la Kirisito si na, má ma na
hɛɛ-la titia nɛ. Ŋii wiaa má
jujuɔsɛ. Tapulii-la Kirisito nɛ
kɔ ari u tula, ma jaŋ faasa
juɔsɛ. 14 Di ba níi tuusɛma
a tiŋ Kirisito wiaa, Wia jaŋ
pɛma lɛ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-
zɔŋ-la si kɛŋ doluŋ hɛma lɛ
nɛ. 15 Má si wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa
di niaa dɔgisɛma. Ma kuŋ-
kala sí hɛɛŋ na a tiŋ u si
kpu niaa wiaa, koo u si ŋaa
gaaru wiaa, koo u si ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ wiaa, koo u si ŋaa
wu-hɛɛru wiaa. 16 Ama nii-la
kala síi na hɛɛŋ a tiŋ Kirisito
wiaa, u sí leŋe di hiisiŋ kɛnu.
U maga di tiina dɛnnɛ Wia,
bɛɛ wiaa niaa jima ari uu to
Kirisito nɛ. 17 Bua-la Wia si
jaŋ dii dunia sariya yie nɛ. U
jaŋ laa sipaaŋ a suomi Wia
niaa lɛ. Duu nɛ saa suomiba
lɛ, ɛɛ nɛ saa u jaŋ nagɛ nialiŋ
si bi Wia Wuzɔmɔ-la ka to
lɛ? 18 Ba ŋmuŋsɛ Wia teniŋ
tuɔŋ a bul,

"U ŋaa wu-haa nɛ ari ŋ
ŋaa tuɔ-pul tiina Wia
sipaaŋ, duu laaŋ ta.
Ɛɛ nɛ saa u jaŋ nagɛ
nialiŋ si bi Wia jiŋ a
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ?"

19 Ŋii wiaa, má leŋ di
nialiŋ síi na hɛɛŋ a tiŋ Wia
tuɔtɔruŋ wiaa ŋiŋaa wialiŋ
síi to Wia woŋbiiŋ. U maga
di ba joŋ ba titia kala a
hɛ Wutitii Tiina-la si ŋaaba,
nisiŋ lɛ.

5

Má beŋ Wia nialiŋ woruŋ u si joŋo hɛ ma nisiŋ lɛ

1 Mi kɛŋ wii nɛ di mi bula
pi ma nialiŋ si ŋaa Wia niaa
nihiasiŋ. Mi ma ŋaa Wia
niaa nihiaŋ dɔŋ nɛ. Mi titia
siiŋ na hɛɛ-la Kirisito si na
nɛ. Ŋii titia nɛ mi ma jaŋ na
tula-la Kirisito si jaŋ na bua-
la lɛ u si jaŋ miira kɔ. Ŋla nɛ
tii mii sulma 2 di ma beŋ Wia
nialiŋ u si joŋo hɛ ma nisiŋ
lɛ, ari pie-daaraa si beŋ ba
piesee nyuŋ ŋii. Ma sí leŋe
duu nagɛ ari baa fugɛma di
ma beŋba, ama má beŋba
ari ma titia tuɔtɔruŋ. Má
cho tiŋtimii-la, aŋ sí time-
la ma síi laa hariŋ to, bɛɛ
wiaa u bi maga di ma kɛŋ
yaribieriŋ aa chɛ moribiee.
3 Ma sí doluŋ kaa beŋ niaa
deeŋba Wia si joŋo hɛ ma

nisiŋ lɛ. Ama má leŋ di
ba na ari ma mɛlɛ zɔmɔ,
di ba tuto ma naa-buasuŋ.
4 Di ma nɛ ŋaa ŋii, tapulii-la
Yesu Kirisito si jaŋ miira kɔ,
nii-la si ŋaa Pie-daaraa kala
kuhiaŋ, u jaŋ joŋ ku-la si
zɔmɔ a kii kuŋ-kala pima. U-
na bi jaŋ chei. 5 Ma bapuɔsi-
biisiŋ, má joŋ ma titia hɛ
ma nihiasiŋ nisiŋ lɛ. Má
kala kɛŋ ma titia muuri ma
dɔŋɔba teeŋ. Má liisi ari Wia
teniŋ tuɔŋ ba bula,

“Wia lii nialiŋ síi bigisi ba
titia lɛ hariŋ nɛ, ama
nialiŋ si kɛŋ ba titia
muuri, uu pɛba lɛ nɛ.”

6 Ŋii wiaa, má kɛŋ ma titia
muuri Wia teeŋ. U nɛ kɛŋ
doluŋ a wuo beŋma. Di
bua-la nɛ yie, u jaŋ leŋ di
ma ŋaa ni-balaa. 7 Wii-la
kala síi walimɛma, má joŋo
hɛ Wia nisiŋ lɛ, bɛɛ wiaa
u níi beŋma. 8 Má leŋ di
ma siaa fiɛlɛ aa pɔ ma titia
lɛ woruŋ. Ma diŋdɔŋ-la
Sitaani, uu gollima nɛ a nagɛ
naachigiŋ si gɔllɔ yele chichɛ
kudiilee, aa chɛ duu kɛŋ ma
dɔŋɔ dii. 9 Má via Sitaani aŋ
kɛŋ wialiŋ ma si laa dii kpaŋ
kpaŋ. Ma jima ari nialiŋ ma
si laa Wia wiaa dii a ŋaa ma
naaŋbiiriŋ a hɛ dunia sɛmɛ-
na kala, ba maa na hɛɛŋ nɛ.
10 Hɛɛŋ deeŋ ma síi na bi jaŋ
dieni. U ŋii hariŋ lɛ, Wia-
la si kɛŋ zile kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ
a yirɛma di ma ma na tula-
la Kirisito si kɛnɛ a kaa mu
wuu, u nɛ jaŋ kɛŋma wasa
kii, a leŋ di ma chaasa chiŋ
ari doluŋ. 11 Wia nɛ kɛŋ
doluŋ a kaa mu wuu. Ami.

Chuɔlaa

12 Mi nɛ leŋe Silivaanas
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima.
Mi jima ari u ma ŋaa la
naaŋbii-titii nɛ. Wu-kuu-bie
nɛ mi ŋmuŋsɛ pima di mi
ŋaa di ma nyuŋ nyaasɛ nɛ.
Wutitii nɛ, mi bula pima ŋii
Wia si pɛla lɛ. Ŋii wiaa má
chiŋ wiaa deeŋba lɛ kpaŋ
kpaŋ. 13 Nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi Babilɔŋ lɛ,
nialiŋ Wia si liisa di ba ŋaa
u niaa ari u si liisɛma ma ŋii,
ba maa chuɔlɛma. Mi bie
Maak maa chuɔlɛma. 14 Má
guori dɔŋɔ a chuɔlɛ dɔŋɔ, a
dagɛ ma si cho dɔŋɔ ŋii.

Ma nialiŋ kala si laa Yesu
wiaa dii, ma jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa.

TEŊ-LIA-LA PIITA SI ŊMUŊSA

[1] Mi-na Saamɔŋ Piita nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipima.
Mi ŋaa Yesu Kirisito tiŋtinnu
nɛ a ŋaa u naŋzɔɔ maa. Mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ pipi ma
nialiŋ ma si laa Yesu Kirisito
wiaa dii ari la ma si laa
u wiaa dii ŋii. La di ma
kala ŋaa tuɔ-pul timma nɛ a
tiŋ Wia ari la Laataara Yesu
Kirisito wiaa.
[2] Wia lahɔrimɔ lɛ
yarifiɛlaa jaŋ yugɛ ma teeŋ,
a tiŋ wu-jimii-la ma si kɛnɛ a
mu tigɛ Wia ari la Tiina Yesu
lɛ.

Má leŋ di ma mɛlɛ zɔŋ di Wia wuo tiŋma

[3] U doluŋ lɛ Wia wuo pila
kuŋ-kala la síi chɛ la miisiŋ
lɛ, di la wuo kaa ŋaa wialiŋ
kala síi to Wia woŋbiiŋ, di la
wuo jiŋ Wia, nii-la si yirɛla
di la wuo na u tula ari u
zɔmuŋ kala. [4] Wiaa deeŋba
nɛ ŋaa wu-bal-la u fa si si u
jaŋ ŋaa pila. Wialiŋ zɔmɔ
kiŋkɛŋ la teeŋ. U joŋ wiaa
deeŋba pila di la wuo liisɛ la
titia wu-bɔmɔ-la dunia niaa
síi to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ a ŋiŋaa, ka di la ku nagɛ
ŋii Wia si naga. [5] A tiŋ
ma si laa Yesu wiaa dii ŋii,
má hɛ doluŋ di ma mɛlɛ
zɔŋ. Má leŋ di ma wu-
jimiŋ puŋa pipɛ ma mɛli-
zɔŋ-la lɛ. [6] Má to ma wu-
jimii-la lɛ a kɛŋ ma titia
woruŋ. Ma si kɛŋ ma titia
woruŋ ŋii, má kɛŋ kenyiri.
Ma si kɛŋ kenyiri ma ŋii, má
pɛ kɛŋ nyalima. Ma si kɛŋ
nyalima ŋii, má ŋiŋaa wialiŋ
síi to Wia woŋbiiŋ, [7] a pɛ
kɛŋ zile ma naaŋbiiri-la kala
teeŋ, aŋ pɛ choba maa. [8] Di
ma nɛ ŋaa wiaa deeŋba a
yuyugɛ, ba jaŋ pɛ wialiŋ ma
si jima a mu tigɛ la Tiina
Yesu Kirisito lɛ, a leŋ di ma
ŋaa nialiŋ Wia si jaŋ kaa
titiŋ u tiŋtiŋŋaa. [9] Nii-la kala
si bi wiaa deeŋba ka ŋaa,
u tiina ŋaa nyuluŋ, a nagɛ
nii-la si na u naasiŋ bubuɔŋ
duŋduŋa aŋ bi di-bolii na,
bɛɛ wiaa u tiina paala yu
ari Yesu fa chɛsɛ u buŋbuŋ
haachɛba-la u si ŋaa ta nɛ.
[10] Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
mii sulma ari Wia si yirɛma
a liisɛma ŋii, má hɛ doluŋ a
chiŋ wiaa deeŋba lɛ woruŋ.
Di ma níi ŋaaba, ma bi jaŋ
lii Wia woŋbiiŋ lɛ. [11] Di ma
nɛ chiŋ woruŋ, ma jaŋ jiŋ
ari ma jaŋ wuo juu la Tiina
ari la Laataara Yesu Kirisito
kuorii-la tuɔŋ. U kuorii-la
jaŋ hɛ dimɛ deeŋ deeŋ.
[12] Ŋii wiaa nɛ tii bua-na
kala lɛ mi yie liliisima a mu
tigɛ wiaa deeŋba lɛ. Ma
paala jiŋ wutitii-la nɛ a chiŋ
u lɛ woruŋ. [13] Mi ha si hɛ
mi miisiŋ deeŋ lɛ, u ŋaa wu-
zɔŋ nɛ di mi liliisima wiaa
deeŋba di ma síba yu, [14] bɛɛ
wiaa mi jima ari mi bi jaŋ
dieni dunia deeŋ lɛ. La Ti-
ina Yesu Kirisito titia dagɛmi
wiiŋ deeŋ nɛ. [15] Mi saa chɛ
di mi nɛ suba maa, di ma
wuo liliisi wiaa deeŋba bua-
na kala lɛ.

Piita si duu titia nɛ na Yesu u miisiŋ lɛ

16 La bula pima ŋii la Tiina Yesu Kirisito si kɔ dunia ari doluŋ. Wii-la la si bula pima bi nagɛ suŋsɔgulɔɔ wu-jinnaa si sɔgulɔ. La titia siiŋ nɛ na Yesu Kirisito tula.
17 Bua-la lɛ la Nyimma Wia si joŋ doluŋ ari tula pu, la nii yiikoro duu lii wia nyuŋ, Wii-jaribakɔ yiikoro nɛ. U fa si, "Mi Bii-chooluŋ nɛ ŋla, mi tuɔŋ tɔrɛ u nyuŋ."
18 Bua-la lɛ yiikori-la fa si bul ŋii di Yesu nɛ fa hɛ peel-la si bi disinniŋ kɛnɛ nyuŋ.
19 Nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ-la lɛ ma fa bula ari wiaa deeŋba jaŋ ŋaa. Má jegile niiba, bɛɛ wiaa wialiŋ ba si bula nagɛ chaaniŋ nɛ a chaanɛ birimiŋ tuɔŋ halii taŋ mu pul. Bua-la lɛ chaaniŋ deeŋ jaŋ pullɛ a nagɛ nanyualuŋ a hɛ ma tuɔŋ.
20 U maga di ma laa sipaaŋ jiŋ ari wialiŋ ba si ŋmuŋsa bil Wia teniŋ tuɔŋ, nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ bulba. Ŋii wiaa nuu-kala bi jaŋ wuo kɛŋ u titia wu-jimiŋ a dagɛ wialiŋ bubuɔŋ.
21 Wii-la si tii nɛ ŋla: Wialiŋ ba si bula bi ba titia tuɔbiinaa lɛ lia. Ama Wia Diŋ-zɔŋ-la nɛ ku hɛ ba tuɔŋ a leŋ ba bul wialiŋ Wia si joŋo piba.

2

Wu-nyiari kerichiba si nagɛ ŋii

1 Buŋbuŋ wu-nyiaraa ku nialiŋ si laa Wia wiaa dii tuɔŋ, a fugiba ari baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ nɛ. Ŋii titia nɛ wu-nyiari kerichiba jaŋ ku hɛ ma tuɔŋ a luɔra didagɛma wialiŋ si jaŋ cheima a paala bul ari ba bi la Tiina Kirisito jiŋ, nii-la si laaba ta. Ba si ŋaa ŋii, u bi jaŋ dieni, ka di Wia dɔgisɛba di ba suu.
2 Niaa jaŋ yugɛ a to ba hariŋ a ŋiŋaa wu-liili-la wu-nyiari kerichiba-la síi ŋaa. Ba wu-ŋaalaa jaŋ leŋ di niaa bul wiaa a chichei Wia woŋbii-titii-la la síi to.
3 Wu-nyiari kerichi deeŋba jaŋ kɛŋ tuɔ-luŋuŋ. Ba jaŋ kɛŋ nii-sima a nyinyisɛma a lilaa ma kiaa maa. Faafaa kala nɛ Wia dagɛ ari u jaŋ dii niaa deeŋba yiri sariya a dɔgisɛba maa. U bi jaŋ dieni ka di Wia dɔgisɛba di ba mu suu.

4 Buŋbuŋ kala nɛ Wia tiŋdaaraa dɔŋsuŋ fa ŋaa haachɛ. Ba si ŋaa ŋii, Wia biba leŋe pɛi. U kɛsɛba a joŋba yuo hɛ Wia nyiniŋ tuɔŋ. Ba kɛŋ chɔrumɔɔ vɔɔba a leŋ ba piŋ birimiŋ tuɔŋ. Ba jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu yi tapulii-la Wia si jaŋ dii dunia niaa sariya.
5 Bua-la lɛ Nowa fa si hɛ u miisiŋ lɛ, nialiŋ kala fa síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, Wia fa biba leŋe pɛi. U leŋe liiŋ pɛllɛ paa ni-bɔŋŋɔɔ deeŋba kala, aŋ leŋ Nowa ari u niaa balipɛ duŋduŋ. Nowa fa bula pi nialiŋ di baa ŋaa wialiŋ síi to Wia woŋbiiŋ.
6 Bua-la lɛ tasi-la balia ma fa hɛ dimɛ. Ba yiriŋ nɛ Sɔdɔm ari Gɔmɔra. Ba niaa fa síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, Wia fa dɔgisɛba

nɛ. U fa joŋ nyiniŋ nɛ a
nyigɛba, ba kala dii buru aŋ
ka tuɔruŋ duŋduŋa. Wia
dagɛ ŋii ari u jaŋ dɔgisɛ
nialiŋ kala si bi u woŋbiiŋ
ka to. 7 Baal kubala ba faa
yirɛ Lɔt ma fa hɔŋ Sɔdɔm ari
Gɔmɔra tiŋteeŋ nɛ a fa ŋaa
tuɔ-pul tiina. U duŋduŋa nɛ
Wia kaa liisɛ tasi-la tuɔŋ. Ni-
bɔmɔ-la wu-ŋaalaa fa chei u
tuɔŋ woruŋ. 8 Lɔt fa si hɔŋ
ni-bɔmɔ-la tuɔŋ, u yie na aŋ
pɛ nii wu-bɔmɔ-la kala ba fa
síi ŋaa tasi-la tuɔŋ tapulii-na
kala. Wiaa deeŋba nɛ leŋe u
tuɔŋ viisi, bɛɛ wiaa u-na fa
ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ. 9 Wiaa
deeŋba kala dagɛla ari Wia
jiŋ woŋbii-la u si jaŋ to a laa
tuɔ-pul tiŋŋaa ta, di Sitaani
sí wuo magisɛba di ba ŋaa
wu-bɔŋ. Ba bira dagɛla ŋii
Wia si jaŋ ŋaa a dɔgisɛ ni-
bɔŋŋɔɔ maa a kaa mu yi
tapulii-la u si jaŋ dii dunia
niaa sariya. 10 Ba tuɔŋ, Wia
jaŋ faasa dɔgisɛ nialiŋ síi
ŋaa wu-liiliŋ ari nialiŋ si bi
chɛ di ba joŋ ba titia a hɛ
Wia nisiŋ lɛ.

Wu-nyiari kerichi deeŋba
bi nuu-kala ka fá, aŋ pɛ kɛŋ
nyu-duoŋ maa a ŋiŋaa ba
tuɔtɔrɛ wiaa. Ŋii nɛ tii ba
yie tuusɛ Wia tiŋdaara-la si
kɛŋ yiriŋ a hɛ Wia-jaŋ lɛ.
11 Wia tiŋdaara-la nɛ kɛŋ
doluŋ a kii wu-nyiari kerichi
deeŋba. Ama Wia tiŋdaara-
la biba ka tuusɛ, a bi cheeriŋ
ma joŋo pi niaa deeŋba Wia
sipaaŋ. 12 Wu-nyiari kerichi
deeŋba yie ŋiŋaa wiaa ari
pusuŋ si bi wu-jimiŋ kɛnɛ
síi ŋaa ŋii nɛ. Ba yie nagɛ
pusuŋ niaa si yie diɛsɛ di
ba kɛsɛ a kpu nɛ. Ba yie
bubul wu-bɔŋŋɔɔ nɛ a titigɛ
wialiŋ ba si bi jiŋ lɛ. Ba si
joŋ cheeriŋ pi niaa dɔŋsuŋ
ŋii, ŋii titia nɛ Wia jaŋ
joŋ cheeriŋ piba di ba suu.
13 Wu-bɔmɔ-la ba síi ŋaa
niaa lɛ ŋii, ŋii titia nɛ Wia
jaŋ joŋ wu-bɔmɔ-la a t̲iŋba.
Ba si cho di baa nii sima,
ba paala gɔllɛ wiihɛyɛ nɛ a
ŋiŋaa wu-liiliŋ deeŋba. Ba
síi ŋaa ŋii, niaa yie chichei
ma yiriŋ a joŋ hiisiŋ hɛma
lɛ. Ba yie guoli ma tuɔŋ nɛ
ma kala didii kiaa, ama ba
yie lii ma hariŋ a ŋiŋaa ba
wu-liiliŋ. 14 Bua-na kala lɛ
di ba nɛ na haal, ba yie chɛu
nɛ ba tuɔŋ lɛ. Ba-na bi lɔl
ari wu-bɔŋŋɔɔ ŋaaniŋ. Ba
yie nyinyisɛ nialiŋ si bi Wia
wiaa lɛ china kpaŋ kpaŋ di
ba ŋaa haachɛ. Ba ŋaa tuɔ-
luŋ timma nɛ. Wia kaliba
hɛba lɛ nɛ. 15 Niaa deeŋba
via Wia woŋbiiŋ nɛ a yeŋŋi.
Baa to buŋbuŋ baal kubala
hariŋ nɛ baa yirɛ Beelam. U
nyimma yiriŋ nɛ fa Biɔ. A tiŋ
moribiee wiaa Beelam fa via
Wia wiaa aŋ tuto wu-bɔŋŋɔɔ
hariŋ. 16 U si via ŋii, Wia
dagu a leŋ Beelam kakumo
bul wiaa a nagɛ nuhuobiine,
a pugu duu sí wu-yaayasiŋ
ŋaa.

17 Wu-nyiaraa kerichi
deeŋba nagɛ lii-bulo si hila
nɛ. Ba bira nagɛ duonuŋ
si tina, aŋ ka peliŋ ŋaa kiri
u bi nia nɛ. Niaa deeŋba,
Wia jaŋ joŋba hɛ biriŋ-la
si bi dɛrɛ tuɔŋ. 18 Ba yie

faasa ŋiŋaa goŋ a bubul ba-
bii-bal wiaa si bi bubuɔŋ
kɛnɛ. Ba yie kɛŋ nii-sima a
nyinyisɛ nialiŋ si bumo liisɛ
ba titia nialiŋ si bi wutitii jiŋ
lɛ. Ba yie chɛ di ba nyisɛ
niaa deeŋba di baa ŋaa wu-
liili-la kala ba síi ŋaa. 19 Ba
yie nyinyisɛba a bul di ba
nɛ to ba hariŋ, ba jaŋ tii
ba titia. Ama wu-nyiaraa
deeŋba paala bi ba titia tii.
Ba nɛ wu-bɔŋŋɔɔ yosuŋ, bɛɛ
wiaa di nuu-kala nɛ leŋe di
wii malu, di u nɛ bi wii-la
wuo leŋ, u yie ku ŋaa wii-
la yoŋ nɛ. 20 Di niaa nɛ ku
jiŋ ari la Tiina Yesu Kirisito
nɛ laaba ta ba haachɛba lɛ,
di ba nɛ liisɛ ba titia dunia
kialiŋ si yie leŋ baa ŋaa
haachɛ lɛ, di ba nɛ bira leŋ
di wiaa deeŋba malba a kɛŋ
doluŋ ba lɛ, niaa deeŋba
didɛriŋ nɛ jaŋ bɔmɔ kii bua-
la lɛ ba ha si bi wutitii-la jiŋ.
21 Wiiŋ deeŋ jaŋ ŋaaba lɛ,
bɛɛ wiaa ba joŋ hariŋ yia
wialiŋ Wia fa si si di ba tuto
a kɛŋ tuɔ-pula u teeŋ. U
fa jaŋ kpia di ba nɛ fa bi
wutitii-la woŋbiiŋ jiŋ, ama
ba jimu nɛ aŋ joŋ hariŋ yia
wialiŋ Wia fa si bula piba
di baa ŋaa. Wiaa deeŋba bi
disinniŋ kɛnɛ. 22 Wiiŋ deeŋ
si ŋaa niaa deeŋba lɛ daga
ari namaga-la niaa síi magu
ŋaa wutitii nɛ. Ba si, “Vaha
yie tuɔsɛ nɛ aŋ gura paa dii.
Ba yie fo tooŋ ma liiŋ, ka u
bira mu ŋmoo vichɔɔŋ.”

3

*Tapulii-la la Tiina Yesu si
jaŋ miira kɔ*

1 Mi naŋdɔŋ-kpianaba, mi
teŋ-liamiŋ nɛ ŋla mi si
ŋmuŋsa pipima. Mi tenni-la
baliamiŋ tuɔŋ, mi bul wiaa
liliisima di ma wuo to Wia
ari tuɔbiiŋ-zɔŋŋɔɔ. 2 Mi bul
wiaa deeŋba di mi liisima
wialiŋ nialiŋ fa síi bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ si
bula faafaa ari ba jaŋ ku
bal, di ma síba yu. Má pɛ
liliisi wialiŋ la Tiina Yesu
fa si to ma naŋzɔɔba lɛ a
bula pima. U nɛ la Laataara.
3 Mii chɛ di ma laa sipaaŋ
jiŋ ari bua-la lɛ dunia si jaŋ
ku kpagɛ didɛriŋ, ni-sieree
jaŋ to ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa
lɛ a sisierima lɛ. 4 Yesu fa
si dagɛ ari u jaŋ miira kɔ,
ba jaŋ piɛsɛla di “Nii nɛ u
hɛ? Chɛ bɛɛ nɛ saa u jaŋ
bira kɔ?” Ba jaŋ bira bul di
bua-la lɛ nialiŋ si laa sipaaŋ
laa Yesu wiaa dii si suba a
kaa kukɔ bua deeŋ lɛ, kuŋ-
kuŋ-kala bi birima, ba kala
ha nagɛ ari Wia si ŋaaba ŋii
dunia di-suomuŋ. 5 Nialiŋ
síi bul wiaa deeŋba chaasa
jiŋ kialiŋ kala Wia si ŋaa nɛ,
ama ba bi chɛ di ba sɛi ari
faafaa kala dunia fa tuo a
kaa mu yi bua-la lɛ Wia si
bul wiaa, ka wia nyuŋ ari
tiŋteeŋ kala-na ku hɛ dimɛ.
Tiŋteeŋ fa hɛ liiŋ tuɔŋ nɛ,
ka Wia kaa pɔrɛ u piŋ u
duŋduŋa, ka liiŋ ma piŋ u
duŋduŋa. 6 Lii-la titia nɛ
Wia joŋo tɔ buŋbuŋ dunia-
la, u kala chei. 7 Wia bira
bula ari u jaŋ leŋ di nyiniŋ
dii tiŋteeŋ ari wia nyuŋ kala
si hɛ dimɛ lɛɛlɛ ŋla. Ama ba

jaŋ hɛ dimɛ halii, di tapulii-
la Wia si jaŋ dii dunia niaa
sariya ku yi. Nialiŋ si bi u
niiŋ wiaa ka to, Wia jaŋ joŋ
cheeriŋ piba di ba suu.

8 Ama mi naŋbii-chooloo,
ma sí wiiŋ deeŋ yu, ari Wia
teeŋ tapul-bala nagɛ jisiŋ bui
nɛ, ka jisiŋ bui ma nagɛ
tapul-bala. 9 Niaa dɔŋsuŋ
biina ari Wia fiɛla nɛ ari
wialiŋ u si si u jaŋ ŋaa lɛ.
U bi fiɛla, ama u kɛŋ kenyiri
nɛ a tiŋ ma wiaa, bɛɛ wiaa
u bi chɛ di ma kuŋ-kala lɛl.
Uu chɛ di nuu-kala birima lii
u haachɛba lɛ nɛ. 10 Ama
tapulii kubala la Tiina Yesu
jaŋ kɔ. Tapulii-la u jaŋ guu
kɔ a di niaa lɛ, ari gaara si
yie kɔ a di niaa lɛ ŋii. Bua-
la lɛ nuu-kala jaŋ nii huuri-
bal kubala wia nyuŋ. Duu
nɛ ŋaa, wia nyuŋ jaŋ lɛl,
ka kuŋ-kala si hɛ wia nyuŋ
ma jaŋ ŋmiɛrɛ nyiniŋ tuɔŋ
a nyiigɛ, ka di tiŋteeŋ kuŋ-
kala ma dii nyiniŋ.

11 Ma si jima ari dunia
kala jaŋ lɛl ŋii, ɛɛ nɛ ma
biina ari u maga di ma mɛlɛ
nagɛ? U maga di ma joŋ
ma titia kala a pi Wia nɛ, a
sí disiŋ kala kɛŋ, a tuto u
woŋbii-la. 12 Ma síi gbɛrɛ
tapulii-la la Tiina Yesu si jaŋ
kɔ ŋii, má pɛ pipesi, di ma
ŋaa wii-na kala ma si jaŋ
wuo ŋaa di tapulii-la yima
lima. Tapulii-la nɛ wia nyuŋ
jaŋ ŋmiɛrɛ nyiniŋ tuɔŋ a
nyiigɛ. Ka kuŋ-kala si hɛ wia
nyuŋ ma jaŋ ŋmiɛrɛ nyiniŋ a
lɛl. 13 Faafaa-la Wia bula ari
u jaŋ ŋaa wia nyu-falii ari
tiŋtee-falii. Lee-la u niaa jaŋ
ŋiŋaa tuɔ-pul wiaa. Wiaa
deeŋba nɛ laa gbɛrɛ.

14 Ŋii wiaa mi naaŋbiiriŋ,
ma síi gbɛrɛ di ma na wiaa
deeŋba, má fiɛsɛ siiŋ a leŋ
di ma mɛlɛ zɔŋ, di tapulii-
la nɛ yie, di Wia sí cheeriŋ
kala joŋo pima, ka di ma di
Wia siŋ. 15 Mi naaŋbiiriŋ,
u maga di ma jiŋ ari la
Tiina Yesu kɛŋ kenyiri nɛ.
U ŋaa ŋii duu wuo laama
ta nɛ. Wiaa deeŋba titia
nɛ la naaŋbii-chooluŋ Pɔɔl
ma bul tenni-la kala lɛ u
si ŋmuŋsa pima. Wia nɛ
pu wu-jimiŋ deeŋ u kaa bul
wialiŋ. 16 Wialiŋ u si bula u
tenni-la lɛ, ba dɔŋsuŋ hɛyɛ.
Niaa bi ba bubuɔsaa jiŋ.
Nialiŋ ma si bi wiaa jiŋ ari
nialiŋ si bi wialiŋ ba si laa
dii lɛ china kpaŋ kpaŋ yie
kɛŋ wialiŋ kaa birimɛ wu-
wogusu, ari ba si yie kɛŋ
Wia teniŋ wiaa sɛmɛ dɔŋsuŋ
kaa birimɛ ŋii. Ba síi ŋaa
ŋii, Wia jaŋ dɔgisɛba ba
suu. 17 Ma-na mi naaŋbii-
kpianaba, ma paala jiŋ ari
wu-nyiaraa deeŋba jaŋ kɔ.
Ŋii wiaa, má pɔ ma titia lɛ
di nialiŋ si bi Wia niiŋ ka
to sí wuo nyisɛma di ma to
ba wu-nyiari-la hariŋ, aŋ joŋ
wialiŋ ma si laa dii a chiŋ
ba nyuŋ ta. 18 Má to la Tiina
Yesu Kirisito a kaa mu, nii-la
si ŋaa la Laataara. Di ma nɛ
ŋaa ŋii, u jaŋ pɛma lɛ woruŋ
a leŋ di ma wasa jimu. U
yiriŋ nɛ niaa jaŋ yirɛ lɛɛlɛ a
kaa mu wuu. Ami.

TEŊ-BUŊBUŊ-LA JƆƆŊ SI ŊMUŊSA

*Wii-la si ku ŋaa nuhuobi-
ine*
1 Mi-na Jɔɔŋ ŋmuŋsɛ teniŋ
deeŋ pipima a tigɛ wii
kubala lɛ nɛ. Wii-la fa hɛ
dimɛ buŋbuŋ kala nɛ a kɛŋ
miisiŋ. La nii u yiikoro a
kɛŋ la siaa ma nau a chaasa
benu, a kɛŋ la nisaa ma
digu. 2 Wii-la si ku ŋaa
nuhuobiine, la nau nɛ a
ŋaa u daŋsia, a bul u wiaa
pipima. Wii-la nɛ ŋla: Miisi-
la si bi dɛrɛ. U fa hɛ la
Nyimma teeŋ nɛ a ku lii la
teeŋ la nau. Yesu Kirisito nɛ
ŋii. 3 U fa si hɛ la teeŋ ŋii,
la na wialiŋ u si ŋaa a nii
wialiŋ maa u si bula. Wialiŋ
la si na aŋ nii maa, ba nɛ la
bulaa pima, di ma wuo juu
la tuɔŋ di la kala kɛŋ nii-
bala. La di la Nyimma Wia
ari u Bie Yesu Kirisito kɛŋ
nii-bala nɛ. Laa chɛ di ma
ma kɛŋ nii-bala ŋii nɛ. 4 Laa
chɛ di ma tuɔŋ faasa tɔrɛ nɛ
woruŋ, ŋii nɛ tii la ŋmuŋsɛ
wiiŋ deeŋ pipima.

Wia nɛ kɛŋ pulumuŋ
5 Wialiŋ Wia Bie si dagɛla
a tigɛ Wia lɛ, ba nɛ ŋla: Wia
nɛ kɛŋ pulumuŋ. Birimiŋ
tuo Wia lɛ. 6 Di la nɛ si la
duu kɛŋ nii-bala aŋ ka laa
ŋaa birimiŋ tuɔŋ wiaa, laa
nyia nɛ. La wu-ŋaalaa ari
la wu-bulaa kala bi wutitii
kɛnɛ. 7 Ama di la nɛ ŋaa
pulumuŋ tuɔŋ wiaa a hɛ pu-
lumuŋ tuɔŋ, ari Wia si hɛ
pulumuŋ tuɔŋ ŋii, ŋii-na la
di la dɔŋsuŋ tiŋŋaa kala kɛŋ
nii-bala nɛ. Di la nɛ ŋaa ŋii,
Wia Bie Yesu chaliŋ ma jaŋ
chɛsɛ la wu-bɔŋŋɔɔ kala ta.
8 Di la nɛ si la bi wu-bɔŋŋɔɔ
ŋaa, laa nyisɛ la titia nɛ. La
bi wutitii kɛnɛ. 9 Ama di
la nɛ sɛyɛ ari laa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ a dagɛ la wu-bɔmɔ-
la a pi Wia, u jaŋ wuo jɔŋ la
haachɛba a chɛla a chɛsɛ la
wu-bɔŋŋɔɔ kala ta. Wia kɛŋ
wutitii. Ŋii nɛ tii u jaŋ wuo
ŋaa ŋii. 10 Ama di la nɛ si
la bi wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, la kɛŋ
Wia yirɛ wu-nyiaru nɛ. La bi
u niiŋ wiaa laa hɛ la tuɔŋ.

2

*Kirisito chiŋ la hariŋ a
pipɛla lɛ*
1 Mi biiriŋ, mi ŋmuŋsɛ
wiiŋ deeŋ pipima di ma bira
sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, ama di
la kuŋ-kala haa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, la kɛŋ nuu si chiŋ
la hariŋ. U jaŋ sula laala u
Nyimma teeŋ. Tuɔ-pul Tiina
Yesu Kirisito nɛ ŋii. 2 U nɛ
jɔŋ u miisiŋ a yɔɔ suuŋ la
wu-bɔŋŋɔɔ wiaa, di Wia jɔŋ
u baaniŋ ta u fa si kɛnɛ a tiŋ
la wu-bɔŋŋɔɔ wiaa, aŋ jɔŋ
la wu-bɔŋŋɔɔ a chɛla. La
duŋduŋa wu-bɔŋŋɔɔ wiaa
dee, dunia kala wu-bɔŋŋɔɔ
wiaa nɛ. 3 Ŋla nɛ la jaŋ wuo
to jiŋ woruŋ ari la jiŋ Wia:
Di la nɛ to wialiŋ kala Wia
si dagɛ niaa di baa to, ŋii
daga ari la sɛnɛ jiŋ Wia nɛ.
4 Di nuu nɛ si u jimu, ka u

via wialiŋ u si dagɛ niaa di
baa to, tiina ŋaa wu-nyiaru
nɛ, u bi wutitii kɛnɛ. 5 Ama
nii-la kala síi to u niiŋ wiaa,
u nɛ nii-la si sɛnɛ cho Wia
kiŋkɛŋ. Di la nɛ to u niiŋ
wiaa ŋii, la jaŋ wuo to jiŋ
ari la di Wia sɛnɛ ŋaa kubala
nɛ. 6 Nii-la kala si si ba di
Wia ŋaa kubala, u maga di
u tiina wu-ŋaalaa nagɛ Yesu
Kirisito wu-ŋaalaa nɛ.

Nialiŋ síi vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ si nagɛ ŋii

7 Mi bii-chooloo, wii-la mi
síi chɛ mi ŋmuŋsa pima
lɛɛlɛ, u bi wu-falii kala ŋaa
Wia si dagɛma di maa to, u
ŋaa wu-binii-la ma fa si nii
buŋbuŋ kala nɛ. Wu-binii-
la nɛ Wia niiŋ wialiŋ ba si
dagɛma. 8 Ama u saa naga
ari wu-falii nɛ mi si ŋmuŋsa
pipima, bɛɛ wiaa wiiŋ deeŋ
ku ŋaa wutitii Kirisito miisiŋ
lɛ ari ma ma miisiŋ lɛ. Bua
deeŋ lɛ birimiŋ ka lɛl nɛ, aŋ
ka pulumuŋ ha faasa chaanɛ
pir. 9 Nii-la kala si si uu
vɛŋ pulumuŋ tuɔŋ aŋ bɛrɛ u
dɔŋɔ tiina, u ha hɛ birimiŋ
tuɔŋ nɛ. 10 Ama nii-la kala
si cho u dɔŋɔ tiina, uu vɛŋ
pulumuŋ tuɔŋ nɛ. Wii-kala
bira tuo si jaŋ ŋaa u siɛra
tel. 11 Ka nii-la kala si bɛrɛ
u dɔŋɔ tiina, u tiina vɛŋ
birimiŋ tuɔŋ nɛ. U bi jiŋ lee-
la kala u síi mu. Birimiŋ ŋaa
u siaa bi na.
12 Mi biiriŋ, a tiŋ Yesu
wiaa nɛ Wia joŋ ma wu-
bɔŋŋɔɔ a chɛma. Ŋii nɛ tii
mi ŋmuŋsa pipima. 13 Mi
nyimmaba maa, ma jiŋ Nii-
la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ kala
nɛ. Ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa pip-
ima maa. Ma bapuɔsaa maa,
ma lɛɛlɛ yuo dii Sitaani nɛ,
ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa pipima
maa. Mi biiriŋ, ma ma jiŋ
la Nyimma Wia nɛ, ŋii nɛ
tii mi ŋmuŋsa pipima maa.
14 Mi kuhiasiŋ maa, ma jiŋ
Nii-la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ
kala nɛ, ŋii nɛ tii mi ŋmuŋsa
pipima. Ma bapuɔsaa maa,
ma ma kɛŋ doluŋ, Wia niiŋ
wiaa ma hɛ ma tuɔŋ lɛ. Ma
lɛɛlɛ yuo dii Sitaani nɛ, ŋii nɛ
tii mi ŋmuŋsa pipima.
15 Ma sí dunia kiaa cho.
Nii-la kala si cho dunia kiaa,
u bi la Nyimma Wia cho.
16 Ŋ tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa ari ŋ
siiŋ wu-chooloo ari kialiŋ si
ŋaa niaa bibigisi ba titia lɛ,
ba kala bi la Nyimma Wia
teeŋ lia. Ba ŋaa dunia kiaa
nɛ. 17 Dunia ari kialiŋ kala si
hɛ dimɛ nuhuobiine cho, ba
kala jaŋ dɛrɛ. Ama nii-la si
ŋaa wialiŋ Wia si cho, u jaŋ
kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ.

Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ

18 Mi biiriŋ, dunia didɛriŋ
kpaga nɛ. Ma nia ari Kirisito
diŋdɔŋ-baliŋ jaŋ kɔ. Bua
deeŋ lɛ Kirisito diŋdɔŋŋɔɔ
paala yugɛ nɛ a kɔ. Ŋii wiaa,
la jima ari dunia didɛriŋ
kpaga nɛ. 19 Ba lii la tuɔŋ
nɛ, ama la di ba fa bi kubala
ŋaa. Di la di ba nɛ fa ŋaa
kubala, ba ma fa ha jaŋ hɛ
la tuɔŋ. Ama ba lii la tuɔŋ
nɛ di la jiŋ ari la di ba bi
kubala ŋaa. 20 Ama ma-na
jiŋ wutitii, bɛɛ wiaa Kirisito
joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛma lɛ
nɛ. 21 U bi naga di mi

ŋmuŋsa pipima a tiŋ ma si
bi wutitii-la jiŋ. Ama mi
ŋmuŋsa pipima a tiŋ ma si
jiŋ wutitii-la nɛ. Ma ma
jima ari wu-nyiari tiina bi
wutitii kɛnɛ. 22 Kubɛɛ nɛ
saa ŋaa wu-nyiari tiina? Nii-
la si si Yesu dee bi Kirisito
ŋaa, nii-la Wia si liisa, u dee
bi wu-nyiari tiina ŋaa? Nii-
la kala saa si via la Tiina
Wia ari u Bie, u tiina nɛ ŋaa
Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ. 23 Nii-
la kala si via Wia Bie, u bi
u Nyimma ma jiŋ. Nii-la
ma kala si sɛi Wia Bie, u
ma jiŋ u Nyimma nɛ. 24 Má
leŋ di wialiŋ kala ma si nia
buŋbuŋ hɛ ma tuɔŋ a kaa
mu. Di wiaa deeŋba nɛ hɛ
ma tuɔŋ a kaa mu, ma di Wia
Bie jaŋ ŋaa kubala a kaa mu.
Ma di u Nyimma ma jaŋ ŋaa
kubala a kaa mu. 25 Wii-la
Kirisito titia si bula duu jaŋ
ŋaa pila nɛ ŋla: U si u jaŋ
joŋ miisi-la si bi dɛrɛ a pila.

26 Mi ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ
pipima a mu tigɛ nialiŋ síi
chɛ di ba nyisɛma lɛ nɛ.
27 Ama Kirisito joŋ u Diŋ-
zɔŋ-la hɛma lɛ nɛ. Diŋ-
zɔŋ-la si hɛma lɛ ŋii a
kaa mu, ma bira bi nialiŋ
dɔŋsuŋ naga, nialiŋ síi chɛ
di niaa didagɛba. U Diŋ-
zɔŋ-la hɛma lɛ a dagɛma
wii-kala nɛ. Wialiŋ kala u
síi dagɛma ŋaa wutitiiba nɛ,
wu-nyiari dee. Má saa leŋ di
ma di Kirisito ŋaa kubala a
kaa mu, ari u Diŋ-zɔŋ-la si
dagɛma ŋii.

28 Mi biiriŋ, di ma ŋaa ŋii a
kaa mu, la jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ
chɛɛ-la Kirisito si jaŋ miira
kɔ. Hiisiŋ bi jaŋ kɛŋla di la
faa. 29 Ma si jima ari Kirisito
nɛ kɛŋ wutitii, ma saa jaŋ jiŋ
ari nuu-kala si kɛŋ wutitii, u
tiina ŋaa Kirisito bii nɛ.

3

Wia biiriŋ si nagɛ ŋii

1 Ma na ŋii la Nyimma Wia
si chola. U chola kieli, ŋii
nɛ tii u kɛŋla yiyirɛ u biiriŋ.
Wutitii, la sɛnɛ ŋaa u biiriŋ
nɛ. Dunia niaa bi Wia jiŋ, ŋii
nɛ tii ba bila ma jiŋ ŋii. 2 Mi
bii-chooloo, lɛɛlɛ la ŋaa Wia
biiriŋ nɛ. Ama Wia ha bi
chaasa daga pullɛ ŋii la si jaŋ
nagɛ. Ama wii-la la si jima
nɛ ŋla: Bua-la lɛ Kirisito si
jaŋ kɔ, la ma jaŋ nagɛ u si
nagɛ ŋii, bɛɛ wiaa la jaŋ nau
u si nagɛ ŋii kala. 3 Nii-la
kala síi yiɛlɛ wiiŋ deeŋ lɛ, u
jaŋ liisɛ u titia wu-bɔŋ wu-
ŋaalaa lɛ, aŋ kɛŋ u titia pullɛ
duu kɛŋ tuɔ-pula, ari Kirisito
si kɛŋ tuɔ-pula ŋii.

4 Nii-la kala si ŋaa wu-
bɔmuŋ, u chei wialiŋ Wia
si leŋe ba ŋmuŋsa bil nɛ di
niaa tuto. Di nuu nɛ ŋaa
wu-bɔŋ, u chei wialiŋ nɛ.
5 Ma kala jima ari Kirisito
kɔ duu laa la wu-bɔŋŋɔɔ ta
nɛ. U-na bi wu-bɔŋ kala
ŋaa. 6 Di nuu ari Kirisito nɛ
ŋaa kubala, u tiina bi wu-
bɔŋŋɔɔ ŋaa. Ama nii-la kala
ha síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u tiina
bi Kirisito jiŋ. U siaa ma
ha bi u nyuŋ pollo. 7 Mi
biiriŋ, ma sí leŋe di nuu-kala
nyisɛma wiaa deeŋba lɛ. Nii-
la kala si ŋaa wutitiiba, u
tiina ŋaa tuɔ-pul tiina nɛ, ari

Kirisito si ŋaa Tuɔ-pul Tiina
ŋii. 8 Ama nii-la kala ha
síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u ŋaa
Sitaani tiina nɛ. Sitaani ŋaa
wu-bɔŋŋɔɔ buŋbuŋ kala nɛ
a kaa kɔ ari jiniŋ kala. Wii-
la si tii Wia Bie kɔ dunia nɛ
ŋla: U kɔ duu chei Sitaani
tiŋtiŋŋaa nɛ. 9 Nii-la kala
si ŋaa Wia bii-lulii, u tiina
bi wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, bɛɛ wiaa
u laa u wu-ŋaalaa kala nɛ
a kaa mu. Wia si ŋaa u
Nyimma ŋii, u bi wu-bɔŋ
wuo ŋiŋaa. 10 Ŋla lɛ nɛ ma
jaŋ wuo a to jiŋ Wia biiriŋ
ari Sitaani biiriŋ. Nii-la kala
si bi wutitiiba ŋaa, koo nii-la
kala si bi u dɔŋɔ tiina cho, u
tiina bi Wia bii ŋaa.

Má cho dɔŋɔ

11 Wii-la ma si nia buŋbuŋ
kala nɛ ŋla: U maga di ma
cho dɔŋɔ. 12 U bi maga di la
nagɛ Keeŋ. U fa ŋaa Sitaani
tiina nɛ a kpu u ŋaana. Bɛɛ
nɛ tii u kpuu? Keeŋ faa
ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ nɛ, aŋ ka u
ŋaana fa ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ.
Ŋii nɛ tii u kpuu. 13 Mi
naaŋbiiriŋ, ma sí leŋe duu
ŋaa wu-kpuŋkpere ma lɛ di
dunia niaa nɛ bɛrɛma. 14 La-
na cho la dɔŋsuŋ tiŋŋaa nɛ.
Ŋii nɛ tii la jiŋ ari la lii suuŋ
bua lɛ nɛ a kɛŋ miisi-la si bi
dɛrɛ. Nii-la kala si bi niaa
cho ha hɛ suuŋ bua lɛ nɛ.
15 Nii-la kala si bɛrɛ u dɔŋɔ
tiina, u ŋaa ni-kpuuru nɛ.
Miisi-la si bi didɛriŋ kɛnɛ,
ma jima ari ni-kpuura buu
kɛnɛ. 16 Kirisito joŋ u miisiŋ
yɔɔ suuŋ la wiaa, a dagɛla
ŋii u si chola kiŋkɛŋ. La
ma saa maga di la ma cho la
dɔŋsuŋ tiŋŋaa ŋii nɛ a joŋ la
miisiŋ a yɔɔ suuŋ ba wiaa.
17 Di nuu nɛ kɛŋ kiaa woruŋ
aŋ na u dɔŋɔ tiina u juu wii
a chichɛ kiaa, ka u kɛŋ tuɔ-
hɛɛŋ a bi u nennige fá, ɛɛ nɛ
u jaŋ wuo bul duu cho Wia
nɛ? 18 Mi biiriŋ, ma sí leŋe
di la kɛŋ niiŋ duŋduŋa cho
dɔŋɔ. Má leŋ di la to wutitii
woŋbiiŋ a ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ,
di la wu-ŋaala-la dagɛ ari la
sɛnɛ cho dɔŋɔ nɛ.

19 Di la níi ŋaa ŋii, la jaŋ
wuo to ŋii lɛ jiŋ ari laa to
wutitii woŋbiiŋ nɛ a wuo na
wiese Wia teeŋ. 20 Di la
tuɔbiinaa nɛ ha wuo dagɛ ari
la cheye nɛ, la jima ari Wia
nɛ yuga kii la tuɔbiinaa a jiŋ
wii-kala. 21 Mi naaŋbiiriŋ,
di la tuɔbiinaa nɛ bi daga
ari la cheye nɛ, la jaŋ kɛŋ
nyu-duoŋ Wia sipaaŋ a wuo
na wiese. 22 Ŋii wiaa, di la
nɛ sul kuŋ-na kala u teeŋ,
u jaŋ joŋo pila, bɛɛ wiaa
laa to wialiŋ u si leŋe ba
ŋmuŋsa bil di niaa tuto nɛ
aa ŋaa wialiŋ síi tɔrɛ u tuɔŋ.
23 U bira dagɛla di la ŋiŋaa
ŋla nɛ: Di la laa u Bie Yesu
Kirisito wiaa dii a cho dɔŋɔ,
ari u si dagɛla ŋii. 24 Nuu-
na kala síi to wialiŋ Wia si
dagɛla di laa to, u tiina hɛ
Wia teeŋ nɛ a kaa mu. Wia
ma hɛ u teeŋ a kaa mu. Ŋla
lɛ nɛ la jaŋ to jiŋ ari Wia hɛ
la teeŋ nɛ: U joŋ u Diŋ-zɔŋ-
la hɛla lɛ nɛ.

4

Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ si

nagɛ ŋii

1 Mi bii-chooloo, di niaa nɛ
si di ba kɛŋ doluŋ a wuo bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ma sí guu laa dii ari baa
bul wutitii nɛ. Má laa sipaaŋ
magisɛba na ari ba sɛnɛ kɛŋ
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ nɛ aa
bul wiaa. Bɛɛ wiaa nialiŋ si
nyia wiaa a bul di baa bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba yuga nɛ a hɛ dunia
lɛ. 2 Ŋla lɛ nɛ ma jaŋ to a
wuo jiŋ di nuu nɛ kɛŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ: Nii-la kala
si laa Yesu wiaa dii a sɛi
duu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa, a bira sɛi duu
ku ŋaa nuhuobiiŋ nɛ a ku
tuu dunia, u tiina nɛ sɛnɛ
kɛŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ.
3 Nii-la kala si bi ŋii bula a
tigɛ Yesu lɛ, u bi Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ kɛnɛ. Dol-la
u tiina si kɛnɛ ŋaa Kirisito
diŋdɔŋ-baliŋ doluŋ nɛ. Ma
nia ari Kirisito diŋdɔŋ-baliŋ
deeŋ jaŋ kɔ dunia. U doluŋ
nɛ saa paala hɛ dunia lɛ
lɛɛlɛ. 4 Mi biiriŋ, ma nɛ
ŋaa nialiŋ Wia si tii. Ma nɛ
lɛɛlɛ kɛŋ doluŋ a kii nialiŋ si
nyia wiaa a bul di baa bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ nɛ, bɛɛ wiaa Wia Diŋ-zɔŋ-
la si hɛma lɛ nɛ kɛŋ doluŋ a
kii dol-la dunia niaa si kɛnɛ.
5 Nialiŋ si nyia wiaa a bul di
baa bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ, ba hɛ dunia nisiŋ lɛ
nɛ a bubul dunia wiaa. Ŋii
nɛ tii dunia niaa jegilee nii
ba teeŋ. 6 Ama la-na ŋaa
nialiŋ Wia si tii nɛ. Nii-la
kala si jiŋ Wia, u tiina ma
jegilee nii la teeŋ nɛ. Nialiŋ
ma si bi Wia jiŋ, ba bi la teeŋ
jegili. Ŋla lɛ nɛ la jaŋ wuo
to jiŋ wutitii tiŋŋaa ari wu-
nyiaraa.

Wia si cho niaa ŋii

7 Mi bii-chooloo, má leŋ di
la cho dɔŋɔ. Di la nɛ cho
dɔŋɔ, u lii Wia teeŋ nɛ. Nii-la
kala si cho niaa ŋaa Wia bii-
lulii nɛ a jiŋ Wia. 8 Nii-la ma
kala si bi niaa cho, u bi Wia
jiŋ, bɛɛ wiaa chonuŋ ŋaa
Wia kuŋ nɛ. 9 Ŋla nɛ Wia
dagɛla ari u si chola: U joŋ
u Bii-bala duu ku tuu dunia,
di la tou lɛ a kɛŋ miisi-la si
bi dɛrɛ. 10 Ŋla nɛ chonuŋ
nagɛ: U bi naga la nɛ laa
sipaaŋ cho Wia, ama Wia nɛ
laa sipaaŋ chola. U tiŋ u Bie
u ku tuu suu la wiaa, di Wia
joŋ u baaniŋ ta u fa si kɛnɛ
a tiŋ la haachɛba wiaa, a
joŋ la haachɛba chɛla. 11 Mi
bii-chooloo, Wia si chola ŋii,
u maga di la ma cho dɔŋɔ.
12 Nuu-kala ha bi Wia naa.
Di la nɛ cho dɔŋɔ, Wia hɛ la
teeŋ nɛ a kaa mu. Di u nɛ hɛ
la teeŋ ŋii, la jaŋ cho Wia ari
la dɔŋsuŋ tiŋŋaa kiŋkɛŋ.

13 U joŋ u Diŋ-zɔŋ-la hɛla
lɛ duu didagɛla. Ŋii lɛ nɛ
la to jiŋ ari la hɛ Wia teeŋ
nɛ, Wia ma hɛ la teeŋ nɛ a
kaa mu. 14 La titia na a ŋaa
siada di Wia ta u Bie duu ku
tuu ŋaa dunia niaa Laataara.
15 Nuu-kala si wuo bul ari
Yesu nɛ ŋaa Wia Bie, Wia
hɛ tiina teeŋ nɛ a kaa mu.
U tiina ma hɛ Wia teeŋ nɛ
a kaa mu. 16 Ŋii nɛ la titia
jiŋ a laa dii ari Wia si chola
ŋii. Chonuŋ ŋaa Wia kuŋ
nɛ. Nii-la kala si cho Wia

ari niaa a kaa mu, u tiina hɛ
Wia teeŋ nɛ a kaa mu. Wia
ma hɛ u tiina teeŋ a kaa mu.
17 Di la nɛ cho Wia ari niaa
kiŋkɛŋ, la jaŋ nagɛ ŋii u fa
si naga dunia lɛ. Di la nɛ
ŋaa ŋii, la jaŋ kɛŋ nyu-duoŋ
tapulii-la Kirisito si jaŋ dii
dunia niaa sariya. 18 Nii-la si
cho Wia ari niaa, u tiina bi
fawulluŋ ka fá. Di la nɛ cho
Wia ari niaa kiŋkɛŋ, chonu-
la kiri fawulluŋ ta nɛ. Di la
nɛ haa fá fawulluŋ ari Wia
jaŋ dɔgisɛla, la ha bi Wia ari
niaa cho kiŋkɛŋ. 19 Wia nɛ
laa sipaaŋ chola. Ŋii nɛ tii
la ma wuo cho Wia ari niaa.
20 Di nuu nɛ si u cho Wia nɛ
aŋ bɛrɛ u dɔŋɔ tiina, u ŋaa
wu-nyiaru nɛ. U si wuo na u
dɔŋɔ tiina aŋ buu cho, ŋii-na
u bi Wia u si bi wuo na ma
cho. 21 Wia bula pila ari nii-
la kala si chou, u maga duu
cho u dɔŋɔ tiina ma nɛ.

5

Wia biiriŋ jaŋ kɛŋ doluŋ a wuo dunia

1 Nii-la kala si laa dii ari
Yesu nɛ ŋaa Kirisito, nii-la
Wia si liisa, u ŋaa Wia bii nɛ.
Nii-la kala ma si cho nuu, u
cho nii-la bie ma nɛ. 2 Di la
nɛ cho Wia a tuto wialiŋ u
si dagɛla di la ŋiŋaa, la jaŋ
wuo jiŋ ari la ma cho Wia
biiriŋ nɛ. 3 Di la níi to wialiŋ
u si dagɛla di la ŋiŋaa, ŋii
jaŋ dagɛ ari la cho Wia nɛ.
U bi hɛi a pila di la to wiaa
deeŋba, 4 bɛɛ wiaa Wia bii-
lulii kala jaŋ kɛŋ doluŋ a
wuo dunia ari u kiaa kala.
La si ŋaa Wia yarida-la nɛ
pila doluŋ deeŋ. 5 Kubɛɛ
nɛ saa kɛŋ doluŋ duu wuo
dunia ari u kiaa? See nii-la
kala si laa dii ari Yesu nɛ ŋaa
Wia Bie.

Kialaa batori si ŋaa Yesu daŋsia

6 U-na Yesu Kirisito nɛ kɔ
dunia. U si hɛ dunia lɛ, u to
liiŋ ari chaliŋ kala lɛ nɛ a lii.
Liiŋ duŋduŋa lɛ dee u to. U
to chaliŋ ma lɛ nɛ, bɛɛ wiaa
ba kɛŋ liiŋ a fou Wii-chuɔlɛ
liiŋ. U bira suu, u chaliŋ
ma jaasɛ. 7 Wia Diŋ-zɔŋ-la
ŋaa wiaa deeŋba daŋsia. U-
na kɛŋ wutitii. 8 Kiaa batori
nɛ saa ŋaa u daŋsia tiŋŋaa.
Wia Diŋ-zɔŋ-la ari lii-la ari
u chal-la. Ba kala kɛŋ nii-
bala nɛ. 9 Di nuu nɛ ŋaa wii
siada tiina, la yie sɛi wii-la
nɛ. Ama di Wia nɛ ŋaa wii
siada tiina, u nɛ ŋaa siifiaŋ
wiiŋ a kii nuhuobiine si si
wii-la ŋaa wutitii nɛ. Wia
saa ŋaa u Bie siada tiina nɛ.
Wialiŋ kala u si bula a tigɛ
u lɛ ŋaa wutitii nɛ. 10 Nii-
la kala si laa Wia Bie wiaa
dii, u tiina jima u tuɔŋ lɛ ari
wialiŋ Wia si bula a tigɛ u lɛ
ŋaa wutitii nɛ, a ŋaa wiaa
deeŋba daŋsia. Ama nii-la
kala si bi Wia laa dii, u kɛŋ
Wia yiyirɛ wu-nyiaru nɛ, bɛɛ
wiaa u bi wii-la u si bula a
tigɛ u Bie lɛ laa dii. 11 Wii-la
Wia si bula nɛ ŋla: duu pila
miisi-la si bi dɛrɛ nɛ. Miisi-
la hɛ u Bie teeŋ nɛ. 12 Nii-la
kala si hɛ Wia Bie teeŋ kɛŋ
miisi-la nɛ. Nii-la kala ma si
bi Wia bile teeŋ hɛ, u ma bi
miisi-la kɛnɛ.

La jaŋ wuo jiŋ ari la kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ

13 Mi ŋmuŋsɛ wiiŋ deeŋ
pipima di ma nialiŋ si laa
Wia Bie wiaa dii ma wuo jiŋ
ari ma kɛŋ miisi-la si bi dɛrɛ
nɛ. 14 La ma jima ari la nɛ
sul kuŋ-kala Wia teeŋ, la jaŋ
wuo kɛŋ nyu-duoŋ a sul, bɛɛ
wiaa la jima ari ku-la u si cho
duu joŋo pila, u jaŋ jegile nii
la teeŋ. 15 Di la nɛ saa jima
ari la nɛ sul kuŋ-kala u teeŋ,
u nɛ yie jegile nii la teeŋ, ŋii-
na la ma jima ari u yie joŋ
ku-la la síi chɛ pila nɛ.

16 Di nuu-kala nɛ na u
dɔŋɔ tiina duu ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ, u maga di tiina sul
Wia puu nɛ di Wia joŋ u
miisiŋ chɛu. Mi bul ŋla a
tigɛ nialiŋ si ŋaa wu-bɔmɔ-
la lɛ si bi maga di ba suu
lɛ nɛ a tiŋ ba wu-bɔmɔ-la
wiaa. Wu-bɔŋŋɔɔ dɔŋsuŋ
hɛ dimɛ. Di nuu nɛ ŋaaba,
u tiina jaŋ suu. Di nuu nɛ
saa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ deeŋba,
mi bi si di ma sul Wia duu
joŋ u miisiŋ chɛu. 17 Wu-bɔŋ
kala ŋ si ŋaa, ŋaa haachɛ nɛ.
Ama wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa dabaŋ
dabaŋ nɛ. Di ŋ nɛ ŋaa ba
dɔŋsuŋ, ŋ bi jaŋ suu a tiŋ ba
wiaa.

18 La jima ari Wia bii-lulii
kala bi wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa. Wia
Bie nɛ yie bibenu. Sitaani
buu wii-kala wuo ŋaa.

19 La ma jima ari la ŋaa
Wia bii-lulia nɛ. Ni-kaana-
la-na kala si hɛ dunia lɛ hɛ
Sitaani nisiŋ lɛ nɛ.

20 La bira jima ari Wia Bie
nɛ kɔ a suri la siaa di la wuo
jiŋ Wii-titii-la. La di Wii-
titii-la ŋaa kubala nɛ. La di
u Bie ma ŋaa kubala, bɛɛ
wiaa Wia Bie ari Wia ma ŋaa
kubala nɛ. U nɛ ŋaa Wia
titia. U nɛ joŋ miisi-la si bi
dɛrɛ pila. 21 Mi biiriŋ, má
liisɛ ma titia vuiaa lɛ.

TEŊ-LIA-LA
JƆƆŊ
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na nihiaŋ nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ aa pi ŋ-na haal-
la Wia si liisa, ari ŋ biiriŋ,
nialiŋ mi si sɛnɛ cho woruŋ.
Mi duŋduŋa dee nɛ choma
ŋii, la di nialiŋ kala si ku
jiŋ wutitii-la nɛ choma. 2 La
choma ŋii a tiŋ wutitii-la si
hɛla lɛ. U saa jaŋ hɛla lɛ a
kaa mu.
3 La Nyimma Wia ari u Bie
Yesu Kirisito lahɔrimɔ lɛ, ba
jaŋ fála nennige, a leŋ di la
hɔŋ ari yarifiɛlaa, a pɛla lɛ
di la sɛnɛ to wutitii lɛ a cho
dɔŋɔ.

U maga di la cho dɔŋɔ

4 Mi tuɔŋ tɔrɔ kiŋkɛŋ mi
si na ari ŋ biiriŋ dɔŋsuŋ to
wutitii-la lɛ, ari la Nyimma
Wia si si laa to ŋii. 5 Haal,
mii suluŋ di ŋ to wii-la dɔŋɔ
Wia fa si bula pila buŋbuŋ
kala. U bi wu-falii kala ŋaa.
U nɛ ŋla: U maga di la cho
dɔŋɔ. 6 Di la níi to wialiŋ ba
si ŋmuŋsa bil di niaa tuto,
ŋii jaŋ dagɛ ari la sɛnɛ cho
Wia ari niaa nɛ. Wii-la Wia
fa si bula pila buŋbuŋ kala
nɛ ŋla: di la cho dɔŋɔ.
7 Niaa yuga a hɛ lee-kala
dunia lɛ di ba nyisɛ niaa.
Niaa deeŋba bi sɛyɛ ari Yesu
Kirisito ku ŋaa nuhuobiiŋ
nɛ a ku tuu dunia. Nuu-
kala si nagɛ niaa deeŋba ŋaa
ni-nyisɛru nɛ a ŋaa Kirisito
diŋdɔŋ-bal maa. 8 Má pɔ ma
titia lɛ a sí leŋ di tiŋtimii-
la ma si tima, duu chei.
Ama má tiŋ ŋii di Wia wuo
joŋ ma time kala a pima.
9 Nii-la kala si bi wialiŋ
Kirisito duŋduŋa si daga ka
to aŋ dagɛ wiaa dɔŋsuŋ pipɛ
wialiŋ lɛ, u tiina bi Wia
teeŋ hɛ. Ama nii-la kala
síi to wialiŋ Kirisito si daga
duŋduŋ, u tiina hɛ Wia ari
u Bie kala teeŋ nɛ. 10 Di
nuu-kala nɛ kɔ ma teeŋ a
bi wiaa deeŋba dagɛ, ma sí
leŋe di tiina bira juu ma dia.
Ma paala síu chuɔlu. 11 Di
nuu-kala nɛ chuɔlu a kɛnu
woruŋ, u ma ŋaa u dɔŋɔ
tiina nɛ a pɛu lɛ a ŋiŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ.

Wu-kaanaa

12 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ mi
síi chɛ di mi bula pima. Ama
mi bi chɛ di mi ŋmuŋsɛ ba
kala teniŋ tuɔŋ. Mii chɛ di
mi titia ku yi ma teeŋ nɛ a
bula pima. Bua-la mi tuɔŋ
jaŋ faasa tɔrɛ.
13 Ŋ dihaala Wia si liisa, u
biiriŋ ka chuɔluŋ woruŋ.

TEŊ-TORI-LA
JƆƆŊ
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na nihiaŋ nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ pipi ŋ-na Gayas,
mi naŋdɔŋ-la mi si sɛnɛ cho
woruŋ.
2 Mi naŋdɔŋ-choolii, mi
jima ari ma di Wia hɔnuŋ
zɔmɔ. Ŋii titia nɛ mi yie
chuɔlɛ Wia pipiŋ di ŋ kɛŋ
doluŋ ŋ yaraa ma lɛ. 3 La
naaŋbiiriŋ lii woŋbiiŋ ku
bula pimi ŋii ŋ síi to wutitii.
Ba bula ari ŋ wu-ŋaalaa nɛ
dagɛ ŋii. U ŋii ŋaa mi tuɔŋ
tɔrɛ kiŋkɛŋ. 4 Wii-kala bi
leŋe mi tuɔŋ tɔrɛ kiŋkɛŋ a
magɛ mi si nia ari mi biiriŋ
ka to wutitii woŋbii-la.

Jɔɔŋ bɛsɛ Gayas lɛ

5 Mi naŋdɔŋ-choolii, ŋŋ
ŋaa woruŋ ŋ si yie pipɛ ŋ
dɔŋsuŋ tiŋŋaa lɛ si laa Yesu
wiaa dii a kɛŋba woruŋ, di
ba nɛ ŋaa nuhuɔraa maa.
Ŋŋ to woŋbiiŋ woruŋ nɛ.
6 Ba bul ŋ wiaa a pi la nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi.
Ba bul ŋii ŋ si cho niaa. U
maga di ŋ ma hɛ doluŋ a
pipɛba lɛ ari kuŋ-kala ba síi
chɛ di ba kaa vɛŋ woŋbiiŋ.
Ŋaa ŋii si jaŋ leŋ di Wia
tuɔŋ tɔrɛ, 7 bɛɛ wiaa ba lii
ba diisiŋ lɛ di ba tiŋ Kirisito
tiŋtiŋŋaa nɛ. Ba via di ba
laa kuŋ-kala nialiŋ si bi Wia
wiaa laa dii teeŋ nɛ. 8 U
maga di la nialiŋ si laa Wia
wiaa dii nɛ pɛ niaa deeŋba
lɛ. Di la nɛ ŋaa ŋii, la jaŋ
wuo ŋaa ba dɔŋsuŋ tiŋŋaa a
pɛba lɛ wutitii tiŋtiŋŋaa lɛ.

Dayɔtifis bi woruŋ ŋaa

9 Mi laa sipaaŋ ŋmuŋsɛ
teniŋ a pi ma nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi.
Ama baal kubala ba síi yirɛ
Dayɔtifis hɛ ma tuɔŋ a faa
cho duu ŋaa ma kuhiaŋ. U
joŋ hariŋ yia wii-la mi si
bula nɛ. 10 Di mi nɛ kɔ, mi
jaŋ bula pima wialiŋ kala u
síi ŋaa. U yie gaa mi hariŋ
a chichei mi yiriŋ. Ŋii ma
duŋduŋa dee. La naaŋbiiri-
la si ŋaa nuhuɔraa, di ba nɛ
kɔ, u biba woruŋ kɛŋ, aŋ
bira pɔ nialiŋ ma síi chɛ di
ba kɛŋba woruŋ, di ba sí ŋii
ŋaa. U yie kiriba dia-la lɛ,
lee-la nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii si yie hilimi.
11 Mi naŋdɔŋ-choolii, sí
nialiŋ síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
chesu. Ama chichesi nialiŋ
síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ. Nii-la
kala síi ŋaa wu-zɔŋŋɔɔ ŋaa
Wia bii-lulii nɛ. Nii-la ma
kala síi ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, u
tiina bi Wia jiŋ. 12 Baal-la
ma ba síi yirɛ Dɛmiitias ŋaa
ni-zɔŋ nɛ. Nuu-kala bubul u
wiaa woruŋ. U wu-ŋaalaa
ma titia dagɛ ŋii u síi to
wutitii lɛ ŋii. Mi maa bul
u wiaa woruŋ. Ma jima ari
wialiŋ kala mi síi bul ŋaa
wutitii nɛ.

Chuɔlaa

13 Mi kɛŋ wiaa yugɛ nɛ mi
síi chɛ di mi bula piŋ. Ama
mi bi chɛ di mi ŋmuŋsɛ ba
kala teniŋ tuɔŋ. 14 Mii chɛ di
mi titia ku yi-ŋ nɛ lɛɛlɛ, di la
hɔnɔ bul wiaa.

15 Ŋ jaŋ hɔŋ ari yarifiɛlaa.
Ŋ naŋdɔŋsuŋ kala si hɛ daha
ka chuɔluŋ. Ŋ ma chuɔlɛ la
naŋdɔŋsuŋ kala si hɛ dimɛ
pila.

TEŊ-LA
JUUD
SI ŊMUŊSA

1 Mi-na Juud nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ. Mi ŋaa Yesu
Kirisito tiŋtinnu nɛ a ŋaa
Jeems ŋaana maa. Mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pipi
nialiŋ Wia si yira, nialiŋ la
Nyimma Wia si cho, nialiŋ
Yesu Kirisito síi beŋ di ba
hɔŋ sɔm.
2 Wia jaŋ fáma nennige
woruŋ a leŋ di ma na
yarifiɛlaa kiŋkɛŋ, a na ŋii u
si choma kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.

Juud bul wiaa a tigɛ nialiŋ si bi wutitii kɛnɛ aŋ dagɛ niaa.

3 Mi naŋdɔŋ-chooloo, mi
fa cho di mi ŋmuŋsɛ teniŋ
pima nɛ, a bul wiaa a tigɛ ŋii
Wia si laa la di ma kala ta lɛ.
Ŋii nɛ mi na di u maga di mi
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a sulma
di ma kala luloo woruŋ a tiŋ
wialiŋ la si laa dii wiaa. Wia
joŋ wialiŋ hɛ u niaa nisiŋ
lɛ bala nɛ. 4 Mi bul wiiŋ
deeŋ pipima, bɛɛ wiaa niaa
dɔŋsuŋ luɔra juu ma tuɔŋ
nɛ. Ba bi Wia woŋbiiŋ ka
to, ŋii wiaa Wia jaŋ dɔgisɛba
a leŋ di ba suu. Wia teniŋ
tuɔŋ ba bul faafaa kala nɛ
di Wia jaŋ ŋaa ŋii pi nialiŋ
si bɔmɔ. Ba ŋaa ni-bɔmɔ nɛ
aa bul ni-pipili wiaa. Wia si
fála nennige a laala ta, ba
to ŋii a kɛŋ Wia wu-zɔmɔ-la
kaa birimɛ ba ku ŋaa wu-liili
wiaa. Ba yie bul ari ba bi la
Tiina Yesu Kirisito jiŋ, nii-la
si ŋaa la kala kala Kuhiaŋ.
5 Ma jiŋ wiaa deeŋba kala
mi síi chɛ di mi bula pima
nɛ, ama mii chɛ di mi lili-
isima nɛ, di ma jiŋ ari bua-
la lɛ Wia si kɛŋ u niaa kaa
lii Ijipiti tiŋteeŋ lɛ, nialiŋ
dɔŋsuŋ bira bi u wiaa laa dii,
ŋii nɛ u kpuba. 6 Ma sí yu
ari Wia dɔgisɛ u tiŋdaaraa
ma nɛ. Ba nɛ fa kɛŋ doluŋ
a bibeŋ leree nɛ, ka ba lii
lee-la ba si hɔnɔ a bi dimɛ
hɔnɔ. Ŋii nɛ Wia kɛŋba hɛ
chɔrumɔɔ a bil birimiŋ tuɔŋ
lim. Ba jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu
wuu, see di tapulii-la Wia
si jaŋ dii niaa sariya ku yi.
7 Bira Wia dɔgisɛ tasi-la ba
síi yirɛ Sɔdɔm ari Gɔmɔra
ari ta-bala-la kala si golli lee-
la. Nialiŋ fa si hɛ tasi-la tuɔŋ
faa ŋaa wu-liiliŋ ari disinni-
la nuhuobiinee paala si bi
maga di ba ŋaa. Wia joŋba
hɛ nyiŋ-la lɛ síi dii deeŋ
deeŋ, u bi disɛ. Wia chɛ di
la na ŋii a sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa
nɛ.
8 Nialiŋ si luɔra ku hɛ
ma tuɔŋ, ba wu-ŋaalaa nagɛ
buŋbuŋ nialiŋ Wia si dɔgisa
nɛ. Ba nɛ yie bibiinɛ wu-
bɔŋŋɔɔ ba tuɔŋ lɛ, a to ŋii
lɛ a ŋiŋaa wu-liiliŋ. Ba
via Wia doluŋ kala aŋ tu-
tuusɛ Wia tiŋdaaraa joŋŋoo.
9 Bua kubala Wia tiŋdaaraa
kuhiaŋ ba síi yirɛ Maakil,
ari Sitaani fa kɛŋ Moosis ku-
suuŋ wiaa yuyuo dɔŋɔ. Ba
si ŋaa ŋii, Maakil bi wii-
kala bula chei Sitaani tuɔŋ,
ama u ta bul nɛ ari la Tiina
Wia jaŋ dɔgisu. 10 Ama niaa

deeŋba si juu ma tuɔŋ, ba
yie tutuusɛ nialiŋ ba si bi
ba wiaa jiŋ. Ba wu-ŋaalaa
nagɛ pusuŋ si bi wu-jimiŋ
kɛnɛ síi ŋaa ŋii nɛ. Wialiŋ
ba síi ŋaa jaŋ leŋ di Wia
dɔgisɛba di ba suu. 11 U jaŋ
lɔrɔ piba. Wialiŋ Keeŋ fa síi
ŋaa, ba nɛ ba maa ŋaa ŋii.
Baal kubala fa hɛ dimɛ, baa
yirɛ Beelam. U via woŋbii-
titii-la aŋ ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
a laa moribiee. Ŋii titia nɛ
niaa deeŋba ma ŋiŋaa. Baal
kubala ba fa síi yirɛ Kɔra
ma fa via Moosis niiŋ aŋ
suu, ŋii titia nɛ nialiŋ wiaa
la si bula ma via Wia niiŋ.
Ba ma jaŋ suu. 12 Di ma
nialiŋ si cho dɔŋɔ nɛ hilime
di ma dii kiaa, niaa deeŋba
yie guoli ma tuɔŋ nɛ. Ba
nagɛ naŋchuɔsuŋ nɛ aa chei
ma kudiile-la. Di ba níi dii
kiaa, ba duŋduŋa wiaa nɛ ba
yie chil. Ba nagɛ duonuŋ si
yie tiŋ duu nii, ka peliŋ ŋaa
kiri u bi nia. Ba bira nagɛ
tiisi-la si maga di ba nɛŋ bua-
la si yie di ba nɛŋ, ka ba bi
nɛnɛ nɛ. Ba ta hɛ dimɛ pɛi
nɛ, ba jaŋ huro churiba di
ba suu. 13 Niaa deeŋba nagɛ
lii-peliŋ si dolie nɛ, u yie
ŋmoo liiŋ u gugulimi a ŋmoo
disinniŋ kaa mu liiŋ niiŋ. Ba
bira nagɛ chɛŋwulaa si yie
churi a mu juu sɛmɛ dɔŋɔ
birimiŋ tuɔŋ lim. Ba jaŋ hɛ
dimɛ a kaa mu wuu.

14 Baal kubala nɛ ba fa síi
yirɛ Inɔk fa bul niaa deeŋba
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, faafaa kala nɛ. U fa ŋaa
Adam nihiliɛrɛ-liɛrɛ balipɛ
nɛ. U si, "Má bee na, la Tiina
Wia kɔ nɛ a kɛŋ u tiŋdaaraa
bui fii fiiba kaa kɔ. Ba-
na bi disinniŋ kɛnɛ. 15 Wia
kɔ duu dii nuu-kala sariya,
a joŋ cheeriŋ pi ni-bɔmɔ-la
kala a tiŋ wu-bɔmɔ-la ba si
ŋaa, ari wu-bɔmɔ-la kala ni-
bɔŋŋɔɔ deeŋba si bula a tigɛ
Wia lɛ." 16 Niaa deeŋba yie
gugurimɛ wiaa, ba tuɔŋ bi
kuŋ-kala nyuŋ tɔrɛ, baa to
ba tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ
a kɛŋ ba-bii-baliŋ a kɛŋ nii-
sima a nyisɛ niaa lilaa ba
kiaa.

Juud si chagilɛ niaa ŋii

17 Ama mi naŋdɔŋ-
chooloo, má liliisi wialiŋ la
Tiina Yesu Kirisito naŋzɔɔba
si bula pima ari ba jaŋ
ku ŋaa. 18 Ba bula pima
ari dunia didɛriŋ, ni-sieree
jaŋ kɔ. Ba yie tuto ba
tuɔtɔrɛ wu-ŋaalaa hariŋ a
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. 19 Ni-
yiri deeŋba jaŋ kɛŋma pɔrɛ
dɔŋɔ lɛ a ŋiŋaa wiaa ari
dunia niaa síi ŋaa ŋii. Wia
Diŋ-zɔŋ-la tuo ba lɛ. 20 Ama
ma-na, mi naŋdɔŋ-chooloo,
wialiŋ ma si laa dii lii Wia
teeŋ nɛ. Ŋii wiaa, má kɛŋba
woruŋ a waaba lɛ, a to Wia
Diŋ-zɔŋ-la lɛ a chuchuɔlɛ
Wia. 21 Wia si choma ŋii,
má chiŋ ŋii lɛ kpaŋ kpaŋ, a
gbɛrɛ la Tiina Yesu Kirisito
duu kɔ, nii-la si jaŋ fáma
nennige a pima miisi-la si bi
dɛrɛ. 22 Nialiŋ si kɛŋ tuɔsaa
balia, má bul Wia wiaa piba
di ba laa dii. 23 Nialiŋ si
yeŋŋe di ba juu Wia nyiniŋ,
má lɛrɛ liisɛba nyiŋ-la tuɔŋ.
Má fába nennige, ama má

chichel a kɛŋ ma titia di wu-
bɔmɔ-la ba síi ŋaa ba yaraa
lɛ sí ma chol.
24 Má leŋ la zizil Wia. U nɛ
kɛŋ doluŋ, u jaŋ wuo pɛma
lɛ di ma sí wu-bɔŋŋɔɔ ŋaa, a
sí wii-kala chei u sipaaŋ, di
ma wuo na u zɔmuŋ a wuo
chiŋ u sipaaŋ a jujuɔsɛ. 25 U
duŋduŋa nɛ ŋaa Wia, u nɛ
to la Tiina Yesu Kirisito lɛ
a laala ta. Má dɛnnu a pu
yiriŋ, u nɛ kɛŋ doluŋ a tii
kuŋ-kala aa beŋba maa, a lii
di-suomuŋ kukɔ lɛɛlɛ a kaa
mu deeŋ deeŋ. Ami.

WIALIŊ WIA SI JOŊO DAGƐ JƆƆŊ A MU TIGƐ YESU KIRISITO LƐ

1 Wiiŋ deeŋ nɛ Wia joŋo pi
Yesu Kirisito duu joŋo dagɛ
u tiŋtinnaa, di ba jiŋ wialiŋ
si jaŋ ŋaa lɛɛlɛ. Wia tiŋ
u tiŋdaara u kɔ u tiŋtinna
Jɔɔŋ teeŋ a bul wialiŋ pu.
2 Ŋii nɛ Jɔɔŋ sɛi Wia wialiŋ
ari wialiŋ kala Yesu Kirisito
si bula, ari wialiŋ kala u si
na, a ŋaa wiaa deeŋba siada
tiina. 3 Nialiŋ si karimɛ wiaa
deeŋba di niaa nii ari nialiŋ
si jegile nii wiaa deeŋba a
laa hɛ ba tuɔsaa lɛ a tutoba,
Wia jaŋ pɛba ma lɛ, bɛɛ wiaa
bua-la wiaa deeŋba si jaŋ
ŋaa kpaga nɛ.

Jɔɔŋ chuɔlɛ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii a hɛ Esia lɛ

4 Mi-na Jɔɔŋ nɛ ŋmuŋsɛ
teniŋ deeŋ a pipi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ
balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ
lɛ. Wia lahɔrimɔ lɛ, u jaŋ
leŋ di ma hɔŋ ari yarifiɛlaa.
U nɛ ŋaa nii-la si hɛ dimɛ,
nii-la fa si hɛ dimɛ faa faa
kala ari nii-la si jaŋ kɔ. Wiaa
deeŋba ma lii Wia Diŋsiŋ
balipɛ-la si chiŋ Wia kuori-
kpasa-la sipaaŋ nɛ. 5 Ba
lii Yesu Kirisito teeŋ nɛ. U
nɛ ŋaa ba siada tiina a kɛŋ
wutitii. U nɛ suba. U nɛ
bira ŋaa nii-la si laa sipaaŋ
sii suuŋ lɛ. U nɛ kɛŋ dunia
kuoroo kala doluŋ. Má leŋ
di la dɛnnu u si chola ŋii
a joŋ u chaliŋ a jaasɛ, a
liisɛla haachɛba lɛ. 6 U nɛ
leŋe la duu kala dii kuoruŋ
a timaa pi Wia, nii-la si ŋaa
u Nyimma. U nɛ kɛŋ yiriŋ
ari doluŋ a kaa mu wuu.
Ami. 7 Má bee na, u jaŋ to
duoŋbiliŋbaanaa tuɔŋ kukɔ.
Nuu-kala jaŋ nau. Nuu-kala
si joŋ kua tɔbu jaŋ nau. Ni-
yiriba kala si hɛ dunia lɛ jaŋ
yel a tiŋ u wiaa. Wiiŋ deeŋ
ŋaa wutitii nɛ. Ami.
8 La Tiina Wia si, "Mi nɛ
ŋaa Alifa ari Omega. Mi-na
Wii-jaribakɔ, mi nɛ ŋaa nii-
la si hɛ dimɛ ari nii-la fa si hɛ
dimɛ faafaa kala ari nii-la si
jaŋ kɔ."

Wialiŋ Jɔɔŋ si na ari duosoo tuɔŋ

9 Ma naaŋbie Jɔɔŋ nɛ
ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pip-
ima. A tiŋ Yesu Kirisito wiaa
nɛ ba to naasiŋ dɔgisɛla.
Ama la nialiŋ si na hɛɛ-la
ŋii a tiŋ u wiaa, la ma jaŋ
juu Wia kuorii-la tuɔŋ. Hɛɛ-
la kala lɛ la kɛŋ kenyiri ari
nyalima. Mi fa bul Wia wiaa
nɛ aŋ pɛ ŋaa Yesu Kirisito
siada tiina. Ŋii wiaa nɛ tii ba
kɛŋmi kaa mu tiŋtee kubala
baa yirɛ Patimɔs. Liiŋ gollo
chu tiŋtee-la kala. 10 La
Tiina Wia tapulii kubala nɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ ku
hɛmi lɛ woruŋ. Ŋii nɛ mi
nii nuu yiikori-bal mi hariŋ
a nagɛ ba síi ŋmuu nyilliŋ
ŋii. 11 Ŋii nɛ yiikori-la bula
pimi a bul, "Ŋmuŋsɛ wialiŋ
kala ŋ síi na, a joŋo tiŋ di
ba kaa mu pi nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ
balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ.

Ba nɛ ŋla: Ɛfɛsis ari Simiina,
Pɛgamɔm, Taataya, Saadis,
Filadɛlifia ari Laadisiya."

12 Ŋii nɛ mi miira daasɛ
hariŋ di mi na nii-la síi
bul wiaa mi teeŋ. Mi si
daasa, mi na korunuŋ ba
si yie joŋ chaanaa a di-
daŋ ba kiaa balipɛ, a kala
ŋaa sɛlimɛ. 13 Ka nuu
chiŋ ba tutuɔbaaniŋ a nagɛ
Nuhuobiine Bie, a laalɛ gɛri-
duduoŋ, ka u kɛŋ sɛlimɛ
damɛrɛ a kaa vɔɔ u bɔyɛ.
14 U nyuŋ ari u nyu-punaa
kala pullɛ a nagɛ kuŋkunuŋ.
U siaa kala nagɛ nyiŋ-geliŋ.
15 U naasiŋ ma nagɛ ba si joŋ
hɔɔŋ hɛ nyiniŋ lɛ u fiɛsɛ ŋii.
U yiikoro ma nagɛ lii-baliŋ
síi pɛllu gbul gbul. 16 Ka u
kori chɛŋwulaa balipɛ u na-
diiŋ nisiŋ lɛ, tokobiiŋ lii u
niiŋ lɛ a ku lii. U niiriŋ balia
kala didii nyagaga. Ka u siaa
kala tutul a nagɛ wii-pɔsuŋ
si faasa pɔsɛ ŋii.

17 Mi si nau ŋii, mi tuu tel
u sipaaŋ a piŋ dimɛ chim
a nagɛ di mi suba. Ŋii
nɛ u joŋ u na-diiŋ nisiŋ
daŋmi lɛ aŋ bula pimi, "Sí
fawulluŋ fá, mi nɛ ŋaa nii-
la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ ari
nii-la si jaŋ hɛ dimɛ dunia
didɛriŋ. 18 Mi nɛ ŋaa nii-
la si weye. Mi fa suba
nɛ, ama lɛɛlɛ mi weye nɛ a
kaa mu wuu, mi bira bi jaŋ
suu. Mi kɛŋ suuŋ ari lɛlɛɛ
doluŋ maa. 19 Lɛɛlɛ ŋmuŋsɛ
wialiŋ ŋ si na, wialiŋ si hɛ
dimɛ ari wialiŋ si jaŋ ŋaa
hariŋ. 20 Wialiŋ ŋ si na ŋaa
wu-faalia nɛ. Chɛŋwula-
la balipɛ ŋ si na mi na-
diiŋ lɛ ari korunu-la ba si
yie joŋ chaanaa a didaŋ ba
kiaa balipɛ kɛŋ bubuɔŋ nɛ.
Chɛŋwulaa balipɛ-la nɛ ŋaa
Wia tiŋdaaraa síi beŋ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
a hɛ tasi-la balipɛ-la si hɛ
Esia tiŋteeŋ lɛ. Korunu-
la ba si yie joŋ chaanaa a
didaŋ ma nɛ ŋaa nialiŋ si laa
Yesu wiaa dii aa hilimi tasiŋ
balipɛ-la si hɛ Esia tiŋteeŋ lɛ.

2

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Ɛfɛsis niaa

1 Mi-na nii-la si kori
chɛŋwula-la balipɛ mi na-
diiŋ nisiŋ lɛ aa vɛŋ korunu-
la ba si yie joŋ chaanaa a
didaŋ balipɛ tuɔŋ, mi nɛ tiŋ
tiŋdaariŋ deeŋ di ba kaa mu
pi Wia tiŋdaari-la síi beŋ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii
aa hilimi Ɛfɛsis lɛ.
2 Mi jiŋ ma wu-ŋaalaa
nɛ. Mi jiŋ tiŋtimii-la ma síi
tiŋ nɛ. Wii-kala lɛ ma dii
kenyiri nɛ a nyalimɛ woruŋ.
Mi jima ma di ni-bɔŋŋɔɔ bi
dɔŋɔ lɛ wuo. Niaa dɔŋsuŋ
nyia wiaa ari ba ŋaa Wia
naŋzɔɔba nɛ. Ma yie magisɛ
niaa deeŋba a na di baa nyia
nɛ. 3 Mi jima ari ma kɛŋ
kenyiri nɛ aa nyalimɛ. Ma
na hɛɛŋ a tiŋ mi wiaa aŋ ha
bi lɔlɔ. 4 Ama wii nɛ mi kɛŋ
arima. Ma fa si chomi ŋii
buŋbuŋ-la, ma bira bimi ŋii
cho. 5 Ŋii wiaa, mii chɛ di
ma jiŋ wii-la lɛ ma si tele nɛ.
Má birimɛ a ŋiŋaa wialiŋ
ma fa síi ŋaa buŋbuŋ-la nɛ.
Di ŋii dee, mi jaŋ ku paa

ma koru-la, see di ma bir-
ima lii ma wu-ŋaalaa lɛ aa
ŋaa buŋbuŋ wialiŋ. 6 Ama
ma bɛrɛ Nikɔlaata niaa wu-
ŋaalaa nɛ. Mi ma bɛrɛ
niaa deeŋba wu-ŋaalaa lɛ.
7 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli
ma digilaa a nii wialiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
lee-kala Esia lɛ. Nii-la kala si
wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ
leŋ duu dii tia-la nɛnɛɛ síi pi
niaa miisiŋ a hɛ Wia-jaŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Simiina niaa

8 Mi bira bula piŋ di ŋ
ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba a pi
Wia tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Simiina lɛ. Wiaa deeŋba lii
mi-na nii-la fa si hɛ dimɛ
buŋbuŋ nɛ. Mi jaŋ hɛ dimɛ
a kaa mu dunia didɛriŋ. Mi
nɛ suba aŋ bira sii suuŋ lɛ.

9 Bula pi nialiŋ si laa Yesu
wiaa dii aa hilimi Simiina lɛ
di mi jiŋ wialiŋ síi walimɛba
nɛ, a jiŋ ari ba ŋaa summoo
nɛ (ama Wia teeŋ, ba ŋaa
kuoroo nɛ). Niaa dɔŋsuŋ hɛ
dimɛ aa chei ma yiriŋ. Niaa
deeŋba kɛŋ ba titia ari ba
ŋaa J̱uu timma nɛ aŋ bi J̱uu
timma ŋaa. Baa to Sitaani
hariŋ nɛ. 10 Muasuaa ma
nialiŋ si hɛ Simiina lɛ jaŋ
na hɛɛŋ woruŋ, ama ma sí
fawulluŋ fá a tiŋ hɛɛ-la wiaa.
Má bee na, Sitaani ŋaa siri
nɛ duu kɛŋ ma dɔŋsuŋ tɔ
dia a magisɛma. Hɛɛ-la jaŋ
yi tapulaa fii. Di ba níi chɛ
di ba kpuma maa, ma-na há
chiŋ ma yarida naaŋ lɛ. Di
ma nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ joŋ
mii-zɔmuŋ pima Wia-jaŋ lɛ.
11 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli
ma digilaa a nii wialiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
lee-na kala Esia lɛ. Nii-la
kala si wuo yuo dii Sitaani,
duu nɛ suba, u bira bi jaŋ
suu liamiŋ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Pɛgamɔm niaa

12 Mi bira bula piŋ di
ŋ ŋmuŋsɛ wialiŋ pi Wia
tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si
laa Yesu wiaa dii aa hilimi
taŋ-la ba síi yirɛ Pɛgamɔm
lɛ. Mi nɛ nii-la si kori toko-
biiŋ, u niiriŋ balia kala didii
nyagaga. Bula piba di mi nɛ
bul wiaa deeŋba.

13 Mi jiŋ lee-la ma si hɛ nɛ.
Dimɛ nɛ Sitaani dii kuoruŋ.
Ma ha kɛŋ mi yiriŋ woruŋ a
ŋaa mi yarida. Ma dɔŋɔ ti-
ina Aŋtipas faa bul mi wiaa
aa pi niaa. U fa ŋaa mi
siada tiina titii nɛ. Ŋii nɛ ba
kpuu. Ba kpuu lee-la Sitaani
si hɛ nɛ. 14 Ma ŋaa kukeri
nɛ, ama wiaa baŋmɛnɛ nɛ
ma ŋaa chei. Niaa dɔŋsuŋ
hɛ ma tuɔŋ a tuto wialiŋ
baal-la ba síi yirɛ Beelam fa
síi dagu. U nɛ dagɛ kuoru
kubala baa yirɛ Balak duu
nyisɛ Iziral tiŋŋaa di ba didii
vuiaa kiaa aŋ pɛ ŋiŋaa wu-
liiliŋ. 15 Niaa dɔŋsuŋ hɛ ma
tuɔŋ a ma tuto wu-bɔmɔ-la
Nikɔlaata timma-la síi dagu.
16 Ŋii wiaa, má birima lii
wialiŋ lɛ, di ŋii dee mi jaŋ kɔ
lɛɛlɛ a kɛŋ mi niiŋ wu-bulaa
si nagɛ tokobiiŋ, a kɛŋma
yuo laaliŋ. 17 Digilaa tiŋŋaa,
má wuoli ma digilaa a nii

wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ. Nii-la kala si yuo dii Sitaani, mi jaŋ joŋ kudiile-la si hɛ Wia-jaŋ a pu, a joŋ tabii-pula ma a pu. Mi jaŋ ŋmuŋsɛ yiri-faliŋ a hɛ tabii-la lɛ. Yiri-la nuu-kala bi jaŋ jimu, see nii-la si laa tabii-la duŋduŋa."

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Taataya niaa

18 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ teniŋ deeŋ a pi Wia tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi taŋ-la ba síi yirɛ Taataya lɛ. Mi-na Wia Bie nɛ bul wiaa deeŋba. Mi siaa nagɛ nyiŋ-geliŋ nɛ, ka mi naasiŋ ma nagɛ hɔɔŋ ba si chɛsɛ u faasa tutul.

19 Bula piba a bul di mi jiŋ ba tiŋtiŋŋaa nɛ. Mi jiŋ ŋii ma nialiŋ si hɛ Taataya lɛ si cho niaa, ari ŋii ma si kɛŋ yarida, ari ŋii ma síi pɛ niaa lɛ. Mi jiŋ ŋii ma si kɛŋ kenyiri aa nyalimɛ wii-kala lɛ. Mi jima ari tiŋtiŋŋa-la ma síi tiŋ hariŋ nɛ kpia buŋbuŋ tiŋtimii-la ma fa si tima. 20 Ma ŋaa kukeri, ama wiaa baŋmɛnɛ nɛ ma ŋaa chei. Haal kubala nɛ hɛ ma tuɔŋ aa dagɛ wu-bɔŋŋɔɔ, ka ma buu kire. Haal-la ba síi yirɛ Jɛzɛbɛl nɛ ŋii. Haala deeŋ kɛŋ u titia ari uu bul Wia wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Uu nyia nɛ. Uu dagɛ mi niaa di ba ŋiŋaa wu-liiliŋ aŋ pɛ didii vuiaa kiaa nɛ. 21 Mi pi haala deeŋ woŋbiiŋ duu birima lii u haachɛba lɛ nɛ, ka u via aŋ ŋiŋaa wu-liiliŋ. 22 Ŋii wiaa, má bee na, mi jaŋ leŋ duu wiilɛ woruŋ a piŋ. Nialiŋ ma kala síi tou a ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la, mi jaŋ leŋ di ba ma faasa na hɛɛŋ, see di ba birima lii ba wu-ŋaala-la lɛ. 23 Mi saa jaŋ ŋmoo nialiŋ síi to u hariŋ kpu. Di mi nɛ ŋaa ŋii, nialiŋ kala si laa Yesu wiaa dii aa hilimi jaŋ jiŋ ari mi jiŋ nuu-kala tuɔbiinaa nɛ. Nuu-kala si tima magɛ ŋii, ŋii nɛ mi jaŋ ti̱mu. 24 Ama niaa dɔŋsuŋ hɛ ma tuɔŋ Taataya lɛ a bi wialiŋ haala deeŋ síi dagu ka to. Niaa dɔŋsuŋ kɛŋba kaa yirɛ Sitaani wu-luɔrɛ bulaa nɛ. Ma biba to. Mi bi jaŋ vɔɔ chugi-yuŋoo chuŋma. Wiiŋ deeŋ duŋduŋ nɛ mii chɛ di mi bula pima: 25 Wutitii-la ma si kɛnɛ, má kɛnu woruŋ a mu yi tapulii-la mi si jaŋ kɔ. 26 Nii-la kala si wuo yuo dii Sitaani aŋ pɛ kɛŋ mi wu-dagaa, a titiŋ mi tiŋtiŋŋaa a kaa mu yi u miisiŋ didɛriŋ, mi jaŋ pu doluŋ duu bibeŋ dunia niaa kala. 27 Tiina jaŋ bibeŋ dunia niaa ari kpaasa. U jaŋ viviirɛba ari ba si yie ŋmoo pupoiŋ ŋii u yɛrɛ muno muno. Dol-la titia mi Nyimma si joŋo pimi, u titia nɛ mi jaŋ joŋo pu. 28 Mi jaŋ leŋ di tiina tutul a nagɛ nanyualuŋ síi tul ŋii. 29 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa di aa hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ.

3

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Saadis niaa

1 Mi bira bula piŋ di ŋ
ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba a kaa
mu pi Wia tiŋdaari-la sí beŋ
nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa
hilimi Saadis lɛ. Bula piba
a bul di mi-na Tiina si kɛŋ
Wia Diŋsiŋ balipɛ-la aŋ pɛ
kɛŋ chɛŋwulaa balipɛ-la nɛ
bul wiaa deeŋba piba.

Mi jiŋ ma Saadis niaa
tiŋtiŋŋaa kala nɛ. Ma laa
yiriŋ ari ma weye nɛ, ama
ma suba nɛ. 2 Má sii doŋ lɛ
aŋ pɔ di ni-kaanaa si ka, di
ba kɛŋ doluŋ a sí suu. Má
ŋaa ŋii, bɛɛ wiaa tiŋtimii-la
ma síi tiŋ bi Wia kpaga. 3 Má
liise yi wialiŋ ma si nia aŋ
laa maa. Má kɛŋba woruŋ
aŋ birima lii ma haachɛba
lɛ. Di ma nɛ bi doŋ lɛ sie,
mi jaŋ luɔra kɔ ari gaara.
Ma bi jaŋ wuo jiŋ bua-la mi
si jaŋ kɔ ma teeŋ. 4 Ari
ŋii kala ni-titiiba baŋmɛnɛ
nɛ ha hɛ Saadis lɛ. Niaa
deeŋba bi disinniŋ kɛnɛ. Ba
nɛ jaŋ laalɛ gɛri-pulluŋ a to
mi hariŋ, bɛɛ wiaa ba magɛ
ŋii nɛ. 5 Nii-la kala si wuo
yuo dii Sitaani, u tiina jaŋ
laalɛ gɛri-pulluŋ. Mi bi jaŋ
kpu u yiriŋ ta miisiŋ teŋ-la
tuɔŋ. Mi jaŋ suri mi niiŋ
a yirɛ u yiriŋ mi Nyimma
Wia ari u tiŋdaaraa sipaaŋ.
6 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli
ma digilaa a nii wialiŋ Wia
Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii aa hilimi
Esia tiŋteeŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Filadɛlifia niaa

7 Ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba
kaa mu pi Wia tiŋdaari-la síi
beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa
dii aa hilimi Filadɛlifia lɛ. Mi
nɛ ŋaa Tuɔ-pul Tiina ari Ni-
titii ma, mi nɛ kori Devit taŋ-
la boribiiŋ. Duu nɛ suro,
nuu-kala bi wuo kaa tɔ, duu
nɛ bira kaa tɔ ma, nuu-kala
bi wuo suri.

8 Mi jiŋ ma tiŋtiŋŋaa nɛ.
Má bee na, mi kɛŋ boro kaa
suri nɛ a pima. Nuu-kala bi
wuo kaa tɔ. Mi jima ari ma
doluŋ bi yugɛ, ama ma haa
to mi niiŋ wiaa a bi mi yiriŋ
kaa faa. 9 Má bee na, mi
jaŋ leŋ di nialiŋ síi to Sitaani
a nyia wiaa bul ari ba ŋaa
Ju̱u tiŋŋaa aŋ bi Ju̱u timma
ŋaa, mi jaŋ leŋ di ba ku tuu
kpirimi ma sipaaŋ, di ba jiŋ
ari mi choma nɛ. 10 Muapilii
mi jaŋ leŋ di dunia niaa kala
na hɛɛŋ. Ba jaŋ magisɛba
woruŋ. Ama mi bi jaŋ leŋ
di ma juu hɛɛ-la lɛ, bɛɛ wiaa
ma to mi niiŋ wiaa nɛ a
kɛŋ kenyiri ari nyalima maa.
11 Mii kɔ nɛ lɛɛlɛ. Má faasa
kɛŋ ku-la ma si kɛnɛ, di
nuu-kala sí ma time kaa laa
ma teeŋ. 12 Nii-la kala si
wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ
leŋ duu birimɛ jebiiŋ a hɛ
Wia-dia tuɔŋ. U-na bi jaŋ
kɔ duu lii Wia-dia-la tuɔŋ.
Mi jaŋ ŋmuŋsɛ Wia yiriŋ a
hɛu lɛ, a ŋmuŋsɛ Wia-jaŋ
yiriŋ ma hɛu lɛ. Jaŋ-la nɛ
ŋaa Jerusalɛm falii-la si lii
Wia-jaŋ ku tuu. Mi ma jaŋ
ŋmuŋsɛ mi titia yiri-faliŋ a
hɛu lɛ. 13 Digilaa tiŋŋaa,
má wuoli ma digilaa a nii
wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula

pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Esia tiŋteeŋ lɛ.

Wialiŋ ba si ŋmuŋsa pi Laadisiya niaa

14 Mi bira bula piŋ di ŋ ŋmuŋsɛ wiaa deeŋba kaa mu pi Wia tiŋdaari-la síi beŋ nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi Laadisiya taŋ-la lɛ. Mi nɛ ŋaa nii-la ba síi yirɛ "Ami", a ŋaa siada-titii maa, nii-la lɛ Wia si to a ŋaa dunia, mi níi bul wiaa deeŋba.

15-16 Mi jiŋ tiŋtimia-la ma si tiŋ nɛ. Ma ŋaa tɔlɔ tɔlɔ nɛ. Ma bi fiɛla, ma bira bi liŋ maa. Mi fa cho di ma fiɛla koo di ma liŋ. Ama ma ŋaa tɔlɔ tɔlɔ nɛ. Ma bi fiɛla, ma bira bi liŋ maa. Ŋii wiaa mi jaŋ puusɛma ta.
17 Ma yie bigisi ma titia lɛ a bul di ma kɛŋ kiaa nɛ, ma bira bi kuŋ-kala chɛ kika. Ama ma bi jiŋ ari ma ŋaa summoo a ŋaa nisusu timma a ŋaa nyulima aŋ kɛŋ yaribiree maa.
18 Ŋii wiaa mi bula pima di ma yɔɔ sɛlimɛ-la ba si chɛsɛ di ma wuo kuori a yɔɔ gɛri-pulluŋ maa a laalɛ a tɔ ma yaribiree di hiisiŋ síma kɛŋ niaa tuɔŋ. Má yɔɔ nuuŋ ma a hɛ ma siaa a wuo nina.
19 Di nialiŋ mi si cho nɛ ŋaa wii chei, mi yie dagɛba nɛ a kɛŋba bil woŋbiiŋ lɛ. Ŋii wiaa, má fiɛsɛ siiŋ a birima lii ma haachɛba lɛ.
20 Má bee-na, mi chiŋ boiŋniiŋ nɛ aa ŋmoo. Nii-la kala si nii mi yiikoro a kɛŋ boro suri, mi jaŋ ku juu u teeŋ, di la duu kala dii kiaa.
21 Nii-la si wuo yuo dii Sitaani, mi jaŋ puu woŋbiiŋ duu pɛ hɔŋ mi kuori-kpasa nyuŋ ari mi ma si wuo yuo dii Sitaani ŋii a pɛ hɔŋ mi Nyimma kuori-kpasa nyuŋ ŋii.
22 Digilaa tiŋŋaa, má wuoli ma digilaa a nii wialiŋ Wia Diŋ-zɔŋ-la si bula pi nialiŋ si laa Yesu wiaa dii aa hilimi lee-kala Esia tiŋteeŋ lɛ.

4

Baa dɛnnɛ Wia Wia-jaŋ lɛ

1 Wiaa deeŋba kala si ŋaa hariŋ, mi beŋ wia nyuŋ a na di Wia-jaŋ boro suro. Ŋii nɛ mi nii yiikori-la fa síi bul wiaa mi teeŋ buŋbuŋ-la a nagɛ nyile. U bira bula pimi a bul, "Kɔ daha di mi dagiŋ wialiŋ si jaŋ ŋaa wiaa deeŋba hariŋ."
2 Bua-la lɛ di Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛmi lɛ, ŋii nɛ mi beŋ a na Wia-jaŋ a na Wia kuori-kpasa-la duu chiŋ dimɛ, ka nuu hɔŋ u nyuŋ.
3 Nii-la fa si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ tutul a nagɛ tabiiŋ síi tul a nagɛ jinalia, ari tabiiŋ si fiɛsa a nagɛ chaliŋ. Ka duoŋsia golli kuori-kpasa-la chu. Duoŋsia-la fa nagɛ tabiiŋ si nagɛ jɔgɔ-liiŋ nɛ.
4 Ŋii nɛ mi na kuori-biisiŋ kpasinniŋ mara ari banɛsɛ di ba golli kuori-kpasa-la. Nihiasiŋ mara ari banɛsɛ hɔŋ ba nyuŋ a laalɛ gɛri-pulluŋ, a chu sɛlimɛ kuori-nyuŋ-chuuluŋ.
5 Ŋii nɛ ka kpasa-la leriŋ liligisɛ a nagɛ duonuŋ síi ligisɛ ŋii, ka yiikoro ma dɔŋ, a nagɛ duonuŋ síi kpia a lii kpasa-la

leriŋ. Ŋii nɛ ka nyiŋ-daasiŋ balipɛ ma didii nyininŋ kuori-kpasa-la sipaaŋ. Nyiŋ daasi-la nɛ ŋaa Wia Diŋ-zɔmɔ-la
balipɛ. 6 Ka kuori-kpasa-la
sipaaŋ kuŋ piŋ a nagɛ mugi-baliŋ si tul ŋii pal pal, a pulla nagɛ duoŋ-tabiiŋ.

Ka kiaa banɛsɛ si weye golli kuori-kpasa-la chu a kɛŋ sii-kɛnɛ, sipaaŋ ari hariŋ
kala. 7 Kialiŋ banɛsɛ-la
dɔŋɔ nagɛ naachigiŋ, dɔŋɔ ma nagɛ nɛ-bele, dɔŋɔ ma siaa a nagɛ nuhuobiine, dɔŋɔ ma nagɛ kachuuŋ síi
fi̱l. 8 Kialiŋ kuŋ-kala kɛŋ
kiŋkɛsiŋ balidu balidu nɛ. Ba bira kɛŋ siaa sipaaŋ ari hariŋ kala. Titaŋiŋ ari wiihɛyɛ kala ba yie yiyii yiilaa, ba bi tɔrɛ. Yiila-la ba síi yii nɛ ŋla:

“Wii-jaribakɔ, ŋ ŋaa Tuɔ-pul Tiina nɛ,
ŋ nɛ nii-la fa si hɛ dimɛ faafaa kala, ari nii-la si hɛ dimɛ, ari nii-la si jaŋ kɔ.”

9 Kialiŋ si weye yii yiilaa
a dɛnnɛ nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ. Ba yie lɔllu a yiyirɛ u yiriŋ maa. Nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
10 Bua-na kala kialiŋ banɛsɛ-
la si weye nɛ yii yiilaa, ni-hiasiŋ mara ari banɛsɛ-la ma yie tuu kpirimi a chuɔlɛ nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ a hɛ dimɛ a kaa mu wuu. Ba yie suri ba kuori-nyuŋ-chuuluŋ a bil kpasa-la sipaaŋ aŋ yiyii yiilaa a bul,

11 “La Tiina Wia, u maga di la chuɔluŋ,
u maga di la dɛnniŋ a yiyirɛ ŋ yiriŋ,
ŋ nɛ Doluŋ Tiina. Ŋ nɛ ta kuŋ-kala,
ŋ tuɔtɔruŋ lɛ nɛ ŋ taba ba hɛ dimɛ.”

5

Ba joŋ teŋ-chuoluŋ a pi Pie-bie

1 Ŋii nɛ ka mi na di nii-la
si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ, duu kori teŋ-chuoluŋ u na-diiŋ nisiŋ lɛ. Ba ŋmuŋsɛ teŋ-la tuɔŋ ari hariŋ kala a mɛrɛ, aŋ kɛŋ kiaa balipɛ
kaa magilɛ. 2 Ŋii nɛ mi
na Wia tiŋdaari-duo kubala duu faasa heeli a bul, “Kubɛɛ nɛ jaŋ wuo lɛrɛ kialiŋ ba si kaa mɛrɛ teŋ-la aŋ beŋ teŋ-
la?” 3 Ama mi bi nuu-kala na
si jaŋ wuo lɛrɛ teŋ-la. Nuu-kala tuo Wia-jaŋ lɛ, nuu-kala tuo tiŋteeŋ ma lɛ, nuu-kala tuo lɛlɛɛ-jaŋ ma si wuo lɛrɛ
teŋ-la beŋ. 4 Mi si bi nuu-
kala na si wuo lɛrɛ teŋ-la
beŋ, mi faasa yel. 5 Ŋii nɛ
nihiasi-la mara ari banɛsɛ-la dɔŋɔ bula pimi a bul di mi sí yel, di mi bee na nii-la ba síi yirɛ “Juda niaa tuɔŋ Naachigiŋ”, u lii Devit doho niaa tuɔŋ nɛ, u nɛ wuo yuo dii Sitaani. Ŋii wiaa u jaŋ wuo suri teŋ-la a lɛrɛ kialiŋ balipɛ-la ba si kaa mɛrɛ.

6 Ŋii nɛ mi beŋ a na Pie-
bie duu chiŋ kuori-kpasa-la ari kialiŋ banɛsɛ-la si weye ari nihiasi-la tutuɔbaaniŋ. U si chiŋ lee-la, u nagɛ di ba fa kpua nɛ. U fa kɛŋ nyilliŋ balipɛ ari siaa ma balipɛ. Sia-la balipɛ nɛ ŋaa

Wia Diŋsiŋ balipɛ Wia si
ta ba ku tuu dunia sɛmɛ-
na kala. 7 Ŋii nɛ Pie-bie-la
mu laa teŋ-la, nii-la si hɔŋ
kuori-kpasa-la nyuŋ na-diiŋ
nisiŋ lɛ. 8 U si laa teŋ-la,
kialiŋ banɛsɛ-la si weye ari
nihiasiŋ mara ari banɛsɛ-la,
ba kala tuu kpirimi Pie-bie-la
sipaaŋ a chuɔlu. Nihiasi-la
kala kori chenniŋ ari sɛlimɛ
gbaŋsiŋ maa. Gbaŋsi-la sṵ
ari suɔru-si-la ba si nyiga pi
Wia. Wia niaa Wii-chuɔluŋ
nɛ ŋaa suɔru-si-la. 9 Ŋii nɛ
nihiasi-la ari kialiŋ si weye
ta ba yiili-faliŋ aa yii,

"Ŋ nɛ wuo laa teŋ-la ba si mɛrɛ,
a lɛrɛ kialiŋ ba si kaa magilɛ,

bɛɛ wiaa ba kpuŋ nɛ. Ba si kpuŋ ŋii, ŋ joŋ ŋ chaliŋ a yɔɔ nuhuobi-ine miisiŋ a pi Wia.
Nialiŋ ŋ si yɔbɔ lii ni-yiriba kala tuɔŋ nɛ aa bul yiikori-yiriba, a hɛ ta-yiriba ari tiŋtee-yiriba kala lɛ.

10 Ŋ leŋe nialiŋ ŋ si yɔbɔ, dii kuoruŋ nɛ a laa niaa nyuŋ a tima pipi Wia.
Ba jaŋ beŋ tiŋteeŋ kala."

11 Ŋii nɛ mi beŋ a na di Wia
tiŋdaaraa bui buiba bui ku
golli kuori-kpasa-la ari kialiŋ
si weye ari nihiasi-la. Mi nia
di ba faa bul wii nɛ. 12 Wii-la
ba fa síi bul ari yiikori-baliŋ
nɛ ŋla:

"Pie-bie-la ba si kpua nɛ maga duu kɛŋ doluŋ a bibeŋ niaa.
U nɛ maga duu kɛŋ kiaa, ari wu-jimiŋ, ari doluŋ kuŋ-kala lɛ.
U nɛ maga duu kɛŋ yiriŋ, di niaa dɛnnu a chuɔlu."

13 Ŋii nɛ ka mi nii kialiŋ kala
si hɛ Wia-jaŋ, ari kialiŋ kala
si hɛ dunia lɛ, ari kialiŋ si
hɛ lɛlɛɛ-jaŋ, ari kialiŋ kala
si sagɛ mugi-baliŋ nyuŋ, ari
kuŋ-na kala si hɛ dimɛ di
baa bul wiaa. Ba si,

"Nii-la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ ari Pie-bie-la,
ba nɛ wuo chuɔlɛba a piba yiriŋ a dɛnnɛba.
Ba nɛ maga di ba kɛŋ doluŋ kuŋ-kala lɛ a kaa mu wuu."

14 Ŋii nɛ kialiŋ banɛsɛ-la
si weye bul di Ami. Ŋii
nɛ nihiasi-la tuu kpirimi a
chuɔlɛ Wia.

6

Pie-bie-la kɛŋ kialiŋ ba si kaa magilɛ suri

1 Ŋii nɛ mi na di Pie-bie-
la suri kialiŋ ba fa síi kaa
magilɛ teŋ-la dɔŋɔ. Ŋla nɛ
mi nii kialiŋ si weye banɛsɛ-
la dɔŋɔ duu bul wiaa. U
yiikoro nagɛ duonuŋ síi kpia
nɛ. U yirɛmi a bul di mi
kɔ. 2 Ŋii nɛ mi bee na ja-
pula di nuu hɔŋ u nyuŋ a
kori toŋ. Ba joŋ kuori-nyuŋ-
chuulo pu. U lii a yuo laaliŋ
dii lee-na kala.
3 Ŋii nɛ Pie-bie-la bira kɛŋ
kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-
la ku-liamiŋ kaa suri. Ŋii nɛ
mi bira nii di kialiŋ banɛsɛ-
la si weye liamiŋ tiina bira
yirɛmi a bul di mi kɔ. 4 Ŋii

nɛ mi bee a na jaaba dɔŋɔ
di u ku lii. Jɔɔ-la ŋaa ja-
fiaŋ nɛ a faasa fiɛsɛ, ka nuu
hɔŋ u nyuŋ. Ŋii nɛ ba pi ti-
ina woŋbiiŋ duu kɛŋ yuosuŋ
kaa kɔ dunia, di niaa yuyuo
dɔŋɔ a kpukpu dɔŋɔ. Ba joŋ
tokobii-bal nɛ a hɛ u nisiŋ lɛ.

5 Pie-bie-la bira kɛŋ kialiŋ
ba si kaa magilɛ teŋ-la ku-
torimuŋ kaa suri. Ŋii nɛ
kialiŋ si weye, tori tiina
yirɛmi a bul di mi kɔ. Ŋii
nɛ mi na ja-bine di nuu
hɔŋ u nyuŋ a kori saniya
u nisiŋ lɛ. 6 Ŋii nɛ mi nii
yiikoro si nagɛ nuu yiikoro.
Yiikori-la lii kialiŋ banɛsɛ-la
si weye tutuɔbaaniŋ nɛ. Ŋii
nɛ tiina bul, “Ba jaŋ yallɛ
folimiaa gbaŋa kubala, a yi
chɛ-bala tiŋtinna si yie laa
u time magɛ ŋii, ka di miaa
gbaŋsiŋ batori ma yi chɛ-
bala tiŋtinna time. Ama
nuuŋ ari siniŋ, ba-na wii
tuo.”

7 Ŋii nɛ Pie-bie-la bira kɛŋ
kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-
la nɛsɛmiŋ kaa suri. Ŋii
nɛ kialiŋ banɛsɛ-la si weye
nɛsɛmiŋ tiina yirɛmi a bul
di mi kɔ. 8 Ŋii nɛ mi beŋ
a na jaaba di nuu hɔŋ u
nyuŋ. Jɔɔ-la naginiŋ lii. Nii-
la si jila yiriŋ nɛ suuŋ, ka
lɛlɛɛ-jaŋ tuto u hariŋ. Ŋii
nɛ Wia piba doluŋ di ba kpu
nuhuobiinee kala si hɛ dunia
sɛsi-la banɛsɛ dɔŋɔ. Ba jaŋ
kɛŋ tokobii-la a kpu dɔŋsuŋ,
di losuŋ ma kpu dɔŋsuŋ.
Nyanyalaa ari baga kiaa ma
kpu dɔŋsuŋ.

9 Pie-bie-la si kɛŋ kialiŋ ba
si kaa magilɛ teŋ-nɔŋ-la kaa
suri, ŋii nɛ mi bee na nialiŋ
ba si kpua diŋsiŋ di ba hɛ
Wia-dia koru-la bubuɔŋ, lee-
la ba si yie nyigɛ ku-suɔ-siŋ
a pipi Wia. Nialiŋ ba si kpua
faa bul Wia wiaa nɛ a fa ŋaa
la Tiina Kirisito siada tiŋŋaa
maa, ŋii nɛ tii ba kpuba.
10 Ŋii nɛ ba ŋmoo niiŋ vil
vil aa bul, “La Tiina Wii-
jaribakɔ, ŋ ŋaa Tuɔ-pul Ti-
ina nɛ a kɛŋ wutitii maa, bua
bɛɛ lɛ nɛ ŋ jaŋ dii nialiŋ si
kpula sariya a dɔgisɛ nialiŋ
si hɛ dunia lɛ a tiŋ la wiaa?”
11 Ŋii nɛ Wia joŋ gɛri-pula a
pi ba kuŋ-kala aŋ bula piba
di ba gbɛrɛ a wiesi muapilii,
see di ba kpu ba tiŋtinni
dɔŋsuŋ ari ba naaŋbiiri-la
dɔŋsuŋ a magɛ ŋii u síi chɛ.

12 Pie-bie-la si kɛŋ kialiŋ
ba si kaa magilɛ teŋ-du-
la kaa suri, mi bee na di
tiŋteeŋ faasa zigili. Ŋii nɛ
wii-pɔsuŋ kala biri lim ari
chɛŋ-birimiŋ, chɛŋ-pula ma
fiɛsɛ a nagɛ chaliŋ. 13 Ka
chɛŋwulaa lii wia nyuŋ a ku
tuu tiŋteeŋ, ari ta-faaŋ peliŋ
si yie ŋaa tutogo yuori ŋii.
14 Ŋii nɛ wia nyuŋ kala lɛl
a nagɛ ba si yie kɛŋ bɔsɔ
chuoli ŋii. Peel-na kala ari
lee-na kala liiŋ si gollo chu,
ba kala sii ba leree. 15 Ŋii
nɛ dunia kuoroo, ari ni-
balaa, ari laali-yuori-hiasiŋ,
ari nialiŋ si kɛŋ kiaa, ari
nialiŋ si kɛŋ doluŋ, ari nuu-
kala, yosuŋ ari nialiŋ kala si
tii ba titia, ba kala fá juu faa
bu-buɔsuŋ ari peeli-pɛgisiŋ
lɛ. 16 Ŋii nɛ ba yiyirɛ peele-
la ari busu-la a bul di ba tele
tɔba lɛ, di Pie-bie-la ari nii-

la si hɔŋ kuori-kpasa-la nyuŋ
siaa síba na. Baa fá Pie-bie-
la si na baaniŋ nɛ. 17 Ba bul
ŋii, bɛɛ wiaa tapulii-la Wia
si jaŋ na baaniŋ dunia niaa
nyuŋ yie nɛ. Nuu-kala bi
Wia sipaaŋ wuo chiŋ.

7

Iziral tiŋŋaa tuɔŋ nialiŋ ba si magila

1 Wiaa deeŋba kala
hariŋ, mi na Wia tiŋdaaraa
banɛsɛ di ba chiŋ tiŋteeŋ
laŋgorunuŋ banɛsɛ-la lɛ. Ba
fa kɛŋ dunia laŋgorunu-la
banɛsɛ kala, di peliŋ sí lu
dunia lɛ. Tiŋteeŋ ari mugi-
baliŋ ari tiisiŋ kala bi jaŋ
na peliŋ. 2 Ŋii nɛ ka mi na
Wia tiŋdaara dɔŋɔ duu to
wii-pɔsuŋ lɛ aa jil wia nyuŋ,
a kori ku-la Wia-la si weye
si kaa magilɛ u niaa. Ŋii nɛ
u faasa yirɛ Wia tiŋdaara-
la banɛsɛ Wia fa si piba
doluŋ di ba chei tiŋteeŋ ari
mugi-baliŋ. 3 Ŋii nɛ u bula
pi Wia tiŋdaaraa banɛsɛ-la
a bul, “Ma sí tiŋteeŋ koo
mugi-baliŋ koo tiisiŋ chei,
see di la magilɛ la Tiina Wia
tiŋtinnaa ba tilliŋ lɛ.” 4 Ŋii
nɛ ba dagɛ nialiŋ Wia si
magilɛ ba niiŋ pimi. Ba ŋaa
bui bui zɔlɔ ari mahiŋ balia
ari banɛsɛ nɛ. Niaa deeŋba
lii Iziral ni-yiriba tuɔŋ nɛ.
5 Niaa bui fii ari balia nɛ u
magilɛ Juda doho niaa tuɔŋ.
Niaa bui fii ari balia ma lii
Rubiŋ doho niaa tuɔŋ. Niaa
bui fii ari balia ma lii Gad
doho niaa tuɔŋ. 6 Niaa bui fii
ari balia ma lii Asa doho niaa
tuɔŋ, Nafitali doho niaa tuɔŋ
maa, niaa bui fii ari balia.
Niaa bui fii ari balia ma
lii Manaasi doho niaa tuɔŋ.
7 Niaa bui fii ari balia ma lii
Simiaŋ doho niaa tuɔŋ. Niaa
bui fii ari balia ma lii Liivai
doho niaa tuɔŋ. Niaa bui fii
ari balia ma lii Izakai doho
niaa tuɔŋ. 8 Niaa bui fii ari
balia ma lii Zɛbuluŋ doho
niaa tuɔŋ. Niaa bui fii ari
balia ma lii Josɛf doho niaa
tuɔŋ. U magilɛ niaa bui fii
ari balia ma Bɛnjamiŋ doho
niaa tuɔŋ.

Ni-daŋ-la si dɛnnɛ Wia

9 U ŋii hariŋ nɛ mi beŋ a na
ni-daŋ-daŋ, nuu bi ba wuo
diisɛ. Ba lii dunia sɛmɛ-na
kala a lii tiŋtee-yiriba, ari
ni-yiriba, ari ta-yiriba, aa bul
yiikori-yiriba. Mi na di ba
chiŋ kuori-kpasa-la ari Pie-
bie-la sipaaŋ a laalɛ gɛri-
pul-duduosuŋ, a kori abɛɛ
pipaariŋ ba nisiŋ lɛ. 10 Ni-
daŋ-la faasa ŋaa goŋ aa bul,
“La Tiina Wia si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ ari Pie-bie-
la, ba nɛ kɛŋ doluŋ di ba
wuo laala ta.” 11 Ka Wia
tiŋdaaraa kala china golli
kuori-kpasa-la ari nihiasi-
la ari kialiŋ banɛsɛ-la si
weye. Ŋii nɛ Wia tiŋdaara-
la tuu kpirimi kuori-kpasa-la
sipaaŋ a chuɔlɛ Wia 12 a bul,
“Ami. La jaŋ chuɔlɛ la Tiina
Wia a dɛnnu aa lɔllu, bɛɛ
wiaa u nɛ kɛŋ doluŋ ari wu-
jimiŋ a kaa mu wuu. Ami.”

13 Ŋii nɛ nihiasi-la dɔŋɔ
piɛsɛmi a bul, “Kubɛɛba nɛ
laalɛ gɛri-pul-duduosuŋ ŋii,
nii nɛ ba lii?” 14 Ŋii nɛ mi
bula pu a bul, “Ŋ nɛ jima,

mi kuhiaŋ." Ŋii nɛ u bula
pimi a bul, "Niaa deeŋba
nɛ Wia liisɛ hɛɛ-bal-la tuɔŋ.
Ba chɛsɛ ba gɛnniŋ Pie-bie-
la chaliŋ lɛ, ba lii a pullɛ.
15 Ŋii nɛ tii ba chiŋ Wia
kuori-kpasa-la sipaaŋ a tima
pupu wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala
Wia-dia lɛ. Nii-la si hɔŋ
kuori-kpasa-la lɛ nɛ jaŋ kiese
tɔba lɛ. 16 Losuŋ bira bi
jaŋ kɛŋba, lii-nyuasuŋ ma
bi jaŋ kɛŋba, wii-pɔsuŋ bi
jaŋ kpuba, wulimiŋ ma bi
jaŋ kɛŋba. 17 Wii-kala bi
jaŋ ŋaaba, bɛɛ wiaa Pie-bie-
la si chiŋ Wia kuori-kpasa-la
sipaaŋ nɛ jaŋ bibeŋ ba nyuŋ,
ari pie-daara si yie beŋ u
piesee nyuŋ ŋii. U nɛ jaŋ
kɛŋba kaa mu lii-bulo leriŋ,
lii-la síi pi niaa miisiŋ. Wia
ma jaŋ fiisɛ ba sii-liiriŋ ta."

8

Pie-bie-la kɛŋ teŋ-kaaniŋ suri

1 Ŋii nɛ Pie-bie-la suri
kialiŋ ba si kaa magilɛ teŋ-
la balipɛ-la ku-kaaniŋ. U
si suro dɛrɛ, Wia-jaŋ kala
ŋaa fuii a yi magina kubala.
2 Ŋii nɛ aŋ ka mi na Wia
tiŋdaaraa balipɛ-la si yie
chiŋ Wia sipaaŋ. Ba piba ny-
illiŋ balipɛ. 3 Wia tiŋdaara
dɔŋɔ ma ku chiŋ koru-la
sɛmɛ a kori sɛlimɛ gbaŋa-
la ba si yie joŋ ku-suɔ-siŋ
hɛ, a nyiga pi Wia. Ŋii nɛ
ba pu ku-suɔ-zɔŋŋɔɔ yugɛ,
duu kaa guoli Wia niaa Wii-
chuɔluŋ lɛ a nyigɛ a pi
Wia. U jaŋ nyigu sɛlimɛ
koru-la nyuŋ, ku-la si chiŋ
kuori-kpasa-la sipaaŋ. 4 Ŋii
nɛ ku-suɔ-si-la nyuɔsuŋ ari
Wia niaa Wii-chuɔluŋ lii
Wia tiŋdaara-la nisiŋ lɛ a
mu Wia teeŋ. 5 Ŋii nɛ
Wia tiŋdaari-la joŋ sɛlimɛ
gbaŋa-la a chaanɛ nyiniŋ
koruŋ nyuŋ, a hɛ gbaŋa-
la tuɔŋ, a joŋo yuo u ku
tuu tiŋteeŋ. Ŋii nɛ duonuŋ
kpikpia goŋ aŋ liligisɛ, ka
tiŋteeŋ zizigili.

Wia tiŋdaara-la ŋmuu nyilliŋ

6 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa
balipɛ-la si kɛŋ nyilliŋ
balipɛ-la ŋaa siri di ba
ŋmuu.

7 Wia tiŋdaari-la buŋbuŋ
kua ŋmuu u nyile. Ŋii
nɛ duoŋ-tabiaa ari nyiniŋ
guoli chaliŋ lɛ ku tuu tel
tiŋteeŋ. Ba si tele ŋii,
tiŋteeŋ ari tiisiŋ ari yaŋ sɛŋ-
tori-la kubala dii nyiniŋ.

8 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
liamiŋ tiina ma ŋmuu u ny-
ile. U si ŋaa ŋii, ba joŋ kuŋ a
nagɛ peel-baliŋ síi dii nyiniŋ
a yuo ta u tuu mugi-baliŋ
tuɔŋ. 9 U si ku tuu ŋii, mugi-
baliŋ sɛŋ-tori-la kubala fiɛsɛ
a nagɛ chaliŋ. Kialiŋ kala
si kɛŋ miisiŋ a hɛ lii-la sɛŋ-
tori-la kubala tuɔŋ suu. Liiŋ
daborusu-la si hɛ lee-la ma
chei.

10 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
tori-la ma ŋmuu u nyile.
U si ŋmuu ŋii, chɛŋwul-
bal kubala lii wia nyuŋ, a
chaanɛ a nagɛ nyiŋ-daaŋ, a
ku tuu tel fuonuŋ ari lii-
bu̱lluŋ sɛŋ-tori-la kubala lɛ.

11 Chɛŋwul-la yiriŋ nɛ ku-
haaŋ. U si hɛyɛ ŋii, lii-la
tuɔŋ u si tele ma hɛi. Lii-la
si hɛyɛ ŋii, ni-daŋ-la si nyua
lii-haa-la, ba suu.

12 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
nɛsɛ-la ma ŋmuu u ny-
ile. U si ŋmuu ŋii, wii-
pɔsuŋ sɛŋ-tori-la kubala ch-
eye, chɛnɛ ma sɛŋ-tori-la
kubala chei, chɛŋwulaa sɛŋ-
tori-la kubala ma chei. Ba
pulumuŋ kala lɛl leriŋ kala
biri. Lee-la puluŋ tuo
wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala.

13 Ŋii nɛ mi beŋ a na
kachuuŋ duu fi̱l di-bolii wia
nyuŋ lɛ aa ŋmoo niiŋ vil
vil. U síi fi̱l ŋii, u yel a bul,
“Nialiŋ si hɛ tiŋteeŋ lɛ, ba
jaŋ na hɛɛŋ. Bua-la lɛ Wia
tiŋdaari-kaana-la batori si
jaŋ ŋmuu ba nyilliŋ, nialiŋ
jaŋ na hɛɛ-la.”

9

1 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɔŋ-
la ma ŋmuu u nyile. U si
ŋmuu ŋii, mi na chɛŋwuluŋ
duu lii wia nyuŋ a ku tuu
tel tiŋteeŋ. Ba joŋ buɔtuo-
luŋuŋ boribiiŋ pu. 2 Ŋii nɛ
u suri buɔtuo-luŋii-la boro.
U si suro dɛrɛ, nyuɔsuŋ lii
buɔtuo-luŋii-la tuɔŋ a nagɛ
nyiŋ-baliŋ nyuɔsuŋ, a tɔ pu-
lumuŋ ari wii-pɔsuŋ kala ba
biri. 3 Ŋii nɛ hɔbɔsuŋ to
nyuɔsu-la tuɔŋ ku lii a tuu
tiŋteeŋ. Wia piba doluŋ
dunia lɛ ba wuo leŋ niaa na
hɛɛŋ, a nagɛ nuɔmaa si yie
diŋ niaa ba nina hɛɛŋ ŋii.
4 Wia biba woŋbiiŋ pa di ba
dii yaŋ koo tiisiŋ koo kialiŋ si
nyu tiŋteeŋ lɛ. Ama u piba
woŋbiiŋ di ba dɔgisɛ nii-la
kala Wia magiliŋ si tuo u
tile lɛ. 5 Wia bi hɔbɔsu-la
woŋbiiŋ pa di ba kpu niaa
deeŋba, ama di ba dɔgisɛba
chɛŋsiŋ banɔŋ. Ŋii nɛ u
dɔgisɛba a nagɛ nuɔmuŋ si
yie diŋ niaa u wiwii ŋii.
6 Bua-la lɛ niaa jaŋ chichɛ di
ba suu, ama ba bi wuo suu.

7 Hɔbɔsu-la fa nagɛ janiŋ
nɛ ba si kpiɛra di ba kaa mu
laaliŋ. Ba chu kiaa si nagɛ
sɛlimɛ nyuŋ-chuuluŋ nɛ. Ba
siaa ma nagɛ nuhuobiinee
siaa. 8 Ba kɛŋ nyu-punaa ma
nɛ. Ba duomo a nagɛ haala
nyu-punaa. Ba nyilaa ma
nagɛ naachigee nyilaa nɛ.
9 Ba yaraa horuŋ nagɛ hɔɔŋ
ba si yie joŋo tɔ bɔyɛ a kaa
yuo laaliŋ. Ba kiŋkɛsiŋ ma
ŋiŋaa goŋ, ari janiŋ si yuga
aa lɛrɛ torukoba a fá mumu
laaliŋ. 10 Ba bubuɔ-dosuŋ
nagɛ nuɔmuŋ fila. Dol-la
kala ba fa si kɛnɛ di ba kaa
dɔgisɛ niaa chɛŋsiŋ banɔŋ-
la kala fa hɛ ba bubuɔ-dosu-
la lɛ nɛ. 11 Wia tiŋdaari-
la fa si kori buɔtuo-luŋii-
la boribiiŋ nɛ fa ŋaa ba
kuoro. Ju̱u tiŋŋaa yiikoro lɛ
baa yiru Abadɔŋ nɛ. Giriik
tiŋŋaa ma yiikoro lɛ baa yiru
Apɔliyɔŋ nɛ.

12 Buŋbuŋ hɛɛ-la ba si jaŋ
na nɛ ŋii. Ama kiaa balia nɛ
ha ka.

13 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-du-
la ŋmuu u nyile. U si ŋmuu
ŋii, mi nii nuu yiikoro duu
lii koru-la si chiŋ Wia sipaaŋ
sɛmɛ. 14 Ŋii nɛ yiikori-la
bula pi Wia tiŋdaari-du-la
si kori nyile-la a bul, “Leŋ

di ba puri Wia tiŋdaaraa
banɛsɛ-la ba si vɔbɔ Yufiretis
fuo-la lɛ a ta." Wia fa
vɔbɔ a bil a gbɛrɛ tapulii-
la ari chɛnɛ-la ari jina-la u
fa síi chɛ u kpu dunia niaa.
15 Ŋii nɛ ba puriba ta di ba
kpu dunia niaa sɛsi-la batori
dɔŋɔ. 16 Ŋii nɛ ba dagɛmi
nialiŋ si jil janiŋ niiŋ pimi.
Ba fa yi bui bui buiba zɔ-
balia. Ba kala fa jil janiŋ
nɛ a ŋaa siri di baa mu
yuo laaliŋ. 17 Mi si naba
ari duosoo tuɔŋ, ŋla nɛ ba
nagɛ: Nialiŋ si jil jani-la laalɛ
hɔɔ-horuŋ ba si yie joŋo
tɔ bɔisiŋ a kaa yuo laaliŋ
nɛ. Kialiŋ dɔŋsuŋ nagɛ
diiwoliŋbine yaraa, dɔŋsuŋ
fiɛsɛ a nagɛ nyiniŋ, dɔŋsuŋ
ma nagɛ jiribiiŋ. Jani-
la nyusuŋ nagɛ naachigee
nyusuŋ nɛ. Ŋii nɛ nyiniŋ
ari nyuɔsuŋ ari jiribiiŋ lilii
ba niiriŋ lɛ. 18 Kiaa deeŋba
batori nɛ Wia leŋ di ba ku
kpu dunia niaa tuɔŋ sɛsi-
la batori dɔŋɔ. Nyiniŋ ari
nyuɔsuŋ ari jiribiiŋ nɛ ŋii.
19 Jani-la doluŋ kala fa hɛ ba
niiriŋ ari ba bubuɔ-dosuŋ lɛ
nɛ. Ba bubuɔ-dosu-la nagɛ
diŋŋaa nɛ a kɛŋ nyusuŋ.
Kiaa deeŋba nɛ ba kaa pirɛ
niaa.

20 Dunia ni-kaana-la
nyanyal-bɔŋŋɔɔ deeŋba si bi
kpua, ba ma ha bi birima lii
ba haachɛ wu-ŋaalaa lɛ. Ba
haa to Sitaani nɛ a kpikpaarɛ
vuiaa. Sɛlimɛ ari hɔɔŋ ari
kɔliiŋ nɛ ba kaa mɛ vuia-
la dɔŋsuŋ, dɔŋsuŋ ma ŋaa
tabiaa, dɔŋsuŋ ma ŋaa tiisiŋ
nɛ. Vuia-la bi wuo na, ba
bi wiaa ma nii, ba bira bi
wuo vivɛŋ maa. 21 Niaa
deeŋba faa kpu niaa nɛ. Ba
faa ŋaa hil wiaa, aa ŋaa wu-
liiliŋ, aŋ gigaa maa, aŋ bi sɛi
di ba birima lii wu-bɔŋŋɔɔ
deeŋba lɛ.

10

Wia tiŋdaari-la si kori teŋ-chuoli-bie-la

1 Ŋii nɛ ka mi bira na
Wia tiŋdaari-duo kubala
duu lii Wia-jaŋ a ku tuu.
Duoŋbiliŋbaanaa tɔu kala,
ka duoŋsia vɔɔ u nyuŋ lɛ. U
siaa tutul a nagɛ wii-pɔsuŋ.
U naasiŋ ma nagɛ tii-balaa
síi dii nyiniŋ. 2 Ka u kori teŋ-
chuoli-bie u nisiŋ lɛ. Ba kaa
polli. Ŋii nɛ u joŋ u na-diiŋ
naaŋ a daŋ mugi-baliŋ nyuŋ,
a joŋ u na-gua naaŋ maa a
bil tiŋteeŋ. 3 Ŋii nɛ u faasa
kpia goŋ bogi bogi a nagɛ
naachigiŋ síi ŋaa goŋ ŋii. U
si kpia goŋ ŋii, duonuŋ kpia.
Duonuŋ si kpia ŋii, ba fa ŋaa
kiaa balipɛ a kpikpia goŋ.
4 Bua-la lɛ duonuŋ si kpia,
mi faa chɛ di mi ŋmuŋsɛ
wialiŋ bil. Ŋii nɛ nuu yiikoro
lii wia nyuŋ a bula pimi a
bul, "Leŋ di wialiŋ duonuŋ
si kpia bul, di ba hɛ ŋ tuɔŋ.
Sí ŋmuŋsa bil." 5 Ŋii nɛ ka
mi na Wia tiŋdaari-la, nii-
la naaŋ dɔŋɔ si chiŋ mugi-
baliŋ nyuŋ, ka dɔŋɔ ma chiŋ
tiŋtee-hiliŋ, duu kɛŋ u na-
diiŋ nisiŋ kaa yia wia nyuŋ.
6 Ŋii nɛ u ŋmiɛsɛ Wia, u-na
nii-la si hɛ dimɛ a kaa mu
wuu, nii-la si ta wia nyuŋ ari
kialiŋ kala si hɛ wia nyuŋ,

ari tiŋteeŋ ari kialiŋ kala si
hɛ dimɛ, ari mugi-baliŋ, ari
kialiŋ kala si hɛ u tuɔŋ. U
ŋmiɛsa a bul, "Bua-la lɛ la
síi jegilu, u yie nɛ." 7 Ama
tapulii-la Wia tiŋdaari-pɛ-
la si jaŋ ku ŋmuu u nyile,
Wia wu-faalia-la u fa si dagɛ
u tiŋtinnaa, nialiŋ síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ba kala jaŋ ŋaa.

8 Ŋii nɛ mi bira nii yiikori-
la titia si lii wia nyuŋ a
bul wiaa pimi. U si, "Mu
a laa teŋ-bie-la ba si suro,
Wia tiŋdaari-la nisiŋ lɛ, nii-
la naaŋ dɔŋɔ si chiŋ mugi-
baliŋ nyuŋ, ka dɔŋɔ ma chiŋ
tiŋteeŋ lɛ." 9 Ŋii nɛ mi mu
Wia tiŋdaari-la teeŋ a sulu
duu joŋ teŋ-bie-la pimi. Ŋii
nɛ u joŋ teŋ-bie-la pimi aŋ
bula pimi di mi joŋo chaŋ,
di u jaŋ siŋ mi niiŋ lɛ a nagɛ
tuuŋ, ama mi luoruŋ lɛ u jaŋ
hɛi. 10 Ŋii nɛ mi laa teŋ-
bie-la Wia tiŋdaari-la nisiŋ
lɛ a joŋo chaŋ. U sima
a nagɛ tuuŋ nɛ mi niiŋ lɛ,
ama u si tuu mi luoruŋ, mi
luoruŋ kala hɛyɛ nɛ. 11 Ŋii
nɛ ba bula pimi a bul, "Ŋ
jaŋ bira bul wiaa, Wia Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ a tigɛ ta-
yiriba lɛ, ari tiŋtee-yiriba,
ari nialiŋ síi bul yiikori-
yiriba, ari kuori-yiriba yugɛ
ma lɛ."

11

Wia siada tiŋŋaa balia-la

1 Ŋii nɛ ba joŋ daa-magisiŋ
a nagɛ daaŋtiga a pimi, aŋ
bula pimi di mi sii a magisɛ
Wia-dia ari koru-la si hɛ u
tuɔŋ, aŋ diisɛ nialiŋ kala
síi chuɔlɛ Wia dimɛ, 2 ama
di mi sí Wia-dia-la kaala-na
magisu, bɛɛ wiaa ba joŋ lee-
la pi nialiŋ si bi Ju̠u tiŋŋaa
ŋaa, di ba ŋmoo u jebii-la lo,
a nuɔsɛ Wia lee-la chɛŋsiŋ
mahiŋ balia ari balia. 3 Ŋii
nɛ ka Wia si u jaŋ pi u
siada tiŋŋaa balia-la doluŋ
di ba wuo bul wiaa u Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ, tapulaa bui
ari zɔ-balia ari mahiŋ ba-
tori, aŋ baagɛ tuɔ-cheri gɛri-
bɔsunuŋ.

4 Niaa deeŋba balia nagɛ
tia-la ba síi yirɛ Oliv nɛ. Ba
nɛ bira nagɛ korunuŋ ba
si yie joŋ chaanaa a didaŋ
balia-la si chiŋ la Tiina Wia
sipaaŋ, nii-la si tii tiŋteeŋ.
5 Nyiniŋ jaŋ lii ba niiŋ a
dii nuu-kala síi chɛ duu
dɔgisɛba. Di nuu-kala níi
chɛ duu walimɛba, nyiniŋ
jaŋ diiu. 6 Wia piba doluŋ
di ba wuo kiri duonuŋ, duu
sí nii tapulia-la ba síi chɛ di
ba bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ. Wia bira piba
doluŋ di ba wuo ŋaa di liiŋ
kala birimɛ chaliŋ. Ba jaŋ
wuo leŋ di nyanyalaa juu
dunia niaa lɛ, magɛ ŋii kala
lɛ ba si cho. 7 Di ba nɛ dii
Wia daŋsia dɛrɛ, baga kuŋ
jaŋ lii buɔtuo-luŋii-la tuɔŋ
ku lii. Ku-la jaŋ yuo kpuba.
8 Ba ku-suunuŋ jaŋ piŋ ta-
bal-la woŋbiiŋ lɛ. Ta-bal-
la bɔmɔ nagɛ Sɔdɔm koo
Ijipiti tiŋteeŋ nɛ. Ta-bal-
la lɛ nɛ ba kpaasɛ la Tiina
daa-gɛsɛɛ nyuŋ. 9 Ni-yiriba
a lii ta-yiriba, ari nialiŋ síi
bul yiikori-yiriba a lii tiŋtee-

yiriba kala jaŋ beŋ ba ku-
suunuŋ tapulaa batori ari
lebi. Ba bi jaŋ sɛi di ba paaba
hugi. 10 Dunia niaa, tuɔŋ jaŋ
tɔrɛ ari ba si kpu niaa balia-
la. Ba jaŋ gbigbieli a sisieri
dɔŋɔ lɛ a didii zile dɔŋɔ lɛ,
bɛɛ wiaa wialiŋ niaa deeŋba
balia fa síi bul, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, ba fa kɛŋ dunia
niaa baŋŋa lɛ nɛ. 11 Ama
tapulaa batori ari lebi chɛɛŋ
Wia pi niaa deeŋba balia mi-
isiŋ, ba sii chiŋ ba naasiŋ lɛ.
Nialiŋ kala si naba, fawul-
luŋ kɛŋba woruŋ. 12 Ŋii
nɛ ba nii nuu yiikoro duu
lii Wia-jaŋ a bula pi niaa
balia-la a bul, "Má ku jil
daha." U si bul ŋii dɛrɛ, ba
juu duoŋbiliŋbaaniŋ tuɔŋ a
jil Wia-jaŋ. Ba diŋdɔŋŋɔɔ
bibeŋba, ka ba jijil. 13 Bua-
la titia lɛ tiŋteeŋ faasa zigili.
Taŋ-la sɛmɛ dɔŋɔ kala tel, ba
niaa bui balipɛ suu. Leree
fii fii sɛsi-la kubala nɛ ŋii.
Fawulluŋ kɛŋ ni-kaanaa, ba
dɛnnɛ Wia, nii-la si hɛ Wia-
jaŋ lɛ.
14 Hɛɛ-lia-la didɛriŋ nɛ ŋii,
ama torimuŋ jaŋ kɔ lɛɛlɛ.

Wia tiŋdaari-pɛ-la ŋmuu u nyile

15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-pɛ-
la ŋmuu u nyile. U si ŋmuu
ŋii, mi nii yiikori-balaa di
baa bul wiaa, Wia-jaŋ lɛ.
Ba si, "Dunia kuorii-la lɛɛlɛ
ŋaa la Tiina Wia ari Kirisito
kuorii-la nɛ. La Tiina Wia
jaŋ dii kuoruŋ a kaa mu
wuu." 16 Ŋii nɛ nihiasiŋ
mara ari banɛsɛ-la si hɔŋ ba
kuori-kpasinniŋ nyuŋ Wia
sipaaŋ, ba kala tuu kpirimi
a chuɔlɛ Wia a bul,
17 "Laa lɔlluŋ la Tiina Wia,
Wii-jaribakɔ,
nii-la fa si hɛ dimɛ
faafaa ari nii-la ha si
hɛ dimɛ.
Lɛɛlɛ-na ŋ joŋ ŋ dol-bal-la,
a suomi a bibeŋ dunia
nɛ.
18 Dunia niaa fa hoso nɛ ŋ
nyuŋ.
Ama bua-la ŋ baaniŋ si
jaŋ sii ba nyuŋ yie nɛ,
ka bua-la titia ŋ si jaŋ dii
nialiŋ si suba sariya
ma yie nɛ,
bua-la lɛ ŋ si jaŋ joŋ time a
tiŋ ŋ tiŋtinnaa ma yie
nɛ.
Nialiŋ síi bul wiaa, ŋ
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ,
ari ŋ niaa kala,
nialiŋ síi fá ŋ yiriŋ,
nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ
kala,
ŋ jaŋ time piba.
Lɛɛlɛ ŋ jaŋ dɔgisɛ nialiŋ si
chei dunia, di ba mu
suu."
19 Ŋii nɛ ba kɛŋ Wia-dia-
la si hɛ Wia-jaŋ, boro kaa
suri a na dagá kubala u
tuɔŋ. Wialiŋ Moosis fa si
ŋmuŋsa bil di Iziral tiŋŋaa
tuto, ba hɛ daga deeŋ tuɔŋ
nɛ. Ŋii nɛ duonuŋ liligisɛ
leriŋ kala, ba ninii yiiko-
rusuŋ, ka duonuŋ kpikpia
ŋmana ŋmana. Tiŋteeŋ zig-
ili, ka duoŋ-tabiaa faasa tuu
titel.

12

Dimiŋ ari haala yuo dɔŋɔ

1 Ŋii nɛ ku-kpuŋkpere
kubala ku lii wia nyuŋ. Ku-
kpuŋkpere-la nagɛ haal nɛ
a joŋ wii-pɔsuŋ a laalɛ, ari
niaa síi laalɛ gɛnniŋ ŋii.
Ka chɛnɛ ma hɛ u naasiŋ
bubuɔŋ, aŋ ka u chu kuori-
nyuŋ-chuulo. Nyuŋ-chuulo-
la, chɛŋwulaa fii ari balia nɛ
ba kaa ŋaa. 2 Haal-la fa kɛŋ
luoruŋ nɛ. U luoruŋ wiwii, u
faasa yiyel a wiwalimɛ duu
lul. 3 Ŋii nɛ ku-kpuŋkpere
dɔŋɔ ma ku lii wia nyuŋ.
Ku-kpuŋkpere deeŋ fa nagɛ
dimiŋ si yuga kieli nɛ a
kala fiɛsɛ ari chaliŋ. Diŋ-
la fa kɛŋ nyusuŋ balipɛ nɛ
ari nyilliŋ fii, a chu nyuŋ-
chuuluŋ balipɛ. 4 U bubuɔ-
doho yigi chɛŋwulaa sɛsi-la
batori dɔŋɔ lo ba ku tuu tel
tiŋteeŋ. Aŋ ka diŋ-la mu
chiŋ haal-la fa síi walimɛ
duu lul sipaaŋ a gbɛrɛ, di
haal-la nɛ lula, duu joŋ bile
liŋ. 5 Ŋii nɛ haal-la lul
haŋbolibie, nii-la si jaŋ beŋ
dunia niaa kala ari kpaasa.
Ŋii nɛ Wia joŋ bile kaa mu
u teeŋ a leŋ u hɔŋ u kuori-
kpasa nyuŋ, 6 aŋ ka haal-
la fá juu giriŋ, lee-la Wia si
wasa bilu lɛ. U si hɛ dimɛ
ŋii, Wia pu kudiilee tapulaa
bui ari zɔ-balia ari mahiŋ
batori.

7 Bua deeŋ lɛ laaliŋ sii
Wia-jaŋ lɛ. Wia tiŋdaari-
hiaŋ baa yirɛ Maakil ari
tiŋdaaraa dɔŋsuŋ suomi a
yuyuo diŋ-la. Ŋii nɛ diŋ-
la ari u haritooroo maa yuo.
8 Ama Maakil niaa yuo dii
diŋ-la ari u haritooroo. Ŋii
nɛ diŋ-la ari u haritooroo
bira bi di-hɔnuŋ kala kɛnɛ
Wia-jaŋ lɛ. 9 Ŋii nɛ ba
joŋ diŋ-la ari u haritooroo
a yuo ta ba lii Wia-jaŋ a ku
tuu tiŋteeŋ. U nɛ baa yirɛ
Sitaani, nii-la síi nyisɛ dunia
niaa kala. Diŋ-la fa hɛ dimɛ
faafaa kala nɛ a lii dunia di-
suomuŋ.

10 Ŋii nɛ ka mi nii yiikori-
bal kubala a lii Wia-jaŋ a
bul, “Bua-la Wia si jaŋ laa
niaa ta yie nɛ. Bua deeŋ
lɛ nɛ Wia laa u doluŋ ari u
kuoruŋ. Kirisito, nii-la Wia
si liisa, ma laa u doluŋ nɛ,
bɛɛ wiaa nii-la si joŋ cheeriŋ
pi la naaŋbiiriŋ, ba joŋu yuo
ta nɛ. U fa joŋ cheeriŋ
piba Wia sipaaŋ wiihɛyɛ ari
titaŋiŋ kala. 11 Ba yuo dii
Sitaani a tiŋ Pie-bie-la chaliŋ
wiaa, ari Wia niiŋ wialiŋ ba
fa si bula pipi niaa. Ba fa ŋaa
siri di ba kpuba a tiŋ Wia
wialiŋ lɛ nɛ. 12 Ma nialiŋ
si hɛ Wia-jaŋ, má leŋ di ma
tuɔŋ tɔrɛ. Ama ma nialiŋ
si hɛ tiŋteeŋ lɛ ari nialiŋ si
hɛ mugi-baliŋ lɛ, ma jaŋ na
hɛɛŋ. Sitaani ku tuu ma teeŋ
nɛ a faasa kɛŋ baaniŋ, bɛɛ
wiaa u jima ari u bira bi
dieni, ka di ba laa u doluŋ.”

13 Diŋ-la si na di ba joŋu
yuo ta, u ku tuu tiŋteeŋ,
ŋii nɛ u kire to haal-la
si lul haŋbolibie-la hariŋ.
14 Ŋii nɛ Wia joŋ kachuuŋ
kiŋkɛsiŋ pi haal-la, duu wuo
fi̱l a juu giriŋ tuɔŋ a kagɛ
diŋ-la lɛ. Ŋii nɛ u mu lee-la
Wia si wasa bilu lɛ. Dimɛ nɛ,
u joŋ kudiilee pu jisiŋ batori
ari lebi. 15 Ŋii nɛ liiŋ lii diŋ-
la niiŋ lɛ a nagɛ fuoŋ, a kire

to haal-la hariŋ duu pɛllɛ
joŋu. 16 Ama tiŋtee-hiliŋ ku
pɛ haal-la lɛ a joŋ fuo-la si
lii diŋ-la niiŋ lɛ kala a nyua.
17 Ŋii nɛ diŋ-la na baaniŋ
haal-la nyuŋ a mu duu kɛŋ
haal-la biiriŋ dɔŋsuŋ a yuo
laaliŋ. Haal-la biiriŋ nɛ ŋaa
nialiŋ si nii Wia niiŋ wiaa a
tutoba, a didii Yesu daŋsia,
a bul u wiaa a pipi niaa.
Ŋii nɛ diŋ-la mu chiŋ mugi-
baliŋ niiŋ.

13

Ku-la si nagɛ diŋ-la ari baga kua

1 Ŋii nɛ mi na baga kua
dɔŋɔ duu lii mugi-baliŋ tuɔŋ
a ku lii. U fa kɛŋ nyusuŋ
balipɛ nɛ, u nyilliŋ ma fa
ŋaa fii. U fa chu kuori-nyuŋ-
chuuluŋ fii u nyilliŋ fii-la lɛ.
Yiri-la u fa si kɛnɛ u nyusu-la
lɛ faa tuusɛ Wia joŋŋoo nɛ.
2 Baga ku-la mi si na fa nagɛ
kpeye nɛ, aŋ ka u naasiŋ
nagɛ lugumuŋ kiaa, u niiŋ
ma nagɛ naachigiŋ kua. Ŋii
nɛ ku-la si nagɛ diŋ-la joŋ u
doluŋ kala ari u kuori-kpasa-
la a pi baga ku-la. 3 Baga ku-
la nyusuŋ balipɛ-la dɔŋɔ fa
kɛŋ naawiil-bal nɛ si maga
duu suu, ka u bi suba. Ba
si na naawiil-la duu fiɛla,
u ŋaa dunia niaa kala wu-
kpuŋkpere. Ŋii nɛ ba sii
to u hariŋ. 4 Ŋii nɛ niaa
tuu kpirimi diŋ-la sipaaŋ a
chuɔlu, bɛɛ wiaa u fa joŋ
u doluŋ a pi baga ku-la nɛ.
Niaa bira chuɔlɛ baga ku-
la. Ŋla nɛ ba piɛsɛ dɔŋɔ a
mu tigɛ u lɛ, "Kubɛɛ nɛ kɛŋ
doluŋ a nagɛ ŋla? Kubɛɛ nɛ
jaŋ wuo kɛnu yuo yuosuŋ?"

5 Ŋii nɛ ba pi baga ku-la
woŋbiiŋ u bul babii-bal wiaa
a tutuusɛ Wia joŋŋoo. Ŋii nɛ
ba leŋu u dii doluŋ chɛŋsiŋ
mahiŋ balia ari balia. 6 U
yie tutuusɛ Wia ari u jaŋ-
niaa joŋŋoo. 7 Ŋii nɛ ba puu
woŋbiiŋ ma u kɛŋ Wia niaa
a yuo laaliŋ, a yuo diiba.
Ba fa puu doluŋ u wuo ni-
yiriba a lii ta-yiriba kala, ari
nialiŋ síi bul yiikori-yiriba a
lii tiŋtee-yiriba kala. 8 Nii-
la kala si tuo miisiŋ teŋ-la lɛ
a lii dunia di-suomuŋ, u ma
jaŋ tuu kpirimi u sipaaŋ a
chuɔlu. Pie-bie-la ba si kpua
nɛ tii teŋ-la. 9 Digilaa tiŋŋaa,
má wuoli ma digilaa a jegile
nii wiiŋ deeŋ. 10 Di ba nɛ
yuo laaliŋ dii nuu a kɛnu kaa
mu yosuŋ leriŋ, u maga duu
mu ŋaa yoŋ nɛ. Di ba nɛ
joŋ tokobii a kpu nuu, ba jaŋ
sɛnɛ joŋ tokobii a kpu tiina
maa. Nialiŋ si laa Wia wiaa
dii maga di ba nyalimɛ nɛ a
chiŋ wialiŋ ba si laa dii lɛ.

11 Ŋii nɛ mi bira na baga
kua dɔŋɔ duu lii tiŋteeŋ a
kuu lii. U fa nagɛ piese nɛ
aŋ kɛŋ nyilliŋ balia. Uu bul
wiaa a nagɛ ku-la si nagɛ
diŋ-la nɛ. 12 U ma kɛŋ
dol-la buŋbuŋ baga ku-la si
kɛnɛ nɛ a wuo didii doluŋ
u sipaaŋ. U leŋ dunia niaa
kala tuu kpirimi a chuɔlɛ
buŋbuŋ baga ku-la, ku-la fa
si kɛŋ naawiil-bal-la, ka u
fiɛlɛ. 13 U ŋaa wu-magilaa
a yugɛ. U paala leŋ nyiniŋ
lii wia nyuŋ ku tuu tiŋteeŋ,

nuu-kala na. 14 A tiŋ wu-
magila-la ba si leŋe u ŋaa
buŋbuŋ baga ku-la sipaaŋ,
baga ku-la dɔŋɔ nyisɛ dunia
niaa a hɛ, di ba joŋ kiaa mɛ,
kuŋ si nagɛ buŋbuŋ baga ku-
la, ku-la ba si kɛŋ tokobiiŋ
keri, ka u wei. 15 Ŋii nɛ ba
wuo leŋ baga ku-lia-la pi ku-
la ba si mɛ wiese duu wuo
wiaa bubul. Ŋii nɛ u wuo
leŋ ba kpu nialiŋ si bi baga
ku-la ba si mɛ ka chuɔlɛ,
16 a bira leŋ ba magilɛ nuu-
kala, nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ,
kuoroo ari summoo, nii-la
kala si tii u titia ari nii-la kala
si ŋaa yoŋ. Ba magilɛ ba
na-diiŋ nisaa lɛ koo ba tilliŋ
lɛ. 17 Nuu-kala bi kuŋ wuo
yɔɔ a bi kuŋ-kala ma wuo
yallɛ, see di ba joŋ baga ku-
la magiliŋ, koo u yiriŋ, koo
u yiri-la si magɛ ŋii a hɛ u
tiina lɛ. 18 Nuu-kala bi jaŋ
wuo jiŋ wiiŋ deeŋ bubuɔŋ,
see duu kɛŋ wu-jimiŋ. Má
leŋ di nii-la si kɛŋ wu-jimiŋ
liisi a mu yi baga kuŋ niiŋ
si magɛ ŋii. Di ŋ diisɛba,
u nagɛ nuhuobiine kialiŋ nɛ.
U kiaa niiŋ ŋaa zɔ-balidu ari
mahiŋ batori ari balidu nɛ.

14

Nialiŋ síi yi yiili-faliŋ

1 Ŋii nɛ mi beŋ a na Pie-
bie-la duu chiŋ peel kubala
nyuŋ. Peel-la yiriŋ nɛ
Zaayɔŋ. Ba di niaa buiba
zɔlɔ ari mahiŋ balia ari
banɛsɛ nɛ fa chiŋ peel-la
nyuŋ. Ba ŋmuŋsɛ Pie-bie-
la yiriŋ ari u Nyimma yiriŋ
nɛ a hɛ niaa deeŋba tilliŋ lɛ.
2 Ŋii nɛ ka mi nii nuu yiikoro
duu lii Wia-jaŋ. Yiikori-la
fa nagɛ fuonuŋ síi pɛllu nɛ
gbul gbul, koo duonuŋ síi
kpia. Yiikori-la mi si nia
ma fa naga ari niaa síi du̱
cheŋ nɛ. 3 Niaa deeŋba chiŋ
kuori-kpasa-la ari nihiasi-la,
ari kialiŋ banɛsɛ-la si weye
sipaaŋ nɛ aa yii yiili-falii
kubala. Nuu-kala bi yiil-la
wuo gunnɛ, see nialiŋ bui
buiba zɔlɔ ari mahiŋ balia
ari banɛsɛ-la duŋduŋa. Niaa
deeŋba nɛ Wia tuɔsɛ dunia
lɛ a laaba ta. 4 Ba nɛ bi
ha-chɔrumuŋ hariŋ to, aŋ bi
disinniŋ ma kɛnɛ. Ba níi to
Pie-bie-la hariŋ lee-na kala u
síi mu. Ba nɛ Wia laa sipaaŋ
liisɛ nuhuobiinee tuɔŋ, di ba
ŋaa Wia ari Pie-bie-la tuɔ-
pul tiŋŋaa 5 a bi wiaa ka
nyia.

Wia tiŋdaaraa batori bul wiaa

6 Ŋii nɛ mi bira na Wia
tiŋdaara dɔŋɔ duu fi̱l wia
nyuŋ di-bolii. U fa kori Wia
Wu-zɔmɔ-la nɛ, Wu-zɔmɔ-la
si jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
U kaa mu bula pi nuu-kala
si hɛ dunia lɛ tiŋtee kala lɛ,
ari taŋ kala lɛ, ari nialiŋ síi
bul yiikori-yiriba kala, ari ni-
yiriba kala lɛ. 7 Ŋii nɛ Wia
tiŋdaari-la bul ari yiikori-
baliŋ a bul, “Má fá Wia a
dɛnnɛ u yiri-baliŋ, bɛɛ wiaa
bua-la u si jaŋ dii dunia niaa
sariya yie nɛ. Má dɛnnu, u
nɛ ta wia nyuŋ ari tiŋteeŋ
ari mugi-baliŋ ari lii-bulluŋ
kala.”
8 Ka Wia tiŋdaari-lia-la
ma tuto a bul, “Babilɔŋ tele,
Babilɔŋ tele, ta-bal-la ba síi

yirɛ Babilɔŋ, u tele. U nɛ joŋ
u wu-bɔŋŋɔɔ a dagɛ tiŋtee
kala ba ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ.
Wu-bɔmɔ-la nagɛ siniŋ si
kɛŋ huoŋ nɛ."

9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-tori-
la ma tuto ba hariŋ, a ma
bul wiaa ari yiikori-baliŋ. U
si, "Di nuu-kala nɛ chuɔlɛ
baga ku-la ari u nagisi-la ba
si mɛ bil, a laa magil-la u
tile lɛ koo u nisaa lɛ,
10 Wia
jaŋ na baaniŋ kiŋkɛŋ u ti-
ina nyuŋ. Wia baaniŋ nagɛ
siŋ-la si kɛŋ huoŋ nɛ. Di
niaa nɛ nyua, ba yie susuu
nɛ. Ba jaŋ joŋ nyiniŋ ari
jiribiiŋ a dɔgisɛ tiina. Ba
jaŋ ŋaa ŋii Wia tiŋdaara-la
si bi disinniŋ kɛnɛ ari Pie-
bie-la sipaaŋ.
11 Nyiniŋ ari
jiribiiŋ jaŋ diiba deeŋ deeŋ,
nyiŋ-la bi jaŋ kɔ duu disa.
Niaa deeŋba bi jaŋ kɔ di ba
na wiese wiihɛyɛ ari titaŋiŋ
kala. Niaa deeŋba si chuɔlɛ
baga ku-la ari u nagisi-la ba
si mɛ bil a laa u yiriŋ magil-
la, ba bi jaŋ na wiese."

12 Bua deeŋ lɛ nɛ Wia
nialiŋ síi to Wia niiŋ a laa
Yesu Kirisito wiaa dii, u
maga di ba nyalimɛ nɛ.
13 Ka
mi nii yiikoro kubala duu
lii Wia-jaŋ aa bul, "Ŋmuŋsɛ
wiiŋ deeŋ: Nialiŋ si laa la
Tiina Yesu wiaa dii aŋ suu,
Wia jaŋ pɛba lɛ." Ŋii nɛ
Wia Diŋ-zɔŋ-la ma bul, "Wia
sɛnɛ jaŋ pɛ niaa deeŋba lɛ
di ba wuo na wiese woruŋ.
Ba bira bi jaŋ tiŋ, bɛɛ wiaa
tiŋtimii-la ba si tima ka to ba
hariŋ nɛ."

Ba kɛŋ siikɔrɔ a kaa kuŋ kiaa

14 Ŋii nɛ mi bira beŋ a na
duoŋbiliŋbaaŋ-pula, di nuu
nagɛ nuhuobiine bie a hɔŋ
duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ. U
tiina chu sɛlimɛ kuori-nyuŋ-
chuulo nɛ aŋ kori siikɔrɔ si
kɛŋ niiŋ woruŋ.
15 Ŋii nɛ
Wia tiŋdaari-la dɔŋɔ ma lii
Wia-dia tuɔŋ ku lii, a faasa
yirɛ ari yiikori-baliŋ nii-la si
hɔŋ duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ
a bul, "Kɛŋ ŋ siikɔrɔ-la a
kaa kuŋ kiaa. Bua-la si
maga di la kuŋ kiaa yie nɛ.
Kialiŋ kala si hɛ dunia lɛ si
maga di ba kuŋ, ba kala bia
nɛ."
16 Ŋii nɛ nii-la si hɔŋ
duoŋbiliŋbaaŋ-la nyuŋ kɛŋ
u siikɔrɔ-la viisi tiŋteeŋ a
kuŋ tiŋteeŋ kuŋ-kala.

17 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara
dɔŋɔ ma lii Wia-dia si hɛ
Wia-jaŋ a ku lii, a ma kori
siikɔrɔ. Siikɔrɔ-la ma kɛŋ
niiŋ nɛ woruŋ.
18 Ŋii nɛ Wia
tiŋdaara dɔŋɔ ma lii Wia-
dia koru-la sɛmɛ a ku lii.
U nɛ ŋaa Wia tiŋdaari-la si
kɛŋ nyiniŋ doluŋ. Ŋii nɛ u
yirɛ nii-la si kori siikɔrɔ-la
a bul ari yiikori-baliŋ, "Kɛŋ
ŋ siikɔrɔ-la a kaa keri tia-
la ba síi yirɛ vaiŋ-la jagisiŋ,
bɛɛ wiaa u nɛnɛ-la bia nɛ."
19-20 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
kɛŋ u siikɔrɔ-la kaa viisi
tiŋteeŋ a keri vaiŋ jagisi-la
kala. Ŋii nɛ ba paa ba kala
kaa mu hɛ bua-la ba si luo,
aa chagɛ tii-nɛnɛ-la liiŋ ba
si kaa ŋaa siniŋ. Ta-bal-la
jeeŋ hariŋ nɛ ba chagɛ tii-
nɛnɛ-la. Ba si chagɛba, lii-
la kala lii a birimɛ chaliŋ,
a tuu pipɛllɛ tiŋteeŋ a nagɛ

fuoŋ. Namaga deeŋ dagɛ ŋii Wia si na baaniŋ tiŋteeŋ niaa nyuŋ. Ŋii nɛ chal-la pɛllɛ a magɛ meel-daasiŋ zɔbalia, aŋ pɛ jila yi a magɛ nuhuobiine bɔyɛ.

15

Wia tiŋdaara-la kori nyanyal-bɔŋŋɔɔ balipɛ

1 Ŋii nɛ mi bira na kukpuŋkpere dɔŋɔ wia nyuŋ. U kɛŋmi fawulluŋ. Mi na Wia tiŋdaaraa balipɛ di ba kori nyanyal-bɔŋ-yiriba balipɛ. Di ba nɛ yuoba hɛ tiŋteeŋ lɛ dɛrɛ, Wia baaniŋ jaŋ fiɛlɛ.

2 Ŋii nɛ mi na kuŋ, u yuga a nagɛ mugi-baliŋ síi tul ŋii pal pal a chuchol nyiniŋ. Ka nialiŋ si yuo dii baga ku-la ari u nagisi-la ba si mɛ bil, ari u yiriŋ magiliŋ, mi naba di ba chiŋ mugi-bal-la síi tul pal pal sɛmɛ a kori chenniŋ Wia si joŋo piba.
3 Ŋii nɛ ba yiyii yiilaa. Yiil-la dɔŋɔ, Moosis Wia tiŋtinni-la nɛ laa sipaaŋ yii, ka yiil-la dɔŋɔ ba yiyii a didɛnnɛ Pie-bie-la. Yiila-la ba si yii nɛ ŋla:

"La Tiina Wia Wii-jaribakɔ,
wu-kpuŋkperisiŋ ari
tiŋtiŋ-balaa nɛ ŋ titiŋ.
Ŋ kɛŋ wutitii nɛ aa ŋaa
wutitiiba.
Ŋ nɛ jaŋ dii kuoruŋ a kaa mu
wuu.
4 La Tiina Wia, kubɛɛ nɛ bi
jaŋ fáŋ?
Nuu-kala jaŋ fáŋ aŋ
didɛnnɛ ŋ yiri-baliŋ.
Ŋ duŋduŋa nɛ kɛŋ tuɔpula.
Dunia niaa kala jaŋ ku
chuɔluŋ,
bɛɛ wiaa nuu-kala na ari
ŋ dii dunia niaa sariya
ari wutitii nɛ."

5 Mi si nii yiila-la dɛrɛ, mi na Wia-dia-la tutuɔbaaniŋ ba síi yirɛ lee-la si bi disinniŋ kɛnɛ, di ba suro.
6 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si kori nyanyal-bɔŋŋɔɔ balipɛ-la lii dimɛ ku lii. Ba laalɛ gɛriyuoli-zɔŋŋɔɔ síi tul nɛ, kuŋkala tuo u lɛ, a joŋ sɛlimɛ damɛrisiŋ a vɔɔ ba bɔisiŋ lɛ.
7 Ŋii nɛ kialiŋ banɛsɛla si weye dɔŋɔ joŋ sɛlimɛ gbaŋsiŋ balipɛ a pi Wia tiŋdaaraa balipɛ-la. Wia baaniŋ fa su̱ sɛlimɛ gbaŋsila nɛ. U nɛ jaŋ hɛ dimɛ a kaa mu wuu.
8 Ŋii nɛ nyuɔsuŋ tɔ Wia-dia-la kala. Wia tula ari u doluŋ nɛ ŋaa nyuɔsula hɛ dimɛ ŋii. Nuu-kala bi Wia-dia-la wuo juu, see Wia tiŋdaaraa balipɛ-la si joŋ nyanyal-bɔŋŋɔɔ balipɛla kala yuo hɛ tiŋteeŋ lɛ a dɛrɛ.

16

Gbaŋsiŋ balipɛ-la si kɛŋ Wia baaniŋ

1 Ŋii nɛ mi nii nuu yiikoro duu lii Wia-dia-la tuɔŋ. U bula pi Wia tiŋdaara-la balipɛ ari yiikori-baliŋ a bul, "Má kɛŋ gbaŋsiŋ balipɛ-la si kɛŋ Wia baaniŋ kaa mu bisa hɛ dunia lɛ."

2 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la buŋbuŋ tiina joŋ u gbaŋala Wia baaniŋ si hɛ u tuɔŋ, a kaa mu bisa hɛ dunia lɛ. U si bisa hɛ dɛrɛ, ŋii nɛ

naawiil-bɔŋŋɔɔ síi suɔra kɛŋ
nialiŋ kala si kɛŋ baga ku-
la magiliŋ, aŋ pɛ chuɔlɛ u
nagisiŋ ba si mɛ a bil.

3 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
liamiŋ joŋ u gbaŋa ari Wia
baaniŋ a kaa mu bisa hɛ
mugi-baliŋ lɛ. Ŋii nɛ mugi-
bal-la birimɛ a nagɛ nuhuo-
biine si suba chaliŋ. U si ŋaa
ŋii, kialiŋ kala si kɛŋ miisiŋ
a hɛ mugi-bal-la tuɔŋ suu.

4 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-tori-
la ma kɛŋ u gbaŋa kaa mu
a bisa hɛ fuo-biisiŋ ari fuo-
buloo lɛ. Ba kala birimɛ
chaliŋ. 5 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
la si kɛŋ liiŋ doluŋ ma bul
wiaa. U si, “La Tiina Wia,
ŋ kiaa sima nɛ di ŋ dɔgisɛ
dunia niaa. Ŋ nɛ Tuɔ-pul
Tiina, ŋ nɛ nii-la fa si hɛ
dimɛ faafaa kala ari nii-la si
hɛ dimɛ lɛɛlɛ.

6 Dunia niaa kpu ŋ niaa ari
nialiŋ fa síi bul wiaa, ŋ Diŋ-
zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba si ŋaa ŋii
nɛ tii ŋ ŋaa chaliŋ piba di
ba nyua. U maga di ba nyua
nɛ.”

7 Ŋii nɛ mi nii nuu yiikoro
duu bul wiaa. Yiikori-la lii
koru-la nyuŋ ba fa si yie kpu
pusuŋ a nyigɛ a pi Wia nɛ.
U tiina si, “Wutitii, la Tiina
Wia Wii-jaribakɔ, ŋ kɛŋ wu-
titii, wutitii woŋbiiŋ nɛ ŋ to
a didii niaa sariya ŋii.”

8 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɛsɛ-
la joŋ u gbaŋa a bisa hɛ
wii-pɔsuŋ lɛ. Ŋii nɛ wia
faasa pɔsɛ a nagɛ nyiniŋ, a
nyinyigɛ niaa. 9 Wii-pɔsuŋ si
faasa pɔsɛ a nyigɛ niaa ŋii,
ba na baaniŋ Wia nyuŋ a tu-
tuusɛ u joŋŋoo, bɛɛ wiaa ba
jima u nɛ kɛŋ doluŋ nyanyal-
yiri deeŋba kala lɛ. Ama ba
bi birima lii ba haachɛba lɛ
di ba chuɔlɛ Wia.

10 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-nɔŋ-
la joŋ u gbaŋa a bisa u
tuɔŋ kiaa a hɛ baga ku-la
lɛ, lee-la u fa síi dii kuoruŋ.
Ŋii nɛ birimiŋ tɔ lee-la kala,
ka nialiŋ kala si hɛ dimɛ
ma yaraa bibieri, ba didiŋ
ba neŋdelimee. 11 A tiŋ
ba yara-la síi wii, ari ba
naawiila-la wiaa, ba tutuusɛ
Wia joŋŋoo, nii-la si hɛ Wia-
jaŋ. Ama ba bi birima lii
ba haachɛba lɛ di ba chuɔlɛ
Wia.

12 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
du-la joŋ u gbaŋa ari Wia
baaniŋ a bisa hɛ fuo-bal
kubala baa yirɛ Yufiretis lɛ.
Ŋii nɛ fuo-la kala hu. Fuo-
la si hua, kuoro-la si lii taŋ
sɛmɛ wuo na woŋbiiŋ a to
fuo-naa-la tuɔŋ a kukɔ. 13 Ŋii
nɛ mi na jiŋ-bɔŋŋɔɔ batori
di ba nagɛ yiŋŋaa. Dɔŋɔ lii
diŋ-la lɛ, dɔŋɔ ma lii baga
ku-la lɛ, dɔŋɔ ma lii nii-la si
nyia wiaa duu bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. Ba lii
ba niiriŋ lɛ a ku lii. 14 Jiŋ-
bɔŋŋɔɔ deeŋba batori lii
Sitaani lɛ nɛ a yie ŋiŋaa wu-
kpuŋkperisiŋ. Ba nɛ gɔllɛ
dunia kuoroo kala teeŋ, a
kɛŋba hɛ dɔŋɔ lɛ baa ŋaa
siri di ba yuo laaliŋ. Tapul-
bal-la Wii-jaribakɔ si liisa di
wiaa deeŋba kala ŋaa, ba
jaŋ yuo laal-la. 15 (Má bee
na, mi jaŋ kɔ ari gaara si yie
kɔ ŋii. Wia jaŋ pɛ nii-la kala
si bi doŋ pina aŋ pɔ lɛ, nii-
la kala si laalɛ u gɛriŋ, di

niaa si u yaribiree na.) 16 Ŋii
nɛ Wia kɛŋ dunia kuoro-la
a kaa mu hilimi lee kubala
di ba yuo laaliŋ. Hiiburu
tiŋŋaa yiikoro lɛ baa yirɛ
lee-la Amagɛdɔŋ.
17 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
pɛ-la joŋ u gbaŋa, a joŋ
u tuɔŋ kiaa bisa hɛ peliŋ
lɛ. Ŋii nɛ yiikori-bal kubala
lii lee-la kuori-kpasa-la si
china Wia-dia-la tuɔŋ a bul,
"Wialiŋ didɛriŋ yie nɛ."
18 Ŋii nɛ duonuŋ liligisɛ a
kpikpia. Leriŋ kala ŋiŋaa
goŋ, ka tiŋteeŋ ma faasa
zigili. Dunia si suomo, u ha
bi ŋii zigile aŋ ka. 19 Tiŋteeŋ
si zigili ŋii, u kɛŋ ta-bal-
la kaa kpaa leree batori,
ka tiŋtee kala ta-balaa ma
titel. Ŋii nɛ Wia liise mu
yi Babilɔŋ lɛ. U dɔgisu nɛ
woruŋ a mu yi ŋii u si na
baaniŋ u nyuŋ lɛ. 20 Ŋii nɛ
tiŋteye-la liiŋ fa si gollo chu,
ba kala lɛl. Peelee ma kala
lɛl. 21 Ka duoŋ-tabii-balaa
si faasa yuŋ kiŋkɛŋ a nagɛ
nɔmuŋ-tabiaa, ba lii wia
nyuŋ ku tuu tel niaa nyuŋ
ba susuu. Wii-la fa ŋaa wu-
lɔru nɛ. Ŋii nɛ ni-kaana-la
tuusɛ Wia joŋŋoo a tiŋ duoŋ-
tabia-la wiaa.

17

Haala si hɔŋ baga kuŋ nyuŋ

1 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa
balipɛ-la si kori gbaŋsiŋ
balipɛ-la, ba tuɔŋ kubala
yirɛmi a bul, "Kɔ di mi
dagiŋ ŋii Wia si jaŋ dii ha-
chɔrumuŋ deeŋ si ŋaa wu-
liiliŋ woruŋ sariya. U nɛ
hɔŋ lee-la liiŋ si hɛ a yugɛ.
2 Dunia kuoroo ari dunia
niaa kala kɛnu ŋaa wu-liiliŋ
a kala bugi, a nagɛ ba si nyua
siniŋ."
3 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
hɛmi lɛ, ka Wia tiŋdaari-la
joŋmi kaa juu giri kubala
tuɔŋ. Ŋii nɛ mi na haal
kubala dimɛ duu hɔŋ baga
kuŋ kubala nyuŋ. Baga ku-
la kala fiɛsa nɛ. U yiraa fa
yuga nɛ, yira-la tutuusɛ la
Tiina Wia. U fa kɛŋ nyusuŋ
balipɛ nɛ, ka u nyilliŋ ma fa
ŋaa fii nɛ. 4 Haal-la laalɛ
gɛri-fiaŋ ari muɔluŋ, a hɛ
sɛlimɛ ari tabii-tulaa. U fa
kori sɛlimɛ nyunyuala nɛ.
Wu-bɔŋŋɔɔ ari wu-liili-la u
síi ŋaa su̱ nyunyuala-la, 5 ka
ba ŋmuŋsɛ yiri-kpuŋkpere
a hɛ u tile lɛ. Yiri-la ba
si ŋmuŋsa hɛ u tile lɛ nɛ
ŋla, "Babilɔŋ ŋaa ta-bal nɛ.
Nialiŋ kala si hɛ dunia lɛ
aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ari ha-
chɔrumɔɔ kala, u nɛ ŋaa
ba naaŋ." 6 Ŋii nɛ ka mi
na haal-la duu nyua Wia
niaa ari nialiŋ ba si kpua
a tiŋ Yesu wiaa ba chaliŋ.
Haal-la si nyua chal-la yuga
ŋii, u bugi. Mi si nau
ŋii, u ŋaami wu-kpuŋkpere
kiŋkɛŋ kiŋkɛŋ.
7 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
piɛsɛmi a bul, "Bɛɛ kuŋ
nɛ tii wiiŋ deeŋ ŋaa wu-
kpuŋkpere ŋ lɛ? Haal-la si
jil baga ku-la si kɛŋ nyusuŋ
balipɛ ari nyilliŋ fii-la ŋaa
ha-kpuŋkpere nɛ. Mi jaŋ
dagiŋ u bubuɔŋ. 8 Baga ku-la
ŋ si na nɛ fa hɛ dimɛ buŋbuŋ
aŋ bira tuo. U jaŋ lii buɔtuo-

luŋii-la tuɔŋ ku lii a mu suu.
Di dunia niaa dɔŋsuŋ nɛ na
baga ku-la, u jaŋ ŋaaba wu-
kpuŋkpere, bɛɛ wiaa u fa hɛ
dimɛ buŋbuŋ aŋ bira tuo, aŋ
saa jaŋ bira kɔ. Wiiŋ deeŋ
jaŋ ŋaa nialiŋ si hɛ dunia
lɛ, ka ba yiraa tuo miisiŋ
teŋ-la Wia si ŋmuŋsa a chiŋ
dunia di-suomuŋ lɛ. 9 Nii-
la si kɛŋ wu-jimiŋ nɛ jaŋ
wuo jiŋ wiiŋ deeŋ bubuɔŋ.
Nyusuŋ balipɛ-la ŋaa peelee
balipɛ nɛ. Ba nyuŋ nɛ
haal-la hɔŋ. Nyusuŋ balipɛ-
la ma ŋaa kuoroo balipɛ
nɛ. 10 Kuoroo balipɛ-la tuɔŋ
banɔŋ nɛ suba, dɔŋɔ nɛ dii
kuoruŋ lɛɛlɛ, aŋ ka dɔŋɔ-la-
na ha bi kuoruŋ die. Di u
ma nɛ ku dii kuoruŋ, u bi
jaŋ hɛ dimɛ a dieni. 11 Baga
ku-la-na fa si hɛ dimɛ aŋ
bira ku tuo, u ma ŋaa kuoro
nɛ. U pɛ balipɛ-la lɛ ba ŋaa
chori, ama u fa hɛ kuorie-
la balipɛ tuɔŋ nɛ. U ma jaŋ
suu. 12 Nyilli-la fii ŋ si na
ŋaa kuoroo fii nɛ, ama ba-
na ha bi kuoruŋ die. Ba di
baga ku-la jaŋ dii kuoruŋ,
ama ba bi jaŋ dii kuoruŋ
a dieni. 13 Kuoroo deeŋba
kala kɛŋ nii-bala nɛ, a joŋ
dol-la ba si kaa bibeŋ niaa
a pi baga ku-la. 14 Ba di
Pie-bie-la jaŋ yuo dɔŋɔ, ama
Pie-bie-la jaŋ yuo diiba, bɛɛ
wiaa u nɛ ŋaa nialiŋ kala
si beŋ niaa kuhiaŋ, a kɛŋ
kuoroo kala ma doluŋ. Ba
di u haritooroo nɛ jaŋ yuo
diiba. Niaa deeŋba nɛ ŋaa
nialiŋ Wia si yira aŋ liisɛ, ba
ŋaa ni-titiiba."
15 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
bira dagɛmi lii-la ha-chɔruŋ-
la fa si hɔŋ u nyuŋ bubuɔŋ.
U bula di lii-la mi si na
ŋaa nuhuobiinee ari ni-daŋ
si lii ta-yiriba ari tiŋtee-
yiriba kala aa bul yiikori-
yiriba kala. 16 Nyilli-la fii ma
mi si na, ba di baga ku-la
jaŋ bɛrɛ ha-chɔruŋ-la. Ba
jaŋ wuri ha-chɔruŋ-la kiaa
ta duu kɛŋ yaribiree. Ba
jaŋ chaŋ u namia aŋ leŋ
di nyiniŋ dii u haŋgbelee.
17 Wia ŋaa ba kɛŋ nii-bala nɛ
a ŋiŋaa wii-la u si cho. Ŋii nɛ
tii ba ŋaa ŋii. Ba joŋ dol-la
ba si kɛnɛ a bibeŋ niaa a pipi
baga ku-la. Ba jaŋ bibeŋ ku-
la, see di wialiŋ kala Wia si
bula ŋaa dɛrɛ. 18 Ŋii nɛ Wia
tiŋdaari-la bira bul di haal-
la mi si na ŋaa ta-bal nɛ. Ta-
baliŋ deeŋ kɛŋ doluŋ a bibeŋ
kuoro-la si hɛ dunia lɛ.

18

Babilɔŋ tele

1 Wiaa deeŋba kala si ŋaa
bal, mi bira na Wia tiŋdaara
dɔŋɔ duu lii Wia-jaŋ a ku
tuu tiŋteeŋ. U faasa kɛŋ
doluŋ, ka u pulumuŋ leŋ
dunia kala pullɛ. 2 Ŋii nɛ
u faasa yirɛ a bul, "Babilɔŋ
tele, ta-bal-la tele. Dimɛ nɛ
jiŋ-bɔŋŋɔɔ ari diibiisiŋ ba
si kisɛ kala hɛ. 3 Babilɔŋ
niaa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ a yugɛ
nɛ. Ba dagɛ dunia niaa, ba
ma ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ. Dunia
kuoroo ma kɛŋba ŋiŋaa wu-
liiliŋ. Dunia bayalaa ma to
ba hariŋ a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ
a nina moribiee woruŋ."

4 Wia tiŋdaari-la si bul wiaa deeŋba dɛrɛ, mi bira nii nuu yiikoro duu lii Wia-jaŋ aa bul,

“Mi niaa, má sii Babilɔŋ lɛ,
di ŋii dee ma jaŋ pɛ ŋiŋaa wu-bɔmɔ-la ba síi ŋaa.
Di ma nɛ ŋaa ŋii, mi jaŋ pɛ dɔgisɛma ari mi síi chɛ di mi dɔgisɛ Babilɔŋ niaa ŋii.
5 Ba wu-bɔŋŋɔɔ yuga nɛ Wia sipaaŋ,
ŋii nɛ tii Wia ha bi ba wiaa yua.
6 Wialiŋ ba si ŋaama lɛ, má ma joŋo ŋaaba lɛ,
a ti̱ŋ ma chimiŋ naaŋsiiŋ bulia.
Gbaŋa-la ba si kaa ŋaa siniŋ pima ma nyua,
má ma kɛŋ u titia a ŋaa siniŋ naaŋsiiŋ bulia piba di ba nyua.
7 Ba yie kɛŋ ba titia yugɛ nɛ, a nii sima, a bibɛsɛ ba titia lɛ,
ŋii wiaa má dɔgisɛba woruŋ, di ba na hɛɛŋ a yiyel,
di hɛɛ-la magɛ ŋii ba fa síi nii sima.
Ba yie biinɛ di ba nagɛ kuoroo nɛ,
tuɔ-cheeŋ bi jaŋ kɛŋba a nagɛ yo-haala.
Ba bul ba bi jaŋ kɔ di ba yele da.
8 Ŋii wiaa nɛ tii nyanyal-bɔŋŋɔɔ jaŋ kɛŋba chɛ-bala leŋ leŋ.
Ba jaŋ yel ba niaa yoho, di losuŋ ma kɛŋba, ka nyiniŋ ma diiba.
Wiaa deeŋba kala jaŋ ŋaa,
bɛɛ wiaa la Tiina Wia kɛŋ doluŋ.
U jaŋ dii ba sariya.”

9 Ŋii nɛ dunia kuoro-
la si to ba hariŋ a ŋiŋaa
ba-chɔruŋ ari ha-chɔruŋ
wuŋaalaa a pɛ ninii sima,
ba tuɔŋ jaŋ chei. Di ba nɛ
na di nyiniŋ ka diiba, ba jaŋ
ŋmoo niiŋ vil vil. 10 Di ba
nɛ beŋ hɛɛ-la taŋ-la niaa síi
na, fawulluŋ jaŋ kɛŋba. Ba
jaŋ chiŋ di-bolii a bibenu a
bul, “Ou, ou ta-baliŋ deeŋ,
ta-bal-la ba síi yirɛ Babilɔŋ,
u bi diene ka ba dɔgisɛ u
niaa ba suu.”

11 Dunia bayalaa yiyel
Babilɔŋ niaa wiaa, bɛɛ
wiaa nuu-kala tuo a biraa
yɔɔ ba kiaa. 12 Kialiŋ ba
síi yallɛ nɛ ŋla: Sɛlimɛ,
hɔɔŋ, tabii-tulaa, gɛri-yuoli-
zɔŋŋɔɔ, muɔlaa, gɛripɛ-fula-
fula biisiŋ, gɛripɛ-fiɛsiŋ,
ari daasi-la kala yalliŋ si
hɛyɛ, ari kialiŋ kala ba si
kɛŋ batuŋ nyilaa ŋaa, ari
kialiŋ kala ba si kɛŋ daa-
la yalliŋ si hɛyɛ saa, ari
kɔliiŋ, ari kialiŋ ba si kɛŋ
hɔɔŋ ŋaa, ari lokuŋbuiaa.
13 Ku-suɔ-siŋ ba si joŋo
guoli kudiilee tuɔŋ u siŋ,
tulaaliba, tii-keliŋ suɔra si
sima, si-duoruŋ, nuuŋ, muŋ-
zɔmuŋ, folimiaa, nɛsiŋ, ari
piesee, ari janiŋ, ari janiŋ
torukoba, ari yosuŋ. 14 Ŋii
nɛ ba bira bul a tigɛ taŋ-
la niaa lɛ, “Ku-zɔmɔ-la kala
ma fa síi hiɛnu, ma telba
kala lɛ, ma ku-zɔŋ-zɔŋ-na
kala ari ma sima-la kala ma
fa síi nii, ba bira tuo. Ma
bira bi jaŋ kɔ di ma naba.”

15 Bayalia-la kala fa si yallɛ
kiaa pi Babilɔŋ niaa a na
moribiee, ba jaŋ fá fawulluŋ
a tiŋ hɛɛ-la wiaa Babilɔŋ
niaa síi na. Ba kala jaŋ
chiŋ di-bolii a faasa ŋmoo
niiŋ a yele bubul, 16 “Ou,
ou, ta-baliŋ deeŋ fa zɔmɔ a
kɛŋ ku-zɔŋŋɔɔ maa. U niaa
fa lilaalɛ gɛri-yuoli-zɔŋŋɔɔ,
ari muɔlaa, ari gɛri-fiɛsiŋ, a
lilaalɛ sɛlimɛ ari tabii-tulaa.
17 U bi diene ka kiaa deeŋba
kala chei ŋ teeŋ.” Ŋii nɛ
nialiŋ síi duori liiŋ dabori-
bala-la síi vɛŋ mugi-baliŋ
tuɔŋ kuhiasiŋ, ari nialiŋ síi
tiŋ daboro-la tuɔŋ, ari nialiŋ
síi juu liiŋ daborusuŋ aa
mu leree, ari nialiŋ kala si
chɛ kiaa mugi-baliŋ tuɔŋ
di ba na moribiee, 18 niaa
deeŋba kala chiŋ di-bolii nɛ
a bibeŋ. Ba na Babilɔŋ duu
dii nyiniŋ. Ŋii nɛ ba ŋmoo
niiŋ a yel a bul, “Ta bɛɛ nɛ fa
nagɛ ta-baliŋ deeŋ?” 19 Ŋii
nɛ ba yel a ŋaa hagila hihɛ
ba nyusuŋ lɛ a bul, “Ou, ou,
ta-baliŋ deeŋ lɛ nɛ nialiŋ
kala fa si kɛŋ liiŋ daborusuŋ
to a jigi. Má bee na, u bi
diene ka kialiŋ kala u fa si
kɛnɛ chei. 20 Ma nialiŋ si
hɛ Wia-jaŋ lɛ, má jujuɔsɛ
Babilɔŋ wiaa. Ma Wia niaa
ari Wia naŋzɔɔba ari nialiŋ
fa síi bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-
la doluŋ lɛ, má jujuɔsɛ. Wia
joŋ ma chimiŋ a joŋo ti̱ŋ
Babilɔŋ nɛ.”

21 Ŋii nɛ Wia tiŋdaara
dɔŋɔ, u dolie nɛ woruŋ, u
joŋ tabii-bal a joŋo yuo hɛ
mugi-baliŋ lɛ. Tabii-la fa
yuga a nagɛ nɔmuŋ nɛ. U
si joŋ tabii-bal-la a yuo ŋii, u
bul, “Ŋii titia nɛ ba jaŋ ŋaa
Babilɔŋ. Ba jaŋ joŋ Babilɔŋ,
ta-bal-la a yuo ta ari doluŋ.
U jaŋ lɛl dunia lɛ. 22 Ba bira
bi jaŋ nii cheŋ-duduuroo
di baa du̱, ŋmuluŋ ŋmiiraa
ma bira bi jaŋ ŋmuŋmuu.
Saaraa ari gɛripɛ-yuoroo ma
jaŋ bira tuo u lɛ. Niaa bira
bi jaŋ nunɔŋ munuŋ u lɛ.
23 Chaanaa ma bira bi jaŋ
chaanɛ u tuɔŋ. Baalaa ari
haalaa bira bi jaŋ jaa dɔŋɔ.
Babilɔŋ bayalaa nɛ fa ŋaa ni-
balaa dunia deeŋ lɛ, aŋ ka
ba kɛŋ daalusuŋ aa ŋaa wu-
bɔŋŋɔɔ aa nyisɛ dunia niaa
kala. 24 Babilɔŋ lɛ nɛ ba kpu
nialiŋ fa síi bul wiaa, Wia
Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, a kpu
Wia niaa maa, a bira kpu
nialiŋ dɔŋsuŋ si hɛ dunia
lɛ.”

19

Pie-bie-la ha-jaari gbiele

1 Wiaa deeŋba kala si ŋaa
hariŋ, ŋii nɛ mi nii goŋ Wia-
jaŋ lɛ. Goŋ-la nagɛ ni-daŋ
yiikoroo nɛ aa bul wiaa. Ba
si, “Haleluya, la Tiina Wia
kɛŋ doluŋ duu laala ta. U
nɛ kɛŋ yiriŋ ari doluŋ. 2 Má
leŋ di la dɛnnu, bɛɛ wiaa u
kɛŋ wutitii nɛ a kaa dii niaa
sariya. U dii ha-chɔruŋ-bal-
la sariya. Ha-chɔruŋ-bal-la
nɛ faa ŋaa wu-liiliŋ, a chei
dunia niaa kala. U si kpu
Wia tiŋtinnaa ŋii, ŋii titia nɛ
Wia ma dɔgisu.”

3 Ŋii nɛ ba bira heele
bul, “Haleluya, nyiŋ-la síi dii
haal-la, u nyuɔsuŋ nɛ jil wia

nyuŋ a kaa mu wuu.” 4 Ŋii
nɛ nihiasiŋ mara ari banɛsɛ-
la ari kialiŋ banɛsɛ si weye
tuu kpirimi a chuɔlɛ Wia. U
fa hɔŋ u kuori-kpasa nyuŋ
nɛ. Ŋii nɛ ba bul, “Ami,
Haleluya!” 5 Ŋii nɛ nuu
yiikoro lii Wia kuori-kpasa-
la sɛmɛ a heele bul, “Ma
Wia tiŋtinnaa kala ari ma
nialiŋ kala síi fáu, nihiasiŋ
ari haŋbiisiŋ kala, má leŋ di
la dɛnnɛ Wia. U nɛ tiila.”
6 Ŋii nɛ mi bira nii ni-daŋ
yiikoro. Yiikori-la fa nagɛ
fuo-balaa síi pɛllu nɛ gbul
gbul. U bira nagɛ duonuŋ
síi kpia ŋmana ŋmana aŋ
pɛ liligisɛ. Ŋii nɛ yiikori-
la heele bul, “Haleluya, la
Tiina Wia Wii-jaribakɔ dii u
kuoruŋ nɛ. 7 Má leŋ di la
jujuɔsɛ a yirɛ u yiri-baliŋ a
dɛnnu woruŋ. Bua-la Pie-
bie-la si jaŋ jaa haala yie nɛ.
Haal-la ma si jaŋ jaau ŋaa
siri nɛ. 8 Ba joŋ gɛri-yuoli-
zɔŋ a laalɛ haal-la. Gɛri-la
tula zɔmɔ. Kuŋ-kala tuo u
lɛ. Gɛri-yuoli-zɔŋ-la haal-la
si laala ŋaa Wia niaa tuɔ-pul
wu-ŋaalaa nɛ.”

9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la
bula pimi a bul, “Ŋmuŋsɛ
wiiŋ deeŋ, ari Wia jaŋ pɛ
nialiŋ ba si yira di ba
ku gbieli Pie-bie-la ha-jaari
gbiele a dii kudiilee dimɛ.”
Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-la bula
pimi a bul di Wia niiŋ wu-
tɛŋŋɛ nɛ ŋii. 10 Ŋii nɛ mi tuu
kpirimi di mi chuɔlu, ama u
bula pimi di mi sí ŋii ŋaa, di
la kala ŋaa tiŋtinnaa a tima
pipi Wia, la di nialiŋ kala síi
to wialiŋ Yesu si bula. Ŋii
nɛ u bula pimi di mi chuɔlɛ
Wia. Di nialiŋ kala síi bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, wialiŋ titia nɛ Yesu dagɛ.

Ja-pula jijilli-la

11 Ŋii nɛ mi na Wia-jaŋ
duu suro. Mi beŋ a na ja-
pula di nuu jila. Nii-la si jila
yiriŋ nɛ Ni-tɛŋŋɛ ari Wutitii
Tiina. U dii niaa sariya ari
wutitii, a kɛŋ wutitii ma yuo
laaliŋ. 12 U siaa kala chu-
chol a nagɛ nyiŋ-geliŋ, aŋ ka
u chu kuori-nyuŋ-chuuluŋ a
yugɛ. Ba ŋmuŋsɛ u yiriŋ hɛ
nyuŋ-chuulu-la lɛ. Nuu-kala
bi yiri-la jiŋ see u titia. 13 U
laalɛ gɛri-la chaliŋ si misa
nɛ. Ba kɛŋ nii-la kaa yirɛ
Wia Niiŋ Wiaa. 14 Wia-jaŋ
laali-yuoroo ma laalɛ gɛri-
fula-fula biisiŋ nɛ. Ba ma
jil ja-pulluŋ a tuto u hariŋ
nɛ. 15 Ŋii nɛ tokobiiŋ lii nii-
la si jil jaaba niiŋ lɛ a ku
lii, a kɛŋ niiŋ woruŋ nya-
gaga. Tokobii-la nɛ u jaŋ kaa
ta dunia niaa kala kpu. U
jaŋ kɛŋ kpaasa a kaa beŋ
dunia niaa. La Tiina Wia
Wii-jaribakɔ kɛŋ baaniŋ nɛ
dunia niaa nyuŋ. U baaniŋ
jaŋ sii ba nyuŋ woruŋ. Niaa
chaliŋ jaŋ lii ari ba si yie
chagɛ tii-nɛnɛɛ liiŋ ŋii. 16 Ba
ŋmuŋsɛ u yiriŋ nɛ a hɛ gɛri-
duduoŋ-la u si laala lɛ ari u
naapuiŋ lɛ. U yiriŋ nɛ ŋla:
“Kuoroo kala Kuoro ari la
tiinaba kala Tiina.”

17 Ŋii nɛ aŋ ka mi na Wia
tiŋdaaru kubala duu chiŋ
wii-pɔsuŋ lɛ. Ŋii nɛ u faasa
yirɛ diibiisi-la kala síi fi̱l wia
nyuŋ di-bolii di ba ku pɛ

dɔŋɔ lɛ a dii kudiile-la Wia
si jaŋ joŋo piba. Kudiile-
la jaŋ yugɛ lee-la. 18 U
yirɛba di ba ku dii kuoroo
namia, ari laali-yuori-hiasiŋ
namia, ari ni-duoruŋ namia,
ari janiŋ namia, ari nialiŋ
si jila namia, ari nuhuobiine
namia, nialiŋ si tii ba titia
ari nialiŋ si ŋaa yosuŋ, ari
nihiasiŋ ari haŋbiisiŋ kala.
19 Ŋii nɛ mi na baga ku-
la ari dunia kuoroo ari ba
laali-yuoroo di ba hilime di
ba yuo nii-la si jil jɔɔ-la
ari u laali-yuoroo. 20 Nii-
la si jil jɔɔ-la ari u laali-
yuoroo yuo dii baga ku-la a
kɛnu. Ba bira kɛŋ nii-la si
nyia wiaa ari uu bul wiaa,
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ. U
nɛ fa ŋaa wu-magilaa baga
ku-la sipaaŋ a wuo nyisɛ
nialiŋ ba si kɛŋ baga ku-la
yiriŋ magilɛba, ari nialiŋ síi
chuɔlɛ baga ku-la nagisiŋ ba
si mɛ bil. Ba joŋ niaa deeŋba
baliamiŋ a yuo ta ba ku tuu
juu Wia nyiniŋ, nyiŋ-la síi
dii a nagɛ jiribiiŋ. 21 Ka nii-
la si jil jɔɔ-la kɛŋ tokobii-la
si lii u niiŋ lɛ kaa kpu ni-
kaanaa. Diibiisiŋ loriki ba
naŋpiliŋ kala.

20

Nialiŋ si beŋ dunia niaa jisiŋ bui

1 Ŋii nɛ mi na Wia
tiŋdaara duu lii Wia-jaŋ a ku
tuu tiŋteeŋ, a kori buɔtuo-
luŋii-la boribiiŋ ari chɔruŋ-
bal kubala. 2 Ŋii nɛ u kɛŋ
diŋ-la, diŋ-la fa si hɛ dimɛ
buŋbuŋ, a vɔbu bil jisiŋ bui.
Diŋ-la nɛ ŋaa Sitaani. 3 Ŋii
nɛ Wia tiŋdaari-la joŋ diŋ-la
a yuo hɛ buɔtuo-la lɛ a kaa
tɔ, a magilɛ buɔtuo-la niiŋ,
di nuu sí wuo kaa suri. Ba
kɛŋ diŋ-la kaa tɔ duu bira
sí dunia niaa nyisu, see di
jisiŋ bui-la bala. Di jisiŋ bui-
la nɛ bala, ba jaŋ kɛnu puri
muapilii.

4 Ŋii nɛ mi na kuori-
kpasinniŋ di niaa hɔŋ ba
nyuŋ. Niaa deeŋba nɛ Wia
piba doluŋ di ba dii dunia
niaa sariya. Ŋii nɛ aŋ ka
mi na niaa diŋsiŋ. Niaa
deeŋba nɛ faa bul wutitii-
la Yesu fa si daga a pi niaa,
aŋ pɛɛ bul Wia niiŋ wiaa.
Ŋii nɛ ba kpuba a keri ba
nyusuŋ. Niaa deeŋba-na fa
bi baga ku-la ka chuɔlɛ nɛ.
Ba bi ku-la ba si mɛ u nagu
maa chuɔlɛ. Ba bi baga ku-
la magiliŋ kɛnɛ ba tilliŋ lɛ
koo ba nisaa lɛ. Niaa deeŋba
suba, ama ba sii suuŋ lɛ
di ba di Kirisito dii kuoruŋ
a beŋ dunia niaa jisiŋ bui.
5 Nialiŋ si laa sipaaŋ sii suuŋ
lɛ nɛ ŋla. Nialiŋ si suba, ni-
kaanaa bi jaŋ sii suuŋ lɛ, see
di jisiŋ bui-la yie. 6 Nialiŋ si
laa sipaaŋ sii suuŋ lɛ, ba bi
disinniŋ kɛnɛ. Wia jaŋ pɛba
lɛ. Niaa deeŋba suu bala nɛ.
Ba bira bi jaŋ suu. Suu-lia-
la ma bi jaŋ wuoba. Ba jaŋ
chiŋ Wia ari Kirisito sipaaŋ
a laa niaa nyuŋ a tima piba.
Ba di Kirisito jaŋ beŋ dunia
niaa jisiŋ bui.

Ba joŋ Sitaani hɛ nyiniŋ lɛ

7 Di jisiŋ bui-la nɛ kiele, ba
jaŋ liisɛ Sitaani sarika-la lɛ.

8 U jaŋ ku lii a nyisɛ dunia
niaa si hɛ tiŋteeŋ sɛmɛ-na
kala lɛ di ba yuo laaliŋ. Gɔg
ari Magɔg niaa nɛ ŋii. Ba
yuga a magɛ fuoŋ niiŋ hagili-
buŋbuguloo nɛ mɛmɛ. 9 Gɔg
ari Magɔg niaa jaŋ duurɛ
dunia kala a mu golli lee-
la Wia niaa si hɛ, ari taŋ-la
Wia si cho. Ŋii nɛ nyiniŋ
lii wia nyuŋ a ku tuu dii ba
kala. 10 Sitaani nɛ nyisɛ Gɔg
ari Magɔg niaa hɛ di ba yuo
Wia niaa. Ŋii nɛ ba joŋu a
yuo hɛ nyiniŋ síi dii a nagɛ
jiribiiŋ lɛ. Baga ku-la ari nii-
la si nyia wiaa ari uu bul
wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ
lɛ, ma hɛ dimɛ. Ba jaŋ na
hɛɛŋ wiihɛyɛ ari titaŋiŋ kala
a kaa mu wuu.

Ba dii dunia niaa sariya

11 Ŋii nɛ ka mi na kuori-
kpasi-bal ku-pula duu china.
Nuu nɛ hɔŋ u nyuŋ. Ŋii
nɛ mi na di tiŋteeŋ ari wia
nyuŋ kala lɛlɛ nii-la siiŋ lɛ.
Ba bira bi lee kɛnɛ. 12 Ŋii nɛ
ka mi na nialiŋ si suba, nihi-
asiŋ ari haŋbiisiŋ kala, di ba
chiŋ kuori-kpasa-la sipaaŋ.
Ŋii nɛ ba suri tenniŋ yugɛ, a
bira suri teniŋ dɔŋɔ. Miisiŋ
teniŋ nɛ ŋii. Nialiŋ si kɛŋ
miisiŋ Wia teeŋ yiraa nɛ hɛ
u tuɔŋ. Tenni-la dɔŋsuŋ lɛ
nɛ ba ŋmuŋsɛ nuu-kala si hɛ
dunia lɛ wu-ŋaalaa hɛ. Nuu-
kala si ŋaa wiaa magɛ ŋii nɛ,
ba jaŋ beŋ a ṯimu. 13 Ŋii nɛ
mugi-baliŋ kɛŋ nialiŋ kala si
suu u tuɔŋ ku lii. Nialiŋ kala
ma si hɛ lɛlɛɛ-jaŋ ari Wia
nyiniŋ tuɔŋ, ba kala ku lii.
Ŋii nɛ ba beŋ tenni-la tuɔŋ
a na wialiŋ kala ba si ŋaa
dunia lɛ a dii ba sariya. 14 Ŋii
nɛ ba joŋ suuŋ ari lɛlɛɛ-jaŋ
a yuo hɛ nyiŋ-bal-la lɛ. Nii-
la kala si jaŋ juu nyiŋ-bal-
la tuɔŋ, u suu-liamiŋ nɛ ŋii.
15 Di nuu-kala yiriŋ nɛ tuo
miisiŋ teŋ-la tuɔŋ, ba yie
joŋu yuo hɛ nyiŋ-bal-la tuɔŋ
nɛ.

21

Wia-jaŋ falii-la ari tiŋtee-falii-la

1 Ŋii nɛ mi na Wia-jaŋ ku-
falii ari tiŋtee-falii. Buŋbuŋ
kialaa kala dɛrɛ nɛ. Mugi-
baliŋ kala tuo tiŋtee-falii-la
lɛ. 2 Ŋii nɛ mi na ta-falii-
la Wia si ŋaa di u lii Wia-
jaŋ a ku tuu tiŋteeŋ. Taŋ-
la baa yiru Jerusalɛm nɛ. U
bi disinniŋ kɛnɛ. Wia kpiɛru
ari ba si yie kpiɛrɛ haala ŋii
a kaa mu pi u bala. 3 Ŋii
nɛ aŋ ka mi nii nuu yiikoro
duu lii kuori-kpasa-la sɛmɛ a
faasa bul di má bee na, lɛɛlɛ
Wia kɔ nuhuobiine teeŋ nɛ.
U jaŋ hɔŋ ba tuɔŋ. Ba nɛ
jaŋ ŋaa u niaa. U titia jaŋ
hɔŋ ba teeŋ a ŋiŋaa ba Wia.
4 U jaŋ fiisɛ ba sii-liiriŋ kala
ta. Ba bira bi jaŋ suu, ba
tuɔŋ bira bi jaŋ chei. Ba bira
bi jaŋ yel a bira bi jaŋ na
hɛɛŋ, bɛɛ wiaa wu-binia-la
kala bala nɛ.
5 Ŋii nɛ nii-la si hɔŋ kuori-
kpasa-la nyuŋ bul di má bee
na, mi ŋaa kuŋ-kala birimɛ
ku-falii nɛ. Ŋii nɛ u bira bula
pimi di mi ŋmuŋsɛ wiaa
deeŋba u si bula, bɛɛ wiaa
ba kala ŋaa wutitii nɛ. Niaa
jaŋ wuo laaba dii. 6 Ŋii

nɛ u bula pimi a bul, "Wii-
kala dɛrɛ nɛ. Mi nɛ ŋaa
Alifa ari Omega. Mi nɛ ŋaa
nii-la fa si hɛ dimɛ buŋbuŋ
ari nii-la si jaŋ hɛ dimɛ
dunia didɛriŋ. Nii-la kala
lii-nyuasuŋ si kɛnɛ, mi jaŋ
ŋaa lii-la si pi niaa miisiŋ
pu pɛi.
7 Nii-la kala si wuo
yuo dii Sitaani jaŋ na kiaa
deeŋba kala. Mi jaŋ ŋaa u
Wia, u ma jaŋ ŋaa mi bii.
8 Ama nialiŋ si ŋaa fawu-
luba, ari nialiŋ si bi yarida
kɛnɛ, ari disiŋ ŋaaraa, ari
ni-kpuuraa, ari nialiŋ síi ŋaa
wu-liiliŋ, ari nialiŋ si kɛŋ
daalusuŋ aa ŋaa wu-bɔŋŋɔɔ,
ari vui-kpaaraa, ari nialiŋ
kala síi nyia wiaa, ba jaŋ
joŋba hɛ nyiniŋ síi dii a nagɛ
jiribiiŋ. Ba jaŋ suu suu-
liamiŋ nyiŋ-la tuɔŋ."

Jerusalɛm falii-la

9 Ŋii nɛ Wia tiŋdaaraa
balipɛ-la si kori gbaŋsiŋ
balipɛ-la si suo ari nyanyal-
bɔmɔ-la balipɛ ku bula pimi
di mi kɔ, duu dagɛmi haal-
la Pie-bie-la si jaŋ jaa.
10 Ŋii
nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la ku hɛmi
lɛ, ka u joŋmi kaa jil peel-
bal kubala nyuŋ. U leŋie
nɛ woruŋ. Ŋii nɛ u dagɛmi
taŋ-la si bi disinniŋ kɛnɛ
baa yirɛ Jerusalɛm. Wia
leŋ u lii Wia-jaŋ kuu tuu
tiŋteeŋ.
11 Taŋ-la pullɛ ari
Wia si pullɛ ŋii, a tutul ari
naŋkpachil-zɔŋŋɔɔ ŋ si bi
na tɛtɛ, a bira tutul ari tabiiŋ
si nagɛ beenaŋtirɛ.
12 Taŋ-la
kɛŋ kɛrɛ-bal kubala. U leŋie
nɛ woruŋ a kɛŋ boiŋniiriŋ
fii ari balia a golli. Wia
tiŋdaaraa fii ari balia chiŋ
boye-la lɛ, ka ba ŋmuŋsɛ
Iziral naabalimaba fii ari
balia-la yiraa hɛ boye-la lɛ.
13 Taŋ-bubuɔŋ ari taŋ-nyuŋ
kɛŋ boyee batori batori, ta-
sɛsiŋ ma kɛŋ batori batori.
14 Kɛrɛ-la geŋtine ba bil
tabiaa fii ari balia nɛ. Tabia-
la lɛ ba ŋmuŋsɛ Pie-bie-
la naŋzɔɔba fii ari balia-la
yiraa nɛ hɛba lɛ.

15 Wia tiŋdaari-la si bul
wiaa mi teeŋ kori sɛlimɛ
daaŋ nɛ duu kaa magisɛ ta-
bal-la ari u boiŋniiri-la ari
u kɛrɛsiŋ.
16 Taŋ-la jaliŋ
ari u duomuŋ kala magɛ
dɔŋɔ nɛ. Ŋii nɛ u magisɛ
taŋ-la ari sɛlimɛ daa-la duu
ŋaa meel-daasiŋ bui ari zɔ-
banɔŋ. U duomuŋ ari u
jaliŋ ari u leŋiŋ kala magɛ
dɔŋɔ nɛ.
17 Wia tiŋdaari-la
magisɛ taŋ-la kɛrɛ-la ma nɛ.
U leŋiŋ ŋaa naakieliŋ mahiŋ
batori ari fii ari balia nɛ.
Nuhuobiine síi magisɛ kiaa,
ŋii titia nɛ Wia tiŋdaari-
la ma magisɛ.
18 Ba kɛŋ
tabii-pulluŋ nɛ saa kɛrɛ-
la, aŋ ka taŋ-la kala ŋaa
sɛlimɛ, a kala chaanɛ a nagɛ
beenaŋtirɛ. Kuŋ-kala tuo u
lɛ.
19 Taŋ-la kɛrɛ-la geŋtine-
la tabiaa kala ŋaa tabii-
zɔmɔ nɛ a tutul. Buŋbuŋ
kua yiriŋ nɛ jasipa, liamiŋ
kua ma yiriŋ nɛ saafaya,
torimuŋ kua ma yiriŋ nɛ
agɛt, nɛsɛmiŋ kua ma yiriŋ
nɛ ɛmɛralidi,
20 nɔŋ kua
yiriŋ nɛ ɔnis, dumuŋ kua
yiriŋ nɛ kaanɛliaŋ, pɛmiŋ
kua yiriŋ nɛ kirasɔlati,
chorimuŋ kua ma ŋaa bɛril,

nibimiŋ kua ma yiriŋ nɛ
topas, fiimiŋ kua yiriŋ nɛ
kirasɔpilis, fii ari kuŋ kua
yiriŋ nɛ jasinis, ka fii ari
baliamiŋ kua nɛ yiriŋ nɛ
amɛtis. 21 Boye-la fii ari balia
kala ŋaa tabii-tulaa nɛ. Boi-
kala ŋaa tabii-tulii kubala
nɛ. Taŋ-la woŋbiiŋ ŋaa
sɛlimɛ nɛ, kuŋ-kala tuo u lɛ
a kala tutul ari beenaŋtirɛ.

22 Ŋii nɛ mi beŋ taŋ-la
tuɔŋ a bi Wia-dia kala na
dimɛ. Taŋ-la niaa níi chuɔlɛ
la Tiina Wia Wii-jaribakɔ ari
Pie-bie-la lee-kala. Ba Wia-
dia nɛ ŋii. 23 Taŋ-la bira
bi wii-pɔsuŋ ari chɛnɛ ka
chɛ, bɛɛ wiaa Wia tula nɛ
ŋaa ba pulumuŋ. Pie-bie-
la nɛ ŋaa ba chaaniŋ. 24 U
pulumuŋ lɛ nɛ dunia niaa
kala jaŋ vɛŋ. Ka dunia
kuoroo kala jaŋ kɛŋ ba ku-
zɔŋŋɔɔ kaa juu dimɛ. 25 Ba
bi jaŋ kɛŋ taŋ-la boyee kaa
tɔ wiihɛyɛ. Titaŋiŋ paala
tuo dimɛ. 26 Tiŋteyee niaa
kala jaŋ kɛŋ ba ku-zɔŋŋɔɔ
ari ba kuori kiaa kaa juu
dimɛ, 27 ama kuŋ-kala si kɛŋ
disinniŋ, koo nii-la kala si
ŋaa ni-bɔŋ, koo wu-nyiaru
kala bi jaŋ juu taŋ-la, see
nialiŋ Pie-bie-la si ŋmuŋsɛ
ba yiraa hɛ miisiŋ teŋ-la lɛ
nɛ jaŋ juu dimɛ.

22

1 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
la bira dagɛmi fuo kubala.
Fuo-la liiŋ níi pi niaa miisiŋ.
Lii-la kala pulla chila chila a
nagɛ beenaŋtirɛ. Lii-la pɛllɛ
lii Wia ari Pie-bie-la kuori-
kpasa-la teeŋ nɛ, 2 a pɛllɛ
to ta-bal-la tutuɔbaaniŋ, ka
tiisi-la si kɛŋ nɛnɛɛ síi pi
niaa miisiŋ chiŋ fuo-la chol-
luŋ balia-la kala. Tiisi-la
yie nɛŋ nɛŋ-yiriba, baa tɔrɛ
chɛnɛ kala. Tiisi-la pipaariŋ
nɛ ba kaa vivaarɛ tiŋteye-la
niaa. 3 Kuŋ-na kala Wia síi
ŋmiɛsa hɛu lɛ tuo ta-bal-la
tuɔŋ. Ama Wia kuori-kpasa
ari Pie-bie-la kpasa jaŋ hɛ
lee-la, ka u tiŋtinnaa chuɔlu.
4 Ba jaŋ na u siaa, ka u yiriŋ
hɛ ba tilliŋ lɛ. 5 Taŋ bi jaŋ
biri dimɛ. Ba bi chaaniŋ
koo wii-pɔsuŋ pulumuŋ chɛ
dimɛ. La Tiina Wia nɛ jaŋ
ŋaa ba pulumuŋ. Ba nɛ jaŋ
beŋ dunia a kaa mu wuu.

Yesu si duu jaŋ kɔ lɛɛlɛ

6 Ŋii nɛ Wia tiŋdaari-
la bira bula pimi di wiaa
deeŋba ŋaa wutitii nɛ, di
niaa jaŋ wuo laaba dii. Di
la Tiina Wia, nii-la si joŋ
u Diŋ-zɔŋ-la a pi nialiŋ síi
bul wiaa, Wia Diŋ-zɔŋ-la
doluŋ lɛ nɛ timu duu ku
bul wialiŋ si jaŋ ŋaa lɛɛlɛ
a pi u tiŋtinnaa. 7 Yesu si,
"Má bee na, mi jaŋ kɔ lɛɛlɛ."
Nialiŋ síi to wialiŋ ba si bula
Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ a
hɛ teniŋ deeŋ tuɔŋ, Wia jaŋ
pɛba lɛ.

8 Mi-na Jɔɔŋ, mi nɛ nii-la
si nia aŋ pɛ na wiaa deeŋba
kala. Mi si nia aŋ naba ŋii,
mi tuu kpirimi Wia tiŋdaari-
la sipaaŋ, nii-la si dagɛmi
wiaa deeŋba kala, a chuɔlu.
9 Ŋii nɛ u bula pimi di mi
sí ŋii ŋaa, di la kala ŋaa
tiŋtinnaa a tima pipi Wia, la
di nialaa kala síi bul wiaa,

Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ, ari
nialiŋ kala síi to wialiŋ si hɛ
teniŋ deeŋ tuɔŋ. U bula pimi
di mi chuɔlɛ Wia.
10 Ŋii nɛ u bira bula pimi
di mi sí wiaa deeŋba ba si
bula Wia Diŋ-zɔŋ-la doluŋ lɛ
a hɛ teniŋ deeŋ lɛ kaa faa. U
bi jaŋ dieni, ka wialiŋ ba si
bula ŋaa. 11 Ŋii wiaa má leŋ
di ni-bɔŋŋɔɔ kɛŋ ŋii naaŋ lɛ
a ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, di nialiŋ
si kɛŋ disinniŋ ma kɛŋ ŋii
naaŋ lɛ a ŋiŋaa disinniŋ, di
ni-zɔŋŋɔɔ ma kɛŋ ŋii naaŋ lɛ
a ŋiŋaa wu-zɔŋŋɔɔ, di tuɔ-
pul tiŋŋaa ma kɛŋ ŋii naaŋ
lɛ a ŋiŋaa tuɔ-pul wiaa.
12 Yesu si, "Má bee na, mi
jaŋ kɔ lɛɛlɛ, mi jaŋ ku ti̱ŋ
nuu-kala. Nuu-kala si tima
magɛ ŋii, ŋii titia nɛ u jaŋ laa
u time. 13 Mi nɛ ŋaa Alifa ari
Omega, mi nɛ ŋaa nii-la fa
si hɛ dimɛ buŋbuŋ ari nii-la
si jaŋ hɛ dimɛ dunia didɛriŋ.
Mi nɛ ŋaa di-suomuŋ, mi nɛ
ŋaa di-dɛriŋ maa."
14 Nialiŋ síi to Wia wiaa,
Wia jaŋ pɛba lɛ di ba wuo
na woŋbiiŋ a to ta-bal-la
boiŋniiree juu, a wuo dii tia-
la síi pi niaa miisiŋ nɛnɛɛ.
15 Ama ni-bɔŋŋɔɔ jaŋ chiŋ
taŋ-la jeeŋ hariŋ. Nialiŋ
wu-ŋaalaa si nagɛ vahiŋ,
ari nialiŋ si kɛŋ daalusuŋ a
ŋiŋaa wu-bɔŋŋɔɔ, ari nialiŋ
síi ŋaa wu-liiliŋ, ari nialiŋ
síi kpu niaa, ari vui-kpaaraa,
ari nialiŋ kala si cho wu-
nyiariŋ aa nyia wiaa, ba kala
jaŋ chiŋ taŋ-la jeeŋ hariŋ.
16 Ŋii nɛ Yesu si, "Mi nɛ tiŋ
mi tiŋdaara duu kɔ ma teeŋ
a bul wiaa deeŋba pi nialiŋ
si laa Yesu wiaa dii a hihilimi
lee-na kala. Mi ŋaa Devit dia
niaa geŋtine nɛ aŋ pɛ ŋaa
Devit doho nuu. Mi nɛ ŋaa
nanyualuŋ."
17 Ŋii nɛ Wia Diŋ-zɔŋ-la
ari haal-la Pie-bie-la síi chɛ
duu jaa bula pi niaa a bul,
"Má kɔ. Nuu-kala si nia, má
leŋ duu kɔ. Nuu-na kala lii-
nyuasuŋ si kɛnɛ, uu kɔ. Nii-
la kala si cho duu nyua lii-la
síi pi niaa miisiŋ aŋ sí kuŋ-
kala ti̱ŋ, uu kɔ a nyua lii-la."

Wu-kaanaa

18 Mi-na Jɔɔŋ chɛ di nuu-
kala si nii wiaa deeŋba ba
si bula hɛ teniŋ deeŋ tuɔŋ,
di ba kɛŋ ba titia woruŋ ari
wiaa deeŋba lɛ. Di nuu-kala
nɛ kɛŋ wii pɛ wiaa deeŋba
lɛ, Wia ma jaŋ joŋ nyanyal-
bɔmɔ-la ba si daga teniŋ
deeŋ tuɔŋ a dɔgisɛ u tiina.
19 Di nuu-kala ma nɛ liisɛ
wiaa deeŋba kuŋ ta, Wia ma
jaŋ liisɛ u tiina ta. U bi jaŋ
puu woŋbiiŋ duu na kialiŋ
ba si ŋmuŋsa hɛ teniŋ deeŋ
tuɔŋ. U tiina bi jaŋ wuo
dii tia-la síi pi niaa miisiŋ
nɛnɛɛ. U bira bi jaŋ juu taŋ-
la Wia si liisa tuɔŋ maa.
20 Nii-la síi dagɛ wiaa
deeŋba Wia si dagu bul duu
kɔ nɛ lɛɛlɛ. La Tiina Yesu, kɔ.
Ami.
21 La Tiina Yesu lahɔrimɔ
lɛ, Wia niaa kala jaŋ hɔŋ ari
yarifiɛlaa. Ami.